SC.SUP.25.Pl.2.

31
1 E
19

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

R. P. D. LEONARDI
JANSEN
THEOLOGIA MORALIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

THEOLOGIA MORALIS UNIVERSA

AD MENTEM PRÆCIPVORVM Theologorum & Canoniſtarum concinnata, & per Caſus practicos expoſita

AB ADMODUM

R. P. D. LEONARDO JANSEN,

Ordinis Præmonſtratenſis, Eccleſiæ Knechtſtedenſis Canonico Presbytero, pro tempore Priore, & Caſuum Profeſſore.

Inſertis ſuo loco Propoſitionibus a S. Sede Apoſtolica noviſſime damnatis.

VENETIIS, MDCCL.

Apud Nicolaum Pezzana:

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

Ad Lectorem amicum.

ECce habes amice Lector totam Theologiam Moralem per Caſus non fictos aut Metaphyſicos; ſed practicos expoſitam, idque ſtylo ſimplici & claro, methodo tam docentibus, quam diſcentibus perfacili: præmiſſis enim explicatiſque principiis generalibus ſubjungitur practica eorumdem ad Caſus particulares applicatio, inſertis ſuo loco Propoſitionibus a ſacra Sede condemnatis, ut doctrinam ſanam ab erronea & noxia facilius ſecernere valeas: nolim eſſe prolixior, ne opus ad nauſeam Lectoris excreſceret; nec æquo brevior, ne vel obſcuritas ſenſum everteret, vel deeſſet quod ſcientiæ avidior deſiderare poſſet: ſi erraverit ſtylus, benevolentia connivebis; ſi typus, menda ſilendo corriges; ſi auctoritas àllegata fuerit prolixior, utique non improbabis, nam ſtudio fuit quæſita; moralis enim doctrina non proprio, ſed alieno comprobanda erat teſtimonio. Vale & fruere.

LICEN-

Digitized by Google

L I C E N T I A

Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi Domini Generalis Sacri Ordinis Præmonſtratenſis.

NOs F. CLAUDIUS HONORATUS LUCAS Præmonſtrati ABBAS, & totius S. Ordinis Generalis, præviis licentia Prælati proprii & approbatione Cenſoris ac examine quorumdam Doctorum Theologorum concedimus licentiam typis mandandi manuſcriptum R. P. LEONARDI JANSEN, cui titulus eſt: *Theologia Moralis univerſa per Caſus practicos expoſita.*

Dat. Præmonſtrati 4. Januarii 1725.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed approbazione del P. F. Tommaſo Maria Gennari Inquiſitore nel Libro Intitolato *Theologia Moralis &c. Auctore Leonardo Janſen*, non v' eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica; e parimente per Atteſtato del Secretario Noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concedemo Licenza a Niccolò Pezzana, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gli Ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 17. Giugno 1727.

{ *Carlo Ruzini Kav. Proc. Riform.*

{ *Alviſe Piſani Kav. Proc. Riſor.*

{ *Zam-Piero Paſqualigo Riſor.*

Agoſtino Gadaldini Segr.

4. Luglio 1727.
Regiſtrato nel Magiſtr. Eccell. degli Eſecutori contro la Beſtemmia.

Antonio Canal Nodaro.

INDEX

INDEX CASUUM
PARTIS PRIMÆ.

Ex Tractatu de Conſcientia, ſeu Regula interna Actuum humanorum.

CASUS I.
De Conſcientia in genere, & in ſpecie, de vin- & invincibiliter erronea. Pag. 1
CASUS II. De Conſcientia Dubia. p. 4
CASUS III. De Conſcientia Probabili. 8
CASUS IV. De Conſcientia Perplexa & Scrupuloſa. 15

DE REGULA EXTERNA ACTUUM HUMANORUM, SIVE DE LEGIBUS.

CASUS V. De Eſſentia & proprietatibus Legum. 17
CASUS VI. De ſubjecto Legum, ſeu de iis, qui Legibus obligantur. 22

EX TRACTATU De Peccatis.

CASUS VII. De natura, diviſione, & ſpecifica diſtinctione peccatorum. 26
CASUS VIII. De diſtinctione peccatorum numerica. 28
CASUS IX. De moroſis delectationibus, deſideriis, aliiſque pravis affectibus. 31
CASUS X. De peccato mortali, & veniali. 34
CASUS XI. De peccatis capitalibus in genere, & de Superbia, Avaritia, Luxuria in ſpecie. 36
CASUS XII. De Invidia, Gula, Ira, Acedia. 42

EX TRACTATU De Fide, Spe, & Charitate.

CASUS XIII. De natura, diviſione, & neceſſitate Fidei. 46
CASUS XIV. D præcepto in- & externo Fidei, & de vitiis Fidei oppoſitis. 51
CASUS XV. De Spe Theologica, & vitiis eidem oppoſitis. 57
CASUS XVI. De Charitate Theologica, ejuſque obligatione, & vitiis oppoſitis. 60
CASUS XVII. De Charitate, prout obligante ad Eleemoſynam. 64
CASUS XVIII. De Charitate, prout obligante ad correctionem & denuntiationem fraternam. 66
CASUS XIX. De Charitate, prout prohibente ſcandalum. 68
CASUS XX. De actione, a qua quis abſtinere debet, ut evitet ſcandalum; item de cooperatoribus ad peccatum alienum. 70

EX TRACTATU De Jure & Juſtitia.

CASUS XXI. De natura & diviſione Juris & Juſtitiæ. 74
CASUS XXII. De modis acquirendi rerum Dominium. 76
CASUS XXIII. De modo acquirendi Dominium per Præſcriptionem. 80
CASUS XXIV. De Dominio Clericorum. 88
CASUS XXV. De Dominio, ſeu potius paupertate Religioſorum in particulari. 91
CASUS XXVI. De Dominio Communitatis Religioſæ, & diſpoſitione Superiorum Officialium & Beneficiatorum. 93
CASUS XXVII. De injuſtitia, & in ſpecie de illegali circa tributa, gabellas &c. 96
CASUS XXVIII. De injuſtitia diſtributiva. 99
CASUS XXIX. De Furto. 101
CASUS XXX. De furtis Conjugum. 104
CASUS XXXI. De furtis filiorum, ſervorum &c. 106
CASUS XXXII. De cauſis a furto excuſantibus. 108
CASUS XXXIII. De injuſtitia in bonis corporis, & ſpeciatim de occiſione ſui & innocentis. 110
CASUS XXXIV. Qualiter liceat occidere malefactores, & injuſtos aggreſſores. 114
CASUS XXXV. De Bello & Duello. 118
CASUS XXXVI. De injuriis in bonis famæ & honoris. 120

EX TRACTATU De Reſtitutione.

CASUS XXXVII. De natura Reſtitutionis, & ejus radice ex injuſta damnificatione. 125
CASUS XXXVIII. De concauſis vel cooperatoribus ad injuſtam damnificationem, & de ordine reſtitutionis inter eos ſervando. 129
CASUS XXXIX. De impediente alterius bonum. 134
CASUS XL. De radice Reſtitutionis ex re accepta, & in ſpecie de poſſeſſore malæ, vel dubiæ fidei. 137
CASUS XLI. De poſſeſſore bonæ fidei, & reſtitutione fructuum. 141
CASUS XLII. De Reſtitutione in bonis animæ & corporis. 146
CASUS XLIII. De reſtitutione ex ſtupro & adulterio. 151
CASUS XLIV. De Reſtitutione famæ & honoris. 155
CASUS XLV. De circumſtantiis Reſtitutionis, & in ſpecie cui, quo tempore, & loco reſtitutio fieri debeat. 159
CASUS XLVI. De ordine Reſtitutionis ſervando inter creditores. 164
CASUS XLVII. De cauſis a Reſtitutione excuſantibus. 167

EX TRACTATU De Contractibus.

CASUS XLVIII. De natura Contractuum in genere, & conditionibus iis apponi ſolitis. 174
CASUS XLIX. De Contractu inito ex errore, & metu. 177
CASUS L. De iis, qui contrahere poſſunt; item de materia Contractuum, & juramento Contractibus apponi ſolito. 180
CASUS LI. De Promiſſione. 183
CASUS LII. De Donatione. 185
CASUS LIII. De Commodato, Precario, Depoſito. 187
CASUS LIV. De Mutuo, & Uſura. 189
CASUS LV. De Emptione, & Venditione. 197
CASUS LVI. De Contractu Cenſus. 206
CASUS LVII. De Cambio, Locato, & Conducto. [illegible]

CA-

Digitized by Google

CASUS LVIII. De Emphyteuſi, Feudo, & Libello. 210
CASUS LIX. De Sponſione, & Ludo. 212
CASUS LX. De Contractu Societatis, Aſſecuratione, Fidejuſſione, Pignore, Hypotheca. 215
CASUS LXI. De Teſtamentis, & ultimis Voluntatibus. 218

EX TRACTATU
De Judiciis.

CASUS LXII. De perſonis ad judicium concurrentibus, & de Judicis obligatione. 222

EX TRACTATU
De Religione.

CASUS LXIII. De Statu Religioſo, ejus eſſentia & proprietatibus. 225
CASUS LXIV. De Obligatione Religioſorum. De Clauſura. De ejectis, fugitivis, apoſtatis, aut habitum deponentibus. 230
CASUS LXV. De Religione, prout eſt Virtus, & de Vitiis eidem oppoſitis; & in ſpecie de Superſtitione, Divinatione, Magia. 234
CASUS LXVI. De Simonia. 240
CASUS LXVII. De Juramento. 252
CASUS LXVIII. De Eſſentia & materia Voti. 257
CASUS LXIX. De Obligatione Voti. 262
CASUS LXX. De Ceſſatione & irritatione Voti. 268
CASUS LXXI. De Voti diſpenſatione, & cõmutatione. 272
CASUS LXXII. De Horis Canonicis. 277
CASUS LXXIII. Quomodo Horæ ſint recitandæ. 284
CASUS LXXIV. De Jejunio Eccleſiaſtico. 290
CASUS LXXV. De cauſis excuſantibus a jejunio. 293

EX TRACTATU
De Beneficiis Eccleſiaſticis.

CASUS LXXVI. De natura, proprietate, & diviſione Beneficiorum Eccleſiaſticorum. 296
CASUS LXXVII. De Jure Patronatus. 300
CASUS LXXVIII. De Inſtitutionibus. 304
CASUS LXXIX. De Electione, & iis, qui eligere poſſunt. 310
CASUS LXXX. De Eccleſia vacante, & perſona ad eam eligenda. 314
CASUS LXXXI. De Poſtulatione Prælatorum. 319
CASUS LXXXII. De Electionis ordine, & forma. 321
CASUS LXXXIII. De Conſenſu, Confirmatione, & Electione Electi. 326
CASUS LXXXIV. De Beneficiis Papæ per Concordata Germaniæ, & aliter reſervatis. 329
CASUS LXXXV. De ſurrogandis collitigantibus; de Annali & triennali Poſſeſſione, & aliis ad Beneficium litigioſum pertinentibus. 334
CASUS LXXXVI. De Renuntiationibus ſeu Reſignationibus Beneficiorum. 337
CASUS LXXXVII. De Reſidentia Clericorum. 341

INDEX CASUUM
PARTIS SECUNDÆ.

Ex Tractatu de Sacramentis.

CASUS LXXXVIII.
De Eſſentia, Materia, Forma, Miniſtro, & Effectu Sacramentorum in genere. Pag. 345
CASUS LXXXIX. De Baptiſmo. 355
CASUS XC. De Sacramento Confirmationis. 362

De Sacramento Euchariſtiæ.

CASUS XCI. De ejus natura, Materia, Forma. 363
CASUS XCII. De Miniſtro, Subjecto, & neceſſitate Euchariſtiæ, eorumque diſpoſitione. 368
CASUS XCIII. De Euchariſtia, ut eſt Sacrificium. 378
CASUS XCIV. De tempore, & loco, & ceteris ad Miſſam requiſitis. 387
CASUS XCV. De obligatione Miſſam audiendi, & abſtinendi a ſervilibus. 397

De Sacramento Pœnitentiæ.

CASUS XCVI. De ejus neceſſitate, materia proxima, dolore & propoſito. 404
CASUS XCVII. De materia remota, & integritate Confeſſionis. 411
CAS. XCVIII. De Forma Abſolutionis, ejuſq; Miniſtro. 427
CASUS XCIX. De Juriſdictione, & Approbatione Confeſſarii. 433
CASUS C. De obligatione ſigilli Sacramentalis. 439
CASUS CI. De Satisfactione Sacramentali. 442
CASUS CII. De Satisfactione per Indulgentias, & Jubilæum. 443
CASUS CIII. De Sacramentis Extremæ Unctionis & Ordinis. 447

EX TRACTATU
De Sacramento Matrimonii.

CASUS CIV. De Sponſalibus. 451
CASUS CV. De Matrimonii Eſſentia, Indiſſolubilitate &c. 459
CASUS CVI. De Proclamationibus, Benedictione, & Impedimentis Matrimonii in genere. 469
CASUS CVII. De Impedimento Erroris, Conditionis, Voti, Cognationis, Affinitatis. 476
CASUS CVIII. De Impedimento Criminis & Diſparis Cultus. 483
CASUS CIX. De Vi, Ligamine, Publica Honeſtate. 485
CASUS CX. De Impedimentis Clandeſtinitatis, Impotentia, & Raptu. 490
CASUS CXI. De modo revalidandi Matrimonium invalidum, & petenda diſpenſatione 496
CASUS CXII. De Uſu Matrimonii. 501

EX TRACTATU
De Cenſuris Eccleſiaſticis.

CASUS CXIII. De Cenſura in genere. 504
CASUS CXIV. De Excommunicationis materia, diviſione, & ejus effectibus. 508
CASUS CXV. De Excommunicationibus reſervatis. 512
CASUS CXVI. De Suſpenſione, Interdicto, & Abſolutione a Cenſuris. 517
CASUS CXVII. De Irregularitate. 522

EX

Digitized by Google

EX TRACTATU DE CONSCIENTIA.

SEU

Regula interna actuum humanorum.

CASUS I.

De conſcientia in genere; & in ſpecie, de vin, & invincibiliter erronea.

A*Bellius paſtor ſtudiorum incurius* 10. *putat quaslibet diſtractiones ſub officio Miſſæ eſſe mortale, nihilominus ſæpe diſtrahitur, ibid.* 11. *Varias cogitationes admittit, neſciens, an ſint graviter, an venialiter male, iiſque ex poſt omnino aſſuefactus ſine remorſu conſcientiæ inhæret.* 12. *Jejunium ſæpe promulgat dum non eſt præceptum, dum autem eſt, ſæpe obliviſcitur.* 13. *Laborantes ignorantia fidei, præceptorum Dei, & Eccleſiæ, item putantes ſe non eſſe obligatos ad dimittendas occaſiones proximas, ad ignoſcendum inimico, ad explicanda peccata mere interna non admonet, eo quod credat eos monitioni non eſſe parituros.* Pro reſolutione examinabitur. 1. Quid ſit conſcientia ſpeculativa, practica. 2. Vera & falſa. 3. Vincibilis & invincibilis, ethice & phyſice recta. 4. An neceſſario ſit certe. 5. An obliget erronea. 6. An actus ex ea ſecutus ſit moraliter bonus. 7. An detur ignorantia invincibilis in materia juris naturalis. 8. Quid de conſcientia vincibiliter erronea.

QUÆRES I. Quid, & quotuplex ſit conſcientia?

1 Reſp. Conſcientia eſt dictamen practicum intellectus, dictans, quid hic & nunc licite & honeſte fieri poſſit, debeat, aut non debeat: eſt communis. *Dicitur* 1. Dictamen intellectus, & non voluntatis, ut vult *Durand.* quia conſcientia eſt quaſi ſcientia vel judicium de honeſtate vel actus, ſcire autem & judicare indubie ad intellectum pertinet. *Dicitur* 2. Dictamen practicum, hoc eſt, immediate dirigens operationem hic & nunc ponendam; nam conſcientia *ſpeculativa*, ſeu remote practica non eſt proprie conſcientia, neque immediate verſatur circa actionem hic & nunc ponendam, ſed in genere dicit quid ſit, vel non ſit licitum, præceptum, vel non præceptum: verbi gratia: omni die feſto eſt obligatio audiendi Miſſam; conſcientia autem proprie talis, ſeu dictamen *practice practicum* dicit: tibi non impedito hoc die audiendum eſt Sacrum.
Reſp. 2. Utraque tam ſpeculativa quam practica dividitur in veram & falſam, rectam, & erroneam, dubiam & perplexam, probabilem, certam, & ſcrupuloſam. Conſcientia *vera* eſt, quæ dictat eſſe licitum vel illicitum, quod revera tale eſt. *Falſa* ſeu erronea, quæ illicitum dicit eſſe licitum, vel econtra: poteſt autem contingere, quod conſcientia ſpeculativa ſit certa, practica vero falſa, vel dubia, ut ſi intellectus dicat: Chriſtiani in die Paſchatis tenentur audire Sacrum, & inde inferat, ergo etiam ego infirmus. Vel econtra conſcientia ſpeculativa 2

tiva ſit falſa, & practica certa, ut ſi ex hoc quod erronee judicem nullum in vigilia S. Matthæi obligari ad jejunium, inte-
3 ram, etiam me infirmum non obligari. 3. Conſcientia *erronea* iterum eſt duplex, alia vocatur *vincibilis*, quæ ſcilicet adhibita morali diligentia (ideſt tali, quam homines prudentes in re alicujus momenti adhibere ſolent) vinci & deponi poteſt; alia *invincibilis*, quæ ſic deponi non poteſt: item conſcientia recta alia eſt ſolum *recta phyſice*, & idem eſt quod vera ſeu conformis objecto; vel etiam eſt *recta ethice*, ſeu conformis appetitui recto, hoc eſt parato implere omnem Dei legem, quamvis a parte rei ſit falſa, v. g. ſi aliquis de hoſtia a ſacerdote poſt conſecrationem elevata temere dicat: hæc hoſtia non eſt conſecrata, ideoque nec adoranda, hæc conſcientia, ex ſuppoſito quod ſacerdos non ſit valide ordinatus, eſt vera ſeu phyſice recta, non tamen eſt recta ethice ſeu conformis appetitui recto, utpote temeraria; econtra ſi de eadem hoſtia dicas: hæc hoſtia eſt conſecrata ideoque adoranda, habebis conſcientiam ethice, non phyſice rectam. De conſcientia dubia, probabili, perplexa & ſcrupuloſa dicetur in ſequent.

4 QUÆRES II. An & qualiter conſcientia debeat eſſe certa?

Reſp. Conſcientia practice practica, ſeu dictamen ultimum debet eſſe ad minus moraliter certum, vel ſaltem excludere omnem formidinem de oppoſito, eſt communis cum *D. Thom. quodl.* 8. *art.* 13. *O.* ubi dicit ad conſcientiam requiri, ut *in nullam dubitationem adducatur*, & Ratio eſt, quia ſi ultimum dictamen non excludat omnem formidinem, poſſet quis merito dubitare de honeſtate actus, ideoque voluntas ageret cum dubio practico, ſeu conſentiret in actum, quem cognoſcit forſan eſſe inhoneſtum, ideoque exponeret ſe periculo formaliter peccandi, & virtualiter contemneret legem: idem dicendum, ſi dictamen ultimum tantum nitatur motivo probabili cognito ut tali: motivum enim probabile eſt fallibile, hoc ipſo autem quod quis cognoſcat motivum ſuum eſſe fallibile, cognoſcit actum, quem hic & nunc ponit, forte eſſe inhoneſtum; ideoque aget cum dubio practico. Econtra ſi conſcientia in ſe quidem ſit tantum probabilis, bona autem fide credatur eſſe certa, ſufficiet ad regulandum actum honeſtum, quia excluditur omnis dubitatio & formido de inhoneſtate actus ſi enim actus invincibiliter erroneus habitus pro vero ſufficiat ad actum honeſtum, vel ſaltem ad excludendum peccatum, cur non ſufficiat conſcientia mere probabilis, quæ bona fide habetur pro certa?

QUÆR. III. Qualiter obliget conſcientia? 5

Reſp. Conſcientia non tantum recta, ſed & invincibiliter erronea præcipiens vel prohibens obligat ad ſui ſequelam, ita ut agens contra conſcientiam contrahat eam malitiæ ſpeciem, quam conſcientia dictabat eſſe vitandam, ut ſi judices te obligari ad mentiendum v. g. ex charitate proximi, non mentiendo peccas contra charitatem: ſi falſo judices hanc pecuniam eſſe alienam & ideo reſtituendam, peccas contra juſtitiam ſi non reſtituas; & ſic de aliis. Eſt communis cum *S. Th.* 1. 2. *quæſt.* 19. *art.* 5. *Bonav. in* 2. *diſt.* 39. *ar.* 1. *quæſt.* 4. quia, *quod non eſt ex fide* (ſeu ſecundum conſcientiam) *peccatum eſt. Rom.* 14. ideoque *c. litteras* de reſtitutione dicitur, *quidquid ſit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam*, & Ratio eſt, quod conſcientia ſit intrinſeca & immediata regula actuum humanorum, adeo quidem, ut actus conformis conſcientiæ etiam invincibiliter erroneæ non tantum careat omni culpa, ſed etiam ſit poſitive honeſtus & moraliter bonus ea bonitate, ſub qua obligabat conſcientia, ideoque in poſito caſu mendacium erit actus imperatus a charitate, ut habet communiſſima apud *Teril. in reg. honeſt. moral. quæſt.* 3. *Sporer hic num.* 18. Ratio eſt, quod actus humanus ſumat bonitatem & malitiam ab objecto, non ſecundum ſe, ſeu prout eſt a parte rei, ſed ut cognito & propoſito per intellectum, ergo ſi mendacium invincibiliter proponatur ut bonum & obligatorium ex charitate, voluntas illud amplectens exercebit actum charitatis, & per conſequens non ſolum durante conſcientia erronea, ſed & cognito errore licitum erit delectari de ejuſmodi actu, non ſecundum ſe prout eſt intrinſece malus, ſed in quantum bene & honeſte factus eſt ex errore invincibili.

Dices 1. Actus moraliter bonus debet procedere ex ratione recta, ſed judicium erroneum non eſt ratio recta, ergo. 2. Actus intrinſece malus ex nulla circumſtantia poteſt fieri bonus, atqui mendacium eſt intrinſece malum, ergo nec ex circumſtantia erroris invincibilis poteſt fieri bonum aut licitum. 3. Neque actus voluntatis imperans mendacium poteſt eſſe bonus, quia actus 6

vo-

Digitized by Google

voluntatis ſpecificantur ab objecto, atqui objectum ſeu mendacium manet intrinſece malum, ergo. 4. Si mendacium hoc caſu eſt moraliter bonum, ergo eſt a Deo ut auctore, ſed abſurdum eſt Deum eſſe auctorem mendacii. *Nec dicas* ejuſmodi mendacium eſſe a Deo permittente, non approbante; *nam* quod Deus præcipit, hoc non pure permittit, ſed approbat ſeu intendit ut fiat, atqui tali caſu mendacium à Deo præcipitur, quia ſi omittatur, peccatur contra legem charitatis, quæ eſt lex Dei, ergo. 5. Etiamſi judicem invincibiliter aliquod objectum eſſe revelatum, ſi tamen a parte rei revelatum non ſit, non habeo actum fidei divinæ, ergo a pari, quamvis invincibiliter judicem mendacium eſſe licitum, quia tamen mendacium revera manet intrinſece malum, voluntas mentiendi non erit bona ſed mala. 6. Saltem actus imperans eſt ex objecto malus; pro objecto enim imperato habet mendacium, quod manet intrinſece malum, ergo actus imperans eſt ſimpliciter malus: bonum enim eſt ex integra cauſa, malum ex quolibet defectu. *Reſp. ad* 1. Actus moraliter bonus debet procedere ex ratione ſemper recta phyſice ſeu conformi objecto N. recta ethice ſeu moraliter, C. *Ad* 2. Actus intrinſece malus non poteſt ex circumſtantia erroris fieri intrinſece bonus, C. non poteſt fieri bonus extrinſece & denominative, N. mendacium manet intrinſece & materialiter malum, denominatur tamen bonum ab actu imperante, qui non tendit in malitiam mendacii, quam non cognoſcit, ſed in bonum charitatis, a quo movetur. *Ad* 3. Actus voluntatis non ſpecificantur ab objecto ſecundum ſe, ſed ut repræſentato per intellectum, ergo ſi nulla in objecto repræſentetur malitia, ſed ſola bonitas, actus non erit malus, ſed bonus. *Ad* 4. Mendacium in caſu poſito eſt tantum extrinſece & denominative bonum, intrinſece vero malum, ideoque a Deo approbari ſimpliciter & præcipi non poteſt, ſed Deus tantum præcipit legem charitatis, ex qua operans per errorem invincibiliter ſubſumit; ſed non poſſum hic ſervare legem charitatis ſine mendacio: quem errorem Deus permittit. *Ad* 5. N. C. Motivum fidei eſt auctoritas Dei per revelationem reipſa exiſtentem interpoſita, ut habet communis Theologorum; motivum voluntatis eſt bonitas repræſentata per intellectum, etſi a parte rei non inſit objecto. *Ad* 6. Actus imperans habet pro objecto malum cognitum ut tale, N. cognitum ſub ratione boni, C. ideoque eſt ſimpliciter bonus, quia nec partem malitiæ cognoſcit.

QUÆR. IV. An detur conſcientia invincibiliter erronea in materia juris naturalis? 7

Reſp. Quoad univerſaliſſima juris naturæ principia, & concluſiones inde clare & immediate deductas non poteſt dari ignorantia vel error invincibilis, ſaltem ad longum tempus: ejuſmodi enim principia cuilibet ratione utenti ſtatim ipſo naturæ lumine innoteſcunt; ut: *declina a malo & fac bonum: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, cuique tribuendum eſt ſuum* &c. Ea vero quæ per difficiles diſcurſus ex his principiis deducuntur, etiam a doctiſſimis ignorari poſſunt, v. g. an cenſus germanicus ſit licitus: an liceat occidere injuſtum invaſorem pudicitiæ vel bonorum temporalium: an injuſte damnatus ad venenum poſſit illud proprio ori ingerere; hæc & ſimilia ſæpe inter integras ſcholas controvertuntur, & re diligentiſſime diſcuſſa, neſcitur pro qua parte ſtet veritas, an non igitur hæc ignorantia eſt invincibilis? quid dicam de rudibus, qui nec ſtuduerunt nec inſtructi ſunt? *V. D.Th.* 1. 2. *qu.*94. *art.*6. *& qu.*100. *art.*1. *Viva Opuſc.*1. *Q.*3. *art.*6.

QUÆRES V. An & qualiter obliget conſcientia vincibiliter erronea? 8

Reſp. Conſcientia vincibiliter erronea, qua quis v. g. putat ſibi eſſe pejerandum ad liberandum proximum, non obligat ad ſui ſequelam, ſed eſt peccatum agere cum ea & contra eam, ideoque debet deponi inquirendo veritatem, quia eſt vincibilis, ut ſupponitur, & agere contra conſcientiam ſeu non pejerare, eſſet agere id, quod judicatur eſſe malum, & contra charitatem proximi; agere autem cum conſcientia eſſet pejerare in illis circumſtantiis, in quibus inquirendo veritatem poterat ſcire perjurium eſſe illicitum..... Qualiter autem monen- 9
dus ſit pœnitens in conſcientia erronea conſtitutus, dicam ſuis locis, hic ſufficiat, quod peccans ex conſcientia vincibiliter erronea ſemper ſit monendus, peccat enim formaliter: Item ante abſolutionem ſemper monendus eſt errans vel ignorans neceſſaria neceſſitate medii vel ſubſtantialia Sacramenti Pœnitentiæ, ut ſi quis putet ſe non obligatum ad relinquendas occaſiones proximas, ad ignoſcendum inimico, talis enim non haberet propoſitum efficax, eo quod voluntarie vellet permanere in actuali peccato

Digitized by Google

vel periculo peccandi formaliter : de cetero
errans invincibiliter non eſt neceſſario mo-
nendus, niſi quando eſt ſpes fructus, & ſi-
ne gravi incommodo moneri poteſt . *Vid.
caſ.* 18. *num.* 3. His præmiſſis, ad caſum
10 Reſp. 1. Paſtor tenetur ſub mortali habe-
re vel ſaltem intra breve tempus acquire-
re ſcientiam ad officium paſtorale neceſſa-
rium , aut beneficium reſignare ; qui enim
obligatur ad finem, etiam obligatur ad me-
dia ordinaria & neceſſaria . 2. Judicans
omnes diſtractiones eſſe mortale , ſive hoc
fiat ex errore vincibili , ſive invincibili ,
peccat mortaliter quoties voluntarie diſtra-
hitur, quia agit contra conſcientiam gravi-
ter obligantem , ſi vero involuntarie di-
ſtrahatur , non peccat , quamvis diſtractio-
nes involuntarias putet eſſe mortale , quia
non ſunt liberæ, omne enim peccatum eſ-
11 ſentialiter eſt liberum . 3. Quod varias co-
gitationes admittat neſciens an ſint graviter
vel venialiter malæ , tripliciter intelligi
poteſt , nam 1. ſi admittat cum ea animi
comparatione , ut ſit paratus eas admitte-
re, ſive ſint , ſive non ſint mortale , ſem-
per peccat mortaliter ; ſi vero admittat eas
nolens conſiderare an ſint mortale, vel ve-
niale , ne teneatur abſtinere ab objecto de-
lectabili , aut ne fiat ſcrupuloſus, denuo
peccat mortaliter , quia cum nolit inquire-
re, an illæ cogitationes ſint mortaliter ma-
læ , & tamen iis voluntarie inhæreat , ex-
ponit ſe periculo peccati mortalis , & per
conſequens mortaliter peccat ; ſi vero co-
gnoſcat illas cogitationes quidem eſſe ma-
las, ſed omnino præſcindat, an ſint morta-
liter , an venialiter malæ , ut præſcindunt
quandoque rudes pejerantes, contumelias vel
detractiones proferentes &c. probabilius vi-
detur non peccare mortaliter, quia non ap-
prehendit malitiam mortalem nec obligatio-
nem ulterius inquirendi , ut ſuppono , pec-
cat autem venialiter, quia ad veniale ſuffi-
cit cognoſcere malitiam quamcumque, *Spo-
rer cap.* 1. *num.* 17. In praxi tamen videtur
hoc raro contingere, vel enim voluntas for-
titer refugit tale objectum, & tum ſignum
eſt quod intellectus apprehenderit malitiam
mortalem , vel leviter refugit , & ſignum
12 eſt apprehenſam eſſe malitiam levem . 4.
Quod autem iſtis cogitationibus aſſuefactus
inhæreat ſine remorſu conſcientiæ , iterum
duplicem habet ſenſum : vel enim ſignifi-
cat , quod nullum omnino habuerit actum
intellectus , quo cognoſcat , has cogitatio-
nes eſſe prohibitas , jam clarum eſt , quod
non peccet, quia non advertit malitiam, ſi
vero ſignificet , quod non habeat judicium
ſenſibile quod cauſet actualem anxietatem
& timorem , habeat tamen aliquod judi-
cium tenue & imperceptibile, quale habet
perfectus Cytharœdus etiam imperceptibi-
liter ſe reflectens ad regulas artis , ac ple-
rumque etiam peccatores conſuetudinarii ,
certum eſt quod peccetur juxta qualitatem
materiæ , aut finis . 5. Parochiani inſtru- 13
cti has cogitationes non eſſe aperiendas in
confeſſione, ſi ſint rudes, & bona fide pu-
tent ſe a Parocho bene inſtructos, laborant
conſcientia invincibiliter erronea , & non
peccant illas in confeſſione omittendo : ſi
vero ſint docti & dubitent , & an Paro-
chus hic & nunc erret , tenentur apud
alios veritatem ulterius inquirere . 6. Pa-
rochus promulgans ſuis jejunium , quando
non eſt , peccat, quia injuſte imponit ſub-
ditis onus , ad quod non obligantur : nec
obſtat quod hoc fiat ex errore, nam hic
error eſt vincibilis , cum inſpiciendo ca-
lendarium facile tolli potuiſſet , parochia-
ni tamen , qui Parocho promulganti cre-
dunt eſſe jejunium , peccant contra con-
ſcientiam peccato intemperantiæ , ſi non
jejunent . Reliqua ſatis conſtant ex dictis .

CASUS II.

De Conſcientia dubia.

B*Aldus variis angitur dubiis . 1. Quoties
argumenta fidei pro & contra excutit ,
putat ſe dubitaſſe in fide . 2. Et ignorat quid
ſit dubium juris & facti . 3. Quale pecca-
tum ſit agere cum conſcientia dubia . 4. An
in dubio juris & facti ſemper teneatur ſequi
tutiora . 5. 6. 7. An in dubio extra materiam
juſtitiæ melior ſit conditio poſſidentis . 8. Quæ
pars poſſideat . 9. Dubitat an lex exiſtat, an
ſit promulgata , vel abrogata , an hæc vel
illa conſuetudo habeat vim legis , an votum
emiſerit , vel voto emiſſo ſatisfecerit , an Ho-
ras recitaverit , an cum debita intentione ,
an diſpenſatio vel abſolutio a cenſuris ſit va-
lida . 10. An culpabiliter occiderit . 11. Per-
cuſſit hominem dubitans an eſſet Clericus .
12. An mortale admiſerit , vel admiſſum ſit
legitime confeſſus . 13. An habeat ætatem ne-
ceſſariam ad jejunium & ſacros Ordines .
14. An per ſonitum duodecimæ nocturnæ dies
jejunii tranſierit , & carnes comedere poſſit,*
vel

Digitized by Google

vel e contra . 15. *An mediam noctem cœnando exceſſerit , ideoque altero die nequeat celebrare* . 16. *An voverit ſub mortali , an veniali, an calicem aureum vel argenteum , num ante vel poſt pubertatem* . Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit dubium?

1 Reſp. 1. Dubium eſt ſuſpenſio intellectus non potentis ſe determinare pro alterutra parte contradictionis , adeoque dubium non eſt proprie apprehenſio utriuſque partis oppoſitæ , alias enim in rebus fidei pro & contra inquirens dubitaret voluntarie in fide, quod nemo dicit , neque eſt neceſſario judicium de inſufficientia & incertitudine motivi . *Teril. reg.* 50. *num.* 6. Si intellectus ſit ſuſpenſus ex defectu ſufficientis motivi , dicitur dubius negative; ſi ſit ſuſpenſus ex eo , quod utrinque habeat gravia , ſed æqualia motiva , dicetur dubius poſitive.

2 Dubium aliud eſt Juris, aliud facti. *Juris* eſt, quando dubitatur de licentia actionis , de obligatione legis , aut conſuetudinis, vel etiam , ut plures volunt , de valore actus , *Dubium facti* eſt , quando dubitatur de aliis quam de his, v. g. an aliquid ſit factum, an Horæ recitatæ, an recta intentio adhibita , an peccatum admiſſum , an lex violata , an votum emiſſum &c. Utrumque dubium poteſt eſſe vel practicum vel ſpeculativum: ſi dubites in genere , an hæc vel illa lex obliget , habes dubium juris ſpeculativum ; ſi dubites an certa lex te hic & nunc obliget , habes dubium juris practicum.

3 QUÆR. II. An & qualiter peccet qui agit cum conſcientia dubia?

Reſp. Qui agit cum conſcientia practice dubia , hoc eſt , qui non habet dictamen ultimum certum vel ſaltem excludens omnem prudentem formidinem , ne actio hic & nunc ponenda forte ſit illicita , peccat illo genere peccati , de quo dubitat . Ratio eſt , quia talis ſic eſt conſtitutus , ut virtualiter dicat , quamvis dubitem an hæc vel illa actio mihi ſit prohibita , tamen volo eam facere , ideoque quantum eſt in ſe , contemnit legem : quod ſi dubium practicum oriatur ex dubio ſpeculativo , v. g. dubitas an hodie tenearis jejunare, eo quod dubites an hodie jejunium ſit præceptum , debes primo diligenter inquirere in præceptum , inſpiciendo calendarium , interrogando alios : ſi adhibita ſufficienti diligentia præceptum nullum reperias, poteris te reſolvere pro libertate , ut ſtatim dicam , nec tunc agis ex conſcientia dubia, ſed ex practice certa, v. g. hac: *Lex invincibiliter ignorata non obligat, hæc lex, ſi forte eſt , ignoratur a me invincibiliter , ergo*.

QUÆRES III. An & qualiter in dubio , quod poſt diligens examen reſolve- 4
re non poſſum , teneat ſequi quod eſt tutius? tutius autem hic vocatur , quod magis removet a periculo omnis peccati etiam materialis: ſic ſi dubites an hodie obligeris jejunare, tutius eſt jejunare , quia ſi jejunes, ne quidem peccas materialiter ; ſi vero non jejunes, potes peccare ſaltem materialiter, quia jejunium forte eſt præceptum.

Reſp. Cum communi contra *Wendrochium* , *Jul. Mercorum* , *Vinc. Baron.* & paucos alios , in dubio non ſemper eſſe obligationem ad partem tutiorem . *Probatur* 1. Quia ipſa Eccleſia diſpenſat in Matrimonio rato contra ſententiam tutiorem *S. Bonavent. & Scot.* item in votis ſolemnibus contra tutiorem *D. Th.* 2. Miles dubius de juſtitia belli poteſt bellare juxta *cap. quid culpat.* 23. *qu.* 1. cum tamen non bellare eſſet tutius. 3. in dubio an ager , quem bona fide teneo , ſit meus , non teneor eum dimittere , etſi hoc foret tutius: item in dubio, an actus a Superiore præceptus ſit licitus , poſſum obedire , quamvis tutius eſſet deprecari . 4. *Alexander VII.* damnavit hanc 3. propoſit : *Non licet ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam* , ſed probabiliſſima ſæpe eſt minus tuta , qualis eſt v. g. ea, qua communiter docetur non eſſe obligationem ſtatim pœnitendi , cum tamen ſtatim pœnitere ſit tutius . 5. Certum eſt , quod tuto & prudenter ſequar ſententiam communem , ſed quod non ſit obligatio in dubio ſemper ſequendi tutiora , eſt communis & fere omnium ſententia contra paucos , ut videre eſt apud *Teril. hic qu.* 22. *Moya de opin. prob. q.* 6. §. 2. *&* 3. *& alios q. ſeq.* citandos , ergo , 6. Lex ſemper ſequendi tutiora eſſet onus intolerabile , quia ne quidem liceret ſequi ſententiam probabiliorem contra legem, quæ rationes non tantum probant pro dubio facti, ut aliqui volunt , ſed etiam pro dubio juris , quando agitur de obligatione legis, ut patet conſideranti, & dubium de exiſtentia legis vel voti, eſt dubium facti, ergo tunc ſaltem non

erit obligatio ſequendi tutiora. Deinde certum eſt, quod lex non ſufficienter promulgata & invincibiliter ignorata non obliget, ſed lex ſequendi ſemper tutiora in dubio juris non eſt ſufficienter promulgata, cum Doctiſſimi poſt ſtudioſiſſimam inquiſitionem eam exiſtere negent, ergo. Jam dicta intellige de dubio negativo, nam in dubio poſitivo, in quo habetur grave motivum pro utraque contradictionis parte, poſſum eligere quamlibet partem etiam minus probabilem, exceptis quibuſdam materiis, in quibus ne quidem probabilior; ſed ſemper tutior ſequenda eſt, ut dicam *Caſ. ſeq.* Dum vero Canones & SS. Patres volunt in dubiis tutiora eſſe ſequenda, vel loquuntur de dubio practico, aut de certis tantum materiis, vel id tantum aſtruunt per modum convenientiæ, non per modum regulæ univerſaliter obligantis.

5 QUÆR. IV. An axioma juris: *in dubio melior eſt conditio poſſidentis*, non tantum teneat in materia juſtitiæ, ut fatentur fere omnes, ſed etiam in materia aliarum virtutum?

Reſp. Affirmative, ***Henriq. Suar. Filiuc. Martinez. tom.*** **1.** ***moral. c.*** **1.** ***quæſt.*** **9.** ***num.*** **3.** ***Sanch. lib.*** **1.** ***mor. cap.*** **10.** ***Tamb. Sporer. n.*** **75.** & plures apud ***La Croix lib.*** **1.** ***n.*** **502.** ***Salas, part.*** **2.** ***tom.*** **8.** ***diſt. unic. ſect.*** **18.** ***n.*** **166.** ***Mezger de conſc. diſp.*** **12.** ***a.*** **3.** ***n.*** **10.** ***Moya cit. quæſt.*** **5.** ***n.*** **18.** ***Viva opuſc.*** **2.** ***q.*** **3.** ***art.*** **4.** Ratio eſt 1. Quia ideo in materia juris prævalet bonæ fidei poſſeſſor, quia ipſa poſſeſſio in dubio eſt aliqua præeminentia, ob quam poſſeſſor non debet privari re, niſi probetur eſſe non ſua, item poſſeſſor eſt quaſi reus, & alter, qui petit, eſt actor, in dubio autem favendum eſt reo ſecundum ***Reg. jur.*** **154.** ***ff. de reg. jur.*** atqui in materia aliarum virtutum libertas, quæ juxta *Reg.* 122. *ff. de reg. jur.* omnibus rebus eſt favorabilior, etiam ſæpius eſt in poſſeſſione contra legem, aut lex contra libertatem: ſic in materia Religionis, ſi dubitem, an voverim, non obligor voto, e contra in materia obedientiæ ſi dubitem, an lex Superioris ſit juſta, ſubditus tenetur obedire, in dubio, an valeat matrimonium bona fide jam contractum, teneor reddere debitum, ut habet *communiſsime*, ſed non poteſt horum dari alia ratio, quam quod libertas, Superior, & matrimonium ſint in poſſeſſione ſui juris, ergo. *Si dicas* cum ***Fagn. in cap. ne innitaris a n.*** **190.** poſſeſſio eſt tantum circa res, quarum poteſt haberi dominium, ſed res, quarum poteſt haberi dominium, pertinent ad materiam juſtitiæ, ergo. *Deinde*, ideo in materia juſtitiæ melior eſt conditio poſſidentis, quia in dubio poſſeſſor præſumitur eſſe verus dominus, atqui præſumptio veri dominii non tenet in materia aliarum virtutum, ergo. *Contra eſt*, etiam homo eſt ſuo modo dominus, & poſſeſſor libertatis & innocentiæ, nam dicitur quis dominus & poſſeſſor agri, beneficii, & honoris, quamdiu nullum obſtat factum, jura, leges, quæ dominium vel poſſeſſionem iſtam infirment, tenet quippe hæc omnia tamquam ſua, ſi non corporis, ſaltem animi juriſque adminiculo ſuffultus, cur non ergo quis dici poſſet dominus & poſſeſſor innocentiæ & libertatis, quando illa nullo contrario facto vel jure infirmantur, ſiquidem illa penes ſe habet jure naturæ contradita, ergo ſicut in dubio eſt præſumptio pro poſſidente agrum, ſic & in dubio an ſit lex, eſt præſumptio pro libertate poſſidente, ſive illam libertatis poſſeſſionem voces veram, ſive minus ſtricte talem, ſicut in criminalibus tamdiu eſt præſumptio pro Rei innocentia, quamdiu non probatur nocens; ſive illam præſumptionem voces poſſeſſionem innocentiæ, ſive non, eſt cavillatio de nomine, & in dubio favendum eſſe poſſeſſori, eſt æquitatis naturalis, quæ tam in quam extra materiam juſtitiæ locum habere debet. 2. Illud eſt in poſſeſſione & præ- 6
eminentia, pro quo eſt præſumptio juris, ſed in dubio an exiſtat lex, votum, juramentum &c. præſumptio eſt pro libertate, nam libertas ante dubium de lege erat certa, contra certam autem libertatem non prævalet lex dubia, & exiſtentia legis vel voti eſt quid facti, quod non præſumitur. 3. In dubio poſſum retinere agrum bona fide poſſeſſum, etſi ſit periculum materialis injuſtitiæ, ergo quando libertas eſt in poſſeſſione, poſſum ſtare pro libertate cum periculo peccandi materialiter contra legem; non enim eſt minor obligatio vitandi periculum peccati contra juſtitiam, quam contra alias virtutes.

Dices. In materia juſtitiæ lis eſt inter hominem & hominem, in materia aliarum virtutum lis eſt inter hominem, & legem Dei, ergo merito favendum eſt Deo, ſicut in dubio favetur Eccleſiæ, matrimonio, doti & aliis cauſis piis. *Contra eſt*,

in

Digitized by Google

in materia juſtitiæ etiam lis eſt de lege Dei, quæ præcipit, non retinere rem alienam invito domino; & tamen in dubio poſſeſſor eam retinere poteſt cum periculo materialis injuſtitiæ, ergo in materia aliarum virtutum etiam ſtari poteſt pro libertate poſſidente cum periculo peccandi materialiter contra legem. Quod in dubio favendum ſit cauſæ piæ, habetur ex lege poſitiva Eccleſiæ, quod vero in dubio ſemper ſit eligendum tutius ſeu ſtandum pro lege contra libertatem, nulla lege probari poteſt.

7 *Inſtabis* 1. In dubio obediendum eſt Superiori, Deus eſt omnium ſuperior & eſt in poſſeſſione juris præcipiendi. 2. Lex naturalis & divina eſt æterna, ergo antecedit & poſſidet contra libertatem humanam. Reſp. 1. *Retorquendo*. Lex juſtitiæ eſt naturalis & divina, ergo in dubio tenetur poſſeſſor Deo obedire, & agrum reſtituere; item lex juſtitiæ eſt æterna & prior, ergo poſſidet contra poſſeſſorem agri. Reſp. 2. In dubio, an ſit, vel non ſit lex, obediendum eſt Superiori N. in dubio, an lex jam exiſtens ſit juſta, obediendum eſt ſuperiori C. nam tunc lex eſt in poſſeſſione & non alias. *Ad* 2. Lex naturalis & divina exiſtens & ſufficienter promulgata eſt in poſſeſſione contra libertatem C. non exiſtens aut non ſufficienter promulgata, ideoque inculpabiliter ignorata, veluti hæc, eſt in poſſeſſione contra libertatem N. Idem adverſarii coguntur reſpondere de poſſeſſore in materia juſtitiæ, in quam præcipua eorum argumenta evidenter retorqueri poſſunt.

8 QUÆR. V. Quæ pars ſit in poſſeſſione? Reſp. Illa eſt in poſſeſſione, pro qua eſt præſumptio juris, ſeu quæ onus probandi in aliam rejicit. Pro illa autem eſt præſumptio, quæ vel eſt certa, vel eſt prior, vel ſaltem magis favorabilis dubitanti: v. g. dubitas poſt diligens examen de exiſtentia legis, voti aut juramenti, vel de eſſentiali conſtitutivo legis, puta an lex ſit promulgata, uſu recepta, an conſuetudo habeat vim legis, non obligaris voto, lege, aut conſuetudine, quia libertas eſt in poſſeſſione, nam ante dubium de lege vel voto certo eras liber a lege & voto, ergo tibi probari debet, quod exiſtat lex vel votum, neque certa libertas tollitur per legem dubiam. E contra ſi certus ſis exiſtere legem, votum, vel juramentum, & dubites, an lex ceſſet, an voto ſatisfeceris, vel ab eo ſufficienter excuſatus ſis, poſſeſſio eſt pro lege, voto, aut juramento, quia lex, votum, juramentum ſunt certa, ſolutio autem & excuſatio incerta, & dubia; debito autem certo non ſatisfit per ſolutionem vel excuſationem incertam. *Suar. de leg. l. 6. c.* 8. *n.* 7.

QUÆR. VI. Quid in dubio facti? 9

Reſp. Obſervanda eſt regula apud omnes recepta teſte *Laym. l.* 1. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 30. *Factum in dubio non præſumitur, ſed demonſtrari debet, leg. in bello* §. *facta, ff. de captivis*. Si tamen principale factum ſit certum, & dubitetur tantum de acceſſorio, quod de jure faciendum erat, vel fieri ſolet, tale acceſſorium præſumitur: v. g. oraſti horas, audiviſti Miſſam, expleſti pœnitentiam, ſed dubitas, an cum debita intentione & attentione; es confeſſus, & dubitas, an cum ſufficienti examine, vel propoſito, in his omnibus acceſſorium præſumitur, & generaliter quando omnia externa in confeſſione, oratione, promiſſione & ſimilibus poſita ſunt, actus interni in dubio præſumuntur, etiam ex hoc capite, quia in dubio ſtandum eſt pro valore actus, ideoque diſpenſatio, abſolutio a cenſuris vel reſervatis in dubio cenſentur valida, & hæc præſumptio fortior eſt quam poſſeſſio legis contrariæ. *Dian. p.* 4. *t.* 3. *reſ.* 45. & 46. Si ipſum factum principale ſit dubium, hoc 10
ipſum nunquam præſumitur, excepto ſolo dubio commiſſi homicidii, in quo dubitans cenſetur irregularis in foro tam in, quam externo, ſic enim ſtatuitur *in c. ſignificaſti & c. penult. de homic.*

QUÆR. VII. Quæ hic ulterius pro pra- 11
xi deducenda?

Reſp. ſeqq. 1. Si percuſſiſti hominem, quem timebas eſſe clericum, ſi ex poſt adhibita diligentia non poſſis neſcire, an ſit clericus vel laicus, in animo quidem es ſacrilegus, non tamen quoad incurrendam excommunicationem: item ſuſcepiſti ſacros Ordines cum dubio de ſufficientia ætatis, teneris quidem abſtinere ab uſu Ordinum, uſque dum ætatem certe conſecutus fueris, non tamen es ſuſpenſus, niſi conſtet tibi revera ætatem legitimam defuiſſe, quia delicta conſummata & inde conſequens pœna in dubio præſumi non debent, *odia enim reſtringi, favores convenit ampliari, reg.* 1. 1. *Jur. in* 6. 2. Si dubites, an admi- 12
ſeris mortale, & per conſequens, an tenearis illud confiteri, ex communi ſententia & maxime propter auctoritatem an-

tiquorum fere omnium teneris confiteri, quamvis oppoſitum etiam ſit probabile, eo quod delicta non præſumantur, & in dubio abſolvendus ſit reus vel maxime tunc, quando crimen ne quidem probabiliter probari
13 poteſt. *Vid. caſ. 97. n. 23.* 3. In dubio, an quis expleverit annum vigeſimum primum, ſi poſt accuratam inquiſitionem dubium vincere non poſſit, non tenetur jejunare, quia libertas eſt in poſſeſſione, & mutatio ætatis, quæ eſt aliquid facti, non præſumitur, ideoque in tali dubio Subdiaconatum
14 ſuſcipere non poterit. 4. In dubio, an dies jejunii per ſonitum duodecimæ nocturnæ tranſierit, non potes comedere carnes, quia dies jejunii eſt in poſſeſſione, certum enim eſt diem jejunii extitiſſe, & incertum eſt, an tranſierit; e contra, ſi dubites, an dies jejuni cœperit, poſſeſſio eſt pro die libero, & mutatio temporis eſt quid facti,
15 quod non præſumitur. 5. Sacerdos, qui dubitat, an mediam noctem cænando exceſſerit, juxta *Laym. num. 36.* poteſt altero die etiam ex ſola devotione celebrare, eo quod pia mater Eccleſia non ſit cenſenda tam ſtricte obligare in dubio: ego id verum judico, ſi adſit aliqua cauſa cele-
16 brandi, etſi non omnino gravis. 6. Si voviſti & dubites, an ſub veniali, an ſub mortali, an calicem aureum, an argenteum, an religionem in genere, an in ſpecie, & generaliter, ſi dubites e modo contractæ obligationis, tuto præſumitur id, quod minus eſt & favorabilius, niſi ſit præſumptio fortior in oppoſitum. 7. In dubio, an votum emiſſum ſit in pubertate, poteſt pater vel tutor illud irritare, tum quia mutatio ætatis non præſumitur, tum quia Superior in dubio non eſt ſpoliandus ſuo jure & auctoritate. Plura alia dubia circa leges *V. caſ. 5. n. 18.* circa reſtit. *caſ. 38. num. 18.* circa vota *caſ. 68. q. 3. caſ. 69. q. 2.*

CASUS III.

De Conſcientia probabili.

CAto Theologus interrogatus. 1. *Quid ſit opinio probabilis in - & extrinſece. 2. Quoad ſe, & quoad nos, tenuiter, certo & probabiliter probabilis. 3. An ex hoc ſit vere probabilis, quod doceatur ab uno Recentiori. 4. An una opinio poſſit eſſe altera probabilior vel æque probabilis. 5. Quæ vocetur tutior. 6. An liceat ſequi tenuiter, dubie vel probabiliter probabilem. 7. An liceat ſequi minus tutam circa valorem Sacramenti, aut in periculo realis damni. 8. An minus probabilem ſequi poſſit Judex. 9. Advocatus. 10. An Medici, Chirurgi. 11. An ſaltem id liceat in aliis materiis. 12. An Superior poſſit præcipere ſecundum ſententiam minus probabilem, & an ſubditus teneatur obedire. 13. & ſeqq. Qualiter hic ſolvenda oppoſita. 18. An liceat ſequi ſententiam a Sede Pontificia cenſuratam. 19. An alienam contra propriam. 20. An ſubditus contra propriam teneatur obedire. 21. An ſecundum alienam liceat conſulere in privatis & publicis. 22. An liceat ſequi hanc, & oppoſitam.* Pro meliori terminorum & caſus intelligentia.

Suppono ſequentia. 1. Opinio eſt judi- 1
cium incertum nitens motivo de ſe fallibili, vel infallibili apprehenſo ut fallibili: alia autem eſt probabilis, alia improbabilis. *Probabilis* dicitur, quæ nititur motivo abſolute & ſimpliciter gravi, ideſt, apto movere hominem prudentem & doctum ad aſſenſum, perpenſis etiam accurate motivis oppoſitis, ideoque aſſentiens tali motivo non temere ſed prudenter aſſentitur. *Improbabilis* eſt, quæ non nititur tali motivo. 2. Probabilitas alia dicitur opinioni *intrinſeca*, quæ ſcilicet petitur ex veritate ipſi rei intrinſeca, alia eſt *extrinſeca*, quæ petitur ab auctoritate Doctorum ita ſentientium, hæc auctoritas non facit veram probabilitatem, niſi quatenus præſumitur fundari in rationibus intrinſecis vere gravibus.
3. Alia opinio dicitur probabilis *quoad ſe*, 2
quæ a parte rei pro ſe habet grave motivum, licet forte a nobis non cognoſcatur, alia probabilis *quoad nos*, quæ a nobis invincibiliter judicatur habere grave motivum, quamvis forte non habeat, & hæc iterum dividitur in certo, & probabiliter tantum probabilem, in dubie & tenuiter probabilem. *Certo probabilis* eſt, cujus probabilitas nobis certo abſque formidine oppoſiti innoteſcit. *Probabiliter probabilis*, cujus probabilitas nobis tantum probabiliter innoteſcit, ſic ſententia, quam ſcio doceri a D. Thoma & ejus ſchola, eſt mihi certo probabilis, ſi autem ab uno homine fide digno dicatur mihi, illam doceri a ſchola Thomiſtica, erit mihi tantum probabiliter probabilis, quia auctoritas unius non facit certitudinem: opinio eſt *dubie probabilis*, ſi dubitetur, an habeat motivum grave, eſt *tenuiter probabilis*, & pro-

pro.

Digitized by Google

pro ſe habeat leve fundamentum non ſufficiens movere hominem prudentem ad aſ-
3 ſenſum. 4. Non ideo propoſitio eſt probabilis, quod doceatur ab uno Auctore etiam impreſſo, uti certum eſt ex propoſ. 27. damnata ab Alexandro VII. *Si liber ſit alicujus junioris & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dummodo non conſtet rejectam eſſe a Sede Apoſtolica tanquam improbabilem*, idque vel maxime, ſi doceat contra communem, nam quamvis auctoritas unius viri docti ſecundum ſe poſſit eſſe gravis, non tamen eſt talis, prout opponitur communi ſenſui aliorum, pariter proborum & in arte peritorum, niſi novam & gravem afferat rationem ab aliis non inventam, nec facile ſolubilem, idque præcipue in materia ab aliis non ventilata, ut bene notat *Mezger ſupr. art. 2. n. 7.* Rudiores tamen in dubiis & obſcuris tuto ſequi poſſunt conſilium Confeſſarii, Superioris, vel alterius viri, de quo eſt communis opinio, quod ſit probus & intelligens, quia foret onus nimium grave, ſi ejuſmodi homines tenerentur plurium ſibi forte contrariantium opiniones exquirere.

4 5. Aliquæ propoſitiones ſunt æque probabiles, ita ut intellectum, quantum eſt ex ſe, æque fortiter alliciant ad aſſenſum: aliquando una ex oppoſitis eſt probabilior, quæ ſcilicet magis fortiter ad aſſenſum allicit, non tamen neceſſitat intellectum, quia eſt incerta & inevidens, ac pro oppoſito etiam eſt motivum grave. *Reiffenſtuel in Theolog. moral. tract. 1. diſt. 3. n. 43.* An vero intellectus in concurſu motivi æque vel magis probabilis poſſit directe aſſentiri minus, vel æque probabili, non facit ad praxim, nec opus eſt ad formandam conſcientiam practice certam, ſed ad hoc ſufficit, quod intellectus reflexe judicet ſtare pro utraque parte motivum grave, adeoque ſe prudenter & non temere ſequi poſſe utramque. Vide tamen, ſi lubet, *Teril. ſupr. Mezger. art. 5. La Croix a n. 398.*

5 6. Illa opinio hic vocatur tutior, quæ ſtat pro lege, ideoque removet a periculo etiam materialiter peccandi, unde patet, minus probabilem poſſe eſſe magis tutam, qualis v. g. eſt hæc: ſtatim eſt pœnitendum, in tali caſu licitum eſſe ſequi ſententiam minus probabilem in concurſu probabilioris omnes concedunt, & ad oculum patet: quis enim dicet me peccare ſtatim pœnitendo, quamvis forte ſit longe probabilius, quod non ſit obligatio ſtatim pœnitendi. His præſuppoſitis famoſiſſima ſimul & intricatiſſima eſt quæſtio inter Theologos de uſu conſcientiæ ſeu ſententiæ probabilis, aliis contendentibus ſemper tutiora, vel ſaltem probabiliora ſequenda eſſe, aliis e contra affirmantibus ad fundandam conſcientiam practice certam ſufficere quamvis opinionem vere probabilem etiam minus tutam. Itaque.

Dico 1. Non eſt licitum ſequi contra le- 6
gem ſententiam tenuiter, dubie aut probabiliter tantum probabilem, eſt *communis*: Ratio eſt, quia non poſſum in ea fundare conſcientiam practice certam, conſcientia enim practica foret hæc vel ſimilis, quod ago ex motivo gravi, ago prudenter & licite, ſed ſequens ſententiam tenuiter, dubie vel probabiliter probabilem, ago ex motivo gravi, ergo. Ubi vides *minorem* vel eſſe falſam, vel tantum probabilem, ideoque & concluſio practica, quæ partem ſequitur debiliorem, vel erit falſa, vel ad ſummum probabilis, non autem certa.

Dico 2. Quando agitur de valore Sacra- 7
menti, ſaltem circa conditionem ab Eccleſia non ſupplebilem, non licet ſequi probabilem aut etiam probabiliorem, ſed neceſſario eligenda eſt tutior, v. gr. eſt probabile, vel etiam probabilius aquam roſaceam eſſe vere aquam naturalem, attamen non licet eam adhibere in Baptiſmo, ſi aqua certo naturalis haberi poſſit: Ratio eſt, quod illa probabilitas facere non poſſit, ut aqua roſacea ſit certo ſufficiens ad valorem Baptiſmi, ideoque Baptiſmus ſine cauſa exponeretur periculo nullitatis, quod eſt contra reverentiam Sacramenti & charitatem proximi, qui forte privatur Sacramento, ideoque Alexander VII. merito damnavit propoſ. 1. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore.* Idem tenet in omni caſu, in quo eſt periculum realis damni, ut, ſi ſit probabile in via eſſe latrones, non poſſum citra neceſſitatem prudenter viam illam eligere, non poſſum e tecto projicere lapidem, ſi probabile ſit tranſire hominem, quia illud damnum reale non removetur per judicium etiam prudentiſſimum: aliud eſt, ſi agatur de ſola licentia vel honeſtate alicujus actionis, tunc enim probabilitas cauſat errorem invincibilem & conſcientiam practice certam, & per conſequens removet omne periculum

pec-

Digitized by Google

peccandi formaliter, ut mox dicetur. *Dixi* 1. Saltem circa conditionem ab Eccleſia non ſupplebilem, nam ſi conditio ſit ſupplebilis ab Eccleſia veluti juriſdictio in Sacerdote, an tunc locum habeat uſus ſententiæ probabilis, dicam *caſ. 99. n. 6. Dixi* 2. Si aqua naturalis haberi poſſit, nam in neceſſitate, quando materia certo haberi non poteſt, debet ſub conditione adhiberi materia probabilis, neceſſitas enim & ſalus proximi tunc excuſat ab omni irreverentia.

8 *Dico* 3. Judex in civilibus non poteſt ferre ſententiam juxta minus probabilem, uti iterum certum eſt ex Propoſ. 2. ab Innoc. XI. damnata: ***Probabiliter exiſtimo, judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.***

Ratio eſt 1. Quod judex ex officio debeat judicare ſecundum merita cauſæ, & tanquam lanx viva propendere in eam partem, in qua eſt majus rationum pondus, atqui pro parte probabiliore ſunt majora merita, ſeu majus pondus rationum, ergo. 2. Judex admittit pernicioſum mendacium, ſi pro minus probabili pronunciet, illamque dicat eſſe victricem, quæ eſt victa, illam eſſe potiorem, quæ eſt inferior. 3. Hæc eſt præſumpta Reipublicæ judicem conſtituentis voluntas, conſenſus populorum, & tacitum pactum litigantium, qui hac conditione ſua jura & fortunas ſententiæ judicis committunt, non ut pro ſuo arbitrio tanquam dominus, ſed tanquam æquus judex juxta allegata & probata cauſam decidat, hinc etiamſi jura partium forent æqualia, adhuc non liceret judici pro libitu parti, cui voluerit, cauſam adjudicare, id enim probant rationes allegatæ, nec ſervaretur æqualitas, ſed committeretur evidens acceptio perſonarum, & judex pernicioſe mentiretur pronunciando unam cauſam eſſe altera potiorem, igitur in tali caſu obligabitur vel rem litigioſam divendere, vel partes ad compoſitionem inducere, *Suar. Laym*
9 *Bannez 2. 2. quæſt. 63. art.* 4. Aliud eſt de advocato, nam ſicut ipſe cliens habet jus judici ſua motiva, etſi minus probabilia, per ſe exponendi, ſic & per advocatum, nec hoc eſt, ut aliqui volunt, judici ſuadere, ut pronunciet pro cauſa minus probabili, ſed tantum eſt petere, ut judex pronunciet juxta merita cauſæ, quæ quamvis ex judicio advocati videantur minora pro ſuo cliente, judici tamen forte videbuntur majora. *Dixi*: in cauſa civili, nam in cauſa criminali poteſt & debet judex amplecti cauſam minus probabilem faventem reo, quia in criminalibus requiruntur probationes luce meridiana clariores, quales non ſunt, quamdiu pro innocentia Rei ſtat probabilitas.

Dico 4. Etiam medici & chirurgi obli- 10
gantur in conſcientia adhibere media certa relictis incertis, probabiliora relictis minus probabilibus. Ratio ſumitur tum ex charitate proximi, qui ſine cauſa exponi non debet periculo gravis damni corporalis, tum ex chirurgi & medici officio & quaſi contractu; ægroti enim ea conditione ſe ſubmittunt medico & chirurgo, ut ſubveniant ſecuriori & meliori modo, ſi enim ſcirent eumdem uſurum mediis incertis relictis certis & tutioribus, ejus opera non uterentur. Hæc intellige, ſi media certa & probabiliora habeant, alias enim ſatius eſt adhibere medium probabile & incertum, quam nullum, imo ſi mors ſit quaſi moraliter certa, & tantum habeatur medium, de quo dubitetur, an ſit ob vel profuturum, adhuc licitum erit illud adhibere, quia probabilis ſpes vitæ præferenda eſt periculo accelerandi mortem abſque eo veroſimillime ſubſecuturam, *Sanchez Laym. num.* 15.

Dico 5. In quæſtione de honeſtate actio- 11
nis licitum eſt ſequi ſententiam minus probabilem, etiam in concurſu probabilioris & tutioris, *Medina, Lopes, Bannez, Joannes a S. Th. Salon. Pontius, Redrig, Salmant. in* 1. 2. *tit.* 11. *diſt.* 7. *dub.* 2. *Paſq. Dian. Caramuel fund.* 11. *Reiffenſt. n.* 53. & plurimi apud *Teril. hic, quæſt.* 22. *Moya ſupr. Sporer. cap.* 1. *a n.* 31. *Platel. part.* 2. *n.* 151. *Mezger to.* 2. *d.* 14. *La Croix. l.* 1. *n.* 269. contra *Mercerum, Contenſ. Vincent. Baron. Elizalde, Fonzales &c. Probatur* 1. Ideo adverſarii negant licere uſum ſententiæ minus probabilis & minus tutæ, quia putant in ſententia vel judicio probabili non poſſe fundari conſcientiam practice certam, ſed hæc poteſt in ea fundari. *Probatur min.* Nam, quamvis judicium ſpeculativum, quo dico: pingere non eſt ſervile, ſit tantum probabile, attamen judicium reflexum, ſeu concluſio practica eſt certa, ut patet in hoc ſyllogiſmo: quod non temere ſed prudenter judico mihi eſſe licitum, hoc licet; ſed prudenter & non temere judico eſſe licitum pingere die feſto,

Digitized by Google

ſto, ergo mihi licet pingere die feſto. *Major* eſt certa, quia ex prudenti judicio intellectus ſequitur prudens electio voluntatis, quæ utpote potentia cœca ab intellectu regulari debet, & peccatum eſſentialiter eſt imprudens & temerarium, ergo non poteſt ſequi ex judicio prudenti. *Minor* etiam eſt certa, quia ſupponitur eſſe probabile, quod liceat pingere, ideoque pro eo ſtat motivum grave, judicium autem nitens motivo gravi non poteſt eſſe temerarium, temerarium enim neceſſario nititur motivo levi, & in hoc diſtinguitur opinio tenuiter vel probabiliter probabilis a certo probabili, quod hæc nitatur motivo certo gravi, alia autem motivo vel levi vel tantum probabiliter gravi. 2. Poſſum in opinione æque probabili vel probabiliori non obſtante ejus incertitudine ſpeculativa fundare conſcientiam practice certam, ut fatentur plerique adverſarii, & ex eo patet, quod alias nulla ſententia D. Th. vel Scoti etiam probabiliſſima contra legem eſſet tuta in praxi, quod repugnat propoſitioni tertiæ damnatæ ab Alex. VII. ergo & in opinione minus probabili, quia utraque nititur motivo gravi, quamvis incerto. 3. Non ſemper teneor ſequi *tutiorem*, ut moſtravi *n.* 11. & certe ſi tutior ſemper ſequenda eſſet, non poſſem ſequi ullam ſententiam D. Th. etiam probabiliorem contra legem, v. g. quod circumſtantiæ notabiliter aggravantes in confeſſione non ſint neceſſario exprimendæ, ut docet *in* 4. *diſt.* 16. *qu.* 3. *a* 2. neque teneor ſequi *probabiliorem*, nam non teneor ſemper facere quod eſt prudentius, ſed ſufficit facere quod eſt ſimpliciter prudens. 4. Si eſt obligatio ſequendi tutiorem aut probabiliorem, ergo peccarunt mortaliter SS. Pontifices diſpenſando in votis ſolemnibus contra tutiorem & ſecundum adverſarios etiam probabiliorem D. Th. item in matrimonio rato contra tutiorem & probabiliorem ſeu probabiliſſimam (ut ait *Sanch.*) *S. Bonav.* & Scotiſtarum ſententiam, conſequens autem aſſerere videtur temerarium, Pontifices vero ita diſpenſaſſe conſtat ex probatiſſimis Auctoribus, quos refert *Baron.* ad annum 1041. 5. *C. laudabilem de frig. & malef.* permittitur conjugibus frigidis tentatio copulæ uſque ad triennium, cum tamen poſt copulam per biennium fruſtra tentatam longe probabilius ſit eſſe impedimentum impotentiæ, & tutius foret abſtinere ob periculum pollutionis. 6. Sequeretur quod nec Superior poſſet præcipere, nec ſubditus obedire ſecundum ſententiam minus probabilem, quia ſecundum adverſarios non poteſt in ea fundari conſcientia practice tuta vel certa, conſequens autem eſt contra communem fidelium ſenſum & bonum commune, quod requirit ut ſubditi in dubiis multo magis in probabilibus Superiori obediant, ne detur occaſio eludendi Superiorum præcepta. Et ſatis conſtat *ex C. qui culpatur cauſ.* 23. *quæſt.* 1. ubi *S. Aug.* dicit ſubditum poſſe militare ita jubente etiam Rege ſacrilego, ſi certum non ſit eſſe bellum iniquum, quamvis autem ſit probabilius bellum eſſe iniquum, tamen hoc non eſt certum, ergo. Accedit, quod præceptum Superioris ejuſque auctoritas ſit certa, excuſatio autem incerta. 7. In dubio an exiſtat lex, libertas eſt in poſſeſſione, & exiſtentia legis utpote aliquid facti in dubio non præſumitur, ut probavi *Caſ. præſ.* atqui eſt dubium & quidem poſitivum an exiſtat lex obligans ad ſequenda ſemper probabiliora, & tutiora, cum ſententia adverſariorum non ſit certa, ut clarum eſt ex ſuprapoſitis argumentis. Aut certe ſi exiſteret talis lex, tamen non eſſet ſufficienter promulgata, quia poſt exactiſſimam inquiſitionem plerique & doctiſsimi eam non agnoſcunt, & publicatio tanquam aliquid facti iterum in dubio non præſumitur, maxime ſi ipſa lex ſit dubia. *Nec dicas*. Hanc legem eſſe naturalem & divinam ideoque non indigere promulgatione. *Contra eſt* ſaltem indiget ſufficiente notitia, quæ hic non eſt, ideoque invincibiliter ignoratur, cum poſt ſufficientem inquiſitionem ex gravibus motivis judicetur non exiſtere. 8. Juxta pleroſque adverſarios licite operor ex probabiliore, ſed mihi probabilius eſt quod relicta tutiore & probabiliore poſſim ſequi minus probabilem, nam experientia mihi certum eſt intellectum meum magis trahi a motivis hujus ſententiæ & pro hac ſtare majorem auctoritatem, quam pro oppoſita, ergo.

Obji. 1. Operans vel pingens die feſto ex ſententia minus probabili non habet judicium certum de honeſtate operationis, cum probabilius ſit quod pingere die feſto ſit illicitum, ergo aget cum dubio practico. *Confirmatur* 1. Judicium practicum ſeu reflexum fundatur in judicio directo, ergo ſi judicium directum ſit incertum, etiam

Digitized by Google

iam practicum erit tale . 2. Non obſtante illo judicio reflexo manet probabilius quod non liceat pingere , ergo judicium practicum quod pingere ſit licitum, non eſt certum. 3. Judicium minus probabile eſt magis difforme quam conforme legi æternæ , quia probabilius eſt exiſtere legem, ut ſupponitur , ergo tale judicium non poteſt eſſe regula actus honeſti . 4. Sequens ſententiam minus probabilem ſi erret , errat culpabiliter , quia prævidet periculum errandi, illudque evitare poſſet ſequendo tutiorem . Reſp. 1. *Retorquendo*. Etiam operans ex ſententia probabiliore non habet judicium certum de honeſtate operationis, cum maneat probabile oppoſitum , ſicut igitur reſpondes ſufficere quod judicium ultimum reflexum ſit certum , quamvis directum ſeu ſpeculativum maneat incertum, ſic & ego dico ſufficere quod judicium ultimum ſeu practicum ſit certum, quamvis ſpeculativum ſit incertum & minus probabile. Ad primam confirmationem iterum *retorq.* Judicium practicum fundatur in directo, ergo ſi judicium directum ſit tantum probabilius & non certum , etiam conſcientia practica erit talis. Reſp. 2. *Diſtin. maj.* Judicium practicum fundatur in judicio directo tanquam objecto affirmato exiſtere, *C.* Tanquam in præmiſſa. *N.* Syllogiſmus practicus ſeu conſcientialis eſt v.g. hic: quod prudenter judico mihi licere , hoc licet , ſed prudenter , hoc eſt ex gravi & probabili motivo judico mihi licere pingere. Ergo &c. ubi vides omnes præmiſſas eſſe certas, & minor non dicit directe quod liceat pingere , ſed dicit id prudenter & ex gravi motivo judicari , quod certum eſt , per conſequens & concluſio ſeu dictamen ultimum erit certum. *Ad* 2. *Confirmat.* diſtinguo *ant.* manet probabilius ex principiis directis ſeu ſpeculativis quod non liceat pingere *C.* ex principiis reflexis, *N.* Idem tenet in ſequela probabilioris ; cujus oppoſitum manet ſpeculative probabile, quamvis judicium practicum dicant eſſe certum. *Ad* 3. *diſt. C.* Ergo judicium probabile non poteſt eſſe regula ultima , & immediata honeſtatis *C.* hæc enim debet eſſe certa. Non poteſt eſſe regula mediata *N.* Idem eſt de judicio probabiliore, quod pariter eſt incertum, & forte difforme legi æternæ , ideoque non poteſt eſſe regula immediata operationis honeſtæ. *Ad* 4. Iterum *retorq.* qui ſequitur probabiliorem contra legem , ſcit illam eſſe incertam , adeoque ſe poſſe errare, & errorem vitare eligendo tutius, ergo ſi erret, errat vincibiliter. Reſp. 2. *N. Aſſ.* Nam poſt diligentem inquiſitionem ignoratur lex, & prudenter judicatur non eſſe, ergo ſi erret , errat ex ignorantia invincibili ; nec eſt obligatio ſemper eligendi tutius, ut ſæpius jam dictum eſt.

Inſt. 1. Si ex hoc quod aliquid ſit pro- 14
babiliter licitum, intellectus poſſet practice certo inferre, hoc licet, ergo ex hoc quod aliquid ſit probabilius illicitum, intellectus certo inferre poterit hoc eſſe illicitum, ſed qui certo poteſt judicare aliquid eſſe illicitum, non eſt in ignorantia invincibili legis prohibentis, cum eam certo cognoſcere poſſit, ergo. Reſp. *N. ſeq. Non* eſt malignantis naturæ & negat ex ullo motivo poſſe judicari licitum quod probabilius eſt illicitum, hoc autem falſum eſt, cum poſſit judicari licitum ex motivo probabili, quamvis ex motivo probabiliore judicetur eſſe illicitum.

Inſt. 2. Si ille bene, agit qui agit probabiliter honeſtum , ergo ille male agit qui agit probabiliter inhoneſtum. Reſp. 1. Ergo male agit qui ſequitur probabiliorem , quia agit probabiliter inhoneſtum . Reſp. 2. *N. C.* Nam non obſtante quod aliquid vi judicii ſpeculativi judicetur probabiliter eſſe inhoneſtum, attamen vi judicii reflexi & practici certo judicatur honeſtum'. Neque enim hæc judicia habent idem objectum , ideoque unum poteſt eſſe certum , alterum tantum probabile, ut patet ex dictis.

Inſt. 3. Probabilitas eſt æqualiter indifferens ad verum , & falſum , ergo qui eam ſequitur, non curat veritatem, & æquivalenter dicit volo pingere die feſto ſive ſit , ſive non ſit licitum. *Confirm.* Talis non habet pro regula legem æternam, quia poteſt errare , operans autem ſecundum legem æternam errare non poteſt. Reſp. 1. Etiam major probabilitas eſt indifferens ad verum, & falſum, & tamen prudenter eam ſequor. Reſp. 2. Om. Ant. *N. C.* Diligenter inquiſivit in legem prohibentem pingere & eam non reperit , ideoque reſolvit ſibi licitum eſſe pingere . *Ad* 2. Etiam ſequens ſecundum probabiliorem poteſt errare , ergo & hic non habebit pro regula legem æternam , ideoque dico habere pro regula ſaltem legem æternam permittentem , ſi forte erret, quia errat invincibiliter.

Obji. II. Sic ſe habet minus verum ad 15
intel-

Digitized by Google

intellectum ſicut minus bonum ad voluntatem, ſed minus bonum in comparatione majoris boni non movet voluntatem, ergo nec minus verum in concurſu majoris movet intellectum. Ecce *Achillem* adverſariorum. *Confirm.* Intellectus eſt potentia neceſſaria, ideoque ſicut bilanx neceſſario propendet in illam partem, pro qua eſt majus pondus, ſic intellectus neceſſario in illam, pro qua eſt majus verum, ergo non poteſt aſſentiri objecto minus probabili in concurſu probabilioris. *Reſp.* 1. Poſſe concedi totum, quia argumentum ad ſummum probat quod intellectus in concurſu probabilioris non poſſit directe aſſentiri minus probabili, tamen vero, neque hoc requiritur, ſed ſufficit, quod intellectus poſſit reflexe judicare pro ſententia minus probabili eſſe motivum grave, ideoque voluntatem prudenter eam ſequi poſſe. 2. Sicut voluntas poteſt eligere minus bonum, ſi aliunde accedat nova bonitas, ſic intellectus in rebus obſcuris & probabilibus non neceſſitatur, ſed accedente imperio voluntatis poteſt aſſentiri minus probabili; ſi enim intellectus ex imperio voluntatis poſſit temere diſſentire vel dubitare de objecto fidei, non obſtante majori credibilitate imo morali certitudine in oppoſitum, cur non aſſentiri minus probabili? *Ad confirmationem* ſicut bilanx poteſt inclinare in minus pondus, ſi ab extrinſeco accedat impulſus v. g. digiti vel novum pondus, ſic intellectus poteſt aſſentiri minus probabili accedente impulſu voluntatis.

16 *Inſt.* Sicut voluntas non movetur niſi a ſolo bono tanquam objecto ſuo formali, ſic intellectus a ſolo vero; atqui per imperium voluntatis minus probabile non fit magis verum, ergo. 2. Major probabilitas elidit minorem. Si enim tres dicant ſe Petrum vidiſſe in Eccleſia, & alii duo dicant ſe eumdem eodem tempore vidiſſe alibi, non poſſum prudenter aſſentiri duobus. *Reſp. Ad* 1. *diſt.* Intellectus movetur a ſolo vero evidenter vel probabiliter apparente, C. ſemper evidenter apparente, N. Intellectus neceſſitatur a ſola veritate evidenter apparente in obſcuris & probabilius ſubeſt imperio voluntatis, quæ facere poteſt ut intellectus firmius aſſentiatur objecto quam mereatur pondus rationum, ut certum eſt ex propoſitione 19. damnata ab Innoc. XI. *Voluntas non poteſt efficere ut aſſenſus in ſeipſo ſit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.* Cur ergo non poſſit facere voluntas ut intellectus aſſentiatur motivo minus probabili? *Ad* 2. Major probabilitas elidit minorem quando motiva ſunt plane ſimilia, ſicut in allato caſu C. ſi motiva ſint diſſimilia, & directe non oppoſita, ut plerumque contingit in controverſiis moralibus & dubiis juris, N. Conſtat enim experientia quod intellectus conſideratis motivis utriuſque partis ſæpe fluctuet vel ſaltem aſſentiatur cum formidine, formido autem oritur ex virtute motivi oppoſiti, ergo evidens eſt quod motivum oppoſitum non ſit eliſum, aut totam vim movendi amiſerit.

Objs. III. Varias paritates ut 1. imprudenter bibo vinum quod probabilius eſt veneno infectum. 2. Imprudenter adhibeo medicinam minus probabilem & tutam ſi aliam habere poſſim. 3. Imprudenter jaculor in objectum quod probabilius eſt homo. 4. Imprudenter me ingero occaſioni in qua ſexies ſum lapſus, quinquies non ſum lapſus, ergo imprudenter ſequor ſententiam minus probabilem. *Reſp. N. C.* In adductis exemplis ubique agitur de damno vel periculo reali, quod æqualiter ſequitur, ſive error meus ſit vin ſive invincibilis, neque meum judicium probabile facit me ſecurum, quod vinum non ſit infectum, quod medicina non ſit nocitura, quod objectum in quod jaculor, non ſit homo &c. ergo imprudenter me vel alium exponerem tali periculo; econtra ſuppoſita probabilitate & ignorantia invincibili legis ſum ſecurus me non peccare formaliter. *Ad* 4. Specialiter dico quamvis in tali occaſione ipſe lapſus v. g. fornicatio non ſit certa, ipſum tamen periculum fornicandi ſeu peccandi formaliter eſt certum, cui proinde ſine peccato me exponere non poſſum. 17

Inſt. Imprudenter ago illud ex quo Deus probabilius offendetur. Idem miniſter principis imprudenter facit ea quæ probabilius judicat adverſari mandato principis, ergo & imprudenter ſequor minus probabilem. *Reſp. Ad* 1 N. C. Ex dictamine practico certus ſum Deum non offendi per uſum ſententiæ minus probabilis. *Ad* 2. *Omiſ. ant.* N. C. Miniſter regulariter poteſt ſe verbo vel ſcripto certificare ſuper voluntate principis, vel ſpecialiter ſe obligavit ad diligentiam exquiſitiſſimam, quod ſi taliter ſe non obligavit neque reſcire poſſit voluntatem principis, etiam licite agere poterit quod minus pro-

probabiliter judicat non adverſari voluntati principis.—Ex dictis pro praxi
18 *Deduces ſeqq.* 1. Non licet ſequi ſententiam a Sede Pontificia cenſuratam, quamvis ante hac fuiſſet probabiliſſima, quia per cenſuram amiſit probabilitatem practicam; ſi dubium ſit an ſit cenſurata, adhuc eam ſequi non licet, quia eſt tantum
19 dubie probabilis. 2. Confeſſarius & quivis alius poteſt ſequi ſententiam alienam, quam cognoſcit eſſe probabilem, etſi ſuam judicet eſſe probabiliorem & ſimpliciter veram. *Nav. man. c. 26. num. 4. Lay. c. 5. Thom. Sanch. in decal. c. 19. num. 14. & DD. cit. num. 11.* Ratio eſt, quia hoc ipſo quod cognoſcat alienam eſſe probabilem, cognoſcit pro ea eſſe grave motivum, ideoque ſe eam prudenter ſequi poſſe, hinc ſi pœnitens nitatur ſententia vere probabili v. g. quod circumſtantiæ aggravantes non ſint neceſſario explicandæ, quod hic vel ille contractus ſit licitus, confeſſarius non tantum poteſt, ſed & tenetur eum abſolvere contra ſententiam propriam ſibi probabiliorem, quia pœnitens eſt bene diſpoſitus, & poſt explicata peccata habet jus ad abſolutionem, & confeſſarius, ut Judex debet pronunciare ſecundum allegata, & probata pœnitentis, non ſecundum privatam ſuam
20 opinionem. *Joann. a S. Thom. diſ. 12. a. 6. La Croix num. 445. Sporer num. 47. Reiffenſt. num. 55.* 3. Subditus tenetur obedire Superiori ſecundum minus probabilem præcipienti, quia tenetur ſemper obedire, quando licite poteſt, ſed poteſt licite obedire accommodando ſe minus probabili, idque exigit bonum commune & auctoritas Superioris quæ eſt in poſſeſſione præcipiendi, ergo. Imo quilibet obligatur ex charitate ſequi ſententiam minus probabilem, ſi per eam commode poſſit impedire grave malum, v. g. peccatum in ſe vel in proximo, ideoque ſi confeſſarius advertat ſententias rigidiores pœnitenti eſſe periculoſas ob nimios v. g. ſcrupulos vel puſillanimitatem, oportet ut eum dirigat ſecundum benigniores; ſi vero declinet in noxias laxitates,
21 dirigendus eſt ſecundum rigidiores. 4. Non tantum licite ſequor alienam probabilem, ſed etiam alteri ſecundum eam licite ſuadeo vel ſaltem expono licitum ejus uſum: Ratio eſt, quia ego ipſe licite eam ſequor & etiam conſulens eam licite ſequi poteſt, ergo eamdem ipſi licite ſuadeo, non enim magis teneor alienam conſcientiam curare quam propriam. *Laym. ſup. Mezeger. a. 9. num. 3.* Excipe niſi quis conſulatur in negotiis publicis, v. g. an bellum vel tributum ſit juſtum; tunc enim conſiliarii tenentur ſuadere probabiliora, idque exigit bonum commune & recta ratio, & ipſi tunc ſunt quaſi judices inter Principem & ſubditos: eſt *communis* cum *Sporer n.* 43. Ut autem Princeps tuto ſequi poſſit mentem ſuorum conſiliariorum, oportet 1. ut ſepoſito omni humano affectu elegerit tales quos judicabit rei gnaros, probos & incorruptibiles, 2. ut iiſdem relinquat plenam libertatem edicendi veritatem, etſi ingratam Principi; tunc enim & non alias eorum conſilium etiam contra propriam opinionem tuto ſequitur. Ratio eſt, quod ejuſmodi ſint magis intelligentes quam ipſe Princeps, & facilius ſit unum errare quam plures. 5. Rudiores in dubiis & obſcuris tuto ſequi poſſunt conſilium confeſſarii, Superioris vel alterius viri de quo eſt communis opinio quod ſit probus & intelligens, quia foret onus nimium grave ſi ejuſmodi homines tenerentur plurium ſibi forte contrariantium opiniones exquirere. 6. Probabilius non li- 22
cet ſequi hanc & oppoſitam probabilem, ſi inde una lex certo violaretur v. g. audita die Jovis duodecima noctis in uno horologio non poteſt Clericus prudenter judicare ſe eſſe deobligatum a Completorio, & ſimul judicare ſe poſſe protrahere cœnam in carnibus; quia ſcilicet necdum audita eſt duodecima in altero horologio; nam quamvis duo horologia communiter bene directa ſint quaſi duo teſtes probabiles, tamen utrumque ſimul ſequi non poſſum: quia certe infringo unam legem, ſi enim primum fallat, pecco non orando Completorium; ſi ſecundum, pecco comedendo carnes. Similiter in teſtamento non ſolemni non poſſum prudenter judicare illud eſſe validum, & ſic retinere hæreditatem, & ex altera parte reſolvere non eſſe validum ut non tenear exolvere legata; certo enim læderem unius jus, vel enim teſtamentum eſt invalidum, & lædo jus illius cui hæreditas debetur ab inteſtato: vel eſt validum, & lædo jus quod legatarii habent ad legata. Si bona fide jam adiiſſem hæreditatem non cogitans de probabilitate ſententiæ oppoſitæ, poſſem juxta plures uti ſententia oppoſita, & reſolvere me non teneri ad ſolvenda legata, quia ſum poſſeſſor bonæ fidei, & jam forte jus unius læ-

ſum

Digitized by Google

ſum eſt, & eſt probabile legatarios nullum habere jus, nihilominus probabilius videtur quod adhuc tenear ſolvere legata, vel dimittere hæreditatem, alioquin adhuc certo violabo vel jus hæredis ab inteſtato retinendo hæreditatem, vel jus legatariorum legata non extradendo.

CASUS IV.

De Conſcientia perplexa & ſcrupuloſa.

Deodata religioſa multa judicat eſſe peccata quæ non ſunt 4. ſuper delicto conſororis interrogata, timet delictum occultum fateri, ne detrahat; etiam timet negare ne mentiatur 1. & quia etiam multum angitur ſuper vita præterita, ſe ſcrupuloſam judicat, & in omnibus utitur privilegiis ſcrupuloſorum 5. peccata de quibus non eſt omnino certa, non confitetur; conſororibus invidere & de iiſdem male loqui vanos ſcrupulos æſtimat. De confeſſionibus in juventute factis multum anxia de his tanquam ſcrupuloſa a confeſſario non auditur ibid. & ſæpe non abſoluta quamvis multa dubia afferat, ad communionem mittitur, 3. poſtea in multis vere ſcrupuloſa, timet ſe peccare quoties confeſſario non inclinat, omnes liberius ſecum loquentes de luxuria habet ſuſpectos, in omnibus putat ſe egiſſe cum dubio, circa cogitationes impuras nunquam poteſt ſe reſolvere; varios exquirit confeſſarios, nulli tamen niſi proprio judicio acquieſcit 6. Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid ſit, & qualiter obliget conſcientia perplexa?

Reſp. Conſcientia perplexa eſt dictamen quo intellectus judicat ineſſe peccatum utrique oppoſito, quorum tamen unum neceſſario fieri debet v. g. putas te peccare peccato mendacii, & inobedientiæ, ſi Superiori te interroganti crimen occultum proximi non reveles, econtra ſi reveles putas te peccare peccato detractionis. Item putas peccare, ſi die feſto negligas Miſſam, & etiam ſi audita Miſſa negligas ægrotum. Primum tunc remedium eſt ut ſi poſſis, perplexitatem deponas, exquirendo aliorum conſilia, conſulendo libros, &c. Si enim poſſis deponere, & non deponas, peccas contra conſcientiam agendo quodcumque ex oppoſitis, quia perplexitas eſt tibi voluntaria; ſi vero perplexitatem deponere non poſſis, elige quod minus malum videtur, & ſi mala videantur æqualia, elige quod vis & non peccabis, quia non agis libere.

QUÆR. II. Quid ſit ſcrupulus & quæ ejus radix? 2

Reſp. 1. Conſcientia ſcrupuloſa ſeu ſcrupulus eſt inanis apprehenſio peccati, ubi non eſt, & hinc ortus timor atque anxietas: dicitur *apprehenſio*, non judicium aut dubium, quia qui judicat vel practice dubitat aliquid eſſe peccatum, & tamen illud facit; peccat contra conſcientiam. Econtra ſcrupuloſus licite agit contra ſcrupulum, dummodo ut talem cognoſcat, & contemnat. 2. Radix extrinſeca ſcrupulorum eſt tentatio diaboli aut etiam permiſſio divina ut anima magis purificetur, & in timore Dei ſolidetur. Radix intrinſeca eſt ignorantia, ſuperbia, & pertinacia intellectus nolentis prudentum conſilio acquieſcere, immoderatus timor omnis iſtius, quod habet ſpeciem peccati; puſillanimitas, & melancholia &c.

QUÆR. III. Quæ ſint ſigna & remedia ſcrupulorum? 3

Reſp. 1. Signa ſcrupuloſitatis ſunt, ſi quis ſæpius cum inanibus dubiis redeat, ſi accepto prudentis conſilio non acquieſcat, ſi anxietates internas ridiculis motibus, & geſtibus prodat, concutiendo v. g. caput, ſuſpirando, frontem ſignando &c. Si eamdem actionem anxie nunc intermittat, nunc repetat &c.

Reſp. 2. Generalia ſcrupulorum remedia ſunt 1. fervens oratio ad Deum juxta illud 2. Paralip. c. 20. *Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc habemus ſolum reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te.* 2. Et præcipue eligere & conſtanter ſervare confeſſarium probum & expertum ejuſque conſilio contra quævis trepidantis propriæ rationis argumenta cæce obtemperare, & pro certo credere non tantum ſe tuto in omnibus confeſſarium ſequi poſſe, ſed & debere, ne ſequendo proprium judicium ſe conjiciat in periculum corporis & animæ; oportet autem ut confeſſarius in dandis conſiliis ſit reſolutus & cordatus, nedum ipſe anxie procedit, in ſcrupuloſo anxietates augeat, vel diffidentiam cauſet, nec permittat ut pœnitens ſecum vel cum aliis multum de ſcrupulis loquatur, ſed potius eas tanquam nugas & ineptias blande deridendo, ſermonem abſcindat; & ſi præter ſcrupulos nil afferat, ſine abſolutione ad communionem mittat. 3. Scrupulo ſe inſinuanti in primis initiis aditum occludat cogitationes ad alia diver-

Digitized by Google

divertendo ; ſi pergat moleſtare , eumdem
contemnat & audacter contra eum agat .
4. Sæpe recogitet bonitatem & amabilitatem Dei , *qui non vult mortem peccatoris , nec delectatur in ejus perditione ; ſentiat de Domino in bonitate*, & cum ſcrupuloſis non converſetur . 5. In dubiis reſolvat ſe pro libertate , nec judicet aliquid eſſe mortale aut ſe in mortale conſenſiſſe , niſi id certo deprehendat , nec confiteatur ea quæ ſunt dubia aut ſcrupuloſa , ſed tantum ea quæ manifeſte peccata eſſe noverit , nec propterea exponit ſe periculo , tum quia poteſt & debet ſequi regulas a ſuo confeſſario vel homine docto præſcriptas ; tum quia cum tanto ſuo damno & periculo hærendi in perpetua anxietate , non tenetur in majorem certitudinem inquirere . Ita quoad rem omnes. *Ad caſum*.

4 Reſp. 1. Deodata judicans aliqua eſſe peccata quæ non ſunt, non habet ſcrupulum, ſed judicium erroneum , contra quod ſi agat , peccat contra conſcientiam , graviter vel leviter, prout judicat ſe peccare, quam ob cauſam imprudenter ſe judicat ſcrupuloſam, quia etiam latiſſimis conſcientiis contingit habere judicia erronea, ſcrupulus autem non eſt judicium , ſed apprehenſio & timor peccati ubi non eſt , ut patet ex di-
5 ctis . 2. Ipſius Deodatæ non erat judicare de propria ſcrupuloſitate , cum etiam viri prudentiſſimi ſæpe in rebus propriis cæcutiant, ſed oportebat eam deſuper audire judicium hominis probi & intelligentis, hinc mala fide utitur privilegiis ſcrupuloſorum : non enim hoc omnibus licet , ideoque ſi non habeat rationes probabiles ſe peccata dubia vel non admiſiſſe , vel eſſe confeſſam, tenetur ea confiteri juxta dicta *Caſ.* 2. 3. Quod invidiam & detractionem æſtimet inanes ſcrupulos , eſt conſcientia vincibiliter erronea , ideo enim hoc habet pro ſcrupulis , quia ſe temere judicavit ſcrupuloſam ; deinde invidia & detractio ex lumine naturali cognoſcuntur eſſe mala , ideoque eorum malitia vix invincibiliter ignorari poteſt . 4. Nec ex hoc præciſe judicanda eſt ſcrupuloſa quod multum angatur de vita præterita ; ſæpe enim homines , præſertim qui fuerunt laxioris vitæ , merito anguntur & dubitant , an ex pudore , malitia , aut negligentia culpabili aliqua peccata in confeſſione omiſerint ; an cum ſerio dolore & propoſito ad confeſſionem acceſſerint, occaſiones proximas removere, inimicis ignoſcere , ablata reſtituere parati fuerint &c. Hinc male ſuper his a confeſſario non auditur , non enim poteſt judicari ſcrupuloſa niſi aliquoties fuerit audita , & experientia conſtet illam inanibus dubiis & anxietatibus divexari ; aut ſi dubia ſint quodammodo fundata, pro quietanda ſemel pro ſemper conſcientia ad confeſſionem generalem erit diſponenda. 5. Vere ſcrupulo- 6
ſa quamvis timeat ſe peccare mortaliter, ſi confeſſario non inclinet , tamen non peccat, modo judicet eſſe ſcrupulum & ut talem contemnat. 6. Quod liberius ſecum loquentes judicet eſſe luxurioſos , non eſt ſcrupulus ſed judicium temerarium ; poteſt enim contingere ut quis in una materia ſit ſcrupuloſus , in alia nimis laxus . 7. Quod circa cogitationes turpes & ſimiles non poſſit ſe reſolvere , an deliberate conſenſerit vel non conſenſerit ; item quod in omnibus putet ſe egiſſe cum dubio , eſt ſignum veræ ſcrupuloſitatis , ſolent enim ſcrupuloſi timere peccatum ubi non eſt , & judicare quod egerint cum dubio practico , cum tamen fuerit ſpeculativum , & quia hoc illis vix unquam eſt certum , ſemper poſſunt judicare pro ſua libertate, nec debent ejuſmodi dubia confiteri, niſi tam certi ſint ut jurare quaſi poſſint, ſe peccaſſe mortaliter: nec ſufficit quod dicant ſe certo habuiſſe turpes, v. g. cogitationes iiſque fuiſſe delectatos , ſed debent eſſe moraliter certi ſe ejuſmodi cogitationes voluntarie aſſumpſiſſe vel plene deliberate conſenſiſſe & ut malas cognoviſſe. 8. Inquirere novum & novum confeſſarium , eſt ſignum ſuperbi & pertinacis intellectus nolentis acquieſcere alterius judicio : hujuſmodi ſerio eſt inculcandum , quod cum ſe ipſum præ ſpiritus inopia dignoſcere minus juvare poſſit , & curſitando de uno ad alium cauſa ſit quod nullus miſerum ejus ſtatum perfecte cognoſcat, ideo ob pertinacem ſuperbiam juſtiſſime hæc pati , & omnino eſſe incurabilem niſi experti & probi viri (ſicut ex charitate propria omnino obligatur) judicio cæce ſe ſubmittat.

Digitized by Google

DE REGULA EXTERNA

Actuum humanorum, ſive de Legibus

CASUS V.

De eſſentia & proprietatibus Legum.

E*Baldus Theologus interrogatur* 1. *Quid ſit Lex?* 2. *Humana, divina, & an Leges Veteris Teſtamenti adhuc obligent*. 3. *Lex affirmativa, negativa, pœnalis*. 4. *Favorabilis, odioſa*. 5. *An materia levis cadat ſub præcepto gravi vel contra*. 6. *An actus interni*. 7. *An Lex naturalis, & poſitiva debeat promulgari*. 8. *Qualiter Lex Imperatoria, vel Pontificia*. 9. *Epiſcopalis, vel inferiorum Principum*. 10. *An Lex debeat acceptari*. 11. *An contra eam appellari*. 13. *Quid conſuetudo: an poſſit habere vim legiis*. 14. *Vel legem abrogare, & quæ ad hoc requirantur, & quid ſi Lex improbet conſuetudinem*. 15. *Quid ſi Papa vel Princeps ſit invalide electus vel de hoc ſit dubium*. 16. *Quid circa declarationes Cardin*. 17. *Quid in dubio, an Lex ſit promulgata vel recepta, an obliget ſub mortali vel veniali &c. An ſit juſta &c*. 18. 19. *Quid in dubio an Legi ſit ſatisfactum*. 20. *Quo tempore Leges implendæ*. Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit Lex?

Reſp. 1. Lex in genere eſt *recta agendorum omittendorumve ratio*. Dividitur primo in naturalem & poſitivam. Lex *naturalis* eſt dictamen quo homo ex lumine naturali a Deo ſibi indito ſtatuit, quid recte agendum omittendumve ſit ut cum dicit, omne bonum eſt amandum, malum fugiendum. Lex *poſitiva* eſt recta agendorum ratio ab eo qui curam communitatis habet, populo denunciata, cum voluntate obligandi *S. Th.* 1. 2. *q.* 90. *a.* 4. *Dicitur* 1. *recta ratio*, quia Lex debet eſſe de re honeſta, juſta & poſſibili: Res nimium difficilis ut ſtatus religioſus, conſilia Evangelica non cadunt ſub præcepto humano, niſi antecedenter, & libere ſe quis ad ea obligarit. *Dicitur* 2. *agendorum & omittendorum ratio*, ut definitio ſimul comprehendat præcepta poſitiva & negativa. *Dicitur* 3. Ab eo qui curam communitatis habet, hoc eſt a Superiore, qualis in totam Eccleſiam eſt Papa, in totum Imperium Cæſar. *Dicitur* 4. Cum voluntate obligandi, intellige vel in conſcientia vel ſaltem ad pœnam, in hoc enim Lex diſtin-
guitur a conſilio & puro monito. *Dividi-* 2
tur 2. *Lex* poſitiva in divinam & humanam; hæc a Deo, altera ab homine lata eſt. Divina alia eſt Novi, alia Veteris Teſtamenti: Leges Veteris Teſtamenti, iterum ſunt triplicis differentiæ; aliæ vocantur Ceremoniales, quæ certas in Dei cultu ceremonias, & ritus præſcribunt; Judiciales quæ circa cauſas in judicio verſantur; Morales quæ doceat quid ſit Juri naturali & bonis moribus con vel difforme ut præcepta decalogi; hæ ultimæ adhuc obligant non tam auctoritate Veteris Legis, quam quod ab ipſa natura ſint inſtitutæ & paſſim a Chriſto Domino renovatæ: Judiciales & Ceremoniales ceſſant teſte Apoſtolo ad *Gal.* 3. & 4. & ſi quæ adhuc videantur perdurare veluti Lex decimarum & Sabbati in Dominicam tranſlati, eæ non obligant vi Legis antiquæ, ſed in vim novæ Conſtitutionis a Chriſto vel Eccleſia factæ. Imo ceremoniæ ſignificantes Chriſtum adhuc venturum, ut Circumciſio, eſus Agni Paſchalis pro nunc prohibitæ ſunt & ſuper-
ſtitioſæ. 3. *Dividitur* Lex in Affirmativam 3
quæ bonum præcipit, & Negativam quæ malum prohibet, & quia nunquam eſt faciendum malum v. g. mendacium, hinc negativa dicitur obligare ſemper pro ſemper; bonum autem quia tantum obligat pro certo tempore v. gr. ad audiendum ſacrum diebus Dominicis, hinc non obligat ſemper pro ſemper. 4. *Dividitur* Lex in præceptivam & pœnalem, præceptiva ſimpliciter aliquid præcipit, pœnalis pœnam vel mulctam injungit: ſi Legiſlator ad ſolam pœnam non autem ad culpam intendat obligare, vocabitur pure pœnalis, ut dum ſolius pœnæ mentionem facit, verb. gr. qui iſto die ligna collegerit, punietur in duos aureos: ſi velit obligare ad pœnam & culpam miſta vocabitur. Quænam autem leges ſint mere pœnales, quænam autem miſtæ, ex verbis Legis & conſuetudine quæ optima Legum interpres

Digitized by Google

eſt, deſumi debet. *Suar. de leg. l.* 5. *n.* 8. 5. *Dividitur* Lex in favorabilem & odioſam, *favorabilis* dicitur, qua legiſlator primario intendit beneficium & favorem eorum quibus datur, quamvis ſecundario redundet in odium vel pœnam, *odioſa* vero primario intendit quid odioſum vel pœnale, etſi ſecundario redundet in favorem, quæ diſtinctio notanda eſt, quia *odia reſtringi, favores convenit ampliari, reg. jur.* 15. *in* 6. 6. *Denique* ſi Lex dirigatur ad communitatem, proprie lex dicitur; ſi ad unum vel alterum privatum præceptum potius vocandum eſt.

5 QUÆR. II. Quid circa materiam Legis?

Reſp. 1. Ut Lex aliqua obliget ſub mortali debet eſſe de materia quæ ſecundum ſe vel circumſtantias conſiderata ſit aliquid notabile, aut notabiliter conducens ad finem præcepti, hinc eſus pomi in paradiſo quamvis in ſe fuerit quid leve, quia tamen notabiliter conducebat ad finem a Deo intentum ſcilicet ad præſtandum Deo tanquam ſupremo Domino primum obedientiæ homagium, erat peccatum mortale. Si res præcepta ſpectato etiam fine & circumſtantiis maneat abſolute levis, non poteſt ſubſtare obligationi gravi, ut habet *communis*, quia Lex eſſentialiter eſt rationabilis & conveniens, videtur autem eſſe irrationabile & bono communi inconveniens obligare graviter ad materiam ſimpliciter levem: e contra quamvis materia ſit gravis, poteſt tamen præcipi ſub ſolo veniali, cum enim ſit in poteſtate legiſlatoris illam omnino non præcipere vel tantum præcipere ſub pœna (loquor de re non præcepta vel prohibita lege naturali) cur non ſub ve-
6 niali? voluntas enim legiſlatoris eſt anima legis. 2. Actus mere interni per ſe non cadunt ſub præcepto humano aut Eccleſiæ, eſt *communior cum D. Th.* 1. 2. *q.* 91. *a.* 4. *& q.* 100. *a.* 9. Ratio eſt quod juriſdictio humana non extendat ſe niſi ad actus ſenſibiles & humano modo cognoſcibiles, ideoque *C. ſicut de ſimon.* dicitur Eccleſiam non judicare de occultis, hoc eſt mere internis. *Dixi per ſe*: Nam concomitanter ſeu quatenus actus interni requiruntur ad honeſtatem vel valorem actus externi, utique lege humana præcipi poſſunt, ut docet *communiſſima*, hoc ipſo enim quod præcipitur confeſſio, concomitanter præcipitur dolor & propoſitum, & cum prohibetur homicidium voluntarium, etiam prohibetur interna voluntas occidendi, ſine hac enim homicidium non eſt voluntarium: item cum præcipitur ſuſceptio vel adminiſtratio Sacramentorum vel oratio, per conſequens præcipitur intentio, ſine hac enim conſiſtere non poſſunt.

QUÆR. III. An & qualiter Lex debet 7
promulgari?

Reſp. 1. Lex naturalis ſaltem quoad prima principia non indiget externe promulgari, quia ex interno & naturali rationis lumine ſatis innoteſcit. 2. Lex poſitiva pro tota communitate lata ut obliget, debet publice ſive ſcripto, ſive per præconem promulgari. *S. Th. q.* 90. *a.* 4. Cum enim Lex ſit communis vivendi regula, debet ita proponi, ut omnibus facile poſſit innoteſcere, non enim requiritur ut ſingulis intimetur,
hoc enim foret moraliter impoſſibile. 3. Le- 8
ges Imperatoriæ ut ubique obligent, in ſingulis Imperii provinciis publicari debent, & poſtquam publicatæ ſunt, ſi certum tempus non exprimatur, non obligant niſi poſt bimeſtre, etiamſi alicui citius de promulgatione conſtiterit. *Novel.* 66. *c.* 1. *Suar. Pirhing. L.* 1. *decret. tit.* 2. *n.* 26. *Engel. Rob. Konig. ibid. num.* 20. *Krimer n.* 121. *Schmalzg. n.* 27. 4. Quamvis Leges Pontificiæ cauſas beneficiales concernentes ſtatim a die publicationis in curia Romana factę vim ſuam habeant, ut ſecundum eas cauſæ in curia decidi debeant, leges tamen quæ conſcientiam concernunt, & pro tota Eccleſia vel pluribus provinciis latæ ſunt, ut leges circa cenſuras Eccleſiaſticas, circa juriſdictionem Confeſſariorum & ſimiles, valde probabiliter non obligant, niſi in ſingulis diœceſibus promulgatæ, idque tantum poſt bimeſtre a facta publicatione, niſi aliter in ipſis decernatur, qualiter decernitur in *Tridentino*, ut irritatio matrimonii clandeſtini primum poſt triginta dies a die promulgationis factæ in Parochia vim habeat, *Sot. Angel. Medin. Nav. Mol. tom.* 2. *diſp.* 395. *&* 995. *Engel. L.* 1. *decret. tit.* 2. *a numer.* 6. *Konig. loc. cit. Gibalin. tom.* 2. *L. cap.* 2. *qu.* 1. *n.* 7. *March. Sannig. de leg. tom.* 3. *diſt.* 2. *q.* 6. aliique apud *Reiffenſt. tr.* 2. *diſt.* 1. *num.* 25. contra *Laym. Pirhing. loc. cit.* & alios ſuſtinentes leges Pontificias hoc ipſo obligare quod cognoſcantur Romæ eſſe promulgatæ. Ratio eſt 1. quia ſtandum eſt Juri Civili, ubi Jus Canonicum aliud non ſtatuit, ergo cum Ju-

Digitized by Google

re Civili ad legis obligationem requiratur publicatio in ſingulis provinciis, & dilatio duorum menſium, & Jus Can. de lege Eccleſiaſtica aliud non ſtatuat, idem ad hanc requiretur. 2. Pius IV. in Bulla ſuper obſervantia Tridentini dicit: *Jure communi ſancitum eſt, ut Conſtitutiones novæ vim non niſi poſt certum tempus obtineant*. Cum ergo illud tempus non ſit determinatum Jure Canonico, ex Jure Civili ad duos menſes determinandum erit, & quia duo menſes non ſufficiunt ut publicatio Romæ facta omnibus poſſit innoteſcere, requiritur publicatio in omnibus diœceſibus, idque de lege irritante aut auferente juriſdictionem v. g. Confeſſarii in ordine ad Sacramentum pœnitentiæ admittit *Laym. L. 1. tr. 4. c. 2. n. 7.* alioquin contrarius, & *c. 3. n. 3.* dicit non eſſe damnandum culpæ aut pœnæ eum qui legem Pontificiam in ſua diæceſi non promulgatam, nec uſu receptam non ſer-
9 vat. 5. Quoad leges inferiorum Principum vel Epiſcoporum ſufficit eas in principaliori aliquo loco publice promulgari, & ſtatim a promulgatione etiam ante lapſum duorum menſium, niſi aliter ſtatuatur, obligabunt omnes notitiam habentes, & de his intelligitur *cap. 1. de poſtul. Præl.* ubi dicitur: *Sufficit ut ad Conſtitutionis obſervantiam teneatur, qui noverit eam ſolemniter editam*. *Engel, Layman. loc. cit.*

10 QUÆR. IV. Quid circa acceptationem vel receptionem legum?

Reſp. *Sequentia*. 1. Subditi in conſcientia tenentur acceptare legem juſtam ſive Civilem, ſive Eccleſiaſticam. Eſt nunc certum ex Prop. 28. ab Alex. VII. damnata: *Populus non peccat etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem a Principe promulgatam*. Ratio eſt quod de lege naturæ ſubditus Superiori legitime mandanti teneatur obedire, ſi enim voluntate & non neceſſitate parent, jam ceſſat vinculum obedientiæ & hoc ipſo deſinunt eſſe ſubditi. Deinde non acceptare legem juſtam Superioris eſt reſiſtere poteſtati a Deo ordinatæ: *Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt*. Ad Rom. 13. 2. Etſi peccent qui legem rationabilem ſine cauſa non acceptant, ſi tamen legiſlator id ſciat, & receptionem non urgeat, cenſetur legem revocare, vel ſaltem lex poſt decennium erit præſcripta. 3. Principes mediati vel Epiſcopi obligantur ſummi Principis vel Papæ mandata in ſuis provinciis promulgare eorumque acceptationem, & obſervantiam urgere: id enim exigit bonum commune, & illorum ſubjectio. 4. Si populus putet ſe 11
habere juſtum gravamen contra legem, poterit appellare, ſi legiſlator Superiorem habeat, ſi vero independens vel Supremus fuerit, per ſupplicam rogandus erit pro mitigatione vel revocatione legis, pendente vero appellatione vel ſupplicatione obligatio legis ſuſpendetur ſaltem ex præſumptione piæ Matris Eccleſiæ vel Principis conſenſu, & ita habere praxin docent plures Theologi apud *La Croix L. 1. n. 639. & Sannig. qu. 7. n. 4.* Quod ſi Superior audita appellatio- 12
ne vel ſupplicatione taceat, hoc ipſo cenſetur legem remittere, niſi aliunde conſtaret quod taciturnitas eſſet per modum indignationis, & repulſæ, ut ſi Superior non obſtante ſupplicatione urgeret ejus executionem; tunc enim potius firmatur quam revocatur lex, eritque obſervanda etiamſi ſit dura, modo non ſuperet infirmitatem humanam. In dubio an lex ſit juſta, præſumptio eſt pro lege. 5. Si ſubditi ſcienter acceptent legem de ſe invalidam, eo quod ſit contra eorum jus, cui efficaciter renunciare poſſunt, lex fiet firma; ſi vero Legiſlator excedat limites ſuæ poteſtatis v. g. Princeps laicus vult inducere diem feſtum vel citare Clericum, lex manebit infirma, quamvis acceptetur. Ratio eſt quia Legiſlator tunc non habet poteſtatem condendi ejuſmodi legem, nec acceptantes poteſtatem tribuere poſſunt. *DD. cit.*

QUÆR. V. Quid circa conſuetudinem? 13

Reſp. *Sequentia*. 1. Conſuetudo eſt jus diuturnis moribus & tacito populi conſenſu introductum, unde patet cauſam conſuetudinis eſſe mores & actus populi ſæpe repetitos. 2. Ut conſuetudo habeat vim legis, debent hi actus eſſe frequentati animo introducendæ conſuetudinis, vel obligationis, nam conſuetudo orta ex actibus meræ devotionis, liberalitatis, aut gratiæ, nullam inducit obligationem, hinc licet populus ſæpe det eleemoſynas, ad pulſum Angelicum preces perſolvat, aquam benedictam in introitu Eccleſiæ percipiat, multoties aliquem ad menſam invitet, nulla tamen inde oritur obligatio: quia hi actus non fiunt animo ſe obligandi. In praxi cenſetur conſuetudo animo obligandi introducta, ſi a majore parte populi ſollicite & cum difficultate obſervetur, ſitque de re valde utili bono communi, ſi prudentes

Digitized by Google

male ſentiant de tranſgreſſoribus, ſi Superiores ſub pœna ejus obſervantiam urgeant; extra has vel ſimiles circumſtantias, & in dubio, conſuetudo potius habenda eſt pro voluntaria & ſupererogatoria, quam pro obligatoria, ſicut in dubio an verba vel voluntas Superioris contineant mandatum, vel purum monitum, præſumitur monitum, nam *in obſcuris quod minimum eſt ſequimur, reg. Jur. 30. in 6.* 3. Nulla conſuetudo præſcribere poteſt contra legem naturalem vel divinam, quia hæ leges non dependent a voluntate ſubditorum vel Legiſlatoris humani,
14 ut clarum eſt. 4. Certum eſt quod conſuetudo abrogare & quaſi præſcribere poſſit contra legem humanam, ad hoc tamen requiritur 1. ut ſit introducta animo legem abrogandi, actus enim non operantur ultra intentionem agentium, *L. 19. ff. de reb. cred.* 2. Requiritur conſenſus Superioris vel *perſonalis*, qui datur ab ipſo Legiſlatore ſciente conſuetudinem, eamque tacite vel expreſſe approbante, vel *legalis*, ſeu *generalis*, qui datur per legem vel jus generaliter approbans conſuetudinem rationabilem, etſi Legiſlator ignoret hic & nunc agi contra legem ſuam; hunc legalem conſenſum ſufficere cum communiori docet *Suar. L. 7. de leg. c. 13. n. 6. Engel. L. 1. tit. 4. n. 19. Rob Konig. ib. n. 17. Schmalzgrueb eod. tit. nu.* 15. contra *Laym. Pirbing &c.* Ratio eſt quia jura plus non requirunt, quam ut conſuetudo ſit rationabilis & præſcripta, ut patet ex *c. fin. de conſuet. L. 32. L. 35. ff. de leg.* præſcriptio autem contra ignorantem procedit: & moraliter eſt impoſſibile ut Papa vel Legiſlator ſciat omnia ſtatuta, & conſuetudines locorum, & tamen non omnes improbantur. 3. Ut conſuetudo contra legem prævaleat, requiritur tempus legitimum, & quidem contra legem civilem ſufficere decennium, admittunt plerique, contra leges vero Eccleſiaſticas antiqui requirunt 40. annos, quia hoc tempus requiritur ad præſcribendum contra Eccleſiam. E contra *Palao Leſſ. Lugo de juſt. diſ. 7. n. 94. Haun. Sannig. diſt. 4. qu. 1. nu. 5. Reiffenſtuel L. 1. tit. 4. a n. 105. Schmalzg. num. 9.* verius dicunt conſuetudinem decennalem etiam ſufficere ad abrogandam legem Eccleſiaſticam, idque cum mala fide, & ſcientia legis, *Bonac. Suar. c. 18. n. 14. Lug. n. 96. Eng. n. 15.* Ratio eſt, quia hic non eſt proprie præſcriptio, alias enim nec ſufficeret decennium ad abrogandam legem Principis ſæcularis, & contra legem Pontificis Rom. requirerentur 100. anni, quia tot requiruntur ad præſcriptionem contra Eccleſiam Rom. Itaque conſuetudo abrogat legem proprie ex conſenſu Legiſlatoris, qui legem remittere poteſt, etiam iis, qui per decennium ſcienter & mala fide contra eam operantur, & conſuetudo non abrogat legem niſi introducta cum animo legem abrogandi; ſed non poteſt adeſſe animus legem abrogandi, quin adſit ſcientia legis ſeu mala fides, ergo. 5. Si lex expreſſe improbet omnem conſuetudinem etiam conſequentem legi contrariam, ſicut improbat omnem conſuetudinem contra immunitatem Eccleſiaſticam, nulla conſuetudo contra iſtam legem prævalere poterit, niſi ex poſt ceſſent circumſtantiæ, propter quas conſuetudo adverſa legi reprobatur. *Palao Schmalzg. n. 23.* vel advenit cauſa a Legiſlatore non prævisa *Eng. n. 15.* Ex dictis

Deduces ſeqq. 1. Si Papa aut Princeps 15
dubie vel invalide electus vel etiam intruſus ab Eccleſia aut Republica nondum ſit receptus, vel toleratus, ejus leges non obligant ſubditos, quia libertas ſubditorum ante electionem erat in certa poſſeſſione, a qua per dubiam vel invalidam electionem non ejiciuntur; ſi vero pacifice tolerentur, hoc ipſo habentur pro legitimis, incipiuntque eorum leges obligare *Sanchez, Sporer in decal. lib. 1. cap. 1. n. 9.* Si tamen leges Papæ tantum ſint promulgatæ Romæ, & non in partibus, iis probabiliter hic non obligor, etiamſi certus ſim de promulgatione facta Romæ. Excipe niſi leges Pontificiæ contineant materiam Fidei vel Jure naturæ obligantem, tunc enim indubitatum eſt omnes notitiam habentes ſtatim obligari ex lege altiori, & quamvis de ſtylo Curiæ Romanæ Papales Bullæ Romę publicatæ dicantur habere vim ubique obligandi, hoc tamen probabiliter ſolum obtinet circa cauſas beneficiales, & ſimiles in quibus Summus Pontifex liberam poteſtatem habet, non vero circa ea, quæ proxime conſcientiam contingunt, hęc enim debere in partibus publicari docent *AA. citt. num.* 8. & colligitur *argum. cap. tum infirmitas 13. de pœn.* 2. Declarationes Cardinalium 16
Sacr. Congregationis, quamvis ſint magnę auctoritatis, non tamen habent vim legis, nec obligant in conſcientia, niſi a Papa ſint examinatę, & approbatę, tunc enim

imme-

Digitized by Google

immediate cenſentur exire a Papa, nec requiritur, ut ejuſmodi declarationes legaliter promulgentur, ſed ſufficit quod ex fama vel aliter de iis certo moraliter conſtet, cum enim non faciant novam legem, ſed tantum explicent antiquam, ſatis eſt antiquam ſemel fuiſſe promulgatam. *Lezana, Zypæus, Eng. proœm. n. 16. Reifſenſt. ibid. num. 130.* & indubitato habere vim legis, ſi de mandato Papæ legitime promulgeatur, docet *Schmalzg. diſſert.*
17 *proœm. num. 375.* 3. In dubio an ſit lex, non præſumitur, niſi probetur, in dubio an ſit promulgata, præſumitur non eſſe, niſi forte conſtaret illam aliquando fuiſſe uſu receptam, tunc enim merito præſumeretur promulgata fuiſſe, ex communiter enim contingentibus prudens eſt præſumptio, atqui communiter contingit ut leges uſu non recipiuntur, niſi ſint promulgatæ, ergo. *Viva opuſ. 2. quæſt. 4. art. 1.* Nec obſtat quod promulgatio ſit quid facti, nam facta etiam prudenter præſumuntur ex iis, quibuſcum communiter conjungi ſolent. In dubio an lex ſit recepta, attendenda eſt praxis timoratorum: ſi de hac conſtare non poſſit & lex ſit talis ut ejus valor pendeat ab acceptatione populi, ut multæ leges civiles, præſumitur non recepta, quia dubitatur de ejus eſſentia: ſi ejus valor non dependet ab acceptione populi, præſumitur recepta, quia ſupponitur legis eſſentia, & tantum dubitatur de accidente, ergo lex eſt in poſſeſſione contra libertatem: in dubio an lex vel conſuetudo obliget ſub mortali vel veniali, an verba Superioris contineant mandatum, vel purum monitum, ſi dubium ex modo præcipiendi, ex judicio & praxi prudentum, quæ optima legum eſt interpres, reſolvi non poſſint, ſtandum eſt pro obligatione levi vel puro monito. *Juxta reg. 1. cit. in obſcuris quod minimum eſt ſequimur*. Si lex eſt certa, & cauſa excuſans ſit dubia, manet legis obligatio: neque enim per excuſationem dubiam eximitur quis a lege certa, ut habet *communis*, quia lex manet in poſſeſſione, in dubio an lex ſit juſta, eſt præſumptio pro lege, & Superiore, tum quia Deus Superioribus ſpecialiter aſſiſtit, tum quia bonum commune tunc exigit obedientiam: quia Superior eſt in poſſeſſione auctoritatis imperandi, *vid Vivam opuſc. 2. quæſt ... art.*

3. 4. Si lex certa, & negative dubites, 18
ideſt, non habes, grave motivum judicandi, quod ſatisfeceris legi, omnes dicunt te obligari lege, quia lex eſt in poſſeſſione, & legi certæ non ſatisfit per ſolutionem incertam. Si vero dubites poſitive, ſeu habeas motivum probabile quod ſatisfeceris legi, probabiliter non obligaris lege, quia habes motivum grave judicandi quod ſatisfeceris legi, *La Croix lib. 1. num. 600.* Quid autem ſit probabilius, non reſolvit, *itaque dico*, quod probabilius non ſit abſolutus a lege, qui tantum probabiliter ſatisfecit legi, idque vel maxime, ſi probabilitas ſit in utramque partem, verb. gr. certus ſum me admiſiſſe grave furtum, & in utramque partem poſitive dubito an ſim vel non ſim confeſſus, probabilius adhuc confiteri teneor: idem eſt ſi certo contraxi debitum, & probabiliter tantum judicem me ſatisfeciſſe, *Sanchez Rebell. Vaſqu. Bardi de conſc. diſc. 6. c. 9. §. 16. Lugo de juſtit. diſt. 18. n. 12. Dicaſt. de reſtit. diſt. 5. n. 202.* contra *Tanner. Schildero de conſc. tom. 2. n. 92.* Probatur 1. Ut primum contraxi debitum vel admiſi furtum, lex confitendi & ſolvendi eſt certa, ſed legi certæ non ſatisfit per ſolutionem incertam, & probabilem, ergo. 2. In æquali probabilitate prævalet illa pars, pro qua eſt poſſeſſio, ſed lex confitendi & ſolvendi eſt in poſſeſſione, non enim ab illa ejicitur per ſatisfactionem probabilem, ſicut ab agro juſte poſſeſſo non ejicior per jus alterius probabile, ergo. *Si dicas*, ſatisfactio probabilis facit ut lex confitendi & ſolvendi non ſit amplius certa: *Contra eſt*, ſaltem lex confitendi furtum certo extitit, ideoque pro ipſa eſt præſumptio & poſſeſſio, uſque dum certo probes ei eſſe ſatisfactum, ſicut eſt præſumptio pro agro a me bona fide poſſeſſo, uſque dum certo probes agrum eſſe tuum. Et ſicut certa poſſeſſio agri non eliditur per rationem probabilem, quod ager ſit tuus: ſic & certa legis poſſeſſio non eliditur per ſatisfactionem probabilem. 3. In pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis, ideoque non tantum in materia juris, ſed & in materia aliarum virtutum, ut cum communiori oſtendi, *Caſ. 2. num. 5.* & Ratio eſt, quia ipſa poſſeſſio eſt aliqua præeminentia, propter quam in pari cauſa præferri debet poſſidens, ergo etiam lex poſſidens ſaltem in pari probabilitate proferri debet. 4. Si ſint

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

ſint duo horologia probabilia, & in uno ſonuerit duodecima noctis, & non in altero, manet obligatio orandi, quia lex certa orandi eſt in poſſeſſione, & excuſatio ob ſonitum duodecimæ eſt tantum probabilis, ut in terminis habet ipſe *La Croix num.* 586. ergo & in aliis caſibus quando tantum eſt probabiliter ſatisfactum legi, eſt obligatio ſatisfaciendi, & lex manet in poſſeſſione. 5. Si quis poſitive dubitet de valore matrimonii bona fide contracti, tenetur lege matrimonii, eo quod matrimonium ſit in poſſeſſione, ergo & hic. 6. Confeſſio & ſolutio ſunt quid facti, ſed factum in dubio non præſumitur, ut patet ex *num.* 14. ergo. 7. Qui tantum probabiliter ſolvit debitum, condemnaretur in foro externo, ergo etiam in foro interno non eſt liber, quia forum internum debet concordare foro externo, niſi appareat quod externum fundetur in falſa præſumptione. *Neque obſtat* quod debitor etiam ſit in poſſeſſione ſuæ pecuniæ, *nam* dubium non verſatur immediate circa ipſam pecuniam cujus ſit, ſed circa jus petendi debitum, an ſit, nam qui ex pœnitentia vel voto debet eleemoſynam, & negative dubitat an dederit, etiam poſſidet ſuam pecuniam, & tamen in illo dubio non ſtat poſſeſſio pro ipſo, ut fatentur omnes, ſed pro obligatione pœnitentiæ, & voti, quæ ſemel extitit, & non probatur extincta, ut dicam *Caſ.* 41. *n.*

20 10. Si leges tempus nullum determinent, ut primum commode poſſunt, impleri debent, *regul.* 14. *ff. de regul. jur.* Si vero certum tempus, horam vel diem determinent, veluti lex recitandi horas Canonicas ab una duodecima noctis ad alteram, lex jejunandi ab anno ætatis 21. completo, lex non ſuſcipiendi Subdiaconatum ante annum vigeſimum ſecundum inchoatum, communis eſt ſententia & omnium Fidelium ſenſus hoc tempus accipiendum eſſe de momento ad momentum, non quidem mathematice; quia momenta mathematica a nobis non ſunt cognoſcibilia, eo quod ignoremus, quod punctum temporis imaginarii præciſe ſol attingerit, ſed Eccleſiaſtice, ita ut nos regulemus juxta Calendaria approbata, & horologia communiter bene regulata: ſi alicubi plura ſint hujuſmodi horologia, poſſum ſequi quodlibet, non tamen cum certa violatione alicujus legis, ut explicavi *Caſ.* 3. *n.* 21. Ratio eſt conſuetudo Eccleſiæ, quæ eſt optima legum interpres, & aliter non poſſemus ſcire præciſe inciperetne vel deſineret obligatio ejuſmodi legis.

CASUS VI.

De ſubjecto Legum ſeu de iis qui legibus obligantur.

FRemundus Princeps a ſuo Confeſſario quærit: 1. *An teneatur propriis legibus.* 2. *Quid in ſtatu Ariſtocratico & Democratico.* 3. *An Clerici obligentur Lege Principis? quid de Lege præjudicante immunitati Eccleſiaſticæ.* 4. *An legibus obligentur infideles, hæretici.* 5. *Ebrii, pueri.* 6. *Amentes.* 7. *An peregrini obligentur legibus locorum per quæ tranſeunt.* 8. *An legibus communibus.* 9. *An gaudeant privilegiis loci in quo ſunt.* 10. 11. *An obligentur legibus ſuæ patriæ? an Religioſi ubique ſuis Regulis.* 12. *Quid de exeunte e loco obligationis ad locum ubi non eſt obligatio.* 13. *Quid ſi ſuo loco poterat ſatisfacere legi, v. gr. audire Miſſam, an non audita poſſit exire.* 14. *Quid de eunte ex loco ubi non eſt obligatio ad locum ubi eſt obligatio.* 15. *An liceat ponere impedimentum legis.* 16. *Quid ſi ideo ponatur ut quis excuſetur a lege.* 17. *Quid de lege naturali & divina.* 18. *An ſit obligatio removendi impedimentum aliunde poſitum.* 19. *Quid de eo qui ponit rem præceptam abſque animo ſatisfaciendi.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quinam obligentur Lege? 1

Reſp. Leges non obligant, niſi ſubditos, hinc 1. Legislator non obligatur propriis legibus, neque quoad vim coactivam, ita ut incurrat pœnam a ſe ſtatutam, uti fatentur omnes, neque directe quoad vim directivam, ſeu in conſcientia, maxime in iis quæ ejus ſtatum, vel auctoritatem dedecent, ut ſi lex prohibeat portare arma, vel pretioſas veſtes: Ratio eſt, quia etiam vis directiva ex juriſdictione oritur, quam quis in ſeipſum non poteſt exercere, cum nemo reſpectu ſui poſſit eſſe Superior ſimul, & inferior: deinde talis obligatio eſſet inutilis, cum enim obligatio legis pendeat a voluntate Legislatoris, toties poſſet eam tollere quoties legem obſervare nollet, in aliis vero quæ Legislatorem ipſum non dedecent, tenetur & ipſe ſuis parere legibus, non quidem vi propriarum legum, ſed ex dictamine rectæ rationis, qua

Prin-

Digitized by Google

Princeps tanquam caput tenetur ſe conformare reliquo corpori: minus tamen, & ſecluſo ſcandalo ac turbatione populi plerumque tantum venialiter peccat Princeps propriam infringens legem: Ratio eſt quod tantum videatur eſſe levis deordinatio, quod tanquam caput ſe hic, & nunc non conformet reliquo corpori, *Bonacin. Leſſ.* &
2 alii. 2. In ſtatu Ariſtocratico, ubi Optimates dominantur, & in ſtatu Democratico, ubi poteſtas eſt penes cætum populi, quilibet ex Optimatibus, & ex populo directe obligatur publicatis legibus, quia quilibet ex optimatibus & popularibus eſt verus ſubditus reſpectu totius cætus tum Optimatum in ſtatu Ariſtocratico, tum po-
3 puli in ſtatu Democratico. 3. Clerici non obligantur directe legibus Principis vel Magiſtratus ſæcularis, quia hi nullam in illos vel illorum bona etiam patrimonialia (ut bene notat *Engel lib.* 1. *tit.* 2. *num.* 35.) juriſdictionem habent: aliud eſt de bonis feudalibus, quæ non abſolute, ſed ſub certis reſervationibus, & ſalvo Jure feudali in Clericos tranſeunt: itaque ad leges civiles Clerici tantum obligantur indirecte ex æquitate vel decentia naturali, aut aliquo alio titulo, ſeu particulari exemptione talis Principatus, vi cujus pro bono pacis una pars communitatis tenetur ſe conformare reliquis, debent tamen ejuſmodi leges eſſe neceſſariæ pro bono communi, & non adverſari Eccleſiaſticę immunitati, veluti lex de non vendendis frugibus extra patriam, de non admittendis peregrinis mercibus &c. Clerici has leges transgredientes plerumque tantum peccant venialiter, niſi adſit ſcandalum, damnum tertii, vel Reipublicę, aut leges ſimul ſint juris naturalis, ut ſervare jura contractuum, taxas mercium, tunc enim Clerici ęque obligantur quam alii, *Azor*, *Suar. de legib. lib.* 3. *cap.* 34. *n.* 13. Nunquam tamen ob tranſgreſſionem a laicis puniri poterunt v. gr. per confiſcationem frugum, vel mercium, quia a juriſdictione eorum pręſertim coactiva ſunt plane exempti in eo ſenſu quem
4 paulo ante notavimus. 4. Catechumeni, Judęi, aliique infideles, etſi obligentur legibus civilibus ſuorum Principum, non tamen Eccleſiaſticis, quia nondum ſunt ſubjecti Eccleſię per baptiſmum, aliud eſt de
5 hereticis legitime baptizatis. 5. Ebrii & habentes lucida intervalla manent ſubditi legibus, quamvis per accidens non peccent eas infringentes ob defectum rationis, hinc peccant qui eos inducunt ad earum tranſgreſſionem offerendo v. gr. die Veneris carnes. E contra offerendo eas pueris ante ſeptennium non peccatur, quia pueri ante illam ætatem probabilius nondum ſunt ſubditi legibus humanis, quæ feruntur humano modo, ideoque pro iis tantum qui habent uſum rationis, qui ante ſeptennium non præſumitur, eo quod leges poſitivæ attendant ad ea, quæ plerumque contingunt, *Leg. nam ad ea, ff. de leg.* 6. Perpetuo a- 6
mentes etſi non obligentur legibus humanis, tamen ſubjecti ſunt legibus naturæ, hoc ipſo quod participent naturam rationalem, hinc quamvis ipſi per accidens ratione uti non valeant, peccant tamen qui eos inducunt ad tranſgreſſionem legis naturalis, v. g. ad blaſphemandum, fornicandum &c. quia cum hæc ſint intrinſece mala, tribuuntur principali libero agenti, qui amentis opera velut inſtrumento utitur: e contra non eſſe illicitum iis offerre carnes vel iis die feſto opera ſervilia imponere, docet *Laym. lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 12. *n.* 3. eo quod non ſint ſubjecti legibus Eccleſiæ, ideoque non videatur eſſe malum cauſare ut id faciant, quod nulla lege iis prohibitum eſt. Quoad eſum carnis conſentio, quoad opera ſervilia puto peccare eum, qui ea die feſto perpetuo amenti imponit ſaltem ſuo nomine in ſuam utilitatem, tunc enim cenſetur ipſe imponens per amentem tanquam per inſtrumentum vivum laborare: ſicut ergo peccat qui per equum, bovem, vel aſinum tanquam per inſtrumenta laborem ſervilem diebus feſtis exercet, quamvis certum ſit jumenta nulli legi eſſe ſubjecta, ſic a potiori, qui per amentem: aliud eſt de eſu carnis, nam eas offerens non cenſetur per amentem edere, ſecus qui facit eum in ſui commodum laborare.

7. QUÆR. II. An peregrini & viatores obligentur legibus locorum per quæ tranſeunt? 7

Reſp. Peregrini & viatores regulariter non obligantur ſpecialibus illorum locorum præceptis, per quæ tranſeunt, *Sayr. Leſſ. Lib.* 4. *de juſtit. c.* 2. *n.* 49. *Laym.* & quoad peregrinos conſentit *Sanch. lib.* 1. *moral. c.* 12. *Diana*, *Sannig. de leg. diſt.* 3. *quæſt.* 8. *n.* 9. *Ant. Herman. Theſ.* 5. *Eng. num.* 31. Unde ſi in tali loco ſit ſpeciale feſtum vel jejunium, non tenetur audire Miſſam vel

Digitized by Google

jejunare: Ratio eſt quia nullo modo ſunt ſubditi talis loci, vel Superioris, neque ratione originis, domicilii, contractus, vel delicti, ergo ejus legibus non obligantur, ſed ſolum communibus. *Dixi* 1. *regulariter*, quia peregrini utique tenentur ſervare leges & ſolemnitates contractuum, quia contractus ſortiuntur forum loci in quo celebrantur, *cap. fin. de foro compet. L.* 19. *ff. de judic.* Item tenentur ſervare leges quarum violatio cederet in ſcandalum aliorum, in damnum vel injuriam loci, in quo exiſtunt: hinc non licebit illis inde contra prohibitionem evehere vel illuc inferre frumenta, merces, portare arma prohibita, vendere ſupra ſtatutum pretium &c. exigit enim æquitas naturalis, ut, qui in alieno loco ſentiunt commodum tranſitus, etiam ſentiant onus legum neceſſariarum pro conſervatione loci: ex hoc capite viatores etiam tenentur ſolvere pedagia, ve-
8 ctigalia. *AA. citt. Dixi* 2. *Specialibus illorum locorum præceptis*: nam legibus communibus utique obligantur, etiamſi forſitan illæ in ſuo territorio non ſint receptæ, vel contrario uſu abrogatæ, unde Belga, cui in ſua patria licitum eſt diebus Sabbatinis inter Nativitatem Chriſti & Purificationem B. M. V. comedere carnes, exiſtens iſtis diebus Coloniæ tenetur abſtinere ex communi lege Eccleſiæ, *communis* cum *Laym. de leg. cap.* 12. *n.* 3. & Ratio eſt quod in ſua patria tantum excuſetur per conſuetudinem, quæ utpote contra jus commune, eſt odioſa, & reſtringitur tantum ad locum in quo viget, ſicut ſtatutum aut privilegium locale *arg. c.* 2. *de Conſtit. in* 6. *Dixi* 3. *locorum per quæ tranſeunt*, nam ſi per majorem partem anni intendant ibi manere, jam a prima hora tenebuntur ad ſtatuta talis loci, quia per quaſi domicilium facti
9 ſunt ſubditi. E contra quamvis peregrini non teneantur ſtatutis ſpecialibus locorum, attamen privilegiis, conſuetudinibus, aut ſtatutis favorabilibus illorum locorum per quæ tranſeunt, uti poſſunt, hinc Germanus tranſiens per Belgium poterit antedictis diebus Sabbatinis ibidem comedere carnes, & apud Hiſpanos inteſtina, item in loco ubi quadrageſima juxta novum Calendarium eſt abſoluta, non jejunare, etſi in loco ſui domicilii adhuc jejunetur. *Sanch. Lib.* 1. *moral. c.* 12. *Laym. Bonac. Reiffenſt. n.* 40. *La Croix lib.* 3. *part.* 2. *n.* 1271. E contra ſi in loco ſui domicilii quadrageſimam abſolvit, non tenetur jejunare in loco ubi exiſtit, etiamſi ibi quadrageſima adhuc perduret, modo abſit ſcandalum. *DD. cit.*

QUÆR. III. An peregrinus obligetur le- 10
gibus ſuæ patriæ quando alibi eſt, ubi illæ non vigent?

Reſp. Regulariter non obligari *Suar. cap.* 32. *Engel. Konig Lib.* 1. *t.* 2. & *ibid. Schmalzg. n.* 41. *Herman. Theſ.* 4. Ratio eſt, quod ſtatuta localia cohæreant loco, nec extendantur ultra territorium ſtatuentis etiam reſpectu ſubditorum, *cap.* 2. *de Conſtit. in* 6. Unde ſi in tua patria ſit dies feſtum vel jejunium, alibi exiſtens, ubi jejunium vel feſtum ſecundum Jus commune non eſt, non teneris jejunare vel audire Sacrum, nec Clericus extra Diœceſin exiſtens tenetur lege ſui Epiſcopi, qua v. g. prohibet luſum chartarum. *Dixi regulariter*, nam ſi 11
tranſgreſſio ſtatuti vergat in detrimentum loci, vel injuriam Magiſtratus, aut Principis, etiam extra territorium obligabuntur ſubditi, ut ſi ſtatutum ſub certa pœna prohibeat de Principe loqui injurioſa, aut præcipiat Clericos etiam abſentes comparere in Synodo, vel cives in Magiſtratu: idem a potiori tenet de religioſis, qui non ratione territorii, ſed ratione obedientiæ ſuis Superioribus ſubjecti ſunt, ideoque eorum ſtatutis, & mandatis ubicumque terrarum obligantur, quin & in alieno territorio citari, excommunicari, & propria auctoritate capi poſſunt. *Silveſt. V. excommunicatio n.* 15. Ex dictis

Deduces ſeqq. 1. Qui bona fide vel ne- 12
gotiorum cauſa abit e loco in quo erat obligatio v. g. jejunii vel audiendi Miſſam, ad locum, in quo non eſt talis obligatio, excuſatur ab his: Si vero ideo exeat, ut ſe a lege eximat, plures dicunt eum manere obligatum lege, eo quod fraus ei non debeat patrocinari, *cap. Sedes*, & *cap. ex tenore de reſcript.* ſed probabilius eſt eum excuſari, quia utitur jure ſuo, lex enim non prohibet exire e loco, ſed tantum præcipit ut obſervetur ab iis, qui exiſtunt in loco, nec fraus ei patrocinatur, quod ſolum improbant citt. textus, ſed conditio loci, & *nullus videtur dolo facere qui jure ſuo utitur*, *Reg.* 15. *ff. de reg. juris*, *Salmantic. Illſung. tom.* 1. *diſ.* 2. *n.* 23. *Mezger in* 1. 2. *diſ.* 35. *art.* 5. *n.* 27. *Schmalzg. loc. cit. Si dicas*, qui obligatur lege, etiam obligatur non

Digitized by Google

non ponere impedimentum legi, alias enim non peccaret qui tempore audiendi Miſſæ ſe voluntarie componit ad ſomnum. 2. ideo exit ad locum ubi *Tridentin.* non eſt receptum, ut ibidem clandeſtine matrimonium contrahat, matrimonium in fraudem legis contractum eſt illicitum & invalidum, ergo. Reſp. Manente lege eſt obligatio non ponendi impedimentum legi C. lege non manente N. exiens ad locum ubi non eſt lex, facit reſpectu ſui non amplius eſſe legem, ſtatutum enim locale cohæret loco, ſicut igitur malum non eſt petere diſpenſationem, vel rogare Superiorem ut tollat legem, ſic nec malum eſt exire ad alium locum, & facere ut reſpectu ſui non ſit lex. *Ad* 2. Quod matrimonium ejuſmodi ſit illicitum, & invalidum, eſt ex ſpeciali decreto Urbani VIII. ut dicam *caſ.* 100. *num.* 12.

13 2. Qui cogitat exire e ſuo territorio in quo eſt lex audiendi v. g. Sacrum, ſi tanto tempore ibidem exiſtat, ut commode poſſit audire, non exſtatque occaſionem audiendi, tenebitur audire: probabile tamen etiam eſt quod ſi plures Miſſas potuiſſet audire verb. gr. unam hora octava, alteram hora undecima, neglecto omni ſacro poſſit exire ante horam undecimam, quia poterat differre auditionem Miſſæ uſque ad undecimam, & tunc petere diſpenſationem a lege; quam, ut ſuppono, novit ſe impetraturum, ergo etiam poterit tunc exire e loco, & ponere ſe in ſtatu, in quo non eſt lex. *Sanch. Reiffenſt. num. 36. Herman. pag.* 38. Sed prior ſententia uti eſt magis pia, & tuta, ita & in praxi ſuadenda: ſi unicum tantum eſt Sacrum v. g. hora octava, & adhuc exiſtas in loco, certum eſt juxta omnes te obligari, quamvis ſtatim poſt Sacrum velles exire, quia manes ſubditus ſtatuto locali, illo tempore quo neceſſario erat implendum.

14 3 Diſceſſurus ex loco, ubi non eſt obligatio jejunii vel abſtinentiæ, potes ibi non tantum plene refici, ſed & veſci carnibus: ſi tamen eodem die venias ad locum ubi eſt jejunium, diſtinguendum eſt, vel enim iſte locus eſt locus tui domicilii, & tunc non potes ſecundo refici, minus veſci carnibus, quia es ſubjectus legibus loci, ſi es in loco peregrino, non teneris ſpeciali jejunio iſtius loci, bene tamen jejunio communi totius Eccleſiæ.

4. An & qualiter peccet qui facit ſe im- 15
potentem ad implendam legem, vel qui ponit impedimentum legi implendæ, eſt difficilimum judicare, in praxi tenenda ſunt ſeqq. 1. Pleræque leges humanæ non obligant ut aliquot diebus antecedenter non ponatur impedimentum: Ratio eſt communis uſus & interpretatio, de quibus conſtat Legiſlatoribus, hinc non peccat qui die Sabbati iter vel etiam venationem aggreditur, prævidens ſe altero die non poſſe audire Sacrum, nec peccat contra religionem vel jejunium, qui per nimium potum prævidet poſt aliquot dies ſe non poſſe jejunare, audire Miſſam, legere horas &c. *Dixi* 1. Qui prævidet, nam qui 16
ideo ponit impedimentum, ut excuſetur a lege verb. gr. projicit vel donat alteri breviarium etiam aliquot diebus antecedenter, ut non teneatur orare, peccat contra præceptum orandi horas, quia fraudulenter agit contra legem in actu primo obligantem. Aliud eſt de eo qui ideo de loco exit, vel diſpenſationem petit, ut a lege eximatur, quia per alium locum vel diſpenſationem reſpectu ipſius tollitur lex, per conſequens nec in actu primo eum obligat. *Dixi* 2. Aliquot diebus antecedenter, quia ſi ipſo die, quando jam præceptum urget, vel immediate antecedenter ponatur impedimentum v. gr. aliquis ipſo die feſto aut hora decima, vel duodecima noctis ſine juſta cauſa exit, & Miſſam negligit, indubie peccat, ſic enim habet communis perſuaſio, & uſus, qui eſt optimus legum interpres *Gob. in exper. cap. 5. nu.* 4. §. 3. 2. Præcepta naturalia & divina obligant ut etiam aliquot diebus antecedenter non ponatur impedimentum, obinde peccant contra juſtitiam Paſtores, Officiales, famuli, ſi per nimium potum ſe prævideant incapaces fore ad obeundos labores ex juſtitia debitos, item qui per potum, vel per luſum reddunt ſe impotentes ad ſolvenda debita, vel ad alendam familiam, qui per iter vel negotia ſe prævidet impediendum a communione annua, probabilius tenetur prævenire, vel ex poſt ſupplere. 3. Quamvis quis obligetur non po- 18
nere impedimentum legi, non tamen ſemper tenetur removere impedimentum aliunde poſitum, nam *Marchin. Tamb. Suar. La Croix* cum communi docent, quod non obliget procurare valetudinem, vel libe-

liberationem e carcere, preciſe ut ſatisfaciam præcepto Eccleſiæ de audienda Miſſa, vel præcepto naturali de legenda Miſſa, quando ad eam ex juſtitia obligor, aut etiam ut ſatisfaciam præcepto divino de confeſſione & communione annua: e contra ſi per cenſuras v. gr. excommunicationem, ſuſpenſionem, vel interdictum impediar, plerique docent me teneri petere abſolutionem a cenſuris, quia cenſuræ immediate & directe impediunt ab ejuſmodi functionibus, cum ab Eccleſia ad illum finem infligantur, hoc autem non facit carcer & infirmitas, *Tambur. Lib. 3. de Miſſ. cap. 6. §. 1. num. 8. Gob. num. 98. La Croix Lib. 1. num. 782.* Ratio horum omnium eſt intentio. Legiſlatorum, quæ ex uſu & judicio prudentum rationabiliter colligitur: conſtat enim Legiſlatores in una materia facilius permittere impedimentum legis quam in alia, ſic lex jejunii permittit aſſumi honeſtum laborem cum Jejunio incompoſſibilem, non vero id permittit lex Miſſę, vel horarum.

5. Plerumque non requiritur animus ſa- 19
tisfaciendi præcepto, ſed ſufficit quod ponatur materia præcepti, hic qui audit Sacrum, legit horas, dat eleemoſynam immemor præcepti, vel voti, ſatisfacit, imo quamvis quis habeat intentionem oppoſitam v. gr. per hoc Sacrum per hanc recitationem horarum, non ſatisfaciendi præcepto, modo adſint reliqua, ſatisfacit nec tenetur ad novum Sacrum vel novas horas: quod tamen probabilius non tenet de obligatione voti vel debito juſtitiæ, nam ſi nolis per hanc eleemoſynam ſatisfacere voto, per hanc pecuniam extinguere debitum juſtitiæ cognitum, non ſatisfacis. Ratio horum eſt, quod obligatio voti, & debiti oriantur ex libera hominis voluntate, ideoque in his obligationibus poteſt libere velle perſeverare, e contra aliæ obligationes orintur a voluntate Legiſlatoris, ideoque non eſt in poteſtate ſubditi, ut poſita materia præcepta perſeveret obligatio. *Suar. Herinx. Reiffenſt. num. 45. & ſeqq.*

EX TRACTATU DE PECCATIS.

CASUS VII.

De natura, diviſione, & ſpecifica diſtinctione peccatorum.

G*orgias miles non obſtante quod caſtitatem & jejunium quadrageſimale ſibi a Confeſſario impoſitum obſervare voverit, nihilominus carnes edit. 5. Quaſcumque perſonas alterius ſexus etiam in templo opprimit. 6. Eorumque bona uti & vaſa ſacra diripit. 7. De variis Fidei articulis dubitat. 8. Et ut licentius vivat, varias hæreſes amplectitur ibid. Quæritur quot admiſerit diſtincta ſpecie peccata.* Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit peccatum?

Reſp. 1. Peccatum eſt libera divinæ legis tranſgreſſio. *Dicitur* 1. *Libera*, ideſt, quę fiat cum aliqua advertentia, & cognitione malitię, *nihil enim volitum, quod non præcognitum*. *Dicitur* 2. Divinæ legis, hoc eſt, omnis legis in conſcientia obligantis, nam omnis obligatio primo & radicaliter eſt a Deo, qui vult omnia juſta præcepta, etiam humana ſervari.

Reſp. II. Peccatum dividitur in originale, & perſonale, *Originale* eſt quod contraximus in Adamo, quatenus noſtræ voluntates in ejus voluntate erant incluſæ, ſicut voluntas pupilli eſt incluſa in voluntate tutoris, ita ut quod agit tutor qua talis, etiam cenſeatur agere pupillus, *perſonale* dicitur quod in propria perſona, & voluntate committimus, & hoc ſecundo ſubdividitur in peccatum *commiſſionis*, quo ſcilicet ponitur actio prohibita v.g. furtum, & *omiſſionis*, quo omittitur res pręcepta v. g. Miſſa, jejunium. Tertio in actuale & habituale, peccatum *actuale* eſt ipſe actus, vel omiſſio diſformis legi: *habituale* eſt peccatum pręteritum perſeverans in negatione condonationis, & condignę ſatisfactionis, vel ut alii volunt, eſt privatio gra-

tię

Digitized by Google

tię ſanctificantis, prout connotat peccatum, pręteritum, quod tricis Scholaſticis relinquo. 4. In mortale, & veniale. 5. In peccata carnalia, & ſpiritualia, *carnalia* ſunt quę in delectatione carnis perficiuntur, ut gula, luxuria. *Spiritualia*, quę perficiuntur in delectatione interna mentis, quamvis verſeatur circa objectum corporeum, & materiale, ut ſuperbia, invidia, avaritia. 6. In peccata cordis, oris & operis, prout corde ore vel opere perficiuntur. 7. In peccata contra Deum, proximum, & nos ipſos: nam quamvis omnia peccata ſint ſuo modo contra Deum, quatenus ejus legi opponuntur, & contra nos ipſos, quatenus nobis ipſis vel maxime nocent, tamen illa peccata dicuntur proprie contra Deum, quę opponuntur motivis illarum virtutum, quibus recte deſponimur ad Deum, v. g. fidei, ſpei, charitatis, ut odium Dei, blaſphemia, deſperatio, infidelitas. Illa peccata ſunt contra proximnm, quę adverſantur virtutibus, quibus recte diſponimur ad proximum, ut homicidinm, furtum. Illa dicuntur contra nos ipſos, quę contrariantur virtutibns, quę moderando proprias paſſiones nos erga nos ipſos bene diſponunt, ut luxuria, gula &c. 8. In peccata infirmitatis, ignorantię, & malitię, prima ex tentatione, ſecunda ex errore culpabili, tertia ex malitioſa determinatione voluntatis abſque tentatione, vel ignorantia proveniunt. 9. Tandem in peccata propria, & aliena, hęc a nobis ipſis, illa ab alio ſubjecto fiunt, ſed nobis ratione conſenſus, conſilii, conniventię vel aliter imputantur.

3 QUÆR. II. Quid circa diſtinctionem ſpecificam peccatorum?

Reſp. *Sequentia* 1. Eſt de Fide, quod in confeſſione omnia mortalia quoad numerum, & ſpeciem infimam ac circumſtantias ſpeciem mutantes exprimi debeant: nam *Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœn. cap.* 7. ſic habet. *Si quis dixerit, in pœnitentia ad remiſſionem peccatorum neceſſarium non eſſe jure divino confiteri omnia, & ſingula peccata mortalia, & circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant, anathema ſit*: & Ratio eſt, quia confeſſarius debet agere medicum & judicem, adeoque pręſcribere proportionatam pœnam, & medicinam, tam pręſervativam, quam vendicativam: ſed hoc non poteſt niſi peccata & vulnera animę cognoſcat quoad numerum & ſpeciem, ut conſtat *ex Can.* 5. ibid. ergo. 2. Quęſtio igitur hic eſt ex quo colligere poſſimus, quod peccata habeant diſtinctas ſpecie malitias. Reſp. ex *D. Thom.* 1. 2. *quæſt.* 72. *art.* 1. Illa peccata diſtinguuntur ſpecie, quę habent objecta ſpecie morali diſtincta, illa autem objecta ſpecie morali diſtinguuntur, quę opponuntur diverſis virtutibus, vel eidem ſecundum diverſas rectitudines: ideo accipe hanc regulam: *Omnia ea peccata diſtinguuntur ſpecie,* 4 *quæ opponuntur diverſis virtutibus, vel eidem virtuti diverſimode*. V. G. Specie diſtinguuntur furtum & ebrietas, quia furtum opponitur juſtitię, ebrietas temperantię. Item prodigalitas & avaritia, quia opponuntur eidem virtuti liberalitatis diverſimode, prodigalitas ſcilicet per exceſſum, avaritia per defectum, item furtum grave ſpecie diſtingnitur a levi, quia opponuntur eidem juſtitię diverſimode, unum ſcilicet notabiliter, unum non notabiliter: Item virtuti religionis diverſimode opponuntur percuſſio Clerici, & indigna ſuſceptio Sacramenti, nam percuſſio Clerici opponitur religioni, quatenus pręcipit reverentiam erga miniſtros Eccleſię, indigna Sacramenti ſuſceptio ei opponitur, prout vult reverentiam haberi Sacramentis &c. Ratio datæ regulæ eſt, quod malitia peccati conſiſtat in oppoſitione cum recta ratione & lege æterna, & quoties actus diverſimode opponuntur rectæ rationi, toties etiam habent diverſas ſpecie malitias, ſed peccata, quæ opponuntur diverſis virtutibus, vel eidem diverſimode, illa diverſimode opponuntur rectæ rationi, quia qnælibet virtus rectæ rationi & legi æternæ maxime eſt conformis, ergo. 3. In idem recidit regula quam dant alii: ſcilicet. *Toties ſpecie diſtinguuntur peccata, quoties opponuntur præceptis formaliter diſtinctis*, præcepta autem non diſtinguuntur formaliter ex hoc præciſe, quod habeant diverſos Legiſlatores, alias enim ſimplex furtum haberet quatuor diſtinctas ſpecie malitias, cum opponatur legi naturali, divinæ, Eccleſiaſticæ & politicæ, ſed ex eo, quod materia præcepta, vel opponatur diſtinctis virtutibus, vel eidem diverſimode.

Dices, ſi pater præcipiat filio hodie ſtudium, cras Miſſam, jejunium &c. hic materia præcepta pertinet ad diſtinctas virtutes, & tamen filius hæc omnia omittendo pec-

Digitized by Google

peccat tantum contra obedientiam, & non committit peccata ſpecie, ſed tantum numero diſtincta, ac ſatisfacit in confeſſione dicendo, ter Patri fui inobediens in materia gravi, nec opus erit exprimere an in materia intemperantiæ, vel religionis, ergo falſa eſt regula quot toties ſint peccata ſpecie diſtincta, quoties materia præcepti pertinet ad diſtinctas ſpecie virtutes. Reſp. *Diſt. aſſ.* Hic materia præcepta ſecundum ſe ſpectata pertinet ad diſtinctas virtutes C. prout ſubſtat intentioni præcipientis N. nam pater per illa omnia ordinarie tantum vult exercitium obedientiæ, ideoque eorum omiſſio etiam huic ſoli opponitur, alii vero Legiſlatores plerumque intendunt honeſtatem iſtius virtutis ad quam per ſe pertinet actus præceptus, v. g in jejunio honeſtatem temperantiæ, in auditione Miſſæ cultum Dei &c. Nunc ad caſum

5 Reſp. 1. Miles in poſito caſu comedens carnes peccat contra quatuor præcepta formaliter diſtincta. 1. contra præceptum abſtinentiæ toties quoties carnes comedit. 2. Contra præceptum jejunii, ſi ſæpius in die ſe reficiat. 3. Contra votum. 4. Contra præceptum implendi pœnitentiam a confeſſario injunctam, ideoque committit quatuor diſtincta ſpecie peccata.

6 2. Opprimens in templo perſonam alterius ſexus peccat hoc caſu. 1. contra virtutem continentiæ. 2. Contra votum caſtitatis, ſeu contra religionem prout obligantem ad ſervanda Deo promiſſa. 3. Contra religionem prout obligantem ad non polluendam Eccleſiam per copulam carnalem. 4. Contra juſtitiam violando invitam. 5. Si perſona violata ſit voto caſtitatis obligata, iterum ſpecialiter contra religionem prout obligantem abſtinere a perſonis Deo dicatis. 6. Si perſona fuerit conſanguinea, inceſtum committit, quia peccat contra pietatem ſeu reverentiam ſanguini debitam. 7. Denique ſi perſona ſit conjugata, iterum contra juſtitiam violando alienum thorum.

7 3. Auferens rem profanam e loco ſacro duo ſpecie diſtincta peccata admittit, unum contra juſtitiam, alterum contra religionem, quia in reverentiam loci ſacri id ſpecialiter ab Eccleſia eſt prohibitum, qui vero e loco ſacro aufert rem ſpecialiter ad cultum Dei deputatam, vel conſecratam, ut calicem, patenam, &c. præter peccatum injuſtitiæ committit duo peccata contra religionem, quia non tantum eſt irreverens erga locum ſacrum, ſed etiam rem ſacram ſeu Deo ſpecialiter conſecratam, ut in ſimili patet de perſona religioſa in templo violata. *Lugo, Dicaſt. Bonæſp. de act. hum. d. 5. n. 82.*

8 4. Qui voluntarie dubitavit, aut diſſenſit variis articulis fidei, non tenetur exprimere articulos quibus diſſenſit, quia incredulitas reſpectu omnium articulorum eſt ejuſdem ſpeciei: opponitur enim eidem virtuti fidei eodem modo, quatenus ſcilicet hæc obligat ad ſubmittendum intellectum auctoritati divinæ ſufficienter propoſitæ, quod ſi tamen præter infidelitatem internam inſuper aliarum ſectarum ritus amplexus ſit, tenetur hos exprimere, quia ſæpe continent ſuperſtitionem, idololatriam, blaſphemias &c. Qui per infidelitatem intendit liberius peccare, præter infidelitatem tenetur etiam hunc malum finem in confeſſione exprimere, idem eſt de eo qui per fornicationem quærit occaſionem furandi, & ſexcentis aliis. Ratio eſt, quia finis ſuperaddit novam ſpecie malitiam ab ea, quam habet medium.

9 5. Ex dictis patet quod peccatum ex ſuo objecto non habens niſi unicam ſpecie malitiam ſæpe ex circumſtantia finis, loci, rei, aut perſonæ ſacræ accipiat malitias ſpecie diſtinctas, v. g. furtum ex objecto habet tantum ſpeciem injuſtitiæ, ex circumſtantia autem finis, quo quis furatur, ex intentione fornicandi attrahit ſpeciem incontinentiæ, ex circumſtantia loci, vel rei ſacræ, ſpeciem ſacrilegii, ideoque ejuſmodi circumſtantiæ dicuntur ſpeciem mutantes, e contra quæ peccatum tantum aggravant intra eamdem ſpeciem, veluti major quantitas in furto, major intenſio, duratio in affectibus &c. dicuntur aggravantes. De quibus *V. caſ. 97. quæſt. 3.*

CASUS VIII.

De diſtinctione peccatorum numerica.

Habenius Paſtor interrogatur. 1. *Unde dignoſcendum an una vel plures ſint malitiæ in uno Phyſice actu? 2. Quot ſint malitiæ in actu diu continuato vel ſæpe repetito. 3. Quid de eo qui diu perſiſtit in voluntate occidendi, fornicandi &c. 4. Quot peccata admittat, qui plures ſcandalizat, in peccatum inducit &c. Quid de oſculis, tactibus*

Digitized by Google

ſtibus ante vel poſt fornicationem, ibidem. 5. *Quot peccata admittat, qui ſimul pluribus detrahit, maledicit, vel eidem plura infligit vulnera, plures contumelias, eamdem falſitatem multis confirmat perjuriis.* 6. *Plures in ſtatu diſgratiæ abſolvit, plures hoſtias conſecrat, diſtribuit.* 7. *Eidem vel diſtinctis imprecatur mala ſpecie diſtincta, aut de eiſdem gaudet.* 8. *Uno actu blaſphemat in diverſis materiis, uno actu dubitat vel negat plures articulos fidei, vel jurat plura falſa, &c.* Pro reſolut.

1 QUÆR. Quid circa numericam peccatorum diſtinctionem?

Reſp. Cum non tantum ſpecies ſed & numerus peccatorum in confeſſione explicandus ſit, ut clarum eſt ex *Trid. ſupr. cit.* & in uno Phyſice actu ſæpe reperiatur multiplex, in diſtinctis e contra ſæpe unica malitia, hic indagandum eſt, unde dignoſci debeat numerica diſtinctio peccatorum, pro quo accipe ſequentes duas regulas. Prima. *Tot ſunt numero diſtincta peccata, etiam in uno eodemque Phyſice actu, in quot tendit objecta prohibita numero diſtincta, moraliter non unita:* Illa autem objecta dicuntur eſſe moraliter non unita, quæ nec ex ſua natura, nec ex uſu aut prudente hominum judicio ordinantur ad eumdem finem ſeu idem peccatum complendum, ut ſi quis eodem actu intendat tres occidere, toti familiæ detrahere, ſæpius fornicari, a pluribus furari &c. Talis enim tot numero peccata admittit quot ſunt objecta ſeu homines cogniti quos vult occidere, vel quot ſunt perſonæ in familia invincibiliter non ignoratæ quibus vult detrahere, quot ſunt a quibus vult furari, quot ſunt fornicationes, quas vult admittere &c. Ratio eſt quia hęc objecta ſeu unum homicidium, una detractio, una fornicatio, unum furtum non ordinatur ad complendum aliud, ſed quodlibet eſt in ſua ſpecie completum, & per quodlibet homicidium, quodlibet furtum vel detractionem læduntur tot diſtincta jura, quot ſunt diſtincti homines, ergo etiam tot committuntur peccata. Eſt *communis* contra *Laymian hic cap.* 3. *num.* 2. Ratio regulæ eſt quod malitia peccati ſumatur in ordine ad objectum difforme legi æternæ vel rectæ rationi, ergo ſi idem actus habeat plura objecta difformia, numero diſtincta, & moraliter non unita, plures habebit malitias numero diſtinctas, ſicut habet plures ſpecie malitias, ſi habeat objecta ſpecie morali diſtincta. Secunda regula. 2
Toties peccata tam in-quam externa multiplicantur numero, quoties voluntas peccandi moraliter interrumpitur. Prob. Nam quoties voluntas peccandi moraliter interrumpitur, toties tollitur moralis unitas inter volitiones peccaminoſas, ſi autem tollitur moralis unitas inter volitiones, etiam tollitur unitas inter actus externos malos, quia hi malitiam ſuam habent a volitionibus quibus ſubſtant, ergo ſi hæ non maneant moraliter unæ, nec actus externi tales manebunt. Voluntas autem peccandi interrumpitur duobus præcipue modis. 1. Per retractationem & pœnitentiam, hinc ſi retractes voluntatem occidendi & nihilominus mutata iterum mente occidas, & homicidium, & intentionem occidendi teneris in confeſſione exprimere tanquam duo diſtincta peccata dicendo: habui intentionem occidendi, & reaſſumpta voluntate occidi: per voluntariam ceſſationem ab actu, ſic turpem complacentiam voluntarie deſerens, & poſt reſumens duo peccata committit, ſi vero ceſſatio ſit involuntaria, v. g. quis intendit furari, & interim voluntarie diſtrahitur vel turbatur, & paulo poſt in eadem intentione pergit, unum numero peccatum admittit, niſi diſtractio, turbatio, vel oblivio durarent, per valde notabile tempus, v. g. per tres vel plures menſes, tunc enim oblivio prima cenſeretur moraliter interrupta. *Ex dictis*

Deduces ſeqq. 1. A longo tempore perſi- 3
ſtens in voluntate ſe vindicandi, furandi &c. per ſe loquendo non ſatisfacit dicendo: tanto tempore fui in hac vel illa peccaminoſa intentione, ſed ſi recordari poſſit quoties ejus voluntatem reiterarit vel interruperit, item a quot perſonis ſe vendicare voluerit, cum quot & quibus fornicari intenderit aut fornicatus fuerit, an cum voto aſtrictis aut conſanguineis, tunc enim non tantum erunt numero ſed & ſpecie diſtincta peccata, ut patet ex *caſ. præced.* Si quis vero poſt diligens examen omnium peccatorum in numero, & ſpecie recordari non poſſit, ſufficit dicere quoties circiter de die ſeptimana vel menſe, hoc vel illo peccati genere peccare ſolitus fuerat. *V. dicenda caſ.* 97. *a num.* 8.

2. Qui plures ſcandalizat vel inducit 4
ad peccatum, debet explicare non tantum ſpe-

Digitized by Google

ſpeciem peccati ad quod induxit, ut de ſcandalo non tantum directo, ſed & indirecto docent *Layman Bonaſp. Ovied. Steph. tom.* 3. *d.* 3. *num.* 70. quia totum alterius peccatum eſt ſaltem interpretative voluntarium, ut dicam *caſ.* 19. *num.* 4. Sed & quot perſonas induxerit, tot enim ſunt numero diſtincta ſcandala, & quidem ſi medium habeat diſtinctam malitiam a fine, v. g. per ebrietatem inducis ad fornicationem, & medium, & finem explicare debes, niſi medium ex natura rei vel uſu hominum ordinetur ad aliud peccatum in ſuo genere complendum, ut ſi per turpia verba, tactus, oſcula induxiſti ad fornicationem, ſola fornicatio ſecuta explicanda erit, quia reliqua ex ſe ordinantur ad copulam, ideoque cum ea unum completum peccatum conſtituunt: aliud eſt de oſculis, & tactibus copulam conſequentibus, hæc enim cum non referantur ad priorem, ſed ad novam copulam, nec eam ex natura rei ſed ex malitia operantis conſequantur, tanquam diſtincta peccata exprimenda ſunt. Etſi oppoſitum etiam ſit probabile eo quod ejuſmodi tactus & oſcula copulam plerumque ſequi ſoleant, ideoque explicata copula videntur & hæc ſufficienter expreſſa.

5 3. Qui ſimul, vel ſucceſſive pluribus detrahit, maledicit, plures vulnerat &c. juxta *communiſſimam* tot admittit numero peccata quot perſonas lædit quia quælibet perſona habet jus diſtinctum ab alia, quod ſi in eodem impetu iræ eidem perſonæ multa infligas vulnera aut contumelias, eum nominando furem, adulterum, homicidam, aut eamdem falſitatem multis confirmes juramentis &c. non eſt facile definire an unum vel plura peccata admiſeris, & per conſequens, an ſatisfacias dicendo proximum graviter vulneravi, graviter fui calumniatus, falſo juravi &c. vel e contra debeas dicere, tot inflixi vulnera tot contumelias, toties juravi falſo &c. probabilius videtur cum *Caſtropal. Mezg.* & aliis ejuſmodi vulnera, contumelias, perjuria, eidem perſonæ ex eodem impetu iræ facta eſſe tantum unum moraliter peccatum vulnerationis, contumeliæ, perjurii, quia moraliter uniuntur in eadem intentione circa idem objectum, & una vulneratio auget alteram in ratione ejuſdem damni corporalis, ſicut furta eidem circa idem tempus ex eadem intentione facta ſe mutuo augent in ratione unius damni temporalis, & contumeliæ eodem impetu repetitæ augent eamdem dehonorationem, repetitio perjurii confirmat eamdem falſitatem. Aliud eſt de tactibus turpibus & fornicationibus ex eodem licet æſtu libidinis ſubſecutive factis, quia ſe invicem non complent, ſed ſunt omnino diſparata, & quodlibet habet ſuam completam malitiam.

4. Qui in ſtatu diſgratiæ plures abſolvit, 6
tot committit numero peccata quot perſonas abſolvit, quia tot conficit integra & completa Sacramenta Pœnitentiæ. Eſt contra *Sporer*, & alios. *Si dicas*. Ergo conſecrans plures hoſtias in ſtatu diſgratiæ, tot committit peccata quot ſunt hoſtiæ, quia quælibet hoſtia conſtituit diſtinctum Sacramentum: item pluribus diſpenſans Euchariſtiam in ſtatu mortalis, tot admittit peccata quot ſunt communicantes. *Reſp. N. ſeqq. & ad* 1. *dico*: Quamvis plures hoſtiæ conſecratæ in facto eſſe ſint plura Sacramenta, in fieri tamen prout ſubſtant uni actioni conſecrativæ, moraliter non diſtinguuntur. *Ad* 2. *iterum N. ſeqq.* Quia ſicut diſtributio ciborum in eodem convivio cenſetur eadem & non multiplex, ſive uni ſive pluribus fiat, ſic & diſtributio communionis: aliud de abſolutione ſacramentali, quæ ſe habet per modum ſententiæ judicialis complentis judicium, ideoque tot ſunt diſtincta & completa judicia Sacramentalia, quot ſunt abſolutiones: oppoſitum tamen etiam eſt vere probabile, quia ſicut eſt unum moraliter convivium quamvis plures in eo reficiantur, ſic & videtur eſſe unum moraliter judicium, quamvis in eodem plures rei abſolvantur.

5. Qui imprecatur vel deſiderat eidem 7
mala ſpecie diſtincta, v. g. mortem ſpiritualem & temporalem, damnum in fama, fortuna, corpore, committit plura peccata ſpecie diſtincta, intellige ſi deſideret animo efficaci ideſt intendat vel proponat alteri ejuſmodi mala inferre, vel deſideret ab aliis inferri, nam qui tantum inefficaciter vult vel ſimpliciter ſibi complacet in variis alterius malis, ordinarie tantum committit peccatum unius ſpeciei, quia plerumque ſibi complacet in alterius malo quatenus alteri malum eſt, non autem ut tale malum eſt, ut dicetur *caſ. ſeq.* Si gaudeas de malo diſtinctorum hominum, vel

uno

Digitized by Google

uno actu odiſti tres homines, tot ſunt peccata quot ſunt perſonæ, quia ſingulos quaſi diſtinctim afficit tua mala voluntas.

8 6. Si quis uno actu blaſphemet in diſtinctis materiis, unum tantum peccatum admittit, ſicut ſi quis uni eodem actu in diſtinctis materiis detrahat aut contumelietur *Diana part. 3. tom. 7. R. 163.* Idem eſt ſi quis uno actu dubitet vel neget tres articulos Fidei, quia tres veritates negatæ videntur moraliter uniri in eodem actu, qui ideo ſolum malus eſt, quia opponitur veracitati Dei revelantis, ſicut qui uno actu jurat multa falſa, ideo unum peccatum tantum admittit, quia omnes iſtæ falſitates ſimul confirmantur eadem Dei auctoritate.

C A S U S IX.

De moroſis delectationibus, deſideriis, aliiſque pravis affectibus.

JAſon circa res turpes varias habuit cogitationes & affectus. 1. Semi-vel plene deliberatos vel dubios. 2. inefficaces. 3. Delectationes circa modum furti, raptus, adulterii. 4. 5. Deſideria circa varia objecta, delectationes moroſas, & gloriationes de re illicita jam patrata. 6. 7. Deſideria conditionata comedendi carnes, ſi non eſſet dies veneris, occidendi inimicum ſi eſſet Judex, fornicandi ſi non eſſet ſacerdos. 8. 9. Delectationes carnales & mere ſpirituales de rebus venereis vel ſponte curioſitatis, otii, & ſtudii gratia aſſumit, vel naturaliter exurgentibus non reſiſtit. 10. Cogitationes turpes aut moroſas delectationes putat non diſtingui ſpecie. 11. Uti nec deſideria. Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid circa affectus voluntatis in genere?

Reſp. I. Proceſſus practicus ad peccatum internum ordinarie fit hoc modo: primum excitatur imaginatio rei delectabilis vel odibilis in phantaſia, & inde per ſympatiam potentiarum ſtatim fit imaginatio ejuſdem ſeu cogitatio in intellectu, ſecundo ſequitur motus, ſeu affectio voluntatis, complacentia vel diſplicentia, delectatio, conſenſus. Quia motus aliquando ſunt deliberati, ſi ſcilicet fiant cum perfecta cognitione, & advertentia intellectus ad honeſtatem vel inhoneſtatem actus, aliquando omnino ſunt indeliberati, eo quod præveniat omnem advertentiam intellectus ad honeſtatem vel malitiam, & hi nunquam ſunt peccaminoſi, vocanturque motus *primo primi*: motus *ſecundo primi* ſiunt cum obſcura, ſemiplena, & imperfecta advertentia, ac deliberatione intellectus, qualis fere eſt in ſemi dormientibus, ſemiebriis, conſternatis, vehementi paſſione occupatis &c. Ejuſmodi motus non excedunt peccatum veniale, cum non ſint perfecte liberi. Signa autem conſenſus imperfecti ſunt. 1. Si quis facile potuerit exequi peccatum, & tamen non fuerit executus. 2. Si reflectens ſe ſuper priorem actum ſentiat in ſe triſtitiam, averſionem, horrorem, &c. ſecus ſi complaceat, inhæreat, acquieſcat. 3. Si animum, & propoſitum firmum, ſæpiuſque renovatum habeat nunquam peccandi mortaliter, vel non ſoleat ejuſmodi peccata admittere, tunc enim in dubio poterit præſumere pro ſe, quia vix poterit voluntas conſentire in objectum alias odio habitum, quin hoc intellectus plene advertat.

Reſp. II. Omnis affectus voluntatis vel eſt efficax, vel inefficax: efficax dicitur qui conjungitur cum voluntate, propoſito, vel intentione exequendi id quod cogitatum eſt: inefficax eſt ſimplex complacentia ſeu delectatio in objecto cogitato abſque voluntate illud exequendi: hæc delectatio dicitur moroſa, non quod requirat moram temporis (uno enim momento perfici poteſt) ſed quod voluntas poſt plenam advertentiam ei immoretur, acquieſcat, & conſentiat. 2

Reſp. III. Delectatio voluntatis poteſt eſſe triplex. 1. Circa ipſam cognitionem rei, quando motivum delectandi non eſt res cogitata, quam animus abhorret & deteſtatur, ſed ipſa cognitio veritatis, ita delectatur Theologus, Angelus, imo Deus ipſe in exacta cognitione peccatorum etiam turpiſſimorum. 2. Circa modum operis mali, ut ſi quis redeat caſum hominis ebrii, furtum artificioſum, raptum ingenioſum alienæ ſponſæ, non quod revera gaudeat de caſu ebrietate, furto, vel raptu fœminæ, ſed tantum de modo, vel artificio de ſe non malo, in materia tamen lubrica id valde eſt periculoſum, eo quod delectatio circa modum tunc facile tranſeat in ipſum objectum ob nimiam naturæ vitiatæ in ejuſmodi objecta propenſionem, ſignum autem, quod quis non circa modum vel artificium turpis, v. g. cantilenæ, vel diſcur- 3

ſus,

ſus, ſed circa rem ipſam delectetur, eſt, ſi
idem modus, & artificium repertum in re
honeſta eumdem non oblectat. 3. Eſt dele-
ctatio circa ipſum objectum malum, ut ſi
quis ſibi complaceat in furto, fornicatione,
mendacio &c. hæc delectatio, ſemper eſt
mala, & pro qualitate objecti mortale vel
veniale peccatum. *D. Th.* 1. 2. *quæſt.* 74.
art. 8. & Ratio eſt, quod actus voluntatis
ſpecificentur ab objecto, ergo ſi objectum
delectans ſit mortaliter vel venialiter ma-
lum, etiam voluntaria delectatio erit talis.
4 Reſp. IV. Affectus efficax voluntatis ha-
bet omnem malitiam, quam cognoſcitur
habere objectum volitum, v. g. quis inten-
dit, vel proponit furari rem ſacram e lo-
co ſacro, admittit malitiam furti, & du-
plicis ſacrilegii, qui ſerio deſiderat, con-
cupiſcit, vel intendit fornicari cum perſo-
na conjugata, conſanguinea &c. præter for-
nicationem contrahit malitiam adulterii,
inceſtus &c. Ratio eſt quod affectus effi-
cax tendat in rem prout a parte rei eſt
conſequibilis, vel factibilis, ergo attrahit
totam malitiam, quæ objecto a parte rei
ineſſe cognoſcitur: idem eſt, ſi quis gau-
deat, delectetur vel glorietur de re illici-
ta jam patrata, ideoque non ſufficit in con-
feſſione dicere, gaviſus vel gloriatus fui de
peccato olim commiſſo, ſed debet exprimi
ſpecies peccati de quo quis fuit gaviſus vel
gloriatus, dicendo v. g. gaviſus vel gloria-
tus fui de adulterio, de inceſtu, de furto
rei ſacræ. Eſt *communis* cum *Sporer in De-
cal. tom.* 1. *cap.* 6. *n.* 18. Dixi: de re il-
licita, nam ſi quis tantum glorietur vel de-
lectetur de modo vel artificio peccati præ-
teriti, tenenda ſunt quæ dixi *ſupr. n.* 3. E
contra affectus inefficax vel delectatio mo-
roſa non circa peccatum jam patratum, ſed
circa objectum delectabile prohibitum, tan-
tum contrahit illam malitiam, a cujus de-
lectabilitate voluntas movetur, poteſt au-
tem fieri ut voluntas moveatur a delecta-
5 bilitate, v. g. copulæ vel formoſitatis & non
moveatur ſed potius retrahatur a circum-
ſtantia matrimonii, conſanguinitatis vel vo-
ti, quamvis cognoſcat hanc in objecto re-
periri, ideoque malitia talis circumſtantiæ
tunc non contrahitur, & in confeſſione ſuf-
ficit dicere: ſemel me oblectavi in fornica-
tione cogitata, non exprimendo circumſtan-
tiam conſanguinitatis, ſecus ſi ipſa circum-
ſtantia ſimul oblectaſſet. *Azor lib.* 4. *cap.*
7. *quæſt.* 3. *Vaſq. d.* 112. *Laym. hic c.* 6.
n. 15. *La Croix L.* 6. *par.* 2. *n.* 1024. Cir-
cumſtantia perſonæ peccantis ſemper refun-
dit ſuam malitiam, etiam in actus ſimpli-
cis complacentiæ vel delectationis moroſæ,
hinc religioſus oblectans ſe in cogitatione
turpi ſemper admittit ſacrilegium, quia e-
juſmodi circumſtantia cohæret perſonę pec-
canti, & exercite ſaltem cognoſcitur.

QUÆR. II. Quid circa deſideria condi-
tionata rei illicitæ?

Reſp. Jam dixi deſideria abſoluta & effi-
cacia, ideſt, quæ ſunt conjuncta cum vo-
luntate vel propoſito exequendi rem illici-
tam, attrahere omnem malitiam actus exer-
cendi: circa deſideria affectus & velleita-
tes conditionatas tenenda ſunt ſequentia. 6
1. Velle aliquid ſub conditione auferente
omnem malitiam actus per intellectum pro-
poſiti, non eſt peccatum ſaltem mortale,
idque tam in prohibitis jure poſitivo, ut:
*vellem hodie laborare ſi non eſſet dies feſtus,
vellem comedere carnes, ſi non eſſet prohi-
bitum*: ſed etiam in iis quæ ſunt jure na-
turæ prohibita, ſed tamen in certo ſtatu
vel circumſtantiis honeſta, & licita, verb.
gr. *vellem tollere alterius bovem, ſi Deus
mihi eum donaret, vellem occidere furem ſi
eſſem Judex, vellem habere proprium ſi non
eſſem religioſus, vellem hanc cognoſcere ſi
eſſem ejus maritus Vaſq. diſt.* 110. *cap.* 2.
Laym numer. 10. Ratio eſt quia ejuſmodi
objecta non deſiderantur abſolute & effica-
citer, ſed tantum in eo ſtatu in quo ſunt
bona & honeſta. *Dixi*: non eſſe ſaltem
mortale, quia ejuſmodi affectus plerum-
que ſunt otioſi & venialiter mali & ut
inquit *Cajet.* fatua & diabolica tentatio ad
peccandum, idque vel maxime in mate-
ria luxuriæ, in qua facile intercurrit actua-
lis delectatio circa objectum turpe condi-
tionate volitum, quæ in non conjugatis
ſemper eſt mortale. 2. Deſideria conditio-
nata & quaſcumque velleitates ſub condi- 7
tione non auferente malitiam, verb. gr.
*vellem comedere carnes, ſi haberem, ſi Su-
perior non adeſſet &c.* in materia gravi ſem-
per ſunt mortale; idem eſt ſi velleitas ſit
circa objectum in nulla circumſtantia lici-
tum, ut: *vellem adulterari, pejerare, bla-
ſphemare, ſi non eſſet prohibitum, vellem me
vindicare ſi eſſem Judex vel magnus Prin-
ceps.* Ratio eſt, tum quod ejuſmodi condi-
tio malitiam revera non auferat, tum quod
hoc

hoc ſit optare ut ordo & lex naturæ immutetur, quod pejus eſt, quam velle fornicari *Laym. loc. cit.* Si vero id non fiat ex affectu in rem ipſam, ſed tantum animo manifeſtandi naturę corruptæ propenſionem, niſi lex eam coerceret, peccatum non eſt.

8 QUÆRES III. Quid in ſpecie circa cogitationes, & affectus venereos?

Reſp. 1. Quamvis ex juſta cauſa, v. g. animo ſtudendi, docendi, dolendi licitum ſit admittere ſpeculationes vel cogitationes de rebus turpibus, præſertim ſi id fiat animo per orationem & firmum propoſitum præmunito, eas tamen admittere ex ſola curioſitate vel otio circa objecta valde turpia multum provocantia ad motus, vel delectationes turpes, eſt mortale ob periculum conſenſus & complacentiæ, neque datur hic parvitas materiæ ut dicam *caſ.* 11. *nu.* 3. Reſp. 2. Omnis voluntaria delectatio venerea eſt mortaliter mala, non tantum ea quæ fit in corpore cum commotione ſpirituum genitalium & vocatur carnalis, ſed etiam mere ſpiritualis, quæ eſt in ſola voluntate circa objectum turpe abſque motu in corpore, eſt *communis* cum *S. Th.* 2. 2. *q.* 74. *a.* 8. & Ratio eſt 1. quia delectatio ſumit malitiam ab objecto, ſed objectum eſt graviter malum, non enim hic datur parvitas materiæ, ergo. 2. Quamvis in delectatione turpi mere ſpirituali per accidens non oriatur commotio turpis, tamen ponitur id quod de ſe eſt cauſativum talis motus, ergo peccatur mortaliter. 3. Si delectatio eſſet mortaliter mala tantum ratione commotionis, ergo ſi in delectatione circa fornicationem oriatur major commotio, quam in delectatione circa Sodomiam, majus peccatum erit delectari in fornicatione quam Sodomia, quod eſt abſonum
9 a recta ratione. Reſp. 3. Qui advertit in ſe exurgere cogitationem, delectationem, affectum, vel motum turpem, tenetur ad minus elicere ſimplicem diſplicentiam, & cogitationes ſeu animum alio divertere, quamvis circa furtum & ſimilia poſſit ſe forte quis habere negative, neque comneque diſplicentiam eliciendo, id tamen locum non habet in materia venerea. Ratio eſt, quod voluntas naturali inclinatione vehementiſſime propendeat in actus venereos, ergo circa eos ſibi propoſitos non poteſt diu manere ſuſpenſa, & ſi non ſtatim eliciat ſimplicem ſaltem diſplicentiam, vel animum ad alia divertat, erit periculum prolabendi in complacentiam, quale periculum non ſemper eſt in aliis materiis: nec ſufficit, ut plures volunt, ejuſmodi motus contemnere & in animi conſtantia confidere, nam non apparet quomodo ejuſmodi contemptus vel animi confidentia removeat omne conſentiendi periculum, niſi eliciatur aliqua ſaltem diſplicentia & animus alio convertatur & talem animi converſionem ad alia præſertim grata ſed honeſta objecta eſſe tutiſſimum remedium contra tentationes luxuriæ, docent omnes Aſcetæ, & ipſa experientia. Plerumque tamen non eſt obligatio ad remedia extraordinaria, diſciplinas, cilicia, jejunia &c. quia tentationes plerumque vinci poſſunt per alia media, ſcilicet, per dictam animi averſionem, per orationem, per repetita ſæpe propoſita, occaſionum fugam &c. Dixi *plerumque*, quia ſi periculum formalis conſenſus aliter tolli non poſſet, quævis media etiam duriſſima adhibenda forent, quia talis conſenſus eſt intrinſece malus, ideoque ad eum præcavendum omnia poſſibilia media erunt adhibenda. De actibus externis luxuriæ dicam *caſ.* 11. *num.*
3. Reſp. 4. Delectationes moroſæ turpes 10
tunc ſpecie diſtinguuntur, quando habent objecta in genere moris notabiliter diſtincta: hinc ſi ſemel delectatus es pollutione, ſemel fornicatione, ſemel Sodomia, diſtinctas ſpecie malitias contraxiſti, quia hi actus habent objecta & delectabilitates diverſas, ideo non ſatisfacis dicendo: ter delectavi me in objecto turpi, ſed addere debes ſpecies infimas, ſemel in pollutione, ſemel in fornicatione, &c. Non tamen opus eſt exprimere commotionem genitalium ſi quæ ſecuta eſt, cum enim illa connaturaliter ſemper comitetur delectationem internam; ſatis intelligitur expreſſa delectatione interna; e contra ſi ſequatur tactus, pollutio, vel periculum pollutionis, hæc exprimi debent; quia cum hæc poſſint non ſequi, non intelliguntur explicato ſolo actu interno. 5. Deſideria turpiter aſpiciendi, tangen- 11
di, oſculandi, fornicandi diſtinguuntur ſpecie non tantum a moroſa delectatione de illis objectis, ſed etiam ſingula ab invicem, quia tendunt in iſta objecta prout a parte rei ponenda; ſed ſi a parte rei ponerentur, diſtingnerentur ſpecie, uti patet, ergo. Hinc non ſufficit dicere in confeſſione: ter

deſideravi aliquid turpe, ſed dicere debet: ſemel deſideravi aſpicere, ſemel tangere, ſemel fornicari: item ſi ſemel ſe oblectavit in fornicatione, & ſemel deſideravit, male fatetur, ſi dicat ſe bis habuiſſe cogitationem turpem, ſed dicere debet: ſemel oblectatus ſum in fornicatione, & ſemel deſideravi. Ex his patet reſolutio Caſus.

CASUS X.

De Peccato mortali & veniali.

1 KRantius dubitat 1. *Quid ſit mortale, veniale?* 2. *Qualiter mortale poſſit fieri veniale*. 3. *Quid de veniali, & parato vitare ſola mortalia*. 4. 5. *Qualiter veniale per accidens fiat mortale; & quid de contemnente rem præceptam velut levem, imprudenter impoſitam*. 6. *Quid de contemptu formali*. 7. *An ſub mortali præcipi poſſit res levis?* 8. *Quid de religioſo qui ſuo exemplo alios pertrahit ad fractionem diſciplinæ*. Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid circa peccatum mortale? Reſp. *Sequentia*. 1. Certum eſt omnia peccata non eſſe æqualia, dicitur enim Joannis 19. *Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet*: pariter fide certum eſt dari peccata mortalia, nam *homo per malitiam occidit animam ſuam*. Sap. 26. *Stipendium peccati mors*. Rom. 6.

2. Mortale peccatum eſt, quod ob ſui deformitatem ſolvit cum Deo amicitiam, mereturque pœnam æternam: vocatur mortale quia affert animæ mortem ſpiritualem, tollendo ſcilicet gratiam ſanctificantem, quę eſt radix vitæ ſupernaturalis. Veniale non tollit amicitiam cum Deo, ſed tantum imminuit fervorem charitatis, mereturque ſolum pœnam temporalem.

3. Utrumque poteſt eſſe tale vel ex genere ſuo, vel per accidens; *mortale ex genere ſuo* dicitur quod manens intra limites ſui objecti non tranſeundo ad aliam ſpecie malitiam, poteſt eſſe mortale, verb. g. furtum in ratione furti poteſt eſſe mortale, quamvis ratione loci vel rei ſacræ non aſſumat ſpeciem ſacrilegii, vel ratione violentiæ, ſpeciem rapinæ. *Veniale ex genere ſuo* eſt, quod intra ſuam ſpeciem non poteſt fieri mortale, ſic mendacium ſemper eſt veniale, niſi ratione damni proximo illati, vel ratione appoſiti juramenti vel alterius circumſtantiæ tranſeat ad aliam ſpeciem: idem dicendum eſt de vana cogitatione, verbo otioſo, exceſſu in cibo, potu, uſu conjugii, ira, timore, triſtitia, appetitu pecuniæ, honoris, laudis, quæ omnia ex genere ſuo ſunt tantum venialia.

4. Mortale ex genere ſuo, poteſt fieri 2 veniale per accidens tribus modis 1. Ex conſcientia erronea, qua quis invincibiliter judicat eſſe veniale, quod de ſe eſt mortale. 2. Ex imperfectione actus, ſi ſcilicet intellectus non perfecte advertat gravem malitiam, vel voluntas perfecte non conſentiat. Signa imperfecti conſenſus dedi *caſ. præc. num.* 1. 3. Si materia ſecundum ſe & circumſtantias conſiderata ſit ſimpliciter quid leve: poteſt autem fieri ut materia ſecundum ſe levis, ex circumſtantiis & fine a Superiore intento, ad quem notabiliter conducit, ſit quid grave: ſic intrare in alterius cubiculum, ſcribere occulte litteras, acceptare vel donare aliquid leve ſine conſenſu Superiorum, frangere ſilentium, citra neceſſitatem bibere in domibus ſæcularium vel extra horam prandii, in ſe ſunt quid leve, ſi tamen hic & nunc multum conducant ad conſervationem vel reſtaurationem diſciplinæ religioſæ, ad evitanda pericula & ſcandala, ſunt materia gravis, & per conſequens Superior ea ſub mortali, aut etiam ſub gravi pœna, v. g. excommunicationis, ſuſpenſionis, vel etiam ſub formali obedientia præcipere poteſt. *March. Tamb. lib.* 1. *in decal. c.* 1. §. 3. *a num.* 18. Nec obſtat quod in particulari caſu reſpectu hujus perſonæ non ſit proximum vel ullum omnino periculum peccati vel ſcandali, nam lex non attendit periculum hujus vel illius in particulari, ſed periculum communitatis.

QUÆR. II. Quid circa peccatum veniale? 3 Reſp. 1. Dari peccata venialia & amicitiam cum Deo non ſolventia definivit *Trid. ſeſſ.* 6. *c.* 7. & 25. De his dicitur Prov. 24. *Septies in die cadit juſtus*; & Jac. 3. *In multis offendimus omnes*.

2. Quamvis venialia utcunque multiplicata non adæquent vel unum mortale; ut habet communis cum *D. Th.* 1. 2. *qu.* 88. *a.* 4. eo quod mortale ſit altioris ordinis, tamen venialia multum diſponere ad mortalia certum eſt, juxta illud Eccl. 19. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet*. Minuunt enim fervorem charitatis & abundantiam auxiliorum ſupernaturalium ad ſuperan-

Digitized by Google

perandas tentationes, & difficultates occurrentes in obſervantia mandatorum, ac voluntatem proclivem reddunt ad peccata etiam graviora, vel maxima tunc, ſi mortale, & veniale verſentur circa idem objectum, nam experientia conſtat eos qui aſſueſcunt parvis furtis, paulatim proruere in majora. Hinc *Sanch. Laym. hic c.* 5. docent eum peccare mortaliter, qui paratus eſt vitare ſola mortalia, & admittere quævis venialia hic & nunc occurrentia, eo quod exponat ſe periculo peccandi mortaliter: id tamen non univerſaliter ſed tunc tantum verum eſſe arbitror, quando venialia ſunt proxima vel probabilis diſpoſitio ad mortale, ut ſi quis ex propoſito admittat quaſvis confabulationes turpes, converſationes, tactus, aſpectus etiam tantum venialiter malos, aut ſi religioſus nollet facere ea niſi quæ a Superiore vel Regula ſub mortali præcipiuntur *Sanch. lib. 6. mor. c. 4. nu. 20. Sporer. c. 5. nu. 43.* quia tunc eſt periculum peccati gravis, ſcandali aut damni in diſciplina. *V. vaſ. 64. n. 3.*

4 3. Peccatum veniale ex genere ſuo quinque præcipue modis poteſt per accidens fieri mortale. 1. Ratione finis vel effectus mortaliter mali, ut ſi quis per ornatum ſuperfluum intendat adulterium, aut ex levi furto prævideat orituras graviſſimas ſuſpiciones, odia, rixas &c. 2. Si quis in peccato veniali ponat finem ſuum ultimum, quod tum fit quando quis mavult Deum offendere graviter, v. g. die feſto negligere Sacrum, quam ab otioſo colloquio vel luſu venialiter malo deſiſtere. 3. Ratione ſcandali, ſi per peccatum veniale quis exponat proximum probabili periculo peccati mortalis. 4 Ratione proprii periculi, ut ſi quis per verba turpia vel familiarem converſationem ſe exponat periculo delectationis venereæ. 5. Ratione contemptus formalis, qui tunc eſt, quando quis ideo venialiter peccat, ut ſignificet ſe nihili facere auctoritatem præcipientis, vel ideo facit aut omittit aliquid, quia id præceptum aut prohibitum eſt, aut quia ex affectu indignationis aut ſuperbiæ ſe non vult ſubjicere Superiori vel ejus legi, hic contemptus eſt actus ſpecialis inobedientiæ: ſicut enim qui ideo aliquid facit, quia præceptum eſt, exercet ſpecialem obedientiam, ſic ille qui ideo non facit quia præceptum eſt, admittit factum ſpecialis inobedientiæ, quæ non tantum in Legiſlatorem humanum ſed & in ipſum Deum eſt graviſſima injuria. *Communis* cum *S. Thom. Non eſt enim poteſtas niſi a Deo, itaque qui reſiſtit* (reſiſtit autem vel maxime contemnens) *Dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt*. Rom. 13. Ex præmiſſis

Deduces ſeqq. 1. Qui agnoſcit auctorita- 5
tem Superioris ſed tantum parvipendit vel negligit ipſam materiam ſub veniali præceptam tanquam inutilem, vanam, levem, imprudenter impoſitam, non habet contemptum formalem ſed materialem, ideoque per ſe tantum peccat venialiter, ut cum communi docet *Leſſ. L. 1. cap. 46.* Hoc tamen intellige reſpectu præcepti vel conſilii humani; nam materiam a Deo ſuaſam vel ſub veniali præceptam ſpernere vel negligere tanquam inutilem, vanam, imprudenter præſcriptam, eſt graviſſima in Deum irreverentia. Aliud eſt ſi quis rem aliquam levem a Deo prohibitam, v. g. officioſum mendacium ideo admittere parvipendat, quia levis eſt, & non gravis Dei offenſa, tunc enim tantum peccabit venialiter, quia non contemnitur Deus, ſed res levis nonniſi remotiſſime in Deum redundans. *Laym. c. 7. n. 6. Tamb.* ſup. §. 4. *n.* 8.

2. Si religioſus etiam purum monitum 6
ſui Superioris formaliter contemnat ſeu ideo reſpuat aut negligat, quia ex perverſione, ſuperbia vel alia paſſione ſe non vult ſubjicere Superiori, vel ideo ſtudioſe rejiciat quia ſuperior mandavit, peccat mortaliter ob gravem in Superiorem irreverentiam, & ideo ſi quis ex formali contemptu infringat præceptum grave, v. g. jejunium, admittit diſtinctas ſpecie malitias neceſſario in confeſſione explicandas, per conſequens non ſatis erit dicere: fregi jejunium, ſed dici debet: fregi jejunium, in contemptum Superioris.

3. Superiorem præcipere poſſe ſub mor- 7
tali materiam de ſe levem, ſi relata ad bonum commune, ad evitanda ſcandala, pericula, diffamationes ſit neceſſaria aut valde utilis & per conſequens materia gravis, conſtat ex *num.* 2. ideoque quilibet ſubditus in particulari etiamſi reſpectu ſui non ſit periculum, tenebitur ſub mortali tali legi ſe ſubmittere.

4. Religioſus ſuo exemplo alios pertra- 8
hens ad fractionem diſciplinæ, ſi id fiat una alte-

Digitized by Google

alterave vice , & in re ſaltem non graviter obligante, non peccat mortaliter; ſi autem id faciat promiſcue , aut toties ut diſciplina notabiliter corruat & a pluribus non obſervetur , etiamſi res ſecundum ſe videatur parva, v. g. extrahoraria confabulatio, compotatio, tunc peccat mortaliter ratione ſpiritualis damni, quod infert diſciplinæ.

CASUS XI.

De Peccatis capitalibus in genere, & de ſuperbia, avaritia, luxuria in ſpecie.

LAmpridius 1. *Se aliis verbo, facto præfert, dona divina, & fortunas ſuæ attribuit induſtriæ*. 2. *Pecuniæ nimium afficitur*. 3. *Minores luxurias veniale reputat*. 4. *Retrahit ſe a copula cœpta cum virgine, filia confeſſionis, Judæa &c.* 5. *Perſonas fatuas, ebrias, dormientes & vigilantes non clamantes opprimit*. 6. *Coit cum aliena ſponſa, vel ſibi imaginatur alienam*. 7. *Turpia exercet cum ſorore, affine, adoptata vel ex baptiſmo ſuſcepta*. 8. *Cum perſona ſacra in cœmiterio, quam novit a Confeſſario eſſe ſollicitatam*. 9. *Per medicinas fœtum & ſemen expellere nititur*; 10.-11. *Variis modis exponit ſe periculo pollutionis &c.* 12.-13. *Pollutionem exortam non reprimit; optat ut eveniat in ſomno, & de ea gaudet*. 14. *In confeſſione non explicat an ſe polluerit cum imaginatione vel deſiderio adulterii, inceſtus &c. neque cum quibus perſonis vel inſtrumentis*. 15. *Congreditur, non ſervato vaſe, ſexu aut ſpecie*. 16. *Cum ſtatua, cum dæmone ſub forma hominis, beſtia &c.* 17.-18. *Turpia audire, legere, cantare, dona amatoria, oſcula, aſpectus, tactus hominum & brutorum vix pro peccatis reputat*. Reſolutio conſtabit ex ſeqq.

1 QUÆR. I. Quot & quæ ſint peccata capitalia?

Reſp. Sunt 7. *Superbia, Avaritia. Luxuria, Invidia, Gula, Ira, Acedia*. Dicuntur capitalia, quia ex eis tanquam ex capite ſeu fonte omnia peccata dimanant. De tribus primis agendum eſt in caſu præſente, & de reliquis in ſeq.

QUÆR. II. Quid ſit ſuperbia, & quæ ejus filiæ?

Reſp. 1. *Superbia* eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, quo quis in donis naturalibus, vel ſupernaturalibus vult excellere, vel eminere ſuper alios; eſt ex genere ſuo peccatum veniale, ſæpius tamen per accidens fit mortale, ut ſi conjungatur cum contemptu Dei, eo quod quis velit excellere ſuper Deum, ut Lucifer; vel æſtimet aut ſaltem velit videri habere ſua talenta vel dona non a Deo, ſed a ſuo merito, induſtria, ingenio &c. aut conjungatur cum gravi damno, ſcandalo vel contemptu proximi. 2. Superbia plures habet filias, nam ſi quis inordinate appetat aliis manifeſtari propriam excellentiam, vocatur *vana gloria*, & ſi manifeſtatio fiat per verba, dicitur *jactantia*; ſi per facta *Oſtentatio*; ſi per aggreſſionem operis vires excedentis, *præſumptio*; ſi oſtentetur per falſa & ficta ſigna, eſt *hypocriſis*. Si quæratur excellentia in honoribus vel dignitatibus non debitis vel debito majoribus, *ambitio*. Dixi appetitus inordinatus, nam velle excellere, ſecundum ſe eſt indifferens, & ſi fiat ex honeſta cauſa, v. g. ad Dei gloriam, proximi ſalutem, aut tuendam propriam famam, poteſt eſſe honeſtum & meritorium: igitur ut appetitus excellentiæ ſit proprie ſuperbia, debet ordinari ad propriam complacentiam.

QUÆR. III. Quid & quale peccatum ſit avaritia? 2

Reſp. Eſt inordinatus appetitus bonorum temporalium, ſeu immoderatus amor, cura & ſollicitudo ea acquirendi, conſervandi vel augendi, per ſe eſt tantum veniale, fit per accidens mortale, ſi impediat eleemoſynam urgente gravi præcepto; ſolutionem debiti vel obſervationem alterius præcepti graviter obligantis. Filiæ ejus ſunt fraus, violentia, proditio, furtum, perfidia, oppreſſio pauperum, uno verbo omnis injuſtitia, nam *avaro nihil ſceleſtius, & nihil iniquius quam amare pecuniam*. Eccl. 10.

QUÆR. IV. Quid & quotuplex ſit luxuria? 3

Reſp. 1. Eſt inordinatus appetitus delectationis venereæ quæ fit cum commotione ſpirituum generationi ſubſervientium circa partes corporis genitales: eſt ſemper peccatum mortale, non tantum quoad illicitam effuſionem ſeminis, ſed etiam quoad quamcumque delectationem voluntarie admiſſam, hic enim non datur parvitas materiæ, ut habet *communis*, & Ratio eſt, quia quævis oblectatio venerea eſt

exci-

Digitized by Google

excitativa ſpirituum genitalium, ideoque ex natura ſua tendit ad expulſionem ſeminis, eſtque aliqua ipſius inchoatio continuo diſponens ad majorem, & majorem delectationem: Dico *venerea*; quia delectatio mere ſenſualis quæ oritur ex proportione rei tactæ ad organum tactus ſine commotione ſpirituum venereorum, ex genere ſuo eſt tantum veniale, ut ſi quis attingat alterius manus, faciem, vel attrectet & oſculetur infantem propter delectationem in teneritudine & mollitie carnis infantilis, ſecluſo periculo delectationis venereæ.

2. *Species luxuriæ* aliæ ſunt naturales, in quibus ſcilicet ſervantur conditiones a natura inſtitutæ, puta diverſitas ſexus, vas debitum & identitas ſpeciei, quales ſunt fornicatio, ſtuprum, adulterium, inceſtus, &c. aliæ ſunt innaturales ſeu contra naturam, in quibus ſexus, vas vel ſpecies debita non ſervatur, ut pollutio, ſodomia, beſtialitas.

4 3. *Fornicatio* eſt concubitus perſonæ ſolutæ cum ſoluta, ſoluta dicitur quæ nec matrimonio, nec voto continentiæ eſt aſtricta: eſt intrinſece mala & peccatum mortale, ut certum eſt ex Concilio *Vienn.* & *Florent.* item ex Prop. 48. ab Innoc. XI. damnata: *Tam clarum videtur fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur*. Perſæpe habet adjunctas alias malitias, ut 1. Si non ſervetur debitus modus & ſitus, quod citra periculum pollutionis eſt tantum veniale. 2. Si quis cœpta copula ſe retrahat ad impediendam generationem prolis, triplicem admittit malitiam ſpecialiter explicandam, ſcilicet fornicationem inchoatam, mollitiem conſummatam & intentionem poſitive impediendi prolem: qui vero pœnitentia ductus ſe retrahit, & ſic in ſe & in alio pollutionem admittit, non peccat, poteſt enim & debet ſe retrahendo peccatum cœptum non continuare. 3. Eunuchus habens copulam tenetur ſuum ſtatum exprimere, cum enim non habeat verum ſemen, inutiliter provocat ſemen feminæ. 4. Fornicatio prima juxta *D. Th.* diſtinguitur ſpecie a ſequentibus, quia ſpecialiter opponitur virginitati; at communior docet non diſtingui, ideoque non teneris in confeſſione exprimere, an tu vel illa cum qua peccaſti, fuerit virgo, niſi uſus fueris vi vel dolo; quia utrobique eſt eadem malitia; utraque ſententia eſt tuta & practice probabilis, *Lugo*, *Dicaſt. d. 9. a numer.* 427. 5. Fornicatio cum filia confeſſionis per ſe non importat novam malitiam niſi confeſſarius in Sacramento vel ejus occaſione (eo quod ex confeſſione advertit eam ad peccandum facilem) ſollicitet vel familiarius agere incipiat, aut illum in finem munus confeſſarii aſſumat tunc enim accedet ſpecies ſacrilegii in confeſſione explicanda; quia fit gravis irreverentia Sacramento, *Vaſq. Bonac. Dicaſt. Dian. p. 1. t. 7. R. 12.* Qualiter peccet, & ſe explicare debeat qui aliam ad fornicandum inducit, dicam *caſ. 19. 6.* Fornicatio cum infideli non habet malitiam ſpecialem ſaltem gravem, & neceſſario explicandam, quia non ſatis apparet, unde hæc deſumi debeat, & quamvis Eccleſia in reverentiam Fidei & Baptiſmi prohibuerit cum infidelibus matrimonium, nullibi tamen prohibuit fornicationem, & in odioſis non eſt facienda extenſio: in matrimonio eſt alia ratio prohibendi ſcilicet periculum perverſionis ob individuam vitæ ſocietatem, quod locum non habet in fornicatione.

4. *Stuprum* eſt copula feminæ violenter 5
illata: malitiæ fornicationis ſuperaddit graviſſimam injuſtitiam & injuriam perſonæ oppreſſæ illatam; qualem etiam committit qui cognoſcit perſonam fatuam, ebriam, vel dormientem ſine prævio ebriæ vel dormientis conſenſu: huc reducitur raptus ſeu violenta abductio perſonæ in ordine ad complendam libidinem vel contrahendum matrimonium; femina oppreſſa tenetur omni modo conari ut ſemen non recipiat, item clamare ſi utiliter poſſit abſque periculo vitæ vel gravis infamiæ, alias enim cooperatur alterius peccato, quamvis in delectationem carnalem forte non conſentiat, quod raro continget, niſi ſe pro poſſibili defendat & obfirmatum ſervet animum non conſentiendi.

5. *Adulterium* eſt violatio alieni tori, 6
peccatum graviſſimum contra præceptum 6. & 9. Decalogi. Aliud vocatur *reale*, eſtque ipſe concubitus cum non ſua; ſi uterque ſit alterius tori, erit adulterium duplex in confeſſione explicandum. Ad quid autem teneatur adulter, & adultera ſi proles nata fuerit, dicam *caſ.* 43. *n.* 18. Sponſa vel ſponſus peccantes cum alieno vel alie-

Digitized by Google

aliena probabiliter admittunt ſimplicem ſolum fornicationem, quia per ſponſalia necdum traditum eſt jus in corpus, ergo non peccatur contra juſtitiam, & ſicut qui vovit, intrare religionem, ſi fornicetur, non peccat contra votum caſtitatis, quia illud necdum emiſit ſed emittet, ſic nec hi contra jus ſponſi vel ſponſæ, quia nondum jus in corpus alterius habet, ſed habebit per futurum matrimonium. *Bonaſp. Covar. Dian. part. 1. t. 7. R. 5. Illſung. t. 4. d. 1. numer.* 85. *Adulterium mentale* eſt quando conjux deſiderat vel concupiſcit alienum vel alienam: Si moroſe delectetur de copula imaginata cum non ſuo, *Vaſq.* dicit addi novam ſpeciem contra fidem matrimonii, quia circumſtantia tenens ſe ex parte perſonæ peccantis refundit malitiam ſuam etiam in delectationes moroſas; ideo enim omnis moroſa delectatio venerea in religioſo vel ſacerdote habet ſpeciem ſacrilegii, ergo in conjugato eſt contra fidem & ſtatum matrimonii. E contra *Hurtado* putat non peccare contra fidem matrimonii, quæ tantum obligat ad non locandum corpus alteri, non vero mentem. Uterque ut vides, probabiliter.

7 6. *Inceſtus* eſt peccatum luxuriæ exercitum inter perſonas conjunctas ſive per copulam, ſive per tactus, oſcula impudica &c. Ideoque in confeſſione non ſufficit dicere: turpiter tetigi, oſculatus ſum &c. ſed addi debet, perſonam conſanguineam. Conjunctio autem eſt quadruplex, prima oritur ex ſanguine & dicitur *conſanguinitas*, hæc peccatis luxuriæ ſuperaddit malitiam inceſtus probabiliter inter omnes as & deſcendentes & inter collaterales uſque ad 4. gradum incluſive. Secunda oritur ex copula carnali & dicitur *affinitas*, hæc ex copula maritali & licita ſuperaddit malitiam nceſtus uſque ad 4. gradum, ex illicita uſque ad ſecundum incluſive. Tertia provenit ex adoptione perfecta, & vocatur *conjunctio legalis*. Quarta oritur ex Sacramento Baptiſmi & Confirmationis, ideoque vocatur *conjunctio ſpiritualis*; hæ omnes conjunctiones ſuperaddunt peccatis luxuriæ malitiam inceſtus reſpectu omnium perſonarum, inter quas vel jure naturæ vel ex lege Eccleſiæ prohibetur matrimonium, hinc etiam qui peccat cum ſorore ſponſæ ſuæ, inceſtum committit, quia inter hos prohibetur matrimonium & copula, & ſtatuitur impedimentum publicæ honeſtatis ob reverentiam conjunctis debitam; e contra ſi fornicatus cum Caja poſtea forniceris cum Cajæ conſanguinea in tertio gradu, non committis inceſtum, quia ex copula fornicaria non oritur impedimentum niſi ad ſecundum gradum, *Lugo, Oviedo, Sanch. de matr. t. 7. d. 67.* 2. Quo gradus eſt proximior, eo inceſtus eſt gravior, & quamvis probabile ſit omnes inceſtus inter conſanguineos, affines, & conjunctos legaliter in quocumque gradu eſſe ejuſdem ſpeciei; eo quod videatur prohiberi ex eodem motivo reverentiæ perſonis conjunctis debitæ, & per conſequens non eſſe opus exprimere an cum conſanguinea vel affine, aut in quo gradu inceſtum commiſeris; probabilius tamen explicandus eſt in affinitate gradus primus, in conſanguinitate primus & ſecundus, quia in his gradibus malitia eſt ſaltem notabiliter major, ſi non ſpecie diſtincta, quia longe alia reverentia debita eſt matri, quam ſorori aut remotioribus conſanguineis, & longe fœdior matris, & ſororis quam aliarum violatio, & primus gradus jure naturæ dirimit matrimonium, non ita alii. Ideoque ad minus moraliter mutatur ſpecies ſecundum dicenda *caſ. 97. numer.* 20. 3. Diſtincte explicandus eſt inceſtus ſpiritualis, utpote ſpecie diſtinctus ab aliis inceſtibus, prohibetur enim ex diſtincto motivo ſcilicet in reverentiam Sacramenti Baptiſmatis vel Confirmationis, ideoque adjunctam habet malitiam ſacrilegii; non tamen opus eſt dicere an cognatio orta ſit ratione Baptiſmi an Confirmationis, neque an peccaveris cum filia baptiſmi an cum ejus matre; quia cum ſit contra eamdem reverentiam debitam perſonis ratione Sacramenti conjunctis, manet eamdem ſpecies, *Sanch. d. 5. num. 9.*

7. *Sacrilegium* in materia luxuriæ committitur dupliciter: *primo* per violationem 8
voti continentiæ ſive in ſe, ſive in alio, quocum veneree peccatur, nec opus eſt exprimere, an votum ſit ſolemne, an ſimplex, an peccans ſit Subdiaconus, an Sacerdos, Epiſcopus vel Religioſus, *Sanch. Dicaſt. a num. 306. Steph. t. 1. d. 5. num.* 5. quia his omnibus prohibetur luxuria ex eodem motivo voti. Si Religioſus peccet cum Religioſa, vel voto aſtricta, duplex uterque ſacrilegium admittit in confeſſione explicandum, quia uterque violat vo-

tum

tum in ſe, & in alio. *Secundo* per voluntariam effuſionem ſeminis in loco ſacro, ideſt, in templo, ſacello vel cœmiterio ab Epiſcopo conſecratis vel benedictis; excipiunt AA. communiter actum conjugalem a conjugibus in loco S. diu incluſis ex neceſſitate ad evitandum periculum incontinentiæ exercitum. Huc reducitur ſollicitatio ad turpia, facta in confeſſionali vel intuitu confeſſionis etiam non ſecutæ vel tantum ſimulatæ, quæ eſt graviſſimum ſacrilegium contra reverentiam Sacramenti ſub graviſſimis pœnis a Pio IV. & Gregor. XV. prohibita obligans ſollicitatos ſub excommunicatione ad denunciandos Epiſcopo ſollicitatores. Sed has Conſtitutiones ſub tanto rigore apud Germanos non eſſe receptas teſtatur *Spor. Theol. ſacr. p. 4. c. 3. n. 622.*

9 8. *Pollutio* ſeu mollities eſt effuſio ſeminis extra concubitum: circa hanc tenenda ſunt ſequentia. 1. Nullo caſu ne quidem ad ſervandam vitam licitum eſt per quamcumque cauſam quærere, intendere vel procurare pollutionem, & ſic quæſita vel intenta eſt peccatum mortale contra naturam, habet enim intrinſecam repugnantiam cum natura, quæ per emiſſionem ſeminis intendit generationem prolis, idem eſt de turpibus motibus quæ ſunt inchoata mollities vel fornicatio, item de directa expulſione fœtus etſi nondum animati, quia eſt expulſio duplicis ſeminis, & ob diverſas medicorum ſententias fere ſemper eſt dubium quando fœtus animetur, & per conſequens erit periculum occidendi corpus & animam fœtus. *Leſſ.* contra *Sanch. V. caſ. 33. n.* 14. Licitum tamen eſt per medicinam directe expellere ſemen corruptum, etſi per accidens ſimul effluat ſemen verum, quia ſemen corruptum non eſt amplius ſemen, ſed humor noxius: id tamen non licere per tactus ſeu fricationem verendorum docet *Sporer n. 634.* Quia ejuſmodi tactus vel confricatio per ſe, & ex natura ſua tendunt ad provocandum verum ſemen, & per accidens ſolum juvant educere ſemen corruptum. Aliud eſt de fricatione quæ fit non ad expellendum ſemen ſed ad depellendum moleſtum pruritum, etſi per accidens
10 exurgant motus. 2. Circa pollutionem vel motus per accidens ſecutos, ideſt, prævifos ſed non intentos accipe hanc regulam: *Si actio ex qua prævidetur motus vel pollutio, multum diſponat, ſeu ex natura ſua notabiliter influat in motus vel pollutionem, veluti omnes actus venerei mortaliter mali, turpes tactus, aſpectus, oſcula, delectatio moroſa de concubitu, tunc non tantum cauſa motuum, ſed & ipſa motio, & pollutio ſunt mortale. Silv. Roſmer. Laym. Mezger. Sanch. L. 9. d.* 45. *Leſſ. L. 4. c. 3. dub.* 14. *a nu.* 100. *Spor. nu.* 645. Ratio eſt, quia lex naturalis prohibens pollutionem etiam obligat ad non ponendas cauſas per ſe, & notabiliter influentes, & qui vult ejuſmodi cauſam, hoc ipſo vult effectum connaturaliter conjunctum. 3. *Si actio tantum per accidens, remote, & non notabiliter ad turpes motus vel pollutionem diſponat, pollutio prævifa, & non intenta, dummodo abſit periculum conſenſus, non eſt mortale*, ſed aliquando veniale, ut ſtatim dicam; Ratio eſt, quia per ſe non eſt obligatio gravis ad evitanda pericula vel cauſas plane remotas, ex quibus per accidens præter intentionem, & magis ex naturæ infirmitate quam ex 11
poſitis cauſis mali effectus proveniunt. *AA. cit.* & *Mendo d.* 5. *nu.* 11. 4. Si actio ex qua prævidentur motus vel pollutio, ſit venialiter mala, ut curioſus aſpectus, verbum turpe, vana confabulatio cum diſpari ſexu, aut etiam extra materiam luxuriæ mortaliter mala, ut eſus carnium die Veneris, ebrietas &c. Pollutio prævifa eſt tantum venialiter mala, quia tantum videtur eſſe levis deordinatio contra caſtitatem ſine juſta cauſa ponere aliqnid etiam remote diſponens ad pollutionem; ſi vero diſpoſitio in ſe non ſit mala, vel ſit juſta cauſa eam ponendi, ut aſpectus, tactus, oſcula, amplexus honeſtatis cauſa, & obiter ex more patriæ, vel cauſa neceſſitatis ad medendum, vel naturam ſublevandam facta, item ſtudere caſibus venereis, audire confeſſiones, edere calida, choreas honeſtas ducere, commodo ſitu in lecto jacere, & ſimilia, cum plerumque adſit rationabilis cauſa neceſſitatis, vel utilitatis, omni culpa vacant, etſi per accidens citra periculum conſenſus ſequatur pollutio. 5. Qui ante ſo- 12
mnum per tactus, aſpectus vel imaginationes turpes intendit in ſomno pollutionem, præter malitiam tactui vel cogitationi propriam etiam contrahit malitiam pollutionis in confeſſione explicandam; ſi vero non intendat ſed prævideat pollutionem in ſomno orituram, iterum videtur peccare peccato pollutionis, ſi immaginatio ſit vehe-

 mens,

Digitized by Google

mens, vel experientia conſtet ex ſimilitactu vel aſpectu pollutionem nocturnam ſequi : tunc enim & non alias videntur hi actus in pollutionem notabiliter influere ; quis enim credat ex omni tactu , vel affectu turpi obiter , & diu ante ſomnum habito ſemper prudenter timeri poſſe pol-
13 lutionem nocturnam ? 6. Pollutionem in ſomno vel aliter exortam non teneris cohibere vel reprimere manibus , hoc enim vel eſt inutile , vel ſanitati aut etiam caſtitati periculoſum , obligaris tamen elicere internam diſplicentiam , & phantaſiam quantum potes , ab objecto turpi avertere ob periculum conſenſus *Sanch. ſup. d.* 17. *num.* 16. 7. Quamvis illicitum ſit delectari de pollutione ſecundum ſe , vel optare ut in ſomno eveniat, ob conjunctam delectationem, ut cum communi docet *Sanch. in dec. L.* 1. *c.* 2. *numer.* 16. tamen non videtur illicitum gaudere de bono effectu, v. g. ſanitatis vel mitigatæ concupiſcentiæ ſecuto ex pollutione involuntaria , vel etiam ſimplici affectu citra omnem cooperationem optare non tam pollutionem quam ejuſmodi effectum ex pollutione. *Si dicas*: non eſt licitum optare vel etiam gaudere de morte naturali alterius ob bonum temporale , v. g. hæreditatem inde conſecutam, uti certum eſt ex Propoſitionibus 13. & 15. ab Innoc. XI. damnatis ; ergo nec licitum eſt gaudere, vel optare pollutionem involuntariam prout conjunctam cum effectu bono. Reſp. *Diſtinguendo* C. Ergo non eſt licitum gaudere , vel optare pollutionem ita ut objectum gaudii vel deſiderii ſit delectabilitas pollutionis , C. ita ut objectum gaudii ſit ſolus effectus inde ſecutus , N. Deinde mors naturalis eſt grande malum phyſicum , quod optare propter ſolum lucrum temporale eſt contra charitatem , aliud eſt ſi optaretur ob bonum ſpirituale proximi ; e contra emiſſio ſeminis ex cauſa naturali non eſt malum phyſicum neque individuo, neque ſpeciei humanæ, cum ſit quid ſuperfluum , quo ſe natura exonerat , aut ſaltem eſt malum tam leve ut ob utilitatem etiam privatam permitti poſſit. *Sanch. ſup. d.* 45. *numer.* 14.
14 8. Pollutio ſæpe adjunctas habet alias ſpecie malitias , v. g. fornicationis , ſi ſcilicet polluens ſibi imaginetur copulam cum femina in genere, vel cum ligata non ut ligata ſed ut formoſa ; ſi vero accedat deſiderium, etiam circumſtantiæ ſuam refundunt malitiam, ut dixi *caſ.* 9. *num.* 4. & 11. 9. Polluens non tantum tenetur exprimere qualitatem ſuæ perſonæ , ſed & perſonæ a ſe pollutæ, quia pro qualitate perſonæ variatur ſpecies peccati ad quam ipſe cooperatur , & quidem polluens ſe ad feminam , vel cum femina , plerumque in affectu committit fornicationem : ſi cum perſona ejuſdem ſexus cum affectu ad ipſam , eſt ſodomia , non tamen eſt opus explicare inſtrumentum inanimatum quo quis ſe vel alium polluit ; ſecus ſi pollutio fiat in os alterius , ibi enim eſt ſpecialis dedecentia ad naturam rationalem eam deprimens etiam infra conditionem beſtialem. 10. Quæ dicta ſunt de pollutione , cum proportione intelligenda ſunt de diſtillatione, quæ eſt effuſio humoris cujuſdam medii inter urinam & ſemen, fitque ordinarie cum minori ſenſu voluptatis quam pollutio , imo quandoque cum nullo, & tum (quamvis adſit levis erectio genitalium) non eſſe peccatum, nec majorem ejus curam eſſe habendam quam ſudoris , dicunt plures apud *Sanch. n.* 1.

Sodomia alia eſt perfecta , alia imperfe- 15
cta ; *perfecta* eſt concubitus ad ſexum non debitum , ut viri cum viro , feminæ cum femina , unde patet ad ſodomiam non requiri ſeminationem in vas præpoſterum , alias enim mulier cum muliere ſodomiam exercere non poſſet , cum neutra feminet intra vas præpoſterum , ſed utriuſque ſemen intus defluat in matricem : quod ſi mas ſeminaret in vaſe præpoſtero maris , deberet in confeſſione probabilius exprimere , an fuerit agens an patiens ; nam agens diſpergit ſemen , non patiens. *Sodomia imperfecta* eſt concubitus cum diverſo quidem ſexu , ſed cum affectu ad vas præpoſterum ; eſt ſpecies diſtincta a ſodomia perfecta , ideoque & diſtinctim exprimenda : utraque poteſt adjunctam habere ſpeciem adulterii , inceſtus , ſacrilegii, prout una vel utraque perſona eſt matrimonio vel voto ligata , conſanguinea , vel affinis , & ſi quis exercet ſodomiam vel pollutionem cum uxore , non ſufficit dicere : cognovi conjugatam in vaſe præpoſtero , quia tunc confeſſarius judicabit eum alteri marito feciſſe injuriam , quod falſum eſt , ſed debet dicere : ſodomiam, vel pollutionem exercui cum propria uxore , intellige ſi habeat confeſſarium ignotum,

Digitized by Google

tum, ham probabiliter non tenetur ſuam uxorem infamare. Sed quid ſi quis coeat cum ſtatua? Reſp. Si coeat cum affectu ad perſonam humanam, committit fornicationem, vel ſodomiam, prout affectus fertur imaginarie in perſonam ejuſdem vel alterius ſexus; ſi cum affectu ad beſtiam, cujus v. g. ſtatua imaginem gerit, in affectu beſtialitatem committit.

16 10. *Beſtialitas* ſeu coitus hominis cum bruto eſt nefandum ſcelus, juſſu Dei in homine, & bruto ſceleris ſocio flammis expiandum *Lev.* 20. Non tamen opus eſt exprimere in confeſſione, qualis ſit beſtia, an ovis, capra vel equa. Huc reducit *D. Th.* concubitum cum dæmone incubo vel ſuccubo, qui peccato contra naturam ſuperaddit ſpeciale peccatum contra Religionem, eo quod ſit turpe commercium cum Dei & omnium noſtrum infenſiſſimo hoſte, in quo præterea explicandum, an dæmon fuerit ſub ſpecie viri, vel feminæ, aut ſub forma conjugatæ, monialis vel conſanguineæ, toties enim in affectu præter beſtialitatem nova admittitur malitiæ ſpecies. Communiter autem hic monent DD. confeſſarium non debere eſſe nimium in examinandis peccatorum carnalium circumſtantiis, ne ſibi vel pœnitenti ſit occaſio turpis conſenſus.

17 QUÆR. V. Quid circa geſtus, tactus, oſcula, verba & ſimiles actus luxuriæ imperfectos?

Reſp. *Sequentia*. 1. Legere, loqui, cantare, audire turpia; item geſtus, litteræ, & dona amatoria, ſi non fiant animo provocandi ad libidinem, ſed ex levitate, curioſitate, vel vano ſolatio, per ſe tantum ſunt venialia valde tamen periculoſa, & in iis qui gaudent metaphoris rerum turpium, qui dicta in ſenſum turpem facile detorquent, de partibus verecundis, & huc pertinentibus libenter loquuntur, ſunt ſigna latentis libidinis, & peccati plerumque mortalis, quia tales non ſolent tam de modo ſcribendi, loquendi, cantandi turpia, quam de ipſis rebus turpibus delectari, quod ſemper mortale eſt. 2. Actus de objecto valde turpi, ut tactus, & aſpectus nudus, & fixus verendorum diſparis ſexus, concubitus humani &c. ſemper ſunt mortale, quia proxime, & per ſe diſponunt ad motus, & delectationes turpes, niſi fiant a chirurgo vel medico ex cauſa medendi, abſque periculo tamen conſenſus. E contra ſeipſum vel alterum ejuſdem ſexus, vel etiam infantem diſparis ſexus ex curioſitate aut petulantia obiter, v. g. lavando, natando circa hæc tangere vel aſpicere citra affectum, & periculum conſenſus venerei, eſt tantum veniale, *communis* cum *Laym.* quia hæc non ita ad libidinem provocant. Idem *Sanch.* & alii communiter extendunt ad tactum alterius ſexus ſuper veſtes, ſi fiat ſcilicet ex petulantia, aut levitate: quamvis hic putem eſſe majus periculum. Molliter tractare, & demulcere catellos aliaque animalia, ordinarie non excedit veniale: merito tamen *La Croix L.* :. *p.* 1. *numer.* 903. dicit eſſe periculoſum ita ea tangere ut effluat eorum ſemen, eo quod facile ſe ingerat delectatio venerea, & quidem ſi fiat affectu libidinoſo, erit inchoata beſtialitas. 3. Oſcula, amplexus, tactus uberum, non tantum ſi fiant ex affectu delectationis venereæ, ſed etiam tunc, quando fiunt ex delectatione ſenſuali abſque alio honeſto fine, ſunt peccatum mortale, & quamvis oppoſitum poſſit ſpeculative defendi, in praxi tamen locum non habet. *Sach. Laym. Sporer. num.* 351. & *num.* 687. *La Croix numer.* 894. Tum quia delectatio ſenſibilis in hujuſmodi objecto ſponte quæſita per ſe, & naturaliter trahit commotionem ſpirituum genitalium, & quidem ita vehementer, ut experientia conſtet plerumque non ſiſti in delectatione ſenſibili, ſed ob nimiam potentiarum ſympatiam ſæpiſſime, idque maxime inter perſonas ſenſualiter ſe amantes emergere delectationem veneream: tum etiam propter Propoſ. 40. ab Alex. VII. damnatam, quæ ſic habet: *Eſt probabilis opinio, quæ dicit tantum eſſe veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus alterioris & pollutionis*. Idem a potiori dicendum de oſculis & amplexibus quæ furtive, cum mora & ardore repetuntur. Oſculari partes pudendas ejuſdem vel alterius ſexus videtur habere ſpecialem turpitudinem in confeſſione explicandam; quia ſpecialiter dedecet naturam rationalem. 4. Si vero oſcula, amplexus, contrectationes manuum fiant ex honeſta cauſa ad oſtendendam amicitiam, ad fovendum amorem in ordine ad honeſtum matrimonium quamvis per accidens forte prævideantur mo-

18

motus carnales, modo abſit periculum conſentiendi, non ſunt peccatum; at ſi fiant ex levitate, joco aut petulantia, ſecluſo periculo conſentiendi in motus vel delectationem veneream, ſunt tantum venialia: ex his per ſe patet caſus reſolutio, nec operæ pretium judico eadem hic repetere, jam enim ad nauſeam turpibus ſum immoratus.

CASUS XII.

De Invidia, Gula, Ira, Acedia.

MOrphorius 1. *Multum cruciatur quod æmulus officium, virginem adamatam ſibi præripuerit, quod honoretur, ametur.* 2. *Ex ſola voluptate edit, bibit.* 3.-4. *Convivia, in quibus ſæpe inebriatus eſt, non vitat, quia tantum ebrius fit, dum exit in aerem.* 5. *Tabacum ſumit, & ſe gyrat uſque ad turbationem capitis.* 6. *Bibit, uſque dum fiat impotens incedere, familiam dirigere, non abſque capitis, & podagræ doloribus, ac debilitatione ſtomachi.* 7.-8. *Se inebriat, ut non incurrat offenſam compotatoris; ne ad duellum provocetur, diffametur.* 9. *Ut conſervet ſanitatem, vel vitam.* 10. *Ut non ſentiat dolores podagræ, abſciſſionem pedis, ut expellatur venenum &c.* 11. *Socium ad largiores hauſtus animat, ſemipoto propinat, & bibere cogit.* 12. *Alios, ne ſibi noceant, ne ſecretum prodant, inebriat.* 13. *Ebrius blaſphemat, furatur, alios ad compotationes inducit cum diſpendio rei domeſticæ.* 14. *Pueros & ſtultos inebriat, utque fortius bibere poſſit, pharmaca ſumit. ibid. In eos qui potum dehortantur, mirum incandeſcit cum meditatione vindictæ.* 15. *Remedia ſalutis nauſeat.* 16. *Doletque ſe eſſe natum, baptizatum &c.* Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid ſit Invidia?

Reſp. *Eſt triſtitia de bono alieno æſtimato ab invidente ut malo proprio. D. Th.* 2.2. *q.* 63. *a.* 1. Triſtari de bono ut alteri bonum eſt, eſt actus formalis odii: ſicut velle bonum ut alteri bonum eſt, eſt actus charitatis. Et quamvis invidia plerumque odium proximi involvat; tamen ut talis non triſtatur de bono alieno, ut alteri bonum eſt, ſed ut creditur minuere vel obſcurare propriam excellentiam, ut ſi ambitioſus doleat, alium ſibi in honore vel divitiis fieri æqualem, quaſi ſibi per hoc aliquid decedat. Eſt genuina filia ſuperbiæ, & peccatum ex genere ſuo mortale, directe oppoſitum charitati; & ſi invideat alteri dona ſupernaturalia, verb. g. gratiam, ſanctitatem vitæ &c. eo quod putet per ea minui ſuam æſtimationem, aut certe vitam ſuam redargui, eſt peccatum graviſſimum in Spiritum Sanctum, quod dicitur *fraternæ charitatis invidentia*; ſi ſit circa bona naturalia, eſt veniale, vel mortale pro ratione boni quod alteri invidetur: ſi quidem ſit circa materiam levem, ſed animo in videndi etiam majora, vel quævis bona, ſemper eſt mortale. Dixi: *æſtimato ab invidente ut malo*: nam ſi alterius bonum communitati, mihi vel alteri innocenti revera ſit malum, & abſit malus affectus odii, averſionis erga perſonam ipſam, triſtari de alterius bono non eſt invidia: ſic licite triſtor de doctrina, & eloquentia hæretici, quatenus per hæc multos ſeducit; prudenter doleo illi beneficium eſſe collatum, quem vel ſcio eſſe indignum, vel illo abuſurum in meum vel aliorum damnum. Ratio eſt, quia talis triſtitia vel dolor non tam eſt de bono proximi, quam de malo inde reſultante. Simili modo, ſi quis, ſecluſo omni malo affectu erga perſonam, triſtatur, quod alius ſibi officium vel virginem adamatam præripuerit, quod ab alio vincatur in virtute, doctrina, divitiis, non ideo quod hæc ſint in alio, ſed quod in ſe non ſint, non eſt invidia, ſed æmulatio, quæ bona vel mala eſt pro qualitate objecti: de hac dicit Apoſtolus: *Æmulamini chariſmata meliora*. 1. Cor. 12. Ex invidia oritur detractio, odium, ſuſurratio. De quibus ſuis locis.

QUÆR. II. Quid circa Gulam? 2

Reſp. *Sequentia*. 1. *Gula* eſt inordinatus appetitus uſuſque cibi vel potus ex hoc, quod quis vel plus ſumat, quam natura requirat, vel ſumat nimis exquiſita, vel ſiſtat in ſola voluptate cibi aut potus, etſi tantum ſumat neceſſaria, ut nunc certum eſt ex Prop. 8. ab Alex. VII. damnata: *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui*. Dixi: ſi ſiſtat in ſola voluptate; nam ſi quis cibo & potu utatur eo fine, ut magis conducant ad nutritionem, non peccat, quia non ſiſtit in ea voluptate, ſed eam refert

refert ad finem honeſtum, conſervationem ſanitatis, & vitæ, quem finem in utilibus, & neceſſariis ad ſuſtentationem homo virtualiter ſemper intendit, quamdiu non habet intentionem contrariam.

2. Gula ex genere ſuo eſt peccatum veniale oppoſitum abſtinentiæ, per accidens fieri poteſt mortale ob grave damnum corporis vel animæ, ut ſi quis per nimiam ingluviem cauſet ſibi febrim, graves capitis vel podagræ dolores, aut ſe ineptum reddat ad functiones officii graviter obligantis. Effectus gulæ eſt hebetudo mentis, animi torpor, & omnis generis morbi.

3 QUÆRES III. Quid & quale peccatum ſit ebrietas?

Reſp. *Ebrietas eſt voluntarius exceſſus in potu uſque ad violentam uſus rationis privationem voluptatis cauſa*. *Cajetan. Valent. Leſſ. Azor. Laym. Dicaſtillo L.* 1. *de juſt. d.* 3. *numer.* 104. & alii communiter contra *Silvium* 2. 2. *quæſt.* 150. *a.* 1. qui dicit omnem voluntarium exceſſum in potu uſque ad defectum rationis eſſe proprie ebrietatem. Ratio ſumitur ex *D. Th.* 2. 2. *quæſt.* 150. *a.* 1. *&* 2. ubi dicit ebrietatem conſiſtere in nimio uſu & concupiſcentia vini, ideoque ſicut ad ſobrietatem ſpectat moderari nimiam concupiſcentiam potus ob delectationem in illo; ſic ex oppoſito ebrietati proprium eſt moveri nimia potus concupiſcentia & delectatione. Ebrietas eſt intrinſece mala, & per ſe peccatum mortale, ut patet ex Script. *Ad Rom.* 13. *ad Epheſ.* 5. & *S. Th. loc. cit.* & *lect.* 3. *in c.* 13. *ad Rom.* Ratio eſt, quia voluntarie ſe inebrians *videtur præferre delectationem vini integritati rationis*, inquit S. Doctor: hoc autem nullo caſu eſt licitum, ergo.

4 *Dicitur* 1. *voluntarius exceſſus*: nam ſi ebrietas non ſit prævifa, etſi quis leviter exceſſerit in temperantia, non eſt peccatum mortale; ſi quis vero per experientiam ſciat, ſe in tali occaſione ſolere inebriari, vel dubitat, timeat, aut ob conſuetudinem timere debeat periculum ebrietatis, tenetur ab ejuſmodi occaſione ſub mortali abſtinere, & ſi nolit, eſt incapax abſolutionis: ſi largius bibens ſciat ſe fore ebrium, ſi in aerem exeat, debet ſub mortali vel manere domi, vel a largiori potu ſe continere. *Di-*

5 *citur* 2. *exceſſus in potu*: nam ſi uſus rationis aliter quam per potum tollatur, v. g. per odorem lupuli, per ſuffitum tabaci &c. non erit proprie ebrietas, attamen peccatum, & quidem mortale, ſi ex ſola voluptate ad notabile tempus, v. g. ad horam ratio intercludatur, ſi enim ſit mortale ex delectatione potus ſe uſu rationis privare, cur non ex delectatione tabaci, vel alterius fumi, aut ſuffitus: Ratio a priori eſt, quod homo non ſit dominus ſuæ rationis, ſed adminiſtrator; ergo ſi eam abſque ſufficienti cauſa exturbet, graviter peccat contra naturam & Deum, ſicut graviter peccaret, ſi abſque ſufficienti cauſa ſibi abſcinderet membrum.

Dixi: ad notabile tempus, nam videtur etiam hic dari poſſe parvitatem materiæ, ſicut datur in læſione corporis vel ſanitatis propriæ, quare non in læſione rationis? quis enim dicet peccare mortaliter eum qui ex fumo, ex intemperantia, vel agitatione in gyrum momentaneam ſibi cauſat vertiginem, & mentis interceptionem, ita ut neſciat ubi exiſtat? *Dicitur* 3. *ad privationem uſus rationis*; quamdiu enim adhuc quis novit diſcernere inter bonum & malum, ac dirigere actus ſuos ordinarios, v. g. proſpicere familiæ, horas attente legere, etſi lingua parum titubet, pedes vacillent, oculi caligent &c. adhuc non erit perfecta & mortalis ebrietas. *Leſs. Cajet. Laym. Dicaſt.* Neque tunc, ſi quis in cibo vel potu excedat uſque ad vomitum, vel ideo vomat ut iterum poſſit bibere; nam quamvis hic ſit magna deformitas, tamen excuſatur a mortali, modo abſit periculum ebrietatis, & notabiliter non lædatur ſanitas, vel natura, cauſando graves dolores podagræ, vel capitis ſaltem ad plures dies, nauſeam ſtomachi, febres, vitæ abbreviationem &c.; tunc enim graviter peccatur contra charitatem propriam, & jus, quod ſolus Deus habet in vitam & ſanitatem noſtram, ut plerumque contingit in iis, qui ſæpius ſe vino immoderate replent, de quibus Iſaias c. 5. *Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem*. Et Prov. 23. *Cui væ? nonne his qui commorantur in vino? Væ* autem in Scripturis peccatum mortale denotat. *Dicitur* 4. *ad violentam privationem rationis*, per quod ebrietas diſtinguitur a ſomno, qui non violenter & contra 7
naturam, ſed ex naturæ inſtitutione ad reparandas vires, & ſpiritus vitales rationem ad tempus ſopit, ita tamen ut relinquat potentiam proximam iterum ratione uten-

Digitized by Google

utendi, ſi homo a ſomno excitetur; e con-
tra homo ebrius etiam vigilans ratione uti
non poteſt, nec valet ad uſum rationis ex-
8 citari. *Dicitur 5. voluptatis cauſa*: Hinc
ſi quis bibat ad privationem rationis non
quidem ob delectationem, ſed ex alia le-
vi vel inſufficienti cauſa, v. g. ut ſatisfa-
ciat amico, ut vincat per æquales hau-
ſtus, ut non incurrat offenſam, ut non va-
pulet vel diffametur; ex communiori non
admittit formalem ſed tantum materialem
ebrietatem, peccat tamen juxta omnes
mortaliter: quia ſine juſta cauſa ſe pri-
vat bono naturæ præſtantiſſimo, ſcilicet
ratione, cujus ipſe non eſt dominus, ſed
cuſtos: ſicut peccat mortaliter qui ex ta-
9 li cauſa ſibi abſcinderet brachium. Occur-
rit hic dubium principale, an ſaltem ex
cauſa graviſſima, v. g. ad recuperandam
ſanitatem ex præſcripto medici bibere li-
ceat ad ebrietatem; aut pro conſervanda
vita, ſi inimicus tibi minetur mortem, ni-
ſi bibas? Negant utrumque *S. Antoninus p.
2. tit. 6. c. 3. Angelus V. ebrietas. Silvius
l. c. Tabien. Mendo d.* 3. *q.* 14. & quoad
ſecundam partem *d. Auguſt. ſerm.* 232. de
tempore, ubi dicit: *Etiamſi ad hoc venire-
tur, ut tibi diceretur: aut bibas, aut mo-
rieris, melius tibi erat, ut caro tua ſo
bria occideretur, quam per ebrietatem ani-
ma moreretur*. Rationem dant, quia ta-
lis ebrietas non minus eſt intrinſece ma-
la, quam pollutio, quia ſicut pollutio de-
ſtruit ſemen humanum, ſic ebrietas de-
ſtruit rationem, qua in homine nihil eſt
præſtantius; ſicut ergo pollutio, & deſtru-
ctio ſeminis, etſi non fiat ex voluptate, nul-
lo caſu eſt licita, ſic nec deſtructio rationis
per potum: & quamvis ejuſmodi potatio ſit
neceſſaria ad conſervandam vitam, quia
tamen vitam non ſervat ſecundum bonum
rationis quam deſtruit, non poteſt non eſ-
ſe contra ſobrietatem, quæ neceſſario eſt
ad bonum rationis. Accedit, quod ebrietas
per ſe ſit cauſa rixarum, cædium, luxu-
riarum, blaſphemiarum, &c. ergo ex lege
naturæ merito cenſetur omni cauſa prohi-
bita. E contra utrumque licere affirmant
Cajetan. 2. 2. *q.* 150. & ibid. *Valent. Sil-
veſt. V. Ebrietas. Azor*, & plures alii apud
La Croix L. 5. *numer.* 321. Ratio eſt 1.
quia ſi bibatur ex neceſſitate, non eſt e-
brietas formalis, ſed materialis, quæ non
eſt intrinſece mala, ſed licita ex urgenti
cauſa. 2. Quamvis homo non ſit dominus
ſuæ rationis, ſicut non eſt dominus ſuo-
rum membrorum, licite tamen ad conſer-
vandum totum abſcindit membrum, er-
go etiam licite ad tempus ſe privat uſu
rationis, ut vita, & ratio conſervetur in
futurum. 3. Potus neceſſarius ad conſer-
vationem vitæ non eſt contra ſobrietatem,
S. Thom. quæſt. 141. *art.* 6. ſed talis potus
eſt neceſſarius ad conſervationem vitæ, er-
go. 4. Non eſt contra charitatem pro-
priam abſcindere brachium pro conſervan-
da vita, ergo nec contra ſobrietatem ſo-
pire per potum ad tempus rationem, ut
conſervetur totum, ratio, & vita. 5. Ex
gravi cauſa licitum eſt ſumere pharmacum
ſoporiferum, etſi quis ſtatim ex ſomno ad
uſum rationis excitari non poſſit, ergo &
ex tali cauſa ſumere potum inebriantem.
Utraque ſententia habet aliquid veri: Igi-
tur *Dico*: ſi ipſa ebrietas ſeu violenta ra-
tionis privatio aſſumatur vel intendatur
tanquam medium ad aliquem finem, v. g.
ad recuperandam ſanitatem vel evadendam
mortem, nunquam licet, ſicut nunquam li-
cet pollutio ſeu directa expulſio ſeminis et-
iam pro conſervanda vita, ut bene probat
prima ſententia; unde ſi quis tibi minetur
mortem, graviſſimam infamiam, mutilatio-
nem, verbera, niſi te inebries, non potes
obſequi, & in hunc finem locutus eſt *S.* 10
Auguſt. Similiter non poteſt ſe reus inebriare
ut non ſentiat tormenta vel anguſtias mor-
tis, vel alius, ut non ſentiat dolores po-
dagræ, vel abſciſſionem pedis &c. quia tunc
ipſa rationis privatio aſſumitur tanquam
medium ad finem inſenſibilitatis. E contra
ſi alter non intendat tuam ebrietatem, ſed
tantum compotationem, abſque mortali ob-
ſequi potes etiam cum periculo ebrietatis;
item licite ſumis vinum generoſiſſimum
quantum opus eſt ad expellendum frigidum
venenum, etſi certo prævideas te inebrian-
dum, etiam ex ſuppoſito quod talis ebrie-
tas ſit intrinſece mala, ſicut licite ſumis
pharmacum ad expellendum ſemen corru-
ptum, etſi certo prævideas ſimul expellen-
dum ſemen verum: Ratio eſt, quia in his
omnibus non intenditur vel procuratur di-
recte ebrietas, ſed conſervatio vitæ & ſa-
nitatis, ex qua præter intentionem ſequi-
tur ebrietas; ita quoad rem *Dicaſtillos nu-
mer.* 117. Ad argumenta ſecundæ ſenten-
tiæ, etſi ſint magni ponderis, reſponde-
ri

ri poteſt 1. N. quod ejuſmodi ebrietas non ſit intrinſece mala. *Ad* 2. N. C. Sicut pro conſervando toto non poteſt deſtrui ſemen humanum, ſic nec uſus rationis. *Diſpar.* eſt, quod in diſſipatione uſus rationis major ſit deformitas contra naturam rationalem quam in deſtructione alicujus membri, quia homo per uſum rationis diſtinguitur a bruto, igitur ebrietas quæ hunc uſum deſtruit, facit hominem ſimilem bruto, quod non facit abſciſsio membri. *Ad* 3. Potus neceſſarius ad conſervationem vitæ non eſt contra ſobrietatem, ſi adhibeatur cum integritate rationis, C. ſecus N. *Ad* 4. N. C. Omnia membra ordinantur ad totum ideoque ordo charitatis & rectæ rationis exigit, ut pro conſervatione totius deſtruatur pars, ſi opus eſt: ratio autem non ordinatur ad vitam corporalem, ſed vita corporalis ad vitam rationalem, ſeu bonum uſum rationis. *Ad* 5. N. C. Sicut ſomnus, ita & pharmacum cauſans ſomnum directe & ex natura ordinatur ad reſtaurandos ſpiritus vitales, non vero ad privationem uſus rationis, etſi hic indirecte ſequatur. Ex præmiſsis

11 *Deduces ſeqq.* 1. Non eſt licitum urbanitatis vel amicitiæ gratia aliquem ad liberaliores hauſtus provocare cum periculo ebrietatis; neque licet ſemiebrio abſque urgenti cauſa præbere ulteriorem hauſtum, ex quo creditur inebriandus; quomodo igitur excuſabuntur qui ebrietatem non tantum non impediunt, prout ex charitate, ſi commode poſsint, obligantur, ſed & cogunt ultra naturam bibere? audi S. Aug. *ſerm.* 231. de temp. *Certa bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine . . . O infelicitas generis humani! quam multi inveniuntur, qui ebrioſos & luxurioſos amplius quam oportet, cogunt bibere, & ante oſtium pauperibus petentibus vel unum calicem diſſimulant dare . . . Et quod pejus eſt, aliqui Clerici qui hoc deberent prohibere, ipſi cogunt aliquos plus bibere quam expedit.* Si tamen abſit omne periculum ebrietatis, & intemperantiæ, urbanitatis eſſe poteſt ſe mutuo pro more patriæ ad amicum hauſtum invitare, *Dicaſt. nu.* 150. 2. Ex rationabili
12 cauſa, v. gr. ex timore gravis inimicitiæ, rixarum, verberum licitum eſt alicui apponere vinum, relicta ei libertate bibendi, etſi prævideatur inebriandus; quia hoc non eſt alterius ebrietatem cauſare, ſed ex juſta cauſa permittere. An vero liceat etiam concurrere directe aliquem ad ebrietatem inducendo, provocando, exhortando, difficilius eſt judicare: Affirmat *Leſſ. L.* 4. *c.* 3. *dub.* 4. ſi id neceſſarium ſit ad avertendam proditionem, homicidium, vel aliud gravius malum, quod alter paratus eſt patrare niſi inebrietur; quia licitum eſt, inquit, ſuadere, & allicere aliquem ad minus malum non ſimpliciter, ſed ex ſuppoſito quod majus malum aliter impediri non poſſit, quod non eſt improbabile juxta dicenda *caſ.* 19. *num.* 7. idque magis tenet ſi inducatur ad ebrietatem materialem præbendo ei vinum fortiſſimum, cujus vires ignorans, ſine culpa inebrietur. *Laym. L.* 3. *ſect.* 4. *num.* 6. *Dicaſt. num.* 145. 3. Qui alium inebriat, ut ſecreta prodat, peccat contra temperantiam, & juſtitiam inique extorquendo ſecretum, ad quod jus non habet: neque licet Judici reum inebriare, ut ſic inducat ad fatendum crimen, quia confeſſio ebrii non magis probat, quam confeſſio fatui vel dormientis, ergo non eſt cauſa ſufficiens ad inebriandum; neque licet reo etiam materialiter inebriare cuſtodem carceris, ut ipſe evadere poſſit, idque certum eſt, ſi ſit juſte incarceratus, quia ebrietas etiam materialis per ſe mala eſt, & gravia mala obinde evenirent cuſtodi, quæ cauſandi non eſt ſufficiens ratio. 4. Non tantum ipſa ebrie- 13
tas, ſed etiam mala in ebrietate cauſata, homicidia, rixæ, contumeliæ, ſi præviſa ſint, aut ſciant talia a ſe fieri, imputantur ad culpam, & in confeſſione ſpecialiter ſunt explicanda. *Cajet. Gobat. Leſſ. loc. cit.* 5. Qui alium ad compotationes inducit cum neglectu operarum, & diſpendio rei domeſticæ, ut non poſſit ſolvere debita, aut cogatur furari &c. præter peccatum ſcandali tenetur ſatisfacere pro damnis inde ſecutis, non quidem ipſi compotatori, qui, ut ſuppono, libere conſentit, ſed iis qui obinde inviti damnum patiuntur. 6. Fatuum vel puerum ante uſum rationis inebriare, non eſt ſaltem mortale, quia malitia ebrietatis conſiſtit in privatione uſus rationis, ſed potus hos non privat hoc uſu, quia eo jam antecedenter carebant. Ergo. 7. Non videtur illicitum adhibere remedia phyſica contra ebrietatem, velut braſſicam cru-

Digitized by Google

crudam , amygdala amara , nucleos perſicos , ſi id fiat ex rationabili cauſa , quia , v. g. ob præſentiam hoſpitum potus commode declinari non poteſt , niſi ſit periculum ebrietatis aut graviter lædendæ ſanitatis. *Gobat c.* 51. *n.* 17. 8. Effectus ebrietatis ſunt hebetudo mentis , debilitas corporis, & omnis generis morbi, ſuppreſſio memoriæ, revelatio ſecretorum, blaſphemiæ, rixæ , incontinentiæ. Prov. 21. *Cui væ ? cujus patri væ , cui foveæ , cui ſine cauſa vulnera, cui ſuffuſio oculorum? Nonne his qui commorantur in vino , & ſtudent calicibus epotandis ?* S. Hieron. in c. 5. ad Gallat. *Vino hominis ſenſus evertitur , pedes corruunt, mens vacillat, libido ſuccenditur.*

14 QUÆR. III. Quid ſit Ira?

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ; dico *inordinatus*, nam petere vindictam ſecundum ſe eſt indifferens, & in Superiore pro æquo crimina vindicante actus virtutis; igitur peccaminoſa iræ inordinatio conſiſtit in eo, quod quis vel nimium, & plus quam recta ratio dictet , in aut exterius incandeſcat , vel in hoc quod quis appetat vindictam injuſtam , juſto majorem , aut juſtam quidem, ſed ex odio, aut ad ſatiandum malevolum animum : prima inordinatio ex genere ſuo eſt veniale , utpote exceſſus in paſſione indifferente , abſque hoc, quod ſibi in ſanitate , aut alteri aliquod notabile damnum cauſetur , quod ſuppono, alias enim per accidens foret mortale; ratione ſecundæ inordinationis eſt mortale, vel veniale directe oppoſitum charitati , prout grave vel leve malum , in vindictam proximo appetitur . Peſſimæ ſed fecundæ matris plures ſunt filiæ , odium, contumelia, rixa, blaſphemia, homicidium &c.

QUÆR. IV. Quid ſit Acedia? 15

Reſp. eſt triſtitia de bono aliquo ſpirituali, v. g. amicitia Dei , vita æterna , propter nimiam difficultatem in ea acquirenda, vel conſervanda: ſic deſcripta, ſi deliberata fuerit, eſt mortale graviſſimum contra Deum tanquam ultimum finem, a quo ſe directe avertit , ut ſi quis advertenter triſtetur quod ſit creatus ad gratiam & gloriam , quod unquam bona opera fecerit , quod Chriſtum agnoverit. Acediæ mali partus ſunt , amaritudo, tædium , nauſea rerum ſpirtualium, odium Dei & eorum qui divina inculcant, averſio a verbo Dei, incuria ſalutis, tædium vitæ, deſperatio &c. ſi tamen tædium circa finem ultimum ſit inefficax cum voluntate adimplendi omnia præcepta, etſi remiſſius, & cum aliquo tædio adimpleantur, eſt tantum veniale : quandoque per acediam intelligitur faſtidium & remiſſio in quolibet exercitio virtutum; ſic intellecta eſt ſolum veniale , niſi omittantur actus virtutum graviter obligantes, v. g. lectio Breviarii, auditio Miſſæ &c.

EX TRACTATU
DE FIDE, SPE ET CHARITATE.

CASUS XIII.

De Natura, diviſione, & neceſſitate Fidei.

NEbridius Catechumenus petit inſtrui. 1. *Quid ſit Fides?* 2. *Quotuplex* . 3. *Quodnam ejus objectum materiale & formale.* 4. *Quæ requiſita ad Fidem.* 5. *Quæ ſint motiva credibilitatis pro Fide Catholica* . 6. *An Fides neceſſaria neceſſitate medii.* 7. *An explicita Dei ut exiſtentis & remuneratoris.* 8. *An in Chriſtum & SS. Trinitatem* . 9. *Quæ fides requiratur ad juſtificationem* . 10. *Quæ hic ſit obligatio parentum , Parochi , Confeſſarii* 11. *Quæ praxis rudes inſtruendi* . 12. *Quid de iis qui ignorant Pater noſter, Credo &c.* 13. *Quid de pœnitente qui dubitat an confeſſioni fidem ſufficientem præmiſerit* . 14. *Formula cum pœnitentibus eliciendi actus fidei , ſpei , charitatis, doloris &c.* Pro reſol.

QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit Fides? 1

Reſp. Fides actualis eſt *aſſenſus ad objectum propter auctoritatem dicentis*: ſi ſit propter auctoritatem dicentis Dei, dicitur Fides divina ; ſi ob auctoritatem hominis , humana . Habitus Fidei , ſeu ipſa Virtus Theologica quæ Fides dicitur , eſt qualitas ſupernaturalis permanenter adjuvans intel-

Digitized by Google

intellectum ad firmiſſime aſſentiendum objecto revelato propter auctoritatem Dei dicentis ſeu revelantis: vel, ut eam definivit Apoſtolus ad Hebr. 11. *Subſtantia rerum ſperandarum*, *argumentum non apparentium*. Dicitur. 1. *Subſtantia rerum ſperandarum*, quia fidei tanquam baſi & fundamento tota ſpes & ſalus noſtra innititur, dicitur, *argumentum non apparentium*, quia præcipua fidei myſteria ſunt omnino obſcura, & ſæpe talia, quæ vim naturalem intellectus excedunt, ut Deum eſſe trinum & unum, Chriſtum eſſe Deum ſimul & hominem, Chriſtum in Euchariſtia eſſe realiter præſentem in tota, & qualibet parte hoſtiæ &c. Et quamvis quidam articuli ſint naturali lumine noti, ut Deum exiſtere, Deum eſſe ſummum bonum &c. tamen in illis credendis non ita elucet virtus fidei, quam in obſcuris, in quibus intellectus etiam contra naturalem inclinationem ſe ſubmittit auctoritati Dei dicentis.

2 Reſp. 2. Fides divina dividitur 1. in Naturalem & Supernaturalem. *Supernaturalis* eſt, in quam influit ſupradictus habitus, vel aliud principium ſupernaturale, illum habitum ſupplens, ut contingit in converſione hominis, qui vel non habuit, vel per incredulitatem amiſit habitum fidei: *Naturalis* eſt, in quam non influit aliquod principium ſupernaturale &c. 2. Dividitur fides in Im-& Explicitam: *Implicita* eſt, quando aliquid creditur non in ſeipſo, ſed in alio in quo includitur, ſic qui credit omne quod credit Eccleſia, implicite etiam credit neceſſitatem Gratiæ &c. *Explicita* eſt, quando aliquid in ſeipſo ſeu propriis terminis creditur verb. gr. credo Deum unum in eſſentia, & trinum in perſonis. 3. Dividitur in Formalem, Virtualem, & Habitualem: *Fides formalis* eſt actus præſens perceptibiliter tendens in objectum, propter auctoritatem Dei dicentis, *virtualis* ſecundum veriorem eſt actus tenuis imperceptibiliter tendens in objectum materiale propter formale, pari modo, quo perfectus muſicus ſe virtualiter reflectit ad regulas, etſi id minus advertat, vel viator (ut ait *D. Th.* 1. 2. *quæſt.* 1. *art.* 6.) pergit in patriam, & ruſticus arat ſeminatque ex ſpe fructuum, quamvis nec viator expreſſe ſemper cogitet de patria, nec ruſticus de fructibus, quia ſcilicet amor patriæ pergit imperare iter, & ſpes fructuum labores: alii e contra dicunt fidem virtualem eſſe nequidem tenuem actum fidei, ſed effectum omnino diſtinctum & relictum a fide actuali præterita: at non eſt certum quod ejuſmodi fides virtualis ſufficiat ad juſtificationem, cum SS. PP. Concilia & Theologi plerique requirant fidem ſtricte ſumptam & plurimi actualem, qualis non eſt hæc virtualis: *Fides habitualis* eſt actus præteritus non retractatus, qualis etiam eſſe poteſt in dormientibus.

QUÆR. II. Quodnam ſit objectum Fidei? 3

Reſp. 1. Objectum materiale proximum Fidei eſt omne revelatum, ſeu verbum Dei ſcriptum & traditum, *Probatur*: Illud eſt objectum materiale proximum Fidei, quod eſt aptum proxime credi, ſed omne & ſolum revelatum eſt aptum proxime credi, ergo. Reſp. 2. Objectum formale, motivum fidei eſt auctoritas Dei dicentis, ſeu eſt aliqua perfectio Deo intrinſeca, per quam Deus eſt dignus aſſenſu firmiſſimo, videlicet omni ſcientia, qua Deus omnia cognoſcit, ſicut ſunt in ſe, & veracitas, qua neceſſario loquitur ſicut cognoſcit: una harum deficiente Deus non eſſet dignus aſſenſu fidei, nam ſi quidem cognoſceret omnia ſicut ſunt in ſe, ſed aliter loqueretur, falleret credentes, ſi loqueretur quidem ſicut cognoſcit, ſed non cognoſceret res ſicut ſunt in ſe, ipſe falleretur, ſed qui fallit, aut fallitur, non eſt dignus aſſenſu firmiſſimo, ergo. Si quis propter auctoritatem Dei dicentis aſſentiatur objecto quod erronee putat eſſe revelatum, non habet fidem defectu objecti materialis, ſi objecto revelato aſſentiatur propter auctoritatem hominis, verb. g. Parochi, vel Concionatoris, non habet fidem defectu objecti formalis, & motivi.

QUÆR. III. Quæ prævie & concomitanter ad fidem requirantur. 4

Reſp. Ad actum fidei ſupernaturalem & meritorium requiritur. 1. ex parte intellectus interna Spiritus Sancti illuſtratio, qua incipiat inquirere in motiva credibilitatis, quibus moraliter certo & evidenter perſuadeatur, quod hoc vel illud objectum revera ſit revelatum, ideoque poſſit & debeat credi, quapropter dicitur Joann. c. 16. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum*, & non ſufficere cogni-

gnitionem probabilem revelationis, ſed requiri certam, patet ex Propoſitione 21. ab Innocentio XI. damnata: *Aſſenſus ſupernaturalis & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis, imo cum formidine, cum qua quis formidat, ne ſit locutus Deus*. Ratio eſt, quod intellectus, quamdiu non eſt certus, quod hoc vel illud ſit revelatum, non poſſit ſibi prudenter imperare aſſenſum ſuper omnia firmum, qualis eſſe debet aſſenſus fidei, & *Qui cito credit, levis eſt corde*. Eccleſ. c. 13. 2. Requiritur cognitio auctoritatis ſeu infallibilitatis Dei in cognoſcendo & revelando, ſeu loquendo. 3. Requiritur pia affectio ſeu voluntas intellectum ſuum in re quantumcumque obſcura ſubmittendi Dei dicentis auctoritati, juxta illud 2. ad Corinth. cap. 10. *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti*, ab hac voluntate fides divina dicitur libera & meritoria, poteſt etiam hæc voluntas efficere, ut aſſenſus intellectus ſit firmior quam præciſe mereantur motiva credibilitatis, ut iterum certum eſt ex Propoſitione 19. ab Innocentio XI. damnata: *Voluntas non poteſt efficere ut aſſenſus fidei in ſe ipſo ſit firmior quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium*. Demum ſequitur ipſe actus ſeu aſſenſus fidei &c.

5 QUÆR. IV. Quæ ſint motiva credibilitatis pro Fide Catholica Romana?

Reſp. In primæva Evangelii promulgatione potiſſimum fuerunt miracula, nunc vero propagata per orbem fide Chriſtiana eſt auctoritas Eccleſiæ, non prout eſt organum Spiritus Sancti per eam credenda proponentis, ſic enim involvitur ipſa Dei ſeu Spiritus Sancti revelantis auctoritas, & in reſolutione fidei committeretur vitioſus circulus, ut patet conſideranti, ſed quatenus ei conveniunt Notæ veræ Eccleſiæ, ſcilicet. 1. *Unitas Fidei & Capitis*. 2. *Sanctitas doctrinæ & morum* per obſervationem non tantum mandatorum, ſed etiam conſiliorum Evangelicorum. 3. Quod ſit *Catholica* ſeu *Univerſalis* per totum orbem promulgata. 4. Quod ſit *Apoſtolica* per identitatem doctrinæ cum doctrina Apoſtolorum, & continuam ſucceſſionem Epiſcoporum ab Apoſtolis uſque huc deductam, & in eadem uſque modo perſeverant miracula, ut conſtat ex pluribus hiſtoriis, quibus ſaltem non minor fides debetur, quam hiſtoriis profanis, neque hæ Notæ conveniunt ulli alteri ſectæ v. g. Lutheraniſmo, vel Calviniſmo; nam hæ ſectæ non habent unitatem, nec capitis, nec doctrinæ, ſed tot fere habent capita Eccleſiæ, quot incolunt provincias, tot diſtincta fidei myſteria, quot ſunt Conſiſtoria, ut aperte demonſtrat *Bellarminus*, *Becanus*, *Cochlæus*, *Segneri*. Debere autem Eccleſiam eſſe unam unitate capitis & doctrinæ, patet, tum quia talis fuit Eccleſia primitiva: tum quia id clare docet Apoſtolus ad Epheſios cap. 4. *Ut omnes in unitate Fidei occurramus, & non circumferamus omni vento doctrinæ*: & ipſa naturalis ratio id evincit: ſi enim in Eccleſia non ſit unitas doctrinæ circa res fidei, Eccleſia erit regnum in ſe diviſum, & poterunt in ea doceri doctrinæ repugnantes & falſæ. Secundo, Eccleſia Lutheranorum & Calviniſtarum non eſt ſancta, docent enim multa a recta ratione aliena & blaſphema, ut quod Chriſtus in cruce deſperaverit, quod Deus non ſit ubique in mundo, quod homo non habeat liberum arbitrium, & quod Deus ſit auctor peccati, ita *Calvinus*. Lutherus docet, Chriſtianum etiam volentem non poſſe quantiſcumque peccatis perdere cœlum, & quanto quis eſt ſceleratior, tanto citius a Deo conſequi gratiam, & plura alia, quæ certe non viam ad virtutes, ſed ad quælibet ſcelera aperiunt: ejus verba exhibet *Tann. quæſt. 3. num. 140. & num. 161.* demonſtrat eorum ſectas non eſſe Catholicas ſeu univerſales, neque eſſe Apoſtolicas, eo quod ſe non extendant ad omnia loca & tempora Apoſtolorum, ſed longo poſt Apoſtolos tempore a perditæ vitæ hominibus cœperint, & certis claudantur terræ angulis &c. Unde patet qualiter reſolvenda ſit Fides Catholica, v. gr. quæritur, cur credas Purgatorium? Dic, quia Deus verax, qui nec falli nec fallere poteſt, id dixit. Unde ſcis Deum hoc dixiſſe; quia id tradit Chriſti Eccleſia, quæ ob aſſiſtentiam Spiritus Sancti errare non poteſt. Unde ſcis Romanam Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam? quia ſcio ei ſoli, & non alteri convenire Notas veræ Eccleſiæ. In rudibus, qui evidentiam motivorum credibilitatis capere non poſſunt, Deus per lumen gratiæ plerumque ſupplet, eoſque ſatis certificat de revelatione objecti credendi.

Digitized by Google

6 QUÆR. V. Qualiter fides ſit neceſſaria neceſſitate medii?

Reſponſio conſtabit ex ſequentibus. 1. Duplex eſt neceſſitas, Præcepti & Medii: *Neceſſaria neceſſitate medii* dicuntur, quæ ita ſunt neceſſaria ad ſalutem & finem conſequendum, ut homo iis deſtitutus ſecundum legem Dei ordinariam ſimpliciter ſalvari nequeat, ſtante etiam quacumque impotentia vel ignorantia invincibili, ſic infantibus neceſſarius eſt baptiſmus, peccatoribus adultis pœnitentia: *Neceſſitas præcepti* dicitur, qua aliquid ad ſalutem ex præcepto Dei vel Eccleſiæ neceſſario quidem eſt præſtandum, ſi tamen ex impotentia vel ignorantia inculpabili non præſtetur, ſalutis conſecutionem non impedit. 2. Non eſt hic quæſtio de habitu fidei, nam hunc uti & alios habitus virtutum ſupernaturalium eſſe ſimpliciter neceſſarios ad ſalutem, certum eſt ex *Concilio Trident. ſeſſ. 6. cap. 6.* Ratio eſt, quia ejuſmodi habitus fundantur in Gratia ſanctificante, & ſimul cum ea infunduntur, itaut ſi deſit vel unus talis habitus, etiam deſit gratia, quam neceſſariam eſſe neceſſitate medii nemo dubitat: igitur quæſtio procedit de fide actuali. 3. *In omni ſtatu Legis Naturæ, Scriptæ & Evangelicæ, omni homini ratione utenti ſimpliciter, ſeu neceſſitate medii neceſſaria fuit fides ſupernaturalis explicita Dei ut exiſtentis & ut remuneratoris ſupernaturalis per gratiam & gloriam*. Eſt certiſſimum & de fide Hebr. cap. 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & requirentibus ſe remunerator ſit*. Ratio eſt, quia Deus, ut remuneratur gloriam ſupernaturalem, eſt finis ultimus hominis, ſed in hunc finem conſequendum homo tendere non poteſt, quin eum per fidem ſupernaturalem ut talem cognoſcat & credat: *Sine fide* enim *impoſſibile eſt placere Deo*: &, *fides eſt ſubſtantia rerum ſperendarum*. Hebr. cap. 11. Ideoque Innocent. XI. merito damnavit hanc 22. Propoſitionem: *Nonniſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicita remuneratoris*. Dixi: *Omni homini ratione utenti*, quia infantes & perpetuo amentes, cum non ſint capaces fidei actualis, ſalvantur per ſolum baptiſmum. 4. Poſt lapſum Adæ etiam ſimpliciter neceſſaria eſt ſaltem fides *implicita* in Chriſtum ut mediatorem. Eſt iterum de Fide: *Neque enim aliud nomen datum ſub cœlo hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri*. Act. cap. 4. & Ratio eſt clara, quia homo poſt lapſum non poteſt ex ſe, ſed ex ſolo Deo conſequi gratiam, & ſalutem, ergo 8
debet per fidem & ſpem tendere in Deum ut Salvatorem, & liberatorem, quocumque tandem mediatore vel liberatore placito, qui de facto eſt Chriſtus. Dixi: *Saltem implicita*, quia in Lege nova poſt promulgatum ſufficienter Evangelium ex communiori ſententia neceſſaria neceſſitate medii eſt fides explicita in Chriſtum, & per conſequens in ſanctiſſimam Trinitatem, itaut ea etiam invincibiliter omiſſa homo nec ſalvari nec peccator juſtificari poſſit. *D. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 52. *articul.* 8. & clarius *in* 3. *diſt.* 25. *quæſt.* 2. *a.* 2. *Joan. a S. Th. Phil. a SS. Trinitate, Valentia, Molina, Spor. Mezger tract.* 10. *d.* 18. *art.* 2. *nu.* 12.

7 *Dices*: Ergo infideles, quibus nunquam prædicatum fuit Evangelium, ideoque invincibiliter ignorant Chriſtum & myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, ob defectum talis fidei damnabuntur, quod videtur repugnare infinitæ Dei miſericordiæ. Reſp. Vel ejuſmodi infideles faciunt quod in ſe eſt, ſervando legem Naturæ, & tunc eos Deus illuminabit interne, vel etiam externe per media extraordinaria, ut contingit Centurioni Act. cap. 10. & Eunucho Act. cap. 8. vel non ſervant legem Naturæ, & tunc propter hæc peccata, & non ob defectum Fidei damnabuntur. 5. Ad 9
juſtificationem peccatoris de neceſſitate medii requiritur fides explicita ſaltem virtualis non tantum de Deo ut remuneratore, ſed etiam de Chriſto, de ſanctiſſima Trinitate, de animæ immortalitate, & neceſſitate gratiæ: neque de hoc in praxi poteſt eſſe dubium, quia agitur de valore Sacramenti, & ſententiæ negantes vel ſunt improbabiles, vel ſolum probabiles & incertæ, ut oſtendunt DD. citati, & *La Croix Lib.* 2. *a numer.* 19. Imo ante juſtificationem per fidem ſupernaturalem proponi debent motiva ſpei, at vel contritionis, alioquin hi actus non erunt ſupernaturales, & per conſequens inſufficientes ad juſtificationem. Infernus tamen & Cœlum non neceſſario explicite creduntur, ſed ſufficit ea credere implicite per hoc quod credatur Deus eſſe remunerator bonorum, & malorum; fides Purgatorii tantum neceſſa-

ceſſaria eſt ex præcepto. De fide prout neceſſaria ex præcepto, dicam *caſ. ſeq.* Ex præmiſſis.

10 *Deduces ſeqq.* 1. Quam gravis ſit obligatio parentum & Parochi ſuos in Fide ortodoxa inſtruendi, & ad captum explicandi, qualiter fidem, ſpem, charitatem, at& contritionem elicere debeant, tum quia vel unus hujuſmodi actus plus meretur quam plura jejunia, roſaria, cilicia &c., tum maxime quia ſine his etiam invincibiliter ignoratis homo adultus neque in neque extra Sacramentum Pœnitentiæ juſtificari poteſt; tum denique quia ſine actu fidei vel ſupernaturalis prudentiæ (quę ad Fidem reducitur) ne vel unus actus meritorius elici poteſt. 2. Non tantum Parochus, ſed & Confeſſarius, ſi prudenter dubitet (qualiter ordinarie dubitare non poteſt de hominibus doctis, bene educatis aut frequenter confitentibus) an pœnitentes habeant fidem ad valorem Sacramenti requiſitam, tenetur vel eos ante abſolutionem inſtruere, & cum iiſdem actus neceſſarios elicere juxta formulam infra exhibendam, vel ſi ob copiam pœnitentium commode non poſſit, ad Parochos remittere, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis; quod ſi pœnitentes credantur Parochum, vel Catechiſmum pro neceſſaria inſtructione non adituri, eo quod cuſtodia verb. gr. pecorum, vel aliis negotiis impediantur, ex charitate quidem ſunt inſtruendi, ſerio tamen monendi, ut curam ſalutis & occaſionem hauriendi dogmata fidei quibuſvis aliis præponant. 3. Cum cogitare de objecto credendo non ſit credere, non ſufficiet ex rudibus aut pueris quærere, an hoc vel illud credant. Sæpe enim affirmabunt ſe credere, etſi revera neſciant, quid proprie ſit credere, ſed debent iis ad captum proponi motiva Fidei, quærendo verb. gr. Quare potius credant ſuo Parocho, quam juveni indocto & petulanti? Reſpondebunt utique, quia parochus tanquam homo doctus ſcit, quid loquatur, & aliter non loquitur, quam cognoſcat; econtra juvenis indoctus & petulans, vel multa profert, quæ non intelligit, vel aliter profert quam intelligit; applicent hinc reſponſionem Deo, qui eſt omniſcius & ſingula cognoſcit ſicut ſunt in ſe, & dicit ſicut cognoſcit, qui fallere non poteſt nec falli: idem dicendum eſt de actibus ſpei, charitatis, at& contritionis; quorum motiva pariter rudibus clare & emphatice proponenda ſunt. 4. Si inſtruendus quærat, ubinam hæc vel illa ſint revelata? expedit in promptu habere aliquos textus Sacræ Scripturæ, quibus præcipua Fidei myſteria probare poſſis, etſi catholicis ſufficere debeat quod hoc vel illud tanquam revelatum & credendum proponat Eccleſia, quæ ex effato Chriſti eſt columna veritatis, invicta petra adverſus portas inferi, quam, qui non audit, eum vult Chriſtus haberi tanquam ethnicum & publicanum; ſi vero inſtruendus fuerit catholicus, aut dubitet an Romano-Catholica ſit vera Chriſti Eccleſia, ei monſtrandum eſt qualiter Notæ veræ Eccleſiæ conveniant ſoli Catholico-Romanæ, ſecun-
dum dicta *quæſt.* 4. 5. Si pœnitens neſciat 12
ea, quæ ſaltem quoad ſubſtantiam (etſi non eo ordine quo præſcripta ſunt) ſub gravi præcepto memoriter ſcire tenetur, qualia ſunt *Oratio Dominica*, *Symbolum Apoſtolorum*, *decem præcepta Decalogi*, *ſeptem Sacramenta*; examinari debet de negligentia addiſcendi, quæ non raro intercurrit, quam ſi doloroſe confeſſus fuerit cum propoſito ea proxime addiſcendi, poterit abſolvi, etiamſi ea de facto memoriter non teneat, modo cetera adſint ad valorem Sacramenti requiſita. 6. Si pœnitens dubitet, vel non recordetur, an actus fidei circa myſteria *quæſt.* 5. aſſignata confeſſioni ſemper præmiſerit, attendi debet, an ſuper his ſufficienter fuerit inſtructus? an ejuſmodi actus ſæpe elicuerit? Si ita, prudenter præſumere poterit ſe de illis habuiſſe fidem, ſaltem virtualem, maxime tunc quando homo ſe ad confeſſionem per ſpem veniæ, per dolorem de Deo offenſo, de gratia & cœlo, per peccatum amiſſo &c. diſpoſuit: Cum enim intellectus tunc circa hæc myſteria actu occupetur, & de illis certitudinem, quam naturaliter appetit, aliunde habere non poſſit, ſemper recurret ad motivum Fidei; econtra ſi pœnitens circa ſæpe dicta myſteria raro, aut nunquam fidem formalem elicuerit, aut circa hæc myſteria aut motivum credendi non fuerit ſatis inſtructus, præſumptio eſt, quod confeſſiones præcedentes ſint nullæ, ideoque repetendæ: ſola tamen oblivio, vel non recordatio, an tales actus adfuerint in homine bene educato, Concio-

cio-

cιones & Catechiſmum frequentare ſolito, non eſt ſufficiens motivum obligandi ad repetendas confeſſiones præteritas. 7. Cum Confeſſarius pœnitentes ignorantes circa motiva Fidei, Spei, At-& Contritionis ex officio ſæpius inſtruere, vel etiam eos cum iis elicere debeat, id commodiſſime fieri poterit hac vel ſimili forma: *Nunquid credis peccatrix anima, quod his peccatis Dominum Deum ſummum bonum tuum graviter offenderis, Deum, qui te ex nihilo creavit ut cum ipſo perpetuo eſſes beatus, qui te per mortem amariſſimi Filii ſui ab inferno redemit, per Spiritum Sanctum ſanctificavit? Nunquid hæc credis & quidem ideo, quia ipſe Deus, qui nec falli nec fallere poteſt, hæc revelavit? Ecce Divina ejus bonitas poſt tot peccata adhuc non vult te perire, ſed poteſt, & vult tibi paternam ſuam gratiam ad ſalutem æternam unice neceſſariam reſtituere, modo ſerio peccata tua deteſteris & emendare proponas: illum ſolum, qui tot modis te amavit & amari eſt digniſſimus, tot corde redames & poſthac fideliter ſervias &c.* In hac forma continentur omnia quæ ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiruntur, imprimis explicita fides circa myſteria creditu neceſſaria, & motivum ea credendi: Deinde objecta ſpei, at-& contritionis cum eorumdem motivis, ut patebit conſideranti; quæ omnia ſi ſtatus & ignorantia pœnitentis exigat, magis aut prolixius inculcari poterunt.

CASUS XIV.

De præcepto in-& externo Fidei, & de vitiis Fidei oppoſitis?

ORoſius neo-converſus: *petit.* 1. *Ad quid obliget præceptum fidei negativum.* 2. *An dubitans teneatur inquirere.* 3. *Quid de præcepto affirmativo.* 4. *Quando obliget.* 5. *Quid de præcepto affirmativo externo.* 6. 7. *Quid ſi interrogeris a privato.* 8. 9. 10. *Quid de præcepto fidem exterius non negandi.* 11. *Qualiter amittatur habitus fidei. Quæ ſint vitia fidei oppoſita.* 13. *Quæ pœnæ hæreticorum.* 14. *Quando incurrantur.* 15. *An etiam a rudibus.* 16. *An quis ad fidem cogi poſſit.* 17. *Quid ſi interrogeris an ſis Sacerdos, Monachus &c.* 18. *An ſis fidei Regiæ vel reformatæ.* 19. *Quid ſi carnes apponantur ad explorandam fidem.* 20. *Quid de Cœna Calviniſtica ejuſque pane, item de conculcatione SS. Imaginum.* 21. *An liceat obedire jubenti edere carnes vel frequentare templa hæreticorum.* 22. *Quid ſi mandatum ſit, ut ſi qui adſint fideles, exeant e patria &c.* 23. 24. *In quibus prohibitum ſit communicare cum hæreticis.* 25. *Cum Judæis?* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid circa præceptum inter- 1
num Fidei?

Reſp. 1. Præceptum internum Fidei eſt duplex, Affirmativum, & Negativum. Præcepto *negativo* prohibemur nunquam interne diſſentire, aut voluntarie dubitare de objecto Fidei ſufficienter propoſito: Dico de objecto ſufficienter propoſito, nemo enim poteſt credere, quamdiu Fidei noſtræ myſteria vel ab extrinſeco, vel per internam illuminationem ipſi non apparent evidenter credibilia ſeu revelata, ut certum eſt ex Propoſitione 21. ab Innoc. XI. damnata: *Aſſenſus ſupernaturalis & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis, imo & cum formidine, qua quis formidat, ne non ſit locutus Deus:* ideoque hæreticus & infidelis, quamvis non poſſit credere, quamdiu ſua ſecta ſibi videtur probabilis, vel probabilior, poteſt tamen & tenetur per ſe in veram Fidem inquirere, & a Deo lumen petere, alioquin non excuſabitur ab infidelitate, ut iterum conſtat ex Propoſitione 4. ab eodem Innoc. damnata: *Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.*

Dices 1. Catholicus dubitans de veritate 2.
ſectæ oppoſitæ non tenetur in ejus veritatem inquirere, ſed tenetur dubium deponere, ergo & infidelis, ſi bona fide in ſua ſecta uſque huc perſtiterit, non tenebitur inquirere, ſed dubium deponere. 2. Multi infideles & hæretici rudiores, a ſuis perſuaſi, invincibiliter credunt ſe peccare, ſi dubitent de ſua fide, & in noſtram inquirant, ergo illi ſaltem non tenentur inquirere, alias enim tenerentur agere contra conſcientiam invincibiliter erroneam, quod implicat, quomodo ergo hi poterunt pervenire ad veram fidem, & ſalvari? Reſp. *Ad* 1. N. C. Catholicus qui ſemel credidit, illi ſua fides apparuit certo & evidenter privative credibilis, ergo non habet fundamentum dubitandi, & inquirendi in fidem opppoſitam; infideli autem vel hæretico nunquam fuit aut eſſe potuit ſua ſecta evidenter privative credibilis; ſi enim di-

ligenter inquiſiviſſet in motiva oppoſita, ſemper inveniſſet majus & majus fundamentum dubitandi.

Ad 2. Admitto tales ſtante illo errore invincibile de ſua ſecta dubitare non poſſe, ideoque ſunt hæretici tantum materiales, quales propter allatam rationem etiam probabilius dantur in Germania, qui ſi ſine peccato juxta leges Naturæ vivant, Deus illos illuminabit, ut tandem de ſua fide incipiant dubitare & veram amplecti.

3 Reſp. 2. Præcepto affirmativo obligamur ſæpius elicere aſſenſum Fidei circa myſteria explicite propoſita, maxime circa ea quæ continentur in Symbolo Apoſtolorum. *D.Thom.* 2. 2. *qu.* 2. *art.* 5. quoties autem, eſt incertum: Prob. imo ex Sacra Scriptura 1. Joan. c. 3. *Hoc eſt mandatum ejus ut credamus*. Ex Propoſitione 65. ab Innoc. XI. damnata, quæ ſic habet: *Sufficit illa myſteria ſemel crediſſe*. 3. Ratioue, quia tenemur continuo chriſtiane vivere, &, ut ait Apoſtolus ad Roman. 1. *Juſtus ex fide vivit*, ſed non poſſumus continuo ex fide & chriſtiane vivere, niſi ſæpius actuali fide animos ad cœleſtia erigamus, ergo. Quod autem ſit incertum quoties ſit obligatio ad actus Fidei, etiam patet, quia id nullibi eſt definitum, nec Theologi conveniunt: Verius autem

4 videtur quod non ſit obligatio eliciendi actum Fidei omni die feſto circa myſteria tunc celebrari ſolita, ut quidam volunt, ſed ſufficit toties elicere, quoties opus eſt ad hoc ut quis dicatur chriſtiane vivere, & habitualiter ſcire myſteria credenda *Lugo d.* 3. *num.* 23. Ceterum tempus, quo per ſe ſpecialiter obligat præceptum Fidei, communiter aſſignatur. 1. Quando puer incipit habere uſum rationis. 2. Quoties myſterium nondum cognitum adulto ſufficienter proponitur. 3. In articulo mortis. 4. Quando tentatio circa fidem aliter vinci non poteſt, hoc tamen plerique dicunt ſolum habere locum quoad tentationem externam v.g. Tyranni, nam interna tentatio videtur melius vinci per contemptum & averſionem mentis, maxime in ſcrupuloſis. 5. Per accidens eſt obligatio ad actus Fidei, quandocumque eſt obligatio ad actus ſpei, charitatis contritionis, aut ad Sacramenta, quia hæc omnia ſine fide haberi non poſſunt ut oportet.

5 QUÆR. II. Quid circa præceptum externum Fidei?

Reſp. *Seqq.* 1. Hujuſmodi præceptum iterum aliud eſt Affirmativum, aliud Negativum. *Affirmativum obligat etiam cum periculo vitæ ingenue exterius confiteri fidem quoties id exigit honor Dei, propria vel proximi ſalus*: Ecce regulam generalem, quam tenent omnes cum *D.Thom.* 2. 2. *quæſt.* 3. *art.* 2. & patet ex verbis Chriſti Matth. 10. *Qui confitebitur me coram hominibus &c.* Item Luc. 9. verſ. 26. *Qui me erubuerit & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet, cum venerit in majeſtate ſua.* Hinc ſi quis interrogetur a Magiſtratu vel Poteſtate publica, tenetur Fidem ſuam ſine ambiguitate aut æquivocatione, etiam cum diſpendio vitæ manifeſtare, quia revera eſt magnus honor Deo & Chriſto, eſt Fidei confirmatio, proximi ædificatio, coram Principibus, & Magiſtratibus ſæculi eorumque Tribunalibus Fidem cum vita & ſanguine tueri, idque teſtatur exemplum SS. Apoſtolorum ac Martyrum & totius Eccleſiæ ſenſus: quo honore Deum privant qui fidem manifeſtare erubeſcunt, ideo Innoc. XI. merito damnavit Propoſitione 18. *Si a poteſtate publica quis interrogetur, Fidem ingenue confiteri ut Deo & Fidei glorioſum conſulo, taceri ut peccaminoſum non damno*. Dixi: *Sine æquivocatione, vel reſtrictione*, nam ſi Poteſtas publica vel etiam privatus hæreticus quærat, an ſis religionis Evangelicæ aut reformatæ, & reſpondeas, quod ſic, ſubintelligendo religionem Catholicam, quæ vere eſt Evangelica, & per *Trid.* reformata, negas Fidem, quia ex circumſtantiis loci, temporis, & interrogantis intentione per religionem Reformatam intelligitur Calviniſtica, per Evangelicam Lutherana, per conſequens affirmando te eſſe talis religionis, affirmans te eſſe Calviniſtam vel Lutheranum, ideoque negas fidem. Econtra 6 interrogatus a privato, etſi nullo caſu poſſit Fidem negare, attamen etiam, per ſe loquendo, non tenetur eam manifeſtare, ſed poteſt quæſtionem verbis aut ſignis ambiguis eludere vel contemnere, dicendo: *quid ad te?* &c. quia tunc plerumque non patitur honor Chriſti, & ſilere non eſt negare, ſed ex juſta cauſa diſſimulare ſeu celare fidem. Dixi: *per ſe loquendo*, nam ſi etiam privatus blaſphemet Sanctos, eorumque imagines conculcet, Eccleſiam calumnietur, Catholicos tanquam idololatras cum ſcan-

ſcandalo rudium traducat, & in ſpeciem per ſophiſmata ad irriſionem Fidei noſtræ probet, ſi cum fructu poſſis, quamvis de Fi-
7 de non interrogeris, teneris non tantum fidem tuam manifeſtare, ſed adverſarii argumenta etiam cum periculo vitæ convellere, honorem Dei & Eccleſiæ tueri, ut habet *communis* cum *Spor. tom. 2. in decal. cap. 2. num. 25. Tamb. lib. 2. cap. 1. §. 2. nu. 7.* quia Fides confitenda & tuenda eſt quandocumque id exigit gloria & honor Dei, Chriſti, ejuſque Eccleſiæ, ac Sanctorum, *ne via veritatis blaſphemetur* 2. Pet. 2. Idem dicit *D. Thom. ſupr. ad* 2. ſi tua confeſſio (eo quod v. g. ſis homo in magna auctoritate conſtitutus) ſit neceſſaria *ad inſtructionem aliorum fidelium ſive confirmationem, vel ad reprimendam infidelium inſultationem*, tunc etiam a privato interrogatus teneris fidem fateri, vel ſaltem interrogationem taliter eludere, ut non ſcandalizentur infirmi, neque cenſea-
8 ris negare vel erubeſcere fidem. 2. Præcepto externo negativo prohibemur nullo unquam caſu vel periculo etiam mortis Fidem expreſſe, tacite, vel interpretative exterius negare, etiamſi in corde vera fides retineatur. Eſt *communis* & certa cum *D. Th. quæſt. 4. art. 3.* ex illo Matth. 10. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Item ex Propoſitione damnata in Concilio Rom. teſte Baron. ad ann. 254. *Licitum eſt exterius fidem negare inſtante perſecutione, & ſufficit in animo ſuo interius retinere. Expreſſe* fidem negat, qui claris verbis vel ſignis negat vel unum fidei articulum v. gr. Purgatorium, aut negat ſe eſſe Catholicum vel Papiſtam, aut dicit ſe eſſe alterius ſectæ v. g. Lutheranum, Calviniſtam: *interpretative vel implicite* fidem negat, qui vel veram fidem non confitetur, quando ex præcepto eſt confitenda, vel verbo, ſigno, aut facto confitetur religionem falſam, quod tunc fit (ecce regulam generalem) *quando quis po-*
9 *nit actionem quæ vel ſit ipſe cultus falſus, ut thus adolere, genuflectere idolo, ſumere cœnam Calviniſticam &c. vel ſaltem ex ſe & circumſtantiis ſignificet profeſſionem falſæ religionis*, ut ſi Rex Angliæ jubeat ut omnes qui profitentur religionem Anglicanam, & Regem pro capite Eccleſiæ agnoſcunt, ferant in ſignum ſuæ fidei cæruleum linteum in pileo, comportent ligna ad exurendam ſtatuam Summi Pontificis, bibant Regis & hoſtium Papiſtarum ſanitatem, hæc omnia in his circumſtantiis ſunt abnegatio externa Fidei & profeſſio falſæ religionis, ideoque intrinſece mala: idem eſt ſi quis impetret immunitatem vel ſalvum conductum, ideo validum vel utiliorem, quia in iis exprimitur quod ſit alterius religionis, quam Catholicæ, *La Croix lib. 2. n. 62.* Si vero ſigna non ſignificent determinate profeſſionem falſæ religionis, ſed tantum diſtinguant nationem a natione, ut 10
ut portare habitum Turcarum, Judæorum, Anglorum &c. iis ex gravi cauſa ut licitum eſt, imo quamvis ejuſmodi ſigna videantur ſignificare profeſſionem falſæ ſectæ, veluti habitus ſacerdotalis Judæorum, Turcarum, Mahomet depictus in vexillis &c. modo ex circumſtantiis alium uſum vel ſignificationem habere poſſint quam præciſe profeſſionem ſectæ falſæ, ex graviſſima ſaltem cauſa v. g. ad effugiendam mortem, ad reportandam juſtam de hoſte victoriam adhiberi poterunt. *Lugo de fide d. 14. ſect. 5. n. 82. Tamb. loc. cit. Laym. L. 2. t. 1. cap. 11.* ubi addit ſe non audere damnare milites Chriſtianos, qui ad decipiendos hoſtes utuntur vexillis, habitu, & ſermone Turcis vel aliis Gentibus proprio, nec ego damno: Ratio eſt, quod hæc ſigna quamvis aſſumi ſoleant ad ſignificandam falſam ſectam, tamen in his circumſtantiis non ita aſſumuntur, ſed tantum ex gravi cauſa permittitur ut hoſtis judicet ita aſſumi, & ſi uſus horum ſignorum in his circumſtantiis eſſet in facto negare veram, vel mentiri falſam religionem, ergo nec ad effugiendam mortem liceret maſculo uti veſte feminea, quia eſſet mentiri, ideoque intrinſece malum, hoc autem eſt contra communem: imo poſſunt eſſe circumſtantiæ in quibus illa ſigna nullam habeant ſignificationem falſæ fidei, & tunc etiam abſque gravi cauſa adhiberi poterunt, ſic enim videmus paſſim Chriſtianos uti veſtibus Turcicis, Judaicis etiam ſacerdotalibus ad recreationem in bacchanalibus, & comœdiis; videmus ad ornatum adhiberi imagines Mercurii, Jovis, Veneris, Lutheri, Calvini &c.

QUÆR. III. Qualiter amittatur habi- 11
tus fidei?

Reſp. Non amittitur per quodlibet mortale, ſed tantum per peccatum infidelitatis, hoc

hoc enim fidei directe opponitur. Eſt de fide ex *Trid. ſeſſ.* 5. *c.* 15. & 26. ubi ſic habet: *Si quis dixerit amiſſa per peccatum gratia ſimul & Fidem ſemper amitti, aut fidem quæ remanet, non eſſe veram fidem, licet non ſit viva, aut eum qui fidem ſine charitate habet, non eſſe Chriſtianum, anatema ſit.*

12 QUÆR. IV. Quid de vitiis fidei oppoſitis eorumque pœnis?

Reſp. *Sequentia* 1. Fidei opponitur infidelitas, quæ ſi per actum poſitivum fidei reſiſtat, dicitur poſitiva; ſi ſit pura omiſſio vel carentia fidei, dicitur negativa; hæc negativa infidelitas ſi nequidem interpretative ſit voluntaria, dicitur pura, qualis eſt in illo, cui citra ſuam culpam myſteria fidei nunquam ſunt propoſita; ſi ſit ſaltem interpretative voluntaria, dicitur non pura. 2. Poſitiva infidelitas a *S. Th.* dividitur in *Paganiſmum*, per quam reſiſtitur fidei nondum ſuſceptæ, in *Judaiſmum*, per quem reſiſtitur fidei ſuſceptæ in figura; & in *Hæreſim*, per quam reſiſtitur fidei ſuſceptæ per baptiſmum. 3. Hæreſis eſt error contra fidem vere ſuſceptam. *Dicitur* 1. *Error*, qualem etiam habet qui affirmative dubitat, ideſt, qui judicat propoſitionem fidei eſſe incertam, poſſe eſſe falſam; item qui negat aliquid, quod falſo ab Eccleſia putat eſſe definitum, hic enim implicite dicit Eccleſiam in definiendo poſſe errare, qui eſt error contra fidem: *Dicitur* 2. *Contra fidem jam ſuſceptam* ſaltem per baptiſmum, nam qui ante baptiſmum a fide ſuſcepta deficit, ut poteſt contingere in catechumeno, quamvis in foro conſcientiæ ſit hæreticus, non tamen in foro externo quoad incurren-
13 dum pœnas hæreticorum. 4. Pœnæ ab Eccleſia in hæreticos latæ ſunt 1. Excommunicatio major latæ ſententiæ, ſoli Papæ in Bulla Cœnæ reſervata, quæ etiam extenditur ad hæreticorum fautores, defenſores, receptatores: Item ad legentes, retinentes, defendentes, imprimentes libros hæreticos, de quibus dicam *caſ.* 105. *quæſt.* 3. & *ſeqq.* 2. Irregularitas ſaltem pro hæretico notorio. 3. inhabilitas ad beneficia. 4. Infamia. 5. Privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Pœnæ civiles ſunt confiſcatio bonorum & liberatio ſubditorum ab obedientia illius, qui nominatim eſt excommunicatus, ſed hæ ultimæ pœnæ in Germania non obſervantur, Summo Pontifice ob potentiam hæreticorum diſſimulante, teſte *Engel lib.* 5.
decret. tit. 7. *n.* 16. 5. Ut pœnæ Eccleſia- 14
ſticæ incurrantur, debet hæreſis eſſe *interna, plene deliberata, pertinax & exterius manifeſtata*, pœnalia enim ſtricte interpretanda ſunt: *Dicitur* 1. *Interna*, nam qui tantum externe negat fidem, quamvis graviter peccet, tamen proprie non eſt hæreticus, quia non habet errorem in intellectu: at ſi talis pro hæretico & excommunicato publice declaretur tanquam talis, vitari deberet, & abſolvi non poſſet, niſi Eccleſiæ reconciliatus. *Dicitur* 2. *Plene deliberata*, nam error in fide debet eſſe mortaliter malus: graves enim pœnæ non incurruntur niſi ob delictum grave. *Dicitur* 3. *Pertinax*, non quod debeat aliquis mordicus errorem ſuum tueri, ſed quod non credat myſterium quod advertit ſibi eſſe ſufficienter propoſitum, vel cognoſcit illud teneri & doceri a vera Chriſti Eccleſia, etiamſi a nullo ſit monitus, vel correptus; ſi vero myſteria fidei alicui non ſint propoſita, aut quis contra fidem defendat propoſitionem ab Eccleſia damnatam, etſi ex ignorantia culpabili, craſſa, vel ſupina, vel etiam affectata ob diſcendi tædium, vel ſimilem cauſam, proprie non eſt pertinax, per conſequens nec pœnas incurrit, modo infallibilem Eccleſiæ auctoritatem in rebus fidei proponendis agnoſcat, paratus ſit ſe corrigere, ſi ſciret ab Eccleſia contrarium eſſe definitum. *D. Auguſt. Epiſt.* 162. relatus in *cap. dixit Apoſtolus* 24. *quæſt.* 3. *Sanch. tom.* 2. *cap.* 7. *num.* 20. *Laym. ſupr. cap.* 3. *num.* 2. *Lug. diſp.* 20. *ſeſſ.* 6. *a n.* 190.
Hinc patet homines ruſticanos, plebejos, 15
rudes, & ſimplices apud catholicos educatos contra fidem errantes, raro incurrere excommunicationem, aliaſque pœnas, vel enim ſtatim ut cœperunt de ſua ſecta dubitare, inquiſierunt in fidem noſtram, & jam patet eos eſſe tantum hæreticos materiales, vel culpabiliter neglexerunt inquirere, & tunc quidem peccarunt, attamen non ſunt pertinaces quamdiu parati ſunt ea credere, ſi debite proponerentur, ideoque Confeſſarii vel Parochi tales pro abſolutione ab hæreſi male mittunt ad habentem poteſtatem ſpecialem non ſine eorum confuſione, & moleſtia, ſed ipſimet prævia in neceſſariis fidei inſtructione eos abſolvere poſſunt, & debent. *Sporer tom.*

2. cap.

Digitized by Google

2. *cap.* 3. *num.* 21. *Dicitur* 4. *Exterius manifeſtata*, intellige verbo, ſigno, vel facto, quia Eccleſia non judicat aut punit mere interna, debet autem actio externa manifeſtativa eſſe mortaliter mala, ideoque qui hæreſim internam manifeſtat conſilii vel inſtructionis gratia, excommunicationem & reſervationem non incurrit juxta dicenda *caſ.* 105. *quæſt.* 3.

16 QUÆR. V. An hæretici & infideles ad fidem cogi poſſint?

Reſp. 1. Cogi poſſunt hæretici, quia per baptiſmum Eccleſiæ ſunt ſubjecti. 2. Infideles non baptizati etiam ſubjecti Principi Catholico directe ad fidem cogi non poſſunt: Eſt *communis* cum *D. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 10. *art.* 2. contra *Scotum*. Ratio eſt, quia Chriſti fides non vi ſed voluntarie ſuſcipienda eſt, ſecus magnum periculum eſſet fictionis & ſacrilegii in ſuſcipiente illam coacte, & ita habet conſuetudo Eccleſiæ, quæ ſemper æmulanda eſt, ex qua colligitur voluntas Chriſti &c. Poſſunt tamen infideles a ſuo Principe cogi ut audiant verbum Dei, & ſic coguntur Judæi Romæ, item ut abſtineant a ſuperſtitionibus, idololatria, fornicationibus, uſuris & aliis peccatis contra naturam & politicam gubernationem. 3. Infideles Chriſtiano Principi non ſubjecti cogi poſſunt, ut admittant prædicatores fidei, quia Eccleſia habet jus mittendi ſuos prædicatores per univerſum Orbem, item cogi poſſunt ut abſtineant a vitiis innocenti vel Reip. nocivis, verb. gr. ut abſtineant a fraudibus, rapinis, immolatione vel comeſtione hominum, quia quilibet habet jus defendendi innocentem, imo ſi hæc faciant, univerſali uſu & conſenſu etiam bellum iis inferri poteſt. *V. Azor. p.* 1. *L.* 8. *cap.* 24. *a quæſt.* 2. Ex præmiſſis.

17 *Deduces ſeqq.* 1. Interrogatus an ſit Sacerdos, Monachus, an audiat Miſſam, an feria ſexta abſtineat a carnibus, juxta *Tamb. Sporer ſupr.* non tenetur reſpondere, ſed poteſt ſignis vel verbis æquivocis interrogationem eludere, ſive interrogans ſit perſona publica, ſive privata. Rationem dant, quia multi ſunt Catholici qui nec ſunt Sacerdotes, nec Miſſam audiunt, nec a carnibus abſtinent, imo *Tamb.* §. 3. *num.* 3. dicit aliquem ſine infidelitate poſſe negare ſe eſſe Monachum, Sacerdotem, aut Miſſam audire, quia hoc eſt cum levi mendacio negare ſtatum, conſuetudinem, actiones, non vero fidem: ſed attendendum eſt, interrogante præſertim poteſtate publica, an non patiatur honor Dei, proximi ſalus, an in illis circumſtantiis negare ſe eſſe Sacerdotem, Monachum, obſervantem jejunii &c. non ſit idem ac negare ſe eſſe Catholicum, eo quod interrogans forte voluerit per hæc æquivalenter quærere an ſis Catholicus.

2. Interrogatus in Anglia etiam a privato an ſit fidei Regiæ, affirmare non poteſt, etiamſi ſubintelligat fidem Regis Catholici, quia per fidem Regiam ex circumſtantiis & intentione quærentis determinate ſignificatur fides Anglicana, quam affirmare eſt fidem veram negare, quod nunquam licet: idem eſt ſi interrogeris an ſis religionis reformatæ vel evangelicæ, nam quamvis Religio Catholica per *Trid.* ſit reformata & vere evangelica, ſi tamen ex circumſtantiis per reformatam intelligatur Calviniſtica, per evangelicam Lutherana, dicere ſe eſſe reformatum vel evangelicum, eſt negare fidem. 18

3. Certum eſt non licere carnes comedere die vetito, quando comeſtio carnis habetur pro ſigno proteſtativo falſæ ſectæ; ut ſi hæretici cum Catholicis in eodem hoſpitio die veneris conſidentes vel convivantes ad explorandam aliorum fidem dicant, qui Evangelicorum vel Papæ inimicus eſt, ex hoc ferculo carnium, ex hoc capone comedat, edere non licet, niſi cum proteſtatione quod ejuſmodi eſum non velit haberi pro ſigno falſæ religionis, cum etiam Catholicis ex certis cauſis carnes edere liceat. Si carnes non apponantur ad explorandam fidem, etiam inter hæreticos Catholico ex gravi cauſa, v. g. ne cum mortis vel alterius gravis mali periculo prodatur, carnes edere licitum eſt, dixi *ex gravi cauſa*, nam ſola irriſio, vel joci, quibus non comedens exponeretur, non ſunt cauſa ſufficienter excuſans ab abſtinentia, ut habet *communis*. 19

4. Etſi cœna Calviniſtica ſit ſignum de ſe proteſtativum falſæ religionis, ideoque intrinſece malum, ipſum tamen panem occulte, & mere materialiter, abſque ſcandalo comedere malum non eſt. *Laym.* ſupr. 20

5. Videns ſacras imagines conculcari, Sanctos blaſphemari, Eccleſiam Catholicam riſui exponi, eique falſa dogmata imputa-

ri, fideles ſcandalizari &c. tenetur etiam cum periculo vitæ (ſi cum fructu poſſit) Dei, Sanctorum, & Eccleſiæ honorem tueri, hæreticorum fallacias detegere, ut ſupra dixi.

21 6. Si Princeps Catholicus jubeat omnes Catholicos frequentare templa hæreticorum, aut die veneris carnes edere, illicitum eſt obedire, & ita ad Catholicos in Anglia bis reſpondiſſe Pium V. teſtatur *Sanc.* ſupr. *c.* 4. *nu.* 27. etiamſi Princeps proteſtaretur ſe per hæc tantum velle obedientiam civilem, nam revera intendit auctoritatem addere hæreſi, veræ fidei contemptum, & perverſionem fidelium, ad quæ cooperari non licet: in Germania tamen furtive aut ex curioſitate audire conciones hæreticorum, non eſt ſignum profeſſivum hæreſis, nec hæreſi propterea additur auctoritas, cum potius fiat in ejus contemptum: hinc ſecluſo periculo ſeductionis, ſcandali, vel alterius mali non eſt mortale, imo nullum, ſi fiat ex juſta cauſa, ut ſi miles, vel filius familias occulte Catholicus pergat conciones frequentare, ne ab officiali, vel patre familias male tractetur vel a vera fide retrahatur.

22 7. Si privatus in hoſpitio dicat: ſi quis hic adeſt Papiſta, ſurgat a me occidendus, nemo tenetur ſurgere, ſimiliter ſi poteſtas publica in odium fidei jubeat ut Catholici ſe prodant portando certas veſtes, ut ſolvant mulctam, e patria abſcendant, non tenetur ſe prodere aut patriam relinquere, quia nemo in particulari interrogatur, quod ſi tamen aliqui antecedenter noti propterea cenſerentur a fide defeciſſe, tenerentur veſtes portare, vel e patria abſcedere, ſed poreſtne fidelis inſtante perſecutione ſemper fugere? Reſp. Si per ejus fugam periclitetur Dei honor, ſalus animarum, muneris v. g. Paſtoralis obſervantia, fugere non licet: ſi ſolum ſis utilis non autem neceſſarius, potes, ſed non teneris manere, ſi fugiendo vel ad tempus latitando rem Chriſtianam magis promoveres, obligaris fugere vel latitare *Tambur.* §. 2. *n.* 6. De cetero fugere malum non eſt, ſuadente ipſo Domino: *Cum perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam.* Matth. 10. Neque hoc eſt negare fidem, ſed manifeſtare.

23 8. Quoad communicationem cum hæreticis tenenda ſunt ſequentia. 1. Certum eſt peccare graviter, & excomunicationem reſervatam incurrere omnes, qui cum hæreticis communicant in crimine hæreſeos iis credendo, fovendo, defendendo &c. 2. Peccant graviter qui communicant in ſacris cum hereticis, in eorum templis vel conviviis Pſalmos cum ipſis cantando, organa vel campanas pulſando, quia hoc eſt externa eorum rituum approbatio, vel ſcandaloſa communicatio in ſacris, ſecus ſi organum vel campanæ pulſantur tempore, quo congregantur cives vel mercatores forenſia tractantes regulariter. 3. Non licet matrimonium contrahere cum hæreticis, neque matrimonium contrahere coram miniſtro hæretico, quia hoc eſſet addere auctoritatem hæreſi, & in facto profiteri eum eſſe perſonam ſacram, cui ex munere competat aſſiſtere, poſſet tamen ex cauſa permitti proclamationes fieri a miniſtro acatholico. Item non eſt illicitum ex cauſa politica v. g. ut proles in foro externo habeatur legitima, comparere coram magiſtratu acatholico, ratificare matrimonium coram Parocho Catholico contractum, ſimiliter poteſt Catholicus amicitiæ vel honoris gratia intereſſe matrimoniis & nuptiis acatholicorum, quia hoc non eſt profiteri vel approbare eorum fidem, vel ſuperſtitiones, imo in Germania Parochus poteſt licite aſſiſtere matrimoniis acatholicorum in ſua Parochia habitantium, & ſi unus ſit Catholicus, etiam benedicere nuptiis. *V. caſ.* 106. *n.* 11. *& caſ.* 110. *num.* 17.

4. Non poteſt licite peti, aut accipi Baptiſmus ab hæretico, niſi adſit gravis cauſa, vel neceſſitas, *Lugo d.* 14. *n.* 161. non enim hoc eſt intrinſece malum, neque eſt agnoſcere hereticum tanquam perſonam ſacram, aut miniſtrum baptiſmi ordinarium, ſed tanquam miniſtrum ſufficientem, quod verum & ex juſta cauſa licitum eſt, probabilius etiam licet agere patrinum in baptiſmo infantis acatholici, quia hoc eſt ſe obligare ad educandum filium in vera fide in defectu parentum, in quo nihil eſt mali. *V. caſ.* 89. *num.* 10. 5. Non licet famulari hereticis cum perverſionis periculo, aut cum neglectu preceptorum Eccleſie de audienda Miſſa, de abſtinentia a carnibus &c. niſi quoad duo ultima gravis cauſa excuſet, ut ſi apud Catholicos non poſſet haberi ſervitium ſimile & competens, ſi quis eſſet ablegatus in terras infidelium, ſi verſaretur in mari &c. 24

10. Circa communicationem cum Judęis 25

Jus

Digitized by Google

Jus Can. *tit. de Judæis*, *C. Nullus cap.* 28. *quæſt.* 1. prohibet ſequentia . 1. cum eis habitare , non tamen eis ſervire , vel in Sabbato cibos coquere . 2. Eorum azymis veſci . 3. Judęis medicis eorumque medicinis uti , ſi ab aliis ęque peritis haberi poſſint. 4. Cum eis ſimul in balneo lavare. 5. Eos invitare , vel ad eorum convivia accedere. 6. Eſſe obſtetrices vel nutrices infantum in eorum domibus , niſi cum ſpe converſionis eorumdem. 7. Iiſdem legata in teſtamentis relinquere, aut hęredes , niſi ſint conſanguinei, inſtituere. 8. Iis officia publica committere . 9. Eorum eſſe mancipium : ſed in his omnibus attendenda eſt conſuetudo, quę contra legem Eccleſiaſticam prɇſcribere poteſt, nec hę prohibitiones extendi debent ad caſus in Jure non expreſſos, hinc licet cum eis ludere , ſaltare, mercari &c. modo abſit periculum perverſionis & ſcandali.

C A S U S XV.

De Spe Theologica, & vitiis eidem oppoſitis.

PAncratius puer petit a Parocho doceri . 1. *Quid & quotuplex ſit ſpes*. 2. *Quodnam ejus objectum materiale , formale* . 3. *Modus ea ad captum exponendi* . 4. *Qualiter ſpes ſit neceſſaria*. 5. *Quando obliget*. 6. 7. 8. *Quid de deſperatione* . 9. *De præſumptione* . 10. *Tentatione* . 11. *Quid de eo qui perpetuo optat frui mundo*. 12. *Vel ideo peccat quia putat æque facile plura quam pauca peccata remitti* . 13. *Vel e contra putat peccata ob ſuam enormitatem nunquam remittenda* . 14. *Vel maledicit ſuæ diei* . Pro reſolut.

1 QUÆRIS I. Quid & quotuplex ſit ſpes?

Reſp. 1. Spes in Sacra Scriptura varie ſumitur, quandoque pro habitu ſpei 1. Cor. 13. *Nunc autem manent tria hæc* , *Fides* , *Spes*, *Charitas*. Pro actu ſperandi Rom. 8. *Spe ſalvi facti ſumus*. Pro ipſo objecto materiali ſpei , *Spes quæ videtur, non eſt ſpes* . Ibid. Pro ipſo Deo, cujus promiſsioni , & auxiliis innititur tanquam objecto formali: *Tu es Spes mea* . Pſal. 21. *Spes mea Deus* Thren. 3.

Reſp. 2. Spes in genere, prout abſtrahit a naturali & ſupernaturali , eſt deſiderium & expectatio boni abſentis & ardui probabiliter futuri . Spes Theologica habitualis eſt habitus ſupernaturalis, quo homo tendit in Deum ut beate poſſidendum , ideoque dicitur Theologica . Spes actualis eſt certa expectatio beatitudinis ex Dei gratia , & noſtris meritis . Ita quoad rem omnes cum *D. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 18. *art.* 2. Seu explicatius : *Eſt deſiderium efficax cujuſcumque boni ſupernaturalis & ardui a Deo promiſſi , cum certa fiducia , & animi erectione ad illud conſequendum :* Dicitur . 1. *Deſiderium efficax* , ideſt voluntas ſeria applicandi media opportuna, quia voluntas inefficax beatitudinis vel ſimplex complacentia ſtare poteſt cum deſperatione . Dicitur 2. *Boni ſupernaturalis* conducentis ad vitam æternam, in quo diſtinguitur a ſpe naturali, quę deſiderat & expectat bona naturalia . Dicitur 3. *Boni ardui* , vere enim beatitudo eſt ardua & difficilis omnem captum naturalem & vires humanas tranſcendens, ac ſine ſupernaturalibus Dei auxiliis non conſequibilis . Dicitur 4. *Boni a Deo promiſsi* , quia ſicut nihil poteſt credi fide divina quin ſit revelatum, ſic nihil firmiter ſperari , quod non ſit a Deo promiſſum . Dicitur 5. *Cum certa fiducia*, quia ſpes ſupponit fidem , qua quis certo credat, quantum eſt ex parte auxiliorum Dei, ſe rem promiſſam, etſi difficilem, conſecuturum , ex hac fide oritur animi confidentia , erectio & promptitudo ad ſuperandas cum auxilio Dei quaſcumque occurrentes difficultates: *Spes enim non confundit*. Ad Rom. 5. Quia tamen fides & promiſsio non eſt abſoluta , ſed ſub conditione noſtrę cooperationis & perſeverantię, ideo ex hac parte ſpes non eſt certa, ſed merito timetur, *quia neſcit homo utrum odio, an amore dignus ſit* , *ſed omnia in futurum reſervantur incerta*. Eccl. 9.

QUÆR. II. Quodnam ſit objectum ſpei, & quinam actus ad eam pertinentes. 2

Reſp. 1. Objectum materiale ſpei primarium eſt beatitudo objectiva, ſeu Deus beate poſſidendus, ſecundarium ſunt omnia auxilia divina , remiſsio peccatorum , & pœnarum , gratia actualis , & habitualis, uno verbo omnia bona a Deo nobis promiſſa in ordine ad ſupernaturalem beatitudinem, ſicut omnia & ſola revelata ſunt objectum materiale fidei.

2. Objectum motivum formale ſpei prout ſpes eſt deſiderium, eſt Bonitas Dei reſpectiva,

Digitized by Google

va, ſeu ut nobis bona, in tantum enim ſpes eſt actus amoris concupiſcentiæ, & in hoc differt ac imperfectior eſt charitate, quæ diligit Deum non præciſe quia nobis, ſed quia in ſe eſt ſumme bonus & dignus amari. *D. Thom. quæſt.* 17. *art.* 8. Motivum ſpei prout eſt fiducia & erectio animi ac certa rei promiſſæ expectatio, eſt omnipotentia divina, qua poteſt Deus omnia dare, quæ promiſit, & fidelitas, qua certo dabit; hæc autem motiva rudibus ad captum exponi poterunt, quærendo v. g. qua-
3 re potius credant ſe accepturos veſtem a Principe promiſſam, quam promiſſam a paupere? Reſpondebunt, quia Princeps poteſt dare veſtem promiſſam, & etiam dabit, quia ſtabit ſuis promiſſis, econtra pauper vel non poterit dare, quod promiſit, vel ſi poſſit, forte tamen non ſtabit promiſſis, quia ipſemet ea indiget: hoc igitur applicent Deo qui in dando eſt potentiſſimus, in ſervandis promiſſis fideliſſimus.

3. Ad ſpem reducuntur complacentia, gaudium &c. de beatitudine ſibi promiſſa aut jam adepta, de mediis ad eam conſequendam. Item timor dolor, fuga, deteſtatio eorum quæ damnationem inducunt, & beatitudinem impediunt aut retardant, ut peccata mortalia, & venialia, eorumque pœnæ: demum ad ſpem pertinet optare alteri ſalutem, quatenus hæc ſalus ſimul optanti bona eſt, optare autem ſalutem, quia proximo bona eſt, non eſt actus amoris concupiſcentiæ & ſpei, ſed actus charitatis in proximum.

4 QUÆR. III. Qualiter ſpes ſit neceſſaria?

Reſp. 1. Sicut fides de Deo ut remuneratore omni homini ratione utenti eſt neceſſaria neceſſitate medii, ſecundum dicta *caſ. præced.* ſic & ſpes remunerationis: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Ad Hebr. 11. Qui textus de fide ſimul & ſpe intelligitur, imo plures dicunt in ſtatu naturæ lapſæ ſpem non tantum eſſe neceſſarium medium ſalutis ex ordinatione divina, ſed etiam ex natura rei. Rationem dant, quia natura poſt peccatum originale eſt ita infirma, ut ad actus virtutum arduos videatur efficaciter conari non poſſe, quin per fidem & ſpem præmii erigatur. 2. Spes Theologica neceſſaria eſt neceſſitate præcepti naturalis & divini, ut clarum eſt tum ex Sacra Scriptura ad Col. 1. *Si tamen manetis in fide fundati & ſtabiles, & immobiles in ſpe*: Tum quia ratio naturalis dictat hominem debere tendere in finem ſuum ultimum cognitione & affectu, cognitione per fidem, affectu per ſpem, & charitatem, fide enim cognoſcimus Deum finem ultimum, ſpe expectamus, charitate con- 5
jungimur. 3. Præceptum ſpei per ſe obligat hominem cum ad uſum rationis pervenerit, & beatitudo ei per fidem fuerit propoſita: Deinde ſæpius in vita ſaltem per accidens, & quidem toties, quoties obligat præceptum confeſſionis, charitatis, contritionis: quia ſicut ſine fide formali vel virtuali hujuſmodi actus haberi non poſſunt, ſic nec ſine ſpe ſaltem virtuali: homines tamen bene educati, & in fide inſtructi prudenter dubitare non poſſunt, quin huic præcepto ſatisfecerint, cum toties ſpem eliciant, quoties amore cœleſtis gloriæ, vel timore gehennæ actum bonum exercent de peccatis dolent, confitentur &c. & vix fieri poteſt ut firmiter credens cœleſtem gloriam ſibi eſſe præparatam, eam nunquam deſideret aut ad eam promerendam non erigatur.

QUÆR. IV. Quæ ſint vitia ſpei oppoſita? 6

Reſp. Præcipue ſunt duo, deſperatio per defectum, præſumptio per exceſſum. *Circa deſperationem tenenda ſunt ſeqq.* 1. Deſperatio non eſt judicium de non obtinenda re ſperata, etſi hoc ordinarie præcedat, ſed eſt abjectio voluntaria omnis ſpei conſequendi beatitudinem vel media ad eam ſufficientia ex diffidentia de bonitate & miſericordia Dei: in hac diffidentia conſiſtit graviſſima ejus malitia in Spiritum Sanctum cui aditum in animam intercludit, & hominem directe a fine ſuo ultimo avertit, eſtque cauſa graviſſimorum ſcelerum, fit namque ut deſperantes de Dei miſericordia, & ſalute, abjecta ſalutis cura abſque fræno timoris ſe præcipitent in quævis crimina. Juxta illud ad Epheſ. 4. *Deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ in operationem omnis immunditiæ*, uſque tandem vitam pertæſi conſcientiæ cruciatum ferre non valentes, ſibi ipſis mortem inferant. 2. Deſperationi ſæpe conjunctum eſt crimen hæreſis ſpecialiter in confeſſione explicandum, ut ſi ideo quis deſperet, quia judicat Deum ſe ſalvare non poſſe, vel non velle, aut Deum ſe poſitive reprobaſſe ante prævicionem peccatorum, vel ſua peccata eſſe irremiſſibilia, aut tanta, ut vincant Dei miſeri-

ſericordiam ; hæc enim omnia ſunt contra fidem : qui vero ideo deſperat , quia putat ſe ob nimia peccata eſſe indignum ulteriori gratia , vel putat Deum non amplius daturum auxilia efficacia , vel ob compertam ſuam infirmitatem & continuos relapſus arbitratur ſe non perſeveraturum , ſed certo damnandum , talis quidem peccat mortaliter , abſque tamen peccato hæreſis, quia non eſt de fide , quod Deus de facto hunc ſit ſalvaturus, aut ei daturus auxilia efficacia, ſed quod poſſit dare, ideoque tota malitia hujus deſperationis eſt in eo, quod diffidat bonitati Divinæ, & abjiciat animum
8 omnemque conatum ad ſalutem. 3. Ob peccata & radicatos vitiorum habitus deſperare de propriis viribus, & confidere in ſola & immenſa Dei miſericordia non vitium, ſed prima ſpei anchora eſt, & initium ſalutis: deſperare ſibique mortem inferre non ex diffidentia erga Dei miſericordiam , & auxilium, ſed quia res ſibi non ſucceſſit ut voluit, quia jacturam fecit honoris, bonorum temporalium &c. non eſt deſperatio directe oppoſita ſpei, ſed charitati propriæ, vel aliis virtutibus , ut patet.

9 *Circa præſumptionem*, accipe ſeqq. 1. Præſumptio eſt præpoſtera fiducia de bonitate Dei & miſericordia, qua quis confidit beatitudinem , aut bona ad eam pertinentia conſequi per media a Deo non ordinata , ut ſi quis ſperet cœleſtem gloriam per actus mere naturales, velut Pelagiani, vel juſtificationem per ſolam fidem ſine propriis meritis, remiſſionem peccatorum per ſolam in meritis Chriſti fiduciam, ut hæretici hujus temporis , talis præter peccatum præſumptionis habet crimen hęreſis , quia de fide eſt beatitudinem acquiri non poſſe per actus mere naturales, neque juſtificationem, vel remiſſionem ſine at-vel contritione, qui vero ſibi perſuadet ſe eſſe prędeſtinatum , & ideo liberius peccat , pœnitentiam differt, aut confidit ſe opportuno tempore eſſe ſalvandum quid quid egerit , peccat quidem peccato pręſumptionis , non tamen hęreſeos: idem eſt de eo qui ex confidentia in Dei miſericordia movetur ad reiteranda peccata , ad differendam pœnitentiam : *Dico*, qui ex confidentia in Dei miſericordia movetur, nam ſi aliunde v. g. ex nimia objecti delectabilitate moveatur ad reiterandum peccatum , vel ideo differat pœnitentiam , quia jam videtur nimis difficile confiteri, aut abſtinere a peccatis, quamvis ſimul credat & ſperet etiam poſt dilatam pœnitentiam aut reiterata peccata ſe veniam impetraturum, non eſt pręſumptio , imo bonum eſt etiam tum, quando peccamus, ſperare veniam & proponere confiteri . 2. Ad pręſumptionem 10
reducitur Dei tentatio, qua quis temere vult experiri Dei miſericordiam expectando extraordinarium vel miraculoſum Dei auxilium , ut ſi ſe exponat evidenti periculo peccandi confidens ſe miraculoſe conſervandum, aut cum poteſt conſervare vitam vel ſanitatem corporalem mediis naturalibus , his neglectis intendat & confidat conſequi medio ſupernaturali & extraordinario, niſi id forte fieret ex ſpeciali Dei inſtinctu. *V. caſ. 65. n. 16.* 3. Peſſima & blaſphema pręſumptio & Dei tentatio eſt, ſi quis per preces , eleemoſynas , Sacrificium Miſſę , vel alia pia opera ſperat a Deo conſequi, quę per ſe mala ſunt , ut turpem puellę amorem, vindictam de inimico, victoriam injuſtę litis &c. ex dictis.

Deduces ſeqq. 1. Optans perpetuo frui ter- 11
renis peccat contra ſpem , quia virtualiter contemnit objectum primarium ſpei , ſeu cœleſtem gloriam, quam poſtponit amori temporalium: ſi tamen quis optet perpetuo frui mundo ſine comparatione ad cœleſtem gloriam ex amore vitę pręſentis, vel ut ſic effugiat periculum ęternę damnationis , probabiliter excuſatur ſaltem a mortali , *Caſtrop. Tamb. L. 2. in decal. cap. 3. §. 1.*

Qui pergit peccare ideo , quia confidit 12
miſericordiam Dei ęque facile remiſſuram plura peccata, quam unum, graviter peccat peccato pręſumptionis , ſecus , ſi ideo peccata reiteret , eo quod eadem erubeſcentia vel labore poſſit confiteri plura quam unum , quia non peccat ex confidentia in Dei miſericordia, & quamvis *Bonæſpei d. 4. n. 48.* putet tantum venialiter contra ſpem peccare eum , qui ex pręſumptione vel ſpe remiſſionis facit peccatum veniale, aut ad breve tempus pœnitentiam differt, communis tamen ſententia eſt, hic non dari parvitatem materię ; gravis enim irriverentia eſt abuti divina miſericordia ad peccandum etiam venialiter.

3. Qui temere ſe exponit evidenti periculo mortis, volens experiri, an Deus extraordinario medio ſibi ſit ſubventurus, tentat Deum ideoque graviter peccat.

4. Qui timet aut putat ſibi difficilem eſ- 13
ſe

Digitized by Google

ſe remiſſionem peccatorum ob nimiam v. gr. eorum enormitatem, per hoc præciſe non peccat, cum revera remiſſio difficilis ſit, non quidem ex parte Dei, ſed ex parte pœnitentis, qui eo eſt indignior remiſſione, quo graviora commiſit peccata, ſi tamen ideo abjiciat omnem ſpem & conatum ad ſalutem, aut peccatorum remiſſionem, peccat peccato deſperationis.

14 5. Qui diei ſuæ maledicit, vel dolet ſe eſſe natum ob tædium vitæ, vel aſperitates quas experitur, non peccat proprie contra ſpem, ſecus ſi ideo maledicat nativitati ſuæ, quia diffidit peccata ſibi a Deo eſſe remittenda.

CASUS XVI.

De charitate Theologica, ejuſque obligatione, & vitiis oppoſitis.

QUarantus Paſtor ovium ignorat. 1. *Quid ſit charitas*. 2. *Ad quid obliget lex charitatis affirmativa, negativa*. 3. *An Deus debeat diligi ſuper omnia appretiative, intenſive*. 4. *Quoties, & quando*. 5. *An in articulo mortis; & quid in dubio an huic præcepto ſatisfecerit*. 6. *An proximus diligendus interne*. 7. *Qualiter externe*. 8. *Qualiter inimico ignoſcendum*. 9. *Quid de odio proximi vel qualitatis in proximo*; 10.-11. *An liceat ei optare malum vel de eo gaudere*. 12. *Quis ordo dilectionis ſervandus*. 13. *An vitam vel bona propria liceat poſtponere vitæ vel bonis alterius*. 14. *An conjuncti præferendi extraneis*. 15. *An innocens nocenti*. 16. *Quid ſit maledictum, diſcordia*; 17. *Suſurratio, &c.* Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid ſit Charitas?

Reſp. Charitas Theologica ſumpta pro habitu *eſt virtus a Deo per ſe infuſa, qua Deus diligitur propter ſe & proximus propter Deum*. Charitas actualis eſt amor benevolentiæ, & amicitiæ, quo Deo, proximo, & nobis volumus bonum, quia hoc Deo bonum eſt, & in hoc diſtinguitur ab amore concupiſcentiæ, quæ vult Deo vel proximo bonum, non quia hoc Deo, vel proximo, ſed quia ipſi volenti bonum eſt; ideoque ad ſpem pertinet.

2 QUÆR. II. Quid circa legem charitatis erga Deum?

Reſp. Lex charitatis in Deum duplex eſt, affirmativa, qua præcipitur Dei amor, & negativa, qua prohibetur omne odium, averſio, aut malignus in Deum affectus: odium autem aliud vocatur abominationis, quo quis Deum non ſecundum ſe, ſed ſecundum aliquem ejus affectum ſibi contrarium averſatur v. g. ob impoſita difficilia præcepta, ob pœnas, adverſitates immiſſas &c. Aliud dicitur odium inimicitiæ, quo impius Deum ſecundum ſe odit, averſatur, eique male vult, de ejus bonitate, potentia, gloria &c. triſtatur: primum odium opponitur amori concupiſcentiæ, ſecundum amori amicitiæ, utrumque eſt peccatum omnino grave, poſtremum longe graviſſimum. *Circa præceptum affirmativum habe* ſequentia. 1. Hoc obligamur Deum diligere ſuper omnia, recta enim ratio dictat Summum Bonum eſſe ſumme amandum: Deut. 6. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & ex tota fortitudine tua: hoc eſt primum & maximum mandatum*. Matth. 22. Tum quia eſt actus virtutis excellentiſſimæ, & omnes aliæ virtutes tanquam media ad finem charitatis, qui eſt unio cum Deo, referuntur, ut probat *D. Th.* 2. 2. *q.* 44. *a.* 1. Tum quia in charitate reſtaurantur omnes leges, qui enim amat Deum, eum ſolum adorat, non blaſphemat, non aſſumit Nomen Domini in vanum &c. Qui diligit proximum ſicut ſeipſum, non occidit, non mœchatur, non furatur &c. *Plenitudo ergo legis eſt dilectio*. Ad Rom. 13. & *In his duobus mandatis univerſa lex pendet & Prophetæ*. Matth. 22. 2. Deus debet diligi ſuper omnia 3
appretiative, ideſt, amans debet Deum habere in majori æſtimatione, vel quaſi pretio, quam omnia alia, itaut, ſi opus foret, amans mallet omnia alia, etiam ſeipſum perdere, quam Deum Summum Bonum amittere, vel offendere: Item Deus debet præ omnibus amari *objective*, hoc eſt, Deo debemus plura bona velle quam ulli creaturæ; Deo enim debemus velle ſuas perfectiones infinitas, honorem, adorationem & gloriam ab omnibus creaturis tanquam ſupremo Domino, & quamvis convenientiſſimum ſit, ut Deus ametur ſuper omnia etiam *intenſive*, hoc eſt, vehementiori, ardentiori, & teneriori affectu quam omnia creata, ad hoc tamen ex præcepto non obligamur ut habet *communis*, ideoque ſine peccato contingere poteſt, ut Deus minus intenſe ametur quam creatura v. g. unicus

eus filius, uxor, parentes, amici &c. cum enim bona creata ſint ſenſibilia, & nobis præſentia, difficillimum foret in ea aliquando non ferri cum majori conatu, affectio-
4 ne & teneritudine, quam in bonitatem Dei a nobis ſolo intellectu apprehenſam; neque obſtat illud Matth. 10. *Qui amat patrem vel matrem plus quam me, non eſt me dignus*, nam ex *communi* & *D. Thom.* intelligitur de amore appretiativo, non intenſivo. 3. Lex charitatis erga Deum non tantum obligat per accidens, quando ſcilicet quis aliter juſtificari non poteſt, ſed etiam per ſe, & quidem ſæpius in vita, uti jam certum eſt ex Propoſitionibus ab Innoc. XI. damnatis 6. *Probabile eſt ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obbligare præceptum charitatis erga Deum*. 7. *Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam vitam, qua juſtificari poſſimus*. Ratio eſt quia homo tenetur ſæpius tendere in finem ultimum per fidem & ſpem, ut ſupra dictum eſt, ergo a potiori per charitatem: & certo hujus actus utilitas & ſumma neceſſitas debet ejus uſum homini merito reddere familiariſsimum, attento quod ex ſententia *S. Bonav. Scoti in* 2. *diſt.* 41. *q. un. D. Th.* 2. 2. *q.* 114. *a.* 4. actus aliarum virtutum ſupernaturalium fidei, ſpei, religionis &c. etiam in gratia facti non ſint meritorii gratiæ, & gloriæ, niſi procedant ex actuali vel virtuali dilectione Dei ſuper omnia, uti late probat *Sporer t.* 2. *in decal. c.* 5. *a n.* 15. 4. Quoties præceptum amandi Deum obliget, eſt incertum, cum nec lex, nec Eccleſia diem aut tempus determinet; ex communiori DD. ſententia videtur obligare 1. Cum homo ſufficientem uſum rationis & hujus præcepti cognitionem accepit, ut docet *D. Th.* 1. 2. *q.* 89. *a.* 6. & AA. graviſsimi apud
5 *Dubois* ad Prop. 1. ab Alex. VII. damnatam *n.* 31. 2. In articulo mortis, non tantum per accidens, ratione tentationum, aut in defectu Sacramenti Pœnitentiæ, ſed etiam per ſe, etiamſi moribundus ſibi lethalis culpæ conſcius non ſit; quia videtur recta ratio exigere, ut homo ſe per amorem conjungat fini ſuo ultimo iſto inſtanti, a quo pendet felix vel infelix æternitas. 3. Sepius per vitam, ut jam dictum eſt; fideles tamen qui ſunt bonæ voluntatis, non facile debent ſcrupulari, an præcepto charitatis erga Deum, vel proximum ſatisfecerint, nam horum actuum frequens eſt occaſio, & revera illos eliciunt, quoties Deo vel proximo favent ſuas perfectiones, gaudent quod illi bene ſit, faciunt quæ illi placent, vitant quæ diſplicent &c. *Carden. diſſert.* 6. *cap.* 2. *art.* 3.

QUÆR. III. Quid circa legem charita- 6
tis erga proximum?

Reſp. 1. Lex amandi proximum iterum alia eſt affirmativa, alia negativa: Lege affirmativa tenemur ad ſequentia 1. Diligere omnem proximum amicum & inimicum; *Ego autem dico vobis diligite inimicos veſtros*. Matt. 5. Idque non tantum actu externo eum v. g. a periculo mortis liberando, neceſſaria ſuppeditando, damnum in honore vel bonis fortunæ, ſi abſque gravi incommodo fieri poſſit, impediendo; ſed etiam actu interno, quo ei bene velimus, optemus bonum, ut certum eſt ex Propoſitionibus ab Innoc. XI. damnatis: 10. *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali*: 11. *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos*. Proximus autem hic dicitur omnis qui eſt capax ejuſdem nobiſcum beatitudinis. 2. 7
Peccat contra charitatem, qui ex averſione proximo etiam inimico negat externa & communia ſigna dilectionis, id eſt talia, quæ fratri a fratre, civi a cive, Superiori a ſubdito exhiberi ſolent, ut ſi fratrem, qui te offendit, nolis ut antea, ſalutare, alloqui; Prælato ut antea, non inclinare: Ratio eſt, quia hoc eſſet ſeipſum vindicare, odium exterius continuare & alteri ad idem anſam dare. *Dixi* 1. *Ex averſione*, nam ſi ex juſta cauſa v. g. pater filio, Superior ſubdito per aliquod tempus conſuetæ benevolentiæ ſigna ſubtrahant, ut ſic eum ad agnitionem & emendationem adducant, utique non peccant. *Dixi* 2. *Signa communia*, nam non tenemur inimico exhibere ſigna dilectionis ſpecialia, v. g. familiariter cum eo converſari, eum hoſpitio ſuſcipere, mœſtum conſolari, ægrotum inviſere &c. niſi forte hæc ſigna exigeret gravis ejus neceſſitas, vel per ea ſine gravi tuo incommodo eum poſſes Deo & tibi reconciliare. 3. inimico veniam petenti teneris in- & externe remittere dando ſpeciale ſi- 8
gnum, quod ob præſentem offenſam ei officia charitatis ſubtrahere nolis; potes tamen petere ſatisfactionem, niſi hæc tibi foret inutilis, & alteri graviter damnoſa, imo ſi tu primo

vel

Digitized by Google

vel principaliter dederis cauſam inimicitiæ , etiam teneris primo reconciliationem quærere . Si quis nolit inimico reconciliari, vel communia dilectionis ſigna exhibere, abſolvi non poteſt : Sed quid ſi pœnitens dicat ſe quidem inimico ignoſcere , ſed non poſſe obliviſci injuriæ; ſe quidem non odiſſe , ſed etiam non poſſe aſpicere , alloqui , ſalutare ſine motu amaritudinis, rancoris &c. ? Reſp. Talis interrogandus eſt qualiter non poſſit obliviſci , an ſolum quoad memoriam & horrorem injuriæ acceptæ ; an motus rancoris vel amaritudinis quos ad conſpectum inimici experitur , ſint involuntarii, vel econtra an voluntarii , an conjuncti cum imprecatione alicujus mali, vel deſiderio vindictæ? Si primum , abſolvat in Domino , ſæpe enim animorum averſio non tam eſt ex malitia , quam naturali geniorum diverſitate : ſi ſecundum , non abſolvat niſi omni rancore depoſito.

9 2. Præcepto negativo prohibemur odiſſe proximum juxta ſequentes explicationes. 1. Odium definitur a D. Th. 2. 2. q. 34. a. 1. quod ſit *alienatio ſeu averſio voluntatis ab eo , quod apprehenditur ut malum , & nocivum*: aliud eſt *inimicitiæ ſeu malevolentiæ* , quo quis averſatur perſonam proximi ſecundum ſe , ſeu ei vult malum , quia ipſi malum eſt ; eſt ex genere ſuo mortale ; aliud eſt *odium qualitatis , ſeu abominationis*, quo perſonam averſamur non ſecundum ſe, ſed ſecundum qualitatem ei adjacentem , poteſtque eſſe bonum, malum , vel indifferens, prout qualitas , quam in proximo odiſti , bona , mala vel indifferens eſt ; ſi odiſti in proximo qualitatem bonam v. gr. vitæ ſanctitatem , humilitatem , temperantiam &c. odium malum eſt & fraternæ charitatis invidentia : ſi qualitas quam odiſti, ſit mala , ut ſuperbia , avaritia , luxuria , odium bonum eſt, niſi tranſeat in perſonam; ſi qualitas ſit indifferens, ut vanitas , honor divitiæ, ipſum pariter odium eſt indifferens, & fit bonum vel malum , prout finis, ob quem odiſti , bonus vel malus eſt . 2. Cir-
10 ca odium malevolentiæ ſeu inimicitiæ accipe hanc regulam : *Inefficaciter velle , gaudere , deſiderare , petere proximo grave malum ſine rationabili cauſa , vel ex vindicta , averſione , aut diſplicentia erga ejus perſonam , ſemper eſt mortale ; Econtra velle grave malum v. g. paupertatem, mortem &c. in ordine ad majus bonum præſertim ſpirituale ipſius proximi , vel ad avertendum grave damnum Reipublicæ vel innocentis , per ſe non eſt peccatum* : Hinc licitum eſt inefficaciter velle vel optare infamiam, carcerem , imo ipſam mortem malefactori, ut confuſus reſipiſcat a peccatis, vel mortuus deſinat Reip. vel innocentibus nocere, modo non fiat ex vindicta , vel averſione . Item excuſantur a peccato , qui ſibi ipſis vel alteri optant mortem , ut liberentur a graviſſimis doloribus vel adverſitatibus , quia ſimilia deſideria formaliter ſunt de bono, non de malo, ait *Palao L. 1. tom. 6. d. 4. p. 1. num. 11.* Ob proprium temporale emolumentum non licet proximo optare mortem , vel aliud grave malum , vel de eo gaudere , ut conſtat ex Prop. 3. ab Innoc. XI. damnata : *Si cum debito moderamine facias, potes abſque mortali de vita alterius triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & deſiderare , non quidem ex diſplicentia perſonæ , ſed ob aliquod temporale emolumentum* . NB. Ob temporale emolumentum ſeu lucrum acquirendum ; nam ad avertendum *grave damnum* in re jam poſſeſſa , adhuc valde probabile eſt licere, abſque odio tamen & vindicta, alicui inefficaciter deſiderare mortem , v. g. latroni ne ab eo occidar vel bonis ſpolier *D. Th. 1. 2. q. 76. a. 2. & in 3. diſt. 30. q. 1. a. 1.* & DD. graviſſimi apud *Mendo d. 4. q. 1. & 4.* Ratio eſt, quia mihi ipſi licite opto mortem , ut evadam ingens malum , ergo & alteri ; deinde licite occido injuſtum aggreſſorem , ſi id neceſſarium ſit pro conſervatione vitæ, & probabiliter etiam pro conſervatione bonorum temporalium, ergo a potiori licebit aggreſſori mortem optare ut non occidat , non rapiat : neque hoc eſt gaudere vel optare alteri malum , quia ipſi malum , ſed quia mihi bonum eſt, *S. Th. loc. cit.* Adulto magis licebit gaudere de effectu bono v. g. hæreditate ex alterius morte conſecuta , quia tale gaudium non terminatur ad mortem proximi, ſed illa præſuppoſita ad hæreditatem ; periculoſum tamen eſt hæreditatem deſiderare ante mortem , quia tale deſiderium facile extendet ſe ad ipſam mortem , quam certum eſt non licere deſiderare propter bonum temporale hæreditatis.

QUÆR. IV. Quis ordo in diligendo ſer- 12
vandus?

Reſp.

Digitized by Google

Reſp. 1. Super omnia & præ omnibus tenemur diligere Deum. 2. Nos ipſos quoad bona ſpiritualia. 3. Proximum quoad bona ſpiritualia. 4. Nos ipſos ſecundum bona corporalia. 5. Proximum ſecundum eadem bona. 6. Nos ipſos & proximos ſecundum bona temporalia. Ratio eſt, quia homo ſibi ipſi eſt conjunctior, ſcilicet per identitatem, proximo per ſocietatem, ergo ſeipſum magis amare debet quam proximum, nam *qui ſibi nequam, cui bonum erit?* Ec-
13 cl. 14. 2. Quamvis homo bona ſua temporalia poſſit poſtponere bonis temporalibus proximi, eo quod ſit horum Dominus, non poteſt tamen per ſe loquendo vitam ſuam poſtponere vitæ proximi, niſi hic eſſet perſona Reip. valde neceſſaria. 3. Licet ſe exponere periculo incerto ut proximus evadat certum, alias enim non liceret miniſtrare peſte infectis. 4. Si proximus ſit in extrema neceſſitate ſpirituali ideſt in proximo periculo damnationis; ut ſi infans ſine baptiſmo eſſet moriturus, aut jam moriturus petat inſtrui in neceſſariis fidei, teneris ei ſuccurrere cum qualicumque vitæ & bonorum temporalium periculo, dummodo ſit certa ſpes fructus, neque aliud æquale vel gravius damnum tibi vel tertio immineat. 5. Curati, ideſt Paſtores, Prælati, Epiſcopi tenentur ſuis ſubditis etiam in gravi neceſſitate ſpirituali, ſeu in periculo proximo peccati mortalis conſtitutis, a quo ſe ipſos non creduntur liberaturi, cum periculo vitæ ſuccurrere *S. Th.* 2. 2. *q.* 26. *art.* 5. quia ex officio & vi taciti contractus ad hoc obligantur, ſicut miles ad prælium, & *bonus Paſtor animam ſuam dat*
14 *pro ovibus ſuis*. Jo: 10. 6. In pari neceſſitate per ſe præferendi ſunt ſanguine juncti extraneis, etiam ſanctioribus vel benefactoribus; quia ſunt magis conjuncti: docet tamen *Bannes* 2.2. *q.* 25. *a.* 8. inſigni amico aut benefactori potius ex charitate ſubveniendum eſſe, quam conſanguineo non valde propinquo, & non bene merito. 7. Inter conſanguineos in extrema neceſſitate præferendi ſunt parentes, & pater præ matre, quia ambo ſunt principium vitæ, & pater principium excellentius; deinde filii, expoſt uxor & fratres; an vero creditor in æquali neceſſitate præferri debeat debitori, dicam intra. 8. In communi & obvia neceſſitate omnibus præferenda eſt uxor, quia civiliter eſt una perſona cum marito, poſt uxorem ſuccurrendum eſt liberis; quia habent jus accipiendi alimenta a parentibus, poſt hos ſuccurrendum parentibus. 9. Non 15
obligaris ſemper innocentem præferre nocenti, v. g. non teneris ſaltem cum periculo vitæ occidere latronem, ut ſic amicum tuum alias veroſimiliter in peccato mortali occidendum eripias, niſi amicus eſſet proxime conjunctus, tunc enim forte ex pietate obligaris. Ratio eſt, quia latro etiam occideretur in mortali, & uterque eſt proximus. *Si dicas*: Proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto etiam cum periculo vitæ propriæ teneor ſuccurrere, ſed amicus eſt hoc caſu in extrema neceſſitate ſpirituali, cum ſupponatur exiſtere in peccato mortali, & ob perturbationem & inſtans periculum non poſſit conteri vel confiteri, econtra latro non eſt in neceſsitate, cum poſsit ab eggreſsione deſiſtere, ergo. Reſp. In extrema neceſsitate ſpirituali teneor proximo ſubvenire cum periculo vitæ per medium certum, & quando non eſt æquale periculum damnationis in altero C. ſecus N. 10. Non teneris te permittere occidi a latrone, ſed potes uti defenſione occiſiva, etſi latro eſſet moriturus in peccato, tu vero in gratia, quia latro non eſt in neceſsitate; poteſt enim, ſi velit, deſiſtere ab injuſta invaſione.

QUÆRES V. Quæ ſint vitia charitati 16
oppoſita?

Reſp. Præter odium directe opponitur 1. *Invidia & ira*, de quibus *caſ.* 12. *n.* 1. 14. 2. *Maledictum*, quo quis alteri malum imprecatur, quod ſi fiat ſerio in materia gravi ex odio inimicitiæ, cum animo, ut malum eveniat, eſt mortale; ſecus ſi vel malum ſit leve, vel imprecatio non ſit plane deliberata, aut non ex animo, ut malum eveniat, ſed ex impetu iræ ad expreſsionem ſui doloris vel indignationis, aut tantum ad terrorem alterius v. g. filii, ſubditi, militis &c. eſt *communis* cum *Nav. c.* 23. *n.* 17. 3. *Diſcordia*, quæ a *D. Th. q.* 37. *a.* 1. definitur, diſſenſio voluntatum circa bonum, quod ex charitate amare debemus; diſſenſio in malo bona & laudabilis eſt. 4. *Suſurratio*, quæ eſt verbum ſeminans diſcordiam inter 17
amicos, eſtque peccatum eo gravius, quò amici ſunt magis utiles & neceſſarii, ut parentes, filii, fratres, uxor, maritus: Suſurro ſaltem ex charitate, juxta alios etiam ex juſtitia tenetur diſſidentes reconciliare,

liare, & pro damno inde ſecuto ſatisfacere, idque certum videtur, ſi uſus fuerit fraude vel mendaciis, quamvis enim proprie nemo habeat jus ad alterius amicitiam, habet tamen jus ne dolo vel fraude invitus ea privetur, & ſuſurro abſolvi non poteſt, niſi præſtita ſatisfactione & reconciliatione, ſi poſſit.

CASUS XVII.

De Charitate, prout obligante ad eleemoſynam.

RAbanus dives 1. *Putat ſatis eſſe egenis interne compati*. 2. *Dubitat an detur præceptum eleemoſynæ; an obliget ex neceſſariis, vel ſolis ſuperfluis*. 3. *Quotuplex ſit neceſſitas*. 4. *An ſit obligatio in neceſſitates proximorum inquirendi*. 5. *An pro vita proximi teneatur expendere magnam ſummam*. 6. *An extreme indigenti res danda ſit gratis*. 7. *An medicus teneatur ægro pauperi gratis ſuccurrere &c.* 8. *Quid in communi neceſſitate*. Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid ſit Eleemoſyna?

Reſp. Eſt opus, quo datur aliquid indigenti ex commiſeratione propter Deum. Ita *D. Th.* 2. 2. *quæſt.* 32. *a.* 1. *Dicitur* 1. *Opus*, quia non conſiſtit in ſolo affectu internæ commiſerationis, ſed requirit actum externum, quo indigentia proximi ſublevetur. *Dicitur* 2. *propter Deum*; nam quamvis Eleemoſyna in S. Scriptura excellentiſſima habeat elogia, ut Tob. 4. *Eleemoſyna ab omni peccato, & morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras*. Et Luc. 12. *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis*, ſi tamen non fiat propter Deum ſeu ex motivo ſupernaturali, nullius apud Deum eſt meriti.

2 QUÆR. II. An detur præceptum Eleemoſynæ, & qualiter obliget?

Reſp. 1. De fide eſt dari præceptum eleemoſynæ fundatum in Lege naturali charitatis: *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes*. Eccl. 4. & Chriſtus Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum &c. Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare &c.* Comminatio autem ignis æterni utique culpam gravem importat.

Reſp. 2. Quoad obligationem hujus præcepti accipe hanc regulam: *Proximo in extrema neceſſitate conſtituto ſub mortali teneris ſuccurrere, etiam cum aliqua jactura tui ſtatus; in gravi teneris ex bonis ſuperfluis, vel etiam aliquo modo neceſſariis; in communi tantum ex ſuperfluis*: eſt quoad rem communis *D. Thom.* 2. 2. *qu.* 32. *art.* 5. *Valent. d.* 3. *quæſt.* 9. *p.* 4. *Laym. L.* 2. *t.* 3. *cap.* 6. *Dicaſt. L.* 2. *de juſt. t.* 2. *diſp.* 9. *a num.* 239. Ratio regulæ eſt, quod teneamur proximos diligere ſicut nos ipſos, idque non tantum *verbo & lingua, ſed opere & veritate*, 1. Joan. 3. Sicut ergo ratio exigit, ut propriam vitam conſervemus cum aliqua, ſed non notabili ſtatus jactura, & gravem neceſſitatem v. g. periculoſum morbum tollamus impendendo bona aliquo modo neceſſaria; ſic & reſpectu proximi. Pro meliori regulæ intelligentia notandum eſt. 1. Alia eſſe bona homini ſuperflua, alia neceſſaria; *neceſſaria* vocantur, quibus homo indiget ad ſui vel familiæ ſuſtentationem vel ſtatus conſervationem, non tantum pro nunc, ſed etiam pro caſu futuro, qui communiter accidere ſolet, ut pro tempore morbi, ſenectutis, pro educandis vel dotandis liberis *D. Th. art.* 6. & ibid. *Bannes, Cajetan. Silv.* & alii communiter. Non item pro caſu raro vel imaginario, ut ſi ædes exurerentur, ſi cæcus vel claudus fieres, aut pro augmento ſtatus proxime probabiliter non futuri; cetera omnia quæ ad vitæ & ſtatus conſervationem modo explicato non requiruntur, dicuntur ſuperflua, unde patet multos de facto reperiri qui habent ſuperflua, quibus neque ad præſentem ſtatum, neque ad altiorem (quem proxime ſperare nonhabent) inchoandum indigent, ideoque Innocent. XI. merito damnavit hanc Prop. 12. *Vix in ſæcularibus invenies etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui, & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam,* 3 *quando tantum tenetur ex ſuperfluo ſtatui*. 2. Neceſſitas proximi eſt triplex, extrema, gravis, communis; *Extrema* dicitur, quando ipſa vita periclitatur, ut ſi certo vel probabiliſſime timeatur mors, vel malum æquivalens verb. gr. amiſſio membri principalis, pedis, brachii, oculorum, injuſtus & perpetuus carcer, duriſſima captivitas, morbus incurabilis &c. *Gravis neceſſitas* eſt, quando prudenter timetur grave aliquod malum in anima, corpore, honore, fortuna, ut periculum peccati, gravis morbus, magna ſui, vel familiæ infamia, amiſſio ſtatus &c. *Neceſſitas communis* eſt, qua homines communiter laborant

abſq;

abſque notabili diminutione ſtatus, qualem fere patiuntur mendici triviales; & ii qui duro labore ſe ſuoſque ægre ſuſtentant. Ex dictis

4 *Deduces ſeqq.* 1. Non eſt obligatio in neceſſitates proximorum inquirendi, niſi quis prudenter de iis dubitet; quod ſi dubium facta inquiſitione vinci non poſſit, ad nihil tenetur: quia libertas eſt in poſſeſſione: neque eſt obligatio ſtatim credendi pauperibus publice expoſitis ex morbo, nuditate, vel aliter ſigna extremæ neceſſitatis oſtentatibus; nam perſæpe id faciunt ſpe largioris eleemoſynæ. 2. Si plures ſciant aliquem extreme indigere, omnes tenentur, ceteris paribus, ſuccurrere per æquales partes; ſi alii vel non poſſint, vel moniti nolint, tu nihilominus tenebetis cum aliqua, non tamen notabili ſtatus tui jactura, ut ſi ex nobili cogereris fieri ſamulus, ex honeſto opifice mendicus. Ratio eſt, quia ad conſervandam propriam vitam vel recuperandam ſanitatem non teneris omnes opes tuas impendere, vel e ſtatu te dejicere, ergo nec pro conſervanda vita proximi. 3.

5 Ex eadem ratione non eſt obligatio etiam ex bonis ſuperfluis conſervandi vitam proximi per medium extraordinarium v. gr. per tria vel plura aureorum millia, per pretioſiſſimas medicinas, niſi vita talis hominis eſſet neceſſaria ad conſervationem Reip. communitatis, exercitus *S. Th. l. c.* & *DD. cit.*; tunc enim bonum commune exigeret majores expenſas: quod aliqui extendunt etiam ad perſonas proxime conjunctas v. g. patrem & filium, ita ut etiam pro horum vita aliquanto majores expenſæ faciendæ ſint, non tamen plane extraordinariæ. *Dian. p. 5. t. 8. reſ. 6.*

Dices: Si extreme indigenti non tenear ſubvenire per ſummam valde notabilem etſi mihi ſuperfluam, ergo etiam licite eum impedio ne talem ſummam mihi auferat. Reſp. N. C. Extreme indigens habet jus, ut eum non impediam, quominus rem meam pro ſublevanda extrema neceſſitate accipere poſſit, quia tunc omnia reſpectu ipſius ſunt communia, non tamen habet

6 jus ut ego ſponte ei tradam. 4. Conſtitutus in extrema neceſſitate poteſt vel per ſe, vel per alium, qui ex ſuis ſuccurrere non poteſt, vel non vult, auferre ſibi neceſſaria a quovis ſimilem neceſſitatem non patiente *D. Thom. ad* 3. Quia reſpectu talis omnia ſunt communia; ſi tamen extreme indigens habeat alibi unde ſolvere poſſit, vel ſaltem habeat in certa vel probabili ſpe, non tenetur ei ſubvenire gratis, niſi in re levioris momenti, ſed ſufficit charitati ſublevare præſentem proximi neceſſitatem, quod fieri poteſt vendendo vel mutuum dando cum onere reſtitutionis, nam qui emere vel mutuo accipere poteſt, non eſt in neceſſitate accipiendi aliena gratis. *Tolet. Bell. Vaſq. Covar. Nav. Leſſ. Dian. Sporer hic num.* 56. *Laym. num. 6. Dicaſt. num.* 231. imo in hoc convenire omnes teſtatur *Lugo de juſt. diſt.* 16. *num.* 167. & *num.* 170. id dicit eſſe certum. Si vero extreme indigens nec habeat in re, nec in probabili ſpe, communior & magis pia ſententia cum *Bannes*, *Valent.* docet rem neceſſariam, niſi foret nimis pretioſa, ex præcepto eleemoſynæ dandam eſſe gratis, per conſequens nec reſtituendam eſſe, etſi quis expoſt præter ſpem ad meliorem fortunam deveniat: quod ſi proximus tantum indigeat uſu rei tuæ v. g. equo ad effugiendum hoſtes, tunc ſufficiet concedere ſolum uſum cum obligatione rem ipſam reſtituendi, & compenſandi damnum, & lucrum ceſſans, ſi quod dominus equi obinde paſſus eſt; imo nec tenetur uſum equi concedere gratis, ſi utens ſolvere poſſit, ut patet ex dictis. 5. Pauperi periculoſe ægroto tenetur 7
medicus id ſciens gratis ſubvenire arte ſaltem, ſi ſumptu non poſſit: ſimiliter juriſperitus tenetur patrocinari proximo injuſte alias condemnando, non tantum in cauſa criminali, ſed & civili, quando agitur de gravi jactura bonorum, *D. Thom. Suar. de char. diſt. 7. ſect. 4. num.* 4. Idem eſt de aliis, qui gravi morbo, inedia, vel injuſto carcere gravantur, ſi ſcilicet juvari poſſint abſque gravi incommodo, vel damno proprio; juſte ad carcerem vel mortem condemnatos non teneris redimere nequidem ex ſuperfluis, ſed potes mortem vel carcerem ad vindictam publicam permittere. 6. in communi neceſſitate teneris ex ſuperfluis ſuccurrere non quidem omnibus, ſed quibus volueris vel magis indigere putaveris, pro quantitate facultatum; & in communi neceſſitate expedit pluribus aliquid, quam uni totum tribuere; quantum autem in pauperes communiter diſtribui debeat, eſt incertum; *Tamb.* putat ſatis eſſe ſi ex 100. annuis aureis des duos; certo ſatisfaciunt

ciunt qui dant decimam partem lucri, tum in gratiarum actionem, tum pro impetranda benedictione in futurum: qualiter autem divites, qui frumenta, cibos; veſtes potius a vermibus corrumpi ſinunt, aut in carnes, equos, commeſſationes, luxum &c. ſuperflua impendunt, quam in pauperes petentes diſtribuunt, a ſtatu peccati mortalis excuſari poſſint, non video. 7. Ad eleemoſynam ſpectant omnia opera miſericordiæ corporalis, ut paſcere eſurientes, ſitientes potare, veſtire nudos, colligere hoſpites, redimere captivos, inviſere infirmos, ſepelire mortuos.

CASUS XVIII.

De charitate, prout obligante ad correctionem, & denuntiationem fraternam.

SAbinus Religioſus petit a Confeſſario 1. *Quid ſit correctio fraterna*; 2. *An obliget*; 3. *Tertio quid ſi proximus ſit in periculo peccandi ſolum venialiter vel ex ignorantia*; 4. *Vel ſit ſola ſuſpicio peccati*; 5. *Aut exigua ſpes fructus*. 6. 7. *Quis modus corrigendi vel deferendi ad Superiorem*; 8. *Quid ſi delictum ſit occultum*. 9. *An excuſet verecundia*. 10. *Quid ſi ipſemet ſit malæ vitæ*. 11. *An meretrix vel infideles corrigendi*. Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid ſit fraterna correctio?

Reſp. Eſt monitio charitativa & conveniens, qua conamur proximum revocare a periculo peccandi; dicitur 1. *Monitio charitativa*, quæ fit ex charitate, & miſericordia, non vero ex odio, ira vel vindicta. Dicitur 2. *Conveniens*, id eſt talis, ex qua prudenter poſſit ſperari fructus, ut latius infra explicabitur, ſive illa fiat verbo, ſcripto, vel facto. Dicitur 3. *A periculo peccandi*, nam peccatum præteritum plene emendatum, hoc eſt, non amplius conjunctum cum periculo relabendi, vel cum ſcandalo, aut cum nimia pœnitentiæ dilatione, non cadit ſub præcepto correctionis fraternæ; quia ceſſat ejus finis, qui eſt emendatio.

QUÆR. II. Quid circa præceptum correctionis fraternæ?

2 Reſp. 1. Certum eſt dari tale præceptum; *Corripe amicum-corripe proximum*. Eccl. 19. Et lex charitatis in Deum & proximum obligat, ut, impediamus maximum Dei & proximi malum, cum per illud Deus plurimum offendatur, & proximus mortem animæ incurrat, ergo. Et quamvis proximus non ſit in neceſſitate peccandi, cum peccet libere, eſt tamen in magna miſeria & periculo peccandi, vel difficilius reſurgendi, niſi tua correctione eum adjuves.

Reſp. 2. Ut præceptum correctionis obli- 3
get, requiruntur ſequentia 1. Peccatum proximi mortale, vel veniale; mortale teneris impedire ſub mortali, veniale ſub veniali, niſi ſis Superior vel pater-familias, & advertas venialia proxime diſponere ad mortale, vel grave damnum inferre diſciplinæ, aut rei domeſticæ; idem dicendum de peccatis committendis ex ignorantia, vel enim fiunt ex ignorantia vincibili, & tunc ſunt peccata formalia, & patet ea cadere ſub præcepto correctionis fraternæ; vel fiunt ex ignorantia invincibili, & tunc reverentia legis, contra quam fiunt, videtur exigere ut impediantur ſaltem tunc, quando facillime poſſunt abſque alterius rubore & diſplicentia. Notitia quaſi certa peccati, nam in dubio, ſuſpicione, vel rumore incerto non teneris proximum monere, imo nec expedit ob periculum tricarum, niſi credas proximum non ægre laturum, neque privati eſt in vitam aliorum inquirere: hoc enim ad Superiorem ſpectat, qui tamen ſpontaneis delatoribus non facile credat, neque in particularem inquirat, niſi peccatum dubium cedat in periculum communitatis,
vel tertii, & alia ſigna adſit. 3. Requiri- 5
tur ſaltem probabilis ſpes fructus ſeu emendationis, hic eſt enim finis correctionis; dico *probabilis*, nam ſi requireretur ſpes certa, vix unquam obligaret præceptum correctionis, cum proximus libere poſſit in peccato perſeverare: ſi ſpes fructus ſit dubia & nullum inde malum timeatur, adhuc erit obligatio corrigendi; ſi vero majus ſit periculum novi peccati, vindictæ, odii, vel contemptus, correctio locum non habet, juxta illud Prov. 9. *Noli arguere deriſorem ne oderit te*; Excipe Superiores, qui officio tenentur corrigere ſubditos, non tantum ex charitate ad ipſorum bonum, ſed etiam ex juſtitia ad bonum commune, ne alii pervertantur, aut ſcandalizentur, etſi correptio ipſi correpto forte obſit, *S. Th.* 2. 2. *q.* 7. *a.* 7. 4. Requiritur, ut correptio fieri poſſit ſine tuo vel tuorum gravi damno, aut incommodo, ſi

una

una harum conditionum abſit, non obligat præceptum charitatis fraternæ.

6 QUÆR. III. An & qualiter liceat peccatum proximi denuntiare Superiori.

Reſp. Denunciatio alia eſt *judicialis*, quæ fit Superiori in ordine ad vindictam publicam; alia *charitativa ſeu evangelica*, quæ fit in ordine ad avertendum ſpirituale damnum proximi: ſi delictum ſit occultum, & tu ſolus illud efficaciter, & ſine damno proprio corrigere poſſis, non potes ſine detractione illud manifeſtare alteri, vel etiam Superiori. *D. Th.* 2. 2. *q.* 33. *a.* 8. Si vero ſolus efficaciter corrigere non poſſis, adhibe unum vel duos, ſi ita ſit neceſſarium, & quidem eos quibus crimen jam notum eſt, vel alios, ſi tales non habes; ſi nec ſic proficias, dic Superiori; ecce modum & regulam correctionis fraternæ, quam nobis præcipit Chriſtus Dominus Matt. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum ... Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos; quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ*. Ratio eſt, quia non licet infamare proximum abſque rationabili & juſta cauſa, ſed ſi poſſis proximum tuum emendare per te ſolum, vel manifeſtando delictum uni, non eſt juſta cauſa illum manifeſtandi pluribus, ergo. *Dixi* 1. Si delictum occultum; nam ſi ſit publicum, notorium, ſcandaloſum, tunc proximus publice corrigi, vel immediate ad Superiorem deferri poteſt juxta illud 1. ad Tim. 2. *Peccantes coram omnibus argue, ut & ce-*
7 *teri timorem habeant*. *Dixi* 2. Si ſolus efficaciter corrigere poſſis; nam ſi ſecreta monitio minus proſit, vel non ſatis removeat pericula, & occaſiones peccandi, tunc etiam occulta debent Superiori denuntiari, ut iis cum effectu occurrere poſſit, præſertim ſi peccata cedant in damnum Reip. vel innocentis, ut conſpiratio, hæreſis, proditio, ſuſurratio, ita tamen ut occulta, niſi id bonum commune exigat, non denuncientur Superiori tanquam judici ad punitionem publicam, ſed ut perſonæ privatæ & pio patri, qui peccantes efficacius corrigere poſſit. *Excipe*, niſi quis ex ſtatuto ſuæ religionis conſentiat, ut etiam in criminibus occultis immediate Superiori denunciari valeat, ut PP. Soc. JESU, & Recollectæ quoad delicta in itinere a ſuo ſocio commiſſa, teſte *Spor. t.* 3. *in decal. c.* 6. *n* 105.

8 *Sed quid*, ſi quis in occulto ſit graviter læſus, vel virgo violenter oppreſſa, an maleſactorem poſſit denunciare judici? Reſp. Cum *Lugo de juſt. diſp.* 37. *n.* 76. Si crimen probare poſſit, licite maleſactorem denunciat etiam ad vindictam publicam; nam famæ privatæ præponderat bonum commune, contra quod eſſet, ſi ſcelerati homines ſcirent ſe poſſe impune peccare abſque metu pœnæ, quamdiu eorum delicta non eſſent divulgata: Imo *Tamb. in decal. L.* 9. *c.* 2. §. 4. non improbabiliter dicit etiam occultiſſima crimina Judici deferri poſſe ab ipſo læſo, vel ejus propinquis, ut patre, fratre &c. ſecluſo tamen odio, & deſiderio injuſtæ vindictæ. Rationem dat, quia ad bonum commune ſpectat Judicem ſcire crimina, etiam occultiſſima, ut ſaltem generaliter poſſit inquirere & maleſactori clam intendere, mediaque neceſſaria adhibere in futurum, & impunitas occulti criminis anſam daret criminoſis liberius peccandi, foretque nimis durum injuriato, ſi ante delationem ipſe cogeretur in teſtes & probationem neceſſariam inquirere. Adde, quod ex ſententia *D. Th.* licet occultum crimen revelare amico pro habendo ſolatio, cur non Judici pro bono communi & habendo majori ſolatio, & eventuali ſatisfactione, ſi ſucceſſu temporis crimen forte probaretur? Ex dictis

Deduces ſeqq. 1. Non cadit in privatum in vitam aliorum inquirere, ut ſup. dixi, niſi eſſet vehemens ſuſpicio de crimine Reipub. vel aliis nocivo, & inquiſitio per Superiorem fieri non poſſet. 2. Qui grave 9
peccatum alterius, dum ſine gravi incommodo poteſt, non impedit, peccat mortaliter, neque excuſat verecundia, puſillanimitas, aut timor levis offenſæ, vel reciprocæ correctionis, ſæpe tamen contingit ut tam ſtricta obligatio non apprehendatur, aut quis judicet ſe hic & nunc eſſe minus idoneum, tunc omiſſio correctionis erit tantum venialis, *S. Th. a.* 2. *ad* 3. 3. Non omnes qualiter ſunt corrigendi; ſubditus quandoque manſuete hortandus, prout ei fuerit in Domino utilius, æqualis amice commonendus, Superior humiliter rogandus juxta illud 1. ad Tim 5. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut Patrem*. 4. Si 10
proximus ſit in periculo damnationis, niſi eum ad pœnitentiam inducas, ſi ob peccata propria non potes eum fructuoſe monere, teneris te emendare, vel ſaltem periclitanti ſignificare propoſitum emendandi,

Digitized by Google

qui enim tenetur ad finem, tenetur ad me-
11 dia non nimis difficilia. 5. Non teneris cum gravi infamia adire meretricem, vel cum periculo vitæ infideles, ut eos convertas, quamvis forte alias in peccato ſint morituri; *Ratio* eſt, quia tales, vel ſunt tantum in gravi neceſſitate ſpirituali, in qua cum tanto incommodo privatus ſuccurrere non tenetur, vel ſaltem ſpes converſionis eſt omnino incerta, vel prudenter creduntur per alios fore convertendi; imo nec Paſtor videtur obligatus cum infamia adire perſonam ſuſpectam, hoc enim foret ſcandaloſum, & Parochus redderetur ſuſpectus, contemptibilis, & impotens apud alios fructificare.

CASUS XIX.

De Charitate, prout prohibente ſcandalum.

TAborius in examine Synodali interrogatur 1. *Quid ſit ſcandalum, activum, paſſivum*. 2. *Directum, indirectum*. 3. *Quale ſit peccatum*. 4. *An attrahat malitiam peccati ad quod inducit*. 5. *Quid de loquente verba turpia coram multitudine, vel pingente obſcœna*. 6. *Componente, exhibente, ſpectante turpes comœdias*. 7. *An circumſtantia ſollicitationis in confeſſione exprimenda*. 8. *An parato ad majus malum liceat ſuadere minus*. 9. *Quid in materia juſtitiæ*. 10. *An liceat offerre occaſionem peccandi, ut deprehenſus emendetur*. 11. *Vel tentare ad peccatum*. 12. *An liceat inebriare ad impediendum gravius delictum*. 13. *An inducere ad veniale*. Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit ſcandalum?

Reſp. I. Scandalum aliud eſt activum, aliud paſſivum. *Activum* eſt dictum vel factum, actio, vel omiſſio minus recta præbens proximo occaſionem peccati *D. Th.* 2. 2. *q.* 43. *a.* 1. Dicitur 1. *Actio vel omiſſio minus recta*: ideſt, quæ vel in ſe ſit mala, vel ſaltem habeat ſpeciem mali. Dicitur 2. *Præbens occaſionem peccandi*, ideſt liberius vivendi, virtutem aut ſtatum religioſum contemnendi, de aliis temere judicandi vel detrahendi &c. nam ſi des tantum occaſionem admirandi, ſed non temere ſentiendi, propterea præciſe non committis ſcandalum, quia hæc ſine peccato fieri poſſunt. *Scandalum paſſivum* eſt ipſum peccatum proximi, quod ſi oriatur ex occaſione ab alio ſubminiſtrata, dicitur *datum ſeu puſillorum*; ſi oriatur ex ſola peccantis malitia, dicitur *acceptum*, & *Phariſaicum*, a Phariſæis, qui ex optimis Chriſti actionibus ſumebant occaſionem peccandi eumque perſequendi.

Reſp. II. Scandalum activum ſubdividi- 2
tur in directum, & indirectum: *directum* eſt actio vel omiſſio, qua quis ex propoſito, juſſu, ſuaſu, ſollicitatione vel exemplo intendit aliquem ducere in peccatum, idque vel formaliter intendendo ipſam ruinam ſpiritualem proximi, vel offenſam Dei, quod proprie eſt dæmonum, & rarum in hominibus, niſi omnino peſſimis, vel tantum materialiter intendendo ipſam actionem peccaminoſam v. g. furtum, fornicationem ut ſibi utilem vel delectabilem; *ſcandalum indirectum* eſt, quando quis alterius peccatum quidem non intendit, ſed tamen ſine juſta cauſa ponit actionem, ex qua prævidet alterius ruinam probabiliter ſecuturam, ut ſi Clericus detineat perſonam populo ſuſpectam, etſi innocentem cum periculo detractionum; aut Religioſus loquatur verba indecentia, ex quibus prævidet Religioſos contemnendos, aut alios liberius victuros; aut ſi quis coram illis, quos novit furto addictos, narret alterius pecuniam eſſe negligenter cuſtoditam; vel ſi quis coram marito zelotypo liberius jocetur cum ejus uxore non ſine periculo ſuſpicionum & gravium diſcordiarum.

QUÆR. II. Quale peccatum ſit ſcanda- 3
lum & qualiter in confeſſione explicandum?

Reſp. 1. Scandalum eſt peccatum ex genere ſuo mortale, non tantum contra charitatem, ſed etiam contra omnia præcepta, quæ ratione ipſius tranſgreditur ſcandalizatus, idque reſpectu ſcandali directi concedunt omnes, v. gr. inducis Religioſum ad fornicationem, non tantum peccas contra charitatem, ſed & contra caſtitatem, & religionem, debeſque non tantum in confeſſione explicare ipſam inductionem, ſed etiam numerum, &. ſpeciem mortalium, ad quæ directe induxiſti; ratio eſt, quia iſta peccata ſunt tibi voluntaria utpote a te intenta.

Reſp. 2. Probabilius etiam indirecte ſcan- 4
dalizans contrahit omnem malitiam peccati, cujus occaſionem dedit, ita ut in confeſſione debeat dicere: poſui talem actionem, ex

qua

qua prævidi tot, & tales perſonas talia peccata admiſſuras. *Azor. Sanch. Dicaſt. Steph. 3. tom. diſt. 3. num.* 70. contra *Lugo, Tamb.* & alios: *Ratio eſt*, quia indirecte ſcandalizans non tantum permittit proximi peccatum, ut volunt adverſarii ſed ad illud poſitive concurrit, ſine juſta cauſa præbendo occaſionem, ergo peccatum proximi eſt ipſi ſaltem interpretative voluntarium; ergo omnem ejus ſpeciem & numerum tenetur in confeſſione explicare.

Dices 1. Ab actione ſcandaloſa teneor tantum abſtinere ex charitate, ergo per eam tantum pecco contra charitatem. 2. Si ſcandalizans contrahat omnem malitiam quæ eſt in peccato ſcandalizati, ergo ſi Religioſus laicum inducat ad fornicationem, peccabit contra caſtitatem, per conſequens admittet ſacrilegium. 3. Qui dicit alterius pecuniam eſſe male cuſtoditam, tenebitur ad reſtitutionem, ſi alius inde prævideatur eam furaturus. Reſp. *Ad* 1. *N. Aſſ.* nam ſi per ebrietatem aliquem inducam ad blaſphemiam, non tantum pecco contra charitatem, ſed etiam contra temperantiam, & religionem, ergo ex motivo harum virtutum etiam teneor ab ejuſmodi ſcandalo abſtinere. *Ad* 2. *N. ult. C.* nam quamvis Religioſus laicum inducens ad fornicationem peccet contra caſtitatem, eo quod caſtitas non tantum prohibeat actus venereos in ſe, ſed etiam eoſdem cauſare in alio, non tamen peccat contra votum, quia non vovit caſtitatem in alio, ſed in ſe tantum. *Ad* 3. C. ſeq. nam talis non pure permittit alterius furtum, ut male ſupponit *Lug.*, ſed ad illud poſitive concurrit, talis enim narratio movet furem ad furtum. Ex dictis.

5 *Deduces ſeqq.* 1. Hiſtrio vel alii, qui verba turpia coram magna multitudine, vel coram pueris & puellis proferunt, peccant mortaliter, quia exponunt ſe periculo aliquos ex iis ſcandalizandi, hoc eſt ad cogitationes, oblectationes, vel motus turpes inducendi &c. 2. Non tantum ii qui pingunt imagines valde obſcœnas, vel eas retinent, mortaliter peccant ratione periculi turpis delectationis, ſed etiam ordinarie ii, qui ſimiles picturas fixe contemplantur, quia fere ſemper eſt periculum, ut vel tum, vel poſtea inde habeant turpes cogitationes, motus &c. *Nec obſtat*, quod forte tales cogitationes vel motus non ſequantur; *Nam* ſufficit quod ſine cauſa eorum ſe periculo exponant. 3. Propter eamdem rationem etiam mortaliter peccant qui componunt vel 6
exhibent comœdias obſcœnas; Item qui eas ſpectant, nam & hi exponunt ſe periculo turpis complacentiæ vel motuum, & revera approbant, ac ſolvendo comœdis ſtipendium fovent comœdiam mortaliter malam, & ſi ſint Clerici, inſuper peccant peccato gravis ſcandali, quia dant laicis anſam comœdias liberius adeundi, unde patet quanta ſit obligatio Principum ac Magiſtratuum ejuſmodi comœdias prohibendi. 4. Qui alium 7
juſſu, conſilio, vel exemplo ſuo induxit ad peccandum, debet in confeſſione exprimere, quod alium induxerit. *Nec obſtat*, quod alius de ſe paratus fuerit; *Nam* licet tunc non cauſetur voluntas peccandi, cauſatur tamen actuale exercitium peccati. Si vir ſollicitet feminam ad turpia, ſecuto actu non eſt opus exprimere ſollicitationem, quia cum viri plerumque primo petere, vel ſollicitare ſoleant, id ex plerumque contingentibus prudenter præſumitur, quamdiu non exprimitur contrarium. *Lugo hic n.* 142. *Spor. t.* 5. *c.* 1. *n.* 20. Aliud eſt de femina ſollicitante, aut ſi ſollicitatio viri effectum non fuit conſecuta, tunc enim juxta omnes explicanda erit. 5. Probabile eſt, & in praxi tutum, quod liceat parato ad majus malum ſuadere minus malum, ſi aliter majus impediri non poſſit. *Leſſ. Lugo, Sanch. L.* 2. *d.* 11. *n.* 15. *Steph. t.* 3. *d.* 3. *n.* 79. *Dian. p.* 5. *t.* 7. *reſ.* 18. *Ratio* eſt, quia non ſuadetur abſolute minus malum, ſed ex ſuppoſito quod velit facere majus; ſeu proprie non ſuadetur malum (quod vellet non fieri) ſed permutatio majoris mali in minus, quæ bona eſt, idque confirmatur exemplo *Lothi Gen.* 19. ubi ad avertendam ſodomiam præſentavit filias ſuas ſtuprandas. Certo videtur eſſe licitum ſuadere minus malum contentum in majori, ut in homicidio continetur mutilatio, in adulterio fornicatio, furtum 10. aureorum in furto 20. *Ratio* eſt, quia tum proprie non ſuadetur aut intenditur minus malum, ſed tantum, ut paratus & determinatus ad majus malum unam ejus partem omittat. *E contra* ſi unum malum in altero non contineatur, ut ſi volenti occidere ſuadeam ebrietatem, major eſt difficultas, quia talis nullo modo eſt determinatus ad ebrietatem nequidem implicite, ideoque ſuadens ebrietatem videtur ad illam determinate movere, *nihilominus* valde probabile eſt, illud licere, quia proprie

Digitized by Google

non ſuadeo aut intendo ebrietatem, quam
vellem non fieri, ſed omiſſionem homici-
dii, ſeu commutationem homicidii in ebrie-
tatem, ut patet conſideranti: in materia
9 tamen juſtitiæ probabilius non licet furi
ſuadere, ut Cajo furetur minus, ne a-
lias furetur plus Titio, aut ut vulneret
Cajum alias occiſurus Titium, quia Cajus
æque habet jus in ſuum corpus, quam Ti-
tius in ſuum, & æque jus in ſuum minus,
quam Titius in ſuum majus, ergo licite
ſuaderi non poteſt ut unius jus potius vio-
letur quam alterius; licebit tamen in ge-
nere, non determinando perſonam, in par-
ticulari proponere hanc veritatem, quod
ſit minus malum furari parum, quam mul-
tum, aut furari diviti, quam paupe-
ri. *Spor. n. 60. Ratio* eſt, quia habeo jus
ad proponendam ejuſmodi veritatem in ge-
nere, & ſi ipſe inde moveatur ad furan-
dum minus, vel ad furandum diviti po-
tius quam pauperi, id non ſit ex mea
propoſitione, ſed ex aliquali ejus emenda-
tione. *6.* Poteſt maritus (idem eſt de aliis)
10 ex juſta cauſa, eo quod verb. gr. alia via
emendari non poſſit, permittere adulterium
uxoris, fornicationem filiæ &c. ut depre-
henſæ corrigantur, eſt *communis*: imo mi-
hi valde probabile & in praxi tutum vide-
tur, quod liceat aliquo modo dare anſam
vel occaſionem peccandi, ſubminiſtrando
materiam de ſe indifferentem, ut ſi herus
relinquat ciſtam apertam, ut famulum de-
prehendat in furto; e domo abeat, & ino-
pine redeat, ut uxorem in adulterio depre-
henſam emendet. *Ratio* eſt, quia hæc vi-
detur tantum eſſe remota cooperatio ad al-
terius peccatum per actionem de ſe indif-
ferentem, quod ex juſta cauſa licet; neque
intenditur proximi peccatum, quod odio
habetur, ſed tantum emendatio & corre-
ctio, caſu quo peccare voluerit: idem vi-
detur dicendum de cuſtodibus gabellarum,
ſilvarum, hortorum, qui ſtudioſe ſe ab-
ſcondunt ut deprehendant, & ab ulteriori
transgreſſione deterreant transgreſſores. *Nov.
Sanch. Laym. hic num.* 5. Oppoſitum ta-
men eſt tutius & probabilius; quia etſi
apertio ciſtæ, abitus mariti de ſe ſint quid
indifferens, in his tamen circumſtantiis ſunt
ſollicitativa ad peccatum, & ut talia in-
tenduntur, etſi ad bonum finem; non enim
11 ſunt facienda mala ut eveniant bona. 7.
Multo minus licebit aliquem ſubornare,
qui proximum tentet ad peccatum, v. gr.
uxorem ad adulterium, hoc enim erit du-
plex ſcandalum, unum reſpectu tentantis,
quem inducit ad illicitam ſollicitationem,
& alterum reſpectu tentati, cui das occa-
ſionem conſentiendi illicitæ ſollicitationi.
8. Probabiliter licet alicui præbere vinum 12
fortiſſimum, cujus virtutem ignorat, ut ex
eo inebriatus abſtineat ab homicidio, adul-
terio, vel ſimili delicto, quod commodio-
ri via impediri non poteſt, ſecundum di-
cta *caſu* 12. *n.* 9. 9. Inducere aliquem ad 13
peccandum venialiter, eſt tantum veniale;
niſi inductus per hoc forte pateretur gra-
ve damnum in ſpiritualibus, ut continge-
re poſſet in homine valde ſancto. *Ratio*
eſt, quia quamvis peccatum veniale ſit ma-
jus malum, quam omnia mala temporalia,
tamen in genere ſuo eſt aliquid leve, & fa-
cile reparabile: ſicut ergo aliquis non pec-
cat mortaliter illud cauſando in ſe ipſo, ſic
nec cauſando in aliis.

CASUS XX.

De actione, a qua quis abſtinere debet, ut evitet ſcandalum.

Item De cooperatoribus ad peccatum alienum.

VAlentia dubitat. 1. *An ad vitandum lapſum proximi teneatur abſtinere ab opere licito vel præcepto*. 2. 3. *An liceat alterius peccato cooperari*. 4. *An puella poſſit converſari cum adoleſcente, a quo turpiter amatur*. 5. 6. *Quid de muliere nimium ſe ornante &c.* 7. *An liceat ſcribere vel portare litteras ſollicitantes ad peccatum*. 8. *An ferre vel acceptare munera ad malum finem*. 9. 10. *Quid de vendente fucos muliebres, gladios, chartifolia, venena, &c.* 11. *Quid de famula ſubſerviente Dominæ fornicaturæ*. 12. *An peccet matrimonium contrahens cum peccatore vel voto obſtricto*. 13. *Vel Sacramenta petens ab excommunicato*. 14. *An poteſt reddi debitum conjugi contra votum petenti*. 15. *An recipi fures, meretrices, aut iis domos locare*. 16. *An carnes vetitas apponere*. 17. *An hæreticis arma vel victualia advehere, cuniculos fodere &c.* 18. *An pro hoſte patriam occupante tributa exigere, ſubſcribere*. 19. *An mutuo dare pecunias ad uſuram, injuſtum bellum &c.* 20. *An juvare judæos*

Digitized by Google

dæos vel hæreticos in ædificandis ſuis templis. Pro reſolut..

1 QUÆR. I. An & quæ actiones omitti debeant in ordine ad evitandum proximi ſcandalum?

Reſp. Ad evitandum proximi peccatum eſt obligatio aliquoties abſtinendi ab opere licito non præcepto, ſi quis commode poſſit: eſt communis. Dicitur 1. *Aliquoties*: quia ſemper abſtinere ab opere alias licito videtur nimis durum. Dicitur 2. *Si quis commode poſsit*; nam charitas non obligat ad impediendum peccatum proximi cum gravi incommodo. Dicitur. 3. *Ab opere non præcepto*; Nam an ad evitandum ſcandalum ſit obligatio abſtinendi ab opere præcepto v. g. ab audienda Miſſa, jejunio &c.. eſt incertum; negat *Caſtrop.* affirmant communius alii, quia in tali caſu præceptum non obligat, & facile poſſumus a re præcepta abſtinere, ut ſupponitur, ergo aliquoties ad hoc tenemur. Utraque ſententia eſt in praxi tuta.

2 QUÆR. II. An & qualiter alterius peccato cooperari liceat?

Reſp. Nunquam licet cooperari per actionem, quæ proxime & directe influat in alterius peccatum qui enim ſic concurrit, reipſa vult ipſum peccatum; *Licebit tamen ex rationabili cauſa, & metu gravis incommodi ponere actionem de ſe bonam, vel indifferentem, ex qua remote & præter intentionem prævideatur proximi peccatum*: Eſt Regula certa ab omnibus recepta, ſed quænam actio proxime vel remote hic & nunc ad alterius peccatum concurrat, difficillimum eſt judicare, maxime poſt prop. 51. ab Innoc. XI. damnatam, quæ ſic habet: *famulus qui ſubmiſsis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit, deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi metu notabilis detrimenti id faciat, puta ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur*.. Ex hac damnatione conſtat, quod actio de ſe indifferens, & remote tantum ad peccatum adjuvans, ut aperire januam, deferre ſcalam &c. ex circumſtantiis poſſit adjuvare proxime, ideoque fieri omnino illicita; hæ autem circumſtantiæ in propoſitione damnata ſunt: 1.

3 Quod fiat *ſcienter*, ſeu a ſciente, quod herus velit inferre ſtuprum; nam in dubio herus non præſumitur malus, adeoque nec erit illicitum ejus mandatum exequi. 2. Quod fiat *multoties*. 3. Quod fiat *ex inſufficienti cauſa*, qualis eſt ſemel vel bis a Domino percuti, torvis oculis aſpici, e domo expelli; an autem ejuſmodi cooperatio famuli ſaltem liceat ex metu mali graviſſimi, mutilationis, vel mortis, non eſt certum; merito id negat *Lacroix lib. 2. num. 254. Viva opuſc. 1. quæſt. 4. art. ult.* Quia cooperatio ex circumſtantiis directe & proxime tendit in peccatum, ideoque eſt intrinſece mala, nec ex ulla circumſtantia honeſtari poteſt; per quas autem actiones in particulari, & quibus ex cauſis ad alterius peccatum cooperari liceat, non poteſt certa regula definiri; quæ probabiliora ſunt, dabunt reſolutiones ſeqq..

1. Puella neſciens, aut negative dubitans, an ab adoleſcente turpiter ametur, poteſt eum ex rationabili cauſa ad alloquium de ſe honeſtum admittere; quia in dubio adoleſcens debet præſumi bonus: quod ſi ex moribus adoleſcentis, vel ex clandeſtinitate alloquii (ut fieri aſſolet) prudenter timeat in ſe vel in adoleſcente turpes cogitationes, motus, affectus, vel actus, peccat mortaliter eum admittendo: a potiori hæc tenent de oſculis, & amplexibus turpibus, quamvis ipſa in illa non conſentiret, modo poſſit ſine gravi incommodo vel infamia adoleſcentis (ut plerumque poteſt) impedire; nam hæc magis ſunt periculoſa, & multo magis excitant ad Venerem, familiarior tamen converſatio, vel amplexus honeſti inter ſponſos de futuro ad conciliandum vel conſervandum honeſtum amorem in ordine ad matrimonium non ſunt peccatum ſaltem mortale, etiamſi prævideantur motus turpes, modo non intendatur, & abſit periculum conſenſus.. 4

2. Puella ſe ornans convenienter ſtatui, ut honeſte placeat, & habeat honeſtos procos, non peccat: imo & cultus ſuperfluus de ſe tantum venialiter malus eſt; ſi tamen ſciret aliquem in particulari ex ſuo ornatu lapſurum, teneretur ſaltem ſub veniali una aut altera vice ab ornatu etiam honeſto, citra tamen grave incommodum, abſtinere; ſi per ornatum intendat placere turpiter amanti, vel in ejus gratiam ſe ornet, etiamſi ipſa eum turpiter non amet, 5

Digitized by Google

tamen peccat mortaliter; idem eſt ſi a turpiter amante ſine neceſſitate admittat compreſſiones manunm, nutus furtivos, multo magis ſi ſimilia reddat, tunc enim turpem amorem approbat, fovet, excitat. Eadem eſt ratio, ſi data opera ſe conſpiciendam ſiſtat, vel occurrat turpiter amanti; ſecus ſi caſu vel etiam ex juſta cauſa in ejus conſpectum veniat, ne ſcilicet longo tempore privetur libertate exeundi, e feneſtra proſpiciendi &c.

6 3. Mulier adhibens ornatum de ſe ſcandaloſnm, aut notabilem denudationem pectoris, peccat mortaliter, nec abſolvi poteſt niſi dimittat; nam ſi verba turpia coram pluribus prolata, aut etiam pictura venerea publice expoſita communiter reputantur mortale, ob periculum ſcandali in uno vel altero, quomodo non erit mortale talis denudatio, quæ magis ad venerem provocat quam verba aut pictura! caveant igitur ab his nuptæ & innuptæ, ne fiant rete diaboli ad illaqueandas animas.

7 4. Nulla ex cauſa, nequidem metu mortis, videtur licitum ſcribere vel ſcienter deferre litteras ſollicitantes ad libidinem, duellum, vel aliud peccatum: ita communiter omnes poſt propoſitionem 51. ab Innoc. XI. damnatam: *Ratio* eſt, quia tales actiones videntur immediate & directe tendere ad peccatum, & ſicut verba ſunt ipſa externa ſollicitatio ex ſui inſtitutione ad impetrandum conſenſum ordinata, ſic & ſcriptura; profecto ſi ſcienter apportare ſcalam, aperire januam, humeros ſubmittere hero ad ſtuprandam virginem aſcendenti, ſit proxime & directe concurrere ad peccatum heri, cur non ſcribere aut portare litteras obſcœnas, vel ſimiles? *Dico obſcœnas*: nam litteras amatorias, petentes honeſtas nuptias & ſcribere, & portare licebit.

8 5. Nec videtur licitum ferre munera ad malum finem ex quacumque etiam cauſa, quia hoc eſt ſollicitare, & per conſequens proxime operari ad peccatum; neque poterit virgo talia munera libere acceptare, quamvis etiam proteſtaretur ſe nolle conſentire in peccatum, tamen acceptando munera illud reipſa fovet, datque ſpem explendi aliquando deſiderii; *Dixi libere*, nam ſi puella metu mortis verb. gr. cogeretur acceptare talia dona, ſciret offerens ſe nunquam habiturum ſpem cum ea peccandi, ideoque ipſa non cenſebitur fovere peccatum. Oppoſitum eſt de portante munera aut litteras ad turpem finem; nam quamvis portans id faciat ex metu graviſſimi mali, tamen ipſa portatio manet externa ſollicitatio, ideoque directa cooperatio ad peccatum, quod eſt intrinſece malum.

6. Non eſt illicitum ex gravi cauſa cooperari alterius peccato remote & materialiter, præbendo materiam de ſe bonam, vel indifferentem, etſi alius ea prævideatur abuſurus ad peccatum; ſic enim ipſe Deus permittit divitias avaris, quos tamen ſcit iiſdem eſſe abuſuros ad ſuppreſſionem pauperum aliaque ſcelera. Ex eodem capite excuſantur mercatores, qui, ne patiantur notabilem lucri diminutionem, faciunt vel vendunt fucos muliebres, gladios taxillos, chartifolia, etiamſi ſciant emptores non tantum aliquos in genere (alioquin enim vix ullus rem talem vendere poſſet) ſed etiam aliquem in particulari iis abuſurum ad peccandum. Eſt communiſſima apud *Nav. Sanch. lib. 1. mor. cap. 7. Dian. p. 3. tom. 6. reſ. 44. p. 5. tom. 7. reſ. 39.* 9

Dices 1. Volenti ſe vel alium occidere non poſſum vendere gladium vel venenum: 2. Volenti fornicari non poſſum procurare ſcortum; ergo nec licet vendere vel procurare fucum muliebrem vel chartifolia, quibus quis ſcitur abuſurus ad peccandum. 3. Non licet apportare ſcalam, humeros ſubmittere aſcenſuro ad ſtuprandam virginem, ergo nec vendere vel procurare ornatum mnliebrem, qua femina intendit ſeducere adoleſcentes. 4. Saltem leve illud lucrum quod quis habet ex tali venditione, non eſt cauſa ſufficiens vendendi venenum, quo quis ſe vel alium intendit occidere. Reſponſio eſt difficilis, nihilominus Reſp. *ad 1. N. aſſ.* nam etſi non ex qualibet, tamen ex graviſſima cauſa, metu verb. gr. mortis licebit vendere gladium, venenum &c. quo quis certo creditur abuſurus; quia in pari periculo major eſt habenda cura vitæ propriæ, quam alienæ. *Ad 2. N. C.* Præſentia ſcorti ex ſe eſt inductiva & irritativa ad venerem, præſertim reſpectu hominis ad luxuriam diſpoſiti, eſtque quaſi externa ſollicitatio vel petitio, ut ſcortum conſentiat 10

ſentiat

Digitized by Google

ſentiat & cooperetur in rem turpem, ergo eam procurare videtur proxime & directe concurrere ad libidinem; ideoque forſan nec metu mortis licitum; econtra ornatus vel fucus muliebris ſunt res de ſe indifferens, qua quis bene vel male uti poteſt. *Ad* 3: *N. C.* procurare ſcalam, ſubdere humeros aſcendenti ad ſtuprandam virginem in circumſtantiis propoſitionis damnatæ eſt proxime cooperari peccato; vendere autem veſtes, ornamenta &c. eſt tantum cooperari remote, quod ex juſta cauſa licet, qualis eſt, ſi vendentes non uno, ſed paulatim deberent carere pluribus emptoribus, & notabili lucro. Unde *patet ad* 4. Nam quo majus eſt peccatum, quod timetur, & quo actio proprinquius influit, eo major requiritur cauſa, ut quis ad illud etiam remote cooperari poſſit, ideoque ad vendendum venenum, quo quis vult uti ad occidendum hominem, requiritur cauſa graviſſima, ad alia & communia, cauſa minus gravis v. g. notabilis lucri diminutio.

11 7. *Sanch. Laym. Tamb. Buſembaum hic numer.* 4. *Sporer. numer.* 99. excuſant famulam: idem eſt de famulo: quæ ex officio famulatus ſcienter ſubſervit Dominæ fornicaturæ, eam ornando, veſtiendo, ad amaſium comitando, cibos coquendo, lectum ſternendo, januam aperiendo &c. Rationem dant; quia hæc tantum remote concurrunt ad peccatum: Sed ſi hæc omnia ſimul ſumpta ſcienter facta remote concurrant, cur non dicetur licite concurrere famulus ſcalas apportans, januam aperiens, humeros hero ad ſtuprandam virginem aſcendenti ſubmittens? Quod tamen licere damnatum eſt, & certe non video, quomodo ſervus per humeros deducens herum ad feneſtram proximius concurrat ad peccatum, quam famula januam aperiens, lectum ſternens, ducens pellicem ad amaſium &c.

12 8. Quamvis ex juſta cauſa quis poſſit contrahere matrimonium cum perſona in peccato mortali conſtituta, ut habet *communis*, quia hoc eſt alterius peccatum ex cauſa permittere, non poteſt tamen contrahere cum habente votum caſtitatis; quia hoc eſſet acceptare perſonam Deo antecedenter obligatam, quod videtur injurioſum Deo & intrinſece malum, nec Parochus poteſt ejuſmodi matrimonio aſſiſtere, niſi ex graviſſima cauſa, quia ex officio debet procurare quantum poteſt, ut Sacramenta adminiſtrentur dignis.

9. Parochus excommunicatus non toleratus, vel publicus percuſſor Clerici, non poteſt extra extremam neceſſitatem licite adminiſtrare Sacramenta, ut dicam ſuo loco, ideoque extra talem neceſſitatem etiam Sacramenta ab eo peti non poſſunt; quia hoc eſſet petere aliquid, quod alter ſine peccato dare non poteſt, quod nunquam licet, quia eſſet petere peccatum: Potes tamen ex juſta cauſa v. g. ut ſatisfacias communioni annuæ aut lucreris indulgentias, Sacramenta petere a Parocho excommunicato tolerato, vel etiam concubinario, ſi alius ad manum non ſit: Ratio eſt, quia ex juſta cauſa petis, quod alter poteſt & debet tibi digne conferre, ſi ergo indigne conferat, ſibi imputet. 13

10. Si conjux voto caſtitatis obligata debitum petit, teneris ex charitate diſſuadere, ſi tamen non perſuadeas, debitum reddere potes, quia uteris jure tuo, melius facis ipſe petendo ac præveniendo, ſic enim ipſa jam obligata reddere amplius non peccabit. 14

11. Caupo recipiens ſcienter fures, uſurarios, meretrices, cum probabili periculo, ne alii per eos patiantur damnum vel ſcandalum, peccat mortaliter, quia eorum peccata fovet, idem eſt, ſi uſurariis, vel meretricibus ſuas domos ſine juſta cauſa elocet, juſta autem cauſa elocandi erit, ſi in civitate talis elocatio ſit permiſſa, & aliis ſine gravi damno elocari non poſſint. 15

12. In civitatibus, in quibus Catholici hæreticis permiſti vivunt, poteſt caupo ex gravi, in urbe mere Catholica ex graviori cauſa vendere & apponere hoſpitibus id petentibus carnes, aut ſimiles cibos vetitos: Quia hoc eſt tantum remote cooperari ad alterius peccatum ex juſta cauſa, juſta autem cauſa videtur eſſe, ſi timeat hoſpites notabiliter minui, aut gravia verba, rixas, & contumelias; ex eodem capite excuſantur qui vinum vendunt illis, quos probabiliter putant ſe inebriaturos, ſolum autem lucrum, quo carerent, ſi præciſe illud vinum non venderent, non videtur cauſa ſufficiens *S. Th.* 2. 2. *q.* 150. *art.* 1. Idem eſt de artifice, qui ſervos habet catholicos, 16

qui-

Digitized by Google

quibus ſi in Quadrageſima carnes non ſubminiſtret, pateretur aliquod murmur: Secus ſi eum cum gravi damno desererent, eo quod ſimiles e Catholicis habere non poſſit. Nunquam tamen licebit ad cibos prohibitos aut largiores hauſtus cum prudenti timore ebrietatis vel abuſus provocare, quia hoc eſſet eorum peccata directe intendere, quod eſt intrinſece malum.

17 13. Catholicus inter hæreticos habitans poteſt ex timore gravis damni, quale eſſet, ſi a communi mercimonio, & lucro cum notabili damno familiæ excluderetur, hæreticis arma, victualia, ſarcinas advehere, cuniculos fodere, remigium deducere: Idem ex gravi metu verberum vel mortis licet captivis Chriſtianis apud Turcas, tum quia id eſt tantum remote cooperari, tum quia ejuſmodi metus eſt ſufficiens cauſa excuſans, quod ſi tamen ejuſmodi auxilia negando poſſent Chriſtianos vel Catholicos magno periculo eripere, vel victoriam cauſare, obligarentur ex charitate vitam propriam poſtponere bono communi Reip. vel Eccleſiæ. *Navar. Molin. Laym. l. 2. t. 3. cap. 13. num. 5.*

18 14. Si hoſtis injuſte occupet patriam, poſſunt priores officiales ſua officia retinere animo impediendi malum majus, & facilius reſtaurandi cauſam juſtam, etſi cogerentur injuſtum tributum exigere, vel etiam ſolvere, niſi hæc cedant in majorem oppreſſionem legitimi Principis, Eccleſiæ, vel Reipublicæ: Ratio eſt, quia nec legitimus Princeps, nec ſubditi ſunt inviti, ſi enim non fiat per hos, fiet per pejores ab hoſtibus ſubſtitutos, *Layman loc. cit. Sporer num.* 105. *La Croix* 275. Quod iidem etiam extendunt ad ſubſcriptionem decreti de exigendo iniquo tributo, quod non videtur admittendum, eo quod ſubſcribere tributo iniquo ſit approbare & confirmare grave alterius peccatum, imo eſt reale mendacium: ſubſcribens enim in facto teſtatur ejuſmodi tributum eſſe juſtum, ideo enim exigitur ſubſcriptio: Non tamen tenebitur ad reſtitutionem, quia, ut dictum eſt, Princeps & ſubditi non ſunt inviti.

15. Ex cauſa juſta licet uſurario aut injuſtum bellum gerenti pecunias mutuo dare, eumdemque in numerando, computando, tranſportando juvare, quia hæc omnia remote ſe habent ad peccatum uſurarii, non tamen licet nomine uſurarii contractum uſurarium inire, quia hic habet ſpeciem rapinæ, ſicut ergo nomine alterius non licet aliena rapere, ſic nec inire contractum uſurarium niſi excuſet externa neceſſitas, de qua alibi. 1

16. Excuſantur, qui ex gravi cauſa, ad lucrandum v. g. panem, juvant ædificare vel reſtaurare Synagogas judæorum, vel templa hæreticorum, nam quamvis illa templa ſerviant ad malum finem, ſcilicet, cultum falſum, tamen ædificatio ad illud ſe habet remote. 20

EX TRACTATU

DE JURE ET JUSTITIA.

CASUS XXI.

De Natura & diviſione juris ac juſtitiæ.

Ammon Princeps a Campſore ſuo ſub penſione annua ſuſcipit pecuniam. 6. Solutionem vel differt, vel omnino negat, ſub prætextu communis neceſsitatis, ibid. quam tamen poſtea in uſus privatos vel ſuperfluos impendit, & quia Campſor his offenſus debitam Principi reverentiam negat, ſeque communibus civium oneribus ſubtrahit, Princeps in pœnam etiam prædia ei adimit, & in bonum commune convertit. 7. Tandem ut ab illius proteſtationibus liberetur, illum quamvis artis bellicæ ignarum cohorti militari præficit, ut primus in acie primus pereat. 8. Pro reſolutione.

QUÆRES I. Quid & quotuplex ſit jus?

Reſp. primo: Jus varie accipitur, aliquando pro ſcientia juris, ſic qui novit leges, dicitur juris peritus, quandoque pro ipſis legibus & ſic dividitur in jus naturale & poſitivum, in jus canonicum & civile, jus autem 1

rem hic ſignificat liberam & legitimam facultatem diſponendi de re aliqua, licite ab alio non impedibilem, dicitur primo legitima facultas, ideſt, facultas diſponendi conformiter legibus juſtitiæ; nam contra leges de re aliqua diſponere non eſt juris, ſed violentiæ & injuſtitiæ, dicitur ſecundo ab alio non impedibilis, quia jus activum, de quo hic ſermo eſt, fundat in aliis obligationem jus illud non impediendi, quia vocatur jus paſſivum ſeu debitum præſtandi vel omittendi aliquid, ut juri activo alterius ſatisfiat.

2 Reſp. II. Jus præcipue dividitur in jus in re, & ad rem; *Jus in re* ſeu reale eſt, quo ipſam rem habeo mihi obligatam, ut eam apud quemcumque detentorem repetere poſſim; *Jus ad rem* ſeu perſonale eſt, quo non res ipſa ſed perſona aliqua mihi ex delicto, vel contractu obligata eſt aut rem aut pretium ejus tradere: *Jus in re* fundat actionem realem, per quam ipſam rem repeto, & mihi vendico: *Jus ad rem* fundat actionem perſonalem contra perſonam ex contractu vel delicto obligatam, ut ſi vendas equum Titio, & hic non ſoluto pretio iterum vendat & tradat eum Sempronio, non habes amplius jus in re ſeu actionem realem repetendi ipſum equum, qui pleno jure tranſiit in Sempronium, ſed actionem perſonalem non contra Sempronium, qui nec ex contractu nec ex delicto tibi eſt obligatus, ſed contra Titium, qui obligatur tibi pretium equi exolvere ex contractu emptionis.

3 Reſp. III. Jus aliud vocatur *juriſdictionis* & eſt poteſtas auctoritative diſponendi de ſubditis in eorum utilitatem; aliud *proprietatis* ſeu dominii, eſtque poteſtas diſponendi de re aliqua tanquam ſua, jus dominii iterum aliud eſt perfectum, aliud imperfectum, *perfectum* eſt facultas diſponendi ad omnem uſum ſibi poſſibilem auctoritate propria, vendendo, oppignorando, elocando, donando &c. dominium *imperfectum* eſt facultas diſponendi tantum ad aliquos uſus: Species dominii imperfecti ſunt *uſusfructus*, *uſus*, uſusfructus eſt jus utendi ſimul & fruendi re aliena ſalva ejus ſubſtantia; ad uſumfructum pertinent feudum, emphyteuſis &c. Uſus eſt facultas tantum utendi re aliena v. g. habitandi in domo abſque eo quod eam alienare vel fructus elocationis percipere poſſim.

QUÆR. II. Quid & quotuplex ſit juſtitia?

4 Reſp. I. Juſtitia proprie dicta eſt *conſtans & perpetua voluntas jus ſuum cuique tribuendi*, magis theologice eſt habitus inclinans ad ponendam æqualitatem inter jus activum unius & paſſivum alterius, æqualitas autem hæc conſiſtit in eo, quod alicui tantum detur quantum juſte poteſt exigi, eſtque objectum formale *quod* virtutis juſtitiæ, objectum autem formale *quo* ſeu motivum juſtitiæ eſt honeſtas hujus æqualitatis verb. gr. numeratio pecuniæ: objectum materiale remotum eſt ipſa res æqualiter debita v. g. pecunia.

5 Reſp. II. Juſtitia præcipue dividitur in legalem, diſtributivam & commutativam, *legalis* dicitur quæ ponit æqualitatem inter jus altum, quod tempore neceſſitatis in bona & labores civium habet reſpublica, & jus paſſivum ſeu debitum legale quod habent ſubditi ut tempore neceſſitatis ſubveniant reipublicæ, juſtitia *diſtributiva* eſt virtus ponens æqualitatem inter jus activum quod habent ſubditi ut recipiant bona & dignitates reipublicæ juxta proportionem meritorum, & debitum reipublicæ vel Principis, ut tribuat præmia vel officia dignioribus. Juſtitia commutativa ponit æqualitatem inter partem & partem reipublicæ, ſeu inter privatum & privatum vel quaſi privatum, quia etiam integræ communitates poſſunt inire contractus per modum privatorum vel inter ſe vel etiam cum uno ex ſubditis, & ſic contrahentes obligabuntur ex juſtitia commutativa, nam ut contrahentes non exercent jus altum neque juſtitiam diſtributivam, ut patet ex his.

6 Ad Caſum Reſp. primo: inter Principem ſuſcipientem pecuniam & Campſorem intercedit ſola juſtitia commutativa, quia ineunt contractum cenſus, omnis enim contractus fundatur in juſtitia commutativa, contra quam peccat Princeps injuſte differendo ſolutionem, cum onere compenſandi omne lucrum ceſſans & omne damnum emergens. Secundo: Princeps poteſt imo in communi neceſſitate tenetur a ſubditis ſubſidium exigere, ſervata tamen proportione ad cujuſlibet facultates, ut dicetur ſuo loco quod: ſi Campſor nollet quotam ſuam contribuere, poſſet Princeps penſionem ei debitam pro rata huc impendere & hoc faciendo exercet actum juſtitiæ

tum

Digitized by Google

tum legali, tum commutativæ, nam Princeps qua ſuperior & caput communitatis tenetur ex tacito pacto, qua pars vel membrum communitatis tenetur ex juſtitia ſeu debito legali procurare bonum commune eo modo quo poteſt : e contra ſi Princeps illa ſubſidia non convertat in neceſſitatem communem , ſed ad privatos vel ſuperfluos uſus , peccat contra juſtitiam legalem & commutativam , teneturque ad reſtitutionem non ob læſam juſtitiam legalem ſed ob læſum tacitum contractum de
7 procurando bono communi . 3. Quamvis Campſor juſte his offendatur , tamen obinde reverentiam debitam Principi negando peccat contra charitatem & honorem Principi debitum , ſubtrahendo ſe communi civium oneri peccat contra juſtitiam legalem, quare Princeps ei ſalvo tamen moderamine prædia in pœnam juſte adimit , adimendo exercet juſtitiam vindicativam , quæ juxta communiorem eſt quarta ſpecies juſtitiæ, quatenus ſcilicet intendit æqualitatem inter pœnam & delictum , etſi ſimul intercurrant aliæ juſtitiæ , tum commutativa quatenus ex officio & quaſi contractu tenetur malos punire , bonos præmiare , tum legalis quatenus ut pars reipublicæ tenetur ejus bonum procurare pro qualitate officii putida membra amputan-
8 do , ſecando &c. 4. Princeps hominem ignarum artis bellicæ præficiens cohorti peccat contra juſtitiam diſtributivam , quæ exigit talia munia imponi capacioribus : exponere autem aliquem primum in acie in qua videtur certo occidendus , per ſe loquendo principi licitum eſt , cum unus ex militibus debeat eſſe primus, dico per ſe , nam ſi hoc fiat ex privata vindicta uti videtur hic fieri , eſt homicidium ; ſi fiat ob commiſſum crimen ad vindictam publicam eſt actus juſtitiæ vindicativæ.

CASUS XXII.

De modis acquirendi rerum dominium.

BArtholus quærit . 1. *Quot modis res acquirantur* . 2. *Quid de animalibus manſuetis cuſtodiam egreſſis* . 3. *Silveſtribus* . 4. *Apibus* , *columbis* . 5. *Piſcibus* . 6. *An venatio ſit prohibita clericis* . 7. *An Princeps poſſit eam prohibere omnibus* . 8. *An tunc debeat ſtare pro damno per feras cauſato* . 9. *Quid de venantibus contra prohibitionem* . 10. *Quid ſi unus feram vulneravit* . 11. *Qui de gemmis & lapillis in littore maris vel fluminis* . 12. *Fodinis* . 13. *Silvis* , *paſcuis* . 14. *Rebus derelictis* . 15. 16. 17. 18. *Theſauris* . 19. *Quid de acceſſione per nativitatem* , *alluvionem &c.* 20. *Per induſtriam* . 21. *Miſtionem*, *confuſionem*. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quot modis acquiri poſſit re- 1
rum temporalium dominium?

Reſp. Variis. 1. Per contractum dominii translativum , donationem , emptionem , mutuum, &c. De quibus ſuo loco . 2. Per præſcriptionem , de qua *Caſ. ſeqq.* 3. Per inventionem , de qua *Caſ.* 45. *num.* 8. & *infra num.* 17. 4. Per acceſſionem . 5. Per occupationem de quibus in præſenti , eſt autem occupatio rei vacantis vel derelictæ corporalis apprehenſio cum animo eam habendi ut ſuam. Res *vacantes* dicuntur quæ nullum habuerunt Dominum & harum aliquæ ſunt animatæ , ut feræ in ſilvis , piſces in acquis , aves in aere , quæ acquiruntur venatione & piſcatione , aliæ ſunt inanimatæ ut gemmæ , lapilli in littore maris vel fluminum , res *derelictæ* vocantur quæ Dominum habuerunt , ſed habere deſierunt , ut miſſilia principum , theſauri dudum reconditi &c.

QUÆR. II. Quid circa occupationem 2
animalium in genere?

Reſp. Sequentia 1. Animalia manſueta & domeſtica quæ ex natura ſua non ſilveſcunt ut bos, ovis, canis, gallina, etſi cuſtodiam Domini ſui longius egreſſa fuerint non amittunt priorem Dominum , ſed ubicumque reperta vel etiam ab incendio, naufragio vel lupo erepta Domino ſunt reſtituenda. 2. Animalia ſilveſtria fera, vaga, fiunt primo occupantis, ut urſi, cervi, apri, lepores, cuniculi , aves &c. *L.* 1. *ff. de acq. poſſeſſ.* Manentque ſub ejus dominio quamdiu in cuſtodia coercentur , adeo ut omnis qui illa quovis modo e cuſtodia extrahit furtum committat cum onere ea Domino reſtituendi ; ſi vero e cuſtodia emiſſa vel profuga conſuetudinem redeundi amiſerint (quod tunc cenſetur fieri ſi ter vel quater non redierunt nec facile recipi poſſunt.) tunc tanquam ſilveſtria & communia iterum a quovis occupari poſſunt, quod idem dicendum eſt de apibus , ſi extra conſpectum Domini avolantes recipi non poſſunt

5. *apum*

Digitized by Google

§. *apum* inſtit. De rerum diviſ. item de columbis, ſi columbarium per aliquot dies deſeru.r nt; quocirca tamen attendenda eſt locorum conſuetudo. Difficultas hic eſt, an liceat columbas meliori eſca propoſita vel aliis artificiis ex alieno columbario allicere, ut conſuetudinem redeundi amittant, ſuppono enim columbaria ſecluſa lege ſpecialiter prohibente eſſe licita, ut probat *Molin. diſc.* 48. Reſp. Id per ſe non licere præſertim ſi accedat fraus ut ſi alliciantur propoſito ſemine odorifero, vel aliis illecebris; nam quamvis animalia conſuetudine redeundi omiſſa fiant primo occupantis, quamdiu tamen conſuetudinem illam retinent, non licet ea allicere ad conſuetudinem deſerendam, ſicut non licet ea irritare ut rupta cuſtodia fugiant *Lug. diſt. 6. num.* 43. Si tamen abſit fraus & columbæ ſua ſponte ad alium redire deſinant, & tuis ob meliorem eſcam commaneant, merito te ſaltem ob communem conſenſum & conſuetudinem excuſant *Silvius* 2. 2. *qu.*
5 *66. art.* 2. *Leſſ. c. 6. dub. 6. nu.* 27. 3. Si cuſtodia ferarum magnæ ſit vaſtitatis & magis conſtituta ex natura loci quam hominum induſtria ut cervi in magnis ſaltibus, piſces in ſtagnis & lacubus, ita ut captura exiſtat difficilis & dubia, adhuc retinent naturalem libertatem ideoque fiunt primo occupantis *Covarruv. Molin. Laym. cap. 3. tom.* 1. *c.* 5. *numer.* 12.

6 QUÆRES III. Quid circa venationem? Reſp. Sequentia. 1. Venari per ſe licitum eſt, prohibetur tamen clericis cap. 1. & 2. *de clerico venatore* & in *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 12. *de reform.* Et adhuc magis religioſis per Clem. I. §. *porro.* hæcque prohibitio non intelligitur de venatione quieta, minime tumultuoſa cum retibus, laqueis & paucis canibus, ſed de ea, quæ fit cum clamore, armorum equorumque ſtrepitu *Caſtrop. Laym. num.* 15. *Lug. nu.* 51. *Sporr. t. 6. c.* 1. *num.* 156. *Metzger tom.* 11. *d.* 27. *a.* 1. *num.* 6. Imo clericum ex capite venationis ſecluſo ſcandalo non facile eſſe damnandum mortalis docet *Molina diſt.* 44. Et pœna ſuſpenſionis in clericos venatores per Concilium Aurelianenſe lata vel eſt uſu abrogata vel non arguit culpam gravem, cum tantum ſit ferendæ ſententiæ.

7 2. Poſſunt quidem Principes in locis publicis ſibi venationem reſervare & aliis prohibere etiam ob ſolam recreationem, quia Princeps pro bono publico laborat, ideoque dignum eſt, ut ei recreationes debitæ ex publico retribuantur *Leſſ. b. tom.* 4. *de juſt. quæſt. 6. art.* 4. Omnem tamen venationem in omnibus ſui principatus locis prohibere nimis eſt durum, nec in jure nec ſufficienti ratione fundatum; nam ad illorum recreationem ſufficit, quod quædam loca illis reſerventur *Silv. loc. cit.* tenetur- 8
que Princeps damna, quæ feræ ob prohibitionem multiplicatæ vicinis agris vel pratis inferunt reſarcire, niſi domini prædiorum ex contractu oneroſo vel gratis conſenſerint *Molin. diſt.* 27. ubi explicat modum reſtituendi & obligationem quam Confeſſarii principium habent negandi eis abſolutionem quamdiu efficax remedium adhibere nolunt, neque juſta eſt prohibentium excuſatio, quod forſan permittant ferarum occiſionem, quoties in alienos agros eruperiut, quia non tantum tenentur hoc permittere, ſed etiam operam dare ne ſubditi ex ferarum multitudine damnum patiantur, *Covar. ad regul. peccatum pag.* 258. *Silvius art.* 2. Simili modo graviter peccant & reſtituere tenentur, qui ad venandum egreſſi per ſuos famulos, equos vel canes damna inferunt alienis ſegetibus, prædiis &c. *Navarr. cap.* 17. *num.* 125. *Angel. Silveſt. V. Venatio.* 3. Qui tempore 9
indebito v. g. quando feræ ſunt prægnantes, aut in fundo alieno contra prohibitionem Principis venantur, feras quas capiunt ſuas faciunt niſi locus ſit circumſeptus, quia manent communes, peccant tamen ſed plerumque tantum venialiter, niſi grave damnum inferant ſegetes conculcando, ſobolem ferarum extinguendo, vel abigendo, hac enim ratione multum nocent, non autem quod capiant aliquas feras magni valoris, cum illæ ante captum non ſpectent ad dominum fundi vel aliquem alium, ſed ſint nullius *Silveſt. loc. cit.* tranſgreſſores juſte puniri poſſunt, raro tamen pœna corporali vel capitali, niſi damnum illatum eſſet valde grave vel cum contumacia aut quaſi contemptu continuatum. 4. Fera lethaliter vulnerata ab 10
uno ita ut moraliter effugere non poſſit non eſt capientis, ſed ejus qui vulneravit & inſequitur, quia eam jam moraliter cepit, & ita habet praxis, ſi vulnus non eſt lethale aut percuſſor depoſuit animum eam inſequendi ſit capientis: ſi fera a duobus eſt

Digitized by Google

eſt vulnerata, dubitatur autem an ex pri-
mo vulnere erat moritura, dividenda eſt,
ſi tuo laqueo irretita certo evaſiſſet, niſi
alius tenuiſſet, tota eſt tenentis, in dubio
iterum eſt dividenda: *Lugo*, *Sporer loc. cit.*
11 QUÆRES IV. Qualiter per occupatio-
nem acquirantur res inanimatæ?

Reſp. 1. Lapilli, gemmæ, uniones, con-
chilia in mari vel flumine reperta fiunt pri-
mo occupantis. *ff. de rerum divis*, §. *lapilli*;
dico occupantis, non videntis, nam ſi unus
gemmam primo videat, alter vero prius
apprehendat, erit apprehendentis non au-
tem videntis, idem eſt de inſula in mari
reperta nunquam inhabitata vel dudum de-
12 ſerta. 2. Fodinæ lapidum, cretæ, arenæ,
ſalis, carbonum, tanquam pars vel fructus
fundi pertinent ad fundi dominum, idem
jure antiquo valebat de venis metallorum
argenti, auri &c. modo ſolent eas Princi-
pes ſibi reſervare in uſus publicos ita tamen
ut domino fundi compenſetur damnum,
quod infertur loco *Leſſ. Layman* ſupr. *Lug.*
13 *n.* 106. 3. Silvæ per paſcua ſi ſint ſub cer-
to domino ſive alicujus privati ſive totius
communitatis abſque crimine furti & obli-
gatione reſtitutionis ab aliis occupari vel
defructuari non poſſunt, quoad ligna arida
tamen domini non ſolent eſſe graviter in-
viti maxime reſpectu pauperum. *Silveſt.*
loc. cit. ſi ſubditi in ſilvis ad ſuum pagum
vel communitatem ſpectantibus contra pro-
hibitionem ligna cædant ad uſus ſibi ſuæque
familiæ neceſſarios, modo non faciant ma-
gnam ſtragem, non peccant graviter neque
ad reſtitutionem obligantur, quia ſunt pars
communitatis dominum habentis, & ejuſ-
modi leges reſpectu ſubditorum plerumque
ſunt mere pœnales *Salonius ad q.* 62. *a.* 3.
Tolet. l. 5. *c.* 20. *Leſſ. Azor p.* 3. *l.* 5. *c.* 17.
Econtra cædentes ligna vel depaſcentes pa-
ſcua communitatis alienæ peccant mortali-
ter, niſi & alii eorum ſilvis & paſcuis com-
munibus utantur damnaque mutuo com-
penſent vel ex praxi conſtet vicinos conten-
tos eſſe ſola mulcta tranſgreſſoribus imponi
ſolita. *Salon. Rebell. part.* 1. *c.* 38. *Molin.*
Azor. Vaſq. Laym. loc. cit. ſi reſpublica ſil-
vam vel paſcuum commune alicui elocavit,
ſubditi non poſſunt abſque furto ligna cæ-
dere vel paſcuis uti, quia locatarius jus ac-
quiſivit ideoque eſt rationabiliter invitus.
14 QUÆR. V. Quid circa res derelictas &
theſauros?

Reſp. *Imo*: *res derelictæ* vocantur, quas
dominus non amplius vult eſſe e numero
rerum ſuarum, nec curat eas recuperare,
etſi facile poſſit, unde patet res metu nau-
fragii vel incendii ejectas vel ex tali peri-
culo ereptas non eſſe derelictas, nec fieri
primo occupantis *leg. negativa Cod. de fur-*
tis, quia dominus ideo non abjicit quod
habere nolit ſed ut evadat velletque reci-
pere ſi poſſet, & ſi bona naufraga ſint Chri-
ſtianorum, occupantes ſub excommunica-
tione reſervata in Bulla Cœnæ ea reſtitue-
re tenentur, niſi procul a fluctibus abrepta
dominus ſciens ubi ſint ea recipere non
curet, vel tanta ſit temporis longinquitas
ex quo perdita ſunt, ut dominus vel ejus
hæredes non poſſint ea moraliter recogno-
ſcere nec aliquis ſit qui ſciat ad ipſos per-
tinere, tunc enim vere cenſentur dereli-
ctæ *Leſſ. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 67. *Lugo n.*
111. *Haun. tom.* 5. *num.* 152. *Spor. n.* 167.
Croix lib. 3. *part.* 2. *num.* 90.

Reſp. II. Circa theſaurum tenenda ſunt 15
ſequentia. 1. Theſaurus in jure definitur,
vetus pecuniæ vel ſimilis rei depoſitio, cujus
non extat memoria, ſive in terra, muro,
arbore, ſive alibi reconditus fuerit, ſi ex-
tet rei memoria vel dominus aut ejus hæ-
redes cognoſci poſſint, non eſt proprie the-
ſaurus, nec eſt inventoris, ſed domino vel
ejus hæredibus reſtitui debet, unde patet
quid dicendum ſit, ſi emiſti vas tabaci,
ſaccum lanæ hoſtibus ereptum in quo in-
venis aurum vel aliud pretioſum, ſi do-
minus omnino ignoratur, ipſa inventione
acquiris tibi theſaurum nec quidquam te-
neris venditori reſtituere, quia inveniſti in
re tua, nec venditor fuit dominus theſau-
ri nec eum tibi vendidit, utpote ſibi igno-
tum, ſed lanam tantum, cujus pars non eſt
theſaurus latens, ideoque ſi non a te ſed
ab alio in tua lana reperiretur ex media
parte foret inventoris: Econtra ſi ſcire poſſis
quis aurum in lana depoſuerit non ſis do-
minus auri, quia non eſt theſaurus, ſed res
aliena tibi per errorem tradita. Nec *obſtat*:
quod ignorans latere aurum per triennium
bona fide ſaccum habueris, quia ignorans
non poſſidet per conſequens nec præſcribit:
Vid. Caſ. 55. *art. num.* 7. ubi dicam quod
ſciens latere in alieno agro vel ſacco the-
ſaurum, illum abſque injuria pretio ordinario
emere poſſit. 2. Theſaurus ſive caſu ſive ex 16
propoſito repertus in fundo quoad dominium
utile

utile & directum proprio totus eſt inventoris, niſi ſit repertus arte magica vel a legibus reprobata, tunc enim poſt & non ante ſententiam judicis cedit fiſco *lib.* 10. *C. Tit.* 15. *Silvius quæſt. 66. art.* 5. *Lugo, Sporer. loc. cit.* 3. Theſaurus caſu repertus in fundo alieno ex media parte debetur domino fundi, & quidem ante ſententiam, quia hæc conſtitutio non eſt in pœnam ſed ex æquitate naturali: ſtudio quæſitus & inventus cum conſenſu domini totus eſt inventoris, ſine conſenſu vel cum conſenſu fraudulenter obtento repertus totus debetur domino *Leg. nemo Cod. de Theſaur.* quia tamen lex quoad illam medietatem eſt pœnalis, integer theſaurus non debetur domino niſi poſt ſententiam judicis *Silveſt. Re-*
17 *bell. Leſſ. Layman ſupr.* 4. Si penes unum eſt dominium fundi directum, pœnes alium dominium utile, ut in fundo, emphyteuſi, tunc theſaurus a tertio aliquo in tali fundo abſque dominorum conſenſu quæſitus & inventus ex æquo inter utrumque Dominum dividendus eſt, ſi unus ex partialibus Dominis theſaurum invenit, tunc dimidium totius ad inventionem pertinet non minus quam ſi extraneus caſu inveniſſet, alterum dimidium iterum dividendum erit inter utrumque uſufructuarium, ſcilicet & proprietarium. *Sporer. num.* 173. excipiunt *Rebell. Molin. Metzger. art.* 2. *nu.* 7. uſufructuarium, quia theſaurus non eſt fructus fundi, multo magis excipiendus, qui fundum in locationem, commodatum vel pignus accepit, itaut illis non plus debeatur de theſauro quam illi qui in fundo plane alieno theſaurum cum vel ſine
18 conſenſu domini reperit. 5. Theſaurus caſu inventus in loco publico ſub nullius proprietate conſtituto etſi ſit ſub dominio juriſdictionis ut Eccleſia, cœmeterium, forum, viæ publicæ, flumina, totus eſt inventoris, ſi ex induſtria ſit inventus aut locus publicus ſpeciali jure proprietatis ſpectet ad Principem vel Magiſtratum, tunc dimidia pars erit fiſci vel Eccleſiæ *inſtit. §. de rerum divis. Covarr. Bald. Leſſ. Silv. Spor. loc. cit.*

19 QUÆR. VI. Quid & quotuplex ſit acceſſio & qualiter per eam acquiratur dominium? Reſp. *Acceſſio* eſt jus quo res aliqua ideo ſit tua, quia rei tuæ tanquam præſuppoſitæ & principaliori accedit, alia eſt naturalis, alia induſtrialis, acceſſio *naturalis* fit primo per *nativitatem*, ſic dominus ancillæ fit dominus prolis etſi pater ſit liber, partus enim ſequitur ventrem, dominus pecoris fit dominus fœtuum, dominus fundi fit dominus arborum quæ in illo creſcunt, nam acceſſorium ſequitur principale *regul. jur.* 42. *in* 6. 2. fit per *alluvionem*, alluvio autem eſt incrementum, quod alluente flumine uni prædio demitur, & alteri adjicitur, quod ſi fiat latenter & quaſi inſenſibiliter dicitur alluvio *latens*, & pertinet ad eum cujus fundo adjicitur, ſi avulſio fiat per manifeſtum fluminis impetum, dicitur incrementum *patens* v. g. vis fluminis partem (intellige notabilem) de tuo prædio detraxit, & meo attulit, palam eſt eam tuam permanere niſi longiore tempore fundo meo adhæſerit, arboreſque quas ſecum traxit in meo fundo radices egerint, ex eo tempore cenſetur meo fundo acquiſita *Leg. adeo §. plene: de acquirend. rerum domin.* Si nata fuerit inſula vel flumen alveum mutet, alveus relictus aut nova inſula accedit prædiis vicinioribus, nata in medio flumine fit communis iis, qui ab utraque parte fluminis prope ripam prædia poſſident, *ut L. adeo & §. præterea* de rerum diviſ.

Reſp. II. Acceſſio *induſtrialis* fit per plan- 20
tationem, in ædificationem, intexturam, ſcriptionem, pictionem, quo etiam reducitur ſpecificatio, mixtio ſecundum ſequentes explicationes. 1. Quidquid ædificatur, ſeritur, plantatur, poſtquam radices egit, cedit ſolo utpote principaliori *inſtitut. de rerum diviſ.* Unde ſi ædificaſti in alieno fundo, dominus fundi fit dominus ædificii, & quidem ſi id feciſti ſcienter in foro externo, nihil repetere potes, etiamſi domus diruatur, ſi bona fide egiſti tenetur dominus pretium materiæ & operarum ſolvere. *L. adeo ff. de acquir. rer. dom.* ſi ex alienis lignis in proprio fundo ædificaſti ſis dominus ædificii, ſed ex jure civili cogi potes ad ligna in duplum vel triplum ſolvenda, & ſi domus diſſolvatur teneris ligna reddere in ſpecie. 2. Si annulo tuo accedat gemma, pes vel anſa proculo, dominus principalis fit dominus acceſſorii etſi hoc forte ſit pretioſus *L.* 23. *§.* 2. *ff. de rerum vindicat.* ſi tamen acceſſorium ſine detrimento ſeparari poſſit *Spor. Lug. num.* 160. docent non transferri dominium, olim ſcriptura chartæ cedebat per *§. littera inſtit.*

Digitized by Google

inſtit. de rerum diviſ. nunc vero quia charta eſt vilis pretii cedit Scripturæ ſicut & tabula, colorque picturæ. 3. *Specificatio* eſt
21 inductio novæ ſpeciei in rem aliquam ita ut in commercio humano fiat alia res v. g. ex lana pannus, ex frumento farina, ſecus ſi tantum ex lana alba fiat nigra, ex ſpicis excutiatur frumentum, quia manet eadem res: ut ſpecificatio transferat dominium requiritur primo bona fides, quia *L.* 12. §. *ad exhibend.* dicitur, quod ſcienter faciens ex meis olivis oleum vel ex meis uvis vinum non fiat dominus olei vel vini, ideo utique quia id facit ſcienter hoc eſt mala fide. *Haunold. tom.* 5. *num.* 107. *Croix nu.* 125. Contra Bachovium, Vveſenbecium. Deinde requiritur ut materia ad priorem ſpeciem reduci non poſſit v. g. ex alieno frumento feciſti panem vel cereviſiam, ex alienis uvis vinum, ex alieno corio calceos, ex vino acetum, ex quercu aſſeres, fis dominus panis, cereviſiæ, vini &c. ita tamen ut tenearis domino rei ſatisfacere in quantum ex ejus re factus es ditior: E contra ſi materia aliena ad priorem formam reduci poſſit non transfertur dominium, v. g. ex meo argento feciſti poculum, ex meis aſſeribus navim non fis dominus poculi, vel navis quia poculum poteſt iterum in argentum conflari,
22 navis in aſſeres diſſolvi. 4. *Miſtio* qua res ſolidæ miſcentur, v. g. pecunia cum pecunia, triticum cum tritico, vel *confuſio* qua confunduntur res liquidæ oleum cum oleo, vinum cum vino, tunc tantum transferunt dominium, ſi tuæ rei potiori vel notabili (ut merito requirit *Lugo num.* 166.) bona vel mala fide indiſcernibiliter admiſceas alienam tacito ſaltem animo eam tibi acquirendi, & quidem ſi id facias bona fide ſolum teneris reſtituere domino in quantum ex permiſtione factus es ditior; ſi mala fide, teneris ad rem & omne damnum emergens, ſi miſtio facta eſt caſu vel mutuo conſenſu vel ita ut res miſtæ diſcerni & ſeparari poſſint, nulla fit dominii translatio ſed ſingulis competit actio in rem arbitrio judicis diſcernendam. *Inſtit. de rerum diviſ.* idem eſt ſi rem alienam miſceas tuæ cum animo non acquirendi dominium, ut ſi frumentum tuæ cuſtodiæ commiſſum ut melius conſervetur miſceas tuo. *Lug. Spor. loc. cit.*

CASUS XXIII.

De modis acquirendi dominium per præſcriptionem.

C*Anutus ex hæreditate, donatione, emptione varia bona & jura poſſidet, quæritur, an titulo præſcriptionis in conſcientia retinere poſſit.* 1. 2. 3. *Res ſacras, jus decimandi, & immunitatem a decimis.* 4. *Res communes, publicas.* 5. *Furtivas apud defunctum depoſitas.* 6. *Quid de actibus meræ facultatis.* 7. *Aut de jure redimendi pignus vel rem venditam.* 8. *De obligatione obedientiæ.* 9. *Quid ſi ſcivit vel dubitavit an res eſſet aliena vel retinuit rem animo inquirendi vel adhuc dubitet facta inquiſitione.* 10. 11. *Quid ſi anteceſſor bona fide poſſedit vel de hoc ſit dubium.* 12. *Quid ſi habeat malam fidem reſpectu proprietatis, non reſpectu uſusfructus, aut ab initio habeat malam expoſt bonam fidem vel e contra.* 13. *Quid de ſervitute ruſtica & urbana.* 14. *Quid de debito perſonali ex mutuo vel empto.* 15. *Quid ſi intervenit error juris, verb. gr.* 40. *annis bona fide poſſedit bona Eccleſiæ ſine conſenſu capituli empta.* 16. *Qualiter noceat vel proſit bona, aut mala fides anteceſſoris.* 17. 18. 19. 20. *Quid ſi deſit titulus.* 21. 22. *Aut poſſeſſio civilis vel naturalis vel non poſſit probari poſſeſſio intermedia.* 23. *Quid de tempore poſſeſſionis mobilium & immobilium rerum ad pupillos vel Eccleſiam ſpectantium.* 24. 25. 26. *Quid de poſſeſſione immemorabili ejuſque probatione.* 27. *Quid de bonis fiſco incorporatis, denunciatis, commiſſis.* 28. *Quid de præſcriptione delictorum.* 29. *Quid de præſcriptione dormiente.* 30. *Aut interrupta.* 31. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſit præſcriptio & an tenеat in foro conſcientiæ. 1

Reſp. I. *Præſcriptio* eſt acquiſitio juris vel dominii per poſſeſſionem bona fide cum titulo tempore debito continuatam: ita quoad rem omnes. In rigore differt ab uſucapione, ſicut effectus a cauſa, hic tamen pro eodem fere accipiuntur.

Reſp. II. Præſcriptio non tantum in foro externo locum habet, ita ut completa præſcriptione, repetenti rem ſuam negetur actio, ſeu non audiatur in judicio, ſed etiam in foro interno conſcientiæ, ita ut qui rem vel jus alterius per tempus a lege defi- 2

Digitized by Google

definitum cum bona fide & titulo poſſedit, verum ejus acquiſiverit dominium poſſitque tuta conſcientia retinere, aut ſi ad alium devenerit vel priori domino per errorem reſtituta fuerit, eam tanquam ſuam repetere & a quocumque poſſeſſore vindicare valeat, eſt communis cum *D. Thom. quodlib.* 12. *art.* 25. *Scoto in* 4. *diſt.* 15. *q.* 2. *a.* 2. *Silv. Molin. Leſſ. Lug. Haun. tom.* 5. *num.* 164. *Herman. Theſ.* 25. *Pyrhing, Schmaltzgruber, Engel, Krimer in L.* 2. decret. tit. 26. contra paucos qui vel abſolute negant vel cum *Medina* ſaltem requirunt culpabilem negligentiam prioris domini, vel cum *Barth. Bald. Covarruv. Felin. de præſc. numer.* 5. admittunt præſcribi dominium utile, non vero directum, Probatur Primo. Lex dicitur rerum domina poteſtque ex juſta & publica cauſa uni jus adimere & transferre in alium, ut facit in jure alluvionis & jure belli *Cod. licet adeo* §. 1. *Leg.* 30. §. *ult. ff. de acquir. rerum dom.* eſt autem juſta & publica cauſa transferendi per præſcriptionem dominium directum & utile, ne incerta ſint ſemper rerum dominia. *L.* 1. *ff. de uſuc.* ut evitentur infinitæ lites *L. ult. ff. pro ſuo*, ut quietentur conſcientiæ poſſidentium *L. cum notiſsimi Cod. de præſcript.* 30. *vel* 40. *ann.* item ut homines cautiores fiant, ergo. Probatur ſecundo. Jus Canonicum quod præcipue ſalutem animarum conſiderat multis locis approbat præſcriptionem, ut *C. novit.* 12. *de jud. cap.* 2. *de conſtit. in* 6. & *C. fin. de præſcript.* reprobat ſolam præſcriptionem cum mala fide, utpote quæ habet adjunctum peccatum, ergo ſupponit præſcriptionem cum bona fide a peccato & reſtitutione immunem eſſe.

Dices 1. Nemo debet locupletari cum alterius injuria & jactura *regul.* 48. *in* 6. Sed hoc fit in præſcriptione, quæ dominium rei a vero domino transfert in tertium, ergo. Reſp. *N. min.* Nam regula tantum vetat ne quis injuſte & privata auctoritate locupletetur cum alterius damno, non autem prohibet locupletationem juſtam quæ fit auctoritate reipublicæ & legum.

Dices 2. Lex pœnalis nitens præſumptione falſa non obligat in conſcientia, ſed talis eſt lex præſcriptionis quæ fundat ſe in negligentia domini quæ ſæpe non intercurrit, ſed ſola ignorantia, ergo: *Conf.* Si judex tibi adjudicet rem quam poſtea certo cognoſcis eſſe alienam, teneris eam in conſcientia reſtituere, ergo a pari, ſi lex præſcriptionis tibi rem aliquam addicat, ſi certo reſcias eſſe alienam obligaris & hanc reſtituere. Reſp. *N. min.* Lex præſcriptionis præcipue non intendit pœnam negligentiæ ſed quietem publicam & ceſſationem litium. Ad *Conf. nego Conſ.* Judex non confert jus ſed tantum declarat quis videatur habere jus, lex præſcriptionis confert jus.

3 *Dices* 3. Leges præſcriptionis intendunt præcipue quietem publicam ſeu finem litium, ſed hunc finem obtinent, ſi elapſo præſcriptionis tempore in foro externo dominus rei non audiatur, quamvis in foro interno maneat obligatio reſtituendi, ergo: *Conf.* 1. Leges ad amputandas lites etiam ſtatuunt, ut defraudans infra dimidium non poſſit conveniri in foro externo, nihilominus manet obligatio reſtituendi in foro interno, ergo a pari hic. *Conf.* 2. *Novella* 9. præſcriptionem vocat improbum ſubſidium, impiam temporis allegationem. Reſp. Leges non tantum, finem litium intendunt ſed etiam quietem conſcientiarum, quæ haberi non poteſt niſi præſcriptio in foro conſcientiæ transferat dominium. Ad *Conf.* 1. *nego. Conſ.* Leges non approbant læſionem infra dimidium tanquam juſtum titulum acquirendi rem alienam, ſed tantum non concedunt contra lædentem actionem in foro externo ne multiplicentur lites: e contra leges tam Canonicæ quam civiles præſcriptionem approbant dicuntque per eam rei alienæ dominium acquiri, ideoque licite retineri poſſe. *Nov. cit.* loquitur de præſcriptione malæ fidei, quam homines iniqui contra Eccleſias perperam allegabant.

4 QUÆR. II. Quæ ſint conditiones requiſitæ ad legitimam prçſcriptionem?

Reſp. Sunt 4. Res apta prçſcribi, bona fides, juſtus titulus, & poſſeſſio per tempus a legibus definitum continuata.

Quoad *res aptas præſcribi* ſciendum eſt omnes prçſcribi poſſe, niſi a jure ſpecialiter prohibeantur, prohibentur autem ſeqq. 1. Res ſacrç, Monaſteria, Eccleſiç, calices, jura ſpiritualia, puta jus cognoſcendi & judicandi cauſas Eccleſiaſticas, jus beneficia conferendi, jus decimandi, &c. quç ſicut de jure Canonico non poſſunt a Laicis poſſideri, ſic nec ab iis prçſcribi C. *Cauſam* 7. de prçſcriptione, nam ſine poſſeſſione prçſcriptio non procedit, *regul.* 3. in

in 6. Poſſunt tamen a laicis præſcribi ipſæ res decimales ſeu bona Eccleſiæ non ſpiritualia, imo & immunitas a ſolvendis decimis cum titulo tempore 40. annorum, ſine titulo tempore immemoriali, ut docet communis cum *Covarruv. var. reſol. L.* 1. *cap.* 17. *num.* 10. *Krimer numer.* 2299. 2.

5 Præſcribi non poſſunt res communes & publicæ, ut forum, viæ, plateæ, pontes. *Lib.* 9. *ff. de uſuc.* Ratio eſt, quia nemo privatus ea poteſt poſſidere quia ſunt omnium, neque liber homo præſcribi poteſt ut fiat ſervus, etſi eum quis bona fide ut ſervum emerit, *cit. L.* 9. neque hæreditas nondum diviſa, quia manet communis & poſſidens non ſuo ſed omnium cohæredum vel ſociorum nomine poſſidet *Schmaltz* 9.

6 3. Res furtivæ vel immobiles vi poſſeſſæ neque a fure vel invaſore, neque a tertio quodam uſucapi poſſunt antequam a vitio furti vel violentia purgatæ fuerint, purgantur autem dupliciter vel per lapſum 30. vel 40. annorum, vel per hoc quod in manus domini denuo reverſæ fuerint. *Lib.* 3. & 4. *Cod. de præſcript.* 30. & 40. *annorum*. Unde infert Engel, res mobiles raro præſcribi per triennium, cum enim a primo detentore ordinarie mala fide alienentur, eo ipſo vitio furti afficiuntur, niſi in Caſu quo hæres apud defunctum res depoſitas commodatas vel locatas tanquam res defuncti bona fide apprehenderit & alienarit, tunc enim accipiens eas tempore ordinario præſcribere poterit, non vero ipſe hæres, quia hic repræſentat eamdem cum defuncto perſonam, ſicut ergo iſte defectu poſſeſſionis ea præſcribere non po-

7 terat, ſic nec hæres. 4. Non procedit præſcriptio in rebus vel actibus meræ facultatis, ideſt talibus, quæ homines citra ullam obligationem vel conventionem pro arbitrio ſuo facere ſolent vel omittere, niſi quis ab exercitio ejuſmodi actuum fuerit prohibitus, & prohibitioni acquieverit, tunc enim cenſetur in quaſi poſſeſſione, ſe autem in putativa obligatione conſtituiſſe. *Covarruv. Gaill. L.* 1. *obſerv.* 18. *nu.* 4. Unde ſi quot annis Eccleſiæ vel hoſpitali cuidam certam pecuniæ quantitatem vel alimenta donaſti, cogi non potes ut impoſterum dones *cap.* 61. *Cauſ.* 16. *quæſt.* 1. ſimiliter licet Monachi ex alieno Monaſterio Abbatem longiſſimo tempore elegerint, nequeunt tamen ſub titulo conſuetudinis, vel præſcriptionis ad hujuſmodi electionem impoſterum continuandam compelli *C. Abbates* 25. *de V. S.* item ſi nunquam domum tuam alterius ædificaveris, vel molendinum collapſum reſtauraveris, non erit contra te præſcriptum quia pro libito id facias, niſi alius te prohibuerit, & tu prohibitioni acquieveris. *Pyrrhin.* 8. *num.* 16. quæ omnia etiam locum 8

habent in iis quæ ex pacto fiunt liberæ facultatis, veluti in pacto de retrovendendo ſeu redimendo quandocumque placuerit, ita ut nec in his admittatur præſcriptio, cum adſit ſcientia juris alieni & mala fides in præſcribere volente *Gaill. ſupr.* ubi hanc ſententiam dicit in Camera Imperiali eſſe receptam, idem communiter cenſent DD. de jure luendi pignus, ita ut debitor nulla præſcriptione impediatur, quominus oblata pecunia pignus repetere poſſit, tum quia creditor non poſſidet pignus ut ſuum, tum quia in poteſtate debitoris ſitum eſt pignus datum quandocumque voluerit ſolutione debiti redimere *Gaill. loc. cit. Mynſign. Cent.* 6. *obſerv.* 70. *num.* 20. 5. Non admittitur præſcriptio contra 9

obedientiam & viſitationem *cap.* 12. & 16. *h. t.* Intellige *extinctive*, ita ut jus viſitandi & exigendi obedientiam penitus extinguatur, ſeu penes nullum permaneat, ne homines fiant acephali ſine capite, ſicut locuſtæ, ut ait *Eng. num.* 7. Ceterum obedientia & jus viſitandi, inſtituendi & deſtituendi clericos uti & cetera jura Epiſcopalia *traslative* præſcribi & ab uno Superiore in alium v. g. ab Epiſcopo ad Prælatum inferiorem transferri poſſunt. *Abbas hic num.* 15. *Pyrrh. num.* 21. *Krimer a n.* 213. *Schmalzgr. num.* 52. 6. Qualiter præſcribi non poſſint limites Provinciarum, Diœceſium, Parochiarum vid. apud AA. cit. quia hæc magis Canoniſtas quam Theologos concernunt.

QUÆR. III. Quid circa bonam fidem ad 10
præſcriptionem requiſitam?

Reſp. Tenenda eſſe ſequentia. 1. *bona fides* eſt credulitas, qua quis ex cauſa ſaltem probabili, ſibi rationabiliter perſuadet rem quam poſſidere incipit eſſe ſuam vel non alienam. 2. Certum eſt, quod poſſeſſor malæ fidei qui ſcit vel credit rem eſſe alienam nullo tempore nequidem immemoriali præſcribat. *Reg.* 2. *in* 6. *cap. fin. h. t.* ubi dicitur: *Quoniam omne quod non*

ex

ex fide eſt ; peccatum eſt , Synodali judicio definimus, ut nulla valeat ſine bona fide præſcriptio tam canonica quam civilis, cum generaliter omni conſtitutioni & conſuetudini ſit derogandum , quæ abſque peccato mortali non poteſt obſervari , unde oportet , qui præſcribit in nulla temporis parte habeat rei alienæ conſcientiam. Quibus verbis corrigitur jus civile, quod ſolum initio præſcriptionis bonam fidem requirit, ita ut mala fides ex poſt ſuperveniens non officiat, imo in præſcriptione 30. vel 40. annorum ſimpliciter malam fidem admittebat per *leg.* 3. *& ſeqq. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annorum*. Qui cum dubio an res ſit ſua vel aliena, abſolute poſſidere incipit, peccat, ideoque habet malam fidem , & præſcriptionem inchoare non poteſt, & ſi incipiat poſſidere , animo inquirendi & reddendi rem domino , caſu quo comperiat eſſe alienam non peccat, hæc tamen poſſeſſio non ſufficit ad præſcribendum , quia ſi res fuit aliena, noluit eam poſſidere ut ſuam , ſi autem fuit ſua non indigebat præſcriptione . *Covar. Molin. Leſſ. Lug. diſt.* 7. *num.*
11 22. 4. Si de re jam bona fide poſſeſſa incipiat dubitare , tenetur inquirere , & ſi poſt adhibitam moralem diligentiam dubium vincere non poſſit , licite rem retinet, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis , per conſequens poſſeſſionem & præſcriptionem bona fide continuat : ſi poſt adhibitam diligentiam adhuc dubitet, probabiliter pergit præſcribere , nam quamvis peccet retinendo rem conſcientia practice dubia, quia tamen revera non eſt obligatio reſtituendi, non eſt ratio cur ceſſet præſcriptio magis , quam ſi quis detinet rem animo ſuperbo vel conditionato non reſtituendi , etiamſi ſciret eſſe alienam , quam tamen nunc certo credit eſſe ſuam . *Eng. num.* 14. communior tamen cum *Lugo num.* 13. *Leſſ. cap.* 6. *num.* 13. *Pyrrh: nu.* 58. dicit tunc impediri præſcriptionem , quia *cap. fin: cit.* derogat omni præſcriptioni, quæ abſque peccato mortali
12 non poteſt obſervari . 5. In dubio regulariter præſumendum eſt aliquem bona fide poſſediſſe, niſi contrarium probetur , quia delictum non facile præſumi debet *Gloſſ. in cap: diligenti* 17. *h. t.* Idque verum eſt etiamſi abſque titulo poſſideat , niſi contra jus commune rei poſſeſſionem acquiſierit & poſſeſſionis ſuæ cauſam ac titulum alium afferre nequeat quam quod longo tempore pacifice poſſederit . *Covarr. Abbas num.* 14. *&* 15. *Layman cap.* 8. *num.* 10. *Pyrrh. num.* 48. *Dicaſt. diſt.* 10. *nu.* 195. *Schmalzg. num.* 80. 6. Si prior poſſeſſor a quo 13
rem donatione , permutatione , emptione accepiſti, bona fide poſſedit , tu autem ab initio dubites , teneris inquirere , ſi vero facta inquiſitione dubium reſolvere non poſſis, licite pergis poſſidere, quia ſuccedis in jus tui anteceſſoris, qui ſuborto dubio licite poterat continuare poſſeſſionem, ergo & tu , nam non ſimpliciter poſſeſſionem incipis , ſed continuas ab alio bona fide cœptam neque alterius delictum in dubio præſumere debes *Lugo num.* 64. 7. Si habeas malam fidem reſpectu proprietatis fundi , bonam autem fidem reſpectu uſusfructus, poteris præſcribere uſumfructum *Lugo num.* 28. Si ab initio habuiſti malam fidem , ex poſt autem ſuperveniat bona fides , a tempore bonæ fidei incipis præſcribere , colligitur *ex Regul. jur.* 36. *in* 6. *pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſſidere* . 8. Liber- 14
tas a ſervitute ruſtica qua obligor ad aliquid patiendum verb. gr. ut quis eat per meum agrum, utatur meo puteo, præſcribi poteſt cum ſcientia juris alieni , quia cum non tenear proximum monere , ut utatur jure ſuo , poſſum abſque peccato tacere , & ſuo tempore præſcribere , e contra ut præſcribam libertatem a ſervitute urbana, requiritur ignorantia invincibilis juris alterius , quia debet intervenire actus , quo agam contra jus alienum, v. g. debeo contra jus vicini facere proſpectum in ipſius hortum vel ſtillicidium , in ejus tectum , quod ſi agam ſcienter, facio ei injuriam & procedo mala fide *Layman num.* 12. *Eng. num.* 18. 9. Ad præſcribendam libertatem 15
a debito perſonali v.g. mutui etiam requiritur bona fides ſeu ignorantia juris alieni, qua quis credat ſe nihil debere, quia v. g. debitum putat eſſe ſolutum vel condonatum vel memoria excidit : ſi ſciat eſſe debitum nullo unquam tempore præſcribet . *Felin. Molin. d.* 66. *num.* 5. *Leſſ. cap.* 6. *num.* 19. *Covarr. Mynſ. cent.* 4. *obſ.* 6. *Gaill. lib.* 2. *obſ.* 18. *num.* 17. *Barboſ. in coll. ad cap. fin. h. t. Pirb. num.* 51. *Haun. num.* 91. *Schmaltzg. cum aliis num.* 62. *contra Vaſquez & alios* . Prob. 1. Qui habet conſcientiam rei alienæ non præſcribit *cap. fin. h. t.* ſed talis debitor habet conſcientiam rei alienæ,

ergo. 2. Qui ſcienter detinet rem alienam nunquam præſcribit, etiamſi dominus rem ſuam non repetat, ergo ſimiliter qui ſcienter eſt alteri obligatus ex mutuo vel alio contractu. 3. Debitor conſcius debiti vel habet animum ſolvendi caſu quo debitum exigatur vel non, ſi habet, jam non poſſidet jus activum creditoris tanquam ſuum, conſequenter nec eſt in conditione jus illud præſcribendi, cum ſine poſſeſſione non currat præſcriptio *cap. 3. de reg. jur. in 6.* Si non habet animum ſolvendi eſt in mala fide Theologica ſeu peccato, cum quo non ſubſiſtit præſcriptio.

Dices 1. Debitor habet animum ſolvendi debitum, ſi creditor exigat intra tempus a jure præſcriptum, ſin minus vult retinere ut ſuum, ergo jus creditoris vere poſſidet nec eſt in mala fide Theologica, quia non obligatur ſolvere, antequam debitum exigatur, ut ex praxi notum eſt, ergo. 2. Jura volunt omnem actionem lapſu 30. annorum extingui *L. ſicut 9. L. omnes 4. cod. de præſcript. 30. ann.* Ergo etiam actio ad debitum extinguitur ſeu præſcribitur lapſu 30. annorum. Reſp. *num. c.* Si hoc ſufficit, ergo etiam depoſitarius vel precario utens re aliena præſcribet, quia nec vult, nec tenetur rem depoſitam vel precariam reſtituere antequam alter exigat. Deinde vel debitor ante lapſum 30. annor. debitum retinet ut ſuum, & tunc peccat & eſt in mala fide, vel non retinet ut ſuum & non poſſidet. Ad 2. Jura ad ſummum volunt, pro foro externo extingui omnem actionem lapſu 30. annorum, hoc eſt non amplius audiri in judicio, non autem volunt præſcribi vel transferri dominium rei alienæ ſcienter poſſeſſæ.

16 10. Ignorantia ſeu error facti non obſtat præſcriptioni, neque ignorantia juris dubii vel controverſi, bene tamen ignorantia juris clari etiamſi ſit invincibilis, quia hæc cauſat malam fidem non theologice, ſed fictione juris, ut aperte habetur *L. 4. 7. 8. ff. de jur. & facti ignor. L. 31. de uſucap.* adeo ut nec in conſcientia præſcriptionis jure quis uti poſſit, niſi ſit perſona, in qua toleratur ignorantia juris ut minorennis, miles, femina, ruſticus non habens conſultorem *Molin. Eng. Pirh. loc. cit. Kriemer a n. 235. & plures apud Schmaltzg. n. 67.* Hinc qui emit bona Eccleſiæ ſine conſenſu Capituli etſi invincibiliter putet hunc conſenſum non requiri præſcribit, in poſſeſſione tamen longiſſimi temporis conſenſus & alia neceſſaria præſumuntur interveniſſe, niſi doceatur contrarium. Ratio eſt, quia præſcriptio jure humano introducta eſt, ergo locum non habet, ubi jus prohibet, ſed prohibet cum ignorantia juris clari, ergo. Oppoſitum tamen ſuſtinet *Andr. Rath. de uſucap. cap. 12. Aſſert. 43. & probabile dicit Leſſ. Palao. Haun.* probatque *Lugo numer. 32.* Quia jura præſumunt ignorantiam juris clari conjunctam eſſe cum peccato, ſi ergo revera conjuncta non ſit, præſcriptionem non impedit, imo ignorantiam juris clari in ſola præſcriptione ordinarii non vero longiſſimi temporis 30. vel 40. annorum locum habere docent. *Covarr. Leſſ. Haun. num. 203. Rob. Konig. hic num. 37.* Quia ad præſcriptionem longiſſimi temporis jus civile admittit malam fidem, de jure Can. tantum excluditur illa mala fides, quæ peccatum eſt, ſed invincibilis ignorantia juris clari non eſt peccatum. Oppoſitum docent *Engel num. 15. Krimer num. 2354.* Quia jura ſimpliciter dicunt errorem juris ad uſucapionem non prodeſſe, & quamvis ignorantia juris clari non ſit peccatum ſeu mala fides Theologica, eſt tamen mala fides juridica ſeu interpretatione juris, utraque ſententia eſt probabilis. 17

10. Bona fides anteceſſoris in tantum prodeſt ſucceſſori bonæ fidei, ut tempus anteceſſoris ad ſuam præſcriptionem computare poſſit, v. gr. emiſti fundum per 5. annos bona fide a venditore poſſeſſum, ſi tu ſimiliter per 5. annos bona fide poſſideas, complevisti præſcriptionem longi temporis, idque ſive ſit ſucceſſor univerſalis ſeu hæres, ſive particularis ex emptione, donato, legato, §. 7. & 8. *inſtit. de uſucap.* Ratio eſt, quia auctor tradit rem cum omni jure, quod ipſe habuit, ſed præſcriptio ab ipſo bona fide inchoata eſt pars juris, ergo. E contra mala fides anteceſſoris etſi 18 non noceat ſucceſſori particulari, quominus præſcribere poſſit inchoando a propria poſſeſſione bonæ fidei per d. §. 8. *inſtit. L. 5. ff. de diverſ. temp. præſc.* nocet tamen ſucceſſori univerſali ſeu hæredi, ut licet ipſe ſit in bona fide, a ſe tamen præſcriptionem inchoare non poſſit, niſi ſpeciali & alio quam hæreditatis titulo foret munitus *L. 11. Cod. de acquir. poſſ. L. 11. ff. de diverſ. tempor. præſcr.* quod *Covarruv. Palao, Eng. n. 16. Sch-*

Digitized by Google

Schmalzg. aliique communiter ita intelligunt, ut ejuſmodi hæres nec longiſſimo tempore præſcribere poſſit: Ratio eſt, quia ſucceſſor univerſalis in jure eſt eadem perſona cum defuncto, ſucceditque in omnia jura & obligationes, ejuſque poſſeſſio cenſetur eadem cum poſſeſſione anteceſſoris, ergo ſicut hic nunquam potuiſſet præſcribere, ſic nec ejus hæres. Deinde hæres ſuſcepit in ſe omnes obligationes defuncti, ſed intra has eſt obligatio reſtituendi rem mala fide poſſeſſam, ergo. Idque probabilius etiam tenet de hærede mediato ſeu
19 hæredis hærede *Lug. n. 61.* nam ſicut primus hæres ſuſcipit in ſe omnes obligationes ſui immediati anteceſſoris, ſic & ſecundus ſui anteceſſoris, nec propterea duplex fictio cadit in eamdem perſonam, ut volunt *Covar. Eng. Krim.* ſed ſecundus hæres fictione juris repræſentat ſolum immediatum anteceſſorem, cujus etiam obligationes ſuſcipit, inter quas eſt obligatio reſtituendi mala fide poſſeſſa a primo ante-
20 ceſſore: attamen Prælato vel ſucceſſori in beneficio non nocet mala fides anteceſſoris, quia non habet cauſam ſuam ab anteceſſore, ſed ab electione Capituli vel collatione Superioris. *Panorm. Zoeſ. h. t. n.* 14. Nec mala fides Prælati nocet Capitulo in bona fide exiſtenti *Rath. Eng. n.* 17. neque mala fides Procuratoris vel tutoris nec domino vel pupillo ſi uterque bonam fidem habuerit, & res ipſa non ſit aliquo vitio reali verb. gr. furti affecta *L.* 11. *pro emptore L.* 198. *ff. de R. J.*

21 QUÆR. IV. Quid circa titulum?

Reſp. Seqq. 1. Per titulum hic intelligitur quævis cauſa habilis ad transferendum dominium, velut emptio, donatio, ſolutio debiti, legatum, hæreditas, res derelicta, unde habens talem titulum in jure dicitur poſſidere pro emptore, pro donato, pro ſoluto, pro hærede, pro legato. 2. Titulus alius eſt *verus*, qui nullo ſubſtantiali vitio laborat, ut valida emptio, donatio, alius eſt *coloratus* ſeu apparens, qui occulta laborat nullitate, ut ſi bona fide a Titio emiſti agrum quem putabas eſſe Titii, cum tamen ſit Caji. Alius eſt *exiſtimatus*, qui prudenter creditur interveniſſe, & tamen non intervenit; ut ſi ex hæreditate poſſideas rem, quæ a patre tuo dicitur eſſe empta, cum tamen empta non ſit, alius denique eſt *præſumptus*, quando nequidem allegari poteſt determinatus titulus, ſed ob longitudinem temporis præſumitur titulus interveniſſe. 3. Ad præſcriptionem non requiritur titulus verus, ut patet, quia hic ſe ſolo abſque præſcriptione dominium transfert, ut valida donatio. 4. In præſcriptione brevis vel longi temporis 3. 10. vel 20. annorum debet allegari & probari poſſe certus titulus coloratus vel exiſtimatus, ut clarum eſt ex *L. nullo Cod. de rei* 22
vindicat. 5. In præſcriptione longiſſimi temporis 30. vel 40. annorum ordinarie non eſt neceſſe allegare vel probare titulum, ſed jura ex diuturnitate temporis titulum præſumunt, niſi jus commune præſcribenti reſiſtat, tunc enim non ſufficit ſola bona fides, ſed inſuper titulus allegari & probari vel de immemoriali tempore doceri debet, ut ſi quis contra Eccleſiam Parochialem præſcribere velit decimas, præter poſſeſſionem 40. annorum oportet, ut doceat de titulo vel tempore immemoriali.

QUÆR. V. Quid circa poſſeſſionem? 23

Reſp. I. *Poſſeſſio* in genere eſt corporalis detentio vel inſiſtentia rei, animo eam habendi ut ſuam, dico *corporalis*, quia rerum incorporalium v. g. jurium aut beneficiorum non eſt vera ſed quaſi poſſeſſio. 2. Poſſeſſio alia eſt *facti*, qua inſiſtitur rei præſcindendo an juſte vel injuſte, alia eſt *juris* qua juſte rei inſiſtitur. Poſſeſſio facti iterum alia eſt *naturalis*, qua quis corpore & animo inſiſtit rei, alia *civilis*, qua ſolo animo res tenetur, etſi alius inſiſtat facto & re. Qui detinent rem non ut ſuam ſed nomine alterius ut depoſitarius, commodatarius, locatarius &c. non poſſident neque unquam præſcribunt, ſed ut quis poſſideat rem vel jus alienum, debet iis uti tanquam ſuis. 3. Vulgaris & recepta eſt juris regula, quod ſine poſſeſſione non currat præſcriptio *cap. 3. de R. J. in 6.* Et quidem ad inchoandam præſcriptionem concurrere debet poſſeſſio naturalis & civilis, ad complendam vero civilis ſufficit, licet poſſeſſor naturali exciderit, vel eam ex cauſa abſentiæ reliquerit, *L.* 1. 6. & 25. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Cenſetur tamen etiam civilis poſſeſſio ſeu animus poſſidendi amiſſus, ſi quis re ſua ab alio occupata ſciens & potens, præparatoria recuperationis non fecerit, aut vacuam ad 10. annos reaſſumere ne-

neglexerit, *L. 37. §. 1. ff. de uſurp. & uſucap.* 4. Ad probandam poſſeſſionem continuam plerumque ſufficit oſtendere principium poſſeſſionis & poſſeſſionem pro præſenti, quia intermedia præſumitur, niſi probetur contrarium *L. 16. Cod. de prob. Pax Jord. Palao. Covarr. Reg. poſſeſſ. p. §. 1.*

QUÆR. VI. Quale tempus a jure requiratur ad complendam præſcriptionem?

24 Reſp. Varium requiri pro diverſitate rerum, nam aliqua præſcribuntur tempore brevi hoc eſt triennio vel infra, alia tempore longo hoc eſt 10. vel 20. ann. alia tempore longiſſimo 30. vel 40. vel plurium annorum, alia denique tempore immemoriali juxta ſequentes explicationes. 1. Res mobiles etiam ad Eccleſiam Romanam vel quamcumque ſpectantes cum titulo & bona fide præſcribuntur triennio, ſine titulo annis 30. ut ex jure probant *Covarr. Molin. Leſſ. c. 6. n. 22. Laym. n. 13. Palao Pirh. n. 90.* quod tamen *Panormit. Hoſtienſ. Petra tom. 2. fol.* 425. non admittunt de rebus Eccleſiæ mobilibus valde pretioſis, has enim ſicut in alienatione ita & in præſcriptione dicunt comparari rebus immobilibus, eo quod præſcriptio ſit ſpecies alienationis *Leg. 28. ff. de uſ.* Ideoque volunt non præſcribi niſi tempore longiſſimo cum titulo, excipiuntur etiam res mobiles furtivæ vel immobiles vi poſſeſſæ, quæ non niſi 30. annis præſcribuntur, ut ſupra dictum eſt. 2.

25 Res immobiles (ad quas reducuntur cenſus, reditus annui, uſusfructus, ſervitus, beneficia, jus patronatus, jus decimarum &c.) ſpectantes ad privatos præſcribuntur cum titulo inter præſentes 10. inter abſentes 20. ſine titulo 30. annis, neque tunc attenditur, an præſentes vel abſentes fuerint *L. 3. de præſ.* præſentes dicuntur, qui in eadem Provincia vel ut explicat *Pirh. num. 59.* qui in eadem civitate vel ſub eodem regimine, & clerici qui in eadem Diœceſi habitant, quod ſi quis partim abſens partim præſens fuerit, tempus abſentiæ duplicari debet per *L. 12. & Auth. quod ſi quis Cod. de præſcr. long. tempor.* neque hoc tempus de momento in momentum ſed de die in diem computari debet, ita ut ad completam præſcriptionem ſufficiat diem ultimum eſſe inchoatum, etſi necdum plene ſit elapſus, ut habet communior cum *Krymer n. 2393.* 3. Contra legem civilem præſcribitur. 10. contra legem Canonicam 40. annis, vel ut habet *Lugo n. 94. & DD. cit. Caſ. 5. nu.*
16. etiam decennio. 4. Res immobiles & 26
jura Eccleſiarum olim præſcribebantur triennio per textum & *Gloſſ. in c. 3. h. t.* modo regulariter 40. anni requiruntur, etiam cum una Eccleſia præſcribit contra aliam *c. 4. 6. & 8. h. t.* quod etiam locum habet in rebus hoſpitalium, cauſarum piarum, civitatum. *Novel. 111. c. 1. nov. 131. c. 6. de SS. Eccleſ.* & DD. communiter, dico regulariter, nam contra Eccleſiam Romanam hoc eſt Lateranenſem & ſummum Pontificem, non admittitur niſi centenaria præſcriptio, & contra Benedictinos ex privilegio Eugen. IV. ſola ſexagenaria, contra Mendicantes & Ciſtericenſes in Hiſpania & per communicationem in ſuperiori Germania ſola centenaria a diverſis Pontificibus conceſſa ut cit. juribus probant *Molin. Ilſ. Engel. n. 33.* & in hac longiſſimi temporis præſcriptione non requiritur titulus niſi jus reſiſtat, vel ſit vehemens præſumptio poſſeſſionem mala fide vel ex juris errore acquiſitam, tunc enim neceſſe erit probare titulum apparenter juſtum per quem elidatur præſumptio malæ fidei, vel probanda eſt præſcriptio immemorialis. 6. *Immemorialis* poſſeſſio tunc requiri- 27
tur, quando jus commune reſiſtit, & non adeſt titulus, nam immemorialis poſſeſſio inducit præſcriptionem tituli, habetque vim privilegii in capace poſſeſſionis *cap. 1. h. t.* eſtque maximæ auctoritatis in jure nec comprehenditur ſtatuto aut lege generalibus verbis prohibente præſcriptionem per clauſulam *non obſtante præſcriptione*. Dicitur autem poſſeſſio immemorialis, cujus initium excedit hominum memoriam, cenſentur autem excedere hominum memoriam, ſi excedat 100. annos, nec conſtet de ejus initio; 100. enim anni ſunt finis vitæ hominis longævi *d. L. fin.* Unde differt a poſſeſſione centenaria, quod de ejus initio conſtet, ideoque ſi jus commune reſiſtat, debet in centenaria allegari & probari titulus, quod non eſt opus in poſſeſſione immemoriali, de cujus initio non conſtat *Pirh. nu.* 127. Neque obſtat præſcriptioni immemoriali, quod ante 200. vel 300. annos alius poſſiderit, modo, hujus poſſeſſionis memoria non exiſtat, quod probari poteſt teſtimonio ſenum qui nunc vivunt, teſtanturque quod a 40. annis ſemper viderint, & a majoribus audiverint ſic eſſe, quod ſit & ſemper fuerit communis

opi-

Digitized by Google

opinio & fama de hoc facto, neque extet contrarii vel initii memoria *Navar. Covarr. Molin. d. 76. num.* 5. *Minſ. obſerv.* 30. 7.

28 Bona fiſco jam incorporata tam mo-quam immobilia nonniſi longiſſimo tempore uſucapiuntur §. *res fiſci juncta Gloſſ. inſt. de uſuc.* Si vero fiſco non dum ſint incorporata, ſed, eo quod quis ſine hærede mortuus ſit, vacantia & fiſco denuntiata, quadriennio acquiruntur, *L.* 1. *C. de quadr. præſc.* Si ob crimen fiſco commiſſa ſunt, quinquennio actio fiſci extinguitur. *c.* 2. *de præſ. in* 6. Excipe bona fiſco Eccleſiaſtico commiſſa ob crimen hæreſis, quæ contra Romanam Eccleſiam 100. contra alias 40. ann. præſcri-
29 buntur. 8. Delicta regulariter præſcribuntur 20. annis non tantum quoad accuſationem ſed etiam ex communiori quoad inquiſitionem, excipitur accuſatio adulterii, lenocinii, & peculatus, quæ quinquennio eliditur *L.* 5. *C. ad L. Jul. L.* 7. *ff. ad L. J. de peculat.* præterea aliqua crimina valde enormia ut læſæ Majeſtatis, parricidii nulla præſcriptione eſtinguuntur *L. fin. ff. ad leg. Pomp. de parricid. L.* 19. §. 1. *ff. ad leg. Corn. de falſ. L.* 4. *Cod. de apoſt.*

QUÆR. VII. Quid ſit dormire & interrumpi præſcriptionem?

30 Reſp. 1. *Dormire* dicitur præſcriptio tunc, quando legitime inchoata ob impedimentum ſuperveniens ſuſpenditur, & quieſcit, ita ut remoto impedimento denuo procedat, poſſitque tempus ſubſequens uniri cum præcedente, deducto ſolum tempore intermedio inutili, ſic dormit contra pupillum durante ætate pupillari, contra minorem durante minorennitate *L.* 3. *Cod. de præſ.* 30. *vel* 40. *ann.* contra Eccleſiam ſede vacante aut Prælato excommunicato, ſuſpenſo vel aliter agere impedito *cap.* 4. & 15. *h. t.* item tempore ſævientis belli, graſſantis contagionis, dum non eſt in loco, qui jus dicat, quia generaliter non valenti agere non currit præſcriptio *cap.* 13. *Cauſ.* 16. *qu.* 3. *Cod.* 10. *h. t.* In his caſibus etiam datur minorennibus, Eccleſiis aliiſque ex cauſa reipublicæ abſentibus, captivitate vel exilio detentis reſtitutio integrum contra præſcriptionem jam completam, idque quadriennio a die quo quis majorennis factus vel quo Eccleſiæ vel ei qui cauſa reipublicæ, ſtudiorum vel alio juſto titulo abſuit integrum fuit re intellecta reſtitutionem petere *c.* 1. & 2. *h. t. in* 6. *L. ult. Cod. de temp. in integ. reſtit.*

Reſp. 2. *Interrumpitur* præſcriptio vel naturaliter vel civiliter, *naturaliter* interrumpitur, ſi aliquid deſit ex requiſitis ſubſtantialibus, puta ſi deſinat bona fides, aut jam cognoſcatur non adeſſe titulus, qui adeſſe credebatur, vel denique amittatur naturalis & civilis poſſeſſio etiam per injuriam; D. D. in L. *Naturaliter* ff. de uſurp. & uſucap. *Civiliter* interrumpitur per litis conteſtationem, hoc eſt uno judicialiter rem petente, altero negante, non vero per ſolam citationem *L. motæ litis* 26. *Cod. de rei vindic.* unde poſſeſſor lite mota dicitur conſtitui in ficta mala fide, ita ut a die litis conteſtatæ nec fructus amplius lucretur, ſed conſervare, & actori, ſi obtineat, reſtituere teneatur *L.* 38. §. 7. *de uſurp. L. certum.* 22. *C. de rei vindic.* quoad effectum vero utriuſque interruptionis duæ ſunt no- 32
tabiles differentiæ, prima quod naturalis interruptio abſolute reſpectu omnium adverſariorum interrumpat præſcriptionem text. & DD. in. *L.* 5. *ff. de uſurp.* & *uſuc.* E contra civilis interruptio tantum ſe habet reſpectu illius, qui litem movit, ideoque non obſtante lite a Cajo mota poteſt præſcribi contra Titium *L.* 2. *Cod.* 1. *quibus res judicata*. *Secunda* differentia eſt quod poſſeſſio & præſcriptio naturaliter interrupta de novo inchoanda ſit, civiliter autem interrupta tunc demum interrupta manet, ſi ſententia condemnatoria contra poſſeſſorem ſequatur, ſi vero poſſeſſor victoriam obtineat, vel per pactum aut tranſactionem a lite receſſum ſit, proinde tunc poſſeſſionis continuatio habetur ac ſi lis mota nunquam fuiſſet *Felin. Laym. Eng. L. c.* Si vero actor ſponte a lite deſiſtat, & inſtantia per lapſum triennii perempta ſit, is erit effectus interruptionis civilis, quod ad præſcribendam ejuſmodi actionem requirantur 40. anni a die, quo actor a lite deſtitit. *l. ult. C. de præſc.* 30. *vel* 40. *ann.* Unde ſi intra illud tempus lis denuo ab actore vel ejus hæredibus moveatur & evincatur, res licet alias fuiſſet præſcripta reſtitui debet *Eng. Krim. c. l. Pirb. num.* 134. hæc Theologo de præſcriptione ſufficiant, qui plura volet, legat citatos aliosque Canoniſtas.

Digitized by Google

CASUS XXIV.

De Dominio Clericorum.

DEſiderius Clericus dubitat. 1. *An ſit dominus bonorum patrimonialium*. 2. *Quaſi patrimonialium & quæ hæc* 3. *Eccleſiaſticorum neceſſariorum*. 4. *Superfluorum*. 5. 6. *An hæc ex juſtitia ſint eroganda in pauperes*. 7. *An ex iis poſſint ali proles*. 8. *Solvi debita*. 9. *Quid ſi debita contracta ſint culpabiliter*. 10. *An ex ſuperfluis poſſint conſanguinei ditari, ali in ſtudiis*. 11. *An ornari Eccleſia alias ſatis ornata*. 12. *An Clericus plus ſibi indulgere poſſit quia eſt ditior, nobilior &c.* 13. *An donatio ex ſuperfluis ſit valida, an obliget ad reſtitutionem*. 14. *Quæ ſit materia gravis*. 15. *An Clerici teſtari poſſint ad cauſas pias vel profanas*. Pro reſ.

1 QUÆR. Quale dominium in ſua bona habeant Clerici & ad quos uſus teneantur impendere.

Reſp. Bona Clericorum in triplici ſunt differentia 1. Sunt bona *patrimonialia*, inter quæ numerantur omnia quæ Clerici independenter a beneficio Eccleſiaſtico poſſident v. g. ex hæreditate, legato, donatione, arte vel propria induſtria; Certum eſt quod Clerici perfectum horum habeant dominium, ita ut de iis ad libitum diſponere, contrahere aut teſtari poſſint ſicut Laici.

2 2 *Secundo* Sunt bona *quaſi patrimonialia* ea ſcilicet quæ non acquirunt tanquam fructus beneficii, ſed tanquam laboris Eccleſiaſtici ſtipendium, v. g. pro Miſſis, concionibus, cantu, adminiſtratione Sacramentorum, funeralibus, anniverſariis, quæ vocari ſolent jura ſtolæ; ad quæ a pleriſque reduci ſolent præſentiæ chorales. *Azor. Lugo d. 4. Clar. Gonzales* apud *Bonac. 1. to. tr. 4. pun.* 2. adeo ut horum habeant plenum dominium. Ratio eſt quia hæc omnia dantur in ſtipendium laboris; ſicut ergo alii ſtipendiarii, qui Eccleſiæ deſerviunt veluti Muſici, Syndici, ſacriſtæ, grammatici fiunt abſoluti domini ſuorum ſtipendiorum ita ut ea pro libitu in profanos uſus licite & valide convertere poſſint, ſic & Clerici: ſed quid ſi ſit ingens exceſſus inter laborem & remunerationem, verb. gr. Clericus pro una præſentia vel pro uno anniverſario accipit 10. aureos, an adhuc ejuſmodi bona cenſebuntur induſtrialia. Reſp. cum communi affirmative, quia non dantur intuitu beneficii ſed laboris, ſicut ſi Paſtor pro benedictione nuptiarum vel funeralibus alicujus Magnatis accipiat 100. qui utique inter induſtriales computantur, ergo etiam ii quos Canonicus accipit ratione præſentiæ vel anniverſarii, ſimiliter ad quaſi patrimonialia *Cajet. Vaſq. Haunold. Sotus de Juſt. lib.* 10. *q.* 4. *a.* 3. reducunt reditus Capellaniæ etiam perpetuæ ad certas Miſſas, & merito ſi reditus non multum excedant ſtipendium ordinarium Miſſarum, ſecus numerandi ſunt inter fructus beneficiales, Capellania enim perpetua indubie eſt verum beneficium. Nec refert, quod dentur intuitu laboris, nam reditus beneficiorum etiam non dantur otioſis. *Nav. Metzger t.* 11. *d.* 29. *ar.* 1. *n.* 4. 3. 3

Habent *bona Eccleſiaſtica* id eſt reditus & penſiones annuas ratione beneficii in ſuſtentationem ad præſtanda officia Eccleſiaſtica, & horum aliqua ſunt *neceſſaria* ad honeſtam ſui ſuæque familiæ ſuſtentationem, ad quam etiam pertinent honeſtæ recreationes, hoſpitalitas, moderata convivia, donationes non tantum remuneratoriæ ſed & liberales convenienter ſtatui & dignitati, plus enim in his poteſt ſibi attribuere Epiſcopus quam Decanus, plus Decanus quam ſimplex beneficiatus; alia ſunt *ſuperflua*, quæ ſcilicet ſuperſunt honeſtæ ſuſtentationi: de neceſſariis iterum eſt communis ſententia, quod Clerici horum ſint abſoluti domini, ita ut ſi ex iis aliquid ſibi per parſimoniam ſubtrahant, illud poſſint licite in uſus profanos impendere *S. Thom.* 2. 2. q. 185. a. 7. & ibid. *Silv. Sot. Covar. Corduba, Vaſq. Arragon. Leſſ. cap.* 4. *d.* 6. *Barb. Molin. d.* 143. *Lugo d.* 4. *num.* 2. *Metzg. ar.* 2. *nu.* 6. contra *Nav. Antonin. Silveſt. Panorm.* alioſque plures, quorum ſententiam *Sporer. t.* 4. *c.* 1. *n.* 99. vocat probabiliſſimam. Ratio noſtra eſt, quia Clerici recipiant reditus ſuos tanquam juſtum ſtipendium officii ſpiritualis in neceſſariam ſuſtentationem, nam dignus eſt operarius mercede ſua *Luc.* 10. ſicut ergo alii officiantes fiunt domini totius ſui ſtipendii, ſic & Clerici. 4 Clerici etiam ſunt veri 4
domini ſuperfluorum D. D. cit. probatur tum ex *Trid. Seſſ.* 21. *c.* 1. *de ref.* ubi univerſaliter ſæpe dicitur, quod Clerici abſentes non faciant fructus ſuos, ergo ſupponit, quod præſentes faciant ſuos, ſed fructus facere ſuos eſt acquirere eorum dominium,

Digitized by Google

nium, ergo: Tum ex *C. quatuor* 12. *q.* 2. ubi *Gelaſ.* Papa dicit totam quartam partem eſſe Clericorum & non ſolum partem congruæ ſuſtentationis; tum denique Ratione, quia beneficiati acquirunt omnes fructus eodem titulo beneficii, ergo ſicut neceſſariorum fiunt domini ita & ſuperfluorum etſi cum gravi obligatione ſuperfluos im-
5 pendendi in uſus pios. *Trid. Seſſ.* 25. *c.* 1. *de reform.* & Theologi omnes. An autem hæc obligatio ſuperflua applicandi in uſus pios ſit ex juſtitia, ita ut applicantes ad uſus profanos teneantur ad reſtitutionem, an vero ex virtute religionis, Charitatis vel alterius, probabiliter utrinque diſputatur. Verius videtur eſſe obligatio juſtitiæ *Valent. t.* 3. *d.* 3. *Tanner. t.* 3. *d.* 4. *q.* 6. *Laym. L.* 4. *t.* 2. *c.* 3. *n.* 3. & omnes qui negant Clericos redituum Eccleſiaſticorum habere dominium, quos magno num. adducit *Navarr. de redit. q.* 2. *Lugo* ſup. *Leuren. L.* 3. *q.* 584. & optime *Reiffenſt. L.* 3. *decret. tit.* 25. *n.* 56. Probatur *primo*: quia qui accipit aliquid cum onere ut ejus partem det alteri, ſi non dat peccat contra juſtitiam & tenetur ad reſtitutionem ex lege naturali juſtitiæ, atque Clerici tam amplos reditus habent cum onere & tacito pacto ut ſuperflua in eleemoſynas vel alias cauſas pias impendant, ideo enim dicunt SS. PP. ſuperflua eſſe bona pauperum, imo eſſe furtum & ſacrilegium, quando in uſus profanos convertuntur, concordant Canones c. *revertimini*. *C. decimæ*. 16. *q.* 2. *cap. ſimiliter*. *c. juxta.* & *ſeqq.* *Prob.* 2. Clerici juxta omnes obligantur ſuperflua expendere ad uſus pios teſte *Lugo n.* 9. ſed non pure ex lege Eccleſiaſtica, alias enim Eccleſia poſſet in hac lege ſua diſpenſare, quod plerique adverſarii negant, & foret contra mentem fundatorum, neque ex virtute Charitatis ut quidam volunt, quia charitas non obligat ad eleemoſynam niſi quando eſt proximi neceſſitas, quæ non ſemper adeſt, neque ex virtute religionis, quia iſta bona ſuperflua non ſunt magis ſacra & Deo dicata, quam bona neceſſaria, ergo ſicut non peccat, qui bona neceſſaria in uſus profanos expendit, ſic nec
6 expendens ſuperflua. *Dices* 1. Fundatores nec in litteris Fundationum nec alibi expreſſerunt, quod darent reditus cum onere expendendi ſuperflua in pauperes, ergo ejuſmodi onus ſeu obligatio juſtitiæ non eſt aſſerenda, ſicut ſi eleemoſynam dem pauperi, ea intentione ut eam dividat cum ſocio, ſi eam intentionem non exprimam non obligatur pauper ex juſtitia eam dividere. 2. Clerici omnes ſuos reditus etiam ſuperfluos accipiunt eodem titulo ſcilicet ſtipendium officii vel laboris ſpiritualis uti Cantores, Penſionarii, Muſici, ſicut ergo hi non tenentur ſuperflua in uſus pios impendere, ſic nec Clerici. 3. Ex Bulla Sixti IV. de Anno 1474. & Julii III. edita Anno 1550. & Pauli V. de 8. April. 1606. quæ incipit *In Eminenti*, Clericis Romanis & in Romæ diſtrictu ad 10. milliaria habitantibus conceditur libera facultas de omnibus reditibus Eccleſiaſticis libere diſpenſandi inter vivos & mortuos, ſed hoc Pontifex concedere non poſſet, ſi ſuperflua ex naturali obligatione juſtitiæ eſſent eroganda in uſus pios, ergo: *Reſp. ad* 1. Hoc ſufficienter expreſſerunt hoc ipſo quod in litteris fundationum bona ſua voluerunt eſſe patrimonium Chriſti in ſuſtentationem Clericorum & pauperum vel aliter ad honorem Dei quod non fit ſi impendantur in uſus profanos. Ad 2. *n. C.* aliter dat Eccleſia illa bona Cantoribus, Muſicis &c. aliter beneficiatis, Cantoribus dat diſtribuendo in actu exercito ad pios uſus, beneficiatis dat, ut ipſi nomine Eccleſiæ tanquam ejus Miniſtri ea ad uſus pios impendant & ita habet communis fidelium ſenſus, qui ideo putant peccare beneficiatos, ſi ſuperflua non convertant in uſus pios, non vero Cantores, Muſicos. Ad 3. Etſi Papa univerſaliter ſic diſpenſare non poſſit, poteſt tamen in caſu particulari ex cauſa redundante in bonum ſpirituale Eccleſiæ, idque ex præſumpto conſenſu fundatorum; & ſic reditus indirecte applicantur ad uſus pios ita exigente neceſſitate. Ex dictis

Deduces ſeqq. Clericus poteſt & tenetur 7
ex bonis Eccleſiaſticis alere & dotare ſuas proles non tantum legitimas ante clericatum ſuſceptas, ſed etiam ſpurias, ſi indigeant, jure enim naturali illis a patre alimenta debentur, ſi vero a matre habeant ſufficientia bona adventitia vel pater habeat patrimonialia, tunc ex his alendæ & dotan-
dæ ſunt *Navarr. Laym. L.* 4. *t.* 2. *c.* 3. *n.* 8
5. 2. Clericus ſi aliunde non habeat, poteſt & debet debita a ſe in Clericatu ſive antecedenter contracta ſolvere ex reditibus Eccleſiaſticis, quia tunc cenſetur pauper; ſolvere autem pauperi debita eſt opus pium, imo ſi

debita

debita contracta ſint tempore Clericatus ad neceſſariam ſuſtentationem vitæ vel cauſam piam, poteſt ea ſolvere ex reditibus ſuperfluis, quamvis etiam habeat alios reditus ex patrimonio. *Ratio eſt*, quia poteſt reditus ſuperfluos impendere ad neceſſariam ſui ſuſtentationem præteritam & præſentem; ſic enim ſunt potius reditus neceſſarii, quam ſuperflui; item poteſt eos impendere ad cauſam piam, ſolvere autem debita in favorem Cauſæ piæ contracta, eſt virtualiter eos impendere ad Cauſam piam,

9 ergo. Si Clericus tempore Clericatus contraxiſſet debita non pro neceſſaria ſuſtentatione, neque ob cauſam piam ſed propter exceſſum in alimentis, luſu, veſtibus, recreationibus, tenetur ea ſolvere ex patrimonialibus, aut proprio labore acquiſitis, vel ſi talia non habeat debet parcius vivere, ſervato tamen ſtatu, ut paulatim tantum de ſuſtentatione ordinaria ſubtrahat, quantum ſufficit ad ſolvenda debita. *Ratio eſt*. Quia talia debita culpabiliter contraxit, & poteſt ſine mutatione ſtatus ſibi aliquid ex ordinaria & honeſta ſuſtentatione ſubtrahere, cum hæc non conſiſtat in indiviſibili, ſed habeat ſummum, medium, & infimum, ut ſi ſummi ſumptus pro annuo victu ſint 400. medii ſint 350. parciſſimi & infimi 300. poterit ſibi 100. vel 50. & plures omni anno ſalva honeſta ſuſtentatione ſubtrahere & una cum reliquis quæ ſuper-

10 ſunt applicare in uſum pium. 3. Bona patrimonialia aut quaſi patrimonialia, & ea quæ ſibi per parſimoniam ex neceſſariis ſubtraxit, poteſt expendere ad uſus profanos vel dare cognatis quibuſcumque etiam non indigentibus, eoſque ditare; ex ſuperfluis autem poteſt tantum alere in ſtudiis eos, quos vel parentes non poſſunt vel nolunt, in ſtudiis ſuſtentare, aut promovere, nec poteſt ditare, aut plus dare quam ad conditionem & ſtatus decentiam indigent, quia alias non erit uſus pius ad quem ſuperflui reditus impendi debent, ita omnes teſte *Reiffenſt. n.*

11 72. 4. reditus ſuperfluos impendere in ornamentum Eccleſiæ alias ſatis ornatæ adhuc eſt uſus pius, quamvis id fiat ex malo fine ſcilicet vanæ gloriæ, adeoque nec peccatur contra juſtitiam, nec contra religionem, neque facit ad rem quod forte prætereantur Eccleſiæ magis indigentes, niſi Clericus in his eſſet beneficiatus, tunc enim ceteris paribus ſaltem ex æquitate, imo juxta *Lug. L. c.* ex obligatione Eccleſiæ ſuæ præ aliis ex ſuperfluis ſubvenire deberet.

5. Clericus habens plura patrimonialia po- 12
teſt ex iis ſplendidius vivere, non vere ex proventibus Eccleſiaſticis, quia in his eſt ceteris par. *Nec obſtat*: Quod forte ſit doctior, nam per hoc non eſt conſtitutus in altiore dignitate aut gradu: quod ſi eſſet nobilis parentelæ, imbecillis & debilis complexionis, aut deberet plura in medicos profundere, poſſet ſervato moderamine ſibi plus in ſuſtentationem attribuere, quam ceteri robuſti & validi, ſaltem ſi aliunde non habeat, quia hæc reſpectu ipſius non ſuperflua, ſed neceſſaria ſunt: 6. 13
Clericus ex proventibus Eccleſiaſticis etiam ſuperfluis licite emit prædia ſi ea detineat in uſus pios, ſecus ſi ea donet amicis non indigentibus, donatio tamen eſt valida, quia donans eſt vere dominus ſuperfluorum quamvis cum obligatione ea applicandi ad uſus pios, nec tenentur donatarii donata reddere; ſi tamen mala fide acceptaſſent, ſcientes donantem non habere alia bona quæ in eorum locum impendat ad Cauſas pias, poſſent per judicem cogi ad reſtitutionem, quia acceptarunt ea in præjudicium cauſæ piæ, cui iſta prædia debebantur, ſicut ii, qui aliqua acceptant in fraudem creditorum: Clericus vero qui ex reditibus ſuperfluis aliquid impendit in uſus profanos debet tantundem ſumere ex reditibus patrimonialibus illudque applicare ad cauſas pias, etiam juxta eos, qui negant eum obligari ad reſtitutionem. *Ratio eſt*, quia cum habeat patrimonialia adhuc poteſt ſatisfacere menti fundatorum, & profundendo Eccleſiaſticos reditus pepercit patrimonialibus, *Fil-*
liuc. Azor. ſup. Lugo n. 43. 7. Quamvis quoad 14
bona ſuperflua clericorum, requiratur multo major materia ad peccatum mortale quam in furto, tamen vigeſima pars ſi proventus ſuperflui excedant 100. florenorum, communiter reputatur materia gravis ita ut 5. vel 6. florenos tunc uſui profano impendantur peccetur mortaliter. *Sporer.* ſup. 8. quamvis
Clericus in vita de reditibus ſuperfluis ad 15
cauſas pias diſponere poſſit, non tamen poteſt de iis teſtari nequidem ad cauſas pias ſine licentia ſummi Pontificis, Epiſcopi vel Capituli, niſi conſuetudo ſit contraria, quæ contra legem Eccleſiaſticam prævalere poteſt; ſed debet poſt mortem ea relinquere Eccleſiæ a qua accepit C. 1. c. *adhoc* 8. c.

quia

Digitized by Google

quia nos 9. de teſtam. imo *Navar. Vaſq. Tanner. Molin.* 147. *n.* 31. *Laym.* ſup. *Abbas Pirh. l.* 3. *n.* 42. *Krimer. n.* 2142. *Engel. n.* 3. *Reiffenſt. ibid. n.* 335. Contra *Covarr. Garc. de benef. p.* 2. *c.* 1. *n.* 16. *Leſſ. c.* 19. *n.* 43. *Zoeſ. Haun. t.* 2. *de juſt.* probabilius docent non poſſe conſuetudine introduci ut Clerici de reditibus Eccleſiaſticis ſuperfluis teſtari valeant ad cauſas profanas, unde improbant Conſuetudinem quæ in multis locis Germaniæ & alibi dicitur reperiri, *Ratio eſt*, quia ejuſmodi conſuetudo utpote contra legem naturalem & divinam foret irrationabilis & corruptela, quia Clerici ſuperflua in profanos uſus convertentes peccant mortaliter contra legem naturalem juſtitiæ, charitatis vel religionis ut fatentur ſere omnes, & in dubio an conſuetudo contra legem ſit rationabilis, præſumptio eſt pro lege, ut cum communi docet ipſe *Schmaltzgr.* L. 1. tit. 4. *nu.* 8. ob probabilitatem tamen ſententiæ oppoſitæ tuto quis retinere poteſt, quod ex tali teſtamento vel donatione accepit.

CASUS XXV.

De dominio ſeu potius paupertate Religioſorum in particulari.

EBorius aſpirans ad Religionem ex Confeſſario petit. 1. *Ad quid ex voto paupertatis obligentur Religioſi Prælati, valide profeſsi &c.* 2. *An ſint Domini famæ, bonoris, rerum ſpiritualium.* 3. *An ſuperiores dare poſsint licentiam ad ſuperflua & illicita.* 4. *Qualis Licentia requiratur.* 5. *An ſufficiat præſumpta.* 6. *Quæ hic ſit materia gravis.* 7. *An complacens ſibi in divitiis peccet contra paupertatem.* 8. *An ſufficiat licentia dolo vel metu obtenta.* 9. *Vel data a ſuperiore inferiore contra prohibitionem ſuperioris.* 10. *Quid de manufactis vel ſcriptis.* 11. *Quid ſi res occultetur.* 12. *Vel recipiantur plures res modicæ.* 13. *Vel convertantur ad alium uſum vel concedantur alteri.* 14. *Vel acceptetur res cum animo eam dandi pauperibus, vel lecta Miſſa amico remittatur ſtipendium.* 15. *Vel deponatur apud tertium aut ſine licentia quis prandeat alibi.* 16. *An Religioſo concedi poſſit peculium.* Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Ad quid Religioſi obligentur ex voto paupertatis? Reſp. Omnes & ſinguli Religioſi ſolemniter profeſſi per votum paupertatis a ſe in perpetuum abdicarunt, non tantum omne rei temporalis dominium ſed & uſum ac diſpoſitionem independentem a voluntate ſuperioris, itaut nec valide nec licite de re temporali ſine conſenſu ſuperioris diſponere poſſint, ita quoad rem omnes & clarum eſt tum ex *Trid. Seſs.* 25. *c.* 2. *de regul.* tum ex jure Can. *C.* 12. *q.* 1. *C. ſuper eo cum ad Monaſt. de ſtatu Monach.* ubi adjungitur pœna: *quod ſi proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipſa cum eo in ſignum perditionis extra Monaſterium in ſterquilinio ſubterretur.*

Dicitur 1. Omnes ſinguli, ita etiam ipſi Prælati, Procuratores, Oeconomi, Adminiſtratores &c. ſi rem quamcumque ſive domeſtico ſive extraneo largiantur, aut expendant aliter quam Ordinis Statuta conſuetudo aut voluntas ſuperiorum poſtulat, peccant contra juſtitiam & paupertatem, & ſi ejuſmodi donatio vel alienatio ſit vana, ſuperflua aut damnoſa, eſt ipſo jure irrita, & reſtitutioni obnoxia, quia Prælati non ſunt bonorum communium domini ſed adminiſtratores *c.* 2. *de donat*: *Dicitur ſecundo.* Solemniter profeſſi, nam aliqui Religioſi S. J. qui tantum ſimplex paupertatis votum emittunt retinent dominium radicale, itaut propter tale votum non poſſint quidem ſine licentia Superiorum de ſuis diſponere licite, probabilius tamen poſſint valide, ut contra *Molin.* docet *Sanch.* L. 7. moral. c. 8. q. 2. Sed cui acquirit qui ignorans eſt invalide profeſſus? Reſp. Sibi & non Monaſterio, quia manſit capax dominii. Nec refert quod putarit ſe acquirere Monaſterio, nam error eſt in ſubſtantia ſicut ſi quis ſolvat indebitum, vel det dotem Titiæ extraneæ cum putet ſe dare nepti, quæ tamen acquiſivit qua membrum v. g. ex reculis fratris defuncti per diviſionem cum aliis illa reddere tenetur, quia per errorem venit in talem participationem; econtra Monaſterium reſtituere debet quæ ab ipſo data ſunt intuitu profeſſionis, quia error eſt cauſa principalis donationis. *Dicitur* 3. Omnis rei 2
temporalis hoc eſt pretio vel pecunia æſtimabilis; nam Religioſi retinent dominium & jus in famam & honorem S. Th. 2. 2. q. 186. a. 7. ad 4. item jura ſpiritualia eligendi, præſentandi, conferendi, beneficia

cia poſſidendi, a cenſuris abſolvendi &c. & ad talia jura acquirenda, retinenda vel recuperanda nomine ſuo agere non prohibentur, *Navarr. Leſſ. L.* 2. *c.* 4. *dub.* 5. *Di-*
3 *citur* 4. Omnem uſum & diſpoſitionem a voluntate ſeu conſenſu ſuperiorum independentem, nam cum conſenſu ſuperiorum non prohibentur Religioſi de temporalibus diſponere, modo diſpoſitio non ſit ad uſus ſuperfluos aut ſtatum paupertatis dedecentes, aut a regula & conſuetudine Ordinis non permiſſos, ſicut enim de his ipſe ſuperior licite diſponere non poteſt, ſic nec ſuis diſponendi licentiam concedere. *Mirand. Pelliz. Hyacinth. Donatus to.* 4. *tr.* 13. *q.* 10. *Reiffenth. l.* 3. *decret. tit.* 35. ubi dicit in hoc omnes convenire, & quamvis probabile ſit quod docet *Lugo d.* 3. *n.* 137. licentiam datam ad uſus ſuperfluos & illicitos eſſe validam, & ideo Religioſum non peccare contra paupertatem, modo non excedat ſtatum pauperis, attamen id tantum tunc verum judico, quando ipſa religio, quæ rerum communium domina eſt, ob bonum commune & conſervationem famæ ſuperioris vel ſubditi cenſetur conſentire, & ex hoc capite valet emptio qua Religioſus cum licentia ſuperioris emit vel acceptat ſuperflua; magna enim in publico oriretur confuſio ſi ejuſmodi pretium vel res cum conſenſu Superioris Monaſterio jam acquiſita deberet reſtitui.

QUÆR. II. Qualiter religioſus peccet contra votum paupertatis?

4 Reſp. *Toties peccat contra hoc votum, quoties rem aliquam pretio æſtimabilem, ſive ex bonis Monaſterii, ſive aliunde acceptam, abſumit, retinet, occultat, permutat ſine expreſſo, tacito vel prudenter præſumpto ſuperioris conſenſu.* Ecce regulam generalem ab omnibus approbatam, quam infra ad caſus particulares applicabimus; conſenſus *expreſſus* vocatur, qui verbis, ſcripto vel alio ſigno manifeſte exprimitur, *tacitus* eſt tolerantia Superioris, cum ſcilicet videt aliqua a ſuis accipi & expendi, abſumi, & cum poſſit, non contradicit, aut religioſum ſine viatico mittit ad ſtudia, balnea &c. hoc ipſo tacite vel implicite dat licentiam accipiendi, & expendendi ad hoc
5 neceſſaria: conſenſus *præſumptus* eſt, quem prudenter mihi perſuadeo Superiorem daturum, ſi rogaretur vel ſciret talem rem a me abſumi, recipi, vel expendi, qui tamen conſenſus præſertim in rebus alicujus momenti locum non habet, niſi urgeat neceſſitas, & Superior adiri non poſſit? ſi enim præſumpta licentia ſemper ſufficeret, Superior pro licentia nunquam eſſet rogandus, quod manifeſte repugnat diſciplinæ regulari: vel enim Superior prudenter creditur licentiam daturus, ſi rogaretur, & jam tum habetur licentia præſumpta, ideoque non erit opus eam rogare; vel creditur non daturus, & ſtulte rogatur; ſi tamen ſciatur Superior moraliter non eſſe invitus, quoad rem ipſam eo quod rogatus illam facile concederet, etſi aliquantulum ægre ferat, non peti licentiam, talis uſus non excedet peccatum veniale, ut cum communiori docet *Laym. l.* 5. *t.* 5. *c.* 6. *n.* 4. in dubio an ſuperior conſentiat, ſemper eſt interrogandus, ſi poſſit; fatendum tamen eſt Superiores magis eſſe invitos, ſi ſubditi ſine licentia ſibi uſurpent res Monaſterii, quam ſi res aliunde datas, quia magis damnificatur Monaſterium. *Nec obſtat*: Quod res aliunde religioſis oblatæ & acceptatæ Monaſterio pereant, nam quamvis hoc ſit, quia tamen illæ res dantur intuitu religioſorum, & alias Monaſterio ſint indebitæ, earum jactura tanti non ſit, quanti earum, quæ Monaſterio ex propria induſtria vel fundis obveniunt. Hinc etiam major 6
requiritur materia ad peccatum mortale in uſu extraneorum quam in uſu Monaſterialium; ceterum in materia paupertatis ex communi ſententia loquendum eſt, ſicut in materia furti, ideoque Regula S. Auguſtini dicit proprietarios *furti judicio eſſe condemnandos;* ſicut autem in furto filiifamilias ad mortale requiritur materia major, ut dicam Caſ. 31. n. 3. quam in furto extranei, quia pater reſpectu filiifamilias eſt minus invitus, ſic in uſurpatione vel furto religioſi, non quod religioſus per omnia æquiparandus veniat filio, cui pater etiam ſuperflua permittere poteſt, ſed quod reſpectu religioſi major materia requiratur, quam reſpectu extranei, quia Superior eſt minus invitus ſi religioſus, quam ſi extraneus res Monaſterii auferat vel abſumat extraneus. *Si dicas* 1. Superior ob bonum diſciplinæ religioſæ tenetur eſſe magis invitus reſpectu religioſi quam pater reſpectu filii. 2. Inde oritur nimia conſcientiarum laxitas. 3. Superior tenetur eſſe magis invitus, ut religioſus peccet, cum ejus peccatum ex officio

tenea-

Digitized by Google

teneatur impedire & corrigere, quam ſi extraneus. Reſp. 1. Concedi poſſe totum. Reſp. 2. Id verum eſſe ſi nimia conſcientiarum laxitas & diſciplinæ aliter non conſervabilis neceſſitas id exigat, id autem non tenet regulariter. *Ad* 2. Ex oppoſito oritur nimia conſcientiarum reſtrictio & pariter dicam conſcientiam filii nimium relaxari, ſi ſciat patrem reſpectu ſui eſſe minus invitum, item peccatum filii magis debet diſplicere magiſque corrigi & impediri a patre, quam peccatum extranei, ergo pater magis tenebitur eſſe invitus in furto reſpectu filii quam extranei, & per conſequens minor materia requiretur ad grave furtum filii quam alterius, quod nemo admittit, dico ergo Superiorem & patrem debere eſſe magis invitos quoad modum & rationem peccati, quod a ſuis fit, & ab ipſis corrigi debent, non autem quoad rem ipſam. Ex dictis

7 Reſp. 1. *Deduces ſeqq.* Religioſus complacens ſibi in divitiis prioris vitæ, aut dolens ſe eas reliquiſſe abſque affectu vel deſiderio aliquid habendi vel uſurpandi independenter a voluntate Superiorum, non peccat proprie contra votum paupertatis, ſicut non peccat contra votum caſtitatis, qui dolet ſe caſtitatem voviſſe; ejuſmodi tamen affectus multum adverſatur perfectioni religioſæ, & ad minimum eſt veniale otioſitatis
8 vel ſenſualitatis. 2. Licentia dolo puta falſum allegando vel verum reticendo obtenta, eſt invalida; neque a peccato proprietatis excuſat Superioris tolerantia vel conſuetudo, quam Superior difficulter v. g. ſine pacis turbatione, querela, & murmure tollere non poteſt, tunc enim Superior non conſentit, ſed pure permittit; licentia metu vel importunis precibus extorta eſt quidem valida, utpote ſimpliciter voluntaria, attamen eſt contra perfectionem obedientię, quia non tam ſubjicit ſubditi voluntatem Superiori, quam voluntatem Superioris ſubdito; Superior dans licentiam, in genere intelligitur eam dare tantum ad uſus licitos non ſuperfluos, ſi tamen uſus in ſe non ſit ſuperfluus, etſi ex circumſtantiâ fiat illicitus, non repugnat paupertâti, ut ſi religioſus ex pecuniis ad honeſtam recreationem conceſſis cum ſociis biberet ad ebrietatem, vel cum ſcandalo in taberna publica, quia talis magis peccat quoad modum, quam quoad rei ſubſtantiam: *Laym. nu.* 14. 3. Si
9 Superior antecedens dedit licentiam, valet etiamſi ab officio diſceſſerit; item valet licentia data a Prælato inferiore contra prohibitionem Superioris vel ſtatutorum Ordinis, niſi addita ſit clauſula irritans, quia Prælato inferiori per hoc non eſt ſublata poteſtas ordinaria, & multa ſunt prohibita, quæ tamen ſunt valida *Croix l.* 4. *n.* 115. 4. Religioſus ſine licentia aliquid exponens non tantum peccat contra paupertatem, ſed tenetur ipſam rem repetere, ſi in ſe vel in æquivalenti adhuc exiſtat, quia res manſit ſub dominio Monaſterii. 5. Si Religioſus ſine li- 10
centia donet amico picturam a ſe factam vel donet librum pretioſum v. g. choralem a ſe conſcriptum peccat contra paupertatem, quia licet religioſus ſit dominus proprii laboris & artis, tamen illud quod labore & arte acquirit, cedit Monaſterio, niſi amicus ſubminiſtraverit materiam, & ipſe nomine amici operatus fuerit, tunc enim quamvis peccare poſſit contra obedientiam, ſi nempe id faciat contra prohibitionem Superioris, non tamen contra paupertatem; idem eſt de donatione reliquiarum, precum, miſſarum; quorum religioſus quidem eſt dominus, attamen inobedientiæ crimen admittit, ſi de iis contra voluntatem Superiorum diſponat, idem eſt de conceptibus, notationibus, compoſitionibus proprio ſtudio in chartam conjectis, hæc enim tanquam partus proprii laboris & pars vel potius imago conceptus interni probabiliter reputantur inter Spiritualia vel ſaltem Superiores quoad hæc non ſolent eſſe multum inviti. 6. Contra pau- 11
pertatem peccat, qui res undecumque acceptas, abſcondit, occultat, ne Superior ſciat, auferat, aut de iis pro libitu diſponat, imo etiamſi rem cum licentia acceptam abſcondat, nec Superior eam mutata mente tollat, eſt communis cum *Sporer t.* 5. *c.* 1. *n.* 64. 7. Si 12
Religioſus ſine licentia plura modica recipiat, vel expendat uſque ad materiam gravem, probabilius peccat mortaliter, quia hæc uniuntur in ratione gravis damni ſicut plura parva furta *Pelliz t.* 4. *c.* 2. *n.* 35. Ubi excipit modica eſculenta, eo quod in his Superiores non videantur eſſe inviti quoad ſubſtantiam, ſed pure quoad modum, at ſi hæc accreſcant in grave damnum rei domeſticæ, vel regularis diſciplinę, etiam in his Superiores probabilius cenſeri debent inviti quoad ſubſtantiam, maxime ſi ſint minus benigni, parci, tenaces. 8. Peccant, qui res ad certum 13
uſum conceſſas ad alium uſum convertunt,

ut

ut ſi pecunias pro emendis libris vel veſtibus datas ludendo, vel potando abſumant, item ſi libros, veſtes, & ſimilia ſibi conceſſa aliis concedant, etiam ad nudum uſum, vel permutent, aut accommodent, hic tamen a mortali plerumque excuſat materiæ parvitas, niſi materia permutata foret pretioſa, rara, vel conjuncta cum damno Monaſterii, tunc enim eſſet mortale, quia permutatio (idem eſt de mutuo) transfert rei
14 dominium. 9. Si rem ab amico præſentatam nec tibi nec Monaſterio acceptes, ſed intendas eam nomine dantis donare pauperi vel alteri amico cui donans juſſerit, vel tu donare volueris, aut etiam tibi ipſi applicare, ſed petita prius licentia non peccas contra paupertatem *Sanch. Lug. d.* 2. *nu.* 54. *Ratio eſt*, quia alteri tantum locas laborem tuum abſque hoc, quod ullam rei commoditatem independenter a voluntate Superiorum deſideres. 10. Si amicus tuus a Paulo accepit ſtipendium, ut legi faciat Miſſam, potes Miſſam legere & ſtipendium non acceptare, ſed remittere & amicus tuus illud retinere; *Ratio eſt*, quia non teneris acceptare, ſed potes Miſſam legere gratis, & amicus ſatisfecit intentioni petentis procurando Miſſam, ergo poteſt retinere ſtipendium illum in finem datum; idem eſt ſi lecta Miſſa ipſe ſuſcipias ſtipendium non animo tibi vel Monaſterio acquirendi, ſed nomine offerentis illud expendendi in pauperes, vel amicos, etſi offerens hoc neſciat: quia poſtquam legendo Miſſam ſatisfeciſti ejus intentioni,
15 certo de ejus conſenſu præſumere potes. 11. Si rem tibi præſentatam non acceptes, ſed deponi facias apud amicum, ut data opportunitate cum licentia Prælati ea utaris, non es proprietarius, nec peccas, & ſi id facias ideo, quia pro nunc & ab hoc Superiore non confidis te accepturum veniam, quam ſperas accipere ex poſt vel ab alio; *Ratio eſt*, quia neque vis habere dominium, neque uſum rei a Superiore independentem. 12. Quamvis ex communiſſima religioſus ſine omnia licentia comedens & bibens apud exteros peccet contra paupertatem, raro tamen per hoc peccat mortaliter, quia hæc materia vel cenſetur levis, vel Superiores, quoad rem ipſam non ſunt multum inviti, cum nullum damnum inferatur Monaſterio. 13.
16 Certum eſt Superiorem religioſo non poſſe peculium, vel quamcumque rem concedere irrevocabiliter, hoc enim repugnat voto ſubſtantiali paupertatis ideoque profeſſio facta ſub conditione, ut liceat habere proprium vel alicujus rei diſpoſitionem a Superiore independentem, eſt ipſo jure nulla *cap. Monachi cap. cum ad Monaſterium de ſtatu Monach.* poteſt tamen Prælatus concedere peculium, ſi per peculium intelligatur res apud Superiorem depoſita vel portio quædam pecuniaria, religioſo ad iter, ſtudia, negotia, vel ſimilem honeſtum uſum aſſignata, item poteſt religioſo imponi adminiſtratio villarum, prædiorum, aliorumve bonorum immobilium non ſuo ſed Monaſterii nomine revocabiliter & ſub obligatione reddendæ rationis, niſi id ſpeciali Ordinis ſtatuto prohibeatur; imo jure antiquo poterant etiam concedi bona ſtabilia ad uſumfructum vel uſumpenſionis & redditus annui ex bonis Monaſterii vel parentum quibus religioſi dependenter a voluntate Superiorum in vel extra Monaſterium ſuſtentarentur, id tamen jure novo videtur correctum per *Trid. Seſſ.* 25. *c.* 2. *Fagn. in cap.* 2. *de ſtatu Monach. Hyacinth. Donat. L.* 2. *Reiffenſt. a n.* 5. Quamvis contrariam conſuetudinem ſi alicubi reperiatur, non audeat damnare *Laym. num.* 13. merito admonens Superiores ad abrogandam ejuſmodi conſuetudinem, modo religioſis alia via de neceſſariis provideri poſſit, S. congregatio abominans Monaſteria in quibus perfecta communitas non ſervatur, ſæpe prohibuit ne amplius Novitii vel Novitiæ ad ejuſmodi Monaſteria recipiantur. Teſte *Fagnan. n.* 63.

CASUS XXVI.

De dominio Communitatis religioſæ & diſpoſitione Superiorum Officialium & Beneficiatorum.

FAbius religioſus interrogatur; 1. *Cui acquirat religioſus apoſtata tranſiens ad aliam religionem.* 2. *Religioſus promotus in Epiſcopum vel Parochum.* 3. *An Monaſterium ſuccedat in omnia bona profeſſi etiam emphiteutica feudalia;* 4. *An hæreditas religioſo relicta a Monaſterio adiri poſſit ipſo invito, vel a religioſo repudiari & quid ſi ea conditione ſit relicta, ut non ad Monaſterium ſed ad religioſum pertineat.* 5. *Qualiter bona* Mo-

Digitized by Google

Monaſterii valeant alienari. 6. *An Prælatus repudiare poſſit hæreditatem vel legatum*. 7. *Quid circa contractus vel negligentias Officialium*. Pro reſolut.

QUÆR. I. Cui religioſus acquirat?

1 Reſp. Primo. Cum religioſus ſit incapax omnis dominii, quidquid acquirit, regulariter acquirit Monaſterio *c. Abbates* 18. *q.* 2. *c. cum ad Monaſterium de ſtat. Monach.* Qui voverunt ſtabilitatem in loco acquirunt illi Monaſterio, in quo vota emiſerunt, alii communiter Monaſterio in quo non ut hoſpites, ſed ut ſubditi morantur. 2. Religioſus apoſtata vel fugitivus acquirit Monaſterio, quod deſeruit, vel illi Eccleſiæ, quæ cum bona fide ſuſcepit, ſicut ſervus lucratur domino putatitio. 3. Religioſus ad aliam religionem tranſiens tempore novitiatus acquirit primo Monaſterio, ita ut ſi ea, quæ ei tunc ex teſtamento, legato obveniunt, aut quæ proprio labore acquirit ſine læſione paupertatis & juſtitiæ ſecundo Monaſterio, vel aliis donare non poſſit, niſi foret res exigui momenti, hanc enim ex æquitate putat *Lugo* deberi ſecun-
2 do Monaſterio, quod religioſi curam & gubernationem habet. 4. Religioſus quamvis habeat dominium beneficii, vel dignitatis legitime acquiſitæ, poſſitque agere ad illam retinendam vel recuperandam, eamdem tamen nec licite nec valide acquirere poteſt ſine licentia Superiorum, quia non habet proprium velle vel nolle, & ſi aſſumptus ad Cardinalatum vel Epiſcopatum aliquid poſt mortem relinquat, illud cedit Cameræ Apoſtolicæ vel Eccleſiæ Epiſcopali. 5. Religioſus beneficiatus v. g. Parochus etſi habet reddituum adminiſtrationem, & de iis ad cauſas pias & ſui ſuſtentationem diſponere poſſit ſicut clericus ſæcularis, niſi Ordinis ſtatuta vel conſuetudo legitime introducta aliud præcipiant, *D. Th.* 2. 2. *q.* 32. *a.* 4. *Navar. Rodr. tit.* 1. *Reg. qq. q.* 34. *a.* 7. *Leſſ. L. c.* 41. *dub.* 11. *Reiffenſt. L.* 3. *tit.* 24. *a n.* 47. attamen mortis cauſa de nulla re diſponere poteſt, ſed quæ ex redditibus beneficii ſuperſunt, jure debentur Eccleſiæ, in qua beneficium habuit; dico ex redditibus beneficii, nam quæ religioſus beneficiatus acquirit, arte, induſtria, juribus ſtolæ, eleemoſynis, hereditate, legato, aut ex penſione, vel peculio ſibi conceſſo, ea acquirit Monaſterio juxta vulgatam regulam, quidquid acquirit Regularis, acquirit Monaſterio, idem tenet de fructibus beneficii Monaſterio incorporati; dixi 2. de jure communi, nam ex conſuetudine, privilegio ut in S. Ordine noſtro Præmoſtratenſi fieri poteſt, ut religioſus etiam in beneficio non unito acquirat ſuo Monaſterio *Zypæus L.* 3. *conſul.* 1.

QUÆR. II. Cui cedat hæreditas vel legatum Religioſo relictum?

Reſp. Regulariter cedit Monaſterio, ſi il- 3
lud bonorum in communi ſit capax juxta ſequentes explicationes. 1. ſi Novitius profiteatur nulla facta diſpoſitione ſuccedit Monaſterium, ſi Monaſterium ſit bonorum incapax veluti Capucinorum, & Minorum de Obſervantia, ſuccedunt hæredes ab inteſtato *Auth. ingreſsi Cod. de SS. Eccl. & Auth. nunc autem C. de Epiſc. Leſſ. Azor. Pirh. lib.* 3. *tit.* 27. *a nu.* 33. Si tamen profeſſus liberos vel aſcendentes habeat, tenetur his relinquere legitimam *Auth. Si qua mulier Cod. de SS. Eccl. Pirh. nu.* 35. *& ſeqq.* An vero Monaſterium etiam ſuccedat in emphytheutica & feudalia eſt incertum, ſaltem ea probabilius retinere poteſt ad vitam Religioſi, ſi enim profeſſus manſiſſet in ſæculo poterat ea poſſidere ad vitam, ergo etiam, quia per profeſſionem religionis non debet fieri pejoris conditionis *Eng. lib.* 3. *tit.* 31. *numer.* 37. *Reiffenſt. l.* 3. *t.* 20. *num.* 101. ita tamen ut intra annum a morte profeſſi teneatur ea vendere *Laym. Pirh. tit.* 15. *num.* 53. *& ibid. Reiffenſt. numer.* 251. 2. Si Religioſus ſcriptus 4
ſit hæres, Monaſterium poteſt immediate adire hæreditatem inſcio aut etiam invito religioſo *Abb. Leſs. Lugo de juſt. d.* 3. *a nu.* 94. *Pirh. num.* 40. contra plures, qui dicunt id fieri debere mediante religioſo. *Ratio eſt*: quia religioſus per votum caſtitatis & obedientiæ omne ſuum velle circa hæc tranſtulit in Superiores. 3. Etſi Religioſus ſine licentia Superiorum poſſit ex juſta cauſa repudiare donum ſibi oblatum, legatum tamen vel hæreditatem nec valide nec licite, *Ratio eſt* voluntas Superiorum, qui videntur conſentire in primum; & non in ſecundum *Nav. Lug. L. cap. Dicaſt. Lib.* 2. *tom.* 15. *diſt.* 1. *numer.* 228. 4. Si hæreditas ea lege relinquatur, ut ad Religioſum & non ad Monaſterium pertineat, voluntas teſtatoris ita explicanda eſt, ut uſus & commoditas ad Religioſum pertineat dependenter a Prælato, dominium vero ad Monaſte-

ſte-

ſterium ; *Sanch. L. 7. Mor. cap. 17. num. 4. Laym. Reiffenſt. n. 23. Ratio eſt* , quia quamvis diſpoſitionem ita interpretari opret, ut potius valeat , quam non valeat , ideoque ſi Prælatus conſentiat , ut uſus & commoditas rei ad religioſum pertineat , valet legatum ; ſecus corruit, quia non eſt impleta conditio , niſi religioſus commoditatem competentem ſibi reſignet. *Sanch. n. 9.* Si conditio legato adjecta ſit plane impoſſibilis , ut lego hanc rem religioſo ea conditione, ut ipſe habeat rei dominium , conditio habetur pro non adjecta, & legatum cenſetur validum *DD. cit.* niſi conſtet teſtatorem huic conditioni voluntatem ſuam ſerio alligaſſe; v. g. dicendo: volo, ut religioſus habeat rei dominium non Monaſterium, alioquin legatum non valeat. In dubio præſumendum eſt pro valore actus.

5 QUÆR. III. An & qualiter Monaſterium obligetur ex contractu religioſi?

Reſp. 1. Monaſterium non obligatur contractu Religioſi vel etiam Prælati, quo alienat , aut diſtrahit immobilia vel mobilia pretioſa, quæ ſervando ſervari poſſunt, ut gemmę, vaſa aurea, niſi adſit juſta cauſa, id eſt neceſſitas, evidens utilitas, pietas, vel incommoditas & ſerventur ſolemnitates a jure ad alienationem Eccleſiaſticam requiſitæ, puta tractatus Capitularis , conſenſus majoris partis Capituli cum ſubſcriptione , niſi conſuetudo aliud habeat, nec non conſenſus Superioris cui Eccleſia ſubeſt, juxta cujusvis Ordinis ſtatuta , quod ſi alienatio facta quidem ſit cum debita ſolemnitate , ſed Eccleſia probetur enormiter læſa, competit ei beneficium reſtitutionis in integrum . *Abbas in cap. fraternitatem numer. 5. de donat.* nomine autem contractus alienativi in hac materia Eccleſiis favorabilis, non tantum venit venditio , permutatio , donatio , tranſactio ſuper jure vel re immobili cenſus perpetui , ac vitalitii, & ſimiles in quibus totum dominium transfertur , ſed etiam in quibus ſimpliciter vel ad longum tempus transfertur dominium utile, ut feudum, emphyteuſis , locatio in longum tempus . *Extr. inter commun. de*
6 *reb. Eccl. non alien.* 2. Prælatus abſque conſenſu Capituli aliiſque ſolemnitatibus , Eccleſiæ obeſſe poteſt in juribus acquirendis *Abbas & Can. in cap. tua de his quæ ſiunt &c.* Ideoque valide repudiat donationem Eccleſiæ ſuæ oblatam , & aſſumens Novitium valide renuntiat hæreditati, quæ poſt ejus profeſſionem & mortem patris Monaſterio erat obventura , *Silv. Sanch. lib. 6. cap. 6. numer. 4. Riccius deciſ. 96. & 99.* hæreditatem vero & legatum mortuo teſtatore videtur Prælatus repudiare non poſſe, eo quod Eccleſia habeat jus ad rem & ejuſmodi juris abdicatio in materia Eccleſiis favorabili cenſeri debeat prohibita, juris Eccleſiaſtici alienatio & hæreditas ac legatum non tam Prælato quam Monaſterio relinquitur . *Bald. Azor. Ricc. reſol. 97. n. 1. Engel lib. 3. decret. tit. 13. num. 9.* aut ſi juxta ſententiam probabilem *Menochii Sanch. Pirh. l 3. t. 13. nu.* 41. renuntietur, Eccleſia habet beneficium reſtitutionis in integrum propter malam Prælati adminiſtrationem, ut cum communi docet idem *Ricc. Vaſq. Laym. Pirh. num. 42. Reiffenſt. ſup. Dicaſt. numer.* 237. 3. Alii contractus 7
qui fiunt a Prælato juxta Ordinis conſtitutiones vel etiam ab officialibus cum expreſſo vel tacito Superiorum conſenſu , veluti emptiones, venditiones , permutationes rerum mobilium etiam non requiſito Capitulo firmi ſunt & validi . 4. Religioſus Superior , vel œconomus non tantum peccat bona monaſterii ſine juſta cauſa vel licentia alienando , ſed etiam negligenter adminiſtrando, & ſi quæ bona vel jura ejus culpa pereant, tenetur exactiori diligentia neglectum ſuum quantum poteſt compenſare, cum ob votum paupertatis aliam reſtitutionem facere non poſſit , qualiter Monaſterium Religioſi debita teneatur ſolvere ante profeſſionem contracta dicam *Caſ. 47. numer.* 21.

CASUS XXVII.

De injuſtitia & in ſpecie de illegali circa tributa, gabellas &c.

GAbriel Princeps 1. *Varia tributa exeribit. 2. Quæſtores ſub prætextu inſufficientis ſtipendii tributa augent , & munera extorquent . 3. Et quia hæc luxu nimio abſumpta ſunt, perdurante eadem neceſſitate nova exiguntur . 4. Eſculentis & capitibus imponuntur . 5. Vectigalia & contributiones a peregrinis & Clericis extorquentur . 6. Plerique ſe ſubducunt tum quia putant tributa non obligare in conſcientia . 7. Tum quia eſt communis perſuaſio de tributi injuſtitia vel*

ſaltem

Digitized by Google

ſaltem eſt dubium . 8. Et ipſe Princeps & Conſiliarii tributum ſuſpectum habent . 9. Nihilominus plerique illud approbant , alii ſe abſentant. 10. Exactores non obſtante dubio ſolutionem extorquent. 11. Etiam a pauperibus, econtra ab aliis ſe ſinunt corrumpi. 12. Defraudantes gabellas eodem pretio cum aliis merces vendunt & in his omnibus Confeſſarius diſſimulat . Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit injuſtitia. Reſp. Injuſtitia in genere eſt alieni juris violatio; ſicut autem datur triplex , juſtitia legalis, diſtributiva , & commutativa, ſic & triplex injuſtitia , prout harum una violatur, de violatione juſtitiæ diſtributivæ, & commutativæ dicam in ſeqq. in præſenti de injuſtitia illegali , quæ committitur in defraudatione tributorum , gabellarum &c. tributum autem in genere ſignificat omne id quod Princeps vel Magiſtratus a ſubditis exigit in ordine ad ſuſtinenda onera communia : pro diverſitate materiæ de qua exigitur , ſortitur diverſa nomina , impoſitum mercibus in vel extra Provinciam vehendis vocatur gabella vel vectigal a vehendo, ſi fundis ſimpla, ſi comeſtibilibus licentia vel acciſia pro more regionum , ſi ſingulis capitibus capitatio , ſi tranſeuntibus pro conſervatione pontis , viæ, vel cuſtodiæ pedagium.

QUÆR. II. Quæ conditiones requirantur ut tributum vel vectigal ſit juſtum ;
2 Reſp. Sequentes . 1. Legitima auctoritas imponentis, qualem habent Imperatores , Reges , Principes , Magiſtratus , in terris alium ſuperiorem non agnoſcentes, & alii de horum licentia, conſuetudine vel præſcriptione : quæſtores , telonarii & ſimiles ſi neſciente Principe vel nova tributa imponant vel impoſita abſque legitima auctoritate augeant , non tantum peccant contra juſtitiam cum obligatione reſtitutionis, ſed & incurrunt excommunicationem latam in Bulla Cœnæ, unde merito a Confeſſariis redarguendi & ſerio hortandi ſunt telonarii , præfecti & ſimiles officiales , qui ſub prætextu extraordinarii laboris , inſufficientis ſtipendii &c. inſcio Principe certas ſibi penſiones exigunt , aut munera
3 extorquent. 2. Requiritur juſta cauſa , hoc eſt neceſſitas aut magna communis utilitas vel condigna Principis ſuſtentatio ſpectata ejus dignitate , ſtatu , & meritis in rempublicam, quod ſi Princeps tributum diutius continuet vel plus imponat quam neceſſitas exigat, aut ludo, luxu , conviviis aliterve inutiliter abſumat , tenetur damnum illatum reſarcire tantumdem ſolvendo ex ſuis in ſubſidium communitatis, aut ſi ex ſuis non habeat, tenetur parcius vivendo tantumdem congerere , quantum ſufficit ad reparandum damnum , ſervato tamen ſtatu ſuæ dignitati congruo, quod ſi periculum ſit in mora & tributa male abſumpta pro nunc a Principe compenſari nequeant, tenebitur populus nihilominus contribuere, ſic exigente bono communi , ita tamen ut Princeps ad meliorem fortunam deveniens pro damno debeat ſatisfacere. 3.
Debita proportio, ita ut divites plus contri- 4
buant, quam egeni, & ii magis graventur, quos cauſa magis concernit, hinc contributiones quæ eſculentis & aliis ad quotidianum uſum neceſſariis, aut etiam ſingulis capitibus imponuntur debent eſſe moderatæ, ita tamen ut major pars tributorum ſumatur ex fundis & mercibus, alias enim pauperes , qui ſæpe numeroſam habent familiam , ſi non plus ſaltem æqualiter cum divitibus
gravantur . 4. Ut tributum impona- 5
tur ſolis ſubditis , indirecte tamen & per accidens tributo gravari poſſunt etiam non ſubditi ver. gr. Peregrini & viatores , qui merces in provinciam invehunt vel avehunt , qui propterea juſte coguntur ſolvere vectigalia, pedagia ; hoc enim pacto illis conceditur jus mercimonii , jus tranſitus. Item Clerici hoc ipſo quod vino frumento, oleo & ſimilibus imponantur collectæ, indirecte iis gravantur, quatenus ob impoſitam collectam ea coguntur carius ſolvere, directe tamen neque Clerici, neque eorum bona a laicis collectari poſſunt , quia ab eorum juriſdictione plane ſunt exempti. Excipe niſi Princeps habeat particulare jus , pro quo vide Clericatum, de immunit. Eccleſiaſt. in Erotem, & alios ſcribentes . Si vero bona laicorum non ſufficerent ad levandam communem neceſſitatem , poſſunt Clerici cum licentia Summi Pontificis aliquid contribuere , imo ſi agatur de ſpeciali eorum commodo , ut ſi aliquorum agri inter quos etiam ſunt Eccleſiaſtici, alluvione deperdantur, tenentur Clerici cum Laicis æqualibus pro rata ſumptibus impetum fluvii cohibere , idem eſt de reparatione viæ, fontis, vel pontis illis ſpecialiter proficuorum.

6 QUÆR. III. Qualis ſit obligatio ſolvendi tributa; & an defraudantes teneantur ad reſtitutionem? Reſp. Multi cum *Navar.* docent legem tributorum præſertim vectigalium reſpectu exterorum eſſe mere pœnalem, nec obligare in conſcientia, alii apud *Moya t. 1. q. 8. n. 6.* fatentur quidem gabellas obligare in conſcientia, ſed tunc tantum quando exiguntur, hæc ſententia vera eſt ubi ſic habet conſuetudo, tunc enim accedit tacitus ſuperioris & populi conſenſus & plura ideo excribuntur; præſcindendo autem a conſuetudine probabilius eſt tributa deberi in conſcientia ex jure naturæ & divino, etiamſi non exigantur, *Matth. 22. Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari; ad Rom. 13. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal. Ratio eſt*, quia tributa non debentur ut pœna ſed ex juſtitia legali necnon ex tacito pacto, ut Magiſtratus & Principes ſuſcipiant in ſe curam populi, econtra populus contribuat ea, quæ pro Principis ſuſtentatione & bono communi ſunt neceſſaria, ideoque qui tributa defraudant peccant contra juſtitiam & tenentur ad reſtitutionem, ita communior cum *Sporer t. 5. c. 5. n. 150.* Si
7 tamen tributum communi fama & perſuaſione populi reputetur iniquum aut non impendi ad communes uſus, ut non raro nunc contingit, non obligare docet *Silveſt.* V. gabella 3. q. 3. n. 29. maxime ſi ſit noviter impoſitum, imo plures quos citat & ſequitur *Sporer n. 154.* docent tributa non obligare in dubio poſitivo, quando ſcilicet eſt probabilitas pro & contra juſtitiam tributi; Rationem dant, quod in dubio debiti melior ſit conditio debitoris poſſidentis rem ſuam, & ei qui petit, incumbit probatio debiti, atque ſubditus hic eſt debitor & poſſidet rem ſuam & Princeps non probat ſufficienter juſtitiam tributi; ergo neque in dubio parendum eſt ſuperiori quando agitur de intereſſe ſuperioris ipſius, & de ſpoliando ſubdito re poſſeſſa, tunc enim ſuperior in cauſa propria merito præſumi debet partialis: hæc ſententia vere eſt probabilis & tuta in praxi, oppoſita tamen videtur probabilior, nam in dubio debiti non ſemper eſt melior conditio debitoris, quando ſcilicet pro creditore ſeu Principe eſt præſumptio qui eſt in poſſeſſione poteſtatis exactivæ, & Princeps cum ſuis Conſiliariis præſumitur de juſtitia tributi melius poſſe judicare, quam quilibet privatus, ideoque ipſi parendum eſt, non enim agit rem ſuam ſed communem; Nec obſtat quod etiam ſubditi ſint in poſſeſſione ſuæ pecuniæ, nam poſſeſſio poteſtatis exactivæ prævalet ſic exigente bono communi, ne quilibet in quolibet dubio vel probabilitate ſe tributis ſubducat.

QUÆR. IV. Quid circa ſubſidium cha- 8
ritativum? Reſp. ſeqq. 1. Tributo valde affine eſt ſubſidium charitativum, quod Epiſcopi a Clericis exigere ſolent. 2. Hujuſmodi ſubſidium ut ſit juſtum, debet eſſe moderatum & peti a Clericis Epiſcopo ſubjectis ex manifeſta & rationabili cauſa v.g. ad defendendam Eccleſiam contra hoſtes, ad ſolvenda gravia debita, aut pro fabrica Eccleſiæ pro profectione ad Concilium, *cap. cum apoſt. cap. conquerente de off. ord.* 3. ſubſidium juſtum Clerici Epiſcopo ſubjecti ſolvere tenentur, & ſi nolint etiam excommunicationis cenſura compelli poſſunt, ut colligitur ex *jurib. citt.* & quamvis DD. communiter a ſubſidio eximant Eccleſias regulares, praxis tamen quotidiana in hac Colonienſi & aliis Diœceſibus docet contrarium. 4. Generales Ordinum tallias aut ſubſidia charitativa a ſuis exigere poſſe, ſi aliunde non habeant pro gubernatione Ordinis neceſſaria, docent *Barbos. Pirb. L. 3. t. 39. n. 54. & ibid. Reiffenſt. n. 23.*

QUÆR. V. Quæ hinc pro praxi ſint de- 9
ducenda? Reſp. ſeqq. 1. Princeps ut licite tributum excribat, debet illi eſſe ſaltem probabilius illud eſſe juſtum, quia hic agit ut Judex qui tenetur ſequi probabiliora ſecundum dicta *Caſ. 3. n. 8.* qualiter obligent tributa, & quæ conditiones ad eorum juſtitiam requirantur, conſtat ex dictis. 2. Ut etiam Conſiliarii licite Principi tributum conſulant, aut approbent, debet illis probabilius eſſe, quod tributum ſit juſtum, quia ſic exigit bonum commune, & ipſi tunc ſunt quaſi judices inter Principem & ſubditos, ut dixi *Caſ. cit. n. 20.* conſulere vel approbare tributum injuſtum nunquam licet, eſt enim ſuadere peccatum: an vero Status, Conſiliarius, & ſimiles quorum eſt tributa approbare, ſaltem metu gravis mali vel mortis tributo injuſto licite ſubſcribere valeant, non eſt plane compertum; probabilius videtur, quod non; quia hoc reipſa eſt approbare, ratificare, & confirmare graviſſimum alterius peccatum, & inju-

Digitized by Google

& injuſtam ſubditorum oppreſſionem eſtque reale & nocivum mendacium , nam ſubſcribere eſt in facto teſtari & dicere tributum eſſe juſtum quod tamen ſcitur eſſe injuſtum, ideo enim exigitur ſubſcriptio *V. Caſ.* 20. *nu.* 16. imo nec videntur ſe abſentare poſſe, tenentur enim ex officio ſtare pro bono communi & Principi injuſtitiam tributi demonſtrare & diſſuadere, ad hoc enim accipiunt dietas vel ſalaria, ſi tamen ex ſua contradictione nullum ſperarent fructum, ſed tantum ſui odium & perſecutionem; ab aliquibus non improbabiliter excuſantur . 3. Executores
10 tributorum poſſunt præſumere ea eſſe juſta , ideoque licite ea exigere , quamdiu non adeſt moralis certitudo de injuſtitia , ſicut miles tamdiu poteſt militare , quamdiu non eſt certus de injuſtitia belli: *Ratio eſt*, quod cujuslibet privati non ſit judicare de juſtitia tributi vel belli , & in dubio an lex ſit juſta obtemperandum eſt ſuperiori juxta communem Theologorum. 4. Princeps vel Magiſtratus injuſte agit, ſi aliquos a tributis eximat totum onus reliquis relinquendo , niſi ejuſmodi exemptio fiat ex cauſa in bonum commune redundante v.g. ob merita in remp. vel factam
11 reipublicæ compenſationem . 5. Pauperes qui ſolvendo tributa ſe & familiam ſuam alere non poſſunt, aut in gravia debita inciderent , excuſantur ob impotentiam & ideo quæſtores poſſunt ab iis non petere , *Silv. in reſolut. p. 1. V. reſtitutio . Caſ.* 4. Econtra ſi exactores tributa juſta non exigant ab iis , qui ſolvere poſſunt vel diſſimulant, aut ſe corrumpi ſinunt , peccant tam ipſi, quam corrumpentes contra juſtitiam cum obligatione reſtitutionis, quia ſunt cauſa injuſta talis damni: ſi vero tributum ſciatur eſſe injuſtum poſſum corrumpere exactorem, ut mecum diſſimulet, ſicut poſſum latroni offerre partem pecuniæ ut non tollat totam, hoc enim eſt redimere injuſtam vexam. 6. Qui defrauda-
12 vit gabellas non tenetur propterea merces infra commune pretium vendere, quia pretium taxandum eſt ſecundum onera quæ communiter omnes ſubeunt, quamvis unus vel alter ea non ſubeat . 7. Communiter hic monent Theologi, ut quando non ſatis conſtat, quod tributa ſint juſta aut ad bonum commune impendantur , ante factum ſubditi hortandi ſint ut ſolvant, id enim exigit reipublicæ pax & debita principi obedientia; poſt factam autem tributi defraudationem ſi pœnitens ſibi ſaltem probabiliter perſuadeat tributum eſſe injuſtum (ut in tanta tributorum multitudine hodiedum facile contingit) ad compenſationem non eſt condemnandus.

CASUS XXVIII.

De injuſtitia diſtributiva.

HAbius dubitat . 1. *Quid ſit acceptio perſonarum*. 2. *An ad beneficia Eccleſiaſtica ſub mortali ſit eligendus dignior* . 3. *An ad officia ſæcularia*. 4. *An liceat aliquid promittere pro beneficiis*. 5. *An vendere officia vel aliquid accipere ut inter æque dignos unus præferatur* . 6. *An liceat officia dare cognatis*. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid circa injuſtitiam diſtri- 1
butivam. Reſp. Injuſtitia diſtributiva conſiſtit in *acceptione perſonarum*, qua in diſtributione bonorum communium, in collatione beneficiorum, officiorum , in judiciis , in honoris exhibitione attenditur non ad merita perſonæ & utilitatem communem ſed ad circumſtantias impertinentes , v. g. conſanguinitatem, amicitiam, potentiam , munera, &c. hoc vitium eſt ex genere ſuo mortale, adverſatur enim bono communi & prohibetur *Eccleſ.* 42. *ne accipias perſonam ut delinquas*. Jacobi 2. *Si autem perſonas accipitis, peccatum operamini*. Dixi bonorum communium, ideſt ad communitatem pertinentium, nam acceptio perſonarum locum non habet in bonis propriis, hæc enim cuilibet pro libitu dari poſſunt , cum uni non magis debeantur quam alteri , alias enim Deus eſſet acceptor perſonarum quando peccatoribus maxime indignis ſuas dat 2
gratias. 2. Peccat mortaliter non tantum is qui ad beneficia Eccleſiaſtica aſſumit vel promovet indignum, ſed etiam qui relicto notabiliter digniore præficit dignum, eſt communiſſima cum *Div. Thom.* 2. 2. *qu.* 63. *art.* 2. & quoad beneficia majora curam animarum habentia velut Epiſcopatus, Abbatias, Præpoſituras , Decanatus , Parochias nunc omnino certa ex *Trident. Seſſ.* 24. *cap.* 1. *de reformat.* ubi dicit *eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, niſi quos digniores & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint , præfici diligen-*

ter curaverint. Idem magis confirmat Propoſitio 47. ab Innoc. XI. damnata: quoad beneficia minora & ſimplicia etiam communis eſt ſententia, ea ſub peccato conferenda eſſe dignioribus, & ratio eſt eadem, quia id exigit bonum commune & fidelitas eligentis vel conferentis beneficium, electio tamen vel præſentatio digni relicto digniore eſt valida, ut dicam *Caſ.* 80. *n.* 20. 3. Ex eadem ratione dignitates,

3 munia, & officia ſæcularia dignioribus ſub peccato conferenda ſunt, cum enim hujuſmodi officia non ſpectent ad Principem vel collatorem, ſed ad communitatem, cujus ipſi ſunt Adminiſtratores, peccant contra officium & fidelitatem communitati debitam, conferendo ea minus digno ſi dignior commode haberi poſſit, ſicut contra fidelitatem & juſtitiam peccat Oeconomus, qui relicto eo ſervo, qui poteſt annue lucrari 100. conducit eum qui poteſt tantum lucrari 50. conferens beneficium vel officium indigno vel ei, qui creditur illud male adminiſtraturus, tenetur ad omne damnum Reipublicæ vel Eccleſiæ inde obveniens, ad nihil autem tenetur digno vel digniori prætermiſſo, quia ante actualem collationem vel præſentationem nullum habent jus rigoroſum, ſed tantum majorem dignitatem ad officium vel beneficium, dignior autem hic dicitur non præciſe, qui doctior, ſanctior, vel nobilior eſt, ſed qui conſideratis circumſtantiis perſonæ, loci, temporis, incolarum, &c. communitati, vel Eccleſiæ cui præficitur, creditur fore utilior, ideoque ſi Eccleſia vel reſpublica indigeat defenſore contra hoſtes, ceteris paribus potentior eligendus erit utpote dignior, ſi agatur de conſervanda inter cives pace, inter indignos dignior erit, qui magis a populo diligitur, ſi ad neceſſitatem publicam vendantur officia, dignior reputatur qui inter æquales plus obtulerit.

4 QUÆR. II. Quæ hinc inferenda pro praxi? Reſp. ſeqq. 1. Dare vel promittere pecuniam vel quodcumque pretio æſtimabile in ordine ad impetrandum ſibi vel ſuis beneficium Eccleſiaſticum, eſt ſimonia jure divino & naturali prohibita, & omnis proviſio ex tali promiſſione facta eſt ipſo jure nulla, ut ex profeſſo dicam *Caſ.*

5 *66* 2. Officia ſæcularia vendi poſſunt, ſi concurrant hæc quatuor. 1. Supremi Principis auctoritas. 2. Capacitas ſeu dignitas ementis. 3. Pretium moderatum, ut emens ad recuperandas expenſas non cogatur abuti officio. 4. Utilitas communis. Sed quid ſi Princeps Miniſtro det poteſtatem inter æque dignos eligendi quem voluerit, an poſſit accipere pecuniam ut hunc eligat præ illo. Reſpond. Poſſe niſi Princeps vel lex illud prohibeat, quia unus non habet majus jus quam alter, & ratio eſt, quia eligere hunc præ alio æque digno eſt pretio æſtimabile & in libera poteſtate eligentis conſtitutum, ergo pro eo poteſt accipere pecuniam: neque fit injuria reipublicæ quia confertur æque digno nec dignior haberi poteſt ut ſuppono, neque fit injuria offerenti pecuniam quia hic recipit rem pecunia æſtimabilem: *Dices* 1. Neque Princeps neque ejus Miniſter eſt Dominus beneficiorum ſed tota communitas, ergo Miniſter pro tali officio non poteſt acceptare pecuniam ſine conſenſu communitatis, venderet enim rem alienam ſine conſenſu domini. 2. Eſt acceptio perſonarum, quia unus præfertur alteri ob circumſtantiam ad bonum commune & capacitatem perſonæ impertinentem, ſcilicet ob pecuniam. 3. Ut officia licite vendantur debent vendi pro intereſſe publico non privato. 4. Sunt multæ leges id prohibentes quas adducit *Sanch. Lib.* 2. *conſ. cap.* 1. *dub.* 56. Reſpond. *Ad* 1. Miniſter non eſt quidem dominus officii, eſt tamen dominus ſuæ electionis, & hæc eſt pretio digna, adeſtque conſenſus ſaltem præſumptus Principis, & communitatis, cui per talem acceptationem nullum fit præjudicium. *Ad* 2. *n. aſſ.* acceptio perſonarum tunc tantum locum habet, quando ob cauſam impertinentem præteritur dignus vel dignior. *Ad* 3. Ut officia promiſcue & nomine communitatis vendantur, debet pretium cedere ad intereſſe publicum, non autem ſemper. *Ad* 4. Illæ leges vel non ſunt uſu receptæ vel loquuntur de diſtributione pecuniæ ex juſtitia debitæ vel alterius æquivalentis, non vero de diſtributione officiorum *Lugo de juſtit. diſtin.* 34. *n.* 35. cujus diſparitatem dabo *Caſ.* 55. *n.* 18.

3. Magiſtratus, Gubernatores &c. graviſſi- 6
me peccant ſi officia communia faciant quaſi hæreditaria pleraque conferendo ſuis vel cognatis non ſine periculo turbarum & ſeditionum, tunc enim conſanguinei quam-

Digitized by Google

quamvis alioquin ſcientia & virtutibus ceteris pares vel etiam ſuperiores, minus forent digni, quia pro conſervanda communi pace minus utiles. 4. Si exorta ſeditio aliter componi non poſſit quam ſubmovendo priores officiantes, hi non tantum licite amoveri poſſunt, ſed & debent ſic exigente bono communi, fructus tamen percepti vel commeriti illis relinqui debent, uti & reſtitui pretium ex communi ærario, ſi officia illis pro bono communi vendita fuerint, poſſentque in tali caſu illis ſubſtitui a plebe poſtulati, etſi ſint minus digni, vel etiam inhabiles ea tamen conditione, ut intra breve tempus ſe qualificent vel reddita reipublicæ pace officia dignioribus cedant. Ratio horum eſt conſervatio vel reſtitutio pacis publicæ.

CASUS XXIX.

De Furto.

JAſon Neo-Theologus examinatur. 1. *Quid ſit furtum*. 2. *Quotuplex*. 3. *Quale peccatum*. 4. *Quæ ſit materia gravis*. 5. 6. 7. 8. *Qualiter ſolvantur contraria*. 9. *An furtis aſſueti peccent mortaliter furando rem levem*. 10. *An plura furta levia faciant unum grave*. 11. *An poſt illatum grave damnum quid leve auferens ſemper peccet mortaliter & quid ſi a diverſis modica auferas*. 12. 13. *Quid ſi fiat cum aliis*. 14. *Quid ſi alter ex ablatione rei levis multum ſit contriſtandus*. 15. *Quid ſi plures ſervi juſſu domini auferant multa modica*. 16. *Quid ſi quis inadvertenter complevit materiam gravem*. 17. *An modica per longa intervalla coaleſcant*. Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit furtum? Reſp. Primo: Furtum *eſt injuſta & occulta rei alienæ contrectatio*, hoc eſt acceptio vel detentio domino rationabiliter invito. Dicitur primo: *contrectatio occulta*, nam ſi fiat domino vel illo, qui loco domini rem tenet præſente, & reluctante, cum aliquo metu vel violentia, dicitur rapina, quæ diſtinctam habet malitiam a furto ob violentiam quam infert: *S. Th. qu. 66. art.* 4. Dicitur 2. *rei alienæ*, quæ ſcilicet eſt ſub alterius dominio vel quaſi dominio, unde non tantum admittis furtum, ſi Petro aufers rem Petri, ſed etiam ſi eidem auferas rem tuam ipſi in pignus datam, quia pignus eſt creditori obligatum, & ſub ejus quaſi dominio: dicitur 3. *Domino rationabiliter invito*, hinc furioſo volenti occidere licite aufers gladium, item libros hæreticos non habenti facultatem eos retinendi, quia non poſſunt eſſe rationabiliter inviti.

2 Reſp. II. Furtum aliud eſt *ſimplex*, aliud non *ſimplex*: quod præter rationem furti adhuc aliam habet malitiæ ſpeciem velut rapina de qua jam dixi; & ſacrilegium ſeu furtum rei ſacræ vel rei non ſacræ e loco ſacro, item furtum aliud dicitur *qualificatum*, quod habet ſpeciale nomen & pœnam in jure, ut *peculatus* ſeu furtum rei ad Principem ſeu fiſcum pertinentis, *plagium* quod eſt furtum hominis liberi & inviti, *abigeatus* ſeu abductio pecorum e grege, aliud denique vocatur *manifeſtum* in quo ſcilicet fur præſente inclamatione & perſecutione cum re furtiva eodem die deprehenditur antequam eo deveniat, ubi cum furto manere conſtituerat, aliud *non manifeſtum*, in quo fur non ita deprehenditur.

3 QUÆR. II. An & quale peccatum ſit furtum?

Reſp. Furtum eſſe peccatum eſt de fide ex præcepto ſeptimo decalogi, *non furtum facies*, eſt autem ex objecto ſeu genere ſuo mortale, itaut manendo intra ſpeciem furti abſque hoc quod adveniat nova ſpecies malitiæ v. g. Sacrilegii vel rapinæ, poſſit quis peccare mortaliter, uti iterum certum eſt, directe enim furtum repugnat charitati & juſtitiæ, quis enim dicet furantem 100. imperiales non peccare mortaliter? ſit autem furtum veniale vel etiam nullum peccatum. 1. Ratione indeliberationis vel ignorantiæ, ut ſi quis vel bona fide vel cum levi culpa ignoret hanc rem eſſe alienam, vel credit dominum non eſſe invitum. 2. Fit veniale ex parvitate materiæ, quænam autem materia conſtituat hic peccatum mortale vel veniale, non ex ſola quantitate rei ablatæ æſtimandum eſt, ſed ſimul ex circumſtantiis perſonæ ditioris vel egentioris, damni majoris vel minoris inde ſecuti: Recta enim ratio dictat eſſe grave peccatum auferre ſolidum pauperi quam eumdem auferre ditiſſimo Principi, & ut ait *D. Th. opuſc. de erudiendis Principibus Lib.* 7. *c.* 8. in amiſſione unius gallinæ plus pauper gravatur, quam multum dives gravaretur in mille marcis, & cum in hac materia multum practica Theologi diverſiſſimas ine-

Digitized by Google

ant vias, aliis nimium rigoroſe, aliis laxe materiam gravis furti determinantibus.

4 QUÆR. III. Quæ ſit materia furti gravis?

Reſp. Eſſe diverſiſſimas hac in re doctorum ſententias, quas refert *Dicaſt. Lib.* 2. *t.* 2. *d.* 9. *num.* 17. ſed his omiſſis dico: Illa qualitas videtur eſſe materia gravis & ſufficiens ad peccatum mortale furti, quæ in unum diem ſufficit ad ſuſtentationem hominis, cui res ablata eſt, per ſuſtentationem autem hic intelligitur id, quo homo ad victum, amictum & habitationem pro ſola ſua perſona indiget, quia autem conſiderata cujuſvis hominis conditione unus pro ſuſtentatione plus requirit quam alter v. g. Rex plus quam Princeps, Princes plus quam nobilis, aut mercator, & hi plus quam plebei, hinc etiam major quantitas ſtatuenda eſt reſpectu unius quam alterius, & in ſpecie reſpectu Regis, & quorumvis etiam ditiſſimorum ſufficient duo ducati, reſpectu Principis unus ducatus, reſpectu nobilis vel mercatoris valde divitis unus imperialis; reſpectu mediocriter divitis medius, reſpectu ruſtici una tertia vel quarta pars, reſpectu pauperis unus ſolidus, quia hæc videntur reſpectu horum ſufficere pro unius diei ſuſtentatione. *Laym. Lib.* 3. *tit.* -. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 3. *Spor. tit.* 5. *c.* 5. *n.* 29. *Croix Lib.* 3. *p.* 1. *a n.* 984. *Metzger tr.* 12. *d.* 40. *ar.* 1. *n.* 7. & in re conſentiunt *Angel V. furtum n.* 34. *Silv. q.* 2. *Lopetz par.* 1. *cap.* 92. *Vaſq. Valent. diſt.* 5. *qu.* 6. Ratio eſt, quia gravitas furti æſtimanda eſt, tum ex damno illato, tum ex voluntate domini ægre ferentis rem ſibi auferri, furtum enim eſt ablatio rei alienæ invito domino, ſed eſt grave damnum auferre rem equivalentem ſuſtentationi unius diei, ſicut eſſet grave damnum aliquem privare uno die victu, & habitatione, & dominus quoad hoc rationabiliter graviterque cenſetur invitus, daturque ei juſta cauſa gravis triſtitiæ, indignationis, ac ſolvendæ amicitiæ, ergo.

5 *Objicies* 1. Duo ducati non videntur ſufficere pro ſuſtentando rege, uno die, ergo male ſtatuuntur pro materia gravis furti reſpectu regis *Conf.* 1. Videtur irrationabile ſi Rex propter amiſſionem duorum ducatorum graviter contriſtaretur aut ſolveret amicitiam. 2. Rex debet potius velle amittere duos ducatos, quam velle, ut proximus illos accipiendo graviter peccet, ergo non eſt rationabiliter invitus. Reſpon. *Ad* 1. *n. aſſ.* nam loquimur de ſuſtentatione ſolius perſonæ ſecluſa aulæ pompa *Ad* 1. & 2. *conf. n. aſſ.* Rex merito indignatur & invitus eſt etiam quoad duos ducatos, ſi enim tam notabilem ſummam furari liceat uni, licebit omnibus, quod cedet in graviſſimum reipublicæ præjudicium, quod fur peccet ipſius malitiæ tribuendum eſt, nec ideo tenetur quis ei permittere rem ſuam, & certe ſi argumentum teneret, nullus quoad qualemcumque quantitatem poſſet eſſe invitus, imo quo res eſſet notabilior eo minus deberet eſſe invitus, eo enim magis fur peccaret, quid abſurdius?

Objicies 2. Solidus pauperis in communi 6
æſtimatione non plus valet quam ſolidus divitis, item pauper non habet majus jus in ſuum ſolidum, quam dives in ſuum, ergo utrique fit æqualis injuria & æquale damnum & per conſequens æquale peccatum contra juſtitiam, etſi magis peccetur contra charitatem auferendo pauperi, ita *Illſung.* Reſp. *Ad* 1. *num. cap.* damnum non tantum judicatur ex valore quem res ablata habet in æſtimatione communi, ſed etiam ex utilitate quam affert habenti, ergo cum ſolidus ſit pauperi utilior, quam diviti, cum pro eo poſſit habere congruam unius diei ſuſtentationem, eum auferendo ei fiet majus damnum & gravior injuria. *Ad* 2. Reſp. *diſt.* pauper non habet majus jus materialiter conc. formaliter n. jus formaliter ſpectatur ſecundum utilitatem & neceſſitatem habentis, jus autem in unum ſolidum non eſt tam utile & neceſſarium diviti quam pauperi, cum per carentiam unius ſolidi pauper fiat multo miſerabilior quam dives, ut conſtat ex q. 2. ideoque per ejus ablationem pauperi fiet major injuria.

Inſ. 1. Qui homini diviti in fama detrahit 7
dicendo, v. g. de viro valde honorato quod ſit fur vel mendax, non minus imo plus peccat, quam ſi id dicat de milite vel alio homine exiguæ famæ, ergo etiam minus peccat, qui furatur diviti quam pauperi. Reſp. *n. conſ.* argumentum probat pro nobis, nam ſicut in detractione non debet tantum attendi, quid dicatur, ſed etiam de quo & cui, ex hoc enim augetur vel minuitur damnum ſic & in materia furti, & ſicut injuria major eſt de homine honorato dicere, quod ſit mendax, quia majus patitur damnum in fama, ſic major injuſtitia eſt furari ſolidum

Digitized by Google

lidum pauperi, quia majus damnum patitur in fortuna.

8 *Inſ.* 2. Si materia gravis reſpectu nobilis v. gr. ſit imperialis, ergo qui furatur imperialem minus uno obulo non peccabit mortaliter. Reſp. aliqui concedunt ſeq. ex ea ratione, quod ſi maneat mortale, etſi deſit unus obulus, ergo etiam manebit mortale, ſi deſint duo, ergo etiam ſi tres, & ſic deinceps, uſque dum deveniatur ad materiam certo levem vel ad determinatum obulum qui neceſſariis ſit ad conſtituendum mortale: alii *communius* negant ſequelam, quia parvum pro nihilo reputatur & dominus moraliter cenſetur æque invitus ſive unus obulus plus ſive minus auferatur, quod non tenent, ſi deſit pars notabilis v. g. una tertia.

9 QUÆR. IV. An & quando furtum in materia levi fiat peccatum mortale?

Reſp. Id fieri tribus præcipue modis. 1. Per intentionem furandi ſeu injuſte acquirendi rem gravem, unde furtis aſſueti quamvis rem levem furentur plerumque tamen peccant mortaliter, quia ordinarie habent intentionem furandi quantum poſſunt, item qui injuſto pondere, menſura vel ulna intendunt ſe locupletare, in ſingulis defraudationibus etiam minimis peccant mortaliter, quia ſingulæ fiunt ex propoſito acquirendi materiam notabilem, idem eſt de caupone, qui ſolet modicum aquæ vino admiſcere. *Leſſ. de juſtit. Lib.* 2. *c.* 12. *diſt.* 7.

10 2 Fit grave per multiplicationem non quod multa furta levia ſimul ſumpta faciant unum peccatum mortale, ſed quod illud furtum, quo ultimo completur materia gravis ſit peccatum mortale, quia conjunctum cum prioribus infert & complet grave damnum v. gr. ter furatus es ſolidum ter peccaſti venialiter, ſi addas furtum quartum hoc furtum eſt mortale, quia jam injuſte accipis & detines medium imperialem, quem ſuppono eſſe materiam gravem reſpectu mediocriter divitis, intellige niſi ſolidos prius ablatos jam reſtitueris, vel ſaltem ad materiam levem reſtituere intendas, tunc enim non uniuntur in ratione gravis damni, *Sotus Lib.* 5. *q.* 3. *ar.* 3. *Vaſq. Valent. Salon.* 22. *qu.* 66. *art.* 6. & plures apud *Sanch. Dian. Lugo diſt.* 16. *a nu.* 38. ſed quid ſi pro nunc non poſſis tres ſolidos prius ablatos reſtituere, & tamen fureris quartum per quem completur materia gravis. Reſp. Vel habes voluntatem ſaltem conditionatam priores ſolidos reſtituendi ſi aliquando potueris, & non peccabis mortaliter, quia nec approbas prius damnum, neque injuſte detines materiam gravem cum velis eam reſtituere quando poteris, ſecus ſi hanc voluntatem non habeas, & hac ratione conciliantur DD. pro & contra ſentientes. Quid denique ſi illato jam 11
gravi damno iterum quid leve fureris ab eodem vel tertio? Reſpon. Si non habeas animum prius ablata reſtituendi ſaltem uſque ad materiam levem & tamen advertas ad hanc obligationem peccas mortaliter toties quoties, quia vis augere & de novo retinere materiam notabilem injuſte ablatam ſive ab eodem ſive a tertio: ſi vero non advertas, peccas tantum venialiter, ut per ſe patet, quod ſi res parvæ a diverſis auferantur, requiritur ad mortale dimidio & juxta *Lugo* duplo major materia, & ut primum devenitur ad materiam notabilem peccatur graviter, quamvis enim nulli forte in particulari gravis fiat injuria, fit tamen communitati, vel ſaltem injuſte detinetur res aliena notabilis cum gravi obligatione eam reſtituendi, *Sot. Lop. Salon. Navar. Sanch. Leſſ. Laym. Lug. loc. cit.* & plures *cum Dicaſt. nu.* 64. 3. Si plures com- 12
muni conſilio, conſenſu & probabilius etiam exemplo ſe moveant ut quivis modicum vinum, modicam pecuniam auferat, paucas uvas decerpat, ita tamen ut ſimul ſumpta faciant materiam gravem, peccant ſinguli mortaliter, quia ſinguli ſuo conſilio vel exemplo influunt moraliter in totum damnum, ſi vero invicem ſe non moveant, non peccant graviter rem levem auferendo, quamvis ſciant ab aliis rem levem vel gravem jam eſſe ablatam vel auferendam: Ratio eſt, quia tunc non ſunt cauſa neque phyſica neque moralis damni ab aliis illati, ſed tantum illius quod ipſi inferunt, *Sotus* 4. *de juſtit. qu.* 7. *art.* 3. *Medina, Leſſ. lib.* 2. *c.* 12. *diſt.* 9. *Salon. q.* 2. *ar.* 7. *Sanch. lib.* 7. *moral. c.* 21. *num.* 22. *Lug. nu.* 55. *Croix n.* 1001. *Si dicas*: Qui vul- 13
nerato infligit leve vulnus ex quo moritur item qui fere ebrio præbet ultimum hauſtum ex quo inebriatur, peccat mortaliter, ergo etiam qui poſt levia furta per alios facta ſuperaddit novum, per quod completur damnum grave. Reſp. *N. C.* mors & ebrietas conſiſtunt in indiviſibili, puta in

 pri-

Digitized by Google

privatione vitæ & rationis, & ante ultimum vulnus (idem eſt de ultimo hauſtu reſpectu ebrietatis) nequidem pars mortis extitit, ſed tota mors ſeu vitæ privatio ſequitur poſt vulnus ultimum, & ideo quamvis priora vulnera etiam tanquam concauſæ diſponant ad mortem, tamen tota mors moraliter tribuitur vulnerationi ultimæ, e contra damnum grave v. gr. imperialis ablatus non conſiſtit in indiviſibili, neque totum ſequitur ad ultimum furtum, quod ſuppono eſſe unius v.g. ſolidi, ſed major ejus pars jam præceſſit, & cauſata eſt per alios abſque influxu ultimi furtuli, & certe ſi paritas teneret, magis peccaret, qui furatur ultimum ſolidum, quam qui furatus eſt priores ſeptem; ſuppono enim hos reſpectu hominis valde divitis eſſe materiam levem, imperialem vero eſſe materiam gravem, conſequens autem quis
14 admittet? 4. Auferens rem exiguam v. g. florem rarum & ſingularem, monetam cupream ſed valde antiquam & charam, primos fructus ex arbore ſpeciali affectu expetitos ad honorandos v. g. amicos vel offerendos Eccleſiæ, ex quorum amiſſione prævidet dominum graviter contriſtandum, & ita fore invitum, ac ſi res magni momenti fuiſſet ablata, peccat mortaliter, non quidem contra juſtitiam, quia nullum grave damnum infert in rebus fortunæ, ut ſuppono, ſed contra charitatem propter gravem triſtitiam & moleſtiam alteri immerito cauſatam, & ſi prævideat propterea lapſurum in blaſphemias, vindictas, etiam peccat peccato ſcandali, *Leſſ. Layman, Sporer loc. cit.* 5. Si plures ſervi juſ-
15 ſu domini auferant, vel ſinguli inique conſumant exiguum quid, quamvis ipſi non peccent mortaliter, ſi ſe invicem non excitent, vel moveant, dominus tamen poſtquam a ſervis ſimul ſumptis materia gravis accepta vel conſumpta eſt, peccat mortaliter, quia mandando eſt cauſa moralis
16 totius damni. 6. Qui multoties parva, ſive ab eodem, ſive a diverſis auferendo complevit materiam gravem etiam inadvertenter & abſque intentione diteſcendi, vel magnam ſummam acquirendi, tenetur eam reſtituere, etſi non peccaverit mortaliter, quia totum damnum ſeu omnes partes damni ſcienter intulit, idque certum eſt, ſi res accepta adhuc in ſe vel in æquivalenti exiſtat, alias enim injuſte detine-
ret rem alienam notabilem, ut dicam ſuo loco. 7. Si per longa intervalla ſingulis v.g. 17
menſibus modicum quid præſertim a diverſis auferatur, id juxta plures non coaleſcit in unum grave furtum, ſed verius eſt tandem coaleſcere, quia manet damnum datum & obligatio reſtituendi, & quidquid per vices accedit, auget prius damnum & obligationem reſtituendi, requiritur tamen dimidio vel duplo major materia, prudentis judicio metienda, quia domini ejuſmodi furta minus ſentiunt & minus ſunt inviti. *Tambur. L. 8. tom. 2. cap. 3. Croix numer.* 1011.

CASUS XXX.

De furtis Conjugum.

KAndria materfamilias quærit ex Confeſſario. 1. *An ipſa vel domeſtici aliquid inſcio marito ſurripientes peccent, & quæ hic ſit materia gravis.* 2. *Ad quem ſpectet dos, bona paraphernalia, antiphernalia, ſuperlucrata.* 3. *An maritus bona dilapidans aut uxor ſurripiens teneantur ad reſtitutionem.* 4. *Quid liceat uxori ſi maritus ſit abſens, fatuus, vel non det medicinas, eleemoſynas, ornatus muliebres &c.* 5. *Quid ſi maritus ſit dives.* 6. *Quid ſi maritus rogatus facile conſentiret, aut ipſa acquiſivit ex parſimonia.* 7. *An excuſet larga dos ab uxore allata.* 8. *An marito bona communia vel dotem dilapidante uxor poſſit uti occulta compenſatione, quid ſi dos caſu pereat.* Pro reſolutione

QUÆR. I. Quid circa furta domeſticorum in genere? 1

Reſp. Seqq. 1. certum eſt domeſticos, ideſt uxorem, proles, ſervos, ancillas peccare contra juſtitiam cum obligatione reſtitutionis, ſi marito, patre vel hero rationabiliter invito aliqua ſurripiant, major tamen requiritur materia, ut peccetur mortaliter, quia reſpectu horum domini ſunt minus inviti, quam reſpectu extraneorum, & quidem communiter maritus cenſetur minus invitus reſpectu uxoris, cum qua facit unam civiliter perſonam, quam pater reſpectu filii, & pater minus reſpectu filii qui eſt aliquid patris, quam reſpectu ſervi. 2. Quantitas ſufficiens ad mortale ex re ablata & ex circumſtantiis judicanda eſt, minus enim invitus eſt dominus dives, libe-

Digitized by Google

liberalis, amicus, quam avarus, pauper, parum amans, minus ſi domeſtici furentur eſculenta, quam ſi pecunias, minus ſi res communis, quam ſi rara, minus ſi furentur ad proprios uſus, quam ad dandum aliis, minus ſi conſumant quam ſi vendant &c.

QUÆR. II. Quid circa bona & furta conjugum?

2 Reſp. I. Bona conjugum ſunt quadruplicia. 1. Eſt *dos* ſeu illud quod uxor dat viro ad ſuſtinenda onera matrimonii, hujus dotis dominium naturale habet uxor, dominium vero civile ſeu uſumfructum & adminiſtrationem maritus, niſi in dotem detur res menſurata v. g. 100. maldera hordei, vel æſtimata v. g. domus aſſignato ejus valore & pretio, tunc enim maritus fit dotis dominus, eo quod talis traditio dotis habeat vim emptionis, ideoque omne periculum dotis ad maritum pertinet, itaut ſi dos quomodocumque pereat, maritus ſoluto matrimonio teneatur pretium æſtimatum vel rem menſuratam in eo valore, quem tempore traditionis habebat, reſtituere, quem in finem uxor habet hypothecam privilegiatam præ omnibus creditoribus in omnia bona mariti. 2. Sunt bona uxoris *paraphernalia* ſeu propria, quæ uxor ex hæreditate, legato, aut labore familiæ non debito acquirit, horum dominium, uſusfructus, & adminiſtratio, niſi conſuetudo loci aliud habeat, eſt penes uxorem. 3. Sunt *bona antiphernalia* ſeu contradotalia, quæ maritus aſſignat in recompenſationem dotis, horum dominium & adminiſtratio eſt penes maritum, uſusfructus vel penes uxorem vel penes maritum, prout iterum habet conſuetudo. 4. Sunt *bona communia* & ſuperlucrata, quæ quoad uſum & adminiſtrationem ſpectant ad ſolum maritum, quoad jus autem & dominium ex media parte ad uxorem, itaut maritus ea notabiliter dilapidando non tantum peccet mortaliter, ſed etiam teneatur ad reſtitutionem, alii tamen non improbabiliter ſuſtinent, ſuperlucrata pertinere ad ſolum maritum, ſicut illa ad ſolam pertinent uxorem, quæ ipſa per ſuam induſtriam aut ex cenſu paraphernalium lucratur, per conſequens dicunt maritum, ſi ea dilapidet, non teneri ad reſtitutionem, & ſic habere conſuetudinem teſtatur *La Croix Lib. 3. part. 1. n. 1020.*

3 Reſp. II. Circa furta & injuſtitiam inter conjuges tenenda ſunt ſeqq. 1. Maritus ſi dilapidet vel notabiliter vitiet dotem, vel bona propria uxoris, vel etiam communia, peccat graviter contra juſtitiam cum obligatione reſtitutionis. Econtra ſi uxor ex bonis, quæ mariti dominio vel adminiſtrationi ſubſunt, ipſo rationabiliter invito notabile quid auferat, peccat mortaliter cum obligatione reſtituendi ex bonis propriis paraphernalibus, ſi habeat, vel poſt mortem mariti ejus hæredibus ex dote vel aliunde acquiſitis. Ratio eſt, quia maritum injuſte privat dominio aut adminiſtra- 4
tione, dixi marito rationabiliter invito, nam ſi maritus conſentiat, aut propter diuturnam abſentiam, morbum, vel fatuitatem uxor vel ſimul vel ſola familiam gubernet, & bona adminiſtret, ipſa facere poteſt honeſtas donationes, eleemoſynas, & omnes expenſas, quas vir gubernans rationabiliter faceret, vel facere deberet, aut ſi vir in victu, amictu, medicinis, donatiunculis, honeſtis recreationibus ea irrationabiliter neget, quæ in ſimili caſu a patribusfamilias ejuſdem conditionis concedi ſolent, non peccat uxor ea ad illum finem accipiendo, idem eſt ſi maritus opulentus, ſed tenax nullas daret eleemoſynas nequidem ordinarias, aut proximis prætertim cognatis in gravi vel extrema neceſſitate conſtitutis non ſubveniret, illa ejus defectum ex bonis communibus ſupplere poſſet, *D. Thom. in 4. diſt. 15. quæſt. 2. art. 5. Mareh. trib. 2. tit. 4. ſect. 2. Silveſt. Molin. Leſſ. Lib. 2. cap. 12. dub. 14.* quia ipſa jure divino data eſt marito non in ancillam, ſed in adjutorium, & in defectu mariti ad ipſam ſpectat gubernare familiam, & maritus non tantum tenetur uxori dare præciſe neceſſaria ad victum & veſtitum, ſed etiam quæ pertinent ad honeſtas recreationes, & decentes eleemoſynas & ita habet conſuetudo, quæ uxori jus certum tribuit teſte *Dicaſt. num. 198.* pro pace tamen domeſtica ſuadendum eſt uxori ut in his marito obediat, & marito ne ſe minus rigidum exhibeat &c. Si vero maritus det ſufficientes eleemoſynas, aut ſit tenuis fortunæ, tunc ipſa ex propriis ſi habeat, parentibus, fratribus, vel prolibus ex priori thoro ſubvenire debet, vel ſi id faciat ex bonis mariti tenetur ex dote ſua hæredibus mariti, niſi hic remiſerit, damnum compenſare *Navar. Leſſ. dub. 18. num. 88.* 5
2. Quamvis *Dian. part. 2. tit. 15. reſol.* 34. cum

Digitized by Google

34. cum *Bannes* & aliis dicant uxorem divitis ſingulis annis poſſe auſerre vigeſimam partem totius lucri & redditus annui, impendendam in eleemoſynas & honeſtas donationes, id tamen non videtur admittendum, ſi maritus ſit liberalis in dandis eleemoſynis & concedendis uxori honeſtis pro ſtatu donatiunculis, aut ſi uxor acciperet in ordine ad uſus vanos vel illicitos, ad hos enim maritus magis eſt invitus, & quis dicet maritum etiam divitem annuo v. gr. habentem 100. millia, non eſſe graviter invitum, ſi uxor ad uſus præſertim profanos vel illicitos furetur annuo 5. mil-
6 lia. 3. Non peccat uxor, ſi accipiat aliqua, quæ maritus facile & certo concederet, ſi rogaretur, quia adeſt licentia præſumpta & plerumque juſta cauſa petendi, ne ſe oſtendat velut ancillam, ſimiliter non tenetur ad reſtitutionem ſi quid inique accepit, ſed maritus prudenter præſumitur reſtitutionem condonaſſe *Molin. d.* 274. & alii communiter. 4. Si maritus bona communia dilapidet, uxor licite ſubducit ea, quæ ſibi & familiæ prudenter credit fore neceſſaria, quia bona communia ex media parte ad ipſam ſpectant, & in defectu mariti ipſius eſt providere familiæ. *Navarr. Molin. Dicaſt. nu.* 203. 5. Uxor licite retinet ea quæ per parſimoniam reſervat ex iis, quæ maritus ei pro veſtitu vel familiæ ſuſtentatione ad certum tempus liberalius aſſignavit, quia reputantur fructus induſtriæ.
7 *Palud. Navarr. Molin. d.ſt.* 234. 6. non excuſant uxorem a furto quod largam attulerit dotem, nam quamvis propterea ad mortale requiratur major quantitas, eo quod maritus tunc cenſeatur minus invitus, quam ſi nullam aut exiguam dotem attuliſſet, tamen non excuſatur a mortali,
8 ſi ad notabilem materiam pervenerit. 7. Si maritus bona communia vel ſuperlucrata dilapidet, poteſt uxor in illis locis, in quibus ſaltem per conſuetudinem certum jus habet ad medietatem ſe per occultam compenſationem ſervare indemnem, multo magis familiæ reponere neceſſaria, ſimiliter ſi maritus dotem ab uxore allatam abſque ſpe recuperationis dilapidet vel negligat, poteſt uxor ex bonis mariti ſibi mature providere de indemnitate, aut ſi maritus poſt mortem bona propria relicturus ſit ex iiſdem ante omnes creditores petere poteſt ſolutionem dotis, quia de jure habet hypothecam privilegiatam in omnia bona mariti ad aſſecurandam dotem, ſi tamen res dotalis non menſurata neque æſtimata ſine culpa mariti periiſſet verb. gr. domus caſu conflagraſſet, ad nihilum teneretur maritus, neque ejus hæredes, quia res dotalis tunc manſit ſub dominio uxoris, ideoque & huic periit, ſecus ſi res dotalis fuerit menſurata v. gr. 50. plauſtra vini aut domus certo pretio taxata, tunc enim dominium & periculum rei etiam caſuale ex diſpoſitione legum tranſit ad maritum.

CASUS XXXI.

De furtis filiorum, ſervorum, &c.

JAbin filiusfamilias dubitat. 1. *Qualiter diſponere poſſit de bonis caſtrenſibus, quaſi caſtrenſibus, adventitiis, profectitiis.* 2. *An & qualiter ſurripiens aliquid de bonis paternis teneatur reſtituere, & quid ſi fratres etiam ſint furati, vel pater credatur remiſſurus ſi rogaretur vel reſtitutionem non petat.* 3. *Quæ hic ſit materia gravis.* 4. *An filio laboranti pro patre debeatur ſalarium, & ſi non detur, occulte compenſare poſſit.* 5. *Quid ſi ſervi pecunias, eſculenta, &c. ſurripiant, aliis donent.* 6. *Labori ſe ſubtrahant, ægrotent vel ſervitium deſerant.* 7. *Fragmenta rei elaborandæ retineant.* 8. *Aut aliquid ex pretio rerum pro domino emptarum ſub prætextu, quod mercatores remiſerint.* 9. *Vel expenſas fecerint.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid circa filiosfamilias eo- 1
rumque bona? Reſp. 1. *Filiusfamilias* dicitur qui eſt conſtitutus ſub patria poteſtate, *patria poteſtas* eſt jus a legibus introductum, quod pater vel unus ex ejus aſcendentibus habet in filium vel procreatione vel ſaltem reſcripto Principis legitimum & in certa ejus bona, ſive filius ſit naturalis ſive adoptivus in quacumque ætate donec emancipetur, emancipatio olim fiebat multipliciter, modo cenſetur filius emancipari per hoc, quod uxorem ducat, & ſeorſim habitet.

Reſp. II. Bona quæ filius habere poteſt ſunt quadruplicia. 1. *Caſtrenſia*, quæ filius in caſtris ſive ex teſtamento, donatione, aut legato a commilitonibus facto, ſive ex peculio caſtrenſi aut etiam ex famulatu regis acquirit. 2. *Quaſi caſtrenſia*, quæ quidem in caſtris non acquiruntur ſed in jure ha-

habentur quaſi caſtrenſia, qualia ſunt, quæ filius acquirit ex officio publico Judicis, Doctoris, Advocati, Syndici, Medici, Prętoris, ex Clericatu, donatione Regis, propria parſimonia &c. horum bonorum uti & præcedentium filiusfamilias ſi pubes ſit plenum habet dominium & adminiſtrationem, ideoque de his pater filio invito diſponere non poteſt: bona *adventitia*, quæ filio adveniunt per artes mechanicas, fortuna, donatione, hæreditate vel legato ex linea materna, horum dominium directum eſt penes filium, dominium utile penes patrem, ſi tamen res ſit uſu conſumptibilis, ut pecunia, frumentum, &c. tenebitur pater ad reſtitutionem ſi eis utatur, quia filius erat eorum dominus proprietarius. 4. Bona *profectitia* ſunt quæ filius accipit a patre vel intuitu patris, horum dominium & uſusfructus eſt penes patrem, niſi forte pater dederit filio aliquid in patrimonium vel ad ſuſcipiendos Sac. Ordines.

QUÆR. II. Quid circa furta filiorumfamilias? Reſp. ſeqq. 1. Peccat filius ſi patre invito aliqnid ſurripiat ex bonis quæ ſunt ſub patris dominio vel adminiſtratione, ut certum eſt ex illo Proverb. 28. *Qui ſubtrahit aliquid a patre ſuo & a matre & dicit hoc non eſſe peccatum particeps homicidæ eſt*, teneturque reſtituere ipſam rem ablatam ſi adhuc exiſtat vel æquivalens ex bonis caſtrenſibus vel quaſi caſtrenſibus ſi habeat, vel ſi non habeat, deducere in diviſionem hæreditatis cum fratribus, niſi forte & hi ſimiliter ſint furati, aut hi aut pater remittat vel certo credatur remiſſurus ſi rogaretur, quem præ verecundia rogare non audet, *Navar. Leſſ. dub.* 13. *nu.* 7. *Dicaſt. nu.* 184. aut ſi pater aut fratres ſciant nec ſatisfactionem petant cenſentur condonare, *Burghab. cent.* 2. *Caſ.* 36. 2.
3 Pro materia neceſſaria ad mortale filii reſpectu patris valde divitis & benefici ab aliquibus non improbabiliter ſtatuuntur 20. vel 30. aurei, ſi filius ſit unicus & non impendat ad uſus illicitos, aut tales, in quibus pater omnino ſcitur eſſe invitus: reſpectu patris mediocriter divitis 3. vel 4. aurei, ab aliis plus ab aliis minus, tu prudens Confeſſarie id non tantum ex re accepta ſed & ex facultatibus patris, ejus liberalitate, & affectu in filium, ex liberorum pluralitate, ex accipientis ætate & uſu dijudica, itaut conſcientiam non nimium laxes, nec temere ſcrupulum peccati mortalis injicias. 3. Quamvis poſſit pater filio 4
in domo paterna laboranti laborem ſuum ſpecialiter compenſare abſque hoc quod aliis filiis faciat injuriam, ad hoc tamen non tenetur ex juſtitia, *Silv. V. Peculium* 1. *q.* 12. *P. Navarr. Lib.* 3. *cap.* 1. *nu.* 76. *Moya t.* 6. *d.* 4. *num.* 41. *Laym.* & alii apud ipſos contra *Barth. Leſſ. Lopetz. Dicaſt. nu.* 187. Ratio eſt, tum quia opera induſtrialis filii ex jure & conſuetudine debetur patri, tum quia filius a patre habet victum, amictum, inſtructionem & curam paternam, neque pater ſe filio obligavit ex contractu ſicut ſervo conductitio, ergo non eſt unde oriatur obligatio juſtitiæ, multo minus poterit filius ejuſmodi laborem ſibi occulte compenſare, occulta enim compenſatio locum non habet niſi quando debitum eſt certum, hic autem ad ſummum eſt probabile.

QUÆR. V. Quid circa furta famulo- 5
rum, opificum, &c. Reſp. ſeqq. 1. Certum eſt & hos ſi invito aliquid notabile furentur, peccare mortaliter cum obligatione reſtituendi, vel ſi non habeant ſaltem per extraordinariam diligentiam, laborem, & obſequia compenſandi, reſpectu tamen famulorum etiam aliquanto major quantitas requiritur æſtimanda ſecundum opulentiam & liberalitatem domini ac circumſtantias *Caſ. præced. nu.* 1. inſinuatas. 2. Quamvis multorum ſit ſententia, minuta domeſticorum furta in alimentis non coaleſcere in materiam gravem, eo quod domini tantum videantur inviti quoad modum ſi domeſtici ea conſumant, ſi autem extraneis donent vel vendant, certum eſt etiam invitos eſſe qnoad materiam, quod ſemper videtur dicendum, ſi materia tandem fieret notabilis etiam in eſculentis præſertim pretioſioribus & extraordinariis, etiamſi ipſimet domeſtici ea abſumant, quis enim credat dominum non eſſe invitum qnoad ſubſtantiam ſi ſervus multa pretioſa electuaria, aut etiam mediam vel integram melioris vini amam intra annum abſume-
ret? 3. Servi ſæpius partem temporis labo- 6
ri debito ſubtrahentes furtum, & quidem mortale committunt, quamprimum per ejuſmodi negligentiam damnum grave domino illatum fuerit, an vero famuli qui ante tempus ſervitium deſerunt, vel ex eo dimittuntur amittant integrum ſalarium, & qua-

Digitized by Google

& qualiter tempus abſentiæ vel ægritudi-
nis iis ſubtrahi poſſit dicam *Caſ.* 57. *nu.* 15.
Item an operam ſuam pluribus elocare
7 poſſint, ibid. *num.* 14. 4. Famuli, opifi-
ces, ſartores, textores, molitores, aurifi-
ces, ſurripientes fragmenta & reliquias ma-
teriæ ſibi ad elaborandum traditæ peccant,
prout ſupra dictum eſt de furtis minutis fa-
ctis eidem vel diverſis, niſi forſan fragmen-
ta ſint tam exigua, ut domini non cen-
ſeantur ea curare, vel tacite remittere, eo
quod non repetant cum facile poſſint. 5.
8 Si mercator ſartori vel famulo pro hero
aliquid ementi partem pretii remittat vel
aliquid donet, ut potius a ſe quam ab alio
emat, poſſunt id per ſe loquendo retinere,
ſi tamen alibi idem minori pretio habere
poſſint domino injuriam faciunt, idem eſt
ſi rigidius mercando aliquid de communi
pretio ſubtrahant, & ſibi retineant. Ratio
eſt, quia non ſuo ſed nomine committen-
tis emunt, ergo pars de pretio ſubtracta
9 non ipſis ſed committenti debetur. *6.* Si
tibi, amico vel famulo committatur, ut
alteri frumentum pretio indeterminato vel
determinate tribus aureis emas, tu autem
induſtrius emas duobus & medio, non po-
tes medium aureum tibi retinere, quia li-
bere hanc induſtriam poſuiſti, ſi tamen
expenſas feciſti, vel minoris emeres, v.
gr. iviſti ad remotiorem urbem, poteris
has expenſas compenſare ſaltem ex præ-
ſumpto domini conſenſu, quia hæ expen-
ſæ ei fuerunt utiles, *V. Caſ.* 41. *num.* 24.

CASUS XXXII.

De Cauſis a furto excuſantibus.

MAbbo varia aufert. 1. *Sub prætextu neceſſitatis gravis vel quaſi extremæ. 2. Non obſtante quod dominus rei ſit in neceſſitate ſimili. 3. Aut res ſit valde pretioſa. 4. Eam habere potuerit, labore, emptione, mutuo, vel humili petitione. 5. Et habeat alibi in re vel in ſpe. 6. In extrema neceſſitate conſumit res ſibi commodatas, depoſitas, mutuatas. 7. Excuſat ſe titulo occultæ compenſationis. 8. Quia alias cogetur famulos dimittere vel ipſe famulari. 9. Quia aliter liberari non poteſt a pœna carceris vel capitis. 10. Quia non recepit dignum labori ſuo ſtipendium. 11. A ſuo debitore mutuum accipit animo compenſandi, etſi jurato promiſerit mutuum reddere.* Pro reſolutione

QUÆR. I. Quæ cauſæ excuſent a furto? 1
Reſp. 1. Excuſat neceſſitas *extrema*, quan-
do ſcilicet eſt certum periculum amittendæ
vitæ vel membri principalis, morbi incu-
rabilis, extremæ infamiæ, vel timetur ma-
lum morti æquivalens, non tamen excuſat
neceſſitas *gravis*, qua non extremum ſed
grave malum in corpore, fama, vel fortu-
na timetur, ut jam certum eſt ex Prop. 36.
ab Innocentio XI. damnata: *Permiſſum eſt
furari non ſolum in extrema neceſſitate, ſed
etiam in gravi*. Pars prima etiam eſt com-
munis & certa cum *D. Thom. 2. 2. quæſt. 66.
art. 7. & quæſt. 32. art. 3. Bannes ibid. dub.
2. Soto, Medin. Valent. d. 3. quæſt. 9. par. 4.*
Ratio eſt, quod res temporales datæ ſint
a Deo tanquam media ad conſervandam
vitam, ergo vita periclitante proximus ra-
tionabiliter invitus eſſe non poteſt quomi-
nus ea tibi illum in finem uſurpes, & hoc
ſenſu in extrema neceſſitate fiunt omnia
communia: diviſio enim bonorum jure gen-
tium introducta eſt, obligatio conſervandi
vitam eſt juris naturæ. *Dices* furari eſt in-
trinſece malum, ergo nulla neceſſitas poteſt
furtum facere licitum. Reſp. C. totum, ne-
ceſſitas non facit furtum licitum, quia fur-
tum eſſentialiter fit domino rationabiliter
invito, ſed neceſſitas impedit furtum, quia
facit ut dominus non poſſit eſſe rationabi-
liter invitus: Idem tenet de neceſſitate *quaſi
extrema*, ſeu de periculo proximo neceſſi-
tatis extremæ, *Lug. diſt.* 16. *num.* 154. &
certum eſſe dicit *Sporer t.* 5. *nu.* 103. Acci-
pe tamen ſequentes limitationes. 1. Si poſ- 2
ſeſſor rei in ſimili extrema neceſſitate exi-
ſtat vel per tuam ablationem in eam in-
cideret, non potes rem ejus accipere, quia
tunc melior eſt conditio poſſidentis, ex ea-
dem ratione ſi tu rem alienam v. g: triti-
cum ſive bona ſive mala fide apud te de-
tineas, in extrema neceſſitate illud conſume-
re poteris, quamvis dominus rei ſit in ea-
dem, quia tu poſſides & ordo charitatis id
exigit vel ſaltem permittit. *Leſſ. lib. 2. c. 16.
n.* 14. 2. Probabilius non licet privato in ex- 3
trema neceſſitate ſurripere rem valde pre-
tioſam, v. g. tria vel quatuor aureorum mil-
lia, maxime ſi hæc neceſſaria ſint ad conſer-
vandum ſtatum domini. *Lugo a num.* 148.
Ratio eſt, quia dominus rei tunc rationa-
biliter eſt invitus, non enim obligatur ex
chari-

Digitized by Google

charitate plus expendere pro conſervanda vita aliena, quam propria, non tenetur autem conſervare vitam propriam per media valde pretioſa & extraordinaria. *V. Caſ.* 18.
4 *nu.* 4. 3. Si rem neceſſariam habere poſſis labore, emptione, mutuo, humili petitione, non potes eam furari, quia non eſt neceſſitas accipiendi aliena, quando aliquis ſibi proprio labore, mutuo vel petitione ſubvenire poteſt: ſed quid ſi extreme indigens ex erubeſcentia nolit petere, an peccet mortaliter rem notabilem auferendo, negant *Leſſ. Sporer num.* 18. Econtra pro certa affirmat *Coninch. diſ.* 27. *de char. dub.* 10. *num.* 158. Sed videtur diſtinguendum, ſi auferas a Paulo rem quam Petrus erat paratus dare ſi peteres, peccas mortaliter, quia Paulus merito eſt invitus ut ab illo fureris rem, quam ab alio facili petitione obtinere poteras, ſecus ſi eam fureris a Petro, quia hic quoad rem ſupponitur non eſſe invitus, utpote eam daturus ſi rogare-
5 tur. 4. Si extreme indigens habeat alibi, vel ſaltem in ſpe unde ſolvere poſſit, non poteſt rem alienam accipere gratis, ſed accipere debet ſub onere mutui, ſeu ſub obligatione tranſacta neceſſitate reſtituendi niſi res ſit exigua, quam dominus prudenter credatur concedere gratis, idque certum eſſe dicit *Lugo num.* 170. quia neceſſitas non exigit rem dari gratis, quando alter habet unde per mutuum ſublevari poſſet, ſicut non obligat ad dandum dominium rei, quando neceſſitas ſolo uſu tolli poteſt, ut patet, alias enim indigens equo meo ad effugiendam mortem non teneretur illum ceſſante periculo reddere, ſi vero pauper ſit re & ſpe, res vel uſus rei dandus eſt
6 gratis ut dixi *Caſ.* 17. *a num.* 6. 5. Qui in extrema neceſſitate conſumit quod antea acceperat commodatum, depoſitum, & probabiliter etiam furto ablatum, ſi tempore conſumptionis nihil habeat in re neque in ſpe, non tenetur reſtituere, quod conſumpſit, etſi expoſt præter ſpem fiat melioris fortunæ, quia ſi res manſiſſet apud dominum, poterat eam accipere & conſumere abſque obligatione reſtituendi, ergo & exiſtentem apud ſe: aliud eſt, ſi res tranſiiſſet in accipientis dominium ut res mutuo accepta, quia tunc manet obligatio prioris contractus & indigens non conſumpſit rem alienam, ſed propriam. *Leſſ. ſupr. num.* 9. *Dicaſt. lib.* 2. *de juſtit. t.* 2. *d.* 19. *num.* 273.

Reſp. II. A furto excuſat occulta *compenſatio*, qua creditor ex bonis debitoris 7
clam tollit quantum ſibi novit deberi: *S. Thom. quæſt.* 66. *art.* 3. *ad* 5. *Valent. Lug. diſt.* 16. *nu.* 86. *Dicaſt. num.* 89. Ratio eſt, quia non peccatur in re cum res ex juſtitia debeatur, neque in modo dummodo ſerventur ſequentes conditiones. 1. Ut id quod accipitur ſit debitum ex juſtitia & non tantum ex charitate vel gratitudine. 2. Debitum debet eſſe certum, & liquidum, non autem dubium aut tantum probabile, quia tunc melior eſt conditio poſſidentis, poſſeſſio enim eſt certum jus retinendi, contra quod nulla valet probabilitas. 3. Debet via juris aut alio modo ſine notabili damno vel moleſtia aut ſine gravi offenſione & inimicitia debitum recuperari non poſſe, defectus hujus conditionis plerumque tantum erit veniale, niſi alia incommoda inde oriantur. *Dian. Tom.* 1. *tract.* 2. *R.* 48. 4. Debet fieri ex bonis creditoris, non autem ex re aliena apud debitorem depoſita vel ad ipſum miſſa & nondum acceptata, imo ſi debitor apud te ipſum rem ſuam depoſuiſſet, non poſſes tuum debitum ex re depoſita compenſare in foro externo, *cap. bona fides* 2. *de depoſitis*, *L. ult. Cod. de depoſit.* poteſt tamen in foro interno ſi debitum certum alia via recuperari non poſſit, *Silv. V. compenſatio quæſt.* 2. *Laym. hic cap.* 9. *num.* 10. *Pirh. Lib.* 3. *Decret. tit.* 16. *num.* 11. *Reiffenſt. ibid. num.* 19. 5. Si commode poſſit, debet fieri ex rebus ejuſdem ſpeciei cum re debita, alias enim debitor ſine cauſa cogeretur rem ſuam permutare. 6. Cavendum eſt damnum temporale, & ſpirituale debitoris, hinc moneri debet, de extincto debito, tum ne maneat in mala voluntate non ſolvendi, tum etiam ne ipſe vel hæredes ejus idem debitum cogantur bis ſolvere, hæc tamen monendi obligatio non eſt ex juſtitia, quia uſus es jure tuo, ſed ex charitate, a qua excuſaris, ſi ſine læſione amicitiæ, famæ vel alio incommodo monere non poſſis. 7. Debet caveri damnum proximi habentis forte jus prælationis in re in qua fit compenſatio. 8. Debet caveri periculum infamiæ, ne ipſe vel alius tanquam fur traducatur niſi forte gravis vel extrema neceſſitas excuſet, tunc enim licet uti jure ſuo, & alterius damnum ex gravi cauſa permittere. 9. Debet compenſatio fieri in bonis ejuſ-

Digitized by Google

ejuſdem ordinis, hinc ſi quis te injuſte diffamavit non potes hanc injuriam compenſare ſurripiendo pecuniam, quia hæc bona ſunt incommutabilia & fama per pecuniam non recuperatur. *Dices* 1. Lumen naturæ dictat, quod nemo debeat eſſe Judex in propria cauſa. 2. Quod reus non debeat condemnari inauditus. 3. Quod non liceat injuriam propria auctoritate vindicare. Reſp. *N. aſſumpta*, nam quando debitum eſt certum & Judex adiri non poteſt, nihil obſtat quo minus ipſe jus meum defendam accipiendo rem ex certa juſtitia debitam idque recta ratio tunc exigit, quia non adeſt aliud medium procurandi æqualitatem juſtitiæ, neque hoc eſt ſeipſum vindicare ſed rem æquivalenter ſuam recipere: Nec refert, quod occultus compenſator in foro externo præſumatur fur, nam hoc inde fit, quia Judex ignorat adeſſe omnes conditiones requiſitas. Ex dictis

8 *Infer* ſeqq. 1. Nobilis e ſtatu ſuo excidens itaut famulos & equos cogatur dimittere, aut artem mechanicam exercere, honeſtus & opulentus civis mendicare, artifex inſtrumenta ſua vendere, hi omnes ſunt in gravi neceſſitate, ſi vero rationabiliter timeant ſibi proxime defutura vitæ neceſſaria ſunt in gravi neceſſitate urgente ſeu quaſi extrema, in qua per ſe & alios aliena ſibi neceſſaria ſurripere poſſunt, etiam adhibita vi ſi rogati dare nolint, aut reſiſtant: quia habent jus rigoroſum, ne impediantur accipere rem ſibi extreme neceſſariam. 2. Si neceſſitas levari poſſit per occultam compenſationem e rebus debitoris factam, vel per mutuum, non eſt licitum auferre res alienas, niſi forte abeſſet omnis ſpes reddendi mutuum; tunc enim non tenetur magis damnificare offerentem mutuum, quam quemvis alium, neque in extrema neceſſitate licitum eſt plus accipere, quam neceſſarium eſt pro levanda ne-

9 ceſſitate. 3. Si quis juſte v. g. ob delicta timeat carcerem perpetuum vel etiam condemnari ad mortem famis, eſt quidem in extrema neceſſitate, ſed ſicut tunc nemo tenetur ei ſuccurrere, ſed ob bonum juſtitiæ publicæ carcerem vel mortem ejus poteſt permittere, ſic nec ipſe ad ſibi ſuccurrendum aliena rapere poteſt, ſi vero injuſtam mortem vel carcerem timeat, utique rapto alterius equo fugere poteſt, ita tamen ut periculum elapſus equum reſtituat & ſi poſſit, domino equi de damnis obinde illatis ſatisfaciat. 4. Famuli quamvis judicent mercedem ſuam eſſe iniquam, tamen ex bonis heri ſui eam compenſare non poſſunt, nam Innocent. XI. damnavit hanc 37. Propoſitionem: *Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occulte ſuis heris ſurripere ad compenſandam operam ſuam quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt*. Ratio eſt: quia tale debitum vix unquam eſt certum, ſponte enim pro tali mercede famulari promiſerunt, & herus eorum opera forte non indiguit, vel alios pro eadem mercede habere potuit, aut per inſtructionem, ſpem promotionis vel recommendationis laborem compenſavit, ergo non eſt certum, quod illis quid amplius ex juſtitia debeatur, niſi ab hero vi, metu vel fraude fuiſſent coacti ad laborandum pro iniquo ſtipendio vel cogerentur ad laborem non conductum, tunc enim illis certa fieret injuria, quam cogens teneretur reparare. 5. Si Petrus tibi debeat 100. ex merce vendita, & ipſe 11

illubenter ſolvat, licite ab ipſo accipis centum mutuo animo compenſandi, & quamvis jurato promittas eos certo die ſolvere adhuc poteris uti compenſatione, quia compenſatio eſt revera ſolutio, cum per eam remittatur jus æquale debito: ſi tamen expresse vel implicite juraſti non compenſare, eo quod Petrus forſan alia conditione mutuum dare noluerit, debes ſtare juramento, quod ſervandum eſt, quandocumque licite ſervari poteſt, *Lugo num.* 117.

CASUS XXXIII.

De injuſtitia in bonis corporis & ſpeciatim de occiſione ſui & Innocentis.

NOrca *Virgo per nimias abſtinentias vitam abbreviat*. 1. 2. *Et ſi medici dicant pro conſervatione vitæ vinum, maritum, ſciſſionem rupturæ eſſe neceſſaria, nihilominus ea admittere renuit*. 3. 4. *Se Tyranno offert imo rogat, ut pro fide orthodoxa occidatur*. 5. *Peſte infectis cum periculo vitæ inſervit*. 6. *Tempore incendii ex alto ſe præcipitat*. 7. *In mari conſtituta ne in manus hoſtium incidat petit a militibus ut navim incendant*. 8. *De crimine multum anxia ſeipſam judici ſiſtit, & timore tormentorum occulta vera & falſa fatetur*. 6. *Ad la-*

laqueum condemnata intendebat illum ipſum
ſibi injicere, & ut citius ſuffocaretur jejuna-
re. 10. *Sed a cuſtode carceris dimiſſa & im-*
prægnata ne occidatur vel infametur, abor-
tum ſub prætextu, quod fœtus ſit mortuus
vel nondum animatus pharmaco aut immo-
dico ſaltu cauſat. 14. 15. 16. Pro reſolut.
QUÆR. I. An aliquando liceat ſe ipſum
occidere vel mutilare?
1 Reſp. I. Numquam licet ſe ipſum occi-
dere directe, ideſt ex propoſito & intentio
ne, excepto unico caſu quo Deus ipſe hoc
juberet: Omnes cum *D. Thom.* 2. 2. *qu.* 64.
art. 5. hoc enim eſſet contra jus Dei, qui
ſolus habet dominium vitæ & necis, con-
tra charitatem propriam, contra bonum ge-
neris humani, cujus individuum tollitur.
2 Reſp. II. Neque licitum eſt ſeipſum occi-
dere indirecte ponendo ſcilicet actionem
vel omiſſionem ex qua prævideatur ſecu-
tura mors, niſi gravis hoc agendi vel omit-
tendi cauſa excuſet, unde deduces. 1. Non
peccare Carthuſianos cum in omni morbo
& periculo yi voti carnes reſpuunt. *Dian.*
part. 1. *tom.* 2. *Reſol.* 29. ubi excuſat om-
nes, qui amore virtutis renuunt bibere vi-
num vel edere carnes., & ſi peritus medi-
cus dicat, ſic vitam ad 10. annos protrahi
poſſe, quia prolongatio vitæ eſt incerta, &
juſta cauſa abſtinendi, imo experientia do-
cet per moderata jejunia, abſtinentias &
mortificationes vitam potius protrahi, quam
abbreviari, econtra qui per indiſcretas ma-
cerationes vitam notabiliter minuunt pec-
cant mortaliter, ſicut qui vitam infantis
minueret animo citius eum ad cœlum mit-
tendi. *Pet. Navar. Laym. hic num.* 5. *Di-*
caſt. diſt. 10. *num.* 545. 2. Peccant pecca-
to homicidii, qui ſine gravi cauſa ſe pro-
babili vitæ periculo exponunt, veluti fu-
nambulones imperiti, duellantes, aut ve-
nenum ſumentes ad experiendam virtutem
theriacæ, non ſumpta prævie experientia in
3 bruto. 3. Graviter peccant, qui nolunt
ſe a mortis periculo liberare, quando poſ-
ſunt facili medio, ſumendo v. gr. in le-
thali morbo medicinas ordinarias, dico
medio facili, nam remedia nimis ſumptuo-
4 ſa vel difficilia v. gr. ſciſſionem calculi
vel rupturæ, abſciſſionem brachii, tibiæ
&c. nemo pro conſervatione vitæ admitte-
re tenetur, ut docet communis cum *Leſſ.*
Lib. 2. *cap.* 9. *dub.* 13. *num.* 96. ideoque
nec videntur a Superiore etiam religioſo
præcipi poſſe, niſi remedium foret certum
& talis homo bono communi neceſſarius,
ſimiliter excuſatur puella, quæ ad viden-
das & tangendas partes verecundas renuit
admittere Medicum, quia hæc ſunt reme-
dia extraordinaria & ſæpe magis difficilia
quam ipſe morbus, unde etiam excuſa-
tur, qui pro vita conſervanda nolunt du-
cere uxorem, patriam vel domicilium cum
magno incommodo mutare &c. 4. Glorio- 5
ſum eſt amore Dei pro tuenda fide vel
alia virtute ſe mortis periculo exponere,
imo ſe Tyranno ſponte offerre, ſi id exi-
gat honor Dei & proximi ædificatio, ut
conſtat exemplo plurium SS. Martyrum,
ſecus ſi id nec Deo glorioſum, nec proxi-
mo ſit utile ſibique in fide & charitate non
ſatis firmato periculoſum, ideoque peſſime
agunt, qui temere idola confringendo vel
in hæreticos declamando ſe ipſos periculo
& Eccleſiam majoribus perſecutionibus ex-
ponunt, & adverſariis inique ſæviendi oc-
cidendique anſam præbent, multo minus
licebit petere vel ſuadere Tyranno, ut
ſe innocentem pro fide vel republica occi-
dat; hoc enim eſſet ſuadere, & rogare,
quod alter ſine peccato facere non poteſt.
5. Licitum & maxime meritorium eſt ſe 6
amore proximi vitæ periculo exponere,
ſerviendo, inviſendo, Sacramenta admini-
ſtrando, ægris peſte infectis aut alio mor-
bo contagioſo laborantibus, item ſe obji-
ciendo telo vel ictui ad ſervandum Prin-
cipem, parentem vel perſonam bono com-
muni neceſſariam, id enim excuſat amor
boni communis & reverentia in Superiores
& parentes: an vero vitam alterius proxi-
mi liceat præponere vitæ propriæ ei v. gr.
in æquali neceſſitate cedendo panem vel in
naufragio tabulam, vel ſe ſupponere in vi-
cem amici injuſte occidendi, diſputatur in
utramque partem probabiliter. *Verjius Tamb.*
Lib. 6. *cap.* 1. §. 1. *num.* 5. docent id non
licere, quia in pari caſu ordo charitatis
videtur exigere, ut plus diligatur vita pro-
pria quam aliena, a potiori ſi amicus meus
foret juſte condemnandus, non poſſem me
ejus loco ſupponere, eſſet enim judicem
inducere ad condemnandum innocentem.
6. Ad evitandam mortem crudeliſſimam a 7
Tyranno minitatam vel ab incenſa domo
aut navi imminentem licite te dimittis in
terram vel in aquam cum manifeſto vitæ
periculo *Lugo d.* 10. *ſect.* 2. *num.* 50. quia
hoc

Digitized by Google

hoc non eſt directe ſe occidere vel mortem intendere, ſed velle minus periculum præ majori aut crudeliori, quin ipſa bruta inſtinctu naturæ ſe talibus modis ſalvare nituntur, inquit *Leſſ. dub. 6.* idque certum eſſe judico, ſi ſit aliqua ſpes vitæ per præcipitium conſervandæ, at quid ſi ex præcipitio nulla ſit ſpes vitæ, an ad evitandam mortem v. gr. crudeliſſimam ex incendio imminente adhuc liceat ſe præcipitare? pro affirmativa quam timide ſuſtinet *Lugo* eſt, quod quamvis præcipitatio ſit certo conjuncta cum morte, tamen illa non intenditur ſed intenditur ſola evaſio mortis crudelioris ideoque eſt tantum occidere ſe indirecte, quod ex graviſſima cauſa licet, *prob. a pari*, quamvis transfoſſio iniqui tranſgreſſoris foret conjuncta cum certa ejus morte, quia tamen non intenditur, ſed ſola vitæ propriæ conſervatio, ideo ejuſmodi transfoſſio tanquam homicidium indirectum eſt, licita ergo eſt præcipitatio etſi certo conjuncta cum morte propria. Pro *negativa* eſt. 1. Si Tyrannus minetur excidium urbi, niſi Petrum innocentem e turri ſine ſpe vitæ præcipites, non licet præcipitare, quia eſſet directe occidere Innocentem, ergo nec teipſum metu exuſtionis. 2. Metu incendii vel ut dolores ignis non ſentias, non potes te ſclopeto trajicere, guttur præſecare, ergo nec e turri dejicere, ſi enim guttur præſecare ſit directe ſe occidere, cur non ſe præcipitare, cum utrumque ut ſupponitur ſit ex ſe & infallibiliter cum morte conjunctum, reſponderi tamen poſſet *ad 1. n. c.* Tyrannus intendit per præcipitationem Petri mortem innocentis, ergo ſi in hoc ejus petitioni ſatisfacias, directe occidis innocentem, aliud eſt ſi Tyrannus te incluſerit ad mortem crudeliſſimam, vel eam expectes ab igne imminente & tu ſponte te e turri dimittas, tunc enim nec tu nec Tyrannus præcipitationem intendit ut medium ad mortem, ſed ut medium mortem qualitercumque evadendi, *ad 2.* ſimiliter *n. c.* qui ſibi guttur præſcindit, ut non ſentiat dolores incendii, intendit immediate ipſam mortem, ut medium non ſentiendi dolores ignis, præcipitans vero intendit evadere mortem diriorem etſi cum periculo novæ mortis quam vellet non ſequi. Nec obſtat: quod præcipitatio ſit infallibiliter conjuncta cum morte, nam trajectio injuſti aggreſſoris etiam
eſt infallibiliter cum ejus morte conjuncta,
nec propterea dicor directe intendere ejus
mortem, ſed ſolam vitæ propriæ conſer-
vationem. 7. *Leſſ. num.* 32. *Dicaſt. num.* 8
583. non improbabiliter excuſant militem,
qui ad evertendam turrim vel munimentum hoſtile incendit pulverem tormentarium, etſi prævideat ſe in momento opprimendum, item eum qui incendit naves ne cum magno reipublicæ damno in manum hoſtilem deveniant, etſi ipſe vel ſit ſimul exurendus vel ſaltem in mari ſubmergendus. Rationem dant: quia eſt cauſa graviſſima ejuſmodi actionem ponendi & mors ſequitur indirecte præter intentionem; ſicut ſi in turri hoſtili ſciantur exiſtere perſonæ innocentes certo interimendæ, adhuc eam licebit incendere, vel in eam tormenta dirigere, quia illarum mors non intenditur. Exemplum exhibet S. Scriptura in Samſone, qui ut multos hoſtium ſterneret columnas ædifici ſubvertit, cum inevitabili propriæ vitæ jactura.
8. Reus poteſt ſe ipſum offerre judici ad 9
pœnam capitalem & ab eo petere ut eum digna mortis pœna puniat, hoc enim non eſt ſe ipſum occidere, ſed petere; ut judex exerceat actum juſtitiæ, quod poteſt & plerumque facere tenetur, *Lugo nu.* 38.
9. Non peccat reus, qui ad declinandam graviſſimam torturam fatetur crimen occultum verum, ſecus ſi falſum, quia tunc inducit judicem, ut ignoranter occidat In-
nocentem, *Molin. diſp.* 37. 10. Juſte con- 10
demnatus ad mortem famis non tenetur admittere panem occulte oblatum, neque fugere etſi poſſit, ſed poteſt amore juſtitiæ publicæ mortem permittere; ſi vero eſſet injuſte condemnandus teneretur panem admittere & fugere, ſi poſſet, quia non eſt cauſa mortem iniquam permittendi, excipe caſum martyrii quando honor Dei & fidei permiſſionem mortis exigit, *Tamb.* §. 2.
num. 6. 11. Etſi reus juſte condemnatus ſe 11
ipſum e mandato judicis probabiliter occidere poſſit ſumendo v. gr. venenum, incidendo ſibi venam, e ſcala ſe dejiciendo, gladio vel ſclopeto trajiciendo &c. quia id non facit auctoritate propria ſed judicis, cujus miniſtrum agit *Tolet. Haun. de juſt. t. num.* 613. tamen certum eſt ad hoc non teneri, quia nimis durum & crudele eſt hominem ſui ipſius eſſe carnificem, imo nec poteſt, ſi Judex non mandet, ideoque ſtran-

Digitized by Google

ſtrangulandus peccat, ſi jejunet, ut citius ſuffocetur, quia tunc occideret ſe auctoritate propria, poteſt tamen omnia facere, quæ implicite mandantur, ut genuflectere ad excipiendum ictum, ſcalam, vel rogum aſcendere &c. *Dices* cum *Lugo*, nemo poteſt reſpectu ſui exercere actum juſtitiæ, cum juſtitia eſſentialiter ſit ad alterum, ſed occidere reum eſt actus juſtitiæ ſcilicet vindicativæ, ergo. 2. Judex non poteſt ſe ipſum judicare, ergo nec reus ſe ipſum occidere. 3. Vel judex juſte mandat reo ſe occidere, vel injuſte, ſi primum, reus erit obligatus obedire, & per conſequens ſe occidere, quod eſt contra communem, ſi ſecundum obedire non poterit. Reſp. *ad* 1. *diſt.* punire reum eſt actus juſtitiæ inter judicem & rempublicam, cui judex ex quaſi contractu obligatur *cap. inter reum & ſeipſum*, ideoque reus ſe ipſum juſſu judicis occidens, non reſpectu ſui ſed reſpectu reipublicæ, exercet actum juſtitiæ. *ad* 2. *num. cap.* judex debet eſſe Superior reo judicato, nemo autem reſpectu ſui. *ad* 3. judex ob cauſas id juſte imperare poteſt, ſed & reus ob nimiam difficultatem juſte excuſatur.

12 QUÆR. II. An aliquando liceat occidere Innocentem?

Reſp. I. Nunquam id licet directe, ſeu ex propoſito ſive auctoritate publica ſive privata; *inſontem ac juſtum non interficies*, *Exod.* 23. *v.* 7. *Ratio eſt*, quia ſolus Deus eſt vitæ humanę dominus, contra cujus jus peccat homo vel reſpublica aliquem innocenter ſine mandato divino occidens; unde non licet occidere obſides, etſi eorum Principales non ſervent fidem; neque licet Magiſtratui occidere Petrum innocentem, etſi Tyrannus toti urbi minetur, excidium, poteſt tamen Magiſtratus jubere Petro, ut pro communi bono ſe Tyranno ſiſtat, aut ſi nolet eumdem tradere in pœnam inobedientiæ. *Dices*: licet abſcindere membrum etiam ſanum de corpore, ut ſervetur totum corpus; ergo & civem de communitate ut ſervetur communitas. *Confirmatur*, pro bono communi poteſt civis exponi manifeſto vitæ periculo, ergo & occidi. Reſp. *n. c.* unum membrum corporale in eſſe & vivere dependet a phyſico influxu alterius, non autem civis a cive, ſed quilibet ſicut habet eſſe adæquate diſtinctum ab altero, ſic & jus diſtinctum in ſuam vitam. *Ad confirm.* Reſp. 1. *retorq.* civis pro neceſſitate communi obligatur ſe vitæ periculo exponere, ſi jubeatur; ergo obligatur etiam ſe ipſum occidere; quod nemo dicit, Reſp. 2. *n. c.* mandare ut cives pro conſervanda communitate ſe vitæ periculo exponant, ſpectat ad poteſtatem gubernativam, quam conſtat habere rempublicam, occidere vero eſt actus dominii in vitam hominis quod ſoli Deo competit, vel homini de ejus permiſſione, quam certum eſt non dediſſe, ſed e contra prohibuiſſe; an vero judex occidere poſſit eum, qui publice probatus eſt nocens, etſi privata ſcientia ſciat eſſe Innocentem, in utramque partem diſputatur; affirmant *D.Th. q.* 67. *a.* 2. *Cajet. Bannes. Valent.* ſed ex ratione probabilius negant *Leſſ. Nav. Silv. qu.* 67. *a.* 2. *Lugo d.* 37. quia hoc eſſet directe occidere innocentem; nam ſententia judicis directe præcipit mortem, & ipſa executio directe infert. *Nec dicas*: quod judex directe tantum intendat ſervare ordinem juris; nam *contra eſt*: quod non detur ordo juris contra jus naturale; ſed jus naturale vetat occidi innocentem, ergo. Deinde ad minas Tyranni projicere in aquas infantem, eſt directe occidere, etſi projiciens intendat conſervationem urbis; & ordo juris quem intendit judex eſt propter bonum communitatis; ergo ſi pro ipſa communitate ſervanda non liceat occidere innocentem, minus id licebit ad ſervandum juris ordinem.

Reſp. II. Neque licitum eſt indirecte innocentem occidere, hoc eſt agere aliquid, ex quo præter intentionem mors innocentis ſequatur, niſi ex cauſa graviſſima. Unde reſolves ſeqq. 1. Si iniquum aggreſſorem aliter fugere non poſſis, quam in via anguſta conculcando innocentem, vel occidendo infantem, quo aggreſſor pro ſcuto utitur; non peccas; quia non intendis mortem innocentis, ſed ſolam vitæ propriæ defenſionem. *Leſſ. Lug. Tamb. l. c.* 2. Nullo caſu nequidem ad evitandam mortem vel extremam infamiam licet in ſe vel in alio directe procurare abortum, ſive fœtus ſit animatus, ſive inanimatus, ut nunc certum eſt ex propoſ. 34. damnata ab Innoc. XI. *licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur aut infametur. Ratio eſt*: vel enim fœtus eſt animatus & jam homo in corpore & anima occiditur, vel non eſt animatus & di- 13 14

Digitized by Google

& directe deſtruitur duplex ſemen & inchoata generatio; ſicut ergo nullo caſu directe licet deſtruere unum ſemen per pollutionem, ſic multo minus ſemen duplex per abortum? quandonam autem fœtus animetur eſt incertum, plerique medici cenſent fœtum maſculinum animari circa diem a conceptione 30. vel 40. femineum vero circa diem 60. vel 80. qui concurrit ad abortum fœtus animati, excommunicationem & irregularitatem incurrit; ſi fœtus certo ſit mortuus & matri noxius, indubie expelli poteſt; quia non amplius habet rationem fœtus, ſed humoris noxii; graviſſime peccat
15 mulier ſi immodico labore, ſaltu vel intemperantia fœtui noceat, etſi hoc non intendat, ſed ſolum prævideat; ad ſervandam tamen vitam vel ſanitatem ſi aliud medium non ſuppetat, poteſt licite adhibere medicinam de ſe non ordinatam ad expulſionem fœtus, v. g. balneum, ſectionem venæ, etſi per accidens etiam ſequatur occiſio fœtus animati, quia ſi talis medicina non ſumatur, periclitatur vita matris & ſimul infantis; ſi autem medicina aliter non conduceret ad ſanitatem quam expellendo fœtum, non liceret ſumere, quia directe intenderetur expulſio fœtus tanquam medium neceſſarium ad ſanitatem, quod eſt intrinſece malum. *Lugo num.* 132. 4. Ad
16 evitandam infamiam vel mortem ab extrinſeco inferendam nequidem licitum eſt uti medicina, quæ indirecte tendit ad expulſionem fœtus; *Ratio eſt*, quia talis medicina non prodeſt ad impediendam infamiam vel mortem ab extrinſeco inferendam, niſi quatenus occidit vel expellit fœtum; ergo qui illam ſumit directe, intendit expulſionem fœtus.

Dices 1. Saltem licebit directe expellere fœtum inanimatum, ſi ex eo mors matri immineat, quia talis fœtus eſt aggreſſor vitæ; ſicut ergo poſſum occidere furioſum, qui vitam aggreditur, ſic & fœtum expellere; ſi enim ex tali cauſa liceat interimere hominem jam generatum, cur non & fœtum expellere, qui eſt tantum inchoata generatio. 2. Pro conſervatione totius licet abſcindere partem vel membrum etiam ſanum, ut ſi pede vel manu ligatus atrocem mortem ab imminenti igne, hoſte, vel fera aliter effugere non poſſis; atqui fœtus eſt *pars matris*, ergo. 3. pereunte matre certo perimit fœtus, ergo præſtat expulſo fœtu conſervare matrem, quam utrumque perire. *Reſp.* Argumentum nimium ideoque nihil probare; probat enim licere expulſionem fœtus etiam animati, item pollutionem & expulſionem veri ſeminis humani ſi ex ejus nimietate timeatur mors, quia tunc ſemen aggreditur vitam; dicendum igitur ſicut nullo caſu licita eſt directe quæſita pollutio, eo quod ob nimiam ejus delectationem & hominum in eam propenſionem & parum de generanda prole curarent, hac delectatione contenti, non ſine ſpeciei humanæ detrimento; ſic a potiori intrinſece mala eſt fœtus expulſio; ſi enim hæc aliquo caſu liceret, majus eſſet periculum & confidentia fornicandi, a qua alias abſterrere ſolet timor prolis partuſque futuri. In forma *ad* 1. *n. c.* directe expellere fœtum eſt intrinſece malum ob rationem datam, non vero occidere aggreſſorem vitæ. *ad* 2. pariter dicam licitum eſſe expellere ſemen, quia magis eſt pars hominis quam fœtus; itaque *n. c. diſp.* eſt quod membrum corporis unice & principaliter ſit ad bonum totius, ideoque pro conſervando toto licite abſcinditur, fœtus principaliter a natura non intenditur propter matrem, ſed propter ſpeciei humanæ propagationem. *ad* 3. dico iterum probari licere directam effuſionem ſeminis veri ſed periculoſi, quia mortuo individuo etiam ſemen peribit; ſicut igitur non licet conſervare individuum per effuſionem veri ſeminis, ſic nec matrem per expulſionem fœtus.

CASUS XXXIV.

Qualiter liceat occidere malefactores & injuſtos aggreſſores.

ORbius judex dubitat 1. *An liceat omnes malefactores occidere, an etiam Principem tyrannice imperantem.* 2. *An malefactor proſcribi poſſit a quolibet libere occidendus.* 3. *An occidi poſſit deprehenſus in adulterio.* 4. *An occidi poſſit aggreſſor.* 5. *Quid ſi ſit amens vel moriturus in mortali?* 6. *An adulter vel banditus queat ſe defendere, an malefactor vel etiam innocens contra ſatellites.* 7. *Vel contra eum qui decrevit occidere;* 8. *An aggreſſus teneatur fugere.* 9. *An liceat occidere invaſorem honoris vel pudicitiæ,* 10. *Aut bonorum temporalium.* 11. *Saltem ſi ſint magni momenti.* Pro reſolut.

QUÆR. I. An liceat occidere malefactores? 1

Reſp.

Reſp. Licet auctoritate publica non pri-
vata dummodo crimen ſit morte dignum &
noxium reipublicæ, & ſervetur ordo juris,
eſt communis cum *D. Th.* 2.2. *q.64. a.*2.
& 3. partim contra *Vvaldenſes*, qui id ſim-
pliciter negabant, partim contra *Scotum in*
4. *diſt.* 15. *qu.* 2. *a.* 2. qui id tantum ad
Caſus in S. Scriptura expreſſos extendit.
Prob. quia Scriptura generaliter dicit: *ma-
leficos non patieris vivere*, Exod. 22. & A-
poſtolus ad *Rom.* 13. de principes ait; *non
enim ſine cauſa gladium portat, Dei enim
miniſter eſt, vindex in iram ei qui malum
agit. Ratio eſt*; quia illicitum eſſe non po-
teſt, quod ad conſervandam ſocietatem poli-
ticam & quietam hominum vitam eſt om-
nino neceſſarium: ſed occidere malefacto-
res reipublicæ noxios ita eſt neceſſarium,
ergo: dixi auctoritate publica; nam ſumme
periculoſum & intolerabile foret reipublicæ,
ſi quilibet privatus malefactores occidere poſ-
ſet; unde reſolves ſeqq. 1. Tyrannus inju-
ſte invadens regnum vel principatum a quo-
libet cive occidi poteſt, quia quilibet habet
jus vim iniquam reipublicæ illatam propul-
ſandi, idque fit non tam auctoritate privata
quam publica ex communi reipublicæ con-
ſenſu, *S.Th.L.* 2. *de regim. Principum c.* 6. re-
gno autem jam quiete poſſeſſo Tyrannus vel
etiam Princeps legitimus, ſed tyrannice im-
perans, a quolibet occidi non poteſt, ut pa-
tet ex propoſitione Joannis Hus damnata in
Conc. Conſtant. *Seſſ.* 15. *quilibet Tyrannus li-
cite poteſt a quocumque ſubdito interfici*; ideo-
que tunc ad Superiorem, vel ſi talem non
habet, ad judicium publicum totius com-
munitatis recurrendum erit; quæ illum re-
gno privare poterit, ſi nolit ab injuriis de-
ſiſtere; accepit enim Princeps vel Rex po-
teſtatem ſuam ab ipſa republica, non in de-
ſtructionem, ſed ædificationem. *Suar. d.* 13.
de bell. Sect. 8. & plurimi apud *Dicaſt.* 501. 2.
2 Malefactores reipublicæ noxii a Principe vel
Magiſtratu licite proſcribuntur a quibuſvis
libere occidendi, etiam propoſito occiſionis
præmio; quia tunc quilibet conſtituitur Mi-
niſter publicus juſtitiæ; requiruntur tamen
4. Conditiones: 1. Ut ſcelus ſit notorium,
quod aliter puniri non poteſt; 2. Ut banni-
tus vel proſcriptus non occidatur ex odio,
vel privata vindicta, ſed ex zelo juſtitiæ
publicæ; 3. Ut occiſio non fiat extra ter-
ritorium proſcribentis, niſi dominus terri-
torialis expreſſe vel tacite conſentiat, qua-
liter ſemper conſentire cum communi Juri-
ſtarum docet *Dian. p.* 5. *t.* 4. *reſ.* 24. 4. Ut non
fiat a Clerico, idem enim prohibet Eccle-
ſia *C. ſententiam: ne Clerici*, neque a pro-
xime conjuncto, patre, vel filio; id enim
vetat reverentia & pietas, niſi graviſſimum
reipublicæ malum, quod rarum eſt, aliter
averti non poſſet; tunc enim prævaleret
bonum commune. *tertio* licite occidi non 3
poteſt deprehenſus in adulterio, etiam ab
ipſo judice, niſi ſervato juris ordine: patet
ex propoſitione 19. ab Alex. 6. damnata:
*Non peccat maritus propria auctoritate occi-
dens uxorem in adulterio deprehenſam*; *Ra-
tio eſt* Charitas Chriſtiana & juſtitia; qui-
bus maxime repugnat hominem adeo im-
paratum & impœnitentem citra ullam ne-
ceſſitatem non ſervato juris ordine occidi;
leges civiles quæ videntur id permittere vel
ſunt iniquæ, & per jus Canonicum corre-
ctæ, vel tantum remittunt pœnam homi-
cidis debitam; aliud eſt de Bannitis, qui
ſunt hoſtes reipublicæ & aliter occidi non
poſſunt; ut ſupponitur.

QUÆR. II. An occidere liceat injuſtum 4
vitæ aggreſſorem, Reſp. Licere ſervato mo-
deramine inculpatæ tutelæ, ita ut non plus
noceatur, quam pro defenſione vitæ eſt
neceſſarium; ideoque ſi aggreſſus fugien-
do, clamando, vel vulnerando poſſit ſe li-
berare, non licebit occidere; eſt communis
& certa, tum ex utroque jure *L.* 3. *ff. de
juſt. & jur. C. jus naturale diſt.* 1. *C. ſigni-
ficaſti* 2. *de homicid.* ubi dicitur vim vi re-
pellere omnia jura omneſque leges permit-
tunt: tum ex conſenſu DD. cum *D. Th.
ſup. a.* 7. *Ratio* ſumitur ex ipſa lege naturæ,
& ordine charitatis, quibus quiſque vitam
propriam præferre poteſt alienæ, & ſui de-
fenſor non tam occidit auctoritate privata,
quam publica ab utroque jure conceſſa, ne-
que propterea directe intenditur mors, ſed
ſola actio defenſiva, ex qua præter inten-
tionem mors tamquam effectus ſequitur,
ſicut Medicus intendit ſolam ſectionem ve-
næ tamquam medium ad ſanitatem, non
vero dolorem vel debilitatem, quam ex ſe-
ctione prævidet futuram, *Bannes, Salon.
in* 2. 2. *q.* 64. *a.* 7. & ibid. *Silv.* Ex di-
ctis reſolves ſeqq. *primo*. Etſi in gratia con- 5
ſtitutus ex charitate vel pietate poſſit per-
mittere mortem propriam, ſi invaſor ſit pa-
rens, filius, frater, ſuperior vel perſona rei-
publicæ neceſſaria, aut peccator in diſgratia

moriturus ; ad hoc tamen non tenetur ,
quia ipſe non eſt certus de ſtatu gratiæ, &
invaſor ſe ipſum juvare poteſt, & tenetur
deſiſtendo a violentia . 2. Licite occiditur
aggreſſor, etſi per aggreſſionem formaliter
non peccet, ut furioſus, ebrius, amens, quia
infert injuriam materialem graviſſimam .
3. Adulter cum uxore deprehenſus & pro-
pterea invaſus a marito poteſt ſe defendere
defenſione etiam occiſiva ſi opus eſt , quia
maritus nullum jus habet vitam ejus aggre-
6 diendi. 4. Bannitus non poteſt ſe defendere
contra aggreſſores vitæ in provincia proſcri-
bentis, neque malefactor vim inferre ſatel-
litibus ſe capere volentibus , quia juſte ag-
grediuntur , imo quamvis quis innocenter
eſſet capiendus ad mortem, ſatellites occide-
re non poſſet, niſi forent conſcii ipſius inno-
centiæ, quia ita poſtulat commune bonum,
ut miniſtris officium publicum bona fide e-
xercentibus vis non inferatur, *Steph. t. 4. d.
5. n. 10. quinto*: Si aggreſſor inflicto vulne-
re fugiat, non licet eum in fuga lædere vel
occidere , quia hoc non eſſet ſe defendere
ab injuria futura, ſed vindicare præteritam,
6. Quandocumque me ipſum juſte defendo,
aggreſſorem mutilando vel occidendo, etiam
alius eodem modo me poſſet defendere .
7 7. Si quis decrevit & paratus ſit me occide-
re, ſed nondum aggrediatur, occidi non po-
teſt, quia necdum vim infert : ſi vero ali-
quid agat vel proxime paret ſe ad occiden-
dum, aut de facto ſtruat inſidias, non teneris
expectare primum ictum, ſed potes præve-
nire ; & ſi opus eſt occidere ; *Lug. diſp. 10.
n. 157. Spor. t. 5. in decal. c. 2. n. 150. Metzger.
t. 12. d. 27. a. 4. n. 2.* dicit, id eſſe certum,
quia tunc adeſt præſens & actualis moraliter
aggreſſio, verb. g. latrones in via ante te &
retro obſident , ut nullus ſit effugii locus,
quin prævenias occidendo ; aut quis miſcuit
tibi lethale venenum, quod evitare non poſ
ſis, qui artificio vel aſtu illud apponas vel
propines ipſi auctori ; aut ſi dominus convo-
cet ſervos ad te occidendum, & fugere non
poſſis quin occidas dominum viam interclu-
dere volentem, omnes hos licite occidis, quia
jam tum actu vitam aggrediuntur. Quod ſi
aggreſſio non ſit proxima & actu moraliter
præſens, ſed remota ; v. g. noſti pro certo
quod inimicus tuus decreverit te data occa-
ſione vel per ſe vel ſuos occidere, juxta Lug.
& alios, adhuc poteris prævenire occidendo ;
ſed in praxi non videtur id poſſe admitti,
tum quia ſic facile turbabitur reſpublica ape-
riendo oſtium ad patranda homicida occul-
ta, tum quia vix unquam deerit alius eva-
dendi modus ſe v. g. præmuniendo, judicem
implorando, animum inimici per amicos e-
molliendo, ſe ad tempus ſeducendo &c. *Leſſ.
Haun. t. 2. c. 6. cont. 4. Metzger num. 4. octavo.*
Non teneris fugere invaſorem , ſi per hoc 8
gravem incurras ignominiam , ut ſi ſis vir
nobilis, vel perſona militaris, hanc ſenten-
tiam *Croix lib. 3. p. 1. num.* 803. dicit com-
muniſſimam. *Ratio* eſt: quia adeſt moralis
neceſſitas ſe defendendi: Clericis vero & re-
ligioſis aut etiam laicis plebeis & vilibus ra-
ro probroſum eſt fugere, imo nemini, etiam
Principi vel nobili, ſi aggreſſor ſit amens ,
ebrius , pater , filius vel ſuperior , ideoque
tunc erit fugiendi obligatio.

QUÆR. III. An liceat occidere injuſtum 9
aggreſſorem honoris vel famæ ? v. g. quis
minatur vel nititur tibi, tuæ religioni aut
familiæ inferre gravem calumniam , ſpar-
gendo falſa crimina, falſo apud judicem ac-
cuſando, teſtando &c. Reſp. Non licere, id-
que nunc certum videtur non tantum reſ-
pectu Religioſorum & Clericorum, de quibus
expreſſe loquitur propoſ. 17. ab Alex. VII.
damnata, quæ ſic habet : *Eſt licitum Reli-
gioſo vel Clerico calumniatorem gravia crimina
de ſe vel ſua religione ſpargere volentem occi-
dere &c.* Sed etiam reſpectu laicorum; nam
propoſitiones ſequentes loquuntur indefinite ;
ut 18. ab eodem damnata ; *licet interficere
falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam ju-
dicem a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi
alia via non poteſt innocens damnum vitare* ;
& 13. damnata ab Innocentio XI. *Fas eſt vi-
ro honorato occidere invaſorem , qui nititur ca-
lumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vi-
tari nequit ; idem quoque dicendum, ſi quis im-
pingat alapam vel fuſte percutiat, & poſt im-
pactam alapam vel ictum fuſtis fugiat.* Ratio
damnationis eſt, quia occiſio infamatoris non
eſt aptum medium propulſandi infamiam ;
vel enim calumniam intentatam in judicio
idonee probare potes, & tunc auctoritate ju-
dicis ſine homicidio honorem tueri teneris ;
vel non potes probare, & occidendo majo-
rem incurres infamiam, quia traheris ad ju-
dicium & condemnaberis ut homicida ; dein-
de occiſio infamatoris ejus dicta non con-
vincit falſitatis, ergo eſt ineptum medium
recuperandæ vel conſervandæ famæ : his
non obſtantibus, ſi quis velit tibi impingere
ala-

Digitized by Google

alapam valde ignominioſam, nec abſque gravi dedecore fugere poſſis, aut quis velit uxorem vel filiam opprimere, rem magni momenti auferre, adhuc probabile eſt, quod poſſis opponere gladium; ſi invaſor viciſſim opponat, jam non tantum honorem, pudicitiam, aut bona temporalia, ſed & vitam aggreditur, pro qua conſervanda occidi poterit, *Carden. 2. criſi d. 21. c. 2. a. 4. Sotus, Navarr. Leſſ. d. 10. n. 185. Cajet. Metzg. 12. diſt. 37. n. 8.* apud *Dicaſt. num. 66.* & ſpecialiter pudicitiam contra quemcumque violentum ſtupratorem defendi poſſe, ſi opus eſt defenſione occiſiva, præſertim ſi adſit periculum conſenſus, uti plerumque adeſt, docet *Silveſt. Navarr. Valent. Dian. p. 2. t. 15. reſol. 16. Silvius q. 9.* & alii communiter.

10 QUÆR. IV. An liceat occidere invaſorem bonorum temporalium?

Reſp. I. Non licet pro conſervatione rei exigui momenti, vel pro jure inchoato, aut re nondum poſſeſſa, patet ex prop. damnatis ab Innoc. XI. vigeſimaprima. *Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.* trigeſimaſecunda *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus, &c.* trigeſimatertia: *Licitum eſt tam hæredi quam legatario contra injuſte impedientem, ne vel hæreditas adeatur vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicut & jus habenti in cathedram vel præbendam contra eorum poſſeſſionem injuſte impedientem.* *Ratio* eſt; quia ejuſmodi res aliis mediis recuperari poſſunt, vel ex charitate contemni debent, pro conſervanda vita proximi in peccato plerumque morituri, & talis occidendi licentia rempublicam infinitis involveret turbationibus, ſicque intelligendus videtur *S. Auguſt. Lib. 1. de lib. arbit. C. 5.* ubi dicit, eos non eſſe immunes a peccato, qui pro his rebus, quas conte-

11 mni oportet, humana cæde polluti ſunt. Reſp. II. Res magni momenti, ſi aliter conſervari vel recuperari nequeant, contra invaſorem defendi poſſunt, defenſione occiſiva; *Cajet. Clar. Navarr. Lopez, Sotus, Metzg. num. 7. Dicaſt. n. 47. Silv. quæſt. 8.* vocat communem, *Spor. num. 145.* dicit eſſe certam, ſi bona non tantum ſint magni momenti, ſed etiam pro conſervanda vita & ſtatu valde neceſſaria, idque extendunt etiam ad Clericos & Religioſos; quia hi æque ac Laici jus habent ad tuenda ſua vel Monaſterii bona; neque a jure prohibentur; dicunt tamen eos, ſi ex hac cauſa occidant, defectu lenitatis probabilius fieri irregulares, etſi oppoſitum etiam ſit probabile. *Probatur* 1. Quia temporalia per ſe ſunt neceſſaria ad vitam conſervandam, & charitas non exigit facere magnam jacturam bonorum temporalium pro vita proximi, niſi ad ſummum in gravi vel extrema neceſſitate; invaſor autem non eſt in neceſſitate ſed malitia, a qua ſi non deſiſtat, uti poteſt & debet, ſibi imputet, quod læditur in vita. *Secundo*: Id exigit communis ſecuritas & permittitur utroque jure *L. 4. ff. ad L. Aquilæ. C. inter feciſti de homicid. cap. olim. de reſtit. ſpolii*: Ideoque non privata ſed auctoritate a legibus conceſſa occiduntur; *Tertio*: Id probat conſuetudo orbis jure gentium introducta, qua bella geruntur ſolorum temporalium cauſa cum cæde plurimorum hominum; non autem ſolus ille qui actu res tuas invadit, ſed & qui rebus ablatis fugit, in fuga antequam ad locum tutum pervenerit, occidi poteſt; ſi res aliter recuperari nequeat, quia tamdiu cenſetur actualis invaſor: ſumma autem, pro qua conſervanda quis licite occidi poteſt, debet eſſe multo major, quam ea quæ eſt materia gravis furti. *Carden.* ſtatuit pro divite 40. aureos, pro paupere, qui ſuis multum indiget, ſufficerent aurei 3. 4. vel quinque: *Dices*: Non licet occidere invaſorem famæ & honoris, cum tamen bona famæ ſint altioris ordinis, ergo nec invaſorem temporalium bonorum. *ſecundo: Exod. 22.* reputatur homicida, qui furem diurnum occidit. 3. *C. ſuſcepimus de homicidio*, dicuntur peccaſſe, qui pro conſervandis rebus tranſitoriis fures occiderant. 4. Alias etiam poſſent occidi teſtes iniqui, & Judex, qui cum graviſſimo damno meo iniquam feret ſententiam. 5. Ordo charitatis exigit bonum vitæ præponi temporalibus. Reſp. *ad 1. n. C.* honor non eſt tam neceſſarius ad conſervandam vitam quam bona temporalia, & occiſio calumniatoris non eſt medium aptum recuperandi honoris, ut ſupra oſtenſum eſt; *Ad 2.* Lex illa judicialis agit de foro externo, in quo occidens furem diurnum præſumitur exceſſiſſe moderamen inculpatæ tutelæ, eo quod fur diurnus clamando vel aliter facile abigi, aut ſaltem dignoſci, & apud judicem accuſari poſſit; ſecus, & ipſe licite occidi poterit. *Ad 3.* Di-

Digitized by Google

Dictum C. loquitur de iis, qui exceſſerant moderamen . *Ad* 4. *n. C.* occidere teſtem vel judicem eſt contra bonum commune ; eo quod homines merito deterrerentur a ferenda ſententia, & teſtimonio etiam juſto, quod non tenet de occiſione furis privati ; *Ad* 5. Ordo charitatis tunc ad ſummum exigit vitam proximi præponi, ſi proximus ſit in gravi vel extrema neceſſitate , in quali non eſt iniquus invaſor ; Reſolutio Caſus ſatis conſtat ex præmiſſis, ea repetere ſuperfluum duco.

C A S U S XXXV.

De Bello & Duello.

PYrrhus Princeps interrogat ex Conſiliariis 1. *Qualiter liceat bellum off. & defenſivum?* 2. *Quid ſi cauſa bellandi ſit dubia, vel ſolum probabilis? aut adſit odium, vanagloria ?* 3. *An in belli ſocios , vocari poſſint infideles*, 4. *An quis militare poſſit in bello injuſto, vel ſub Principe Acatholico.* 5. *Quid in dubio.* 6. *An fides & pacta ſervanda hoſtibus infidelibus vel hæreticis, num. in his Papa diſpenſare poſſit*, 7. *An liceat duellum ad propulſandam notam infamiæ*, 8. *An ad determinandam litem* , 9. *Ad finiendum bellum* . 10. *An ſaltem liceat in loco condicto comparere ex gravi metu vel cum ſcitur pugnam eſſe impediendam.* 11. *Quas pœnas incurrant Principes duella permittentes , duellantes, cooperantes, ſpectantes, Clerici* . 12. *Quid de privatione ſepulturæ. An hæ pœnæ incurrantur ipſo facto , & ab iis abſolvere poſſint regulares.* 14. *Quibus caſibus iſtæ pœnæ non incurrantur*. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit bellum.

1 Reſp. Bellum eſt pugna multitudinis contra multitudinem extraneam ; quæ differt a ſeditione , quæ eſt concitatio civium ad pugnam ; a rixa quæ eſt pugna paucorum , a duello quæ eſt pugna ſingularis ex condicto. 2. Bellum aliud eſt defenſivum, quo vis iniqua repellitur, & hoc cuivis privata auctoritate licitum eſt, defenſio enim eſt juris naturalis , cum hac tamen diſparitate , quod privatus non poſſit plus facere, quam præciſe opus eſt ad propulſandam vim iniquam ; poteſtas autem publica poteſt ultra procedere ad bellum offenſivum, in vindictam illatæ injuriæ ; ut vero bellum offenſivum , quo vis infertur, juſtum & licitum ſit, requirit ſequentes conditiones : *primo* ut geratur a Principe vel Magiſtratu ſuperiorem non agnoſcente . *S. Th.* 2. 2. *q.* 40. *a.* 1. & *ibid. Cajet. Arrog. Bann. Valent. Suar. d.* 13. *de char. Sect.* 2. *n.* 1. *Dicaſt. a n.* 282. 2. Ut fiat ex juſta cauſa v. g. ad recuperanda injuſte ablata , ad reſtituendam pacem , & ſecuritatem publicam ,
ad ſubjugandos rebelles. In dubio, an ſubſit 2
juſta belligerandi cauſa , Princeps, Conſiliarius , omneſque cooperatores peccant graviſſime bellum inferendo cum obligatione compenſandi omnia damna inde exorta ; tenetur ergo habere judicium ſaltem practice certum de juſtitia belli ; ſi pro utraque parte ſtet æqualis probabilitas & ſimul pro una poſſeſſio, illa bello impeti non poteſt , ſicut non poteſt condemnari a judice. *tertio* : Ut non fiat ex odio , vanagloria , aut privata vindicta, ſed amore boni communis ; defectu tamen hujus conditionis , dummodo aliunde adſit juſta bellandi cauſa , non erit
obligatio reſtitutionis : ſed quid ſi Princeps 3
Catholicus in belli ſocios vocaret vel etiam juvaret infideles ? Reſp. Id ex natura ſua non eſſe malum, præſertim ſi bellum geratur contra alios infideles , ordinarie tamen non licet Principi Chriſtiano uti auxilio infidelium contra Chriſtianos ob graviſſima ſcandala & mala inde oriri ſolita, eo quod nec fœdera ſervent , nec perſonis, locis aut Reliquiis Sacris honorem deferant , omnia profanent, infantes ad ſeducendum abripiant. *Silv. Rodriq. Regin. L.* 21. *n.* 100. ex dictis.

Inferes *ſeqq.* 1. In bello evidente injuſto 4
nemo militare poteſt, ut per ſe patet ; quare graviſſime peccant, qui in bello religionis aſſiſtunt Principi Acatholico, in infideli ; ejuſmodi enim bellum cum tendat in deſtructionem Eccleſiæ , & propagationem infidelitatis, juſtum eſſe non poteſt : ſi Princeps Acatholicus contra Catholicum gerat bellum juſtum, per ſe loquendo non eſt illicitum ſub illo militare , dummodo abſit periculum perverſionis, & ſcandali, & ſa-
crilegii. 2. Si dubium ſit de juſtitia belli , 5
ſubditi & milites antecedenter inſcripti poſſunt & tenentur Principi bellum imperanti obedire. *Gloſſ. in Cod. quid culpatis* 23. *q.* 1. quia poſſeſſio eſt pro auctoritate Superioris, idque exigit bonum commune . Aliud eſt de extraneis, qui non videntur militiam amplecti poſſe , niſi ſit gravis & fundata præſcriptio pro ejus juſtitia ? cum enim Principi non ſint ſubjecti, ſponte, & ſine cau-

Digitized by Google

ſa exponerent ſe periculo graviſſimæ inju-
riæ inferendæ; ſi pro utraque parte ſint
motiva gravia, poſſet quis pro parte, pro
qua volet, militare; *Dian. part.* 4. *L.* 4. *R.*
32. Vid. *Grotium L.* 2. *Cod.* 1. 3. Fides &
6 pacta hoſtibus etiam infidelibus vel hæreti-
cis ſervanda ſunt, etſi forſan bello injuſto
ſint extorta; nam id exigit ſecuritas Socie-
tatis humanæ, ne pacta temere rupta gra-
viores poſt ſe turbationes trahant, neque
in his Papa diſpenſare poteſt, niſi cedant
in grave præjudicium religionis, vel fidei
Catholicæ.

7 QUÆR. II. Quid circa duellum?
Reſp. ſeqq. duellum græce monomachia
eſt duorum vel etiam plurium certamen,
uno indicente, altero acceptante, eſt pec-
catum graviſſimum & duplex homicidium,
dum vitam proximi injuſte aggreditur, &
ſuam periculo exponit. 2. Non eſt licitum
ex odio vel vindicta, ut per ſe clarum eſt,
neque ad oſtentationem virium, aut ad pro-
pulſandam notam ignaviæ, ut patet ex pro-
poſ. 2. ab Alex VIII. damnata: *Vir eque-
ſtris ad duellum provocatus poteſt illud acce-
ptare, ne timiditatis notam apud alios incur-
rat. Ratio eſt*: quod illa nota conſiſtat in
mera apprehenſione imprudentium, & evi-
tari poſſit, ſi provocatus dicat; ego tua
conditione opus non habeo, hoc gladio
paratus ſum omni loco, & tempore con-
tra quemvis aggreſſorem me defendere:
aliud eſt de fuga in actuali aggreſſione, quę
homini nobili vel militari ex natura rei
omnium hominum judicio ignominioſa du-
citur; duellum autem recuſans non cenſe-
tur fugere, ſed legem Dei, & naturæ ob-
8 ſervare: 3. Neque licet auctoritate judicis
ad indagandam veritatem, vel juſtitiam
Cauſæ, ad terminandam litem, vel purgan-
dam ſuſpicionem criminis, quia eſt medium
fallax & ſuperſtitioſum ad illum finem;
frequenter enim contingit innocentem ſuc-
cumbere, & hoc modo expectare a Deo
oſtenſionem veritatis vel innocentiæ, eſt
formalis Dei tentatio; *C.* 1. & 2. *de pur-
gat. vulgari. S. Thom. q.* 95. *a.* 8. *Laym.*
9 *Metzg. Dicaſt. n.* 213. 4. Probabilius licet
offerre, & acceptare duellum, ſi id neceſ-
ſarium ſit ad infrigendas hoſtium vires vel
animos, vel ad finem belli, victoriamque
facilius conſequendum. Exemplum habe-
tur *Lib. reg.* 17. de David & Goliath:
ſimiliter, ſi Judex duos ad mortem condem-
natos jubeat congredi, quia tunc alter al-
terius Miniſter juſtitiæ conſtituitur; etſi Ju-
dex peccet, ſi id faciat ad ſolam ſuam, &
ſpectantium oblectationem. 5. Si inimicus 10
dicat: auferam rem tuam, vel occidam te,
niſi cras in iſto loco mecum congrediaris;
non licet congredi, potes tamen te defen-
dere etiam occidendo, ſi impetaris: & quam-
vis *Leſſ. Laym. Sporer* non improbabiliter
excuſent virum nobilem in aula, vel mi-
litarem in caſtris, qui provocatus ſe ſiſtit
meræ defenſionis gratia, ne alioqui ob ſu-
ſpicionem ignaviæ dignitate, officio vel fa-
vore Principis vel Ducis privetur, eo quod
per provocationem fiat actualis aggreſſio
non tantum honoris, ſed & officii ac di-
gnitatis, quæ inter temporalia magni mo-
menti reputantur; Verius tamen eſt id non
licere, etſi permiſſum ſit dicere: *Hoc enſe
me defendam ubicumque me aggreſſus fue-
ris, exire autem ad locum condictum non
eſt hominis Chriſtiani. Dices*: exire ad lo-
cum condictum eſt actio indifferens, ergo
licita erit ſaltem ex tam gravi cauſa. Reſp.
n. aſſ. exire ad locum condictum in his cir-
cumſtantiis, non eſt actio indifferens; ſed
realis duelli acceptatio. 6. Alii excuſant
eos, qui provocant vel acceptant duellum,
quando certi ſunt non ſecuturam pugnam
vel impediendam abſque periculo gravis in-
commodi, ſed id plerumque eſt ſcandalo-
ſum, & in praxi periculoſum.

QUÆR. III. Quid circa pęnas duellantium? 11
Reſp. ſeqq. 1. *Trid. ſeſſ.* 25. *C.* 19. *de re-
form.* excommunicat Imperatores, Reges,
Principes, &c. qui in ſuis territoriis conce-
dunt locum ad exercendam monomachiam,
& eoſdem locis vel caſtris, in quibus duel-
la permittuntur, privat, ſi ea ab Eccleſia
obtinuerint, & ſi feuda fuerint, ſtatim re-
deunt ad dominum; *ſecundo*: Eamdem ex-
communicationem, perpetuamque infamiam
incurrunt, & ut homicidæ puniri jubentur
duellantes, & eorum patroni. 3. Hæc ex-
communicatio extenditur ad omnes, con-
ſilium, operam, vel favorem præſtan-
tes, litteras provocatorias ſcribentes, ſcien-
ter deferentes, arma miniſtrantes, etiam
non ſecuta pugna, ut in terminis habet Bul-
la Clem. VIII. Item ad ſpectatores, qui
palam, & ſtudioſe accedunt, quia tales
ſua præſentia cenſentur eos animare; ſe-
cus, ſi ex occulto vel obiter & in tranſitu
aſpiciant, aut ſi ex compoſito quidem ac-

Digitized by Google

ceſſerint, ſed pugna in effectu non ſit ſecuta; tunc enim revera non fuerunt ſpectatores. 4. Clerici duellantes præter excommunicationem, incurrunt privationem omnium beneficiorum & inhabilitatem ad ea impoſterum obtinenda; poteſt tamen in his, niſi homicidium vel mutilatio ſecuta fuerit, Epiſcopus diſpenſare; *Pyrrh. L.* 5.
12 *T.* 14. *num.* 5. 5. Privantur ſepultura Eccleſiaſtica, qui in ipſo conflictu decedunt; ſi duellans moriatur in alio loco vel poſt intervallum temporis dato ſigno pœnitentiæ, non eſt privandus ſepultura; quia talis non cenſetur mortuus in ipſo conflictu, & pœnalia utpote odioſa ſtricte ſunt interpretanda; ſi duellum ſit notorium, ipſo facto incurritur privatio ſepulturæ; ſi non ſit notorium, requiritur ſententia declaratoria; ideoque tunc res ad Epiſcopum vel ejus Vicarium deferenda eſt; etiamſi dederit ſigna pœnitentiæ, ut habet Agenda Colonienſis edita anno 1720. pag. 156. ſi Ordinarius longe abſit, debet mortuus ſepeliri, etſi Epiſcopus crimine ex poſt publica-
13 to poſſit corpus facere exhumari. 6. Quamvis excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum; & ex praxi Eccleſiæ etiam privatio ſepulturæ incurrantur ipſo facto, infamia tamen, privatio beneficiorum, & amiſſio bonorum cum privent jure acquiſito, requirunt ſententiam declaratoriam. 7. Dictam excommunicationem Greg. XIII. & Clem. VIII. extendunt ad duella etiam privata, eamque reſervarunt ſoli Papæ, *Laym.* tamen *hic cap.* 5. *num.* 4. dicit, has conſtitutiones in Germania, & partibus ſeptentrionalibus in tanto rigore non eſſe receptas; ſaltem probabilius eſt cum *Bonac. Comit. L.* 6. *mor. quæſt.* 17. *Regin. to.* 2. *L.* 21. *num.* 83. *Filicet. Pirh. num.* 3. *Tamb. de Confeſſ. L.* 3. *cap.* 7. *n.* 15. *Sporer. num.* 112. Epiſcopos, & mendicantes ac cum iis participantes exceptis Italis extra urbem (hi enim ſpecialiter excipiuntur apud *Maran. in ſumma Bullarii V. Caſus reſervatus fol.* 119.) ab hac excommunicatione ſi crimen occultum ſit abſolvere poſſe, ſicut poſſunt ab aliis Caſibus Papæ extra Bullam Cœnæ reſervatis, ut dicam *Caſ.* 116. *q.* 3. in irregularitate autem ſecuto homicidio etiam occulto ſolus Papa diſpenſare poteſt.
14 QUÆR. IV. An ſemper prædictæ pœnæ incurrantur?

R. [illegible] Quamvis omne duellum auctoritate privata ſit illicitum, pœna tamen, quia eſt ſtrictæ interpretationis, ſæpe non incurritur, ut *primo*. Si conflictus fiat armis ineptis ad graviter vulnerandum v. g. pugnis, levi baculo, quia non eſt certamen grave. 2. Si locus vel tempus non deſignetur, requiritur enim deſignatio loci & temporis copulative, *Dian. p.* 3. *t.* 13. *reſol.* 59. aut ſi tantum deſignetur locus vel tempus in genere, verb. gr. tecum pugnabo, quamprimum mihi extra urbem occurreris. 3. Si ſubita ira gladios extrahant, aut durante eodem calore iracundiæ in alium locum pergant tutius pugnaturi, quia non eſt proprie duellum, ſed continuatio prioris rixæ 4. Conſulens non incurrit, ſi conſilium revocavit, quantum potuit, licet ſecutum ſit duellum; *Diana & alii*: ſi vero conſilium non revocavit, incurrit, duello etiam non ſecuto, quia conſilium ratione ſui, & non tantum ratione effectus prohibetur. 5. Superior non tantum mandans, ſed & permittens, aut pro condigno non puniens incurrit excommunicationem contra præceptum Tridentini, quia non adhibet media neceſſaria ad extirpandum nocentiſſimum reipublicæ crimen. 6. Miniſtrans arma amico, qui abſque eis æque cito & audacter erat pugnaturus aliis armis, tantum ut cum minori periculo pugnet, per ſe loquendo neque peccat, neque pœnam incurrit, quia non facit, ut amicus duellet; ſed ut duellet cum minori periculo, in quo nihil eſt mali; dummodo non dentur arma contra pactum duellantium inæqualia; *Croix L.* 3. *part.* 1. *num.* 854. intellige, ſi duellum impedire non poſſit, alias enim ad hoc obligabitur ex charitate.

CASUS XXXVI.

De Injuriis in bonis famæ & honoris.

Queruloſa *in honore & fama plures læſit irridendo, ſubſannando* 1. *De perſonis cognitis & incognitis temere ſuſpicando, judicando.* 2. 3. 4. *falſa crimina ad tuendum honorem proprium imponendo, occulta Superioribus vel etiam aliis conſilii cauſa aperiendo.* 5. *Crimina eorum aliis exprobrando.* 6. *Propria manifeſtando.* 7. *Bona male interpretando, remiſſe laudando.* 8. *Mendaces, fures, ſuperbos, ſpurios, meribibulos &c. nuncupando.* 9. *De perſona indeterminate.* 10. *Dicendo*

do crimen ut auditum. 11. *Coram uno viro gravi, vel coram marito*. 12. *Eidem, vel diverſis detrahendo in materia levi*. 13. *Detractionibus attendendo, non impediendo, in vitam inquirendo*. 14. *Publica in & extra locum publicitatis etiam oblivione ſepulta verbo, ſcriptove propalando*. 15. *Et ſeqq. ſecreta pro- & commiſſa etiam inique detecta ſub prætextu boni communis & privati revelando*. 19. & *ſeqq*. Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid ſit fama, honor, & quæ vitia iis oppoſita?

Reſp. I. Fama eſt multorum exiſtimatio bona, vel mala, de vita vel moribus alterius: honor eſt externa teſtificatio de alterius bonitate vel excellentia. *S. Thom*. 2. 2. *quæſt*. 103. ſi fiat verbis, dicitur laus, quæ ſi clareſcat, dicitur gloria, honor prout contradiſtinctus a fama ſeu intrinſeca exiſtimatione eſt minus bonum, quam fama, quia minus eſt extrinſece ſignificari, quam interne judicari bonus. Reſp. 2. Bonæ famæ opponitur ſuſpicio, judicium temerarium, detractio, honori opponitur generice contumelia, quæ eſt teſtificatio de vitiis vel defectibus alterius & plerumque fit in præſentia dehonorati, quamvis etiam fieri poſſit in ejus abſentia, ut ſi quis dehonoret ejus ſtatuam; ſi dehonoratio fiat objiciendo culpam, proprie dicitur contumelia, ſi objiciantur defectus naturales v. gr. cæcitas, deformitas, vocatur convitium; ſi indigentia, in qua alteri ſuccurriſti, improperium; ſi fiat verbis vel geſticulationibus, ſubſannatio; ſi luſu verborum ad excitandam in alio erubeſcentiam, irriſio vel illuſio: hæc omnia ex genere ſuo mortalia, & reipſa talia, ſi dent alteri juſtam cauſam ſolvendi amicitiam, vel gravis contriſtationis.

2 QUÆR. II. Quid circa ſuſpicionem, & judicium temerarium?

Reſp. ſeqq. 1. ſuſpicio eſt quædam inclinatio intellectus in unam partem, quæ ſi ſit de defectu proximi ſine rationabili cauſa, dicitur temeraria, ad quam reducitur aſſenſus debilis vel dubius de defectu alterius; judicium temerarium in præſenti materia eſt aſſenſus de malitia alterius ex modo tendendi firmus & quaſi certus, ita ut judicans nolit ulterius in veritatem inquirere, nec a judicio deſiſtere, cum tamen non adſit cauſa vel judicium ſufficiens ita judicandi: cauſa ſufficiens vocatur, quæ utcumque eſt conjuncta cum tali effectu; cauſa inſufficiens, quæ raro vel nunquam: v. gr. vides de nocte juvenem furtive ingredi domum mulieris ſuſpectæ, eſt cauſa ſufficiens ſuſpicandi aliquid contra ſextum præceptum: ſecus ſi clara die talem domum tranſeat vir honeſtus; majora tamen indicia requiruntur ad judicandum, 3
quam ſuſpicandum. 2. Suſpicio temeraria eſt ex genere ſuo tantum veniale; eſt communis cum *D. Th. q*. 60. *art*. 3. ubi citat S. Auguſt. *Ratio eſt*; quia ſuſpicio non tollit ſimpliciter æſtimationem, ſed leviter tantum diminuit, aut reddit dubiam; per accidens tamen fieri poteſt mortale, ut ſi Superior non tantum temerarie ſuſpicetur, ſed & ideo graviter puniat, ab officio removeat, ſuffragium neget. 3. Judicium temerarium eſt ex genere ſuo mortale contra juſtitiam, quia temere tollit bonam de 4
proximo exiſtimationem, ad quam ille jus habet, uſque dum probetur malus, eſt communis & certa. *Luc*. 6. *nolite judicare & non judicabimini*. *S. Thom. L. cap*. ut autem actu ſit mortale, debent concurrere hæc tria: 1. Judicium deliberatum, firmum, & quaſi indubitatum de determinata perſona; ſi enim judicium non ſit firmum, erit mera ſuſpicio vel dubium, aut ſi non ſit de perſona determinata vel cognita, nulli determinate fiet gravis injuria. 2. Materia gravis, qualis ſufficit ad mortale detractionis. 3. Notabilis temeritas, qualis non eſt, ſi probabile judicetur certum; oritur autem temeritas vel ex malitia propria, vel ex odio & invidia; facile enim de iis male judicamus, quibus male afficimur, vel demum ex longæva experientia, ex quo capite ſenes magis ſunt ſuſpicioſi.

QUÆR. III. Quid ſit detractio? 5

Reſp. Eſt injuſta & occulta alienæ famæ denigratio. *S. Th. qu*. 73. *a*. 1. dicitur 1. *injuſta*, nam quamvis nullo caſu licitum ſit alicui falſum crimen imponere, hoc enim foret pernicioſum mendacium intrinſece malum, uti nunc certum eſt ex prop. ab Innoc. XI. damnatis. 43. *Quidni nonniſi veniale ſit detrahentis authoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere*. 44. *Probabile eſt non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam & honorem defendat, & ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia*. V. dicend. *Caſ*. 48. *num*. 18. ſæpe

pe tamen licitum eſt verum, ſed occultum
proximi crimen revelare, ſi id neceſſarium
ſit ad avertendum grave damnum reipu-
blicæ, vel proximi; unde non peccant qui
ſervato fraternæ correctionis ordine occul-
tum alterius crimen Superiori manifeſtant,
ut emendetur, occaſio peccandi tollatur,
indignus ad officium non promoveatur; aut
amicum monent, ab eo ut ſibi caveat,
quem ſciunt eſſe furem, ſeductorem, ejus
vitæ inſidiatorem, ut abſtineat a matrimo-
nio noxio, item ad habendum auxilium,
conſilium, ſolatium in gravi afflictione &c.
caute tamen hic procedendum, ne ſcilicet
citra neceſſitatem aut pluribus quam opor-
tet vel ſiniſtra intentione occultum crimen
detegatur; ſi *dicas*: pro habendo auxilio
vel ſolatio in gravi neceſſitate non licet au-
ferre pecuniam, ergo nec famam per ma-
nifeſtationem criminis occulti, quia fama
multo eſt pretioſior pecunia. Reſp. *nu. cap.*
proximus in pecuniam habet verum jus, in
famam autem poſtquam crimen admiſit non
habet jus fundatum in vera virtute & in-
nocentia, ſed in falſa hominum exiſtima-
tione, quam falſitatem ex juſta cauſa ma-
nifeſtare licet; dicitur 2. *occulta*, in quo
6 ſpecie diſtinguitur a contumelia, ſicut fur-
tum a rapina; detractio enim fit abſenti,
contumelia præſenti, cum ſcilicet verus vel
falſus defectus in faciem exprobratur: quod
ſi fiat aliis præſentibus, includit detractio-
nem, & duplicem ſpecie malitiam ſpecia-
liter in confeſſione explicandam, dicitur 3.
7 *alienæ famæ*; nam ſe ipſum infamare oc-
cultum v. gr. crimen propalando non eſt
proprie detractio, cum non fiat invito fa-
mæ domino, neque peccatum mortale, ſed
ſolum veniale prodigalitatis; homo enim eſt
perfectus famæ dominus non minus quam
pecuniæ; ſicut ergo prodigendo pecuniam
peccat tantum venialiter, ſic & prodigus
famæ; dico per ſe, nam ſicut manifeſtatio
proprii criminis per accidens poteſt eſſe
actus virtutis, ſi ſcilicet ſit utilis vel neceſ-
ſaria ad emendandum proprium vel alie-
num peccatum, ad tollendas ſuſpiciones,
odia, diſſenſiones, vel injuſtas vexas alio-
rum, ſic & per accidens fieri poteſt mor-
tale, ut ſi manifeſtes tuum delictum cum
jactantia, complacentia, cum infamia tuæ
familiæ vel communitatis religioſæ vel com-
plicis, cum gravi ſcandalo vel damno ſpi-
rituali tuorum, eo quod in officio tuo ſine
bona fama fructificare non poſſis; hic enim
valet: curam habe de bono nomine *Eccl.* 4. di-
tur 4. *famæ denigratio*; nam per detractionem 8
non ſemper tota fama tollitur, ſed minui-
tur, obſcuratur, denigratur, idque vel di-
recte 4. modis, falſum crimen imponendo,
verum aggravando, occultum manifeſtan-
do, bona male interpretando; vel totidem
modis indirecte, alterius bonitatem negan-
do, extenuando, tacendo quando ſilentium
æquivalet aſſertioni defectus alieni, frigide
laudando: omnes hos modos exprimunt vul-
gati verſus: imponens, augens; manifeſtans,
in mala vertens qui negat aut minuit, re-
ticet, laudatque remiſſe.

QUÆR. IV. An & quale peccatum ſit 9
detractio?

Reſp. 1. Eſt peccatum contra charitatem
& juſtitiam, & quidem gravius furto; quia
privat majori bono ſcilicet fama; *S. Th. a.*
2. detractores Deo odibiles *Rom.* 1. ut au-
tem detractio ſit culpa mortalis, requirun-
tur tria: 1. perfecta deliberatio, cujus de-
fectu a mortali excuſantur, qui ob igno-
rantiam, paſſionis vehementiam vel linguæ
præcipitantiam ad malitiam gravem non
advertunt; 2. materia gravis, quæ ex ſe
vel circumſtantiis proximum graviter infa-
met, ſive illa ſit peccatum mortale ſive ve-
niale, ſive defectus mere naturalis, poteſt
autem idem eſſe reſpectu unius graviter eſ-
ſe probroſum, &. non reſpectu alterius;
ſic de viro ſancto & valde honorato dice-
re, quod ſit mendax, de Religioſo, quod
ſit amans puellarum, quod furtum vel duel-
lum admiſerit, eſt mortale; non item ſi
hæc dicantur de milite vel juvene nobili,
quia hi potius de his gloriari quam erube-
ſcere ſolent; ſimiliter dicere de puella, quod
ſit ſuperba, garrula; de germano quod ſit
bibulus, ex parentibus hæreticis natus, ple-
rumque tantum eſt veniale; dicere autem
de aliquo honeſtæ reputationis, quod ſit ſpu-
rius, aut de honeſta matrona, quod ſit me-
ribibula, in Italia & Hiſpania eſt valde
probroſum ideoque mortale. 2. Referre cri-
men non nominata perſona non eſt morta- 10
le, niſi ex circumſtantiis dignoſci poſſit,
vel ejus infamia redundet in infamiam alio-
rum; ut ſi quis dicat aliquem religioſum
ex illo monaſterio eſſe adulterum, ex illa
familia aliquam fuiſſe ſagam &c. tunc enim
erit mortale cum onere reſtitutionis tanto
gravius, quo plures perſonæ cognoſcuntur
eſſe

Digitized by Google

11 eſſe in tali monaſterio, vel familia. 3. Referre crimen non ut certo commiſſum, ſed ut ab aliis auditum eſt mortale, ſi ſit periculum (ut plerumque eſt) ne quis audientium illud credat vel divulget ut verum, *Metzg. n.* 12. ſi audientes illud prævideantur credituri vel divulgaturi, non in vim tuæ narrationis, ſed ex temeritate aut malitia, adhuc erit mortale contra charitatem, illis ſine juſta cauſa crimen proximi occultum & graviter probroſum referre; quia præbetur anſa, ut alii grave
12 damnum in fama inferant; 5. Sine cauſa manifeſtare crimen grave, unico ac taciturno, adhuc eſt mortale, quia valde grave eſt etiam apud unum prudentem de gravi crimine ſine cauſa infamari. *Lug. d.* 15. *n.* 51. etſi etiam oppoſitum, quod cum aliis docet *Leſſ.* videatur probabile; unde *Lugo* a mortali excuſat conjuges de occultis aliorum criminibus confabulantes ſine periculo ulterius divulgandi, item qui ſolatii cauſa in confeſſione complicem revelant, vel de illata ſibi injuria querulantur: qualiter crimina occulta judici vel Superiori denuntiari poſſint; dixi *Caſ.* 19. *n.* 5. 5. Qui mul-
13 tis & diſtinctis detrahit in materia levi, non peccat mortaliter; aliud eſt de furtis minutis, quæ fiunt diverſis; hæc enim coaleſcunt in unam ſummam notabilem, & cum furta furi ſint multum utilia, ideoque magis attractiva quam læſiones famæ, hinc ſi per minuta furta poſſet citra mortale corradi materia valde notabilis, cujusvis bona eſſent in periculo, ideo quilibet merito eſt graviter invitus vel ſaltem tota hominum communitas ita exigente bono communi. E contra *ſi dicas* aliquid leve, quod ſimul cum præcedentibus levibus detractionibus a te vel ab alio factis notabiliter famam minuit, peccas mortaliter; ſicut ſi poſt levia vulnera infligas vulnus occiſivum; quemadmodum enim mors conſiſtit in indiviſibili & ideo moraliter tribuitur ultimæ læſioni, ad quam tota ſequitur, ſic & gravis infamia conſiſtit in judicio indiviſibili de gravi alterius malitia, & quamvis quælibet levis detractio ad illud judicium diſponat, attamen quia illud totum indiviſibiliter ſequitur ad ultimam detractiunculam, huic moraliter imputatur, ſicut mors ultimæ læſioni, vel ebrietas ultimo hauſtui. *V. Caſ.* 31. *n.* 13. de obligatione reſtituendi famam
14 dicam infra. 6. Non tantum qui detrahit ſed & qui interrogando, applaudendo, animando ſunt cauſa cœptæ vel continuatæ detractionis, peccant contra juſtitiam lædendo eum, cui detrahitur, & contra charitatem alium ad detractionem inducendo; audiens vero detractionem, etſi teneatur eam, ſi commode poteſt, impedire vel dare ſaltem ſignum diſplicentiæ, aut alio ſermonem divertere, ſi tamen id ex verecundia, levi timore vel negligentia omittat, neque in eam inducat vel complaceat, plerumque tantum peccat venialiter, niſi forte ſit Superior, cui ex officio incumbat detrahentem corrigere. *D. Th. a.* 4.

QUÆR. V. An ſit detractio, manifeſta- 15
re crimen proximi notorium ſeu publicum?

Reſponſio conſtabit ex ſeqq. 1. notorietas criminis alia vocatur juris, quando aliquis in judicio de eo eſt condemnatus vel confeſſus; alia facti, quando crimen in hominum conſpectu ita fuit commiſſum, ut nulla tergiverſatione celari poſſit; alia famæ, quæ ex ſufficientibus indiciis orta hominum relatione divulgata eſt; quot autem numero hominibus res cognita eſſe debeat, ut facto vel fama cenſeatur eſſe publica, difficillimum eſt definire. *Laym. Moln. Lug. n.* 70. pro regula dicunt tunc crimen reſpectu cohabitantium & vicinorum eſſe publicum & revelabile, quando limites ſecreti & occulti ita egreditur, ut attenta quantitate communitatis & conditione hominum crimen ſcientium illud certo credatur in notitiam vicinorum deventurum; unde regulariter, ſi communitas conſtet ex 8. hominibus, ſufficit quod ſciant 3. vel 4. ſi ex 30. ſufficit ſciri a ſeptem vel 8. ſi ex 100. ſatis eſt, ſi ſciant 15. vel 20. ſi in oppido ſint domus 400. ſufficit quod ſciant 8. vel 10. diverſarum domorum, ſi civitas habeat 500. incolas, ſatis erit 30. vel 40. per civitatem diſperſos cognoviſſe, ut de illo ulterius apud ignaros ejuſdem urbis loqui liceat. Si crimen diffamatum eſt in Curia vel in loco illuſtri, ex quo facile in alia loca dimanabit, cenſetur notorium in toto re- 16
gno, *Auth. cit.* 2. Si crimen eſt publicum per ſententiam judicis, illud ubique etiam in locis remotiſſimis verbo, ſcripto, vel typo revelare licet, ita ut nequidem contra charitatem peccetur; quia ſicut ipſe judex ſuam ſententiam poſſet ubique publicare, ſic & alii; ideo enim damnantur facinoroſi, ut omnibus etiam remotiſſimis ſint exemplo:

Digitized by Google

plo: e contra ſi crimen eſt publicum facto,
vel ſama, vel per confeſſionem rei aut de-
poſitiones teſtium nondum lata ſententia,
probabilius ſolum revelari poteſt in loco, in
quo eſt publicum, vel facile publicandum,
Platel. p. 3. a n. 773. quia ibi, & non ali-
bi amiſit jus ad ſamam; unde non excuſan-
tur, qui crimen in una domo, & a potiori
in uno Monaſterio vel Ordine, aut in uno
Senatu publicum referunt extraneis, quia
tale crimen eſt tantum publicum reſpectu
hujus loci, Monaſterii, vel Senatus. *Lug*
17 *Metzg. t.* 12. *d.* 39. *a* 3. *num.* 10. 3. Plures
docent, peccari contra charitatem, ſi cri-
men etiam in loco, ubi publicum eſt, ſine
cauſa manifeſtetur ignorantibus; probabiliu
tamen contradicit *Lugo n.* 68. quia ibi non
habet jus ad ſamam, & expedit bono com-
muni, ut quis dicatur qualis publice eſt, ne
alii ex ejus actionibus decipiantur; ſicque
habet totius orbis conſuetudo; ſermo autem
eſt de crimine vero, etſi ab initio per inju-
riam manifeſtato; nam quamvis injuria non
tollat jus ad ſamam, tollit tamen publicitas
ad injuriam ſecuta, crimen vero falſum etſi
nōtorium ulterius divulgare non licet, quia
foret mendacium in damnum proximi; nec
publicitas tollit jus ad famam niſi conjuncta
18 cum veritate. 4. Crimen facto vel ſama pu-
blicum, ſed oblivione ſepultum, denuo ma
niſeſtare eſt detractio; ſicut enim fama per
criminis publicationem amittitur, ſic ceſſan
te criminis memoria recuperatur & reddit
ad ſtatum, quem habebat ante publicatio-
nem; aliud eſt de crimine per ſententiam
judicis publico, quia facultas publicandi ſe-
mel a judice data & non revocata perſeve-
rat etiam ceſſante criminis memoria.
19 QUÆR. VI. Quid circa revelationem ſe-
creti?

Reſp. Revelatio ſecreti eſt crimen valde
affine detractioni, & detractionem ſæpe in-
cludit, quando ſcilicet propalatur defectus
occultus ſecreto commiſſus. Secretum autem
naturale aliud vocatur promiſſum, quando
nullo prævio pacto promittit quis tacere,
quod audivit, obligatque ex juſtitia, fide-
litate, vel ſola urbanitate, prout quis inten-
dit ſe obligare; aliud dicitur commiſſum per
expreſſam vel tacitam conventionem de non
revelando, obligat ex juſtitia pro qualitate
materiæ; tacita autem conventione ſeu ex
officio ad ſecretum tenentur conſiliarii Prin-
cipum, officiales belli, advocati, medici,
chyrurgi, obſtetrices, & probabilius omnes
quibus conſilii, auxilii, vel ſolatii cauſa ſe-
creta committuntur; hoc ipſo enim, quod
ſecreta ſuſcipiunt, tacite ad non revelandum
ſe obligant; ſi ex occultatione ſecreti reipu-
blicæ, tibi vel alteri immineat grave ma-
lum v. g. urbis proditio, mors innocentis, 20
gravis infamia, jactura bonorum, ſecretum
etiam commiſſum revelari poteſt, quia ne-
mo cenſetur ſe voluiſſe obligare ad ſecre-
tum cum tanto incommodo; ſecreta tamen
reipublicæ vel exercitus, quæ ſine ingenti
damno boni publici manifeſtari non poſſunt,
etiam cum periculo vitæ, & tormentorum
ſervanda ſunt; ſalus enim reipublicæ præ-
poni debet vitæ propriæ. 3. Non tantum eſt
contra juſtitiam ſecretum ſibi commiſſum
prodere, ſed & alienum ſecretum invito ra-
tionabiliter domino acquirere, v. gr. ape-
riendo ejus litteras, corrumpendo conſilia- 21
rios &c. Nec obſtat, quod forſan litteræ ſint
negligenter cuſtoditæ vel fruſtratim abjectæ,
per hoc enim quod quis litteras laceret, vel
male cuſtodiat, non reſignat juri ad ſecre-
tum, ſicut non reſignat juri ad pecunias in
ciſta aperta relictas, ſed ideo lacerat litte-
ras, ne ſecretum earum innoteſcat; pro
avertendo tamen malo reipublicæ licet ho-
ſtium litteras, intercipere, earumque ſe-
creta expiſcari, uti habet quotidiana praxis
a nemine improbata. 4. Si notitiam ſecreti 22
per vim, vel fraudem, aut injuſtam litte-
rarum apertionem conſecutus es, non potes
revelare, niſi ille, cujus ſecretum noviſti
te, vel alium injuſte vexet, & vexam ali-
ter repellere non poſſis; ſicuti enim tunc
licite acquirere poſſes alieni ſecreti noti-
tiam, aperiendo verb. gr. ipſius litteras, ſic
& eadem uti, ad te vel alium defenden-
dum.

Digitized by Google

EX TRACTATU DE RESTITUTIONE.

CASUS XXXVII.

De natura Reſtitutionis & ejus Radice ex injuſta damnificatione.

REiorius Neo-Paſtor interrogatur. 1. *Quid ſit reſtitutio? 2. Quæ ejus radices? 3. An reſtituere obligetur, qui deſiderat, vel gaudet de damno alteri illato, aut fert ſententiam quam falſo putat eſſe injuſtam. 4. Quid de culpa lata, levi, leviſſima, 5. Quid de damo gravi cum culpa levi. 6. Quid ſi fur inadvertenter complevit materiam gravem. 7. Qualiter ſolvantur oppoſita. 8. Quid de culpa in contractu commiſſa. 9. An ſufficiat ſola culpa juridica.* 10. *Qualiter obligetur indirecte damnificans.* 11. *An incendens ædes teneatur ad omnia in iis contenta; vel confringens vas, projiciens gemmam, &c. teneatur ad valorem incognitum; quid de occidente equum amici, quem putat eſſe inimici.* 12. *Quid ſi ex veneno incaute a ſe cuſtodito moriatur inimicus diu ad necem quæſitus, vel ex furto rei levis prævideas dominum præ mœrore moriturum vel innocentem occiſurum.* 13. *Quid ſi fureris res Titio commiſſas ea intentione ut Titio imputetur furtum, vel ponas infantem ad ædes Titii ut ipſe reputetur pater.* 14. *An in periculo tenearis rem alienam præferre tuæ.* 15. *Quid ſi pereat res tibi commodata, mutuata &c.* 16. *Quid de Confeſſario ex culpabili ignorantia ſuadente reſtitutionem, dum non eſt, vel contra.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſit Reſtitutio & quæ
1 ejus radices?

Reſp. I. Reſtitutio eſt juris læſi redintegratio, ſeu eſt actus juſtitiæ commutativæ, quo res inique accepta redditur, vel damnum illatum compenſatur, eſt neceſſaria neceſſitate præcepti: reddite omnibus debita *ad Rom.* 14. Dico: *juſtitiæ commutativæ*; nam communis cum *D. Th. q.* 62. *a.* 1. docet, ex læſione alterius virtutis, vel juſtitiæ, ſive legalis, ſive diſtributivæ non oriri obligationem reſtitutionis; *Ratio eſt*; quia ut inquit S. Doctor, *reſtituere nihil aliud eſt, quam iterato ſtatuere aliquem in poſſeſſionem rei ſuæ*, & in reſtitutione attenditur æqualitas rei ad rem, quæ ad juſtitiam commutativam pertinet, ideoque reſtitutio ſupponit læſionem juris rigoroſi in re vel ad rem; ſed quando violatur v. g. juſtitia diſtributiva, prætereundo digniorem, non violatur jus rigoroſum, quia dignior habet tantum jus condignitatis ſeu majoris aptitudinis, nec res v. g. officium ante collationem eſt res ſua, ſed communitatis, ad quod ceſſat habere jus, ſi alteri fuerit collatum, quia non amplius manet res communitatis; obligatio autem reſtitutionis poſt violationem ſupponit manere jus, quod reſtitutionem exigat; eodem modo ex læſione juſtitiæ legalis non oritur obligatio reſtitutionis, niſi per accidens, ratione juſtitiæ commutativæ plerumque conjunctæ, quatenus ſcilicet ſubditi ex quaſi contractu tenentur alere Principem, eique neceſſaria pro bono communi contribuere: E contra Princeps ex tacito pacto obligatur contributiones in bonum commune impendere, mala reipublicæ avertere, officia dignioribus conferre &c. quod ſi non faciat, tenetur ad omne damnum Reipublicæ emergens, non ex juſtitia legali, vel diſtributiva, ſed ex commutativa his conjuncta.

Reſp. II. Radices, ex quibus obligatio 2
reſtituendi oritur, bene aſſignantur tres. 1. Injuſta acceptio vel damnificatio, quando quis res alterius vel mala fide accepit, vel deſtruxit. 2. Res accepta, ex hac tenetur omnis, apud quem res aliena ſive bona, ſive mala fide exiſtit. 3. Contractus, poteſt enim homo ſe obligare ad indemniſandum alterum, etiamſi ipſe res ejus nec detineat nec læſerit, addunt alii pro quarta radice legem, nam lege poſitiva ſæpe jubetur reſtituere, qui rem alterius nec læſit, nec detinet, nec contractum iniit, ut ſi tuum animal læſit meum, lege civili juberis reſtituere: hæc tamen radix reducitur ad primam, cum ejuſmodi lex præſumat culpam, quæ ſi non interceſſerit, non erit obligatio in conſcientia ante ſententiam judicis.

QUÆR.

Digitized by Google

3 QUÆR. II. Quid circa obligationem ex
injuſta damnificatione?

Reſp. I. Ut damnificator teneatur reſti-
tuere, debet damnum a parte rei eſſe ſecu-
tum, quomodo enim reparabitur damnum,
quod revera illatum non eſt. Hinc quamvis
interne ſit injuſtus, qui de proximi damno
gaudet, aut illud inferre intendit non ſecuto
effectu, ad nullam tamen reſtitutionem te-
netur, ut ſi Judex ferat ſententiam, quam
falſo putat eſſe iniquam, vel fureris pecu-
niam, quam credis eſſe alienam, tamen ſit tua.

4 Reſp. II. Debet damnum eſſe ſecutum ex
ejus culpa, pro quo notandum, quod cul-
pa alia ſit *Theologica*, quæ idem eſt quod
peccatum & offenſa Dei, alia *juridica*, quæ
eſt omiſſio diligentiæ debitæ in aſſervanda,
vel tuenda re aliena. Hæc iterum eſt tri-
plex: lata, levis, leviſſima, latam admittis,
ſi non adhibes diligentiam, quam ejuſdem
conditionis homines adhibere ſolent, levem
ſi omittas diligentiam, quam adhibere ſolent
diligentiores, leviſſimam, ſi non adhibes di-
ligentiam, quam adhibere ſolent diligentiſ-
ſimi. Exempli gratia, rem curæ tuæ com-
miſſam relinquis ante fores, committis cul-
pam latam, ſi relinquas in cubiculo, ſed
non clauſo, admittis culpam levem, ſi cu-
biculum clauſiſti, ſed non tentaſti an bene,
admiſiſti culpam leviſſimam, ſi res tuæ cu-
ſtodiæ commiſſa auferatur, his addi ſolet
culpa latiſſima ſeu dolus apertus, quam ad-
mittis, ſi rem furi tradas. Item latior ſeu
dolus præſumptus, quam incurris, ſi rem re-
linquas in domo furis, culpa lata, latior,
latiſſima plerumque conjuncta ſunt cum cul-
pa theologica gravi. Itaque qui damnum
dedit, probabilius non tenetur reſtituere ex
ſola culpa juridica, ſed adeſſe debet culpa
theologica, quæ vere ſit peccatum, niſi in-
terceſſerit contractus, de quo *qu. ſeq.* vel ex
damnificatione factus ſit locupletior. *Ban-
nes Silvius 2. 2. qu. 62. a. 4. Leſſ. Sporer t. 2.
c. 2. n. 41. Lug. diſc. 8. n. 54.* Ratio eſt, quia
damnum ſine culpa theologica non eſt vo-
luntarium nec moraliter imputabile, ſed ha-
bet ſe quaſi caſu, vel ab amente illatum,
ſed nulla debetur reſtitutio pro damno non
imputabili, caſu vel ab amente illato, ergo.

5 Reſp. III. Si damnum ſit in materia levi,
ad obligationem reſtitutionis ſufficit culpa
venialis, ſi damnum ſit grave, requiritur
cul[illegible]gica gravis, vel ſaltem damnum
[illegible]rie illatum. Ideoque ſi cum
negligentia vel inadvertentia venialiter cul-
pabili incendiſti ædes, occidiſti hominem,
vel aliud grave damnum cauſaſti, ad nihil
teneris. *Sotus. Leſſ. Rhedingus & Auth. cit.*
Ratio eſt, quia tale damnum non eſt plene
voluntarium, & culpa venialis non eſt ſim-
pliciter delictum & injuria, ergo nec eſſe
poteſt radix gravis obligationis. Deinde ex
contractu vel voto non oritur gravis obli-
gatio, niſi ſint perfecte voluntaria, ergo
nec ex damnificatione; nec *dicas*, eſſe obli-
gationem reſtituendi aliquid proportionatum
culpæ veniali. *Contra eſt*. Votum & contra-
ctus imperfecte voluntarii nequidem obliga-
tionem venialem inducunt, ut habet com-
munis, ergo nec damnificatio gravis ex ſi-
mili indeliberatione procedens. Deinde illa
pars proportionata culpæ veniali vel eſt quid
notabile, & tunc non erit venialis, ſed mor-
talis obligatio delicto veniali improportio-
nata, vel eſt materia levis, & hæc deter-
minari non poterit. *Dixi*, *vel ſaltem dam-
num plene voluntarium*, nam per accidens
fieri poteſt, ut delictum ſit veniale, da-
mnum autem grave plene voluntarie illa-
tum v. g. decies furatus es ſolidum, ſed ex 6
poſt prius advertis te compleſſe materiam
gravem, peccaſti tantum venialiter, atta-
men obligaris ad reſtitutionem, non tantum
ſi ſolidi adhuc exiſtant, vel ex iis factus ſis
ditior parcendo rei tuæ, ſed etiamſi caſu pe-
rierint: Ratio eſt manifeſta, nam quampri-
mum abſtuliſti primum ſolidum, tenebaris
reſtituere eum, etſi caſu periiſſet, ergo &
ſecundum, idem eſt de reliquis, ergo tene-
ris reſtituere omnes decem, & ſi non re-
ſtituas, peccas mortaliter, quia ſcienter con-
tinuas damnum grave, ergo teneris ſub mor-
tali reſtituere non tam ob culpam venia-
lem, quam quia totum damnum plene ſcien-
ter intuliſti. Contra dicta

Objici poſſunt ſequentia. 1. Omnis inju- 7
ria formalis exigit reparationem, damnifi-
catio gravis ex culpa levi eſt injuria for-
malis, ergo. 2. Hic unus damnum pati de-
bet, vel dominus domus omnino innocens,
vel qui domum cum culpa levi incendit,
eſt autem contra æquitatem naturalem ut
innocens potius patiatur, quam qui aliqua-
lis cauſa damni extitit. 3. Qui accipit rem
alienam, prudenter præſumens dominum
non eſſe invitum, ſi ex poſt reſciat reve-
ra invitum fuiſſe, tenetur reſtituere, & ta-
men nullam culpam admiſit. 4. Si occidas
ca-

Digitized by Google

canem Titii cum intentione ſatisfaciendi, non peccas ſaltem mortaliter, & tamen obligaris reſtituere. 5. Si abſtuliſti aureum putans invincibiliter eſſe materiam levem peccaſti tantum venialiter, nihilominus poſtquam cognoſcis eſſe materiam gravem, teneris ſub mortali reſtituere, etſi aureum amiſeris, quia plene ſcienter damnificaſti in aureo. 6. Peccatum veniale cauſat pœnam purgatorii, & ſæpe excommunicationem minorem, quæ ſunt pœnæ graviores, quam obligatio gravis reſtituendi, ergo etiam cauſat gravem obligationem reſtituendi. Reſp. *Ad* 1. Omnis injuria exigit reparationem damni plene voluntarie illati, *C.* ſecus *N.* *Ad* 2. *N. aſſumptum*: æquitas naturalis exigit, ut res pereat domino, niſi alius ſit cauſa perfecte voluntaria damni, aut ſe ex contractu ad damnum reparandum obligarit, neutrum hic eſt. *Ad* 3. Vel res, quam ex præſumpto domini conſenſu accepiſti, adhuc exiſtit in ſe vel æquivalenter, eo quod propter eam peperceris rei tuæ, & tunc obligaris ex re accepta: ſi caſu periit, ad nihil teneris, non ex re accepta, quia nihil ejus exiſtit, nec factus es ex ea ditior, neque ex injuſta damnificatione, quia feciſti id bona fide abſque omni culpa, domino ut prudenter putabas non invito. *Ad* 4. Occidens canem Titii cum animo ſatisfaciendi ſe obligat ex interpretativo contractu ad reſtituendum, alias enim non excuſaretur a mortali, inſertque damnum plene voluntarie, ſicut & ille, qui ſcienter aufert aureum, etſi putet eum eſſe materiam levem. Reſp. *Ad* 6. *N. C.* pœna purgatorii reſpectu gehennæ & fori alterius vitæ eſt quid leve, ſicut & excommunicatio minor quid leve reputatur: e contra obligatio gravis reſtituendi eſt quid grave reſpectu hujus vitæ, & culpæ veniali improportionatum.

8 QUÆR. III. Quæ culpa in contractu vel officio admiſſa obliget ad reſtitutionem? Reſp. Quamvis communior ſententia doceat, quod contractus cedentes in ſolam utilitatem accipientis velut commodatum obligent ex culpa leviſſima juridica, *Cap. unico de commod.* contractus cedentes in utilitatem utriuſque, ut elocatio, ex levi, *L. contractus de regul. juris*, contractus cedentes in utilitatem ſolius dantis velut depoſitum ex dolo & culpa lata, *loc. cit.* idque ante ſententiam judicis etiam in foro conſcientiæ, etſi nulla intercedat culpa theologica. Rationem dant, quod hæ leges ſint juſtæ, & homines ſaltem virtualiter intendant contrahere juxta præſcriptum harum legum, ergo vi contractus obligantur ex ſola culpa juridica a legibus expreſſa, etſi nulla adſit culpa theologica, eſtque conforme æquitati naturali, ut eo exactior diligentia adhibeatur in ſervanda re aliena,
quo plus commodi ex ea percipitur, nihilo- 9
minus probabiliſſimum eſt in foro conſcientiæ, ante judicis ſententiam neminem obligari ad compenſationem damni ex ſola culpa juridica, ſecluſo ſpeciali pacto aſſecurationis, ſed omnino requiritur culpa theologica, uti explicatum eſt quæſt. præced. *Sa. V. culpa nu. 2. Henriq. de irregul. cap. 25. Sotus lib. 5. de juſtit. quæſt. 7. art. 2. Ledeſma, Dian. part. 2. de cont. reſol. 29. Lug. diſt. 8. num. 106. Eſparza. Haunold. tract. 2. cap. 2. num. 250. Reiffenſt. Theolog. moral. tract. 8. diſp. 2. nu. 41. 47. & ſeqq. Sporer. num.* 234. Ratio eſt 1. Homines nec tenentur, nec volunt ſe juxta has leges, quas plurimi ignorant, obligare, ſed ſecundum legem naturalem, quæ ſolum obligat ad reparandum damnum ex culpa theologica datum, nemo enim eſt, qui rei ſibi commodatæ, locatæ, vel in pignus datæ putet majorem ex juſtitia ſe cuſtodiam habere debere, quam ipſe dominus rei ſuæ adhibere ſolet, ſcilicet ordinariam & humanam pro qualitate rei, magis vel minus pretioſæ, in majus vel minus commodum conceſſæ. 2. Hæ leges vel ſunt mere pœnales, non obligantes in conſcientia ante ſententiam, vel in tanto rigore non ſunt receptæ. 3. Advocati, Medici, Chirurgi, Artifices aliique ſimiles obligantur ex contractu cedente in utilitatem utriuſque (vere enim operam ſuam erga ſtipendium locant alteri) & tamen non tenentur ex ſola culpa juridica levi, ſed requiritur lata theologica, ut fatentur plerique, ergo nec alii. 4. Commodatarii, locatarii, &c. ad nihil obligantur, ſi v. gr. equus commodatus vel locatus pereat mero caſu, ſed ſi non intercedat culpa theologica, quoad conſcientiam, vere res caſu periit, ergo. Ex dictis deduces Regulam generalem: *quod extra ſpecialem contractum aſſecurationis res ſemper pereat ſuo domino, niſi perierit ex alterius culpa theologica.*

QUÆR. IV. Qualiter ad reſtitutionem 10
obli-

obligetur, qui indirecte damnificat, ſeu
qui alterius damnum quidem non intendit,
prævidet tamen illud ad ſuam actionem ſe-
cuturum? Reſp. Ut talis reſtituere oblige-
tur, debet damnum non tantum eſſe præ-
viſum, ſed & actio ab ipſo poſita phyſi-
ce vel moraliter in damnum prævisum in-
fluere, nam ſi illud non ex ipſius actio-
ne, ſed aliunde ſequatur, ipſe non eſt cau-
ſa damni, per conſequens nec obligatus il-
lud reſtituere, etiamſi præviderit aut etiam
intenderit, verb. gr. Occidiſti Petrum,
quod homicidium prævides imputandum
Paulo propter inimicitias, quas Paulus ha-
buit cum Petro, ad nihil teneris Paulo ra-
tione imputationis, quamvis illam intende-
ris, quia ſola interna intentio non cauſat
obligationem reſtitutionis, ſed phyſicus vel
moralis influxus in damnum, tua autem
actio hoc caſu non fluit in imputationem,
non enim ideo occiſio Petri imputatur Pau-
lo, quia tu occidiſti, ſed quia Paulus ha-
buit inimicitias cum Petro, e contra ſi uſus
es veſtibus aut gladio Pauli, ſepeliviſti oc-
ciſum in horto vel cella Pauli, teneris ad
omne damnum ex imputatione homicidii
emergens, quia actio tua, ſeu uſus ve-
ſtium & talis ſepultura eſt cauſa; quod ho
micidium imputetur Paulo, imo quamvis
non ſis cauſa imputationis, debes tamen
reſarcire illa, quæ Paulus propter tuum ho-
micidium debuit reſtituere hæredibus Pe-
tri, cum enim ipſe loco tui innocenter ſa-
tisfecerit, teneris eum ſervare indemnem.
Ex dictis pro praxi,

11 Inferes ſeqq. 1. ut quis obligetur ad re-
ſtitutionem, debet ipſi damnum eſſe volun-
tarium, & ſaltem in confuſo prævisum, v.
g. incendiſti ædes, teneris ad omnem ſu-
pellectilem in eis contineri ſolitam & ſi-
mul exuſtam, quia hanc ſatis in confuſo
cognoviſti, non vero ad ea quæ per accidens
in ea exiſtunt & nullatenus a te ſunt cognita.

2. Si confringas vas fictile, vel occidas
animal pretioſum invincibiliter credens eſſe
levis momenti, non peccas mortaliter, nec
teneris plus reſtituere, quam credebas va-
lere, quia plus voluntarie non damnifica-
ſti, idem eſt, ſi projicias gemmam, quam
credebas eſſe vitrum.

3. Occidiſti equum, quem putabas eſſe
tui inimici, cum ſit amici, ad nihil tene-
ris, non inimico, quia hunc non damnifi-
caſti, neque amico, quia hunc non damni-
ficaſti voluntarie, ex eadem cauſa *Tamb.* &
alii apud *Viva opuſc.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 3. di-
cunt te ad nihil teneri, ſi volens occidere
Titium, occidas Cajum, probabilius tamen
videtur per ejuſmodi homicidium pollui Ec-
cleſiam, quia etſi illud non ſit formaliter in-
jurioſum occiſo, eſt tamen formaliter inju-
rioſum loco ſacro, an vero talis incurrat
irregularitatem, dicam infra.

4. Si ſcias te in ebrietate ſolere damna
inferre, & nihilominus te inebrias, obliga-
ris inde ſecuta compenſare, quia ſunt ſuf-
ficienter prævisa & voluntaria in cauſa.

5. Si volens occidere feram cum levi ne- 12
gligentia occidas hominem, vel ex ſimili
negligentia incaute cuſtodiſti venenum, ex
quo moritur inimicus a te ad necem quæ-
ſitus, rem levem furaris ab avaro, quem
prævides, aut intendis ex dolore rei amiſ-
ſa moriturum, probabilius non contrahis
onus reſtitutionis, quia ad hoc non ſufficit
ſola nocendi intentio ſed requiritur actio ex-
terna contra juſtitiam, quæ phyſice vel mo-
raliter ſit cauſa ſufficiens & efficax damni
illati, atque in caſibus propoſitis actio ex-
terna eſt levis, parumque vel nihil in da-
mnum influit: ita contra *Lugo Tamb. lib.*
6. fol. 126. *Pag.* 8. *fol.* 322. *Sporer. num.*
55. Neque obſtat, quod affectus internus
ſit mortaliter injuſtus: nam Judex putans
ſe ferre ſententiam injuſtam, cum tamen
ſit juſta, eſt graviter injuſtus interne, ad
nullam tamen obligatur reſtitutionem, quia
actio externa non fuit cauſa damni, atque
in caſibus poſitis levis negligentia vel fur-
tum leve non ſunt cauſa mortis ſecutæ,
ſed potius caſus vel nimia avaritia, ergo.
Qui per levia furta ſive ad-ſive inadver-
tenter complevit materiam gravem, tene-
tur ſub mortali ad reſtitutionem, ſive ex
furtis ſit factus ditior, ſive non: idem
eſt, ſi accepit ex licentia falſo præſumpta,
patet ex quæſt. 2. 7. Si fureris res Titio 13
commiſſas, prævidens aut etiam intendens,
ut furtum Titio imputetur, non teneris ad
damna Titio ex imputatione emergentia,
quia furtum non eſt cauſa imputationis,
non enim ideo imputatur Titio, quia tu
furatus es, ſed quia res Titio fuit com-
miſſa, & liberum ad eam habuit acceſſum,
idem eſt, ſi forniceris cum amaſia Titii,
prævidens fornicationem Titio ob familia-
ritatem cum amaſia imputandam, ſi tamen
obinde Titius cogatur alere prolem tuam,
quoad

Digitized by Google

quoad hoc teneris eum ſervare indemnem, quia innocens fecit expenſas, ad quas tu obligabaris, ſi vero es cauſa imputationis ponendo v. g. infantem ad ædes Titii cum ſchedula quod Titius ſit pater &c. teneris reparare omne damnum & infamiam Titio inde ſecutam, ſola tamen depoſitio infantis ad ædes Titii non eſt ſufficiens cauſa imputationis, quia ea imputatio ut plurimum inde non ſequitur.
14 mum inde non ſequitur. 8. Si habeas rem alienam ex contractu cedente in ſolam tuam utilitatem, & res ſit pretioſior tua, nec poſſis ſalvare utramque, teneris eam præferre rei tuæ, ita tamen ut dominus teneatur tibi rem tuam viliorem compenſare, quia utiliter geſſiſti rem domini, ſi tamen res tua ſit alicujus momenti, & prudenter credas illam tibi non compenſandam, non teneris rem alienam proponere, quia non cenſeris per contractum te voluiſſe obligare ad conſervandam rem alienam cum
15 tanto tuo damno. 9. Si equus aut alia res tibi commodata pereat caſu, aut ſine culpa theologica gravi, ad nihil teneris ante ſententiam, quod ſi fueris in mora culpabili, equum ſcilicet determinato tempore non reſtituendo, aut ad uſum non conceſſum adhibendo, plerique te obligant ad caſum etiam fortuitum, ſed etiam tunc plerumque adeſt culpa theologica gravis, quæ ſi abſit, non eſt obligatio gravis. Si rem commodatam vel locatam remittas per nuntium, qui communiter creditur fidelis, ſi hic rem retineat, ad nihil teneris, ſecus ſi ejus fidelitas tibi merito debeat eſſe ſuſpecta. 10. Res mutuo accepta etiamſi caſu & abſque omni tua culpa pereat, tibi perit, quia per mutuum acquiſieras rei dominium, res autem perit ſuo domino. 11. An & qualiter ad reſtitutionem teneatur, qui rem alienam mutuo, commodato, vel furto acceptam in extrema neceſſitate conſumit, di-
16 xi *Caſ.* 34. *numer.* 6. 12. Confeſſarius ex craſſa & mortaliter culpabili negligentia vel ignorantia admonens vel ſuadens reſtituere, quando non eſt reſtituendum, aut conſulens non reſtituere, quando eſt reſtituendum, tenetur conſilium revocare, & ſi non poſſit, obligatur ad omne damnum pœnitenti, vel alteri ratione ſui conſilii obveniens, quia per tale conſilium eſt cauſa injuſta damni: ſi poſitive non ſuadeat, ſed culpabiliter negligat monere pœnitentem de reſtitutione, ad nihil tenetur, non pœnitenti, quia hunc non damnificavit, nec creditori pœnitentis, quia huic ex juſtitia non erat obligatus procurare ſolutionem per monitionem pœnitentis; ſi pœnitens interroget, an hoc vel illo caſu facienda ſit reſtitutio, & ſilentium Confeſſarii habeat pro reſponſo negativo, ſicque reſtitutionem debitam omittat, omnino tenebitur Confeſſarius de damno, quia illud tacite conſulit. *Viva Opuſc.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 3.

CASUS XXXVIII.

De concauſis vel cooperatoribus ad injuſtam damnificationem, & de ordine reſtitutionis inter eos ſervando.

Sintinus *pro cura examinandus, quæritur.* 1. *An ad reſtitutionem obligetur dominus, qui coram ſervis querulatur, quod nullus eum vindicet de inimico, unde ipſi permoti inimicum occiderunt.* 2. *Quid ſi ſervi jam erant parati occidere, aut limites mandati excedant.* 3. *Quid ſi mandatum ſit revocatum, aut ipſi ſimulent ejus ignorantiam, vel revera ſint obliti, aut putent revocationem non eſſe ſeriam*, ibid. *Quid ſi dominus mandatum revocare non poſſit, poſſit autem monere damnificandum, ſed non niſi periculo vitæ vel infamiæ*, ibid. *Quid ſi damnum in ſui gratiam factum ratum habuit, aut paratum in ſui gratiam occidere non impediat.* 4. *Quid ſi ipſe mandatarius propter executionem mandati vel conſilii damnum patiatur.* 5. *Quid ſi revocet conſilium.* 6. *Aut ſit ipſi utenti nocivum.* 7. *Aut volenti furari ſuadeat, ut potius furetur rem Pauli quam ſuam, ut timens ne ſibi furetur oſtendat theſaurum Pauli, vel ſuadeat ut furetur hoc die, alias furaturus cras.* 8. 9. *Quid ſi ſuo exemplo alios in damnum induxit.* 10. *Quid ſi plures mutuo ſuffragio, conſilio, conſenſu in damnum influant, aut quis Titium condemnari faciat per unum verum, & alterum falſum teſtem.* 11. *Quid de palpone.* 12. *De dante recurſum.* 13. *De participante.* 14. *Quid ſi damnum non impediat.* 15. *Vel famulus domino fures non prodat.* 16. *Et prodere alteri diſſuadeat.* 17. *Quid in dubio, an ſuum conſilium ſit cauſa damni, aut pro damno non ſatisfecerit.* 18. *& ſeqq. quo ordine prædicti omnes reſtituere teneantur.* 21. *& ſeqq.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Qiid circa concauſas vel cooperatores ad injuſtam damnificationem.

1 Reſp. I. Non ſolum qui damnum principaliter intulit, ſed & omnis qui ad inferendum movit vel cooperatus eſt, ad reſtitutionem obligatur, uti certum eſt ex propoſitione 39. ab Innoc. XI. damnata: ***qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati***. Nec obſtat, quod damnum abſque eo cauſatum fuiſſet, nam ſufficit quod quis de facto in damnum phyſice vel moraliter influat, tunc enim eſt vera cauſa damni, per conſequens obnoxius reſtitutioni, ut contra *Palud. Anton: Silv. Navar. Tolet.* tenet *Cajet.* 2.2. *quæſt.* 62. *art.* 7. *Sotus, Medin. Valent. Rebel. Vaſq. de reſtit. cap.* 9. *dub.* 1. & alii communiſſime &c. modi autem quibus quis cooperari poteſt alterius damno, ex *D. Thom. quæſt.* 62. *art.* 7. ſunt novem, his verſibus expreſſi: *Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus, participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans*. Sex primis modis concurritur poſitive per actionem phyſice vel moraliter influentem, reliquis tribus negative damnum non impediendo. Et quidem

2 Reſp. II. Ratione *Juſſionis* ſeu mandati obligatur reſtituere quiſquis expreſſe vel tacite mandavit alteri inferre damnum, ſive ſit Superior, ſive æqualis &c. explicite mandavit, qui verbo vel ſcripto jubet ſuo nomine damnum fieri, tacite mandat, qui id clare non aſſerit, ſignificat tamen ſibi placere ut damnum inferatur, ex quo alii moventur ad damnum inferendum, ut ſi dominus coram famulis ſuis dicat, quis me de tali vindicabit? quantum deberem illi, qui talem ſpoliaret, occideret &c. Excu-
3 ſatur tamen a reſtitutione mandans. 1. Si mandatum non ſit traditum executioni, quia tunc in effectu nullum damnum eſt illatum. 2. Si mandatarius ad inferendum damnum aliunde paratus per mandatum (idem eſt de conſilio) nec motus, nec confirmatus fuerit, nequidem ad damnum celerius aut animoſius inferendum, alias enim teneretur ſaltem in quantum interfuiſſet, damnum non ita celeriter & animoſe fuiſſe illatum, *Azor. Rebel. Vaſq. n.* 6. *Bannes qu.* 62. *art.* 7. Ratio eſt, quia ejus mandatum vel conſilium in damnum non influit, etſi ipſe peccet in affectu damnum, quantum eſt de ſe, intendendo. Excuſatur. 3. Si mandatum verbo, ſcripto, vel nuntio fuerit efficaciter revocatum, itaut omnibus mandatariis mediatis & immediatis innotuerit, quia ſi tunc pergant damnum inferre, non moventur auctoritate ſeu voluntate mandantis, quam ſciunt non amplius exiſtere, ſed malitia propria, idem eſt, ſi mandatarii limites mandati excedant, ad illum exceſſum non tenebitur mandans, niſi eum vel ejus periculum præviderit, qualiter prævidiſſe præſumitur ſi periculum actioni mandatæ utcumque ſit conjunctum, v. gr. juſſi percutere & vulnerare, occidunt; ex mandato incendendi horreum ſimul conflagrant ædes & ſtabula vicina, etſi contra voluntatem incendentium. Si mandatarius putet revocationem mandati non eſſe ſeriam, aut revocationis oblitus in vim mandati damnum exequatur, mandans adhuc tenebitur ad reſtitutionem, quia ejus auctoritas perrexit movere mandatarium ad damnificandum. Si mandatum revocare velis, ſed non poſſis, teneris monere damnificandum, etiam cum æquali tuo damno, ut ſibi caveat, ſi nec hoc poſſis, adhuc teneris ad damna ex tuo mandato ſecuta, ſicut ſi voluntarie injeciſſes ignem in tectum vicini, quem mutata mente velles reſtinguere, ſed non poſſes.
4. Si damnum in ſui gratiam jam factum 4
ratum habeat, ad nihil tenetur, niſi in quantum ex furto vel rapina factus eſt ditior: Ratio eſt, quia nec phyſice, nec moraliter in damnum influxit, utpote jam ex toto poſitum. Neque obſtat Reg. 10. juris in 6. quæ dicit: ***Ratihabitionem retrotrahi & mandato æquiparari***, nam intelligitur tantum de caſibus in jure expreſſis, qualis non eſt præſens. 5. Si aliquis abſque tuo mandato velit in gratiam tui aliquem mutilare, ſpoliare &c. Mulier ex te prægnans velit prolem occidere, ſi id ſcias, nec impedias cum poſſis, *Molina* ſimpliciter te obligat ad reparanda damna, ſed alii melius diſtinguunt cum *Laym.* vel enim alter ſcit ſuum malum propoſitum in tui gratiam conceptum eſſe tibi cognitum, tunc ſi non impedias, cenſeris illud gratum habere, & tacita approbatione movere: ſecus ſi ille ignoret te hoc ſcire, tunc enim tua approbatio ignorata quamvis forte exiſtat, ad damnum movere non poteſt, ideoque ad nihil teneberis, niſi ex officio vel contractu obligeris damnum impedire, eo quod damni-

Digitized by Google

dàmnificaturus ſit tuus ſubditus , filius ,
5 ſervus &c. 6. Quid ſi mandatarius propter executionem mandati mei damnum patiatur, vulneretur, mulctetur, in rotam agatur. Reſp. Quamvis communior & verior ſit ſententia , quod mandans debeat mandatarium ſervare indemnem, niſi aliter ſit conventum, vel pretio ſit conductus, quia mandatarius non ſuo , ſed mandantis nomine & periculo damnum infert , nihilominus probabile eſt, quod cum *Tamb.* docet *Sporer cap. 3. num.* 14. ſi mandatarius ſponte & libere mandatum ſuſcepit, mandantem ad nihil teneri , quia volenti non fecit injuriam , ſi vero vi, vel fraude ad damnificandum impulit, non tantum tenetur damnificato, ſed & mandatario ad omnia damna , quæ prævidit , vel tanquam communiter conjuncta prævidere debuit &c.

6 Reſp. III. *Ex Conſilio* tenetur omnis, qui rogando, monendo, promittendo, animando, motivum , aut modum proponendo eſt cauſa damni , niſi conſilium ita efficaciter prævie ſit revocatum, ut non pergat amplius movere, unde ſi dediſti conſilium , v. gr. oſtendiſti viam & modum, ſuaſiſti medium utile, aut motiva, quæ non obſtante tua revocatione pergunt movere ad inferendum damnum , teneris reſtituere, quia conſilium tuum non eſt efficaciter revocatum, & revera adhuc influit in damnificationem: ſi nude ſuaſiſti , vel rogaſti, aut conſilium tuum fuit falſum vel inutile, & ante damnum illatum revocaſti & oſtendiſti eſſe tale, es liber a reſtitutione , quia deſiit ratio motiva , & ſi talis pergat damnificare , non a tuo conſilio, ſed a ſua malitia movetur . Hinc reſolvuntur
7 ſequentia . 1. Si conſilium tuum ſit motivum ipſi utenti vel petenti, ad nihil teneris, niſi ſit fraudulentum juxta Reg. juris 62. in 6. *Nullus ex conſilio niſi fraudulentum ſit, obligatur.* Ratio eſt , quia libere petit & ſequitur alienum conſilium & damnum infert non alieno nomine ut mandatarius, ſed proprio, ergo ſecluſa fraude nulla ei ſit injuria, fraudem autem committere cenſetur, & per conſequens ad reparanda damna ex ſuo conſilio ſecuta tenentur conſiliarii Principum, Advocati, Medici, Confeſſarii, Chirurgi &c. qui ex officio præſeferunt ſcientiam muneri ſuo congruam, quam tamen non habent : ſi conſulens dicat ſe non eſſe ſatis certum de veritate conſilii , vel alter ſciat ipſum eſſe imperitum , ad nihil tenetur, ſi alter ejus conſilio temere uſus damnificetur. 2. Semper eſt obligatio reſarciendi damnum, quod utens tuo conſilio infert tertio, ut ſi Cajus te conſulente opprimat virginem , vulneret inimicum &c. quia hoc damnum injuſte & inviti patiuntur ex tuo conſilio: ad quid obligetur Confeſſarius male conſulens, vel omittens pœnitentem de reſtitutione monere , dixi *Caſ. præced. num.* 16. 3. Qui furi pa- 8
rato auferre 100. a Petro ſuadet tantum auferre 50. vel parato auferre Petro & Paulo ſuadeat tantum ut auferat Petro, ad nihil tenetur, quia non cauſat damnum , ſed tantum impedit ex parte , cum non poſſit ex toto . 4. Qui volenti furari vel occidere nunc animo impediendi ſuadet ut fiat poſt dies 8. bene facit , quia utiliter gerit rem domini . Econtra qui volenti occidere, vel furari poſt octo ſuadeat , ut occidat, vel furetur nunc, plerumque peccat , quia damnum impediri & voluntas malefactoris interim mutari potuiſſet, ideoque pro rata ſpei tenetur ad reſtitutionem . 5. Si volenti a Petro furari majus , ſuadeas ut a Paulo furetur minus , item ſi furi indifferenti ad furandum a Petro vel Paulo ſuadeas ut furetur a Paulo ditiore , probabilius peccas contra juſtitiam, tenerisque ad reſtitutionem , quia Paulus , æque habet jus in ſuum minus, quam Petrus in ſuum majus. 6. Si fur ſerio minetur mor- 9
tem , vel auferre meum theſaurum , niſi oſtendam alienum , licite id facio, quia oſtenſio ſe indifferenter habet ad furtum, & eſt gravis cauſa oſtendendi ; ſi fur velit ſibi oſtendi determinate meum theſaurum, non licet oſtendere alienum, quia eſt tantum, determinatus ad auferendum meum , ſi ergo oſtendam alienum ſum cauſa damni illati tertio , ſecus ſi indifferenter ſe habeat ad auferendum theſaurum quemlibet, vide dicta Caſ. præc. 7. Sed quid ſi aliquem meo exem- 10
plo in damnum induxi ? Reſp. Si tuo exemplo moviſti Cajum ad actionem Cajo damnoſam, v. g. ad luſum noxium ad furtum propter quod mulctatur , ad duellum in quo vulneratus eſt, ad nihil teneris Cajo, quia Cajus in actionem periculoſam libere conſentit. Si vero Cajus tuo exemplo motus ſit ad inferendum damnum tertio, v. g. ad percutiendum, mutilandum, vel ſpoliandum Titium, probabilius teneris in defectu Caii reſarci-

Digitized by Google

ſarcire hoc damnum. *Ratio eſt*, quia Titius non conſentit, & habet jus, ut ſine gravi cauſa non ponatur actio, ex qua alter moveatur ad inferendum ſibi damnum, idque eſt conforme propoſitioni 39. ab Innoc. XI. damnatæ ſup. n. 11. de Theologo, Advocato, vel Medico, qui docuit noxia principia, dicam *Caſ.* 42. *nu.* 3. *ubi nu.* 5. dicam de eo, qui alium fraudulenter a Religione abſtraxit.

11 Reſp. IV. *Conſentiens* hic vocatur, qui ſua approbatione cauſa eſt, ut damnum fiat, ut ſi quis conſentiat, vel ſubſcribat tributo injuſto, cauſæ vel electioni iniquæ necdum ſufficienter concluſæ, ſi jam plene concluſa ſit, ejus approbatio eſt quidem peccatum injuſtitiæ internum, non tamen inducit onus reſtitutionis, quia damnum non cauſat, ſed ſupponit. Si plures mutuo ſuffragio, conſilio, conſenſu, cooperatione damnum inferant, aut ad inferendum ſe mutuo animent, ſinguli tenentur & quidem in ſolidum, ſi cuilibet ita influat, ut cujuſvis influxus ſe ſolo ſufficiat ad totum effectum, ut ſi quilibet infligat vulnus lethale, plures conſulentes ſuggerant motivum plene perſuadens, plures admoveant faculam ad horreum incendendum &c. aut ſi ſingulorum influxus non ſit quidem ſe ſolo cauſa ſufficiens ad totum damnum, eſt tamen cauſa neceſſaria, itaut ſine eo damnum non fieret, ut ſi ſeptem vota ſint neceſſaria ad iniquum tributum, ad condemnandum innocentem, vel quatuor auferant ciſtam, quam tres ferre non valuiſſent, cum enim tunc quilibet ſeorſim poſſit, & debeat impedire totum damnum negando ſuum concurſum, ſinguli concurrendo ſunt cauſa totius damni: econtra ſi cujuslibet influxus ſe ſolo non ſit ſufficiens ad totum damnum, neque neceſſarius, ut ſi milites injuſte devaſtent urbem, plures ſtudioſi diripiant vineam, ſinguli probabiliter non tenentur ad totum damnum, ſed tantum pro ſua rata & modo influendi, nam quamvis mutua præſentia ſe quodammodo animent, tamen ſingulorum concurſus ſe ſolo non erat ſufficiens cauſare totum damnum, & tamen damnum abſque hoc particulari influxu a reliquo cætu illatum fuiſſet. *Leſſius*, *Lug. a numer.* 87. *Sporer num.* 68. vocat ſententiam communiſſimam. Ratio eſt, quia menſura reſtitutionis hic eſt influxus in damnum, ideoque non debet eſſe major obligatio, quam ſit influxus, cum ergo influxus, cujuſvis militis, vel ſtudioſi ſe ſolo non ſit ſufficiens neque neceſſarius ad totum damnum, non eſt ratio cur ſinguli totum damnum in defectu aliorum reparare obligentur. Si Titium de vero crimine accuſas per unum verum & alterum falſum teſtem, teneris Titio reſtituere totum damnum, quod inde ſequitur, cum enim unus teſtis non ſufficiat ad Titium judicialiter mulctandum vel condemnandum, ſecundus teſtis erit cauſa, quod Titius inique, ideſt crimine plene non probato condemnetur.

Reſp. V. *Palpo* dicitur, qui adulando, ridendo, laudando, inſtigando movet alterum ad inferendum damnum, v. g. improperas offenſo, quod ſe non defendat, laudas eos, qui injurias animoſe vindicant &c. 12

Reſp. VI. *Dans recurſum* vocatur, qui damnificantem recipiendo, protegendo, res furis cuſtodiendo, vel emendo, aut quomodocumque patrocinando eſt cauſa, quod damna continuentur, vel non reſarciantur, niſi forte id fiat ex gravi metu, ex quo capite ſæpe excuſantur caupones & alii in locis ſolitariis habitantes, qui metu mortis fures, latrones &c. recipiunt. 13

Reſp. VII. *Participans* ſeu cooperans injuſtæ damnificationi, v. g. furi apportando ſcalas, aperiendo feneſtras, ſervando excubias, exhibendo inſtrumenta &c. tenetur ad reſtitutionem damni inde ſecuti, alio modo dicitur participans, qui prædam cum fure dividit, ſed hic ſi aliter in damnum non influat, tantum tenetur ex re accepta in quantum participavit. 14

Reſp. VIII. Omnis negative damnificans ſeu non impediens omne alterius damnum, cum facile poſſit, peccat quidem mortaliter contra charitatem, ad reſtitutionem tamen non obligatur, niſi ex juſtitia hoc eſt ex officio, vel contractu damnum impedire fuerit obligatus. Ratio eſt, quia non ex læſione charitatis, ſed ſolius juſtitiæ oritur obligatio reſtitutionis, ut patet ex dictis *Caſ.* 37. *nu.* 1. Quare *mutus* hic dicitur, qui ante damnum illatum non clamat, non monet &c. *Non obſtans* qui quando actu fit damnum, non impedit, non defendit, vel cuſtodit rem ſibi commiſſam. *Non manifeſtans* qui poſt damnum illatum non admonet, non revelat &c. Cum tamen omnes ex officio, contractu vel ſtipendio ad hoc obligentur, hinc reſolvit ſeq. 1. Princeps, 15

Magiſtratus qui non impediunt damna quæ civibus a latronibus, aliiſque perniciosis hominibus inferuntur, Status Aſſeſſores, Conſiliarii, Canonici qui tacendo, vel ſe abſentando non impediunt cum poſſunt tributum, cauſam vel electionem iniquam, adminiſtrator, tutor non avertentes damna Eccleſiarum vel pupillorum, cuſtodes portarum, ſilvarum, telonarii, ſi non invigilent, deſerant vel detineant eos, qui merces prohibitas urbibus inferunt, qui in ſilvis ligna cædunt, vectigalia defraudant, omnes hi tenentur ad damna e ſuo neglectu emergentia, quia ea ex officio, vel ſtipendio impedire obligantur. *Sed petes*, an cuſtodes vel ſimiles miniſtri non manifeſtantes tranſgreſſores etiam teneantur ad mulctam, quam hi deberent pendere fiſco? Reſp. Negative, quia fiſcus ante judicis ſententiam nullum jus habet ad mulctam, & miniſtri ex officio tantum impedire tenentur damnum in re ſibi commiſſa, non autem per mulctam locupletare fiſcum, *Tamb. Lug. d.* 37. *nu.* 101. aliud eſt de ipſo judice, aut fiſco, ſi mulctam ab ipſo reo convicto exigere negligant, quia ex officio exigere tenentur, etſi oppoſitum, quod te-
17 net *Lug. nu.* 97. etiam ſit probabile. 2. Si famulus cui cuſtodia rei non eſt ſpecialiter commiſſa advertat conſervos ex ea furari, & taceat, non tenetur ad reſtitutionem, ſecus ſi advertat furari extraneos. Ratio eſt communis perſuaſio & conſuetudo, vi cujus cenſetur ſervo ſemper commiſſa cuſtodia rerum domini reſpectu extraneorum, non vero reſpectu conſervorum, niſi hi cum re furtiva vellent fugere, tunc enim habentur quaſi extranei, *Lug. a num.* 105. ubi addit tunc famulo rem ſpecialiter committi, ſi detur clavis, v. g. ciſtæ, cubiculi, cellæ, granarii &c. 3. Qui ſuadet Titio non obligato ex juſtitia, ſed ex charitate volenti impedire damnum, ut non impediat, ad nihil tenetur, quia non magis tenetur quam Titius, ſed Titius non obligatur reparare damnum permiſſum, quia illud ex juſtitia impedire non tenebatur, ut ſupponitur, ergo.

18 QUÆR. II. Quid in dubio an damnum quis cauſaverit, vel pro damno illato ſatisfecerit?

Reſp. Generaliter hic valet: *In dubio melior eſt conditio poſſidentis*, vide Caſ. 2. nu. 5. unde ſi dubites. 1. An damno injuſto ſis cooperatus, an damnum cauſatum ſit grave, vel leve, an res tibi commodata, elocata, concredita &c. tua culpa perierit, potes judicare pro tua libertate & innocentia quæ ſunt in poſſeſſione & delicta non præſumuntur. *Silveſt. Medin. Salon.* 22. *qu.* 62. *art.* 7. *Lug. d.* 18. *num.* 14. *Bardi de conſc. diſc.* 6. §. 10. & 11. 2. Si mandaſti, vel conſuluiſti furtum, quod etiam ſecutum eſt, ſed dubitas, an ex tuo conſilio, teneris ſaltem pro rata dubii, quia poſſeſſio eſt contra te, & præſumptio pro efficacia conſilii, niſi aliunde pro te ſit præſumptio vehementior. Idem eſt, ſi conſenſiſti tributo, vel cauſæ iniquæ, & dubitas, an ante tuum conſenſum cauſa jam per majora vota fuerit ſufficienter concluſa. *Molin. Sanch. Lug. d.* 19. *num.* 21. 3. In dubio an res quam teneris reſtituere ſit materia gravis, vel levis, peccas mortaliter, ſi non reſtituas, quia exponis te periculo inique detinendi rem alienam gravem, & dominus habet jus repetendi rem ſuam, ſicut eſt, ſive magnam, ſive parvam. 4. In dubio, an 19
res quam inique conſumpſiſti apud dominum fuiſſet melioranda, vel plus valitura, quamvis delictum tuum ſit certum, non teneris tamen niſi pro rata dubii, quia dominus, nec certum jus habet ad iſtum valorem, nec ejus poſſeſſionem, cum dubium ſit, an dominus illum unquam fuiſſet percepturus, nec pro jure dubio tantum reſtitui debet, quam pro jure certo. *Dicaſt. Sporer Leſſeck pag.*227. 5. In dubio, an ex re aliena bona fide conſumpta ſis factus dirior, ad nihil teneris, quia eſt poſſeſſio pro libertate uſque dum conſtet rem alienam apud te adhuc æquivalenter exiſtere. 6. Si debi- 20
tum ſit certum & probabiliter tantum judicas te ſatisfeciſſe, ſaltem teneris ad arbitrium viri prudentis pro rata probabilitatis, ut probabiliter docent *Laym. Dian. Tamb. lib.* 1. *cap.* 3. §. 7. eo quod pro jure incerto non debeat tantum ſolvi quantum pro jure certo, nec obſtat, quod videaris eſſe in poſſeſſione pecuniæ, qua te non tenearis ſpoliare pro ſolutione probabiliter tantum debita, tamen etiam lex ſolvendi ſeu debitum eſt in certa poſſeſſione, cui non videtur plane ſatisfieri per ſolutionem tantum probabilem, nam licet debitor poſſideat pecuniam ſolvendam, id parum refert, dubium enim non verſatur immediate circa ipſam pecuniam cujus ſit, ſed circa jus petendi debitum an ſit, & ideo dicitur creditor poſ-

Digitized by Google

poſſidere, quia cum debitum extiterit, & non conſtet eſſe extinctum, creditor poſſidet durationem debiti, quod clare conſtat a pari, nam qui ex pœnitentia vel voto debebat eleemoſynam dare, & dubitat; an dederit, etiam ipſe poſſidet pecuniam, & tamen in ipſo dubio non ſtat poſſeſſio pro ipſo, ſed pro obligatione pœnitentiæ; vel voti, quæ ſemel extitit, & non probatur extincta, ergo ſimiliter in præſenti caſu non poſſidet debitor, ſed debitum ſeu obligatio ſolvendi, quæ ſemel extitit, & non probatur extincta, V. dicta Caſ. 5. num. 18. hinc ſi hæredes Titii in libro Titii reperiant capitale a Cajo ſuſceptum eſſe ſolutum, econtra hæredes Caji adhuc inveniant chyrographum, neque debitum in libris extinctum, hæredes Titii debebunt iterum ſolvere, vel totum, vel facta compoſitione arbitrio viri prudentis pro rata dubii, quia debitum eſt certum, ſolutio autem incerta.

21 QUÆR. III. Quo ordine damnificatores injuſti reſtituere teneantur?

Reſp. 1. Ante omnes tenetur reſtituere, qui rem alienam in ſe, vel in æquivalenti, eo quod ex ea factus ſit ditior, detinet, vel mala fide conſumpſit. Ratio patet, quia adeſt titulus rei acceptæ, quæ eſt radix prima & fortiſſima reſtitutionis. 2. Loco reſtituere obligatur, qui fuit cauſa principalis & phyſice executiva damni, ideſt, qui nemine mandante nomine proprio damnum intulit: 3. Si plures ad damnum concurrerunt, ante reliquos tenetur mandans, quia hic eſt cauſa principalis & ejus nomine, vel gratia illatum eſt. 4. In defectu cauſæ principalis, ideſt cauſa principali nolente, vel non valente reſtituere, tenetur conſulens, conſentiens, recipiens, & adjuvans, abſque ullo tamen ordine, quia hæ cauſæ non ſunt ſibi ſubordinatæ, nec una agit nomine alterius, nec obligantur æqualiter, ſed plus minus altera in damnum influxit, ita quoad rem fere omnes. Ratio eſt, quia qui fuit principalior, & potior in damnificando, etiam debet eſſe potior in reſtituendo, ſed qui phyſice & nomine proprio damnum intulit, magis & principalius damnificavit, quam qui tantum cooperantur & nomine alieno tanquam inſtrumenta damnum cauſant, ergo. 5. Demum defectu cauſarum poſitive cooperantium tenentur cauſæ negativæ, idque ſine ordine, quia in damnum proprie non influunt, ſed pure non impediunt, nec una per ſe ſubordinatur alteri. *Ex dictis inferuntur ſequentia*. 1. Si cauſæ minus principales conſumpſerunt, vel participarunt ex re aliena, tenentur primo & ante cauſam principalem reſtituere quantum participarunt, quia eatenus tenentur ex re accepta, quæ eſt prima radix reſtitutionis, unde his reſtituentibus cauſa principalis, quæ nihil ex præda participavit, eſt libera, itaut ſi coacta fuerit loco aliarum ſolvere, hæ teneantur ſatisfacere principali, quæ ſuccedit loco domini. De cetero, quando cauſæ minus principales nil ex re aliena participarunt, tenentur tantum in defectu principalis, qua reſtituente ſunt liberi, aut ſi coacti fuerint aliquid exolvere, illud refundere tenebitur principalis ſeu mandans, quia egerunt tanquam inſtrumenta nomine mandantis, qui propterea tenetur eos ſervare indemnes. *S. Thom. quæſt. 7. ad* 2. 2. Si plures communi conſilio, vel conſenſu damnum inferant, & unus ſolus totum reſtituat, tenentur ceteri contribuere ſuam partem. Ratio eſt, quia ſunt ſocii injuſtæ damnificationis, ergo & debent eſſe ſocii reſtitutionis, quod ſi aliqui ſimul teneantur ex re accepta, in tantum primo & ſoli tenebuntur. 3. Si mandans ſeu cauſa principalis ſit dolo circumventa, ut ſi Conſiliarius Principi non intelligenti ſuadeat tributum, aut bellum injuſtum, tenebitur primo reſtituere Conſiliarius, quia mandans revera non fuit cauſa principalis & injuſta damni, ſed Conſiliarius. 4. Si remittatur debitum principali, etiam remittitur minus principalibus, quia hi non obligantur, niſi in defectu principalis, & illo ſolvente ſunt liberi, ergo etiam ſunt liberi ſi illi debitum remittatur: econtra ſi debitum remittatur uni cauſæ minus principali, hoc ipſo non remittitur principali, aut ceteris minus principalibus ob rationem oppoſitam. 22

CASUS XXXIX.

De impediente alterius bonum.

TUbenius *timens*. 1. *Ne Cajus ſibi beneficium, vel hæreditatem præripiat tum falſa, tum vera, ſed occulta ejus crimina exaggerando aperit*. 2. *Sub prætextu, quod ſit* indi-

Digitized by Google

indignus, vel minus dignus. 3. 4. *Ægroto in favorem Caji teſtamentum facere volenti perſuadet non eſſe vitæ periculum & Notarium haberi non poſſe*. 2. *Amicum cauſam Caji recommendare volentem convitio, & blanditiis in ſuam partem trahere, abundantiori potu ejus ſecreta expiſcari, & tam diu detineri nititur uſque dum opportunitas recommendandi prætereat*. 5. *Ex litteris Caji injuſte apertis videt Cajum & Titium habere ſpem promotionis, eamdemque utrique præripit*. 6. *Tempore famis negat ſe habere frumenta quæ vendere poſſit, ut cives accreſcente fame ea cogantur ſolvere majori pretio*. 7. *Ut evadat mulctam crimen ſemiprobatum negat, & innocentiam per falſos teſtes probat*. 8.

1 QUÆR. Qualiter ad reſtitutionem obligetur alterius bonum impediens? Reſp. Qui impedit rationabiliter invitum a conſecutione boni ex juſtitia commutativa debiti, ſeu ad quod habet jus in re, vel ad rem, peccat contra juſtitiam & tenetur ad reſtitutionem damni illati, quia lædit jus rigoroſum alterius, ſive ex parte modi impediendi intercurrat vis, aut dolus, ſive non. *D. Thom. art. 2. ad 4*. Si vero bonum ex juſtitia non debeatur, velut eleemoſyna, beneficium & quodlibet donum gratuitum, impediens ad nihil tenetur, quia nullum jus lædit, niſi intercurrat fraus, mendacium, detractio, vis, vel injuſtus metus &c. tunc enim tenebitur reſtituere pro rata ſpei, qua alter bonum erat conſecuturus. Ratio eſt, quia quamvis talis non habeat jus ad bonum indebitum, quilibet tamen habet jus, ne vi, fraude, detractione a bono alias indebito impediatur: Ecce regulam generalem ex qua pro Reſolutione Caſus.

2 *Deduces ſequentia* 1. Si abſque vi, fraude, mendaciis, vel detractione facias quominus aliquis ſcribatur hæres, ad beneficium eligatur, vel præſentetur, peccas quidem mortaliter contra charitatem, ſi id facias abſque juſta cauſa, non tamen contra juſtitiam, quia non habet jus, ut ſcribatur hæres, neque dignior ante electionem, vel præſentationem jus rigoroſum habet ad beneficium, niſi dignior judicatus fuiſſet in concurſu, tunc enim haberet jus ad rem, econtra ſi hos impedias vi, metu, vel fraude, teneris pro rata ſpei, ut ſi teſtatorem volentem diſponere in alicujus favorem falſa ſpe vitæ diſtrahas, aut ſi maritus minetur in caſu reconvaleſcentiæ durius habere uxorem, niſi hoc, vel illo præterito teſtetur in ſui, vel ſuorum gratiam, vel vocaturus Notarium ſimulet ſe eum reperire non potuiſſe, ne hic, vel ille ſcribatur hæres, &c. 2. Si hæredem ſcriptum impedias quo minus mortuo teſtatore adire poſſit hæreditatem, aut electum, quo minus confirmetur, vel præſentatum, quo minus ei collatio fiat, aut confirmatum a capienda poſſeſſione, etſi vis, vel fraus non intercurrat, ad reſtitutionem teneris, quia omnes hi habent verum jus in re, vel ad rem. 3. Si zelo bono aliquem impedias a bono injuſte, vel vitioſe conferendo, v. grat. impedis quo minus Petro vere indigno, vel Simoniaco beneficium, vel officium conferatur, aut ne conſequatur legatum, vel hæreditatem injuſtam, vera ejus crimina etiam occulta ad illum finem collatori, vel teſtatori quantum opus eſt manifeſtes, non peccas, nec reſtitutioni es obnoxius, quia potius laude dignus, quia maxime intereſt Eccleſiæ & Reipublicæ beneficia & officia non conferri indignis, quod ſi id facias ex odio, vel vindicta cum vi, vel fraude, peccas quidem contra charitatem, imo & contra juſtitiam, ſi plus, vel coram pluribus quam opus eſt eum infames, itaut tunc tenearis ad reſtitutionem famæ, non tamen teneris ad aliquid pro bonis indebitis, quia ei ſine peccato nec conferri, nec ab ipſo accepta- 3
ri poterant. 4. Qui conferunt, vel faciunt conferri beneficia, vel officia ſcienter indignis, vel notabiliter minus dignis peccant, & ad reſtitutionem tenentur non quidem dignis, vel dignioribus, qui proprie jus non habent, ſed Eccleſiæ vel reipublicæ pro damnis ſecutis; huic enim collatores ex officio, vel quaſi contractu obligantur officia & beneficia dare dignioribus, ut dixi *Caſ. 30. num. 2. & 13*. quo caſu primo loco reſtituere tenetur officium, vel beneficium indigne obtinens una cum fructibus indigne perceptis, ſecundo loco collator, tertio tu ſuaſor vel promotor. Econtra ſi etiam per vim vel dolum præterito digno officium, vel beneficium dari facias digniori ad nihil teneris, quia procuras, ut collator faciat quod in conſcientia facere tenetur. 5. Qui vi, fraude, mendaciis, detractionibus impediunt mercatores a lucro, pauperem ab eleemoſyna, famulum a 4

Digitized by Google

ſervitio, v. g. dicendo de mercatore, quod utatur iniquo pondere, vel menſura, de paupere, quod non ſit vere pauper, de famulo, quod ſit negligens &c. omnes hi te-
5 neutur reparare damna emergentia. 6. Si ſervus vel procurator Caji mercede conductus nomine Caji beneficium petere, vel litteras deferre debeat, peccas contra juſtitiam & pro rata ſpei obligaris Cajo ſatisfacere, ſi hos etiam nudis verbis, precibus ſuaſu, vel convivio abſtrahas quo minus beneficium petant, vel litteras deferant, quia cauſa es, ut hi omittant, quod facere ex contractu obligantur, ergo teneris ad damnum Cajo obinde emergens. Econtra ſi amicos gratis cauſam Caji promoventes convivio, blanditiis vel aliter abſque fraude in tuas partes trahas, aut etiam bonis verbis, vel hilariore potu animi ſecreta, quæ ex juſtitia reticere non obligantur, expiſceris, non peccas, quia non uteris vi, vel dolo, & æque jus habes eorum patrocinio fruendi, quam Cajus: ſi vero tu eos doloſe inebries & detineas, ut tempus opportunum negligant, & tu interim officium, vel beneficium præripias, teneris pro menſura probabilitatis & ſpei, quam habebat Cajus,
6 ſi ejus amici non fuiſſent impediti. 7. Si ex litteris Caji injuſte apertis videas eumdem habere ſpem promotionis, litteras vero tempeſtive conſignatas eadem occaſione ad Cajum deſtines, eumque ob hauſtam inde ſcientiam abſque fraude prævenias. *Leſſ. lib. 2. cap. 12. a num. 130. Dian. part. 3. tom. 6. reſol. 33.* dicunt te ad nihil obligari, quia injuſta litterarum apertio ſe remote habet, & non hæc, ſed tua ſolertia impedivit Caji promotionem, ſed probabilius eſt, quod obligeris pro rata ſpei, quia inique acquirendo ſcientiam ſecreti es vera & juſta cauſa impeditæ promotionis, idem eſt, ſi ex litteris Caji injurioſe apertis videas pretium certarum mercium eſſe augendum, & propterea Cajum in coemendis ejuſmodi mercibus prævenias, ſi Cajus litteras laceravit & abjecit, tu vero collectis fragmentis eas legeris, *Silv. Laym.* aliique negant te ad quidquam teneri, quia Cajus litteras ſuas habuit pro derelictis, ſed verius eſt oppoſitum, nam hoc ipſo, quod litteras laceret ſecretum earum non habet pro derelicto, ſed potius illud abſcondere voluit, &c. 8. Si ex litteris Caji injuſte reſeratis videas Sempronium habere ſpem promotionis, & exinde eamdem præripias, probabilius ad nihil teneris, quia illa reſeratio non fuit injurioſa Sempronio.
9. Quid ſi vendens frumenta contra leges 7
patriæ ſimulet ſe vendere pannos, vel neget ſe habere frumenta, uſque dum creverint in pretio, talis enim dolo & mendacio cauſa eſt, ut cives ex poſt cogantur frumenta carius emere, ideoque videtur obligatus hoc damnum reparare. *Reſp* Talem probabilius ad nihil teneri, quia cives non habebant ſpem iſta frumenta viliori pretio emendi, niſi ex ejus libero conſenſu, quem dare nec vult, nec tenetur, ergo eos non impedit a ſpe melioris pretii, qui autem utitur dolo vel mendacio, ſed per ea non impedit a bono, vel ſpe boni, non eſt obnoxius reſtitutioni, quia damnum reale non infert. *Confirmatur*: Si duo æque capaces inſtent pro beneficio & collator primo dicat non vacare beneficium, ut ſic poſſit conferre ſecundo, quamvis utatur mendacio, ad nihil tamen tenetur primo, quia primus nec habebat jus nec ſpem ad beneficium, niſi dependenter a voluntate collatoris, quæ ſupponitur non eſſe. *Si dicas*: etſi cives non habeant jus ad frumenta, habent tamen jus, ne ab eorum emptione doloſe impediantur, idem eſt de eo, qui inſtat pro beneficio. *Reſp. Diſtinguendo*: habent jus ut doloſe non impediantur ab emptione frumentorum, ſi habeant ſpem emendi, *C.* Secus *N.* idem eſt de impediente inſtantem a beneficio, ſi enim inſtans ſpem nullam habeat, damnum reale ei non infertur. 10. Ex eadem ratione, qui negat crimen ſemiprobatum, non tenetur ad mulctam, quam alias pendere deberet, quia Judex, vel Fiſcus nec jus, nec ſpem ad mulctam habent, niſi crimine plene probato, quæ probatio in defectu unius teſtis mere dependet a confeſſione rei, quam ipſe nec facere vult, nec ex juſtitia tenetur, neque obſtat, quod forte mentiatur, nam per ſolam voluntatem tacendi, etiamſi mendacium non adfuiſſet, plena criminis probatio & per conſequens mulcta impedita fuiſſet. Idem plures dicunt de eo, qui innocentiam per falſos teſtes probat, quod admitti poteſt, ſi abſque eo crimen plene probari non poterat, alias enim Judex habuiſſet ſpem certam mulctæ, a qua impeditur per falſos teſtes. Similiter ſi religioſus juſſus inſtruere, vel qua-

qualificare aliquem pro beneficio, dicat ſe non habere tempus, cum tamen habeat, non tenetur ad aliquid, quia talis non habuit ullam ſpem qualificationis, niſi dependenter ab ejus voluntate, quæ non exiſtit, ſi autem mendacio impediret, quo minus ab alio inſtrueretur, utique teneretur pro rata ſpei.

CASUS XL.

De Radice reſtitutionis ex re accepta, & in ſpecie de poſſeſſore malæ, vel dubiæ fidei.

VItellius *aliqua incipit poſſidere dubitans*. 1. *An ſint aliena, quæ apud ipſum perierunt, vel eorum dominus reperiri non potuit*. 2. *Alia poſſidet partim bona, partim mala fide*. 3. *Retinet vel conſumit, etſi probabilius judicet eſſe aliena*. 4. *Putat ſe poſſidere, vel conſumere rem Petri, cum tamen ſit Pauli*. 5. *Detinet rem mala fide*. 6. *Vel bona fide accepit a poſſeſſore malæ fidei*. 7. *Quæ res ejus expenſis fuit meliorata*. 8. *Triticum alienum conſumit in primo, ſecundo & tertio valore*, n. 9. *& ſequentibus*. *Dubitat, an dominus triticum in ſummo valore erat conſumpturus*. 14. *Res ex incendio ereptas retinet*. 15. *Eodem, vel alio caſu perdit*. 16. *Conſumit, vel deſtruit*. 17. *Plura accepit ad opus illicitum*. 18. *Vel ad opus debitum, v. gr. ut ſolvat mutuum, ut non occidat, ut deponat odium, ut frequentet Eccleſiam*. 19.

1 Ex re accepta tenetur reſtituere, quiſquis rem alienam bona, vel mala fide detinet, aut poſſidet, ille dicitur poſſidere bona fide, qui detinet rem alienam invincibiliter credens eſſe ſuam, vel ſaltem licite a ſe detineri; ille poſſidet mala fide, qui vel ſcit, vel culpabiliter ignorat rem eſſe alienam, vel ſaltem ab initio poſſeſſionis de hoc dubitat, & tunc etiam vocari poteſt poſſeſſor dubiæ fidei. Pro Reſolutione Caſus,

2 QUÆR. I. Quid circa poſſeſſorem dubiæ fidei. Reſp. *ſeqq*. 1. Qui incipit detinere rem, de qua dubitat, an ſit aliena, ſi id faciat animo eam ſibi retinendi, eſt fur, & tenetur ex iniqua acceptione reddere rem ipſam ſi exiſtat, vel ſi perierit etiam ſine ejus culpa, ejus valorem & omne intereſſe: ſi detineat animo eam domino ſi comparuerit reſtituendi, non peccat, ſed recte gerit negotium domini, quod ſi facta diligenti inquiſitione per tempus arbitrio prudentis ſufficiens certum dominum reperire nequeat, poteſt rem cum eo, de cujus dominio dubitat, dividere, vel ſi non dubitet de aliquo in particulari, ſed in genere, an res ſit aliena, vel non ſua, pro rata dubii dare pauperibus, hæc enim præſumitur voluntas domini. 2. Si poſſederis rem per 3
aliquod tempus bona, per aliud mala fide, teneris pro tempore bonæ fidei tantum ex re accepta reddere ipſam rem ſi adhuc exiſtat, vel in quantum ex ea factus es ditior, pro tempore malæ fidei inſuper obligaris ex iniqua acceptione ſeu potius detentione, itaut, ſi rem tunc conſumpſeris, vel etiam ſine tua culpa perierit, tenearis ſolvere ejus pretium & omne intereſſe. 3. Si poſſeſſori bo- 4
næ fidei ſuperveniat dubium, tenetur quidem inquirere, ſi autem facta inquiſitione dubium deponi non poſſit, licite rem ſibi retinet, aut diſtrahit, quia hic melior eſt conditio poſſidentis. *Silveſt. Covar. Medin. Vaſq. Turrian.* cum *Lug. d.* 17. *n.* 89. *Viva opuſc.* 2. *q.* 2. *art.* 1. Idque tenet, etiamſi poſt inquiſitionem probabilius ſit, quod res, quam huc uſque bona fide poſſides, non ſit tua. *Vaſq. Bonac. Arrag. q.* 62. *ar.* 1. *Thom. Sanch. lib.* 1. *Decal. cap.* 12. *num.* 9. *Palao Dian. Layman Roſmer. Metzg. Petſch. pag.* 586. *Lug. nu.* 93. contra *Bann. Ledeſma, Salon. Valent.* qui dicunt aliquid debere pro ratione majoris probabilitatis, nam licet in pari dubio & probabilitate melior ſit conditio poſſidentis, non tamen ubi impar cauſa eſt, uti hic. Sed ratio noſtra eſt, quod titulus poſſeſſionis præponderet omnibus aliis rationibus & præſumptionibus, ſitque jus certum inſiſtendi rei ut ſuæ, uſque dum certo probetur rem eſſe alienam, quod non fit per majorem probabilitatem. *Cardin. Sfrondratus, Cardenas in* 2. *criſi diſſ.* 16. *cap.* 8. *ar.* 3. *Croix lib.* 3. *part.* 2. *num.* 563. *Sporer tom.* 4. *cap.* 2. *n.* 93. 4. Si es in mala fide reſpectu unius, 5
non autem reſpectu veri domini, v. gr. putas te poſſidere fundum Petri, ejuſque fructus conſumis, cum tamen ſit Pauli, cognita veritate teneris ex injuſta acceptione fundum una cum fructibus & omne intereſſe reddere Paulo, ſi vero ita fuiſti comparatus, ut non detinuiſſes fundum, nec fructus ejus conſumpſiſſes, ſi ſciviſſes pertinere ad Paulum, probabiliter tantum

tantum teneris ex re accepta reſtituere fundum & fructus exiſtentes, aut in quantum ex iis factus es ditior, non autem ſi caſu perierint, quia conſumendo fructus non fuiſti Paulo formaliter injurius..

6 QUÆR. II. Ad quid teneatur poſſeſſor malæ fidei? Reſp. *Poſſeſſor malæ fidei tenetur reſtituere rem, ſi exiſtat, aut ſi perierit, vel conſumpta ſit, ejus æſtimationem, nec non omne damnum emergens, & lucrum ceſſans, ſive res perierit cum ejus culpa, vel commodo, ſive non, dummodo eodem caſu non fuiſſet peritura apud dominum:* eſt regula generalis & certa, ac colligitur ex *D. Th. 2. 2. qu. 62. art. 6.* Ratio eſt, quod poſſeſſor malæ fidei non tantum obligetur ex re accepta, ſed etiam ex injuſta acceptione, vel detentione, per quam eſt cauſa, quod dominus re ſua ad lucrum & commodum ſuum uti non poſſit, ergo æquum eſt, ut reparet lucrum ceſſans & omne damnum ex ſuo delicto alteri obveniens, ſed quid ſi tu quidem habeas rem bona fide, præceſſor autem tuus habuerit eam mala fide? Reſp. Si ſis ſuc-
7 ceſſor univerſalis ſeu hæres, teneris non tantum ex re accepta, ſed etiam ex injuſta damnificatione ſeu delicto non tuo, ſed teſtatoris, unde teneris ad omne damnum & lucrum ceſſans, quantum ſcilicet patiuntur vires hæreditatis. Ratio eſt, quod hæres in jure cenſeatur eadem perſona cum teſtatore & ſicut ſuccedit in omnia ejus jura, ſic & in omnia ejus debita & obligationes, quod probabiliter etiam extenditur ad hæredes mediatos. Si vero non ſuccedas ex titulo univerſali ſeu hæreditatis, ſed titulo particulari emptionis, donationis, legati, &c. teneris tantum ex re accepta, in quantum factus es ditior, quia talis ſucceſſor non cenſetur eadem perſona cum ſuo anteceſſore. Idem dicendum eſt de Superiore religioſo, qui bona fide ſuccedit anteceſſori malæ fidei non ut hæres in vim teſtamenti, ſed ut adminiſtrator vi electionis, vel conſtitutionis. Unde pro Reſolutione caſus.

8 *Deduces ſeqq.* 1. Si res aliena apud furem, vel malæ fidei poſſeſſorem melior facta eſt, v. g. equus vel bos crevit, ager melioratus eſt, in fundo arbores ſunt plantatæ &c. reſtituenda eſt cum omni melioramento in & extrinſeco, detractis tamen expenſis neceſſariis, quas ipſe dominus facere debuiſſet, niſi hæ expenſæ per uſum, vel commodum ex re, v. gr. elocatione equi alieni acceptum fuiſſent compenſatæ, tunc enim nihil detrahi poſſet pro expenſis, ſed totus rei valor domino reſtituendus erit, melioramentum vero intrinſecum dicitur, quo res per intrinſecam ſui mutationem fit melior, ut dum ex vitulo fit vacca, ex pullo equino fit equus, ex agro ſterili fit fertilis, &c. extrinſecum eſt ſi res in ſe invariata hic, & nunc pluris æſtimetur ab intelligentibus, ut ſi triticum ob raritatem modo veniat 10. cum ante venderetur 5. florenis &c. 2. Valor rei 9
tam in quam extrinſecus tam creſcere, quam decreſcere poteſt, ut ſi ex pullo equino valente 10. aureos creſcit equus valens 100. & hic ſeneſcens decreſcat iterum ad 10. aureos, item triticum in Auguſto valet tres, in hieme ſex, in vere iterum tres aureos, quæſtio eſt in quo valore res a fure ablata, conſumpta, vel deſtructa reſtitui debeat, & quamvis communis regula ſit, non eſſe attendendum ad hunc, vel illum præciſe valorem, ſed ad ipſum damnum, quod per injuſtam rei ablationem, conſumptionem, vel detentionem domino illatum eſt, ut tamen hoc damnum æſtimari poſſit, attendi debet ad tempus quo iniquus detentor rem conſumpſit, & tempus quo Dominus eam fuiſſet conſumpturus, vel deſtructurus, niſi ablata fuiſſet: itaque. 3. Si fur 10
modicum tritici furetur & abſumat in Auguſto, quando valet tres aureos, & dominus pariter tunc non erat conſumpturus, ſufficit reddere ſimile triticum, vel tres aureos, quia dominus non eſt plus damnificatus. Item ſi fur auferat & vendat pullum equinum, dum valet decem aureos, quem dominus eodem pretio erat venditurus, ſatisfaceret reddendo ſimilem pullum vel 10. aureos. 4. Si dominus equum ſuum erat venditurus tempore medio, quando valebat 100. item triticum quando valebat ſex aureos, vel ob defectum tritici proprii coactus fuerit emere aliud ſex aureis, vel in tali valore triticum ſuum erat conſumpturus, in pauperes erogaturus &c. tenetur fur reſtituere ſummum illum valorem intermedium, ſcilicet 100. pro equo & ſex pro tritico, quamvis ipſe pullum vendiderit pro 10. & triticum pro tribus aureis: Ratio eſt, quia domino revera ſummum illum valorem erat percepturus, & fur ini-

Digitized by Google

qua ſua acceptione cauſa eſt, quod non percipiat, excipe niſi fur tam mature reddat pretium pulli v. g. 10. aureos, ut dominus eodem pretio ſimilem pullum (idem eſt de tritico) facile comparare & in tempus ſummi valoris reſervare poſſit; ſi enim tunc pullum non emat, vel in tale tempus non reſervet; non furi ſed ſuæ negligentiæ damnum aſcribere debet. 5. Si dominus triticum (idem eſt de equo) erat conſumpturus tertio tempore, quando ejus valor decrevit ad tres aureos, fur autem conſumpſit vel vendidit tempore primo, quando ſimiliter valet tres, tantum tenetur ad tres aureos, quia dominus plus damni paſſus non eſt, utpote in eodem va-
11 lore triticum conſumpturus. 6. Quod ſi fur conſumat, vel quomodocumque diſtrahat triticum tempore medio, quando valet ſex aureos, tenetur ſolvere ſex, licet dominus illud conſumpturus fuiſſet tempore primo vel tertio, quando valebat, tantum aureos tres. *Lug. diſ.* 18. *num.* 125. contra *Leſſ. Laym.* hic *cap.* 4. *n.* 6. *Ratio eſt*, quia ſicut triticum ita & totus ejus valor tam ex- quam intrinſecus pertinet ad dominum, & res tunc exiſtens cum toto ſuo valore ex & intrinſeco ex juſtitia domino reſtitui debebat; ergo fur non reſtituendo, ſed eam conſumendo, vendendo donando, deſtruendo &c. eſt cauſa iniqua, quod totus ille valor domino pereat: nec refert, quod dominus triticum erat ſervaturus in tempus minoris valoris, nam damnum infertur pro præſenti, quando triticum valet ſex aureos, ergo & ſex reſtitui debent, & ſi dominus triticum ſervaſſet ad valorem trium aureorum, ſe ipſum damnificaſſet, quod ei liberum erat, nunc vero eum invitum damnificat fur tempore ſummi valoris. *Dices* 1. Ad juſtitiam ſufficit, ſi per reſtitutionem dominus tantum habeat in rebus ſuis, quantum habuiſſet, ſi res non fuiſſet ablata, ſed hoc fit ſi fur reſtituat pretium tertii temporis vel triticum ſimile, quando dominus illud erat conſumpturus, ergo. 2. Summus ille valor intermedius vel non ſpectat ad dominum rei, cum ſit rei extrinſecus, vel ſi ſpectet, eſt domino inutilis & nullius pretii, quia nunquam erat a domino percipiendus, & quod fur vendat tempore ſummi pretii, ſpectat ad induſtriam & fortunam furis, ſicut ſi triticum vehat ad locum, ad quem dominus non erat vecturus, ibique ſummo vendat pretio. 3. Si triticum tempore illo medio periiſſet incendio vel alio caſu abſque culpa furis, ſatisfaciet fur dando tres aureos vel ſimile triticum, quia tunc dominus ſervatur indemnis, ergo a pari ſi conſumatur. 4. Fur non tenetur ad omnem valorem & lucrum quod dominus ex re ſua percipere poterat, ſed quod revera erat percepturus, atqui ſummum valorem nunquam erat percepturus, ergo. Ecce ſententiam vere probabilem. Reſpond. *ad* 1. *negando aſſumptum*: æqualitas juſtitiæ requirit, ut dominus tantum habeat, quantum habuiſſet, ſi res ſua non fuiſſet inique ablata, neque inique conſumpta vel vendita; ſi enim fur tempore ſummi valoris triticum vel ejus pretium uti debebat reſtituiſſet, dominus fuiſſet ad tres aureos ditior, *ad* 2. quamvis ille valor ſit phyſice tritico extrinſecus, eſt tamen moraliter intrinſecus, quia facit triticum æſtimabilius, neque provenit ab induſtria furis, ſed a communi hominum æſtimatione, & vehens, vendenſque carius triticum in remotiore urbe, totum valorem domino reſtituere debet deductis expenſis, ut dicam Caſ. ſeq. quod autem dominus non utatur illo medio valore, per accidens eſt, neque propterea cenſetur nullius pretii, ſicut ſi non utar meo equo, adhuc retinet ſuum pretium, & ſi eumdem occidas, debes tantum reſtituere quantum valuit tempore occiſionis; ergo a pari conſumens vel diſtrahens meum triticum, debet reſtituere totum valorem, quem habuit tempore conſumptionis, etſi ego illo valore non eſſem uſurus, *ad* 3. *N. aſſumptum*; nam fur eſt cauſa, quod triticum in tanto valore apud ipſum pereat; ſi enim tunc reſtituiſſet uti debebat, incendio non periiſſet, *ad* 4. fur quidem non tenetur ad omnem valorem, quem triticum habere poterat, ſed ad eum, quem actu habebat, quando illud conſumebat, totus enim valor ille erat domini. 7. Si 12
fur triticum tempore ſummi valoris non conſumat vel diſtrahat, ſed reſervat uſque dum valor ejus uſque ad tres aureos decreſcat, ſi dominus etiam eo uſque erat ſervaturus, ſatisfaciet reddendo triticum ſi exiſtat, vel tres aureos, quia ille valor eodem modo decreviſſet apud dominum, ut ſupponitur. 8. Si dominus triticum ſuum 13
erat

erat diſtracturus primo tempore, quando valebat tres aureos, & fur illud ſervet ad tertium tempus, quando itidem valet tres aureos, & tunc conſumat vel diſtrahat, juxta *Sporer. t. 4. c. 2. n. 156.* ſufficit reddere tres, & ita ſentire dicit omnes; ſed minus recte; itaque attendi debet, an dominus, ſi fur triticum tempore ſummi valoris, uti debebat, reſtituiſſet in ſummo illo valore 6. aureorum erat conſumpturus aut diſtracturus, vel econtra ſervaturus, uſque dum decreſceret ad tres aureos; ſi primum, tenebitur fur reſtituere ſummum valorem, ideſt, ſex aureos, quia dominus illum valorem erat percepturus & fur injuſte triticum tunc detinendo eſt cauſa, quod dominus ſummum valorem non percipiat: ſi ſecundum, ſatis eſt reſtituere valorem tertii temporis, vel ſimile triticum, quia ille valor eodem modo decreviſſet apud dominum; ex his facile reſolves, ad quid teneatur qui pullum equinum furatus eſt, eumque reſervat uſque dum præ ſenectute moriatur, nam ſi apud dominum eodem modo erat ſervandus & moriturus, nihil obligatur dare pro equo; ſed ſatis erit recompenſare omne lucrum ceſſans, & damnum emergens; ut ſi defectu equi non potuit agros ſuos colere, aut debuit aliis culturam ſolvere, vel novum equum ſibi emere &c. 9. In dubio an dominus rem ſuam erat in ſummo vel minore valore
14 diſtracturus, reſtitutio facienda eſt pro rata dubii arbitrio prudentis; non enim pro damno incerto tantum reſtitui debet, quantum pro certo, neque domino dicenti ſe rem fuiſſe venditurum ſummo pretio, neceſſario credendum eſt, niſi accedant alia indicia, ut ſi de re vendenda jam egiſſet.
15 *Molin. Laym. Lug. L. cit.* 10. Qui res metu incendii ejectas ſubducit, tenetur eas reſtituere domino, quia non habentur pro derelictis, ſed animo ſalvandi ejiciuntur; idem eſt de eo, qui res alienas incendio, inundatione vel devaſtatione hoſtium certo perituras eripit, quia manent ſub priori dominio. *Si dicas*, conſumens vel deſtruens rem in tali periculo ad nihil tenetur, quia res ſtatim peritura nullius eſt pretii, ergo & eripiens. Reſp. Conſumens vel deſtruens rem a periculo jam liberatam & ereptam, ad nihil tenetur. N. deſtruens nondum ereptam nec eripiendam. 11 Poſſeſſor malæ fidei etiam tenetur de caſu fortuito, niſi res eodem caſu & periculo v. gr. ſerpente eodem incendio, eadem incurſione hoſtium, eodem naufragio erat peritura apud dominum; tunc enim non tenetur niſi ad damnum quod dominus forte paſſus eſt ex carentia rei uſque ad ejus interitum. *Ratio eſt*, quia tunc iniqua rei ablatio non eſt cauſa, quod res pereat, quia ſimiliter erat peritura apud dominum; ſi dubium ſit, an res ſimiliter apud dominum peritura fuiſſet, reſtitutio ſaltem facienda eſt pro rata dubii & probabilitatis; quod ſi res quidem erat peritura, ſed alio caſu & per alterius injuſtitiam, ut ſi non ſurripuiſſes, occidiſſes &c. ſurripuiſſet vel occidiſſet alius tunc qui alium prævenit in damno inferendo, etiam prævenit in obligatione reſtituen- 17
di. 12. Si rem ante incendium, inundationem, vel naufragium ablatam abſumpſiſti, vendidiſti, deſtruxiſti, teneris reſtituere illum tantum valorem quem tunc ob imminens periculum habebat, quia tantum damni & non amplius illatum eſt; ſi vero periculum publice ignorabatur, tunc ſicut communis rei valor non minuitur, ſic & ſecundum illum valorem reſtitui debet ab eo, qui eam injuſte deſtruxit, conſumpſit, vel vendidit: ſi vero periculum ſit publicum, & res ſalvari non poſſit, ut in communi incendio vel naufragio, rem alienam conſumens vel deſtruens ad parum vel nihil tenetur, quia res certo & ſtatim peritura exigui vel nullius eſt pretii: idem eſt, ſi occidas hominem vel equum laborantem morbo occulto, ex quo certo erat moriturus, non teneris in quantum interfuit citius fuiſſe interemptum.

QUÆR. III. An ſit obligatio reſtituen- 18
di id, quod quis accepit pro opere illicito vel alias debito?

Reſp. I. Si accepiſti aliquid pro opere turpi v. g. ut occidas, diffames, vel inebries proximum, ut feras iniquam ſententiam &c. opere illicito nondum præſtito teneris acceptum reſtituere, quia opus ſine peccato impleri non poteſt: poſtquam opus illicitum jam præſtitum eſt, v. g. homicidium jam patratum, ſententia iniqua lata, proſtitutio corporis a meretrice obtenta, acceptum retineri vel promiſſum juſte exigi poteſt, quia dans ſponte a ſe abdicavit dominium rei datæ, vel ſe ad dandum obligavit ſub conditione operis turpis, quod jam poſitum eſt. Nec obſtant leges civiles ejuſmodi contractus merito im-

proban-

Digitized by Google

probantes, quia obligant ad reſtitutionem poſt ſententiam, excipe ea quæ accepta ſunt ſimoniace, qnia jura plane irritant donationes ſimoniacas: ita cum communi *Tamb. l.7. a fol.* 190. ubi addit mulierem non tantum honeſtam, ut vult *Lug. d.* 18. *nu.* 47. ſed & meretricem poſſe taxare uſum ſui corporis pro libitu, quia res quæ pretio ſtatuto vel vulgari carent, tanti poſſunt vendi, quanti eas æſtimat qui vendit. Si quid detur non pro ipſo opere turpi, ſed intentione animandi vel ſollicitandi ad opus turpe, fornicationem v. g. illud licite acceptari non poteſt, & acceptatum incontinenti reddi debet, non quod accipiens, vel retinens peccet contra juſtitiam, cum alter ſponte donet, ſed quia fovet alterius peccatum & in facto dat ſpem explendi operis turpis, etiamſi accipiens in illud non conſentiat, ut dixi Caſ. 21. nu. 8. in dubio autem; an donatio fiat in ordine ad conciliandum amorem vel amicitiam honeſtam vel inhoneſtam, ſaltem ex cauſa acceptari & retineri poteſt; in dubio enim nemo præſumitur malus.

19 Reſp. II. Non poteſt exigi vel retineri quod promiſſum vel datum eſt pro re ex juſtitia debita, ut ſi judex accepit aliquid pro ferenda ſententia juſta, vel ut non occidat innocentem, ut ſolvat mutuum &c. reſtituere debet; *Ratio eſt*, quia dans aliquid pro re ex juſtitia debita, æquivalenter emeret rem ſuam: quod ſi res ex juſtitia ſit debita non tibi, ſed alteri v. gr. Cajo eſt debita omiſſio ſuæ occiſionis, dubitatur an Titius volens occidere Cajum poſſit aliquid a te recipere & retinere ea conditione, ut Cajum non occidat? affirmat *Sotus & Bannes*, nam quamvis habeat jus ad omiſſionem ſuæ occiſionis, tu tamen non habes jus, & illa omiſſio eſt Titio libera, ergo Titius eam tibi vendere poteſt; nihilominus tenendum eſt oppoſitum, quia res aliena vendi non poteſt, ſed omiſſio occiſionis Caji non eſt Titii ſed Caji, cui ex juſtitia debetur, ergo. *Dixi pro re debita ex juſtitia*; nam ſi res debita ſit ex alia virtute, per ſe loquendo retineri poteſt, quod pro ea accipitur, ut ſi detur pecunia ut deponas odium ut frequentes Eccleſiam, relinquas turpia conſortia, & neque hic eſt ſimonia, quia non dantur ut pretium pro re ſpirituali, ſed ut alliciaris ad actum honeſtum vel deſerenda peccata &c. per accidens tamen obligatio eſſe poteſt etiam reſtituendi quod acceptum eſt pro re ex alia virtute v. gr. ex religione debita, v. g. voviſti certæ Eccleſiæ dare 100. aureos, ut votum exolvas, Eccleſia tibi dat, vel remittit decem, non ſatisfacis voto, niſi reddas alios 10. alias enim non dares 100. ſed 90. & ex toto votum non impleres.

CASUS XLI.

De Poſſeſſore bonæ fidei & reſtitutione fructuum.

VVilhelmus Theologus *interrogatur, ad quid teneatur poſſeſſor bonæ fidei, an ſatisfaciat reſtituendo pretium rei exiſtentis.* 1. *Quid ſi rem alienam conſumpſit, vel in remunerationem aliquid accepit.* 2. *Quid ſi rem alienam miſcuit ſuæ.* 3. *Vel in proprio & alieno agro aliena frumenta ſeminarit.* 4. *Quid ſi fur pecunias ſuis miſtas tibi donet.* 5. *Si rem alienam vendas, an domino comparenti tenearis dare acceptum pretium.* 6. 7. *Quid ſi pretium ſit furtivum.* 8. *Quid ſi utens veſte & vino alieno pepercit ſuo pretioſiori.* 9. *Ad quales fructus teneatur poſſeſſor bonæ vel malæ fidei, & quas expenſas valeat deducere.* 10. *& ſeq. An vendens rem alienam fiat dominus pretii.* 16. *Quid ſi res emptori pereat, an venditor reſciens fuiſſe rem alienam teneatur ei reddere pretium.* 17. *Quid ſi elocaſti equum alienum quem dominus non erat elocaturus, vel econtra: quid ſi ideo carius elocaſti quia eum feciſti exerceri in paleſtra.* 18. *An teneatur ad fructus quos percipere neglexit, & dominus vel non erat, vel erat illicite percepturus.* 19. *Quid ſi ideo plures fructus percepit, quia agrum melioravit, etſi fructus perierint.* 20. *Quid ſi circa rem habeat malam, circa fructus bonam fidem.* 21. *In cultura agri impendit ſex aureos, cum dominus tantum erat impenſurus tres, vel e contra. Aut coactus fuit equum alienum ab hoſte ereptum redimere.* 22. *An poſſit deducere expenſas litis ſuper re aliena ſibi intentatæ, & quid ſi tempore litis res vitietur vel fructus conſumantur.* 23. *Quid ſi quæſtor nomine domini ſui empturus vel reluiturus penſionem annuam domino ignorante uno anno citius eam emat vel reluat, an penſionem iſtius anni tanquam fructum induſtrialem ſibi retinere poſſit.* 24. Pro reſol.

QUÆR. I. Ad quid teneatur, qui poſſidet rem alienam bona fide? 1

Reſp. *Extra Caſum præſcriptionis tenetur reſtituere ipſam rem & fructus exiſtentes* (de quibus infra) *vel in quantum ex re aliena*

factus

Digitized by Google

factus eſt ditior. Eſt iterum regula univerſalis & certa. *S.Th. ar.6. Ratio eſt*, quia poſſeſſor bonæ fidei domino rei nullam fecit injuriam, ergo non tenetur plus reſtituere quam de facto poſſideat & in quantum ditior factus eſt. Dicitur autem ditior factus, ſi ratione rei alienæ plus habeat in bonis ſuis quam habuiſſet ſine ea, ut ſi conſumendo rem alienam pepercit ſuæ, ſi alienam gratis acceptam vendidit, permutavit &c. Dixi: *tenetur reſtituere ipſam rem* ſi exiſtat & quidem in individuo, nec ſufficit dare pretium æquivalens, non enim invitus cogi poteſt ſine cauſa permutare vel vendere rem ſuam, idque ex genere ſuo eſſe peccatum mortale patet exemplo Naboth. 3. *Reg.* 21. Unde

2 Deduces *ſequentia*: 1. Si poſſeſſor bonæ fidei rem alienam ſua culpa neglexerit, deſtruxerit, prodige conſumpſerit, non conſumpturus, gratis donaverit, non donaturus aliam, ſi illam non habuiſſet, ad nihil tenetur, quia non eſt factus ditior; unde ſi dono acceperis annulum alienum pretioſum, vel raram picturam, eamque dones Principi alioquin nihil daturus, Princeps quidem comparente domino tenetur reddere annulum vel picturam, tu vero ad nihil teneris; *nec obſtat*, quod forte aliquid in gratiarum actionem a Principe receperis, quia id accepiſti non ut rei pretium ſed gratis pro bono affectu, qui ut inculpabiliter conjunctus cum re aliena erat dignus remu-
3 neratione. 2. Qui alienum frumentum, pecuniam, oleum, vinum ita miſcuit rei ſuæ ſaltem potiori aut valde notabili, ut diſcerni & ſeparari non poſſint, ex diſpoſitione legum fit dominus rei miſtæ, & quidem ſi id fecerit bona fide, ſolum tenetur in quantum factus eſt ditior, ut ſi vinum acceptum ſuo miſcuit, debet ſolvere ejus valorem, ſi pretio emerit ad nihil tenetur, quia non eſt factus ditior; ſi miſtio facta ſit mala fide, tenetur reſtituere valorem rei & omne intereſſe; idem eſt ſi rem alienam bona fide feceris tuam per acceſſionem, ut ſi in tuo fundo ſeminaſti aliena frumenta, ædificaſti domum, plantaſti alienas arbores jam radicatas, vel bona fide in rem alienam induxiſti novam ſpeciem, v. g. ex alienis arboribus feciſti aſſeres, ſis quidem dominus aſſerum, ſed cum obligatione reſtituendi, in quantum factus es ditior; imo ſi ordinaria arte nova ſpecies tolli & ad priorem formam reduci poſſit, nequidem ſis dominus, ut ſi ex alieno argento vel auro facias ſcyphum, ex alienis aſſeribus facias navim, quia eadem arte ſcyphus iterum in argentum vel aurum conflari & navis in aſſeres diſſolvi poteſt; idem probabilius eſt de omni ſpecificatione facta mala fide, tunc enim inducens ſpeciem non acquirit rei dominium, *L.* 12. §. 3. *ff. ad exhibendum*; ſed tenetur ipſam rem cum omni damno & lucro ceſſante reſtituere. V. dicta *Caſ.* 23. *n.* 22. 3. Si in alieno agro aliena frumenta 4
ſeviſti, dominus agri fit dominus frugum, nec tibi tenetur quidquam reddere, niſi expenſas & laborem; cujus autem frumentum fuerat, tenetur reddere æquivalens, quia in tantum fuit factus ditior; ſi ager fructus non ferat, ad nihil tenetur, quia ditior ex re aliena effectus non eſt. 4. Si rem alienam 5
cum aliena miſcuiſti, non ſis earum dominus, ſed quælibet retinet priorem dominum idem eſt ſi miſceantur caſu vel utriuſque domini conſenſu. *L. adeo ff. ſi voluntas & inſtit. de rerum diviſione*, §. *ſi duorum*. §. Si fur pecuniam vel frumenta ablata per miſtionem fecerit ſua, & tibi donet, tuto retinere potes, quia non ſis ditior ex re aliena, ſed ex re pertinente ad furem; quod ſi fur propterea te ſciente fieret impotens reſtituere, juxta *Molin. Caſtrop. de juſt. com. d.* 1. *p.*14. adhuc licite retines, quia non induxiſti furem, ut tibi daret, ideoque cauſa non es, quod fur fiat impotens, ſed ex juſta cauſa ſcilicet propter tuam utilitatem permittis illam impotentiam. Hæc ſententia eſt probabilis; oppoſitum tamen videtur probabilius. *V. Caſ.* 45. *n.* 22. 6. Si rem alienam 6
bona fide poſſideas titulo gratuito, illamque vendas, teneris totum pretium reſtituere domino ex poſt comparenti, etiamſi per miſtionem pretium feceris tuum, quia in tantum ex re aliena es factus ditior, niſi forte ex tua induſtria vendidiſſes pretio extraordinario, tunc poſſes id quod reſpondet induſtriæ, retinere; ſecus eſt, ſi exceſſus pretii proveniat ex ipſa re, cujus valor in vel extrinſece crevit, ut ſi ex pullo equino gratis tibi donato factus es equus, aut frumentum alienum ob penuriam ſummo vendidiſti pretio, debes deductis expenſis neceſſariis & utilibus totum reſtituere pretium; nam res ſemper eſt domini, & domino valet quanticumque valet, & factus es ditior non ex ſola tua induſtria, ſed præcipue ex

re

Digitized by Google

7 re aliena. 7. Si habeas rem alienam titulo non lucrativo, v. gr. emiſti bona fide equum Caji a Titio, eumque iterum vendis Sempronio; ſi Cajus probet eſſe ſuum, tenetur eumdem Sempronius reddere; tu vero teneris Sempronio emptori reddere pretium, etiamſi illud perdideris vel pecuniæ tuæ indiſcernibiliter miſcueris, idque non ex re accepta vel injuſta acceptione, ſed vi contractus venditionis, ex quo venditor emptorem obligatur ſervare indemnem, ſeu præſtare evictionem: ſi emptor non compareat, non teneris domino equi dare acceptum pretium, quia poſſeſſor bonæ fidei tantum tenetur ex re accepta reddere ipſam rem alienam, ſi adhuc exiſtat, vel in quantum eſt factus ditior; ſed equus non amplius apud te exiſtit, neque ex eo factus es ditior, cum pro eo æquale pretium dederis; ergo. *Vaſq. Mol. diſp.* 378. *Bonac.*
8 *Leſſ. Lug. Viva op.* 2. *q.* 2. *ar.* 3. 8. Si fur pecuniis furtivis emat mercem, venditor tenetur domino comparenti reſtituere pecunias, ſi adhuc impermiſtæ exiſtant, etſi a fure nequeat recipere mercem ſuam, quia res ubicumque exiſtit clamat ad ſuum dominum: quod ſi venditor pretium bona fide miſcuerit ſuis pecuniis, ad nihil tenetur, non ex re accepta, quia pecuniam per miſtionem fecit ſuam juxta *L. ſi alieni nummi ff. de ſolut.* neque ex pecunia furtiva factus eſt ditior, quia pro ea dedit mercem æquivalentem; neque ratione injuſtæ acceptionis, quia proceſſit bona fide. Plura de merce & pretio furtivo dicam ſuo loco. 9. Qui veſtem pre-
9 tioſam gratis bona fide acceptam attrivit, tenetur domino comparenti ſolum reſtituere veſtem, ut nunc eſt, & in quantum pepercit ſimili veſti propriæ. Quod ſi veſtem pretio emit & attrivit, ſatisfacit reddendo ſolam veſtem attritam, quia in nullo factus eſt ditior. Si conſumens vinum alienum peperciſti proprio pretioſiori, non teneris reddere niſi valorem vini conſumpti, plus enim alteri non debetur, & quod peperceris rei pretioſiori, eſt per accidens ex tua induſtria.

10 QUÆR. II. Quid circa reſtitutionem fructuum?

Reſp. Seqq. 1. Fructus alii ſunt naturales, alii miſti, alii induſtriales; *naturales* ſunt, quæ proveniunt ex ipſa re, abſque ullo fere hominum labore vel induſtria, uti fœtus animalium, lana ovium, ligna cædua, herbæ, gramina &c. *L. fructus* 45. *ff. de uſur. Induſtriales* ſunt, quæ præcipue proveniunt ex induſtria humana, re aliena ſe habente ut inſtrumentum, ut ſi aliena falce pro ſtipendio labores, aliena pecunia ludas, negotieris, aut cenſum emas, lucrum inde reſultans cenſetur fructus induſtriæ. *Fructus miſti* ſunt, qui producuntur & natura & induſtria notabiliter concurrente, ut ſegetes ex agris, uva ex vineis &c. Alius item dicitur fructus civilis, eo quod in foro civili habeantur tanquam fructus, ut ſunt pretium elocationis, penſiones, mercedes, ſalaria &c. Sed hi fructus reducuntur ad naturales, induſtriales vel miſtos, prout res ipſa vel induſtria ad eos magis vel minus concurrit. Denique alii *fructus dicuntur pendentes*, puta qui in rebus, in quibus naſcuntur, adhuc exiſtunt: *alii percepti*, qui jam ſeparati ſunt a re, a qua proveniunt, etſi forte adhuc jaceant ubi creverunt; *alii percipiendi*, qui percipi potuerunt, non autem
ſunt percepti. 2. Poſſeſſor bonæ fidei tene- 11
tur reſtituere omnes fructus naturales adhuc exiſtentes, vel ſi non extent, in quantum ex iis factus eſt ditior, ſive res apud dominum illos fructus erat habitura; ſive non. *Ratio* eſt, quia iſti fructus proveniunt ex ipſa re, non ex induſtria poſſidentis; ſicut ergo res ipſa, ſic & fructus ſunt domini, quia res fructificat ſuo domino: excipe, niſi ſint legitime præſcripti, fructus enim tanquam quid mobile triennio, res vero immobiles velut fundus, ager inter præſentes decennio cum titulo præſcribuntur; unde patet fundum ſæpe reſtituendum eſſe, non tamen fructus etiam exiſtentes, utpote triennali poſſeſſione præſcriptos. 3. Poſſeſſor bo- 12
næ fidei tenetur etiam reſtituere fructus miſtos, in quantum ſunt naturales, non tantum perceptos aut conſumptos a tempore motæ litis, ut clare habetur *L.* 22. *Cod. de rei vendic.* ſed probabilius etiam perceptos ante conteſtationem litis; eſt communis Theologorum contra modernos juriſperitos, qui non improbabiliter docent, poſſeſſorem bonæ fidei omnino liberum eſſe, ſi fructus miſtos ante litem motam conſumpſit, etiamſi ex iis ſit factus ditior, fateturque *Sanchez* juxta hanc ſententiam in foro externo pronuntiari. *Ratio* noſtra eſt; fructus miſti, in quantum ſunt naturales, proveniunt ex ipſa re, & ſunt ejuſdem conditionis cum naturalibus; ſicut ergo hi juxta om-

Digitized by Google

ne reſtitui debent, in quantum poſſidens ex iis factus eſt ditior, ſic & miſti ſecundum partem, ſecundum quam ſunt naturales: *Et locupletari non debet aliquis cum alterius jactu-*
13 *ra*, *Reg. juris* 48. *in* 6. 4. Nec bonæ, nec malæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere fructus induſtriales, aut fructus miſtos, quantum reſpondent induſtriæ. *Ratio* eſt, quia hi fructus non proveniunt ex ipſa re, ſed ex Induſtria; ſicut ergo induſtria pertinet ad eum, qui eam ponit, ſic & fructus ex ea provenienſ; unde fur qui aliena pecunia ludit vel negotiatur, lucrum inde perceptum reſtituere non obligatur; cum enim pecunia ex ſe non ſit fructifera, lucrum mediante ea ac-
14 quiſitum eſt fructus induſtriæ. 5. Poſſeſſor malæ fidei tenetur reſtituere omnes fructus naturales & miſtos, in quantum ſunt naturales deductis expenſis, ſive ex iis factus ſit ditior ſive non, ſive dominus eos erat percepturus ſive non, ſive cum culpa ejus perierint ſive non: *Ratio* eſt, quia omnes illi fructus pertinebant ad dominum rei, qui iis per injuſtam detentionem poſſeſſoris fuit inique privatus; ergo reſtitui debent. Quos tamen nec ipſe percepit, nec dominus erat percepturus, hos compenſare non tenetur, quia in his dominus damnum paſſus non eſt. *Dixi deductis expenſis*: Quæ poſſunt eſſe in triplici differentia; primo ſunt *neceſſariæ*, ſine quibus res periret, deterioraretur, aut fructum nullum afferret. 2. *Utiles*, quæ faciunt, ut res ſit melior vel majorem fructum afferat: 3. *Voluntariæ vel voluptuoſæ*, quæ quidem conducunt ad majorem rei ornatum vel voluptatem, ut picturæ, ſtatuæ, artificioſi fontes, ſolaria, &c. non tamen cauſant majorem fructum &c. quoad duas primas expenſas, communis eſt ſententia, quod eas do-
15 minus in conſcientia teneatur remittere, & ſi nolit, poſſe tamdiu in pignus retineri rem ejus, uſque dum eas compenſet; quia æquum non eſt, ut dominus plus recipiat quam damnificatus ſit, & cum alterius damno locupletetur; idem eſt de compenſatione laboris & induſtriæ, quam poſſeſſor pro conſervatione vel melioratione rei facere debuit: ſi enim illa adhibita fuiſſent ab extraneo & ſoluta a poſſeſſore, deberet dominus eas ſolvere tanquam expenſas neceſſarias vel utiles; ergo etiam ſi poſſeſſor ea in propria perſona præſtiterit. Nec *obſtat*, quod leges poſſeſſori malæ fidei negent actionem petendi expenſas; nam id ſtatuunt in pœnam delicti, ideoque in conſcientia non obligant ante ſententiam: Si tamen res apud dominum exiſtens non indiguiſſet ejuſmodi expenſis, nec dominus eas erat facturus, eas deducere nequidem poteſt poſſeſſor bonæ fidei, quia non ſunt domino utiles, ut latius explicabitur infra. Expenſæ voluntariæ niſi forſan domino rei ſint damnoſæ, aut fructus rei impediant, etiam deduci poſſunt, in quantum faciunt rem in æſtimatione prudentum meliorem, pluris vendibilem vel elocabilem, aut ſi ſalva re ſeparari poſſint, ut portæ, feneſtræ, ſtatuæ, horologia, inſignia, &c. alienis prædiis affixa, id tam bonæ quam malæ fidei poſſeſſori permiſſum eſt. Ex his pro ulteriori Reſolutione Caſus,

Deduces ſeqq. 1. Si vendas rem alienam, ſive bona, ſive mala fide, ſis dominus pretii, *ex L. ſi vias* 48. §. *ult. ff. de furtis*; & qnamvis videatur eſſe error in ſubſtantia, propterea quidem contractus non eſt ſimpliciter validus, hoc tamen non obſtat, quo minus ex diſpoſitione legum aliqnem effectum habere poſſit. Hinc qui tale pretium a te accepit, illud etiam impermiſtum retinere poteſt: ſi autem dominus repetat rem ſuam, teneris ex contractu venditionis emptorem ſervare indemnem, eidemque pretium reſtituere, etiamſi rem alienam vendideris bona fide. 16
2. Si bona vel mala fide vendam triticum alienum, quod emptori in via furto perit, non teneor emptori, poſtquam reſciit triticum fuiſſe alienum, reddere pretium; quia venditor ex *L. cit.* ſit dominus pretii, & emptor habebatur tanquam verus rei dominus, & æqualiter ei periiſſet, quamvis habuiſſet verum rei dominium; ergo defectus dominii non fuit cauſa, quod perierit. *Dices* 1. Contractus eſt nullus, quia vendidiſti rem alienam & vitioſam, ergo non ſis dominus pretii, ergo teneris illud reſtituere. 2. Si vendas vitrnm pro gemma, ſi probet emptor fuiſſe vitrum, teneris pretium reſtituere, etiamſi vitrum caſu apud emptorem perierit. 3. Venditor tenetur emptorem ſervare indemnem, ſed hoc non facit, niſi reddat pretium; ergo. Reſp. Contractus ex una parte eſt validus, transfertque dominium pretii in vendentem. *Ad* 2. Eſt error in ſubſtantia, & contractus ex utraque parte nullus, & traditur res vitioſa; triticum autem alienum non eſt vitioſum, qnia emptori eſt æqualiter utile, ac ſi eſſet proprium, & ipſi periit ut domino: & ſi argumen-

Digitized by Google

gumentum teneret, deberem emptori reſtituere pretium, etiamſi frumentum alienum jam conſumpſiſſet, quia tradidiſſem rem alienam & conſequenter vitioſam.
17 *Ad 3.* Venditor debet emptorem ſervare indemnem, ſi rem alienam coactus fuerit reſtituere domino *C.* ſi eam ut dominus conſumpſerit, vel apud ipſum tamquam apud dominum perierit *N.* & certe ſi venditor hoc caſu ad præſtandam evictionem teneatur pretium reddere emptori, ergo ſi triticum alienum gratis acceptum bona fide vendam, & hoc emptori pereat, tenerer emptori reddere pretium, quia vendidi rem alienam, & ſimul tenerer idem pretium ſolvere domino tritici, quia cum triticum gratis acceperim & vendiderim, in tantum ſum factus ditior ex re aliena; conſequens autem admitti non poteſt, quia poſſeſſor bonæ fidei ſicut nullam habet culpam, ſic nec ad duplicem ejuſdem rei ſolutionem cogi poteſt. 3. Si elocaſti
18 equum alienum, teneris pretium elocationis una cum equo, detractis tamen expenſis, domino reſtituere, quamvis dominus equum non erat elocaturus; quia hic fructus præcipue provenit ex re aliena: ſi vero dominus erat equum ſuum elocaturus, tu vero non elocaveris, ſi es poſſeſſor malæ fidei, adhuc teneris lucrum elocationis, quod dominus erat percepturus, reſtituere, quia injuſte detinendo equum es cauſa, quod dominus lucrum illud non percipiat. Idem eſt, ſi eloces rem alienam non elocari ſolitam, verbi gratia veſtem pretioſam, torquem auream, &c. adhuc teneris pretium elocationis domino reſtituere, quia non datur pro induſtria, ſed pro uſu ipſius rei, quæ ſuo domino fructificat: econtra ſi ideo equum carius eloces, quia tuis expenſis feciſti eum in palæſtra exerceri, vel carius eloces alienam domum, quia eam tua ſuppellectile exornaſti, &c. non teneris hunc exceſſum elocationis dare domino, quia non eſt fructus rei, ſed tuæ induſtriæ. 4. Poſſeſſor bo-
19 næ fidei non tenetur reſtituere fructus, quos ex re aliena percipere potuit, ſed neglexit, non enim obligatur ex re accepta, quia nihil accepit, neque ex injuſta damnificatione, quia nulla injuria formalis intervenit. Econtra poſſeſſor malæ fidei tenetur reſtituere omnes fructus, quos dominus licite erat percepturus, etiamſi ipſe nec perceperit, nec percipere potuerit; *Ratio* eſt, quia injuſte detinendo rem alienam, eſt cauſa, quod dominus illos fructus non perceperit. *Dixi*, quos dominus *licite* erat percepturus: quia lucrum, quod dominus licite percipere non potuit, non teneris compenſare, ut ſi dominus pecuniam a te furto ablatam erat expoſiturus ad uſuras, vel ſervam ſuam locaturus ad luxurias, quia nullum jus habet ad ejuſmodi actiones, & impediendo ab actione peccaminoſa nullam ei facis injuriam 5. Si poſ- 20
ſeſſor malæ fidei rem intrinſece melioravit, verbi gratia in alieno fundo plantavit arbores, quas dominus non erat plantaturus, ſive recipiat, ſive negligat recipere fructus in iis natos, tenetur eos domino fundi compenſare; Idem eſt, ſi mala fide ſtercoravit agros, itaut loco 6. jam producant 12. modios, tenetur deductis expenſis reſtituere omnes 12. modios, etiamſi caſu apud ipſum perierint. *Ratio* eſt, quia melioramentum illud intrinſecum, ſtatim ut poſitum fuit, erat domini, debebatque una cum fundo reſtitui domino; ergo illud injuſte detinens tenetur ad omnia damna inde orta, inter quæ eſt jactura fructuum, &c. 6. Si quis mala fide detineat rem, 21
bona autem fide putet ſe fructus facere ſuos ſi fructus non amplius extent, neque ex iis factus ſit ditior, neque dominus eos erat percepturus, non tenetur eos compenſare, quia dominum in iis formaliter non damnificavit, ſi dominus eos erat percepturus tenetur eos compenſare, quamvis ex iis non ſit factus ditior. *Ratio* eſt, quia hoc damnum ſecutum eſt ex injuſta rei detentione. 7. Expenſas ordinarias, quas do- 22
minus non erat facturus, probabilius non poteſt deducere etiam poſſeſſor bonæ fidei, ut ſi in colendo alieno agro, eo quod non habueris equos proprios, expoſuiſti ſex aureos, dominus autem tantum erat expoſiturus tres, non potes deducere niſi tres, quia reliqui domino non fuerunt utiles: colligitur *ex L. ſi fundo de rei vindication.* Sed quid ſi dominus debuiſſet exponere ſex, tu autem expoſuiſti tantum tres? Reſpond. Id pertinere ad bonam fortunam domini, nec propterea tibi quidquam retinere potes. Idem eſt, ſi bona fide emiſti aliena frumenta, quorum vecturæ impendiſti 4. aureos, quos dominus non

erat impenſurus ; vel in cultura alieni
agri tibi præ labore moriatur equus , aut
denique equus alienus tibi fuit ab ho-
ſte ſublatus , a quo redimere debuiſti ,
non tenetur dominus has expenſas utpote
ſibi inutiles tibi refundere. *Nec dicas*: ex-
penſæ redemptionis fuerunt neceſſariæ pro
conſervatione rei alienæ, & redimens uti-
liter geſſit negotium domini; ergo has ex-
penſas tenetur dominus reſtituere. Reſpon.
N. aſſumptum: Expenſæ illæ erant tantum
per accidens neceſſariæ ; nam ſi res apud
dominum manſiſſet pro ſui conſervatione,
non indiguiſſet ejuſmodi expenſis, ut ſup-
ponitur , & quia equum non redemit ut
alienum cum animo reſtituendi, non egit
rem domini, ſed propriam. 8. Si poſſeſſor
23 malæ fidei non percepit fructus ex re alie-
na , dubitat autem an dominus eos erat
percepturus, ſi dubium vincere non poſſit,
tenetur tantum pro rata dubii; ſi mala fi-
de cum domino rei litiges , non tantum
rem cum fructibus , ſed & omnes expen-
ſas litis teneris domino refundere , ut pa-
tet. Si bona fide litigaſti, non teneris do-
mino, etſi rem ſuam evicerit , de expen-
ſis litis, neque etiam tuas expenſas dedu-
cere potes, quia non fuerunt domino uti-
les, niſi ratione rei alienæ ſuſtinueris li-
tem a tertio, quam dominus rei etiam ſu-
ſtinere debuiſſet ; tunc enim utiliter egiſ-
ſes rem domini , eamdem contra iniquum
petitorem defendendo: imo poſſeſſor bonæ
fidei poſt litem intentatam in tantum fit
malæ fidei, ut ſi a tempore litis rem vel
fructus conſumat , teneatur ex injuſta ac-
ceptione rem una cum fructibus & omni
intereſſe domino compenſare . 9. Qualiter
24 ille, qui pro altero emit, vendit, negotia-
tur titulo fructus induſtrialis , aliquid ſibi
retinere poſſit vel non poſſit, dixi Caſ. 31.
a num. 8. Sed quid ſi quæſtor Caji ſciat,
quod Cajus pro mille aureis apud quæſto-
rem exiſtentibus velit emere cenſum 50.
aureorum , quæſtor autem hunc cenſum
uno anno citius emat domino ignorante ,
an 50. aureos iſto anno ex cenſu prove-
nientes tamquam fructum induſtrialem ſi-
bi retinere poteſt? Reſp. Si emerit cenſum
iſtum ſibi ſeu ſuo nomine & periculo ,
peccat quidem utendo pecunia aliena do-
mino invito? fit tamen dominus lucri, ſi-
cut fur qui negotiatur vel ludit pecunia
aliena ; cum enim pecunia ex ſe non ſit
fructifera, ille fructus non ex pecunia; ſed
ex negotiatione ſeu emptione cenſus pro-
venit ; ſi vero cenſum emat nomine ſui
principalis, etiam huic debetur lucrum ſeu
penſio. Idem eſt, ſi nomine ſui principalis
empturus penſionem 40. aureorum, cadem
pecunia alibi emat penſionem 50. aureo-
rum: ſimiliter ſi quæſtor ſciat, quod domi-
nus velit redimere & obnunciet uno anno
citius domino ignorante , qui poſtmodum
per quæſtorem ſuum jubet ſolvi mille au-
reos & unius anni penſionem , quæſtor hanc
penſionem retinere non poteſt , quia ob-
nunciatio facta eſt nomine principalis ; ſi
enim non proceſſit ex præſumpta ejus vo-
luntate, eſt invalida , & penſio adhuc de-
betur domino cenſus. *Croix l. 3. p. 1. n. 1040.*

CASUS XLII.

De Reſtitutione in bonis Animæ & Corporis.

XAnthus *Titium philtro infatuavit . 1. 2. Falſis & noxiis doctrinis ac conſiliis imbuit. 3. Fraude ad peccandum induxit. 4. A religione abſtrahere. 5. Ac moniales ad neganda ei vota inducere conatus fuit. 6. Plures mutilavit, & occidit , quærit ex Confeſſario an teneatur ad ſumptus funeris; ad neglectas operas , ad expenſas in medicos. 8. Ad quid teneatur hæredibus & iis, qui ab occiſo alimenta, promotiones, aliaque bona expectant. 9. Quid ſi occiſus ei omnia remiſerit. 10. Quid ſi occiſus fuerit invaſor, & fugere potuerit. 13. Quid ſi tantum exceſſit moderamen. 14. Quid ſi pugnam ſuaſerit, vel ſocio in ſui gratiam occidere volenti non contradixerit, & ipſe ſocius vulneratus fuerit. 15. Quid ſi occidat aliquem paulo poſt morte naturali vel ex ſententia judicis moriturum, vel ab alio lethaliter vulneratum. 16. Quid obſervandum Confeſſario homicidæ. 17.*

Nota. Quatuor ſunt ordines bonorum . 1
Ad ordinem ſupremum pertinent bona ſpi-
ritualia, ut virtus, gratia, ſcientia, inno-
centia . Ad ſecundum vita , ſanitas & in-
tegritas corporalis. Ad tertium fama & ho-
nor. Ad quartum bona fortunæ : de qui-
bus ſupra. In præſenti.

QUÆR. I. An ſit obligatio reparandi 2
damnum datum in ſpiritualibus?

Reſp.

Reſp. Si damnum in ſpiritualibus ſit reparabile per bona ejuſdem ordinis, ex juſtitia reparari debet. *Ratio* eſt, quia quilibet homo non minus jus habet in ſua ſpiritualia, ne iiſdem vi vel dolo injuſte privetur, quam in temporalia; ergo ſicut hæc, ita & ſpiritualia debent reparari, ſi poſſint in eodem ordine. Hinc

Deduces ſeqq. 1. Qui veneno, philtro, vel maleficio aliquem privavit uſu rationis vel memoriæ, debet ex juſtitia eumdem reſtituere quantum poteſt, congrua remedia adhibendo, maleficium tollendo, &c. & ſi non poſſit, obligatur omnia damna ipſi læſo aliiſque ſecuta & prævisa reſar-
3 cire. 2. Profeſſor Theologus, Juriſta, Medicus, &c. qui falſa & nociva principia etiam bona fide docuit, tenetur ea, ſi ſine gravi incommodo poſſit, non tantum ex charitate, ut fatentur omnes; ſed etiam ex juſtitia revocare, alias eſt cauſa damnorum inde ſecutorum cum obligatione pro iis ſatisfaciendi, *Lug. d.* 8. *n.* 95. *D.* 39. *a nu.* 24. *Ratio* eſt; quamvis iſta principia ab initio dederit ſine ſua culpa, poſtea tamen ipſo ſciente cauſant aliis damna; ergo ex juſtitia tenetur ea removere; ſicut ſi inadvertenter incendiſſet alienas ædes, ex juſtitia tenetur ignem a ſe poſitum removere; aut ſi dedit medicinam noxiam, tenetur eam repetere, alias eſt reus homicidii; nam quamvis ignis ab ipſo inadvertenter poſitus vel medicina bona fide præſcripta ab initio erat cauſatura damnum involuntarie, ex poſt tamen damnum ſequitur ex ejus actione voluntarie & ſcienter; ergo tenetur ex juſtitia cauſam a ſe poſitam removere, & ſi non removeat, obligabitur compenſare damnum &c. 3. Qui vi vel fraude induxit
4 alium ad peccatum mortale, tenetur vim & fraudem removere, juxta alios etiam, quantum in ſe eſt, ſeductum reducere ad pœnitentiam, ut gratiam, quam ob fraudem ipſius incautus perdidit, reſipiſcens
5 recuperet. 4. Qui vi vel fraude abduxit adoleſcentem a religione, tenetur ad omne damnum emergens tam adoleſcenti quam religioni, & qui taliter impedit puellam a religione, præterea excommunicatur a *Trid. Seſſ.* 24. *c.* 18. *de regul.* & *Ratio* eſt; quia quilibet habet jus ſtrictum, ne vi vel fraude a conſecutione tanti boni impediatur: ſi vero id fiat abſque vi vel fraude, verbi gratia ad probandam ejus conſtantiam, proponendo divitias & delectationes honeſtas ſæculi, aſperitates religionis &c. non eſt peccatum, etiamſi alter ex hoc a bono propoſito deſiſtat, quia libere conſentit, & religio non eſt bonum neceſſarium; ſi tamen vocatio adoleſcentis videretur quaſi certa, aut vita ſæcularis ſciretur ei eſſe periculoſa; foret contra charitatem ei religionem diſſuadere, quod a potiori tenet de eo, qui ſuo conſilio a Monaſterio abſtrahit profeſſum, ſicut tamen profeſſus non peccat contra juſtitiam, neque ad reſtitutionem damnorum Monaſterio ſecutorum obligatur, ſic nec conſulens, niſi uſus fuerit vi vel fraude, quia Monaſterium in ſuum profeſſum non habet jus proprietatis, ſed juriſdictionis, & damnum quod forſan cauſatum eſt, plerumque compenſatur per aſſumptionem alterius æque utilis vel melioris, *Salon. Bannes. Leſſ. Ill-*
ſung. t. 4. *D.* 3. *num.* 59. 5. Qui novitio 6
abſque cauſa negat votum ad profeſſionem: peccat mortaliter cum obligatione reſtitutionis, ſi poſſit: *Ratio* eſt: quia Capitulares ſunt quaſi teſtes & judices ſuper capacitate Novitii; ſicut ergo judices ex juſtitia debent judicare juxta merita cauſæ & teſtes teſtificari verum, ſic & hi. Deinde eſt tacitus contractus inter novitium & religionem, ut ipſe ſuſtineat onus probationis, & econtra religio eum admittat, ſi repertus fuerit idoneus; ergo capacem repudiando peccant contra juſtitiam cum onere reparandi damnum, ſeu denuo eum recipiendi, ſi velit, &c.

QUÆR. II. Ad quid teneatur injuſtus 7
vulnerator, mutilator, occiſor?

Reſp. 1. *Cajet. Sotus. Rebell. Valent.* dicunt, pro ipſo vulnere, brachio, oculo, vel vita amiſſa deberi ſatisfactionem pecuniariam, etiamſi nulla damna realia inde ſecuta ſint: ſed probabilius oppoſitum docent *Ledeſma. Bannes. P. Nav. Leſſ. Laym. Dicaſt. Salman. t.* 13. *c.* 2. *punct.* 6. *Lug. D.* 11. *n.* 5. *Metzg. t.* 12. *D.* 27. *a.* 5. Probatur 1. ex *Exod.* 21. *v.* 19. ubi imponitur reſtitutio pro expenſis in medicos & lucris ceſſantibus, nihil autem pro vulnere. Idem habetur. *L. ult. ff. de his qui.* Probatur 2. *Ratione*: quia hæc ſunt bona altioris ordinis, quæ nec pecunia æſtimari, nec ad æqualitatem (quæ eſt finis intrinſecus juſtitiæ) reparari poſſunt. Reſp. 2

Digitized by Google

injuſtus vulnerator, mutilator, occiſor tenetur ad omnia damna realia in bonis fortunæ ſecuta, juxta ſequentes explicationes: *primo* Reparanda ſunt omnia damna ante mortem ſecuta ut expenſæ in medicinas & medicos, jactura lucrorum, quæ eo tempore ſanus pro ſe & familia feciſſet, ut ſi opifex, ſartor, vel ſutor ex vulnere inutilis factus ſit ad opus ſuum, tenetur vulnerator reſtituere lucrum operarum, quibus carere debuit. *L. ultim. ff. de his qui effuderint.* inter damna tamen non ſunt æſtimandi ſumptus funebres, qui alias mortuo impendi debuiſſent, niſi ratione necis extra patriam, verbi gratia illatæ majores ſumptus fieri oportuerit, tunc enim compenſandus erit ille exceſſus. *Metzg. numer.* 8. & quidem præfata damna non tantum reparanda ſunt ipſi læſo, ſi ſupervivat, ſed eo mortuo etiam ipſi hæredi, ſive neceſſario ſive non neceſſario; quia hæres facit unam civiliter perſonam cum defuncto, & ſuccedit in omnia ejus jura; ergo ſicut compenſatio damnorum debebatur occiſo, dum adhuc vivebat, ſic nunc ejus hæredi: eſt communis & certa. *Navar. Leſſ. capit. 9. dub.* 24. quod ſi nulli ſint hæredes, reſtitutio facienda eſt pauperibus, vel ad pias cauſas. *C. cum tu. de uſuris*, quod *Auth.* communiter extendunt ad quodvis debitum reſtitutionis ex delicto, eo quod hæc præſumatur eſſe voluntas defuncti, ut, cum reſtitui non poſſint, ea non cedant in commodum delinquentis, ſed ad pias cauſas in favorem animæ ſuæ.

9 II. Etiam damna mortem ſubſequentia reparanda ſunt non tantum hæredibus neceſſariis, hoc eſt, ſoli uxori, parentibus, & liberis ut valde probabiliter docent *Marchant. Leſſ. Silvius* 2. 2. *quæſt.* 64. *art.* 2. *Salmant. loc. cit.* & alii, ſed probabilius etiam fratribus, ſororibus, & omnibus iis, qui victum, amictum, aut alia bona ab occiſo ſive gratis, ſive ex debito erant habituri; non in ſolidum ſed ſecundum ſpem conſideratis occiſi viribus, ætate, arte, induſtria, periculis &c. Si enim erat homo nobilis, otioſus, infirmus, ex cujus opera vel induſtria nihil ſperandum erat, patet etiam nihil eſſe reſtituendum. *Vaſq. Azor. P. Navar. Dicaſt. L.* 2. *t.* 2. *D.* 7. *numer.* 77. conſentit *Lug. num.* 77. ſi homicidium factum ſit animo nocendi etiam extraneis; ſed verius ſufficit damna hæc eſſe prævisa, hoc ipſo enim ſunt voluntaria, quamvis directe non intendantur. *Ratio eſt*, quamvis hi omnes non ſupponantur habere jus ſtrictum ad ejuſmodi bona, habent tamen jus ſtrictum, ne per injuſtam vim a ſpe ea conſequendi impediantur; a potiori tenetur occiſor ſolvere creditoribus occiſi, quia his ex juſtitia tenebatur ſatisfacere occiſus, cum ergo hic ab homicida factus ſit impotens, ejus loco tenetur ſolvere homicida: etſi id in praxi non obſervari teſtetur *Laym.* & oppoſitum doceat *Silv. Leſſ. Metzger. L. c.* hæc ſententia eſt probabilis & tuta. *Dices*: ergo homicida etiam tenebitur reſtituere iis qui ab occiſo erant promotiones, officia, beneficia, xenia vel eleemoſynas accepturi, aut ad prandium invitari ſolebant, quia hi omnes per homicidium a ſpe horum ſunt impediti, hoc autem eſt contra communem ſenſum & praxim, teſte *Lug. num.* 75. Reſp. De rigore juris hæc omnia reſtitui debere, per accidens tamen plerumque excuſatur homicida, eo quod ea damna vel non præviderit, vel ex communi ſenſu cenſeantur remitti.

III. Si occiſus ante mortem homicidæ 10
remiſerit non tantum offenſam, ut teneatur in conſcientia, ſed etiam omnem obligationem reſtitutionis; ad nihil teneri homicidam hæredibus vel aliis, qui ſpem habebant ad pinguiorem hæreditatem, alimenta, ſolutionem debiti &c. tenet *Bannes. Diana. Sanch. L.* 1. *Moral. cap.* 4. *d.* 14. *Salmant. ſup.* etſi condonans peccare poſſit contra charitatem, ſi uxor, parentes, vel filii valde egeant: *Ratio poteſt eſſe* 1. quia hæredes, a potiori, qui gratis aluntur, non habent ſpem ad alimenta vel ampliorem hæreditatem, niſi dependenter a voluntate occiſi; ſed hæc ceſſat facta remiſſione, neque injuſta vulneratio eſt cauſa remiſſionis, quia hanc fecit libere, ergo. 2. Si vi impediam collatorem, quo minus Petro det beneficium, ſi ex poſt ignoſcat mihi vim illatam, & beneficium libere det Paulo, ad nihil teneor Petro, quia collator Petrum non tranſiit propter meam vim, ſed per liberam ſuam voluntatem; ergo a pari, ſi moriens mihi omnia remittat, non meum homicidium, ſed occiſi remiſſio eſt cauſa, quod hæredes alimen-

alimentatione vel pingujori hæreditate priventur. 3. Si occiſus conſenſerit in duellum vel pugnam, occiſor ad nihil tenetur neque occiſo, neque hæredibus, ut infra dicetur, quia cenſetur reſignare juri ſuo, ergo. 4. Moriturus poteſt remittere damna ante mortem ſecuta, v. grat. expenſas in medicos, neglectas operas, aut etiam furtum 100. aureorum ſibi factum abſque hoc, quod ad aliquid tenear hæredibus, etſi his obinde minor hæreditas obveniat: ergo etiam remittere poteſt defectum operarum poſt mortem, etſi obinde diminuenda ſit hæreditas. *Probatur antecedens*: ſi ante mortem illas expenſas vel 100. aureos furto ablatos ſolviſſem, poterat mihi eos donare, ergo & ſolutionem remittere. His non obſtantibus verius eſt occiſum tantum potuiſſe remittere damna ſibi, non autem illata hæredibus vel aliis, qui ab ipſo alimenta, hæreditatem vel ſolutionem debiti ſperabant. *Lug. n.* 63. *Illſung. D.* 2. *n.* 88. *Metzg. n.* 16. *Ratio eſt*, quia homicida non tantum læſit jus occiſi, ſed etiam jus rigoroſum, quod habebant hæredes & alii, ne per vim impedirentur a ſpe alimentationis hæreditatis, ſolutionis debiti &c. Hoc autem jus non ſpectat ad occiſum, ſed immediate ad hæredes & alios, ergo ab occiſo remitti non potuit. *Illſung. D.* 2. *num.* 88. *Confirmatur*: ſi vi vel fraude impediviſti Epiſcopum, quo minus Titio digniori conferret beneficium, quamvis Epiſcopus poſt collationem alteri factam hanc vim vel fraudem tibi remittat, nihilominus teneris Titio ſatisfacere pro rata ſpei, quia non tantum Epiſcopo, ſed & Titio injuriam feceras. Sed idem eſt in caſu præſenti, ergo. *Confirmatur* 2. occiſus non poteſt remittere homicidæ injuriam reipublicæ vel legis violatæ, quin adhuc juſtitia vindicativa puniri poſſit & debeat, ergo nec damna aliis illata. Ad argumenta oppoſita Reſpon. 1. Non tantum a voluntate teſtatoris, ſed & a potentia ulterius laborandi & acquirendi dependet ſpes pinguioris hæreditatis, vel alimentationis; quia ergo homicida hanc potentiam occidendo ſuſtulit, eſt cauſa, quod hæredes, & alii priventur hæreditate & alimentatione, quam alias ex ejus vita & labore erant habituri *ad* 2. *N. conſ.* collator ſublata vi mea retinet adhuc potentiam beneficium Petro conferendi, ſi velit, quia beneficium ſupponitur adhuc vacare; ſi ergo tunc prætereat Petrum, id non fit ex vi a me illata, quæ jam ceſſat, ſed ex libera ſua voluntate: econtra moriens e vulnere a te inflicto, etſi velit, non poteſt amplius ſuis lucrari, ergo defectus hujus lucri non ex ejus voluntate ſed ex tua occiſione contingit. *Ad* 3. conſentiens in duellum non proprie reſignat juri ſuo acquiſito, ſed conſentiendo facit, ut contra occiſorem jus ad reſtitutionem non acquirat: nam conſentiens non patitur violentiam, ideoque nec ipſe, nec ejus hæredes ab acquirenda ampliore hæreditate per violentiam impediuntur, quod tamen ad obligationem reſtitutionis requiritur; econtra quia non conſenſit in ſui occiſionem, etſi ante mortem damna remittat, attamen illa & ipſe & hæredes paſſi ſunt per violentiam, & injuriam, ergo quamvis poſſit ſibi, non tamen poterit damna hæredibus jam injurioſe illata remittere &c. *ad* 4. moriturus poteſt remittere damna ante mortem illata ſibi *C.* aliis *N.* hinc ſi per tuam vulnerationem vel furtum factus ſit impotens ſolvere ſua debita vel familia ejus jam caruit alimentis, aut aliis bonis, alioquin ab ipſo percipiendis, hæc damna a læſo remitti non poſſunt, quia id cederet in præjudicium aliorum, qui etiam læſi ſunt.

11 IV. Quod ſi uxor occiſo marito æque commode nupſit vel nubere poſſit, aut ea occaſione gratis ab alio alatur, occiſor nihil debet uxori, quia reipſa non fuit damnificata, & occiſor non obligatur uxori, niſi quatenus ipſe ſuccedit in obligationem mariti, ſed hic non tenebatur uxorem alere, ſi hæc aliunde habebat alimenta, ergo. Si occiſus nec uxorem nec liberos habet, neque habiturus fuiſſet, reſtitutio facienda eſt hæredibus ab inteſtato: ſi vero credebatur liberos habiturus, vel in illorum defectu alios hæredes ſcripturus, nihil debetur heredibus ab inteſtato, quia non tam damnum quam commodum ex homicidio paſſi ſunt.

12 V. Homicida per publicum ſupplicium a debito reſtitutionis non abſolvitur, ſed tantum ſatisfacit debito juſtitiæ publicæ, non autem privatis injuriis, niſi forte hæredes occiſi homicidæ morte punito injuriam remittant, uti facere cenſentur ſi morte malefactoris contenti, cum facile poſſint, nihil petant, *Sot. Marchant. Leſſ. L.* 2. *c.* 9. *d.* 22.

d. 22. *Steph. t.* 4. *d.* 5. *num.* 28. ſi hæredibus nulla damna cauſata ſint, eo quod occiſus fuerit perſona inutilis, otioſa &c. & nihilominus judex homicidæ imponat aliquam mulctam uxori vel hæredibus pendendam ad illam ex juſtitia obligabitur, non quaſi debeatur reſtitutio pro ipſa læſione corporis, ſed ex eo, quod uxor vel hæredes occiſi per ſententiam judicis acquiſierint jus ad mulctam in pœnam delicti. *Lug. l. cit. Sporer a n.* 236. V. dicenda num. ſeqq.

13 VI. Si læſus vel occiſus libere in pugnam vel duellum conſenſit, ad nihil tenetur occiſor, quia cenſetur juri ſuo ad petendam ſatisfactionem renuntiaſſe; idem eſt, ſi læſus vel occiſus ſine gravi damno vel infamia fugere potuit, ſed noluit, volens ſe defendere; nam quamvis invadens tunc ſit verus homicida, non tamen tenetur ad damna ex homicidio ſecuta, quia occiſus non fugiendo, cum facile poſſet, in pugnam conſenſit. Secus ſi metu gravis infamiæ vel damni fugere non potuerit: quod ſi ipſe invadens occidatur, ad nihil tenetur invaſus, etiamſi fugere facile potuerit, licet enim tunc peccet non tantum contra charitatem, ut vult *Molina*, *Sporer. t.* 5. *c.* 3. *nn.* 217. ſed etiam contra juſtitiam, quia quilibet habet jus, ut non occidatur privata auctoritate, niſi pro neceſſaria defenſione; ſed defenſio non eſt neceſſaria, ubi quis commode fugere poteſt, ergo: non tamen tenetur reparare damna, quia occiſus hoc ipſo, quod alterum invaſerit, in hæc damna conſenſit, ſicut conſentit provocans ad duellum. Idem eſt, ſi alterum convitio affeciſti vel in adulterio deprehenſus impetaris, & fugere non poſſis, potes te defendere, & ſi opus eſt occidere, nec teneris ad reſtitutionem, quia alter injuſte te aggreditur, & hoc ipſo in periculum conſenſit. *Silveſt. Leſſ. Bannes.* 2. 2. *q.*64. *art.* 8. *q.* 1. *Dicaſt. n.* 93.

14 VII. Qui in defenſione etiam juſta excedit moderamen inculpatæ tutelæ, tenetur ad damnum ex illo immoderamine emergens, v. gr. Titius Cajum per unum vulnus ita læſit, ut amplius nocere non poſſit, ſi ſuperaddat ſecundum, vel ipſam mortem, tenetur ad omne damnum ex ſecundo vulnere vel ipſa morte ſecutum; tum quia hæc damna cauſavit per gravem injuriam; tum quia aggreſſor, etſi conſenſerit in pugnam non tamen in illum exceſſum, ſicut provocans ad duellum conſentiat, non tamen in hoc ut a provocato contra leges duelli occidatur, ideoque ſic occidens tenebitur provocato ad damna inde orta.

VIII. Si Cajo ſuadeas pugnam vel duellum, in quo Cajus læditur vel occiditur, ad nihil teneris Cajo, niſi conſilium fuiſſet fraudulentum, quia libere conſenſit: ſi vero tertius ex tuo conſilio invitus & injuſte lædatur, mutiletur &c. teneris in defectu principalis reſarcire damna, quia cauſa es, quod hæc injuſta & invitus patiatur: ſi te cum Titio pugnante tertius ſe pugnæ immiſceat & lædatur, nec Titius nec tu ad aliquid teneris, quia ſponte ſe periculo exponit; ſi vero te injuſte pugnantem adjuvare & adverſarium tuum in tui gratiam occidere velit, ſi non contradicas cum poſſis, cenſeris implicite occiſionem mandare, quia propter tuam taciturnitatem putat id tibi placere, & ideo movetur ad occidendum in tui gratiam; ergo teneris ad damna per ipſum illata. 15

IX. Qui occidit Cajum paulo poſt morte naturali vel ex juſta judicis ſententia certo moriturum, etſi ſit verus homicida, non tamen tenetur reſtituere, niſi quanti interfuit eum citius eſſe occiſum; ſi vero occidat Cajum injuſte occidendum ab inimico, tenetur ad omne damnum ſecutum. *Ratio eſt*; quod in priori caſu illa damna abſque eo erant juſte ſecutura abſque onere reſtitutionis, in ſecundo vero caſu erant ſecutura injuſte cum onere reſtitutionis; qui ergo primo injuſte occidit & iſta damna voluntarie cauſat, tenetur etiam pro iis reſtituere. Si Cajus ex vulnere accepto a Titio erat certo moriturus; ſi ſuperaddas aliud ex quo citius moritur, tantum teneris reſtituere quantum nocuit citius fuiſſe occiſum, ſicut ſi domui conflagranti & citius ſpe auxilii certo exurendæ adjicias ignem; *Ratio eſt*; quia illa damna antecedenter erant quaſi cauſata, & tua vulneratio etſi injurioſa ſit, novum damnum non cauſat &c. 16

X. Confeſſarius antequam homicidam abſolvat, reflectere debet ad ſequentia: *primo quis* occiderit vel mutilarit; nam omnis voluntarie occidens vel mutilans, aut etiam mandando, conſulendo, arma præbendo, aliterve cooperans fit irregularis, & quidem in hac irregularitate ex homicidio voluntario etiam occulto proveniente ſolus Papa diſpenſare poteſt: & qui in irregularitate S. Ordines 17

dines

dines ſuſcipit, vel in ſuſceptis miniſtravit, toties quoties novum peccatum mortale admiſit. 2. *quis* occiſus fuerit, an pater, mater, filius vel alia perſona proxime conjuncta, eſt enim tunc ſpeciale peccatum contra pietatem: an Clericus, Epiſcopus, Archiepiſcopus &c. quia tunc præter ſpeciale peccatum Sacrilegii incurritur excommunicatio Papæ reſervata. 3. *Quo loco* occiſus vel vulneratio facta ſit, an in Eccleſia; tunc enim habet ſpeciem Sacrilegii, & ſi facta eſt immodica & injurioſa ſanguinis effuſio, Eccleſia eſt polluta. 4. An & quot ſocios ad alium lædendum adhibuerit, nam tot commiſit peccata ſcandali. 5. Quanto tempore alium occidere vel lædere intenderit, quoties intentionem renovarit, toties enim admiſit diſtinctum numero peccatum. *Ratio* horum eſt, quia Confeſſarius debet cognoſcere numerum & ſpeciem peccatorum, & poſſe imponere proportionatam pœnitentiam, ſed hoc fieri non poteſt niſi ad præmiſſa attendat, ergo. 6. Quamvis verior ſit ſententia, quod homicida ex juſtitia nihil teneatur reſtituere pro vita occiſi, merito tamen conſulunt DD. ut Confeſſarius homicidæ imponat opera ſpiritualia, preces, ſacrificia, eleemoſynas per aliquot annos applicanda animæ occiſi, ſive ad hæc ex juſtitia obligetur, ſive ex ſola charitate.

CASUS XLIII.

De Reſtitutione ex ſtupro & adulterio.

YSander *vi metu, mendacibus promiſſis, importunis precibus ſeduxit Vvagiam. Quæritur* 1. *An teneatur eam ducere, vel ſufficiat dotare. Item an teneatur ad totam dotem.* 2. *Quid ſi res manſerit occulta, vel tandem per ipſum ſtupratorem propalata.* 3. *Quid ſi ſtuprator ipſam ducere velit, ſed ipſa nolit, an teneatur adhuc dotare.* 4. *Quid ſi dotare non poſſit, an teneatur ducere.* 5. *Quid ſi exiſtat in voto vel impedimento.* 6. *Quid ſi deflorata invito patre ipſi omnia remittat.* 7. *Quid ſi ipſa per ſolos tactus & oſcula infamata ſit.* 8. *Quid ſi libere vel ex metu reverentiali in copulam conſenſit, & obinde pater cogatur ejus dotem augere.* 9. *Quid ſi nata ſit proles & procus neget ſe eſſe patrem, aut neget eam fuiſſe virginem, vel probet plures cum ea rem habuiſſe.* 10. *Quid ſi ſub vera vel ficta ſpe matrimonii defloravit.* 11. *Quid ſi ipſa vel ipſe exiſtat in voto.* 12. *An teneatur dotare ſi non poſſit obtinere diſpenſationem, vel ipſe ſit longe nobilior vel ditior.* 13. 14. *Quid ſi ipſa ſe finxit virginem, vel ſaltem ipſe credidit eſſe talem, vel dubitavit.* 15. *Quid ſi ex poſt fornicata eſt cum alio.* 16. *Quid ſi parentes nolint, ut defloratorem ducat, eo quod ſit minus dives.* 17. *Quid ſi ex matrimonio timeantur ſcandala, diſcordiæ.* 18. *Caſus pertinens: De reſtitutione ex adulterio. Idem Yſander dicitur ſuſcepiſſe prolem ex aliena conjuge. Quæritur, quis teneatur prolem alere aliaque damna compenſare.* 19. *Quid ſi adultera non habeat bona propria.* 20. *Quid ſi reſtitutio fieri non poſſit ſine manifeſtatione adulterii.* 21. *An filius teneatur credere matri aſſerenti ipſum eſſe ſpurium.* 22. *Quid ſi mater ſit proſtitutæ famæ, vel tantum debeat ſe infamare apud filium.* 23. *Quid ſi mater filiis dicat: unus ex vobis eſt ſpurius, & filii nolint ut ſpurius nominetur, an mater ſit libera.* 24. *Quid in dubio, an proles ſit adultera.* 25. *Quid ſi proles certo ſit adultera, ſed dubitetur, quis ex pluribus adulteris ſit pater.* 26. *Quid ſi mater prolem exponat ab aliis alendam.*

Suppoſitis iis quæ dixi *Caſ.* 11. *a num.* 4. videlicet quod ſtuprum proprie dictum ſit concubitus cum femina, vel potius virgine invita, ſeu non conſentiente; etſi etiam ſæpe ſumatur in ſenſu latiſſimo pro quolibet concubitu illicito: Adulterium autem ſit concubitus cum alieno vel aliena conjuge.

QUÆR. I. Quid reſtitui debeat pro illato ſtupro, defloratione? 1

Reſp. 1. *Qui vi, fraude, vel injuſto metu puellam ad copulam induxit, tenetur disjunctive eam vel in matrimonium ducere, ſi ipſe & ipſa velit, vel omnia damna inde ſecuta reſarcire*, v. grat. prolem alere, defloratam dotare, non quidem in toto ſed dotem aliasa patre dandam ita augere, ut æque commode & utiliter nubere poſſit, ac ſi non fuiſſet corrupta, & ſi corruptor ſe ad hæc offerat, non tenetur eam ducere ante judicis ſententiam, etiamſi id ipſa vel parentes urgeant. *Navar. Bannes, Silvius qu.* 62. *art.* 2. *Sporer Theol. Sacram. part.* 4. *c.* 2. *a num.* 594. *Pirbing. lib.* 5. *decret. t.* 16. *num.* 44. *Engel ibid. nu.* 11. *Reiffenſtul. L.* 4. *t.* 1. *num.* 71. colligitur ex *cap.* 1. *de adult. & ſtupro. Ratio eſt*, quia deflorator matrimonium determinate non promiſit, ergo ſatisfacit ſi defloratam vel ducat, vel ita dotet, ut æque utiliter

Digitized by Google

ac ante nubere poſſit. Ex his *deduces ſeqq.* 1. Si deflorata nullum damnum paſſa eſt, eo quod res manſerit occulta, & æque honeſtum ac utile matrimonium conſecuta ſit, ad nihil tenetur injuſtus ſtuprator; non enim debet aliquid pro integritate corporis, quia hæc eſt irreparabilis & pretio non æſtimabilis, neque pro damno temporali, quia ſupponitur nullum eſſe ſecutum, niſi deflorationem occultam, revelando eam diffamaſſet, & ab honeſto conjugio impediviſſet, tunc enim teneretur non tam ex defloratione, quam diffamatione eam ducere, vel dotare. *Vaſq. Leſſ. Lugo d.* 12. *a num.* 6. 2. Si corrupta ſtupratorem ducere nolit, adhuc tenetur eam dotare, quia injuriam ſtupri paſſa eſt, & innocens ad matrimonium, quod maxime oportet eſſe liberum, ſine nova injuria cogi non poteſt, *cap.* 1. *de adult. & ſtupr.*

3

4 3 Si injuſtus corruptor vitiatam dotare, vel damna compenſare non poſſit, tenetur ſi ipſa velit eam ducere, niſi magnus, ex parte ſua foret conditionis exceſſus: Ratio eſt, quia eam injurioſe a congruo matrimonio impedivit, ergo ſi damnum pecunia compenſare non poſſit, tenetur eam ducere etiamſi exiſtat in voto, vel alio

5 impedimento, v. g. conſanguinitatis, affinitatis &c. modo in eo diſpenſari ſoleat, & adſit cauſa diſpenſandi, quia qui tenetur ad finem, tenetur ad media ordinaria & neceſſaria, quale hic eſt petitio diſpen-

6 ſationis. 4. Poteſt corrupta etſi adhuc ſub patria poteſtate conſtituta patre invito hanc obligationem ſtupratori remittere, quia patri nulla facta eſt injuria, & ipſa juri ſuo cedere poteſt, cum ei liberum ſit a nuptiis abſtinere. *Pirh. nu.* 52. *Lauterbach*, *Carpzov.* apud *Leuren. lib.* 5. *quæſt.* 294. quæ

7 dicta ſunt de iniquo ſtupratore, etiam intellige de eo, qui quidem puellam non corrupit, ſed vi, metu, fraude, aut ficta matrimonii ſpe induxit ad oſcula, tactus, vel familiaritatem, ex quibus infamata pari nubere non poteſt, ſecus ſi abſque vi, vel fraude in hæc conſenſit.

8 Reſp. II. *Si puella abſque vi, vel fraude ſolis blanditiis, donis, aut importunis precibus perſuaſa in copulam conſenſit, deflorator eam nec ducere, nec dotare tenetur. Leſſ. Vaſq. Lug. loc. cit. Haun. tom.* 6. *tract.* 2. *num.* 591. quia dona, & preces nequidem ſecundum quid actum faciunt involuntarium, libere autem conſentienti nulla facta eſt injuria, neque ejus parentibus, quia non hi, ſed ipſa quoad ejuſmodi uſum eſt corporis domina, *nec obſtat* quod obinde pater dotem augere debeat, ut poſſit filiam in matrimonio æque bono collocare, nam ad hoc non tenetur, & ſi ſponte id facit damnum volens patitur, ſicut ergo filia conſentiendo in ſtuprum non peccavit contra juſtitiam, ſic nec ſtuprator, qui tamen obligatur prolem ſi quæ nata eſt alere, *cap.* 5. *de eo qui duxit*, 9

imo in foro externo cogitur defloratam etſi libere conſenſerit dotare, vel eidem, aut ejus parentibus mulctam ſolvere, & ſi neget eam fuiſſe virginem, aut ſe non eſſe patrem prolis, ipſi incumbit probatio, nam hoc ipſo, quod convictus, vel confeſſus fuerit de copula, præſumitur pater, niſi monſtrare poſſit alium, quod ſi plures cum eadem copulam habuerint, recurritur ad circumſtantias, cui nimirum, vel tempus partus, vel phyſiognomia magis reſpondeat, quin & favore prolis ne defectu alimentorum intereat juramento mulieris creditur, *Engel numer.* 20. ſi virgo conſenſerit quidem in copulam, ſed præ verecundia auſa non fuerit contradicere, eo quod rogans ſit herus, dominus, patronus, aut vir magnæ auctoritatis, deflorator adhuc tenetur eam ducere, niſi ſit conditionis valde imparis, tunc enim ſufficiet eam dotare, quia non libere, ſed ex metu reverentiali conſenſit. *Vaſq. Molin. Gonzalez*, *Lauren. loc. cit. Reiffenſt. numer.* 75.

Reſpond. III. *Qui ſub ſpe, vel promiſſione matrimonii feminam ad copulam induxit, per ſe loquendo tenetur eam ducere, nec ſatisfacit offerendo pecuniam, niſi femina ultro conſentiat.* Ratio eſt, quia promiſſio fuit de danda ita perſona & poſt conceſſum corporis ſui uſum femina in ipſam perſonam jus acquiſivit, ergo invita cogi non poteſt ad acceptandam loco perſonæ pecuniam, ſicut ſi ex contractu vel delicto deberetur veſtis, cogi non poſſet ad acceptandum loco ejus æquivalens: *Nec obſtat*, quod forſan ficte promiſerit; nam ficte promittendo injurioſe ſubtraxit conſenſum, quem altera pars poſuit, & inſuper corpus ſuum tradidit, ergo cum poſſit reſtituere ponendo conſenſum & eamdem ducendo, ad hoc 10

tene-

Digitized by Google

tenebitur. *S. Thom. in* 4. *diſt.* 48. *art.* 2. *ad* 3. *Sanch. de matr. lib.* 1. *diſp.* 10. *n.* 3. *Engel, Pirbing. num.* 56. *Reiffenſt. nu.* 115.
11 Nec poteſt ingredi religionem, licet eamdem vel etiam caſtitatem ante vel poſt eam promiſſionem voviſſet, quia deflorando puellam ſub ſpe matrimonii renuntiavit ſtatui perfectiori, & votum ſolum obligat ex virtute Religionis, promiſſio vero defloratæ ſervari debet ex juſtitia, in concurſu autem utriuſque obligationis prævalet obligatio juſtitiæ, ut ſi veſtem ex voto debeas pauperibus, eamdemque ex contractu, vel delicto debeas alteri, prius huic quam pauperibus præſtanda eſt, *Lugo a nu.* 43. *Sporer nu.* 601. *Leur. qu.* 295. *Dices* cum *Ledeſma*, *Perez*, *Schmalzgr. lib.* 4. *tom.* 1. *num.* 32. Talis non tenetur vi promiſſionis, quia hæc ſupponitur eſſe invalida, neque ratione damni cauſati, quia hoc per dotem, vel aliter reſarcire poteſt. Reſp. Tenetur ratione conſenſus injuſte ſubtracti, quem tenetur renovare, ſicut qui ſubtraxit equum non ſatisfacit offerendo pecuniam, ſed debet dare ipſum equum: *Cum aliud pro alio invito creditori ſolvi non poſſit Leg.* 2. §. *mulier ff. de rebus creditis*. Dixi, *per ſe loquendo*, nam deflorator a ducenda deflorata variis
12 ex cauſis excuſari poteſt, ut. 1. Si habeat votum, vel impedimentum indiſpenſabile, v. g. ſacros Ordines, profeſſionem Religioſam, aliud matrimonium &c. tenetur tamen defloratam tunc dotare, ſi ipſa impedimentum ignoraverit, quia fraudulenter eam corrupit, ſecus ſi ipſa fuerit conſcia impedimenti indiſpenſabilis, tunc enim cenſetur voluiſſe decipi; ſi votum, vel impedimentum ſit diſpenſabile, & adſit cauſa diſpenſandi, deflorans ſub promiſſione matrimonii probabilius tenetur defloratam ducere, vel enim ipſa fuit conſcia voti, aut impedimenti, & tunc prudenter credere potuit, quod deflorator promittendo matrimonium ſeſe obligaret ad petendam diſpenſationem, qui enim ſe obligat ad finem, hoc ipſo ſe obligat ad media neceſſaria, & ſub ea conditione dedit copiam ſui corporis, non datura, ſi ſciviſſet ſe relinquendam, vel non fuit conſcia impedimenti, & tunc deflorator non tantum tenetur vi promiſſionis, ſed & ex fraudulenta damnificatione: *Si dicas*. 1. Promiſſio matrimonii ſuppoſito voto eſt de materia illicita, & per conſequens nulla. 2. Si deflorata fuit conſcia voti, voluit decipi, ergo ad nihil obligatur deflorator: ita probabiliter. *Dian. Laym.* Reſp. *N. utrumque aſſ.* Nam promiſſio non eſt de contrahendo matrimonio ſimpliciter, ſed ſub conditione impetrandæ diſpenſationis, quod utique licitum eſt, nec femina conſcia impedimenti voluit decipi, quia prudenter credidit petendam fore diſpenſationem. 2. Si deflorator ſit longe ex- 13
cellentioris ſtatus, vel conditionis, v. gr. vir illuſtris, nobilis, officio vel dignitate conſpicuus, cum ipſa ſit ancilla, ruſtici vel opificis filia, non tenetur eam ducere, etiamſi ficta promiſſione eam deceperit, quia damnificator injuſtus non tenetur cum tam inæquali detrimento, imo nec tenetur eam dotare, ſi ipſa ob verborum ambiguitatem & inconſtantiam, vel ob notitiam inæqualitatis fictionem facile advertere potuerit, quia tunc volens decepta eſt, *Sanch. num.* 5. *d.* 10. *Pirb. a num.* 57. Secus ſi ipſa inæqualitatis fuit ignara, aut ipſe ſerio promiſit, vel ſaltem ob ſincerationes credebatur non obſtante diſpari conditione matrimonium ſerio promittere, tunc enim tenetur eam ducere vel dotare, quia quantum in ſe eſt ſtatui excellentiori renuntiavit, & ipſa ex parte ſua contractum oneroſum implevit, ergo & ipſe tenetur eum implere. *Navar. Vaſq. Leſſ. Laym. Reiffenſt. num.* 123. contra *Sanch. Pirb. num.* 57. 3. Excuſatur, ſi deflorata etiam 14
deflorantem deceperit fingendo ſe virginem, divitem, nobilem, &c. ſi ipſa ſe talem non finxit, ſed ipſe errore deceptus credidit eſſe virginem, & ideo matrimonium ſerio promiſit, adhuc in foro conſcientiæ non erit obligatus eam ducere, quia defloratio ſponſæ ab alio ſive ante, ſive poſt promiſſionem facta eſt ſufficiens cauſa diſſolvendi ſponſalia, ſi tamen ficta promiſſione copulam extorſit, & difficultas ad nuptias inde ſecuta ſit, tenetur dare aliquid, etſi non tantum quantum ſi fuiſſet virgo. *Leſſ. Sanch. num.* 11. *Dicaſt. hic nu.* 144. imo ſi dubitans, vel ſciens eſſe corruptam, matrimonium ei pro uſu corporis promiſit, eam ducere tenetur. 4. Excuſa- 15
tur ſi mulier poſtea fornicetur cum alio, quia hoc ipſo renuntiat ſuo juri. 5. Ad ni- 16
hil tenetur deflorator, ſi deflorata, vel ejus parentes nolint conſentire in matrimonium cum defloratore, quia hic ſolum matrimonium promiſit & nihil aliud, ergo

ſi hoc

ſi hoc præſtare velit, ſed non poſſit, eſt liber. *Sanch. nu.* 15. *nec obſtat*, quod forſan ficte promiſerit, quia tunc tantum tenetur renovare conſenſum, quam per fictionem ſubtraxit, hic autem conſenſus nihil prodeſt defloratæ, ſi defloratorem ducere nolit, ſicut ſi pro copula ficte promiſiſſet centum aureos, ſolum tenetur dare hos aureos, & ſi ipſa eos acceptare nolit, non tenetur eam ducere, vel plus dare, niſi finxerint ſe eſſe conditionis notabiliter melioris, quam eſt, tunc enim ob iniquam
17 deceptionem tenebitur eam dotare. 6. Si ex tali matrimonio timeantur gravia ſcandala, odia, vel ſimilia mala, non tenetur defloratam ducere, neque dotare, niſi vi, fraude, aut ficta ſpe matrimonii copulam obtinuiſſet, tunc enim teneretur non ad matrimonium, quod ob ſcandala, & odium inire non poteſt, ſed ad damna, ex defloratione orta, quia hæc injuſte cauſavit: ſi vero matrimonium ſerio promiſit ad nihil tenetur, non ad matrimonium, quia ab illo juſte excuſatur, neque ad damna quia horum non eſt cauſa injuſta. Si deflorator ficta quidem promiſſione eam decepit, ſed ipſa ſimiliter eum decepit, vel fornicando cum alio eſt cauſa, quod deflorator non teneatur ſtare promiſſo, nec eam ducere, nec dotare tenetur. *Sanch. num.* 11. *Reifſenſt. num.* 133.

18 QUÆR. II. Quæ ſit obligatio adulteri & adulteræ?

Reſp. Pars innocens non tantum poteſt in foro externo agere ad divortium perpetuum & amiſſionem dotis, vel donationem propter nuptias, ut patet ex *lib. 4. decret. tit. de divortiis*, ſed etiam in foro conſcientiæ tenentur adulteri per ſe loquendo compenſare omnia damna marito, vel legitimis prolibus inde ſecuta, ut ſi ex adulterio proles ſit nata, tenetur eam primo triennio alere adultera, expoſt ſolus adulter, ſi vero proles adulterina inter legitimas ſit educata, dotata, ad hæreditatem admiſſa, &c. tenetur uterque adulter in defectu alterius in ſolidum ſatisfacere, marito pro alimentatione, & dotatione, filiis legitimis pro diminutione hæreditatis, pro majoratu, fideicommiſſo, aliiſque privilegiis debitis ſoli primogenito, aut aliis filiis legitimis, ex errore autem collatis filio adul-
19 terino, & quidem uxor adultera reſtituere debet ex bonis paraphernalibus aliiſque propriis, tantumdem relinquendo, donando, vel legando marito, aut prolibus legitimis, vel ſi non habet bona propria, compenſare debet exactiore diligentia, & parſimonia, ſibi attento ſtatu quid ſubtrahendo de minus neceſſariis, aut ſi, nec hoc ſufficiat tenebitur quantum poteſt ſpurio, modo ad hoc idoneus ſit, perſuadere, ut relicta hæreditate amplectatur ſtatum Eccleſiaſticum, vel Religioſum. *Dixi per ſe lo-* 20
quendo, nam ſicut alii, ita & adulteri ex pluribus cauſis a reſtitutione excuſari poſſunt. 1. Ob inopiam & defectum mediorum. 2. Si reſtitutio fieri non poſſit, quin mater cum ſua vel gravi prolis infamia, aut vitæ diſcordiarumque periculo crimen occultum manifeſtet. *Scotus in* 4. *diſt.* 44. *Laym. lib.* 3. *t.* 3. *part.* 3. *cap.* 14. & manifeſte colligitur *ex cap. officii de pœnit. & remiſſ.* ubi dicitur, quod mulieri non ſit *deneganda pœnitentia, quæ ob ſimilem timorem, prolem ex adulterio conceptam, non vult marito fateri*: Ratio eſt, quia tunc adeſt impotentia moralis, & non eſt obligatio reſtituendi temporalia cum gravi jactura in bonis altioris ordinis, uti hic cum periculis famæ & vitæ: accedit quod ejuſmodi criminis revelatio ſit plerumque inutilis, quia filius eſt in poſſeſſione legitimitatis, nec in conſcientia quidem cum tanto ſui præjudicio 21
tenetur credere matri etiam juranti ſe ex adulterio conceptum, niſi ipſa id per idoneos teſtes, & talia indicia probet, quæ etiam in foro externo ſufficerent ad pronuntiandum filium eſſe illegitimum, quia forum externum quamdiu non ſcitur inniti præſumptioni falſæ etiam in conſcientiam locum habet, & certe ſi motiva non ſufficiant, ut Judex juſte excludat filium a poſſeſſione filiationis legitimæ, quomodo ſufficient, ut filius ſe ſuo judicio excludat, maxime cum ipſa mater errare, aut ex maligno in hunc, & nimio affectu in alios filios id aſſerere poſſit. *Suar. Bonac. Vaſq. Molin. to.* 3. *diſt.* 101. *Lug. d.* 13. *n.* 62. *Sporer n.* 555. 22
Si tamen adultera ſit mulier proſtitutæ famæ, aut tantum apud unum, vel alterum virum taciturnum, vel ſolum filio deberet crimen ſuum manifeſtare, ad hoc tenebitur ſi agatur de damno valde notabili & ſpes ſit, quod filius ſpurius aliis fratribus ſit ſatisfacturus, quia hæc infamatio non eſt tanta, quin eam mater pro reparando ingenti damno ſubire debeat, imo ſi filius

Re-

Digitized by Google

Reginæ primogenitus foret ſpurius ſimul, & hæreticus, vel aliter Reipublicæ graviſſime nociturus, obligaretur etiam cum periculo vitæ id revelare, modo fructus inde prudenter ſperari poſſet. *Silvius quæſt. 62.*
23 *art. 6. quæſt. 7. Croix lib. 3. nu. 332.* 3. Excuſantur ſi maritus, & filii legitimi prudenter præſumantur damna remittere, eo quod ex matris, vel mutuo amore malint alium habere cohæredem, quam crimen cum infamia matris, & familiæ detegi, ut
24 non raro contingit: *ſed quid*, ſi mater ſuis filiis dicat: unus ex vobis eſt ſpurius, filii autem nolint, ut nominetur, an mater tunc erit libera? Reſp. Si hoc faciant, quia ſinguli ſibi timent, mater non eſt libera, quia filii legitimi timore injuſto coacti remittunt, cum tamen ipſi nullum vere periculum habeant illegitimitatis, ſed ſolum metuant propter modum illum quo mater illos vult cogere ad remittendum, ſecus ſi id faciant ex amore erga matrem, vel erga ſe invicem etiam remiſſuri, quamvis ſcirent quis eſſet illegitimus. *Covaruv. Lugo num.* 42. 4. Si mater ob vicinitatem copulæ cum marito, & adultero habitæ dubitet, an ex marito, vel adultero conceperit, ad nihil tenentur adulteri, etiamſi maritus nullas antea proles ex uxore genuerat, aut uxor putet ſe ex adulterio concepiſſe, quia mulier in hoc errare poteſt, & in dubio præſumitur in favorem matrimonii, & prolis, quæ eſt in poſſeſſione honeſtatis. *Scot. Salon. 2. 2. quæſt. 62. art. 6. Gobat. in Theolog. jurid. moral. cap. 28. num. 86. Lugo n.* 17. Si certum ſit prolem eſſe adulterinam, ſed ſciri non poſſit, quis ex pluribus adulteris, quos mulier circa idem tempus admiſit, ſit pater prolis, adultera tenetur mediam partem portionis hæreditariæ legitimis prolibus ſubtractæ compenſare, aliam medietatem una cum alimentis poſt triennium cauſatis tenentur adulteri, quia certum eſt unum ex iis eſſe Patrem, & eſt æquale dubium de ſingulis, ergo etiam ſinguli in defectu aliorum tenentur reſtituere, *nec obſtat*, quod alias in dubio, an quis damni cauſa ſit, ad nihil teneatur: nam hic ſinguli ſunt cauſa iſtius incertitudinis, quæ impedit, quo minus reſtitutio ab uno determinato exigi poſſit, & ſinguli volendo copulam in totum damnum conſenſerunt. *Rebel. lib. 3. quæſt. 10. Dicaſt. num.* 159. *Croix num.* 337. contra *Gobat. cap. 27. num. 48. Karachne* & alios. *Si dicas*, ſola mater admittendo plures circa idem tempus eſt cauſa dubii, & cauſa quod ab uno determinato reſtitutio exigi non poſſit, & ſinguli de aliorum concubitu forte non ſciverunt, ergo ſola mater tenetur ad totum damnum. Reſp. *N. aſſ.* ſinguli quantum eſt in ſe ſunt cauſa totius damni, etiamſi alter de altero non ſciat, ſicut ſi plures eodem tempore explodant in Petrum, vel ignem in ejus tectum injiciant, ſinguli ſunt cauſa homicidii & incendii, etſi non conſtet ex cujus actione damnum ſecutum ſit. 5. Quid ſi adulteri prolem exponant ab aliis alendam? Id per ſe loquendo non licere, ſi tamen defectu mediorum, vel metu infamiæ prolem alere non poſſint, licite deponent ad domum communem orphanorum, quia illum in finem ejuſmodi domus communiter fundantur, niſi aliunde conſtet fundatas eſſe pro certa tantum natione, vel civitate.

CASUS XLIV.

De Reſtitutione famæ & honoris.

XArus, *ſuper reſtitutione famæ anxius quærit*. 1. *An fama reſtitui debeat*. 2. *An filius obligetur pro parente, an hæredibus læſi*. 3. *Quid ſi graviter infamavit cum levi vel nulla culpa*. 4. *Quid ſi infamantia dixit de Petro, audientes autem intellexerint de Paulo*. 5. *An ſufficiat infamatum laudare in alia materia*. 6. *An debeat dicere ſe eſſe mentitum, an jurare, adhibere teſtes, an revocare cum periculo vitæ, vel famæ*. 7. *An apud auditores mediatos*. 8. *Quid debeatur pro honore læſo*. 9. *Quid ſi ex detractione damna realia ſint ſecuta, aut etiam mors*. 10. *Quid ſi infamia ſit oblivioni data, vel fama recuperata*. 11. *Quid ſi crimen ex poſt fiat publicum*. 12. *An fama compenſari debeat per pecuniam*. 13. *Quid ſi læſus revocationem remitteret ſi rogaretur*. 14. *Quid ſi reciproce ſe infamarint*. 15. *An per modum defenſionis liceat occultum alterius crimen manifeſtare*. 16. *An falſum affingere*. Pro reſolut.

QUÆR. I. An & qualiter reſtituenda ſit fama, vel honor. Reſp. *Omnis qui per detractionem alterius famam, vel per calumniam alterius honorem injuſte læſit, tenetur efficaciter reſtituere famam, honorem & omnia damna realia inde ſecuta*, eſt Regula 1
certa

Digitized by Google

certa ab omnibus recepta: Ratio eſt, quia damnum famæ, & honoris eſt reparabile, & quilibet jus habet in famam & honorem æque ac in bona temporalia, ergo ſicut hæc injuſte læſa reparari debent, ſic
2 & fama honorque. *Dicitur* 1. Omnis qui læſit, nam obligatio reſtituendi famam eſt perſonalis, nec tranſit ad hæredes, niſi ex ſpeciali pacto, ut ſi moriturus filio, vel hæredi committat, & hic ſuſcipiat obligationem reſtituendi famam a defuncto læſam, ſimiliter fama reſtituenda eſt ſoli læſo, non autem hæredibus, niſi infamia defuncti in eos redundet, ut ſi dixeris defunctum genuiſſe hos filios ex adulterio, tunc & filiis
3 fama reſtituenda eſt. *Dicitur* 2. Qui injuſte læſit, nam ſi læſio famæ ſit juſta, eo quod crimen ſit publicum, vel criminis occulti revelatio ſit neceſſaria pro avertendo malo Reipub. vel innocentis, nulla debetur reſtitutio. *V. Caſ. 36. num.* 5. *&* 15. ſi læſio eſt injuſta in materia levi, debetur reſtitutio ſub levi, in materia gravi ſub gravi. At quid, ſi graviter quidem læſiſti famam, ſed abſque omni culpa, eo quod crimen a te narratum bona fide credebas eſſe publicum, vel defectu deliberationis, & advertentiæ cum culpa levi? Reſp. Si abſque gravi incommodo famam reſtituere poſſis, ad hoc teneris non tantum ex charitate, quod tibi eſt commune cum omnibus, qui etiam nullam infamiæ cauſam dederunt & apud omnes eſt in confeſſo, ſed etiam ex juſtitia. *Leſſ. Laym. cap.* 7. *num.* 1. *Tamb. lib.* 9. *cap.* 3. §. 3. *Lug. d.* 15. *a nu.* 3. *Sporer in dec. t.* 5. *cap.* 4. *num.* 86. Ratio eſt, quia juſtitia non tantum obligat ad non ponendam cauſam proximo damnoſam, ſed etiam ad auferendam jam poſitam, hoc ipſo enim, quod ſcias cauſam, v. gr. revelationem occulti criminis a te etiam inculpabiliter poſitam alteri inferre damnum, & non removeas cum facile poſſis, cenſeris damnum illud approbare, & velle, tenerisque reſtituere, ſicut ſi tuus bos te neſciente incipiat nocere frugibus proximi, ſi expoſt id reſcias, & non abigas, damnum a tempore ſcientiæ cauſatum tibi ſit voluntarium cum obligatione reſtituendi; item bona fide alicui poſuiſti ignem, ex quo poſtea advertis oriri incendium; loco medicinæ porrexiſti venenum, ſi incendiarium, vel mortem non impedias, cum facile potes, in conſcientia es incendiarius, & homicida. *Dices*: 1. Talis diffamator non tenetur ex re accepta, cum ex fama aliena nihil poſſideat, neque ex delicto, vel contractu, quia formalis culpa, aut contractus non interceſſit, ut ſupponitur, ergo. 2. Si alterius ædes ſine culpa exuſſi, ad nihil teneor, ergo a pari, ſi abſque culpa deſtruxi alterius famam. 3. Si bos meus me ignorante perdat alienas ſegetes, & ego ſuperveniens eum non prohibeam, non teneor ad primum damnum me neſciente illatum, ſed tantum ad illud, quod expoſt infert me ſciente, quod ſi me ſciente novum damnum præter primum non inferat, ad nihil tenebor, quia primum damnum mihi non eſt imputabile; ergo a pari, ſi primo ſine culpa famam læſi, & poſt me advertente ex mea actione nova infamia non ſequatur, ad nihil teneor: ecce ſententiam vere probabilem & in praxi tutam, quam *Dicaſt. de reſtit.* 12. *d. nu.* 162. dicit probabiliſſimam, ſed Reſp. *Ad* 1. obligationem oriri tum ex re quaſi accepta, detractor enim famam alterius quaſi detinet apud ſe, uſque dum per revocationem quaſi ex ſuo eam reddat, tum maxime ex injuſta damnificatione, quæ quidem ab initio formaliter injuſta non eſt, ſed fit talis per voluntariam continuationem. *Ad* 2. Eſt diſparitas, quod actio exuſtiva ædium, nec ab initio, nec expoſt fiat voluntaria, ut ſupponitur. *Ad* 3. Iterum diſp. eſt, quod mea detractio ſi non revocetur cum poteſt, pergat me ſciente & volente cauſare totum, & idem damnum in fama, quod antea cauſarat me ignorante, ergo totum illud damnum teneor reparare, econtra bos me præſente non infert idem damnum, quod antea intulerat, ſed plane novum, ergo ſufficiet reſtituere damnum novum, quod meus bos me ſciente, & non prohibente intulit.

Sed denique quid, ſi infamantia loquebaris de Petro, audientes autem intelligebant de Paulo, an tenearis famam reparare Paulo ex juſtitia, nam quod tenearis ex charitate, ſi abſque gravi incommodo poſſis, indubitatum eſt Negat *Leſſ.* quia obligatio reſtitutionis oritur ex ſola formali injuria: Paulo autem non feciſti injuriam formalem, ſicut ſi volens occidere equum Petri inimici tui, præter intentionem occidas equum Pauli amici: At melius affirmant *Molina* & alii, nam quamvis tua actio ab ini- 4

initio non fuerit cauſa formalis, & volun-
taria damni ut Paulo illati, quia tamen te
ſciente pergit nocere, ſi eam non removeas
quando facile potes, fiet tibi cauſa damni
voluntaria, & obnoxia reſtitutioni, ſicut
ſi volens incendere horreum Petri, caſu
incendas horreum Pauli, ſi advertens erro-
rem incendium cum potes non eſtinguas,
totum damnum tibi ſit imputabile cum
obligatione ſatisfaciendi Paulo. *Dicitur* 3.
5 Tenetur *efficaciter* reſtituere, itaut infama-
tus bonum nomen ſuum in effectu recipiat,
ideoque ſi aliquem ſive vera & occulta,
ſive falſa narrando infamaſti, non ſatisfacis
eum in alio genere laudando, v. gr. dixi-
ſti Petrum eſſe homicidam, non eſt ſatis,
ſi dicas eum eſſe caſtum, quia per famam
caſtitatis, nequidem partialiter, tollitur in-
famia homicidii, ſed debes dicta revocare,
dicendo te injuriam feciſſe, te male fuiſſe
informatum, te erraſſe errore, ſcilicet pra-
6 ctico &c. Si vera dixiſti, non potes dicere
te eſſe mentitum, quia hoc ipſum eſſet
mentiri, poſſes tamen, & deberes, ſi aliter
fidem obtinere non potes, uti reſtrictione
mentali, dicendo ipſum tale crimen non
admiſiſſe, ſubintelligendo publice, ſeu tali
modo, ut licite potueris revelare, ſicut
ejuſmodi reſtrictione uti poteſt, & debet
Confeſſarius interrogatus de crimine ſibi
dicto in confeſſione, ut fatentur omnes.
Si falſum dixiſti, teneris ſi opus eſt revo-
care, dicendo te eſſe mentitum, adhibendo
juramentum, & teſtes, etiam cum æquali
tua infamia & periculo, v. gr. alium per
calumniam accuſaſti, falſum teſtimonium
ſcienter dixiſti, ex quo alteri mors, jactu-
ra famæ, & bonorum imminet, obligaris
tuum dictum retractare cum periculo vi-
tæ, famæ, & bonorum, ut habet *commu-
nis & certa*, quia in pari cauſa melior eſt
conditio innocentis, & ſicut iniquus occiſor
equi alieni tenetur reſtituere cum jactura
equi proprii, vel ejus pretii, ſic & reſti-
tuere famam cum ſimili jactura famæ pro-
priæ, non tamen tenetur cum longe majo-
ri ſuo damno, quia tunc cenſetur morali-
ter impotens, neque tenetur per ſe ipſum,
ſi revocatio utiliter fieri poſſit per Confeſ-
7 ſarium, vel per alium. Si detractor præ-
videat, vel merito timeat, ne crimen a ſe
dictum ab auditoribus ulterius propaletur,
obligatur etiam apud auditores mediatos re-
vocare, quia eſt cauſa injuſta detractionis
per hos factæ, ſecus ſi dixerit viris pruden-
tibus, a quibus ulteriorem propalationem
non timebat: ſi non recogitaſti, an auditores
tui ſint, vel non ſint taciturni, ut commu-
niter contingit, probabiliter non teneris
revocare apud mediatos, quia cum nemo
præſumi debeat malus, ulterior criminis
revelatio non tibi, utpote qui eam non
prævidiſti, ſed auditorum malitiæ imputan-
dum venit. *Dicitur* 4. *Debet reſtituere fa-* 8
mam, & honorem, intellige per contume-
liam læſum, de qua Vide *Caſ. 36. nu.* 1. Si
contumelia non detineat detractionem, v.
gr. privatim nemine audiente aliquem vo-
cas ſtultum, ſpurium, adulterum, proprie
non debetur reſtitutio, ſed (niſi ſeipſum
vindicando juri ſuo reſignarit) ſatisfactio,
petendo veniam &c. ad quam tamen ple-
rumque non tenentur ſuperiores, parentes,
domini: *Ne dum nimium ſervatur humili-
tas, regendi frangatur auctoritas*, ut ait *S.
Auguſt. in ſua regula*, tenebuntur tamen
ſatisfacere exhibendo extraordinaria hono-
ris, & benevolentiæ ſigna, v. gr. amice
ſalutando, alloquendo, obſequia & benefi-
cia præſtando &c. *Dicitur* 5. *Et omnia da-* 9
mna temporalia, intellige prævisa, ut ſi
ob tuam detractionem quis officio, digni-
tate, vel bonis ſuis privatus ſit, hæc obli-
tio tranſit ad hæredes: ſi ex tua detractio-
ne de crimine occulto, ſed vero quis fue-
rit accuſatus & condemnatus, ad nihil te-
neris, quia ſententia eſt juſta, & fama re-
parari non poteſt, cum crimen per juſtam
ſententiam ſit factum publicum.

QUÆR. II Quæ ſint cauſæ a reſtitutio-
ne excuſantes?

Reſp. Sunt ſeqq. 1. *ceſſatio damni*, ut ſi 10
nullum damnum factum eſt, eo quod au-
dientes dicenti non crediderint, vel infa-
mia oblivioni ſit tradita, aut fama aliun-
de, v. gr. purgatione canonica, probitate
vitæ, proborum virorum teſtimonio, vel
auctoritate judicis jam ſit recuperata, quo
caſu adhuc ſatisfieri debet pro damno tem-
porali, ſi quod ex detractione ſecutum
eſt, & pro impenſis, quas infamatus face-
re debuit pro recuperanda fama. 2. Excu- 11
ſaris ſi crimen occultum a te revelatum ſine
tua culpa factum eſt publicum, ſi tua cul-
pa publicatum eſt, teneris ſi potes revocare
etiam publice per ſcripturam, concionato-
res &c. *nec obſtat*, quod per publicationem
veri criminis infamatus amiſerit jus ad
famam,

Digitized by Google

famam, nam jus illud amiſit per tuam in-
juſtitiam, ergo quantum eſt in te, teneris
facere, ut ipſe jus & famam recuperet.
12 3. *Excuſat impotentia* phyſica, vel mora-
lis, ut ſi auditores tuos, coram quibus de-
traxiſti, nec ſcripto, nec verbo convenire
poſſis, aut reſtituere nequeas ſine longe ma-
jori tua infamia, vel damno, quod ſi fa-
ma nullatenus reſtitui poſſit, & infamatus
nullum damnum in bonis fortunæ paſſus
ſit, non teneris ante ſententiam judicis da-
mnum famæ compenſare pecunia. *Navar.*
Leſſ. Sporer Lugo num. 23. & plurimi apud
Croix lib. 3. *par.* 2. *num.* 299. quia juſti-
tia tantum exigit, ut reſtituatur res abla-
ta in ſe, vel æquivalenti, ſeu quod rei ſe-
cundum communem æſtimationem æqui-
valet, itaut inter ſe functionem, & com-
mutationem recipiant, ſed pecunia, nec in
ſe, nec in æquivalenti eſt fama, nec per
quantamcumque pecuniam recuperatur fa-
ma ablata, ergo. *Dices* 1. qui non poteſt
reſtituere, quod debet, tenetur reſtituere
quantum poteſt. 2. Si fama eadem reſtitui
non poſſit, eſt obligatio infamatum laudan-
di in alia materia, vel etiam honorandi,
ut habet communis, & tamen una fama,
qua v. gr. diceris juſtus, nequidem partia-
liter eſt alia fama, qua diceris caſtus, imo
fama & honor genere differunt. Reſp. *ad*
1. debet reſtituere quantum poteſt in rebus
ejuſdem ordinis, & in communi æſtimatio-
ne æquivalentibus *C.* ſecus *N. ad* 2. *N.*
C. quamvis una fama non ſit formaliter
altera, eſt tamen in eodem genere bono-
rum, & licet honor, & fama in rigore
phyſico differant generice, ſunt tamen ita
affinia & connexa, ut moraliter, & quoad
uſus humanos fere pro eodem reputentur,
licet enim honor non ſit fama, eſt tamen
famæ ſeu bonæ exiſtimationis de proximo
13 teſtificatio. 4. Excuſat *libera condonatio in-
famati*, cum enim ſit dominus ſuæ famæ,
ejus læſionem remittere poteſt, ſufficit au-
tem remiſſio tacita, vel prudenter præ-
ſumpta ex hoc, quod credatur remiſſurus,
ſi rogaretur, aut malit rem diſſimulari,
quam ejus memoriam refricari, excipe niſi
remiſſio cedat in præjudicium religionis,
familiæ, vel aliorum, qui ex ejus infamia
infamati ſunt, tunc enim his invitis obli-
gatio revocandi remitti non poteſt, quia
14 & ipſis facta eſt injuria. 5. Excuſat *recipro-
ca infamatio*, dum alter te infamavit & fa-
mam reſtituere recuſat. *Sot. Molina, Leſſ.
Dian. Silvius* 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 2. *Dicaſt.
d.* 12. *num.* 246. *Laym. num.* 5. contra
Tana. Navar. Lugo num. 44. *Sporer a nu.*
117. Ratio eſt quod quidem non liceat in-
famiam compenſare, infamantem viciſſim
infamando, quia non licet reddere *malum
pro malo*, nec *maledictum pro maledicto*.
1. Petr. 3. poſtquam tamen ſic feciſti, mo-
do injuria utriuſque ſit æqualis, non tene-
ris alteri reſtituere, jura enim ſunt paria,
& tu non habes minus jus ad tuam famam,
quam alter ad ſuam, ſi ergo alter tuam
reſtituere nolit ſibi imputet, nec rationabi-
liter invitus eſſe poteſt, quod nec tu re-
ſtituas, & paria crimina compenſatione
mutua deleantur, *C. tua fraternitas de adult.
Dices* 1. compenſatio tantum habet locum,
quando per eam reſtituitur æqualitas, ſeu
recuperatur id quod ablatum eſt, ut ſi mi-
hi debeas eentum aureos, & ego a te ſur-
ripiam totidem, ſed per hoc, quod non
reſtituo alienam famam non recupero meam,
ut patet, nam ex hoc, quod alterum di-
cam eſſe latronem, ego non credor inno-
cens ab adulterio, quod alter mihi impo-
ſuit. 2. Quando ad me indemnizandum
licet alienam rem retinere, etiam licet
eam ſurripere, ut clarum eſt in debito pe-
cuniario, ſed non licet ſurripere famam
alienam, ſi quis meam reſtituere nolit,
ergo nec licet eam tunc retinere ſeu non
reſtituere. Reſp. Non eſt hic proprie com-
penſatio, qua ipſa res, vel ejus æquiva-
lens recuperetur, ut male ſupponunt ad-
verſarii: hæc enim non in fama, ſed tan-
tum in rebus pretio æſtimabilibus locum
habet, ut ſi pro equo ablato clam ſurripia-
tur ſimilis equus, vel ejus pretium, ſed
ſolum eſt ſuſpenſio ſeu juſta dilatio ſolutio-
nis, uſque dum alter viciſſim ſolvat, quod
debet, poteſt autem eſſe juſta cauſa differen-
di ſolutionem, etſi non ſit juſta cauſa au-
ferendi rem alienam, ut manifeſtum eſt in
neceſſitate gravi, vel in periculo gravis
damni, in quibus debitor ſolutionem dif-
ferre non autem alienum auferre poteſt,
item ſi quis meas malitioſe ædes exuſſit,
oculum excuſſit, non licet quidem viciſſim
alterius ædes incendere, oculum excutere,
quia hoc non eſſet ſuum damnum repara-
re, ſed alteri damnum inferre, & ſe ipſum
vindicare, poſtquam tamen ædes exuſſi,
oculum excuſſi, juſte differo reparationem
da-

Digitized by Google

damni, uſque dum alter viciſſim mihi reparationem offerat, ergo a pari, etſi non liceat infamantem mutuo infamare, poſtquam tamen infamavi, licite reſtitutionem famæ differo uſque dum alter pariter meam reſtituat, quod ſi *Lugo & Sporer loc. cit.* bene ponderaſſent, hanc ſententiam non tantum ex auctoritate, ſed & ex rationibus intrinſecis dixiſſent probabilem, imo probabiliſſimam, & mihi omnino veram.

15 *Sed quæres*, an ſaltem per modum defenſionis liceat infamantem reciproce infamare? Reſp. Pro reparanda fama jam læſa id non licere, licet tamen pro avertendo damno futuro, & imminente, ſic licite aperio occultum crimen falſi accuſatoris, vel teſtis ad enervandam eorum fidem, utor enim jure meo, quod habeo ad probandam meam innocentiam, & ſi liceat occultum proximi crimen aperire pro tuenda fama, & vita proximi innocentis, imo & ad habendum a viro gravi ſolatium, ut docet *S.*
16 *Thom.* cur non pro tuenda fama, & vita propria: nunquam tamen licet falſum crimen iniquo accuſatori, vel teſti affingere etiam ad evitandam mortem, vel extremam infamiam, ut certum ex Propoſit. 43. & 44. ab Innocent. XI. damnatis, quas exhibui *Caſ.* 38. *num.* 5. nam id foret mendacium in re gravi tum contra juſtitiam publicam, quia judex quantum eſt in ſe inducitur ad puniendum innocentem, & teſtes ad perjurium, tum contra juſtitiam privatam, quia quilibet habet jus, ne falſo crimine infametur, ſicut habet jus ne a privato occidatur. *Dices* cum *Lugo & Tamb.* ſi dolo, vel mendacio defendam me contra injuſtum aggreſſorem, v. g. facio eum retroreſpicere, in foveam cadere &c. tantum pecco venialiter peccato mendacii, non autem contra juſtitiam, quia habeo jus defendendi vitam, ergo ſi mendacio injuſtum aggreſſorem meæ famæ, & vitæ privem ſua fama, tantum pecco venialiter peccato mendacii, ſi enim non eſt injuſtitia per mendacium defendere vitam, minus erit in caſu poſito per mendacium defendere famam ſimul, & vitam. Reſp. *N. C.* nam imprimis id injuſtum eſt in judicio, quia læditur juſtitia publica, extra judicium vero impingere falſum crimen non eſt medium neceſſarium, & certe efficax pro recuperanda fama, potes enim deficere in probatione, & adverſarius poteſt per veros teſtes, aliaque indicia tua dicta elidere; econtra occiſio injuſti aggreſſoris eſt medium neceſſarium & certum conſervandæ vitæ, ut ſupponitur.

CASUS XLV.

De Circumſtantiis reſtitutionis, & in ſpecie cui, quo tempore & loco reſtitutio fieri debeat?

VSides *multa inique congeſſit, dubitat, an & qualiter teneatur reſtituere.* 1. *Quia dominus re ſua creditur abuſurus.* 2. *Quia dominus rei eſt defunctus.* 3. *Quia res alteri erat oppignorata vel vendita.* 4. *& 5. Aliqua furi reddidit, a quo emerat.* 6. *Pleraque acquiſivit uſura, iniquo pondere vel menſura & ignorat a quibus.* 7. *Alia ſibi tanquam pauperi, aut alieno ære gravato retinet.* 8. *Sarcinam a viatore in domo ſuo relictam vendidit.* 9. *Res tum furtivas tum inventas ex parte dedit primo repetenti, qui non erat dominus.* 10. *Partim facta vel non facta inquiſitione, aut ex conſilio Confeſſarii dedit pauperibus.* 11. *Dubitat an reſtitui debeant res vacantes, inventæ, derelictæ.* 12. *An & ex quibus cauſis differri poſſit ſolutio.* 13. *An fieri ante, vel poſt tempus conventum.* 14. *Quid ſi fiat per partes vel differatur poſt mortem.* 15. *Quo loco & quibus expenſis tenetur debitor ex delicto.* 16. *Debitor ex re accepta.* 17. *Quid ſi mittat rem Domino abſenti, & in via pereat.* 18. *Quo loco tradenda res debita ex contractu.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Cui reſtitutio fieri debeat?

Reſp. I. *Debita vel bona certa*, ideſt ta- 1
lia, quorum dominus ſcitur, regulariter reſtitui debent ipſi domino, quia hic in ea primarium jus habet. *Excipe* 1. niſi dominus re ſua eſſet abuſurus ad peccatum, v. g. pecunia ad ſe inebriandum, vel fornicandum, tum enim ſi abſque gravi incommodo potes, teneris ex charitate reſtitutionem differre, imo ſi re ſua eſſet abuſurus ad injuſtitiam, v. g. gladio ſuo ad ſe, vel alium occidendum, teneris ex juſtitia non reddere, alias ſine cauſa poſitive cooperaris actioni injuſtæ, & per conſequens teneris de damno ſecuto. *Sotus, Leſſ. lib. 2. cap. 16. dub. 4 V. Caſ. 38. a n. 1.* debes tamen eſſe moraliter certus, quod dominus re ſua abuſurus ſit, nam in dubio debet præſumi bonus, & poſſidet obligatio reſtituendi, in praxi

etiam

Digitized by Google

etiam plerumque adeſt cauſa excuſans, puta periculum rixarum, aliorumque incommodorum, ſi dominus rem ſuam ſerio repe-
2 tat, & non recipiat. 2. Si dominus ſit defunctus omnia debita realia, ſive ex contractu, ſive ex delicto reddenda ſunt hæredi, quia hic ſuccedit in omnia jura defuncti, ſi defunctus de rebus ſuis non diſpoſuerit, neque hæredem ab inteſtato uſque ad decimum gradum, vel ex teſtamento reliquerit, ejus jura & bona dicuntur vacantia, & derelicta. *Leg.* 1. 4. & 5. *C. de bonis vacant.* quia de iis in vita diſponere noluit, & poſt mortem non potuit, ideoque de jure naturæ fiunt primo occupantis, & debita debitori remanebunt, jure civili cedunt fiſco, vel ſæculari ſi defunctus ſit laicus, vel Eccleſiaſtico ſi fuerit clericus, ſaltem poſt ſententiam judicis, ut requirit: *Amicus de juſt. d. 16. n. 6.* nam *cit. leges* dicunt intra certum tempus poſſe præſcribi contra fiſcum, ergo poſſunt bona fide retineri, quia mala fide nunquam præſcribitur. Bona peregrinorum in diverſorio ſine hærede defunctorum per Epiſcopum loci diſtribuenda ſunt pauperibus pro anima defuncti. *Auth.*
3 *omnes Cod. communia de ſucceſ.* 3. Si alteri debeatur rei alienæ poſſeſſio, huic immediate reſtituenda eſt, v.g. accepiſti rem apud alium depoſitam, conductam, commodatam, emphyteuticam &c. non domino, ſed depoſitario, commodatario &c. reſtituere debes, quia ſine injuria privari non poſſunt jure cuſtodiæ, uſus, vel poſſeſſionis, niſi conſentiant, vel credatur re inique abuſuri, ex quo capite bona Eccleſiæ non Prælato diſſipatori, ſed Capitulo
4 reſtituenda ſunt. 4. Si habeas rem a poſſeſſore malæ fidei, v. gr. emiſti equum a fure, per ſe non furi, ſed domino reddere debes, qui ſolus jus in eam habet, non vero iniquus poſſeſſor, dico *per ſe*, nam ſi fur tibi nolit reddere pretium, niſi ei reſtituas equum, *Nav. Vaſq. Dicaſt. Leſſ. Metzger d. 33. art. 1.* & alii apud *Vivam opuſc. 2. qu. 2. art. 3.* dicunt furi eum licite reddi poſſe, etſi fur nunquam eum reddet domino, quod *Lugo d. 17. ſeſſ. 2. Sporer nu. 121.* etiam admittunt de emptore malæ fidei, quia res, ſive bona, ſive mala fide empta per hoc quod reddatur furi non ponitur in pejore ſtatu, quam eſſet, ſi nunquam fuiſſet empta: at probabilius contradicunt, *Cajet. Sot. Molin. Laym. Silvius quæſt. 62. art. 6. Croix lib. 3. part. 2. nu.* 100. Ratio eſt 1. emptor rei alienæ, ſi aliter pretium recuperare non poſſit, licite quidem permittere poteſt, ut fur mercem recipiat, quia habet jus ad ſuum pretium, pro quo nihil accepit, nec obligatur rem alienam cum tanto ſuo damno conſervare, ut fatentur omnes, non tamen licite poteſt eam furi reſtituere ſeu tradere, quia hoc non eſt permittere, ſed poſitive & proxime cooperari ad injuſtum alterius damnum, ſicut ſi latro velit auferre rem *tuam*, niſi tradas *alienam*, potes quidem permittere, ut accipiat rem alienam apud te exiſtentem, non tamen licite eam tradis. 2. Res a fure liberata apud emptorem meliorem ſtatum acquiſivit qui una cum re ad dominum pertinet, ergo qui eam furi reſtituendo ad pejorem ſtatum reducit, facit domino injuriam, ſicut qui rem alienam ex incendio, vel flumine ereptam iterum in flammas, vel flumen rejicit, etſi alius ipſi minetur æquale damnum, niſi iterum injiciat. 3. Dominus ab emptore poteſt juſte rem ſuam repetere, imo & tollere, ergo alter obligatur eam ipſi, & non furi reddere, ne detur bellum ex utraque parte abſque errore juſtum, *nec obſtat* quod forte ex ignorantia rem non repetat, nam per hoc jus ſuum non amiſit, & judex tenetur rem non furi, ſed domino adjudicare, ergo & tu reſtituere. *Dices* 1. emptor 5
reſtituendo rem furi reponit eam ex gravi cauſa in eodem ſtatu, in quo fuiſſet, ſi nunquam fuiſſet empta, ergo nec damnum, nec injuriam facit domino, etiamſi eam emerit mala fide, ſicut ſi quis a fure, ſive bona, ſive mala fide accepit canem alienum, ſin in via timeat ab ipſo morderi, poteſt canem citra domini injuriam dimittere, etſi prævideat eum rediturum ad furem. 2. Quamdiu fur detinet meum pretium, res empta necdum eſt a fure perfecte liberata, ſed eſt quaſi ſub actuali conflictu, ideoque licite reddi poteſt, ſicut ſi a fure extorſi pallium Petri, fur autem arripiat meum, licite ei reddo pallium Petri, ut recipiam meum: item ſi quis velit auferre burſam meam, niſi burſam Titii in foro inventam iterum illuc reportem a fure auferendam, licite reporto. 3. Ex gravi cauſa licet remote cooperari peccato alieno, ut cum communi dixi *Caſ.* 20. *n.* 2. ſic ſi fur velit auferre theſaurum meum, niſi oſtendam theſaurum Petri, licite hunc oſtendo, ergo

ſi fur

ſi fur nolit reddere mihi pretium, niſi reſtituam rem emptam, licite eam reſtituo, etſi forſan a fure retinendam. 4. Si Petrus mihi intentet mortem, niſi tradam gladium Pauli apud me depoſitum, licite eum trado, etiamſi ſciam quod eodem velit Paulum occidere, quia tradere gladium eſt actio de ſe indifferens, ideoque remote tantum cooperativa ad occiſionem Pauli, quam ponere licet ad evitandum æquale malum proprium; ergo reddere mercem furi etiam tantum eſt cooperatio remota, & per conſequens licita ad evitandum damnum æquale. Ecce rationes multum graves, ut vix judicari poſſit, an hæ oppoſitæ præponderent. Nihilominus Reſp. *Ad* 1. *N. C.* injuriam facit domino, non quia rem emptam reponit ad ſtatum primum, ſed quia eam privat ſtatu intermedio meliore jam acquiſito, aliud eſt de cane qui furi poſitive non reſtituitur, ſed ex gravi cauſa permittitur ſponte ad eum redire. *Ad* 2. *N. aſſ.* ſicut ſi pallium Petri a fure ereptum deportaſſes ad locum tutum, non poſſes illud furi poſitive reddere ſeu tradere, etſi poſſis permittere ut ipſe recipiat, ſic & mercem non potes reddere, bene tamen ex cauſa permittere, ut fur recipiat. Idem eſt de burſa reperta, & ad locum tutum deportata. *Ad* 3. *N. C.* reddens mercem tradit rem alienam furi, ideoque proximius cooperatur, quam qui eam nude oſtendit, & obinde dominus magis eſt invitus reſpectu hujus quam reſpectu alterius. *Ad* 4. *N. C.* tradens gladium Pauli metu mortis eſt in extrema neceſſitate, in qua Paulus non habet jus repetendi gladium, neceſſitas autem recuperandi pretium non eſt tanta, ut dominus mercis amiſerit jus eam repetendi.

6 Reſp. II. Debita vel bona incerta, hoc eſt talia, quorum dominus ignoratur, vel conveniri non poteſt, reſtituenda ſunt juxta explicationes ſequentes. 1. Bona incerta comparata ex delicto, v. g. furto, uſura, iniqua menſura, vel pondere, ſi facta pro rei qualitate, & valore diligenti inquiſitione dominus ſciri, vel conveniri non poſſit, reſtitui debent pauperibus. *S. Th.* 2. 2. *quæſt.* 62. *a.* 5. *ad* 3. *& ibid. Cajet. Bannes, Silvius, Covar. Molin. diſt.* 746. *Lugo d.* 6. *ſeſſ.* 12. *Viva opuſc.* 2. *q.* 2. *art.* 3. & ita definivit Alex. III. *C. cum tu de uſur. cap. nemo* 24. *quæſt.* 5. Ratio eſt, quia res quæ dominum habet non poteſt retineri illo non conſentiente, aut ſi dominus reperiri non poſſit, debet expendi juxta voluntatem ejus prudenter præſumptam, ſed bona incerta dominum habent, alias forent vacantia, vel derelicta, quæ fiunt primo occupantis, neque prudenter præſumi poteſt, quod dominus velit ea retineri ab injuſto eorum poſſeſſore, ne lucrum ex delicto reportet, ſed ſi ſibi vel ſuis hæredibus, aut proxime conſanguineis præſertim indigentibus reſtitui non poſſint, debent diſtribui in pauperes, vel ad quaslibet cauſas pias, ut communiter explicant DD. unde 7
ſi ipſe vere pauper, vel debitis ultra vires gravatus ſit, ea ſibi propria auctoritate retinere poteſt, niſi obſtet lex aliqua poſitiva, *Scot. Vaſq. Silv. Sanch. Illſ. t.* 4. *d.* 3. *nu.* 250. quod ſi dominus in particulari quidem ignoretur, ſciatur autem in communi, v. g. milites injuſte expilarunt oppidum, mercatores, caupones, piſtores mercibus, menſura vel pondere iniquo concives ſuos defraudarunt, etſi neſciant, quibus in particulari damnum illatum ſit, reſtitutio tamen facienda erit non pauperibus, ſed quoad fieri poteſt perſonis læſis per ſe, vel per virum probum, & in ultimo caſu minuendo pretium, vel augendo pondus & menſuram. 2. Bona 8
incerta ex contractu vel *inventione*, v. g. mercator ignotus loco vitri tradidit gemmam, loco cupri aurum, loco unius ulnæ duas, item inveniſti annulum pretioſum, aut viator ignotus ſarcinam in domo tua reliquit &c. ſi adhibita inquiſitione debita per publicationem, vel ſchedarum affixionem dominus reperiri non poſſit, probabilius hæc iterum reſtituenda ſunt ad cauſas pias. *S. Th. q.* 66. *a.* 5. *ad* 2. *Scot.* 4. *d.* 15 *q.* 2. *ad* 4. *Cajet. Navar. Leſſ. Laym. Viva opuſc.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 3. *& DD. cit.* Ratio denuo eſt, quod res aliena ſine conſenſu ſaltem præſumpto domini retineri non poſſit, præſumitur autem eſſe voluntas domini, ut dum res ſibi corporaliter reſtitui non poteſt, reſtituatur ad cauſas pias, in bonum animæ. Fatentur tamen plerique oppoſitam, quam docent *Scot. Medina, Sa, Dian. par.* 11. *t.* 4. *reſol.* 12. *Metzg. t.* 11. *d.* 27. *a.* 3. eſſe probabilem, quia incertum eſt, an voluntas domini ſit ut res ſua in cauſas pias erogetur vel non potius ut a poſſeſſore bonæ fidei aſſervetur, aut ſi aſſervari non poſſit conſumatur, diſtrahatur, & domino ſi forte compareat, æquivalens reſtituatur: optime diſtinguit *Lugo n.* 141. quamdiu ſupereſt ſpes aliqua inveniendi domi-

dominum, præſumitur dominus rem ſuam vel pretium ejus velle aſſervari, ſi nulla ſpes ſuperſit, tunc demum dari pauperibus. 3.
9 Inventor non debet credere cuivis dicenti rem eſſe ſuam, niſi id probetur ſufficientibus indiciis, ſi plures dicant eſſe ſuam dividenda eſt pro rata probabilitatis, aut in defectu probationum danda pauperibus. 4. Qui præmiſſa debita inquiſitione rem in pauperes vel pias cauſas expendit, domino comparente ad nihil tenetur, non ex re accepta quia rem non amplius habet, neque ex injuſta acceptione, nam quamvis eam forte accepit mala fide, v. g. furto, rapina &c. poſtquam tamen dominum invenire non potuit, culpam purgavit eam expendendo juxta voluntatem domini prudenter præſumptam; pari modo ad nihil tenentur pauperes vel loca pia, ſi rem jam abſumpſerunt, ſecus ſi adhuc exiſtat, tunc enim obligantur ex re accepta; quia diſtributio illa aliter fieri non potuit quam ſub conditione, ſi dominus re adhuc exiſtente non comparuerit, alias enim male geſtum eſſet negotium domini *Molin Silv. Laym. Diana. Petſch. p. 649.* 5. Si non præmiſſa
10 ſufficiente inquiſitione in dominum, res erogata eſt in cauſas pias & adhuc exiſtat, poſſeſſor rei tenetur primo, & in ejus defectu qui dedit, ſi res bona fide eſt conſumpta nec aliquis ex ea factus ditior, tenetur ſolus diſtributor. *Ratio eſt*, quia transferri non poterat rei dominium, cum dominus eſſet rationabiliter invitus, & qui dedit non præmiſſa debita inquiſitione domino fecit injuriam, *Azor. Leſſ. Bonac. de reſt. d. 1. q. 3. p. 4. nu. 18. 6.* Si fur bona fide ex ignorantia vel mandato confeſſarii non facta inquiſitione rem dedit pauperibus, & ab iiſdem conſumpta ſit, fur adhuc tenebitur ſolvere pretium ratione primæ acceptionis injuſtæ, ſicut ſi res apud ipſum ſine ejus culpa periiſſet, neque eſt voluntas domini ut ſic expendatur res ſua. *S. Anton. Nav. Rebel. Herinx d. 8. n. 209. Lug. d. 21. n. 59. Dicaſt. d. 3. n. 213. ſi dicas*, talis fecit quod potuit, & ignorans tenebatur obedire confeſſario; ergo creditor non potuit eſſe invitus, ut ſic fieret. Reſp. Fecit quantum potuit ad evitandum novum peccatum *C.* ad extinguendum debitum *N.* debitor ex delicto debet creditorem efficaciter reddere indemnem, unde ſi reſtitutionem commiſit confeſſario vel nuntio a creditore non aſſignato, qui rem retinuit, tenetur denuo ſolvere, ut fatentur omnes; ergo & tunc quando abſque inquiſitione, bona fide dedit pauperibus. *V. infra numer.* 24.

Reſp. III. Res *vacantes*, ut gemmæ & lapilli in littore maris, feræ in ſilvis, *derelictæ* vel pro derelictis habitæ, ut miſſilia principium, *theſauri* ultra memoriam hominum reconditi jure gentium fiunt primo occupantis, ideoque reſtitutioni obnoxia non ſunt, niſi ſub limitationibus explicatis *C.* 12. 11

QUÆR. II. Quo tempore reſtituendum?

Reſp. *Ut primum moraliter fieri poteſt poſt delictum vel notitiam rei alienæ, aut præfixum terminum in contractu*: eſt regula communis & certa; alias enim detineretur res 12
aliena domino rationabiliter invito; unde *deduces ſeqq.* 1. differre ſolutionem uno alterove die non eſt mortale, niſi domino grave damnum, vel incommodum ex dilatione cauſetur, imo ſi debitor non ſit ex delicto (quoad hunc enim dominus eſt plerumque magis invitus) & verum habeat ſolvendi propoſitum, ac dilatio ſolutionis domino non ſit damnoſa aut periculoſa, non eſt arguendus peccati mortalis, etiamſi per unam, alteramve ſeptimanam, imo & menſem ſolutionem differat. *Molin Laym. Tamb.* tres vero ſunt cauſæ, propter quas reſtitutio juſte differri poteſt. 1. Si creditor non ſit præſens nec aliquem ſtatuerit qui ſolutionem acceptet. 2. Si creditor etiam tibi debeat, & non ſolvat. 3. Si ſolutio fieri non poſſit ſine ſcandalo vel notabili damno in bonis animæ, famæ, vel fortunæ. 2. Si nullus in 13
contractu terminus eſt præfixus, ſolutio primum facienda eſt, quando creditor, ſecundum loci conſuetudinem eam exegerit, niſi forſan petere impediatur, vel a potentiore non audeat, tunc enim terminus ſolutionis erit qui prudenter judicatur eſſe de rationabili voluntate creditoris. 3. Si terminus præfixus eſt in favorem debitoris, ut in commodato, debitor poterit terminum prævenire, & citius ſolvere, quod ſi creditor acceptare nolit, & res individua pereat ſine culpa debitoris, interitus non huic, ſed creditori imputabitur. *Diana p. 1. t. 8. reſol.* 17. Quando autem terminus præfixus fuit in favorem creditoris, ut in locato ad certum tempus in cenſu pro annua penſione, tunc debitor regulariter terminum prævenire non poteſt, niſi ſoluto integro penſionis, vel locationis pretio; creditori vero non conceditur

ditur repetere rem ſuam ante terminum conventum, niſi debitor de fuga, vel non ſolvendo foret ſuſpectus, tunc enim cogitur, vel reddere, vel cautionem præſtare. 4. Qui iniuſte cum peccato mortali ſolutionem differt, tenetur ad omne lucrum ceſſans, & damnum obinde creditori emergens, ut per ſe patet; qui ſolutionem inculpabiliter differt ex naturali oblivione, vel impotentia, valde probabiliter excuſatur præſertim ſi non ſit debitor ex delicto, an idem teneat de eo, qui ſolutionem differt ad avertendum proprium damnum, dicam *Caſ. 47. num.* 4. 5.

4 Debitor, vel maxime ex delicto ſi poſſit, debet ſtatim totum debitum ſolvere, quamvis per partes, vel diſtincta delicta contractum, & ſi abſque cauſa velit ſolutionem differre, vel per partes ſolvere, non poteſt abſolvi, quia manet in actuali peccato, & dominus eſt rationabiliter invitus, quia habet jus ad totum debitum & poſſet intervenire impotentia, mutatio voluntatis vel aliud periculum. *Mol. Palao*, *Diana*, *Illſ. t. 4. d. 3. num.* 253. minus abſolvi poſſunt, qui ſolutionem differunt uſque ad mortem, vel poſt mortem committunt hæredibus; quia injuſte detinent aliena; & ſuos creditores exponunt periculo damnorum, præſertim ſi hæredes ſint potentes vel difficilis conventionis, aut ut fieri aſſolet in indagandis & obſervandis obligationibus defuncti negligentes, niſi periculum gravis infamiæ, vel ſcandali, aut alia juſta cauſa exigat reſtitutionem differri poſt mortem.

15 QUÆR. III. Quo loco & cujus expenſis reſtitutio fieri debeat?

Reſp. 1. *Debitor ex delicto* debet reſtituere in illo loco, ubi dominus rem ſuam erat habiturus, ſi res injuſte ablata, detenta, vel deſtructa non fuiſſet, & quidem ſuis expenſis, ut ſi Coloniæ abſtulit pecuniam, vel equum, & ea ſecum abduxit Viennam, tenetur ſuis expenſis ea reducere Coloniam, vel ſi dominus etiam rem ſuam tunc erat ducturus Viennam, debet reſtituere Viennæ, ſubtractis tamen expenſis, quas dominus in re ſua transferenda neceſſario feciſſet: ſi fur plures expenſas facere debuit, quam dominus erat facturus, & has deducere non poterit, ſuo delicto eas imputet, ſi vero minores expenſas fecit, qnam dominus facere debuiſſet, idque proveniat ex induſtria ſua, hanc diminutionem compenſare poteſt, ſecus ſi id contingat caſu, ex eo, v. g. quod vecturæ vel cambii pretium decreverit, pretium enim decreſcit domino. *Medin. Silv. Molin. d.* 725. *Leſſ. c.* 15. *dub.* 8. *Lug. d.* 20. *n.* 183. *Sporer a n.* 153. *Croix lib.* 3. *part.* 2. *n.* 361. Ratio horum eſt, quod æquitas juſtitiæ ſolum exigat, ut dominus rei ſervetur indemnis, ideſt tantum, & non plus habeat in rebus ſuis, quantum habuiſſet ſi res nunquam fuiſſet ablata, vel inique detenta, hoc autem fit, ſi fur ita reſtituat ut præmiſſum eſt, ergo &c. At quantas expenſas tenetur facere debitor ex delicto ad reſtituendam rem alienam? *Cajet. Navar. Covaruv.* & alii obligant ad expenſas quaſcumque poſſibiles, at nimis rigide; quis enim dicat, quod debitum ſex aureorum tenear ſolvere cum expenſis ſeu damno aureorum mille, id namque aperte repugnat charitati, melius igitur *Lugo num.* 191. dicit, debitorem obligari ad expenſas duplo majores, quam res debita valeat, ut ſi debeas centum, tenearis hos cum expenſis ſen jactura ducentorum ex tuis, ſi opus eſt, reſtituere, quia cum debitor ſit nocens & creditor innocens, ſaltem duplo major cauſa requiritur ad ſolvendum debitorem, quam privandum re ſua creditorem. Adhuc mitius loquuntur *D. Th. quæſt.* 62. *art.* 5. *ad* 3. *Scot. in* 4. *diſt.* 15. *art.* 4. *Haun. tom.* 2. *cap.* 3. *controv.* 8. *Vaſq. de reſtit. cap.* 10. *d.* 1. *Petſch pag.* 678. *Sporer num.* 161. Qui tantum obligant debitorem cum damo æquali & aliquantum majore, non autem cum damno duplo, triplo, vel decuplo, quia juſtitia non repugnat charitati, charitatem autem putant non permittere, ut debitor etiam ex delicto reſtituat cum damno notabiliter majore, quam eſt debitum, ideoque reſtitutio tunc differri poterit ad commodiorem occaſionem, aut ſi nulla ſpes commodioris occaſionis affulgeat, nec voluntas domini per litteras, vel aliter explorari poſſit, Reſtitutio ex præſumpto domini conſenſu facienda eſt proximis domini conſanguineis, vel hæredibus, aut in eorum defectum pauperibus. *Si dicas*: qui tenetur ad finem ſeu reſtitutionem, etiam tenetur ad media, & expenſas neceſſarias, ergo ſi opus eſt, ad triplo, vel decuplo majores, quam res ipſa valeat. Reſp. Tenetur ad expenſas debito proportionatas *C.* improportionatas & debitum notabiliter excedentes *N.* ut autem ſciatur, quænam expenſæ ſint proportionatæ, attendenda eſt conditio tam debitoris quam

creditoris , poteſt enim eſſe , ut debitori pauperi multo plus noceat damnum decem, quam creditori centum aureorum , aut e contra, ideoque & tuncrexpenſæ ultra duplum, vel triplum augendæ , vel e contra proportionaliter minuendæ ſunt. *Haun. l. c. Illſung. n. 223. Sporer n. 163.*

16 Reſp. II. *Debitor ex ſola re accepta* tenetur reſtituere in loco , in quo res de facto exiſtit, juxta ſeqq. explicationes. 1. Si dominus rei eſt abſens , v. g. viator in domo tua reliquit ſuam burſam, veſtem, vel ſarcinam , teneris eum per litteras monere , quid de re ſua fieri velit, ſi petat ſibi tranſmitti, tranſmittenda eſt , ſed expenſis domini, quia æquum non eſt , ut debitor in re aliena citra culpam ſuam damnum patiatur, ſi expenſæ excedant valorem rei , de præſumpto conſenſu domini res vendi , & pretium tranſmitti debet, ſi nec pretium , ſine majori , vel æquali expenſa tranſmitti queat, expectanda eſt melior occaſio , vel voluntas domini , aut ſi nulla horum ſpes ſit, res dari debet proximis domini conſanguineis, vel hæredibus, aut in horum defectu pauperibus, ut ſupr. ſi debitor inutiles expenſas fecerit has ipſe portare debet , & ſi inquirere neglexit, fiet deinceps debitor ex delicto, obligabiturque quantum illa
17 negligentia nocuit. 2. Si domino abſenti rem ſuam, vel etiam tuam tranſmittas per bajulum, ab ipſo in genere , vel in ſpecie deſignatum, vel cum ejus conſenſu electum, hic autem rem retineat, vel ſine tua culpa apud ipſum pereat, perit creditori, quia jam cenſetur rem acceptaſſe per ſuum deſignatum. *Lug. d. 8. n. 127.* idem dicit *La Croix n. 363.* ſi loco deſignati forte venerit alius, fingens ſe deſignatum , cujus fraudem advertere non potuiſti , quod verum eſt , ſi intuitu litterarum vel ſigni a creditore dati eum elegeris : ſecus ſi nullum ſignum creditor poſuerit, nec litteras ſcripſerit , tunc enim cenſetur a te ſponte electus , & dicendum, quod *C. ſeq.* 3. Si ipſe bajulum elegiſti non aſſignatum, & remittas rem domini in individuo, v. g. veſtem apud te depoſitam vel tibi commodatam, & hæc ſine tua culpa pereat, iterum ad nihil teneris, quia res regulariter perit ſuo domino, excipe niſi ſis debitor ex delicto, v. g. per tuum ſervum, vel confeſſarium remittis veſtem furto a te ablatam, quam ſi ſervus, vel confeſſarius retineat, teneris ejus pretium ſolvere domino vi injuſtæ acceptionis præteritæ, non aliter ac ſi apud te caſu periiſſet. *Rebel. Silvius, Leſſ. cap. 16. d. 6. n. 65. Molin. d. 754. Lug. d. 21. n. 59. Illſ. n. 365. Dices:* ſi fur non poſſit aliter reſtituere quam per confeſſarium , creditor prudenter præſumitur conſentire , ut res per confeſſarium reſtituatur, ergo ſi apud confeſſarium pereat, perit creditori. Reſp. Prudenter præſumitur conſentire ſalvo ſuo jure *C.* alias *N.* 4. Si ex te remittas rem tuam , verb. gr. pecuniam mutuo acceptam, tibi perit, quia illa pecunia permanet ſub tuo dominio, uſque dum creditor eam per ſe, vel per ſuum nuntium acceptarit , res autem perit ſuo domino.

18 Reſp. III. Reſtitutio *ex contractu* fieri debet in loco tacite , vel expreſſe per partes convento, debita ex contractu gratuito, donationis, legati, teſtamenti, tradenda ſunt in loco ubi exiſtunt , & ſumptibus donatarii, vel legatarii inde transferenda, quia gratis donans, vel legans non cenſetur ſe, niſi aliud expreſſerit, ad plus obligaſſe quam ut rem alteri relinquat pro libitu, ejus ſumptu & labore, ſi opus eſt, alio tranſportandam : res debita ex contractu mutui, depoſiti, commodati, locati &c. *per ſe* reſtitui debet, ubi eſt tradita, & quidem iſtius ſumptibus , in cujus utilitatem contractus eſt initus , niſi aliter ſit conventum.

CASUS XLVI.

De ordine Reſtitutionis ſervando inter creditores.

BErtholdus *ære alieno gravatus quærit ex confeſſario. 1. An poſſit ſolvere ex rebus apud ſe depoſitis , locatis , inventis , aut ex rebus emptis & non ſolutis . 2. An omnibus præferri debeant funeralia, alimenta , & medicamenta ſibi , & ſuis impenſa , jura facti teſtamenti & inventarii , mercedes ſervorum, aut pretium rei emptæ . 3. An debita certa præferri incertis . 4. An præferenda debita hypothecata , & quid ſi plures hypothecam habeant . 5. 6. An debita ex delicto præferenda debitis ex contractu , vel contra . 7 An inter debitores mere perſonales prior tempore ſit potior jure. An præferri poſſit primo petens, pauper , aut creditor , apud quem res debitoris exiſtit . 9. Quid ſi accepto pretio rem vendiderit & non tradiderit , an emptori præ*

Digitized by Google

præ omnibus res vel pretium reddi debeat. 10. *Quid ſi res uni oppignorata oppignoretur, vel vendatur alteri.* 11. *Aut debitor impotens legata, vel donationes acceptare nolit, aut alteri donationem faciat.* Pro reſolut.

1 QUÆR. I. Quid notandum circa ordinem reſtitutionis ſervandum inter creditores; de ordine debitorum dixi *Caſ.* 38. *num.* 21. Reſp. Si debitor habeat bona ſufficientia ad eluenda omnia debita, ſine ordine omnibus creditoribus ſatisfacere debet, ut per ſe patet, ſi vero non ſit ſolvendo omnibus, tenenda ſunt ſeqq.

1. Reſtitui debet res aliena, ſi adhuc apud debitorem in individuo exiſtat, ut ſi debitor habeat rem tuam apud ſe depoſitam, ſibi locatam, commodatam, vel a ſe inventam, furto ſublatam &c. tibi & non aliis quomodocumque privilegiatis eam tradere debet, quia res manſit tua, neque aliis reſtitutio fieri debet ex rebus alienis. Idem eſt, ſi debitor pro re ab Eccleſia, Fiſco, vel minore ſibi vendita, & tradita non ſolverit pretium, tunc etiam ex conſtitutione legum Eccleſia, Fiſcus, minor retinent dominium rei venditæ uſque dum ſolvatur pretium, uti ex *Leg. ſi procurator* 5. *de jure fiſci & Gloſſ. ibid.* donec *Molin. Leſſ. Caſtrop. Laym. apud Illſung. tom.* 4. *d.* 3. *n.* 190. quod *Cajet. Silveſt. Nav. Leſſ. l.* 2. *c.* 15. *dub.* 2. *Petſch. pag.* 657. extendunt ad quamcumque rem venditam, non ſolutam, neque per cautionem pignoris, vel fidejuſſoris aſſecuratam; in dubio tamen cenſetur venditor tradendo mercem, etiam tradere dominium, vel maxime ſi pretium jam acceptare nolit contentus fide emptoris, ut plerumque contingit, *Lugo d.* 20. *n.*
2 17. *Dicaſt. d.* 11. *n.* 15. 2. Ex bonis ipſius debitoris ante omnia debita etiam hypothecata ſolvi debent funeralia, medicamenta, & alimenta ſibi, uxori & liberis impenſa, item quod pro inventario, pro cuſtodia ſupellectilis & confectione teſtamenti neceſſarium fuit, *L. pen. ff. de relig. & ſumpt. funerum*; mercedes operariorum & famulorum ad neceſſarios uſus conductorum; quia hæc debita contrahuntur ex neceſſitate & potius in utilitatem quam fraudem creditorum; alias enim debitor magis fieret impotens, ſi nullus ei ſerviret, ex eadem ratione præferri poterit ſolutio rei emptæ ſaltem in continenti, quia debitor ex tali ſolutione non ſit impotentior, quia accipit æquale, *Vaſq. de Reſtit. cap.* 11. *dub.* 3. *Laym. num.* 3. 7. 8. *Illſung num.* 217. *Sporer. num.* 47. 3. Debita certa præferenda ſunt incertis. *S. Anton. Silveſ. Cajet. Silvius quæſt.* 62. *a.* 8. *Vaſq. num.* 9. *Lugo num.* 2. *Sporer num.* 24. *Croix lib.* 3. *p.* 2. *numer.* 373. Per debita autem incerta hic 3
non intelliguntur debita dubia; nam pro his plerumque non debetur reſtitutio, cum in dubio, an debeam, melior ſit conditio poſſidentis, ut dixi *Caſ.* 38. *num.* 18. ſed debita incerta hic vocantur, quorum creditor ſciri aut conveniri non poteſt. *Ratio* autem ſumitur ex eo, non quod creditor abſens vel ignotus minus jus habeat, quam præſens, ſed quod prudenter præſumatur velle, ut cum ſibi reſtitutio fieri non poteſt, fiat creditoribus certis; juvare enim debitorem imparem ad ſolvenda debita eſt opus pium, atqui debita incerta, poſtquam ſuo domino ſolvi non poſſunt, ex præſumpta domini voluntate converti debent in uſus pios ſecundum dicta *Caſ.* 45. *a n.* 6. ergo. 4. Hy- 4
potheca eſt jus, quo non tantum perſona, ſed etiam res aliqua immobilis in ſecuritatem debiti obligatur; ſi obligetur res mobilis vocatur pignus, unde patet quod debita hypothecata utpote jus in ipſam rem ſimul & perſonam habentia præferri debeant non hypothecatis, ideo enim datur pignus vel hypotheca, ut per ea debitum magis aſſecuretur. *L. cui C. qui potior eſt in pignore:* Hypotheca alia eſt *expreſſa*, quæ mutua partium conventione; alia *tacita*, quæ citra partium conventionem a legibus conſtituitur; talem uxor habet in omnia bona mariti ad recuperandam dotem: Item alia eſt *generalis*, quia dat jus in omnia bona debitoris, alia *ſpecialis*, quæ tantum dat jus in aliqua ejus bona; alia demum eſt *privilegiata*, quæ habet ſpecialem in jure prærogativam, ſeu jus præferentiæ præ aliis hypothecis, talem habet pupillus in bona Tutoris & rem ſuis pecuniis emptam, & ille qui dat mutuum ad emptionem vel extructionem rei, quam ſibi pactus eſt in pignus, item qui dat mutuum ad conſervationem rei alteri generaliter vel ſpecialiter hypothecatæ, & alii plures, de quibus magis ad Juriſtas quam Theologos ſpectat judicare; unde Confeſſarius ſuper his conſultus nihil præpropere decidat, ſed potius in rebus difficilioribus ad Civiliſtas remittat. 5. Inter 5
creditores hypothecarios præferendi ſunt,

qui priores ſunt tempore, juxta *Reg Jur.* 54. *in* 6. *qui prior eſt tempore, potior eſt jure*; ita ut tacita hypotheca prior præferri debeat poſteriori expreſſæ, prior generalis poſteriori ſpeciali, *Lugo a num.* 40. *Molin. d.* 536. *Vaſq. cap.* 5. *nu.* 6. *Illſ. n.* 199. *Ratio* eſt, quia per primam hypothecam res ipſa eſt obligata & inchoative facta creditoris; ergo cum ejus præjudicio in jus alterius tranſire non poteſt; *neque obſtat*, quod forte alteri jam ſit tradita; nam traditur cum onere reali prioris hypothecæ, excipe hypothecas privilegiatas, quæ non privilegiatis etiam tempore anterioribus ex ſpeciali juris diſpoſitio-
6 ne præferuntur. 6. Debita ex delicto non ſunt præferenda debitis ex contractu, vel e contra *Silveſ. Bann. Arrag. Vaſq. dub.* 2. *Dicaſt. n.* 24. *Lugo n.* 36. *Croix num.* 379. partim contra *Medin. Anton. Salon.* qui volunt præferri debita ex delicto, partim contra *Cajet. Tabien. Nav. Armilla*, qui docent præferenda eſſe debita ex contractu. *Ratio* noſtra eſt, quia unus non habet majus jus, quam alter, ſive enim ex furto vel rapina, ſive ex mutuo debeas aureum, non teneris reſtituere niſi cuilibet unum aureum, & quidem æque primo; nam quamvis creditor ex delicto quoad modum ſit magis invitus, quoad damnum tamen reale, quod ſolum in
7 reſtitutione attenditur, æquales ſunt. 7. Inter Creditores mere perſonales locum non habere regulam 54. *Qui prior eſt tempore, potior eſt jure*; ſed debere cuilibet Creditori plus vel minus ſolvi juxta majus vel minus debitum, docent *Baldus. Anton. Silveſt. Bannes, Silvius Nav. Leſſ. c.* 15. *dub.* 16. *Illſ. n.* 215. *Sporer. nu.* 43. *Rationem* ſumunt tum ex lege civili ita diſponente, tum ex eo, quod omnes videantur habere æquale jus: non minus tamen probabile, imo ex ratione videtur probabilius, quod inter creditores mere perſonales præferri poſſit & debeat, qui habet creditum tempore prius & antiquius. *D. Th. opuſ.* 83. *c.* 8. *Gabriel. Medin. Valent. Salon. Suar.* aliique apud *Lugo. n.* 146. Probatur 1. ex dicta Reg. 54. in 6. a Bonif. VIII. generaliter tradita; *qui prior eſt tempore, potior eſt jure*, & *Gloſ. ibid.* per quam corrigitur jus civile, ſi alicubi eſt contrarium. 2. Prioritas temporis dat prælationem non tantum habenti jus in re; ſed etiam habenti jus perſonale; nam hoc ipſo quod quis ſe ex mutuo, v. g. obliget primo creditori, implicite ſe obligat ad non ponenda impedimenta huic ſolutioni, ergo tenetur ſe non obligare aliis creditoribus, niſi ſalvo jure prioris, alioquin primum exponit periculo amittendi in toto vel in parte ſuum debitum & jus quæſitum. *Si dicas*: hoc tantum tenere, ſi eadem perſona pluribus eſt obligata ad eamdem rem determinate, v. g. pluribus promiſiſti matrimonium, pluribus eamdem rem vendidiſti & non tradidiſti, pluribus eamdem rem oppignoraſti, in his omnibus planum eſt, quod præferri debeat primus, non vero, ſi pluribus te obligaſti ad quid indeterminate. *Contra* eſt, ſi duobus obligaſti laborem tuum pro una die indeterminato hujus ſeptimanæ, ſi non potes laborare niſi die uno, debes laborare pro primo; ſi duobus vendidiſti unum ex tuis equis indeterminate, ſi omnes moriantur præter unum, debes hunc dare primo; item in debito reali ſi eamdem domum duobus pro debito oppignoraſti, quia utrique erat ſufficiens, ſi ex poſt deteriorata non ſufficiat niſi uni debito, debet præferri primus, ut fatentur omnes; ergo idem dicendum in debito perſonali. 8. *Nav. c.* 17. *nu.* 53. *Laym. num.* 7. *Silvius. concl.* 8. *Illſ. num.*
319. *Sporer. nu.* 45. docent inter creditores 8
æquales præferri poſſe primo petentem, quia jura favent vigilantibus, *ideoque non revocatur ab eo quod ante alios accepit* L. *pupillus.* L. *quod autem, quæ in fraudem*: hæc ſententia eſt probabilis, quia citatæ leges ſunt juſtæ; ideoque ſecundum hanc ſententiam moneri poteſt amicus, ut primo petat, vel maxime ſi ſit pauper, imo pauperem ſimpliciter præferri poſſe docet *S. Th. op.* 73. *c.* 18. *Silveſt. Arrag. Salon. Rebel. l.* 2. *q.* 19. *n.* 13. *Laim. l. c.* Quia ſicut auferendo, ita & non ſolvendo, pauperi ceteris paribus majus infertur damnum quam diviti, recedendum autem videtur prius a majori nocumento, quam minori, ſed hæc ratio parum probat, alias enim unus dives, cui plus debetur, non eſſet præferendus alteri, cui debetur minus, ideo communior ſententia docet titulum paupertatis per ſe nullam dare præferentiam, niſi in extrema & forte etiam in gravi neceſſitate, quia pauper per ſe non majus jus habet ad rem ſibi debitam quam dives. 9. Si res debitoris apud me exiſtat mihi non oppignorata, non poſſum ex ea totum debitum meum ſubducere, ſed attendere debeo, an non alii habeant jus præferentiæ, aut ſi habeant jus æquale, debeo cum eis pro rata concurrere. *Mendo d. q.* 4. *Lug. d.* 16. *n.* 126.

§ 126. 10. Si ære alieno gravatus rem aliquam vendiderit ſed non tradiderit, ipſe autem receperit pretium, debet emptori tradere rem vel reddere pretium, antequam ulli alii creditori etiam hypothecario ſatisfaciat, quia ante traditionem rei venditæ ex jure non acquiritur dominium pretii, intellige ſi pretium adhuc ſeparatim exiſtat; nam ſi venditor illud ſuis pecuniis indiſcernibiliter miſcuerit, acquiſivit ejus dominium. *L. ſi alieni nummi* 20. *ff. de ſolut.* ex illo autem, cujus debitor dominium habet, prima ſolutio fieri debet creditoribus hypothecariis: probabiliter tamen contradicunt *Rebell. Caſtrop.* & alii, volentes adhuc primo debere ſatisfieri illi, cujus pecuniæ (idem eſt de aliis miſcibilibus) cum alienis inique permiſtæ ſunt; *Rationem* dant, quia totus cumulus pecuniæ videtur obligatus creditori ratione injuſtæ miſtionis, & pecunia aliena adhuc
10 phyſice in cumulo exiſtit. 11. Qui rem alteri oppignoratam cum ejus præjudicio de novo oppignorat, vel vendit, peccat contra juſtitiam, & primus creditor poterit ex ea ubicumque extiterit ſolutionem accipere, quia pignus & hypotheca eſt onus reale, cohæ-
11 rens rei, quocumque devenerit. 12. Debitor ſciens ſe non eſſe ſolvendo peccat contra juſtitiam, ſi donationes vel legata, ex quibus ſolvere poſſit, acceptare nolit, multo magis ſi res ſuas alteri donet, mutuo det vel aliter alienet cum præjudicio creditorum, quia facit ſe voluntarie impotentem ad hoc, ad quod ex juſtitia obligatur. *Molin. Bon. Sanch. Lugo d.* 20. *n.* 137. *Haun. t.* 2. *n.* 497. donatio tamen vel alienatio eſt valida, quia eſt ſuorum dominus, ideoque qui bona fide accepit, licite retinere poteſt, quod *Molina. Nav. Caſtrop. Leſſ. dub.* 19. etiam extendunt ad eum, qui mala fide ſeu conſcius impotentiæ acceptavit, niſi induxerit, ut daret, quia tunc ajunt non cauſat debitoris impotentiam, ſed eam ex juſta cauſa propriæ utilitatis permittit. E contra *Rebell. Vaſq. dub.* 3. *Lugo n.* 113. probabilius dicunt, eum teneri ad reſtitutionem, non quidem ex re accepta, quia factus eſt rei dominus, ſed ex injuſta acceptione, quia acceptando init contractum creditoribus damnoſum; ergo non tantum permittit, ſed poſitive concurrit ad alterius damnum, & quidem non per actionem indifferentem, ſed neceſſario cum damno creditoris conjunctam, idque non pro avertendo damno proprio, ſed pro lucro; ſicut ergo nemo dicet licere ob lucrum furi accomodare ſcalam, vel eum juvare ad exurendas ædes alienas, ſic nec licebit rem a debitore impotente acceptare cum damno creditorum, & ideo pro tali caſu creditoribus in foro externo conceditur actio reſciſſoria. *L.* 1. *L. ſi debitor L. ult. ff. quæ in fraudem*, qua intra annum ab habita facti notitia poſſint petere reſciſſionem contractus in illorum fraudem initi, ita ut res debitori reſtitui debeat, etiam non recepto pretio, niſi pretium adhuc exiſtat vel in quantum debitor ex eo factus eſt ditior, hæc tamen actio non datur contra tertium, ad quem res bona fide tranſlata eſt. *Leges cit.*

CASUS XLVII.

De Cauſis a reſtitutione excuſantibus.

Curtius *multa debet, ex variis tamen cauſis putat ſe a reſtitutione excuſatum.* 1. *Quia ſi reſtituat, ipſe vel uxor erit in periculo deſperationis, furtorum aut extremæ neceſſitatis vel infamiæ, quamvis creditor ſit in neceſſitate pari.* 2. *Cogetur ſtatum ſuum dimittere, parcius vivere, vel omnia quæ habet reſtituere.* 3. *Quia reſtituere non poteſt ſine gravi damno aut lucro ceſſante, licet æquale vel minus etiam patiatur creditor.* 4. *Quia putat ſe ſolutionem ex juſta cauſa differre, arguit ſe liberum a compenſatione damni vel lucri ceſſantis creditori.* 5. *Quia creditor debitum remiſit putans eum non eſſe ſolvendo, vel ſaltem credit aut dubitat, an remiſerit, eo quod publice ob furtum fuerit punitus.* 6. *Quia creditori aliquid donavit immemor debiti vel ſimulavit ſe donare, cum tamen daret animo ſolvendi.* 7. *Quia ſolvit creditoris creditori.* 8. *Vel impetravit compoſitionem Papalem.* 9. 10. 11. *Quia ceſſit foro jurans ſe nihil occultaſſe, cum tamen occultaverit, & ex poſt acquiſierit.* 12. *Et quamvis poſſet in ſæculo manens ſatisfacere, tamen religionem ſua ſecum portans ingreditur.* 13. *Prætexens quod ſit in periculo ſeductionis.* 14. 15. *Quod debita ſint incerta.* 16. *Vel ex promiſſione gratuita,* 17. *Et dubitet an in ſæculo notabile quid lucrari poſſit.* 18. 19. *Vel ſaltem diu deberet manere in ſæculo.* 20. *Profeſſus proprio labore, donatione, legato & e fru-*

e fructibus beneficii multa acquirit , & tamen nec ipſe , 21. *Nec Monaſterium quidquam creditoribus ſolvit*.

Variæ ſunt cauſæ de quibus dubitari poteſt, an ſufficiant ad juſte differendam vel plane omittendam ſolutionem , ut 1. Impotentia. 2. Remiſſio creditoris . 3. Compenſatio , de qua ſatis dixi *Caſ.* 32. *num.* 7. 4. Præſcriptio, de qua *V. Caſ.* 23. 5. Interitus rei apud bajulum vel confeſſarium, de quo *Caſ.* 47. *numer.* 23. 6. Incertitudo debiti de qua *Caſ.* 38. *numer.* 18. 7. Donatio facta creditori vel ſolutio facta creditori creditoris 8. Ceſſio fori . 9. Compoſitio Papalis . 10. Ingreſſus in religionem . His examinatis clarebit reſolutio caſus . Igitur

QUÆR. I. Qualiter a reſtitutione excuſet impotentia?

Reſp. Impotentia alia eſt phyſica, quando quis nec in re nec in ſpe habet , unde reſtituere poſſit ; impotentia moralis eſt , quando quis abſolute quidem poteſt ſatisfacere , ſed nonniſi cum animæ , corporis , famæ, libertatis , juſti ſtatus aut bonorum temporalium jactura ſecundum ſequentes explicationes.

1 1. *Probabile periculum animæ* eſt juſta cauſa differendi & omittendi ſolutionem quamdiu periculum durat, ut ſi debitor ob reſtitutionem eſſet lapſurus in deſperationem , filii ob inopiam in furta vel latrocinia , uxor vel filia proſtituenda. *Scot. in* 4. *diſt.* 15. *q.* 2. *Rebell. Nav. Bonac. Leſſ. l.* 2. *c.* 16. *dub.* 1. *Ratio eſt*, quia creditor non poteſt eſſe rationabiliter invitus , ut debitor pro ſalute animæ ſuæ aut ſuorum tamquam bono longe eminentiori reſtitutionem temporalium differat.

2. Excuſat *periculum vitæ*, ſeu neceſſitas extrema, quando ſcilicet debitor facta reſtitutione ex defectu alimenti vel medicinæ ordinariæ eſſet moriturus. *Ratio eſt*, quia pro avertenda neceſſitate extrema licet aliena ſurripere , ergo multo magis retinere , ſeu ſolutionem differre , niſi creditor ante debitorem in ſimilem neceſſitatem jam inciderit, vel inciſurus ſit , niſi debitum reſtituatur ; tunc enim creditor titulo juſtitiæ & charitatis præferri debet; ſi vero creditor ſimul cum debitore exiſtat in neceſſitate extrema , poteſt rem creditoris licite retinere, quia tunc melior eſt conditio poſſidentis. *V. Caſ.* 32. *num.* 1. ubi *num.* 6. etiam dixi, ad quid teneatur qui rem alienam apud ſe depoſitam, furto ablatam aut mutuo acceptam in extrema neceſſitate conſumpſit.

3. Excuſat *jactura libertatis vel famæ* , ut reſtituere non poſſis, niſi te ipſum vendendo vel dando ſuſpicionem gravis & occulti criminis ; ſi tamen reſtitutio abſque infamia fieri poſſet per tertium , v. g. Confeſſarium ; aut ſi res ipſa non poſſet ſine nota reſtitui, poſſet vero ejus pretium, ad hoc foret obligatio : deinde infamia debet eſſe notabilis, hinc homo de furto jam infamatus tenetur reſtituere , etiamſi de novo veniat in ſuſpicionem furti , quia illud aliquale infamiæ augmentum, non eſt tantum, ut innocens propterea re magni momenti privari debeat.

4. Excuſat *jactura ſtatus juſti & honeſti*, 2 ut ſi homo nobilis pro facienda reſtitutione deberet omnia bona ſua vendere, famulos, arma, equos &c. dimittere, civis primarius exercere artem mechanicam , artifex vendere artis ſuæ inſtrumenta & mendicare ; talis poteſt ſolutionem differre , vel per partes ſolvere , etiamſi ſit debitor ex delicto. *Scott. Gab. Ang. Palud. Bannes . Salion. Azor. p.* 3. *l.* 4. *c.* 39. *Silvius* 2. 2. *qu.* 62. *a.* 8. *Ratio eſt*, quia creditor tunc non poteſt eſſe rationabiliter invitus , cum debitor ſit vere in gravi neceſſitate, & mutatio ſtatus plerumque conjuncta eſt cum gravi dedecore & infamia debitoris, filiorum , ac familiæ. *Dixi* 1. *jactura ſtatus*; nam aliqualis ejus diminutio non excuſat, ſic debitor omnium conſenſu ut ſolvere poſſit, tenetur parcius vivere , de ſplendore apparatus , conviviorum , equorum , famulorum , ludorum &c. remittere ; quia hæc non ſunt ad ſtatum ſimpliciter neceſſaria, ſed ſolum ad ejus ſplendorem & pompam, & hæc diminuere non tam eſt neceſſitatis quam modeſtiæ; unde verſantur in peſſimo ſtatu, nec abſolvi poſſunt, qui debitis gravati nihil de ſplendore, & luxu remittunt, & quod pejus eſt, nequidem deſuper ſe in confeſſionali accuſant. *Dixi* 2. jactura ſtatus juſti, ut ſi ſatrapa, vel prætor ad ſolvenda debita , vel occultas rapinas cogeretur officium ſuum juſte acquiſitum vendere, ſi vero ſtatus ſit injuſtus, conſiſtens, v. g. in ſola opulentia per furta , fraudes , uſuras acquiſita ; non eſt dubium quin ipſe, & ejus hæredes teneantur hæc omnia cum jactura ſtatus , ad quem

Digitized by Google

quem nullum jus habent, aut uſq; ad mendicitatem in qua ante fuerant reſtituere, niſi forſan excuſat periculum graviſſimæ infamiæ, carceris vel pœnæ publicæ. *S. Ant. Scot. Henriq. Nav. Leſſ. Tamb. Laym. cap.* 2. *n.* 2. *Bonac. d.* 1. *qu. ultim. p.* 1. idem eſt, ſi amiſſio ſtatus vel damnum, quod ex reſtitutione timetur, conſiſtat in ſola carentia rei, quam quis reſtituere debet, tunc enim non dimittet ſtatum ſuum, ſed relinquet alienum. *DD. cit. Lug. d.* 11. *n.* 7. *Silv. ſup.*

3 5. Si debitor ex reſtitutione pateretur damnum notabiliter majus, quam pateretur creditor ex dilatione ſolutionis, juſte ſolutionem differre poteſt, etiamſi ſit debitor ex delicto, modo damnum minus quod creditor patitur paratus ſit reſarcire; idem eſt ſi creditor nullum pateretur damnum, debitor vero ex dilatione poſſet facere ingens lucrum, *Ratio* utriuſque *eſt*, quia creditor tunc quoad dilationem ſolutionis non poteſt eſſe rationabiliter invitus &c. Si debitor, & creditor ſint in æquali neceſſitate gravi, vel in periculo æqualis damni, melior eſt conditio creditoris, & res reſtitui debet, ſive ſit debitor ex delicto, ſive ex contractu. *Scot. Nav. Salm. t.* 13. *de reſt. c.* 1. *Laym. ſup. Metzg. t.* 12. *d.* 35. *a.* 1. *num.* 5. *Dicaſt. d.* 10. *n.* 30. *Ratio eſt*, quia creditor habet jus ad ſolutionem, ergo in pari caſu præferri debet.

4 6 Præcipua hic difficultas eſt, utrum ille, qui ob gravem ſuam neceſſitatem vel periculum notabilis detrimenti juſte ſolutionem differt, teneatur creditori ultra rem debitam, ſolvere damnum lucri ceſſantis? Reſp. plurimi cum *Rebell. Leſſ. Lugo d.* 21. *n.* 16. *La Croix l.* 3. *p.* 2. *n.* 252. obligari debitorem ex delicto, quia injuſta acceptio quæ præceſſit eſt cauſa illius damni: *Diana p.* 11. *t.* 2. *R.* 14. requirit, ut damnum illud ſit præviſum, alias enim non eſt voluntarium & non tam prima acceptio, quam juſta dilatio eſt cauſa iſtius damni; econtra ſi non ſit debitor ex delicto, dicunt non obligari ad damnum ex juſta dilatione creditori ſecutum, putantque aliqui id eſſe certum, ſed immerito; nam valde probabile, & mihi probabilius eſt, quod etiam debitor ex contractu vel re accepta, ſi pro ſua neceſſitate vel damno avertendo differat reſtitutionem, teneatur creditori vel domino rei compenſare lucrum & damnum ex dilatione emergens. *Navarr. l.* 4. *capit.* 4. *num.* 56. *Rebel. l.* 2. *qu.* 18. *ſect.* 4. *Silvius art.* 8. *concl.* 3. *Molin. to.* 3. *d.* 754. *numer.* 3. *Laym. num.* 2. *Metzg. num.* 8. *Dicaſt. nu.* 75. *Ratio eſt*, quia creditor non tenetur in dilationem iſtam conſentire, niſi ex charitate, quantum opus eſt pro avertendo actuali damno vel gravi neceſſitate proximi; ſed ad hoc opus non eſt, ut in dilationem conſentiat gratis abſque onere reſarciendi damnum, quod in ejus gratiam patitur: ſi enim in extrema neceſſitate non tenear proximo, qui eſt ſolvendo, vel alibi habet, concedere rem meam gratis abſq; onere reſtituendi, ut cum communiſſima dixi *Caſ.* 17. *num.* 6. & certum eſſe dicit ipſe *Lugo d.* 26. *num.* 170. ergo multo minus pro avertendo damno, vel neceſſitate gravi: & certe iniqua eſſet conditio creditoris, inquit *Laym. loc. cit.* ſi debitor v. g. mutuatarius vellet in ſuum commodum; vel ad præcavendum majus damnum ſuum ſolutionem differre, non recipiendo in ſe onus reſarciendi damnum minus, quod obinde creditor patitur, & huc inclinat *Lugo d.* 18. *n.* 93. citans *Leſſ.* quamvis enim creditor in tali neceſſitate non poſſit eſſe rationabiliter invitus, quod debitor retineat, & utatur pecunia ſibi debita, merito tamen eſt invitus ut utatur non compenſando damnum ſibi obveniens; ſicut ſi ad ſalvandam vitam tuam indigeas equo meo, non poſſum eſſe invitus quoad ejus uſum, teneris tamen ſi ſis ſolvendo refundere damnum, quod equus, vel ego inde paſſus ſum, ut fatentur omnes.

QUÆR. II. Qualiter excuſat remiſſio creditoris.

5 Reſpond. *Excuſat libere facta ab eo, qui remittere poteſt*, dicitur 1. *libere facta*, quia ſi fiat ex dolo, vi, vel injuſto metu, verbi gratia, quia debitor ſe finxit pauperiorem, vel plura damna paſſum, quam eſt, aut ſimulavit debitum eſſe incertum, cum tamen ſit certum, vel alia falſa allegavit aut remittatur pars ne amittatur totum, vel ſolutio injuſte differatur, tunc remiſſio eſt nulla, manetque debitor obligatus ad compenſandum damnum: res certiſſimæ veritatis ſed iniquiſſimæ praxeos: ſi quis prudenter credat dominum nolle ſibi debitum reſtitui, vel liberaliter donaturum, ſi rogaretur, non tenetur reſtituere, *Gometz tom.* 3. *cap.* 5. *num.* 1. *Molin. d.* 68. *num.* 3. *Dicaſtill. nu.* 113. *Metzg. art.* 5. *n.* 1. *Ratio eſt*, quia tunc adeſt voluntas do-

mini

Digitized by Google

mini prudenter præſumpta, unde infert *Lugo n.* 53. furta filiorum, ſervorum, aliorumque ſæpe a reſtitutione excuſari, eo quod pater, vel herus, ſi rogaretur, reſtitutionem libenter remitteret, etſi ſuper facto multum fuerit indignatus &c. ſi ex poſt reſcias, dominum revera fuiſſe invitum, teneris reſtituere rem, non tamen damnum ex dilatione ſolutionis ſecutum, quia dilatio non fuit culpabilis: in dubio, an dominus eſſet debitum remiſſurus, reſtituendum eſt, vel petenda remiſſio, quia obligatio ſolvendi poſſidet, a qua per remiſſionem dubiam non liberaris. *Sed quid*, ſi debitor ob furta vel damna cauſata morte plectatur, an hoc ipſo illi ejuſque hæredibus cenſeatur remiſſa reſtituendi obligatio. Reſp. Nequaquam, ſi res furtivæ adhuc exiſtant, vel ejus hæredes exinde facti ſint ditiores, aut ſumma reſtituenda ſit valde gravis, vel denique domini ob ignorantiam aut aliud impedimentum reſtitutionem petere non poſſint; tunc enim præſumi non poſſunt reſtitutionem remittere. *Sanch. Leſſ. Vaſq. Molin. d.* 84. aliud eſt de damnis ſecutis ex homicidio; nam homicida ad inſtantiam partis condemnato, ſi hæredes defuncti non petant reſtitutionem damnorum, cum facile poſſint, cenſentur eam remittere. *Scot. in* 4. *diſt.* 15. *quæſt.* 3. *Salon.* 2. 2. *quæſt.* 62. *art.* 1. *Molin. numer.* 8.

QUÆR. III. An excuſetur, qui, imme-
6 mor debiti aliquid donavit creditori?

Reſp. I. Affirmant *Diana*, *Rebellus*, *Cardenas apud Croix n.* 452. qui conſentit, ſi donans ita comparatus fuit, ut non dediſſet gratis, ſi fuiſſet memor debiti; tunc enim adfuit voluntas interpretativa extinguendi debitum, quæ videtur ſufficere; ſicut qui ex juſtitia tenetur orare Horas, ſi oravit ex devotione, ſatisfeciſſe cenſetur, quia præſumitur prius voluiſſe ſatisfacere obligationi juſtitiæ, quam meræ devotioni; ſed rectius contradicunt *Salas*, *Lopez. Sanch. Leſſ. l.* 2. *c.* 37. *n.* 11. *Laym. l.* 3. *t.* 2. *c.* 12. *n.* 9. *Ratio eſt* quia legi certæ non ſatisfit per ſolutionem ſolum probabilem, & incertam, ut oſtendi *Caſ.* 5. *a n.* 18. & immemor debiti ſimpliciter voluit dare gratis, contra quam voluntatem expreſſam non prævalet voluntas interpretativa, alias vix ulla valeret donatio, quia facile adeſt cauſa, quam ſi ſciviſſet donator non dediſſet: nec tenet paritas de recitatione Horarum, nam obligatio ſolvendi debitum deſcendit ex propria hominis voluntate, ideoque debitor facere poteſt, ut præſtita gratis materia debita perſeveret obligatio; e contra obligatio recitandi Horas non eſt immediate ex electione hominis, ſed ex præcepto Eccleſiæ, adeoque homo facere non poteſt ut præſtita materia præcepta maneat obligatio, idque patet a poſteriori, quia præcepto Horarum ſatisfit, etiamſi quis eas recitet cum animo non ſatisfaciendi præcepto ſed repetendi, ut habet *communis*; certum autem eſt non ſatisfieri debito juſtitiæ, ſi ſcienter aliquid detur cum expreſſo animo non ſatisfaciendi, ſed donandi gratis. *V. Caſ.* 6. *n.* 19. unde patet te non liberari a debito juſtitiæ, ſi Cajo creditori, vel ejus filio procuraſti officium niſi conſentiat, minus ſi procuraſti beneficium Eccleſiaſticum, quia hoc tamquam quid ſpirituale cum temporali compenſari non poteſt.

Reſp. II. Si exterius quis ſimulet ſe dare gratis, interne autem velit extinguere debitum juſtitiæ, ſatisfacit, ut fatentur omnes: ſed quid, ſi prævideat intuitu donationis ſibi aliquid redonandum? Reſp. Id acceptari, vel retineri non poſſe, quia datur ex errore & intuitu gratuitæ donationis, quæ tamen gratuita non eſt: excipe niſi forte nec redonatio declinari, nec reſtitutio ob ſuſpicionem criminis alia via (quod rarum eſt) fieri non poſſet.

QUÆR. IV. An excuſet ſolutio facta cre- 7
ditoris creditori? Reſp. *Affirm.* ſi debitum ſit ejuſdem rationis, nec alius creditor ſit præferendus, aut ſi debitum tale ſit ut creditor creditoris potuerit uti compenſatione, *Silv. V. ſolutio Medin. q.* 3. *Molina t.* 3. *d.* 473. *Rebel. Dicaſt. Croix n.* 453. quod *Lugo n.* 146. etiam dicit locum habere in foro externo; *Ratio eſt*, quia ſolvendo tuo creditori acquiro jus, quod ille habet contra te; ſed hoc jus eſt æquale cum illo jure quod contra me habes, ut ſuppono; ergo illa jura mutuo extinguuntur & compenſantur.

QUÆR. V. Qualiter excuſet compoſitio 8
cum Papa? Reſp. Compoſitio papalis eſt actus, quo Papa majorem partem debiti remittit, ut minor pars ad uſum pium impendatur; debita autem quæ Papa remittit, vel ſunt incerta, vel ſunt debita ex lege Eccleſiaſtica, in qua diſpenſare poteſt Papa, ut ſunt præſentiæ, vel redditus Eccleſiaſtici a Canonico non præſente, vel non reſidente perceptis

cepti; poſſe autem Papam ejuſmodi compo-
ſitionem concedere, docent *Molin. Leſſ. Dian.*
Lugo d. 21. *a n.* 91. quos ſi lubet, vide. Apud
nos Germanos in uſu non eſt.
9 QUÆR. VI. Quid circa ceſſionem fo-
ri? Reſp. 1. Ceſſio fori, qua quis omnia
bona ſua cedit, & relinquit inter creditores
dividenda, non excuſat in conſcientia, quo-
minus redeunte meliori fortuna reliquum
ſolvere teneatur, *communis DD. Ratio eſt*,
quia hoc privilegium fundatur in impoten-
tia debitoris, ceſſante ergo impotentia ceſ-
ſat ejus effectus, ſeu excuſatio a reſtitutio-
ne; per conſequens ſi debitor honeſto labo-
re meliorem ſtatum acquirere poſſit, ad hoc
tenetur, & compelli poteſt; qui enim te-
netur ad finem, tenetur ad media ordina-
10 ria, & neceſſaria. 2. Cedens foro niſi ſit
debitor ex delicto, aut ſua dilapidando ſe
in iſtas anguſtias conjecerit (huic enim non
favere leges docent *Molin. Laym. Silvius l.*
c. Metzg. a. 2. *num.* 3.) in jure habet privi-
legia, primum ut liberetur a carcere, &
vexa creditorum, ſecundum ut de bonis ex
poſt acquiſitis non poſſit conveniri niſi in
quantum commode ſolvere poteſt, *l.* 4. 5.
6. *ff. de ceſ. bon.* §. *ult. inſt. de act.* Iiſdem
privilegiis, etſi foro non cedant, gaudent
clerici debitis gravati *cap. Odoardus de ſo-*
lut. & perſonæ qui ſibi mutuo alimenta de-
bent, ut pater adverſus liberos, liberi ad-
verſus patrem. *l.* 16. *&* 17. *ff. de re jud.*
item maritus adverſus uxorem repetentem
dotem *l.* 17. *cit.* Patronus adverſus liber-
tum, ſocius adverſus ſocium; item milites
armatæ militiæ conveniri non poſſunt ultra
quod ſalva ſua conditione præſtare poſſunt,
l. 6. *&* 18. *eod.* mulieres quoque honeſte
viventes incarcerari non poſſunt, per *Auth.*
hodie Cod. de cuſt. reor. quod privilegium
Haun. tr. 2. *cap.* 4. *contr.* 2. cum *commu-*
ni DD. extendit ad perſonas nobiles, illu-
ſtres, Doctores, & Profeſſores, ex *l. medi-*
cos 6. *c. de prof.* 3. Cedens bonis in con-
11 ſcientia occultare, & ſibi reſervare poteſt
neceſſaria alimenta, quibus ipſe, uxor &
filii ejus ſecundum ſtatum ſuum parce &
honeſte vivant, idem poſſunt uxor, & li-
beri mortuo patre debitis gravato, quia his
ex bonis paternis jure naturæ debetur ho-
neſta ſuſtentatio; & mendicitas, ſeu muta-
tio ſtatus incurrenda eſt cauſa juſta diffe-
rendi ſolutionem, ideoque ſimiles debitores
in judicio interrogatos jurare poſſe ſe nihil
occultaſſe, ex *Dian. Tamb. docet Sporer n.*
98. ſubintelligendo nihil non debitum ipſis
ex jure naturæ.
QUÆR. VII. Qualiter excuſet ingreſſus 12
in religionem? Reſp. 1. Certum eſt pecca-
re mortaliter, qui cum ſit ſolvendo, Reli-
gionem ingreditur non ſolutis creditoribus,
neque facta ſufficiente diſpoſitione ad ſol-
vendum; quia obligatio juſtitiæ prævalet
operibus conſilii, atque ingredi Religionem
eſt opus conſilii, & obligatio ſolvendi eſt
ex juſtitia, ergo. Secuta tamen profeſſio
ſpectato jure naturæ eſt valida, quia vali-
da eſt traditio perſonæ nemini debitæ, ſed
perſona quæ per profeſſionem Religioni tra-
ditur, in ſe non eſt debita, ſed tantum
ejus bona, ergo. Dixi, *ſpectato jure natu-*
ræ; nam Sixt. V. A. 1587. debitores ſuper
vires ære alieno gravatos recipi graviſſime
prohibuit, eoſque ad profeſſionem inhabiles
reddidit, quam inhabilitatem relicta prohi-
bitione ex poſt ſuſtulit Clem. VIII. quę ta-
men prohibitio non ligat Moniales, ut in
alio motu proprio declaravit ipſe Sixt. V.
teſte *Lugo d.* 21. *n.* 87. neque eos qui non in-
genti ſed modico ære alieno gravantur, ne-
que eos qui etiam in ſæculo manentes ſa-
tisfacere non poſſent, aut qui abſque culpa
ſua debitis gravantur, etſi ſpem habeant ali-
quando ſolvendi: ſed prohibentur ſoli *deco-*
ctores, ut loquitur decretum, *qui poſt dila-*
pidatam rem familiarem, & contractam vim
æris alieni culpabiliter pro nunc facti ſunt
impotentes, & manentes in ſæculo ſolvere
poſſent, *Sanch. Lugo n.* 89. *Dicaſt. n.* 140. *Sal-*
mant. t. 13. *c.* 1. *p.* 19. §. 2. *Ratio eſt*, quia de-
cretum hoc utpote pœnale ſtricte eſt inter-
pretandum. Reſp. 2. Certum eſt debitorem
obligari ad differendum ingreſſum, ſi intra
breve tempus ſpem habeat ex toto, vel ex
magna parte ſolvendi; qui enim tenetur ad
finem, tenetur ad media non nimis diffici-
lia, quale eſt ad breve tempus differre in-
greſſum, per breve autem tempus commu-
niter DD. intelligunt duos aut tres annos,
attenta debiti quantitate, & majori, vel mi-
nori ſpe intra illud tempus notabile quid lu-
crandi: ſi tamen ex dilatione immineret
grave damnum ſpirituale, v. g. impedimen-
tum perpetuum ad religionem, aut pericu-
lum proximum peccati, ſtatim ingredi poſ-
ſet; ſi enim debitor exiſtens in periculo in-
continentiæ uxorem ducere poſſit, & ſi ex
hoc prævideat ſe futurum impotentem ad ſol-
ven-

Digitized by Google

venda debita, ut fatentur, omnes, multo magis ad vitandum peccatum poterit eligere
14 religionem. Reſp. 3. Certum eſt, quod bonum illud, quod debitor ex ingreſſu in religionem ſperat, debeat præponderare damno, quod ex ingreſſu patiuntur creditores; hinc ſi vellet ingredi religionem laxam in qua exiguus fructus ſperandus, aut ingredi vellet ob commodum aut motivum temporale, non poſſet id facere cum præjudicio creditorum. *Lug. n.* 70. Reſp. 4. Certum eſt, debitorem religionem ſtatim amplecti poſſe
15 ſi debita ſint incerta, in uſus pios eroganda, quia nihil magis pium quam ſe, & ſua Deo in religione dicare, *Arrag. Sa, Sanch.* ſed quid ſi ab alio accepiſti bona incerta, ejus nomine in uſus pios expendenda, quæ tu inique conſumpſiſti? Reſp. Si es pauper adhuc potes tibi applicare, & ſatis pie impenduntur in ordine ad hoc ut poſſis reli-
16 gioſus fieri. *Lug. n.* 64. Reſp. 5. Debitor abſque mora Religionem ingredi poteſt, ſi debitum ſit ex liberali promiſſione etiam jurata ad hoc, vel illud donandum aut faciendum, niſi intra breve tempus abſque gravi incommodo id præſtari poſſit, quia in liberali promiſſo tacite imbibitur conditio: niſi ad Religionem cum præſtatione promiſſi incompoſſibilem tranſiero. *Suar. Dicaſt. n.* 134.
17 *Salmant. t.* 23. *c.* 1. *p.* 18. Reſp. 6. Certum eſt, debitorem ſtatim Religionem ingredi poſſe, ſi nulla ſpes ſit, quod manens in ſæculo futurus ſit ſolvendo; quia tunc creditores nihil ſperare habent, etiamſi a Religione abſtineat, per conſequens ingreſſus iis præjudicare non poteſt; ſi ſpes ſolvendi ſit dubia, tenetur debito ingreſſum aliquandiu differre, & probare, an dilatio proſit.
18 Reſp. 7. Præcipua hic difficultas eſt, utrum debitor licite religionem ingredi poſſit, cedendo bona ſua creditoribus, ſi ſpes ſit, quod multo, vel toto tempore manens in ſæculo integre ſolvere poſſit, negat *Medin. Nav. Valent. Molin. Suar. Laym. l.* 3. *t.* 2. *cap.* 12. *Sporer num.* 100. ſed probabilius affirmant *S. Th.* 2. 2. *quæſt.* 189. *S. Ant. Cajet. Lopetz. Leſſ. Dian. Sanch. ſup. n.* 17. *Lugo num.* 65. *Haun. t.* 2. *cap.* 4. *Dicaſt. d.* 10. *nu.* 129. *Metzg. a.* 3. *n.* 4. *Ratio eſt* 1. debitor non tenetur ſolvere cum ingenti difficultate, & detrimento in bonis altioris ordinis, quia tunc cenſetur moraliter impotens, atque in caſu poſito debitor pateretur ingentem difficultatem in bonis altioris ordinis jacturam, ſcilicet propriæ libertatis ad eligendum ſtatum perfectiorem, & commodoſum ſpiritualium inde reſultantium, ergo. Unde patet, quod hic non tantum agatur de lucro ceſſante, ut male ſupponunt adverſ. ſed etiam de actuali damno, ſeu jactura libertatis, & juris eligendi ſtatum perfectiorem. 2. Ipſa perſona debitoris, ut argumentatur *D. Thom.* non eſt in ſe, & ratione ſui debita, ſed tantum intuitu bonorum, ergo ſi cedat bonis in favorem creditorum ſatisfecit, poteſtque libere de ſua perſona diſponere amplectendo ſtatum religioſum. 3. Debita, vel ſunt ex contractu, vel ex delicto; ſi ex contractu, pendent ab intentione contrahentium, atque intentio contrahentium non fuit ſe obligare cum jactura libertatis eligendi Religionem, ſed potius cum tacita conditione, niſi ſtatum perfectiorem cum ſolutione debiti incompoſſibilem elegero, ut patet in contractu oneroſo ſponſalium; ergo: ſi ex delicto, adhuc non tenetur cum longe majori damno, ſeu jactura libertatis, & juris eligendi ſtatum religioſum, ſicut non tenetur cum jactura famæ. 4. Vocatio ad ſtatum religioſum negligi non poteſt abſque periculo ſalutis, ſed periculum ſalutis eſt cauſa excuſans a ſolutione, ergo. 5. Conjugatus non tenetur abſtinere a generatione prolium, etiamſi ex hoc fiat impotens ſolvere, ergo nec cælebs ab electione ſtatus religioſi: quæ rationes non tantum tenent de debito reali, ſed etiam de perſonali, ut ſi ad decem annos locaſti operam tuam pictori, ſutori &c. adhuc licite religionem ingredi potes niſi ſpecialiter huic juri reſignaſſes, nec teneris ad damna alteri inde emergentia, ſed ſufficit reddere pretium conductionis, quod forte accepiſti, hactenus de jure naturæ, quid ſit de jure poſitivo, dixi ſup.

Objiciunt 1. Propter opus conſilii non eſt 19
omittendum opus præceptum, ſed amplecti ſtatum religioſum eſt opus conſilii & ſolvere debitum eſt jure naturæ præceptum, ergo. 2. eligens ſtatum religioſum libere, & abſque neceſſitate facit ſe impotentem ad præſtandum id, quod præſtare ex jure naturæ debet. 3. Filius non poteſt ingredi religionem, ſi in ſæculo manens poſſit ſubvenire inopiæ parentum, imo ingreſſus egredi poteſt, ſi parentibus aliter ſuccurri non poſſit, quia obligatio iis ſuccurrendi

eſt

Digitized by Google

eſt de jure naturæ; atque etiam de jure naturæ eſt obligatio ſolvendi debita, ergo. 4. Non ſunt facienda mala ut eveniant bona, nec propter lucrum ſpirituale licet alteri inferre damnum temporale, alias enim ad habendum meritum eleemoſynæ liceret pecunias ex juſtitia alteri debitas dare pauperibus, atque hic infertur creditoribus damnum propter bonum ſpirituale religionis, ergo. 5. Non eſt licitum ſurripere alienum ad lucrum ſpirituale, v. g. pro habenda dote ad ingreſſum in religionem, ergo nec licitum eſt non ſolvere, quia non ſolvere eſt continuata ſurreptio. 6. Non eſt licitum ſe addicere ſervitio pauperum in hoſpitali, ſi per hoc impediaris a ſolvendis debitis, ergo nec ingredi religionem. 7. Qui ſub ſpe matrimonii defloravit virginem, non poteſt ingredi religionem, quia hic ingreſſus cederet in damnum defloratæ; ſed ingreſſus debitoris etiam cedit in damnum creditorum, ergo. 8. Servus non poteſt ingredi religionem invito domino, nec maritus poſt conſummatum matrimonium invita conjuge, ergo nec debitor invitis creditoribus. Reſp. ***Ad* 1. *diſt. min.*** Solvere debita eſt jure naturæ præceptum abſolute *N.* ſub conditione ſi abſque majori damno in bonis altioris ordinis fieri poſſit *C. ad* 2. *N. ſupp.* quod hoc caſu ex jure naturæ ſit obligatio ſolvendi. ***Ad* 3.** Vinculum pietatis utpote fundatum in ipſa naturali origine eſt longe arctius quam obligatio juſtitiæ, ut patet a poſteriori; nam neceſſitas alendi parentes excuſat ab obligatione ſolvendi debitum juſtitiæ. ***Ad* 4. *N. min.*** Per ingreſſum in religionem creditoribus poſitive non infertur damnum, ſed tantum permittitur ad avertendum majus damnum proprium in bonis altioris ordinis. ***Ad* 5. *N.C.*** Non ſolvere tunc ad ſummum cenſetur idem quod ſurripere, quando quis abſque graviori incommodo ſolvere poteſt, quod hic non eſt ***Ad* 6. *N. C.*** Quia utilitas hujus ſervitii facile per alia pia opera imo per ipſum laborem pro ſolvendis debitis compenſari poteſt, non ita utilitas & ſecuritas religionis ***Ad* 7. *N. C.*** Deflorator ſe obligavit ad tradendam ipſam perſonam ſuam ad matrimonium, & per obtentam ſub ſpe matrimonii copulam tacite renunciavit ſtatui religioſo, & damnificator tenetur reſtituere in illo genere in quo læſit, ſed deflorator læſit virginem in libertate nubendi, ergo & ipſe merito privatur libertate eligendi alium ſtatum; e contra debitor non obligavit immediate ſuam perſonam, neque renunciavit ſtatui perfectiori, neque alium læſit in libertate ſtatum eligendi, ergo. ***Ad* 8. *N. C.*** Servus ſeu mancipium ſecundum ſuam perſonam eſt ſub jure & proprietate domini, at non perſona debitoris ſub jure creditoris: maritus conſummando matrimonium renunciavit libertati & privilegio tranſeundi ad religionem,
non item debitor. 8. Debitor jam profeſſus 20
non deobligatur debito, ſed tenetur adhuc ſolvere quantum poteſt ab amicis petendo gratis, exercendo cum licentia Superiorum operas ſtatum & perſonam non dedecentes, vel acceptando beneficium, munera &c. ***Molin. Nav. Lugo, Laym. n.* 7. *Ratio*** eſt, quia ſtatus Religioſus non aliter excuſat a reſtitutione niſi in quantum eſt incompatibilis cum ſolutione, ſed non eſt incompatibilis ut reſtitutio fiat modo dicto, ergo. Non tamen tenetur egredi aut miſceri ſæcularibus, hæc enim ſunt media extraordinaria & Religioſum indecentia. At numquid Superior tenetur licentiam operandi dare, ſicut Religioſus tenetur eam petere. Reſp. *Negative*, quia Superior nec ex contractu nec ex delicto eſt creditoribus obligatus, quia ut ſuppono debitorem bona fide recepit, & ex traditione Religioſi habet jus fortius in ſubditum ejuſque operas: ſi negetur
licentia, ſubditus eſt liber. 9. Monaſterium, 21
ſi debitorem mala fide ſuſcepit ſciens illum intra breve tempus in ſæculo potuiſſe, & debuiſſe ſatisfacere, debet ejus debita ſolvere etiam ex rebus Monaſterii, quia tunc eſt cauſa quod injuſte damnificentur creditores; ſi bona fide eum ſuſcepit, adhuc tenetur ex iis quæ Monaſterio intuitu Religioſi ex donatione, legato, vel hæreditate obvenerunt, deductis tamen expenſis. ***Sanch. l.* 7. *c.* 31. *Lug. n.* 79. *Ratio*** eſt, quia ea bona tranſierunt ad Monaſterium cum eo onere, quo ea habuiſſet Religioſus, ſi manſiſſet ſui juris.

EX

Digitized by Google

EX TRACTATU
DE
CONTRACTIBUS.

CASUS XLVIII.

De Natura Contractuum in genere, & Conditionibus iis apponi ſolitis.

ALbanus *varios init contractus, an iis ſtare teneatur*. 1. *Quia non babuit voluntatem ſe obligandi*, 2. *Vel contractum implendi*, 3. 4. *Saltem deliberatam*. 5. 6. *Quia contraxit ſub onere non impleto*, 7. *Sub conditione non purificata*, 8. *Sub conditione neceſſario futura*, ibid. *impoſſibili*, 9. *Turpi* 10. *Vel ſaltem dubitat, an babuerit intentionem ſe obligandi* 11. *Vel obligavit ſe ſolum ſub pœna*, 12. 13. *Quia catena aurea ſorori legata, in teſtamento vocatur deaurata*. 14. *Tribus ſororibus legati ſunt mille aurei, & non conſtat, an ſimul omnibus, vel ſingulis*. 15. *Item disjunctive domus, vel pecunia*. 16. *Uni ſub conditione virginitatis non ſubſiſtente*, 17. *Alteri ſub conditione, ſi nupſerit, quæ Religionem ingreditur*, 18. *Tertiæ ſi nupſerit conſanguineo teſtatoris, qui renuit*. Pro reſolutione.

1 QUÆR. I. Quid, eſt quotuplex ſit Contractus? Reſp. *primo*: Contractus eſt conſenſus liber, & legitimus, quo duo, vel plures ſe invicem, vel ſaltem una pars ſe alteri acceptanti obligat. *Dicitur* 1. *conſenſus*, id eſt, voluntas ex-vel implicita ſe obligandi; explicite ſe obligat, qui id verbis, ſignis, vel ſcriptura exprimit; implicite ſe obligat, qui vult aliquid cum tali obligatione connexum; ſic aſſumens officium Medici hoc ipſo ſe obligat ad remedia tutiora, quia ejuſmodi obligatio ſcitur cum officio Medici eſſe connexa. Dixi, *voluntas obligandi*, nam
2 voluntas implendi contractum non requiritur ad valorem contractus, quia poteſt quis valide vendere equum, & ſe obligare ad eum tradendum, quamvis non intendat tradere, ſicut Clericus valide vovet caſtitatem, etſi nolit dimittere concubinam; quod ſi quis velit contrahere, & tamen ſe nolit obligare, habet voluntates repugnantes; ſi primario velit ſe non obligare, contractus eſt nullus; ſi primario velit contrahere, ſecundario ſe non obligare valet contractus, ſi utrumque æqualiter velit, nec valet contractus, nec inducitur obligatio, quia neutra voluntas prævalet. *Dicitur* 2. *conſenſus liber*, 3
ideſt deliberatus deliberatione ſufficiente ad mortale peccatum, ac excludente errorem, & ignorantiam ſaltem quoad ſubſtantiam, ut dicetur *Caſ. ſequenti*. *Dicitur* 3. *legitimus*, ideſt a Legibus non reprobatus, ut conſenſus pupilli ſine auctoritate Tutoris &c. *Dicitur* 4. *quo plures, vel una ſaltem pars ſe obligat*, nam alius eſt contractus oneroſus, quo utrique contrahentium onus, ſeu obligatio imponitur, v. g. venditio, in qua unus obligatur tradere mercem, alter pretium; alius lucrativus, in quo una tantum pars obligatur, veluti donatio, promiſſio gratuita.

Reſp. 2. Contractus dividitur 1. In lu- 4
crativum, & oneroſum, ut jam dictum eſt; 2. In nominatum, qui proprium nomen in jure habet, ut emptio, venditio, depoſitum &c. innominatum, qui non habet determinatum nomen, cujuſmodi quatuor recenſentur; *do ut des, do ut facias, facio ut facias, facio ut des*. 3. In pactum nudum, & veſtitum, Pactum nudum eſt quod quidem in conſcientia obligat, in foro tamen externo ei non conceditur actio, quales ſunt contractus innominati, niſi veſtiantur ſtipulatione, juramento, traditione, &c. pactum veſtitum vocatur, quod a Legibus confirmatur, eique actio conceditur, ut contractus nominati, &c. 4. In abſolutum, & conditionatum, de quibus Quæſt. ſequenti.

QUÆR. II. Quid circa contractus con- 5
ditionatos, & modificatos?

Reſp. I. Contractui perſæpe additur conditio, cauſa, modus, vel demonſtratio: *Conditio* proprie dicta eſt diſpoſitio adjecta contractui, ejus obligationem ſuſpendens in futurum, & communiter exprimitur per particulam, *ſi*, v. g. ſi cras ad me veneris, dabo tibi novum pileum; dixi, *conditio pro-*

prie

Digitized by Google

prie dicta, nam concepta in tempus præteritum, non eſt ſtricte conditio, neque ſuſpendit valorem actus, ſed eum, vel ſtatim annullat, ſi ſit falſa, vel ſtatim facit validum, ſi ſit vera: *Cauſa* eſt ratio propter quam initur contractus. *Modus* eſt onus adjectum contractui, quod ſi ſit honeſtum, & poſſibile ſtatim contractus valebit etiam onere nondum impleto; & ordinarie exprimitur per do *ut*, v. g. do tibi equum, ut
6 pro me eas Romam: ſi tamen executio oneris ſit cauſa principalis, & motiva, tunc onere non præſtito contractus revocari poterit, ſecus ſi tantum ſit cauſa impulſiva: *Cauſa motiva* eſt, ob quam hic, & nunc ponitur contractus, alias non ponendus, *Cauſa impulſiva* eſt, quæ de ſe non erat ſufficiens ad hic, & nunc obtinendum contractum, attamen voluntatem aliunde motam magis impellit, ut ſi ad Religionem aſſumitur, qui creditur eſſe dives, ubi divitiæ nec ſunt, nec eſſe debent cauſa finalis, ſeu motiva, ſunt tamen impulſiva, quia faciunt, ut libentius fiat. Utrum vero modus ſit cauſa motiva, vel impulſiva, colligi debet ex verbis diſponentis, v. g. lego Titiæ 1000. ut filio meo nubat, tunc modus cenſetur eſſe cauſa principalis, ſi modus tantum ſit in favorem accipientis, ut dono Titiæ 1000. ut emat ſibi togam, modus eſt accidentalis, & valet donatio, etiamſi Titia togam non emat. *Demonſtratio* eſt qualitas in contractu expreſſa, per quam determinatur, vel demonſtratur res de qua, vel perſona, cum qua contrahitur, v. g. vendo tibi equum qui eſt luſcus, dono tibi prædium, quod eſt 20. jugerum, lego 100. Petro cathechumeno &c.

7 Reſp. II. Conditio adjecta poteſt eſſe multiplex: 1. De futuro poſſibili, & honeſto, & tunc quidem ſuſpendit obligationem contractus, uterque tamen contrahens ordinarie tenetur expectare eventum conditionis, purificata autem conditione contractus ſit completus, quamvis conſenſus non renovetur, niſi in contractu, qui traditione perficitur, pendente conditione conſenſus fuiſſet revocatus. *Sanch. Lug. d.* 22. *a n.* 384. *Dicaſt. l.* 2. *de juſt. tr.* 3. *d.* 1. *n.* 233. 2. Si conditio ſit neceſſario futura, v. g. dabo tibi equum, ſi Anti-Chriſtus naſcatur, non ſuſpendit contractum, ſed præſumitur fruſtra adjecta, niſi contrahens de adventu dubitaſſet, tunc enim ſortiretur effectum conditionis contingentis; Item non ſuſpenditur valor, ſi conditio non adjiciatur ut conditio, ſed ut temporis deſignatio, v. g. ducam te ſi Pater mortuus fuerit, *S. Th. in* 4. *d.* 29. *q. un. a.* 3. *Molin. d.* 206. *Sanch. de matr. l.* 5. *d.* 2. *n.* 1. *tertio*: Si conditio (idem eſt de 8
modo) ſit impoſſibilis, & contrahentes conſenſum ſuum illi ſerio alligarint, contractus eſt nullus; quia voluntas non poteſt efficaciter velle obligationem, ſub conditione, quam novit eſſe impoſſibilem; quia vero non conſtat, quod contrahentes intentionem ſuam alligarint conditioni impoſſibili, hinc ex præſumptione juris in Matrimonio, & ultimis voluntatibus conditio impoſſibilis habetur pro non adjecta, ideoque nec valorem contractus in foro externo impedit, *communis DD. V. Caſ.* 105. *q.* 3. 4. Condi- 9
tio turpis, ideſt, inducens ad peccatum invalidat contractum, ut: dabo tibi 100. aureos, ſi occidas inimicum. *Ratio* eſt, quod non poſſit eſſe obligatio ad illicitum: at conditione inhoneſta jam impleta, dummodo ob laborem, periculum, commodum, delectationem &c. ſit pretio æſtimabilis, reconvaleſcit contractus, & obligat ad implendum promiſſum; excipitur contractus Simoniacus, ex quo etiam impleto nulla naſcitur obligatio; Jure ſic ſtatuente in odium Simoniæ. *Covarr. Medina. Leſſ. Lug. num.* 368. Eſt enim hic quaſi duplex contractus, unus, quo alium obligas ad factum turpe, & hic ſemper eſt nullus, utpote de objecto illicito; ſecundus, quo te præſuppoſito turpi facto obligas ad dandum 100. aureos, quod ex objecto malum non eſt, ideoque valet, ſicut valet votum, quo te obligas ad ſtatim pœnitendum, ſi hoc, vel illud peccatum admiſeris, hoc enim votum non obligat ad peccandum, ſed ad pœnitendum ſuppoſito peccato. In Matrimonio & ultimis voluntatibus conditio turpis quæ non eſt contra ſubſtantiam Matrimonii, in jure habetur pro non adjecta, quare, ſi probari non poſſit, quod fuerit ſeria voluntas non dandi conſenſum, niſi ſub conditione turpi, Matrimonium, & teſtamentum reputatur validum. *Sanch. Leg. l. c.* Ex his præmiſſis,

Ad Caſum Reſp. I. Titium non excuſat 10
quod non habuerit voluntatem implendi contractum, ſufficit enim ad valorem voluntas ſe obligandi, & quamvis non ſciat, aut forte dubitet, vel non recordetur, an voluntatem ſe obligandi habuerit, ſi tamen ver-

verba, vel alia ſigna externa obligationem ſignificantia adfuerint, præſumitur voluntas interna adfuiſſe, niſi doceatur contrarium. 2. de contractibus conditionatis ſatis dictum
11 eſt *n.* 5. 3. Contractibus ex conſenſu contrahentium ſæpe apponitur pœna, quæ ideo vocatur conventionalis, & ſolvi debet ab illo, qui culpabiliter non ſervat contractum, culpa autem, & mora debet eſſe notabilis, ut incurratur pœna gravis; debeturque ante ſententiam Judicis, ſi exigatur, ſi non exigitur, cenſetur remitti. *Covarr. Suar. l.* 5. *de leg. c.* 6. *n.* 8. *Lugo n.* 406. contra *Nav. Vaſq. Sanch.* qui probabiliter dicunt, pœnam non deberi ante Judicis ſententiam etiam parte petente. *Ratio* noſtra eſt: quod hæc videatur eſſe mens contrahentium, ut talis pœna non ex arbitrio Judicis, qui ſine moleſtia, & ſumptibus plerumque adiri non poteſt, ſed ad petitionem compartis exolvatur. An vero & qualiter in mutuo, & ſponſalibus pœna apponi poſ-
12 ſit, dicetur ſuis locis. 4. Si demonſtratio contractui adjecta erret circa ſubſtantiam, vel motivum principale, contractus eſt nullus, v. g. dono centum aureos Titio conſanguineo meo; lego Joanni centum aureos, quos mihi debet; ſi Titius non ſit conſanguineus, & Joannes nihil debeat, non valet donatio, vel legatum; ſi vero demonſtratio erret circa accidens, v. g. do Titio annulum aureum, qui eſt in ſcrinio A, cum tamen ſit in ſcrinio B, vel alibi, lego catenam inauratam, hunc agrum, qui eſt 100. jugerum, valet donatio, & legatum, quamvis catena ſit aurea, & ager habeat jugera 150. colligitur ex L. *falſa* 23. L. *quibus diebus*, §. *qui dotalem de condit. & demonſt. Vaſq. Molin. d.* 211. *Gomez.* 1. *var. c.* 12. *n.* 74. *Rebell. lib.* 18. *n.* 2. *Reiffenſt. l.* 3. *decret. t.* 26. *a. n.* 660. *Ratio* eſt, quod teſtator demonſtrans, & donans rem ipſam, præſumatur etiam illum exceſſum donare voluiſſe, quamdiu de oppoſita ejus voluntate conſtare non poteſt; voluit enim donatario, vel legatario favere, & favores ſunt ampliandi; quare Titius tuta conſcientia; annulum, catenam, & agrum retinere poteſt; aliud eſt in contractibus oneroſis, ubi ob notabilem inæqualitatem pretii contractus vitiaretur, quia præſumi non poſſet, quod quis, v. g. vendere voluerit catenam auream pro deaurata, 150. jugera pro 100. *Dices*: In caſu po-
13 ſito eſt error in ſubſtantia, nam teſtator putat, & dicit ſe legare catenam deauratam, & vere legat auream; *Conf.* Si Petro dedi gemmam putans eſſe cryſtallum, item pauperi nummum aureum, putans eſſe cupreum, error vitiat contractum, & datum repetere poſſum, ergo & hic a pari. *Reſp. N. Aſſ.* Nam error hunc contractum non afficit, quia teſtator præſumitur efficaciter velle dare rem, quam demonſtrat, quamvis forte ſit pretioſior, quam ipſe judicet. *Ad Conf. N. C.* Nam certus ſum de intentione mea, quod numquam intenderim dare gemmam, aut nummum aureum; e contra poſt mortem teſtatoris de ejus intentione certo conſtare non poteſt, & tamen rem ipſam deſignavit: ideo jura in materia favorabili præſumunt, quod rem ſimpliciter legare voluerit, qualiſcumque eſſet, niſi aliunde contrarium monſtretur; idem eſt in aliis contractibus gratuitis, in quibus res ipſa deſignata eſt, de voluntate contraria conſtare non poteſt. 5.
Si tribus ſororibus mille Imperiales legati 14
ſint, & non conſtet ex circumſtantiis, an ſingulis, mille, an mille in tres partes dividendos, magis favendum eſt creditori, ſeu hæredi, quam debitori, ſeu legatario, nam *in obſcuris quod minimum eſt, ſequimur.* R. J. 30. *in* 6. quare hæres ſatisfaciet dando unum
mille in toto pro tribus. 6. Si legetur dis- 15
junctive domus, vel pecunia, ſorores, in quarum favorem legatum ſit, habent electionem, & ſi unum periit, debetur illis alterum, quia hæc videtur eſſe voluntas teſtatoris, qui in majorem ſecuritatem utrumque
disjunctive legavit. 7. Si Cajæ quid legetur 16
ſub conditione virginitatis, Caja poterit legatum acceptare, ſi communiter habeatur pro virgine, quamvis occulte ſit corrupta: *Ratio eſt*; quod mens legantis non ſit, eam obligare ad manifeſtandum crimen occul-
tum, repudiando legatum. 8. Si quis ſic di- 17
ſponat: relinquo Cajæ, ſi nupſerit mille, valet legatum, & Cajæ debentur mille, etiamſi religionem ingrediatur, quia Religio æquivalet nuptiis, neque debet propterea excludi, alioquin foret conditio turpis; quæ habetur pro non adjecta; ſed de his latius
infra. 9. Si mille relinquantur puellæ, ut 18
nubat conſanguineo relinquentis, modus videtur eſſe cauſa finalis; ideoque nolenti conſanguineo nubere, nihil ſolvendum eſt, ſi vero non per ipſam ſteterit, ſed per illum, cui nubere debeat, habetur modus pro impleto. *Molin. d.* 228. & 206. ubi idem docet de legato, & hæreditate ſub conditione. *Sa v. lega-*

legatum n. 37. Rebell. q. 12. n. 6. In dubio an cauſa, vel demonſtratio ſit circa accidens, an circa ſubſtantiam, præſumitur eſſe circa accidens, niſi ex circumſtantiis aliud colligi poſſit; quia in dubio ſtandum eſt pro valore actus. *Gometz ſup. n. 73. Dicaſt. n. 196.*

CASUS XLIX.

De Contractu inito ex errore, & metu.

CAjus *emit ſiceram, & vinum Rhenanum putans eſſe Moſellanum.* 13. *Cauſam ſuam committit Advocato, quem falſo putat eſſe peritum.* 14. *Metu perdendæ litis ei filiam ſuam promittit.* ib. *Titium exiſtimans eſſe ſuum cognatum & filiam ſuam contra ſtupratorem deſcendiſſe, in filium adoptat* 15. *Qui cum filia in flagitio deprehenſus timens e domo ejici, vel diffamari ei promittit Matrimonium,* 16. *Theologus ſuper his conſultus dicit omnes hos contractus valere, tum quia error ſi quis intercurrit, fuit vincibilis,* 17. *Et quamvis contractus abſente errore forte non fuiſſet initus, tamen error non fuit circa ſubſtantiam* 18. *Tum, quia metus, qui adfuit, fuit levis* 9. *Vel a tertio, & non in ordine ad contractum incuſſus* 6. 7. *Et in dubio ſtandum eſt pro valore actus.* 19. Pro reſol.

1 QUÆR. I. Quid circa Contractus ex errore initos?

Reſp. *Sequent.* 1. Error in contractu poteſt eſſe, vel circa ſubſtantiam, ut ſi emas vitrum putans eſſe gemmam; vel circa accidens, ſi emas equum decennem, quem putabas eſſe quinquennem; ſi error oriatur ex propria errantis opinione, vocatur proprie error, ſi ex alterius inductione, dicitur dolus; uterque poteſt eſſe antecedens, vel tantum concomitans, ſeu incidens; antecedens eſt, qui dat cauſam contractui, concomitans, vel incidens, qui non dat cauſam contractui, eo quod ſine ipſo contractus ini-
2 tus fuiſſet. 2. Error vel dolus circa ſubſtantiam, ideſt, circa materiam, cauſam, vel motivum primario intentum, ſive antecedens ſit, ſive concomitans, invalidat contractum, ut ſi pro vino tibi quis vendat ſiceram, pro auro cuprum, *eſt comm.* & conſtat *ex L. labeo 45. ff. de contrah. empt.* ubi dicitur nullam eſſe venditionem, ſi vendatur aurichalcum pro auro: *Ratio* eſt; quia error circa ſubſtantiam facit non cognoſci ſubſtantiam, per conſequens impedit conſenſum in ſubſtantiam, qui eſt de eſſentia
contractus. 3. Error circa accidens etſi ſit 3
antecedens, & cauſatus ex malitia alterius contrahentis, non obſtat valori contractus, neque ex jure naturæ, quia non impedit cognitionem, & conſenſum in ſubſtantiam, neque ex jure poſitivo, quia decepto ex tali contractu conceditur jus, & actio contra deceptorem, qua compelli poteſt ad ſervandum contractum damno compenſato, ſi innocens velit. *§. 1. Inſtit. de except. Sotus, Molin. Sanch. Laym. hic cap. 5. nu. 6.* Et ſi quæ jura dicant, ejuſmodi contractum eſſe irritum, volunt eſſe irritum quoad effectum, hoc eſt, ab innocente reſcindibilem; non quoad ſubſtantiam; Unde valet, ſi emas equum decennem putans eſſe quinquennem; vinum Rhenanum putans eſſe Moſellanum; ſi tamen accidens, vel qualitas teneat ſe ex parte motivi, vel materiæ primario intentæ, tunc accidens tranſit in ſubſtantiam, v. gr. color reſpectu panni eſt accidens, ſi tamen emas pannum nigrum ad luctum, & ſubſtituatur ruber, accidens tranſibit in ſubſtantiam, & annullabit contractum, quia primario intendebatur pannus aptus ad luctum, qualis non eſt pannus ruber; item ſi dem eleemoſynam Petro diviti; putans me dare Paulo pauperi, error afficit ſubſtantiam, quia motivum principale erat ſublevare pauperem; qualis non erat Petrus,
Sanch. Molin. Nav. Laym. nu. 3. 4. Dolus 5
antecedens circa accidens cauſatus ab altero contrahente, quamvis non invalidet contractum, facit tamen eum pro libitu illius qui dolum paſſus eſt, reſcindibilem. *L. ſi dolo 5. c. de reſcind. vendit. Leſſ. l. 2. c. 17. d. 5. nu. 25. Palao de contr. d. 2. pun. 5. nu. 19. Ratio eſt,* quod per contractum dolo obtentum comparti fiat injuria, quæ in ſpecie reparari non poteſt, niſi injuriatus reponatur ad ſtatum in quo erat ante dolum; atque hoc fieri non poteſt ſine reſciſſione contractus, ergo. Quod ſi error accidentalis non ſit ex culpa compartis, ſed ex dolo tertii, vel ex propria contrahentis ignorantia, ut ſi ex tua imperitia, vel ex doloſo Petri conſilio a Paulo emas vinum novum putans eſſe vetus, contractus non erit reſcindibilis, ſed habes actionem quanti minoris contra venditorem, hoc eſt, potes petere, ut contractus reducatur ad æqualitatem; item potes

convenire Petrum ratione doli mali, ſi ta-
lis intervenerit, *cit. L. ſi dolo. Ratio* eſt, quod
ſit conſenſus in ſubſtantiam, & venditor
tibi non fecerit injuriam, ergo non eſt cur
6 contractum reſcindere poſſis. *Si dicas* 1.
Per errorem a tertio cauſatum notabiliter
mutatur, & vitiatur materia contractus, v.
g. in caſu poſito vinum; ergo damnum paſ-
ſus poteſt contractum reſcindere, ſicut poteſt
reſcindere ſponſalia, ſi notabiliter vitietur
ſponſa, quamvis non ex dolo ſponſi. 2. Me-
tus injuſtus etiam a tertio in ordine ad con-
tractum incuſſus facit contractum reſcindi-
bilem, *ut infra dicetur*, ergo, & dolus.
Reſp. *ad* 1. *N. C.* illud damnum ſufficien-
ter reparari poteſt per actionem quanti mi-
noris, quod non ſemper tenet in ſponſalibus,
in quibus etiam major libertas requiritur
propter difficultatem, & indiſſolubilitatem
matrimonii *ad* 2. *iterum N. C.* leges ita ſta-
tuunt de dolo, non de metu, nec Legum
ſemper petenda eſt ratio *L.* 20. *&* 21. *de leg.*
Ratio congruentiæ eſſe poteſt, quod dolus
per circumſpectionem caveri poſſit, non
ita metus.

7 QUÆR. II. Quid ſit metus, & qualiter
vitiet contractum? Reſp. Metus eſt animi
trepidatio ob apprehenſum inſtans malum,
ſi oriatur ex cauſa naturali, v. g. timeo mor-
tem a morbo, a beſtia, a tempeſtate, vocatur
metus intrinſecus; ſi incutiatur ab homine,
vel cauſa libera, vocatur extrinſecus: duas
hic accipe regulas, ex quibus cetera facile
deduces. *Prima nullus metus intrinſecus, vel
extrinſecus juſte incuſſus invalidat contra-
ctum, aut facit reſcindibilem*: *Ratio eſt*; quia
metus relinquit actum ſimpliciter volunta-
rium, & in metu intrinſeco, vel extrinſeco
juſto nulla intervenit injuria, ergo non eſt
ratio, cur contractus ex tali metu initus
ſit invalidus, aut reſcindibilis; ſic valent
vota metu naufragii, lethalis morbi, vel
alterius mali facta, item valent ſponſalia a
ſtupratore inita ex metu ne denuntietur ju-
dici. *Regula ſecunda*: *metus injuſtus gravis*
8 *in ordine ad extorquendum contractum incuſſus
non quidem invalidat contractum (ſi matri-
monium, Profeſſionem Religioſam, & paucos
alios excipias) facit tamen eum reſcindibi-
lem ob injuriam, quæ per talem metum cau-
ſatur*: prima pars eſt contra *Molin. Rebell.
Spor.* &c. qui dicunt ejuſmodi contractus
eſſe ex jure naturæ nullos, quia ex actione
injurioſa non poteſt quis ſibi acquirere jus;
ſed contrà eſt: metus non facit contractum
ſimpliciter involuntarium, ergo non tollit
conſenſum, vel aliquid aliud de jure naturæ
ad valorem contractus requiſitum, neque
metum incutiens acquirit jus ex iniqua ſua
coactione, ſed ex voluntario alterius con-
ſenſu. *Si. v. Gabriel. Nav. Vaſq. Sotus, Suar.
Leſſ. Lopez. Sanchez de matr. lib.* 4. *d.* 8. *n.* 4.
Laym. hic n. 2. *Lug. d.* 22. *nu.* 115. *Metzg. tr.*
13. *d.* 41. *a.* 3. *Herman theſ.* 20. *Viva opuſc.* 1.
q. 6. *a.* 2. ſecunda pars etiam probatur,
quia jura de his contractibus loquuntur ut
validis, qui irritatione, ſeu reſciſſione in-
digeant. *L. ſi mulier* 21. *ff. de eo quod me-
tus cauſa inſtit. de except. Sanch. Leſſ. Lug.
loc. cit. Dicitur* 1. metus gravis, id eſt ta-
lis, qui vehementer conturbat, nec facile
ſuperari poteſt; idque vel ſimpliciter reſpe-
ctu omnium perſonarum, ut ſi inſtet grave
malum etiam viro forti merito timendum,
v. g. mutilatio, incarceratio, mors &c. vel
ſaltem gravis reſpectu talis perſonæ, v. g.
pueri, mulierculæ, aut ſenis. Quod ſi me- 9
tus injuſte incuſſus in ordine ad contractum
tantum ſit levis, contractus in foro externo
nequidem erit reſcindibilis, quia jura me-
tum levem pro nihilo reputant; idem pro
foro interno conſcientiæ docet *Medin. Pon-
tius, Tambur. &c.* quia metus levis facile
repelli poteſt, ideoque qui non repellit, vo-
luntarie metum patitur, volenti autem non
fit injuria, nec contractus cenſetur factus
ex metu, ſed ex propria voluntate, qua no-
luit metum levem repellere, oppoſitum ta-
men videtur probabilius cum *Leſſ. Sanch.
c.* 10. *n.* 3. *Nav. c.* 17. *n.* 15. *Laym. n.* 4. *Dicaſt.
l.* 2. *de juſt. t.* 3. *d.* 1. *nu.* 110. *Spor. tr.* 5. *c.* 12.
n. 124. *Metzg. n.* 7. *Viva a.* 3. conſentit *Lugo
n.* 138. ſi metus ſit unicum motivum, vel
cauſa principalis conſenſus. *Ratio eſt*; quod
ille metus ſit injurioſus comparti; injuria
autem hæc reparari non poteſt, niſi inju-
riatus per reſciſſionem contractus ponatur
ad ſtatum priſtinum libertatis, ad quem jus
habet. *Nec obſtat* 1. quod metus in ratione
metus dicatur levis, nam in ratione inju-
riæ, & damni illati poteſt eſſe peccatum
grave, ſicut ſi levi verbere frangas vitrum
pretioſum; *nec obſtat* 2. quod metus levis
facile poſſit repelli, nam patiens non obli-
gatur repellere, ſed permittere poteſt cum
reſervatione ſui juris; quis enim dicit ca-
lumniatores, detractores a culpa, & one-
re reſtituendi honoris, & famæ eſſe libe-

ros:

Digitized by Google

ros: ex hoc, quod Chriſtus Dominus, vel
homo ſanctus ſuam dehonorationem facile
10 impedire potuerit, & tamen noluerit. Jam
dicta intellige de contractu ex natura re-
ſcindibili; nam in ſententia, quod matri-
monium ex metu levi initum valeat, re-
ſcindi non poterit, quia ſemel validum ex
natura ſua eſt indiſſolubile; an autem reipſa
11 tunc valeat, dicam ſuo loco. *Dixi* 2. incuſ-
ſus in ordine ad extorquendum contractum,
ſive metus incutiatur ab altero contrahen-
tium, ſive a tertio, ſemper ab eo, qui me-
tum paſſus eſt, reſcindi poterit. *L. item*
14. §. 3. *ff. quod metus cauſa*: ſi vero metus
eſt quidem injuſte incuſſus, non autem in
ordine ad contractum, ſed ad alium finem,
v. g. ſumendam vindictam, & metum pa-
tiens eligat contractum tanquam medium,
quo intentatum malum evadere poſſit, alii
affirmant, alii negant, contractum eſſe re-
ſcindibilem, videtur autem diſtinguendum:
ſi contractus ineatur cum eo, qui metum
injuſte incuſſit, etſi non in ordine ad con-
tractum, reſcindi poterit, ſecus ſi cum alio
innocente; Sic ſi hoſti me occidere volenti
metu mortis offeram 100. aureos donatio
reſcindi poterit, quia hoſtis tenetur ad om-
ne damnum emergens ex injuſto metu,
inter alia autem damna eſt donatio 100. au-
reorum: ſi autem tertio promittam centum
ut me in tali periculo defendat, utique va-
lebit promiſſio, nec reſcindi poterit, etſi
facta ſit ex metu, quia hic nullam mihi
fecit injuriam, ſed præſtitit operam merce-
de dignam. Ex eodem principio valida eſt
emptio armorum, vel annonæ facta metu
hoſtium; validum eſt mutuum, quod Reſ-
publica ſuſcipit ad dandum litrum hoſti pro
comminato incendio; validum eſt matrimo-
nium, quod eligitur tanquam medium ad
conciliandum potentem adverſarium, vel
quod eligit captivus cum filia cuſtodis car-
ceris, ut ex eo dimittatur. *Sanch. Lug.*
12 *Leſſ. l. c.* nunc *ad Caſum* Reſp. 1. Emptio
ſiceræ loco vini eſt invalida, quia eſt error
in ſubſtantia, quod tenet etiamſi Cajus æque
libenter, & eodem pretio emiſſet ſiceram,
ſi eam cognoviſſet; *Ratio eſt*, quod ad con-
tractum abſolutum requiratur conſenſus præ-
ſens in hanc materiam, qui jam exiſtat,
ſed hic conſenſus non exiſtit, ſed exiſteret,
13 ſi Cajus errorem cognoviſſet. 2. Quod Ca-
jus emat vinum Rhenanum putans eſſe Mo-
ſellanum, non invalidat contractum, imo
nec facit reſcindibilem, niſi dolo vendito-
ris id contigerit, ſed tantum habet actio-
nem quanti minoris, quia ſolum eſt error
circa accidens; excipe, niſi ratio Moſella-
nici ſit primario ab emente intenta, ut ſi
aliud vinum in patria ſua vendere non poſ-
ſet, tunc enim accidens tranſiret in ſubſtan-
tiam. 3. Conductio Advocati, quem Cajus 14
falſo putabat eſſe peritum, eſt nulla; quia
primario hic non intenditur perſona, ſed
ejus peritia, quæ non eſt: quod vero Cajus
metu perdendæ litis Advocato promittat fi-
liam, vel ita intelligitur, ut Advocatus
hunc metum per ſuam deſidiam, vel im-
peritiam Cajo injuſte incuſſerit, etſi non in
ordine ad hanc promiſſionem, tunc pro-
miſſio reſcindi poterit juxta dicta num. 11.
hoc Caſu, vel Cajus ſponte hanc promiſ-
ſionem concepit ad acuendam Advocati di-
ligentiam, & firma erit promiſſio. 4. Ado- 15
ptatio Titii in filium qui falſo creditur eſ-
ſe cognatus, eſt nulla, ſi cognatio eſt ra-
tio primaria adoptandi, ſi vero primaria
ratio adoptandi eſt ereptio filiæ a ſtupro,
& hæc ratio vera ſit, adoptio ſubſiſtit, ſi
utrumque motivum de ſe erat ſufficiens, &
adæquatum, itaut quodlibet moviſſet alte-
ro abſente, valet adoptio, dummodo unum
e duobus, qualecumque illud ſit, exiſtat.
5. Titius iniens ſponſalia ex metu, ne ob 16
crimen e domo ejiciatur, valide init, quia
eſt metus juſtus, quoad timorem infamiæ
diſtinguendum eſt: vel enim ille a Cajo,
aut alio injuſte incutitur in ordine ad ex-
torquenda a Titio ſponſalia, tunc infirma
erunt ſponſalia, vel infamia timetur ab
ipſo crimine, & valebunt ſponſalia, quia
metus eſt intrinſecus. 6. Error circa ſub- 17
ſtantiam, quamvis ſit vincibilis, invalidat
contractum, nam quamvis potuerit quis
cognoſcere, ſi tamen de facto non cogno-
vit ſubſtantiam, etiam non conſenſit in
ſubſtantiam, ſine tali autem conſenſu con-
tractus eſt nullus. *Dices*: ignorantia vinci-
bilis non excuſat a peccato, ergo nec ab
obligatione contractus. *Conf.* quia ſic dabi-
tur anſa innumeris mendaciis, & litibus,
nam facile quis dicet, ſe ignoraſſe ſub-
ſtantiam contractus. Reſp. *N. C.* ignoran-
tia vincibilis excuſat a peccato, cujus ma-
litia ignoratur, non autem a peccato igno-
rantiæ affectatæ, vel neglectæ ſcientiæ:
ſimili modo excuſat ignorantia ab obliga-
tione contractus, cujus ſubſtantia non co-
M 2 gno-

gnoſcitur. *Ad Conf.* Reſp. Tali aſſerto in foro externo non creditur, niſi probetur.
18 7. Non obſtat valori contractus, quod non fuiſſet initus, ſi qualitas fuiſſet cognita, nam inde tantum ſequitur, quod poſita cognitione qualitatis futura fuiſſet volitio, quæ impediviſſet obligationem, non autem quod nunc fuerit, aut nunc impediat, niſi qualitas redundet in ſubſtantiam. *Vaſq. Valent. Sanch. lib.* 4. *in Decal. cap.* 2. *a n.* 6. 8. de metu ſatis dixi a num. 7. hoc Caſu, quibus adde: ſi Titium in crimine deprehenſum ficte mineris accuſare, & hic det aliquid eo fine, ut non accuſes, datum retinere potes, quia metus eſt juſtus. *Nec obſtat*, quod det ex errore, certo non daturus, ſi ſciret tibi non eſſe ſerium, nam error non eſt circa ſubſtantiam, vel cauſam finalem, ideo enim dat, ut reſignes juri ad accuſandum, atque hoc vere facis, etſi ſerio non intenderis accuſare, ergo.
19 *Sanch. Leſſ. Dicaſt. num.* 119. 9. In dubio, an error fuerit ſubſtantialis, an cauſa, quæ nunc ceſſat, fuerit principaliter motiva, jura volunt, præſumi pro valore actus, & videtur pro eo eſſe poſſeſſio, quia ſcitur eſſe factus, & ignoratur ejus invaliditas. *Sanch. num.* 13. 34. *&* 52. Idem a potiori eſt dicendum, ſi dubitetur, an intervenerit dolus, error, vel metus, quia facta, & delicta non præſumuntur; in dubio, an vere conſenſeris in obligationem, ſi tenebaris conſentire, aut verba tua ſignificarunt obligationem, præſumeris vere conſenſiſſe, quia nemo cenſetur conſenſum injuſte ſubtrahere, aut loqui aliter, quam ſentiat.

CASUS L.

De iis, qui contrahere poſſunt, item de materia contractuum, & juramento contractibus apponi ſolito.

CAmillus *in infantia*. 2. 4. *Ante*, *&* *poſt pubertatem ſine auctoritate Tutoris*. 5. *Quem agnoſcere non vult*. 3. *Varios celebrat contractus, ex poſt cum licentia Tutoris omnes, etiam rerum alienativos ratificat*. Ibid. *Et cum ipſo Tutore init*. 6. *Oneroſos, etſi juratos*. 13. *Implere non vult*, *petens reſtitutionem in integrum*. 1. *Et relaxationem juramenti a ſuo Epiſcopo, vel Principe*. 17. *Et ſeqq.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quænam ſint perſonæ habi-
les ad contrahendum? Reſp. 1. De jure 1
naturæ contrahere poſſunt omnes, quotquot habent plenum rationis uſum, & materiam de qua contrahant, defectu rationis invalide contrahunt ebrii, dormientes, fatui, furioſi &c. *Ratio eſt*, quod ad contractum utpote actum humanum in conſcientia obligantem requiratur conſenſus liber, qualem recenſiti habere non poſſunt.
Reſp. 2. Jure poſitivo contrahere prohi- 2
bentur infantes, impuberes, minorennes, filiifamilias, prodigi juxta ſequentes explicationes. 1. In jure tam femellæ, quam maſculi uſque ad ſeptimum annum dicuntur infantes; maſculi, abhinc uſque ad 14. femellæ, 12. dicuntur impuberes, quod ſi impuberes per mortem patris, vel emancipationem deſierint eſſe ſub patria poteſtate, vocantur pupilli, ſi utroque parente careant, vocantur orphani: deinde illud tempus, quod ab anno ſeptimo currit uſque ad pubertatem, a Juriſtis dividitur in duas partes, in quarum prima dicuntur infantiæ proximi, in ſecunda pubertati proximi, & ita maſculus ante completum decimum cum dimidio, & femellæ ante completum nonum cum dimidio dicuntur infantiæ proximi, abinde uſque ad annum pubertatis, pubertati proximi, qua completa vocantur puberes, & tunc uſque ad 25. minores: Pupillis etiam invitis datur Tutor, minoribus volentibus Curator, quandoque etiam nolentibus in ordine ad lites, qui Curator ſemel acceptatus repudiari non po-
teſt uſque ad annum 25. completum, niſi 3
veniam ætatis, ideſt liberam rerum ſuarum adminiſtrationem a legitimo Superiore obtinuerint, prodigo etiam invito datur curator, prodigus autem dicitur, qui profuſe dat, ſeu ut ait *Ulpian. lib.* 1. *ff. de curat. furioſ.* qui neque tempus, neque finem expenſarum habet, ſed bona ſua dila-
cerando profundit. 2. Contractus ab infan- 4
te, vel infantiæ proximo initus eſt plane nullus, adeo ut nec obligationem civilem in foro externo, ſeu actionem in judicio, nec obligationem naturalem in foro conſcientiæ pariat. *Leg. pupillus, ff. de cond.* ℞. *indebiti. Laym. hic cap.* 9. *num.* 8. *Onnate d.* 4. *num.* 18. *Lug. d.* 22. *num.* 283. Ratio eſt, quod jus poſitivum illorum conſenſum irritet, infans enim, & infantiæ proximus a furioſo non diſtant, §. 10. *inſtit. de inut.*

Digitized by Google

inut. ſtipul. Si dicas : Leges hæ fundantur
in præſumptione, quod infans, & infantiæ
proximus careant pleno uſu rationis, ergo
ſi a parte rei hoc uſu nõn careant, ſed
malitia ſuppleat ætatem, ſaltem tunc obli-
gabuntur in conſcientia, quia ſi præſumptio
ſit falſa, lex in ea fundata ceſſat. Reſp.
Hæ Leges non fundantur in præſumptione
defectus rationis in hoc, vel illo particula-
ri caſu, ſed ideo irritant ejuſmodi contra-
ctus, quia plerumque ſolet contingere, quod
in tali ætate ſoleat deficere perfecta ratio,
quod verum eſt, nec ideo ceſſat lex uni-
verſalis, ſi ratio legis deficiat in particula-
5 ri caſu. 3. Pupillus pubertati proximus ſi-
ne auctoritate Tutoris contrahens non obli-
gatur civiliter, bene tamen naturaliter.
Leg. 25. §. 1. *ff. quando dies legati, & Leg.*
1. *ff. de novat. Leſſ. Regin. Sanch. de matr.*
d. 38. *num.* 3. excipe contractus majoris
momenti, quibus alienantur immobilia,
vel mobilia pretioſa, quæ ſervando ſerva-
ri, ideſt per triennium conſervari poſſunt,
tunc enim quamvis adſit conſenſus Tuto-
ris, pupillus nequidem naturaliter, ſeu in
conſcientia obligabitur, quia jura utriuſ-
que, & Tutoris, & pupilli conſenſum an-
nullant. *Leg.* 7. 11. 15. *Cod. de prædiis.*
Rebell. Leſſ. Molin. tom. 1. *diſp.* 224. *Dicaſt.*
6 *n.*277. idem eſt, ſi pupillus contrahat cum
Tutore, tunc enim ad nihil tenebitur, niſi
in quantum factus eſt ditior, aut ſi dolum
commiſerit, *dixi*, pupillus ſine auctoritate
Tutoris contrahens non obligatur civiliter.
nam ſi contractus ſit in ſuum commodum,
alterum contrahentem (niſi etiam hic ſit
pupillus) & civiliter, & naturaliter ſibi
obligat, ita ſtatuitur in favorem pupilli
Leg. Julianus 13. *ff. de act. empt.* in rebus
tamen, quæ ſunt in quotidiano uſu, ſi pu-
pillus quid expendat, donet &c. ſaltem ex
conſuetudine obligabitur etiam civiliter ſta-
7 re contractui. 4. Filiiſfamilias impuberes
non obligantur civiliter ullo contractu cir-
ca quæcumque bona, etiamſi contrahant
cum conſenſu Patris, §. *quod* 10. *inſtit. de*
inut. ſtipul. pupillus tamen cum auctorita-
te Tutoris contrahens obligatur naturaliter
& civiliter, ſi alienationem rerum pretioſa-
rum excipias: Ratio Legum eſt, quod pu-
pillo contra Tutorem detur actio, non au-
tem filio coutra patrem propter reveren-
8 tiam. 5. Si pupillus, vel minorennis per
contractum læſus, aut incommodum paſſus
fuerit, gaudet beneficio reſtitutionis, in in-
tegrum intra quatuor annos ab anno vige-
ſimoquinto completo, vel ſi veniam ætatis
obtinuerit per quatuor annos a die obtentæ
veniæ, itaut poſſit repetere rem, vel pre-
tium de quo contraxit, cum fructibus, da-
mno, & lucro ceſſante. *Leg.* 7. *Cod. de*
tempor. in integ. reſtit. 6. Omnia jam dicta 9
de pupillis etiam tenent de minorennibus
Curatorem habentibus, ſi Curatorem non
habent, obligantur naturaliter, & civiliter,
etiamſi contrahant de rebus aliquantum
pretioſis, & in quotidiano uſu non occur-
rentibus. *Leg. puberes* 101. *ff. de verb. oblig.*
7. Prodigus non habens Curatorem contra- 10
hit valide naturaliter, & civiliter etiam
notorie talis, & acceptum ab eo retineri
poteſt, ſi vero auctoritate publica Curato-
rem habet, nequidem naturaliter ex con-
tractu obligabitur, & qui cum eo contra-
hit tenetur reſtituere ante ſententiam Ju-
dicis, etiamſi prodigus non repetat, quia
detinet rem alienam. *Azor, Sanch. nu.* 20.
& 27. *Regin. leg.* 25. *num.* 106.

QUÆR. II. Quid circa materiam con- 11
tractus? Reſp. Materia contractus debet eſſe
honeſta, poſſibilis, & ſaltem in ſpe exi-
ſtens: *Dicitur* 1. *honeſta*, nam ſi objectum
ſit turpe, ſeu peccaminoſum, ad illud nulla
dari poteſt obligatio, ſi vero materia ſeu
objectum contractus ſit honeſtum, contra-
ctus valebit, quamvis aliunde forſan ſit il-
licitus, vel prohibitus, non enim omne
prohibitum eſt invalidum, valet enim ma-
trimonium contra fidem priorum ſponſa-
lium initum, valet venditio, ſi poſtquam
vendidi Titio, vendam & tradam Sempro-
nio, ſunt tamen hi contractus illiciti ut-
pote contra jus alterius. *Dicitur* 2. *poſſibi-*
lis, & in ſpe ſaltem exiſtens; ſi enim con-
trahentes ſciant rem eſſe impoſſibilem, aut
nunquam in ſpe exiſtentem, tunc ſerio &
efficaciter ſe obligare non intendunt, ſi
non ſciant, erit error in ſubſtantia.

QUÆR. III. Qualiter contractus firmen- 12
tentur juramento? *Reſponſio conſtabit ex*
ſeqq. 1. Contractibus licite adjici poſſe ju-
ramentum, patet ex propoſit. Vvicleff 43.
damnata in Concilio Conſtantienſi : *Jura-*
menta illicita ſunt, quæ fiunt ad corroboran-
dos contractus, & commercia civilia. 2.
Contractum firmari juramento eſt, contra-
ctum e juris diſpoſitione in foro conſcien-
tiæ, vel ſaltem in foro externo nullum per

acceſſionem juramenti reconvaleſcere, itaut non tantum obliget ex motivo Religionis, ſed etiam ex juſtitia: ſi contractus jam erat validus, proprie non dicitur firmari juramento, ſed ei tantum ſuperadditur nova obligatio ex virtute Religionis.

13 3. Omnes contractus puberum, ſive ſint minorennes, ſive majorennes, ſi matrimonium, & paucos alios excipias, firmantur juramento, qui ex jure poſitivo habent, quod ſint nulli, & ſervari poſſunt abſque peccato jurantis, vel exigentis juramentum. *Sanch. Haun. Lugo diſp.* 12. *nu.* 217. *Laym. lib.* 4. *tit.* 3. *cap.* 8. *Onnate diſp.* 11. *nu.* 98. *Herman theſ.* 24. *Metzger. tit.* 13. *d.* 41. *art.* 5. *num.* 10. *Pirh. lib.* 2. *Decret. tit.* 24. *num.* 132. & ibid. *Schmalzgr. numer.* 86. *Viva opuſc.* 1. *qu.* 7. *art.* 2. contra *Merenda, Perez, Viſtner* & alios, qui volunt, contractus invalidos non validari per juramentum, ſed tantum addi obligationem Religionis. At aſſertum probatur *ex cap. cum contingat de jurejur. cap. licet* 2. *eod. in* 6. *cap. quamvis* 2. *de pactis in* 6. ubi Pontifex diſerte ait: *pactum juramento nec vi, nec dolo præſtito firmatum fuiſſe*, & ſervandum eſſe, quæ conditio fruſtra adderetur, ſi pacta jurata ex ſola religione obligarent nam juramenta etiam vi, vel dolo extorta obligationem Religionis inducunt, quoties ſine peccato ſervari poſſunt. Contractus vero qui juramento firmantur, ſicut contractus minorennium, quo bona etiam immobilia ſine auctoritate Tutoris alienant; nam quamvis hi contractus alias nequidem naturaliter obligent, accedente tamen juramento naturaliter, & civiliter obligant, ſimiliter juramento firmatur donatio inter patrem, & filium, renuntiatio paternæ hæreditatis, alienatio fundi dotalis &c.

14 *Schmaltzgr. num.* 92. Contractus impuberum probabilius non firmantur juramento, niſi juramentum acceſſerit poſt pubertatem. *Bald. Sanch. Lugo num.* 214. neque firmantur juramento contractus irriti jure naturali, vel ob defectum conſenſus, velut contractus infantium, ebriorum, amentium, vel quia ſunt de materia jure naturali, vel divino prohibita, nam jus poſitivum non valet ſupplere conſenſum, aut reddere licita, quæ jure naturæ, aut divino ſunt illicita, neque firmantur contractus injuſto metu, vi, vel dolo extorti, quia ſervari non poſſunt ſine peccato juramentum exigentis. *Jura cit. Onnate num.* 129. *Schmaltzg. num.* 91. 4. Juramentum, 15
etſi non firmet contractum, ſemper tamen ſervandum eſt, quoties ſine peccato ſervari poteſt, non ex juſtitia, ſed in reverentiam divini nominis, ut ſi metu mortis aliquid jurato promiſiſti latroni, vel uſurario promiſiſti ſolvere uſuras, teneris ſolvere, vel petere relaxationem juramenti a latrone, vel uſurario: qui eam ex juſtitia dare tenentur, vel ſi nolint, ab Epiſcopo. *Molin. Leſſ. Suar. Haun. Metzg. loc. cit. Onnate num.* 55. *Viva opuſc.* 1. *quæſt.* 7. *art.* 3. & clare habetur *cap.* 6. 18. *de jurejur.*

5. Contractus juramento firmati habent 16
omnes effectus civiles, & naturales, quos habent alii contractus jurati nunquam invalidi, hinc pariunt actionem in judicio, obligant ex juſtitia, & Religione, itaut relaxato juramento ab alio, quam a creditore maneat obligatio juſtitiæ, quæ etiam ad hæredes tranſit. *Suar. Palao, Schmaltzg. a num.* 94. quod vero juramentum firmet, & validet contractum, non habet ex ſe, ſed ex jure poſitivo, ex ſe tantum ſuperaddit obligationem religionis.

QUÆR. IV. A quo juramentum hoc 17
relaxari poſſit? Reſp. Juramentum firmans contractum a ſolo eo, cui præſtitum eſt relaxari poteſt, quia hic ex tali contractu habet jus quæſitum, quo invitus privari non poteſt, ideoque nequit illud relaxare Epiſcopus, imo nec Papa, niſi ex cauſa graviſſima, & ob bonum publicum. *Suar. lib.* 2. *de jure cap.* 41. *num.* 2. *Sanch. lib.* 3. *moral. cap.* 21. *num.* 2. *Haunt. tom.* 1. *tract.* 4. *nu.* 894. *Pirh. nu.* 154. 2. Relaxatio juramenti non confirmantis contractum pro ſolo foro conſcientiæ a Religioſis Mendicantibus obtineri poteſt, ut dicam *Caſ.* 71. *n.* 5. alias ab Epiſcopo jurantis peti debet, ut ſi uſurario uſuras, vel alteri per dolum, aut metum injuſtum aliquid jurato promiſiſti, & promiſſarius tibi obligationem juramenti remittere nolit, in conſcientia tutus es relaxatione tui Epiſcopi, ſi vero res deduci debeat ad forum externum, & Reus citari, debes relaxationem petere ab Epiſcopo creditoris, quia Actor debet ſequi forum Rei, niſi Reus ſe ſponte ſubjiciat Epiſcopo jurantis, vel extra ſuam Diœceſim contraxerit, tunc enim cognitio cauſæ ſpectabit ad Epiſcopum loci, in quo contractus celebratus eſt, *Suar. num.* 10. *Sanch. nu.* 35.

Gonzal.

Gonzal. in cap. 1. *de jurejur. nu.* 14. *Pirb.*
18 *num.* 156. 3. Judex ſæcularis non quidem directe, ſed indirecte poterit relaxare juramentum non confirmatorium, illud remittendo nomine ſui ſubditi id injuſte renuentis, vel annullando omnem acceptationem rei jurato promiſſæ: ſi enim ipſe promiſſarius juramentum in ſui ſavorem factum remittere poſſit, & debeat, cur non ipſo renuente ejus ſuperior. *Haun. num.* 905. *Gonzal. num.* 12. *Zoes de jurejur. num.* 80. *Pirb. num.* 159. Ex his per ſe clare patet Reſolutio Caſus.

CASUS LI.

De Promiſſione.

DOnatus *multa promittit, ſed non implet.* 1. *Quia promiſit ſemideliberate, ex metu levi, ſed jurato.* 2. *Sub ſola fidelitate.* 3. *Ad rem ex parte illicitam, vel impoſſibilem.* 4. *Aut juravit non revocare teſtamentum,* ibid. *Quia promiſſarius non acceptavit, vel abſens acceptationem non intimavit, aut ejus nomine acceptavit alter.* 5. *Vel antequam promiſſio abſenti intimaretur, eſt revocata.* 6. *Vel mortuus eſt promittens, aut promiſſarius.* 7. *Quia ſtatus eſt mutatus, & ipſe indiget re promiſſa, & promiſſarius eum graviter offendit.* 8. *Quia res promiſſa periit, vel fuit aliena.* 9. *Aut pluribus promiſſa.* Ibid. Reſolutio conſtabit ex ſeqq.

1 QUÆR. I. Quid ſit Promiſſio. Reſp. Eſt deliberata, ſpontanea, & gratuita obligatio fidei erga alterum ad aliquid præſtandum, exterius manifeſtata, & ab altero acceptata: eſt communis. *Dicitur* 1. *Deliberata*, deliberatione ſufficiente ad mortale peccatum, quia ſemiplena deliberatio non ſufficit ad imponendam ſibi obligationem gravem, imo nec levem. *Molin. Sanch. Dicaſt. lib.* 2. *tract.* 4. *d.* 1. *num.* 11. Ratio eſt, quia homo ſemideliberatus non agit modo humano, ſed ut ſemihomo. *Dicitur* 2. *Spontanea*, nam promiſſio fraude, vel metu injuſto etiam levi extorta ab eo, qui fraudem, vel metum paſſus eſt, pro libitu reſcindi poteſt, niſi ſit juramento firmata. *S. Thom. quæſt.* 86. *art.* 7. *ad* 3. *Silv. qu.* 66. *art.* 2. *Dicitur* 3. *Gratuita*, ut diſtinguatur a contractibus oneroſis. *Dicitur* 4. *Obligatio* non formaliter, ſed cauſaliter, quatenus eſt ſignum practicum exercite declarans voluntatem ſe obligandi, quo diſtinguitur a nudo propoſito, quo quis ſignificat intentionem aliquid faciendi abſque omni obligatione. *Dicitur* 5. *Obligatio fidei*, quo indicatur, quod promiſſio nuda 2
probabilius obliget ex ſola fidelitate ſub veniali. *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 88. *art.* 3. *ad* 1. *Bann. Cajet. Sotus, Molin. Gorm. de juſtit. num.* 648. *Dian. part.* 2. *tract.* 17. *Joann. a S. Cruce, Joann. a S. Thom.* 1. 2. *quæſt.* 88. *d.* 29. *art.* 9. *Salmant. hic num.* 82. *Onnate num.* 92. *Dixi, promiſſio nuda*, nam ſi veſtiatur juramento, chyrographo, adhibitione Notarii, vel teſtium, tunc juxta omnes obligat ex juſtitia, & ſub peccato gravi ſecundum quantitatem materiæ, paritque actionem in judicio. Ratio eſt, quia ſi promiſſio non veſtiatur, manet ſub nudo debito morali fidelitatis, ſola autem fidelitas obligat tantum ſub veniali ad conformanda facta promiſſis, ſicut veracitas per ſe tantum obligat ſub veniali ad dicta conformanda menti. Poteſt autem promittens etiam abſque memoratis ſolemnitatibus ſe obligare ex juſtitia, & ſub mortali, ſi velit, & alter acceptet, quia poteſt rem ſuam alteri donare, ergo & dare jus ad illam; requiritur tamen materia aliqua ad mortale injuſtitiæ ex liberali promiſſione, quam ex furto, quia dominus cenſetur magis invitus, ut ſibi res ſua auferatur, quam ut ei non detur res liberaliter promiſſa, ideoque *Lopez in* 2. *part. cap.* 30. *Regin. hic num.* 84. *Sanch. lib.* 1. *de matrim. d.* 5. *nu.* 24. *Onnate num.* 150. requirunt materiam quadruplo majorem. *Dicitur* 6. Ad 3
præſtandum aliquid, ſcilicet licitum, & poſſibile, nam ad illicitum, & impoſſibile nulla poteſt eſſe obligatio: ſi res promiſſa ex parte eſt licita, ex parte illicita, eſt obligatio ad partem licitam juxta *Reg. Juris* 37. Utile per inutile vitiari non debet, hinc invalidæ ſunt promiſſiones, quæ præbent occaſionem abſolute, aut liberius peccandi, ut ſi volenti male agere promittam, eum non monere, non accuſare; ſi promittam beneficium Eccleſiaſticum nondum vacans, *cap. ex tenore* 13. *de conceſſ. præb.* ſi adulter adulteræ vivente conjuge promittat Matrim. *ſi quis* 8. *de eo qui ducit*, quia in his datur occaſio operandi, vel machinandi mortem. Item jure poſitivo nullæ ſunt promiſſiones, quæ tollunt facultatem de rebus ſuis libere diſponendi mortis cauſa,

Digitized by Google

ut promiſſio de faciendo teſtamento in alicujus favorem, vel de non revocando facta. *Dicitur* 7. Exterius manifeſtata, nam licet ſola interna voluntas ſe obligandi ſufficiat ad votum, eo quod votum fiat Deo cordium inſpectori, non tamen ad contractum, hic enim debet fieri modo humano, ideſt ſenſibili, ſeu perceptibili ab homine. *Leg.* 1. *ff. de V. O. D. Thom. hic qu.* 88. *art.* 1.

4 *Dicitur* 8. Acceptata, nam quamdiu promiſſio acceptata non eſt, nullam inducit obligationem, ſed revocari poteſt. *Leg. de pollic. Leg. abſenti ff. de donat.* idque tenet, etiamſi ſit juramento firmata, quia juramentum ſequitur naturam contractus. *Sot. Palao diſp.* 2. *num.* 6. *Salmant. nu.* 70. *Lug. diſp.* 23. *nu.* 50. Ratio eſt, quia omne pactum eſſentialiter conſtat mutuo duorum, vel plurium conſenſu, & in omni promiſſione includitur: *ſi alter acceptet*, quandoque tamen ipſum jus acceptat pro homine, ut ſi promiſſiones fiant Reipublicæ, vel civitati. *Leg.* 1. 3. 4. *ff. de pollicit.* vel etiam, ut plures volunt, Eccleſiis & locis piis, &c. Promiſſio præſenti facta regulariter acceptari debet in continenti, vel quaſi continenti *Leg.* 137. *de V. O.* quia tunc non poteſt prudenter cenſeri promiſſor dici velle ſuſpendere ſuum conſenſum, ſi tamen materia ſit favorabilis, ipſa taciturnitas reputabitur pro conſenſu juxta Reg. Jur. *qui tacet, conſentire videtur*: ſecus ſi materia non ſit favorabilis. De cetero etiam Pater pro filio, dominus pro ſervo, Religioſus pro Monaſterio, Uxor pro Marito, aut econtra, item omnis, qui alterius curam gerit, aut ex promiſſione intereſſe habet, eam acceptare poteſt.

5 QUÆR. II. Quid circa promiſſionem factam abſenti? Reſp. ſeqq. 1. Promiſſio (idem eſt de donatione) abſenti facta per Nuntium, vel per litteras ad promittentem directas, non valet, ſi coram alio, quam Nuntio acceptetur, quia hic, & non alius ad acceptandum eſt deputatus. *Sanch. d.* 7. *num.* 35. *Dicaſt. num.* 155. Valet tamen coram Nuntio facta, etiamſi promittenti
6 non intimetur *Lug. num.* 74. 2. Promiſſio, vel donatio facta abſenti, antequam ad eum pervenerit, & acceptata fuerit, revocari poteſt, ſi revocatio non innoteſcat Nuntio, & hic pure in mandatis habeat, promiſſionem, vel donationem factam intimare, adhuc valet revocatio, nec promiſſio valide acceptari poteſt, quia voluntas domini, quam defert Nuntius, nequidem virtualiter exiſtit; ſi vero Nuntius ſit ſimul Procurator, vel Commiſſarius, cui committitur promiſſio nomine principalis facienda, & revocatio commiſſionis, nec Commiſſario, nec donatario innoteſcat, donatio acceptari poterit, quia de jure acta puri mandatarii revocato mandato etſi incognito ſunt invalida, acta vero per Procuratorem, antequam de revocatione conſtet, valida ſunt. *Leg. ſi mandaſſem, Leg. inter cauſas ff. mandati, Leg. vero ff. de ſolut. Gomez, Molin. Sanch. lib.* 1. *de matr. diſp.* 6. *num.* 9. 3. Si promiſſio, vel donatio erat facienda per procuratorem, & promittens moriatur, procurator vero ignorans pergat promiſſionem, vel donationem facere, promiſſio, & donatio eſt nulla, quia mandatum gratiæ faciendæ regulariter expirat morte mandantis. *Leg.* 26. *ff. & Leg.* 15. *Cod. mandati*: Excipe niſi mandatum ſit ad cauſas pias, quia in harum præjudicium Leges civiles nihil diſponunt, & prudenter præſumitur, quod promittens voluerit hanc ſuam voluntatem etiam poſt mortem manere, cum maxime ſit profutura animæ. *Covarruv.* 1. *var. cap.* 14. *Molin. Sa, Croix lib.* 3. *part.* 2. *num.* 788. Si Nuntius ſit miſſus, non ut faciat, ſed ut pure indicet promiſſionem factam, & promittens interim moriatur, adhuc acceptari poterit. Ratio eſt, quod promiſſio, vel donatio jam facta, & non revocata, ſed litteris, vel Nuntio inſinuata, ſit gratia, gratia autem facta non extinguitur morte concedentis. *Suar. Clarus, Sanch. nu.* 35. An econtra promiſſario ante acceptationem mortuo, ejus hæredes promiſſionem acceptare poſſint, incertum eſt, negat cum *Leſſ. Haun. la Croix n.* 787. quia voluntas promittentis ferebatur in perſonam promiſſarii in ſe, quæ amplius non exiſtit.

QUÆR. III. Quot modis ceſſet obliga- 7
tio promiſſionis acceptatæ? Reſp. Ceſſat. 1. Ex partium conſenſu. 2. Si materia promiſſa facta eſt impoſſibilis, vel illicita, ut ſupra dictum eſt. 3. Si promiſſarius tuus non ſtet promiſſo tibi facto, hæc enim videtur fuiſſe voluntas promittentis, ut frangenti fidem, fides frangatur eidem. *Sa, Regin. Rebell. Onnate num.* 185. 4. Si promiſiſti amico qui factus eſt inimicus. *Garz. Silv. Molin. diſp.* 272. Si promiſſarius ob inopinam

pau-

Digitized by Google

paupertatem ipſemet re promiſſa indigeat, merito tamen dicit *Leſſ. Molin. loc. cit.* paupertatem non excuſare abſolute, ſed tantum ſuſpendere obligationem uſque ad meliorem fortunam. 5. Et generaliter, ſi res non manſit in eodem ſtatu, itaut ante traditionem rei promiſſæ grave, & novum tibi immineat incommodum, quod ſi tempore promiſſionis cognitum fuiſſet, certo non promiſiſſes. *S. Th. qu.* 110. *art.* 5. *ad* 5. quia non cenſeris te cum tali incommodo gratis obligare voluiſſe, & gratuita promiſſio cenſetur facta ſub conditione, niſi ſtatus ante traditionem notabiliter mutetur, quare hæc doctrina etiam locum habet in promiſſione jurata. *Auth. cit. Dicaſt. n.* 125. In dubio, an ſtatus ſit notabiliter mutatus, eſt obligatio implendi promiſſum quia promiſſio eſt in poſſeſſione, certo enim obligavit, & dubitatur; an obligatio per mutationem ſtatus ceſſet. 5. Si res
8 promiſſa in individuo abſque culpa promittentis perierit, ad nihil tenetur promittens: ſi res promiſſa ſit indeterminata, v. grat. ex decem equis unum promiſiſti Cajo, ſi pereant omnes, aut pereat equus a Cajo electus, liber es: ſi pereat unus, vel alter, debes Cajo dare unum ex reſiduis, idem eſt, ſi promiſiſti equum indeterminate, & tradas alienum, debes ſubſtituere alium, ſecus, ſi promiſiſti hunc determinate, qui poſtea probatur alienus. *Molin. tom.* 2. *diſp.* 262. *Sporer tr.* 6. *in Decal. c.* 2. *n.* 74. 6. Si eamdem numero rem promiſiſti pluribus, debetur primo, etiamſi ſecunda promiſſio fuerit jurata, quia ſecunda promiſſio, uti & juramentum ſunt de re illicita, & alteri ſaltem ex fidelitate debita, & quamvis primus cedat juri ſuo, non ideo reconvaleſcit ſecunda promiſſio, quia *tractu temporis non firmatur, quod ab initio non ſubſiſtit*. Reg. Jur. in 6. niſi ſecunda promiſſio facta eſſet ſub conditione; ſi primus cedat juri ſuo: ita contra *Covar.* & alios *Turrian. Lug. numer.* 107. *Sanch. n.* 6. *Sporer nu.* 77. *Si dicas:* Valet Matrimonium contra fidem priorum ſponſalium, ergo & promiſſio contra fidem prioris. Reſpon. *N. C.* Secunda promiſſio habet pro objecto traditionem rei alteri promiſſæ, ideoque eſt nulla utpote de objecto illicito, matrimonium vero non habet pro objecto traditionem corporum, ſed eſt ipſa traditio, & per conſequens, quamvis matrimonium contra fidem priorum ſponſalium ſit illicitum, non tamen eſt de objecto illicito, ut ſi contra votum emam gladium, ipſa quidem emptio eſt illicita, non tamen de objecto illicito, ideoque valida.

CASUS LII.

De Donatione.

ENricus *varias facit donationes, ſed ex poſt revocat.* 1. *Tum quia res donata eſt duobus, vel dubitat an facta ſit inter vivos, vel cauſa mortis.* 2. *Tum quia rem dedit uxori qua invita ex poſt vendidit.* 3. *Aut dedit filio cauſa ſtudiorum, ob nuptias, vel ſacros Ordines.* 4. *Quia dedit omnia bona, vel ſaltem ultra* 500. *ſolidos, etſi jurato & ad cauſas pias.* 5. *Quia donatarius eum infamavit, alimenta indigenti non præbuit. vel aliter fuit ingratus, etſi id probare non poſſit.* 6. *Ideoque vult, ut poſt mortem ſuam hæres donata repetat.* 7. *Item poſt donationem remuneratoriam Eccleſiæ factam nata eſt proles.* 8. *Aut donatio fuit inofficioſa ſed jurata.* 9. Reſolutio conſtabit ex ſeqq.

QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit Dona- 1
tio? Reſp. 1. Donatio eſt gratuita dominii translatio. *Dicitur gratuita*, quia fit liberaliter abſque obligatione non tantum juſtitiæ ſed & gratitudinis, ideoque donatio antidoralis, ſeu remuneratoria, quæ fit ex gratitudine ratione beneficii, vel obſequii præſtiti, non eſt donatio plane gratuita, & ſtricte dicta, & in odioſis non venit nomine donationis. *Pirh. lib.* 3. *decret. tit.* 24. *n.* 1. *& ibid. Reiffenſt. n.* 3. Utraque donatio debet eſſe acceptata, nec non libera a metu, & dolo, alias erit reſcindibilis juxta dicta *de promiſſ. Caſu præc.* Diſtinguitur donatio a precario, commodato &c. quod in donatione transferatur dominium, non vero in his, in mutuo quidem transfertur dominium, ſed cum obligatione reſtituendi rem ſimilem, donatio vero fit gratis abſque ſimili. Reſp. 2.
Donatio dividitur. 1. in realem, & verba- 2
lem, realis eſt, quæ fit cum rei traditione, verbalis quæ fit ſolo verborum officio, eſtque ſola promiſſio de dando, qua quidem alteri per verba de præſenti res actu donatur, ſed actu non traditur, hæc donatio eſt improprie talis, & imperfecta, neque ei convenit definitio ſuperius data, ſi eadem res uni donata eſt verbaliter, alteri vero realiter

cum

cum traditione, hic retinebit rem, primus tamen habebit actionem contra donantem ad reſtituendum valorem rei, & omne intereſſe. 2. Dividitur donatio in abſolutam, quæ fit abſque ulla conditione, onere, vel modo, & conditionatam, quæ fit ſub certa conditione, vel onere, ſed neque hæc proprie donatio dicitur *L. 1. ff. de donat.* 3. & principaliter dividitur in donationem *inter vivos*, quæ fit ſine mentione, aut ſuſpicione mortis, & donationem *mortis cauſa*, quæ fit intuitu mortis, ideoque morte non ſecuta revocari poteſt. *§. 1. Inſtit. de donat.* ſi adjiciatur pactum, vel juramentum de non revocanda donatione, hoc ipſo eſt donatio inter vivos. *Illſung. Onnate d. 31. ſect. 7. & 8.* In dubio, an donatio ſit facta inter vivos, vel mortis cauſa, cenſetur facta inter vivos, quia hæc eſt principalior. *Onnate n. 84.*

QUÆR. II. Quænam donationes a jure prohibeantur? Reſp. ſeqq. 1. Donatio pu-
3 pilli, filii-familias, Religioſi, ſi fiat abſque licentia Tutoris, Patris, vel Superioris &c. 2. Prohibetur donatio mere liberalis, & gratuita facta conjugi a conjuge, & ejuſmodi donatio eſt ad nutum revocabilis, ita ut maritus rem donatam inſcia, & invita uxore vendere, vel alienare poſſit. Si tamen donatio non ſit mere liberalis, ſed remuneratoria, aut accedat juramentum vel mors donantis, firmatur donatio, & fit irrevocabilis. *Sanch. lib. 6. de mat. d. 11. Spor. tr. 6. c. 3. n. 41.* 3. Donatio a Patre facta filio infirma eſt, & revocari poteſt, attamen
4 poſt filii emancipationem firmatur, fitque irrevocabilis, *L. 31. ff. de donat.* Item ſi Pater filio aliquid det ex cauſa ſtudiorum, alimentorum, qualificationis, remunerationis, donatio tenet, nec obligatur filius eam mortuo Patre in diviſionem hæreditatis conferre. *Nav. c. 17. Mol. t. 1. diſp. 240. Laym. ſupr. Covar. 1. var. c. 7.* niſi ex conſuetudine, vel aliunde de patris voluntate conſtet. Sic *Tamb. in Decal. lib. 5. c. 4. §. 2. n. 4.* dicit ea, quæ pater dat in dotem, ob nuptias, ob S. Ordines, pro ingreſſu in religionem, pro procurando officio, poſt mortem Patris ex conſuetudine conferenda eſſe in diviſionem cum fratribus, non item quæ dat pro ſolemni convivio in prima Miſſa, aut in ingreſſu Religionis. Coll. ex
5 *Leg. ut liberis 17. C. de coll.* 4. Prohibetur donatio inter vivos omnium bonorum præſentium, & futurorum, quia talis donator privat ſe poteſtate teſtandi, quod Leges reprobant, tamquam contrarium bonis moribus civilibus. *Leg. ſtipulatio ff. de V. O.* 5. Donatio inter vivos ultra 500. ſolidos de jure eſt invalida. *Leg. pen. C. de donat.* videlicet quoad illum exceſſum, niſi fiat cum inſinuatione donationis coram Judice & tabellione eam ad acta publica referente, per ſolidum intelligitur ducatus aureus noſtræ monetæ. *Pirb. n. 5. Reiff. n. 15.* Excipiuntur ab his legibus donationes remuneratoriæ, donationes ad cauſas pias, vel juramento firmatæ, & omnis donatio ad cauſas, v. g. ſtudia, dotem, militiam, ad conſtructionem ædium dirutarum. *Covar. Leſſ. Laym. Reifſenſt. nu. 19.* Quia hæ non ſunt donationes mere gratuitæ, ideoque ad eas non extenduntur Leges prohibitoriæ. Imo in conſcientia tuto retineri poteſt omne, quod datur etiam ultra ſummam a Lege præſcriptam, donec a donante, vel ejus hærede repetatur, aut per ſententiam Judicis donatio reſcindatur. *Leſſ. Laym. Pirb. num. 7. Spor. n. 55.* Ratio eſt, quod hujuſmodi donatio jure naturæ ſit valida, & a Legibus tantum invalidetur ſub conditione: ſi a donante, vel judice reſcindatur.

QUÆR. III. Qualiter donatio revocari 6
poſſit? Reſpon. Donatio facta inter vivos quantumvis ſit perfecta, & per traditionem completa, ex tribus præcipue cauſis revocari poteſt.

Primo: Ex capite ingratitudinis, quæ de jure 5. caſus comprehendit, puta ſi donatarius verbo, vel facto donatori injuriam atrocem inferat in honore, vel in bonis fortunæ, ſi per ſe, vel alium impias manus injecerit, vel vitæ periculum etiam morte non ſecuta intulerit, aut denique ſi conditiones ſibi impoſitas non impleverit. *Leg. fin. Cod. de revoc. donat. c. fin. de donat.* Addunt *Clarus, Leſſ. & alii* valde probabiliter, ſi donatori valde indigenti neget alimenta, ſpectato tamen jure probabilius eſt, quod præter cauſas a jure expreſſas nullæ aliæ etſi majores ad revocandam donationem ſufficiant, quia in *Leg. fin.* dicitur, ex his tantummodo cauſis donationes averti concedimus. *Eng. libr. 3. tr. 24. nu. 19. Zoes 16. n. 30. Pirb. n. 35.* Debet tamen ingratitudo probari coram Judice, ante cujus ſententiam donatarius reſtituere non tenetur, poſt ſententiam tenetur rem cum fructibus

poſt

poſt litem conteſtatam perceptis. *Textu claro in d. Leg. fin. Dian. part.* 8. *tom.* 6. *reſ.* 58. *Lug. diſp.* 23. *n.* 172. *Pirb. n.*36. Excipiuntur ſequentes donationes ob ingra-
7 titudinem non revocabiles. 1. Donatio facta Eccleſiæ, vel loco pio, etiamſi Prælatus, vel Monachus foret ingratus, quia hæc donatio primario facta eſt Deo, qui ingratus eſſe non poteſt. *Barb. in c. fin. n.* 15. *Clarus* §. *donatio q.* 21. *n.* 5. *Pirb. n.* 37. 2. Donatio remuneratoria, quia in odioſis non venit nomine donationis. *Barb. n.* 17. *Eng. loc. cit.* 3. Donatio facta filiæ in dotem. *Leg. ſi dotem* 24. *Cod. de jure dot.* 4. Si donatarius rem donatam in alium tranſtulit donando, vendendo, permutando. *Zoes, Eng. n.* 20. quia hæc actio eſt perſonalis, ideoque contra ſolum ingratum & non contra tertium locum habet, niſi hic ſcienter, & doloſe rem acquiſiiſſet. 5. Si donator ſcivit ingratitudinem, & donationem non revocavit, cenſetur eam remiſiſſe, nec hæres, vel ſucceſſor ejus revocare poteſt *d. leg. fin.* niſi donator lite contra ingratum conteſtata deceſſerit, aut morte præventus dolo, metu, vel aliter impeditus revocare non potuerit, vel ingratitudinem ignoraverit. *Dian. Lug. loc. cit. Reiffenſt. nu.* 64. contra *Zoes nu.* 104. La *Croix lib.*3. *p.* 2.*n.* 801. Ratio ducitur a contrario, nam Leges cit. dicunt hæredibus non competere actionem, ſi donator tacuit, ergo ſi non tacuit competit, non autem dicitur tacere ad ingratitudinem, qui eam ignorat, aut a loquendo, agendoque impeditus fuit, *cap. fin. de dilat.* Secundo
8 revocari poteſt donatio ex capite prolis ſuſceptæ, puta ſi donator carens prole magnam partem ſuorum bonorum donarit, & poſt ei improviſo proles legitima naſcatur. *Leg. ſi unquam Cod. de revoc. donat.* Excipitur donatio remuneratoria, vel facta ob cauſam donatori utilem, ita cum communi. *Molin. diſp.* 282. *num. ult. Clarus q.* 23. *n.*3. Quia ejuſmodi donatio non eſt liberalis, ſed potius mercedis præſtatio. Item donatio facta Eccleſiæ, quæ non revocatur ex toto, ſed uſque ad legitimam filiis jure debitam. *Leg.* 5. 7. *de inoff. don.* merito tamen S. Auguſt. *Serm.* 49. *de dev. c.* 4. ſuadet, ad majorem populi ædificationem totum ab Eccleſia reſtitui.
9 Tertio revocari poteſt donatio inofficioſa, ſic dicta, quod pater, vel mater contra officium pietatis uni, vel pluribus filiis, aut etiam extraneis in tanta quantitate donavit, ut reliquis Liberis legitima auferatur vel minuatur, tunc hi per querelam apud Judicem inſtitutam poſt mortem donantis poſſunt revocare donationem non quidem in toto, ſed quantum diminuit portionem illorum legitimam, ut claret ex *L.* 1. *& ſeqq. Cod. de inoff. donat.* Nec refert, quod parens forte donationem juramento firmarit, cum enim beneficium revocandæ donationis in favorem liberorum introductum ſit, non poteſt Patris juramento tolli. *Tamb. Haun. Laym. hic nu.* 18. *Pirb. nu.* 46. Qui pariter dicunt revocari poſſe donationem juratam ex capite ingratitudinis, aut natæ prolis, quia donatio, & per conſequens juramentum donationi adjectum ex diſpoſitione juris habet hanc tacitam conditionem, niſi proles nata, aut donatarius ingratus fuerit, &c.

CASUS LIII.

De Commodato, Precario, Depoſito.

Fabius *equum amico commodatum*. 1. 2. *Eo quod ipſe illo indigeat, ante tempus repetit.* 3. *Res precario conceſſas vendit ſtatim.* 4. 5. *Sed hoc non obſtante amicus equum aliis commodat, vel locat, aut ultra tempus retinet.* 6. 7. *Interim equus morbo inficitur alios inficit, ac poſt multas expenſas moritur.* 8. *Rebus apud ſe depoſitis utitur.* 9. *Nec ſtatim repetenti reddit.* 10. *Ex poſt apud ipſum deteriorantur, permutantur.* 11. *Negotiationi exponuntur.* 12. *Et prætextu habitæ cuſtodiæ, expenſarum, aut debiti retinentur.* 13. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſit Commodatum, & Precarium?

Reſp. 1. Commodatum eſt rei alicujus 1
pro certo tempore ad ſolum uſum gratuita conceſſio. *Dicitur* 1. Rei alicujus ſive immobilis ſit, ut domus, ſtabulum &c. ſive mobilis præſertim, quæ uſu non conſumitur, nam quæ uſu ſtatim conſumuntur, ut pecunia, vinum, frumentum, commodari non poſſunt, niſi forte ad pompam, vel oſtentationem. *L. fin. de commod. Dicitur* 2.
Ad uſum, in quo commodatum diſtinguitur 2
a pignore & depoſito, quorum uſus non conceditur, nam ſi creditor pignore, vel depo-

depoſitarius re depoſita utatur domino invito, furtum committit. §. *furtum inſt. de oblig. quæ ex delicto*. Deinde differt commodatum a mutuo, quod in hoc dominium rei mutuatæ transferatur; in commodato ſolus uſus, dominio, vel poſſeſſione penes commodantem remanente. *Dicitur* 3. Pro certo tempore ex-vel implicite determinato: Explicite determino, ſi dicam: conce-
3 do tibi equum ad 3. dies; implicite, ſi dicam: concedo tibi equum ad iter, hoc ipſo intelligitur tantum temporis concedi, quantum requiritur ad tale iter, nec citius repeti poterit, niſi commodans pateretur inde notabile damnum non prævisum, tunc enim quamvis commodatarius æquale pateretur, repeti poſſet, quia in conceſſione gratuita ſubintelligitur conditio: niſi ego ipſe re mea ad evitandum damnum proprium indiguero, ut in ſimili patet in donatione, quæ ex capite prolis improviſo natæ revocari poteſt, idque de jure naturæ quia gratuito donans cenſetur facultatem iſtam ſibi retinuiſſe. *Leſſ. c. 27. dub. 5. Mol. d.* 295. apud *Lug. d.* 33. *n.* 10. *Dicitur* 4. gratuita conceſſio, in quo diſtinguitur a locato, & aliis contractibus oneroſis. Reſp. 2.
4 Precarium a commodato tantum in hoc diſtinguitur, quod in precario ad preces alterius alicujus rei uſus gratuito concedatur ſine ulla temporis determinatione, uſque dum precario dans voluerit revocare, non debet tamen revocare ſtatim, alias cenſeretur voluiſſe alteri illudere. Propter hanc revocabilitatem precarium tantum obligat ex culpa lata, quæ dolo æquiparatur. *L.* 1. §. *ideo ff. ſi menſor.* commodatum vero ex culpa juris leviſſima; depoſitum ſi eſt in ſolam utilitatem deponentis ex ſola culpa lata, idque in foro fori, nam in foro poli, ſeu conſcientiæ ſolam culpam Juridicam, ſi non ſit conjuncta cum culpa Theologica, non obligare ad reſtitutionem dixi *Caſu* 37. *nu.* 9. excipe niſi commodatarius ſe ſpecialiter obligaverit ad quemcumque caſum fortuitum, & non culpabilem. Solvitur, vel revocatur precarium 1. expreſſa,
5 vel tacita concedentis voluntate, ut ſi rem repetas, alteri vendas, vel dones. 2. morte ejus cui conceſſum eſt, quia eſt veluti gratia perſonalis, quæ ad hæredes non tranſit. *Leg. cum precario ff. de prec. c. ult. eod.* 3. Si conceſſum eſt ad beneplacitum concedentis, finitur morte concedentis, ſecus ſi abſolute, vel uſque ad revocationem, tunc enim durabit, uſque dum ab hæredibus revocetur. *dict. Leg. precario*.

QUÆR. II. Quæ ſint obligationes commo- 6
datarii? Reſp. ſeqq. 1. Commodatarius non poteſt re commodata uti ad alium uſum, quam eum, ad quem eſt conceſſa, ſi utatur ad alium uſum, & propterea pereat, tenetur actione furti. *Leg. ſicut de commod.* ſimiliter, ſi non reſtituat tempore convento, tenetur ad omne damnum obinde emergens, idque in conſcientia ante ſententiam Judicis, ſi mora ſit culpabilis, *c. unic. de commod.* non tamen tenetur ad caſum fortuitum, niſi ſua mora cauſa ſit, quod tali caſu res iſta pereat eodem modo non peritura apud dominum. *Leſſ. Eng. Reiffenſt. lib.* 3. *tr.* 15. *n.* 32. quid vero juris ſit, ſi res remiſſa pereat dolo, vel culpa Nuntii, dixi *Caſ.* 45. *a n.* 17. 2. Per 7
ſe loquendo poteſt rem ſibi commodatam alteri commodare, & jus ſuum in alium transferre, niſi conſtaret de contraria mente commodantis, cui liberum eſt uni, & non alteri rei ſuæ uſum concedere. 3. Qui ſcienter 8
commodat alteri rem vitioſam, v. g. equum morbidum, nec vitium aperit, tenetur commodatario de omni damno, adeoque ſatisfacere pro equis a ſuo equo infectis, quia hujus damni cauſa eſt. 4. Commodatarius tenetur ad expenſas ordinarias, v. g. ad pabulum, aut ſoleas equi reparandas, extraordinarias, quæ v. g. in curationem equi infirmi impenduntur, tenetur ferre commodans. *Lug. num.* 14.

QUÆR. III. Quid ſit depoſitum?

Reſp. Depoſitum eſt contractus, quo rei 9
alienæ cuſtodia gratis ſuſcipitur, eſtque communiter res mobilis, v. g. pecunia, veſtis, frumentum &c. *Dicitur*: rei cuſtodia, non uſus, nam ſi concedatur uſus rei gratis, vocatur commodatum, ſi erga pretium erit locatio, *dixi ſupra* depoſitarium re depoſita invito domino uti non poſſe abſque crimine furti, ſi tamen deponatur pecunia numerata non clauſa, nec obſignata, cenſetur dari mutuo, ideoque poteſtatem fieri eam alienandi, aut cum ea negotiandi, itaut dominium per conſequens, & periculum rei tranſeat ad depoſitarium, *arg. Leg. ſi ſacculum ff. depoſiti*, quod *Molin. Laym. Lug. n.* 4. extendunt ad omnes res uſu conſumptibiles, ita ut non peccet ſaltem mortaliter, dummodo certus ſit ſe tantundem ejuſdem generis, & bonitatis præſto habiturum, cum dominus

repe-

repetiverit. Species depoſiti eſt ſequeſtrum quo res controverſa deponitur apud tertium impartialem, qui propterea ſequeſter vocatur, eo fine, ut poſt ſententiam Judicis vincenti tradatur.

10 QUÆR. IV. Quæ ſint obligationes depoſitarii?

Reſp. Seqq. 1. Depoſitum debet reddi ſtatim, ut petitur, licet deponens dixiſſet, ſe deponere in menſem, & poſtea mutato animo repetat in fine hebdomadis, ſi tamen fuit verum depoſitum, & non potius locatio rei depoſitæ, *cap. bona fides de depoſ.* ſi res depoſita ſit furtiva, & fur, & dominus eam repetat, ſi certo conſtet de jure domini, reddenda eſt domino, non fu-
11 ri. 2. Si res depoſita præter culpam depoſitarii incipiat deteriorari, monendus eſt rei dominus, aut ſi hic conveniri non poſſit, neque res conſervari, vendenda, & pecunia domino aſſervanda eſt, hæc enim cenſetur eſſe voluntas domini. Sed quid ad hunc Caſum? Civis Colonienſis emit extra urbem frumenta eaque deponit apud Titium ſuo tempore vehenda Coloniam, Titius cum habeat frumenta Coloniæ æque bona, vel meliora, data occaſione vendit frumenta depoſita cum intentione dandi ſua Coloniæ exiſtentia, ne alter novis expenſis cogatur ſua Coloniam vehere, interim frumenta Colloniæ exiſtentia una cum domo exuruntur. Quæritur: Quis teneatur ferre damnum? *Molin. diſp.* 523. *& Lugon.* 5. dicunt in ſimili Caſu damnum pertinere ad deponentem, quia depoſitarius ex conſenſu rationabiliter præſumpto ea cum ſuis permutavit, & vendidit, & ſicut conſenſus præſumptus ſufficit ad excuſandum a peccato, ſic & ſufficit ad validam permutationem. *Bonac.* tamen verius contradicit, quia deponens non præſumitur conſentire, niſi cum obligatione, ut depoſitarius permutans rem ſimilem in facto tradat, ſicut & alter ſuam in facto occupavit, & vendidit. *At dices*: ſi res depoſita incipiat deteriorari, & depoſitarius ex præſumpta domini licentia, qui pro nunc admoneri non poteſt, rem vendat, pretium autem ſine culpa ejus auferatur, ad nihil tenetur ob licentiam præſumptam, ergo & in caſu priori. Reſp. *N. C.* nam in caſu priori vendens agit nomine proprio in rem & commodum proprium, hic autem agit cauſam deponentis, ideoque pretium rei venditæ eſt ſub dominio deponentis, cui perconſequens perit. 3. Si ſola res depoſita pe- 12
rit, vel ablata fuit, & res depoſitarii manſerunt incolumes, in foro externo præſumitur dolus, niſi probetur, depoſitum caſu periiſſe, *c. 2. de commod.* in foro tamen conſcientiæ, ſi culpa nulla interceſſerit, vel tantum ſit dubium de culpa, depoſitarius ad nihil obligatur, quia in dubio delictum non præſumitur. 4. Qui negotiatur pecuniis apud ſe depoſitis etiam invito domino, non videtur peccare graviter, dummodo maneat in ſtatu domino repetenti pecuniam ſuam reddendi, ſitque dominus lucri ex negotiatione provenientis, eſt enim fructus induſtriæ, poteſtque hoc non obſtante ratione cuſtodiæ (ſi ita ab initio conventum eſt) aliquid exigere, ſed tunc non manet purum depoſitum, ſed alius contractus innominatus. 5. Si de- 13
poſitor tibi, vel alteri quid debeat, debitum ex re depoſita compenſare non potes *c. 2. de commod. Leg. ſi quis C. eodem*, idque pro foro externo, nam in foro conſcientiæ ſi debitum ſit certum, & alia via ſolutionem conſequi non poſſis, rem depoſitam licite retinere potes, uſque dum alter ſatisfaciat. *Reiffenſt. titul. 16. numer. 19. Pirh. ibid. numer. 11.*

CASUS LIV.

De Mutuo, & Uſura.

GAbrus *filiusfamilias, minorennis, dubitans an unquam reddere poſſit, a fure, aliiſque mutuo accipit, & dat, nec reddit in eadem bonitate. 9. Accipit aliquid ſupra ſortem titulo gratitudinis. 10. Periculi amittendæ ſortis. 11. Lucri ceſſantis. 12. Pœnæ conventionalis. 13. Ex contractu Legis commiſſoriæ. 14. Quia præſens pecunia melior eſt, quam futura. 15. Quia obligavit ſe ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus. 16. Quia dedit centum ea conditione, ut ſi alter ſupervivat decem annos, reddat quadringentos, alias nihil. 18. Quia voluit contrahere modo ſibi favorabiliore. 19. Inſtituit montem pietatis. 20. Iniit contractum Antichryſeos. 21. Mohatra. 22. Emit res infra condignum ob anticipatam ſolutionem. 23. Vel carius vendit ob dilatam ſolutionem. 8. Vendit fundum ad creditum ſervata ſibi annua penſione. 24. A ſuo creditore redimit chyrographum* 1000. *Imper.*

per. pro quingentis. 25. *Item debitum liquidum* 100. *aureorum pro* 90. 26. *Aliquid exigit pro uſu ſuæ pecuniæ*. 27. *Mutuo dat cum onere non venandi in ſuis agris*. 28. *Contractum uſurarium alteri cedit*. 29. *Uſuras non reſtituit, quia putat earum ſe acquiſiviſſe dominium, & alii ſponte aliquid obtulerunt, ne capitale cito revocaretur*. 30. *Principe in omnibus connivente, vel etiam cooperante*. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſit mutuum?

1 Reſpond. Mutuum eſt contractus, quo traditur dominium rei fungibilis, ideſt pondere, menſura, vel numero conſtantis ea conditione, ut poſt aliquod tempus reddatur res ſimilis ſpeciei, & bonitatis. *Dicitur* 1. traditur dominium rei, ut ſignificetur ſimul cum dominio omne periculum rei tranſire ad mutuatarium, ſeu eum, qui rem mutuo accepit, itaut quamvis caſu pereat, ipſi pereat, res enim regulariter perit ſuo domino. Item per hanc particulam mutuum diſtinguitur a commodato, pignore, & locato, in quibus tantum uſus rei conceditur, quo expleto res in individuo reddenda eſt. *Dicitur* 2. ea conditione, ut poſt aliquod tempus reddatur, ſcilicet tempore a mutuante præfixo, aut ſi nullum eſt præfixum, res relinquenda eſt mutuatario uſque ad expletum uſum, & finem ob quem mutuata eſt, & ſic frumentum agricolæ pro ſemente mutuatum cenſetur mutuatum uſque ad meſſem. *Dicitur*. 3. ſimilis ſpeciei, & bonitatis, unde vinum regulariter reddendum eſt pro vino, hordeum pro hordeo, pecunia pro pecunia &c. ne mutuans cogatur rem ſuam permutare, aut deteriorem recipere contra ſuam voluntatem.

2 QUÆR. II. An mutuatarius teneatur rem in eadem bonitate in-vel potius in eadem bonitate extrinſeca reſtituere? bonitas intrinſeca eſt quam habet res a ſe, ſeu ex natura ſua, extrinſeca, quam habet a communi æſtimatione hominum, vel taxatione Magiſtratus?

Reſp. In rebus a pecunia diſtinctis, verbi gratia in vino, frumento &c. regulariter reſtituenda eſt res in valore intrinſeco, quam habebat tempore accepti mutui, pecunia vero regulariter in valore extrinſeco, hinc ſi mutuo accipis vinum, frumentum, &c. dum valet ſex, ſatisfacis reddendo vinum, & frumentum ejuſdem bonitatis intrinſecæ, quamvis tempore reſtitutionis forte valeat octo, vel quatuor tantum Imperiales. Quod ſi tempore reſtitutionis vinum, aut frumentum non haberes, poteseme re ſimile, vel ſolvere, quanti tunc valet, quando reſtituendum eſt, intellige hæc, ſi periculum creſcendi non fuerit prævisum, vel ſi eſt prævisum, fuerit æquale periculum creſcendi, & decreſcendi, nam ſi eras quaſi certus, quod res mutuata tempore reſtitutionis plus erat valitura, non potes plus exigere quam res, v. g. frumentum valuit tempore dati mutui, *Laym. Caſtrop. Spor. tr. 6. cap. 3. n. 16. Metzg. tr. 13. diſp. 42. art. 1.* Ratio eſt, quod res mutuata tranſeat in dominium mutuatarii, adeoque ſicut periculum rei ſpectat ad ipſum, ſic & major ille valor: ſolus enim valor præſens, quem res habet, dum eam das mutuo ſpectat ad te, ergo ratione valoris futuri nihil exigere potes, niſi forte eras rem tuam uſque ad majorem valorem conſervaturus, tunc enim potes illum valorem ratione damni emergentis exigere, deductis tamen expenſis, quas in aſſervatione rei eras facturus.

Dices contra jam dicta: Ergo non potero frumentum vetus mutuum dare, ut reſtituatur novum, quia ſcio, quod novum ſit melius vetere. *Reſp.* Per ſe loquendo id fieri non poſſe, per accidens tamen, quia mutuatario ſæpe facilius eſt reſtituere novum, quam antiquum, id licite fiet, etiam ideo, quia frumentum in meſſe, quando nova ſunt, ob copiam eorum ordinarie ſunt minoris pretii, quam v. gr. in Majo, vel Junio. 3

Dices 2. Ergo ſi habeam antiquam monetam, cujus valorem certo ſcio poſt annos augendum, non potero eam dare mutuo cum obligatione, ut in eadem ſpecie reddatur. 2. Non potero cum tali moneta emere cenſum ea conditione, ut redimatur eadem moneta. Reſpon. ad 1. Si eamdem monetam eram ſervaturus, & expoſiturus in majori illo valore ratione damni emergentis, potero petere majorem valorem, vel eaſdem monetas, alias non. Ad 2. Poſſum emere cenſum cum obligatione eumdem eadem moneta redimendi, ſi ſit æquale periculum, ut creſcat, vel decreſcat valor, ſecus ſi ſciam valorem augendum, niſi majorem valorem minori penſione compenſem, nam ſi accipio ſummam penſionem, 4

nem, v. g. quinque in centum, & præterea velim recipere eamdem monetam, quando v. g. ejus valor crevit ad quinque habebo duplex lucrum, nec obſtat, quod pecuniam eram ſervaturus uſque ad majorem valorem, nam tali caſu non accepiſſem penſionem, ergo vel unum oportet dimittere, vel alterum, *Laym. Spor. loc. cit.*

5 Si nullum tempus reddendi in mutuo præfixum ſit, potes repetere rem mutuatam etiam tunc, quando plus valet, dummodo abſit dolus, imputet ſibi mutuatarius, quod non citius reſtituerit, hoc enim ei erat liberum, *Pyrrh. lib. 5. tit. 19. a num. 54. Lug. diſp. 25. n. 122.* Idem dicendum eſt de pecunia, ſi prævideatur ejus valor augendus, vel minuendus, alias ſi mutuo accepiſti pecuniam, v. g. piſtolettas, debes illas reddere in illo valore extrinſeco, quem habuerunt tempore accepti mutui, ita ut ſi ex poſt valor ille diminuatur, debeas tantundem ſuperaddere, ſi augeatur, tantundem poſſis ſubtrahere, niſi & hic ſpecialiter conventum ſit, ut eadem moneta in ſpecie, & in valore intrinſeco reddatur. Ratio horum eſt, quod in contractibus ad hoc attendendum ſit, quod regulariter intendunt contrahentes, ſed ſi ſit æqualis ſpes creſcendi, & decreſcendi, regulariter in pecunia attenditur valor extrinſecus, quem habebat tempore dati mutui, in frumento autem, & ſimilibus, valor intrinſecus: Ergo, &c.

6 QUÆR. II. Quinam ex mutuo obligentur?

Reſp. Ex ſpeciali juris diſpoſitione aliqui non obligantur ad reddendum mutuum, niſi in quantum mutuans probat illud in utilitatem accipientis eſſe converſum, tales ſunt. 1. Eccleſiæ, cauſa pia, civitas, oppidum, *leg. civitas 25. ff. de rebus creditis. Auth. hoc jus, Cod. de SS. Eccl. c. 1. de ſolut.* Idque juxta plures tenet de Eccleſia, etiamſi Prælatus cum conſenſu Capituli mutuum contraxerit, unde pro cautela ſuadet *Engel. libr. 1. tr. 35. nu. 43.* ut mutuans contractui faciat inſeri cauſam, in quam mutuum impenſum eſt, neque contentus ſit ſolo chyrographo, vel pignore, utpote quod ſine ſolemnitatibus conſtitui non poteſt, ſed faciat ſibi dari fidejuſſores idoneos. 2. Pupilli, & minorennes, ſive cum, ſive ſine tutorum, vel curatorum licentia mutuum contraxerint. 3. Filiusfamilias, ideſt, adhuc ſub patria poteſtate conſtitutus, etſi ſit major viginti quinque annis, ſi ſine conſenſu patris mutuum contraxerit, non obligatur civiliter, imo nec naturaliter, ſeu in conſcientia, ut contra *Fach. Covarr.* alioſque docet *Gomez, Molin. d. 301. Leſſ. lib. 2. cap. 20. dub. 2. Vvading. de cont. d. 6. dub. 4. Laym. hic c. 15. n. 5.* Sed poteſt ſe tueri exceptione Senatus-Conſulti Macedon. quod nomen habet a quodam uſurario Macedonio, qui filiis dabat mutuum poſt mortem patris reddendum, unde filii captabant occaſionem mortem optandi, vel machinandi parentibus, hoc juris privilegium, cum non tantum ſit in favorem filii, ſed etiam parentum, non poterit ei filius-familias renuntiare etiam jurato, *Panorm. in c. 28. de jurejur. nu. 23. Vvading. dub. 4. §. 1.* Excipe varios caſus, quibus filius-familias civiliter obligatur mutuo: Primo, ſi filius habebat peculium caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe, aut fuit miles tempore accepti mutui. 2. Si mutuum ſit expenſum in utilitatem patris. 3. Si publice videbatur eſſe ſui juris. 4. Si in aliis rebus quam in pecuniis mutuum acceperit, niſi id fraude factum ſit. 5. Si accepit cauſa ſtudiorum, vel in tali neceſſitate, in qua pietas patris recuſare non poterat, *leg. ſi quis, leg. pen. ff. ad Macedon. l. 1. & 2. Cod. eodem.* Plures caſus vid. apud *Molin. diſput. 307.*

QUÆR. IV. Quid & quotuplex ſit uſura.

Reſp. 1. Uſura eſt lucrum immediate ex 7
mutuo proveniens tamquam debitum, proinde omne id, quod vi contractus mutui exigitur ultra ſortem, ſeu rem mutuatam tanquam ex juſtitia debitum, eſt uſura jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico prohibita. *Ezech. c. 18.* Qui ad uſuram non commodaverit, & amplius non acceperit, hic juſtus eſt. *Luc. 6. Mutuum dantes, nihil inde ſperantes.* Iniquitas uſuræ conſiſtit in hoc, quod mutuans capiat lucrum ex re non amplius ſua, cum per mutuum transferatur dominium in mutuatarium, ad quem pariter ſpectat omnis rei uſusfructus, lucrum & periculum. Deinde 100. Imperiales, quos mutuo das, non valent, niſi 100. Ergo inique exigis aliquid plus. *Dixi* 1. Omne, quod vi contractus mutui exigitur, nam, quod exigitur ex alio juſto titulo, ſæpe aliquid juſte exigi poteſt, v. g. ratione lucri ceſſantis, damni emergentis, aut periculi ſortis, ut infra explicabitur. *Dixi* 2. Ali

quid

Digitized by Google

quid ſupra ſortem , nam generalis hic regula eſt , quod mutuatarius vi mutui ad ſolam ſortem reddendam obligetur , omne aliud pactum, onus yel gravamen mutuo extrinſecum uſura eſt, ut ſi ea conditione mutues, ut te recommendet ad officium , ut pro te laboret, fidejubeat , ſortem permutet , in meliori ſpecie , vel difficiliori loco ſolvat, uſurarius eſt . Ita communis, & certa , quænam autem pacta hic, & nunc ſint uſuraria, in praxi judicare difficillimum eſt, ut conſtabit ex infra dicendis.

8 Reſp. 2. Uſura dividitur in realem , & mentalem ; mentalis eſt , quando quis intendit aliquod lucrum ex mutuo tanquam ex juſtitia debitum, quamvis id in pactum non deducat . Realis eſt , quando id clare vel obſcure pacto inſeritur . Iterum uſura alia eſt aperta , quando lucrum accipitur ratione formalis mutui ; alia palliata , quando mutuum accipitur ratione alterius contractus, qui virtualiter in ſe includit mutuum, ut ſi carius , vel ſupra pretium vendas merces præciſe ratione differendæ ſolutionis , utraque uſura ex jure naturæ obligat ad reſtitutionem , ut ſtatim dicetur ; nunc ad Caſum .

9 Reſp. 1. Qualiter ex mutuo obligetur filius-familias, vel minorennis, conſtat ex n. 6. q. 3. & in qua bonitate res mutuata reddi debeat, dixi n. 2.

2 Qui ſcit , vel prudenter dubitat , an unquam reddere poſſit, non poteſt ſine injuſtitia mutuum accipere niſi in extrema neceſſitate, dum omnia ſunt communia , alias enim injuſte alium damnificaret, vel ſaltem periculo damni exponeret.

3 Si a fure mutuo accepiſti pecuniam furtivam nondum cum alia indiſcernibiliter permiſtam, non eſt proprie mutuum, quia non transfertur dominium, & teneris eam non furi, ſed domino reddere .

10 4 Non eſt uſura nequidem mentalis, ex ſola gratitudine aut benevolentia ſperare beneficium , vel officium a mutuatario , *Nav. Leſſ. Lug. n.* 28. *Pyrr. n.* 133. Velle autem per mutuum obligare mutuatarium ad dandum beneficium ex gratitudine , vel benevolentia , uſurarium eſt , ut patet ex propoſitione 42. ab Innoc. XI. damnata : *Uſura non eſt , dum ultra ſortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigitur tamquam ex juſtitia debitum* . Ratio eſt, quod obligare ex pacto ad dandum aliquid ex gratitudine, vel benevolentia eſt revera obligare ex juſtitia, eſtque onus mutuo extrinſecum, ideoque juxta regulam ſuperius datam facit contractum uſurarium .

11 5. Ratione juſti tituli cum mutuo conjuncti aliquid licite, & ſine uſura exigi poteſt ; primus ejuſmodi titulus eſt periculum amittendæ, vel difficulter reparandæ ſortis , eo quod nemo pro ſorte fidejuſſerit, & ſit alio deportanda, aut mutuatarius ſit decoctor , non ſatis bonæ, vel ignotæ fidei, &c. *Reding. q* 3. *ar.* 3. *dub.* 5. *Metz. ar.* 2. *n.* 5. *Viva. op.* 4. *q.* 3. *ar.* 6. Ratio eſt, quod illud periculum ſit mutuo extrinſecum, & pretio æſtimabile . Secundus titulus eſt damnum emergens ex mutuo, v. g. mutuans indiget pecunia ſua ad emenda familiæ ſuæ frumenta, quæ modo poteſt emere vili pretio, ex eo autem quod alteri pecunias det mutuo , & alias non habeat , cogitur poſtea carius emere ; in hoc, & ſimili caſu poteſt mutuans refuſionem damni in contractum deducere, ita tamen, ut mutuatarium prævie moneat quia poſſet hic cum tali onere non velle habere mutuum . Ratio eſt, quod hujuſmodi periculum , vel damnum ſit pretio æſtimabile, & nemo illud gratis ſubire teneatur, ergo in pactum deduci poteſt ; ſi vero mutuans illud in pactum non deduxit , mutuatarius non tenetur niſi ad ſortem , mutuans imputet ſibi ſuam negligentiam , *S. Th. q.* 13. *de malo art.* 4. *ad* 14. niſi debitor ſolutionem injuſte differendo fuerit cauſa damni, *Nav. Laym. Eng. l.* 5. *t.* 19. *n.* 13. Quod ſi periculum damni ſit tantum probabile, exigi quidem aliquid poteſt, ſed non plus , quam tu ipſe rationabiliter velles dare alteri hujuſmodi onus pro te ſubeunti . Dices: *S. Thom. opuſc.* 73. *c.* 6. *ait* : *Ratio periculi etiam circa ſortem non tollit rationem uſuræ in mutuo* , uti probatur *in c. naviganti ult. de uſuris* , quod ſic habet: *Naviganti, vel eunti ad nundinus mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod ſuſcepit in ſe periculum, recepturus aliquid ultra ſortem, uſurarius eſt* . Reſp. D. Th. & allegatus textus juxta communem tantum eſt intelligendus de eo, qui mutuatarium cogit ad talem determinate contractum aſſecurationis in ſe, quia dignum pretium derivandum ; nam licet mutuator æque ac tertius poſſit aliquid accipere pro ſecuritate ſortis præſtanda , non poteſt tamen vi mutui obligare mutuatarium ad ejuſmodi con-

contractum ſecum ineundum, quia hoc eſſet novum onus mutuo extrinſecum, quod ſine uſura imponi non poteſt. Tertius ti-
12 tulus eſt lucrum ceſſans: requiritur autem, ut quis illud lucrum non tantum potuerit habere, ſed revera fuiſſet habiturus ſaltem in præparatione animi, ut ſi quis centum aureos deſtinarat ad annuum cenſum, vel mercaturam, ſi det illos aureos mutuo, & alios non habeat, quos negotiationi, vel cenſui exponat, ſpem lucri poteſt in contractum deducere, quia ſe in gratiam alterius privare iſto lucro eſt pretio æſtimabile, & indebitum; ergo pro eo aliquid accipi poteſt, nec contrarius eſt *D. Thom. Opuſc.* 73. *c.* 3. ubi ait, ſpem lucri ab uſura non excuſare, loquitur enim de lucro remoto, quod quis poterat habere, non autem, quod revera erat habiturus ex pecunia jam ad actum lucroſum deſtinata. Quartus titulus eſt pœna conventionalis, ad quam ſe mutuatarius obligat,
13 caſu quo tempore præfixo ſortem non reſtituat, pœna autem debet eſſe moderata, nec debet apponi ad palliandam uſuram, qualiter apponi cenſetur, ſi contrahentes convenerint ad ſolvendam pœnam etiam in mora inculpabili, aut ſi mutuum detur propter ſpem pœnæ, vel ponatur arctior terminus, quem mutuatarius veroſimilius ſervare non poterit, & hoc modo intelligendi ſunt Canones damnantes pœnam conventionalem in mutuo, *Leſſ. Lug. Salmant. t.* 14. *cap.* 3. *p.* 8. §. 4. *Viva. op.* 4. *qu.* 3. *ar.* 7. Dices, Obligatio ad pœnam
14 conventionalem eſt onus mutuo extrinſecum: ergo illam exigere eſt uſura. 2. Contractus legis commiſſoriæ, ſive contractus mutui, quo in ſecuritatem ſortis debitæ datur pignus ea conditione, ut ſi mutuatarius intra tempus præfixum ſortem non ſolvat, pignus in vicem ſortis cedat mutuanti, eſt uſurarius, & ut talis reprobatur a Jure Canonico, *cap. ſignificante de pignore*, ſed contractus Legis commiſſoriæ revera eſt pœna conventionalis, quia in pœnam moræ pignus cedit mutuanti: ergo. Reſp. ad 1. Vi mutui obligare ad conventionem ineundam eſt uſurarium C. ſi alter libere, & non in vim mutui conſentit in pactum pœnale N. Sic ſi vi mutui velim alium obligare ad viciſſim mutuandum, v. g. triticum in futuro, eſt uſura, ſecus ſi ille libere ſe offerat ad triticum mutuo dandum.

Ad 2. In contractu Legis commiſſoriæ vi mutui obligo alium ad dandum, & perdendum pignus in caſu moræ. Deinde in contractu Legis commiſſoriæ mutuans per pignus æquivalens, vel plus valens eſt ſatis aſſecuratus de ſua ſorte: ergo illa pœna additur intentione uſuraria in ordine ad habendum aliquid ſupra ſortem, econtra ut pœna conventionalis ſit licita, non debet addi ex intentione lucrandæ pœnæ, ſed ad ſecuritatem ſortis.

6. Ab Innoc. XI. damnata eſt hæc Pro- 15
poſitio 41. *Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari*. Ratio damnationis eſt, quod ſpectato ſolo contractu mutui præſcindendo ab omni lucro, damno, & periculo, pecunia præſens non ſit melior quam futura, quia præſens tum eſſet otioſa, nec obſtat, quod præſens poſſeſſoribus ſæpe cauſet oblectationem, quam non cauſat abſens, nam hæc oblectatio non eſt pecuniæ intrinſeca, ſed conſiſtit in ſolo affectu ad pecunias, qui affectus magis odio, quam pretio dignus eſt.

7. Ab Alexand. VII. damnata eſt hæc 16
Propoſitio 42. *Licitum eſt mutuanti aliquid ſupra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.* Ratio damnationis eſt, quod præſcindendo a periculo, damno emergente, & lucro ceſſante, nullum ſubeatur gravamen pretio æſtimabile, etiamſi quis ſe obliget ad non repetendam ſortem ad certum tempus: ergo iſto titulo nihil exigi poteſt ſupra ſortem. Nec refert, quod juxta communiorem licitum ſit aliquid exigere pro obligatione mutuandi in futurum, nam obligatio mutuandi non eſt mutuum, ſed actio prævia valde oneroſa, e contra obligatio non revocandi mutuum, eſt mutuum continuatum, nec importat onus a mutuo diſtinctum: ergo quamvis ratione prioris obligationis aliquid exigi poſſit, non tamen ratione poſterioris, *Pyrr. loc. cit.* Di- 17
ces: Qui rem alteri, verbi gratia equum dat precario, poteſt aliquid accipere, ut precarium intra certum tempus non repetat. 2. Quamvis ego agrum meum non colam, ſi tamen me velis obligare, ut intra tres, vel novem annos non colam, poſſum pro hoc aliquid accipere, quamvis hic

non ſit damnum emergens, vel lucrum ceſſans: ergo ſi velis me obligare ad non repetendum mutuum, etiamſi inde non patiar damnum, vel non ceſſet lucrum, aliquid exigere potero, quia habeo jus repetendi, ſicut alter jus colendi agrum. 3. Obligatio non repetendi mutuum ad certum tempus, v. g. tres annos, eſt oneroſa, & mutuo extrinſeca, cum poſſit eſſe mutuum abſque hac obligatione: ergo pro ea poſſum aliquid accipere, ſicut pro obligatione dandi mutuum in futuro, vel in loco diſtanti. Reſp. *ad* 1. Qui dedit rem precario, ſi aliquid exigat ea conditione, ut rem datam intra certum tempus non repetat, hoc ipſo non precarium, ſed locatum conſtituit, quia uſum rei ſuæ non dat precario, ſed erga pretium elocat. 2. Precario dans, vel elocans retinet dominium rei ſuæ, ſicut & ego dominium, & uſum agri mei: ergo ut obligem me ad non utendum re mea, poſſum aliquid exigere. E contra res mutuata tranſit in dominium mutuatarii una cum uſu: carere autem re mutuata, ſecluſo damno, & lucro ceſſante, non eſt onus pretio æſtimabile; hinc patet Reſp. ad 3.

18 8. Si mutuum petenti dicas: Nolo dare mutuum, ſed do ducentos ea conditione, ut ſi ſupervivas decem annos, reddas 400. ſecus nihil, per ſe loquendo non eſt uſura, nec mutuum, ſed contractus ſponſionis, qui licitus eſt, ſi utrinque ſit periculum æquale perdendi, & lucrandi.

9 *9.* Mutuans poteſt aliquid accipere ſupra ſortem, ſi ſaltem implicite velit inire contractum cenſus, vi cujus, v. gr. pro 100. Imperialibus emeret jus percipiendi ex alterius induſtria, vel bonis fructiferis annuam penſionem 5. Imper. aut vellet inire contractum ſocietatis, in quo Titius dat pecuniam, & Cajus appromittit induſtriam, ut cum illa pecunia, quantum poteſt, pro utroque lucretur, ex hoc contractu Titius poteſt juſte ſperare lucrum, v. g. 12. Imper. ut autem ſortem ſuam ſecuram habeat, remittit Cajo 4. & ut pariter lucrum ipſi ſit certum, remittit Cajo adhuc tres, & ſic aſſecurata ſorte habebit annuo lucrum 5. Imper. Ita *Laym. Spor. Dian. Garz. Lug. hic n.* 40. Ratio eſt, quia omnes hi contractus ex ſe ſunt liciti, ut certum eſt, nec oſtendi poteſt, quare in his circumſtantiis fiant illiciti. Unde cum *Sa v. uſura nu.* 8. *Tann. Dian.* 1. *Tom. de contr. R.* 47. *Tamb. hic* §. 3. *nu.* 27. aliiſque infertur, omnes modo jam inſinuato contrahentes excuſari ab uſura, quamvis ignorent naturas dictorum contractuum, dummodo intendant contrahere omni meliori modo, quo juſte cum ſua utilitate fieri poteſt, non conſiderando, ſed ſupponendo adeſſe juſtum titulum, vel alium contractum excuſantem. Nec obſtat Bulla *Deteſtabilis* Sixti V. quæ tantum prohibet ex vi contractus ſocietatis exigere contractum aſſecurationis, vel tantum improbat Caſus jure communi uſurarios. Debet autem perſona, & bona mutuatarii eſſe fructifera; nam ſi nec bona mutuatarii per ſe, nec ipſe per nugotiationem fructum, & lucrum afferre poſſit, contractus cenſus vel ſocietatis erit nugatorius, ideoque lucrum inde petitum palliata uſura. *Dices*: Ergo nullus damnandus erit uſuræ, quia omnes intendunt contrahere modo ſibi favorabiliori. Reſp. N. Aſſ. Nam ſæpe non intendunt tales contractus, ſed formale mutuum, tunc autem aliquid exigere ſupra ſortem erit uſura. Deinde quando perſona aut res alterius non eſt fructifera, non poteſt in iis conſtitui cenſus, neque contractus ſocietatis ſuper lucro, quod numquam ſperari poteſt, adeoque tunc aliquid propterea exigere erit uſura.

10 Liciti ſunt Montes Pietatis publica au- 20
ctoritate erecti. Patet ex Concil. Later. & Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 8. 9. & *Viva. op.* 4. *q.* 3. *ar.* 1. In his Montibus quilibet relicto pignore mutuum habere poteſt ea conditione, ut intra certum tempus pignus recipiat, & mutuum reſtituat cum moderato auctario ſupra ſortem ſolvendo, vel ſi intra præfixum tempus non ſit ſolvendo, pignus vendatur, & detracta ſorte exiguoque auctario reſiduum de venditione pignoris debitori reſtituatur. Ratio eſt, quod hi montes (idem eſt de Lombardis publica auctoritate erectis, in quibus aliquando 15. dantur annuo in 100.) ſint liciti, quia agunt communem cauſam, ſubeunt onus conſervandi pignora, debent eſſe parati ad omnes caſus, eumque in finem alunt ſuos miniſtros. Burſæ, in quibus mercatores privata auctoritate conſtituunt pretia mutuorum, cambiorum, &c. a pleriſque reprobantur.

11. Contractus Antichriſeos, quo pro aſ- 21
ſecuratione ſortis mutuo datæ accipitur pignus, vel hypotheca cum jure hypotheca

v. gr.

v. gr. agro utendi, fructuſque percipiendi, donec ſumma mutuata reſtituatur, hic contractus dicitur Oppignoratio quamvis a Jure civili toleretur, attamen tamquam uſurarius reprobatur Jure Canon. in c. 1. & 2. de uſuris, ubi dicitur: *Fructus pignoris ſine uſura non cedere lucro creditoris, ſed computandos eſſe in exonerationem ſortis. S. Th. Cajetan. Sot. Eng. n.* 17. *Lugo*. Ratio eſt, quia vi mutui aliquid accipere ultra ſortem uſurarium eſt; atqui hoc contingit: ergo. Poſſunt tamen adeſſe alii tituli, vi quorum pars fructuum exigi poſſet, v. g. ob lucrum ceſſans, damnum emergens, imo juxta communiorem, ſi contrahens velit inire contractum optimo modo quo poteſt, virtualiter init contractum cenſus, vel ſocietatis, & per conſequens tantum poteſt accipere ex fructibus, quantum deberetur, ſi pecuniam formaliter poſuiſſet ad cenſum, vel ſocietatem. V. *Caſ.* 60. *in fine*.

22 12. Contractus Mohatra, quo venditur res juſto ſed magno pretio, cum pacto eamdem minori pretio revendendi, eſt illicitus v. g. vendo tibi equum ad creditum ſummo pretio quod eſt 100. Imp. ſub obligatione illum mihi ſtatim revendendi pro infimo pretio v. g. 90. Imper. Conſtat id ex Prop. 40. ab Innoc. XI. damnata: *Contractus Mohatra licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ cum contractu revenditionis etiam prævie inito cum intentione lucri*. Si tamen equum bona fide ad creditum vendidiſti Cajo erga juſtum pretium, & Cajus indigens pecunia eumdem tibi emendum offerat, ex communiori ſententia ſine uſura eum emere potes minori pretio, imo eo pretio, quo emuntur res ultro oblatæ, & pro tertia parte viléſcentes. Ratio eſt, quia vi primæ venditionis nihil exigitur, ſed Cajus libere, & ſine ullo pacto antecedente equum revendit tibi, qui æque habes jus illum emendi ac alius; cavendum tamen eſt a ſcandalo, & uſura ſaltem mentali, quæ tum eſſet, ſi nolens dare mutuum, ea intentione venderes equum, ut Cajus, quem ſcis pecunia indigere, cogatur tibi minori pretio revendere. *Viva. op.* 4. *ar.* 3. & alii.

23 13. Non licet emere rem infra condignum propter anticipatam ſolutionem, v.g. nunc emo, & ſolvo tuam lanam duobus aureis, quam habebis, & trades in Auguſto, quando valebit tribus, aut quatuor, eſt enim virtuale mutuum, putat tamen Tambur. id licere, ſi ſponte offerantur; merces enim ſponte oblatæ viléſcunt.

14. Quid de hoc contractu: Vendo, & trado tibi fundum pro 100. quia tamen pecuniam non habes, ſolves pro penſione annua quinque, uſque dum reluas capitale. Pro negativa facit, quod videatur illa penſio exigi ob ſolam dilationem capitalis, ideoque ex virtuali mutuo, quod eſt uſura. Affirmativa tamen, quam tenet *Molin. Lug.* videtur in praxi tuta, & probabilis, 1. quia venditor fundi non obligatur tradere fundum ante ſolutionem pretii; quod ergo citius tradat, eſt ei liberum, & pretio æſtimabile propter fructus inde percipiendos. 2. Cum non teneatur tradere fundum poſſet tradere ſolum dominium directum, reſervato ſibi dominio utili, & pro illo aliquid accipere. 24

15. Quid ſi Rex debeat mille Cajo, qui ob difficilem Regis conventionem libenter debitum venderet pro 500. an ego, qui Regi debeo 1000. Regem rogare poſſim, quatenus debitum ſuum erga meum commutet & ſub ſpe talis commutationis emere prætenſionem Caji pro 500. & ſic extinguere 1000. Reſp. Si Rex commutet, ſeu transferat ſuum debitum in te, poſtquam emiſti prætenſionem Caji, juſte procedis; ſuppono enim, quod ob difficilem Regis conventionem prætenſio Caji juſte emi poterit pro 500. Neque Regi facis injuriam, quia ejus debitum per ſimile debitum compenſatur; poſt tranſlatum autem in te debitum Regis non potes a Cajo prætenſionem minoris emere, ſed debes ſolvere mille, quia tota obligatio Regis in te tranſlata eſt: ergo ſicut ille debebat ſolvere mille, ſic & tu. V. *Caſ. ſeq. n.* 6. 25

16. An debitum liquidum, & certum, v. g. 100. Imper. poſt annum ſolvendum, ſecluſo periculo, damno, & lucro ceſſante, nunc emi poſſit pro 90. Affirmant multi apud *Leſſ. Leur. l.* 3. *tit.* 17. *q.* 283. Rationem dant quia jus ad rem, v. g. pecuniam, communi æſtimatione minus valet, quam ipſa res ergo minoris emi poteſt, idque non tantum a tertio, ſed etiam ab ipſo debitore. Verum oppoſita ſententia eſt verior, & communior, quia debitum liquidum 100. Imper. ſecluſo omni periculo, moleſtia, damno, vel lucro ceſſante omnino valet 100. tunc enim non eſt ratio, cur pecunia præſens plus valeat, quam futura, ſed illud debitum eſt 26

pecunia futura. In praxi tamen debitum raro eſt ita liquidum, quin non adſit aliquod periculum, præſertim ſi ſponte offeratur, ideoque tunc vilius emi poterit. *Lug. n. 96. Caſtrop. Laurent. loc. cit.*

27 17. Uſuram admittis, ſi apud Cajum deponas pecuniam, data ei facultate eadem pro libitu utendi ſub obligatione tibi pro uſu annuo dandi 6. vel 10. in 100. Ratio eſt, quod hic ſit virtualiter mutuum, eo ipſo enim, quo das uſum pecuniæ abſolutum, etiam das dominium, cum talis uſus a dominio pecuniæ ſit inſeparabilis; ſed ratione mutui aliquid accipere ſupra ſortem eſt uſurarium: ergo. Quod ſi Cajo mutuum dare nolis, ſed emas ab eo equum pro 100. eumque eidem loces pro 10. per ſe loquendo uſuram non admittis, dummodo vere ineas contractum locationis, periculumque equi in te ſuſcipias. Ratio eſt, quia nihil accipitur ratione mutui, ſed ratione locationis, quod licitum eſt; dixi, per ſe loquendo, nam & hic periculum eſt uſuræ mentalis, & palliatæ.

28 18. Si Cajus habet jus ſaltem probabile venandi in tua ſilva, tranſeundi per tuum agrum, &c. ſi ea conditione mutues, ut hoc jure non utatur, uſuram committis; ſi vero jus id faciendi non habet, ſed inique prætendit, potes licite mutuare, ut abſtineat, quia ſic novum onus non imponis, cum abſque eo obligetur abſtinere ab iniqua rei alienæ uſurpatione. Quod ſi mutuans dicat: Nolo te obligare ad non utendum jure tuo venandi, ſi tamen venatus fueris, ſtatim ceſſabit mutuum, *Layman*, *Lug. n.* 53. putant, id non eſſe uſuram, cum ſit tantum ſtatuere terminum mutuo, quod liberum eſt mutuanti; ſed & hic videtur eſſe periculum palliatæ uſuræ.

29 19. Si promiſiſti uſuras ſolvere, non potes contractum alteri cedere, ei tradendo ſummam mutuo acceptam cum obligatione ſolvendi uſuram; cum enim tu ſummæ mutuatæ ſis dominus, eam alteri cedendo cum obligatione uſuraria novum contractum uſurarium conſtituis. Sed quid ſi a me mutuo acceperis 100. & ratione damni mihi emergentis juſte te obligaris ad 110. an potes ſine uſura hunc contractum cedere Cajo, cum obligatione, ut loco tui mihi ſolvat 110. Pro affirmat. eſt, quod hic contractus ſit juſtus, & uterque juri ſuo cedere poſſit. Reſp. Si tu deberes ex mutuo alteri cedendo etiam pati damnum in 10. potes ei hunc contractum cedere, alias non.

20. Uſurarius probabilius fit dominus uſu- 30
ræ, quia mutuatarius ordinarie vult abſolute, & efficaciter transferre dominium; & licet ſecundum quid translatio ſit involuntaria, eſt tamen ſimpliciter voluntaria, veluti donatio facta ex metu injuſto, qui per ſe non irritat contractum, ſed tantum facit reſcindibilem ad arbitrium illius, qui injuſtum metum patitur, *Scot. in 4. diſt. 15. q. 2. ar. 3. Nav. Lug. n. 206.* teneturque uſurarius ad reſtitutionem, non ex re accepta, quia ſit ejus dominus, ſed ex injuſta acceptione, itaut non tantum rem ipſam, ſed etiam omnes fructus, omne lucrum ceſſans & damnum emergens reſarcire debeat. Dixi, ordinarie, nam ſi mutuatarius abſolute non vellet transferre dominium rei uſurariæ, eo quod ſciret, ſe ad hoc non obligari, uſurarius non acquireret ejus dominium per conſequens obligaretur eam reſtituere ex re accepta. Si aliquid datum eſt ex mera liberalitate, vel benevolentia, etiamſi forte acceptetur intentione uſuraria, retineri poteſt, quia nulla interceſſit realis injuria, nec uſura mentalis, nec mutuum eſt cauſa donationis, ſed liberalitas animi, *Silv. v. uſura 6. Azor. Pyr. n. 139.* Idem probabilius dicendum, ſi mutuatarius donet aliquid ex timore orto ab intrinſeco, v. g. ne dicatur ingratus, ne capitale cito repetatur, ne mutuans alia vice neget mutuum, &c. Dixi, ex timore intrinſeco, nam ſi mutuans hunc timorem incuſſit, tenetur reſtituere, quia eſt cauſa injuſtæ donationis.

21. Principes ex juſta cauſa, & ita exi- 31
gente bono communi uſuras permittere poſſunt, non quidem eas approbando, ſed eas non puniendo: qui tamen compellit ad ſolvendam uſuram, vel impedit, quo minus uſura ſoluta reſtituatur, peccat contra juſtitiam, & in defectu uſurarii tenetur ad reſtitutionem, circa cooperatores *Lug. numer.* 214. hanc tradit regulam: Omnes illi deficiente uſurario tenentur reſtituere, qui ita ad uſuram cooperantur, ut ſolvens uſuram ſit rationabiliter invitus, quia tales ſunt cauſa efficax, & injuſta damni jam a ratione quorumcumque cooperatorum, v. g. deportantium, aut numerantium pecunias, dominus non videtur eſſe ſemper invitus, cum aliquorum actiones velit poni,

ut

Digitized by Google

ut ſic impetret mutuum; qui vero ſunt cauſa non præciſe, ut detur mutuum, ſed ut detur ſub obligatione ſolvendi uſuras, quoad hos ſemper cenſetur invitus.

32 22. Uſurarius publicus, & notorius ex diſpoſitione Juris Civilis, & Can. incurrit pœnas ſequentes: 1. Fit infamis infamia Juris. 2. Non admittitur ad oblationes ſacras faciendas, neque ad S. Synaxin, aut abſolutionem Sacramentalem, donec ſatisfecerit, vel idoneam cautionem præſtiterit. 3. Nec ad Eccleſiaſticam ſepulturam. 4. Non poteſt valide facere teſtamentum, niſi præſtita ante mortem ſufficiente cautione, &c.

CASUS LV.

De Emptione, & Venditione.

Henſius Senator 1. 2. *ſciens valorem pecuniæ eſſe minuendum varia emit, 3. quæ ante traditionem vel pereunt, 4. vel eorum fructus a venditore ſunt conſumpti. 5. Res ſuas vendit ſupra pretium a Principe taxatum. 6. Vendit chyrographum Caji, quem ſcit non eſſe ſolvendo. 7. Redemit tuum chyrographum, continens mille pro quingentis. 8. Res raras, & ſingulares quovis pretio poſſibili. 9. Ordinatio pretio emit agrum, in quo ſcit latere venam auri, picturam, in qua ſcit latere raram artem. 9. Res ſponte oblatas, vel ſub haſta venditas, chyrographa emit infra dimidium. 10. Vendit res vitioſas non manifeſtato vitio. 11. Res alteri jam venditas. 12. Furtivas. 13. Quarum valorem vendens ignoravit. 14. Bona fidelium in bello injuſto ab hoſte capta. 15. Bona Eccleſiæ ab hæreticis occupata. 16. Cum ſociis omne frumentum emit, ut alii ab ipſo cogantur carius emere. 17. Spargit navium ſubmerſionem, ut pretium creſcat, & falſo jurat, ſe carius emiſſe, quam emerit. 18. Ut debita ſibi commiſſa ſolvat, munera accipit. 19. Ignoranter emit rem cenſui ſubjectam, & hypothecatam. 20. Mendacio impedit, quominus conſanguinei vendentis rem emptam retrahere poſſint. 21. Cum Clericis negotiatur.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſit Emptio, & Venditio?

1 Reſp. Eſt contractus, quo emptor & venditor conveniunt de danda re, ſeu merce, erga pretium, ſeu pecuniam: qui dat pretium, vocatur Emptor, qui dat mercem, vocatur Venditor. Hic contractus regulariter completur traditione, itaut emptor facta ſibi traditione ſtatim acquirat rei dominium. Dico, *regulariter*; quia mercatores plerumque ſunt contenti promiſſione ſolvendi; ſi vero non velint vendere ad creditum, ſed habere ſolutionem in præſenti, emptor non fit dominus rei traditæ, antequam ſolverit pretium, aut ſaltem cautionem ſufficientem præſtiterit, §. *vendita Inſtitut. de rerum diviſ.*

QUÆR. II. Quæ ſint obligationes emptoris.

Reſp. Seqq. 1. Emptor obligatur ſolvere pretium æquale ſtatuto tempore, & quidem in eo valore, quem pecunia habebat tempore contractus, itaut ſi modo valor ille ſit diminutus, emptor teneatur tantumdem ſuperaddere, quia alias non ſervatur æqualitas pretium inter, & mercem. Quod ſi emptor ſciat, pretium mercis mox notabiliter augendum, aut monetam aliquam prohibendam, poteſt mercem emere, vel monetam exponere ſecundum æſtimationem præſentem. Idem eſt de venditore, ſi ſciat pretium mercis eſſe minuendum, *S. Th. 2. 2. q. 77. art. 3. & 4. Cajet. Bannes, Sotus, Dian. Cov. Reiffenſt. l. 3. Decret. t. 17. n. 197. Lauren. 16. q. 286.* Probatur exemplo Joſeph. *Gen.* 41. qui currenti pretio coemit maximam frumenti copiam, etſi certo prævi- derit, pretium ob ſterilitatem ex poſt eſſe augendum. Et ratio eſt, quia pretium hoc eſt juſtum, & valor publicus pro nunc; non licet tamen Magiſtratui, vel Principi merces ſuas, aut pecuniam in ſummo valore exponere, & poſtea eorum valorem ſtudio minuere; nam hoc eſſet quærere bonum privatum cum damno ſubditorum, quod eſt contra officium, & fidelitatem a Magiſtratu, vel Principe ſubditis debitam, *Lug. diſp. 26. num. 140.* 2

2. Periculum, & commodum rei emptæ pertinet ad emptorem etiam re nondum tradita, niſi aliter eſſet conventum, §. 3. *Inſtit. de empt. & vendit.* Hinc ſi res vendita etſi necdum emptori tradita pereat, perit emptori, niſi perierit, vel deteriorata fuerit culpa venditoris, aut venditor fuerit in mora tradendi, vel res vendita nondum fuiſſet determinata. ut ſi emas quinque boves ex toto grege, nullos determinando, aut nondum ſit menſurata, v. g. ex toto acervo tritici emas quinque maldera; tunc enim ante 3

ante menſurationem, & determinationem periculum rei emptæ pertinet ad venditorem, *Covar. Silv. V. Emptio n. 3. Molin. diſp. 366. n. 11. Leſſ. Pyrr. l. 3. Decret. 17. nu. 49 Eng. 16. n. 6. Leur. q. 308.* Dices: Res perit
4 ſuo domino: ergo cum venditor ante traditionem adhuc ſit rei dominus, perit venditori, nec videtur æquum, ut quis citra ſuam culpam damnum ferat in re non ſua. Reſp. Res regulariter quidem perit ſuo domino, abſtrahendo a diſpoſitione juris, & quando res alteri ex juſtitia non eſt debita; hic autem aliter jura ſtatuunt, & res ex juſtitia emptori debetur, nec iniquum eſt in re aliena ferre damnum, ſi ſimul debeantur ejuſdem fructus, & commoda, uti ea debentur emptori. Ratio eſt, quod fructus rei ſint connexi cum re, & ſunt pars rei; ſicut ergo res ipſa, ſic & fructus rei a tempore emptionis debentur emptori: hinc ſi emiſti agrum tempore, quo habebat fruges pendentes ſive immaturas, ſive maturas a fundo nondum ſeparatas, ſi eas venditor colligat, & ex poſt agrum tradat, valorem frugum de pretio ſubtrahere potes; ſi emiſti domum alteri elocatam, a tempore emptionis debetur tibi pretium elocationis, etiamſi domus nondum ſit tradita, aut aſſecurata, *Reiffenſt. a nu. 225. Lauterbach. Leuren. qu. 296.*

5 QUÆR. III. Quæ ſint obligationes venditoris?

Reſp. Seqq. 1. Debet vendere rem pretio juſto, hoc eſt, vel taxato a Magiſtratu, vel Principe, aut a communi hominum prudentum æſtimatione penſatis circumſtantiis. Pretium ſtatutum a Principe vel Magiſtratu vocatur legitimum, eſt indiviſibile, ac ſervari debet etiam a Clericis, & peregrinis ex juſtitia ſub onere reſtitutionis, *Azor. Reiffenſt. n. 132.* Niſi taxa a Magiſtratu facta ex circumſtantiis fieret iniqua, aut res tuæ eſſent notabiliter meliores, quam quæ in foro communi venduntur, aut ſuperior permittat ſupra taxam vendi, quamvis unum, vel alterum puniat, volens experiri, an ſervetur taxa, *Tamb. Spor. t. 6. c. 5. a n. 9. Lug. hic n. 65. Metzger t. 13 d. 43. a. 2. n. 15.* Pretium, quod ex communi æſtimatione, & uſu hominum taxatur, dicitur *vulgare*, admittitque medium, ſummum, & infimum; ut ſi medium pretium ſint, v. g. 100. ſummum circiter erit 105. infimum 95. & ſic proportionaliter in aliis.

Dices 1. Si debeant res emi, vel vendi 6
juxta æſtimationem communem, ergo ſi habeam chyrographum 100. Imper. a Cajo, quem ego ſolus ſcio non eſſe ſolvendo potero illud vendere pro 100. Imper. tantum enim valet in æſtimatione communi. Reſp. N. C. nam tale chyrographum eſt merx habens vitium intrinſecum, & occultum.

Inſtit. Non facio injuriam venditori, ſi emam rem ejus, quam ſcio habere valorem occultum, v. g. emo agrum, quem novi habere venam auri, vel herbam, quam ſcio habere virtutem incognitam, nec teneor valorem illum occultum aperire, ergo nec vitium occultum. Conf. 1. Ideo tenerer vitium occultum aperire, quia tale vitium cognitum minuet communi æſtimatione valorem: ſed vena auri in agro latens, ſi manifeſtaretur, etiam communi æſtimatione augeret valorem, ergo, &c. 2. In emptione non attenditur valor occultus, ſed publicus, ſed tale chyrographum, antequam ejus defectus manifeſtetur, valet in publico 100. ergo. Reſp. N. C. Venditor ſaltem implicite cognoſcit venam auri, quia vult vendere agrum cum jure ad venam auri, ſi forte in te inſit, econtra emens rem vitioſam nullo modo cognoſcit vitium, ergo ſi non aperias vitium, facis ei injuriam. Ad Conf. N. Aſſ. Ad 2. Diſpar. eſt; quia chirographum tale eſt res vitioſa.

Dices 2. Ergo ſi habeam chyrographum 7
1000. Imper. a Principe, quod communi æſtimatione, eo quod Princeps ſit difficilis conventionis, tantum valet 500. poſſet etiam Princeps illud emere quingentis, quia Princeps æque poteſt emere juxta communem rei valorem, quam etiam alii; conſequens autem videtur abſurdum; ſic enim debitum 1000. Imper. elucretur per 500. quod eſt aperta inæqualitas. Reſp. Si Princeps per ſe, vel per ſuos ſit cauſa injuſta, quod pecunia difficilius recipiatur, & chyrographum vilius æſtimetur, non poteſt emere, imo ſi creditor propterea cogatur etiam alteri minoris vendere, tenebitur ei Principi damnum, quod patitur, refundere, ſi vero Princeps non eſſet cauſa injuſta, quod chyrographum vilius vendatur, per ſe loquendo emere poſſet, dummodo abſit ſcandalum, & injuſtitia mentalis, *Lug. n. 107.*

2 Poteſt res ſine injuſtitia vendi ſummo 8
medio & infimo pretio, ſi hi fines excedantur, eſt obligatio reſtituendi exceſſum,

quia

quia non ſervatur æqualitas; Excipe, niſi ſint alii tituli, de quibus emptorem moneas, ut damnum emergens, lucrum ceſſans, moleſtiæ, & expenſæ in tradenda re, aut habendo pretio, idem ſi res ſint novæ, raræ, ſingulares, v. g. flores Indici, aves, feræ, gemmæ, picturæ, & ſimilia; quæ nec a foro, nec a Principe æſtimationem habent, poſſe quocumque pretio vendi, docent *Bannes*, *Valent. Rodriquez*, *Spor. nu:* 25. Ratio eſt, quia cum res illæ non ſint in commercio humano, nec taxam habeant, non videtur venditor teneri illas alienare, niſi ſolvatur, quod petitur; deinde nulli fit injuria; nam emptor libere emit rem non neceſſariam, ideoque cenſetur, exceſſum pretii donare; probabilius tamen eſt oppoſitum, quia quamvis hæ res non habeant pretium a communi, & rudi plebe, recipiunt tamen pretium, & æſtimationem a prudentibus, & intelligentibus, & ſecundum hanc, non autem juxta vendentis avaritiam taxari, vendique debent, neque emens pretium exceſſivum dat plane libere, ſed ex errore, ſeu ignorantia. *Lug. nu.* 47. *Caſtropalao*, *Mezg. n.* 7. *Salmant. c.* 2. *p.* 9. *Reiffenſt. nu.* 127. *La Croix l.* 3. *par.* 2. *n.* 941. *Dices*: Ergo injuſti ſunt, qui ſpecula, acus, cultellos, & ſimiles reculas, apud nos viliſſimas, Indis, Æthiopibus, Japonibus erga aurum, & gemmas vendunt, vel permutant. Reſp. N. ſeq. nam in illis regionibus raritas, ideoque communis æſtimatio vulgare pretium tribuit.

9 3. Si ſcias in alieno fundo latere theſaurum, aut etiam venam auri, vel argenti, potes fundum emere pretio ordinario, nec teneris theſaurum, vel auri venam vendenti revelare, *S. Th.* 2. 1. *q.* 66. *ar.* 5. *Sot. l.* 6. *de juſt. q.* 3. *ar.* 3. *Nav. c.* 17. *n.* 175. *Mol. d.* 56. *Leſſ. Laym. l.* 3. *t.* 1. *c.* 5. *n.* 53. *Valent. Salon. Leſſ. c.* 5. *dub.* 15. quod *Lugo diſt.* 6. *n.* 129. extendit ad eum, qui communi pretio emit rem mobilem, v. gr. concham, in qua eſt gemma, ſaccum hoſti ereptum, in quo latet pecunia. Item Medicus juſte emit vili pretio faſciculum herbarum, in quo ſcit latere herbam valde pretioſam; item pictor picturam, in qua ſcit latere artem pleriſque incognitam; item exiguo pretio licite emo equum morbidum, quem ex arte mihi forte ſoli, vel paucis cognita curare novi. Ratio horum omnium eſt, quod in juſta emptione non debeat attendi qualiſcumque valor etiam abſconditus rei, ſed valor, quem res habet ad communem uſum & in communi hominum æſtimatione; ſed antequam ſciatur in agro latere theſaurum aut venam auri, in ſacculo lanæ pecuniam, in faſciculo herbam pretioſam, in pictura artificium, in equo curabilitatem, communi uſu, & judicio tantum æſtimantur pretio, & valore ordinario; ergo. Nec obſtat, quod vena metalli videatur pars agri, herba pars faſciculi, artificium pars intrinſeca picturæ, &c. reddens agrum, faſciculum, aut picturam intrinſece pretioſiorem; nam quamdiu hæc pretioſitas communiter neſcitur, non creſcit communis valor, & æſtimatio agri, faſciculi, vel picturæ; venditio autem fieri debet juxta valorem, & æſtimationem communem hominum; hinc ſi tu, vel etiam emptor rei ſuæ nimium afficiatur, ea indigeat, vel tu eam carius emiſti, quam reliqui mercatores, non poteris obinde carius eam vendere, quia res non valet tanti, quanti tu eam emiſti, quanti tu vel alius eam æſtimat, ſed quanti æſtimatur communiter, *S. Th. loc. cit.*

4. Res ſponte oblatæ vilius emi poſſunt, imo juxta *Lug. a.* 45. *Caiet. Spor. n.* 22. ad tertiam partem, juxta *Rebell.* & alios apud *Dian. p.* 1. *t.* 8. *q.* 78. ad dimidium vileſcunt quod tunc verum eſt, quando adeſt alia circumſtantia, vi cujus vileſcant, v. g. abundantia mercium, raritas emptorum, aut ſi merx emptori ſit parum utilis, vel oneroſa, & tamen ematur in gratiam venditoris; ſecus ſi nulla harum circumſtantiarum adſit; ſicut enim ex hoc præciſe, quod alter indigeat tuo tritico, rogetque te, ut vendas, non licet ei vendere ſupra ſummum pretium, ut cum *D. Th. ar.* 1. *Scoto in* 4. *diſp.* 15. *n.* 2. *Nav. Leſſ. Laym.* docet communis, & certa, ita etiam ex ſolo hoc capite, quod quis in neceſſitate forſan conſtitutus rem ſuam emendam alteri offerat, minoris emi nequit, *Molin. Lug. n.* 91. *Reiffenſt. nu.* 167. *Leur. qu.* 282. *nu.* 4. quia tamen plerumque una ex recenſitis circumſtantiis adeſt, invaluit tritum illud: *Merces ultroneæ vileſcunt*. Res, quæ ſub haſta venduntur, ſeu foro ſcrutario, admittunt pretium, quodcumque ſine fraude extorqueri poteſt; unde augetur quandoque ſupra ſummum, quandoque vileſcit infra dimidium; neque per hoc committitur injuſtitia, quia ſic longo

Digitized by Google

uſu, & communi conſenſu præſcriptum eſt, *Laym. Dian. Spor. n.* 23. Quali pretio chyrographa ab ipſo debitore, vel aliis emi poſſint, dixi *a n. 6. & Caſ. præc. nu.* 25. An res ob differendam ſolutionem ſupra juſtum pretium vendi poſſit, dixi *Caſ. præc. n.* 8. Item an vilius emi ob anticipatam ſolutionem, *ibid. n.* 23.

10 5. Venditor debet tradere rem tempore, & loco in contractu in-vel explicite expreſſo, idque ab omni vitio liberam. Si tradat rem alienam etiam bona fide, debet ſtare de evictione, id eſt, ſervare emptorem in omnibus indemnem: idem eſt de emptore reſpectu pretii. Si tradatur ementi res vitioſa, debet ei fieri ſatisfactio, quanti ſcilicet interfuiſſet, rem non fuiſſe vitioſam. Si quis ſit deceptus ultra dimidium, datur etiam actio in foro externo contra lædentem, ut vel reſcindatur contractus, vel reducatur ad æqualitatem; quod ſi vitium rei ſit manifeſtum, & omnium oculis obvium, ut ſi equus careat uno oculo, non eſt obligatio defectum manifeſtandi, debet tamen propterea equus minoris vendi: ſi vero vitium rei ſit occultum, aut emptor ex naturali ſtupiditate illud advertere non poſſit, manifeſtari debet; quod a fortiori tenet, ſi res non tantum ſit vitioſa, ſed etiam damnoſa, ut ſi vendantur oves morbidæ, domus ruinoſa, medicina noxia, &c. alias venditor non tantum debet ſatisfacere pro vitio rei, ſed & pro omni damno inde ſecuto, *Navar. Salon. Leuren. q.* 290. Si res non obſtante vitio ementi æque eſſet utilis, & commoda ad finem ab emente intentum, ac propter hujuſmodi vitium ſubtraheretur, quantum oporteret de pretio, non eſſet obligatio vitium manifeſtandi: quia nullum damnum fieret emptori, *Sanct. Thom. qu.* 77. *art.* 3. *Laym. n.* 19.

11 6. Si res duobus eſt vendita, & prior habet pactum cum venditore de re alteri non vendenda, aut primus ſolvit pretium, tunc ſecundus non acquirit dominium, etſi rem habeat; quod ſi prior nondum exolverit pretium, nec res eidem ſit tradita, tradatur autem ſecundo, ſecundus acquiret dominium, & primus tantum habet actionem perſonalem contra venditorem, ut ſatisfaciat pro damnis ob rem non traditam illatis; excipe, niſi res primo vendita fuerit Eccleſiæ, vel Magiſtratui, tunc, quamvis ex poſt vendatur, vel tradatur alteri, hic non acquirit dominium, quia Eccleſiæ, & Magiſtratus habent privilegium, ut ex nuda emptione, donato, legato, ſine traditione acquirant dominium, *l. ult. de ſacroſ. Eccleſ.* imo ſi ſecundus emptor fraudulenter egerit conſcius primæ venditionis, res a primo venditore intra annum ſi adhuc exiſtat, evinci poterit, *leg. 1. & ſeqq. ff. quæ in fraudem, Covar. Caſtropal. Laym. l. c. Leuren. q.* 298.

7. De emptione rei furtivæ, vel alienæ 12
multa dixi de reſtitut. quibus hæc pauca adde: 1. Si emiſti ſive bona ſive mala fide rem alienam, item ſi vendis rem tuam erga pecuniam alienam a fure non miſtam pecuniæ ſuæ, in neutro caſu ſis dominus rei, vel pecuniæ alienæ, quia res clamat ad ſuum dominum. 2. Si bona, vel mala fide vendas equum alienum, ſis dominus pretii, etſi emens bona fide non fiat dominus equi; item fur aliena pecunia emens merces, v. g. panem, vinum, &c. fit dominus mercium, vendens tamen non fit dominus pretii, ſeu pecuniæ alienæ, ſed debetur ei evictio, ſeu indemnizatio, *Molin. Spor. Laym. hic nu.* 21. ubi id probat ex *l. ſi vias* 48. §. *ult. ff. de furtis* aliiſque juribus. *Dices:* In tali caſu eſt error in ſubſtantia, vendens enim non vult tradere dominium mercis, niſi emens tradat dominium pretii, ſed non poteſt tradere dominium pretii alieni: ergo nec vendens intendit tradere dominium mercis, nec hic quidquam operatur jus poſitivum, quia nequit ſupplere conſenſum in ſubſtantiam, qui de jure naturæ requiritur ad valorem contractus, idque videtur clare aſſerere *La Croix l. 6. p. 2. n. 694.* quamvis *n. 691.* teneat cum Laym. Reſp. dominium non transferri ex vi contractus, qui eſt, & manet ſimpliciter nullus, ſed ex vi Legum, cum obligatione tamen ſatisfaciendi parti læſæ. 3. Si emas mala fide a venditore bonæ fidei, non ſis dominus rei, venditor tamen dominus pretii, quia voluntarie transfers dominium in venditorem, ut quomodocumque habeas rem, quem ſciebas eſſe alienam, venditor autem rei alienæ dominium tradere non potuit, quia non habebat. 4. Si uterque eſt in mala fide, contractus ex utraque parte eſt nullus, & reddi debet res domino, & pretium emptori; ſi emptor rem conſumpſit, uterque in defectu alterius obli-

Digitized by Google

obligatur in ſolidum, prius tamen emptor, qui rem conſumpſit, quia magis nocuit.

13 8. Quamvis homo rudis neſciat pretium alicujus rei, v. g. gemmæ, vel horologii, non tamen licet ea emere infra valorem, quem habent in æſtimatione communi, juxta hanc enim, & non juxta ignorantiam vendentis taxandus eſt rei valor.

14 9. Bona fidelium in bello injuſto a pyratis capta licite emuntur, & in uſus proprios convertuntur, ut habent Decreta S. Congreg. ab Urb. VIII. approbata; Ratio eſt dominorum præſumpta voluntas, qui res ſuas, quas recipiendi ſpem non habent, malunt eſſe in manibus fidelium, quam infidelium; quod maxime verum eſt, ſi emantur animo dominis reſtituendi erga refuſionem expoſiti pretii.

15 10. Si bona Eccleſiarum immobilia ab Hæreticis occupata a propriis dominis recuperari non poſſint, eo quod v. g. ſita ſint in territorio Principis Acatholici, licite emuntur a Catholico ob conſenſum Papæ, & dominorum prudenter præſumptam, ſi bona ſint mobilia, v. g. paramenta, cruces, calices, aut etiam immobilia, quibus ſpes eſt redeundi ad dominos ſuos, emi debent cum animo reſtituendi ea domino erga refuſum pretium.

16 11. Monopolium *Græce*, Latine unius emptio dicitur, cum unus vel pauci ſibi ſolis arrogant jus vendendi certas merces, itaut omnes alii ab ipſis pretio, quo ipſi voluerint, emere cogantur, idque fieri poteſt vel auctoritate publica ex cauſa boni communis, & tunc certum eſt, hujuſmodi monopolia licere; ut ſi a Magiſtratu uni ſoli concedatur venditio vini, impreſſio libri, &c. ſervato tamen juſto pretio, *Spor. num.* 103. *Mezg. hic a.* 3. Vel auctoritate privata, cum unus vel alter vili pretio comparant omnes merces, ut poſtea vendant ſummo pretio, & hoc monopolium licere, dummodo non utantur vi vel dolo, neque ſint cauſa, quod creſcat taxa ultra ſummum pretium juſtum, quod res habebant ante monopolium, probabiliter docent *Molin. Lug. n.* 170. quia ita videtur feciſſe Joſeph, Prorex Ægypti; & talis utitur jure ſuo, nec impedit, quo minus etiam alii ſibi mature providere potuerint; communiſſima tamen ſententia docet, hoc monopolium ad minus eſſe contra charitatem; imo juxta *Rebell. Sotum, Nav. Valent Silv. Laym. Spor. l. cit.* contra juſtitiam & bonum commune cum obligatione reſtitutionis, quia ſunt cauſa, quod pretia rerum augentur in damnum reipublicæ, & inopiam civium, qui merces coguntur carius emere, idque a potiori tenes, ſi plures conveniant de mercibus non coemendis, & non vendendis, niſi determinato pretio, ideoque id merito ſub confiſcatione bonorum prohibuit jus Cæſareum, *L. unic. c. de monop.* Nec obſtat exemplum Joſephi, quia ejus emptio non fuit cauſa quod pretium frumenti creverit, ſed ſubſecuta ſterilitas.

12. Qui fraude alium inducit ad rem carius emendam, v. g. ſpargit falſum belli rumorem, vel navium ſubmerſionem, tenetur ad reſtitutionem damni, quod *Lugo* extendit ad mercatores, qui non ſunt cauſa vel conſcii facti rumoris. Rationem dat, quia quamvis ob talem rumorem judicio communi merces pluris æſtimentur, tamen talis æſtimatio Reipub. non eſt voluntaria, ſed per dolum extorta. Qui ut alliciant emptores, mentiuntur, vel etiam falſo jurant, ſe eaſdem merces minoris vendere non poſſe, ſibi ipſis pluris conſtare, communiter ab onere reſtitutionis excuſantur, dummodo maneant intra fines juſti pretii. Ratio eſt, quod ementes ſciant, talia communiter falſo dici, ideoque imputent ſibi, quod credant. 17

13. Quæſtores, Secretarii & Miniſtri Principum vel mercatorum, ſi ſe difficiles exhibeant in ſolvendis dominorum ſuorum debitis, ut ſic alliciant ad danda munera, aut ad vendenda ſibi, vel aliis debita vili pretio, ſunt cauſa injuſta talis donationis & damni, tenenturque ad reſtitutionem, &c. Sed quid ſi quæſtor Regis non poſſit ſolvere omnibus creditoribus, ſed tantum aliquibus, an poterit aliquid accipere a Cajo, ut huic potius ſolvat, quam alteri. Reſp. Negative; ſi enim aliquid acceptet, non ſolvit totam ſummam debitam, quam ex officio ſolvere tenetur, nec Cajus dat libere, ſed metu non accipiendi debiti. Si tamen poſt ſolutionem daretur aliquid plane libere in gratiarum actionem, hoc acceptari poſſet. 18

Dices 1. Qui poteſt eligere ad officium hunc vel illum, poteſt aliquid accipere, ut inter æque dignos eligat hunc præ illo, uti dixi *Caſu* 13, *nu.* 5. quia neuter habet jus,

Digitized by Google

jus, ut eligatur præ alio, & præeligi eſt pretio æſtimabile; atqui unus creditor etiam non habet jus, ut præferatur alteri in ſolutione, ut ſup. & præferri eſt utile & pretio æſtimabile: ergo. Reſp. N. C. Diſpar. eſt: quod neuter habeat jus ſtrictum ad officium, quilibet autem habeat jus ad recipiendum debitum totum; ſi ergo aliquid det, ut recipiat debitum, non recipiet totam ſummam ex juſtitia debitam.

Dices 2. Tertius poteſt aliquid exigere, ut Quæſtorem permoveat ad potius mihi, quam alteri ſolvendum, ergo & ipſe Quæſtor, dummodo per ipſum non ſtet, quo minus poſſit ſolvere omnibus. Nec obſtat, quod Quæſtor obligetur ex officio ſolvere creditoribus ſui Principalis; nam non obligatur ex officio huic præ illo: ergo poteſt aliquid accipere, ut hunc alteri præferat. Reſp. Quæſtor ex officio quidem non tenetur unum alteri præferre, tenetur tamen cuilibet ſolvere totam ſummam, quod non facit, ſi aliquid recipiat, hoc autem non tenet in tertio, uti patet.

19 14. Qui emit etiam ignoranter rem hypothecatam, vel cenſui obligatam, tenetur cenſum ſolvere, quia res tranſit cum ſuo onere reali, emptor tamen ſi bona fide proceſſit, poteſt in conſcientia contractum reſcindere, vel a venditore petere ſatisfactionem, in foro externo non reſcinditur contractus; niſi mutuo contrahentium conſenſu, vel ſi una pars probet, ſe læſam ultra dimidium.

20 15. Qui emit rem immobilem, debet pati, ut conſanguinei vendentis rem intra annum & diem, a die cognitæ alienationis, refuſo pretio ac expenſis utilibus & neceſſariis, ſi velint, retrahant, *Eng. l. 3. t. 17. n. 24. Gail. l. 2. obſ. 19. num.* 11. Si eos dolo impediat, v. gr. dicendo, ſe emiſſe pro ſe, cum tamen emerit pro alio; aut ſe ſolviſſe mille, cum tantum ſolverit ſexcentos, tenetur ad omne damnum emergens.

16. Qui falſa moneta emit aliquid, ſive bona, ſive mala fide, tenetur in conſcientia aliam monetam ſubſtituere, quia eſt error in ſubſtantia ex parte venditoris, qui debet indemnizari; nec obſtat, quod ipſe etiam ſit deceptus, nam propterea non licet decipere alium innocentem.

21 17. Clericis in Sacris conſtitutis & Religioſis omnibus prohibita eſt negotiatio, *cap. 6. ne Clerici vel Monachi*, itaut graviter peccent, non præciſe ſi ſemel, vel iterum lucri cauſa aliquid emant, & iterum vendant, hoc enim in odioſis non venit nomine negotiationis, nec eſt magna irreverentia, præſertim ſi in occulto, & ſine ſcandalo fiat, ſed ſi notabilem operam negotiationi adhibeant, *Leſſ. Filliuc. Diana.* Negotiari autem hic ſignificat, rem emere eo fine, ut integra, & non immutata carius cum lucro vendatur; quænam autem actiones in particulari ſint negotiatio Clericis prohibita, difficile eſt definire; multum hic valet æſtimatio, & ſenſus communis, ex quo una actio, vel venditio cenſetur ſtatum Clericalem graviter dedecere, & non altera. Hinc deducuntur ſequentia: 1. In Germania licitum eſt Monaſteriis vendere tranſeuntibus per famulos panem, vinum, cereviſiam, ex propria lana facere pannum, & vendere. Dico: Ex propria lana; nam id fieri ex lana empta, plerumque judicatur eſſe negotiatio prohibita, niſi hoc fiat ad honeſtam ſuſtentationem, vel occupationem, non vero lucri gratia; ſic enim Monachi leguntur feciſſe ſportas Corbes, imo & Apoſtoli ſcenofactoriam exercuiſſe. 2. Excuſatur Clericus ſaltem a mortali, qui ſecluſo ſcandalo per contractum ſocietatis contribuit pecuniam, & mercator ſuam induſtriam, ut lucrum reſultans dividant, *Lug. n.* 24. *Laym. nu.* 40. *Spor. num.* 2. 3. Plures excuſant eos, qui emunt pecora, ut paſcuis ſaginata carius vendant, quia res non venditur integra, ſed immutata, quæ ratio univerſaliter non tenet, alias enim Religioſi & Clerici per modum mercatorum ſericum, & lanas emere, ac quaſcumque fabricas, & officinas erigere poſſent ad texendas telas ſericas, laneas, & ſimilia, quia venderent lanas, & ſericum immutatum, quod nemo admittit, 4. Excuſantur œconomi, qui pro propria œconomia plura vina, frumenta, oleum, &c. emunt, & ex poſt mutato conſilio etiam cum lucro vendunt, dummodo ab initio ſincere emerint non animo revendendi cum lucro, ſed ne cogantur ex poſt carius emere, *Lug. nu.* 25.

CASUS LVI.

De Contractu Cenſus.

JOannes varios emit cenſus: 1. *Reales, perſonales, ex una, vel utraque parte redi-*

Digitized by Google

redimibiles. 2. 3. *Res cenſita ſit infructifera, vel perit.* 4. *Res cenſita venditur inſcio cenſuiſta, & capitale redditur per partes.* 5. *Petit annuo ſeptem pro* 100. *vel quinque aſſecurato pretio.* 6. *Etſi penſio a venditore non ſit redimibilis.* 7. *Emit cenſum antiquum minori pretio.* 8. *Ex frumentis, & penſionibus a cenſuario debitis novum exigit cenſum.* 9. *Cenſui adjicit pactum aſſecurationis, pactum commiſſorium, reſciſſorium.* 10. *Cedit domum ſuam Petro, ut hic annuo ſolvat* 100. 11. *A Petro accipit mille ea conditione, ut ex quolibet* 100. *ſolvat annuo decem.* 12. 13. *Sed Petro ante finem anni mortuo nihil ſolvit hæredibus.* Pro reſol.

QUÆR. I. Quid ſit Cenſus?

1 Reſp. Eſt contractus, quo quis ſibi pro certa pecuniæ ſumma emit jus ex re, vel perſona aliena percipiendi penſionem annuam; jus fundatum in re alieua, v. gr. domo, vel agro, vocatur cenſus realis, & cum re pereunte regulariter perit; jus fundatum in perſona vocatur cenſus perſonalis, quia immediate obligat perſonam; qui vendit cenſum, & tenetur penſionem ſolvere, vocatur cenſuarius; qui emit jus accipiendi penſionem, vocatur cenſuiſta, vel cenſualiſta; id in quo cenſus fundatur, vocatur res cenſita. Cenſus dividitur ulterius in reſignativum, & conſignativum. Cenſus reſignativus, ſeu reſervativus eſt pactum, quo quis in alium transfert dominium tam directum, quam utile rei, reſervata ſibi penſione annua ſolvenda ex re translata; conſignativus eſt contractus, quo quis ſibi conſignat, vel emit jus annuæ penſionis percipiendæ ex te, vel induſtria aliena. Iterum alius eſt cenſus pecuniarius, in quo ſolvitur penſio pecuniaria; alius fructuarius, in quo ſolvitur pars fructuum. Denique alius cenſus dicitur redimibilis, qui habet adjunctum pactum revenditionis, vi cujus emptor, ſeu cenſualiſta reddita ſibi ſumma expoſita pro cenſu tenetur revendere, & cedere juri, quod habet ad penſionem annuam; irredimibilis eſt, qui non habet adjunctum ejuſmodi pactum. In dubio an cenſus ſit, vel non ſit redimibilis, juxta *Gometz. Cov. l. 3. variar. c.* 10. *n.* 4. cenſeri debet irredimibilis; cum enim conſtet de venditione, & non de adjuncto tali pacto, factum ſeu adjunctio talis pacti non præſumitur. Melius dicit Lug. ad circumſtantias eſſe attendendum, v. g. an ſoleant in tali loco conſtitui cenſus redimibiles vel irredimibiles, item quo pretio cenſus emptus ſit nam in cenſu redimibili minus pretium datur; ſi ex circumſtantiis nihil colligi poſſit, dicit, præſumi irredimibilem. De cenſu vitalitio, qui proprie cenſus non eſt, dicam in reſolutione Caſus.

QUÆR. II. An & qualis cenſus ſit licitus?

Reſp. 1. Certum eſt, cenſum realem, ir- 2
redimibilem, vel tantum redimibilem ex parte venditoris eſſe licitum. Conſtat ex Extrav. Martini, & Caliſti III. de empt. & vendit. Ratio eſt, quia juſto pretio emitur jus percipiendi fructus ex alterius re fructifera. *Dices*: In cenſu perpetuo, pretio finito emitur jus ad penſiones in infinitum, quæ decurſu temporis longe ſuperaturæ ſunt pretium, ergo eſt inæqualitas pretium inter, & mercem. Reſp. N. C. nam periculum amittendi cenſum aut penſiones etiam eſt perpetuum, uti, & carentia pretii, ex qua etiam in perpetuum ceſſat lucrum, vel emergit damnum; ſicut ergo pretio finito licite emo agrum cum jure perpetuo ad ejus fructus, & ſic & jus ad penſiones in perpetuum.

Reſp. 2. Etiam licitus eſt cenſus realis, 3
& perſonalis ex utraque parte redimibilis, vulgo Germanicus, *Abb. in cap.* 6. *de cenſ. n.* 7. *Cov. ſup. Salas dub.* 3. *de cenſ. Valent. Gabriel, Sotus, Bannes, Salon. Silv.* 2. 2. *q.* 78. *a.* 4. *Leſſ. l.* 2. *cap.* 22. *dub.* 4. *num.* 8. *Laym. hic c.* 18. *Sporer t.* 6. *c.* 6. *Mezg. tr.* 13. *d.* 43. *a.* 2. *num.* 8. cont. *Nav. Angel. Molin. Lug. d.* 27. *num.* 25. Ratio eſt, quod talis cenſus non ſit palliatum mutuum, ut prætendunt Adverſ. ſed vera emptio, & venditio, qua juſto pretio a lege, conſuetudine, aut judicio prudentum taxato emitur verum jus ad penſiones annuas, ex re, vel perſona cenſita percipiendas; ſicut ergo aliæ emptiones, in quibus ſervatur æqualitas pretium inter, & mercem, ſunt licitæ cum pacto revenditionis, ſic & contractus cenſus; deinde jus ad penſiones ex re, vel induſtria perſonæ alienæ eſt pretio æſtimabile, poteſtque gratis donari, legari, &c. ergo & vendi; ſicut juxta omnes vendi poteſt cenſus fructuarius, ſeu jus percipiendi aliquos fructus ex alieno prædio, cur non jus percipiendi aliquod lucrum ex negotiatione, vel induſtria alterius perſonæ? Deinde ille cenſus a tota Germania, Belgio, aliiſque Provinciis eſt uſu receptus a doctiſſimis Theologis, &

ſen-

Digitized by Google

ſententiis ſummorum tribunalium approbatus, & ideo ſummi Magiſtratus, & Principes cenſentur ex jure alto pro bono commerciorum, & Reip. gravare cenſuarium ad ſolvendam penſionem, ſicut eodem jure in præſcriptione transferunt integra rerum dominia. *Haun. tr. 9. n. 421. Metzg. n. 10.* Differt autem contractus cenſus a locato, & emphyteuſi, quod in his accipiatur penſio ex re propria, & alteri conceſſa quoad ſolum uſum, vel dominium utile, hic ex re aliena; item a mutuo, quod in eo nulla ſolvatur penſio. *Dices*: In cenſu perſonali redimibili non emitur jus reale, ut in cenſu fructuario, ſed ſola perſona, quæ capitale levat, tenetur poſt annum reddere capitale cum 5. in 100. ſi alter velit; ſed hoc eſt verum mutuum, & palliata uſura: ergo. 2. Emuntur penſiones in futurum, quæ cum tempore excedunt ipſam ſortem; ſi ergo ſors inſuper repeti poſſet, ſæpe triplo plus repeteretur, quam datum eſſet, quod eſt iniquum. 3. S. Pius V. aliique Pontifices prohibent cenſus perſonales, & redimibiles. Reſp. *ad* 1. N. Aſſ. Nam emitur jus ad percipiendum aliquid ex negotiatione, & induſtria alterius, & illud jus non fundatur immediate in perſona, ſed in induſtria, ideoque ſi perſona nihil ex ſe, aut ex bonis ſuis lucrari poſſit, ceſſat obligatio ſolvendi penſionem, niſi hæc fuerit alio contractu aſſecurata, quod certe non tenet in mutuo. *Ad* 2. Non emuntur ipſæ penſiones, ſed jus ad illas, ſeu potius jus ad lucrum, quod homo induſtrius ex opera ſua ſperat; jus autem ad penſiones, vel lucrum non tanti æſtimatur, quanti penſiones actu præſentes, imo quo penſiones ſunt in ſpe remotiores, tanto ſunt minus æſtimabiles, & plerumque majori periculo expoſitæ. *Ad* 3. Iſtæ conſtitutiones, in quantum conſtringunt jus naturale, in Germania, Gallia & Belgio non ſunt receptæ, uti ex praxi certum eſt, *Pyrrh. l. 5. t. 19. nu. 84. Platel. Salas, Sylv. Leſſ. l. c. Ilſ. t. 4. d. 2. nu. 547. Spor. n. 11.* & alii cit. Inſt. Jus ad domum, vel pecuniam poſt annum certo tradendam tantum valet, quantum ipſa domus, vel pecunia præſens; nam ſi pecunia præſens melior eſſet quam jus ad pecuniam poſt annum tradendam, poſſet in mutuo aliquid accipi ſupra ſortem, ut clarum eſt ex dictis *Caſ.* 54. *nu.* 15. ergo jus ad penſiones tantum valet, quantum ipſæ penſiones, ergo ſi penſiones cum tempore ſuperent capitale, aliquid accipitur ſupra ſortem, quod eſt uſurarium. Reſp. Hoc argumentum etiam oppugnare cenſum realem irredimibilem, in quo penſiones etiam cum tempore ſuperant capitale. Reſp. 2. N. C. In mutuo emitur jus ad ſimilem ſummam, ſeu emitur pecunia pro pecunia, in cenſu emitur partiale jus utile ad fructum ex re, vel lucrum ex induſtria alterius ſingulis annis percipiendum, & cum hoc lucrum poſſit eſſe magnum, & incertum, commutatur erga penſionem parvam, & certam, ut in ſimili explicavi *Caſu* 54. *n.* 19.

QUÆR. III. Quæ conditiones requirantur, ut cenſus ſit juſtus?

Reſp. Seq. 1. Ut cenſus realis conſtitua- 4
tur in re fructifera, quæ ſubtractis laboribus, & expenſis ſufficiat ad ſolvendas penſiones annuas, aut ſi ſit perſonalis, conſtituatur in perſona, quæ ex ſua induſtria, negotiatione, aut aliis reditibus tantum lucretur, ut cenſualiſtæ ſatisfacere poſſit. Ratio eſt, quia alias cenſuarius facit injuriam cenſualiſtæ, vendendo ei jus ad penſiones, quas ex re, vel perſonæ induſtria percipere non poteſt; aut ſi cenſualiſta deſuper notitiam habeat, erit purum mutuum, & palliata uſura; unde in his partibus pro majori cautela conſtitui ſolet cenſus mixtus fundatus in perſona ſimul, & ejus bonis. 2. Si res cenſui ſubjecta pereat culpa cenſuarii, tenetur reddere pretium cenſus, vel cenſum in alia re conſtituere; ſi vero pereat ſine culpa cenſuarii, aut in perpetuum facta eſt infructifera ex toto, vel ex parte, etiam cenſus, niſi aſſecuratus ſit, ex toto, vel ex parte cenſuiſtæ periit. Ratio eſt, quod res regulariter pereat ſuo domino; ſed cenſuiſta, ſeu emens cenſum, eſt dominus cenſus, ſeu juris, quod habet ad penſionem annuam: ergo ſi hoc jus pereunte re cenſita ſine culpa cenſuarii pereat, perit cenſuiſtæ. Dixi, aut in perpetuum facta eſt infrugifera; nam ſi una, vel altera vice fructus non afferat, & damnum ſterilitatis fertilitate alterius anni compenſetur, adhuc penſio ſolvi debeat; ſic ex agro cenſito annuo ſolvi debet penſio, etſi hic tertio, vel quarto anno quie-
ſcat, nec fructus ferat. 3. Res cenſita non 5
debet inſcio emptore alienari aut transferri in alium, a quo penſio difficulter, aut minus ſecure obtineri poſſit, quia emptor

habet

habet jus fundatum in re cenſita, quod per talem alienationem redditur deterius, aut periculo exponitur. 4. In cenſu redimibili pretium in una ſumma acceptum non debet reddi per partes, quia recipere pecunias ſuas membratim, itaut ſimul ad alium finem applicari non poſſint, eſt onus, in quod non conſenſit cenſuiſta, ideoque ad illud cogi non poteſt per ſucceſſivam
6 ſolutionem. 5. Pretium cenſus debet eſſe juſtum, hoc eſt, non exorbitans a lege, conſuetudine, vel judicio prudentum. Et quidem Carolus V. pro Imperio Romano in Comitiis Auguſtanis anno 1545. pro cenſu perpetuo ex parte ſolius venditoris redimibilis conſtituit 5. per 100. quod pretium ex receptiſſima conſuetudine etiam nunc juſtum cenſetur pro cenſu reali, & perſonali utrinque redimibili, etiam per venditorem aſſecurato, *Tamb. Nav. Mezg. l. c. Spor. num.* 29. Si in contractu ſocietatis ob ſpem majoris lucri, ſed incerti, omnium conſenſu aſſecurari poſſint quinque in centum, cur non in contractu cen-
7 ſus? 6. Si pactum aſſecurationis, vel aliud gravamen non imponatur venditori, & cenſus ad ejus libitum ſit redimibilis, juſte minori pretio emi, ſeu quod idem eſt, major penſio conſtitui poteſt, v. gr. ſex, aut etiam plures in certum. In cenſu non redimibili ex communi praxi duplo majus pretium dari ſolet, vel duplo minor penſio conſtitui, quam in redimibili, *Lug. nu.* 138. *Spor. ſup. La Croix l.* 3. *p.* 2. *num.* 102. Ratio eſt, quod ſit magnum onus vendenti non poſſe penſionem redimere: ergo obinde pretium merito augetur, vel penſio minuitur.
8 Sed quæres: An cenſus antecedenter conſtitutus ex poſt minori pretio emi poſſit, quam emptus fuerit ab initio, v. gr. Cajus pro 500. aureis ab initio emit penſionem annuam 25. aureorum, ſi Cajus indigens numerata pecunia offerat mihi jus ſuum, an juſte illud emo pro 450. Reſp. Id ſecluſa lege ſpecialiter non prohibente non eſſe illicitum, quia pretia rerum non conſiſtunt in indiviſibili, ſed admittunt majus, & minus, & res ultro oblatæ vileſcunt, quod *Tamb. Dian. part.* 1. *t.* 8. *R.* 36. etiam extendit ad caſum, quo pretia cenſus a Principe, vel Magiſtratu ſunt taxata; nam taxa hæc tantum intelligitur de prima conſtitutione cenſus, non autem, quando jam conſtitutus venditur, idque dicunt ubique fere in praxi eſſe receptum. *Dices*: Debitum liquidum, ſecluſo periculo damni, aut lucro ceſſante, non poteſt vilius emi, atqui obligatio cenſus eſt debitum liquidum: ergo. Maj. patet ex dictis *Caſ.* 54. *nu.* 26. quia jus ad pecuniam liquido ſolvendam ſecluſo damno, aliiſque periculis non minus valet, quam ipſa pecunia præſens, alias in mutuo, ubi erga pecuniam præſentem datur ſolum jus ad pecuniam in futuro ſolvendam, poſſem aliquid exigere ultra ſortem. Reſp. Cenſus eſt debitum liquidum ad ſolvendam pecuniam pro pecunia, ut fit in mutuo, N. eſt debitum ad ſolvendas penſiones annuas, C. jus autem ad penſiones annuas poteſt per modum mercis exponi venale, & tunc per accidens recipit aliam æſtimationem, admittitque pretium majus, & minus, ut habet communis cum *Leſſ. c.* 22. *nu.* 27. *Dian. l. c. La Croix n.* 1013. His præmiſſis.

Ad Caſum Reſp. 1. Qualiter conſtitui, & quo pretio emi poſſit cenſus redimibilis aut irredimibilis, realis, & perſonalis, conſtat ex *Q.* 2. *&* 3.

2. Ex frumentis a cenſuario liquido de- 9
bitis, ſi erga pecuniam taxentur, ſecluſo dolo aut ſpeciali prohibitione licite cenſus emi poteſt; imo ſi Petrus Joanni 100. debeat ex capitali, & tantumdem ex penſionibus non ſolutis, ſpectato jure naturæ poſſent Petrus & Joannes convenire, ut penſiones debitæ annumerentur capitali, itaut Petrus loco quinque jam debeat ſolvere decem, *Nav. Salon. cont.* 8. *Salas dub.* 7. *de cenſ. Leſſ. dub.* 12. Ratio eſt, quia pecuniæ, quas alter mihi nunc debet extradere, æque multum valent, quam ſi modo eſſent extraditæ; ſicut ergo poſſum a meo debitore novum cenſum emere, ſi mihi 100. ex penſionibus extradidiſſet, ſic etiamſi 100. non extradiderit, dummodo in præſenti debeat; deinde pro pecunia debita poſſum a debitore emere merces, cur non & novum cenſum? Dixi, ſpectato jure naturæ; nam in foro externo ordinarie præſumeretur fraus, vel uſura; unde & S. Pius V. id abſolute prohibuit, quæ prohibitio ſervanda, ubi eſt recepta. An vero emi poſſit cenſus cum onere, ut redimi non poſſit niſi in eadem moneta, cujus valorem cum tempore ſcio augendum, dixi ſup.

3. Con-

10 3. Contractui cenſus licite apponi poſſunt alia pacta, ut *primo* pactum aſſecurationis, vi cujus venditor cenſus ſumit in ſe periculum rei cenſitæ, itaut ſi res cenſita etiam ſine ſua culpa pereat, nihilominus teneatur ſolvere penſionem. *Secundo*, licite adjicitur pactum commiſſorium, ut ſi intra certos annos cenſuarius ſua culpa penſionem non ſolvat, res cenſui ſubjecta cadat in commiſſum; hoc eſt, fiat illius, qui emit cenſum, debet tamen pœna proportionari culpæ, itaut pro parva penſione non ſoluta res magni valoris in commiſſum non cadat, debet tamen propter pactum aſſecurationis, & commiſſorium, cum cedant in gravamen vendentis, pretium augeri, vel penſio minui, alias non eſſet æqualitas. *Tertio*, addi poteſt pactum reſciſſorium, vi cujus venditor tenetur emptori reſciſſo contractu reddere pretium, ſi penſionem intra certos annos non ſolvat, item poteſt venditor obligari, ut, ſi velit redimere cenſum, emptorem prævie moneat, aut cenſum redimat in eadem moneta, quæ data fuit, etiamſi ejus valor creſcat, vel decreſcat, nec propterea opus eſt augere pretium, dummodo æquale ſit periculum in- & decrementi, quia tunc accedit novus contractus ſortis, in quo utrinque eſt æqualis ſpes lucri, & damni.

11 4. Si Joannes Paulo cedat domum tantum quoad dominium utile erga 100. Imper. ad certum tempus annuo ſolvendos, videtur iniiſſe contractum locationis, & tenetur Paulus poſt mortem Joannis ejus hæredibus reſtituere domum, & pretium locationis pro rata temporis, ut clarum eſt: ſi vero ceſſit dominium domus directum, & utile cum obligatione ex ea ad dies vitæ annuo percipiendi 100. eſt cenſus ex parte reſignativus, ex parte vitalitius.

12 5. Cenſus vitalitius eſt contractus, quo quis dat certam pecuniæ ſummam, v. gr. mille Imperiales, vel etiam rem, v. gr. domum valentem mille, ea conditione, ut quamdiu vixerit, ex quolibet 100. accipiat 10. itaque ex mille accipiat annuo 100. ſic tamen, ut cenſuiſta moriente ipſum capitale ſimul emoriatur, in quo cenſus vitalitius præcipue diſtinguitur ab aliis cenſibus. Hic contractus eſt juſtus, & licitus, ut habet communis cum *D. Thom. opuſc. 72. cap. 9.* quia non eſt proprie cenſus, in quo ematur jus recipiendi aliquid ex re aliena, ſed potius eſt contractus ſortis, vel ſponſionis, in quo uterque contrahens exponit ſe æquali periculo lucri, & damni ob incertitudinem mortis; quo tamen mors cenſualiſtæ judicio prudentum, conſiderata ſcilicet ætate, complexione, modo vivendi, aliiſque circumſtantiis, videtur eſſe proprior, eo penſio annua debet eſſe major: econtra quo vita præſumitur futura longior, eo penſio debet eſſe minor, quia alias non eſſet æquale periculum perdendi, & lucrandi. Si cenſuiſta vitalitius ante ela- 13
pſum annum moriatur, penſio pro rata temporis probabilius debetur hæredibus, ut ſi vixit tantum novem menſes, debeatur portio reſpondens novem menſibus. Ratio eſt, quod quamvis cenſus vitalitius ſit perſonalis, ceſſetque moriente cenſuiſta, quia tamen penſio vitalitia aſſignata eſt penſionario in alimentationem, ideo quamdiu vivit, ſicut ei debetur alimentatio ex illa penſione, ſic & ipſa penſio, ut patet a pari in penſione, quæ Clerico in ſuſtentationem aſſignatur, quæ ex communiſſima debetur Clerico pro rata temporis, quo vixit, etſi terminus ſolutioni conſtitutus nondum advenerit. *Garz. part. 2. cap. 1. nu. 120.* Deinde ſi cenſuiſta ordinarius moriatur intra annum, debetur ejus hæredibus penſio pro rata temporis elapſi, ergo etiam ſi moriatur cenſuiſta vitalitius, *Caſtrop. Haun. apud La Croix num. 1023.*

CASUS LVII.

De Cambio, Locato, & Conducto.

K*Radus varia init cambia. 1. Manuale. 2. Litterale. 3. Reale. 4. Siccum. 5. Francofurtenſe. 6. Ex cambio aliquid accipit, etſi pecuniæ ejus ſint otioſæ. 7. Aliquando plus, aliquando minus exigit, & contra prohibitionem Principis campſatur. 8. Ejus famuli pecunias pro domino receptas, vel aliis ſolvendas permutant, iiſdem campſantur. 9. Domus, agros elocat. 10. Sed expenſas rei locatæ ferre renuit, nec tempore ſterilitatis de pacto aliquid remittit. 11. 12. 13. Conductorem ante tempus ejicit, operam ſuam pluribus locat. 14. Famulis, quia ante tempus ſervitium ſuum deſeruerunt, vel ab ipſo dimiſſi ſunt, nihil ſolvit. 15. Vel ſaltem ſubtrahit tempus abſentiæ, & ægritudinis, & tempus, quo ipſe eis operas aſſignare noluit,*

voluit, vel non potuit. 16. *Locationes ſui anteceſſoris retractat*. 17. 18. 19. *Et pretium ob rei locatæ meliorationem auget*. Pro reſol.

QUÆR. I. Quid, & quotuplex ſit cambium?

1 Reſp. 1. Cambium eſt permutatio pecuniæ cum lucro illius, qui in gratiam alterius pecuniam permutat, qui petit cambium, vocatur cambſarius, qui dat, vocatur cambſor, hic contractus perficitur mutua pecuniæ traditione, diſtinguitur præcipue a mutuo, quod in mutuo detur pecunia præſens pro futura, & quia pecunia futura, ſi abſit omne periculum, damnum, lucrum ceſſans, aut alius titulus, non minus valet, quam præſens, ideo in mutuo nihil ſupra ſummam mutuatam peti poteſt, in cambio autem datur pecunia, vel præſens pro præſenti, ſed in alia ſpecie, vel datur in alio loco, & propterea lucrum licite accipi poteſt, uti jam dicetur.

2 Reſp. 2. Cambium præcipue eſt quadruplex: Cambium manuale, cambium per litteras, cambium reale, cambium ſiccum, vel fictum. 1. Cambium manuale, quod etiam minutum dicitur, eſt, quando in præſenti de manu ad manum pecunia permutatur, v. g. major pro minori, argentea pro aurea, nova pro antiqua, patria pro peregrina, &c. Hoc cambium eſt licitum, dummodo ſervetur juſtum cambii pretium a lege, vel communi prudentum æſtimatione taxatum, ratio eſt, quod induſtria, quam habet cambſor in habenda, & numeranda omnis generis pecunia, ſit pretio æſtimabilis, & cambſario utilis, item una pecunia eſt magis commoda ad hunc, vel illum locum, ad has, vel illas merces, faciliuſque huc & illuc transferri poteſt: ergo pro hoc
3 juſte aliquid exigi poteſt. 2. Cambium per litteras, ſeu ad locum pariter licitum eſt, cum ſcilicet cambſor hic Coloniæ accipit pecuniam, quam per ſuum correſpondentem obligatur ſolvere, v. gr. Romæ erga certum lucrum. Ratio eſt, quod hoc caſu cambſor pecuniam cambſarii ſuo periculo, & induſtria virtualiter transferat Romam, hoc autem eſt utile, & pretio æſtimabile, ſicut ſi operam ſuam locaret ad deferendam pecuniam Caji ſuo periculo perſonaliter Romam, poſſet exigere pretium operæ, & periculo æquipollens, ſic & nunc pretium æquivalens virtuali translationi, quod tamen ſemper minus eſſe debet, quam ſi realiter transſerretur. 3. Juſtum pariter 4
eſt cambium reale, quo cambſor in loco, ubi eſt, v. g. Coloniæ, dat pecuniam cambſario refundendam alibi, v. g. Romæ, ubi cambſarius pecunias habet, pro nunc autem hic indiget Coloniæ. Ratio eſt, quia tunc cambſor tantumdem facit, ac ſi pecuniam Caji Roma transferret Coloniam, eique præſentem ſiſteret, quod certe eſt pretio dignum. 4. Cambium ſiccum, ſeu 5
fictum eſt, quando fingitur aliquid ultra ſortem accipi ratione cambii, & revera accipitur ex puro mutuo, adeoque eſt uſura, ut ſi indigeas pecunia Coloniæ: & cambſor non velit eam dare, niſi Francofurti, ubi ſcit, te non habere nummos, neque correſpondentem, ut ſic cogaris dare pretium cambii pro tali loco. Ejuſmodi cambium videtur eſſe, quod vocatur Placentinum, vel Veſuntinum, ita dictum ab urbibus, in quibus primo practicari cœpit, fit autem hoc modo: Titius Veſuntii a cambſore accipit 100. cum obligatione reddendi 110. Coloniæ, ubi Titius, nec pecuniam, nec reſpondentem habet, petit igitur, ut cambſor agat cum ſuo Factore, quem habet Coloniæ, ut debitum Titii in ſe ſuſcipiat, ſibique per novas cambiales injungat ſolvere nomine ſuo cambſori Coloniæ 120. quod vocatur cambium cum recambio, quam praxin tanquam ſcandaloſam, & charitati manifeſte repugnantem damnant Pius IV. apud *Cherub.* & S. Pius V. apud *Navar. cap.* 17. *n.* 200. Ratio eſt, quod ſine juſto titulo bis a Titio exigatur pretium cambii, titulus enim, qui prætenditur, eſt virtualis translatio pecuniæ, ſed hic pecunia Titii Colonia virtualiter non transfertur Veſuntium, quia Titius ibidem nullam pecuniam, nec correſpondentem habet, nec ibi pecunia indiget, ut ſupponitur: ergo. 5. Cambium Francofurtenſe exercetur 6
in hunc modum: Cambſario exigenti cambium ad nundinas Francofurtenſes cambſor prior numerat pecuniam, v. g. Coloniæ, ea lege, ut cambſarius ſuis ſumptibus eamdem in nundinis Francofurtenſibus rependat cum auctario, & quidem eo majore, quo longius abſunt nundinæ, hoc cambium, ſi non adſint alii tituli extrinſeci, v. g. lucrum ceſſans, damnum emergens, periculum ſortis, *Suar. Lug. Platel.* aliique vocant uſurarium. Rationem dant. 1. Quia hic non eſt virtualis trajectio pecuniæ, aut loca-

Digitized by Google

locatio operæ ad tranſlationem, quia cam-
bſarius ipſemet eam Francofurtum trans-
fert. 2. Si non adſit titulus extrinſecus,
videtur aliquid accipi pure ratione dilatæ
ſolutionis, vel diſtantiæ temporis, quo
enim plus diſtant nundinæ, eo plus acci-
pitur: ſed accipere aliquid ratione dilatæ
ſolutionis eſt uſurarium, ut patet *ex cap.
conſulit. cap. in civitate de uſuris*: ergo.
Econtra *Molin. Leſſ. Laym. hic n.9.* & alii
apud *Caſtrop. diſp.7. part. 7. nu.3.* proba-
bilius docent, cambium Francofurtenſe eſ-
ſe juſtum, nec continere uſuram, quia pe-
cunia ante nundinas plus valet, quam
tempore nundinarum, nam ubi eſt major
pecuniæ inopia, & lucrandi opportunitas,
ibi pecunia pluris æſtimatur, atque quo
magis diſtant nundinæ, eo major eſt ino-
pia pecuniæ, majorque opportunitas lucran-
di; in nundinis enim eſt abundantia pecu-
niarum, ideoque tunc minus valent, quam
tribus menſibus antecedenter, nam pecuniæ
ſe hic habent velut merces, quæ, cum
abundantes ſunt, & paucos habent empto-
res, vileſcunt, ſicut ergo ſine uſura poſ-
ſum mutuo dare, & repetere pecuniam ſe-
cundum valorem, quem nunc habet, quam-
vis ſciam poſt tres menſes, quando pecunia
eſt reddenda, valorem eſſe diminuendum,
cum ille valor, quem pecunia pro nunc
habet, ſit meus, ſic & in cambio Franco-
furtenſi poſſum petere valorem pecuniæ tra-
ditæ, quem habet pro nunc, quamvis ex
poſt ſit diminuendus, itaut tempore nundi-
narum 103. forte plus non valeant, quam
ante tres menſes 100. Unde patet, in cam-
bio Francofurt. non accipi aliquid ratione
virtualis tranſlationis pecuniæ, aut ratione
dilatæ ſolutionis, ſed propter majorem pe-
cuniæ valorem, quem habet communi æſti-
matione ante nundinas, qui titulus juſtus eſt.
Et bene monet Layman, quod cambia in-
ter mercatores recepta etſi ſæpe diſſuaderi,
non tamen facile damnari debeant injuſtitiæ.

QUÆR. II. Quid amplius notandum ſit
circa cambium?

7 Reſp. ſeqq. 1. Juſtitiæ cambii non obſtat,
quod cambioris pecuniæ, quas ad tuam
petitionem tibi hic Coloniæ ſolvit, ipſi for-
te ſint otioſæ, econtra Romæ, ubi tu ei
ſolvere debes, valde iis indigeat, ideoque
quaſi duplum, vel triplum lucrum repor-
tet, nam hoc eſt per accidens, ſpectatque
ad bonam ejus fortunam, ſufficit namque,
quod tibi præſtet obſequium pretio æſtimā-
bile, ſic ſi quis petat a te, ut ejus equum
erga pretium reducas Coloniam, potes ac-
ceptare pretium, quamvis tu ob propria
negotia alias debuiſſes equum propriis ex-
penſis conducere. 2. Pretium cambii debet 8
eſſe juſtum attentis circumſtantiis, nam in
cambio minuto, quo pecunia eſt melior,
utilior, & comparatu difficilior, eo majus
poteſt eſſe pretium, in cambio locali & rea-
li, quo major eſt loci diſtantia, tranſlatio
periculoſior, pecunia rarior, &c. eo majus
lucrum peti poteſt. Si juſtum ſervetur pre-
tium, non videtur eſſe mortale contra pro-
hibitionem Magiſtratus cambſare, niſi id
cedat in damnum notabile Communitatis,
ut ſi bonæ pecuniæ exportarentur extra
patriam, viliores vero importarentur, tunc
enim facile fiet mortale, alias ad ſummum
venialis inobedientia. *Sporer hic a nu.* 43.
3. Quæſtores Principum, famuli, aut Of- 9
ficiales, ſi pecunias domini ludant, cam-
biant, aut aliter negotiando aliquid lucren-
tur, fiunt domini iſtius lucri, quia hic
fructus eſt induſtrialis, nec peccant contra
juſtitiam, ſi dominus rationabiliter credi-
tur eſſe contentus, & creditoribus domini,
quibus retentis, vel permutatis melioribus
viliores ſpecies pecuniarum ſolvunt, me-
liores non debeantur, ne dominus ob vi-
liores ſpecies cogatur merces carius ſolve-
re, uti ſæpe contingit, aut dominus velit
creditoribus certas ſpecies ſolvi, tunc enim
creditores habent jus ad eas, nec poteſt
præſumi conſenſus domini, aut creditorum.
Item ſi ſervus pro domino ſuo pecunias
recipiens, eas permutet in viliores, domi-
no injuriam facit, quamprimum enim eas
acceptarat, erant domini: ergo eo invito
in monetam viliorem commutari non po-
terant. *V. Lug. d.* 28. *a num.* 24.

QUÆR. III. Quid circa locatum, ejuſ-
que obligationes?

Reſp. 1. Locatum eſt contractus, quo 10
alicujus rei, vel perſonæ uſus, aut fructus
ad tempus conceditur. Dixi, quo alicujus
rei, vel perſonæ, quia non tantum res
immobiles, ut agri, vineæ, domus, &c.
ſed etiam mobiles, ut equi, vaccæ, &c.
imo opera, & induſtriæ perſonarum erga
pretium elocari poſſunt, qui concedit fru-
ctum, vel uſum rei: vocatur locator, qui
accipit, vocatur conductor. *Covar. Gomez,
Reiffenſt. Leur. lib. 3. quæſt.* 334.

Reſp. 2.

11 Reſp. 2. Obligationes elocatoris ſunt ſequentes. 1. Debet aperire vitia nociva rei quæ ejus uſum, aut fructum impediunt, ut ſi ager ex natura ſua ſit ſterilis, domus ſit ruinoſa, peſte infecta, aut ſpectris horrida, paſcua ferant herbas nocivas, &c. alias debet conductori ſtare de damno, hinc ſi equum ſeſe in aquam mittere ſolitum locavit, tenetur merces vitiatas reſarcire, ſi conductorem non monuit, ſi tamen ipſe vitium ignoraverit, tantum tenetur reddere pretium elocationis, ſi alter re locata utiliter uti non potuit, non vero ad alia damna, *leg. 19. ff. de locato & cond. Molin. Bonac. apud Reiffenſt. l. 3. Decret. tit. 18. num. 36.* 2. Tenetur ad expenſas pro reparatione, & conſervatione rei, item ad onera rei impoſita, ut vectigalia, contributiones, cenſus, &c. poſſunt tamen per ſpeciale pactum imponi conductori, ſed tunc penſiones annuæ proportionaliter minui debent. 3. Periculum rei incumbit locatori, tamquam ejus domino, ſi pereat ſine culpa conductoris, qui ſi ſit in mora rem tradendi, vel ad alium uſum adhibeat, quam conceſſa eſt, conductori perit. 4. Si ob ſte-
12 rilitatem, incurſum hoſtium, vel grandinem, inundationem, &c. conductor citra ſuam culpam nullos, vel exiguos fructus ex re conducta percipiat, debet locator pachtam, vel pretium locationis ex toto, vel ex parte remittere, juxta conſuetudinem patriæ ad arbitrium prudentum, ut ex jure probat *Abb. Leſſ. lib. 2. cap. 24. nu. 15. Pyrrh. l. 3. tract. 18. n. 4.* niſi aliter ſit conventum, aut ſterilitas ſit exigua, vel compenſetur fertilitate anni alterius. 5. Non poteſt conductorem invitum privare re locata ante terminum præfinitum, niſi in his caſibus. 1. Si in re male verſetur, v.g. non colendo agrum, arbores cædendo, &c. aut in domo detineat homines malæ famæ cum ſcandalo publico, tunc enim ante terminum elocationis ejici poſſet, & nihilominus penſionem ſolvere tenebitur uſque ad terminum elocationis, ſi locator alium conductorem habere non poſſet, quia hoc damnum tunc oritur ex culpa conductoris. 2. Si per biennium penſiones non ſolvat. 3. Si ipſe elocator ex improviſo re pro ſe, vel proxime conjunctis æqualiter, vel magis indigeat. 4. Si res v.g. domus debeat reparari neceſſario, & id altero inhabitante fieri non poſſet. Ita *cit. Jur. Pirrh. a nu. 12. Reiff. a n. 57.*

Reſp. 3. Obligationes conductoris ſunt. 13
1. Solvere penſionem, vel mercedem tempore, & loco im- vel explicite convento. 2. Tenetur facere aliquas expenſas non quidem pro reparanda, vel conſervanda rei ſubſtantia, ad has enim obligatur locator, ut ſuperius dixi, ſed expenſas neceſſarias ad percipiendos fructus, ut coltivare agros, vineas, ſtercorare, ſerere, metere, &c. 3. Debet finito locationis tempore rem reddere totam integramque, alias tenetur de damno, in quantum res ſua culpa deteriorata, vel vitiata fuit. *Auth. cit.*

QUÆR. IV. Quid plus notandum circa 14
obligationes locatoris, & locatarii ſeu conductoris?

Reſp. Seq. 1. Qui pluribus operam ſuam in ſolidum locavit, v.g. plures petunt, ut pro iis feras litteras Coloniam, potes a ſingulis accipere integrum ſtipendium, nec teneris eis aperire, quod jam ab aliis ſalariatus ſis. Ratio eſt, quia opera tua ſingulis eſt æqualiter utilis, ſic Procurator, aut Agens cauſæ pluribus ſuam operam locare poteſt, dummodo omnibus ſufficiat, atque ita quotidie practicatur a Medicis, & Cauſidicis, qui abſque imminutione ſalarii operam ſuam pluribus elocant. 2. Fa- 15
mulus, vel alius, qui operam ſuam alteri elocavit, ſi ante tempus abſque legitima cauſa diſcedat, perdit totum ſalarium. E contra ſi conductor famulum ſine juſta cauſa dimittat, vel famulus ob ejus ſævitiam, vel quia ad illicita allicit, ſponte diſcedat, tenetur ei ſolvere totam mercedem, intellige in foro externo poſt ſententiam judicis, nam ſi famulus, vel dominus exinde nullum damnum paſſi ſint, eo quod dominus æque bonum famulum, & ſervus æque bonum ſervitium ſtatim invenerint, in foro conſcientiæ merces ſolvi debet pro rata temporis, quia neuter damnum paſſus eſt, *Azor. Filliuc. Leſſ. Reiffenſt. num.* 90. 4. Si ſervus artifex, &c. qui operam 16
alteri elocavit, ab illo opere ad tempus impeditus fuerit, ob cauſam tenentem ſe ex parte ſervi, verb. gr. abſuit ad ſepeliendos, vel viſitandos parentes, ad proſequendam ſuam litem, poteſt ei pro rata abſentiæ ſubtrahi ſalarium, idem tenet, ſi infirmus fuerit, niſi aliter ſit conventum, vel conſuetudo ſit contraria, uti eſt reſpectu Officialium, vel Conſiliariorum Principis, aut morbus tantum ſit ad unum alte-

alterumve diem, tunc enim, niſi operarii ſint diurni, æquitas ſuadet, ut propter talem morbum nihil ſubtrahatur. *Navar. in manual. cap.* 17. *num.* 108. *Azor. Leſſ. loc. cit. numer.* 7. *Reiffenſt. numer.* 97. Ratio eſt, quod merces tantum detur propter operas conductas, ſi ergo hæ non præſtentur ex defectu famuli, nec debetur merces. E contra ſi ex defectu domini famulus ab opera ceſſarit, eo quod ei dominus operas aſſignare noluerit, vel non potuerit, & interim ſervus æquali mercede operas ſuas alteri non locavit, tota merces ei ſolvenda eſt, *argum. leg.* 38. *ff. de locato*, *leg.* 2. *ff. de his qui*. Ratio eſt, quia ſervus tenetur carere mercede, ſi ex ſuo defectu non preſtet operam conductam, ergo ſi id contingat ex defectu domini, debetur ei merces integra. *Vid. Lug. diſp.* 29. *ſect.* 3. *Carpzov. par.* 3.
17 *deciſ.* 164. *qu.* 346. 4. Qui ſuccedit in bona alterius tamquam hæres, ſeu ſucceſſor univerſalis, tenetur ſtare contractui elocationis factæ a ſuo prædeceſſore, quia facit cum eo unam in jure perſonam, ergo contractus, ex quibus defunctus obligabatur, etiam ipſe obligatur, niſi expreſſe tantum facti ſint ad tempus vitæ. Item pupillus debet ſtare locationi factæ a ſuo Tutore, Tutor, Prælatus, Beneficiatus ſtare locationi, emptioni, aliiſque contractibus initis a ſuis prædeceſſoribus. E contra ſucceſſor particularis, ut legatarius, donatarius, emptor, rem legatam, emptam, donatam non tenetur relinquere ſub priore conductore, ſed poteſt alteri elocare, niſi ſpecialiter conventum eſſet, ut res elocata maneret ſub eodem conductore, etiam in caſu, quo alium dominum eſſet habitura, imo quamvis non adſit talis conventio, emptor, non poterit expellere conductorem cum gravi ejus damno, privando v. g. eum fructibus, quos ſuo labore, & expenſis ſeminavit in
18 agro conducto. 5. Sicut ſucceſſor particularis, v. g. emptor ejicere poteſt conductorem, ſic & ille poteſt ſponte cedere, quia huic ex contractu non eſt obligatus. De cetero, ſi conductor ſine juſta cauſa ante terminum elocationis rem conductam, v. g. domum, derelinquat, debet vel novum conductorem accipere, qui domino penſiones ſolvat, vel ipſe ſolvere, etiamſi domum
19 non inhabitet. Si ager ob cœli clementiam, aut intrinſecam, & naturalem meliorationem per plures annos fiat fructuoſior, penſiones augeri poterunt, ſecus ſi ob ſolam induſtriam coloni, hæc enim induſtria, cum non ſpectet ad dominum, ſed colonum, propterea penſio augeri non debet.

CASUS LVIII.

De Emphyteuſi, Feudo & Libello.

LÆtius variorum prædiorum uſumfructum, tum gratis, tum erga penſionem obtinet, quæritur. 1. *An titulo emphyteuſis, vel locationis.* 2. *An emphyteuſis concedi poſſit ſine ſolemnitatibus Canonicis.* 3. *Quid ſi res emphyteutica deterioretur, vel non ſolvatur canon, aut caducitas a Prælato remittatur.* 4. *Quid ſi res emphyteutica vendatur in dotem, detur, vel non ſolvatur laudemium, vel transferatur in Eccleſiam.* 5. *Quid de feudo hæreditario, & gentilitio.* 6. *Quid de petitione inveſtituræ, & alienatione feudi.* 7. *Quid ſi emphyteuſis. vel feudum alteri elocetur, ſubfeudetur, commutetur, vel fructus non ferat.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit emphyteuſis? 1

Reſp. Emphyteuſis eſt contractus, quo res immobilis quoad dominium utile ſub annuo canone ad minus ad decennium conceditur. Dicitur 1. quoad dominium utile, ſeu jus percipiendi utilitatem, & fructus rei, nam dominium directum manet penes illum, qui concedit rem ſuam alteri, & propterea vocatur dominus directus, cui res conceditur, vocatur emphyteuta. Dicitur 2. ſub annuo canone, canon hic vocatur penſio, quæ domino directo in recognitionem dominii annuo penditur, ſive in fructibus, ſive in pecunia. Dicitur 3. ad minus ad decennium, in quo emphyteuſis maxime diſtinguitur a locatione, nam ſi res infra decennium conceditur, non emphyteuſis, ſed locatio dicitur; ſicut e contra ſi res immobilis locetur ad decennium, emphyteuſis erit, etſi contrahentes utantur vocabulo locationis, *Reiffenſt. numer.* 127. An autem ad valorem emphyteuſeos requiratur ſcriptura, non conveniunt Iuriſtæ, ſed attendenda eſt cujuſvis loci conſuetudo, quæ juri communi derogare poteſt. Si emphyteuſis conſtituatur ad certos annos, vocatur temporalis, ſi ad dies vitæ, vitalitia, ſi in perpetuum etiam pro hæredibus, hæreditaria, ſi conſtituitur in bonis

Eccleſiæ, dicitur Eccleſiaſtica, ſi in aliis, vocatur laica: Eccleſiaſtica ſine ſolemnitatibus Canonicis concedi non poteſt, cum ſit ſpecies alienationis, ſi tamen ab anti-
2 quo (ſaltem ultra 40. annos) ſit ſolita dari in emphyteuſim, & ab initio cum ſolemnitate data fuerit, eaque denuo ad Eccleſiam revertatur, poteſt abſque nova ſolemnitate (idem eſt de feudo) in emphyteuſim dari, dummodo non cum minori Eccleſiæ utilitate, ſi tamen prior emphyteuſis fuit limitata ad certam generationem, hac ceſſante dari nequit civitati, vel Univerſitati, quæ non moritur, ſine nova cauſa, & ſolemnitate, vel potentiori, qui ſit difficilis conventionis, nam quamvis res ſemel facta alienabilis cenſeatur ſemper talis, non tamen poteſt alienari in pejus. *Eng. lib. 3. tract. 18. numer. 15. Pyrrh. ibid. a num. 45.*

QUÆR. II. Quæ ſint obligationes, ſeu onera emphyteutæ?

3 Reſp. ſeqq. 1. Præter annuum canonem debet facere omnes expenſas neceſſarias pro collectione fructuum, & conſervatione fundi, domus, horrei, putei, &c. ſi per culpam latam, vel levem emphyteutæ res emphyteutica notabiliter deterioretur, ut minoris valeat, privari poteſt jure emphyteutico, & uſusfructus cum proprietate conſolidari, *Pyrr. n. 38.* 2. Si emphyteuta tribus annis continuis in emphyteuſi laica, & duobus in emphyteuſi Eccleſiaſtica ſua culpa non ſolvat canonem, ipſo jure cadit in pœnam commiſſi, ita ut eum proprietarius ſaltem per ſententiam judicis expellere poſſit, quamvis pro ſolutione interpellatus non fuerit, *cap. finali de emphyt.* Excipe, niſi in emphyteuſi Eccleſiaſtica poſt biennium elapſum mox intra breve tempus (quod arbitrio judicis relinquitur) oblatis penſionibus emphyteuta moram purgaverit, aut dominus, poſtquam emphyteuta pœnam commiſſi incurrit, canonem futuri temporis acceptaverit, tunc enim caducitati renuntiaſſe, eumque in futurum pro emphyteuta agnoviſſe cenſetur, aliud eſt, ſi exigat, vel recipiat penſiones lapſas, tunc enim tantum eum agnoſcit emphyteutam pro tempore præterito, non autem pro præſenti, vel futuro, *Janſ. in. lib. 2. cap. de jur. emphyt. num. 123. Barb. ad cap. fin. de emphyt. numer. 117. Leur. lib. 3. quæſt.*
4 *375.* 3. Emphyteuta rem irrequiſito domino vendens, & tradens, incurrit pœnam commiſſi, & res fit caduca, *d. cap. fin.* ſi titulo gratuito, v. g. donationis, legati, dotis, &c. res alienetur, non requiritur prævie conſenſus domini, *Engel. num. 20.* ſed ſufficit, quod a domino, antequam novus emphyteuta mittatur in poſſeſſionem, petatur inveſtitura, ac domino ſolvatur laudemium, conſuetumque honorarium, quod ex rigore juris conſiſtit in parte quinquageſima, ex conſuetudine penditur ſæpe pars trigeſima, vel etiam vigeſima, ſi hæres neceſſarius, vel filius ſuccedat patri, nullum debetur laudemium. 4. Emphyteuſis abſque conſenſu domini nequidem Eccleſiæ vendi poteſt, tamen donari, legari, non quidem, ut retineat, ſed ut intra annum vendat, & æſtimationem recipiat, *Jaſon. nu. 91.* Si Monaſterium ſuccedat loco Profeſſi in emphyteuſim, vel feudum, retinere ea poteſt ad vitam Religioſi, illo mortuo intra annum vendi debet, vel impetrari conſenſus domini directi, *Laym. Reiffenſt. num. 251.*

QUÆR. III. Quid & quotuplex ſit feu- 5
dum?

Reſp. 1. Feudum eſt conceſſio rei immobilis ſub onere fidelitatis, & obſequii perſonalis exhibendi domino directo: Is, qui concedit, vocatur feudator, ſeu dominus fundi, qui accipit, vocatur feudatarius, vel vaſſallus. Reſp. 2. Feudum varie dividitur, In 1. Regale, quod confertur a Principe cum titulo dignitatis, v. g. Ducis, Comitis, Baronis, &c. & non regale, quod nihil affert dignitatis. 2. In Eccleſiaſticum, quod ab Eccleſia, & in laicum, quod a laico confertur. 3. In hæreditarium, quod mitti poteſt ad quoſcumque hæredes etiam extraneos, & in non hæreditarium ſeu gentilitium, quod ad ſolos liberos mitti poteſt. 4. In maſculinum, quod ad ſolos maſculos, in femininum, quod deficientibus maſculis etiam ad feminas tranſmittitur.

QUÆR. IV. In quibus feudum con-vel diſconveniat cum emphyteuſi?

Reſp. In multis: Ut 1. utrumque conſti- 6
tuitur in re immobili, & fructifera, ut agro, oppido, civitate, &c. 2. In utroque tantum transfertur dominium utile, ſeu uſusfructus, manente proprietate penes dominum. 3. Uterque emphyteuta, & vaſſallus debet ſolvere laudemium, & a domino inveſtiri, ſeu mitti in poſſeſſionem, vel corporali introductione, vel fictione juris, traditione, ſcilicet clavis, annuli, enſis, &c.

 idque

idque intra annum & diem, cum hac differentia, quod emphyteuta tantum teneatur petere inveſtitionem, quando ipſe primo ſuccedit, vel novum dominum accipit, toties etiam debet præſtare homagium ſeu juramentum fidelitatis, & ſolvere laudemium. 4. Emphyteuta ſub pœna caducitatis prohibetur ſine conſenſu domini tantum alienare rem emphyteuticam contractu oneroſo, v.g. venditionis, permutationis, &c. item dominus requiſitus regulariter conſenſum dare tenetur. E contra vaſſallus prohibetur feudum ſine conſenſu domini, qui conſenſum præſtare nunquam obligatur, omnino non alienare, nequidem contractu gratuito, v. g. legando, donando in dotem, &c. ex conſuetudine tamen permittitur partem feudi etiam ad longum tempus elocare. 5. Emphyteuta, ſi per duos, aut tres annos etiam non monitus penſionem integram ſolvere negligat, incurrit pœnam commiſſi, e contra vaſſallus obſequium perſonale per ſe præſtare non tenetur, niſi requiſitus, nec ob quodvis obſequium negatum amittitur feudum, ſed tantum ob crimen feloniæ, & infidelitatis, ut ſi inſidiatus fuerit vitæ, bonis, vel honori domini. 6. Tam
7 emphyteuta, quam vaſſallus rem emphyteuticam, vel feudalem alteri ſubemphyteuticare, vel ſubinfeudare poteſt cum conſenſu domini directi, alias non, hic contractus vocatur libellus. 7. Emphyteuta rem emphyteuticam elocare poteſt infra decennium, vaſſallus vero rem feudalem etiam ad longum tempus, *Clarus, Jaſon. Pyrrh. nu.* 44. 8. Res emphyteutica non vero feudalis ſine conſenſu domini oppignorari poteſt, quia arctius obligatur vaſſallus ad rem non alienandam, vel gravandam, quam emphyteuta, habet enim rem titulo magis gratuito. 9. Res emphyteutica, vel feudalis non poteſt domino invito commutari, vel in aliud converti, ager v. g. in vineam, ſilva in agrum, quia res manet domini, non credo autem dominum facile fore invitum, ſi commutatio fiat in evidenter melius. 10. Si ex toto res pereat, perit proprietario, nec emphyteuta tenebitur ad canonem, aut vaſſallus ad ſua onera perſonalia, ſecus eſt, ſi tantum ex parte pereat. 11. Si Emphyteuta magnum paſſus eſt damnum in fructibus, ſive ex ſterilitate, innundatione, aut incurſu hoſtium, & annuo magnam ſolvat penſionem, æquum eſt ei fieri remiſſionem aliquam, quia tunc ſe habet ut conductor, ſecus eſt, ſi damnum non ſit adeo notabile, vel canon pendendus ſit exiguus, *Reiffenſt. a n.* 156. Plura vide apud Auctores cits.

CASUS LIX.

De Sponſione, & ludo.

Mævius ludit cum filiisfamilias, Religioſis. 1. 2. Qui vel non habent licentiam, vel tantum habent licentiam exponendi tres florenos, cum tamen exponant triginta, quos erant lucrati. 3. Ludit cum patre-familias cum damno liberorum. 4. Apponit pecuniam adulterinam, furtivam, vel ſaltem ſuſpectam de furto. 5. Alium ludere cogit. 6. Chartiſolia notat, abſcondit, vel ita diſponit ſpecula, ut alterius folia videre poſſit, fingit ſe imperitum. 7. Etſi ſit altero multo peritior. 8. Certus, Titiam nunquam nupturam eſſe certat cum pluribus, quod eam non ſint habituri in uxorem, addens, ſe de hoc eſſe certum. 8. 9. Ludit luſu prohibito. 10. Quod inde lucratur, retinet, quod vero perdit, non ſolvit, vel ſolutum repetit. 11. Imo ludit animo non ſolvendi, vel opponendi exceptionem legis. 12. Lucrum ex luſu prohibito perceptum reddere renuit, negatque, ſe tali luſu luſiſſe. 13. Aliis in luſu blaſphemare ſolitis colludit, & aleas ſubminiſtrat Principe conivente. 14. Ludit in loco ſacro, pecuniam vero erga preces, & Miſſas exponit. 15. Pro reſolutione,

QUÆR. I. Quid ſit ſponſio, & ludus?

Reſp. Sponſio eſt contractus, quo duo, 1
vel plures de veritate alicujus rei incertæ ſibi invicem aliquid ſpondent, ut ejus ſit, qui veritatem fuerit aſſecutus. Sponſioni affinis eſt ludus, qui definitur: Certamen quoddam ob animi oblectationem ſuſceptum ea conditione, ut res ab utroque expoſita victori cedat. Certum eſt, hos contractus ſecundum ſe eſſe licitos, & ſpectare ad virtutem eutrapeliæ ſeu affabilitatis pro recreando animo, dummodo extrinſecus a periculo blaſphemiæ, perjurii, rixarum, furti, ſcandali, &c. non vitientur, & ad-
ſint ſequentes conditiones: Prima conditio 2
eſt, ut ludens poſſit alienare rem, quam luſui exponit, hinc. 1. Filiusfamilias ex bonis patris ſine licentia ſaltem tacita ejuſdem, Religioſus ſine licentia Superioris non poſſunt pecuniam luſui exponere, ideoque nec per-

Digitized by Google

perdere, nec lucrari. Ratio eſt, quod invito domino exponerent pecuniam alienam, cujus colluſor non poteſt fieri dominus, ergo nec ipſi potuerunt juſte acquirere pecuniam colluſoris, alias enim conditio eſſet inæqualis. Quod ſi colluſor ſciat, filium vel Religioſum non habere licentiam, & tamen cum iis ludat, & perdat, Religioſus, & filiusfamilias non tenebitur ad reſtitutionem, quia ſcienti, & volenti non fit injuria, *Tamb. Spor. tract. cap. 6. §. 3.* Dixi, ſine licentia ſaltem tacita, nam ſæpe Superiores non ſunt inviti, ut Religioſi ex pecuniis ad honeſtam, v. g. recreationem conceſſis modicum quid in luſum, qui ſtatum non dedecet, impendant, idem a potiori tenet in filiis-familias, quorum patres minus ſunt inviti, præſertim ſi ſint divites, benigni, liberales. Vide dicta *Caſ. 31. num. 3.* Sed quid ſi Reli-
3 gioſus, aut filius-familias habeat licentiam in luſu exponendi tres florenos, ſi cum iis lucratur triginta, an poſſit ſine nova licentia exponere triginta tres? *Reſp.* Continuante eodem luſu poteſt, quia lucrum non cenſetur plene acquiſitum ante finem luſus, luſu finito Religioſus non poterit omnes ſine nova licentia exponere, *Laym. hic numer. 6.* 2. Uxor ſi non habeat bona
4 paraphernalia vel alia propria, non poteſt plus exponere, quam maritus tacite, vel expreſſe concedit, tacite autem cenſetur concedere, quantum ejuſdem conditionis feminis concedi ſolet. 3. Maritus invita uxore ludens non peccat contra juſtitiam, ſæpe tamen contra charitatem, ſi obinde damnum notabile patiatur familia, attamen qui a marito lucratur, non tenetur ad reſtitutionem, quia maritus iſta valide expo-
5 nit, etſi illicite. 4. Qui in luſu apponit monetam adulteram, tenetur reſtituere, quod lucratur, niſi voluerit ſubſtituere aliam caſu quo perderet. 5. Qui lucratur rem, vel pecuniam furtivam a fure non miſtam ſuæ indiſcernibiliter, tenetur eam reſtituere domino; in dubio an pecuniæ ſint furtivæ, præſumuntur non eſſe, quia delicta non præſumuntur. Qui bona fide non ipſam rem, ſed pretium rei furtivæ a fure venditæ lucratur, poteſt retinere, quia fur erat dominus hujus pretii, ex *leg. ſi vias 48. ff. de furtis.* Vide dicta *C. 55. n. 12.* Si vero ſcienter ludat cum fure, qui aliunde pro furto ſatisfacere non poteſt, tenetur reſtituere non ex re accepta, ſed ex injuſta acceptione, quia per luſum eſt cauſa, quod fur fiat inhabilis. Si bona fide proceſſit, *Tamb. Sporer num. 76. La Croix lib. 3. par. 2. num. 1078.* adhuc obligant ad reſtituendum lucrum, ſed contra eſt: nam 1. fatentur, furem habere verum dominium pretii pro re furtiva accepti, ergo illud valide exponit ad luſum, ſicut valide exponit ad emendum triticum, alias enim vendens bona fide triticum teneretur pretium furtivum reſtituere, etiamſi fur triticum conſumpſiſſet, quod nemo dicit. 2. Si fur pecunias furtivas ſuis indiſcernibiliter miſcuerit, quamvis alias non habeat, valide eas exponit ludo, & colluſor, qui eas bona fide lucratur, poteſt eas retinere, non enim tenetur eas reſtituere ex re accepta, quia fur erat eorum dominus, ideoque eorum dominium alteri valide tradere potuit, neque tenetur ex injuſta acceptione, quia bona fide proceſſit, ut ſup. n. 3. Qui ex mutuo creditori debet 100. etſi non habeat niſi decem, tamen eos valide exponit, ergo quamvis fur ex juſtitia pretium furtivum debeat domino, ſi aliunde ſatisfacere non poſſit, tamen illud valide poterit alienare, quia eſt dominus pretii.

Conditio ſecunda: Ut nemo injuſto me- 6
tu, vi, vel fraude cogatur ludere, qui enim injuſte cogit ludere, ſi alter in luſu perdat, cogens probabiliter tenetur ad omne damnum, quia fuit ejus injuſta cauſa, oppoſitum tamen etiam eſt probabile, ſi nempe utrinque fuit par periculum perdendi, & lucrandi, tunc enim luſus in ſe videtur eſſe juſtus, & damnum non tam ſequi ex coactione, quam fortuna colludentis, hoc apud omnes indubitatum eſt, quod coactus ad luſum ſi quid lucretur, illud retinere poſſit, quia ex ſua parte nulla eſt injuſtitia, *Sanch. Leſſ. dub. 2. num. 9. Salas dub. 6. num. 2.*

Tertia conditio eſt: Ut in luſu abſit om- 7
nis fraus, & dolus in tali luſu non permiſſus, ejuſmodi fraus eſt chartas notare, abſcondere, ſpecula taliter diſponere, ut chartas alterius videas, fingere ſe imperitiorem, &c. hujuſmodi fraudibus utens non tantum tenetur reſtituere lucrum, quod ipſe fecit, ſed etiam lucrum, quod alter abſente dolo facturus fuiſſet pro rata, ſcilicet ſpei, econtra ſi fraude utens perdat, poterit innocens id tuta conſcientia retinere, quia ex ſua parte ludus eſt juſtus, dolus autem

Digitized by Google

in luſu permiſſus, aut potius aſtutia tunc eſt, quando ſimulas te habere deteriores chartas, aut ſimulas metum, aut alter ſponſionem augeat, vel e contra audacia tua ſponſionem augendo facias alium a ſponſione deſiſtere, aut ſi ex alterius negligentia chartas ejus videas, &c. in dubio an dolus ſit juſtus, ſtandum eſt arbitrio viri in tali luſu periti, *Covarr. Medin. Lug. d.* 31. *a n.* 33. Si adverſarius erret contra te in numerandis punctis, vel in accipiendo primo loco, non teneris monere, ſaltem ſi ita habeat ludi conſuetudo, *Leſſ. Sanch. lib.* 1. *conſ. cap.* 8. *dub.* 12.

8 Quarta conditio eſt: Ut ſit æquale periculum perdendi, & lucrandi inter ludentes, hoc eſt, ut ſit æqualis peritia, & exponatur æquale pretium, vel ſi quis ſit altero peritior, debet plus pretii ponere, vel per alias faventes conditiones majorem peritiam compenſare, niſi alter juri ſuo reſignet, ſicut omnes reſignare probabiliter docent *Covarr. reg. peccati* §. 4. *num.* 6. *Tolet. Navar. cap.* 20. *num.* 18. *Tamb. lib.* 8. *tract.* 8. *cap.* 9. §. 1. *nu.* 4. Eo ipſo, quo ſponte, hoc eſt, fraude vel metu non adacti ludant, ſive ſciant, ſive non ſciant alterius majorem peritiam, ſibi enim imputent, quod cum eo cujus peritiam perſpectam, non habent, ludere velint. Si autem unus ſit quaſi certus de lucro, aut ſimulet ſe imperitum, ut idiotam ad ludum inducat, reſtituere tenetur lucrum, quia talis ludus eſt injuſtus, in ludo enim erga periculum perdendi, emitur ſpes lucrandi: ſi ergo ſpes lucrandi ſit quaſi certa, nullum erit perdendi periculum, ideoque aperta inæqualitas in luſu. Idem probabilius tenet de ſponſione, ut certus de eventu non poſſit ſponſionem lucrari, niſi forte alter dicat ſe eſſe certum, tunc enim *Covar. Nav. Dian. Lopetz Sanch. dub.* 13. *n.* 9. dicunt, alterum reſignare juri ſuo, ſed & in hoc probabilius contradicunt *Filiuc. Molin. Lug. nu.* 81. *La Croix n.* 1068. quia alter putat tibi id non eſſe ſatis ſerium, & emis ſpem lucrandi erga periculum perdendi, quod tamen non adeſt, ſicut ſi alter a te emat vitrum pro gemma, etſi dicas eſſe vitrum, non tamen potes accipere pretium gemmæ, ſed vitri, neque alter reſignat juri ſuo, quia ſi certo crederet eſſe vitrum, non daret pretium gemmæ, ergo dat invitus.

9 Ex dictis pro ulteriori reſolutione Caſus deduces ſequentia. 1. Mævius certus de non futuro matrimonio Cajæ cum Titio non poteſt certare, quia non eſt æquale periculum perdendi, & lucrandi, ſi tamen tres, vel plures haberent ſpem probabilem ſibi deſponſandi Cajam, poteſt cum quolibet ſeorſum certare, quamvis certus ſit, quod cum uno tantum poſſit perdere, a ceteris autem certo ſit lucraturus. *Ratio eſt*, quod nemini faciat injuriam, quilibet enim ſeorſim habet ſpem probabilem perdendi, & lucrandi, *Sanch. Lug. num.* 87.

2. Omnes luſus, qui magis fortuna, quam induſtria reguntur, ut alearum, & ſimiles, 10
tam Jure Canonico, quam civili, ſunt prohibiti, laici tamen has leges non obſervantes non videntur peccare mortaliter, quia quoad ipſos ejuſmodi leges non ſunt in tanto rigore receptæ, *Salas*, *Leſſ. c.* 26. *dub.* 1. *Tamb. loc. cit. Lug. a n.* 9. E contra arctius ad non ludendum obligantur Clerici & Religioſi, per *Trid. ſeſſ.* 22. *c.* 1. *de reform.* Non tamen ſtatim damnandi ſunt mortalis, niſi frequenter, nimis ſumptuoſe, aut publice cum ſcandalo populi, aut gravi ſtatus ſui dedecentia ludant.

3. Qui aliquid lucratur luſu prohibito, 11
tuta conſcientia id retinere poteſt, quia jura non invalidant contractum, ſed tantum præcipiunt, reſtitutionem fieri poſt ſententiam Judicis, *Bannes*, *Soto*, *Leſſ. d.* 3. E contra qui luſit ad creditum, & perdidit, poteſt ſe tueri exceptione legis prohibentis, *Leſſ. Navar. Lug. num.* 70. niſi juraverit ſe ſoluturum, tunc enim contractus firmatur, obligatque jure naturæ, & civili. Si ficte mineris eum convenire coram judice, & alter aliquid det, ne in judicio repetas, id juſte retinere potes, quia revera habes jus repetendi, cui juri cedis, quod eſt pretio æſtimabile, *Spor. num.* 82.

4. Qui ludit animo nunquam ſolvendi, 12
ſiquid lucratur, reſtituere debet, quia decipit in materia ſubſtantiali, niſi alter hoc ſciat, aut etiam habeat animum non ſolvendi, tunc enim injuria per injuriam compenſatur. Si ludo prohibito ludas animo quidem te obligandi, ſed opponendi exceptionem legis alearum, vel ſolutum repetendi, ludus eſt juſtus, quia habes animum utendi jure tuo, quod & alter facere poteſt, & voluntas implendi contractum non eſt de eſſentia contractus, *Lopetz*, *Victoria*, *Sanch. dub.* 5.

5. Si

Digitized by Google

13 5. Si lucrum ex luſu prohibito perceptum a te repetatur, & tu coram judice neges te eſſe lucratum, vel lege prohibita luſiſſe, teneris, nihilominus reſtituere, quia fraude, ſeu mendacio impedis, quo minus alter per ſententiam judicis recipiat, quod juſte petit, ſi tamen alter, nec ſemiplenam habet probationem, non teneris fateri, nec quidquam reſtituere, quia tunc mendacium non impedit ſententiam judicis, ſed defectus probationum, *Molin. diſp.* 514. *Dian. reſol.* 27.

14 6 Qualiter peccent, qui taxillos, chartifolia, & ſimilia inſtrumenta abſque gravi cauſa ſubminiſtrant ad luſus, ex quibus prævideantur blaſphemiæ, perjuria, rixæ, fraudes, dilapidationes, dixi *Caſ.* 20. *a nu.* 9. Unde a potiori conſtat, peccare mortaliter eos, qui blaſphemare, vel pejerare ſolitis colludunt, imo *Tamb. & alii* dicunt, non tantum colluſores, ſed & inſtrumenta præbentes in defectu ludentium teneri ad reſtitutionem, ſi fraudes, vel aliæ injuſtitiæ ibidem contingant. Idem tenet de Principe abſque gravi cauſa luſus noxios permittente. Si dicas: Princeps licite poteſt permittere domos publicas meretricibus, imo tali caſu licitum erit etiam privato ejuſmodi domos meretricibus elocare, ergo & permittere poteſt domos publicas luſoribus, quamvis in iis ſciantur fieri plura peccata. Reſp. *Tamb. ſupr. n.* 31. *N. C.* Facilius homines ſe temperare poſſunt a luſu, quam a carnis voluptatibus, & majora mala reipublicæ timentur, ſi prohibeatur meretricium, quam ſi domus luſoria, ergo major eſt ratio hoc, quam illud permittendi.

15 Ludere in Eccleſia luſum ibi ſpecialiter non prohibitum eſt tantum veniale, exponere ſpiritualia ad luſum ea, v. g. conditione, ut victus teneatur orare quinquies Pater & Ave, audire vel legere Miſſam pro defunctis, juxta *Lopetz* eſt mortale, conſentit *Lug. n.* 5. Si alter exponat aliquid temporale, quia putat nunc eſſe periculum ſimoniæ, ſed in melius negant *Rodriq. Steph. Dian. reſolut.* 41. apud *La Croix n.* 1090. Nam non ideo res ſpiritualis æquiparatur temporali, ſed offertur executio ſpiritualis loco temporalis alioquin tradendæ, ſi enim tibi debeam 100. aureos, licite offero 100. Miſſas, ut ſic te moveam ad remittendos 100. aureos.

CASUS LX.

De Contractu ſocietatis Aſſecuratione, Fidejuſſione, Pignore, Hypotheca.

NEnius dat Cajo ſuas pecunias pro communi lucro ad negotiationem, aſſecurato capitali, item vaccas cum obligatione de quolibet annuo dandi vitulum ſervato numero integro. 1. *Soluta ſocietate negotiator ob impenſam fruſtra operam aliquid de ſorte retinet.* 2. *Fidejubet, erga pretium, etſi non ſit periculum, ex poſt creditori aliquid offert, ut ſe a fidejuſſione liberet.* 3. 4. *Ante ſententiam ſolvere renuit, eo quod plures, inter quos mulier, Prælatus, Religioſus, &c. fidejuſſerint, & debitor impetrarit prorogationem, vel ſua bona dilapidare incipiat.* 5. *Merces Caji aſſecurat, quas ex privatis litteris jam novit eſſe extra periculum.* 6. 7. *Aſſecurat mille, cum ipſe tantum habeat* 500. 8. *Pignora & hypothecas alienat, aliis oppignorat.* 9. 10. *Et quia debitor eſt in mora ſolvendi, pignus vendit, vel ſibi emit, etſi id non facere promiſerit.* 11. *Fructus pignoris percipit, & pignus habet a Prælato abſque conſenſu Capituli.* 12. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſit ſocietas, & quæ ad eam conditiones requirantur?

Reſp. Societas eſt contractus, quo aliqui 1
ad negotiationem, & commune lucrum conferunt rem ad lucrandum idoneam, v. g. pecuniam, mercem, operam, animalia, &c. hic contractus eſt juſtus, & licitus, dummodo adſint ſequentes conditiones. 1. ut negotiatio, ad quam ſocietas inſtituitur, ſit honeſta. 2. Ut communia ſint lucra, damna & expenſæ, pro bono ſocietatis factæ, ita tamen, ut plus lucri percipiat, qui plus pecuniæ, vel operæ contulerit. 3. Ut res, vel capitale collatum maneat ſub dominio, & periculo conferentis, ita ut ſi caſu, & ſine alterius culpa pereat, pereat conferenti, & in hoc præcipue ſocietas diſtinguitur a mutuo, in quo res mutuata tranſit in dominium mutuatarii, cui proinde etiam res perit. *S. Th.* 2. 2. *q.* 78. *a.* 2. *ad* 5. Poſſunt tamen ſocietati contractus aſſecurationis, & ſimiles adjungi, v. g. do 1000. florenos ad negotiationem, ex qua ſperare poſſum circiter 200. in lucrum, ut mihi capitale aſſecures, remitto tibi ſpem lucri in 100. ut iterum aſſecures certum lucrum, v. g. 5. in 100.

Digitized by Google

denuo remitto 50. hæc aſſecuratio non eſt uſuraria, ſed juſta, dummodo vere ſocietatem exerceas, & dominium penes te remaneat, alterque non ſuo tantum, ſed & tuo nomine negotietur negotiatione lucrativa, alias enim erit verum mutuum, & uſura palliata, quo autem majores fructus ex negotiatione ſperantur, pericula vero, & expenſæ ſunt minora, eo plus lucri, v. g. 7. vel etiam 8. in 100. peti poſſunt. E contra ſi fructus negotiationis ſit tenuis, expenſæ autem, & pericula graviora, minus, v. g. tantum duo, vel tria in 100. peti debent, juxta æſtimationem prudentum, *Navar. Laym. hic cap. 2. numer. 2.* Hinc patet, licitum poſſe eſſe contractum, quo ruſtico ad paſcua do 10. v. g. vaccas, ea conditione, ut numerum integrum ſervet, & de qualibet vacca annuo det vitulum, ipſe vero lac, & ſtercorationes ſibi retineat. Idem eſt de grege ovium, vel gallinarum, dummodo ruſtico expenſæ, induſtriæ, & pericula per lac vaccarum, aut lanam ovium ad æqualitatem compenſen-
2 tur. 4. Si ſocietas finiatur, cuilibet ſua ſors eſt reddenda, etiamſi nullum adſit lucrum, nec propterea, qui ſuam operam contulit, & quaſi gratis perdidit, de ſociorum ſorte aliquid retinere poterit, quia ſi pecunia periiſſet, periiſſet ſuo domino, ergo ſimiliter opera ſua domino perit. Nec obſtat, quod opera ſorte plus valuerit, quam uſus pecuniæ, nam tunc quidem operam collocanti plus lucri debebatur, non tamen aliquid de ſorte ſociorum. Econtra ſi pecunia ab altero collata plus valeat, quam tua opera, plus quidem ex lucro peti poteſt, a te tamen nihil præter operam quam contuliſti, ita fere *Laym. cap. 20. Tamb. lib. 9. tract. 8. Spor. tract. 6. cap. 6. a num. 50. Lug. d. 30. La Croix a numer. 1097. Viva opuſc. 4. quæſt. 3. art. 3.*

QUÆRES II. Quid circa Fidejuſſio-
3 nem?

Reſp. ſequent. 1. Fidejuſſio eſt contractus, quo aliquis ſuſcipit in ſe alienum debitum ſolvendum in defectu principalis, dico, in defectu principalis, quia fidejuſſor regulariter conveniri non poteſt, niſi excuſſo prius principali conſtet, eum non eſſe ſolvendo, dico regulariter, nam ſi principalis notorie non ſit ſolvendo, aut ejus excuſſio ob abſentiam, vel aliam cauſam eſſet impoſſibilis, fidejuſſor primo excuti poſſet, *Mynſign. cent. 2. obſerv. 15. Eng. lib. 3. cap. 22. num. 9.* Hæc obligatio etiam tranſit ad hæredes, *leg. 24. Cod. de fidejuſſ.* 2. Si fidejuſſor ſolverit pro principali, tenetur hic ei ſolutum refundere una cum expenſis, vel damnis, ſi quæ paſſus eſt ex mora, vel culpa debitoris principalis. 3. Fidejuſſor po- 4
teſt aliquid accipere pro fidejuſſione, uti certum eſt, ſi adſit periculum, vel moleſtia, ſi vero abſit omne periculum, adhuc modicum quid accipi poſſe arbitrio prudentis, ut docet *Sotus, Azor.* aliique apud *P. Navar. lib. 3. c. 2. nu. 247. Sporer num. 82. La Croix n. 890.* quia ejuſmodi obligationem in ſe ſuſcipere, eſt de ſe pretio æſtimabile, ſicut obligatio mutuandi in futuro, ut habet communis, & obligatio ad ſolvendum in defectu alterius eſt revera obligatio ad dandum virtualiter mutuum in futuro, ergo ſimiliter creditor aliquid accipere poteſt, ut fidejuſſorem a ſua obligatione liberet, *Molin. Sa, Rebell. Dicaſt. l. 2. tract. 16. diſp. 1. n. 28.* 4. Fidejuſſor ad plus non obligatur, quam principalis, & ceſſante obligatione principalis, ceſſat obligatio fidejuſſoris, quæ ſolum acceſſoria eſt, hoc tamen non obſtante poſſet fidejuſſor alio titulo ſe magis obligare, quam obligatus fuerit principalis, v. g. addendo juramentum, vel conſtituendo hypothecam, &c. Fidejuſſor in defectu principalis tenetur etiam ſolvere ante ſententiam judicis, nam ipſum jus naturæ in conſcientia obligat ad fidem interpoſitam, & acceptatam ſervandam, *P. Navar. Dicaſt. nu. 17.* Oppoſitum tamen etiam eſt probabile, quia in ejuſmodi contractibus quilibet ſe intendit obligare juxta uſum receptum, & communem, ſed communis uſus videtur invaluiſſe, ut fidejuſſor non ſolvat, niſi ſententiatus a judice, ergo. Igitur attendenda eſt locorum conſuetudo. 6. Si plures pro eodem debito fidejuſſerint, ſinguli tenentur in ſolidum, ita ut etiam unus, ſi ceteri non ſint ſolvendo, excuti poſſit, ſi omnes ſint ſolvendo, quilibet contra creditorem excipere poteſt, ne ſolus conveniatur, ſi unus ſolus fuiſſet coactus ſolvere, a creditore poteſt petere jus agendi contra alios, ut & ipſi ſuam partem contribuant, *§. 2. ſi plures Inſtit. de fidejuſſ. Reiffenſt. lib. 3. tit. 22. nu. 48.* 7. Si fidejuſſeris ad certum tempus, ad annum, vel nundinas, & principalis impetret temporis prorogationem, liber es a fidejuſſione,

ſecus

Digitized by Google

ſecus ſi fidejuſſeris indefinite, *Gomez*, *Azor. Dicaſt. num.* 14. Si debitor bona ſua dilapidare incipiat, fidejuſſor a judice liberationem petere poterit, *Reiffenſt. num.* 67. 8. Mulier non obligatur ex fidejuſſione nequidem in conſcientia, niſi inſtrumentum publicum intervenerit, imo & tunc ſe tueri poſſet exceptione S. C. Vellej. *Haunol. Engel. num.* 7. Niſi fidejuſſerit in ſuam utilitatem, vel juramento confirmaverit fidejuſſionem, &c. Fidejuſſio Religioſi, vel etiam Prælati ſine conſenſu Capituli de bonis Eccleſiæ facta non obligat Eccleſiam, *cap.* 4. *de fidejuſſ.* privatque Prælatum ipſo jure adminiſtratione tam temporalium, quam ſpiritualium, *cap.* 2. *de ſolution.*

QUÆR. III. Quid ſit aſſecuratio, & quæ conditiones ad eam requirantur.

6 Reſp. Aſſecuratio eſt contractus, quo quis gratis, vel erga pretium ſuſcipit in ſe periculum rei alienæ, obligando ſe ad ejus compenſationem, ſi pereat, v. g. ſi dederis mihi 1000. aſſecuro, quod merces tuæ ſalvæ ſint adventuræ, etſi perierint, earum valorem tibi reddam. Diſtinguitur aſſecuratio a fidejuſſione, quod hæc ſolum in debitis locum habeat, obligetque tantum acceſſorie ſeu in defectu principalis, aſſecuratio autem eſt obligatio principalis, hinc ſi non nude fidejuſſiſti, ſed ſimul aſſecuraſti, quod v. g. Cajus debitum ſoluturus ſit, tu teneberis, etiamſi Cajus per impotentiam, aut aliter a debito excuſetur. Contractus aſſecurationis eſt omnino juſtus,
7 dummodo adſint ſequentia. 1. Æqualitas inter pretium, & periculum rei aſſecurandæ, hinc ſi per privatas litteras certo ſcias, nullum adeſſe periculum, eo quod merces jam ſint in tuto, aut viæ a latronibus, pyratis, hoſtibus, &c. ſint liberæ, nec aſſecurare, minus aliquid exigere potes, *Salon. Azor. Dicaſt. nu.* 78. contra *Leſſ.* Ratio eſt, ſolus titulus aliquid exigendi eſt periculum rei alienæ, quod aſſecurator in ſe ſuſcipit, ſi ergo nullum eſt periculum, nihil juſte exigi poteſt. 2. Aſſecurator debet admoneri de periculis, niſi illa jam nota ſint, ut his conſideratis deliberet, an velit, an non velit aſſecurare, quo majus eſt periculum, eo plus aſſecurans petere poterit. 3. Si res jam certo ſciatur periiſſe, non poterit aſſecurari, quia aſſecuratio vere eſt contractus ſortis, in quo debet eſſe utrinque periculum perdendi & lucrandi, quod ceſſat, ſi res jam certo conſtet periiſſe. 4. Aſſecurator debet tantum habere in re, vel in ſpe, 8
ut totam rem aſſecuratam caſu quo pereat, ſolvere poſſit, quia in hoc conſiſtit ſubſtantia hujus contractus, ſi res aſſecurata valet 1000. & aſſecurator habeat tantum 500. *Bannes*, *Salon. Spor. n.* 98. dicunt totum contractum eſſe invalidum, & aſſecurantem nequidem medium pretium retinere poſſe, eo quod ſit dolus quoad ſubſtantiam contractus, ſed verius eſt, quod tantum ſit deceptio quoad medietatem ſubſtantiæ, adeoque ſicut ipſe aſſecurans, ſi merces periiſſent, debuiſſet ſolvere 500. quos habet, ſic & medium pretium retinere poterit. Prob. a pari, ſi in ludo certem pro 10. non habeam autem niſi 5. ſi lucrer 10. quinque tantum reſtituere teneor, quia quoad alia quinque ludus erat juſtus, & par periculum perdendi, & lucrandi, *Rebell. leg.* 16. *q. unic. n.* 11.

QUÆR. IV. Quid ſit pignus & hypotheca, qui eorum effectus?

Reſp. Pignus vel hypotheca eſt contra- 9
ctus, quo res alicui traditur, vel obligatur in ſecuritatem debiti: ſi res illa eſt mobilis, proprie vocatur pignus, ſi immobilis, hypotheca, duplex autem eſt hypotheca, particularis una, qua certa aliqua res obligatur, altera generalis, qua omnia bona tam præſentia quam futura obligantur. Item pignus aliud vocatur conventionale, quod partium conſenſu, aliud prætorium, quod a judice, aliud tacitum, ſeu legitimum, quod a Legibus conſtituitur, ſic pupillus, & minorennis tacitam habent hypothecam in omnia bona tutorum, & curatorum pro debita adminiſtratione, item uxor pro aſſecuratione dotis in omnia bona mariti, &c. Effectus pignoris & hypothecæ ſunt ſequentes. 1. Creditor hypothecarius præfertur 10
non hypothecariis, ſi plures hypothecam habeant, præferendus eſt ille, qui habet privilegiatam, qualem in bona mariti ratione dotis habet uxor, ſi nullus habet privilegiatam, præfertur, qui prior eſt tempore, ut dixi *Caſ.* 46. *a n.* 4. 2. Res oppignorata quamvis a domino alienetur, manet ſub pignore, ſi deterioretur, vel ex parte deſtruatur, v. g. domus exuritur, id quod remanet, nempe ſolum, vel fundus, rationem pignoris retinet. 3. Res eadem oppignorari poteſt pro debitis pluribus, dummodo iis ſolvendis ſufficiat, imo rem tibi oppignoratam alteri pro ſimili debito oppignorare potes,

potes, hoc enim aliud non eſt, quam jus tuum cedere alteri, quod licitum eſt, *leg.*
11 *1. Cod. ſi pignus*. 4. Si debitor elapſo termino ſemel monitus intra biennium non ſolvat, poteſt pignus vendi, quod tamen ſuperat debitum, debitori reddendum eſt, ſi pactus es non diſtrahere pignus, adhuc diſtrahere poteris; ſed biennio, & trina interpellatione opus erit, *leg. 4. ff. de pignor. act.* Ratio eſt, quod poteſtas diſtrahendi pignus ſit de natura pignoris, quomodo enim per pignus aſſecuraretur debitum, ſi altero ſolvere nolente pignus diſtrahi non poſſet? Si ipſe creditor pignus emat, vel diſtrahat contra LL. diſtractio eſt irrita, *leg. 4. Cod. ſi vendito*, *Reiffenſt. a nu. 76.* quamvis *Spor. a num. 119.* dicat, ejuſmodi Juris ſubtilitatibus opus non eſſe in foro conſcientiæ, ſed rem etiam ante elapſum biennium monito debitore juſto pretio ven-
12 di poſſe. 5. Periculum, expenſæ, & fructus pignoris pertinent ad ejus dominum, ſi accipiat rem oppignoratam cum jure percipiendi ejus fructus, hic contractus vocatur antichriſeos, & quamvis a Jure civili toleretur, reprobatur tamen a Jure Canonico tamquam uſurarius, poſſunt equidem adeſſe tituli excuſantes, ut ſi vere intendas emere fructus illos in cenſum annuum, & illi non excedant penſionem alias debitam, aut ſi rem oppignoratam emas cum pacto retrovendendi, tunc enim ſicut fis dominus rei, ita & fructuum, quo caſu periculum, & expenſæ rei ad te pertinebunt, &c. 6. Prælati non poſſunt bona Eccleſiæ alienari prohibita ſpecialiter hypothecare abſque conſenſu Capituli; poſſunt tamen generaliter non in utilitatem propriam, ſed Eccleſiæ, & ejuſmodi debita tenetur ejus ſucceſſor ſolvere, ut patet ex *cap. 3. de pign. Covarr. Pyrr. l. 3. tit. 31. num. 27. Reiffenſt. a num. 34.*

CASUS LXI.

De Teſtamentis, & ultimis Voluntatibus.

O*Neſius circa ultimas voluntates varias habet dubia: 1. An corruente teſtamento corruant legata, donationes mortis cauſa. 2. Quæ ſolemnitates requirantur ad teſtamentum profanum. 3. Ad teſtamentum ad cauſas pias, & ſpeciatim in Diœc. Colon. 4. Ad teſtamentum inter liberos, ad teſtamentum militum, ruſticorum, aut factum tempore peſtis, vel Principi oblatum. 5. Quid ſi quis jures non revocare teſtamentum, vel jurato renuntiet hæreditati. 6. An ſuccedens ex teſtamento non ſolemni teneatur ſolvere legata. 7. Quid ſi Caja ſuccedat ea conditione, ut ſi improlis diſceſſerit, hæreditatem relinquat Titio, ipſa autem ingrediatur Religionem. 8. Quid ſi teſtator dicat. Si Caja nubat, habebit 200. ſi vero Religioſa fiat, habebit tantum 100. vel nihil. 9. Quid ſi ea conditione quid legetur Titio, ut ducat Cajam; Titius autem ſuſcipiat SS. Ordines, aut ſi aliquid legetur ſub cauſa, modo, vel demonſtratione falſa, ib. remiſſive. 10. An legata ad cauſas pias in genere, vel pauperibus indeterminate relicta dari poſſint Monaſterio; item ſi legata omnia ſolvi nequeant an etiam legata pia minuenda ſint pro rata. 11. Quid ſi duo homines ſint ejuſdem nominis, & ſciri non poſſit de quo teſtator locutus ſit. 12. Quid de legato rei alienæ. 13. Quando legatarius acquirat dominium, & fructus legati. 15. Quid debeatur hæredibus neceſſariis, & an præteriri poſſint. 15. Quid ſi parentes uni proli plus relinquant quam alteri, & quid hic obſervandum Confeſſariis. 16. Quid ſi teſtator Cajæ deſtinaverit dare Crucem auream, ſed ante ejus traditionem moriatur. 17. An hæres ex legatis ſibi detrahere poſſit quartam partem. 18. Quid de teſtamentis, & donationibus ante vel in Novitiatu factis.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſit ultima voluntas, teſtamentum, legatum, fidei commiſſum, codicillus.

Reſp. Ultima voluntas ex Ulpiano definitur: *Juſta voluntatis ſententia de eo, quod quis poſt mortem fieri vult*; ſi fiat cum hæredis inſtitutione, vocatur Teſtamentum; in quantum continet donationem ab hærede poſt mortem Teſtatoris præſtandam, vocatur Legatum; & ille, cui fit ejuſmodi donatio vocatur Legatarius; ſi hæredi imponatur, ut hæreditatem abſolute aut ſub conditione, v. g. ſi ei non naſcatur proles, reſtituat alteri, dicitur Fideicommiſſum vel generale, ſi ſcilicet reſtituenda eſt tota hæreditas, vel particulare, ſi tantum aliqua ejus pars, & eatenus coincidit cum legato. Diſpoſitio, qua teſtamentum corrigitur, vel declaratur, aut etiam ſine teſtamento hæredi ab inteſtato legatum, fideicommiſſum, vel aliud quid committitur, 1
voca-

Digitized by Google

vocatur Codicillus. Ab his omnibus differt donatio mortis cauſa, quæ firmatur ſola morte donantis, nec ullatenus pendet a valore teſtamenti; econtra Legatum, Fideicommiſſum ſunt acceſſorium teſtamenti, & illo corruente corruunt; hoc excepto, quod corruente ex defectu ſolemnitatum teſtamento profano probabilius non corruant legata pia, *Covarr. Eng. l. 3. tit. 26. n.* 20. *& ibid. Pyrr. Reiff. n.* 173.

QUÆR. II. Quotuplex ſit teſtamentum?

2 Reſp. Teſtamentum dividitur; 1. In ſolemne, & non ſolemne; ſolemne vocatur, quod habet omnes ſolemnitates, ſeu conditiones a jure requiſitas, quales de Jure Cæſareo ſunt, ut teſtator coram ſeptem teſtibus maſculis, puberibus, liberis, ad id rogatis, diſtinctis ab ipſo hærede, non ſurdis, non mutis, mentem ſuam declaret, vel in ſcripto ab ipſo teſtatore, & omnibus teſtibus ſubſcribendo, ac conſignando, aut vocaliter coram dictis teſtibus ſuam voluntatem exprimat; primum teſtamentum vocatur ſcriptum, ſeu clauſum; ſecundum vocatur nun-

3 cupativum. 2. Teſtamentum dividitur in privilegiatum, & non privilegiatum; Privilegiatum eſt, quod non requirit omnes juris ſolemnitates; tale eſt 1. teſtamentum ad cauſas pias, in quo nullæ ſolemnitates requiruntur, ſed ſufficit, quod vel per teſtes, vel per nutus, aut ſcripturam de voluntate teſtatoris certo conſtet, *Barth. Clarus*, *Byrr. n.* 19. & claret *ex c. relatum* 11. *de teſtam.* uni enim teſti etiam probatiſſimo, v. g. Parocho, nequidem in foro conſcientiæ neceſſario credendum eſt, ſed Jure Canon. requi-tur, & ſufficiunt duo vel tres teſtes: in ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum, *c. cum eſſes* 10. *de teſtam.* ideoque Archi-Diœc. Colon. in Synodo habita Anno 1662. *part.* 2. *pa.* 116. declarat, quod teſtamenta Eccleſiaſticorum facta ſine Notario vel Paſtore, & duobus teſtibus ſint invalida, quamvis admittat legata pia tantum ſcripta, vel ſubſcripta a teſtatore valere. Si teſtator in teſtamento vel coram duobus teſtibus aſſerat, quod Confeſſario, vel Parocho mandaverit aliqua erogare ad cauſas pias, ſecundum dictum Confeſſarii, vel Parochi executio facienda eſt. *Eng. num.* 10. dicit, etiam in terris Imperii valere teſtamenta Clericorum cum duobus, vel tribus teſtibus abſque ſolemnitatibus juris civilis; ubi enim jus Canon. & civile diſcrepant, Clerici non ſubjacent legibus civilibus, ſed Canonicis. 2. Teſtamentum inter liberos va- 4
let, ſi pater totum teſtamentum manu propria ſcribat, tempus liberorum, ac ſigna rerum ſpecialium declaret, *Nov.* 107. *cap.* 10. *auth. quod ſine*, etſi nullus teſtis, vel alia ſolemnitas adhibeatur. 3. In teſtamento militum duo, in teſtamento ruſticorum, ſi plures haberi non poſſint, quinque teſtes ſufficiunt, ſive teſtamentum ſit ſcriptum, ſive nuncupativum, *l. fin. c. de teſtam. Carpzov. Konig. de teſt. num.* 8. Teſtamentum tempore peſtis ex paritate rationis valet cum duobus teſtibus, ſi plures haberi non poſſint, *Mynſ. Janſon. Gail. l.* 2. *obſ.* 118. 5. Teſtamentum Principi oblatum, vel coram eo factum valet abſque omni ſolemnitate, dummodo probari poſſit, quod ſit oblatum, *arg. l. omnium Cod. de teſtam. Covar. Laym. hic num.* 15.

QUÆR. III. Quid amplius notandum circa Teſtamenta?

Reſp. ſeq. 1. Teſtamentum ex natura ſua 5
ante mortem ſemper eſt revocabile, ſi quis juraſſet non revocare, peccat quidem revocando, revocatio tamen eſt valida, quia juramentum non immutat naturam actus, qui ex ſe eſt, & manet revocabilis; ſimiliter renuntiatio vel pactum circa hæreditatem adhuc viventis in favorem tertii eſt invalidum, etſi fuerit juramento firmatum, quia hoc juramentum eſt contra bonos mores, & in præjudicium tertii, quia inducit votum captandi mortem alterius, *l. fin. C. de pactis*. *Sanch. in Decal. l.* 8. *c.* 2. *num.* 33. Unde ſi filia accipiens dotem dicat ſe ea eſſe contentam, & renuntiare paternæ hæreditati, hoc non obſtante poteſt poſtea petere complementum ſuæ legitimæ portionis, *l. pactum dotale*, *C. de collat. & c. quamvis de pactis in* 6. Si vero renuntiatio fiat ad cauſam piam, valet etiam non requiſito conſenſu ejus, de cujus hæreditate agitur, *Pyrr. tit.* 31. *num.* 90.

2. Famoſiſſima eſt quæſtio: An teſtamen- 6
tum ad cauſas non pias, non habens omnes ſolemnitates a jure requiſitas, ſit validum? Pro foro conſcientiæ ſufficit, quod utraque ſententia ſit probabilis, & in praxi tuta, ita ut hæres ab inteſtato poſſit judicare teſtamentum eſſe nullum, ſibique uſque ad ſententiam judicis bona defuncti retinere. Econtra hæres ſcriptus ex teſtamento hæreditatem tuto adire poſſit, quo caſu tamen

tamen etiam tenebitur legata ſolvere, non
tantum pia, (ad quorum valorem nullæ
ſolemnitates requiruntur) ſed etiam pro-
fana. Nec obſtat, quod legata profana in
tali teſtamento probabiliter ſint nulla ; nam
eo ipſo, quo in ſui favorem ſuſtinet teſta-
mentum eſſe validum , debet etiam ſtare
pro valore legatorum, alias certo peccabit
contra jus unius , vel enim valet teſta-
mentum, & ſic agit contra jus legatarii ,
vel non valet, & agit contra jus hæredis
ab inteſtato.
7 3. Sæpe teſtamento, vel legato adjicitur
conditio, quæ ſi juſta eſt, erit obſervanda
ex juſtitia, vel legatum reſtituendum, aut
teſtamentum non adeundum ; ſi ſit condi-
tio turpis, habetur pro non adjecta. Præ-
cipue tamen attendenda eſt voluntas teſta-
toris ; unde valet teſtamentum ſub hac
clauſula : Si Caja improlis deceſſerit , re-
linquet hæreditatem Titio ; quo caſu ſi
Caja profiteatur in Monaſterio bonorum
capace, ſuccedet Monaſterium, *cap.* 8. *de
probat.* nam hæc præſumitur eſſe voluntas
teſtatoris, qui creditur potius voluiſſe fa-
vere Monaſterio , in quo filia profitetur ,
quam extraneo: ſi vero conſtat de contra-
ria teſtatoris voluntate, hæc ſervanda eſt
ut ſi dicat : Si Caja filia mea religionem
profiteatur , ſuccedet Titius quia præſum-
ptio ceſſat, ubi verſamur in claris, *Covar.
Sanch. c.* 16. *n.* 12. *Pyrr. n.* 76. Unde et-
8 iam valet legatum, ſi teſtator dicat: Lego
Cajo ducentos florenos, ſi nupſerit, aut in
ſæculo remanſerit, ſi vero ſacros Ordines
vel Religionem aſſumpſerit, centum , vel
nihil, *Menoch. Reiff. a n.*652. *Leuren. l.* 3.
q. 98. *nu.* 9. *& Auctores citati* . Nam iſta
conditio non eſt turpis , niſi fiat ex odio
religionis , ſecus ſi fiat ex juſta cauſa ad
propagationem familiæ vel ſtemmatis , &
ſic fieri præſumitur. Item valet teſtamen-
9 tum, legatum ſub conditione, ſi Cajus nu-
pſerit Titiæ, ſi proles ſuſceperit , *leg. cum
ita, & leg. Titio ff. de cond. & dem.* Si
Cajus non nubat , ſed profiteatur in reli-
gione bonorum capace , conditio habetur
pro non adjecta, & legatum cedit Mona-
ſterio, *Nov.* 133. *c.* 37. Si SS. Ordines ſu-
ſcipiat, legatum retinere poteſt, ita tamen
ut in Clericatu uſque ad finem vitæ per-
ſeveret , & legatum ad pia opera expen-
dat, *cit. Nov. Covar. Barb. Pyrr. a n.*74.
Eng. num. 29. de legato ſub modo , cau-
ſa , demonſtratione falſa dixi *Caſu* 50.
4. Si quid ſit legatum in genere ad cau- 10
ſas pias, vel pauperibus indeterminate, da-
ri poteſt Monaſterio pauperi, *Laym. Silv.
Sanch. Pyrrh. n.* 109. Si legata omnia ſol-
vi non poſſint , omnia legata etiam pia di-
minuenda ſunt pro rata, etſi alii quoad le-
gata pia contradicant , valde probabiliter
putantes ea ante omnia integra ſolvi debere.
5. Si duo homines ſint ejuſdem nominis 11
& ex circumſtantiis colligi non poſſit, de
quo teſtator locutus ſit ; plures Juris-Conſul-
ti docent, legatum non valere, & neutri
dandum , ſed hæredi relinquendum eſſe ,
idem eſt, ſi legatum duobus ejuſdem nomi-
nis relictum uni revocetur, nec conſtet cui
utrique volunt eſſe revocatum ; ſed *Molin.
d.* 197. *Dian. to.* 2. *tr.* 5. *Miſcell. R.* 58. melius
dicunt , ejuſmodi legatum inter utrumque
eſſe dividendum ; nam uterque habet æqua-
le jus, & certum eſt, quod teſtator noluе-
rit illud manere hæredi . Collig. *ex l. qui
duos* 9. *ff. de rebus dubiis* .
6. Certum eſt, quod jure civili valeat 12
legatum rei alienæ , ſi teſtator ſcivit eſſe
alienam, (cujus probatio incumbit legata-
rio) ſecus, ſi putavit rem eſſe ſuam, ſeu
ignoravit eſſe alienam , §. 4. *Inſtit. de Leg.*
ubi ratio additur : *Forſitan enim ſi ſciviſſet
alienam, eam non legaſſet,* quæ verba indi-
cant legem hanc fundari in præſumptione
quæ quia ceſſat in proxime conjunctis, re-
ſpectu quorum potius præſumitur contrarium,
puta quod ſi teſtator ſciviſſet rem eſſe alienam
adhuc rem, vel ejus pretium fuiſſet legatu-
rus, ideo tenebitur hæres rem alienam eme-
re, vel eis tradere rei æſtimationem, *l.*10.
C. de leg. idque etiam tenere Jure Canon. do-
cent *Covar. in c. filius* 5. *de teſt. n.*6. *Fachin.
l.* 5. *n.*38. *Pyrr. n.* 84. *Leur. q.*707. *n.* 4. Prob.
ex c. ſi Epiſc. 5. *c.* 12. *q.* 5. ubi legatum rei
alienę valere aperte ſupponitur ; accedit ratio
quod leges civiles etiam juxta Canones ſerva-
ri debeant, niſi ab his leganturcorrectæ.
7. Si res certa , & determinata legata 13
ſit, v. g. hæc domus, hic ager , ejus do-
minium acquiritur legatario etiam ignoran-
ti a die aditæ per hæredem hæreditatis, ſed
non ante, *l. ſi tibi* 86. *de legat. l. ſi nemo* 181.
ff. de R.J. Fachin. l. 1. *cap.* 94. Hoc tamen
dominium eſt revocabile , poteſtque lega-
tarius adhuc repudiare legatum , poſt ac-
ceptationem autem redditur irrevocabile ,
dict. leg. 86. & fictione juris retrotrahitur
domi-

dominium ad diem mortis, *Reiffenſt. n.* 680. ideoque fructus illi, qui aliquo modo ſunt pars rei legatæ, velut lana, & fœtus ovium, a die mortis debentur legatario, *l.* 20. *ff. de leg.* de aliis fructibus controvertunt DD. ſi legatum non eſt quid determinatum, ſed in genere, tunc fructus intermedii acquiruntur hæredi, niſi ſit in mora ſolvendi, *l. ſi quis* 23. *ff. de leg. Gomez, Barth. Molin. d.* 194. *n.* 13. *V. Leuren. quæſt.* 721.

14 8. Hæredes alii dicuntur ex teſtamento, alii ab inteſtato, qui ſcilicet ſine teſtamento ſuccedunt; alii vocantur hæredes neceſſarii, qui in teſtamento præteriri non poſſunt, utpote filii, & filiæ, nepotes, & neptes, quibus ad minimum debetur legitima triens, ſeu tertia pars bonorum, æqualiter inter eos dividenda; ſi vero illorum ſint plures, quam quatuor, debetur medietas, & quamvis ex juſta cauſa in teſtamento expreſſa etiam hæres neceſſarius exhæreditari poſſit, non poteſt tamen Jure Cæſareo valide præteriri; ſi enim nulla ejus mentio (quod præteriri dicitur) in teſtamento fiat, teſtamentum quoad hæredis inſtitutionem nullum eſt, valet tamen quoad cetera; imo jus naturæ videtur exigere, ut parentes liberis indigentibus præter legitimam jure civili debitam tantum relinquant, quantum ad honeſtam eorum ſuſtentationem eſt neceſſarium; idem a fortiori tenet in liberis reſpectu parentum.

15 9. Peccant parentes contra charitatem, ſi ſine juſta cauſa uni filio, vel nepoti plus relinquant quam alteri. Dixi: *ſine juſta cauſa*, qualis eſſet, ſi unus eſſet magis probus, magis de teſtatore meritus, ſi plus indigeat, ſi ſit pupillus nondum qualificatus, &c. tunc enim tali plus relinqui poſſet. Caveant Confeſſarii, ne cum præjudicio prolium indigentium in ſui vel Eccleſiæ favorem pia legata extorqueant; ſuadeant potius, ut memores animæ ſuæ adhuc in vivis peccata eleemoſynis redimant, quia hoc Deo eſt gratius: in morte enim dant quaſi coacti, quod retinere amplius non poſſunt, & poſt mortem hæredes legata ſibi demandata infideliter ſæpe exequuntur.

16 10. Si Cajus filiæ a ſe ſpecialiter meritæ deſtinaverat dare ſuppellectilem argenteam, eamque jam ex parte fieri curaverat, ſed ante actualem traditionem moriatur, multi ſuſtinent ſuppellectilem deberi Cajæ, quia ſatis conſtat de voluntate donantis, eſtque donatio virtualis; probabilius tamen eſt oppoſitum, quia donatio perficitur traditione, qualis hic nulla fuit, ut ſup. *La Croix l.* 3. *part.* 2. *num.* 1120.

11. Hæres ſicut ſuccedit in omnia jura, 17
& commoda defuncti, ita & in onera, ſeu debita realia, cum hoc tamen privilegio, ut ſi inventarium fecerit, non teneatur ultra vires hæreditatis, imo ſolutis expenſis funeris, aliiſque debitis debetur ei ex Lege Falcidia quarta pars hæreditatis, & ſi eam habere non poſſit, ex legatis (intellige non piis) tantumdem ſubtrahere poteſt. *Leſſ. Silv. Dicaſt. lib.* 2. *t.* 19. *d.* 3. *a num.* 56.

12. *Trident. Seſſ.* 25. *cap.* 16. *de Regul.* 18
ſtatuit, omnes donationes, & renuntiationes etiam juratas Novitiorum eſſe invalidas, niſi fiant duobus menſibus ante Profeſſionem, & cum licentia Epiſcopi vel ejus Vicarii; hæc tamen conſtitutio ſe non extendit ad contractus oneroſos venditionis, permutationis, locationis, quia in his Novitius tantum accipit, quantum dat, neque a regreſſu impeditur, *Laym. Sanch. Hyac. Don. tom.* 2. *tr.* 7. *q.* 20. *n.* 5. *Pyrrh. nu.* 87. Deinde ſe non extendit ad teſtamenta Novitiorum, aut donationes mortis cauſa, quia cum hæ firmæ non ſint, niſi ſecuta Profeſſione, non obſtant, quo minus Novitii libere ad ſæculum regredi poſſint, quod unice Trid. præcavere voluit. Item ſe non extendit ad renuntiationes, & donationes factas ante ingreſſum, *Sanch. Laym. Pyrr. num.* 80. niſi factæ ſint intuitu ingreſſus, tunc enim comprehenduntur Decreto Trid. & ſunt invalidæ, *Barb. Leſſ. Pyrr. l. cit. Krimer l.* 3. *q.* 31. *n.* 1723. *Reiff. a num.* 143. *& n.* 149. ubi adducit plures declarationes Sac. Congreg. Ratio eſt, quia per ejuſmodi donationes non minus impeditur libertas regrediendi, quam impediatur per donationes in Novitiatu factas, quod impedire voluit Trid. vide tamen *Schmalzgr. l.* 3. *t.* 31. *nu.* 129. ubi cum multis docet contrarium, dicitque multoties a Rota deciſum. Novitius teſtans in ipſo Novitiatu non tenetur ſervare ſolemnitates juris civilis, ſed poteſt ſe conformare Juri Can. de cujus foro jam effectus eſt; ſecus ſi ante Novitiatum teſtetur, niſi teſtetur ad cauſas pias, *Eng. n.* 32. An Clerici ſæculares de bonis Eccleſiaſticis teſtari poſſint, dixi *Caſ.* 26. *n.* 11.

EX TRACTATU DE JUDICIIS.

CASUS LXII.

P*Ublius Judex cauſas retardat, & ignorans injuſtas fert ſententias.* 1. *In dubiis, & probabilibus ſententiatur pro amico,* 2. *Munera accipit,* 3. *In quavis cauſa advocatum agit,* 4. *Et pluribus ſubſervit, quam tueri poſſit,* 5. *Audito crimine inquirit in Cajum,* 6. *& cum nec Fiſcus nec alii Cajum accuſent,* 7. *Teſtes etiam occulta crimina, & ea, quæ ſub ſecreto habent,* 8. *& omnia quæ credunt eſſe vera, etſi ipſe ſciat eſſe falſa, edicere cogit, qui falſo dicta non revocant,* 9. *Reus ſuper crimine interrogatus primum jurato negat,* 10. *ex poſt promiſſa impunitu te fatetur,* 21. *complices occultos prodit, accuſatores de veris, & falſis criminibus accuſat,* 12. *Ad declinanda tormenta fatetur crimen a ſe non commiſſum vel plane occultum,* 13. *contra ſatellites ſe defendit, carcerem amicis ſuadentibus, & juvantibus effringit, ad triremes condemnatus fugit,* 14. Pro reſolutione

QUÆR. I. Quæ perſonæ concurrant ad judicium, & quæ ſit judicis obligatio?

1 Reſp. Ad judicium præcipue concurrunt judex, advocatus, actor, reus, teſtis, &c. Obligatio judicis eſt: 1. Habere ſcientiam officio competentem; ſi ex culpabili ignorantia, malitia, vel reſpectu humano iniquam ferat ſententiam, peccat mortaliter, teneturque ad omne damnum parti læſæ; idem eſt, ſi ſententias ſine juſta cauſa differat, cauſetque partibus inutiles expenſas, ſi pergat cum periculo partium in ſua inqualificatione, abſolvi non poteſt niſi dimiſſo officio. Si bona fide pronuntiavit injuſtam ſententiam, tenetur monere partem læſam, ut appellatione vel aliter ſibi provi-
2 deat. 2. Debet in judicando ſequi id, quod probabilius eſt, ut dixi *Caſ.* 3. *n.* 8. Ratio eſt, quod judex ex vi officii, & tacito contractu cum Reipub. debeat judicare juxta allegata, & probata, ideoque illi addicere cauſam, qui magis probaverit. Si jus utriuſque partis ſit æque probabile, aut æque dubium, & neuter ſit in poſſeſſione, debet rem litigioſam dividere, aut ſi dividi non poſſit, litem per concordiam vel tranſactio- 3
nem finire. 3. Debet tantum judicare ſubditos, & cauſas ſibi ſubjectas; trahens clericum ad tribunal ſæculare excommunicatur in Bulla cœnæ. 4. Utroque jure Canonico, & civili prohibitum eſt offerre, & judici acceptare munera ob periculum perverſionis: imo munera magna ante prolationem ſententiæ acceptare videtur jure naturæ illicitum, quia multum inclinant ad pervertendum judicium, juxta illud Eccl. 20. *Xenia, & dona excæcant oculos judicum.* Et quamvis unus foret, qui a tali dono non moveretur, moventur tamen plerique, & ideo recte cenſetur jure naturæ prohibitum, ſicut fornicatio, quamvis forte in uno vel alio caſu non noceat educationi prolium, quia tamen nocet plerumque, ideo omni caſu eſt prohibita; & quamvis acceptans acquirat iſtorum munerum dominium, tamen per ſe ea tenetur reſtituere ante ſententiam, niſi inde timeatur gravis infamia; nam ſicut acceptatio, ſic & retentio movet plerumque ad pervertendum judicium, *Lug. d.* 37. *a n.* 129. Si vero abſit omne periculum, nec judex juramento aſtringatur ad non acceptanda munera, jure naturæ non erit illicitum, exigua quædam acceptare, præſertim poſt ſententiam, dummodo dentur plane libere, ex juſto titulo, v. g. pro extraordinaria judicis diligentia in maturanda ſententia, &c.

QUÆR. II. Quę ſint obligationes Advocati?

Reſp. Sequentes: 1. Ut habeat ſcientiam 4
convenientem ſuo officio. 2. Ut cauſa, quam tuetur, ſit juſta, aut ſaltem vere probabilis; nec obſtat, quod oppoſita ei videatur probabilior; nam ſic cliens habet jus rationes ſuas probabiles in judicio proponendi, ſicut & advocatus nomine ipſius, & forte judex judicat probabiliorem, quam ipſe judicat minus probabilem, *Vaſq. Salas, Lorca, Diana,* & plures apud *Lug. d.* 41. *nu.* 8. Si in curſu litis advertat cauſam eſſe injuſtam, tenetur monere clientem ut deſiſtat: alias

Digitized by Google

alias & clienti, & parti adverſæ tenebitur
de omni damno inde ſecuto, *S. Th. q.* 73.
art. 3. Hinc antequam ſuſcipiat cauſam,
ejus merita diligenter examinare, & de
ejus periculo clientem monere debet. Si
quaſvis cauſas ſuſcipere paratus ſit, eſt in
continuo ſtatu peccati mortalis, ideoque non
poteſt abſolvi niſi mutata in melius men-
te. 3. Debet clienti ſuo eſſe fidelis, cau-
ſam, & documenta ejus non prodere, aut
adverſæ parti ſimul inſervire, nec in ea-
dem cauſa agere Advocatum, & Judicem
propter periculum partialitatis, aut plures
cauſas ſuſcipere quam tueri poſſit, nec in-
juſte cauſas, vel probationem differendo,
clienti vel parti adverſæ cauſare inutiles ex-
penſas, tunc enim utrique tenebitur ad re-
ſtitutionem, pleraque jam dicta etiam te-
nent de Referendariis, Secretariis, Procu-
ratoribus, Notariis, &c.

QUÆR. III. Quid de ordine judiciali,
de actore, reo, teſtibus, &c.

6 Reſp. 1. Judex in civilibus non proce-
dit niſi ad inſtantiam partis, qui inſtat,
vel petit aliquid in judicio, vocatur actor,
a quo aliquid petitur, vocatur reus. In
criminalibus triplici modo judex procedere
poteſt: 1. Per viam accuſationis, quando
ſcilicet accuſator reum in ſcriptis judici de-
fert cum onere probandi. 2. Per viam de-
nunciationis, quando verbo vel ſcripto reus
judici defertur ſine obligatione probandi.
3. Per viam inquiſitionis, quando judex ex
officio inquirit in crimen, idque vel ge-
neraliter, v. gr. in genere quærendo, an
aliquod crimen commiſſum ſit, vel ſpecia-
liter, an hoc crimen ab hac perſona, v. g.
Cajo commiſſum ſit. Inquiſitionem gene-
ralem judex ſemper facere poteſt, ſpecia-
lem non poteſt, niſi præceſſerit infamia au-
ctoris per duos teſtes juratos, ante inquiſi-
7 tionem probata. Reſp. 2. Fiſcus vel alius
a Magiſtratu ad hoc conſtitutus tenetur ex
juſtitia, & officio reos accuſare, privatus
numquam tenetur, niſi crimen vergat in
grave damnum Reip. vel innocentis, tunc
enim tenebitur ex charitate, ſi commode
poſſit illud accuſare vel denunciare judi-
ci. Reſp. 3. Ad judicium requiritur ad mi-
8 nus duo teſtes omni exceptione majores,
in aliquibus cauſis etiam plures: nemo ta-
men tenetur teſtari, niſi legitime juſſus a
judice, aut cum ejus teſtimonium neceſſa-
rium eſt pro avertendo malo Reip. vel in-
nocentis: ſi crimen ſit occultum, nemini
damnoſum, & in judicio probari poſſit, li-
cite potes illud judici deferre, ne crimina
maneant impunita. *Suar. Filiuc. Mol. to.* 5.
d. 32. ad hoc tamen non teneris; Si ve-
ro criminis notitiam habes per injuriam,
v. g. ex litteris ſine jure apertis, ſub ſe-
creto in-vel explicito, v. g. qua conſultus
advocatus, medicus, chirurgus, &c. tunc
etiam a Superiore juſſus crimen fateri nec
potes, nec teneris; quia ſecretum obligat
ex jure naturali, contra quod Superior
præcipere non poteſt; excipe, niſi reus per-
gat innocenti vel Reip. nocere, tunc enim
ſecretum eſſet de re illicita, utpote contra
bonum commune vel innocentis, ideoque
non obligat, *Leſſ. Mol. d.* 5. *V. Vaſ.* 18. *a n.* 6.
Quod ſi teſtis legitime a Superiore juſſus
ſe a teſtando ſubtrahat, & alter ex defe-
ctu talis teſtimonii cauſa cadat, multi ta-
lem obligant ad reſtitutionem; at verius eſt
oppoſitum, quia non ex juſtitia ſed obedi-
entia tenebatur dare teſtimonium: ergo ſi
ex defectu teſtimonii alter patiatur damnum
hoc reparare non tenebitur, ſicut non te-
netur juxta omnes Religioſus vel filius-fa-
milias, ſi a Superiore vel patre juſſus re-
ſtringuere incendium in domo vicini, illud
non reſtinguat. Reſp. 4. Nullo caſu licet
teſtari, vel alium inducere ad teſtandum 9
ſcienter falſum; ſi teſtis ignoret, tu vero
ſcias, eſſe falſum, adhuc inducere non po-
tes ad jurandum, quia perjurium etiam ma-
teriale eſt intrinſece malum ſicut blaſphe-
mia, *Azor. Suar. Vaſq. Pontius, Sanch. to.* 1.
in dec. l. 3. *c.* 8. *nu.* 10. niſi forte dicas, hic
non eſſe perjurium, nequidem materiale,
eo quod teſtis non juret rem ita eſſe, ſed
ſe putare, quod ita ſit. quod verum eſt.
Qui teſtatus eſt ſcienter falſum, tenetur il-
lud revocare etiam cum pari ſuo damno,
ſi ſperetur fructus revocationis. Ratio eſt,
quia in pari damno habenda eſt major ra-
tio innocentis. Si bona fide falſum dixit,
adhuc tenebitur, & quidem ex juſtitia re-
vocare, ut patet ex dictis *Caſ.* 44. *n.* 3. ſed
non cum notabili damno, niſi forte aga-
tur de vita innocentis. Si dixit crimen ve-
rum, ſed injuſte, quia v. gr. habebat ſub
ſecreto, vel quia dixit iis, quibus ſine de-
tractione dici non poterat, eſt quidem obli-
gatio famam læſam redintegrandi, ſed non
cum periculo vitæ, etſi alter inde incurrat
ſententiam mortis, *Tamb. l.* 8. *t.* 4. *c.* 1. §. 9.

Nam

Digitized by Google

Nam ſi crimen eſt verum, & legitime probatum, ſententia mortis eſt juſta, pro juſta autem mortis ſententia non debetur reſtitutio ſaltem cum tanto incommodo. *Reſp.*
10 5. Circa reum tenenda ſunt ſequentia: 1. Reus regulariter a judice non poteſt condemnari, niſi citatus, auditus, & convictus. 2. Si reus interrogetur a judice ſuper crimine nequidem per unum teſtem vel alia indicia ſemiprobato, reſpondere non tenetur, imo crimen etiam jurato negare poteſt; hoc enim non eſt mentiri, ſed dicere ſe non commiſiſſe crimen ſemiprobatum, quod verum eſt, ſi crimen eſt ſemiprobatum, *Nav. Silveſ. Ang. Rodriq.* aliique apud *Lug.* 38. *nu.* 14. docent, reum adhuc non teneri fateri, quando agitur de amiſſione vitæ vel membri, honoris, libertatis vel omnium bonorum, idque *Lug. Leſſ. Henriq.* merito dicunt eſſe valde probabile. Ratio eſt 1. quod lex humana non obliget cum maximo vitæ periculo, niſi propter maximum Reip. damnum, quod hic eſſe non ſupponitur. 2. Reus abſens citatus non tenetur comparere etiam crimine plene probato, & incarceratus fugere poteſt; ergo nec crimen ſemiprobatum tenetur fateri. 3. Teſtis juſſus teſtari contra proxime conjunctum vel etiam contra extraneum cum gravi ſuo damno non tenetur obedire: ergo nec contra ſeipſum cum manifeſto vitæ periculo; oppoſita tamen ſententia, quod reus ſuper crimine ſemiprobato juridice interrogatus teneatur veritatem contra ſe fateri, eſt communis, *S. Th. q. 69. a. 1. Cajet. Sotus, Covar. Leſſ. Sanch. conſ. l. 6. c. 3. dub.* 29. nam judex in tali caſu habet jus interrogandi: ergo alter obligationem reſpondendi, ſunt enim hæc eſſentialiter correlativa; deinde bonum commune videtur exigere ejuſmodi confeſſionem, ne crimina maneant impunita; bono autem communi vita privata nocentis poſtponi debet. Sententia prior in tantum ſervit, ut Confeſſarius non teneatur multum urgere reum ad fatendum crimen, minus propterea denegare abſolutionem, dummodo neget bona fide. 3.
11 An confeſſio rei ſpe impunitatis extorta ſufficiat ad ejus condemnationem, non convenit inter DD. Si reus erat obligatus crimen fateri, eo quod eſſet ſemiprobatum, tunc ſive impunitas ficte, ſive ex animo promiſſa fuit, judex nec poteſt, nec debet ſtare promiſſis, poſtquam crimen legitime confeſſus eſt, niſi forte ſit judex ſupremus, & ille adſint circumſtantiæ, ut pœnam licite relaxare poſſit; judex autem inferior, quia non poteſt pœnam relaxare, ſed ex officio tenetur plene confeſſum condemnare, ideoque ejus promiſſio fuit de re illicita, & per conſequens impleri nec poteſt, nec debet, *Felin. Sanch. l. 1. de matr. d. 12. nu.* 2. Econtra ſi reus non tenebatur fateri crimen, eo quod ſemiprobatione vel aliis indiciis non eſſet ſufficienter gravatus, confeſſio non eſt valida, & ſententia inde ſecuta eſt nulla, tenetur que judex ad omnia damna, *Gometz, Imola conſ.* 106. *Lug. a nu.* 178. Ratio eſt, quia tunc judex nullum jus habet ad interrogandum, minus ad dolo extorquendam confeſſionem: ergo confeſſio eſt injurioſe obtenta cum obligatione reſtitutionis; ſi tamen tertius abſque culpa judicis confeſſionem extorſiſſet, poſſet reus a judice condemnari, quia crimen eſt plene probatum, & judex nulli fecit injuriam. 4. Reus nec debet
nec poteſt prodere complices omnino oc- 12
cultos, ſi convinci non poſſint, nec pergant nocere; tunc enim non eſt juſta cauſa eos diffamandi, poteſt vero ad juſtam ſui defenſionem accuſatoris vel teſtium occulta crimina revelare ad infirmandam eorum auctoritatem, non tamen licitum eſt eis falſum crimen imponere, etiamſi injuſte ab
iis eſſet accuſatus, ut certum eſt ex *Caſ.* 13
46. *n.* 18. Sicut non licet alteri, ſic nec ſibi ipſi ad evitanda, v. gr. tormenta falſum crimen imponere, id enim foret pernicioſum mendacium, & ſeipſum moraliter occidere, ſi obinde prævideatur ad mortem condemnandus, ſicut moraliter occideret alterum, ſi ad evitanda tormenta ei capitale crimen imponeret, & judicem induceret ad occidendum innocentem. *Dices*: Ergo etiam ad evitanda tormenta vel ex motivo pœnitentiæ non poſſem fateri occultum crimen verum, ob quod occidar, quia eſſet poſitive concurrere ad mortem propriam. *Reſp.* Eſſet concurrere ad mortem propriam juſte infligendam, quod facilius excuſari poteſt, quam ſi concurratur ad mortem injuſtam ſeu non promeritam. 6. Reus poteſt licite facere, ut non capiatur, vincula & carceres effringere, & fugere, vel etiam ſe ex manibus ſatellitum extricare, dummodo miniſtris juſtitiæ vim non inferat; hoc enim eſſet poteſtati publicæ reſiſtere, quæ conſiſtit in judice, & miniſtris, non in vinculis, & carcere,

Leſſ. Sanch. capit. 4. *dub.* 7. *Lug. d.* 4. *a num.* 41. ubi dicit, juſte ad triremes damnatum, & jam ibi exiſtentem, licite fugere poſſe, quia præceptum ibidem perſeverandi eſt infirmitati humanæ intolerabile, ſicut præceptum ferendi mortem, vel mutilationem. Sed poteſtne quis licite adjuvare reum ad fugiendum, vel carcerem effringendum? Reſp. Certum eſt, id non licere miniſtris, & officialibus juſtitiæ, quia ex officio tenentur cuſtodire; certum eſt ſecundo, alios poſſe ſuadere reo fugam; quia ſi reo licitum eſt fugere, cur non liceat conſultori fugam conſulere? Tertio licitum eſt reo præbere inſtrumenta ad effringendum carcerem; quia reus licite poteſt uti illis inſtrumentis, ergo & alius licite ea ſubminiſtrat; ſicut ſi licite quis piſcetur in alieno lacu, licite ei ad hoc miniſtro mea retia, ita contra *Sotum, Valent. Navar.* tenent *Cajet. Salon. Medin. Vaſq. Leſſ. cap.* 31. *dub.* 6. *Sanch. ſup. dub.* 10. *Tamb. l.* 9. *c.* 2. §. 2. *num.* 12. ubi dicit, etiam licere reum juvare ad ipſam carceris fractionem: 1. Quia licite ad hoc reo exhibeo inſtrumenta, cur non meam operam? 2. Reus me licite adhibet ſocium in effringendo; cui enim licet finis, etiam licent media neceſſaria: ergo & ego eum licite adjuvo, ſicut ſi extreme indigens licite aliena ſurripere poſſit per ſe, poſſum & ego pro ipſo tanquam inſtrumentum, idque quoad proxime conjunctos, qui ſunt eadem perſona cum reo, facile admitto cum Dic. de aliis cum communi N. quia ſi cuilibet liceret effringere carcerem, periret omnis carceris ſecuritas, cum facile uni reo, non autem omnibus vigilari, & reſiſti poſſit.

EX TRACTATU DE RELIGIONE.

CASÚS LXIII.

De Statu Religioſo, ejus eſſentia, & proprietatibus.

QUirinus Theologus interrogatur: 1. *An vovens caſtitatem, obedientiam, &c. in manu Confeſſarii, ſit verus Religioſus.* 2. *An ad Novitiatum admitti poſſit impubes, infamis, debitis obſtrictus, &c.* 3. *An annus Novitiatus debeat eſſe integer de momento ad momentum.* 4. *An interrumpatur, ſi Novitius diu extra moretur, vel veſtem ſæcularem animo abeundi ſponte, aut juſſu Superioris ad breve tempus reaſſumat.* 5. *An completo Novitiatu dimiſſus, & reaſſumptus indigeat novo Novitiatu.* 6. *Quid ſi tranſeat ad aliud Monaſterium, vel poſt tranſitum redeat.* 7. *Quid ſi Profeſſio ſit nulla defectu ætatis, vel ob non expletum annum probationis.* 8. *An Novitius juſte vel injuſte ejectus, & iterato receptus, debeat Novitiatum de novo inchoare.* 9. *An exire poſſit, qui vovit perſeverare.* 10. *An Novitius licite ejici, & donata ab ipſo ſaltem ad compenſationem victus retineri poſſint.* 11. *An valeat Profeſſio ante annum decimum ſextum, vel facta ex metu reverentiali, aut abſque conſenſu omnium Conventualium, & an mortuo Prælato Conventus Profeſſiones recipere poſſit.* 12. *Quid ſi femina profiteatur in Monaſterio virorum, vel hermaphroditus, aut forte non baptizatus, vel non manifeſtans defectum occultum.* 13. *Qui ſint effectus Profeſſionis.* 14. *Qualiter intra quinquennium Profeſſio invalida reclamari poſſit, & an credatur juranti.* 15. *An ignorans invaliditatem audiatur poſt quinquennium, & an interim gaudeat Ordinis privilegiis, & in Superiorem promoveri poſſit.* 16. *Quid ſi invaliditatem probare nequeat.* 17. *An Profeſſio invalida revalidari poſſit ſine nova Superiorum acceptatione.* 18. *An & qualiter Profeſſo tranſire liceat ad aliam Religionem?*

Religio quandoque accipitur pro virtute, qua Deo debitus cultus exhibetur, de hac & vitiis eidem oppoſitis agemus paulo poſt; pro nunc tractabimus de Religione, in

in quantum ſignificat ſtatum Religioſum. Et quidem pro reſolutione Caſus,

1 QUÆR. I. Quid ſit ſtatus Religioſus?

Reſp. Eſt vita communis, qua fideles per emiſſionem trium votorum in Ordine ab Eccleſia approbato tendunt ad perfectionem Chriſtianam, eſt communis, & certa: tria autem vota conſiſtunt in obedientia, qua propria voluntas, in paupertate, qua jus, & omne dominium rerum temporalium, & in caſtitate, qua omnis delectatio venerea abdicatur; ideoque tria ad ſubſtantiam Religionis requiruntur: 1. Dicta tria vota. 2. Traditio ſui facta irrevocabiliter ſaltem ex parte voventis; quod addo, quia Societas Jeſu eſt vera Religio, ut patet ex Bulla Greg. XIII. *Aſcendente Domino*, aliorumque Pontificum, & tamen ex parte Societatis acceptatio eſt revocabilis, quoad illos, qui emiſerunt vota ſimplicia. 3. Debet fieri traditio in Ordine a Sum. Pontifice approbato, unde omnes ii, qui in manus Confeſſarii, vel aliter extra Religionem approbatam tria vota emittunt, non ſunt proprie Religioſi, *Suar. Laym. Hiac. Donatus rerum regul. to.* 4. *tr.* 1. *q.* 4. Et quamvis omnes Religiones in ſubſtantia conveniant, diſtinctas tamen, & præcipue quatuor habent regulas, videlicet S. Baſilii, S. Auguſtini, S. Benedicti, S. Franciſci, excipe Carthuſianos, Societatem Jeſu, & Minimos inſtitutos a ſancto Franciſco de Paula, qui ſpeciales habent regulas ab Eccleſia approbatas, *v. Reiff. l.* 3 *decret. t.* 31. *a n.* 23. ubi omnes Ordines eorumque initia recenſet.

QUÆR. II. Quinam ad Religionem recipi poſſint?

Reſp. Ut aliquis ad Novitiatum recipi
2 poſſit, requiruntur ſeqq. 1. Ætas pubertatis, ideſt, in femella annus duodecimus, in maſculo decimus quartus completus, *c.* 18. *de Regul.* quia tunc prius adeſt diſcretio ſufficiens ad experienda onera Religionis, *Pyrrh. l.* 3. *t.* 31. *n.* 26. itaut quamvis habitus citius aſſumi poſſit, non tamen valeat ad annum probationis computari. In noſtro S. Ordine Præmonſtratenſi in Clerico ad Novitiatum licite recipiendo requiritur annus decimus ſextus, in converſo vigeſimus. 2. Requiritur, ut ſit liber a ſervitute, ut certum eſt ex Bullis Sixti V. & Clement. VIII. 3. Ut non ſit infamis, *arg. cap.* 1. *cauſ.* 19. *quæſt.* unde arcendi ſunt lictores, carnifices, hiſtriones, mimi. 4. Prohibentur recipi debitis, & ratiociniis obſtricti, *cap.* 1. *diſt.* 53. intellige, ſi in ſæculo manentes intra breve tempus ſatisfacere poſſint, *v. Caſ.* 49. *num.* 18. 5. Corpore vitiati, ut cœci, muti, ſurdi, deformiter claudi, gibboſi, hermaphroditi, morbo caduco vel gallico affecti, *Pelliz. t.* 2. *cap.* 4. *Donat. tom.* 7. *t.* 3. *quæſt.* 23. & 26. cum enim ex *tit. de corpore vitiatis* hi arceri debeant a ſtatu Clericali ſæculari, multo magis a ſtatu Religioſo, utpote perfectiore. 6. Recipi prohibentur criminoſi, fures, latrones, homicidæ, & de ſimilibus criminibus ſuſpecti. 7. Recipi non poteſt Epiſcopus ſine Papæ licentia, *cap.* 2. *de translat. Epiſc. cap. niſi* 10. *de renunt.* 8. Nec filius, cujus parentes ſunt in gravi vel extrema neceſſitate, & ab ipſo in ſæculo manente abſque periculo animæ propriæ juvari poſſunt, *Donat. qu.* 2. quia propter opus conſilii non eſt relinquendum opus præceptum. Si parentes filii ope non indigeant, iis etiam invitis recipi poteſt, *cap. cum virum* 12. *de Regul.* 9. Antequam Novitius recipiatur, diligens inquiſitio facienda eſt ſuper ejus vita, moribus, habilitate, & quo ſpiritu, mente & zelo Religionem elegerit, Bulla Clem. VIII. *cum ad Regularem*. An vero Religionem ingredi, & per conſequens admitti poſſit, qui vi, fraude vel ſpe matrimonii virginem defloravit, dixi *Caſ.* 43.

QUÆR. III. Quid circa Novitiatum?

Reſp. Sequentia: 1. Requiritur annus 3
integer a ſuſceptione habitus, itaut Profeſſio antea facta ſit invalida, *Trid. ſeſſ.* 25. *cap.* 11. & quidem hoc tempus computandum eſt a momento ad momentum, itaut ſi vel una hora deſit, Profeſſio ſit invalida, *Azor. Sanch. Dian. Graſſius, Sannig. de reg.° cap.* 4. *num.* 3. *La Croix l.* 4. *nu.* 13. *Krimer. l.* 3. *nu.* 2683. Ratio eſt, quia Trid. requirit annum integrum, ſed ſi deſit hora, non eſt integer: ergo. Idque nunc certum eſſe per definitionem S. Congregat. ex Barboſ. & Fagn. docet *Reiffenſt. nu.* 97. 2. Novitiatus debet eſſe continuus, 4
ſi fuerit interruptus, debet de novo inchoari, *Miranda, Pirrh. num.* 40. *Krimer num.* 2680. & teſte Fagn. omnes: tunc autem cenſetur Novitiatus interrumpi, ſi Novitius vel ſponte, vel dimiſſione a ſuperiore obtenta locum, & animum Religionis dimiſerit, etiamſi tantum ad unam vel alte-

ram

ram horam, *Silveſ. Sanch. Nav. Krimer loc. cit.* & ita declaravit S. Congreg. apud Fagn. in *c. inſinuante num.* 36. quia Tridentinum ad valorem Novitiatus requirit annum continuum, ſed ſi vel una hora per interruptionem Novitiatus ceſſet, non
5 eſt annus continuus: ergo. Si Novitius cum licentia Superiorum ſanitatis vel negotiorum cauſa etiam per aliquot menſes moretur extra Monaſterium, vel ægrotet, non interrumpitur Novitiatus, ſed nec tunc ſi Superior Novitium indutum veſte ſæculari cras volebat dimittere, ſed mox mutata mente veſtes Ordinis reddat, aut ſi Novitius ex intentione abeundi clam dimittat habitum, ſed Monaſterio nondum relicto iterum reinduat, non indigebit novo Novitiatu, quia interruptio non cenſetur completa, niſi accedat Superiorum di-
6 miſſio, vel Monaſterii egreſſio. 3. An vero poſt completum Novitiatum dimiſſus, & reaſſumptus indigeat novo Novitiatu, diſputant AA. ſi mores Novitii non videantur notabiliter immutati, neque Religio ſit interim reformata ad majorem rigorem, probabilius judico Novitiatum non eſſe neceſſario renovandum, *Pelliz. Sanch. Lezana, Pyrrh. Krimer numer.* 2694. quia Tridentinum plus non requirit quam annum integrum probationis, nec ulla lege præſcribitur, ut Novitiatus, & Profeſſio fiant tempore continuo. Si Novitius ex inconſtantia Religionem deſeruit, expediet eum de novo probari, ſi non per annum,
7 ſaltem ad aliquot tempus. 4. Si Religioſus ad diverſam Religionem, vel ad aliud ejuſdem Ordinis Monaſterium, quod eſt reformatæ, & ſtrictioris obſervantiæ, tranſeat, indiget novo Novitiatu, quia novi Monaſterii, vel Ordinis aſperitates nondum probavit, nec Ordo vel Monaſterium ipſius mores. Econtra ſi a poſteriore Ordine, ad quem legitime tranſiit, redeat ad priorem, non tenetur in illo repetere Novitiatum, quia jam probavit aſperitates prioris Ordinis & hic illius mores, *Pelliz. in man. t. 2. cap. 1. quæſt.* 13. *numer.* 5. Si præmiſſo integro Novitiatu ex defectu ætatis, vel alterius requiſiti Profeſſio eſt invalida, non indiget novo Novitiatu, quia per integrum annum probatus fuit, ideoque expleta ætate vel ſublato per diſpenſationem impedimento ſatis eſt, ſi ratificetur Profeſſio invalide edita; imo nec tunc, quando Profeſſio eſt nulla, quia emiſſa eſt ante expletum probationis annum, neceſſarium eſt totum annum repetere, ſed ſufficit, ſi ſuppleatur tempus, quod deerat, & Profeſſio ex poſt renovetur, vel ratificetur, quia Novitiatus per Profeſſionem non fuit interruptus, *Sanch. l. 7. de matr. d. 37. a nu.* 45. 6. No- 8
vitius juſte ejectus, ſi reaſſumatur, debet novum Novitiatum ſubire, quia judicatus eſt ineptus ad Ordinem, per conſequens Novitiatus ejus non fuit validus, ſecus ſi injuſte ejectus, & per appellationem ad ſuperiorem fuerit reſtitutus; nam per acceſſum ad Superiorem Novitiatus non interrumpitur, *Pelliz. quæſt.* 26. *nu.* 43. 7. No- 9
vitius, ſi bona fide judicet, religionem ſibi non expedire, libere ad ſæculum regredi poteſt, etiamſi voverit eam intrare, vel in ea perſeverare, *Sotus l. 7. quæſt. 2. a. 1. ad 3. Pyrrh. num.* 67. Ratio eſt, quia *Trid. ſeſſ. 25. de Reg. cap.* 15. declarat, ipſam profeſſionem ſeu votum ſolemne permanendi emiſſum ante expletum probationis annum nullam habere vim, & obligationem; ergo multo minus obligationem pariet, & libertatem regrediendi impediet votum ſimplex perſeverandi. Si voverit ingredi certum Ordinem, & non recipiatur in uno Monaſterio, tenetur operam dare, ut recipiatur in altero; & ſi admiſſus ſine gravi cauſa egrediatur, peccat mortaliter, & denuo pro ſuſceptione inſtare tenetur, *S. Th.* 2. 2. *q.* 88. 8. Novitium injuſte ejicientes 10
peccant mortaliter cum obligatione recipiendi, ut dixi *Caſ.* 44. *n.* 6. & ejectus appellare poteſt ad Superiorem, qui eum reſtituere debet, *De Luca, Pignat. Donatus tom. 2. t. 1. quæſt.* 10. Ratio eſt, quod legitime ſuſceptus acquiſierit jus ad rem, ſeu profeſſionem. 9. Novitio ejecto, vel exeunti omnia, quæ ſecum tulit, & quæ parentes vel conſanguinei ex ejus bonis (intellige in tanta quantitate, quæ liberum ejus regreſſum impedire poſſunt) Monaſterio donarunt, *a Trident. ſeſſ. 25. capit.* 15. ſub anathemate reddi jubentur; non tamen ipſe habitus, ſed ejus pretium, quo æſtimatur tempore diſceſſus, ei reddi debet, *Barboſ. Pelliz. cap. 6. num.* 28. Nec poteſt aliquid exigi pro victu vel amictu, niſi ita habeat conſuetudo, vel de ſolutione pactum interceſſerit, *Lug. de juſt. ſ. 9. a nu. 61. La Croix num.* 54. *Eng. l. 3. t. 31. nu.* 5.

Digitized by Google

quia reditus Monaſterii non tantum ad alendos profeſſos; ſed & Novitios, ordinati ſunt, & Novitii Monaſterio exhibent ſua officia: ergo dignum eſt, ut a Monaſterio alantur: & quamvis ſuper victû vel veſtitu pactum ſit, non poterit tamen Novitius ab egreſſu impediri, uſque dum ſolvat; & ſi tunc non habeat, vel ſolvere recuſet, eum poteſt convenire, & Monaſterium ſibi imputare debet, quod talem ſuſceperit, *Sanch. Pelliz. numer.* 11. *Pyrrh. num.* 65. Si Novitius moriatur in Novitiatu, vel antequam ſit valide profeſſus, & dos jam ſoluta ſit Monaſterio, reſtitui debet hæredibus una cum fructibus, & ita deciſum eſſe refert *Barboſa de pot. Epiſcopi alleg.* 101. *num.* 40.

QUÆR. III. Quid ſit profeſſio, & quæ ejus requiſita?

11 Reſp. Profeſſio Religioſa eſt legitima emiſſio votorum ſolemnium in Religione approbata; ad ejus valorem requiruntur ſequentia: 1. Annus ætatis decimus ſextus completus, *Trid. ſeſſ.* 25. *de Reg. cap.* 15. In Ordine noſtro Præmonſtratenſi prohibetur profeſſio fieri ante annum decimum-octavum completum, valet tamen citius facta, quia lex hæc eſt ſolum prohibens, non irritans. 2. Prærequiritur annus integer probationis, ut dictum eſt ſup. in probabili periculo mortis valet profeſſio ante expletum Novitiatum quoad indulgentias, & gratias ſpirituales, non autem quoad reliquos effectus, ideoque Novitio reconvaleſcente reiteranda eſt, uti ex ipſa Bulla Pii V. qui illud privilegium conceſſit Monialibus S. Dominici, probant *Rodriq. Reiffenſt. nu.* 183. 3. Requiritur, ut profeſſio ſit libera a metu gravi, & injuſto, *Trid. l. c.* Metus gravis reputatur intentatio mortis mutilationis, inediæ, carceris, gravium verborum, ſtupri, amiſſio patrimonii vel bonorum. Ita omnes teſte *Sanch. l.* 4. *de matr. d.* 4. Metus reverentialis non cenſetur gravis, niſi conjungatur cum importunis precibus minis, aut cum timore gravis, & diuturnæ indignationis parentum, in dubio ad arbitrium judicis recurrendum eſt. Ita plurimi apud *Sanch. diſp.* 6. *Donat. Pyrrh. l. c.* Qui puellam invitam cogunt Monaſterium ingredi, vel volentem ingredi ſine cauſa impediunt, non tantum peccant mortaliter, ſed & excommunicantur a *Trid. cap.* 18. 4. Ad valorem profeſſionis requiritur, ut acceptetur a Superiore Ordinis cum conſenſu Conventus, *Rodriq. Laym. Pelliz. t.* 3. *cap.* 3. *quæſt.* 7. quia profeſſio eſt contractus oneroſus, & reciprocus, & *quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari*, R. 29. *jur. in* 6. Non tamen requiritur, ut ſinguli conſentiant, ſed ſufficit, ſi conſentiat major pars: imo ex conſuetudine fieri poteſt, ut poteſtas recipiendi ad ſolum Superiorem ſpectet, & tunc eo mortuo nequit Conventus Novitios ad profeſſionem recipere; ſecus ſi ad Conventum, & Superiorem ſimul ſpectet, *cap. fin. de Regul. tranſ. in* 6. *Reiffenſt. a num.* 168. 5. Requiritur debitus ſexus, unde invalide profitetur mulier in Monaſterio virorum, vel econtra, item hermaphroditus, in quo prævalet ſexus oppoſitus, vel in quo uterque ſexus eſt æqualis, quia Superiores non cenſentur talem profeſſionem velle admittere, *Sanch. de mat. l.* 7. *d.* 106. 6. Invalida eſt profeſſio non baptizati, quia non eſt membrum Eccleſiæ, ergo nec Religionis. Si Baptiſmus ſit dubius, debet quidem baptizari, ſtandum tamen videtur pro valore profeſſionis, quæ eſt in poſſeſſione, *Menoch. l.* 6. *præſump.* 4. 7. Si profeſſurus interrogetur ſuper defectu vel crimine, illudque non manifeſtet, & Superior non intendat eum incorporare cum tali defectu, profeſſio eſt nulla; ſi Superior ſimpliciter conſentiat, non recordatus forte talis defectus, profeſſio eſt valida, etiamſi conſenſurus non fuiſſet cognito defectu, niſi ſit ſpeciale ſtatutum hujuſmodi profeſſionem irritans; profitens cum defectu occulto nocivo Religioni gravem facit ei injuriam.

13. QUÆR. IV. Qui ſint effectus profeſſionis Religioſæ? 13

Reſp. Sequentes: 1. Obligatio perpetua ad tria vota ſubſtantialia, & manendi in Religione, quod vinculum mutuo Religionis, & profeſſi conſenſu tolli non poteſt; imo nec Papa facere poteſt, ut quis manens Religioſus non obligetur tribus iſtis votis, quia hæc vota ſunt de eſſentia ſtatus Religioſi; poteſt tamen Papa ex cauſa boni communis diſpenſare in his votis, & facere de monacho non monachum, *Gloſſ. in cap.* 6. *de ſtat. monach.* & *ibid. Abbas numer.* 21. *Cajet. Nav. Laym.* & innumeri apud *Sanch. de matrim. l.* 8. *d.* 8. *numer.* 4. *Mendo diſſ.* 12. *numer.* 37. & Papam ſic ſæpius diſpenſaſſe conſtat ex hiſtoriis apud Baron. ad annum Chriſti 1045.

Ratio

Ratio eſt : Papa poteſt diſpenſare in votis ſimplicibus, ut admittunt omnes , ergo & in ſolemnibus , cum ſolemnitas ſit inventum Eccleſiæ, *cap. un. de votis in 6.* Vid. *Caſ.* 107. *qu.* 3. 2. Remiſſio omnis culpæ, & pœnæ, itaut a SS. PP. Baptiſmo æquiparetur, quod *Laym. hic cap.* 10. *num.* 1. *Pelliz. cap.* 4. *num.* 12. etiam ad renovationem votorum extendunt. 3. Profeſſio commutat, vel extinguit omnia vota ſimplicia prius emiſſa, *cap. ſcripturæ de voto*, ubi dicitur: *Reus fracti voti non habetur , qui temporale obſequium in perpetuam noſcitur religionis obſervantiam commutare* . V. dicenda *Caſ.* 71. 4. Aufert irregularitatem ex natalibus provenientem in ordine ad ſuſcipiendos S. Ordines, non autem ad prælaturas, *cap.* 1. *de filiis presbyt.* neque tollit irregularitates ex aliis culpis., vel defectibus ortas . 5. Inhabilitat ad matrimonium ſubſequens, & diſſolvit matrimonium ratum, ut dicam *Caſ.* 107. *qu.* 3.

QUÆR. V. Quid circa revalidationem, vel reclamationem Profeſſionis?

14 Reſp. 1. Si Profeſſio ex defectu ætatis, liberi conſenſus , vel aliter eſt invalida , Religioſus non tenetur eam revalidare; ſed *Trid. ſeſſ.* 25. *cap.* 19. concedit ei quinquennium a die Profeſſionis , quo contra eam reclamare valeat ; *Et tunc non aliter niſi cauſas , quas prætenderit , deduxerit coram Superiore ſuo , & Ordinario . Quod ſi autem habitum ſponte* (hoc eſt temere , & ſine cauſa) *dimiſerit , nullatenus ad allegandam quamcumque cauſam admittatur, ſed ad monaſterium redire cogatur , & tanquam apoſtata puniatur, interim vero nullo privilegio ſui Ordinis juvetur .* Ad probandam autem invaliditatem Profeſſionis non ſufficit nuda aſſertio, etſi juramento firmata, *Sanch. l.* 7. *de matr. d.* 37. *num.* 14. *Cajet.* 2. 2. *qu.* 88. *a.* 1. quia contra jurantem ſtat præſumptio juris, & de jure contra quam nulla admit-
15 titur probatio , niſi evidens . 2. Poſt quinquennium non amplius auditur, niſi doceat ſe invaliditatem ignoraſſe , vel a reclamatione vi , metu aut fraude fuiſſe impeditum , quia impedito non currit tempus , ita probabiliter *Suar. Rodriq. Nav. l.* 3. *conſ.* 23. *num.* 3. *Caſtropalao diſp.* 2. *pun.* 7. *nu.* 5. Ad intentum tamen Trid. verius eſt , etiam ignorantem poſt quinquennium non audiri , cum Trid. expreſſe dicat : *Quinquennium currat a die Profeſſionis tantum ;* ergo non a die habitæ notitiæ, & pro hoc declarationes Cardinalium afferunt *Fagnan. Donatus to.* 2. *t.* 12. *quæſt.* 13. *Pignat. to.* 3. *conſ.* 37. Hoc tamen non obſtante iidem cum *Sanch. Barboſ. Reiffenſt. numer.* 204. docent ab ignorante invaliditatem, vel aliter impedito, poſt quinquennium impetrari poſſe reſtitutionem in integrum , ſed non niſi a Papa & cum magna difficultate ; interim quo ſe ab Ordine expedire non poteſt, gaudet omnibus Ordinis privilegiis, & poteſt abſolvi ut alii Religioſi , quia præſumitur eſſe talis , donec contrarium per ſententiam declaretur , poſſetque ad Ordines & Superioratum promoveri , niſi expreſſe reclamaret , & diceret , ſe ratificare non velle, *Sanch. La Croix num.* 29.
16 3. Si quis in foro externo nullitatem probare non poſſit; in foro tamen conſcientiæ certus ſit profeſſionem eſſe nullam , eamdemque nunquam expreſſe vel tacite ratificaverit, non obligatur Religione, ſed poteſt diſcedere , dummodo abſque gravi ſcandalo, vel majori incommodo fieri poſſit, *Nav. conſil.* 89. *Pyrrh. numer.* 148. *Donat. quæſt.* 21. Ratio eſt, quod ad Profeſſionem eſſentialiter requiratur conſenſus profitentis, quem lex humana ſupplere non poteſt, & Trid. præcipiens poſt quinquennium non audiri Profeſſum fundatur in præſumptione ratificationis; ſi ergo Profeſſio ex poſt nunquam ratificata fuit , manet nulla , nec obſtat , quod ignorans invaliditatem profeſſionem forſan renovaverit , ſive expreſſe , ſive tacite exercendo officia veri profeſſi , dando votum in Capitulo, aſſumendo SS. Ordines, &c. quia ignorantis nullus eſt conſenſus , ſicut incogniti nulla voluntas, *Nav. conſ.* 5. & 39. *num.* 4. *Pelliz. cap.* 5. *numer.* 57. niſi expreſſe apud ſe ſtatuat , quod velit modo Profeſſionem ratificare , etſi ab initio fuiſſet invalida, *Pelliz. Pyrrh. l. c.*
17 4. Si Profeſſio ſit nulla ex defectu ſolius conſenſus in profitente , tunc revalidari , & ratificari poteſt in ſecreto coram Deo , nec opus eſt Superioribus de hoc quicquam dicere , idem probabiliter etiam tenet de Profeſſione invalida ex defectu ætatis, vel alterius neceſſario requiſiti , quia Superiores jam conſenſerunt in Profeſſionem , & conſenſum non revocarunt , vel ſaltem ſufficit , quod Papa, qui eſt ſupremus Ordinum omnium Generalis , conſentiat ,

juxta *cap. ſignificatum de reg. & tranſ. & cap. 1. eod. in 6. Barboſ. Nav. l. c. Sanch. La Croix l. 4. num. 31. Reiffenſt. a n. 219.* ubi id probat ex Trid. & declaratione Cardin. edita 29. Martii 1598. quæ ſolum requirit tacitam, vel expreſſam ratificationem profeſſi, nullam autem mentionem facit novæ acceptationis ex parte Superiorum.

QUÆR. VI. An profeſſus ad alium Ordinem tranſire poſſit?

18 Reſp. Id de jure fieri poſſe, ſi adſint ſequentia: 1. Ut non fiat ex temeritate, levitate, ira, odio erga Prælatum, ſed zelo major isboni, vel perfectionis conſequendæ, ſi præceſſerunt rixæ, aut tranſitum minatus eſt præſumitur finis non bonus, *Sanch. l. 6. mor. cap. 17.* 2. Tranſitus regulariter fieri debet ad Ordinem ſtrictiorem, & auſteriorem, ſi non ex regula, ſaltem ex moderna obſervantia talem, *Rodriq. to. 3. quæſt. 52. a. 4. Reiffenſt. num. 264.* 3. Tranſitus fieri non debet cum gravi damno vel infamia primæ religionis, quia commune bonum privato præferri debet, *Pyrrh. num. 160.* 4. Requiritur licentia, quam cauſa, & fine tranſitus examinatis dare poteſt immediatus Superior localis, vel Abbas, *Silveſ. Azor. Sanch. loc. cit.* nec requiritur conſilium, vel conſenſus conventus in tranſitum ad ſtrictiorem, ſecus ſi ad æqualem, *Pyrrh. num. 65.* quia in tranſitu ad ſtrictiorem Religioſus utitur ſuo jure, & in melius commutatur, quod non fit in tranſitu ad æqualem. Dixi, de jure communi; nam hodiedum pleræque Religiones privilegium habent, vi cujus Religioſi prohibentur tranſire ad Ordinem etiam ſtrictiorem ſine expreſſa licentia Papæ, teſte *Donat. to. 1. t. 5. quæſt. 45.* & illa licentia non conceditur, niſi doceatur, quod Religio ſtrictior parata ſit eum ſuſcipere, & antequam ſuſcipiatur, debet tranſiens exhibere litteras dimiſſorias ſui Superioris, & licentiam Papæ. Hujuſmodi tranſitus non expedire neque utiles eſſe docent plerique cum *D. Th. 2. 2. quæſt. 89. a. 8.* probat experientia.

CASUS LXIV.

De obligatione Religioſorum. De clauſura. De ejectis, fugitivis, apoſtatis, aut habitum deponentibus.

R*Aguſa monialis præcepta Superiorum, eo quod putet eſſe nimis dura vel inutilia, non obſervat. 1. Reformationem admittere renuit. 2. Statuta ſub peccato non obligantia negligit. 3. In Novitiatu ſuos inviſit cum licentia ſolius Abbatiſſæ. 4. Profeſſa petit licentiam ab Epiſcopo vel Superiore Regulari. 5. Clauſuram admittere non vult, quia eam non eſt profeſſa. 6. Exit prætextu morbi, aut ad aſſiſtendum matri infirmæ, vel allegat cauſam falſam, vel ceſſante cauſa non redit. 7. Puellas, & pueros, 8. Sartores, ſutores ad clauſuram admittit, Confeſſarius, & Superior ex variis cauſis clauſuram intrant, v. g. ad ſuſcipiendam inveſtitionem, vel profeſſionem, ad viſitationem, ad præſidendum electioni. 9. Hi ſe excuſant per conſuetudinem. 10. Monialis per licentiam ab Abbatiſſa vel Confeſſario conceſſam. 11. Vel ex hoc quod clauſura tantum leviter ſit violata. 12. Ad clauſuram virorum cum aliis admittitur. 13. Et quia Superiores de ea dimittenda deliberant. 14. Ipſa ſub prætextu adeundi Superiores fugit. 15. Et ad latitandum, vel liberius peccandum habitum dimittit, vel alium ſuperinduit.* 16. reſolutio conſtabit ex ſequentibus.

QUÆR. I. Ad quid obligetur Religioſus vi ſuæ profeſſionis? 1

Reſp. 1. Obligatur ad tria vota ſubſtantialia, paupertatem, caſtitatem, obedientiam; paupertas vetat omne proprium, ut fuſe dixi *Caſ.* 27. Caſtitas omnem delectationem veneream in-& externam; obedientia obligat ad omne illud, quod Superior juſte præcipit; præcipit autem juſte omnia ea, quæ in Regulis, & Statutis ſui Ordinis continentur, vel ad eorum votorumque meliorem obſervantiam conducunt, dummodo non ſint exorbitantia, & ab inſtituto Ordinis plane aliena; ſic quamvis continua carnis abſtinentia, veſtium groſſities, diſciplinæ aliæque corporis macerationes tutiorem foret reddant caſtitatem, propterea tamen non poſſunt continuo præcipi, ſed ſolum ad tempus, & moderate, aut in pœnam, vel tunc quando alia media ad do-

domandam carnem non ſuppetunt. Superior nunquam cenſetur velle obligare ſub culpa, niſi ex verbis, vel modo præcipiendi id colligi poſſit, ut ſi dicat: Præcipio in virtute S. Obedientiæ, in nomine JESU Chriſti, quantum poſſum, &c. tunc in materia gravi non obedire erit mortale, ſecus tantum veniale, Sanch. *l. 6. mor. c.* 4. *num.* 70. In dubio an præceptum ſit juſtum, utile vel honeſtum, præſumptio ſtat pro Superiore, utpote cujus poteſtas præceptiva eſt in poſſeſſione, idque exigit bonum commune; & dato quod Superior erret, tamen ſubditus obediendo non carebit ſuo merito.

2 Sed quid ſi Superiores velint reformationem inducere, vel regulam ad primævum rigorem revocare, an ſubditi teneantur obedire, maxime ii qui profeſſi ſunt ante ejus reformationem? Reſp. 1. Si primævus rigor eſt mitigatus ex privilegio Apoſtolico de decreto Ordinis, vel ex rationabili conſuetudine remittente, v. g. vigilias nocturnas, continua cilicia, abſtinentiam perpetuam a carnibus, &c. tunc ii qui ejuſmodi rigorem profeſſi non ſunt, non tenentur eum admittere, quia ex conſenſu Superiorum, vel ex rationabili conſuetudine eſt abrogatus. Reſp. 2. Si relaxatio inducta eſt ex negligentia Superiorum, tendatque in deſtructionem diſciplinæ, ſcandala, aut votorum ſubſtantialium violationem, tenentur omnes etiam ante reformationem profeſſi eam admittere, quia ejuſmodi conſuetudo utpote irrationabilis non jus, ſed corruptelam induxit; attamen novus ille rigor non debet eſſe nimius, & multum a moderna obſervantia alienus: quia perfectio hominis religioſi non conſiſtit in ſummo rigore, & vitæ auſteritate, quam multi ſine corporis, & animæ ac etiam deſperationis periculo ferre non poſſent, ſed in perfectione amoris Dei, ad quem etiam in Ordine mitigatiore ſufficientia remedia eſſe queunt, & antecedenter profeſſi hunc rigorem in novitiatu non ſunt experti, neque præſumi poſſunt ad illum in profeſſione ſe obligare voluiſſe, *Eng. l.* 1. *decret. t.* 2. *num.* 124. *Fagn. in c. recolentes de Stat. Monach. a num.* 5. *Zueſ. l.* 3. *t.* 35. *n.* 9. *Pyrrh. ibid. num.* 4. *Schmalzgrub. ib. nu.* 78. ubi dicit ad inducendum novum rigorem requiri conſenſum majoris partis Capituli.

3 Reſp. 2. Altera obligatio Religioſi eſt ad ſervandas Ordinis ſui conſtitutiones, & regulas, quæ ſi ſint præceptivæ, obligant juxta qualitatem materiæ graviter vel leviter, ſi purum contineant monitum, vel ſint pure directivæ, per ſe loquendo non eſt peccatum eis contravenire. Dico, per ſe loquendo; nam per accidens ordinarie erit veniale ex affectu tepiditatis, acediæ, otioſitatis; vel etiam mortale, ſi adſit contemptus Regulæ vel Superioris, *D. Th.* 2. 2. *q.* 186. *a.* 10. Imo communis eſt ſententia, quod mortaliter peccet, qui nullum habet perfectionis ſtudium, aut ex conſuetudine, vel levitate quaslibet regulas vel ſtatuta de ſe non obligantia infringit, quia ordinarie adeſt contemptus virtualis, grave damnum diſciplinæ, vel ſcandalum, quo alii ejus exemplo ad idem faciendum pertrahuntur, vel facit ſe Ordini, & Superioribus onerosum, aut Ordine indignum, *Suar. Laym. l.* 4. *t.* 5. *cap.* 9. *num.* 9. Ratio a priori eſt, quia omnis Religioſus tenetur ſub mortali tendere ad perfectionem ſeu finem ſuæ vocationis, idque per media a ſuo Ordine præſcripta; atque ſi illa media plerumque ex levitate vel conſuetudine negligat, vere non tendit ad perfectionem, imo facit ſe ineptum ad perfectionem ſui Ordinis conſequendam: ſic quamvis nullum ſit peccatum die feſto dormire, ſi tamen per dormitionem me voluntarie faciam ineptum ad audiendam Miſſam, pecco mortaliter: ergo quamvis Regulæ de ſe non obligent ſub peccato, ſi tamen per familiarem earum prævaricationem fiam ineptus ad finem vocationis, aut inferam grave damnum diſciplinæ, vel ſcandalum communitati, pecco mortaliter: quod a potiori locum habet, ſi negligantur ea, quæ ad finem perfectionis religioſæ magis ſunt neceſſaria, v. gr. meditatio, examen conſcientiæ, occupatio temporis, lectio ſpiritualis, aut ſi quis vanis otioſiſque rebus animum occupando ſe ad ejuſmodi exercitia vel alias Ordinis functiones continuo reddat ineptum.

QUÆR. II. Quid circa clauſuram monialium?

Reſp. Tenenda eſſe ſequentia: 1. Clauſuram ſeveriſſime præcipit S. Pius V. Bonif. 4
VIII. *Trid. ſeſſ.* 25. *de reg. cap.* 5. Greg. XIII. Paulus V. quorum decreta innovavit Alex. VIII. præcepitque ſub *pœna nullitatis, ne impoſterum ad habitum Regula-*

rem admittantur novitiæ, vel jam in probationis anno exiſtentium profeſſiones excipiantur, niſi monaſterium, in quo veſtiri vel profiteri cupiunt, amplexum ſit, & adamuſſim obſervet clauſuram juxta normam, quam ſuperius relati Pontifices præſcripſerunt. Et quamvis hæc decreta in diœceſi Colonienſi 30. Aprilis 1690. de mandato Archi-Epiſcopi Joſephi Clem. publicata ſint, nondum tamen plene ad praxin forſan ob monaſteriorum paupertatem deduci potuerunt. In iiſdem decretis ſtatuitur, ut monialis (intellige profeſſa, nam novitiæ in odioſis, & pœnalibus non veniunt nomine monialium) ſine licentia in ſcriptis obtenta clauſuram egrediens, item Superior ſine juſta cauſa licentiam concedens, & omnes, qui eam ſic egreſſam recipiunt, vel comitantur, incurrant excommunicationem majorem Papæ reſervatam ipſo facto ſine ulteriore declaratione, Superior inſuper fit inhabilis ad omnes dignitates, & officia, poſſe tamen ab hac excommunicatione, ſi occulta ſit, abſolvere Epiſcopum, docet *Delbene de immun. cap.* 19. *dub.* 22. *nu.* 1. quia *Trident. ſeſſ.* 24. *cap.* 6. *de reform.* concedit Epiſcopo omnes caſus occultos, imo poſſunt Religioſi privilegiati toties quoties abſolvere ab hac excommunicatione etiam publica, quia habent privilegium abſolvendi ab omnibus Papæ extra Bullam Cœnæ reſervatis, *Leur. lib.* 3. *tit.* 35. *quæſt.* 918. 2. Licentiam egrediendi dare poteſt ſolus Epiſcopus non tantum monialibus ſubditis, etiam exemptis, ut in terminis habet Conſtitutio S. Pii V. *circa Paſtoralis* apud *Reiffenſt. lib.* 3. *tract.* 35. *nu.* 37. & ibid. *Pyrrh. num.* 37. *Leur. quæſt.* 916. *Barboſ. de poteſt. Epiſcop. alleg.* 102. *a n.* 5. ubi docet, moniales etiam exemptas quoad clauſuram ſubeſſe Epiſcopo, ab eoque viſitari, ad clauſuram cogi, & Superiores ſine interventu Epiſcopi exitum concedentes tanquam clauſuræ violatores ab Epiſcopo puniri poſſe, prout declaravit Sac. Congregatio apud *Jac. Donatum tom.* 1. *tract.* 3. *quæſt.* 1. quod quidem de jure verum eſt, ſed non ex toto in praxi receptum, videmus enim paſſim Regulares exemptos monialibus ſibi ſubjectis, licentiam egrediendi
6 concedere Epiſcopo non requiſito. 3. Epiſcopus auctoritate Apoſtolica poteſt monialibus etiam exemptis ſtrictam clauſuram præcipere, etiamſi eam expreſſe non ſint profeſſæ, quia ideſt conforme primæ earum regulæ, & neceſſarium ad votorum obſervantiam, ideoque indirecte includitur in Profeſſione, quam emiſerunt. *D. Thom. Quodl.* 10. *art.* 10. *Delbene dub.* 3. §. 1. *Leur. quæſt.* 913. *La Croix lib.* 4. *num.* 68. quare Superiores a profeſſuris, vel etiam veſtiendis merito exigunt, ut ſe in ſcriptis obligent ad acceptandam clauſuram, reformationem, ſtrictiorem Regularum obſervantiam, &c. *Leſſ. in auth. V. Religioſus*. 4.
Cauſa exitus debet eſſe graviſſima, ut fla- 7
grans incendium, peſtis, epidimia, lepra, vel ſimilis morbus contagioſus, aut alia cauſa æque gravis, vel gravior, ut inundatio, incurſus hoſtium, præſertim hæreticorum, vel infidelium, imo ſufficere, quod monialis laboret gravi morbo, a quo in Monaſterio curari non poſſit, docent *Suar. Navar. Pyrrh. num.* 34. & ibid. *Schmalzgrub. lib.* 3. *cap.* 35. *Reiffenſt. numer.* 32. *Donatus tom.* 4. *quæſt.* 2. *Leur. quæſt.* 915. quia defendere ſe contra morbum eſt juris naturalis, & leges humanæ non obligant cum periculo vitæ, unde ſæpe videmus a doctis, & piis Epiſcopis monialibus balnea permitti. Cauſa inviſendi amicos, vel aſſiſtendi matri infirmæ non ſubſiſtit, niſi forte in raro caſu excuſet conſuetudo legitime introducta, & ad decem ſaltem annos continuata. Licentia dolo, metu, vel per falſam cauſam obtenta irrita eſt, & monialem non excuſat. Imo *Schmalzgr. num.* 108. *Leur. quæſt.* 917. *num.* 2. cum aliis docent, monialem prædictas pœnas incurrere, ſi legitime egreſſa ceſſante egreſſus
cauſa extra moretur. 5. Idem Trident. ſub 8
eadem excommunicatione (non quidem per Trident. ſed ex ſtylo curiæ reſervata, teſte *Schmalzgr. num.* 126.) prohibet, ne ad clauſuram monialium ſine licentia in ſcriptis obtenta ulla perſona ad alliciendum, vel ad carnaliter peccandum apta, ſive mas, ſive femina, admittatur. Attamen puellas educationis cauſa ab anno ſeptimo ad vigeſimum quintum cum conſenſu Superiorum ad locum a dormitorio monialium ſeparatum admitti poſſe declaravit S. Congreg. apud Quarantam *in Summa Bullarii. V. Monaſteria monialium*. Qualiter conjugatæ, viduæ & ancillæ ſæculares admitti poſſint, vid. apud *Sanch. ſupr. Barboſ. numer.* 61. praxis, & conſuetudo hic
maxime ſunt attendenda. *6.* Cauſa ingreſſus 9
debet

Digitized by Google

debet eſſe gravis, & neceſſaria, ut ſi organum, horologium, ædificium ſint reparanda, ſi ægræ vena eſt ſecanda, ſi veſtis a ſutore eſt metienda, quod alii dicunt in oſtio clauſuræ fieri debere, ſutor ex antiquis calceis menſuram ſumere poteſt. Confeſſarius regularis licite ingreditur, & pro majori decentia cum ſocio, quoties monialis ægra etiam ex mera devotione confiteri, vel communicare petit, ut declaravit Sacr. Congreg. apud *Delbene diſp. 41. n. 15.* Imo Confeſſarium diebus ſaltem Feſtis, & Dominicis in infirmaria mulierum ex conceſſione Leon. X. celebrare poſſe, ut ægra Miſſam audiat, docent *Barb. n. 4. Rodriq. tom. 1. qu. 47. art. 4. Miranda de Sanctim. qu. 2. art. 18.* ubi probat hoc privilegium nullibi eſſe revocatum.

De cetero, nec ipſe Epiſcopus, aut Superiores clauſuram ingredi poſſunt, prætterquam in caſibus neceſſariis, qualis cenſetur cauſa viſitationis, *Sanch. nu. 54. Barb. n. 45.* ita tamen, ut ſint comitati duobus, vel tribus ſociis Religioſis. Inter cauſas autem juſtas non reputatur veſtire Novitias, vel ſuſcipere Profeſſiones, idque deciſum eſſe a Sac. Congrat. docet *Barb. l. 1. juris Eccleſ. c. 41. num. 151.* ſimiliter non licet ingredi ex cauſa præſidendi electioni, *Trident. c. 7.* 7. Certum eſt, conſuetudinem
10 ſaltem decem annis continuatam contra clauſuram quoad e-& ingreſſum prævalere poſſe, cum ſit jure humano introducta, *Reiffenſt. n. 66.* & experientia conſtat, *quod multis in locis*, inquit Silvius *p. 1. V. Clauſura Caſ. V. voveatur, & ſervetur a monialibus bona clauſura, etiamſi ea non ſervetur cum omni rigore, qui eſt in Italia, ſed modificata juxta perſonarum, locorum & temporum neceſſitates*. Nec opus videtur tanto rigore, ubi non ſunt tanta ſeductionum pericula, ſi vero clauſura adeo laxaretur, ut caſtitas non eſſet ſatis tuta, & vergeret in deſtructionem Religioſæ diſciplinæ, conſuetudo fieret irrationabilis, & per Superiores omnino tollenda, idque tremendis verbis Epiſcopis mandat *Trident. c. 5.*
11 8. Licentiam ingrediendi clauſuram monialium Epiſcopo ſubjectarum dat Epiſcopus, ad Monaſteria exempta dat Superior Regularis, *Barb. n. 40. Reiffenſt. num. 57.* ubi pro hoc adducit declarationem Cardin. Et qui poteſt aliis dare licentiam, ex eadem cauſa etiam ſibi dare poteſt. Abbatiſſa hanc licentiam dare non poteſt, niſi in repentina neceſſitate Medico, Confeſſario, Chirurgo, Opifici, &c. tum ex conſuetudine, tum ex tacito Epiſcopi conſenſu, 12
DD. cit. 9. Finita cauſa ſtatim redeundum eſt, exiguam trahere moram urbanitatis, vel etiam curioſitatis gratia, vel nullum, vel tantum veniale peccatum eſt, datur enim hic parvitas materiæ, ſicut & ſi quis tantum unum alterumve pedem clauſuræ inferat, & ſtatim recedat, *Sanchez, Rodriq. loc. cit. La Croix numer. 84. Reiffenſt. num. 65.*

QUÆR. III. Quid circa clauſuram virorum?

Reſp. Seqq. 1. Pius V. Greg. XIII. ſe- 13
vere prohibuerunt, ne ullæ mulieres, quæ peccato cooperari poſſunt, ad clauſuram virorum admittantur, exceptis Reginis, Duciſſis & Fundatricibus earumque pediſſequis, *Rodriq. Pelliz. Laym. c. 12. n. 5. La Croix n. 87.* teſtatur, etiam Comitiſſas in Germania admitti, & clauſura ſemel aperta non tantum pediſſequas, ſed & quaſvis alias. 2. Ingredientes ipſo facto incurrunt excommunicationem Papæ reſervatam, uti & Religioſi admittentes, qui inſuper incurrunt ſuſpenſionem a Divinis, privationem officiorum, & inhabilitatem ad ea, *Delbene, diſput. 79.* In proceſſionibus, vigiliis, Miſſis, concionibus, &c. ſi ita conſuetudo habeat, quævis mulieres cum populo clauſuram intrare poſſunt, dummodo arceantur ab officinis internis. 3. *Rodriq. ſupr. Engel. Schmalzg. Laym. ſupr. Pyrrh. num. 45.* docent, prohibitionem S. Pii V. tantum comprehendere mulieres ingredientes ſub prætextu privilegii Apoſtolici. Econtra *Navar. Pellizar. Donat. Suar. tom. 4. de Relig. tr. 8. libr. 1. c. 7. num. 9. Reiffenſtul. n. 73.* probabilius docent, omnes mulieres etiam ſine prætextu privilegii intrantes, vel eas admittentes, peccare mortaliter, & incurrere excommunicationem, ita enim habet Declaratio S. Pii V. inſerta Bullario Cherub. *Declaramus fuiſſe, & eſſe mentem, & intentionem noſtram, quod prædictæ litteræ non ſolum comprehendant mulieres habere prætendentes facultatem & indulta ingrediendi monaſteria, ſed etiam mulieres quaſcumque alias in genere, & in ſpecie*. Nec obſtat, quod hæc declaratio hic forte non ſit promulgata, nam declarationes non ſunt neceſſario promulgandæ,

quia

quia non afferunt novam legem, ſed explicant antiquam, quæ jam promulgata eſt. Melius dicit *Laym. nu.* 4. illam declarationem in Germania non eſſe in tanto rigore receptam, & conſuetudinem rationabilem contra clauſuram prævalere poſſe, dixi ſupra.

QUÆR. IV. Quid circa Religioſos, ejectos, fugitivos, apoſtatas, & habitum dimittentes?

14 Reſp. I. Quamvis olim ob varias cauſas profeſſus expelli potuerit, hodie tamen nullus ejici poteſt, niſi ſit vere incorrigibilis, hoc eſt, ſuper delicto gravi, publico & ſcandaloſo ter monitus, & punitus, ac unius anni ſpatio in carcere, in jejunio, & pœnitentia probatus, demum *ab ipſo Generali tantum de conſilio, & conſenſu ſex Patrum... in Capitulo generali eligendorum plene probatis cauſis expulſionis.* condemnatus fuerit, uti declaravit Sacra Congregatio juſſu Urbani VIII. edita 21. Septembris 1628. Ejectus tenetur non tantum ad vota ſubſtantialia, jejunia, abſtinentias & alia Ordinis ſtatuta, ſed & tenetur ſe corrigere, ut iterum ad Ordinem admitti poſſit, *Sanch. libr. 6. moral. c. 9. n.* 25. *Donat. tom.* 1. *tr.* 8. *q.* 52. *Pyrrh. a n.* 169. De cetero bene notat Landmeter, hodiedum vix aliam ejectionem locum habere, quam quæ fit perpetui carceris damnatione, & ita declaravit Sac. Congregat. 19. Junii 1573.

15 Reſp. II. Religioſus ſine licentia deſerens Monaſterium animo ad tempus vagandi, ſed iterum redeundi, vocatur fugitivus, ſi fugiat animo nunquam redeundi, ſive cum ſive abſque habitu, eſt apoſtata, *Sanchez c.* 8. *n.* 4. *Pyrr. nu.* 187. *Donat. tract.* 6. *qu.* 2. *Seiffenſt. a nu.* 244. Et quamvis de jure communi fugitivus, vel apoſtata excommunicationem non incurrant, niſi habitum dimiſerint, *Sanch. num.* 11. *Donat. qu.* 6. attamen in pleriſque Ordinibus, & in ſpecie in Sac. Ordine noſtro Præmonſtrat. Diſt. 3. c. 9. nu. 1. apoſtata etiam non dimiſſo habitu habetur ut excommunicatus, a qua pœna nu. 19. eximitur fugitivus: inter fugitivos reputantur, qui a Conventibus recedunt etiam prætextu Superiores adeundi, niſi obtenta ab iiſdem in ſcriptis licentia, aut docere poſſint ſe injuſte vexatos licentiam petiiſſe, & non impetraſſe, *Trident. ſeſſ.* 25. *cap.* 4. *de Reg. Sixtus V. in Conſtitution. ad Romanum.*

Reſp. III. Omnes Religioſi non fugitivi, 16
qui habitum dimittunt, ut celent ſtatum, & liberius vagentur, peccant mortaliter, & incurrunt excommunicationem latam a Paulo & Pio IV. Dico, qui temere dimittunt, ut celent ſtatum, & liberius vagentur, nam qui habitum dimittunt in ludo, vel recreatione, ut ſint velociores, ut natent, vel etiam fornicationis gratia, dummodo primario non intendant celare ſtatum ſuum, ſed fornicari, pœnam hanc non incurrunt. Idem a potiori tenet, ſi quis ex juſta cauſa, v. g. ad evitandum damnum, ſcandalum, vel infamiam habitum dimittat, ſine cauſa ad horam dimittere videtur tantum veniale ob parvitatem materiæ. Portare habitum Regularem abſconditum ſub aliis veſtibus, itaut dignoſci non poſſit, probabilius continetur ſub dicta prohibitione, & eſt per ſe peccatum mortale, probabile tamen eſt non incurri cenſuram, quia verba pœnalia ſtricte interpretanda ſunt de proprie habitum dimittente, *Sayr. Suarez, Caſtrop. tract.* 16. *diſp.* 4 *part.* 6.

CASUS LXV.

De Religione, prout eſt virtus, & de vitiis eidem oppoſitis, & in ſpecie de ſuperſtitione, divinatione, magia, &c.

SAburtia a Parocho Janſeniſta. 1. *Jubetur Sanctos non invocare, S. Crucem, & imagines non adorare.* 2. *Sed ipſa nimium devota reliquias ſui Confeſſarii oſculo, jejunio, oratione & Miſſæ Sacrificio honorat.* 3. 4. 5. 6. *Cæremonias varias veteris Teſtamenti obſervat.* 7. *Ægyptios conſulit, ex ſomnis, aſtris, manuum lineamentis varia prædicit, menſæ, in qua tredecim ſunt, non vult accumbere.* 8. 9. 10. *Aqua benedicta, crucibus aliterve morbos ſanat, canes mutos reddit, credit ſe a dolore dentium immunem, ſi in Paſchate a carnibus abſtineat.* 11. *Infirma adhibet medicinas de ſuperſtitione ſuſpectas.* 12. *Medicum de magia ſuſpectum conſulit.* 13. *Et petit ab eo tolli maleficium, ſi quod ſit.* 14. *Rebus a ſaga, vel dæmone acceptis utitur.* 15. *A Deo per miraculum petit inſtrui & ſola interna peccatorum confeſſione ſalvari.* 16. *Ex joco, ira, aut mala conſuetudine, in Deum, Sanctos, parentes, & beſtias con-*

convitia evomit, verbis Sacræ Scripturæ abutitur. 17. Demonem in obſeſſo adjurat, petit ut exeat ita ſagam, vel ejus vaccam, & multa ab eo interrogat. 18. Pro Reſolutione,

QUÆR. I. Quid circa virtutem Religionis.

1 Reſp. ſeqq. 1. Religio eſt virtus ſupernaturalis, ordinans creaturam rationalem ad cultum Deo debitum, hic autem cultus præcipue conſiſtit in actibus in-& externis fidei, ſpei, charitatis, orationis, adorationis, in uſu Sacramentorum, in obſervatione juramentorum, votorum, in jejunio, in cultu Sanctorum, &c. de quibus ſuis locis, vel actum eſt, vel agetur. 2. Adoratio eſt actus ſive in ſive externus, quo per noſtram ſubmiſſionem profitemur alterius excellentiam, eſtque triplex, latria, dulia, & adoratio politica, latria eſt cultus ſoli Deo debitus ob infinitam ejus excellentiam, dulia eſt cultus debitus excellentiæ creatæ ſupernaturali, ſi hæc excellentia eſt extraordinaria, veluti maternitas B. M. V. & ſanctitas creata humanitatis Chriſti, cultus his debitus vocatur hyperdulia, adoratio politica eſt cultus ob excellentiam aliquam creatam naturalem, qualis exhibetur Principi, Regi, aliiſque Superioribus. 3. Certum eſt contra hære-
2 ticos, B. V. & Sanctos eorumque reliquias modo de iis authentice conſtet, & imagines honorandas eſſe cultu duliæ, cum hac tamen diſtinctione, quod B. V. & Sancti honorentur cultu abſoluto, hoc eſt, propter excellentiam illis propriam, imagines vero, & reliquiæ colantur cultu reſpectivo in ordine ad excellentiam, quæ ineſt, non ipſis, ſed Chriſto, B. V. vel Sanctis, ſic cruces, clavi, aliæque Chriſti Domini reliquiæ adorantur cultu latriæ reſpectivo propter Divinitatem non ſibi, ſed Chriſto intrinſecam, quam ipſa quodammodo repræſentant.

3 QUÆR. II. Quæ ſint vitia Religioni oppoſita?

Reſp. Seqq. *Superſtitio, Sacrilegium, blaſphemia, ſimonia, perjurium, votorum neglectus, &c.* De duobus primis agemus in præſenti, de reliquis in Caſu ſeq. Itaque 1. *Superſtitio* eſt indebitus veri, vel falſi Numinis cultus, quando ſcilicet, vel creaturæ exhibetur cultus ſoli Deo debitus, ut fit in idololatria, magia, divinatione, vana obſervantia, maleficio, &c. de quibus mox ſingulatim, vel Deo exhibetur cultus falſus, profanus, ut ſi Deum colas per ritus Calviniſticos, Mahometanos, vel ſimiles, in his ſemper peccas mortaliter, quia facto profiteris Deum approbare falſas ſectas, idem eſt, ſi Deum velis colere per actum malum, v. g. ebrietatem, fornicationem, mendacium, aut exponendo, vel colendo ſcienter falſas reliquias, promulgando falſa miracula, &c. *Suar. Navarr. Sanch. lib.* 2. *moral. c.* 37. *a n.* 7. hoc enim eſt æquivalenter dicere, Deum ejuſmodi peccata amare, approbare, &c. quæ eſt gravis in Deum irreverentia, Deum vero colere per actum profanum, ſuperfluum, ut ſi in Miſſa addas cæremonias, vel orationes ab Eccleſia non præſcriptas, ob levitatem materiæ poteris tantum peccare venialiter, *Cajetan.* 2. 2. *q.* 95. *a.* 1. *Leſſ. lib.* 2. *c.* 34. *dub.* 1. 2. *Idololatria* eſt, cultum ſeu honorem ſoli Deo debitum tribuere falſo Numini, eſtque peccatum de ſe graviſſimum. 3. Ex pacto expreſſo, vel tacito a dæmone expectare, vel petere effectus miros, proprie vocatur *Magia*. 4. Ex ſimili pacto petere, vel expectare a dæmone revelationem ſecreti, v. gr. theſauri abſconditi, futuri mariti, &c. dicitur *Divinatio*. 5. Per media improportionata, & per conſequens ope in-vel explicita diaboli procurare ſanitates, benevolentias, amores, divitias, &c. dicitur *Vana obſervantia*. 6. *Maleficium* eſt vis, & poteſtas nocendi aliis ex pacto expreſſo, vel tacito cum dæmone, pactum expreſſum eſt quando cum dæmone convenis, vel eum invocas pro habendo tali affectu: *Pactum* 4
implicitum (quod ſerviat pro regula generali) *eſt, quando adhibes media inutilia, quæ ſcis neque ex viſua naturali, neque ex Dei, vel Eccleſia inſtitutione, habere virtutem cauſandi talem effectum*, ideoque implicite ejuſmodi effectum expectas a diabolo, ut ſi quis per peregrina ſigna, vel verba, per figuras inutiles, per falſitates, v. g. per febrim Chriſti curet morbos, &c. omnis effectus, ſive ſit divinatio, obſervatio, vel maleficium, qui fit ex tacito, vel expreſſo ejuſmodi pacto, ſemper eſt peccatum mortale, niſi excuſet ignorantia, vel inadvertentia, *Cajetan. art.* 1. *Suar. Leſſ. dub.* 8. *Sanch. c.* 38. *Spor. tom.* 2. *c.* 9. Putant quidem plures apud *Sanch. n.* 20. *Caſtrop. hic pun.* 3. *n.* 6. tantum peccari venialiter, ſi quis ex joco

joco utatur mediis vanis, & improportionatis, non quidem credens, ſed tantum volens experiri, an talis effectus ſequatur, ſed oppoſitum eſt tenendum. Ratio eſt, quia cum ſcias media illa eſſe improportionata, vis tentare, & experiri, an non forte dæmon ſe immiſceat, adeoque tentas cum dæmone habere ſocietatem, eumque invocas ſub conditione, ut ſi pactus ſit, talem effectum producat, quod videtur eſſe mortaliter malum, etiamſi fiat ex joco, *Caſtropal. loc. cit. La Croix lib.* 3. *par.* 1. *nu.* 11. nec obſtat, quod quis forte proteſtetur, ſe nullam velle habere communicationem cum dæmone, nam hæc proteſtatio eſt facto contraria, & ideo frivola. 7. *Sacrilegium* eſt, quo perſona ſacra, res ſacra, aut locus ſacer dehonoratur, quod variis modis fieri poteſt, de quo ſuis lo-
5 cis. 8. *Blaſphemia* eſt convitium ſeu verbum contumelioſum contra Deum, res ſacras, aut Sanctos, vel alias creaturas, in quantum referuntur ad Deum, eorumque inhonoratio in Deum redundat, hinc convicia in Sanctos, in res ſacras, v. gr. in Sacramenta, in Crucem, aut Paſſionem Domini, in imagines, in Reliquias Chriſti, & Sanctorum, ſemper eſt blaſphemia, quia ſancta ſemper apprehenduntur referri in Deum, tamquam eorum Auctorem, non item aliæ creaturæ, ideoque qui maledicit patri, peccat quidem contra præceptum quartum de honorandis parentibus non tamen eſt blaſphemus: omnis contumelia in Deum, & Sanctos etiam ex joco prolata ſemper eſt mortale, utpote gravis in Deum irreverentia, putat tamen Tamburin. cum aliis non eſſe mortale, ſi quis ex joco leve quid diceret de Sanctis, qua homines ſunt, v.g. S. Criſpinum fuiſſe ſutorem, &c. reliqua dabit reſolutio Caſus. Ad quem

6 Reſp. 1. Sanctos, & ſanctas reliquias colendas eſſe conſtat ex *qu.* 1. cultu tamen publico non licet colere, niſi illos Sanctos qui canonizatione, beatificatione, vel communi Eccleſiæ approbatione ſunt tales, cultus publicus autem vocatur, qui fit nomine Eccleſiæ, ab eaque eſt inſtitutus, ut Sacrificium Miſſæ, extructio Altaris etiam privati in Sancti honorem, nomen Sancti ponere in Litaniis etiam privatis, aut de eo Collectam in Miſſa, ejus imaginem in Eccleſiis, vel altaribus exponere, &c. defunctum tamen, quem conſideratis miraculis, vitæ ſanctitate aliiſque indiciis prudenter judicas ſanctum, quamvis ab Eccleſia pro tali nondum ſit declaratus, potes honorare cultu privato, v. g. pedes, & reliquias ejus deoſculari, imaginem ejus domi habere, preces ad eum fundere, jejunium & votum ei nuncupare, &c. quia hæc non fiunt nomine Eccleſiæ, nec pro publico cultu reputantur, *Bonac. Sanch. in decret. cap.* 43. *nu.* 3. *Reiffenſt. lib.* 3. *decret. tit.* 45. *a n.* 18. ubi deſuper refert Conſtit. Urban. VIII. 2. Peccat Saburtia exercen- 7
do cæremonias Veteris Teſtamenti, præſertim eas, quæ repræſentant Chriſtum adhuc venturum, utpote eſus Agni Paſchalis, circumciſio, &c. tales enim cæremoniæ nunc ſunt abolitæ, vanæ, falſæ, & ſuperſtitioſæ. 3. Saburtia futura prædicendo, quan- 8
doque peccat, quandoque non peccat, ſi prædicat ex ſignis omnino improportionatis, quæ nec ex ſe, nec ex conſtitutione Dei, aut Eccleſiæ cum effectu prænunciato connexionem habent, eſt manifeſta ſuperſtitio, quia tunc talis effectus non poteſt credi futurus a Deo, quia ipſe ejuſmodi divinationes graviſſime prohibet, neque ab angelis, aut beatis, quia hi nequeunt agere contra Dei præceptum, neque ex naturali virtute ſignorum, ut ſupponitur, ergo ex ope dæmonis, ut patet ex regula data *q.* 3. Hinc ex aſtris ex vultus, frontis, manuum, aut corporum lineamentis, ex ſortibus, ex ſternutatione, ex ſomniis, ex volatu, vel garritu avium, &c. prædicere effectus liberos a voluntate dependentes, caſus fortuitos, divitias, honores, furta, homicidia, vel ſimilia, ſemper eſt ſuperſtitioſum, quia nullam connexionem cum ſignis habent, *S. Th.* 2. 2. *qu.* 95. *art.* 5. & ſi ſerio cum firma fide fiat, eſt mortale, ſicut & mortale eſt conſulere ejuſmodi divinatores, aſtrologos Ægyptios, vulgo Ziginos, ſi nimirum fiat animo credendi, & ſe ex hoc dirigendi, ſecus ſi fiat ex curioſitate, joci vel riſus cauſa, ſecluſo tamen ſemper ſcandalo, quod addo, quia ſi prudenter judices, hos divinatores non ex joco, aut ſcientia naturali agere, ſed ex ſuperſtitione, aut pacto diabolico, nequaquam conſulere licet, hoc enim eſſet inducere ad peccatum. Dixi: *ex ſignis improportionatis*, nam ſi ſigna habeant naturalem connexionem ſaltem probabilem cum effectu futuro, vel occul-

occulto, eum prædicere, non erit illicitum,
ſic ex motu, ſitu, curſu, conjunctione,
vel oppoſitione aſtrorum divinare ecli-
pſes, ventos, pluvias, tempeſtates, ſterili
tatem, malum non eſt, item temperamen-
tum hominis ſub tali aſtrorum conſtitutio-
ne concepti, vel nati, ejus naturale inge-
nium inclinationem in bonum, vel malum
quia certum eſt, quod aſtra inclinent, ſi-
militer ex phyſiognomia, hoc eſt, ex cor-
poris humani temperamento, vultu, ma-
nuum corporiſque lineamentis, aut etiam
ex ſomniis animi inclinationes, humorum-
que temperies, aliaque ſimilia recte judi-
cantur, experientia enim conſtat, quod ſan-
guinei læta ſomnient, cogitent, & ament,
melancholici econtra triſtia, mortes, infir-
mitates, phlegmatici gravia, lapſus, ſub-
merſiones: item qui in ſomnis impuris re-
ſiſtunt cogitationibus, merito caſti haben-
tur, qui vero facilem præbent aſſenſum in
ſomno, periculum eſt, ut & vigilantes
conſentiant, & ſimilia innumera. Verum
10 tamen ſi ejuſmodi divinatores effectus con-
tingentes, morbos, tempeſtates, hominis
propenſiones, &c. majori certitudine affir-
ment, quam ex aſtris, ſomniis, aliiſque ſi-
gnis conſequi poſſunt, non committunt
peccatum ſuperſtitioſæ divinationis, ſed
temeritatis, vel mendacii, *Suarez*, *Lay-
man*, *Sanchez libr.* 2. *in deciſ. cap.* 38.
numer. 29. Quid ſi quis mihi ſuperſtitio-
ſe divinet, quod ubi ſint tredecim in
menſa, unus ex illis iſto anno ſit mo-
riturus, aut quod hæc navis ſit ſubmer-
genda, an propterea navim, vel men-
ſam declinare poſſum: item ex manuum
lineis prædicit quis, me futurum Cardi-
nalem, an ex ea ſpe licite tendo Romam?
Reſpond. Cum *Navarr. Cajetan. Tamburin.
Sanch. Sporer loc. cit.* ex illa ſpe, vel ti-
more aliqua agere, vel omittere ſine fir-
ma credulitate effectus futuri, non erit
mortale, etſi ſit ſtulta, & merito ridenda
temeritas, ſi tamen ſæpius, vel ordinarie
juxta ejuſmodi prædictiones (idem eſt de
ſomniis futurorum contingentium) te di-
rigeres, ſignum eſſet magnæ credulitatis,
adeoque peccatum mortale. 4. Sanatio
11 per cruces, aquam benedictam, Evange-
lium Sancti Joannis, oratiunculas, & ſi-
milia morbos ſanans, committit ſuperſti-
tioſam obſervantiam, nam quamvis hæc
de ſe bona ſint, ſi tamen fiant cum certa
credulitate futuri effectus, quem Deus non
promiſit, fiunt ſuperſtitioſa, & univerſali-
ter *quotieſcumque adhibentur ad effectum
qualemcumque media impertinentia, vana,
falſa, aut bona, & ſancta ſint, habent ta-
men admiſtas circumſtantias vanas, vel inu-
tiles ad talem effectum, aut denique ſi to-
tum ſanctum, & bonum ſit*, ſi tamen in
iis conſtituatur *certa fiducia ad conſequen-
dum ejuſmodi effectum, a Deo non promiſ-
ſum, certum eſt, eſſe ſuperſtitionem cum im-
plicita ſaltem invocatione, aut pacto cum
dæmone*, quod ex genere ſuo eſt peccatum
mortale, DD. cit. Hinc ſuperſtitio eſt ad
reddendos canes mutos uti teſtibus Sacræ
Scripturæ, uti ovis Crucifixo oblatis, flo-
ribus ex Altari, vel Monſtrantia deſum-
ptis, aqua, cera, ſale, aut aliis rebus ab
Eccleſia benedictis ad ſanandos homines,
vel pecora, cum certa fiducia conſequen-
dæ ſanitatis, vel alterius effectus, quia
ejuſmodi certa vis, neque ex ſe, neque
ex Dei, aut inſtitutione Eccleſiæ illis ineſt;
conſequenter ille effectus cenſetur aliunde
peti, ſcilicet a dæmone, qui etiam non vo-
catus ſe libenter ingerit, ut ſub ſpecie ſan-
ctitatis homines facilius decipiat. Dixi:
cum certa fiducia expectando effectum in-
fallibiliter, quaſi ex opere operato, nam
per humilem deprecationem conjunctam
cum applicatione alicujus rei ab Eccleſia
permiſſæ, verbi gratia aquæ, vel ſalis be-
nedicti, expectare aliquem bonum effectum
verbi grat. ſanitatem pecorum, utique ma-
lum non eſt, niſi adhibeantur ceremoniæ,
vel circumſtantiæ vanæ, & ſuperſtitioſæ,
ut quod aqua debeat eſſe benedicta die Pal-
marum a Sacerdote, qui vocatur Joan-
nes, in paramentis violaceis, &c. Ex di-
ctis ſequitur, ſimiliter ſuperſtitioſum eſſe,
per integrum annum quotidie orare preces
S. Birgittæ, quamvis de ſe ſanctiſſimas,
cum certa credulitate, quod orantes mor-
te æterna nunquam ſint damnandi, prout
in quibuſdam libellis falſo aſcribitur, id
fuiſſe Sanctæ huic viduæ revelatum, per
hanc enim inanem fiduciam homines retra-
huntur a Sacramentis, & orationi vim tri-
buunt infallibilem a Deo non promiſſam,
idem eſt de aliis oratiunculis, jejuniis, ſi
iis effectus aliquis infallibilis contra febres
dolores dentium, ictus gladii, &c. tri- 12
buatur. 5. Quando eſt prudens dubium,
an hæc, vel illa res habeat vim naturalem
ad

Digitized by Google

ad hunc, vel illum effectum, licite præſumi poteſt, quod ſic, cum enim miræ ſint cauſarum naturalium virtutes, præſertim herbarum, lapidum, &c. quæ etiam doctiſſimos ſæpe latent, non eſt ratio ſufficiens effectum tribuendi diabolo ex hoc, quod illa virtus nobis incognita, vel dubia ſit; hinc ſaltem in neceſſitate licitum erit uti ejuſmodi re dubia, in ordine ad ſanitatem, vel alium effectum neceſſarium modo id non fiat cum infallibili fiducia, adſitque proteſtatio de non volendo effectum caſu, quo aliter, quam ope dæmonis haberi non poſſet, *Valent. Sanch. c.*40. *Caſtropalao punct.* 10. *Sporer La Croix loc. cit.* Ratio eſt, quod per proteſtationem illam tollatur omne commercium cum dæmone, & aliunde ex cauſa naturali effectus ſperari poteſt: ex hac ratione Sporer cum multis damnare non audet uſum virgæ avellanæ divinatoriæ, in quantum per ejus inclinationem deteguntur metalla ſubterranea auri, & argenti, nec damnare auſim ego, etſi in oppoſitum multas rationes adducat *La Croix nu.* 35. Dimittere annulum in vaſculum, vel vitrum ex fune pendentem inter pollicem, & indicem ad indicandas horas diei, vel noctis jam communiter pro ſuperſtitione habetur, ſi certum eſt, rem a cauſa naturali eſſe non poſſe, dubitetur autem, an ſit a Deo, vel diabolo, præſumitur eſſe a diabolo, quia conſtat ſe Deum rebus vanis non immiſcere, DD. cit. 6. In neceſſitate ad curan-
13 dum, v. gr. gravem morbum ab alio non curabilem, licite conſuli poteſt de magia ſuſpectus, modo prudenter credatur, non arte magica, ſed ſcientia naturali curaturus: ſi de hoc dubites, vel etiam omnino credas, eum uſurum medio ſuperſtitioſo, adhuc te ejus opera uti poſſe affirmant *Sanchez, Leſſ. Suarez Sporer cum Caſtropalao punct.* 12. tum quia in dubio nemo præſumitur malus, tum quia ex gravi cauſa petitur aliquid, quod licite, & ſine peccato præſtari poteſt, poteſt enim, ut ſupponitur, curare medio naturali, & patet a pari in petitione mutui ab uſurario, ſed melius contradicunt *Cajetan. Vviggers apud La Croix num.* 44. quia hoc eſſet petere, vel admittere beneficium a dæmone, & cum eo habere commercium, vel ſaltem ſe hujus periculo ſcienter exponere, quod non tenet de accipiente mutuum ab uſurario, in dubio, an magus, vel ſaga habeat medium naturale curandi, vel tollendi maleficium, examinandi erunt ſuper medio adhibendo, ſi modum curandi edicere nolint, præſumendum eſt de medio magico, vel ſuperſtitioſo, adeoque tunc eorum opera nullatenus eſt adhibenda, quia intrinſece malum eſt petere commercium dæmonis, ejuſque beneficio velle ſanari. 7.
Si maleficus maleficia poſita ſine novo ma- 14
leficio tollere poſſit, ad hoc tenetur ac cogi poteſt, & debet, ſecus ſi opus ſit novo maleficio, quale cenſetur eſſe, ſi morbus, vel febris ab homine transferatur in canem, cattum, vel alium hominem, aut ſi pro recuperando butyro, vel lacte magice ſubtracto, lac coquatur ad ignem, dolore tamdiu in ſagam tranſlato, uſque dum maleficium tollat, aut ſi ſpeculum magicum inſpiciatur, ad dignoſcendum furem, adulterum, &c. Licite autem maleficia tolluntur, removendo ſigna magica, ſive per magum ipſum, ſive per quemvis alium, v.g. dæmon homines, vel animalia intoxicavit ad poſitionem ollæ plenæ intextis capillis, oſſibus murium, ſerpentum, &c. quilibet ejuſmodi ſignum auferre poteſt, imo ex charitate tenetur, ſi commode poſſit. Item licite removetur conditio, ſine qua non perſiſtit, aut perdurat maleficium. v. gr. ſolet diabolus cum mago, vel ſaga paciſci, inficiam, quem tu incantaveris, inſufflaveris, tetigeris, &c. niſi mox ipſe ſe cruce ſignet, aqua lavet, repercutiat, aut eo die pultem comedat, licitum erit tunc ſe cruce ſignare, repercutere, lavare, pultem comedere, quia hoc non eſt ponere ſignum magicum, ſed impedire per medium de ſe non malum: hac ratione judices jubent magos exui, radi, lavari, ne ad tormenta inſenſibiles, aut plane muti reddantur, *Sanchez, Suar. Sair. Sporer loc. cit.* 8. Qui 15
impetravit per magiam, vel ſuperſtitionem aliquid a dæmone, ſi illa res de ſe ſit bona, v. g. ſanitas, ſcientia, pecunia, (intellige non adulterina, vel furto a dæmone ablata) licite iis uti poteſt, quamvis enim graviſſime peccaverit ea ope dæmonis impetrando, tamen rei impetratæ uſus de ſe malus non eſt, *Delrio, Victoria, Sanchez cap.* 41. *num.* 1. 9. Religioni pariter 16
opponitur *tentatio* Dei, quæ definitur, quod ſit dictum, vel factum, quo quis vult experiri, an Deus habeat hanc, vel illam

Digitized by Google

illam perfectionem, aut ſit omnipotens, omniſcius, miſericors. Alia eſt Dei *tentatio formalis*, qua quis dubitans de aliqua Dei perfectione, eamdem vult experiri, ut ſi quis nolit dolere, aut confiteri peccata, volens videre, an Deus non ſit ſalvaturus abſque his, hæc tentatio Dei formalis ſemper eſt peccatum mortale, opponiturque fidei, quatenus de perfectione Dei dubitat, ſpei, quatenus præſumit, Religioni ſpecialiter, quatenus irreverenter explorare vult aliquod Dei attributum. Alia eſt tentatio Dei interpretativa, cum quis, etſi actu non dubitet de perfectione aliqua Divina, nec expreſſe intendat de Deo ſumere experimentum, tamen aliquid agit, quod ex ſe refertur ad ſumendum de Deo experimentum, ut ſi quis in lethali morbo reſpuat omnem medicinam commode parabilem, ſperetque a Deo miraculoſe ſanari, aut ſi ex ſpe auxilii extraordinarii ſe temere conjiciat in periculum, v. g. in aquas, in conflictum, e quibus liberari non poſſit, niſi a ſolo Deo, *Sanct. Thom. quæſt.* 97. *art.* 8. *& ibi Cajet. Valent. Leſſ. cap.* 45. *dub.* 1. ſit tamen ſæpe venialis, non tantum ex imperfectione actus, ob indeliberationem, ſimplicitatem, ignorantiam, ſed etiam ex levitate materiæ, ut ſi quis in levi morbo reſpuat medicinam, confidens a Deo ſanitatem conſequi ex generali providentia nullo petito miraculo, *Tolet. Sair. Leſſ. Sanch. Sporer. loc. cit.* Nec ſemper malum eſt petere miraculum, ſed aliquando eſt actus ſpei, & fiduciæ, ſi nempe id neceſſitas propriæ, vel alienæ ſalutis exigat, ut ſi quis oret miraculoſe inſtrui in fide, eo quod aliam inſtructio-
17 nem habere non poſſit. 10. Maledicta ſeu
imprecationes (de quibus *Vid. caſ.* 17. *num.* 16.) in homines, jumenta, aut alias creaturas abſque ſpeciali ordine, vel relatione ad Deum non ſunt propriè blaſphemiæ, maledicta in Sanctos, Sacramenta, vel res ſacras indubie ſunt blaſphemiæ, & quidem probabiliter ejuſdem ſpeciei cum blaſphemiis in Deum, *Cajet. Bannes, Arrag. Bonacina, Sanchez cap.* 31. *a nu.* 31. Blaſphemia tamen ſæpe habet adjunctas alias malitiæ ſpecies, ut ſi fiat ex odio Dei, vel proximi, ex deſperatione, ex errore, vel voluntario dubio in fide, quæ omnia ſpecialiter in Confeſſione exprimenda ſunt, & quidem blaſphemia hæretica cum errore in fide eſt reſervata in Bulla Cœnæ, qui ex conſuetudine blaſphema verba proferre ſolent, quamvis id non faciant cum plena advertentia ad malitiam, tamen ſub mortali tenentur conſuetudinem corrigere, vel non erunt abſolvendi, quia ejuſmodi verba ſunt Deo valde injurioſa, & ſcandaloſa, *Leſſ. lib.* 2. *de juſtit. c.* 45. *dub.* 5. *n.* 30. 11. Abuti verbis Sacræ Scripturæ ad res turpes, vel profanas cum contemptu ſemper eſt mortale peccatum contra reverentiam rebus ſacris debitam, uti ad res honeſtas, vel profanas facetias, ſi abſit contemptus, neque tam ſæpe fiat, ut cenſeatur eſſe contemptus, eſt tantum veniale, *Tamb. Gobat, La Croix num.* 250.
12. Circa adjurationem dæmonis tenenda 18
ſunt ſeqq. 1. Si fiat in ordine ad habendum ejus auxilium, vel familiaritatem, per ſe patet, eſſe magiam, ſi autem adjuratio, Græce exorciſmus, fiat in ordine ad dæmonem in nomine veri Dei expellendum, eſt licita, quoad modum requiritur, ut fiat imperative, verbi gratia exi, mando, ut facias, &c. ſi fiat deprecative, verbi gratia rogo, ut facias, fac mihi hanc gratiam, niſi ignorantia excuſet, erit mortale, quia deprecatio præſefert humilitatem, ſubmiſſionem, aut amicitiam, quæ ad dæmonem habere mortale eſt, *S. Th.* 2. 2. *quæſt.* 90. *art.* 2. *& ibi Cajet. Leſſ. cap.* 42. *dub.* 13. *a num.* 70. 2. Adjurans licite interrogat ea, quæ ad dæmonis ejectionem ſunt neceſſaria, longos, curioſos, & inutiles ſermones cum eo miſcere eſt mortale, unam alteramve indifferentem quæſtionem facere ob parvitatem materiæ veniale, reputant *Silveſt. Cajet. Leſſ. loc. cit. Sanch. in dec. lib.* 2. *cap.* 42. *nu.* 25. *Tamb. lib.* 3. *cap.* 8. §. 2. *cont. Caſtropalao. Dices* 1. Loqui deprecative cum dæmone eſt mortale, ſed interrogare curioſa, vel ſemel, eſt deprecative loqui: ergo. 2. Eſt communicare cum dæmone, ejuſque opera uti ad ſcienda incognita. 3. Quidquid facit dæmon, facit ex graviſſimo Dei & hominum odio: ergo ſine juſta cauſa non poſſum eum interrogare, ſic enim facio, ut de novo aliquid dicat ex Dei, & hominum odio. Reſpond. Ad 1. N. Min. Interrogare ſimpliciter eſt tantum exponere ſuum deſiderium ſciendi, non autem humiliter deprecari, poteſtque fieri imperative: *Mando, ut dicas.* Ad 2. Illa communi-

Digitized by Google

municatio eſt tantum mortalis, ex qua prudenter præſumor, velle habere amicitiam, & ſocietatem cum dæmone, quod ex una, vel altera quæſtione judicari non poteſt. Ad 3. Dæmon ſemper eſt in habituali, & actuali odio Dei, quod per interrogationem curioſam non augeo, vel renovo. 3. Exorciſta concedere non poteſt, ut dæmon in alium hominem, etiam indeterminatum, ingrediatur, quia quilibet habet jus, ut ab hoc hoſte non inſideatur, aliud eſt de beſtia, quæ diabolo concedi poſſet, ſi non eſſet alius (quod raro contingit) eum expellendi modus, cum enim obſeſſus ſit quaſi in extremo malo, alter rationabiliter invitus eſſe non poteſt, ut beſtiam ſuam pro proximi ſalute corporis forſan, & animæ impendam. 4. Parochus eſt obligatus ex juſtitia, & in ejus defectu alii Sacerdotes ex charitate obſeſſum exorcizare, ſi ſit ſpes diabolum expellendi. 5. Laicus ſolemniter exorcizans non peccat ſaltem mortaliter, ſi ſit homo intelligens, & pius, nec adſit Clericus, qui velit, & poſſit, abſitque ſcandalum, quod abeſſe credo, ſi dicat aſtantibus, id in tali caſu ex charitate proximi eſſe licitum. Ratio eſt, quia laicus licite facit officium Acolythi in ſerviendo Miſſæ ſolemni: ergo & officium Exorciſtæ, item in neceſſitate licite baptizat, accedit, quod omnis homo baptizatus, præſertim exiſtens in ſtatu gratiæ, habeat ſpecialem vim in dæmones, DD. cit.

CASUS LXVI.

De Simonia.

Tilmon Clericus dubitat, an ſimoniæ ejuſque pœnis ſit obnoxius. 1. Quia ficte promiſit temporale pro ſpirituali. 2. Commutavit ſpirituale pro ſpirituali. 3. Emit ſacellum deſtructum, calicem conſecratum, quem pro pretio elocat. 4. Dedit aliquid gratis, ſed ea intentione, ut ex gratitudine reddatur ſpirituale. 5. Emit SS. reliquias, Officium Sacriſtæ, &c. 6. Servit Epiſcopo ex ſpe beneficii, frequentat chorum propter præſentias. 7. Reſignat beneficium Cajo, confidens, quod hic iterum ſibi, vel amico ſit reſignaturus. 8. Super dote Novitiorum & conviviis paciſcitur, nepotem in ſtudiis alit, ea conditione, ut Religioſus fiat. 9. Theologiam & Catecheſin erga pretium tradit, Magiſterium, & Cathedram emit. 10. Sacramenta, etſi ſit ſatis dives, nonniſi erga pecuniam adminiſtrat, & pro majore labore plus exigit. 11. Pueros muneribus ad Religionem, & Superiores ad eorum admiſſionem allicit. 12. Aliquid exigit pro diſpenſatione, ejus omiſſione vel executione. 13. Pro dimiſſorialibus pro approbatione, pro ſententia in cauſa Eccleſiaſtica. 14. Pro obtinenda Romæ gratia, vel juſtitia, pro habita viſitatione. 15. Pro ſepultura. 16. Pro jure Patronatus, decimarum. 17. Pro jure ad fructus beneficii, item pro eo, ut duo Religioſi ſibi invicem dent vota ad Prioratum vel Provincialatum. 18. In reſignatione ſibi privatim penſiones reſervat, vel redimit. 19. Aliquid dat pro recommendatione, pro faciliori aditu ad collatorem, vel ut ſibi ſtatim ſignificentur beneficia vacantia. 20. Dat Cajo beneficium, ut ſe, & nepotem ex eo alat ejus debita ſolvat. 21. Mutuum a collatore ſuſcipit, ut timore amittendi debiti beneficium conferat. 22. Ab Epiſcopo beneficium acceptat, cum pacto inſtruendi ejus conſanguineam. 23. Cajo non vult conferre beneficium, niſi rogetur a Titio, quem ſibi vult habere obligatum. 24. Promittit Titio mille Miſſas, vel reparare Eccleſiam, aut dare votum ad Paſtoratum, ut ſibi det votum ad Decanatum. 25. Dat temporale, ut alteri ſit motivum conferendi ſpirituale. 26. Dat bona ſua Eccleſiæ eo pacto, ut frater recipiatur in Canonicum. 27. Certat cum collatore, quod ſibi beneficium non ſit collaturus. 28. Dicit Cajo: Do vel dabo tibi beneficium, qui reſpondet: Accepto & do in gratiarum actionem mille aureos, vel: Da beneficium, ero gratus. 29. Poſtquam alius patrono hæretico pecuniam pro beneficio obtulit, ipſe plus offert. 30. Fratri ſuo emit titulum Ordinationis in menſa Abbatis. 31. In his excuſat ſe per conſuetudinem, vel ſaltem dubitat, an ſimoniam admiſerit. 32. Dat pecuniam vel beneficium Cajo, ut a lite ſibi ſuper beneficio intentata deſiſtat, vel ſibi debitum ſolvat. 33. Dat aliquid pro confirmatione vel poſſeſſione. 34. Vel ut apud confirmantem non denigretur. 35. Putat ſe non obligari ante ſententiam, reſtituere beneficium ſimoniacum, aut ejus fructus, tum quia ſimonia eſt tantum Eccleſiaſtica, vel confidentialis, tum quia non eſt completa, aut eſt ficta, vel mentalis, aut beneficium dimittere non poteſt ſine infamia, vel gravi damno. 36. Quia ſimo-

Digitized by Google

ſimonia commiſſa eſt a tertio, & ipſe tantum
ſolvit munus a tertio promiſſum. 37. *Tan-*
dem a ſimonia petit abſolvi per Epiſcopum
vel Religioſum Mendicantem. 38. *Fructus,*
& munera accepta reſtituit Eccleſiæ, pau-
peribus, vel danti. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid eſt ſimonia.

1 Reſp. Eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel
vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali
annexum, *S. Th.* 2. 2. *q.* 100. *ar.* 1. Malitia
igitur ſimoniæ conſiſtit in hoc, quod res
ſpiritualis æſtimetur tamquam aliquid æqua-
bile, vel commutabile cum re temporali,
quæ eſt magna in Deum, & res ſacras ir-
reverentia: ſi quis ficte ſine animo ſe ob-
ligandi, vel implendi promittat temporale
dare pro ſpirituali, vel contra, proprie non
committit ſimoniam, nequidem mentalem,
cum nihil det, neque intendat dare, vel
commutare temporale pro ſpirituali, hinc
nec pœnas incurrit, *Cajetan. Sot. Pyrrh.*
lib. 5. *tr.* 3. *n.* 9. *& ibid. Vvieſtner n.* 18.
peccat tamen mortaliter, eſt enim gravis
irreverentia, ita abuti rebus ſacris men-
tiendo, & inducendo ad crimen ſimoniæ,
quod credit alterum committere, de cete-
ro ad ſimoniam tria requiruntur. 1. *Ma-*
teria ſpiritualis, hoc eſt, ex ſe, aut ex in-
ſtitutione Divina, vel Eccleſiæ ad finem
ſupernaturalem ordinata, ut gratia, Sacra-
menta, ſacræ reliquiæ, ſacræ cæremoniæ,
orationes privatæ, & publicæ, omnis actus
juriſdictionis Eccleſiaſticæ, ut diſpenſatio
in votis, juramentis, aut impedimentis Ec-
cleſiaſticis, abſolutio a peccatis, & cenſu-
ris, collatio indulgentiarum, officii, bene-
ficii vel dignitatis Eccleſiaſticæ, item om-
nia his annexa, ut jus Patronatus, jus de-
cimandi, jus ad reditus beneficii, denique
omnia vaſa, & paramenta ſacra, qua ta-
lia, res ab Eccleſia benedictæ, &c. 2. *Re-*
2 *quiritur pretium temporale*, ſive pecunia,
ſive quodcumque aliud per modum pretii
æquiparatum rei ſacræ, unde extra mate-
riam beneficiorum non eſt ſimonia, dare
rem ſpiritualem pro ſpirituali, Reliquias
pro Reliquiis, Calicem pro Ciborio, Miſſas
pro eleemoſynis vel orationibus, *Gonzal.*
Chockier, Laym. Lauren. lib. 3. *qu.* 90.
quia nulla eſt irreverentia, ſi una res ſpi-
ritualis commutetur cum alia, vel conſti-
tuatur quaſi pretium alterius, imo poteſt
exceſſus valoris materialis unius compenſa-
ri per pecuniam, ut cum calix mutatur
cum calice, Eccleſia cum Eccleſia, *cap. ad*
quæſtiones de rerum permut. Haunol. de juſtit.
tom. 6. *tr.* 2. *n.* 568. Dixi: *Extra materiam*
beneficiorum, nam omnis contractus circa be-
neficia iiſque annexa initus ſine auctoritate
Superiorum eſt ſimonia ſaltem juris Eccleſia-
ſtici, velut permutare beneficia auctoritate
propria, aut in iis conſtituere penſiones, ut la-
tius dicam *q.* 10. Neque eſt ſimonia, dare 3
rem temporalem pro ſpirituali materiali tan-
tum, ut pecuniam pro calice conſecrato,
pro Agnis Dei, pro veſtibus ſacris, oleo &
pane benedicto, Eccleſiis, Sacellis, loco ſe-
pulturæ, &c. modo carius non vendantur
ratione conſecrationis, quia tunc non ven-
ditur ipſa conſecratio, ſed materia ſola, au-
rum, fundus, &c. De Eccleſia quidem di-
citur *cap. querelam, de ſim. quod nec emi,*
nec redimi poſſit, ſed *d. c.* loquitur de ven-
ditione Eccleſiæ Regularis ſine conſenſu Ca-
pituli, & ea conſtitutio contraria praxi abro-
gata eſt: notandum etiam, quod prædicta
ad uſus ſacros integra vendi poſſint; ut ven-
dantur ad uſus profanos, debent prius con-
fringi, ut amittant conſecrationem, imo li-
gna, & lapides Eccleſiæ etiam deſtructæ ſi-
ne licentia Superiorum vendi prohibentur,
Silveſt. V. Simonia q. 12. *Valent. Soto, Nav.*
c. 23. *n.* 108. neque poteſt veſtis, calix, vel
alia res ſacra erga pretium elocari, quia
hoc eſſet vendere uſum rei ſacræ, *Suar. lib.*
4. *de ſim. c.* 14. *Engel. lib.* 5. *tr.* 3. *n.* 18. 3.
Ad ſimoniam requiritur, ut detur aliquid ex 4
pacto in-vel explicito, nam ex mera libe-
ralitate, vel gratitudine aliquid dare, vel
recipere, non eſt ſimonia: pactum explici-
tum eſt, in quod partes expreſſe conſen-
tiunt, v. gr. do beneficium, ut des pecu-
niam, ut remittas debitum, ut des mutuo,
ut concedas uſum domus, &c. & hoc vocatur
munus a manu. Vel; Do beneficium, ut mi-
hi ſervias, cauſam meam evincas, & vocatur
munus ab obſequio. Vel: Procurabo benefi-
cium, ſi me laudes, recommendes, & dicitur
munus a lingua. Pactum implicitum eſt, cum
partes quidem expreſſe non conveniunt, ex
circumſtantiis tamen ſatis intelligitur, quod
dans ſpirituale velit obligare ad retribuendum
temporale, vel econtra, ut ſi dicas: Da be-
neficium, ero tibi gratus, ſubintelligendo,
per temporale, ut hodiedum plerumq; ſubin-
telligitur, nam ſi non retribuas, communiter
haberis ingratus. Quod ſi nullum pactum in-
terveniat, adhuc poterit eſſe ſimonia mentalis

puta ſi detur temporale, ut ſit finis, vel motivum conferendi ſpirituale, vel detur ſpirituale ea intentione, ut alter obligetur dare temporale, non ex juſtitia, ſed ex gratitudine, aut benevolentia, tunc enim etſi ſignate tantum aliquid intendatur, vel petatur ex gratitudine, virtualiter tamen intenditur ut pretium, gratitudo enim non obligat ad aliquid determinate, minus ad aliquid temporale, nam gratitudini ſatisfit ſi pro benefactore oretur, Miſſa legatur, eleemoſyna detur, &c. Hinc Innoc. XI. bene damnavit Prop. 45. *Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tamquam pretium, ſed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut econtra*. Item 46. *Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale, imo etiamſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur quam res ſpiritualis*. Vid. dicend. num. 25.

QUÆR. II. Quotuplex ſit ſimonia?

5 Reſpond. Simonia dividitur. *Primo* in eam, quæ eſt juris divini, & eam, quæ eſt juris humani ſeu Eccleſiaſtici. *Simonia juris Divini* eſt, quæ propter intrinſecam malitiam a Deo prohibetur, ut cum venditur, vel erga temporale quomodocumque commutatur res proprie ſpiritualis, ut Sacramenta, SS. Reliquiæ, Officia ſpiritualia &c. Graviſſima enim eſt irreverentia, ſi res ſpiritualis tam vilis habeatur, ut inſtar mercium, vel rerum temporalium pretio venali exponatur, vel commutetur nec in hoc datur parvitas materiæ, *Navar. Suar. Sanch. lib. 1. in dec. c. 4. num. 1. Vvieſtner l. c. Reiffenſt. lib. 5. tr. 3. n. 11. Simonia juris humani* dicitur, quæ ab Eccleſia ex motivo Religionis prohibetur, ut cum beneficium permutatur, vel reſignatur pro beneficio, de quo *infra q.* 10. aut venditur, vel commutatur res non proprie ſpiritualis, ſed ſpirituali annexa, vel ad eam ordinata, velut officium Sacriſtæ, œconomi, theſaurarii, Advocati Eccleſiæ, organœdi &c. *cap. ſi quis Epiſcopus c. 1. q. 1. cap. ſalvatore c. 1. q. 3.* intellige, ſi exerceri ſoleant per Clericos, ſecus ſi per Laicos, *Silveſt. Suar. c. 25. n. 3. Pyrrh. nu. 121.*

6 *Secundo* dividitur ſimonia in mentalem, conventionalem, realem & confidentialem. *Mentalis* non conſiſtit in nudo propoſito, ſed in actuali collatione rei ſpiritualis, cum voluntate, vel intentione obligandi, aut ſaltem movendi accipientem ad retribuendum aliquod temporale, vel contra, quamvis id exterius non ſignificetur, neque ulla conventio in- vel explicita interveniat, ſed ſola ſpes, aut voluntas aliquod temporale pro ſpirituali tamquam ex debito recipiendi, ut ſi Prælatus beneficium conferat Clerico, ut ideo obligetur, vel moveatur ad ei ſerviendum, aut Clericus ſerviat Epiſcopo ea intentione, ut ei loco mercedis debitæ conferat beneficium, *Valent. Caſtrop. pun. 2. n. 3. Vvieſtner n. 7.* Item ſimonia mentalis eſt, ſi ſpirituale principaliter fiat, vel intendatur propter temporale, aut contra, ut ſi quis Miſſam legat, Sacramenta miniſtret, concionetur, chorum frequentet, propter diſtributiones, vel ſtipendium temporale, in eo ſiſtendo, ſi temporale intendatur velut pretium æquivalens rei ſpirituali, *D. Th. quodl. 8. art. 11. Cardenas 2. criſ. d. 27. c. 5. ar. 2.* & patet ex dictis *n. 5.* Certum eſt, hanc ſimoniam mentalem eſſe peccatum, quia in animo æquiparat, & commutat ſpirituale cum temporali, *Gonzalez, Suar. Laur. l. 5. qu. 71. Simonia conventionalis* eſt externa conventio ſeu pactum in- vel explicitum dandi vel recipiendi aliquid ſpirituale pro temporali, conventione tamen nondum impleta ex utraque parte, eſt gravius peccatum quam pure mentalis.
Simonia realis vocatur, quæ eſt ex utra- 7
que parte completa, ita ut unus tradiderit pecuniam ſaltem ex parte, & alter beneficium. *Simonia confidentialis* eſt, ſi quis ſine expreſſa Papæ licentia alicui procuret beneficium, conferendo, eligendo, præſentando, inſtituendo, confirmando, reſignando, dando in commendam cum certa confidentia, id eſt cum pacto vel quaſi pacto, ut is cui procuratur, illud ipſi vel alteri reſignet, aut penſiones ſolvat, *Eng. n. 32. La Croix l. 3. p. 1. nu. 63.* poteſtque eſſe realis, vel pure mentalis, ut per ſe patet.

QUÆR. III. An ſimonia ſit, pro ingreſ- 8
ſu vel receptione in Religionem accipere vel exigere temporale?

Reſp. 1. Eſt ſimonia juris Divini pro ipſa receptione ad Novitiatum vel Profeſſionem temporale recipere tamquam pretium quia ſicut ſtatus Religioſus, ſic & receptio ad illum eſt aliquid ſpirituale, *S. Th. q. 110. ar. 3.*

Digitized by Google

ar. 3. *& ibi Silv. Suar. l.* 4. *c.* 17. *a n.*4. Idem eſt, ſi Monaſterium alicui perſonæ det quid temporale, eo pacto, ut Monaſterium ingrediatur, quia hoc eſt pretio emere vel conducere alterius miniſterium ſpirituale, *Pyrr. nu.* 61. 2. Licitum eſt in Monaſteriis non ſatis fundatis non tantum acceptare ſponte oblata, ſed etiam aliquid exigere in dotem vel ſuſtentationem perſonæ aſſumendæ, *S. Th. l. c. & ibi Cajet. Silv. Silveſt. March. Engel. n.* 21. *Caſtrop. punct.* 9. *n.* 4. quia ſuſtentatio non eſt aliquid ſpirituale, & ſicut pro Sacramento matrimonii nihil licet exigere, bene autem pro onere ſuſtentandi conjugem, ita & hic, nec obſtat *cap. quoniam de ſim.* ubi tamquam ſimoniacum prohibetur etiam ſub prætextu paupertatis aliquid temporale exigere, nam loquitur tantum de prætextu falſæ paupertatis, quando Monaſterium vere inops non eſt. 3. Si Monaſterium ſit ſatis dotatum, ita ut ex redditibus præhabitis recipiendos commode alere poſſit, eſt ſimonia pro onere ſuſtentandi vel titulo dotis temporale exigere, claret *ex cap. non ſatis, c. veniens, cap. de liſtus de ſimon.* omnes cum *D. Th. in* 4. *diſt.* 5. *q.* 3. *ad* 3. Præcipua difficultas eſt, an ſit ſimonia ſolius juris Eccleſiaſtici, contra quam conſuetudo prævalere poſſit, vel Juris Divini, ut docet *Reiffenſt. a nu.* 170. *cum March. Rodriq.* Idque probari poteſt 1. *ex d. c. quoniam, & extrav.* 1. *de ſim.* ubi contraria conſuetudo dicitur corruptela. 2. Quia Monaſteria opulenta nihil poſſunt exigere titulo neceſſariæ ſuſtentationis, nec eſt alius titulus: ergo exigunt temporale pro ipſa admiſſione, *Silv. ar.*3. *concl.* 5. idque merito præſumitur, ſi aſſumptus nullum aliud talentum Religioni utile afferat præter pecuniam, *Steph. tr.*4. *d.* 11. *n.* 40. 3. In collatione beneficii aliquid exigere pro jure ad fructus, eſt ſimonia juris Divini, quamdiu hoc jus eſt connexum cum officio ſpirituali, ut dicam inf. *n.* 17. Sed jus ad plenam ſuſtentationem in monaſteriis ſatis fundatis eſt connexum cum ſtatu Religioſo non minus quam cum beneficio: ergo. 4. Ab eo qui legitime eſt electus, non poteſt aliquid peti pro confirmatione, quia jus ad eam habet, ſed Religioſus etiam jus habet ad ſuſtentationem: ergo. 5. Talis exactio in Monaſteriis opulentis eſt ſcandaloſa, & retrahit a religione: ergo. Conſuetudo contraria repugnat juri naturali, & Divino. Econtra hanc ſimoniam eſſe tantum juris Eccleſiaſtici, ideoque conſuetudinem contrariam, quæ in Germania paſſim invaluit præſertim pro Monialibus, damnandam non eſſe, docent *Silveſt. Sot. l.* 5. *q.* 6. *ar.* 2. *Arrag. q.* 100. *art.* 3. *Suar. c.* 17. *nu.* 3. *Sporer. n.* 38. *Pyrrh. n.* 59. Rationem dant 1. quia talis conſuetudo ſcitur, & toleratur ab Eccleſia. 2. Non datur temporale pro ipſa receptione, ſed in ſuſtentationem recipiendi, & augmentum perſonarum ac cultus Divini. 3. Ad portanda onera matrimonii carnalis poteſt maritus quantumcumque dives petere ab uxore dotem: ergo & Monaſterium a Religioſo. 4. Monaſterium poſt profeſſionem ſuccedit loco filii & jam tum habet ſpem ſic ſuccedendi: atque illa ſpes eſt pretio æſtimabilis: ergo ejus intuitu aliquid exigi poteſt. Utraque ſententia eſt probabilis, ſed prior videtur juri, & decori religioſo conformior. 5. Si Abbas alat aliquem in ſtudiis ea conditione, ut monaſterium ingrediatur, vel ſi nolit, victum ſolvat, non eſt ſimonia, quia relinquit ei ingreſſum liberum: ſecus ſi eum abſolute obliget, *Suar. Caſtrop. l. c.* contr. *Sanch.* An in luſu liceat exponere Miſſam, Roſarium, vel aliud ſpirituale erga pecuniam, dixi *Caſ.* 59. *n.* 15. 6. Quod attinet ad abuſus, qui fiunt circa apparatus, & ſumptus conviviorum in ſuſceptione, & profeſſione Regularium, & dona, quæ cum exactione pacto in-vel explicito pro veſtiaria, infirmaria, Bibliotheca, &c. abſque vera neceſſitate exiguntur, ea conſuetudo tamquam corruptela reprobatur, *in cit. extrav. Nav. Suar. Pyrrh. nu.* 60. Ratio eſt, quod non ſit titulus ea exigendi, ergo exiguntur pro ipſa receptione ad Ordinem, quæ eſt quid ſpirituale.

QUÆR. IV. An ſit ſimonia, exigere aliquid pro doctione vel magiſterio?

Reſp. 1. Certum eſt, pretium accipi poſſe pro actu docendi ſcientias profanas, Matheſin, Philoſophiam, Juriſprudentiam, imo & Theologiam tam moralem, quam ſpeculativam, quia harum finis eſt, inſtruere intellectum ad cognoſcendas naturaliter veritates Theologicas; Theologia vero myſtica ſeu Aſceſis, Catecheſis, Concio, inſtructio in fide pro pretio fieri non poſſunt, quia ex fine ſuo ordinantur ad 9

excitandos affectus ſupernaturales, ideoque ſunt intrinſece invendibilia, *S. Thom. qu.* 100. *art.* 3. *ad* 2. *& ibi Cajet. Suar. c.* 18. *nu.* 2. 2. Pretium accipi poteſt pro cathedra vel licentia docendi, pro gradu Magiſterii vel Doctoratus, pro reſolutione caſus conſcientiæ, &c. *S. Th. l. c. & ibi Arrag. Suar. l. c. Leur. q.* 83. quia nihil datur pro ſpirituali, ſed pro re vel labore naturali.

QUÆR. V. An aliquid dari vel exigi poſſit pro Sacramentorum adminiſtratione.

10 Reſp. 1. Pro ipſo Sacramento dare pretium, eſt ſimonia juris Divini, quod etiam tenet de Sacramento matrimonii, etſi includat contractum civilem, quia eſt verum Sacramentum, poteſt tamen exigi dos, & quidem eo major, quo major eſt contrahentium inæqualitas, quia ſic nihil petitur pro ipſo Sacramento, *S. Th. Pyrr. n.* 12. *Illſung. t.* 5. *n.* 309. *Vuieſtner. n.* 36 Item poteſt aliquid dari pro redimenda vexa, ſi in neceſſitate Sacramentum injuſte negetur aut tyrannus injuſte detineat Euchariſtiam, SS. Reliquias, &c. quia id non datur ut pretium Sacramenti, vel rei ſacræ, ſed ut a peccato deſiſtat. 2. Certum eſt, pro adminiſtratione Sacramentorum, pro Officio Divino, Litaniis, precibus, ſepultura, aſſiſtentia matrimonii, &c. temporale exigi poſſe, non ut pretium ſed in ſtipendium ſuſtentationis miniſtrorum; nam *dignus eſt operarius mercede ſua*, *Matth.* 10. *Et qui ſervit Altari, æquum eſt, ut vivat de Altari*, 1. *Cor.* 9. Verſ. 13. Nec obſtat, quod Miniſter forte ſit dives, vel aliunde ſuſtentationem habeat; nam hoc per accidens eſt, & debetur ſuſtentatio etiam ex hac actione ſpirituali: non tamen fas eſt Parocho, ob negatum injuſte ſtipendium negare Sacramenta, ſed oportet, ut alia via jus ſuum proſequatur, *c.* 4. 36. *&* 42. *de ſim. Engel. l.* 5. *t.* 3. *n.* 14. *Reiffenſt. nu.* 200. 3. Ratione majoris laboris plus exigi poteſt, non quidem ut pretium, ſi labor actioni ſpirituali ſit intrinſecus, ſed in ſuſtentationem; qui enim plus laborat, majori ſuſtentatione dignus eſt, idque a potiori tenet de labore extrinſeco, ut ſi debeas concionari, dicere Miſſam, ſtatis horis, in loco diſſito, cum cantu, &c. & hæc beneficio tuo annexa non fuerint, numquam tamen plus exigi poterit, quam lex vel conſuetudo permittat, *Guttieretz*, *cont. Sotus*, *Suarez cap.* 21. *numer.* 15.

QUÆR. VI. Utrum ſit ſimonia, aliquid dare vel exigere pro actu virtutis?

Reſp. 1. Affirmative, ſi exigatur temporale ut pretium, ſecus ſi permittente lege vel conſuetudine detur ut ſtipendium ſuſtentationis. 2. Poteſt dari ſpirituale ex ſpe & intentione conſequendi temporale, dummodo temporale non ſit finis principalis, vel econtra; ſic enim habet conſuetudo, ut detur Religioſis aliiſque pauperibus eleemoſyna, ſpe, ab iis obtinendi orationes; & Religioſi offerunt ſæcularibus ſuas preces, & Sacrificia, ſpe conſequendi temporalia; pueris dantur munera, ut alliciantur ad Confeſſionem, Communionem, SS. Ordines Statum Religioſum, &c. hæreticis promittitur matrimonium, ut convertantur, malefico vita, ſi ſiat Catholicus; neque eſt ſimonia, Superioribus vel aliis abſque omni pacto offerre munuſcula, ut facilitetur admiſſio in Religionem, quia id nullo jure prohibitum eſt, & ejuſmodi munuſcula non dantur ut pretium rei ſpiritualis, ſed ut incitamentum ad bonum, *Reiffenſtel. nu.* 89. *Caſtropalao p.* 11. *nu.* 2. *La Croix n.*189. ſi vere dentur cum pacto vel obligatione, erit ſimonia, *Suar. c.* 18. *n.* 16. *Leſſ. c.* 15. *dub.* 12. imo in materia beneficiorum eſt ſimonia, etiamſi abſque omni pacto detur ex ſolo motivo vel fine obtinendi ſpirituale pro temporali, vel contra ut magis explicabitur *n.* 25. 11

QUÆR. VIII. An aliquid dari poſſit pro poteſtate ſpirituali, vel ejus uſu, vel non uſu?

Reſp. 1. Dare pretium pro poteſtate ſpirituali, v. g. excommunicandi, abſolvendi, diſpenſandi, eligendi, præſentandi, aut etiam pro ipſo actu abſolutionis, diſpenſationis, electionis, confirmationis, inſtitutionis, inſtallationis, immiſſionis in beneficium; &c. item pro omiſſione horum actuum eſt ſimonia, quia hæc omnia ſunt quid ſpirituale vel ſpirituali annexum, & ordinantur ad ſalutem animarum. 2. Si indignus abſolvatur propter temporale, ſimonia committitur; nam eſto non vendatur tunc vere abſolutio, quæ nulla eſt, venditur tamen uſus vel potius abuſus poteſtatis ſpiritualis, *Suar. c.* 19. *n.* 2. *Leur. q.* 77. qui etiam dicunt eſſe ſimoniam, ſi Confeſſarius pœnitentem obliget ad dandas ſibi eleemoſynas, quod plerumque ſaltem ſcandaloſum eſt. 3. In diſpenſationibus ſolet aliquid exigi, non in pretium, ſed in multam, vel in ſuſtentationem 12

diſpen-

diſpenſantis aut ejus Officialium, attamen Ordinarii aliique Officiales exequentes diſpenſationem a Sede Apoſt. conceſſam non poſſunt pro examinatione teſtium vel alio labore pecuniam accipere, nequidem in ſuſtentationem, cum id ipſum in litteris commiſſionis ſub excommunicatione reſervata, & nullitate diſpenſationis ſpecialiter interdici ſoleat, *Nav. Caſtrop. p.* 12. *nu.* 12. *Reiffenſt. n.* 217. neque hic excuſare conſuetudinem ex variis declarationibus S. Congreg. docet *Garz. de benef. p.* 8. *c.* 1. *n.* 102. Notario tamen pro examine teſtium, & ſumenda informatione ſuper veritate narratorum in ſupplica permittitur quarta pars ducati, DD. cit. 4. Simonia eſt dare vel accipere
13 pretium pro conſecratione templi, calicis, campanæ, quia hæ actiones ſunt ſpirituales, poſſe tamen ab Epiſcopo quid exigi in agnitionem Superioritatis, docet *Pyrrhing. n.* 34. quid ni pro expenſis itineris, ſi ita habeat conſuetudo. 5. Pro collatione Ordinum vel primæ Tonſuræ, pro dimiſſorialibus, teſtimonialibus citra ſimoniam nihil dari, aut ab Epiſcopo vel ejus miniſtris, etiam ſponte oblatum, acceptari poteſt, nulla conſuetudine etiam immemoriali obſtante, *Trid. ſeſſ.* 21. *c.* 1. *de ref.* permittitur ſoli Notario decima pars aurei, ſi ſalarium non habeat, vel ita permittat conſuetudo uti in his partibus, in quibus Trid. ſecundum illum rigorem non eſſe receptum teſtatur experientia & *La Croix nu.* 167. 6. Similiter tamquam ſimoniacum prohibetur omnis datio vel acceptio munerum, etiam ſponte ſive ante ſive poſt oblatorum intuitu examinis ad Parochiam; ab hac ſimonia *dantes, & acceptantes abſolvi nequeunt, niſi dimiſſis beneficiis, quæ quomodocumque etiam ante obtinebant, & ad alia impoſterum inhabiles reddantur, Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 18. *de refor.* 7. Eſt ſimonia, ſi judex in cauſa Eccleſiaſtica accipiat pretium pro ſententia, quia eſt actus juriſdictionis ſpiritualis; ſi tamen indigeat aſſeſſore, pro eo ſtipendium ſuſtentationis exigere poteſt, *Pyrrh. a n.* 40. *Engel. n.* 20. 8. Bonif. VIII. Greg. XIII. & Alex. VII. in Bulla 19. data 2. Maji anno 1656. ſub excommunicatione, & nullitate gratiæ obtentæ prohibent omnes donationes, promiſſiones, etiam apud mediatos interceſſores vel promotores factas, pro obtinenda pro ſe vel alio juſtitia vel gratia apud S. Sedem, permittunt tamen mercedem convenientem pro labore illis; quibus non incumbit expeditio juſtitiæ vel gratiæ. 9. *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 3. *de ref.* præcipit 14
viſitatoribus Eccleſiaſticis ſub pœna dupli, ne ultra procurationes canonicas, hoc eſt, victum pro ſe, & ſuo moderato comitatu neceſſarium, quidquam, etiam gratuito oblatum, a viſitatis per ſe vel ſuos acceptent, conſuetudine quacumque etiam immemoriali non obſtante, unde inferunt *Barb. Pyrrh. l.* 3. *t.* 39. *n.* 70. *Engel. ibid. n.* 16. *Reiff. n.* 56. viſitatores non poſſe exigere expenſas factas in eundo vel redeundo, in conducendo aut emendo equos, minus æſtimare equos mortuos, veſtes attritas, &c. quia vi Trid. ſolus victus debetur, & quidem tantum ad dies, quibus fit viſitatio; ſed hic rigor non videtur ex toto receptus, quia paſſim videmus a viris doctis, & timoratis exigi expenſas neceſſarias itineris, ne viſitatio iis præter laborem inſuper damnum cauſet, abſterreantque a functione tam ſalutari, neque aliquid petitur pro ipſa viſitatione, quod eſſet ſimoniacum, ſed pro expenſis aut labore, *S. Th. q.* 100. *ar.* 3. *ad* 3.

QUÆR. VIII. An vendi poſſit ſepultura?

Reſp. 1. Jus ſepulturæ in loco ſacro abſ- 15
que ſimonia vendi non poteſt, *cap. quarta & ſeqq. de ſim.* poteſt tamen vendi locus vel fundus, ſicut vendi poteſt calix conſecratus, quantum valet ejus materia, quia ſic non venditur benedictio, nec proprie jus ſepulturæ, ſed illud materiale, ad quod alia ſequuntur. *S. Th. Suar. l. c. Cardenas, Pellizar. de reg. t.* 8. *c.* 5. *n.* 172. 2. Etiam pro actu ſepulturæ pretium exigere eſt ſimoniacum, exigi tamen poteſt, quod vel gratis offertur, vel in ſuſtentationem aut fabricam Eccleſiæ dari conſuevit. Et hac ratione excuſantur, qui plus ab iis petunt, qui honoratiori loco inhumantur, æquum enim videtur, ut tales plus contribuant, non in pretium, ſed ſuſtentationem miniſtrorum, vel fabricam Eccleſiæ, ſi ita conſuetudo habeat, *Arrag. Silv. Plat. Laym. n.* 36. *Caſtrop. p.* 8. *n.* 4. *Pyrrh. n.* 40. qualiter res benedictæ, ut Agnus Dei, veſtes, Eccleſiæ, calices, &c. vendi poſſint, dixi *q.* 1.

QUÆR. IX. An vendi poſſit jus Patronatus, decimarum vel fructus beneficii?

Reſp. 1. Vendere Jus Patronatus ſeorſim 16
eſt ſimonia, at poteſt vendi fundus vel prædium, cui Jus Patronatus annexum eſt modo obinde non augeatur pretium; eſt autem

autem ſuſpicio ideo augeri pretium, & ſimoniam committi, ſi in contractu de eo fiat expreſſa mentio: in dubio præſumitur, quod mentio fiat non ratione venditionis, ſed ut emptor ſciat jura rei venditæ annexa, *Caſtrop. pun.* 14. *n.* 5. *Engel. nu.* 25. *Pyrrh. nu.* 75. 2. Neque vendi poteſt jus directum decimandi, quia eſt ſpirituale, vel ſpirituali antecedenti annexum; poteſt tamen jus decimandi in uno loco permutari cum jure decimandi in alio; certum etiam eſt, ipſos fructus decimarum, frumenta, vina, &c. vendi poſſe, cum nihil ſint ſpirituale, nec de ſe ſpirituali annexum; imo ipſum jus utile decimandi, ſi auctoritate Papæ vel ex conſuetudine ſeparatum ſit a jure directo, quod ſemper manet penes Eccleſiam, illud poterit laicis competere, vendi & emi, *Engel. n.*22. 3. Fructus beneficii vendi, & locari poſſunt etiam ad longum tempus; prohibetur quidem *extrav. ambitioſæ*, ne locentur ultra triennium, ſed nullibi fere id eſt receptum, teſte *Navar. Cajet. Tolet. apud Caſtropalao p.* 13. *n.* 5.

QUÆR. X. Qualiter committatur ſimonia circa beneficia Eccleſiaſtica?

17 Reſp. 1. Certum eſt, beneficium abſque ſimonia vendi, ſeu pro eo pecuniam accipi non poſſe, & quamvis plerique Canoniſtæ cum Julio Claro, Garzia, &c. dicant id eſſe ſimoniam ſolius juris Eccleſiaſtici; Theologi tamen communiter docent, eſſe ſimoniam jure Divino prohibitam, *S. Th. ſup. art.* 4. *in Corp. Suar. Caſtrop. par.* 3. *Pyrrh. n.*75. *La Croix n.* 118. Nam quamvis beneficium includat duo, Officium ſcilicet ſpirituale, & jus ad fructus ſeu emolumenta temporalia; tamen hoc ſecundum jus fundatur in primo, tamquam in primario, eique eſt annexum, & acceſſorium quamdiu ergo a ſuo principali per Papam (cui ſoli hoc competit) ſeparatum non eſt, vendi non poteſt, quin hoc ipſo cenſeatur vendi ipſum principale ſeu Officium ſpirituale; nec obſtat, quod vendi poſſit calix conſecratus quoad materiam, aut fundus, cui annexum eſt Jus Patronatus; nam in his ſpirituale per accidens connexum eſt temporali; tamquam in præſuppoſito, ideoque temporale ſecundum ſuum valorem æſtimari, & vendi poterit abſque hoc, quod cenſeatur vendi ſpirituale; at jus percipiendi fructus e beneficio fundatur in Officio ſpirituali, tamquam in præſuppoſito & principali intuitu, cujus fructus debentur; ideoque dum venditur jus ad fructus, cenſetur & principale vendi, ratione cujus fructus debentur; quæ autem habeant rationem beneficii, & per conſequens ſint materia ſimoniæ Eccleſiaſticæ, dicam *Caſ.* 76. Probabile eſt, Officia Regularium, ut Prioratus, Rectoratus, Provincialatus, &c. hic non venire nomine beneficiorum, ideoque non eſſe ſimoniam ſic paciſci: *Eligi me in Priorem, & eligam te in Provincialem, Barb. Mendo d.* 1. *n.*311. *Sanch. conſ. l.*2. *c.* 3. *d.* 44. quia materia pœnalis, & odioſa tantum extendenda eſt ad beneficia rigoroſe talia: certum tamen eſt, hæc officia eſſe ſpiritualia, ideoque ſi pro iis detur temporale, erit ſimonia juris Divini; idem eſt, ſi temporale detur pro Vicaria vel Commenda ad tempus, Capellania laica, Coadjutoria, &c. nam quamvis hæc non ſint ſtricte beneficia, ideoque ſine ſimonia propria auctoritate permutari, reſignari, &c. poſſint, non tamen vendi; quia continent Officium ſpirituale, pro quo temporale accipere eſt ſimonia juris naturalis, & Divini. 2. Reſignare, permutare bene- 18
ficia auctoritate propria, aut in reſignatione cum auctoritate facta privato pacto conſtituere penſionem, inæqualitatem fructuum pecunia vel aliter compenſare, penſionem conſtitutam redimere ſaltem de ſtylo curiæ; alterum ad portandas omnes expenſas obligare, vel aliud onus extrinſecum reſignationi adjungere, &c. eſt ſimonia juris Eccleſiaſtici, quod prohibet omne pactum privatum circa beneficia, *Rebuſ. Leuren. q.*90. non tamen eſt illicitum aut ſimoniacum ante conſenſum Prælati partes tractare inter ſe de permutatione vel conſtituenda penſione, aut etiam ſe obligare ſub conditione futuri conſenſus, quia ejuſmodi tractatio vel obligatio non eſt perfecta permutatio. *Leſſ. Pariſ. Garz. Chockier de perm. p.* 3. *c.* 7. *Suar. c.* 31. *n.* 7. 3. Dare pe- 19
cuniam, ut quis tibi rogando, ſcribendo, recommendando beneficium impetret, non eſt ſimonia; ſi detur pro labore, damno, aut onere gratitudinis, quod recommendans in ſe ſuſcipit, modo munus non excedat æſtimationem laboris, & damni, *S. Th. l.* 6. *S. Bonav. in* 4. *diſt.* 25. *Soto l.* 9. *q.* 7. *ar.* 3. *Suar. c.* 53. *n.* 17. *Platel. nu.* 888. *Steph. d.* 11. *a n.*38. *Mendo a n.*298. ubi cum aliis dicit,

dicit, non eſſe ſimoniam, ſi pecunia detur pro habendo faciliori aditu ad collatorem, vel ut aſſumatur ad obſequia Epiſcopi, ſicque ejus benevolentiam lucretur, ad accipiendum gratis ab ipſo beneficium, quia hoc eſt tantum remote ſibi per pecuniam ad beneficium viam ſternere; idem tenet, ſi famulo Epiſcopi des pecuniam, ut tibi ſtatim ſignificentur beneficia vacantia, *Viva opuſc. 3. q. 9. ar. 5.* 4. Non eſt ſimonia,
20 alteri dare beneficium, ut ſe honeſte ſuſtentare poſſit, quia ſuſtentatio beneficiato debetur, & eſt finis ſecundarius beneficii, ergo a collatore licite intenditur; ſecus ſi detur ea conditione, ut collatorem vel ejus amicum ſuſtentet aut juvet in ſolvendis debitis, hoc enim eſt onus beneficio extrin-
21 ſecum. 5. Si mutuum ſuſcipias a collatore, ut ille te cogatur eligere vel conferre beneficium, ne alioquin ob tuam impotentiam debitum recipere non poſſit, es ſimoniacus, quia timore injuſto damni temporalis emis votum, alter tamen ſic dando votum non peccat, quia id facit ad redimendam injuſtam vexam, *Leſſ. Layman, Pyrrh. n. 193.* Si bona fide mutuum accepiſti, & alter timore perdendi creditum te ſponte eligat, nec tu nec alter eſt ſimoniacus, quia beneficium dat libere, & ſine pacto, ut moveat te ad faciendum id, ad
22 quod ex juſtitia teneris. 6. Qui acceptat beneficium cum pacto inſtruendi juventutem, vel quia inſtruxit, ſi beneficium ſit loco pretii vel mercedis debitæ, dans & acceptans eſt ſimoniacus, ſecus ſi acceptet beneficium, cui onus docendi auctoritate Superioris eſt adjunctum, colligitur ex *Trid. ſeſſ. 5. c. 5. ſeſſ. 23. c. 18.* 7. Eſt ſimonia, ſi
23 quis Cajo nolit conferre beneficium, niſi rogetur a Titio, quem vult ſibi habere obligatum, quia erga beneficium emit obligationem Titii; ſi tamen id fieret abſque pacto non eſſet ſimonia, *Laym. Pyrrh. n. 138.* 8.
24 Si quis ſe obliget ad dandum mille in uſus pauperum, vel ad legendum mille Miſſas ea conditione, ut alter det vel procuret beneficium, eſt ſimonia, idem tenet, ſi ſic paciſcantur; Da mihi votum, & ego dabo tibi vel tuo conſanguineo votum, quia Eccleſia circa beneficia prohibuit omnes pactiones ſine conſenſu Superiorum, etiam ſpirituale detur pro ſpirituali, v. g. fructus eleemoſynarum aut Miſſarum pro beneficio vel votum pro voto; idem videtur dicendum, ſi quis, ut obtineat beneficium, promittat aliquid dare ad fabricam vel reparationem Eccleſiæ, ut expreſſe habetur *cap. ex multis 1. qu. 3.* non tamen erit ſimonia, ſi illa obligatio ſit beneficio annexa; quia tunc vi talis pacti nullum onus novum imponitur, ſicut ſi ea conditione detur beneficium, ut perſolvat horas Canonicas, legat Miſſas a fundatore impoſitas, &c. 9.
Dare temporale, v. gr. obſequium, pecu- 25
niam, mutuum ea intentione, ut alter ex eo tamquam ex fine ſeu motivo moveatur ad dandum beneficium vel votum, aut e contra, eſt ſimonia ſaltem juris Eccleſiaſtici, patet ex Propoſ. damnatis *ſup. num. 4.* quamvis oppoſitum ante hac docuerint DD. graviſſimi. Ratio eſt, quod ſi temporale ſit motivum dandi ſpirituale, vel contra, tunc temporale ſe habet ut pretium virtuale; cum enim non detur alio motivo vel titulo, datur reipſa pro beneficio: ergo committitur ſimonia, quam etiam admittit, qui recipit temporale, & propter hoc movetur ad dandum beneficium; & ſicut judex, qui ideo fert ſententiam iniquam, quia accepit munera, dicitur vendere juſtitiam, ita ille, qui propter munera confert beneficium, dicitur vendere beneficium, quamvis nullum aliud pactum interveniat, ſi tamen munus temporale ſit exigui momenti, non præſumitur ſimonia, quia tunc retribuens ſpirituale non cenſetur ad hoc fuiſſe motus a munere, nec alter per munus cenſetur movere voluiſſe, *Cardenas, La Croix n. 73.* ſi vero etiam antecedenter detur temporale, non ut alter pro temporali reddat ſpirituale; hoc enim eſſet velle, ut temporale fiat motivum conferendi ſpirituale, quod damnatum eſt; ſed tantum ea intentione, ut conciliet ſibi ejus amicitiam, benevolentiam, vel gratitudinem, ex qua expectatur collatio beneficii, vel aliquid aliud, non eſt ſimonia, quia tunc motivum conferendi beneficium non eſt illud temporale, ſed amicitia, vel gratitudo, cujus occaſionem dedit temporale, *Platel. Pyrrh. n. 125.* & ſi juxta *D. Th. q. 78. ar. 2. ad 3.* non eſt uſura, dare mutuum ad generandam in mutuante obligationem gratitudinis, & intendendo, ut ex illa rependat aliquid, quod ipſi placuerit, ita & hic non erit ſimonia, dare temporale ea intentione, vel ſpe, ut reddatur ſpirituale, vel quid aliud ex mera gratitudine,

Digitized by Google

aut benevolentia ; valde tamen periculo-
ſum erit, tunc aliquid dare , quando agi-
tur de conferendo beneficio; facile enim
ejuſmodi munus fiet motivum collationis,
adeoque pretium virtuale , & emptio im-
plicita rei ſpiritualis, tuncque in foro ex-
terno præſumi intentionem ſimoniacam ,
teſtatur *Pyrrh. loc. cit. Engel. num.* 7. 10.
26 Dare bona ſua Eccleſiæ cum in-vel expli-
cito pacto, ut aſſumatur in Canonicum ,
eſt ſimonia juris Divini, ſecus ſi quis ſim-
pliciter roget, ut aſſumatur, vel bona ſua
det ex mera liberalitate , & devotione ,
etſi Eccleſia ex poſt ipſi , vel ejus liberis
in gratiarum actionem conferat Canonica-
tum, *cap. tua nos* 34. *de ſim.* 11. Qui cer-
27 tat cum collatore vel eo, qui beneficium
procurare poteſt, quod beneficium non ſit
impetraturus , ſimoniam committit ; quia
ſpe lucri virtualiter emit beneficii collatio-
nem, vel procurationem : cum enim in il-
lorum poteſtate ſit beneficium conferre ,
vel procurare, ideoque ſponſionem lucra-
ri, ejuſmodi ſponſio eſt palliata emptio ,
& ſimonia ; nec obſtat, quod in luſu lici-
te exponam Miſſam erga pecuniam ; nam
hoc dato diſparitas eſt, quod ex conceſſio-
ne Eccleſiæ pro Miſſa debeatur ſtipendium
ſuſtentationis , non autem pro collatione
vel procuratione beneficii . 12. Si Cajus li-
28 beraliter dicat, do tibi beneficium , & tu
reſpondeas , accepto , & do in gratiarum
actionem mille aureos , non eſt ſimonia ,
niſi des ut pretium æquivalens beneficio .
Si autem Cajus dicat, dabo tibi beneficium
& tu dicas, dabo tibi mille, ac in animo
ita ſis conſtitutus (uti ordinarie fit) ut
revera non ſis daturus, niſi alter det be-
neficium , es ſimoniacus , quia revera pa-
ciſceris, & promittis virtualiter te daturum
mille ſub conditione , ſi alter permanſerit
in voluntate dandi beneficium , quod pa-
tet eſſe ſimoniam; aliud eſt , ſi ob viſam
in te benevolentiam gratis promittas dare
mille , ſive Cajus ex poſt det , ſive non
det beneficium ; hoc autem raro contin-
get, ſi dicas, confer mihi beneficium, ero
tibi gratus, ſi ſincere procedas , nolens te
vel alterum ad quidquam obligare, non es
ſimoniacus ſpeculative loquendo, in praxi
tamen raro aberit ſimonia, tum quia hæc
verba hodiedum ſignificant determinate pro-
mitti compenſationem temporalem : grati-
tudo autem ad nihil determinate obligat ,
ideoque adeſt implicitum pactum de dando
temporali, & dans plerumque movetur ſpe
temporalis compenſationis, quam ſi non fa-
ciat, dicetur ingratus. 13. An patrono hæ- 29
retico pro impetrando beneficio pecunia li-
cite dari poſſit, non convenit inter DD. in
praxi pro majori conſcientiæ ſecuritate pe-
tenda eſt collatio a Papa , uti & licentia
tranſigendi cum patrono hæretico ſuper fru-
ctibus, quod a potiori tenet in Germania ,
ubi ex tolerantia Eccleſiæ, hæretici tolera-
ti vere retinent jus patronatus: ergo ſi ab
ipſo hæretico immediate pro pecunia acci-
pias beneficium , committis ſimoniam Juris
Divini ; Papa autem ab ipſo jus pro illa vi-
ce tollere , & tibi conferre, inſuperque diſ-
penſare poteſt, ut cum eo agas ſuper fru-
ctibus; ſi tamen patronus hæreticus vellet
beneficium conferre hæretico, vel Catholi-
co indigno, non eſt ſimonia dare pecuniam
ut tibi vel alteri digno indeterminate con-
feratur, tunc enim non intendis tibi emere
beneficium, ſed Eccleſiam, quæ jus habet
ut beneficia conferantur dignis, liberare ab
injuſta vexa ; poſtquam vero unus dignus
pecuniam obtulit pro vexa injuſta , alius
plus offerre non poteſt, quia vexa Eccleſiæ
jam redempta eſt per primum: ergo ſecun-
dus non habet titulum, quo a ſimonia ex-
cuſetur . 14. Emere titulum ordinationis 30
jam conſtitutum, v. g. onus aliquot Miſſa-
rum, cui reſpondet ſtipendium honeſtæ ſu-
ſtentationis, utique ſimonia eſt, quia titu-
lus jam conſtitutus eſt quid ſpirituale, per
conſequens emitur ſpirituale pro tempora-
li, ſi titulus nondum eſt conſtitutus, v. g.
emis ex alterius prædio cenſum annuum
100. Imp. aut emis menſam apud Prælatum
vel Nobilem, ſuper quo cenſu vel menſa
poſtea petis ordinari, non eſt ſimonia : Ra-
tio eſt, quod ille cenſus vel jus menſę, an-
tequam ab Epiſcopo in titulum ordinationis
aſſumantur, ſint quid mere temporale, nul-
li ſpirituali adhuc annexum. 15. Quamvis
nulla conſuetudo excuſare poſſit a ſimonia 31
juris naturalis , & Divini, adeo ut num-
quam liceat dare vel accipere temporale
tamquam pretium pro re ſpirituali, a ſimo-
nia tamen Eccleſiaſtica excuſat conſuetudo
per decem ad minus annos continuata ,
Reiffenſt. Eng. n. 16. Ex hac conſuetudine
licite exigitur ſtipendium pro benedictione
nuptiarum, exequiis, collatione Sacramen-
torum, ut ſup. dictum eſt , 16. In dubio
multo

multo magis in probabilitate, quod ſimonia non intervenerit, potes te judicare innocentem, & ab omni pœna immunem, quia in dubio delictum non præſumitur, & innocentia eſt in poſſeſſione, *Suar. Pyrrh. nu.* 132. etſi forum externum, ſi verba ſint dubia, in odium criminis adeo familiaris ſimoniam præſumat.

QUÆR. XI. Qualiter hic vexa redimi poſſit?

32 Reſp Circa hoc tres aſſignari Regulas. PRIMA: *Non eſt ſimonia, pretio vel aliquo temporali redimere injuſtam vexam circa jus jam quæſitum*, v. g. potes dare pecuniam, ut quis deſiſtat ab iniqua lite circa beneficium jam plene a te obtentum, *S. Thom. q.* 100. *a.* 2. *ad* 5. Ratio eſt, quod tunc non detur pecunia pro re vel jure aliquo ſpirituali, utpote quod jam ſupponitur eſſe acquiſitum, ſed pro tollenda vexa. Requiritur autem, ut vexa ſit injuſta; nam ſi juſte vexeris, v. g. aliquis agit ad te privandum beneficio ob delictum, ſimonia eſt pretio vexam redimere, quia jus tuum tunc non eſt firmum, ſed ob delictum auferibile: ergo redimendo vexam pretio emis tibi jus firmum. Si des aliquid ſpirituale, v. g. reſignas alicui beneficium tenuius, ut ceſſet vexare in pinguiori, iterum es ſimoniacus, quia das ſpirituale pro temporali, ſcilicet pro liberatione ab iniqua vexa, quæ eſt quid temporale, *Pyrrh. nu.* 108. Intellige ſi beneficium des ex pacto, ſecus ſi des mere liberaliter ad emolliendum vexantis animum, ut ab injuſto proceſſu, a ſtruendis inſidiis, ab iniqua vexatione, vel alia vexa deſiſtat, aut ut pecuniam tibi liquido debitam conſequaris, non committis ſimoniam, *Pyrrhing. nu.* 141. quia non das beneficium ex contractu, neque ut aliquid commutabile cum temporali vexa, ſed ut incites ad actum juſtitiæ, & animum vexantis avertas a peccato.

33 SECUNDA REGULA: Si in jure acquirendo inique vexeris ab iis, qui prodeſſe, ſeu jus illud concedere poſſunt, iiſque des aliquod temporale, ut a vexa deſiſtant, ſimoniam committis, *S. Thom. l. c. Soto, Leſſ. Suar. cap.* 50. *num.* 23. *Viva opuſc.* 3. *qu.* 9. *a.* 4. quia deſiſtere a vexa tunc eſt reipſa tibi conferre jus ſpirituale, quod injuſte negabant, adeoque illud jus virtualiter emis: v. g. Epiſcopus tibi legitime præſentato negat inſtitutionem, vel electo confirmationem, quamvis tibi inſtitutio vel confirmatio ex juſtitia ſit debita, tamen non potes dare pretium ei, qui inſtituere vel confirmare detrectat, quia ante inſtitutionem vel confirmationem necdum habes plenum jus, ſed illud tibi emis pecunia, quod eſt ſimoniacum: econtra ſi jam inſtitutus aut confirmatus es, & ſola poſſeſſio tibi injuſte negetur, vel impediatur, hanc vexam pecunia redimere licebit, quia poſſeſſio non eſt ſpiritualis, niſi ratione tituli vel juris, cui annexa eſt: ergo acquiſito jam pleno jure, & titulo non datur pretium pro aliquo ſpirituali, ſed tantum pro tollendo impedimento injuſto poſſeſſionis, quæ conſiſtit in facto temporali, ſicut ſi habeas jus certum decimandi, poſſes aliquid dare, ne impediaris ab actuali decimarum occupatione, *S. Th. a.* 2. *ad* 5. & ibi *Arrag. Vega, Suar. num.* 31. contra Garciam & alios.

TERTIA REGULA, non eſt ſimonia, 34 etiam circa jus beneficii acquirendum, injuſtam vexam pretio redimere ab iis, qui obeſſe poſſunt, non autem prodeſſe ſeu conferre aliquid ad obtinendum beneficium, v. g. aliquis te diffamat, electores aut collatores vi vel fraude impedit, quo minus te eligant, potes dare pretium, ut ceſſet a diffamatione, vi vel fraude, quia hoc eſt tantum redimere famam, & tollere vim ac fraudem, qua ſublata electoribus, & collatoribus adhuc liberum eſt eligere, quem volunt; jam dicta tenent in materia beneficiorum, in qua jura ſtrictius procedunt; nam in aliis rebus ſpiritualibus, ut ſi injuſte negentur Sacramenta, abſolutio a cenſuris, vel aliquis te injuſte velit cenſurare, licite hanc vexam pretio redimis, etiam ab eo, qui prodeſſe, ſeu hæc ſpiritualia conferre poteſt; quia pecunia non datur pro Sacramento ſeu diſpenſatione, ſed ut alium moveas ad explendum ſuum officium, ad quod ex charitate vel juſtitia tenetur, *Gloſſ. in c. ad aureos* 24. *&* *in c. dilectus* 28. *V. reſtituere.*

QUÆR. XII. Quæ ſint pœnæ ſimoniacorum.

Reſp. Sunt ſeqq. 1. Simonia realis in 35 Religionis ingreſſu, in Ordine, & beneficio Eccleſiaſtico admiſſa, tam pro dante quam accipiente, inducit ipſo facto excommunicationem Papæ reſervatam; ſimoniace ordinans inſuper interdicitur ab ingreſſu Eccleſiæ, & ſaltem ad triennium ipſo facto ſuſpenditur a collatione omnium Ordinum,

etiam

etiam primæ Tonſuræ, *c.* 45. *de ſim.* & ordinatus ſuſpenditur ab omni Ordine, uſque dum a Papa abſolvatur, & incurrit privationem omnium of-& beneficiorum, & inhabilitatem ad ea, Siſtus V. in *Bulla* 91. *novum, & ſalutare. Leur. quæſt.* 107. 2. Omnis electio, confirmatio, præſentatio, inſtitutio, etiam ignorante electo vel proviſo, ſimoniace facta, eſt irrita ipſo facto, nullumque jus tribuit, ſed beneficium, & fructus ante ſententiam reſtitui debent, etiamſi crimen ſit occultum, & ſic proviſus ſit inhabilis ad illud beneficium, etiam ex diſpenſatione Epiſcopi obtinendum; aliis tamen beneficiis rite obtentis ipſo jure non privatur, nec ad alia obtinenda ſit inhabilis ante ſententiam judicis, *Extrav.* 2. *de ſim. c.* 23. *&* 26. *eod. Pyrrh. num.* 95. *Engel. num.* 37. *Leur. qu.* 105. 3. Beneficia ſimoniace obtenta vacant ipſo jure, & ſunt reſervata Papæ, *d. extrav.* 2. 4. Pœnæ enumeratæ extenduntur ad ſimoniam confidentialem, etſi ex una tantum parte completam, *Leſſ. c.* 35. *dub.* 26. *Pyrrh. numer.* 115. *Engel. l. c.* & conſtat ex Conſtit. Pii IV. *Romanum*, & S. Pii V. *intolerabilis*. Item probabilius extenduntur ad ſimoniam juris Eccleſiaſtici, quæ in permutationibus, reſignationibus beneficiorum, &c. committitur, *Suar. capit.* 55. *numer.* 19. *Pyrrh. numer.* 155. *Viva opuſc.* 3. *qu. ult. a.* 1. quia cit. Extrav. loquitur de utraque ſimonia juris Divini & Eccleſiaſtici, & ita habet ſtylus curiæ, quamvis oppoſitum, quod docet *Nav. Leſſ. Sanch. Dian. part.* 4. *t* 4. *R.* 155. non ſit improbabile, eo quod ſimonia Eccleſiaſtica non ſit proprie talis, nec in odioſis veniat nomine ſimoniæ; excipitur ſimonia confidentialis, quam jura pœnalia clare exprimunt. 4. Prædictæ juris pœnæ propter nullam ſimoniam ipſo facto incurruntur, niſi in materia Ordinum, beneficiorum, & ingreſſus in Religionem, *Nav. c.* 23. *nu.* 111. *Engel. num.* 35. *Sporer nu n.* 41. imo nec in hac materia (ſi ſimoniam confidentialem excipias) ipſo facto incurruntur, niſi ſimonia ſit realis, & ex utraque parte completa, itaut unus tradiderit pecuniam ſaltem ex parte, & alter rem ſpiritualem, *Nav. Zerol. Gonzal.* & innumeri, quos refert *Garc. de benef. part.* 8. *cap.* 1. *num.* 19. *La Croix numer.* 212. quia ſic habet ſtylus curiæ, & pœnæ ſolum extendendæ ſunt ad ſimoniam perfectam, qualis non eſt, niſi ſit completa; hinc ſi quis promittat temporale pro ſpirituali, vel contra, & poſtea accepto ſpirituali pœnitentia ductus promiſſum non impleat, non incurrit pœnam ſimoniæ realis, neque injuſtitiam committit, cum conventio de dando ſpirituali invalida ſit, *Suar. l. c. Leur. q.* 72. 5. Ficta promiſſio rei temporalis erga ſpiritualem, vel contra, abſque animo obligandi vel implendi, ſicut non eſt vera ſimonia, ſic nec pœnas inducit, ut dixi *qu.* 1. ideoque ex ejuſmodi fictione impetrans beneficium non tenetur illud dimittere; ſimiliter nec ſimonia mentalis pœnas inducit; hinc ſi fingas te ſervitium vel pecuniam dare gratis, cum tamen des principaliter ad obtinendum beneficium; econtra alter eadem intentione abſque omni pacto det beneficium, non teneris beneficium dimittere, *S. Th. loc. cit. Dian. part.* 4. *t.* 4. *R.* 158. & Si ſimoniacus occultus non poſſit dimittere beneficium ſine gravi damno juſti ſtatus vel famæ, poteſt dimiſſionem differre, uſque dum diſpenſationem impetrarit, vel periculum damni ceſſet, *Sanch. Dian. tract.* 5. *R.* 56. quia Eccleſia & leges humanæ non obligant cum tanto incommodo; fructus tamen percepti reſtitui debent, quia plerumque occulte reſtitui poſſunt ſine infamia.

QUÆR. XIII. Quid ſi ſimonia non a beneficiato, ſed a tertio ſit commiſſa?

Reſp. 1. Si electo vel proviſo inſcio pe- 36
cunia ab alio data vel promiſſa ſit, ad malitioſe impediendam ejus electionem vel collationem, valet electio, & collatio; *cap. nobis* 27. *de ſim.* 2. Si a tertio non malitioſe ſed in tui favorem aliquid datum eſt, & tu ignorans vel etiam ſuſpicans, ne aliquid fieret, contradixiſti, poſtea autem depoſita ſuſpicione beneficium bona fide ſuſcepiſti, licet ex poſt certo reſcias, ſimoniam interveniſſe, proviſio non eſt ſimoniaca, nec invalida, *capit. ſicut tuis* 33. *de ſim. La Croix numer.* 207. *Leur. q.* 106. Si vero eventualiter non contradixeris, & te ignorante ſimonia realis, & completa in tui favorem intervenerit, collatio, & proviſio ipſo facto eſt nulla, & beneficium (niſi illud per triennium bona fide poſſederis, vel diſpenſationem obtineas) una cum fructibus adhuc exiſtentibus ante ſententiam reſtituere debes; fructus tamen

tuo

tuo miniſterio correſpondentes velut jura ſtolæ, & præſentias chorales retinere potes, *d. cap. ſicut. Sanctus Thomas loco citato Suarez capit.* 57. *a numer.* 35. *Pyrrh. a numer.* 95. *Reiffenſt. numer.* 278. & certum eſſe dicit *Leur. loco cit.* 3. Si ab initio quidem contradixiſti, ſed ex poſt certioratus de ſimonia, a tertio in tui gratiam commiſſa, beneficium acceptes, collatio eſt nulla, quia cooperaris ſimoniæ cognitæ ſaltem quoad executionem, *Caſtropalao ſup. Suar. num.* 29. Idem eſt, ſi reſciens alium aliquid nomine tuo dediſſe, illud ante impetratum beneficium nefario mediatori refundas, hoc ipſo enim cenſeris conſentire, etſi antea contradixeris, ideoque proviſio eſt nulla: ſi refundas poſt obtentum beneficium, animo ratificandi factum alterius, admittis ſimoniam, etſi ante contradixeris, & juxta *D. Th. Marcb.* &c. collatio iterum eſt nulla, tenerisque beneficium reſignare, quia pecunia data eſt tuo nomine: ergo ſi eam refundas, contractum ſimoniacum comples, & in facto revocas primam contradictionem. Econtra *Suar. Pyrrh. loco cit. Diana part.* 11. *tit.* 5. *R.* 16. probabiliter dicunt, collationem non eſſe ipſo facto nullam, & beneficium retineri poſſe, uſque dum a judice tollatur, quia ut ſupponitur, contradixiſti, & bona fide acceptaſti beneficium: ergo collatio fuit valida, & completa, & ſemel valida per ſubſequens factum ſimoniacum invalidari non potuit. 4. Si poſt collationem pecuniam refundas, non animo approbandi factum, ſed ne dicaris ingratus, nec alter propter te patiatur damnum, non erit ſimonia, neque ideo beneficio privari poteris, quia hoc malum non eſt, ſicut malum non eſt, ſi pater ſolvat debita filii male contracta, DD. citt.

QUÆR. XIV. Quinam a dictis pœnis abſolvere poſſint?

37 Reſp. 1. Per ſe abſolvere poteſt ſolus Papa, *extrav.* 1. *&* 2. *de ſim.* ex ſpeciali tamen privilegio ab excommunicatione abſolvere poſſunt Epiſcopi, & Religioſi Mendicantes, ac cum iis participantes, utpote quibus conceſſum eſt abſolvere ab omnibus caſibus extra Bullam Cœnæ Papæ reſervatis, modo res non ſit publica, & ad forum contentioſum deducta, *Trid. ſeſſ.* 24. *capit.* 6. *de reſor. Suar. cap.* 61. *num.* 4. *Caſtropal. part.* 8. *num.* 2. *Pyrrh. num.* 72. *Reiffenſt. num.* 333. 2. Si beneficiatus invincibiliter ignoravit, beneficium ſimoniace a ſe fuiſſe obtentum, diſpenſare poteſt Epiſcopus, ut illud poſtquam libere reſignavit, retineat, vel potius de novo acquirat, ſi beneficium ſit ſimplex; ſi vero ſit curatum, dignitas, vel Prælatura non poteſt diſpenſante Epiſcopo illud retinere, aut de novo acquirere, niſi poſtquam collatum alteri denuo vacaverit, DD. cit. imo & hic poſſe diſpenſare Epiſcopum, quamdiu electio, vel collatio per ſententiam non fuit reprobata, docet *Reiffenſt. a nu.* 336. 3. Si quis ſciens, vel contentiens beneficium qualecumque ſimoniace obtinuit, Epiſcopus nec pro foro in- nec pro externo diſpenſare poteſt, ut talis illud beneficium vel retineat, vel alia vice acquirat, etiamſi ſimonia ſit occulta, pro quo *Farinac.* adducit declarationem Cardinalium *tit.* 4. *deciſ. Rotæ fol.* 77. 4. Si ſimonia ſit publica, adeoque neceſſaria diſpenſatio, pro foro externo recurrendum eſt ad Datariam Apoſtolicam, & ſupplica conſignanda eſt ſupremo Datario, ſi occulta, recurrendum ad pœnitentiariam, ſeu ſummum pœnitentiarium; attamen teſtatur *Corradus apud Reiffenſt. numer.* 343. Papam rariſſime, & non niſi ex cauſis graviſſimis in ſimonia formali diſpenſare.

QUÆR. XV. Quid circa reſtitutionem rei ſimoniacæ?

Reſp. Seqq. 1. Nihil ſpirituale ſimoniace 38
acceptum præter beneficium eſt reſtituendum, quia cetera, vel reſtitui non poſſunt, vel non ſunt reſtituenda ante ſententiam, eo quod canones tantum mandent reſtitutionem beneficii, *Leſſ. leg.* 1. *cap.* 35. *dub.* 29. *Suar. cap.* 59. *a num.* 28. 2. Pretium, & quodvis temporale acceptum pro re mere ſpirituali, quæ nullum jus aut commodum temporale adjunctum habet, ex jure naturali ante omnem judicis ſententiam reſtituendum eſt, quia res mere ſpiritualis, verbi gratia Sacramentum, conſecratio, benedictio, &c. non eſt pretio æſtimabilis, ſeu vendibilis, & miniſtri Eccleſiæ non ſunt domini, ſed tantum diſpenſatores ejuſmodi rerum, ideoque venderent rem non ſuam, & intrinſece invendibilem, ſed pro re non ſua, & invendibili non poteſt juſte accipi, & retineri pretium: ergo. 3. Si vendatur res non mere ſpiritualis, verb. gr. calix conſecratus, ca-

ſtrum,

Digitized by Google

ſtrum, cui annexum eſt jus Patronatus, quod accipitur pro materia, vel fundo, retineri poteſt; ſi vero calix propter conſecrationem, vel caſtrum propter annexum Jus Patronatus carius venditur, pretium correſpondens conſecrationi, vel Juri Patronatus ante ſententiam reſtitui debet, quia accipitur pro ſpirituali, quod eſt invendibile, *La Croix nu.* 242. 4. Quamvis beneficium Eccleſiaſticum non ſit mere ſpirituale, ſed annexa habeat emolumenta temporalia, pretium tamen pro beneficio acceptum ante ſententiam reſtitui debet ſaltem ex jure poſitivo, *cap. de hoc* 11. *de ſim. Nav. man. cap.* 17. *nu.* 23. *Laym. capit. ult. num.* 83. & in hoc convenire omnes dicit *Moya tit. 6. diſt.* 4. *quaſt.* 7. 5. Pretium aut munus ſimoniacum pro beneficio acceptum non danti, ſed Eccleſiæ, in qua eſt beneficium, reſtitui debet, *cap.* 11. *de ſim.* aut pauperibus ſaltem, ſi ita habeat conſuetudo, *S. Th. quæſt.* 110. *a.* 6. *ad* 3. *Caſtropalao par.* 26. *numer.* 5. *Pyrrh. num.* 182. quod tamen alii probabiliſſime intelligunt poſt ſententiam judicis; nam ante ſententiam ſtandum eſt juri naturali, quod exigit, reſtitutionem fieri parti læſæ, ſeu ipſi danti pretium, niſi ipſe ſponte remittat, aut ex jure clare monſtretur, ipſum ante ſententiam jure ſuo eſſe privatum, quod monſtrari non poteſt, *Sotus, Bann. Arrag. apud Caſtropalao loc. cit. Moya num.* 13. *Laym. a numer.* 79. *Sporer. num.* 51. quod ſi pactum ſit reſciſſum ante collationem beneficii, certum eſt, pretium debere reſtitui illi, qui dedit, quia ob contractum, & ſimoniam non completam pœnas non incurrit: ergo nec pretio ſuo privandus eſt.

CASUS LXVII.

De Juramento.

URias jurato aſſerit leve mendacium, jurato promiſſa ex parte levi non implet, 1. 2. *Jurat ſine cauſa*, 3. *Semi-deliberate abſque animo jurandi*, 4. *Implendi vel ſe obligandi*, 5. 6. *Indifferentia*, 7. *Jurat, ſe tale peccatum admiſſurum, vel admiſiſſe*, 8. *Jurat variis formulis*, 9. *Per falſos deos, per fidem Lutheri*, 10. *Per ſanguinem Chriſti, per exiſtentiam Dei*, 11. *Per fidem Catholicam, per Sacerdotium*, 12. *Per verba dubia*, 13. *Exigit juramentum ab eo, quem ſcit pejeraturum ſaltem materialiter*, 14. *Conſuetudinem jurandi non emendat*, 15. *Jurat æquivoce*, 16. *Jurat hanc rem tali pretio dari non poſſe*, 17. *Jurato promittit ſub conditione turpi*, 18. *Jurato promittit matrimonium Cajæ, & Titiæ, & tamen Caja mortua non ducit Titiam*, 19. *Hæres non ſolvit juramenta defuncti*, 20. *Quia ſolutio eſt ſecundum quid impoſſibilis, vel valde di cilis*, 21. *Fratri jurat, quod velit fieri monachus, ibid. Tandem a patre, Principe, vel Epiſcopo petit juramenta relaxari, etſi juraverit non petere relaxationem.*

Poſt examinata vitia Religioni oppoſita occurrunt ea, quæ ex virtute Religionis ſervanda ſunt, veluti juramenta, votum, recitatio Horarum Canonicarum, &c. In præſenti agendum eſt de juramento. Itaque

QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit juramentum?

Reſp. 1. Juramentum eſt invocatio Divini Nominis, vel teſtimonii ad fidem dictis, vel promiſſis faciendam; poteſt autem hæc invocatio fieri, vel per ſimplicem conteſtationem, ſeu invocationem, ut: *Deus ſit mihi teſtis, quam vere Deus vivit*: vel etiam per verba execratoria aut imprecatoria, quibus quis ſibi, vel aliis malum imprecatur, niſi res ita ſit, uti juratur; dicendo verb. gr. *Deus me, vel meos puniat, non movear hinc, &c.* 1

Reſp. 2. Dividitur juramentum præcipue in aſſertorium, & promiſſorium. *Per aſſertorium* juramus aliquid ita eſſe, vel non eſſe, prout juratur. *Per promiſſorium* juramus nos aliquid facturos, vel non facturos; in juramento aſſertorio non datur parvitas materiæ; hinc qui ſcienter jurat falſum, ſemper peccat mortaliter, etſi materia ſub juramento aſſerta ſit leviſſima, patet ex Prop. 24. ab Innoc. XI. damnata: *Vocare Deum in teſtem mendacii levis, non eſt tanta irreverentia, propter quam velit aut poſſit damnare hominem*. Ratio eſt, quia Deus ſcienter vocatur in teſtem falſi, quæ eſt magna in Deum irreverentia. Juramentum promiſſorium in executione admittit parvitatem materiæ; hinc ſi jures, te Petro daturum 8. ſolidos, ſi ex poſt des tantum ſeptem, non peccas mortaliter, ſed tantum venialiter, *Sanct. Thom.* 2

Thom. 2. 2. *quæſt.* 110. *art.* 3. *ad* 5. *D. Ant. Navar. Suar. Sanch.* in *deciſ. l.* 3. *cap.* 4. *numer.* contra *Cajet. Valent. Bonacin. Herman.* &c. quia tunc non facis Deum teſtem falſi formalis, ut contendunt Adv. ſed tantum falſi materialis; nam dum actu jurabas, habebas animum te obligandi ad 8. & implendi promiſſum, ut ſuppono, quod autem ex poſt non impleas, hoc tunc ignorabas, ergo tantum ſumpſiſti Deum in teſtem falſitatis ignoratæ, adeoque materialis, quod ſecundum ſe præciſe non eſt irreverentia, ut patet in eo, qui ignoranter falſum jurat. *Dices:* Tu juraſti dare 8. ſolidos, ergo ſi des tantum ſeptem, ſcienter facies, ut Deus ſumptus fuerit in teſtem, & fidejuſſorem falſi. Reſp. 1. *N. ſeq.* vel *diſt.* facio, ut Deus ſit *ſcienter* ſumptus in teſtem falſi N. ut *ignoranter* ſit ſumptus tranſ. nam cum jurabam, non ſciebam me mutata mente ex poſt non daturum octavum ſolidum. Reſp. 2. *N. ſupp.* Quod in juramento promiſſorio ſumatur Deus in teſtem ipſius executionis a parte rei futuræ, hæc enim ſæpe eſt incerta, ſed in teſtem voluntatis præſentis de exequendo promiſſo, ideoque ſi non adſit iſta voluntas, dum juratur juramentum, erit formaliter falſum, & peccatum mortale. *Inſt.* Juramentum promiſſorium in quantum aſſerit exiſtere voluntatem præſentem aliquid præſtandi in futuro, in tantum eſt aſſertorium: ergo in quantum eſt promiſſorium, debet dicere aliquid plus, ſcilicet rem ipſam eſſe vi promiſſionis futuram. Reſp. *N. C.* Nam in hoc promiſſorium ſatis diſtinguitur ab aſſertorio; quod promiſſorium non nude aſſerat voluntatem hoc faciendi, ſed etiam vi juramenti obliget ad illud præſtandum.

QUÆR. II. An & qualiter juramentum ſit licitum?

3 Reſp. 1. Juramentum de ſe eſſe licitum certum eſt ex Sacr. Script. Exod. 22. verſ. 8. ubi Deus jubet ſuſpectum de furto jurare; item ex Concilio Conſtantienſe ſeſs. 8. art. 3. Idem ratio dictat, quia per juramentum homo profitetur Deum eſſe primam veritatem, quæ nec fallere nec falli poſſit, & ut talem invocat in confirmationem ſui dicti, vel promiſſi, ideoque ſi fiat ex rationabili cauſa, eſt actus virtutis Religionis; ſi autem fiat ex levitate, vel abſque cauſa, eſt peccatum veniale; non enim decet nomen Domini aſſumere in vanum, & in hoc ſenſu dicitur Matt. 5. Verſ. 34. *Ego autem dico vobis non jurare omnino.* Item Jac. 5. *Ante omnia fratres nolite jurare.*

Reſp. 2. Ad licitum, & validum jura- 4
mentum requiruntur ſeqq. 1. Advertentia, & deliberatio; nam ſicut votum, & quælibet promiſſio indeliberate facta non obligant, ita nec juramentum; unde infertur, parentes, alioſque excuſari a juramento implendo, quando ex primo motu vel iræ impetu jurant punire proles, hoc, vel illud facere; quia ejuſmodi obligationem nec advertunt, nec intendunt. 2. Rationabilis eſt juſta cauſa jurandi. 3. Requiritur animus jurandi, ſeu vocandi Deum in teſtem; nam qui exterius tantum pronuntiat verba juratoria, non vere jurat, ſicut qui orationem, vel votum vocaliter exprimet ſine animo orandi, vel vovendi, non orat nec vovet, unde ex ejuſmodi juramento utpote invalido nulla oritur obligatio, niſi quis ratione ſcandali, fraudis, vel damni proximo illati rem juratam teneantur exequi, peccatur tamen ſemper, ut certum eſt ex Prop. 25. ab Inn. XI. damnata, quæ ſic habet: *Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi*, & quidem mortaliter, ſi quis ficte, & ſine animo jurandi juret rem falſam, aut illa fictione cauſet grave damnum, vel ſcandalum; qui ficte jurat rem veram, probabilius tantum peccat venialiter ob aliqualem irreverentiam, & mendacium, quod committit; exercite enim dicit ſe habere animum jurandi, quem tamen non habet; excipe, niſi tales ſint circumſtantiæ, ut quis ex juſtitia, vel obedientia teneatur habere animum ſerio jurandi, veluti in contractu, judicio, abjuratione hæreſis, &c. *Cajet. Sot. Covar.* & plures apud *Sanch. capit. 6. numer. 9.* Unde patet, Janſeniſtas peccare mortaliter, ſi tantum exterius, ſine animo jurandi, Propoſitiones damnatas abjurent. 4. Non tantum adeſſe debet animus jurandi, ſed & voluntas implendi rem jurato promiſſam, alias enim jurans peccat mortaliter, & admittit perjurium, vocando Deum in teſtem voluntatis implendi, quam ſcit ſe non habere, valet tamen ejuſmodi juramentum, quia ſicut ipſa executio non eſt de eſſentia juramenti, ita nec voluntas exequendi, *capit.*

in de-

Digitized by Google

6 *in dolo* 1. *Cauſ.* 22. *quæſt.* 1. 5. In juramento promiſſorio præter animum jurandi, & implendi requiritur voluntas ſe obligandi, quia per voluntatem ſe obligandi promiſſio eſſentialiter diſtinguitur a nudo propoſito, & hoc ipſo quod quis velit promittere, etiam vult ſe obligare; ſi vero verba externa ſignificent veram promiſſionem, tu vero interne te nolis obligare, promiſſio erit invalida, & veniale mendacium, niſi aliunde v. gr. ex contractu tenearis ſub mortali habere animum te obligandi, prout in ſimili dixi de animo jurandi. *Si dicas*, ita promittens conjungit juramentum cum mendacio, ergo peccat mortaliter, & eſt perjurus. Reſp. N. ſeq. quia juramentum non cadit ſuper mendacium; nam quamvis jurato promittens exercite dicat, ſe habere animum obligandi, ſicut dicit, ſe habere animum jurandi, tamen non jurat ſe habere ejuſmodi animum, ſed tantum jurat, ſe habere animum exequendi; verum tali caſu non erit juramentum promiſſorium, ſed pure aſſertorium, quo aſſerit, exiſtere in ſe propoſitum hoc vel illud faciendi abſque obligatione, *Azor. Silveſ. Sanch. cap.* 10. *a num.* 8.

QUÆR. III. Quæ ſit materia ſeu objectum juramenti?

7 Reſp. 1. Objectum *juramenti aſſertorii* eſt omne factum, ſive bonum, ſive malum, quod ex certa vel rationabili cauſa judicatur, eſſe verum; de incognitis autem vel dubiis jus jurandum dicere manifeſtæ temeritatis eſt, & impietatis. *Materia juramenti promiſſorii* eſt omne illud, quod quis honeſte ſeu licite promittere poteſt, & exequi. *Dixi* 1. *Quod honeſte*; nam ſi res aliqua ſit vana, inutilis, aut de ſe nec poſitive honeſta, nec inhoneſta, ſed mere indifferens, quæ nec ratione ſui, nec ratione motivi ſpectat ad aliquam virtutem, illa Deo juramentaliter promitti non poteſt, & promiſſa non obligat. Ratio eſt, quia juramentum Deo factum æquivalet voto: ergo ſicut votum eſſentialiter eſt de re poſitive honeſta, & quidem de meliori bono, ita & juramentum Deo factum; ſi tamen res de ſe quidem ſit indifferens, fiat autem ex motivo virtutis honeſta, erit materia ſufficiens voti, & juramenti, verb. gr. uxor jurat, non comedere carnes, non exire e domo, non indui veſtibus melioribus, uſque dum maritus redeat; percutere proles, dimittere famulam, non loqui cum vicina, ſi hæc juret ex naturali triſtitia, vana gloria, ira, indignatione, vel ſimili motivo, nullum eſt juramentum; ſi id faciat ex motivo virtutis, modeſtiæ, humilitatis, vitandi peccati vel periculi, validum, & obligatorium erit juramentum, *Gobat, Reiffenſt. Theolog. Moral. tit. 6. diſt.* 2. *a numer.* 20. juramentum factum homini etiam de re indifferente vel minus bona obligat, nec commutari poteſt etiam in evidenter melius, niſi ille conſentiat, in cujus favorem juratum eſt. Ratio eſt, quia Deus non curat niſi virtuoſa, & honeſta; homo autem quærit ſibi utilia, etſi mere ſint indifferentia; hinc ſi juraſti Petro diviti dare 10. aureos, etſi evidenter melius foret illa dare pauperi, id ſine conſenſu Petri facere non potes: & generaliter de juramento homini facto valet Regula deſumpta *ex capit.* 8. & 28. *de jurejur.* quod ſemper ſervandum ſit, quoties ſine peccato ſervari poteſt, vid. *Caſ.* 50. *a num.* 12. ubi etiam dixi, qualiter juramento firmentur contractus jure poſitivo invalidi. *Dixi* 2. *Licite*; nam 8
juramentum de re etiam tantum venialiter mala non tantum non obligat, ſed eſt ad minus venialiter malum; ſi juraſti rem mortaliter malam, verb. gr. occidere inimicum, ejus ædes incendere, vel injuſtam etſi veram detractionem juramento confirmare, duplex mortale committis, injuſtitiæ ſcilicet, & irreverentiæ, in hoc quod Deum voces in teſtem, & quaſi patronum malitiæ mortalis; ſi vero jures occidere ſine intentione occidendi, perjurus es, ſed non injuſtus, nequidem interne, *Navar. Suar. Sanch. cap.* 4. Si jurato aſſeras, te hoc vel illud mortale peccatum admiſiſſe; ſi verum ſit, & fiat ex juſta cauſa, non peccas; ſi fiat ex vana gloria vel jactantia, peccas quidem mortaliter, quia complaces in mortali; non tamen peccas graviter contra Religionem, quia juramentum non aſſumis ut medium ad augendam iſtam complacentiam, ſed ad confirmandam veritatem in animis audientium, *Caſtropalao punct.* 5. *numer.* 6. *Dixi* 3. *Et exequi poſſum*; nam ſi res promiſſa ab initio quidem ſit licita; poſtea autem fiat illicita, impoſſibilis vel inutilis, ceſſabit obligatio juramenti, quæ omnia alii breviſſime exprimunt, dicendo, quod juramentum licitum,

Digitized by Google

rum, & obligatorium debeat fieri in *veritate*, in *judicio*, & *juſtitia*, *Jerem. cap.* 4. Verſ. 2. Fit in veritate, ſi non juretur falſum; in judicio, ſeu diſcretione, ſi nihil juretur temere, inconſulto, & ſine juſta cauſa; in juſtitia, ſi juretur juſtum, licitum, & honeſtum.

QUÆR. IV. Quid de modo, & forma jurandi?

9 Reſp. Forma eſſentialis jurandi conſiſtit in expreſſa vel tacita Divini Nominis invocatione, ad aſtruendam dictis, vel promiſſis fidem: eſt expreſſa Divini Nominis invocatio, ſi dicam: Juro per Deum, Deum teſtor, Deum teſtem invoco, per Deum ita eſt, eſt tacita invocatio, ſi jurem per creaturas cum ordine, & relatione ad Creatorem, quatenus ejus virtus, bonitas, veritas, ſapientia, &c. ſpecialiter in eis eluceat; ut ſi jurem per fidem Catholicam, per Evangelium, per Sacramenta, per crucem Chriſti, per Sanctos, per ſalutem animæ, per cœlum, & terram, &c. Innumera ſunt verba, de quibus Theologi diſputant, an verum contineant juramentum, v. gr. Deus ſcit, vel videt ita eſſe, coram Deo loquor, quod dico, eſt Evangelium, Deus novit meam conſcientiam, teſtor meam conſcientiam, fide Religioſa, Sacerdotali, &c. de quibus omnibus, & ſimilibus verbis dubiis dico, quod ante omnia attendendus ſit animus proferentis, qui ſi non intendat jurare, ſeu per invocationem Divini teſtimonii ſua dicta vel promiſſa confirmare, ſed tantum magis ſerio affirmare, ſicut plerumque fit, non erunt juramenta: ſi non conſtet de animo jurantis, recurrendum eſt ad communem loquentium morem, aut etiam ad particularem loquentis conſuetudinem; ſi enim ſerio, & frequenter jurare ſoleat, cenſetur juraſſe, ſin minus juramenta non reputantur.

QUÆR. V. Quænam ex præmiſſis pro praxi inferri poſſint?

10 Reſp. Seqq. 1. Jurare per deos falſos, per ſectam falſam, v. gr. per fidem Lutheri, non eſt verum juramentum, quia non eſt invocatio veri Numinis; eſt tamen peccatum graviſſimum, ſi fiat ſerio, quia honor Deo proprius tribuitur dæmonibus vel ſectæ falſæ, ſecus ſi id fiat irriſorie, vel ex joco, & circumſtantes id intelligant,

11 *Bonac. Caſtropalao ſup.* 2. Omnia perjuria, ſive facta fuerint cum expreſſa, ſive cum tacita Divini teſtimonii invocatione, quoad confeſſionem, ſunt ejuſdem ſpeciei, nec tenetur pœnitens exprimere, an per Deum, per Sanctos, aut per creaturas ad Deum relatas falſa jurarit, niſi accedat alia peccati ſpecies, v.g. blaſphemia, ut ſi quis contemptim, vel irriſorie juret per capillos, per ſanguinem vel membra Chriſti, aut B. M. V. maxime ſi per membra inhoneſta, quæ eſt damnatiſſima, & diabolica blaſphemia, Gallis, & Italis uſitata; ſi hoc modo juretur: Non credo Deum, abnego Deum, Deus eſt injuſtus, Deus non ſit Deus, niſi hoc fecero, *Sanch. Gobat* cenſent, eſſe blaſphemiam in tartara detrudendam, eo quod ſenſus videatur eſſe, quod fides mea in Deum, in Dei juſtitiam vel exiſtentiam dependeat a veritate mei dicti; ſed *Tamb. Sporer. hic nu.* 7. valde probabiliter dicunt, non eſſe blaſphemiam, eo quod verba illa non videantur habere ſenſum relatum, ſed potius hunc: Sicut eſt mihi certum, me per Dei gratiam non receſſurum a fide vera, aut ſicut certum eſt, Deum non poſſe eſſe injuſtum, aut non eſſe Deum, ita ſuo modo mihi certum eſt, quod velim hoc facere, in quo nulla eſt Dei inhonoratio, vel blaſphemia; accedit, quod verba dubia in melius ſint interpretanda. 3. Qui 12
jurat per fidem Catholicam, per conſecrationem Sacerdotalem, ut eſt res ſacra, verum admittit juramentum; ſecus ſi juret per fidem humanam, ſeu per ſuam fidelitatem aut per Sacerdotium, quatenus eſt aliqua dignitas in reputatione hominum, quam ſpecialiter dedeceat loqui falſum; ſi quis in Confeſſionali dicat, ſe falſo juraſſe, non ſtatim condemnetur perjurii, ſi verba clare non contineant juramentum, interrogandus, an vere, & conſiderate intenderit Deum vocare in teſtem falſi. Si neget, aut dicat, ſe ad hoc non reflexiſſe, ſed tantum voluiſſe rem firmius affirmare, non perjurium, ſed mendacium admiſit. 4. Qui 13
profert verba verum juramentum non ſignificantia, verbi gratia dicendo, quam vere, quam vere exiſto, quam vere ſum honeſtus, &c. ſi per illa verba vere intendat jurare, & intelligat, quid ſit jurare, in foro interno verum facit juramentum, quia Deus cor inſpicit; ſecus ſi neſciat, quid ſit jurare, quia tunc non vocatur Deus in teſtem, neque ex vi verborum, ut ſupponi-

ponitur, neque ex intentione proferentis,
quia ignorat per juramentum invocari
Deum: ergo revera Deum non invocat,
14 quia nil volitum, quin præcognitum. 5. Ex
juſta cauſa, v. g. ad avertendum grave da-
mnum vel injuriam, & non alias licet exi-
gere juramentum ab eo, quem timeo aut
prævideo pejeraturum, aut juraturum per
falſos deos. Ratio eſt, quia utor meo jure,
& alter a perjurio vel invocatione falſi dei
abſtinere poteſt, & debet, & adeſt gravis
cauſa juramentum exigendi: ergo ſi ipſe
hoc male præſtet, quod recte petitur, ejus
malitiæ imputandum venit. Non tamen li-
cite aliquem induco, ut juret hoc, quod
ipſe putat eſſe verum, ego autem ſcio eſſe
falſum; nam tale juramentum erit quidem
reſpectu ignorantis objecti falſitatem perju-
rium materiale, reſpectu autem mei forma-
le, ſicut reſpectu mei eſt peccatum forma-
le, ſi ebrium inducam ad blaſphemiam, vel
homicidium, etſi reſpectu ebrii ſit tantum
materiale, *Suar. Bonac. Sanch. cap.* 8. *n.* 10.
Reiffenſt. num. 37. Si dicas cum *Tamb. hic
c.* 1. §. 6. ex juſta cauſa, v. g. ad liberan-
dum innocentem jurare id, quod bona fide
creditur eſſe verum, etſi a parte rei ſit fal-
ſum, eſt actus virtutis: ergo ad hoc licite
induco. Reſp. 1. Ad juſſum Heri laborare
eſt actus virtutis; ergo Herus ſciens eſſe
diem Feſtum, poterit jubere famulo, Fe-
ſtum ignoranti, ut laboret, quod nemo ad-
mittit. Reſp. 2. N. C. nam quamvis jurare
materialiter falſum poſſit eſſe actus virtutis,
reſpectu ignorantis, non tamen reſpectu ſcien-
tis, & inducentis. *6.* Conſuetudo jurandi in-
diſcriminatim verum, & falſum eſt morta-
liter mala, ut per ſe patet, ideoque con-
ſuetudinario neganda abſolutio, uſque dum
pro ea tollenda ſeriam adhibeat operam.
Conſuetudo jurandi cum advertentia, ut ve-
rum juretur, non conſtituit hominem in
ſtatu peccati mortalis, etiamſi conjungatur
cum conſuetudine mentiendi, *Suar. Sanch.
cap.* 5. *n.* 10. *Caſtrop. part.* 9. *n.* 3. Ratio eſt,
quia omnia hæc juramenta ſunt tantum
peccata venialia, & conſuetudo ex illis re-
ſultans inclinat ſolum ad actus ſimiles; ad-
vertentia vero ad veritatem removet peri-
16 culum jurandi falſum. 7. In juramento uti
æquivocatione vel reſtrictione abſque grav.
cauſa, ſemper eſt peccatum, & quidem uti
reſtrictione pure mentali eſt mortale, quod
tunc fit, ſi retineatur aliquid in mente,
quod nec ex verbis, nec ex circumſtantiis
intelligi poteſt, ut ſi petenti eleemoſynam
jures, te non habere pecuniam, ſubintelli-
gendo alienam quia nec petitio eleemoſynæ,
nec tua verba aut aliæ circumſtantiæ ſigni-
ficant te loqui de pecunia aliena; ideoque
mentiris, & quidem jurato, quia aliud ha-
bes in mente, & aliud verba, & circum-
ſtantiæ ſignificant, ſi quidem verba non
ſignificent ſe ſolo id, quod in mente reti-
nes, ſignificent autem ſimul cum circum-
ſtantiis, erit reſtrictio non pura, qua quis
ex juſta cauſa etiam in juramento uti po-
teſt, & Chriſtus uſus fuit *Joan.* 7. dicens,
non aſcendam ad diem feſtum, ſubintelli-
gendo palam, & cum publico apparatu, &
manifeſtatione ſignorum, prout cognati eum
rogabant, nam ſtatim aſcendit occulte; &
hoc ſenſu intelligendæ ſunt Prop. *26.* 27. 28.
ab Innocen. XI. damnatæ, quarum prima
ſic habet: *Si quis vel ſolus, vel coram aliis,
ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive
recreationis cauſa, ſive quocumque alio fine
juret ſe non feciſſe aliquid, quod revera fe-
cit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod
non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua
fecit, vel quodvis aliud additum verum, re-
vera non mentitur, nec eſt perjurus.* Nihi-
lominus reus ſuper crimine nondum ſemi-
plene probato a judice ſub juramento in-
terrogatus poteſt jurare ſe crimen non ad-
miſiſſe, ſubintelligendo tali modo, ut te-
neatur fateri; imo *Sanch. Lug. loc. cit. Spor.
num.* 115. probabiliter docent, reum ejuſ-
modi æquivocatione uti poſſe, etiamſi cri-
men ſit ſemiprobatum, modo agatur de cri-
mine capitali, & ſit ſpes evadendi; ratio-
nem dant, quod in tali caſu crimen fateri
ſit res difficillima, & moraliter impoſſibi-
lis, ad quam poteſtas humana obligare non
poſſit, nec ejuſmodi confeſſio abſolute ne-
ceſſaria eſt pro juſtitia vel bono communi,
cum aliter veritas haberi poſſit, puta per
teſtes, tormenta, &c. Vid. *Caſ.* 62. *num.*
10. 8. Mercatores, qui jurant ſibi merces 17
pluris conſtare, & tali pretio dari non poſ-
ſe, etſi peccent venialiter, ſine juſta cau-
ſa jurando, ordinarie tamen non ſunt per-
juri, quia ſenſus eſt, quod computato pe-
riculo, & expenſis ſibi pluris conſtent,
nec tali pretio dari poſſint honeſto, & me-
diocri lucro, ſi tali ſenſu vera non ſint,
perjurium admittunt. *9.* Jurata promiſſio 18
ſub conditione turpi, v. gr. juro me tibi
datu-

Digitized by Google

daturum centum aureos, ſi occidas Cajum, reſcindi debet ante opus patratum, patrato opere obligat ad ſolvendum promiſſum, quia ſolutio mala non eſt, & alter jam acquiſivit jus; aliud eſt de pretio ſimoniace promiſſo, quod ſolvi non poteſt accepto beneficio, quia ſolvere eſſet implere contractum ſimoniacum, quod in ſe malum, & prohibitum eſt, & alter ex tali contractu nullum jus acquiſivit, eo quod res ſpiritualis ſit invendibilis, & jura contractum annullent. 10. Si die jurato promittas matri-
19 monium Titiæ, cras Cajæ, ſecunda promiſſio etſi jurata eſt invalida, quia eſt de re illicita, ideoque non teneberis ducere Cajam, quamvis Titia moriatur, aut promiſ-
20 ſionem ſponte remittat. 11. Hæres tenetur ſolvere vota, & juramenta realia defuncti, v.g. defunctus jurato promiſit Titio novum pallium, ſi Titius promiſſionem acceptavit, hæres tenetur dare pallium, quia Titius poſt acceptationem acquiſivit jus, & hæres quoad jura activa, & paſſiva ſuccedit in locum defuncti, ſi promiſſio non fuit acceptata, aut dolo, vi, metu-ve a defuncto extorta, aut aliter injuſta, v.g. defunctus jurato promiſit ſolvere uſuras, ad nihil tenetur hæres, non enim obligatur vi Juramenti, quia hæc obligatio eſt perſonalis, neque vi promiſſionis, quia ex promiſſione iniqua nullum jus acquiſivit promiſſarius, *Tambur. hic cap.* 3. §. 7. Qualiter obligent juramenta dolo, vel metu extor-
21 ta, dixi *Caſ.* 50. *a num.* 12. 12. Obligatio juramenti (idem eſt de voto) ceſſat 1. *Mutatione* materiæ, aut circumſtantiarum, ut ſi res jurato promiſſa fiat illicita, impoſſibilis, aut adeo difficilis, ut ſi ille, qui juravit, illam difficultatem ſuſpicatus fuiſſet, non juraſſet, juramentum enim intelligitur rebus ſic ſtantibus, *cap.* 10. *&* 17. *de jurejur.* Debet autem difficultas ortum trahere ex materia, non autem ex malitia voventis. Vid. *Caſ.* 70. *quæſt.* 1. 2. *Condonatione* ſeu remiſſione illius, in cujus favorem juratum eſt, quippe omni promiſſioni etiam juratæ ineſt conditio, ſi is, in cujus favorem facta eſt, impleri voluerit, *cap.* 2. *de ſponſalib.* Quod ſi juramentum principaliter, aut etiam æqualiter factum ſit Deo, & homini, ut ſi jures fratri tuo intrare Religionem, jures huic Eccleſiæ dare centum aureos, hoc juramentum non poteſt remitti a ſolo promiſſario, quamvis illud acceptaverit, neque a Superiore Eccleſiaſtico invito promiſſario, qui per acceptationem jus acquiſivit. Vid. *Caſ.* 71. *n.*
17. 13. *Irritatione*, irritare autem poteſt 22
omnis Superior habens poteſtatem dominativam in perſonam jurantis, ut pater, tutor, dominus reſpectu filii, pupilli, ſervi in materiis, in quibus ſunt ſubditi, quod addo, quia ſi filius jurato promittat aliquid de bonis caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus, aut ſervus de ſuo peculio, dominus, & pater hæc juramenta (idem eſt de votis) irritare non poſſunt, quia hæc bona patri, aut domino, non ſunt dominative ſubjecta: de cetero generaliter verum eſt, quod omnes, qui poſſunt diſpenſare, irritare, vel relaxare vota, (de quibus dicam *Caſ.* 70. *& ſequent.*) poſſunt etiam Juramenta, niſi ſint in favorem tertii, tunc enim nec Papa illa relaxare poterit ſine conſenſu illius, in cujus favorem facta ſunt, niſi relaxationem poſtulet bonum commune, vel Eccleſiæ, delictum promiſſarii, aut injuria promittentis, *Layman tract.* 3. *cap.* 11. *num.* 9. Vid. *Caſ.* 50. *numer.* 17. ubi etiam dixi, qualiter poteſtas ſæcularis valeat Juramentum remittere. Sed quid ſi quis juravit non petere relaxationem juramenti? Reſp. Si id juraverit generaliter pro omni caſu, Juramentum hoc eſt invalidum, quia ſi adſit juſta cauſa petendi relaxationem, melius eſt petere, quam non petere, hinc illud ultimum erit tantum confirmatio prioris, *Covar. Azor. Sanch. lib.* 4. *capit.* 8. *numer.* 21.

CASUS LXVIII.

De Eſſentia & Materia Voti.

V*uelſſus varia habet vota, de quorum valore dubitat.* 1. *Quia vovit ſemiebrius, ex ira, triſtitia.* 2. *Metu, errore, ſine animo ſe obligandi, vel explendi.* 3. *Vovit mere externe B. M. V. vel Sanctis, rem indifferentem, vel eleemoſynam, ut conſequatur divitias, honores, &c.* 4. *Vovit rem malam.* 5. *Vovit matrimonium, aut caſtitatem ob luxuriæ conſuetudinem ſibi periculoſam.* 6. *Non ſolvit vota defuncti, cujus ipſe eſt hæres.* 7. *Dubitat, an voverit, an habuerit animum ſe obligandi.* 8. *Aut ſatis deliberate voverit.* 9. *An voverit decem, vel quinque an* Re-

Religionem ſolum experiri, an in ea perſeverare. 10. *Vovit ab alio inductus in ebrietate, quod prævidit.* 11. *Vovit vitare omnia venialia.* 12. *Vovit factum alienum.* 13. *Vovit rem ſecundum quid poſ-ſecundum quid impoſsibilem.* 14. *Vovit incompatibilia.* 15. *Vovit ex fine malo.* 16. *Sub conditione turpi.* 17. *Contra juramentum de nunquam vovendo.* 18. *De non ingrediendo aliam Religionem quam hanc.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſit votum?

1 Reſp. Eſt deliberata, & libera promiſſio facta Deo de bono meliori. Dicitur 1. *Deliberata*, quia ad votum requirıtur plena advertentia, qualis ad peccatum mortale, eſt enim actus humanus in conſcientia obligans, hinc non valent vota ſemi-ebrii, dormientis, fatui, &c. Vota facta ex timore, ira, triſtitia vel ſimili paſſione ſunt valida, niſi paſſio (quod raro contingit) prævenerit mentis deliberationem, ſicut enim homo in ejuſmodi motibus plerumque habet ſufficientem deliberationem ad peccandum mortaliter, ſic & ad vovendum.

2 Dicitur 2. *Libera*, nam votum gravi, & injuſto metu extortum probabiliter eſt nullum, ſaltem de jure *can. ex cap. perlatum, de iis, quæ vi &c.* quod licet expreſſe ſolum agat de votis ſolemnibus Religioſorum, attamen *Sot. Valent. Navar. Sa, Sanch. lib. 4. de vot. cap. 3. Sporer* aliique communiter extendunt ad vota ſimplicia, etſi probabiliter contradicant *S. Anton. Sot. Caſtrop.* quia *d. c. perlatum* ſolum loquitur de Profeſſione Religioſa, ob ſpecialem ſtatus difficultatem, & per ſe ad votum ſufficit libertas ſufficiens ad peccandum mortaliter, ſed hæc ſtat cum metu: ergo. Conf. qui ex metu jurat latroni ſolvere lytrum, tenetur ex vi juramenti, donec illud relaxetur, ut dixi *Caſ.* 50. *num.* 15. ergo vovens ex metu obligatur vi voti. Similiter votum debet eſſe liberum ab errore, & ignorantia circa ſubſtantiam, vel principale motivum, alias erit nullum ex defectu conſenſus, ubi enim ſubſtantia rei non eſt cognita, non poteſt eſſe volita, hinc ſi quis putet votum non obligare in conſcientia, aut iter, quod vovet, credat eſſe decem dierum, cum ſit viginti, aut voveat Petro dare eleemoſynam, quem falſo judicat eſſe pauperem, hæc vota ſunt invalida, quia in duobus primis caſibus eſt error in ſubſtantia, in ſecundo circa principale motivum, quod in eleemoſynam eſt ſublevare pauperem; qualis non eſt Petrus, econtra error circa accidens rei promiſſæ eam non notabiliter immutans, vel circa motivum tantum impellens, quod ſolum facit, ut res libentius non autem ſimpliciter fiat, non invalidat votum, ut ſi voveas peregrinationem 8. horarum, cum ſit 9. vel 10. voves eleemoſynam dare pauperi, quem putabas eſſe pium, & tamen non eſt. Dixi: circa accidens non notabiliter mutans rem promiſſam, nam ſi notabiliter mutet, vovens non obligabitur voto, verb. gr. voviſti Religionem Carthuſianam, putans, eam veſci carnibus, eris liber a voto, quia hæc circumſtantia notabiliter mutat rem promiſſam, *Leſſ. Sanch. loc. cit. Bonacina Caſtropalao hic diſp. 1. punct. 6.* Dicitur 3. *Promiſſio*, non propoſitum, quia propoſitum eſt nuda voluntas aliquid faciendi, vel omittendi, ſine animo ſe obligandi, promiſſio vero eſſentialiter includit animum ſe obligandi. Dicitur 3

4. *Facta Deo*, quod etiam mere interne fieri poteſt, quia Deus introſpicit cor; ſi quis vovet Beatæ Mariæ Virgini, vel Sanctis, cenſetur implicite voviſſe Deo in honorem Beatæ Virginis vel Sanctorum. Dicitur 5. *De bono*, nam materia, quam voves, debet eſſe grata Deo, hoc eſt, poſitive bona ſeu honeſta, votum de re indifferente, quæ neque ſecundum ſe, neque ſecundum motivum ſuum ſpectat ad aliquam virtutem, eſt nullum, verb. gr. voves abſtinere a vino, luſu vel carnibus, ut parcas pecuniæ, non eſt proprie votum, ſi vero id facias ex motivo temperantiæ, vel alterius virtutis, aut ad vitanda peccandi pericula, utique votum erit validum, quia eſt de re Deo grata: Item voves jejunare, vel dare eleemoſynam, ut a Deo impetres ſcientiam, divitias, &c. vota hæc obligant, quia honeſtum eſt ejuſmodi bona a Deo petere, & expectare, vovere Deo materiam indifferentem eſt ſolum veniale, quia non eſt Deo poſitive ingrata, ſed tantum non grata, vovere rem mortaliter malam eſt mortale, quia eſt gravis irreverentia, offerre Deo rem non gratam, cum tamen ſciat Deum illam ſumme improbare, ex eadem ratione plurimi dicunt eſſe mortale Deo vovere rem ſolum venialiter malam, quia vo- 4
vens exercite, & in facto videtur dicere Deum ejuſmodi rem approbare tamquam ſibi gratam, ideoque ſe eam promittere.

La

La Croix tamen *hic numer.* 424. putat, voventem rem venialiter malam plerumque tantum peccare venialiter, quia non proprie vovet, aut intendit rem illam Deo promittere, ut gratam, ſed potius ſumit Deum in teſtem, ſe hoc peccatum veniale facturum, quæ tantum eſt venialis irreverentia, ut dixi de jurante rem venialiter malam. Quid ſi mater voveat peregrinationem ea intentione, ut filia luxurioſa emendetur, vel moriatur? Reſp. Votum eſſe nullum, & ſacrilegium, quia eſt de re mala, quia mater per illud intendit disjunctive Deum inducere, vel ad emendationem, vel ad mortem filiæ, ſicut enim non poteſt taliter a Deo rogare filiæ mortem, ſic nec vovere. Dicitur 6. *De bono melio-*
5 *ri*, intellige non ſimpliciter, alias votum deberet ſemper eſſe de re perfectiſſima, ſed de meliori, quam ſit ejus oppoſitum, hinc quia per ſe melius eſt ſervare conſilia Evangelica, quam non ſervare, non valebunt vota his oppoſita, velut votum de non danda eleemoſyna, de non ingrediendo Religionem, de nunquam vovendo, de ineundo matrimonio etiam cum paupere titulo pietatis, &c. quia per ſe melior, & Deo gratior eſt cœlibatus cum caſtitate, *Sanchez ſupr. Caſtropalao part.* 8. Valet tamen votum conditionatum, ſi matrimonium inire voluero, inibo cum hac paupere, quia ſuppoſita voluntate nubendi gratius eſt Deo nubere pauperi, quam alteri, *Schmatzgr. lib.* 3. *tract.* 34. *num.* 30. Dixi, per ſe, nam per accidens poteſt eſſe melius, & Deo gratius non dare, quam dare eleemoſynam, ut ſi pecunia indigeas pro ſolvendis debitis juſtitiæ, pro alendis parentibus, uxore, liberis, &c. Similiter per accidens poteris vovere matrimonium, quando ſcilicet ſtatus Religioſus ſine injuria ſponſæ a te defloratæ iniri non poteſt. An autem valide voveat caſtitatem, cui ob conſuetudinem luxuriæ matrimonium foret tutius, non eſt omnino certum, negant *Cajet. Navar. Voieſtner, Schmalzg. loc. cit.* quia ejuſmodi votum non videtur eſſe de meliori bono voventis, ſed oppoſitum tenendum eſt cum *Soto, Arrag. Caſtropalao num.* 14. *La Croix num.* 481. qui non audet hanc ſententiam dicere probabilem. Ratio eſt, quia caſtitas eſt bonum abſolute melius etiam conſuetudinario, ſi velit applicare media quæ habet ſufficientia ad refrænandam libidinem, & vovendo caſtitatem ad iſta media ſe implicite obligavit, nec obſtat, quod Apoſtolus de talibus dicat: *Melius eſt nubere, quam uri*, nam intelligit hoc conditionate, ſi ſcilicet, non velint adhibere media efficacia, ſicut poſſunt, & tenentur, & certe ſi ratio adv. teneret, eo facilius quis deobligaretur a voto, quo magis fornicaretur, nam ob conſuetudinem relabendi votum deſineret eſſe de meliori bono, per conſequens deſineret obligare, igitur tali ſuadendum eſt, ut petat diſpenſationem, quæ tali caſu pro voto non ſolemni facile dabitur.

QUÆR. II. Quotuplex ſit votum?

Reſp. Votum dividitur 1. in ſimplex, 6
& ſolemne, ſolemne iterum aliud eſt profeſſionis in Religione approbata, aliud annexum Sacris Ordinibus, utrumque dirimit matrimonium contrahendum, profeſſio inſimul matrimonium contractum ratum, non conſummatum, vota ab his diſtincta vocantur ſimplicia, veluti votum caſtitatis extra Religionem, & Ordines, votum Religionis, votum non nubendi, ſacros Ordines ſuſcipiendi, &c. quæ vota matrimonium quidem reddunt illicitum, non tamen invalidum. 2. Dividitur in reale, perſonale, & miſtum. *Reale* eſt, quo quis promittit rem aliquam ab actu propriæ perſonæ diſtinctam, ut calicem, ſacram veſtem, eleemoſynam, &c. *Perſonale* eſt, quo promittitur actio, vel omiſſio in perſona propria, v. g. jejunium, oratio, peregrinatio, abſtinentia a luſu, a vino, &c. Miſtum, in quo actio, & res promittitur, v. g. jejunium, & eleemoſyna; votum reale, & miſtum, in quantum eſt reale, tranſit ad hæredes, non autem in quantum eſt perſonale, ideoque hæres in caſu poſito tenebitur ad eleemoſynam, non autem ad jejunium, niſi ad hoc ſe ſpecialiter obligaverit, *Pyrrh. lib.* 3. *decret. tit.* 34. *num.* 12. *Engel. ibid. num.* 17. *Leuren. quæſt.* 890. 3. Votum aliud eſt *abſolutum*, quod ſimpliciter obligat, aliud *conditionatum*, quod tantum obligat ſub conditione, aliud *pœnale*, quod ſub pœna, ut ſi voveas eleemoſynam dare, quoties mentitus fueris.

QUÆR. III. Quid in dubio de valore 7
voti?

Reſp. 1. Præ omnibus attendi debet intentio voventis, ſi de hac conſtare non poſſit, inquirendum eſt, pro quo ſtet poſſeſſio

an pro voto, an pro libertate, & pro parte poſſidente judicandum erit, ut probavi *Caſ.* 2. *num.* 5. ſi nec de poſſeſſione conſtet, attendendum, pro qua parte ſit major præſumptio, aut ſi etiam de hoc dubitetur, tunc in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur, *ff. de Reg. Jur.* Hinc ſi dubites, an voveris, non teneris voto, quia libertas eſt in poſſeſſione, idem eſt, ſi dubites, an voveris, an nude propoſueris, econtra ſi ſcias te voviſſe, & verba votum ſignificantia expreſſiſſe, dubites autem, an habueris animum te obligandi, præſumptio erit pro voto, & validitate actus, quia probato facto præſumuntur interveniſſe omnia ad factum requiſita, uſque dum aliud pro-
8 betur, *Schmaltzg. num.* 34. 2. Si certus ſis te voviſſe cum animo obligandi, dubites autem, an ſufficientem habueris advertentiam, & deliberationem, eo quod fueris turbatus ex ſomno, potu, paſſione, phreneſi, &c. præſumptio eſt pro valore voti, nam votum eſt certo emiſſum, & ratio excuſans incerta, adeoque votum eſt in poſſeſſione obligationis. *Schmaltzgr. loc. cit.* Si dubitetur de ſufficienti deliberatione ob defectum ætatis, communiter ita diſtinguunt DD. Si votum emiſſum eſt ante ſeptennium, præſumitur imperfectus rationis uſus, ideoque votum cenſetur invalidum, econtra poſt ſeptennium præſumitur uſus rationis perfectus, & votum validum, ita enim plerumque contingit, & ex plerumque contingentibus prudens eſt præſumptio. Sed ſi dubites, an ante, vel poſt ſeptennium voveris? Reſp. ex *Tamb. Sporer. hic numer.* 24. votum non obligare, quia dubitatur de eſſentiali conſtitutivo voti, dubitatur enim de deliberatione ſufficiente, quæ in adeo tenera ætate præſumi non poteſt, præſertim in his partibus frigidioribus, ubi ingenia ſerius matureſcunt, aliud eſt in primo caſu, quando homines adulti de ſufficienti deliberatione ob iram, potum, vel ſomnum dubitant poſt votum certo emiſſum, tunc enim votum & plenus uſus rationis eſt in poſſeſſione, & indeliberatio incerta, econtra ſi amens dubitet, an ſub finem amentiæ an plene reſtitutus voverit, præſumitur votum factum in amentia, adeoque eſſe invalidum, eo quod amentia certo extiterit ante votum, & incertum ſit, an tempore voti deſierit, *Sanch. lib.* 1. *de matrim. diſp.* 9. *Sannig. de Relig.*
diſt. 4. *q.* 2. 3. Si dubites an voveris decem 9
vel quinque Imp. an jejunium in pane, & aqua, an ordinarium; ſi aliunde de tua voluntate conſtare non poſſit, præſumeris te ad minimum obligaſſe; idem eſt, ſi dubites, an voveris copulative jejunare ſimul & dare eleemoſynam, vel disjunctive, hoc eſt, vel jejunare, vel eleemoſynam dare, aut indeterminate voviſti veſtem, equum, & dubitas an meliorem, potes præſumere minus, niſi fortior ſit præſumptio contra te; ſi die ſtatuto non poſſis jejunare, & dubites, an voveris alio die ſupplere, in his & ſimilibus ſemper præſumere poteris in tuum favorem, *Vvieſtn. nu.* 28. *Schmaltzgr. nu.* 38. Denique ſi promiſiſti ingredi Religionem, & dubites an te volueris obligare ad eam experiendam, vel ſimul ad profitendum in ea, *Sanch. Suar. Laym.* dicunt, & hic præſumi minus, ſcilicet, quod te tantum volueris obligare ad ingreſſum, & experimentum, per conſequens ſi ex juſta cauſa egrediaris, liber eris a voto: ſi vero voviſti perſeverantiam ſeu profiteri, licet ex juſta cauſa, v. g. ob morbum ſemel egreſſus, vel dimiſſus fueris, ceſſante cauſa teneris iterum inſtare, ſi ſit ſpes receptionis. 4. Si dubites, an votum expleveris, aut adhuc explere poſſis, teneris tentare, & exequi, quantum potes, quia votum eſt in poſſeſſione, item ſi dubires, an votum ſit de re mala, vel bona, aut indifferente, teneris conſulere hominem doctum, vel petere diſpenſationem, quia iterum ſtat poſſeſſio pro voto, quia certus es te voviſſe: teneris ergo inquirere an valide.

QUÆR. IV. Qualiter hic reſolvendi ſint plures caſus practici?

Reſp. Modis ſeqq. 1. Qui prævidet ſe 10
quæri ad ebrietatem ea intentione, ut in ea voveat, v. g. ingredi Religionem, ſi id prævidens votum approbet, caſu quo eſſet futurum, tenetur voto ſecuto, quia hæc prævia approbatio eſt voluntas ſe obligandi Deo ſub conditione voti in ebrietate ſecuturi: ergo ſecuta conditione obligat, ſi prævie non approbavit, non tenetur voto in ebrietate ſecuto, quia tunc, nec in ebrie-
tate, nec ante conſenſit. 2. Materia voti 11
debet eſſe poſſibilis, & in poteſtate voventis, hinc non valet votum de vitandis omnibus omnino venialibus, quia id cum ordinario Dei concurſu eſt moraliter impoſſibile, eſt communior contra aliquos, qui

non

Digitized by Google

non improbabiliter dicunt, ejuſmodi votum obligare non quidem ad vitanda omnia omnino venialia etiam ſemi-deliberata, aut ſubreptitia, hoc enim agnoſcunt moraliter impoſſibile, ſed tantum ad vitanda venialia magis deliberata hic, & nunc occurentia, quia hoc omnino eſt poſſibile, ſicut qui vovit dare decem Imperiales, ſi non poteſt omnes decem, debet dare quinque quos poteſt, idem eſt de vovente jejunare tota Quadrageſima, ſi tota non poſſit, debet jejunare parte poſſibili, item lex naturalis & Divina obligat ad evitanda omnia omnino venialia, alias enim non forent peccata: ergo & votum ad hoc obligare poteſt. Sed Reſp. cum *Sanch. cap.* 5. *n.* 10. N. utramque Conſ. quia votum dandi decem, & votum jejunandi tota Quadrageſima, ſunt de tota re moraliter poſſibili, & per accidens tantum quoad partem factu impoſſibili; ergo obligant ad partem poſſibilem, niſi forte conſtet de voluntate voventis, qua noluit ſe obligare, niſi ad totam Quadrageſimam ſimul ſumptam, & non aliter, quod fieri non ſolet: ad obligationem legis Divinæ, & naturalis ſufficit potentia phyſica, non vero ad obligationem voti, votum enim eſt lex, quam ipſe homo ſibi imponit, non autem cenſetur homo ſibi imponere velle rem moraliter impoſſibilem, & votum debet eſſe de meliori bono, melius autem eſt ſibi ejuſmodi obligationem non imponere, quam imponere, validum tamen erit votum de vitandis omnibus mortalibus, aut etiam venialibus plene deliberatis, hoc enim eſt moraliter, & cum ordinario Dei concurſu poſſibile, verum ejuſmodi vota ſine ſpeciali Dei inſtinctu non ſunt facile aſſumenda ob periculum lapſus.
12 3. Vota de facto alieno, v.g. parentum de caſtitate, abſtinentia, peregrinatione, vel ſtatu Religioſo liberorum, non obligant liberos, niſi illa ſcientes eorum nullitatem ratificaverint, neque parentes, niſi in ordine ad cooperandum, vel quantum eſt in ipſis, diſponendum liberos ad explendam
13 rem voto promiſſam. 4. Qui vovet rem ſecundum unam partem poſſibilem, ſecundum aliam impoſſibilem, vel ineptam, ſi materia ſit diviſibilis, valet & obligat votum ſecundum partem aptam, & poſſibilem, *quia utile per inutile non debet vitiari*, ſic qui vovit orare decem Roſaria, ſi nequit omnia, tenetur ad ea, quæ poteſt, qui vovit jejunare omnibus diebus Sabbatinis, ſi uno, vel altero non poſſit, obligatur aliis, niſi conſtet aliam fuiſſe mentem voventis, quæ in omnibus reſpicienda eſt. Econtra ſi partes inter ſe, vel ex natura rei, vel ex uſu hominum copulari ſoleant, & una pars facta eſt inepta, illicita, vel impoſſibilis, ceſſat etiam obligatio partis aptæ, & poſſibilis, item ſi ceſſet principale, ceſſat & acceſſorium, niſi iterum alia fuerit mens voventis, hinc qui vovit jejunare, ſi ex juſta cauſa non poſſit abſtinere a carnibus, etiam probabiliter deobligatur a bina refectione, vel econtra, quia hæc duo copulative requiruntur ad jejunium Eccleſiaſticum, *Sporer ſupr.* etſi oppoſitum ſit probabilius, ut dicam *C.* 75. *n.* 4. Item qui vovit confiteri, ſi non poſſit confiteri, non tenetur elicere dolorem, ſimiliter ſi non poſſit dolere, non tenetur confiteri, quia utrumque eſſentialiter requiritur ad Sacramentum pœnitentiæ, quod vovit, econtra ceſſante acceſſorio non ceſſat principale, v. g. voviſti peregrinationem nudis pedibus, jejunium in pane & aqua, teneris peregrinari, etſi non poſſis nudis pedibus, teneris jejunare, etſi non poſſis in pane & aqua, item virgo promiſit virginitatem, ſi fornicata fuerit, plerumque adhuc tenebitur ad caſtitatem, quia hæc communi æſtimatione cenſetur voto virginitatis incluſa, niſi expreſſa intentio voventis fuerit tantum ſervare clauſtrum virginale integrum, tunc enim hoc læſo votum eſſet de re non amplius poſſibili, *Suares Sanchez cap.* 10. *Layman cap.* 2. *Caſtropalao punct.* 8. *num.* 10. 5. Si emiſi- 14
ſti duo vota incompoſſibilia, v. g. voviſti in vigilia Sancti Laurentii peregrinari, ex poſt immemor hujus voviſti eadem die ſervire infirmis, valet primum votum, ſi tamen ſecundum ſit Deo gratius, potes primum in ſecundum commutare. 6. Votum 15
ex fine malo afficiente materiam ſeu executionem voti eſt nullum, tunc autem finis malus dicitur afficere materiam ſeu executionem voti, ſi illa executio voti intendatur tamquam medium ad conſequendum finem malum, v.g. voves eleemoſynam dare puellæ pauperi, ut ſic eam ad turpia inducas, voves ædificare Eccleſiam, ut ex hoc vanam gloriam apud homines conſequaris, &c. econtra ſi malus finis non afficiat materiam, vel executionem voti, ſed ipſum

Digitized by Google

votum, ſeu actum vovendi, ut ſi coram multis voveas ædificare Eccleſiam, non ut ex voti executione, ſed ex actu vovendi, conſequaris gloriam, votum erit validum, *Cajet. Navar. Azor. Sporer loc. cit.* Ratio horum eſt, quod ſi finis malus afficiat materiam, votum erit de re ſeu objecto turpi, ſi vero afficiat ipſum actum vovendi, votum quidem erit illicitum, ſed non de objecto illicito, adeoque validum, hinc patet, multa vota poſſe eſſe illicita, quæ ta-
16 men non ſunt invalida. 7. Omnia vota, quæ fiunt ex intentione conſequendi a Deo rem illicitam, ſunt ſacrilega, blaſphema & nulla, ut ſi meretrix voveat partem quæſtus, ut ſic conſequatur quæſtum majorem. Dixi: ex intentione conſequendi, nam ſi eleemoſyna, vel aliud bonum voveatur non ex intentione, vel amore conſequendi rem illicitam, ſed per modum puræ conditionis, pœnæ vel averſionis, ut ſi inimicum occidero, turpem quæſtum fecero, voveo tantum dare in eleemoſynam, invalidum erit votum, quia impleta conditione turpi, bonum eſt dare eleemoſynam, unde valida, & ſancta ſunt vota pœnalia, toties jejunandi, confitendi, &c. quoties, hoc vel illud peccatum commiſeris, ſimiliter valent vota facta in gratiarum actionem pro bono effectu ſecuto ex opere malo, verb. gr. pro prole nata ex adulterio, pro vita ſervata in duello, *Leſſ. Laym. cap. 2. num. 7. 8.*

17 Juramentum aut votum de nunquam vovendo eſt nullum, quia ſimpliciter melius eſt vovere, quam non vovere, ſi juraſti non vovere temere, & inconſulto Confeſſario, votum eſt validum, etſi ex poſt memor hujus juramenti voveas, votum erit illicitum, attamen validum, quia de objecto honeſto ut ſuppono, ſi immemor prioris voti, vel juramenti voves, ſecundum votum probabilius erit invalidum, quia adhuc habitualiter perſeverat prior voluntas ſe non obligandi per votum aliquod conſequens, quamdiu
18 ſcienter non eſt revocata. 9. Votum de non ingredienda alia Religione quam hac, de non orando, niſi flexis genibus, de non danda eleemoſyna infra decem aureos, invalidum eſſe docet *Caſtropalao part. 9. nu. 9.* quia non ſolum promittitur ingreſſus in hanc Religionem, ſed ſimul promittitur non ingreſſus in aliam, item non ſolum oratio flexis genibus, ſed ſimul excluditur alia, quod eſt ineptum, & indecens, at videtur diſtinguendum: Si adſit honeſta cauſa ſic vovendi, verb. grat. quia hæc Religio, hæc oratio eſt mihi convenientior, valebit votum: ſecus ſi talis cauſa non adſit.

CASUS LXIX.

De obligatione Voti.

XAmus ſuper variis votis anxius quærit. 1. *An in materia gravi votum poſſit obligare leviter, vel contra.* 2. *Quid in dubio de intentione, vel modo obligandi.* 3. *Si voviſti jejunare, vel a carnibus abſtinere omni die, an tenearis in Dominica.* 4. *Quid de ſexagenario.* 5. *Quid de eo, qui vovit jejunare omni die Veneris & Sabbato, ſi in iſtos dies incidat Natalis Domini, quid de Religioſis, quibus Statuta Regularia in Natali Domini, aut in Quadrageſima, quando pro populo eſt diſpenſatum, carnes vetant.* 6. *Quid ſi dubium reſolvi non poſſit, neque certum tempus, aut terminus obligationis præfixus ſit.* 7. *An vovens Religionem teneatur ad caſtitatem.* 8. *An voto peregrinationis ſatisfiat, ſi peragatur equo, curru, vel ex curioſitate.* 9. *An poſſint, aut debeant vota expleri per hæredem, aut alium.* 10. *An vovens indies audire Miſſam ſatisfaciat, ſi die Dominica unam audiat immemor voti, vel nolens per eam voto ſatisfacere.* 11. *Quid ſi multa parva voverit.* 12. *Quid ſi Eccleſiæ calicem voverit, ſed neſciat qualem, vel cui ex duobus, aut pauperi unam e duabus veſtibus, an teneatur dare meliorem, vel unam pereunte altera.* 13. *An cum tempore determinato expiret obligatio voti.* 14. *An præveniri poſſit ante tempus.* 15. *An differri.* 16. *Quid circa votum abſtinendi a luſu.* 17. *A vino.* 18. *An vovens ſub conditione teneatur expectare conditionis eventum, aut liceat ejus eventum impedire.* 19. *Quid de voto pœnali.* 20. *An peccet, qui dolet ſe voviſſe.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Qualiter votum obliget?

Reſp. Id judicandum eſſe ex ſequentibus 1
Regulis. Prima: *Votum obligat ſecundum intentionem voventis*, quamvis enim vovens ad materiam ſimpliciter levem ſe non poſſit obligare graviter, poteſt tamen ad materiam gravem ſe tantum obligare ſub veniali, vel etiam ſub ſola pœna. Ratio eſt, quia votum eſt lex privata, quam vovens

ſibi

Digitized by Google

ſibi libere imponit, lex autem non obligat ultra intentionem legiſlatoris, hæc enim eſt anima legis, id tamen intellige de votis ſimplicibus, nam cum vota ſolemnia non a ſolo vovente, ſed inſimul a conſtitutione Eccleſiæ dependeant, non eſt in poteſtate voventis, illorum obligationem mutare, ideoque in materia gravi obligant graviter, in levi leviter. Regula ſecunda:
2 *Si de intentione voventis conſtare non poſſit, attendenda eſt materia; ſi illa ſit gravis, votum obligat ſub mortali, ſi levis, ſub veniali, illa autem res cenſetur gravis, quæ talis eſt reſpectu legis Divinæ, vel Eccleſiaſticæ*, utpote unius diei jejunium, una confeſſio, una Communio, auditio Miſſæ, &c. *Cajet.* 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 2. *Laym. cap.* 3. *Sporer a num.* 92. Econtra materia levis reſpectu legis etiam eſt talis reſpectu voti, v. g. quinque *Pater & Ave*, Litaniæ B. Mariæ Virginis, ſemel & altera vice viſitare Venerabile, &c. Si quis vovit rem alias præceptam, v. g. ſe non inebriare, non furari, additur nova obligatio Religionis, ita ut in confeſſione non ſufficiat dicere: Me inebriavi, ſed dici debeat: Ego habens votum de non inebriando me inebriavi, ſimiliter ſi dubitetur de modo obligandi in voto, iterum attendenda eſt obligatio levis, v. gr. voviſti legere, aut audire Sacrum, perſolvere Horas Canonicas, aut alia Officia, teneris ea facere eadem at-& intentione, eadem integritate, qua faceres, quando ſunt præcepta, & ea immutando, transferendo, differendo iiſdem modis peccas contra votum, quibus peccares contra præceptum: ſimiliter ſi voviſti jejunium, teneris illud ſervare ſecundum formam jejunii Eccleſiaſtici, ſcilicet in unica refectione, & abſtinentia a carnibus, permiſſa tamen collatiuncula veſpertina, ſi voviſti jejunium in vigilia alicujus Sancti, ſi hæc incidat in Dominicam, potes jejunium prævenire in Sabbato, ſic enim
3 prævenit Eccleſia; ſi voviſti jejunare omni die, non teneris diebus Dominicis, niſi id expreſſe intenderis, quia non cenſeris te voluiſſe obligare contra receptam Eccleſiæ conſuetudinem, econtra ſi voviſti omni die abſtinere a carnibus, etiam teneris diebus Dominicis, quia & hoc Eccleſia facit in Quadrageſima, & ſicut contra præceptum peccas toties, quoties in die carnes comedis, ſic & contra votum, item ſicut probabile eſt ſexagenarium excuſari a 4
jejunio Eccleſiaſtico, ſic & a jejunio quod vovit, niſi ſpecialiter intendiſſet contrarium, *Tamb. Suar. lib.* 4. *de voto cap.* 7. *num.* 9. *Sanch. cap.* 11. *numer.* 31. Item 5
qui vovit jejunare omnibus diebus Veneris & Sabbati, probabiliter non obligatur, ſi feſtum Natalis Domini in iſtos dies inciderit, *Molin. Azor. hic cap.* 20. *quæſt.* 3. *Sporer ſupr.* quia ſi ejus diei tempore voti meminiſſet, non eſt præſumendum, hunc diem comprehendere voluiſſe, & in dubio minimum ſequendum eſt. Dices: Pontifex *cap. fin. de obſervat. jejun.* dicit: Illos tunc carnibus veſci poſſe, *qui nec voto, nec regulari obſervantia ſunt aſtricti*. Reſp. Pontifex ſupponit votum, & intentionem voventis ſe ad talem caſum extendiſſe, voluit igitur relinquere obligationem voti, & regularum, declarando ſolam obligationem præcepti Eccleſiaſtici eſſe ſublatam, ſi vero votum ad talem caſum ſe non extendat, aut regula ſit mere directiva, non obligans in conſcientia, comedens carnes non peccat, neque contra præceptum Eccleſiæ, quia illud pro tali caſu ſublatum eſt, neque contra votum, quia ad talem caſum ſe non extendit, neque vi Regulæ, quia non obligat ſub culpa, ut ſuppono. Vid. *Sanch.* qui plurimos refert *lib.* 4. *de vot. cap.* 11. *n.* 64. *Caſtropalao diſp.* 1. *par.* 12. *n.* 13. etſi hic diſſentiat quoad obligatum vi voti. Unde reſolves, Canonicos Præmonſtratenſes (idem eſt de aliis Religioſis, quorum Conſtitutiones ſub culpa non obligant) per ſe non peccare, ſi contra ſua Statuta comedant carnes in Natali Domini in Feriam ſextam incidente, aut in Belgio in Sabbatis a Nativitate Domini uſque ad Purificationem, vel etiam in Quadrageſima, ſi Epiſcopus loci cum fidelibus diſpenſavit, nam quamvis Epiſcopus cum Regularibus exemptis non poſſit diſpenſare, cum ſibi non ſint ſubjecti, poſſunt tamen Regulares ſe licite accomodare privilegio loci non minus quam peregrinus, vel viator ibi exiſtens, niſi ſtatuto Ordinis in conſcientia obligante prohibeantur, aut aliis ſcandalum præbeant. Tertia Regula: *Si nec ex intentione, nec ex materia dubium reſolvi queat, votum ſtricte* 6
ſeu in favorem voventis eſt interpretandum, ut pro libitu poſſit eligere, quod minus eſt: quia libertas eſt in poſſeſſione, & in dubio minimum præſumitur, ut dixi *Caſ. præced.*

qu. 3. *Azor. Suar. num.* 18. *Sporer a nu.* 90. Quarta : *Si voto nullum tempus determinatum ſit , obligat quamprimum commode impleri poteſt* ; nam omnis obligatio , qua dies non ponitur , præſenti die debetur . *Reg.* 14. *ff. de R. J. Bonac. Pyrrh. Leur. l.* 3. *decret. q.* 885. *& ibid. Schmaltzgr. n.* 41. Quinta : *Quando votis nullus finis vel terminus præfixus eſt , ut* : Voveo deinceps caſtitatem , abſtinere a vino , a carnibus , &c. *cenſentur vota perpetua, Caſtropal. pun.* 12. *num.* 22. *Schmaltzgr. a num.* 44.

7 QUÆR. II. Qualiter ex præmiſſis Regulis reſolvi poſſint Caſus practici?

Reſp. Modis ſequ. 1. Qui vovit Religionem, aut ſacros Ordines ſuſcipere, vi talis voti non obligatur ad caſtitatem, quia eam vovit, ſed ſtatum, cui caſtitas eſt annexa: ergo illa ſtatu non aſſumpto non eſt caſtitatis obligatio, *Valent. Cajet. l. c. Suar. num.*
8 15. 2. Qui vovit peregrinari , præſcindendo an eques, vel pedes, poteſt eligere quod voluerit, quia vere peregrinatur , licet id faciat ex curioſitate, aut negotiorum cauſa, modo adſit voluntas inviſendi loca ſacra, *Tam. Caſtropalao pun.* 12. *nu.* 9. Item qui vovit peregrinari eques, vel vectura , ſi ſic non poſſit , non tenetur pedibus ad hoc enim ſe non obligavit , & hic modus
9 eſt notabiliter difficilior . 3. Votum perſonale non poteſt expleri per alium , ſecus reale, v. g. voviſti confiteri, orare, jejunare, peregrinari, &c. non teneris neque potes votum hoc exolvere , per alium , eſt enim votum perſonale, & intentio fuit jejunare, orare in propria perſona ; econtra ſi aliquis vovit dare eleemoſynas, vel aliquem in ſuo defectu ad peregrinandum mittere , hoc votum erit reale , obligabitque hæredem, non quidem vi voti, ſed ex quaſi contractu , hoc ipſo enim quod hæres adeat hæreditatem, obligat ſe ad omnia debita realia exolvenda , *Laym. Sanch. Reiffenſt. Schmalzgr. n.* 51. Vid. *Caſ.* 67. *n.* 20. Sed quid ſi aliquis gratis in ſe ſuſcipiat votum reale alterius de alendo v. g. paupere, vel ædificando ſacello , an peccet mortaliter non exequendo votum? Negant *Cajet. Henriq.* quia dicunt tantum obligari ex fidelitate, quæ inter homines non obligat ſub mortali, ſecundum dicta *C.* 51. *nu.* 2. niſi id ſpecialiter quis intendat ; ſed oppoſitum verius eſt, tum *ex cap. licet de voto*, tum quia ſuſcipiens in ſe votum grave alterius videtur eo ipſo ſe velle obligare ſub mortali. 4. Qui vovit in dies audire Miſſam , 10
ſatisfacit die feſto audiendo unicam, etiamſi audiverit immemor voti, quia non eſt veroſimile voventem ſe voluiſſe ad duplex Sacrum obligare, *Suar. c.* 7. *n.* 14. *Sanch. c.* 11. *n.* 31. Imo probabile eſt ſatisfeciſſe, etiamſi pro voto ſatisfacere noluerit, quia poſita materia , ſeu ſolutione voti non eſt in ejus poteſtate , ut votum non ſit ſolutum, *Gobat tr.* 5. *nu.* 206. etſi oppoſitum ſit probabilius, ut patet a pari ſicut enim debitor dans centum gratis nolens extinguere debitum juſtitiæ , illud non extinguit , ita nec debitum voti, ut oſtendit *C.* 6. *n.*
19. 5. Qui per unum , vel plura vota vovit 11
multa parva, v. g. omni die orare quinque *Pater & Ave* ; vel etiam una die orare *Credo , De profundis* , viſitare Venerabile Sacramentum , dare exiguam eleemoſynam , &c. multa eſt diſputatio inter Theologos , an hæ materiæ, ſi negligantur , coaleſcere poſſint in unum peccatum grave ? Ante omnia recurrendum videtur ad intentionem voventis , an ſcilicet compenſare voluerit altero die , quod priore omiſerat , an ad illa multa parva uno, vel pluribus diebus peragenda voluerit ſe obligare ſub mortali , caſu quo omnia ſimul negligeret , vel an ea parva uniantur in eodem voto per modum unius materiæ, ut ſi unico voto per eodem die voveas 200. *Pater & Ave* , vel viginti pauperibus dare ſolidum , tunc enim totum negligere videtur mortale , aliud eſt , ſi res parvæ non ſint unibiles, eo quod ſint diſparatæ, diſtinctis diebus annexæ, in dubio juxta Regulam ſuperius datam minimum præſumitur , ſcilicet , quod voluerit ſe tantum obligare venialiter, etiamſi ejuſmodi levia diſparata toto anno omitteret . 12
6. Si promiſiſti calicem , & neſcias qualem, teneberis ad argenteum , quia hic eſt accomodus, & communi magiſque vulgari uſu venit nomine calicis , quam cupreus , aut aureus, *Cajet. quæſt.* 88. *art.* 2. *Laym. cap.* 3. *num.* 3. *Sporer num.* 90. Si promiſiſti calicem aureum , ſed ignoras cui ex duabus Eccleſiis , debes pretium dividere , quia pro utraque eſt æqualis ratio , *Caſtropalao part.* 12. *numer.* 26. *Leuren. loc. cit.* Si unam e duabus veſtibus promiſiſti dare pauperi, & una auferatur, non teneris dare alteram, ſi ultra duas non habeas, quia non cenſeris te obligare voluiſſe ad dandam uni-

Digitized by Google

unicam , quam habes : ſi plures habeas , & ex his unam indeterminate promiſiſti , una vel altera furto ſublata , teneris dare aliam , quia ſingulæ ſunt promiſſæ ſub disjunctione : ergo ſi una periit , teneris ad aliam , ſi neſcias, an promiſeris viliorem, vel meliorem , ſatisfacis dando viliorem : idem eſt , ſi promiſeris frumentum , vinum , oleum , eleemoſynam , nullam determinando qualitatem , vel quantitatem, ſatisfacis dando in quantitate , vel qualitate minore ſtatui tuo non repugnante, & ad finem , ad quem voviſti , non inepta, hinc ſi defunctus vovit vinum pro Sacrificio , hæres non ſatisfacit , niſi det vinum bonum , & Sacrificio dignum . DD. cit.

13 7. Aliquando obligatio voti eſt annexa diei ſeu tempori , ita ut poſt lapſum iſtius temporis tranſierit omnis obligatio voti , nec tenearis ſupplere ex poſt , quod illo tempore omiſiſti , econtra tempus aliquando additur , non ut finis ſeu terminus obligationis, ſed ad urgendam voti executionem, ne nimium ſcilicet differatur , & tunc ſi intra tempus votum impletum non fuerit, implendum eſt poſtea , at in praxi perquam difficile eſt diſcernere, quandonam obligatio voti finiatur , aut non finiatur tempore, pro quo accipe hanc Regulam: *Si Ratio , vel devotio ejuſmodi temporis ſpecialiter moveat ad hoc , vel illud vovendum pro tali tempore , tunc votum eſt annexum tali tempori , ita ut illo præterlapſo non amplius obliget ; aliud eſt ſi ratio temporis non moveat ſpecialiter ;* in exemplis res clareſcet : Voviſti audire Sacrum , vel jejunare die Veneris ob ſpecialem devotionem erga Crucem & Paſſionem Domini , die Sabbati ob commemorationem B. Mariæ Virginis , confiteri in feſto ſancti Sebaſtiani ob patrocinium contra peſtem , &c. in his obligatio voti eſt annexa tempori ſeu diei , & cum eo finitur , ut ſi eo die negligas , altero die ſupplere non tenearis, item voviſti orare Roſarium determinate coram hac imagine ob ejus miracula , ſi coram ea non poſſis , non teneris coram alia , ſimiliter votum peregrinandi Romam ob Jubilæum pro hoc anno publicatum , ſi non exolvitur nunc, non obligat anno ſequenti, item voviſti per totum annum jejunare ſingulis feriis ſextis , ſi principaliter intenderis honorare hunc annum, quia verb. gr. eſt Jubilæus , intermiſſa vel impedita hoc anno jejunia non teneris ſupplere anno ſequente, quia obligatio finitur cum anno , cui fuit annexa, ſecus ſi principaliter voviſti talem numerum jejuniorum , verb. gr. 52. vel non voviſti ex ſpeciali motivo , vel devotione erga tale tempus , tunc votum non eſt annexum tempori , ſed tempus cenſetur tantum addi pro urgenda voti executione , ne nimis diu differatur , verb. gr. voviſti intra annum , aut in feſto Sancti Norberti ingredi Religionem, proximo menſe , vel ſeptimana confiteri, aut dare eleemoſynam , ſi hæc non impleas tempore præfixo , teneris ex poſt . Ratio eſt , quia tunc primario non intenditur tale tempus, ſed res ipſa ejuſque executio , unde patet, in votis perſonalibus perſæpe obligationem eſſe annexam diei , raro in realibus . 8.
Ex dictis ſequitur , vota annexa tempori 14
ſicut extinguuntur cum tempore , ſic nec præveniri poſſunt ante tempus , verb. gr. voviſti jejunare in vigilia Sancti Petri ob ejus honorem , ſi prævideas eo die te fore impeditum , non teneris jejunium anticipare , potes tamen , ſi velis , tali caſu illud commutare in jejunium anticipato , vel ex poſt faciendum , quia gratius eſt Deo jejunium anticipare , vel differre , quam omnino omittere , ſi voviſti intra tres ſequentes dies ſemel jejunare , ſi non poſſis ultimo, teneris primo, vel ſecundo, quia primus , & ſecundus dies pertinent ad tempus voti, econtra ſi voviſti ſequenti ſeptimana jejunare , quia verb. gr. eſt hebdomas Rogationum, non teneris hac ſeptimana jejunium anticipare, etiamſi prævideas te impediendum ſequenti patet a pari in Miſſa , quam ſi in Dominica audire non poſſis , eam prævenire non teneris in Sabbato , quia tunc nondum adeſt tempus obligationis , ſi tamen die Dominica es impeditus hora undecima, teneris audire hora decima, *Sanch. cap.* 14. *Tambur.*
cap. 12. §. 3. *a nu.* 9. 9. Vota emiſſa nul- 15
lo tempore executionis præfixo , v. g. voviſti aliquando peregrinari Romam , aliquando ingredi Religionem , &c. obligant ſtatim, ut primum fieri poteſt , juxta illud Deut. 23. *Cum votum voveris Domino , non tardabis reddere , ſi moratus fueris , reputabitur tibi in peccatum* . Ideoque ſine juſta cauſa differens peccat , juſta autem differendi cauſa eſt major implendi commoditas , major corporis, & animæ utilitas &c. ut ſi elee-

Digitized by Google

eleemoſynam differas ad tempus, quo pauperes magis indigebunt, differes Religionem, donec pater conſentiat, donec ætate, & viribus convaleſcas, donec neceſſariis ſcientiis imbutus fueris, non peccabis, *Sanchez c.* 14. *num.* 8. *Pyrrhing. num.* 9. *Leur. l. c.* quamdiu autem executio voti graviter obligantis ſine mortali differri poſſit, non convenit inter DD. videtur ſtatui poſſe hæc Regula: *Quoties votum grave differtur uſque ad periculum oblivionis, vel impotentiæ implendi, ſemper eſt mortale, ſi vero tale periculum non adſit, & votum non contineat obſequium Dei perpetuum, v. g. votum centies jejunandi, peregrinandi, eleemoſynam dandi, qualiſcumque dilatio probabiliter non excedit unquam veniale.* Ita quoad rem *Tamb. numer.* 11. *Sporer a numer.* 116. Ratio eſt, quia qui dat totum, quod promiſit, & nullum damnum creditori, aut promiſſario ex mora facit, non eſt condemnandus gravis culpæ, at in prædictis votis poſt quantamcumque dilationem ſecluſo periculo oblivionis, vel omiſſionis adhuc vovens dat totum, quod promiſit, neque ex hac dilatione, vel mora ullum damnum Deo facit (diſpar eſt ratio de creditore humano, cui fere ſemper nocet longa debiti dilatio) ergo ejuſmodi dilatio non gravis, ſed levis tantum culpa cenſeri debet, & cum vovens nullum ſibi tempus determinarit, videtur tantum ſe graviter voluiſſe obligare ad rem ipſam, non autem graviter ad non differendam executionem, quamvis ſatis ſciat ſe peccare venialiter, ſi differat ſine cauſa. Dixi in Regula: Si votum non contineat perpetuum Dei obſequium, nam ſi ſit de perpetuo Dei obſequio, utpote votum Religionis, votum ſuſcipiendi Sacros Ordines, aut perpetuo inſerviendi infirmis, tunc notabilis dilatio abſque juſta cauſa erit peccatum mortale, ut fatentur omnes, quo enim diutius differtur, eo plus aufertur de Dei obſequio, ſed quænam tandem dilatio hic erit notabilis, & mortalis? *Tambur. ſupr. num.* 10. dicit, quod attendenda ſit ætas voventis, ſi vovens Religionem ſit quindecim, vel ſexdecim annorum, dilatio ad tres, vel quatuor annos putat non eſſe peccatum grave, ſi ſit triginta, quadraginta, aut plurium annorum, cenſet minorem dilationem, v. g. octo, vel ſex menſium, eſſe mortale. Rationem dat, quod tres, vel quatuor anni, ſi demantur a ſervitio totius vitæ ab adoleſcentia in ſenium, merito videri poſſint materia parva, at minime videntur materia parva, ſi demantur ab ætate jam provecta, probabilius tamen videtur, quod dilatio Religionis ad medium annum ſine juſta cauſa ſit mortale, nam quamvis medius annus reſpectu 70. vel 60. annorum ſit quid leve, eſt tamen aliquid grave in ſe, ſicut unum jejunium, una confeſſio reſpectu centum ſunt quid leve, in ſe tamen quid grave & materia ſufficiens ad mortale: ergo ſimiliter ſervire Deo ad medium annum, *Sanch. num.* 12. *Caſtropalao part.* 13. *n.* 7. 10. Qui vovit abſtinere a luſu, neſciens an intellexerit omnem luſum, vel ſolum luſum immoderatum, tantum obligatur vitare luſum immoderatum, quia in dubio votum explicandum eſt in favorem voventis, de cetero ex fine, ob quem quis vovit, colligenda eſt voti obligatio, v. g. voviſti abſtinere a luſu eo fine, ut evites jacturam pecuniæ, teneris tantum abſtinere a luſu, in quo eſt probabile periculum notabilis jacturæ, ſi voviſti ad evitandas rixas, blaſphemias, perjuria, teneris abſtinere a luſu, in quo hæc prudenter timere potes, ſi voviſti ob jacturam temporis, ab omni luſu abſtinere debes, potes tamen per alium ludere, licet aſpiciendo tempus perdas, quia hoc non eſt proprie ludere; econtra non potes pro alio ludere, quia proprie ludis, & perdis tempus. 11. Qui vovit non bibere vinum, toties peccat quoties vinum bibit, quia votum eſt negativum, ſicut negativum eſt præceptum non comedendi carnes die Veneris, & ſicut mortaliter peccat contra hoc præceptum, qui die Veneris intendit, vel efficaciter deſiderat comedere carnes, ſic etiam peccat contra votum, qui intendit bibere vinum, quamvis revera non bibat, aliud eſt, ſi in tali potu, vel eſu ſolum moroſe oblectetur. Ratio eſt, quia deſiderans bibere vinum intendit infringere votum, ſi poſſet, adeoque in intentione eſt ſacrilegus, hoc autem non tenet de moroſa delectatione. In dubio qualiter votum abſtinendi a vino obliget, iterum recurrendum eſt ad finem voventis, ſi ideo vovit, ut præcaveat ebrietatem, non peccabit mortaliter, etiamſi multum bibat, modo certus ſit non eſſe periculum ebrietatis, ſi eo fine vovit, ne ſua dilapidet, non peccabit mortaliter, niſi in vino notabilem ſum-

16 17

ſummam conſumat, nec peccabit, ſi bibat vinum alienum, *Sanch. Tamb. loc. cit.* ſi vovit ex motivo temperantiæ, ut peccet mortaliter, debet tantum bibere, quantum ſumere ſolet homo moderatus in prandio, verb. gr. mediam amphoram, ſi minus ſumat, peccat ſolum venialiter, *Caſtropalao, Sporer. ſupr.* Qui vovit, tota die non guſtare vinum, *La Croix num.* 465. dicit, tantum prima vice peccare, etſi illud ſæpius bibat, quod verum eſt, ſi intenderit ſe mortificare, per hoc præciſe, quod abſtineat a primo potu, tunc enim poſtquam ſemel bibit, non eſt amplius poſſibile votum ſervare, adeoque votum ceſſat obligare; aliud eſt, ſi ex motivo temperantiæ intendat tota die ſimpliciter a vino abſtinere, ut dictum eſt ſupra. Idem eſt de eo, qui vovit jejunare in pane, & aqua, ſi intendat tale jejunium, quo dicere poſſit: Hodie præter panem, & aquam nihil a me ſumptum eſt, peccat tantum prima vice, etſi ſæpius vinum bibat, vel alium cibum comedat, ſi tamen voviſſet, ſe eo die bibiturum ſolam aquam, toties peccaret, quoties alium liquorem biberet, rationem dat *Sporer num.* 94. quod votum de bibendo ſolam aquam ſit negativum, obligans ad non bibendum tota die alium potum: ergo quoties hunc bibit, toties peccat, econtra votum jejunandi in pane, & aqua eſt principaliter quid poſitivum. 12

8 Qui vovit ſub conditione dependente a ſuo arbitrio, non tenetur expectare eventum conditionis, quia tunc obligationem voti voluit ſubeſſe libero ſuo arbitrio, v. g. puella vovit inire Religionem, ſi adhuc ſemel fornicata fuerit, poteſt inire matrimonium, antequam fornicetur, item ſi dicat, voveo Religionem, ſi dotem accepero, ſi pater conſentiat, ſi muſicam didicero, &c. non peccat, etiamſi negligat dotem, aut conſenſum petere, vel muſicam addiſcere, aut ſine dolo patrem roget non conſentire, *Sanchez cap.* 23. *a num.* 28. *Leuren. quæſt.* 886. *Schmalzg. num.* 68. Ratio eſt, quod valor voti dependeat ab eventu conditionis, quæ revera non evenit: denique ſi malum ſit non implere conditionem voti, verb. gr. voviſti Religionem, ſi intra annum non fueris fornicatus, ſi ideo forniceris, ut a voto libereris, peccas graviter contra Religionem, Deum illudendo: voto tamen non obligaris, quia non exiſtit conditio, a qua volebas pendere valorem voti, imo valde probabile eſt, non valere votum, etiamſi fraude, vel metu facis, ut non eveniat conditio voti, verb. gr. fraude inducis patrem, ut non conſentiat. Ratio eſt, quia non voluiſti te aliter obligare, quam ſub eventu conditionis, quæ non evenit, nec obſtat, quod promiſſio homini facta, & acceptata, ſi fraude, vel metu impediatur, poſtea ſervari debeat, nam homini tunc proprie fit injuria, & damnum, quod ex juſtitia reſarciri debet, Deo autem non fit damnum in bonis ſuis, neque proprie injuria, ſed irreverentia, quæ non reſtitutionem, ſed pœnitentiam exigit, *Suarez cap.* 17. *num.* 20. *Caſtropalao part.* 17. *a numer.* 11. Econtra ſi conditio voti non pendeat a voluntate voventis, tenetur expectare, quamdiu conditio eſt probabiliter futura, v. g. æger vovet Religionem, ſi plene convaluerit a morbo, peccat contra votum, ſi nubat, quamdiu eſt ſpes recuperandæ ſanitatis, niſi periculum incontinentiæ, vel alia
juſta cauſa excuſet. 13. Votum pœnale po- 19
teſt obligare, vel tantum ad pœnam, ut: *Voveo jejunare, quoties luſero*, vel ſimul ad rem, & pœnam, ut: *Voveo non ludere, & quoties luſero, jejunare*; in primo caſu non peccas, ludendo, ſi tamen luſeris, obligaris jejunare, in ſecundo & peccas ludendo, & non jejunando poſt luſum. Si voviſti jejunare, quoties te inebriaveris, ſi inebriatio non ſit mortaliter mala, aut ſi ſit quidem mortaliter mala, ſed non fuiſti memor voti, non obligaris ad pœnam, quia non peccaſti formaliter contra votum. *Sanch. cap.* 22. *num.* 18. *Laym. cap.* 5. Similiter plures dicunt, te non obligari ad pœnam, ſi quidem memor voti, ſed immemor pœnæ, te inebriaſti, quia ideo voviſti pœnam, ut per eam deterreraris ab ebrietate, ſi vero non fuiſti recordatus pœnæ, per eam non potuiſti deterreri: ergo. At non video, quomodo quis poſſit eſſe memor voti pœnalis, & non cognoſcere pœnam, hoc ipſo enim quo cognoſco votum jejunandi, ſi me inebriavero, etiam cognoſco jejunium ſeu pœnam. Quæ dicta ſunt de voto jejunandi, ſi me inebriavero, etiam tenent de aliis votis pœnalibus. Sed quid ſi quis dubitet, an ſe obligaverit ad pœnam toties quoties, vel tantum pro prima vice? *Reſp.* Si pœna,

Digitized by Google

na, quam promiſiſti, ſit graviſſima, v. g. voviſti ædificare Eccleſiam, vel peregrinari Romam, ſi adulterium commiſeris, cenſeris te tantum pro prima vice ad pœnam obligaſſe, de aliis pœnis moderatis verius eſt cuilibet tranſgreſſioni ſuam pœnam correſpondere, & toties quoties te obligare voluiſſe, niſi aliunde ſit major præſumptio in oppoſitum, quia hac ratione te efficacius a delicto præſervas, quod præcipue intendiſti, *Sanch. numer.* 21. *Caſtropalao*
20 *part.* 18. *in fine*. 14. Qui dolet ſe voviſſe, non peccat, ſi adſit juſta cauſa dolendi, eo quod, verb. gr. incaute voverit, votumque ei plus periculi quam fructus afferat.

CASUS LXX.

De Ceſſatione, & Irritatione Voti.

YSai variis obſtrictus votis quærit. 1. *An ceſſent per mutationem materiæ vel finis.* 2. *An excuſet difficultas, vel periculum.* 3. *Quid ſi materia fiat inepta ex parte, vel ad tempus.* 4. *Quid ſit irritatio, an fieri poſſit vovente invito, & circa vota in favorem tertii facta.* 5. *An vota irritare poſſint Papa & Epiſcopi.* 6. *An Superiores Ordinum, an vota in ſæculo, vel Novitiatu edita.* 7. *An id poſſint Abbatiſſæ, Vice-Superiores, &c.* 8. *Quid ſi unus Superior in votum conſenſit, an ipſe, vel alius adhuc revocare poſſit.* 9. *An peccet ſine cauſa irritando.* 10. *An irritare poſſit votum proprium, vel alteri irritandum committere.* 11. *An pater, vel tutor irritare poſſit omnia vota prolium ante pubertatem etiam cum conſenſu emiſſa, vel poſt pubertatem implenda.* 12. *An hæc vota irritari poſſint omni tempore, quid ſi filius ea poſt pubertatem renovaverit,* 13. *An idem poſſit curator.* 14. *Quid poſſit pater, vel curator circa vota poſt pubertatem emiſſa.* 15. *Quid ſi votum impuberis poſt pubertatem in aliud fuerit commutatum.* 16. *Quid ſi votum ſit implendum poſt tempus ſubjectionis.* 17. *Quo ordine pater, tutor, &c. vota irritare poſſint, & an poſſit magiſter, nutritius, & quid in dubio, an votum ſit irritabile.* 18. *An maritus vota uxoris irritare poſſit, vel contra.* 19. *Quid ſi uxor ante vel ſub matrimonio voverit caſtitatem, eleemoſynam, confeſſionem, quid ſi maritus id ægre ferat.* 20. *Quid ſi uxor, vel maritus voverit non petere debitum.* 21. *Aut mutuo conſenſu voverint caſtitatem, vel unus voverit cum alterius licentia.* 22. *An dominus, vel herus vota ſervorum irritare poſſit?*

Vota ceſſant quatuor modis: Extinctione, irritatione, diſpenſatione, commutatione. De duobus primis agetur in præſenti, de reliquis in ſeqq.

QUÆR. I. Qualiter vota extinguantur? 1

Reſp. Extinguuntur proprie dupliciter, per notabilem, ſcilicet materiæ mutationem, & per ceſſationem finis, ſeu motivi principalis, mutatur autem notabiliter materia, quando fit moraliter diverſa, v.g. ex facili multum difficilis, ex poſſibili impoſſibilis, ex licita illicita, ex bona indifferens, aut majoris boni impeditiva, unde deduces ſeqq. 1. Si mutatio major difficultas, vel periculum non oriatur ex ipſa re, ſed ex voluntate, vel malitia voventis, non ceſſat voti obligatio, verb. g. voviſti caſtitatem, quæ tibi ob pravam inclinationem, vel laſciviæ conſuetudinem facta eſt difficillima, vel etiam periculoſa, non excuſaris a voto, quia hæc difficultas, aut periculum non eſt ex parte materiæ ſeu caſtitatis, quæ ex ſe melior eſt, quam ejus oppoſitum, ſed ex parte habitus vitioſi, & pravæ voluntatis, quam quilibet corrigere poteſt, & tenetur. Vid. *Caſ.* 68. *num.* 5. 2. Excuſat grave periculum non præviſum, verb. gr. voviſti 2
peregrinari ad ſtatuam B. Mariæ Virginis, ſi audias viam eſſe infeſtam latronibus, durante periculo excuſaris a voto, & contra ſi periculum ſit præviſum, non excuſat, v.g. voviſti in noſocomio ſervire infirmis, teneris exequi votum, etiamſi ſit periculum infectionis, nam cum ſoleat ejuſmodi periculum ibi reperiri, ſatis cenſetur præviſum. 3. Voviſti peregrinari pedes, excuſaris ſi fias claudus, & equum, vel currum habere, vel uti non poſſis, aut a parentibus tibi prohibeatur. 4. Si materia vo- 3
ti ſecundum quid fiat impoſſibilis, vel inepta, ceſſat quoad illam partem, ut explicavi *Caſ.* 68. *num.* 13. 5. Si materia voti tantum pro aliquo tempore fiat inepta, votum pro illo tempore ſuſpenditur, v.g. voviſti non adire iſtam domum ob certam puellam tibi periculoſam, ſi puella abſit, potes domum ingredi, ſi illa redeat, votum redit, ſi moriatur, votum omnino ceſſat, etſi ad eam domum ex poſt veniat puella periculoſior, non teneris vi voti iſtam vitare, *Pyrrh. l.* 3. *tract.* 34. *n.* 35.

Vvieſt.

Digitized by Google

Vvieſtner ibid. num. 48. *6.* Si determinato pauperi voviſti eleemoſynam, ſi hic fiat dives, ceſſat votum, quia ceſſat finis principalis, ſi iterum fiat pauper, redit votum; ſimiliter ſi huic pauperi voviſti eleemoſynam, ideo quia putabas eſſe probum, ſi ex poſt reſcias talem non eſſe, ceſſat votum, quia ceſſat ejus motivum, ſecus ſi ideo voviſti, quia erat pauper, item voviſti peregrinationem pro ſanitate, vel liberatione filii e captivitate, qui tempore voti emiſſi jam erat mortuus, vel liberatus, ceſſat votum, quia ceſſat ejus finis, *Schmaltzgr. num.* 70.

4 QUÆR. II. Quid ſit irritatio voti?

Reſp. Eſt actus potentiæ dominativæ, qua nomine proprio tollitur obligatio hominis ſibi quoad perſonam, vel voti materiam ſubjecti, eſt communis quoad rem cum *Div. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 8. *& ſeqq.* Dicitur 1. *Actus potentiæ dominativæ*, hoc eſt talis, vi cujus alterius voluntas, vel res eſt ita ſubjecta, ut ſine conſenſu dominantis firmiter obligari non poſſit, quare omnia vota, juramenta, diſpoſitiones hominis taliter ſubjecti imbibunt hanc conditionem: *Si Superior, ſeu ille, cui ſubſum, conſenſerit*, ideoque hoc ipſo, quod ille non conſentiat, tollitur voti, vel juramenti obligatio: unde patet, etiam vota, vel juramenta in favorem tertii facta, & acceptata irritari poſſe etiam acceptante invito, etſi non poſſint ſic diſpenſari, vel commutari, ut dicam *Caſ. ſeq. numer.* 17. *Silveſt. Navar. cap.* 12. *num.* 78. *Layman cap.* 8. *num.* 21. Ratio eſt, quia etiam vota in favorem tertii facta habent conditionem: *Si Superior conſenſerit*: ergo hoc ipſo, quod conſenſum negat, ea irritat. Aliqui autem dominative ſubjecti ſunt quoad voluntatem ſimul, & bona, ut Religioſi ſuis Superioribus, impuberes patri, vel tutori, & hi omnes vota directe irritare dicuntur, eo quod voluntas voventis his ratione ſui ſit ſubjecta, quando autem voluntas non ratione ſui, ſed ſolum ratione bonorum eſt ſubjecta, itaut de iis ſine alterius conſenſu diſponere non poſſit, velut minorennis ſubjectus eſt curatori, tunc diſpoſitiones, vel vota talis perſonæ circa ejuſmodi bona dicuntur irritari indirecte, hoc eſt, non ratione perſonæ, ſed ratione bonorum alteri ſubjectorum. Dicitur 2. *Nomine proprio*, in quo præcipue diſtinguitur irritatio a diſpenſatione, hæc enim tollit obligationem nomine alieno, ſcilicet Dei, qui poteſtatem juriſdictionis dedit Eccleſiæ ad tollenda, vel remittenda ſuo nomine vota, & juramenta ſibi facta, ſi cauſa ſubſit, quod addo, quia diſpenſatio, ut valide fiat in lege Superioris, cauſam requirit, non item irritatio, quæ abſque omni cauſa quidem eſt illicita, non tamen invalida, deinde diſpenſans, & commutans vota debet ea ſpeciatim cognoſcere, irritans poteſt in genere omnia tollere per ſolum diſſenſum, etiamſi vovens hoc ignoret, aut nolit ea irritari, quia conditio ſubſtantialis corruit, ſcilicet conſenſus Superioris. *Arrag. quæſt.* 80. *art.* 9. *Suar. lib.* 6. *de vot. cap.* 1.

QUÆR. III. Quinam habeant poteſtatem vota irritandi? 5

Reſp. I. Papa & Epiſcopi non poſſunt directe vota irritare, niſi reſpectu Religioſorum ſibi ſubjectorum, quia in alios non habent poteſtatem dominativam, nec ejuſmodi poteſtate pro directione Eccleſiæ indigent, ſufficit quod poſſint vota commutare, diſpenſare, & indirecte irritare, ſubtrahendo, vel prohibendo materiam voti, *S. Thom. ſupr. art.* 12. *in Corp. & ibi Cajet. Navar. num.* 79. *Suar. loc. cit.*

Reſp. II. Superiores Regulares poſſunt 6
directe irritare ſuorum vota, non tantum ea, quæ Religioſam gubernationem impediunt, ut peregrinatio, ſervitium extra clauſuram, &c. ſed etiam omnia alia poſt profeſſionem emiſſa, antequam tamen irritentur, obſervanda ſunt, ita communis cum *D. Thom. loc. cit. Suar. cap.* 7. *Sanch. lib.* 4. *cap.* 33. *num.* 4. *Sporer tract.* 3. *in Decal. c.* 3. *num.* 16. Ratio eſt, quia ſicut pupilli per Remp. ita ſubjiciuntur tutori, ut omnia eorum vota, & diſpoſitiones valeat irritare, ſic & Summus Pontifex ad meliorem Religioſorum gubernationem eorum voluntatem ſubjicere poteſt Superioribus, ut abſque eorum conſenſu nihil firmiter vovere queant, quod vero ita factum ſit, probat praxis, & uſus Religionum, teſte *Leſſio lib.* 2. *cap.* 20. *dub.* 13. *Sanchez cap.* 24. *n.* 30. Excipe tria vota eſſentialia, & votum aſſumendi Religionem ſtrictiorem, cujus executio ſicut non poteſt a Prælato impediri, *cap. licet de Regul.* ita nec irritari, DD. cit. Neque irritare poſſunt vota facta in ſæculo vel Novitiatu, quia vovens tunc non erat

ſubdi-

ſubditus , poſſunt tamen Novitiorum vota
ſuſpendere , in quantum impediunt , vel dif-
ficiliora reddunt exercitia Novitiatus, imo
ipſe Novitius omnia vota ſua in exercitia
Novitiatus tamquam in rem evidenter me-
liorem commutare poteſt , expediet tamen
tunc certa opera determinare, in quæ com-
mutatio fiat, ne ad omnia opera ſe ex vo-
to obligans plurimis exponatur ſcrupulis :
Novitius vero Religionem deſerens voti
prioris obligatione conſtringitur , quia ſuſ-
penſio , vel commutatio cenſetur tantum
facta pro tempore Novitiatus, *Sanch. num.*
7 41. *Caſtropalao diſp. 2. punct. 8. num.* 10.
2. Superiores gaudentes poteſtate irritandi
ſunt Generalis, Provincialis Viſitator, Ab-
bas , Guardianus , Prior ſeu Rector loca-
lis, non tamen Vicarii , Miniſtri , Priores
clauſtrales , aliique Vice-Superiores , niſi
Rectore , vel Abbate abſente , quia vere
Superiores non ſunt , nec ſuo ſed alieno
nomine imperant, *Caſtropalao loc. cit. Leu-
ren. lib. 3. quæſt.* 898. Abbatiſſæ & Ma-
tres Monialium ſuarum vota etiam irrita-
re poſſunt , quia irritatio fundatur in obe-
dientia , quæ illis ſicut aliis Prælatis pro-
mittitur , *Sanch. Suar. Sporer l. c. cont. Ca-
ſtropalao, Leur.* 3. Poteſtas irritativa exten-
dit ſe etiam ad vota mere interna , & fu-
tura , quia omnia includunt conditionem ,
ſi Superior conſentiat , DD. cit. 4. Si
8 Provincialis tibi dedit licentiam voven-
di , non poteſt votum irritare Superior lo-
calis , poteſt tamen ex juſta cauſa execu-
tionem voti impedire , quouſque Provincia-
lis conſulatur , ita enim exigit bonum re-
giminis, *Sanch. c.* 27. *n.* 4. 5. Ipſe , qui dedit
9 licentiam vovendi , votum irritare poteſt ,
etiamſi promiſerit non irritare, nam quam-
vis tunc peccet, ſi ſine cauſa id faciat, ir-
ritat tamen valide , quia non obſtante iſta
promiſſione retinet potentiam dominativam
in ſubditum , *Sanchez n. 9. Leur. quæſt.* 896.
multo magis id poterit æqualis, vel Supe-
rior. Inferior tamen irritare non poteſt vo-
ta edita cum licentia Superioris, quia hu-
jus poteſtati derogare nequit . 6. Superior ,
qui ſine juſta cauſa irritat votum grave, in
quod ſemel conſenſit , ex communi apud *Ca-
ſtropal. part.* 3. §. 2. peccat mortaliter, quia
tribuendo licentiam fit particeps voti : er-
go ſine cauſa revocans cenſetur illius tran-
ſgreſſor : deinde votum licentia Superioris
firmatum eſt a Deo acceptatum : ergo fit
Deo gravis irreverentia , ſi abſque cauſa
conſenſus revocetur . Nihilominus *Illſung.
tract. 5. num.* 133. dicit , eſſe tantum ve-
niale ; ſi vero Superior non conſenſit, ſed
abſque cauſa irritat votum , non peccare,
tenet *Silveſ. Azor.* & probabile eſſe dicit
Sporer num. 34. quia utitur jure ſuo ; at
probabilius peccat ſaltem venialiter , quia
abutitur ſua poteſtate , ſubditum a meliori
bono abſque cauſa impediendo , *Sotus de
juſt. l. 7. q. 3. a. 1. Laym. c. 7. n.* 18. *La
Croix num.* 499. 7. Superior non poteſt ir- 10
ritare votum proprium , neque alteri ir-
ritandum committere , *Sanch. n.* 60. quia
poteſtas irritandi in hoc fundatur, quod vo-
tum emittatur ſub conditione , ſi Superior
conſentiat ; nemo autem ſub conditione pro-
prii conſenſus votum emittere poteſt , de-
ſtruit enim talis conditio ſtrictam voti obli-
gationem ; nec obſtat, quod quis ſecum di-
ſpenſare poſſit, nam diſpenſatio non fit no-
mine proprio, ſed per eam nomine Dei re-
mittitur obligatio, qui etiam diſpenſanti re-
mittere poteſt juſta cauſa intercedente .

Reſp. III. Omnia vota prolium etiam il- 11
legitimarum tam realia quam perſonalia ,
ante pubertatem emiſſa , poteſt pater aut
tutor , vel his deficientibus , mater irrita-
re . 1. Etiamſi votum emiſſum ſit cum eo-
rum licentia , quia non obſtante iſto con-
ſenſu manet in impubere immaturitas diſ-
cretionis, & judicii , ideoque potentia gu-
bernativa, & irritativa in patre, *Ang. Sil-
veſ. Laym. l. c.* 2. Etiam vota impuberum
implenda poſt pubertatem, ut ſi puella un-
decim, vel puer tredecim annorum voveat
poſt duos annos ingredi Religionem , quia
poteſtas irritandi fundatur in infirmitate ju-
dicii , quæ revera adfuit tempore emiſſi vo-
ti , *Sporer num.* 20. nec obſtat , quod for-
te filius contradicat , putans vota irritari
non poſſe, nam poteſtas irritativa non pen-
deat a conſenſu filii . 3. Vota ab impubere
edita non tantum durante impubertate, ſed 12
etiam ex poſt quocumque tempore a patre
irritari poſſunt, modo poſt pubertatem non
fuerint confirmata, *Cajet. qu.* 89. *a.* 5. *Reiſ-
fenſt. lib. 3. decret. t. 34. num.* 13. *Illſung. nu.*
123. & 134. Ratio eſt , quod votum im-
puberis non tantum propter dominium pa-
ternum , ſed etiam propter immaturitatem
judicii pendeat a patre , includatque con-
ditionem : *Si pater non contradixerit* , quæ
conditio tractu temporis non aufertur ; dixi ,

Digitized by Google

modo poſt pubertatem non fuerint confirmata; non cenſetur autem confirmari ex hoc, quod vovens voluerit ea exequi, aut ignarus ea eſſe infirma ſæpius renovaverit, quia hæc renovatio eſt tantum approbatio prioris vinculi, ſed requiritur, ut ſciens eorum debilitatem, ea pubes libere ratificet, & ita intendat ſe obligare, quaſi numquam fuiſſet obligatus, *Navar. c.* 12. *num.* 71. *Sanch. cap.* 20. *num.* 34. 4. Non
13 tantum pater, & tutor impuberis, ſed & curator vota minoris ante pubertatem ſacta poſt pubertatem irritare poteſt, modo confirmata non ſint, *Sanch. n.* 15. *Caſtropalao numer.* 6. Ratio eſt, quod curator ſuccedat loco patris: ergo ſicut pater poteſt vota irritare, ut jam probatum eſt, ſic & curator. 5. Vota poſt pubertatem emiſſa ſi
14 realia ſint, poteſt pater aut curator irritare, ſecus ſi perſonalia; hinc ſi filius quindecim annorum voveat jejunium, Religionem, & eleemoſynam, irritari poterit votum eleemoſynæ, intellige ex bonis patri ſubjectis non vero jejunii, & Religionis. Ratio eſt, quia poſt pubertatem filius quoad ſuam perſonam eſt ſui juris; bona autem ejus, exceptis caſtrenſibus, & quaſi caſtrenſibus, ſubjecta ſunt patri uſque ad emancipationem, vel curatori uſque ad annum vigeſimum quintum completum: ergo vota realia puberis, non autem perſonalia a patre aut tutore irritari poſſunt. 6. Si votum
15 ante pubertatem emiſſum poſt pubertatem a Superiore, vel ipſo vovente in opera perſonalia commutetur, nec pater, nec tutor votum ſurrogatum irritare poterit *Sanch. numer.* 48. *Caſtropalao numer.* 11. quia votum ante pubertatem emiſſum jam deſiit, & poſt pubertatem ſucceſſit perſonale, atque in vota perſonalia poſt pubertatem edita, vel confirmata pater, & curator poteſtatem non habent, niſi in quantum præjudicant gubernationi paternæ, vel domeſticæ, ut ſi filius voveret longa jejunia, peregrinationes, &c. quibus ſubtrahetur ab obſequiis patri præſtandis, tunc enim ea indirecte irritari, vel potius ſuſpendi poſſent,
16 *Sporer num.* 22. 7. Si votum puberis ſit quidem reale, ſed implendum poſt tempus ſubjectionis, v. g. filius quindecim annorum vovet ædificare ſacellum, quamprimum a patria, vel curatoria poteſtate liberatus fuerit, idem eſt, ſi uxor quid voveat implendum poſt mortem mariti, tale votum a patre, curatore, vel marito irritari non poteſt; econtra vota impuberis etſi in ſtatu libero implenda, pater, & curator irritare poſſunt, *Sanch. Caſtropal.* §. 4 *Illſung. n.* 135. Ratio horum eſt, quod impubes non tantum quoad bona, ſed etiam quoad voluntatem patri, & curatori ſit ſubjectus, ideoque ejus actus per ſolum diſſenſum annullari poteſt; econtra pubes quoad voluntatem non eſt ſubjectus patri, neque uxor marito, & bona poſt ſubjectionem etiam non ſunt amplius ſubjecta: ergo non eſt, unde vota puberis, vel uxoris poſt ſubjectionem implenda a patre, curatore, vel marito irritari valeant; quod etiam tenet de votis realibus perpetuis, v. g. de voto quotidie dandi eleemoſynam, ita ut irritari non poſſit, in quantum ſe extendit ultra tempus ſubjectionis. 8. Poteſtas vota irritandi hoc ordine venit, pater, tutor, cu- 17
rator, avus ex parte patris, non matris, mater, avus paternus nihil poteſt vivente matre, *Sporer n.* 24. *Schmaltz. n.* 76. Imo deficiente tutore, aliiſque aſcendentibus loco patris ſuccedere herum, magiſtrum, nutritium, eoſque vota impuberum irritare poſſe, non improbabiliter docent *Sayr. Leſſ. l.* 2. *c.* 40. *dub.* 14. *Suar. l.* 6. *c.* 6. *n.* 23. *Laym. c.* 7. *n.* 10. quia ita videtur exigere æquitas naturalis; at oppoſitum eſt verius, quia ex nullo jure doceri poteſt, hanc poteſtatem heris, magiſtris, &c. eſſe conceſſam, *S. Th. l. c. Bonac. Sanch. c.* 35. *n.* 84. *Vvieſtner n.* 54. 9. In dubio an votum ſit irritabile, an ſit emiſſum, vel confirmatum tempore ſubjectionis, an executio ſit deſtinata in-vel extra tempus ſubjectionis, poteſt Superior illud irritare, *Suar. c.* 6. *La Croix n.* 500. *Leuren. q.* 879. quia pater eſt in certa poſſeſſione poteſtatis irritativæ, qua per rationem dubiam privari non debet. Vid. *Vivam op.* 2. *quæſt.* 6. *art.* 3.

Reſp. IV. Quamvis *Sotus*, *Ang. Arrag.* aliique cum *Sanch. c.* 34. *nu.* 3. probabiliter 18
doceant, maritum directe irritare poſſe omnia vota uxoris, ſtante matrimonio emiſſa, eo quod voluntas ejus videatur eſſe perfecte ſubjecta marito, ex illo ad Eph. 5. *Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint ſicut Deo, quia vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ*. Et *Numer.* 30. dicitur, uxorem non teneri promiſſione voti, *ſi vir exemplo contradixerit*. Attamen verius eſt, quod ſola vota debito conjugali, educatio-

ni

-ni prolium, vel gubernationi domeſticæ præjudicantia, velut votum caſtitatis, longæ peregrinationis, &c. maritus irritare poſſit. *Nav. cap.* 12. *num.* 64. *Caſtrop. p.* 6. *num.* 2. *Sporer nu.* 29. *Illſung. numer.* 126. Ratio eſt, quod tota uxoris ſubjectio fundetur in contractu matrimonii: ergo vota uxoris non ſubſunt marito, niſi in quantum præjudicant matrimonio, & vitæ ſociali, quod jus etiam competit uxori, ut vota mariti matrimonio præjudicantia irritare poſſit; notandum autem, quod vota ſic indirecte irritata, vel potius ſuſpenſa reviviſcant, quando deſinant alteri præjudicare, *Laym. capit.* 7. *& DD.*
19 *c. c. Unde inferes ſeqq.* 1. Si uxor ante, vel ſub matrimonio caſtitatem, vel quotidianam eleemoſynam voverit, ſoluto matrimonio tale votum reviviſcit, etiamſi antea a marito fuerit irritatum. 2. Vota uxoris moderate jejunandi, orandi, communicandi, pauperes ex bonis paraphernis ſuſtentandi, &c. maritus infirmare non poteſt, quia in his uxor eſt ſui juris, neque hæc matrimonio præjudicant; ſi tamen maritus ægre ferret, ac ſine læſione pacis, vel amoris conjugalis obſervari non poſſent, ad tempus ceſſant; quia eorum materia facta eſt illicita, vel moraliter impoſſibilis aut majoris boni impeditiva, *Silveſ. Nav.*
20 *Suar. l.* 6. *c.* 4. *Laym. num.* 12. 3. Votum uxoris numquam petendi debitum maritus irritare non poteſt, quia conjux non tenetur petere, ſed ſolum reddere debitum: econtra ſi maritus voverit non petere debitum, & uxor obinde gravetur, eo quod & ipſa præ verecundia petere non auſit, *Laym. Sporer* dicunt, votum mariti ab uxore irritari poſſe, ſed melius contradicunt *Gometz. Leſſ. Nav. c.* 12. *nu.* 60. quia obligatio mariti non petendi debitum revera non cedit in præjudicium uxoris, eamque non retrahit a petitione debiti, ſed potius dat anſam liberius petendi, cum ſciat ipſum petere non poſſe, & in ipſa levi indicio facile petere poſſit; merito notant DD. ejuſmodi vota eſſe indiſcreta, & conjugibus, niſi ſenes ſint, diſſuadenda. 4. Si vir, & uxor mutuo conſenſu voveant caſtitatem, hoc votum ipſi irritare non poſſunt, quia juri ſuo ad petendum, & reddendum debitum renunciarunt, *cap. fin.* 33. *quæſt.* 5. *Sporer num.* 29. *Caſtropalao par.* 7. *nu.* 6. 5. Si conjux conjugi ſimpliciter dedit licentiam vovendi caſtitatem, hoc ipſo ceſſit juri ſuo, nec conſenſum revocare aut debitum petere poterit, ſecus ſi votum conjugis pure permiſit, reſervando ſibi jus ſuum, *Nav. cap.* 17. *num.* 31. *Laym. num.* 15.

Reſp. V. Vota denique ſervorum, domini aut heri indirecte tantum irritare poſſunt, quatenus obligationi ſervitutis, vel famulatus obſiſtunt, ideoque finita ſervitute reconvaleſcunt, *communis, & certa*; unde domini nihil poſſunt circa vota caſtitatis, orationis, confeſſionis, moderati jejunii, &c.

CASUS LXXI.

De Voti Diſpenſatione, & Commutatione.

Zoilus Paſtor ab Epiſcopo interrogatur: 1. *An diſpenſatio abſque cauſa ſit licita, & valida.* 2. *Quæ ſint cauſæ diſpenſandi.* 3. *Quid in dubio aut in caſu, quo abſque omni cauſa bona fide diſpenſatum eſt.* 4. *An diſpenſare poſſint Papa, Epiſcopi, Prælati Regulares, Abbatiſſæ, an cum Novitiis, & ſe cum ipſis.* 5. *An Confeſſarii Regularium.* 6. *An cum abſentibus, & extra confeſſionem: & an idem queant Parochi.* 7. *Quæ ſint vota reſervata Papæ.* 8. *An inter hæc numerantur vota dubia, conditionata, metu extorta, pœnalia, diſjunctiva, non Deo ſed Sanctis facta.* 9. *An votum reſervatum ab Epiſcopo, vel Regularibus quoad circumſtantias diſpenſari poſſit.* 10. *Vel in voto caſtitatis edito ſtante matrimonio.* 11. *Quid ſi votum reſervatum ſit commutatum in non reſervatum.* 12. *An reſervatum poſſit irritari.* 13. *An facultas Generalis extendat ſe ad reſervata, item an ad ea, quæ poſt conceſſionem ſunt emiſſa, vel etiam ad juramenta.* 14. *An votum caſtitatis diſpenſatum ſoluto matrimonio reviviſcat, item an Epiſcopus in caſu neceſſitatis diſpenſare queat in reſervatis.* 15. *An etiam Regulares.* 16. *An & ex qua cauſa fieri poſſit voti commutatio.* 17. *Quinam vota commutare poſſint, & quid de votis in favorem tertii.* 18. *An extra confeſſionem.* 19. *An poſt commutationem poſſit rediri ad votum prius.* 20. *An omnia vota commutari poſſint in votum Religionis.* 21. *An Profeſſio Religioſa extinguat omnia vota, etiam Religionis ſtrictioris.* 22. *Quid de votis pœnalibus.* 23. *Quid de eo, qui vovit non petere diſpenſationem.* Pro reſol.

QUÆR.

QUÆR. I. Quid ſit diſpenſatio voti?

1 Reſp. Eſt remiſſio totalis obligationis ob juſtam cauſam facta ab eo, qui in perſonam voventis habet juriſdictionem ſpiritualem, eſt in re omnium. Dicitur 1. *Remiſſio totalis obligationis*, in quo diſpenſatio diſtinguitur a commutatione, in qua obligatio ex toto non tollitur, ſed ſaltem ex parte in aliam materiam transfertur. Dicitur 2. *Ob juſtam cauſam*; nam diſpenſatio in votis ſine cauſa non tantum illicita eſt, ſed & invalida, *S. Th. q.*88. *a.*12. *ad* 2. Fit enim a Superiore Eccleſiaſtico, qui nomine Dei relaxat promiſſionem DEO factam; Deus autem dedit hanc poteſtatem non in deitructionem, ſed ædificationem, exigente id neceſſitate, vel utilitate ſubditorum; aliud eſt de irritatione, quæ fit nomine proprio ab habente poteſtatem dominativam in perſonam voventis, vel in materiam voti; dominio autem, vel jure ſuo valide quis uti poteſt, etiam ſine cauſa.

QUÆR. II. Quæ ſint cauſæ legitimæ diſpenſandi?

2 Reſp. Sunt præcipue quatuor: 1. *Imperfecta deliberatio*, aut dubium de illa, ſive illud contingat ex defectu ætatis, ſive ex mentis turbatione, aut etiam ratione metus, doli vel erroris accidentalis; ſimiliter ſufficit quodcumque prudens dubium de valore voti. 2. *Notabilis difficultas* exequendi rem promiſſam, etiamſi non ſit tanta, ut votum irritet, ſufficiet tamen ad diſpenſationem; ſola autem major commoditas aut inclinatio ad aliud opus pium, etſi ſatis ſit ad votum commutandum, non tamen ad diſpenſandum. 3. *Damnum ſpirituale, vel corporale*, ſic diſpenſatur in voto continentiæ, vel non petendi debitum, ſi ob nimiam proclivitatem in Venerem ſit periculum lapſus, aut executio voti ſit ſubjecta plurimis moleſtiis, & ſcrupulis; item ſi immineat ex voto damnum temporale, v. gr. interitus illuſtris familiæ, vel ex nimiis eleemoſynis exhauriretur res domeſtica, &c. in his, & ſimilibus diſpenſatur Romæ, ſaltem aliqualem adjungendo commutationem in aliud opus pium. 4. *Majus bonum* ex diſpenſatione proventurum, v. g. major Dei honor, major Eccleſiæ vel Reip. utilitas; quo majus, & arctius eſt votum, eo major requiritur cauſa diſpenſandi, etſi una cauſa ſe ſola non ſufficiat, ſufficiet conjuncta cum aliis, *Suar. l. 6. de vot. cap.* 17. *Reiffenſt. l.* 3. *tit.* 34. *a num.* 22. *& ibid. Leren. qu.* 903. In dubio an adſit cauſa ſufficiens, ſemper miſcenda eſt commutatio in aliquid operis pii, quod defectum cauſæ ſuppleat, *Suar. l. c. Caſtropal. d.* 2. *pun.* 9. *num.* 17. Hinc Confeſſarii privilegiati raro debent ex toto diſpenſare, niſi quando dubium eſt de voti valore; ſi diſpenſatio bona fide facta eſt, & ex poſt reperiatur, non adfuiſſe cauſam legitimam, *Sporer numer. cap.* 3. *num.* 45. *ex Sanch. & Leſſ.* dicit, præſumendum eſſe de bonitate Dei, quod diſpenſationem ſuo nomine bona fide factam acceptet, & ratam habeat. At probabilius contradicunt *Salas Caſtrop. num.* 4. *Leur. l. c.* quia jura, & omnes DD. ad valorem diſpenſationis in voto requirunt cauſam legitimam: ergo ſi certo conſtet, talem non adfuiſſe, diſpenſatio eſt nulla; deinde talis præſumptio eſt ad minus incerta, & obligatio voti eſt certa: ergo non excuſat. Econtra ſi conſtet adeſſe cauſam certo ſufficientem, Superior plerumque diſpenſare obligatur, vel maxime ſi id exigat bonum commune, quandoque etiam negare poterit, ſi nempe periculum ſit, ne vileſcat votorum obligatio, vel diſpenſatio. 3

QUÆR. III. Quinam habeant poteſtatem in votis diſpenſandi?

Reſp. I. Reſpectu totius Eccleſiæ in omnibus votis diſpenſare poteſt Sum. Pontifex. 4
2. Diſpenſare poſſunt Epiſcopi in omnibus votis ſuorum ſubditorum Papæ non reſervatis. 3. Idem poſſunt Prælati Regulares exempti, & omnes Superiores locales reſpectu ſuorum Religioſorum, & in eorum, abſentia Vicarii, ſi non ordinaria, ſaltem poteſtate ſibi ex conſuetudine delegata, *Sanch. l.* 4. *mor. c.* 49. Prælati Regularium non exemptorum id jure communi non poſſunt, niſi quatenus ex conſuetudine, vel Epiſcopi commiſſione illis conceſſum eſt. *Si dicas*: Poteſtas diſpenſandi in Prælatis Regularium videtur ſupervacanea, eo quod omnia eorum vota, vel extinguantur per Profeſſionem, vel poſt Profeſſionem emiſſa a Prælatis irritari poſſint poteſtate dominativa. Reſp. N. aſſ. nam votum ingrediendi Religionem ſtrictiorem a Superioribus nequit irritari, bene tamen diſpenſari, ut probat *Sanch. c.* 41. idem docet *Suar.* de voto approbato a Prælato ſuperiore. Item Prælati in votis Novitiorum diſpen-

ſpenſare poſſunt, quia in favorabilibus gaudent privilegiis ſui Ordinis, *Caſtropal. part.* 10. *nu.* 3. *Schmaltzg. nu.* 105. nequeunt tamen eorum vota irritare, ut dixi *Caſ. præc. num.* 6. 4. Abbatiſſæ ſuarum vota quidem irritare poſſunt propter poteſtatem dominativam, quam in ſuas habent per votum obedientiæ, non tamen diſpenſare, quia carent juriſdictione ſpirituali. 5. Superiores habentes poteſtatem diſpenſandi ordinariam etiam ſecum diſpenſare poſſunt ſaltem mediate, dando juriſdictionem Confeſſario, vel alteri, ut contra *Suar.* late probat
5 *Sanch. l.* 3. *de mat. d.* 3. *tota*. 6. Confeſſarii approbati Ordinum Mendicantium, & cum iis communicantes habent privilegium pro foro conſcientiæ diſpenſandi in omnibus votis, & juramentis ſæcularium, in quibus Epiſcopi diſpenſare poſſunt jure ordinario; id enim Mendicantibus conceſſit *Inn. VIII. Eug. IV.* Benedictinis *Mart. V.* teſtibus *Tamb. Herinx*, *Dian. part.* 51. *tit.* 8. *R.* 16. *Sannig. de vot. cap.* 43. *num.* 2. *Gobat t.* 10. *num.* 603. *Sporer num.* 54. *Caſtropal. part.* 13. *num.* 7. *Reiffenſt. numer.* 39. Dixi: in votis, in quibus Epiſcopi diſpenſant poteſtate ordinaria; nam ſi Epiſcopi in caſu neceſſitatis, quando non datur recurſus ad Papam, in votis Papæ reſervatis diſpenſant, id non faciunt poteſtate ordinaria ſed delegata, ideoque hoc non poterunt Confeſſarii Mendicantium, ut habet communis cum *Rodriq. Sanch. Suar. cap.* 26. *nu.* 16. *Barb.* 2. *p. de pot. Ep. alleg.* 37. *nu.* 14. Nihilominus probabile videtur etiam tali caſu Mendicantes pro foro conſcientiæ diſpenſare poſſe, ut dicam *infr. numer.* 15. Quod autem *Ordo Præmonſtratenſis* in privilegiis communicet cum Mendicantibus docent *Barb. l.* 1. *juris Eccl. cap.* 41. *num.* 231. *Tamb. tom.* 1. *d.* 12. *qu.* 1. Et ita definitum eſt in Capitulo Generali ejuſd. Ordinis anno 1660. & conſtat ex ampliſſimo Indulto Urb. VIII. Lotharingis conceſſo.
6 7. Epiſcopi & Regulares privilegiati conveniunt in hoc, quod utrique poſſint vota non reſervata diſpenſare, & commutare, etiam extra Confeſſionem, & cum abſentibus, quia pro neutris ullo jure hoc exercitium reſtringitur ad forum Sacramentale, aut ad ſolos præſentes: in hoc differunt, quod Epiſcopi hanc ſuam poteſtatem utpote ordinariam alteri delegare poſſint, non item Regulares cum ſint delegati, econtra Regulares poſſunt exercere ſua privilegia circa omnes fideles ad ipſos undequaque venientes; agunt enim nomine Sum. Pontificis; Epiſcopi vero, quia agunt per juriſdictionem propriam non poſſunt eam ultra ſuos diœceſanos extendere, *Sanch. cap.* 43. *Sporer num.* 78. 8. Parochi quamvis ex conſuetudine poſſint diſpenſare in jejunio, & operibus ſervilibus, non tamen in votis aut juramentis, *Tamb. La Croix ſupr.*

QUÆR. IV. Quid circa diſpenſationem in votis reſervatis?

Reſp. I. Quinque ſunt vota ſoli Papæ 7
reſervata, adeoque ab Epiſcopo vel Regulari privilegiato non diſpenſabilia, niſi in privilegio ſpecialiter exprimantur, ut 1. *Votum* integræ, & perpetuæ *caſtitatis*, nam votum caſtitatis ſub obligatione ſolum veniali emiſſum aut ad tempus, votum non petendi debitum conjugale, votum virginitatis ſolum intendendo integritatem clauſtri virginalis, votum non nubendi, votum non polluendi, non fornicandi, mulierem non tangendi, & his ſimilia, non ſunt reſervata, quia non ſunt votum integræ caſtitatis, de qua ſola reſervatio utpote odioſa intelligi debet. Idem eſt de voto ſuſcipiendi Sacros Ordines, quia non eſt directe ad caſtitatem, ſed ad ſtatum Clericalem, cui votum caſtitatis annexum eſt, *Sanch. Suar. l.* 9. *c.* 25. *Laym. cap.* 8. *num.* 8. *Barb. nu.* 19. 2. *Votum Religionis* approbatæ. 3. *Votum peregrinandi ad S. Sepulcrum* Jeroſolymitanum. 4. *Peregrinandi Romam* ad limina SS. Apoſtolorum Petri & Pauli. 5. *Peregrinandi Compoſtellam* ad S. Jacobum, *cap. ex multa*, *cap. ſuper his de vot.*

Reſp. II. Cum reſervatio ſit odioſa utpo- 8
te reſtringens poteſtatem ordinariam ſtricte eſt interpretanda, ideoque non cenſentur reſervata, ſed ab Epiſcopo & privilegiatis diſpenſabilia ſunt. 1. Vota, de quibus dubium eſt, an ſint valida aut reſervata, quia reſervatio non extenditur niſi ad caſus certos, *Sanch. Caſtrop. part.* 12. *nu.* 8. Idem eſt de dubio, an promiſſio fuerit deliberata; ex quo capite votum caſtitatis, vel Religionis ab impubere emiſſum non eſſe reſervatum docet *Viva q.* 12. *a.* 2. quia præſumitur adfuiſſe imperfecta deliberatio; ideo enim impuberibus prohibetur matrimonium, *cap. atteſtationi de ſponſ. imp.* 2. *Vota conditionata*, v. gr. voveo caſtitatem,

Re-

Digitized by Google

Religionem , ſi ſanitati reſtituar , ſi pater
periculum evaſerit, idque non tantum an-
te, ſed etiam poſt impletam conditionem,
quia non ſunt perfecte libera ; ſiunt enim
metu inſtantis mali, & quæ ab initio non
ſunt reſervata , etiam non ſiunt ex poſt ,
& in dubio non cenſentur reſervata , *Go-
mez*, *Sanch. l. 4. mor. cap. 20. num. 98. Bel-
legamb. part. 3. ſect. 13. q. 2.* idque tenet,
etiamſi poſt impletam conditionem fuiſſent
confirmata , quia confirmatio cadit ſuper
idem votum , prout a principio editum ,
niſi nunc eſſet editum independenter a pri-
mo voto, *Dian. part. 6. t. 8. R. 16. Vieſtner
nu. 73.* 3. *Vota injuſto metu* etiam levi ex-
torta, quia non ſunt perfecte libera , *Illſung
t. 5. num. 156. Reiffenſt. n. 30.* idque etiam
tenet de metu intrinſeco , ut ſi quis vo-
veat Religionem metu periculi , quia nec
iſta vota ſunt perfecte libera , nec directe
intenditur materia voti, ſed evaſio pericu-
li, & vere ſunt conditionata, *Sanch. Illſung.
l. c.* 4. *Vota pœnalia* , v. gr. voveo caſtita-
tem , ſi iterum blaſphemavero , Religio-
nem, ſi me inebriavero , itaut diſpenſabi-
lia ſint etiam ſecuta blaſphemia , vel ebrie-
tate , quia iſta vota non ſunt perfecta ,
cum non fiant amore virtutis , caſtitatis ,
vel Religionis; ſed voluntas eas potius re-
fugit, quia earum timore vult ſe deterrere
a blaſphemia, vel ebrietate , *La Croix nu.
544.* 5. *Votum disjunctivum* continens unam
partem non reſervatam, v. g. voveo Reli-
gionem, vel ferre cilicium: *Quia in alter-
nativis debitoris eſt electio , & ſufficit alte-
rum impleri* , *Reg. 70. in 6.* quod verum
eſt, etiamſi cilicium fieret impoſſibile , &
jam ſtatuiſſet Religionem ingredi , *Belleg.
l. c. Sporer num. 60. La Croix numer. 548.*
6. Si votum non ſit directum ad Deum ,
ſed tantum ad B. V. vel Sanctos , itaut
vovens non cogitaverit de promiſſione Deo
facienda, nec verba voventis explicite ſi-
gnificent aliquam relationem ad Deum, ut
fit , dum puella B. V. devota dicit: Tibi
Dominæ meæ promitto perpetuam virgini-
tatem; tale votum probabiliter non eſt re-
ſervatum, *Gobat* , *Sporer nu. 58. Reiffenſt.*
9 *num. 29.* 7. Votum quoad ſubſtantiam re-
ſervatam poteſt ab Epiſcopo vel Regulari
privilegiato diſpenſari quoad accidentia ,
v. g. voviſti peregrinari Romam nudis pe-
dibus, diſpenſari poteſt, ut eas calceatus ,
vel eques ; voviſti ſtatim ingredi Religio-
nem ſtrictiorem, diſpenſari poteſt ab Epiſ-
copo vel Regulari, ut eas poſt aliquot an-
nos, vel ut ingrediaris minus ſtrictam, *Leſſ.
Nav. Illſung. nu. 145. Caſtropalao part. 11.
num. 4.* 8. Si poſt conſummatum matrimo- 10
nium una conjux ſine alterius conſenſu
voveat omnimodam caſtitatem, hoc votum
non eſt perfectum , quia adhuc tenetur
reddere debitum, ideoque nec eſt reſerva-
tum: ſi poſt contractum, ſed necdum con-
ſummatum matrimonium ejuſmodi votum
edatur , cum voluntate ingrediendi Reli-
gionem , erit votum perfectum , & reſer-
vatum, idem eſt, ſi mutuo, & irrevocabi-
li conſenſu caſtitatem voveant, *Sanch. Bel-
leg. l. c.* Si vero maneant cohabitantes cum
periculo incontinentiæ, Epiſcopus diſpenſare
poterit , ut ſtatim dicetur . 9. Votum re- 11
ſervatum , poſtquam eſt commutatum in
aliud non reſervatum, v. g. caſtitas in cili-
cium perpetuum, cilicium non manet reſer-
vatum, nec in odioſis tenet Regula, quod
ſurrogatum ſapiat naturam illius , cui ſur-
rogatur, *Suar. c. 20. n. 15.* ne tamen temere
in voto ſurrogato diſpenſetur , vel nimium
remittatur interrogandum erit, quale fuerit
primum votum. 10. Etſi vota reſervata non 12
poſſint commutari, vel diſpenſari niſi a Pa-
pa, poſſunt tamen irritari ab habente pote-
ſtatem dominativam, quia includunt con-
ditionem, ſi ille, cui dominative ſubjectus
ſum, conſentiat , *Sanch. Dian. p. 1. t. 11.
R. 84.* 11. Generalis facultas diſpenſandi om- 13
nia vota non comprehendit reſervata, quia
quæ ſpecialiter reſervantur, debent in con-
ceſſione privilegii ſpecialiter exprimi : ſi
concedatur facultas ad omnia vota , exce-
pto caſtitatis, & Religionis, poſſunt diſpen-
ſari vota trium peregrinationum, quia ex-
ceptio firmat regulam in non exceptis ,
Suar. c. 40. n. 19. Belleg. ſup. Facultas conceſſa
extendit ſe ad omnia vota ante , & poſt
conceſſionem emiſſa , quia favores latam
patiuntur interpretationem, *Suar. c. 13. Ca-
ſtropal. p. 14. nu. 6.* 12. Reſervatio etiam ex-
tenditur ad juramenta in eadem materia ,
intellige, ſi fiant Deo & non homini , tunc
enim includunt votum , ſeu promiſſionem
Deo factam , *Illſ. numer. 7. Belleg. ſ. 12.
quæſt. 1.*

Reſp. III. In votis reſervatis per ſe ſolus 14
Papa diſpenſare poteſt: ſi tamen non diſpenſet
ſimpliciter , ſed tantum ad certum finem,
v. g. in caſtitate, in ordine ad matrimonium,

ſoluto matrimonio reviviſcit votum, niſi aliud in diſpenſatione expreſſum fuerit. Dixi, *per ſe*, nam per accidens, quando urget gravis neceſſitas, & Papa adiri non poteſt per epiKejam, ſeu ex præſumpta Papæ licentia, in reſervatis diſpenſat Epiſcopus etiam præſente Nuntio Apoſtolico; niſi hic ſpecialem habeat facultatem circa reſervata, tunc enim non eſſet neceſſitas, & Pontifex in ſuo legato adiri poſſet, *Sanch. Rodriq. Silveſ. Nav. cap. 26. nu. 9. Caſtropalao p.* 12. *nu.* 4. *Sporer n.* 71. Ratio eſt, quia præſumi non poteſt, quod Papa cum periculo animarum ſibi diſpenſationem in caſu neceſſitatis reſervare velit, ut ſi ſit periculum incontinentiæ, ſcandali, aut matrimonium ſine gravi ſponſæ, vel ſponſi eorumve familiæ dedecore differri non poſſit, ſi deflorata ſit diffamanda, & proles habenda illegitima, niſi pater moriturus matrem mediante diſpenſatione ducat, &c. Duo tamen hic veniunt notanda: 1. Quod Epiſcopus in reſervata non plus poſſit, quam præciſe exigat neceſſitas; hinc ſi diſpenſet ad matrimonium, diſpenſatus adhuc vi voti obligatur, ſe non polluere, non fornicari, abſtinere a ſecundo matrimonio, *Suar. c.* 26. *nu.* 13. *Barb. ſup. nu.* 13. 2. In tali neceſſitate diſpenſare non poſſunt Mendicantes, ut dixi *numer.* 5. quia vota vere manent reſervata, & præſumi non poteſt, quod Papa quoad Regulares conſentiat; nam ad ſuccurrendum periculo animarum, ſufficit, quod Epiſcopi tunc diſpenſare valeant DD. c. c. & communiſſima apud *La Croix nu.* 563. Nihilominus *Reiffenſt. num.* 40. citans *Baſſæum*, *Cruſers*, quos ſequitur *Leur. qu.* 905. non improbabiliter hanc facultatem extendit ad Regulares. Rationem dat, quia ex privilegiis certum eſt, Regulares poſſe diſpenſare in omnibus votis, in quibus jure ordinario diſpenſat Epiſcopus, ſed in caſu neceſſitatis diſpenſat Epiſcopus jure ordinario. Prob. min. quia Epiſcopus tunc, vel diſpenſat vi officii, vel quia vota tunc non ſunt reſervata, aut vi univerſalis conſuetudinis, ſed quocumque modo diſpenſet, diſpenſat jure ordinario. De primo, & ſecundo modo patet, de conſuetudine etiam docet communis, quod det juriſdictionem ordinariam. Conf. illa poteſtas, qua Epiſcopi urgente neceſſitate diſpenſant, non eſt delegata: ergo ordinaria. Prob. ant. poteſtas delegata eſt, quæ non ex lege, officio aut conſuetudine, ſed ex ſpeciali commiſſione alterius competit, atque in toto jure oſtendi non poteſt, quod talis commiſſio Epiſcopis facta ſit: ergo.

QUÆR. V. Quid circa commutationem votorum?

Reſp. Tenenda eſſe ſeqq. 1. Commutatio 16 voti eſt translatio obligationis ab una materia in aliam: in opus manifeſte melius, hoc eſt Deo gratius, ab ipſo vovente fieri poteſt, in æquale, vel minus bonum ſolus Superior, vel habens privilegium ex cauſa commutare poteſt, minor tamen cauſa requiritur ad commutationem, quam ad diſpenſationem, *Pyrrh. l.* 3. *t.* 34. *Barb. in cap.* 4. *de vot. num.* 3. Ratio eſt, quod in voto præcipue attendatur ad id, quod eſt Deo gratum, ſi ergo materia, in quam ſit commutatio, ſit evidenter melior, ſeu Deo gratior, Deus prudenter præſumitur conſentire in commutationem, *quia promiſſum non infringit, qui illud in melius commutat*, *c.* 2. *de jurej.* Econtra non ſatis conſtat, DEUM conſentire, ut propria auctoritate materia voti commutetur in æqualem vel minus bonam, imo hoc ipſo quod materia ſubſtet voto, eſt altera alias æquali melior, & Deo gratior; in commutatione autem non eſt ſpectanda præciſe excellentior virtus, in quam commutetur, ſed quod hic, & nunc eſt utilius ad finem voventis; ſic qui vovit flagellationem in remedium caſtitatis, melius erit eam commutare in jejunium quam orationem, *Tamb. La Croix nu.* 521. 2. Ut vota commutentur in evidenter melius, nulla requiritur cauſa, ut mutentur in æquale, ſufficit ſola major devotio voventis, vel aliqualis difficultas in exequendo, etſi non ſufficiat ad diſpenſandum; commutatio in æquale, vel minus bonum ſi fiat abſque omni cauſa, etiam a Superiore, eſt invalida. *Caſtropal. part.* 17. *n.* 4. quia Deus nemini dedit poteſtatem voti obligationem remittendi ſine cauſa, & irrationabiliter. 3. Qui poteſtatem habent commutandi, & non diſpenſandi, non poſſunt votum commutare niſi in æquale; nam ſi in minus mutetur, hoc ipſo quoad partem diſpenſatur. 4. Omnes qui poſſunt diſpenſare, etiam poſſunt vota commutare, non econtra; nam in noviſſimis Jubilæis datur omnibus Confeſſariis approbatis poteſtas quælibet vota,

vota, & juramenta, præter caſtitatis, & Religionis, commutandi, non vero diſpenſandi. 5. Quicumque habent poteſtatem diſpenſandi, vel commutandi, eamdem etiam habent ad juramenta, & vota jurata. 6. Juramenta, & vota in favorem tertii facta ante acceptationem diſpenſari, & commutari poſſunt, ſecus ſi jam fuerint acceptata, quia tunc alter jus acquiſivit, quo invitus privari non debet, niſi bonum commune aliud exigat, aut promiſſio injuſto metu, vel dolo ſit extorta; addunt *Rodriq. Fagundetz. Burghab. cent. 2. Caſ.* 25. juramenta, & vota etiam ab homine acceptata diſpenſari poſſe, ſi principaliter facta ſint DEO, ut ſi quis amore DEI promittat alere hunc pauperem, ornare hanc Eccleſiam, vel fratri ſuo promittat intrare Religionem, quia tunc principalis creditor eſt Deus; ſed a communi ſententia non recedo, quia Deus non vult remittere promiſſionem ſibi factam cum injuria tertii. 7. Vota reſervata ſicut diſpenſari non poſſunt, ita nec commutari, niſi quoad circumſtan-
18 tias, ut dixi num. 9. 8. Sicut diſpenſatio, ita & votorum commutatio probabiliter fieri poteſt extra confeſſionem; nec obſtat, quod in Bulla Jubilæi addi ſoleat: *Confeſſionibus auditis valeat abſolvere a peccatis, & commutare vota*; nam τὸ auditis confeſſionibus refertur ad abſolutionem a peccatis, quæ immediate ſequitur, non vero ad commutationem votorum, *Viva, La Croix*
19 *num.* 507. 9. Qui ab habente poteſtatem impetravit commutationem voti, ſi malit, poteſt redire ad prius votum, quia commutatio in ejus favorem facta eſt, non tamen tenetur redire, etiamſi materia nova facta eſſet inutilis, vel impoſſibilis etiam ex culpa voventis, verb. gr. loco diſciplinæ impoſitum eſt jejunium, ſi non potes jejunare, non teneris ad diſciplinam, quia jam prior obligatio ſublata eſt, *Laym. Spo-*
20 *rer num.* 135. 10. Omnia vota perſonalia propria auctoritate mutari poſſunt in votum Religionis tanquam evidenter melius, & DEO gratius; ſi tamen expoſt Religionem ingredi non poſſis, reviviſcunt priora vota, quia hæc commutatio propria auctoritate facta non tollit omnino obligationem prioris vinculi, *Tamb. hic* §. 7. *numer.* 6. 11. Per profeſſionem Religioſam ipſo jure
21 commutantur, & extinguuntur omnia juramenta, & vota non ſolemnia, tam realia quam perſonalia, etiam reſervata; etſi vovens de hac commutatione nihil cogitaverit, *Barb. in cap. 4. de vot. numer.* 2. *Pyrrhing. num.* 28. Item per Profeſſionem in Religionem laxiorem extinguitur votum ingrediendi ſtrictiorem, quia eſt votum ſimplex, *Sanch. l. 5. mor. capit. 5. nu.* 16. peccat tamen, qui contra votum Religionis ſtrictioris ingreditur laxiorem, niſi ſtrictior ipſi ſit inconveniens; Excipe ſola vota homini, vel Eccleſiæ facta, & acceptata, quæ per Profeſſionem non extinguuntur, quia Deus non acceptat Profeſſionem cum injuria ſeu derogatione juris tertio
quæſiti, *Sanch. n.* 40. *Pyrrh. l. c.* 12. Vota 22
pœnalia diſpenſari, & commutari poſſunt, non tantum quoad ſe, ſed etiam quoad pœnam jam debitam, v. g. voviſti dare eleemoſynam, quoties te inebriaveris, & votum ipſum, & eleemoſynæ jam debitæ ex cauſa diſpenſari, & commutari poſſunt; idem eſt, ſi quis indies vovit orare Roſarium, quod a longo tempore intermiſit; Regularis privilegiatus impoſita ſalutari pœnitentia pro tranſgreſſione in ipſo voto orandi, & in Roſariis neglectis diſpenſare poterit, *Nav. Sanch. Laym. numer.* 26.
13. Qui vovit non petere diſpenſationem, 23
vel irritationem voti, adhuc poteſt facere commutationem; item qui vovit non petere irritationem, poteſt adhuc petere diſpenſationem, vel contra, quia hæc ſunt valde diſtincta; attendenda tamen eſt intentio voventis, qui forte non diſtinxit inter diſpenſationem, irritationem, & commutationem, ſed ſimpliciter vovit, manere in ſuo voto; ſi abſolute vovit, non petere relaxationem pro quocumque caſu etiam neceſſitatis, votum eſt nullum, quia tunc melius eſt petere, quam non petere; ſecus ſi voverit, non facile petere, aut non petere niſi cum conſilio Confeſſarii, tunc ſi petat abſque gravi cauſa, vel conſilio Confeſſarii, relaxatio, & commutatio valebit quidem, ſed peccabit contra votum.

CASUS LXXII.

De Horis Canonicis.

AMadæus *Subdiaconus quærit* 1. *Quid ſint Horæ Canonicæ? & quas Horas teneatur recitare die Ordinationis; quid ſi ordi-*

Digitized by Google

ordinatus ſit ex metu aut impubes, vel dubitet de valore Ordinationis. 2. An profeſſi obligentur extra Chorum. 3. Quot perſonæ requirantur ad Chorum. 4. Qualiter obligentur Beneficiati. 5. An habentes Capellaniam Laicam, Coadjutores, Vicarii, Penſionarii, Canoneſſæ Sæculares. 6. Non habentes Beneficii poſſeſſionem. 7. Non percipientes fructus uno, vel altero anno. 8. Habentes Beneficium tenue. 9. Aut ex culpa fructus non percipientes. 10. An propter omiſſionem fructus reſtituendi. 11. Quid ſi omiſſio ſit inculpabilis, vel ſecuta ex morbo per intemperantiam cauſato. 12. Quid ſi quis per primos ſex menſes omittat horas, vel per plures annos. 13. Quid ſi omittat unum Pſalmum. 14. Quid ſi Canonicus oret Horas non choraliter, ſed privatim, vel in Choro dormiat. 15. Cui reſtitutio fieri debeat, & an ſatisfiat per Eleemoſynas, quas dedit immemor omiſſionis. 16. An excuſetur, qui ignorat linguam Latinam, vel Rubricas. 17. An excuſet metus, ſubita turbatio, triſtitia. 18. An morbus, febris tertiana: & quid in dubio: an morbus ſit gravis. 19. An excuſet actus charitatis, vel officii. 20. An impeditus teneatur prævenire. 21. An qui non poteſt totum, teneatur ad partem. 22. An carens Breviario proprio teneatur orare ex Romano, vel alterius Ordinis, & qui non poteſt ſolus, an teneatur conducere ſocium. 23. An excuſentur cenſurati, degradati, captivi, ad triremes damnati, &c. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſint Horæ Canonicæ?

1 1. Reſp. Sunt publicæ ac ſtatæ preces ex Sacrorum Canonum Decretis ab Eccleſiaſticis perſonis nomine Eccleſiæ ad Deum perſolvendæ; Eſt autem uſus Horarum antiquiſſimus a temporibus Apoſtolorum ad nos derivatus, dividiturque in ſeptem partes, ſeu Horas: Matutinum, Primam, Tertiam &c. juxta illud *Pſalm.* 118. *verſ. 146. ſepties in die laudem dixi tibi.*

QUÆR. II. Quinam ad Horas obligentur?

Reſp. I. Per ſe nemo obligatur niſi ratione Ordinis ſacri, Profeſſionis Religioſæ aut Beneficii Eccleſiaſtici; igitur obligantur omnes in Majoribus Ordinibus, hoc eſt, ſaltem in Subdiaconatu conſtituti, & quidem ab ea Hora qua Subdiaconi ordinantur orare Horas correſpondentes, non quidem accipiendo illud tempus mathematice, ſeu phyſice, ſed moraliter juxta cujuſlibet Diœceſis conſuetudinem, ideoque ſi in Diœceſi Colon. ordineris Hora nona, ad ſummum obligaberis ad Sextam, & Nonam, ſi circa undecimam, vel meridiem, non niſi ad Veſperas, & Completorium iſtius diei. *Dian. March. Suar. l. 4. de orat. cap. 27. num. Gobat tr. 5. Caſ. 23. nu. 561.* idem cum proportione dicendum de inceptione obligationis Horarum ratione Beneficii vel Profeſſionis Religioſæ. Qui antecedenter orat, non ſatisfacit, quia non poteſt extingui obligatio, quæ nondum eſt. *Baldell. l. 3. d. 21. num. 7.* Ordinatus per gravem, & iniquum metum ſicut non tenetur ad caſtitatem, ſic nec ad Horas Canonicas, niſi ex poſt Ordinem ſuſceptum libere ratificet. *Sot. Sanch. Baldel. nu. 18.* Idem eſt de Ordinato ante uſum rationis; ſed quid de impubere? Reſp. Si ſciens, & volens Ordines ſuſcipiat bene intelligens onus Caſtitatis, & Horarum S. Ordin. annexum obligatur, quia non eſt, unde excuſetur. *Cajet. Sot.* & plures apud *Sanch. de Matr. d. 30. nu. 6.* In dubio, an quis ſit valide ordinatus, putat *Tamb.* eum non eſſe obligandum ad Horas, quia libertas videtur eſſe in poſſeſſione, quæ per dubiam Ordinationem non tollitur; ſed attendendum eſt, an in reliquis ſe gerat pro ordinato; ſi ſic, etiam hic ſe talem gerere debet, & in dubio ſtandum eſt pro valore actus.

Reſp. II. Ratione Profeſs. Religioſæ obligantur tantum ii, in quorum Religione eſt ſpeciale præceptum, vel conſuetudo obligans omnes Profeſſos etiam in Majoribus non conſtitutos tam in quam extra Chorum ad Horas Canonicas, quale præceptum habent Fratres Minores, & Moniales Annuntiatæ; ubi tale præceptum, vel conſuetudo non eſt, etiam non eſt obligatio ad Horas. *Medin. Palud. Caram. Theolog. reg. d. 100. Suar. March. Tribun. part. 2. tr. 6. tit. 3. qu. 2. Dub. 1.* imo *Leſſ. conſil. mor. caſ.* 14. multis probat rationibus Choriſtas, aut Moniales nulla conſuetudine obligari ad Breviarium, idque de Clariſſis teſtatur *Alphonſ. a Caſtro l. 1. de Lege Pœn. cap.* 8. de Profeſſis Auguſtinianis *Arragon.* 2. 2. *quæſt.* 83. *art.* 12. de ſuis Dominicanis *Sot. l.* 10. *de juris. quæſt.* 5. *art.* 3. Ratio eſt, quod ejuſmodi obligatio non oriatur ex ipſa Profeſſione, ſeu perpetua ſui in Religionem incorporatione; alias enim obligaren-

Digitized by Google

garentur etiam Fratres Laici, quod nemo dicit; ergo talis obligatio aliunde aſtrui non poteſt, quam ex ſpeciali Ordinis Statuto, vel conſuetudine ſub mortali recepta, quæ non præſumi, ſed probari debet. Unde infero, Fratres Profeſſos in Majoribus Ordinibus non conſtitutos, uti & Moniales in S. Ord. noſtro Præmonſtratenſi ſaltem quoad hanc Provinciam Rhenanam extra Chorum non obligari ad recitandas Horas, idque mihi certum videtur, non enim datur in Ordine noſtro quoad hoc ſpeciale Statutum, ut clarum eſt, neque in hac Provincia eſt conſuetudo ſub mortali recepta, ſed quoad pleraque Monaſteria conſuetudo omnino contraria, ut experientia didici, & qui contrarium dicunt, fundant ſe in conſuetudine generali omnium Ordinum, quam nunquam ſufficienter probare poterunt exiſtere, vel ſub mortali eſſe receptam, & ejuſmodi conſuetudinem negant AA. ſupra citt. Deinde non debet aſtrui mortale, niſi præceptum, vel conſuetudo obligans ſufficienter probetur, in dubio enim eſt poſſeſſio pro libertate; ſed ejuſmodi præceptum, aut conſuetudo obligans in Ordine Præmonſtr. ſufficienter non probatur, ergo. Dato etiam, quod probari poſſet, conſuetudo generalis tamen non obligat in locis, in quibus non eſt recepta, ut habet comm. & certa omnium Theolog. patetque in Abſtinentia feſto S. Marci, & mille aliis exemplis, quæ non obligat niſi in locis, in quibus animo ſe obligandi eſt recepta; atqui experientia docet hanc conſuetudinem in multis locis, & Provinciis taliter non eſſe receptam, ergo. *Nec obſtat*, quod Moniales, & Clerici ſint
2 profeſſi, ſeu deputati ut dicunt ad Chorum, nam tantum ſunt profeſſi Chorum in communi, ideoque peccant mortaliter, ſi ſua culpa, vel negligentia impediant, quominus Chorus in communi ſervetur, ſecus ſi pro ſua tantum parte Horas omittant; patet a pari: In Ordine noſtro Præmonſtr. non tantum eſt conſuetudo, ſed & ſpeciale præceptum in Quadrageſ. choraliter orandi ſeptem Pſalmos Pœnitentiales, Litanias, & ſuo tempore anniverſaria pro Benefactoribus, Parentibus, & Fratribus Ordinis &c. & tamen nemo dicet, aut probare poterit hos Pſalmos, & Anniverſaria ſub mortali obligare quemlibet in particulari, & extra Chorum &c. Dubitari hic poteſt, quot perſonæ requirantur ad ſervandum Chorum in communi? Reſp. 3
Ad minus requiri 4. vel 5. itaut ubi quatuor haberi non poſſunt, Communitas non obligetur ad Chorum, ita comm. cum *Gobat* & *Tamb. in Decal. l.* 2. *capit.* 5. §. 1. *nu.* 22. Ratio eſt, quod Chorus conſiſtat in decenti alternatione cantantium, vel orantium, ſed non poteſt eſſe decens alternatio, ubi ſunt pauciores quam 4. ergo. At quid ſi ſervetur tantum a duobus, vel tribus? Reſp. Superiorem in hoc facile poſſe peccare mortaliter tum ratione ſcandali, tum ratione negligentiæ, ſi id ſine urgente cauſa permittat; poſſet tamen, ut verbis *Tamb. loc. cit. numer.* 11. utar, ex natura ſua alicui videri probabile ſatisfieri, quia in rigore ſervatur eſſentia Chori, ſcilicet cantus alternus, & in hac ſententia eſt obligatio ſervandi Chorum, ubi tantum ſunt duo vel tres, idque de Canonicis Sæcularibus docet communis Sententia, quia arctius obligantur ad Chorum, quam Religioſi, ſcilicet ex juſtitia, & implicito ſaltem pacto cum Fundatoribus.

Reſp. III. Omnes qui habent Beneficium 4
ſive curatum ut Epiſcopi, Abbates, Decani, Parochi &c. ſive non curatum, ut Canonici, Vicarii, Capellani, Perſonatiſtæ &c. ad Horas obligantur. Eſt communis, & certa ex Concil. Baſileenſi *Seſſ.* 21. §. *quoſcumque*, & Lateran. *Seſſ.* 9. ita quidem, ut omittentes Horas teneantur reſtituere fructus omiſſioni correſpondentes, ut dicetur q. ſeq.

QUÆR. III. Qualiter Beneficiati ab Horis excuſentur titulo incompetentiæ, vel ob non perceptos fructus?

Reſp. I. Ab Horis excuſantur qui habent 5
tantum Capellaniam Laicam, hoc eſt, a Laicis conferri ſolitam, & auctoritate Epiſcopi non erectam, talis enim non eſt verum beneficium; Idem eſt de præſtimoniis, quæ Clericis ſolent dari in ordine ad ſtudia abſque hoc, quod in verum titulum ab Epiſcopis evecta ſint. *Azor. Wieſtner. l.* 3. *tit.* 41. *num.* 53. *Bald. d.* 27. 2. Coadjutoria etiam cum jure ſuccedendi per ſe non obligat ad Horas. *Mald. Suar. cap.* 22. *num.* 19. Ratio eſt, quia Coadjutor non habet ipſum Beneficium, ſed tantum jus ad illud; neque duo propter unum Beneficium obligandi ſunt, ſed ſolus proprietarius beneficii: Coadjutor tamen Epiſcopi ha-

Digitized by Google

habens adminiſtrationem obligatur. *Leuren. for. Benef. part. 1. qu.* 137. 3. Vicarii temporales, qui tantum aliorum vices ſupplent, quia non ſunt beneficiati, ſed tantum gerunt vices beneficium habentis. *Nav. Suar. l. 4. cap. 22. num. 19. Garc. part. 3. de benef. cap. 1. num.* 109. Qualiter ad Horas teneantur Canoniſſæ Regulares tradit *Leur. fori benef. part. 2. qu.* 922. & dicam *Caſ. 76. num.* 15. 4. Meri Penſionarii, ſeu ii, qui ex beneficio reſignato, vel aliter habent penſionem Clericalem; hi ex Conſtitut. S. Pii V. tenentur tantum ad recitandum quotidie officium B. M. V. niſi aliunde titulo v. gr. Profeſſ. vel Majorum Ordinum ad officium Canonicum obligentur; tunc enim non eſt mens Pontificis eos ſimul ad officium B. M. V. obligare, ne alioquin ſint magis obligati quam alii Clerici. *Tamb. ſupra cap. 5. §. 1. nu.* 22. & generaliter excipiuntur omnes, qui non habent beneficium proprie dictum, niſi alio titulo ad Ho-
6 ras obligentur. 5. Excipitur, qui nondum habet quietam beneficii poſſeſſionem, itaut nullos fructus percipiat, & dubitetur, an unquam ſit obtenturus cauſam; econtra ſi aliquibus fructibus, vel præſentiis fruatur, ſitque probabilis ſpes evincendi cauſam, & fructus interim ſequeſtratos, aut ipſi lis moveatur; poſt adeptam pacifice poſſeſſionem ſequeſtratis ad interim fructibus ad Horas tenebitur; *Cajet. Baldell. d. 23. a num. 5. Garc. num. 86. & 104. Vvieſtner num.* 61. Quod ſi neuter litigantium ſit in poſſeſſione, & neuter fructus percipiat, neuter orare tenebitur, quia unus non magis obligatur quam alter, neque obligantur ambo ſimul, alias enim pro uno beneficio eſſet obligatio ad duplex officium; ergo neuter obligabitur, & qui ex poſt litem cum fructibus ſequeſtratis evincit, non tenetur eos pro rata omiſſionis dare pauperibus, quia hæc pœna tantum debetur pro Horis culpabiliter omiſſis, hic autem omiſit eas inculpabiliter. *Cajet. Suar. cap. 19. num. 7. Garc. numer. 86. & 104. Vvieſtner numer.*
7 61. 6. Non obligatur novus Canonicus, qui ex conſuetudine ſui Capituli primo, vel ſecundo anno nullos percipit fructus, neque diſtributiones quotidianas, eo quod hæ impendantur ad fabricam Eccleſiæ. *Laym. Garc. n. 70. Bonart. l. 2. cap. 7.* contra *Leſſ.* & alios. Ratio eſt, quia iſto tempore quoad fructus ſunt, quaſi non haberent beneficium, idque ſine ſua culpa. Ubi tamen conſuetudo habet, ut hæredibus defuncti aut ſenioribus Canonicis, vel etiam ad defuncti ſepulturam, vel ſolvenda ejus debita reſerventur fructus unius, vel alterius anni, his annis tenebitur ad horas novus Canonicus ſaltem ex recepta praxi. *Caſtropal. Azor, Leſſ. Garc. numer. 66. Schmalzgr. numer. 66.* quamvis de hac praxi dubitet *Gobat tract. 2. Caſ. 23. numer.* 576. Ratio eſt, quod ſi fructus impendantur in ejus utilitatem, ideoque ab ipſo cenſentur percepti, & fructus, quos ipſe primo anno non percipit, poſt mortem ejus percipient ejus hæredes, vel creditores, manetque ei libertas de his in vita diſponendi. Similiter ad Horas obligabitur qui uno anno ob ſterilitatem, grandinem, hoſtium incurſum, vel inundationem, fructus non percipit: unius enim anni ſterilitas cenſetur per aliorum annorum fertilitatem compenſari; hos tamen non improbabiliter excuſat *Caſtrop. Laym. hic capit. 5. numer. 4. Gobat ſupra*
num. 577. 7. Ab horis probabiliſſime exi- 8
muntur, qui habent beneficium adeo tenue, ut nequidem inde percipiant tertiam, vel quartam partem honeſtæ, & decentis ſuſtentationis *Sot. l. c. Arrag. num.* 13. atque id in praxi valde eſſe ſecurum docent *Vaſq. Suar. capit. 21. numer.* 9. putat autem *Gobat numer.* 578. viginti ducatos in Germania præſtare bonam quartam partem honeſtæ ſuſtentationis; ſi tamen ſcienter adeo tenue beneficium ſuſceperit, hoc ipſo cenſetur libere onus orandi horas acceptaſſe, per conſequens illo obligabitur; & ſi ipſe non acceptaſſet, forſan ſub tali onere acceptaſſet alius, *Nav. Suar. Laym. Barb. Covar. l. 3. var. cap. 13. nu.* 8. *Bald. num. 4. Schmalzg. num.* 58. contra *Sotum, Leſſ. Vega, Diana Tamb. num.* 30. qui valde probabiliter præſumunt benignam matrem Eccleſiam pro tam exiguo proventu non velle imponere adeo grave onus; ſi tamen plura habet beneficia tenuja, quæ ſimul ſumpta præſtent notabilem partem ſuſtentationis, ex communiſſima obligabitur; econtra ſi plura etiam pinguja habeat beneficia propterea non conſtringitur ad plura officia, ſicut feſto in Dominicam incidente ex benigna matris Eccleſiæ intentione non obligamur ad plures Miſſas. In dubio, an tenuitas beneficii ſit

tan-

tanta, ut excuſet a recitatione horarum,
ſtandum eſt pro obligatione, quæ poſſidet
certum enim eſt, quod habeatur benefi-
cium; tenuitas autem, ſeu ratio excuſans
9 eſt incerta. 8. Qui ſua culpa nullos, aut
exiguos fructus percipit ex beneficio, eo quod
v. g. ſit excommunicatus, ſuſpenſus, non
reſidens, vel non habeat ætatem requiſi-
tam, utique obligabitur ad horas, non
enim decet, ut ipſius culpa fundatores,
vel Eccleſia careant officio divino. *Navar.*
Garz. n. 45. *Vvieſt. n.* 61. idem dicendum
de beneficiato, cujus fructus mandato Su-
perioris per aliquot annos impenduntur ad
ſolvenda debita propria, vel anteceſſoris,
ut dixi ſup.

QUÆR. IV. Quid circa reſtitutio-
nem fructuum propter omiſſionem hora-
rum?

10 Reſp. Seqq. 1. Quamvis ſit probabile,
beneficiatos non obligari ad Horas ex ju-
ſtitia, tamen certum eſt, recitationem Ho-
rarum eſſe conditionem ſine qua fructus
non faciunt ſuos, ideoque non recitantes
ante omnem ſententiam obligari fructus per-
ceptos reſtituere, ita enim in terminis ha-
bet Concil. Lateran. & S. Pius V. patet-
que ex prop. 20. damnata ab Alex. VII.
quæ ſic habet: *reſtitutio a S. Pio V. impo-
ſita beneficiatis non recitantibus non debetur
in conſcientia ante ſententiam declaratoriam
judicis, eo quod ſit pœna.* Debet autem re-
ſtitutio fructuum correſpondere Horis omiſ-
ſis, ita ut ſi quis annuo ex beneficio ha-
beat 365. aureos, & uno die totum offi-
cium omittat obligetur ex conſtit. S. Pii V.
in eleemoſynam, vel fabricam Eccleſiæ im-
pendere unum aureum, ſi omiſit ſolum
matut. dimidium aureum, ſi ceteras Ho-
ras alterum dimidium, qui harum ſingu-
las ſextam partem fructuum iſtius diei amit-
11 tit. 2. Hæc obligatio non extenditur ad
eos, qui inculpabiliter Horas omittunt,
v. gr. ex naturali oblivione, impotentia
aut infirmitate etiam per intemperantiam
cauſata, ut vult *Gob.* niſi quis ſtudioſe il-
lum in finem fuiſſet intemperans, tunc
enim dolus ei patrocinari non deberet.
Neque tenentur ad reſtitutionem fructuum
qui intuitu aliorum onerum beneficiato
obveniunt, v. g. ratione curæ animarum,
vel Miſſarum, ideoque *Laym. c.* 5. *n.* 2.
dicit Paſtores, & ſimiles, qui exiguam ha-
bent competentiam ob omiſſas horas ad
nullam, vel modicam reſtitutionem eſſe
condemnandos, eo quod ratione aliorum
onerum ipſis debeatur ſuſtentatio; ſi tamen
pingues habeant reditus, tenebuntur ob ne-
glectas Horas reſtituere tantum fructus of-
ficio Horarum correſpondentes, deductis iis
quæ pro aliis oneribus debentur; idque in
praxi omnino tutum eſſe dicit *Marcb. Spor.*
n. 38. 3. Qui poſt acceptam beneficii poſ-
ſeſſionem per ſex menſes omittunt Horas, 12
peccant quidem mortaliter, non tamen
obligantur quidquam reſtituere, quia S.
Pius V. hos diſerte eximit. Item multi
apud *Laym. loc. cit.* eximunt a reſtitutio-
ne eos, qui tantum ſemel, vel bis in an-
no horas culpabiliter omittunt; imo ex
Medina & Sanch. putat *Gob. tr.* 5. *n.*588.
Canonicum, qui per duos, vel plures an-
nos Horas omiſit, tantum obligandum eſ-
ſe ad reſtitutionem quartæ partis fructuum
ita ut ſi annuo habeat mille, reſtituere ſuf-
ficiat pro duobus annis 500. *Spor. nu.* 37.
dicit; utinam tantum quandoque a pœni-
tentibus extorquere potuiſſem, & aſſenti-
tur quoad tertiam partem ab iis reſtituen-
dam, ſed cum id clare repugnet Bullæ S.
Pii V. videtur tantum admittendum in ca-
ſu, quo ſine gravi incommodo plus reſti-
tui non poteſt, tunc enim, & non alias
præſumi poterit de benigno Eccleſiæ con-
ſenſu. 4. Qui ex una Hora v. g. matuti-
nis non omiſit notabilem partem correſ- 13
pondentem uni parvæ horæ integræ, aut
qui in ſingulis horis omiſit aliquid leve,
verbi gratia unum Pſalmum, probabiliter
nihil tenetur reſtituere, quia lex reſtitu-
tionis eſt pœnalis, & odioſa, adeoque re-
ſtringenda ad omiſſionem notabilem, quæ
integræ Horæ parvæ correſpondeat. *Gob.*
*n.*589. 5. Quæſtio eſt inter Theologos: an 14
Canonicus longo tempore verbi gratia per
tres menſes non frequentans chorum, ſed
orans privatim Horas peccet mortaliter;
item an frequentans, ſed non cantans
præſentias faciat ſuas, ad 1. videtur ve-
rius, quod peccet mortaliter, tum quia
Trident. Seſſion. 22. *capit.* 4. *& Seſſion.*
24. *capit.* 12. *de reform.* præcipit, ut Be-
neficiati officia hebdomadaria; aliaſque fun-
ctiones ſuo beneficio annexas per ſe ipſos
præſtent, tum quia Eccleſia per textus
expreſſos apud *Caſtrop. hic diſt.* 3. *part.*
2. *numero* 3. jubet ſub pœnis ferendæ
excommunicationis, & depoſitionis,
& pro

Digitized by Google

& pro hac ſententia quinque declarationes Cardin. affert *Garz. de beneſ. p. 3. c. 2. nu. 323.* accedit quod ſub mortali teneantur reſidere; ſed ad quid reſidentia, ſi in perſona non teneantur frequentare chorum? oppoſitum tamen non videtur omnino improbabile, quia illa Eccleſiæ præcepta non videntur in tanto rigore recepta, & de declarationibus Cardin. non conſtat authentice. *Tam. l. 2. c. 5. §. 4. num. 7. Gob. tract. 5. n. 700. ad 2.* Canonicus non cantans in choro præſentias percipere non poteſt, & perceptas tenetur reſtituere, quia hæ debentur tantum iis qui chorum adjuvant, quod non fit tacendo, & mere attendendo, econtra qui ſuum verſum cantat, ſed non attendit ad verſum alterius chori, eo quod fabuletur, aut legat hiſtorias, &c. facit quidem præſentias ſuas, quia quantum eſt de ſe chorum adjuvat, ſed tenetur Horas repetere. *Barb. Suarez c. 12. n. 10.* ubi tamen conſuetudo viget, ut Canonici ſubſtitutos Cantores habeant, uti in multis Eccleſiis Germaniæ, maxime Cathedralibus, ſufficit eorum præſentia ad lucrandas diſtributiones quotidianas, quamvis non cantent, modo Horas privatim orent. *Laym. c. 7. nu. 6. Escur. p. 1. q. 418. Schmalzg. l. 3. t. 4. num. 81.* de dormitante contra ſuam voluntatem in choro, pariter affirmat *Tamb. ſup.* eum lucrari præſentias, quia videtur legitime impe-
15 ditus ſicut infirmus. 6. Reſtitutio fieri debet Eccleſiæ, in qua quis habet beneficium, vel Eccleſiæ pauperi, aut aliis quibuſcumque pauperibus, ſive cognatis, ſive extraneis; ſi ipſe omittens ſit vere pauper, ſibi ipſi applicare poteſt: imo *Gobat n. 591. Sporer n. 401.* dicunt ſatisfieri, ſi fructus reſtituendi applicentur ad legendas Miſſas pro defunctis: denique communis ſententia apud *La Croix n. 1215.* docet, in partem ſatisfactionis computari poſſe eleemoſynas, quas dedit poſt neglectum Breviar. eſto non cogitet, neque intendat per eas ſatisfacere. *Ratio eſt*, quia per ejuſmodi eleemoſynam ſaltem virtualiter aut interpretative vult extinguere ſuam obligationem, & revera ponit opus, quod in pœnam omiſſionis eſt impoſitum; *dixi:* ſatisfieri per eleemoſynam datam poſt omiſſionem, nam per eleemoſynas antecedenter datas non ſatisfieri certum eſt ex prop. 33. ab Alexandr. VII. damnata: *Reſtitutio fructuum propter omiſſionem Horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerat.* Neque in praxi tutæ ſunt ſententiæ quæ docent, pro ejuſmodi reſtitutione ſatisfieri per geminatam lectionem Horarum ex poſt factam, aut alia pia opera fundatoribus applicata v. gr. auditionem Miſſæ, jejunia, applicationem indulgentiarum, & ſimilia, ſunt enim hæc a textu Bullæ nimis exorbitantia.

QUÆR. V. Quid circa alias cauſas ab Horis excuſantes.

Reſp. Sola impotentia phyſica, aut mo- 16
ralis, vel diſpenſatio excuſat ab Horis juxta explic. ſequentes. 1. Ob impotentiam phyſicam excuſantur cæci, aut non habentes Breviarium, tales enim non tenentur ad Horas niſi quas ſciunt memoriter, vel cum ſocio facile recitare poſſunt, ad has enim non ſunt impotentes, non tamen tenetur cæcus adhibere ſocium qui Horas verbatim ſuggerat, quia hæc diligentia eſt nimis extraordinaria. *Bonacina, Suarez, cap. 27. num. 16.* qui aſſumpſit beneficium ignorans linguam latinam, aut Rubricas, non tenetur quidem ad Horas, quamdiu eſt in illa impotentia, peccavit tamen graviter cum tali impotentia ſuſcipiendo SS. Ordines, vel beneficium, teneturque ſe intra breve tempus qualificare, vel beneficium dimittere: ſi vero ſine ſua culpa ſit ordinatus titulo talis beneficii, nec aliunde habeat unde vivat, non teneri ad dimittendum beneficium docet *Tamb. n. 18.* imo ex rationabili cauſa, verbi gratia ne cogatur carere beneficio oblato, illud licite acceptare poterit, etſi pro nunc ſit inhabilis ad Horas, modo intra breve tempus ſit paratus ſe habilitare. 2. Ob impotentiam moralem excuſat metus gravis 17
mali ſibi vel alteri ob recitationem inferendi, ut contingere poteſt verſantibus inter hæreticos. *Sanch. l. 7. de matrim. d. 20. nu. 7.* cum *communi* excuſat eum, qui ex metu gravi factus eſt Religioſus, vel Subdiaconus, nam ſicut talis non obligatur ſervare votum caſtitatis, ſic nec legere Horas, intellige niſi votum ſuum, vel ſtatum ex poſt ratificaverit. 3. Excuſat ſubita turbatio, graviſſima afflictio, vel triſtitia, quæ reddat hominem moraliter impotentem ad orandum, ut ſi reus poſt unum alterumve diem ob enorme crimen

ſit

ſit morte plectendus, vel aliquis repentinum nuntium accipiat de maxima jactura bonorum, &c. quod ſi non obſtante turbatione, vel mæſtitia quis alia negotia magni momenti tractare queat, etiam orare
18 poterit. 4. Excuſat infirmitas gravis, neque requiritur graviſſima, nec ſufficit levis, qualis juxta *Bonart. leg. 2. cap. 38. num. 5.* & pleroſque eſt febris tertiana, vel quartana, quæ non ſolum diebus intercalaribus, ſeu liberis, ſed etiam diebus paroxiſmi plerumque ſatis temporis relinquunt recitandis Horis, bene docet *Sanch. hic* mediam viam tenendam eſſe maxime ſcrupuloſis, ita ut, qui æger eſt, ſi ex recitatione Horarum veroſimiliter credat, vel timeat aliquam ſtomachi cruditatem, capitis gravedinem, virium laſſitudinem, febris incrementum, excuſetur ab Horis; *Ratio eſt*, quia ejuſmodi incommoda, quæ in corpore ſano ſunt levia, in infirmo ſunt gravia, *nec obſtat*, quod ægroti, vel febri laborantes bonam diei partem forte inſumant confabulationibus, vel lectioni hiſtoriarum, nam hæc ægrotum oblectant & alleviant; at lectio Horarum eſt res ſeria, & ex natura ſua caput gravat, & moleſtiam infert, hoc certum eſt., ægrotum tuto ſtare poſſe judicio Medici, Superioris, vel alterius prudentis, & experti viri, & tunc Superior hoc ipſo, quod dicat ægrum excuſari, cum ipſo diſpenſat, ſi ratio excuſans forte non ſit ſufficiens. Si Medici, vel Superioris judicium haberi non poſſit, & ſit dubium, an morbus ſit gravis, tuque vere male habeas, & pejora formides, potes judicare morbum eſſe gravem; item penſatis omnibus dubitas, an recitatio Horarum (idem eſt de auditione Miſſæ) tibi ſit allatura grave damnum, probabilius non obligaris. *Bonac. Caſtropal. Tambur. Sporer num.* 159. contra *Suar.* qui neceſſario putat petendam eſſe diſpenſationem, eo quod lex videatur eſſe certa, & ratio excuſans tantum dubia. *Sed cont. eſt.*, quod ratio excuſans non ſit incommodum, ut male ſupponit *Suar.* ſed periculum incommodi, quod hic non eſt dubium, ſed certo exiſtens: adeoque eſt poſſeſſio juris naturalis ad ſe non exponendum periculo gravis mali, quæ prior, & potior eſt, quam obligatio recitandi Horas orta ex jure Eccleſiaſtico. 5.
19 Excuſat charitas, vel occupatio tanta quæ ut habet *Sanch. l. 7. moral. c. 2. dub. 52.* non potuit præveniri neque prætermitti ſine ſcandalo, gravi pœna aut damno; neque compatitur Horas recitare, ut ſi ſubito compeſcenda eſſet ſeditio, aut quis tota die occupatus eſſet in audiendis Confeſſionibus extreme periclitantium, vel hominum ultimo die Paſchatis, vel Jubilæi ad ſe in tanta copia venientium, ut omnes alioquin audiri non poſſent, ſed cogerentur aliqui a Jubilæo, vel Paſchali communione abſtinere; putarem tamen hoc ultimo caſu Confeſſarium debere pœnitentibus ſuis tempus prorogare, ut ex poſt, & Jubilæum lucrari, & Communionem Paſchalem ſervare poſſent; unde patet officium charitatis rariſſime excuſare a recitatione Horarum. Quod ſi quis Horas remiſiſſet ad finem diei & ſubito una alterave Hora ante medium noctis evocaretur ad moribundum abſolvendum, communicandum, vel ungendum, &c. relictis Horis oporteret juvare infirmum, quia præceptum naturale charitatis vel etiam juſtitiæ in Parocho præponderat præcepto poſitivo Horarum, ſi ſcilicet utrumque ſervari non poſſit, eſt *comm.* cum *Tam.* §. 8. *n.* 17. Sed quid ſi Parochus, v. gr. in die Sabbati ab infirmo incænatus redeat medio duodecimæ, & non habeat niſi mediam Horam, qua cænare, vel Horas orare poſſit? Reſp. Si ſine notabili incommodo neque a cæna abſtinere, neque eam poſt 12. differre poſſit, eo quod altero die obligetur ad ſacrum ob diem dominicum, feſtum, vel præſentiam funeris, poterit omiſſis Horis cenare, quia præponderat obligatio dicendæ Miſſæ, nec tenetur cum gravi incommodo a cœna abſtinere. 6. 20
Qui eſt impeditus febri, vel alio negotio, quominus ſtatis Horis officium perſolvere poſſit, tenetur illud intra eumdem diem vel prævenire, vel ex poſt ſupplere, quando ceſſat impedimentum. Ratio eſt, quia præceptum urget tota die, & certæ Horæ per diem præfixæ non ſunt ad finiendam, ſed urgendam obligationem, hinc ſi non potes mane perſolvere matut. teneris poſt meridiem, vel veſpere, quemadmodum ſi die Solis non poſſis audire Miſſam Hora nona teneris audire maturius, vel ſerius. Valde tamen eſt probabile, quod hodie non tenearis orare matut. pro craſtino, etiamſi prævideas te pro tunc fore impeditum, quia hodie nullo modo urget præceptum

de

Digitized by Google

de craſtino officio, & eſt merum privilegium, quod liceat hodie ſatisfacere pro craſtino, nemo autem tenetur uti privilegio.
21 *Gobat. n.* 711. 7. Plures ante hac docuerunt non eſſe obligationem, recitandi reliquum ideſt minores Horas, ſi quis non poſſit majores, ſcilicet Matutinum cum Laudibus recitare, ſed oppoſitum nunc eſt certum ex prop. 54. damnata ab Innoc. XI. quæ ſic habet: *Qui non poteſt recitare Matutinum & Laudes, poteſt autem reliquas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem*: nihilominus *Filliuc. Caſtropal. Garz. Sanch. Tamb. n.* 10. docent, non eſſe obligationem recitandi illam Horam, cujus partem notabilem neceſſe habes omittere, v. g. cæcus, aut carens Breviario, poteſt memoriter dicere Pſalmos, non tamen Lectiones, Capitula, orationes &c. vel e contra talis ex eorum mente, nec ad Pſalmos tenebitur, quia Pſalmi ſine lectionibus, & orationibus non ſunt ſubſtantialiter Matutinum a S. Pio V. præceptum, hanc ſententiam *Spor. n.* 177. dicit eſſe probabilem, & tutam, ſed probabilius eſt, quod potens orare Pſalmos, vel notabilem Horæ majoris partem, ad hoc teneatur, quamvis non poſſit orare reliqua: Ratio eſt, quod recitans ejuſmodi notabilem partem ſatisfaciat præcepto quoad ſubſtantiam, prout dicetur caſu ſequenti: ergo ad hoc tenetur. Deinde qui non poteſt ſolvere totum debitum tenetur ſolvere partem quam poteſt, ſaltem notabilem, ergo a pari: excipe tamen ægrotum, qui rationabiliter dubitat, an poſſit dicere partem aliquam notabilem, hic enim ex benigna Eccleſiæ interpretatione poteſt præſumere ſe excuſatum, cum enim talis vix unquam ſciat, quid, & quantum orare poſſit, innumeris exponeretur ſcrupulis, & anxietatibus, eſſetque periculum nocendi valetudini, ita cum communi *Suar. Tann. Laym. c.* 6. 8. Qui caret
22 Breviario proprio, v. g. Ordinis, non tenetur orare ex alieno, niſi forte Romano aut Breviaria non multum diſcrepent, quia ex aliis probabilius non ſatisfacit, ut dicetur Caſ. ſeq. e contra qui non poteſt orare ſolus, tenetur adhibere ſocium ſi commode habere poſſit, imo Beneficiatus habens bonos reditus tenetur ſocium pretio conducere, ſi gratis habere nequeat, qui enim tenetur ad finem, tenetur ad media non nimis difficilia; ſi autem adeo tenue eſſet beneficium, ut ſine gravi incommodo ſocium conducere non poſſet, aut quia ſurdaſter eſt, & ſocium intelligere non poſſit, niſi valde vociferantem, recte cenſent *Tamb. Nav. Bon. Bandel. diſp.* 38. *n.* 9. eum fore excuſatum. 9. Ab Horis non excuſantur excommunicati, ſuſpenſi, interdicti, 23
irregulares, ne commodum reportent ex delicto, *Voreſtner n.* 39. econtra plerique excuſant ad triremes damnatos, infidelibus ſervientes, & eos, qui ex diſpenſatione Papæ duxerunt uxores, his *Sporer nu.* 10. annumerat degradatum: Ratio eſt, quod hi, vel ſint in ſtatu ab hac obligatione valde alieno, vel in ſtatu adeo miſero, ut merito Eccleſia præſumatur hanc afflictionem afflictis addere non velle, ſed quia hæc præſumptio, & excuſatio eſt incerta, ſtandum eſt pro lege certa.

CASUS LXXIII.

Quomodo Horæ ſint recitandæ.

BEnedictus *Horas legit*. 1. *Vel ſine vel cum intentione tantum virtuali, aut habituali*. 2. 3. *Cum attentione ſuperficiali, vel ſolum externa*. 4. *Totus diſtractus, & tamen nihil repetit*. 5. *Recitat cum ſocio, & ad non eum attendit*. 6. *Petit remedia contra diſtractiones*. 7. & 8. *In hora parva omittere duos Pſalmos, vel in ſabbato ſancto Veſperas, vel in feſto Sancti Marci, & Rogationibus Litanias reputat veniale*. 9. *In dubio, an Horas recitaverit, ſe liberum judicat*. 10. *Quæ omittit thurificando, organum pulſando, officium quærendo, Confeſſiones audiendo, non repetit*. 11. *Syllabas mutilat, præcipitat*. 12. *Vel ita legit, ut ſe ipſum audire non poſſit*. 13. *Recitat ex Breviario alieno, vel alterius Ordinis, etſi juret, ſe ad hoc non teneri*. 14. *Officium pro libitu mutat*. 15. *Prætextu itineris, ſtudii, aut quia tale feſtum in loco, vel Diœceſi ubi nunc exiſtit celebratur, vel ſocius de eo recitat*. 16. *Horas invertit*. 17. *Interrumpit*. 18. *Vel non legit tempore debito*. Pro reſolut.

QUÆR. Quomodo Horæ recitari debeant.
Reſp. Recitari debent devote, integre, 1
ordinate, ita quoad rem omnes. Quæ ſpectant ad primam conditionem, dabunt numeri ſequentes. 1. Per devotionem intelligitur & intentio debita, intentio in genere eſt voluntas efficax agendi, vel omittendi, divi-

Digitized by Google

dividitur in formalem, virtualem; habitualem, item in ex-& implicitam, formalis eſt voluntas actu exiſtens, & perceptibiliter tendens in objectum, ut cum dicis: volo orare Horas: Virtualis eſt voluntas præterita in aliquo ſuo effectu, vel in actu tenui, & imperceptibili perſeverans, v. g. volens orare Horas arripis Breviarium, quæris officium &c. quamvis primæ intentionis non amplius recorderis, tamen illa exiſtit adhuc in aliquo effectu, ſcilicet arreptione Breviarii, lectione &c. habitualis intentio eſt voluntas præterita non revocata, quæ nec in ſe, nec in aliquo ſuo effectu perſeverat, ideoque poteſt eſſe in dormiente, ebrio &c. Intentio explicita eſt, qua volo aliquid clare cognitum, ut cum dico: volo orare Horas, implicita eſt qua volo aliquid confuſe cognitum, & contentum in alio, ut volo ſatisfacere meæ obligationi, volo facere, quod ſoleo, quod video ab aliis fieri &c. Ad recitationem Horarum ſufficit intentio formalis, virtualis, aut etiam implicita, non vero mere habitualis, aut pure interpretativa, quæ non eſt, ſed eſſet. Ratio eſt, quia recitatio horarum eſt actus humanus, & voluntarius capax meriti &c. ergo adeſſe debet voluntas in ſe, vel aliquo effectu exiſtens, ſed intentio mere habitualis, & interpretativa nec in ſe, nec aliquo ſuo effectu exiſtunt, ut patet ex earum definitione, ergo. *Dico*, mere habitualis, aut interpretativa, nam aliqui Auctores confundunt has intentiones cum virtuali, quæ juxta omnes Theologos ſufficit, nec opus eſt ad quamlibet horam renovare intentionem, etſi id valde ſit meritorium, nam quod pergam ad horas reliquas, hoc fit in virtute prioris intentionis: & quamvis requiratur intentio orandi, vel laudandi Deum, nec ſufficiat, quod legatur Breviarium per modum hiſtoriæ, aut animo diſcendi, vel ſe oblectandi, non tamen requiritur intentio orandi devote, integre, ordinate &c. quia hæc implicite includitur in intentione orandi, aut ſatisfaciendi ſuo officio &c.

2 *Secundo*. Attentio in genere eſt advertentia ad aliquid, dividitur in ex-& internam, externa eſt, qua tempore recitationis quis abſtinet ab omni opere externo cum attentione interna incompoſſibili, interna eſt advertentia, & major quædam animi applicatio ad hoc, quod recitat: Dicitur *major applicatio*, quia ſemper adeſt aliqua advertentia, & animi applicatio hoc ipſo, quod actus ſit voluntarius, hæc attentio interna vel eſt ad ſola verba, ut hæc diſtincte, & reverenter exprimantur, & vocatur ſuperficialis, vel eſt ad ſenſum verborum, & vocatur litteralis, vel denique eſt ad Deum vel ſacrum aliquod myſterium, v. g. Paſſionem Dominicam, & dicitur ſpiritualis; certum eſt ſatisfacere eum, qui habet unam attentionem ex his tribus internis ſive ſuperficialem, verbalem, aut ſpiritualem &c. ſicut econtra certum eſt non ſatisfacere qui nequidem habet externam, hoc eſt, qui ſub officio ſe occupat opere externo cum attentione interna incompoſſibili, qualis cenſetur eſſe ſcriptio, pictio, & omnis actio animum valde occupans, & diſtrahens: Econtra tarde ſe veſtire, exuere, lavare, modeſte ambulare &c. cum attentione interna ſunt compatibilia, adeoque ſicut licite exercentur dum recito alias preces, ſic eaſdem licite exerceo, dum horas, vel alias preces obligantes perſolvo, *Sot. Vaſq. Sanch. lib. 9. de matrim. diſp. 3. n. 6. Baldel. diſp. 27. n. 21.*

Tertio. Magna eſt inter Theologos diſputatio, an ſufficiat ad electionem Horarum (idem eſt de auditione Miſſæ) ſola attentio externa, qua quis evitat omne opus cum attentione interna incompoſſibile: ſeu an voluntarie diſtractus per notabilem partem officii peccet mortaliter. Communior, & verior ſententia negat ſufficere ſolam attentionem externam, dicitque peccari mortaliter per notabilem diſtractionem voluntariam, non quidem ex eo, quaſi eſſentia veræ orationis non poſſit ſubliſtere ſine attentione interna, nam ad hanc ſufficit ſola intentio orandi, vel laudandi Deum virtualiter perſeverans, ut ex profeſſo probat *Lug. de Euch. diſp. 22. ſect. 2. num.* 25. *Gob. tom. 5. diſp. 2. n.* 821. & ex ipſo *La Croix lib. 4. a n.* 1342. Ratio igitur præcipua eſt, quod attentionem internam videatur præcipere Eccleſia *c. dolentes de celebr. Miſſ.* ubi ſic habet: *diſtricte præcipimus in virtute obedientiæ, ut divinum officium, quantum eis Deus dederit, ſtudioſe celebrent, & devote*: Sed non celebratur officium ſtudioſe, & devote, ſi nulla adſit attentio interna, & recitans mente voluntarie evagetur, ergo: *Nec obſtat*, quod hæc attentio ſit actus internus, nam ex communi Theolog. poteſt Eccleſia indirecte præcipere 3

actus

actus internos facientes ad honeſtatem actus externi directe præcepti, atqui attentio interna multum facit ad honeſtatem orationis, ut clarum eſt, nam ſine hac verum eſt illud Matth. 15. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me?* hanc ſententiam *Suar.* dicit eſſe certam, *Sporer ſupr. n. 79.* dicit oppoſitam non eſſe practice probabilem, ſed rationes ita non convincunt, quin vere ſit probabile eum non peccare mortaliter, qui divinum officium recitat cum perpetuis diſtractionibus, nam cit. *cap. dolentes* uti & *Trident.* in quo hæc ſententia præcipue fundatur, tantum præcipiunt actum externum religionis, ut fatetur *Suar.* & demonſtrat *Lug. n. 37.* Et ſi cit. cap. per τὸ devote intelligeret, & præciperet attentionem internam, præciperet omnem poſſibilem devotionem, dicit enim: *quantum eis Deus dederit*, quod ſane nemo dicet: Deinde ex communi TT. non eſt aſtruenda obligatio mortalis, niſi adſit auctoritas, vel ratio convincens, atqui neutrum eſt, ergo: Item lex non ſufficienter promulgata non obligat, ſed hæc lex non eſt ſufficienter promulgata, cum ex fundatis rationibus eam negent AA. graviſſimi, ergo.

Dices cum *Suar.* Attentio interna eſt de eſſentia orationis. 1. Quia oratio eſt mentis in Deum elevatio. 2. Oratio ſine attentione interna non eſt verus actus ſeu cultus Religionis, ſed ſimulacrum cultus, quis enim dicet Deum vere coli ab eo, qui voluntarie diſtrahitur, & nequidem vult de Deo cogitare. 3. Eſt hypocriſis. 4. Eſt actus Deo diſplicens ſeu peccatum. 5. Nihil impetrat. 6. Si voluntarie diſtractus ponat ſubſtantiam orationis, ergo ſatisfacit quoad ſubſtantiam, ergo non peccat mortaliter. Reſp. *Ad 1. & 2.* ad ſubſtantiam orationis, & actum Religionis ſufficit ſola intentio orandi perſeverans in vocali oratione, etſi mens ad alia evagetur, ſicut vere dicitur colere, & invocare diabolum, qui ex intentione invocandi pronuntiat verba externa, quamvis dum ea profert totus ſit diſtractus. Item forma extremæ Unctionis eſſentialiter eſt deprecatoria, & tamen valet Sacramentum etiamſi diſtracte pronuntietur. Denique involuntarie diſtractus non ſatisfaceret, & teneretur horas repetere, quia non poſuiſſet ſubſtantiam præcepti, quæ eſt oratio, hoc autem nemo admittit, ergo. *Ad 3. N. Aſſ.* hypocriſis eſt quando quis intendit per orationem vocalem ſignificare ſe habere attentionem internam, quam tamen non habet, hoc autem voluntarie diſtractus non intendit neceſſario, ergo. *Ad 4. & 5.* talis actio eſt peccatum, & nihil impetrat quatenus fit cum voluntaria diſtractione *C.* quatenus fit ex intentione ſaltem virtuali laudandi Deum *N.* Idem debent omnes dicere de oratione facta ex vana gloria, & tamen nec *Suar.* dicet hanc non ſubſiſtere cum ſubſtantia orationis. *Ad 6. N. ult. C.* peccat mortaliter, quia tranſgreditur grave præceptum Eccleſiæ. Ex dictis pro praxi 4
reſolvuntur ſequentia. 1. Voluntarie ſive involuntarie diſtractus nihil tenetur repetere, etiam in illa ſententia, quæ ex præcepto Eccleſiæ ſub mortali requirit attentionem internam, nam quamvis illam negligendo peccarit mortaliter, quia tamen illa probabilius non eſt de ſubſtantia orationis, ſed tantum circumſtantia ab Eccleſia graviter præcepta, ſatisfacit quoad ſubſtantiam ideoque nihil tenetur repetere, quod *Gob. hic nu. 843.* extendit etiam ad eum, qui perpenſa ſua culpabili evagatione dicit: *Nolo ut valeat hæc perſolutio Horarum, volo eas de novo auſpicari meque obligo ſub mortali citra votum ad repetitionem*, &c. Ratio eſt, quia jam ſubſtantia præcepti eſt poſita, & per voluntatem repetendi impedire non poteſt, quominus præcepto ſit ſatisfactum quoad ſubſtantiam, a potiori ob voluntarias diſtractiones nihil erit a beneficiato reſtituendum de fructibus, quia hæc pena tantum ſtatuitur iis qui Officium omittunt, qui autem diſtracte orat, proprie non omittit, præſertim in materia pœnali, quæ tantum ad claram verborum ſignificationem reſtringenda eſt: ita *commun.* contra *Suar. Baldel. n. 16.* 2 Ad hoc, ut coram Deo ſis excuſatus, ſufficit, quod mediocrem diligentiam adhibueris, pro pellendis diſtractionibus, imo abſque omni culpa admitti poteſt brevis evagatio mentis ad refocillandum cerebrum, vel cor præſertim ab iis, qui infirmioris ſunt capitis, ſtomachi; vel cordis. 3. *Sporer n. 106.* dicit, certum videri, eum, qui cum ſocio, vel choraliter 5
horas recitat, ſi non attendat ad alterius recitationem non ſatisfacere, ideoque peccare mortaliter cum obligatione repetendi: Rationem dat, quia partem a ſocio prola-

tam

Digitized by Google

tam nullatenus facit ſuam, cum nullo modo ad eam concurrat, neque proferendo, ut ſuppono, neque attendendo, ſed non video hic certam obligationem repetendi, cur enim alterius orationem non faciet ſuam, per hoc, quod eam audiat cum intentione per eam, & ſuam Deum laudandi, quamvis forte non attendat, & ſit diſtractus, deinde pejoris conditionis erit recitans cum ſocio, & in Choro, quam extra, cum tamen hic mos in Eccleſia ſit uſitatiſſimus, & laudatiſſimus. 4. Tria ſunt
6 quæ ad evitandas diſtractiones maxime conducunt. 1. Præparatio animi, quæ utiliſſime fieri poteſt per matutina propoſita, per pias ad Deum preces, meditationem, & ſeriam aliarum cogitationum excuſſionem. 2. Continua divinæ præſentiæ memoria, & jaculatorii affectus ad Deum, & Sanctos. 3. Poſt horas breve examen, &, ſi opus eſt, dolor & propoſitum eas attentius deinceps legendi.

QUÆR. II. Quid circa alteram conditionem, ut ſcilicet Horæ legantur integre?
7 Reſp. Servanda ſunt ſequentia. 1. Qui omittit totum officium, vel notabilem ejus partem, peccat mortaliter, ſive præcipiatur ab Eccleſia unico præcepto per modum unius penſi diurni, quod probabilius eſt, ſive præcipiantur ſingulæ horæ præcepto diſtincto: notabilis autem pars, & ſufficiens ad mortale eſt integra hora parva, ideoque qui talem, v. g. Tertiam integre omittit, aut qui in majoribus horis, v. g. Matutino tantum omittit, quantum continet hora minor, peccat mortaliter, qui vero minus omittit, quam fere integram horam parvam, utpote duos tantum Pſalmos ex Tertia, non eſt condemnandus peccati mortalis, *Bonac. Leſſ. Marcb. Gobat. La Croix nu.* 1202. Si tamen parvum quid, v. g. ſolus verſus: Deus in adjutorium recitaretur, peccaretur mortaliter, quia cenſetur moraliter totam omittere, eſt tamen valde probabile, quod ex *Tamb. & Gobat.* dicit *Spor. n.* 93. non eſſe mortale omittere Veſperas in Sabbato Sancto, tum quia illa materia eſt valde parva, tum quia Eccleſia non videtur velle ad eas graviter obligare, cum dies ſit tam lætus, & præceſſerit adeo longum officium. Inſuper *La Croix nu.* 1205. dicit probabiliter non eſſe mortale omittere medias Laudes, eo quod probabilius cum Matutino conſtituant unam Horam, cujus medietas Laudum eſt pars exigua. 2. Qui in ſingulis horis parvum quid, v. g. Pſalmum omittit, itaut omnia ſimul ſumpta adæquent, vel ſuperent unam parvam horam, probabilius peccat mortaliter, quia omnes illæ exiguæ partes, cum ſpectent ad unum unius diei officium, coaleſcunt in unam notabilem partem. 3. Omittens die S. Marci & diebus Rogationum Litanias, & in die Animarum Officium defunctorum, ex communi ſententia peccat mortaliter, quia ſunt pars officii pro iſta die. *Tamb.* tamen & *Gobat. nu.* 625. non audent oppoſitum dicere improbabile, eo quod non ſatis conſtet Rubricas in hac parte eſſe præceptivas, & ſine convincente ratione non ſit aſſerendum mortale: an vero non utentes Breviario Romano etiam dictis diebus ad Litanias, & Officium Defunct. non tantum in Choro, ut extra dubium eſt, ſed etiam privatim obligentur, ex cujuslibet loci, vel Ordinis conſuetudine deſumendum eſt, *Leſſ. Laym. Bald. diſp.* 33. *n.*28. Certe in hac Provincia Rhenana Ord. Præmonſtr. vidi ſæpius ſine ſcrupulo Litanias, & Officium Defunct. dictis diebus privatim omitti. 4. Qui dubitat, vel non 9
meminit ſe dixiſſe aliquam Horam, ſi habeat aliquam rationem, vel conjecturam pro ſe, v. gr. quod non ſoleat tranſilire, vel aliquid omittere, vel invenit ſe eſſe in fine horæ, neſciens, an præcedentia dixerit, poteſt pro ſe reſolvere, nec tenetur aliquid repetere, imo male facit repetendo juxta *Sanch.* quia ſine ſufficiente cauſa ſe exponit ſcrupulis, quod maxime tenet in homine ſcrupuloſo, ut habet *comm.* cum *Suar.* Ratio eſt, quod ex communiter contingentibus ſit prudens præſumptio, & poſſeſſio eſt pro ipſo, certus enim eſt, quod nihil ſoleat omittere, incertus autem, an hic, & nunc aliquid omiſerit. Si certus es te cœpiſſe horam, quamvis habeas rationem probabilem te aliquid omiſiſſe juxta *Tamb. & Gobat*, adhuc nihil teneris repetere, niſi tibi certo moraliter conſtaret partem aliquam fuiſſe omiſſam, quia ratio illa, quod in horis ſemel cæptis nihil ſoleas omittere prævalet omni rationi probabili in contra- 10
rium. 5. Qui thurificando, luminaria portando, prunas, thus parando, folles tollendo, campanas pulſando, lectiones quærendo, vel revidendo, aut aliter miniſterio ad Chorum pertinente occupatus aliqua omittit,

tit, vel non percipit, non tenetur repetere, quia Chorus pro eo ſupplet, *Dian. Eſcobar. Tolet. Laym. c. 5. n. 7.* Idem eſt de eo, qui excreat, tuſſit, aut aliquid neceſſarium alteri dicit, quamvis interim integer Pſalmus recitetur, quia etiam pro tali ex neceſſitate occupato Chorus ſupplet, & ipſe eſt pars Chori. Econtra, qui Confeſſiones audit tenetur omiſſa repetere, quia non eſt pars Chori, nec occupatur Chori miniſterio. Item ea, quæ ſolo organo, vel alio inſtrumento Muſico ſive voce humana perſolvuntur ſupplenda ſunt, vel a Cantore ceteris attendentibus, vel a ſingulis. Ratio eſt, quod pulſus organi non ſit oratio, quamvis *Sanch.* non improbabiliter dicat, pulſum organi ab Eccleſia in vicem orationis acceptari, ideoque nec organedum obligari ad repetendum, quæ pul-
11 ſavit. Ad integritatem divini Officii etiam ſpectat, ut diſtincte, & intelligibiliter verba exprimantur, ſeu ut habet *Concil. Baſil.* §. *qualiter horæ, non in gutture, vel inter dentes ſeu deglutiendo, aut ſyncopando verba*, hoc eſt aliquas ſyllabas mutilando, truncando, præcipitando, aut ſocio nondum finiente incipiendo, tunc enim orationem ſocii ſicut non percipit, ſic non facit ſuam & ſi hæc omnia fiant cum notabili diminutione officii peccatur mortaliter, & eſt obligatio repetendi, quia tamen hæc diminutio raro eſt notabilis, ſaltem in una eademque hora, quod ad culpam lethalem ex *Dian.* requirit *Spor. nu.* 102. raro erit mortale, imo nec veniale, ſi fiat ex balbutie, vel alio defectu naturali, & incorrigibili, nam ſi defectus naturalis ſit corrigibilis per lentam pronuntiationem, v. gr. in eo, qui ex celerrima deblateratione devenit in conſuetudinem ſyllabas, & verba per notabilem partem officii deglutiendi, truncandi, &c. indubie tenetur hanc deſuetudinem per lentam recitationem corrigere, &c. qui enim tenetur ad finem, tenetur ad media ſaltem ordinaria, & neceſſaria. 7. *Valent. Sanch. La Croix n.* 1294.
12 dicunt non ſatisfieri, niſi verba ita exprimantur ut legens ſecluſo impedimento ſe ipſum audire poſſit, quia oratio vocalis debet exprimi vocibus, quæ ſunt objectum auditus ideoque debent poſſe audiri ad minus ab ipſo orante, ſed probabilius contradicunt *Navar. Azor. Suar. c. 7. num. 5. Baldel. diſp. 24. n. 15.* quia oratio vocalis ſatis diſtinguitur a mentali, ſi verba formentur per motum oris & linguæ, & oratio fit Deo non homini, ideoque non opus eſt verba audiri. *V. Caſ. 94. n. 38.*

QUÆR. III. Quid requiritur, ut horæ recitentur ordinate?

Reſp. ſeqq. 1. Breviarium proprium, hoc 13
eſt, ut Religioſus utatur Beviario in loco ſui Beneficii recepto ſive Diœceſano ſive Romano ab Urb. VIII. recognito, utens etiam unica vice alieno, v. g. Religioſus Romano, aut alterius Ordinis, peccat mortaliter. *S. Anton. Navar. Angel. Sot. lib. 10. q. 5. ar. 4. Suar. de Hor. Canon. c. 23. n. 3. Spor. n. 113. Sanch. lib. 7. moral. cap. 3. diſp.* 24. quia S. Pius V. dicit, cum non ſatisfacere, *qui ſuæ Eccleſiæ orandi formam non cuſtodit*, idque declaraſſe Sac. Congreg. referr *Garz. de benef. p. 3. c. 1. nu. 156.* ex quo *Gobat nu. 603 & 624.* cum aliis merito infert, eum, qui non habet Breviarium proprium, non obligari orare ex alieno, ad quid enim oraret, ſi per orationem non ſatisfacit præcepto; ſed quid ſi Breviaria non multum diſcrepent? Reſp. Tunc non tantum poteſt, ſed & tenetur orare ex alieno, qui non habet proprium: Ratio eſt. 1. Quia non mutat notabiliter formam proprii Breviarii, ergo quoad ſubſtantiam ſatisfecit, ergo ſic orare obligatur. 2. Qui legit Pſalmos feriales in charta deſcriptos ex Bibliis, aut etiam memoriter abſque omni Breviario ſatisfacit, ergo etiam ſi eoſdem legat ex alieno Breviario, v. g. Benedictinus ex Præmonſtratenſi, vel econtra, & quamvis forte in hymnis, vel verſiculis diſcrepent, erit tantum mutatio levis: imo valde probabile eſt, non peccare, qui relicto Breviario proprio utitur Romano, quia accomodat ſe communi omnium matri. *Cajet. Rodriq. Dian. Nav. Sanch. c. 2. dub. 23. Laym. c. 5. n. 2.* quod tamen *La Croix* dicit pleroſque negare de Religioſo, eo quod vi ſuæ profeſſionis teneatur ad ritum ſui Ordinis, ſed non video obligationem ſaltem gravem, præſertim ſi Breviaria non multum diſcrepent, tunc enim non erit notabilis mutatio ritus, deinde quod Religioſi habeant ſpeciale Breviarium eſt ex privilegio, ſed nemo tenetur uti privilegio &c. ideoque *Sa, Leſſ. Bonac. Portel. v. horæ, Dian. p. 2. tr. 12. reſ. 10. Sanch. lib. 7. conſ. cap. 2. dub. 33.* dicunt Religioſos privatim ſine omni noxa uti poſſe Romano. Declaratio Car-

Cardinal. quam in contrarium affert *Garz.* *n.* 155. loquitur de omnibus Clericis, vel maxime ſæcularibus, nec de ea authentice conſtat, vel ſaltem non videtur in tanto rigore recepta: *Suar. n.* 5: *Spor. loc. cit.* dicunt, quod Religioſus, vel Clericus extra Monaſterium, vel Diœceſim in ſtudiis, v. g. exiſtens ſe ſecure accommodet loco, præſertim ſi ibi ſit cum animo per majorem anni partem ſubſiſtendi, tunc enim contrahit quaſi domicilium, & gaudet privilegiis loci, ſed melius contradicit *Cajet. V. hora c.* 2. *Angel. Laym. n.* 3. Colligitur ex *Clement.* 2. *de celebr.* & ibid. *Gloſſ.* ubi id tamquam ſpeciale privilegium conceditur commenſalibus Cardinal. & Epiſcop. ut ſe Epiſcopis accomodare poſſint, ergo id non permittitur aliis. 2. Mutare
14 unum officium in aliud, verb. grat. loco feriæ orare de Sancto ſine juſta cauſa etiam ſemel a *Caſtropal. March.* & aliis reputatur mortale, eo quod S. Pius V. dicat, neminem ſatisfacere, ſi non ſervet formulam a Breviario præſcriptam, ſed quia non conſtat hanc formulam quoad mutationem officii eſſe de ſubſtantia, hinc alii cum *Cajet. Bonac. Tamb. Sanch. dub.* 25. *Laym. n.* 4. *Gobat n.* 864. *Baldel. diſp.* 30. *n.* 3. communius, & verius dicunt, tunc tantum peccari mortaliter, quando quis paſſim ad libitum ex mera deſidia, adeoque ex implicito quaſi contemptu unum officium mutat in aliud, imo probabile eſt peccari tantum venialiter, etiamſi ex mera deſidia mutetur unum officium in aliud v. gr. majus in minus, quia non mutatur ſubſtantia, orantur enim ſeptem horæ, & licet hoc videatur fieri in fraudem Legis, attamen illa fraus eſt ſecundum accidens, nec tollit ſubſtantiam officii, *Maj. Silv. S. Anton. Leſſ. lib.* 2. *c.* 37. *n.* 77. Excipe niſi fiat mutatio in officium Paſchale, vel Pentecoſtale, illis enim diebus ex quaſi diſpenſatione præſcribitur officium minus ſolito, & die Palmarum non ſatisfieri per officium Paſchale conſtat nunc ex propoſit. 34. ab Alex. VII. damnata: *In die Palmarum recitans officium Paſchale ſatisfacit præcepto.* Ex dictis ſequitur, non eſſe obligationem quidquam repetendi, ſi inculpabiliter unum officium, v. g. Dominicale, vel feriale mutaſti in Feſtivale, imo valde probabiliter, etiamſi id culpabiliter feceris, quia probabilius ſatisfactum eſt quoad ſubſtantiam, *Dixi*, ſine juſta cauſa, nam
qui mutat officium ex rationabili cauſa 15
nequidem venialiter peccat; ejuſmodi cauſa eſt. 1. Notabilis difficultas, ut ſi ob iter Conciones, ſtudia, aliaque negotia neceſſaria difficulter poſſis recitare majus, potes minus. 2. Conformitas loci, ut ſi venias ad locum, ubi oratur de feſto, quod tu ſervaſti, potes illud adhuc ſemel ſervare. Item omnes Religioſi etiam exempti poſſunt ſervare feſta ſuæ Diœceſis, translatis interim feſtis Breviarii ſui in eumdem diem incidentibus, imo principaliora feſta feriata totius Diœceſis tenentur ſervare ex Bulla Greg. XIII. die 30. Novembr. 1573. Feſta vero alia ad libitum ſervanda, ſi occurrant in Dominicis, Octavis, vel Natalitiis Sanctorum Kalendarii proprii, Religionis, vel Diœceſis, non debent transferri, ſed omitti iſto anno, etiamſi ſint duplicia, patet ex Decret. Congreg. Sac. Rit. die 24 Januarii 1682. Deinde Sacellani Monialium ſive ſæculares, ſive Regulares poſſunt recitare de illarum feſtis, imo omnis Clericus exiſtens etiam pluribus annis extra ſuam Diœceſim, vel Monaſterio poteſt privatim dicere de Sanctis, de Dedicatione, Reliquiis, & de omnibus, de quibus diceret exiſtens in ſua Diœceſi, vel Monaſterio, *Suar. loc. cit.* Si cras futurus ſis in Diœc. Colon. ubi eſt feſtum, v. g. S. Severini, juxta *Tamb.* potes hodie adhuc extra Diœceſim exiſtens recitare de eo Veſperas; & Matutinum pro craſtino, quia ſunt pars officii craſtini. At quid ſi hodie recitaſti Matutinum de craſtina feria, an cras in Diœceſ. Colon. poſitus poteris horas continuare de S. Severino? Reſp. cum *Sporer n.* 129. te probabiliter poſſe utrumque, nam proſequendo horas de feſto, conformas te loco, in quo exiſtis, orando de feria conformas te Breviario, demum ſi per errorem hodie, quando erat dicendum, v. g. de B. V. ad Nives, dixiſti de Transfiguratione cras occurrente, ne bis erres, debes cras iterum dicere de transfiguratione, & alio die non impedito de B. V. ad Nives, *Lugo reſp. moral. lib.* 5. *dub.* 8. *n.* 13. 3. Societas in orando, ſic licite te accommodas perſonæ gravi, Epiſcopo, Prælato, Superiori aliud officium recitanti, idem eſt, ſi ex charitate debeas juvare infirmum in recitando, eſt *comm.* cum *Navar. Dian. Sanch. c.* 2. *dub.* 25. *num.* 8. Addunt alii ſpecialem devotionem

Digitized by Google

erga aliquem ſanctum, v. g. Patronum nominis. Sed *Gav. in Rubr. Brev. ſect.* 1. *c.* 5. *tit.* 2. adducit Declar. Cardin. in contrarium, & merito, optima enim devotio eſt, ſe conformare Eccleſiæ.

16 3 Horæ non debent inverti, ut minores Horæ non legantur ante Matutin. vel poſterior ante priorem, ita invertere eſt tantum veniale, & ſi fiat cum cauſa, nullum ut ſi velis te accommodare choro, amico, infirmo aliud officium recitanti, item ſi lectiones, vel Breviarium non habeas ad manum, ideoque velis orare ex Diurnali Horas diurnas minores; quas alias ultra tempus deberes differre, vel cum moleſtia dicere, idem eſt, ſi necdum dictis Veſperis, & Completorio recitas Matut. craſtinum, eo quod timeas tibi lucem diei defuturam pro Matut. Præmittere Miſſam Matutino per ſe loquendo nequidem veniale eſt, dummodo Matut. non differatur ultra tempus a Lege permiſſum.

17 4 Horæ ſemel cæptæ non debent interrumpi. Interruptio etiam diuturna ſine cauſa rationabili facta probabilius eſt tantum peccatum veniale, ita *comm.* cum *Navar. Medin. Vaſq.* nam quamvis ſit aliqua irreverentia inceptum cum Deo ſermonem ſine cauſa abrumpere, ſicut eſt irreverentia ex levitate diſcurſum abrumpere cum Principe terreſtri cæptum, quia tamen quilibet Pſalmus, imo quilibet fere verſus habet completam ſignificationem, videtur quoad ſubſtantiam ſatisfieri, dummodo omnia abſolvantur intra unum diem naturalem, idque tenet, etiamſi unus Nocturnus recitetur hodie circa Veſperum, alter cras ante duodecimam veſpertinam, quia materia præcepti impletur tota intra tempus præſcriptum. *Dixi*, ſine cauſa rationabili, quia ſi hæc adſit, interruptio nullum erit peccatum, ut ſi Hora inchoata debeas audire Confeſſionem, loqui cum amico; aut aliquid notare in charta, & licet ſi ſic interrumpens firmiter ſtatuas reſumere de novo, ad hoc non teneberis, quia nudi propoſiti mutatio non eſt peccatum, neque ipſa interruptio, quia ut ſupponitur eſt facta ex cauſa juſta imo abſque omni cauſa Laudes per integram noctem licite dividuntur a Matutinis, item ſine omni cauſa unus nocturnus ſaltem ad mediam Horam licite dividitur ab alio; quia de obligatione contraria non conſtat, & ita habet conſuetudo, & praxis timoratorum, nec eſt obligatio ſub veniali ſemper de novo præmittere Pater & Ave, ut aliqui volunt, quia de tali obligatione doceri non poteſt. 5. Horæ debent recitari, & abſolvi tempore debito, tempus hoc eſt ab una media nocte ad aliam, ex privilegio tamen
Matutinæ, & Laudes craſtinæ poſſunt ho- 18
die recitari juxta omnes toto anno hora quarta: in hyeme juxta pleroſque hora tertia. *La Croix n.* 1314. judicat tunc poſſe inchoari Matutino, quando ſol proximior eſt occaſui quam meridiei, hinc in Januar. quando ſol occidit hora quarta, poterunt incipi quadrante poſt ſecundam, in Martio uno quadr. ante tertiam: ibidem exhibet tabulam Cameræ Apoſtolicæ impreſſam Romæ, quam vide & tuto ſequere, ceterum Prima, & Tertia abſolvenda eſt ante meridiem, Sexta & Nona differri poſſunt circiter ad primam promeridianam, Veſperæ & Completor. uſque ad veſperum: in Quadrag. Veſperæ dicuntur ante prandium, non tamen eſt obligatio, nam Rubricæ, ſi hic continent præceptum, id tangit chorum. Dicere Horas tempore indebito eſt ſolum veniale, cum cauſa rationabili, v.g. ob ſtudium, vel iter, nullum, plura huc pertinentia, ſed rarius contingentia vid. apud *Gavant. Gob. Tamb. La Croix, Baldel. loc. cit.*

CASUS LXXIV.

De Jejunio Eccleſiaſtico.

CAndria *ſuper jejunia ſcrupuloſa quærit*. 1. *An obliget ſub mortali*. 2. *An abſtinentia a carnibus admittat parvitatem materiæ, quæ animalia ſint caro, quid de larido & pinguedine*. 3. *An poſt ſecundam refectionem ſit peccatum ſe ſæpius reficere, & quid de qualitate, aut quantitate collationis*. 4. *An liceat mutare tempus refectionis*. 5. *An ſit abſtinentia in feſto S. Marci*. 6. *Quid de Vigilia S. Matthiæ incidente in Quinquageſima: aut Vigilia S. Joannis Baptiſtæ incidente in Feſtum Corporis Chriſti*. 7. *Quid de lacticiniis*. 8. *Quid ſi per diem ſæpius modicum ſumatur, aut in prandio ita repleatur venter, ut ſufficiat, pro veſpere*. 9. *An pueris ebriis fatuis carnes dari poſſint*. 10. *An prandium interrumpi, vel diu protrahi poſſit*. 11. *An exiſtens in partibus hæreticis carnibus veſci poſſit*. 12. *Quid de peregrinis*. 13. *Quid ſi in tua patria nondum expleſti Quadrageſimam*

venias

Digitized by Google

venias autem ad locum, ubi eſt jam completa. 14. *An Religioſi teneantur ad jejunia, & feſta Diœceſana*. 15. *An potus frangat jejunium, & quid veniat nomine potus*. 16. *An Herus, vel parentes teneantur ſuos cogere ad jejunium, & an caupo hoſpitibus diebus Veneris carnes apponere poſſit*. Pro reſolutione,

QUÆR. I. Quid, & quotuplex ſit jejunium?

1 Reſp. 1. Jejunium eſt voluntaria abſtinentia a cibo, & potu juxta præſcriptum Eccleſiæ: dicitur *voluntaria*, quia jejunium eſt actus virtutis temperantiæ, ideoque debet eſſe liberum, & voluntarium, qui invitus a cibo abſtinet potius eſurire, quam jejunare cenſetur, attamen præcepto ſatisfit, quia ponit materiam præceptam, etſi id faciat dormiendo.

Reſp. 2. Jejunium eſt duplex, aliud naturale, quo ſcilicet abſtinetur ab omni re ſumpta per modum cibi, potus vel medicinæ, ejuſmodi jejunium requiritur ad ſacrificium Miſſæ, & commun. ut dicam *Caſ. 97. n.7.* aliud Eccleſiaſticum, de quo in præſenti, & eſt illud, quod ſervatur in Quadrageſ. quatuor temporibus, & quibuſdam vigiliis per annum ab Eccleſia obſervari præcipitur *c. non liceat c. non oportet diſt. 3. de jejunio, de conſecr.* & hoc præceptum ex ſe obligare graviter certum eſt ex prop. 23. ab Alex. VII. damnata: *frangens jejunium Eccleſiæ ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc fiat, puta quia non vult ſe ſubjicere præcepto*.

QUÆR. II. Quid requiratur ad jejunium Eccleſiaſticum?

2 Reſp. Requiri tria. 1. Abſtinentia a carnibus, itaut toties peccetur mortaliter, quoties carnes comeduntur, quia præceptum quoad hanc partem eſt negativum, admittit tamen parvitatem materiæ, ut ſi parum carnis prægustetur, vel ſi etiam comedatur una, vel altera uncia, ut vult *Reiffenſt. Theol. moral. tr. 10. diſt. 2. n. 19.* aut ut *Spor. hic nu.* 11. media avicula ad modum nucis ordinariæ etiam comeſta ex guloſitate, quia talis materia non multum allicit ad ſui comeſtionem, & pia mater Eccleſia non cenſetur cum tanto rigore, obligare, animal communiter cenſetur carneum, ſi diu vivere poſſit extra aquam. Excipe teſtudines, & limaces, qui etſi diu vivere poſſint extra aquam, non tamen cenſentur caro. In dubio, an ſit caro, vel piſcis, ſi dubium vinci non poſſit, erit poſſeſſio pro libertate comedendi, *Tamb. Gobat in quin. tr. 5. c. 23. n.* 122. laridum, pinguedo animalium, quamvis a multis pro carne non reputentur, attamen in Germania non ſunt permiſſa ob contrariam conſuetudinem, pauperibus ex cauſa facile permitti poſſent, *Laym. hic c. 1. n. 5.* 2. Præ- 3
cipitur unica tantum refectio, nam qui ſe ſecunda vice plene reficit, peccat mortaliter, ſi autem ulterius ſe reficiat tertio, vel quarto, probabilius non peccat, niſi venialiter contra temperantiam, ſubſtantia enim jejunii, quæ conſiſtit in negatione ſecundæ refectionis, jam amplius ſervari non poteſt *Dian. Cajet. Laym. n. 13. Reiffenſt. n. 20.* dixi, qui ſecunda vice plene ſe reficit, nam collatio veſpertina in fructibus, & apud Germ. etiam ex butyro, & caſeo ex recepta conſuetudine permittitur, quantitas autem in collatione permiſſa probabilius ſtatuitur quarta, vel quinta pars prandii, ab aliis probabiliter octo unciæ, ſeu media libra, *Regin. Laym. n. 9. Spor. n. 26.* pro qualitate attendenda eſt conſuetudo, & praxis timoratorum, ex hac enim ſola collatio veſpertina introducta eſt, *Schmalzgr. lib. 3. decret. tit. 46. nu. 29.* ubi dicit in Germania permitti fructus arborum, electuaria, caſeum, piſciculum, ovum, vel etiam juſculum teſte *Spor. 3.* Certum tem- 4
pus refectionis, quod communiter eſt Hora undecima, vel duodecima pro more regionum, immutare ſine cauſa juſta, v. gr. prandere mane eſt tantum veniale, cum cauſa nullum, imo prandium differre in veſperum majoris mortificationis cauſa laudabile eſt DD. cit.

QUÆR. III. Quid circa varia dubia in hac materia?

Reſp. Tenenda ſunt ſequentia. 1. Tribus 5
diebus Rogationum uti, & feſto S. Marci ſaltem ex recepta conſuetudine ſub mortali abſtinendum eſt a carnibus. *Steph. tom. 1. diſp. 5. n. 99. c. rogationes de conſecr. diſt.* 3. licita tamen eſt duplex refectio, eſtque obſervandum pro Diœceſi Colonienſi, ſi feſtum S. Marci in aliquem diem octavæ Paſchatis, quo alias carnibus veſcimur, aut in Dominicam incidat, abſtinentiam non eſſe conſuetam, ut habet Agenda edita anno 1720. pag. 301. feſtum vero una cum

Digitized by Google

Litaniis , & Proceſſione transfertur poſt octavam . De cetero ſervanda eſt cujuslibet Diœceſis conſuetudo, vel ordinatio. 2.
6 Si feſtum S. Matthiæ incidat in feriam tertiam , vel quartam Quinquag. jejunium (non tamen Vigilia) transfertur quia non eſt ratio hanc transferendi , in Diœceſi Colonienſi prævenitur in Sabb. Vigilia S. Joan. Baptiſtæ ſi incidat in feſtum Corporis Chriſti non eſt jejunium, nec abſtinentia a carnibus ex conſtit. Urb. VIII. *die* 13. *Octobr.*
7 1638. & Agenda Colon. *pag.* 302. 3. Jure communi in Quadrageſima etiam prohibentur lacticinia, ideſt, ova, lac, caſeus, ſed attendenda eſt conſuetudo, quæ in German. fere ubique ea permittit, ubi vero viget conſuetudo abſtinendi, ea ſub peccato obſervanda eſt, ut patet ex prop. 32. damnata ab Alex. VII. *non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget*. 4. Qui mane, vel per
8 diem præter refectionem tantum ſumpſit , quantum pro collatione permittitur, debet abſtinere a collatione etiamſi fecerit inadvertenter, vel ex juſta cauſa, v.g. ob ſtudium, vel aliquam debilitatem: Ratio eſt: quia alias ſumeret duplicem cœnam, quæ permiſſa non eſt: ſumere per diem multa parva, quia novam refectionem conſtituunt eſt mortale, nam Alex. VII. damnavit hanc 29. propoſ. *in die jejunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium* nihilominus inter potum, ne noceat, Germanis ex conſuetudine parum quid, v. g. media uncia conceditur. Qui in prandio, vel etiam pridie ita replet ventrem, ut ſine difficultate jejunare poſſit, peccat quidem contra temperantiam, implet tamen ſubſtantiam jejunii. *Cajetan. Medin. Regin.*
9 *lib.* 4. *c.* 14. *n.* 163. 5. Qui nunquam habuerunt uſum rationis velut parvuli; & perpetuo amentes, his ſecluſo ſcandalo licite carnes præberi poſſunt, & quamvis oppoſita conſuetudo ſit laudabilis, tamen hi, nec lege, nec conſuetudine obligari poſſunt, aliud eſt de iis, qui ad tempus carent uſu rationis, velut habentes lucida intervalla vel ebrii, quia cum ſint ſimpliciter capaces rationis, manent ſubjecti Legi, & Legiſlatori, quamvis per accidens formaliter peccare non poſſint. *Steph. n.* 98. *Reiff-*
10 *fenſt. n.* 43. *Vid. Caſ.* 6. *n.* 5. 6. Dividere prandium ex juſta cauſa non eſt peccatum, uti faciunt lectores menſæ apud religioſos, non enim intendunt, niſi unum prandium . Si nondum plene refectus ob incidens negotium e menſa ſurgas cum intentione complendi prandium peracto negotio, potes redire intra unam, aut alteram Horam , & prandium complere , ſi plus non ſumpſiſti , quam pro collatione permittitur, poteris te veſpere plene reficere, quia hoc eſt ex juſta cauſam cœnam permutare cum prandio quod licet, *Sanch. Laym. Steph. n.* 113. ſi e menſa ſurrexiſti cum propoſito amplius non comedendi, probabile eſt, quod intra quadrantem, vel medium iterum aſſidere, & comedere poſſis, quia cenſetur unum moraliter prandium, *Nav. Tamb.* 7. Prandium protrahere ad duas Horas communiter non improbatur, protrahere uſque ad veſperum per 4. vel 5. Horas, per ſe non videtur eſſe licitum, quia tanta protractio, vel continuatio reipſa, & moraliter eſt ſecunda refectio. Ejuſmodi tamen conſuetudo tolerari poſſet, ſi poſt duas Horas ſola bellaria, & leviores cibi apponerentur, & abſtineretur a cœna, quæ ſic videtur anticipari,
La Croix lib. 3. *p.* 2. *nu.* 1283. 8. Exiſtens in 11
partibus hæreticis non excuſatur a jejunio *nec obſtat*, quod ibidem lex a pleriſque non obſervetur, ideoque videatur non recepta, vel per conſuetudinem, quæ intra 10. aut 40. annos contra legem præſcribere poteſt abrogata, nam lex juſta recipi debet, & conſuetudo non excuſat, niſi ſit rationabilis, & accedat tacitus Superioris conſenſus qui hic non eſt, eo quod Eccleſia reclamet, *La Croix n.* 1268. 9. Peregrini, & via- 12
tores regulariter non obligantur ſpecialibus locorum præceptis, per quæ tranſeunt, quia non ſunt ſubditi talis loci , poſſunt ſe tamen iis accommodare; ideoque non peccat Germanus , ſi tranſiens per Belgium diebus Sabbatinis inter Nativitatem Chriſti, & Purificationem Beatæ Mariæ Virginis comedat carnes , ſicut , & tranſiens per Hiſpaniam diebus Sabbatinis comedat inteſtina . E contra ſi ibidem eſſet feſtum , vel jejunium locale , quod communi lege Eccleſiæ præceptum non eſt , non tenetur Germanus ibi jejunare , aut audire Miſſam . 10. Si in 13
tua patria ſecundum veterem ſtylum Quadrageſim. decem diebus ſerius inchoetur , & venias ad alias partes ubi jam eſt finita, potes te accommodare loco ubi

es ,

Digitized by Google

es, adeoque non jejunare; item ſi abſolviſti in tua patria, & venias alio ubi nondum eſt finita, non teneris jejunare, quia Eccleſia non præcipit niſi jejunium 40. dierum, quod jam in tua patria abſolveras; aliud eſt de communione Paſchali, quam ſi non ſervaſti in tua patria, debes ſervare alibi, quia eſt obligatio perſonalis afficiens perſonam. *Sanch. Delben. de immun. Eccleſ. cap.* 12. *diſt.* 2. *ſ.* 4. 11. Quamvis
14 Religioſi etiam exempti jure novo teneantur obſervare feſta Diœceſ. & ceſſare a divinis tempore interdicti communis, tamen non tenentur ad jejunia ab Ordinario loci aut etiam conſuetudine, vel voto oppidanorum, apud quos habitant, introducta, quia non ſunt pars communitatis profanæ, & ab Ordinario loci ſunt exempti, nec jus Pontificium quoad jejunium aliter ſtatuit, ſicut ſtatuit quoad feſta in populo, & interdicta, &c. eſt *comm.* cum *Diana p.* 1. *tit.* 9. *R.* 36. *& part.* 10. *tit.* 11. *R.* 36.
15 12. Potus proprie talis non frangit jejunium, quia Eccleſia non prohibet potum *S. Th.* 2. 2. *q.* 147. *ar.* 6. Ad verum autem potum non ſufficit, quod ſit res liquida aut potabilis, ſed requiritur, ut tantum alteret, vel refrigeret ſanguinem, aut ſolum juvet ad meliorem digeſtionem, velut vinum, muſtum, ſicera, mulſum, The, Caffe, Chocolate tenuis, in qua non miſcentur ultra, quam duæ unciæ, limonia, & hypocras; quia communiter non miſcetur multum materiæ comeſtibilis; ſimiliter ad ſitim extinguendam licebit comedere uvam recentem, pomum limonium, &c. quia, vel non ſumuntur ut cibus, vel ſaltem conſuetudo id permittit; quæ vero ex natura ſua nutriunt partes ſolidas, velut lac, juſculum, electuaria, conſerva, &c. proprie non cenſentur potus, quamvis bibantur, ideoque in quantitate notabili ſolvunt jejunium. 13. Heri, parentes, Supe-
16 riores non tantum tenentur ſuos ad jejunium hortari, ſed etiam moderate cogere ſubtrahendo cœnam, &c. quia ex officio tenentur illos corrigere, & adigere ad obſervantiam præceptorum. *Sanch. ſup.* 14. Qualiter caupo diebus vetitis ſuis hoſpitibus carnes apponere poſſit, dixi *Caſ.* 20. *num.* 14.

CASUS LXXV.

De Cauſis excuſantibus jejunium.

DAmon Theologus *interrogatur*. 1. *An in jejunio diſpenſare poſſint Epiſcopus, Abbates, Paſtores, Confeſſarii, Medici*. 2. *Ex quibus cauſis*. 3. *An ii, quibus eſus carnium diebus Solis, Martis, vel Jovis permiſſus eſt, poſſint die Solis toties edere carnes, quoties volunt; aut ii, quibus licitum eſt iſtis diebus bis refici, an poſſint bis refici in carnibus*. 4. *An diſpenſatus ad ſecundam refectionem poſſit ſumere tertiam, aut diſpenſatus ad carnes poſſit ſecundo refici*. 5. *An diſpenſatus ad carnes poſſit edere carnes noxias*. 6. *An ceſſante infirmitate ceſſet diſpenſatio, & quid in dubio*. 7. *An excuſet difficultas jejunandi*. 8. *Debilitas ſtomachi, capitis; quid de prægnantibus, lactentibus, pauperibus*. 9. *Quid de iis, qui nondum compleverunt annum vigeſimumprimum, quid in dubio*. 10. *Quid de ſexagenariis, aut ex voto ad jejunium obligatis*. 11. *Qualis labor excuſet*. 12. *An excuſet diebus feſtivis, vel eos, qui ex gravi labore non fatigantur*. 13. *Quid de ſcribis, ſartoribus barbitonſoribus, itinerantibus, venantibus, ludentibus &c*. 14. *Quid de fatigatis ex opere inutili, vel illicito*. 15. *Quid de ſtudentibus, concionantibus*. 16. *Quid ſi quis dormire non poſſit, niſi plene refectus, an expediat ſemel carnibus, vel bis piſcibus refici*. 17. *An excuſet præceptum Heri, aut mariti hæretici*. 18. *An ſola urbanitas, ſi diſpenſatus invitet non diſpenſatum*. 19. *An poſſit abſolvi pœnitens, qui ex inſu ſciente cauſa ſe excuſat a jejunio*. Pro reſolut.

QUÆR. Quid circa cauſas a jejunio excuſantes?

Reſp. 1. Sola Superioris *diſpenſatio & impotentia* excuſat. Circa diſpenſationem tenenda ſunt ſequent. 1. In jejunio diſpenſat Epiſcopus, & Prælati regulares, Provinciales, Superiores locales reſpectu ſuorum religioſorum, quia in hos juriſdictionem quaſi Epiſcopalem obtinent, *c. Abbates de privil. in* 6. Item in plerisque Diœceſ. ex conſuetudine cum privata perſona diſpenſare poſſunt Parochi etiam præſente Epiſcopo, ſi ita habeat uſus. *Silv. Sanch. de matrim. lib.* 8. *diſp.* 6. *num.* 27. *Reiffenſt. num.* 77. Confeſſarii vero, & Medici diſpenſare nequeunt, quia carent juriſdictione in foro externo, ſi tamen Confeſſarius, Me- 1

dicus, vel alius prudens, & ignarus dicat
adeſſe cauſam excuſantem, illis credi, vel
in dubio diſpenſatio peti poteſt. 2. Ut diſ-
penſetur, requiritur cauſa rationabilis, &
quidem, ut diſpenſetur pro tota Diœceſi
requiritur cauſa publica, v. g. communis
piſcium penuria, periculum ne homines ex
piſculentis putridis, aut infectis morbum
contrahant, &c. cauſa ſufficiens ad diſpen-
ſandum in jejunio Eccleſiaſtico etiam eſt
ſufficiens ad diſpenſandum jejunium ex vo-
to, niſi conſtet de alia voventis intentio-
ne, quia votum eſt lex privata, quam vo-
vens ſibi ſponte imponit, ergo interpretan-
da eſt juxta alias Leges in eadem mate-
ria. 3. Si Epiſcopus in Quadrageſima per-
3 mittat carnes pro die Solis, Martis, & Jo-
vis, dubium manet an in die Solis liceat
toties, quoties quis volet, edere carnes,
item an illi, quibus ob laborem, vel æta-
tem licitum eſt plures refectiones ſumere,
etiam poſſint pluries iſtis diebus veſci car-
nibus, ſuper quibus interrogandus diſpen-
ſans, quia non eſt ubique eadem omnium
voluntas, *La Croix nu.* 1312. 4. Cui per-
4 miſſa eſt ſecunda refectio, per hoc non cen-
ſetur permiſſa tertia, vel quarta, quia,
duplex ad finem diſpenſationis, v. gr. ad
tollendam debilitatem ſufficere poteſt. 5.
Diſpenſatus ad eſum carnium hoc ipſo non
eſt diſpenſatus ad duplicem refectionem,
ſicut diſpenſatus ad duplicem refectionem
non cenſetur diſpenſatus ad eſum carnium,
niſi ex declaratione diſpenſantis aliud con-
ſtet, *Nav. Leſſ. Cajet.* cont. *Tambur. Reiſ-
fenſt. Spor. Schmalz.* ductos hac ratione,
quod abſtinentia a carnibus ſit de ſubſtan-
tia jejunii, ergo ſublata abſtinentia a car-
nibus tota lex jejunii ſolvitur, ſicut, ſi quis
non poſſit dolere, non tenetur confiteri,
quia dolor eſt de Confeſſionis ſubſtantia.
Sed contra eſt, nam quamvis Eccleſia ab-
ſtinentiam a carnibus, & ſecunda refectio-
ne eodem præcepto præcipiat, ſunt tamen
materiæ diviſibiles, & Eccleſia eas ſæpe di-
vidit, ergo ſublata obligatione ad unum
non tollitur ad alterum, ſicut, qui eodem
voto vovit dare pauperi duos aureos, ſi
non poſſit dare duos, tenetur dare unum,
quem poteſt. Aliud eſt de dolore a quo
Sacramentum ſeparari nequit. 6. Qui pro
5 valetudine diſpenſatus eſt ad certum genus
carnium, v. g. ad vitulinam, vel gallinas
non poteſt edere carnes noxias, v. g. por-
cinam, quia expreſſio certarum carnium ſa-
tis ſignificat mentem diſpenſantis ſic reſtri-
ctam, neque eſt ratio diſpenſandi ad has:
econtra ſimpliciter ob invaletudinem diſ-
penſatus ad carnes poteſt etiam porcinam,
vel forte non ſalubres edere, ſaltem ſi ma-
gnus ad eas ſit appetitus, & modice ſu-
mantur; quia voluntas diſpenſantis non eſt
reſtricta, & eſt ratio etiam in his diſpen-
ſandi ad tollendos ſcrupulos, cum ſit diffi-
cile carnes noxias a non noxiis diſcerne-
re, & ſic optime conciliantur DD. pro,
& contra ſentientes apud *Joan. Sanchez*,
diſp. 51. *a num.* 20. 7. Cui in Quadrage-
ſima ob infirmitatem permiſſæ ſunt car-
nes, ceſſante infirmitate ceſſat permiſſio,
quia ceſſat cauſa permiſſionis. *Steph. nu-
mer.* 128. in dubio, an infirmitas plene
ceſſaverit, manet diſpenſatio in poſſeſſio-
ne, & præſumitur de benigna voluntate di-
ſpenſantis.

Reſp. II. Impotentia a jejunio excuſat 7
ſecundum explicationes ſeqq. 1. Impoten-
tia alia eſt phyſica, quando quis ſimplici-
ter non poteſt jejunare, alia moralis, quan-
do non poteſt ſine magno incommodo,
v. g. ſine periculo gravis infirmitatis, aut
notabili diminutione virium, ſola autem
mortificatio, aut difficultas jejunandi non
excuſat a lege, imo a lege intenditur: ſi
infirmitas, vel debilitas ſit certo gravis
etiamſi ex culpa contracta abſque diſpen-
ſatione excuſat, quia lex humana tunc non
obligat, in dubio petenda eſt diſpenſatio.
2. Inter impotentes numerantur, qui de- 8
bili ſunt ſtomacho, qui ob jejunium gra-
ves patiuntur dolores capitis, vertiginem
&c. *Bonacin. Layman cap.* 3. *num.* 3. mu-
lieres lactentes, & prægnantes, quia indi-
gent majori nutrimento pro ſe, & fœtu,
vel prole ſua, imo & carnes iis dari poſ-
ſent; ſi alioquin periculum proli immine-
ret, *Filliuc. Dian.* Pauperes oſtiatim men-
dicantes, & quicumque non habent, quo
ſemel honeſte reficiantur, quia bis male
comediſſe, ſufficienter eſt jejunaſſe, ſi ta-
men, vel ſiccum panem ad ſaturitatem ha-
bent, carnibus veſci non poterunt, aliud
eſt de magnatibus aliiſque hominibus deli-
catis, qui ſicco pani non aſſueverunt, *Lay-
man loco cit.* merito dicit poſſe tolerari in
Germania conſuetudinem, qua finitis Bac-
chanalibus reliquiæ carnium dantur pau-
peribus abſumendæ. 3. Excuſantur ado- 9
leſcen-

Digitized by Google

leſcentes ante annum vigeſimumprimum completum: omnes cum *D. Thom. q.* 147. quia ob corpus accreſcens indigent abundantiori alimento, *nec obſtat*, quod forte unus, vel alter ſit ſatis robuſtus, quia hoc per accidens eſt, & ratio tenet de pleriſque: qui complet annum vigeſimumprimum in Quadrageſima tenetur a die ætatis completæ, in dubio, an compleverit, facta ſufficienti inquiſitione manet in poſſeſſione libertatis, & ætas eſt quid facti, quod non præſumitur, uterque *Sanchez*, *Dian. de jejun. reſolut.* 49. Carnes tamen pueris poſt ſeptimum ætatis annum, nec præbere, nec ipſis veſci licet, quia præſumitur uſus rationis, nec eſt ratio eos excuſandi a præcepto negativo abſtinendi a carnibus, cum corpus accreſcens aliis cibis ſufficienter ali poſſit. Item adoleſcentes, etſi ante annum vigeſimumprimum non obligentur ad jejunium ex præcepto Eccleſiæ, poſſunt tamen obligari ex voto vel pœnitentia, aut etiam profeſſione Religionis velut FF. Minores, *Sporer n.* 49. *Reiffenſt. n.* 44. quia per votum, & profeſſionem ceſſerunt ſuo juri. 4. Excuſantur
10 ſenes ſexagenarii utriuſque ſexus quoad plures refectiones, non quoad carnes, etiamſi annus ſexageſimus tantum ſit inchoatus, nam in favorabilibus dies, vel annus cœptus habetur pro completo, *Leg. quæ ætate, ff. de teſtam. Navar.* uterque *Sanch.* & plures apud ipſos. *Dian. reſol.* 20. dicit, id eſſe certum, *Sporer n.*50. dicit teſte *March.* id a S. Pio V. eſſe vivæ vocis oraculo declaratum, & ratio eſt, quia ſexagenarii plerumque viribus multum deficiunt, & ſenectus ipſa eſt morbus, etſi unus, vel alter ſit robuſtus, id per accidens eſt, ſicut per accidens eſt, quod unus, vel alter adoleſcens ante annum vigeſimumprimum habeat ſufficientes vires, aut aliqui ex agricultura non fatigentur, tamen omnes ſic laborantes excuſantur, deinde ita habet conſuetudo, ſed certum eſt conſuetudinem contra legem Eccleſiaſticam prævalere poſſe: ergo, idque *Sanchez* & alii extendunt etiam ad ſexagenarios obligatos ex voto, vel profeſſione, quia vovens, vel ſtatuta Religionis intendunt jejunium ad formam Eccleſiæ, niſi aliud exprimant. *Dices*: Lex jejunandi eſt in poſſeſſione, & ratio excuſans incerta: ita *S. Antoninus*, *Lezan. Bonac. Layman.* Reſp. *N. Aſſ.* Excuſatio eſt ſatis certa ſaltem in praxi, & accedente conſuetudine. Si Superior diſpenſans in voto Caſtitatis ſurrogaverit jejunium pro omni die Veneris, ab hoc jejunio non excuſatur ſexagenarius quia jejunium ſurrogatur in locum Caſtitatis, ad quam obligaretur etiam poſt annum ſexageſimum, *La Croix n.* 1320. 5. 11
Ut labor excuſet, debet eſſe multum fatigativus, ſeu talis, ut ſine gravi incommodo non poſſit conjungi cum jejunio, quod nunc videtur certum ex propoſitione 30. damnata ab Alexand. VII. *Omnes officiales qui in republic. corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum* 12
jejunio. 6. Opera de ſe multum laborioſa, & a jejunio excuſantia ſunt ea, quæ fiunt cum magna corporis agitatione, veluti ligna ſcindere, onera portare, arare terram fodere, triturare, &c. ejuſmodi labores excuſant omnes ſic laborantes, etiam eos, qui ob extraordinarias vires forte non laſſantur, quia leges non attendunt quid hic & nunc in raro caſu fiat, ſed quod ordinarie, & plerumque contingit, idque tenet etiamſi uno, vel altero die ob feſtum, vel aliud impedimentum non laboretur, quia plerumque illis diebus indigent etiam majori refocillatione. *Sanch. Publ. Dian. reſ.* 9. *Tamb. n.*24. Econtra ſcribere, bar- 13
bas tondere, nere, choraliter orare, cantare, pingere, equitare, curru vehi per ſe loquendo non multum debilitant, & conſequenter non excuſant. Patet ex Prop. 31. ab Alex. VII. damnata: *excuſantur abſolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant*. Caſu quo tamen ob ſpecialem ſubjecti diſpoſitionem cum notabili defatigatione conjungantur, a jejunio excuſabunt: Idem dicendum de itinere, venatione, piſcatione etiam pro ſola animi recreatione ſuſceptis, dummodo notabiliter fatigent, aut debilitent, & ejuſmodi recreationes non nimis ſæpe, & in fraudem Legis aſſumantur, ideo ſcilicet, ne quis teneatur jejunare. Ratio eſt præſumptus benignæ matris Eccleſiæ conſenſus, & videtur nimis durum ſemper ab ejuſmodi recreatione abſtinere, & poſita fatigatione gravi jejunium eſt moraliter impoſſibile, conſequenter non obligat. Qualiter autem obligatus lege poſſit,

Digitized by Google

aut non poſſit ponere impedimentum legi, dixi *Caſ. 6. n. 15.* 7. Si quis multum fa-
14 tigatus ſit ex opere inutili, vel illicito, non tenetur jejunare, quia ſuppoſita gravi fatigatione eſt moraliter impotens, ſi tamen id prævidit, peccavit graviter ſe abſque cauſa reddendo inhabilem ad jejunium. 8.
15 Non tantum labor corporis, ſed vel maxime labor ingenii, ſi improbus ſit, excuſat, ut ſi quis quotidie, vel integris diebus ſe occupet ſtudiis, concionibus &c. *Cajet. q.* 147. *art.* 3. *Bonac. Laym. nu.* 4. nam quamvis ſtudium non fatiget corpus, conſumat tamen ſpiritus animales, qui ad vitam, & ſanitatem magis ſunt neceſſarii, & ſi tales quid mane ſumant, ſumunt per modum Medicinæ: ex hoc capite plerique excuſant magiſtros, qui quotidie quatuor horis docent Grammat. ſaltem erit cauſa
16 ſufficientiſſima cum iis diſpenſandi, 9. Qui dormire non poſſunt, quin veſpere plene reficiantur, probabilius tenentur in prandio ſola collatione eſſe contenti, & veſperi prandere: Ratio eſt, quia commutando prandium in cœnam poſſunt ſervare ſubſtantiam jejunii, ergo ad hoc tenentur: ſi vero abſque gravi incommodo prandium ad veſperum differre non poſſint, licebit bis ſe reficere: ſi quis non poſſet abſtinere a ſecunda refectione, niſi reficiat ſe in carnibus, poteſt, imo juxta *La Croix n.*1313. tenetur ſe ſemel reficere carnibus, quia cum harum eſu conſiſtit jejunium magis, quam cum bona refectione in piſcibus. 10.
17 Non excuſat præceptum Heri, v. gr. hæretici jubentis famulos comedere carnes; imo famuli, ſi alibi commodum ſervitium nanciſci poſſint, tenentur prius ſervitium dimittere, & petere diſpenſationem, aut tali caſu dicere, ſe eſſe diſpenſatos, ne alios ſcandalizent, ſi hæreticus jubeat carnes edere in odium fidei, erit intrinſece malum obedire, &c. 11. Uxor non deobligatur a jejunio ex hoc præciſe, quod maritus ei jejunare prohibeat, quia non habet jus prohibendi, & potius Eccleſiæ, quam marito obedire debet: ſi tamen timeret graves diſcordias, poſſet non jejunare, quia pax conjugalis præponderat jejunio, niſi maritus hæreticus id juberet in contemptum jejunii, vel Eccleſiæ, tunc enim uxor tenetur potius vitam perdere, quam obedire. *Steph. n.* 131. 12. Sola urbanitas non 18
eſt cauſa ſufficiens, ut in gratiam amici, vel hoſpitis jejunium ſolvas, quia hoc inique petit amicus, ſi tu ſis diſpenſatus, non potes invitare alium, ut tecum cœnet, etiamſi ſcias illum cœnaturum alibi, quia invitas ad aliquid, quod ipſe ſine peccato facere non poteſt: ita contra *Navar.* tenent *Dian. Leſſ.* 13. Si pœnitens ob inſuf- 19
ficientem cauſam ſe excuſet a jejunio, abſolvi non debet, quin promittat jejunare, alias enim non eſt paratus ſervare omnia præcepta graviter obligantia, *nec obſtat*, quod forte ſit in bona fide, nam monitio erit plerumque fructuoſa, nec præceptum eſt nimis difficile, aut ſi pariat nimiam difficultatem, erit moraliter impoſſibile, adeoque non obligans.

EX TRACTATU
DE
BENEFICIIS ECCLESIASTICIS.

CASUS LXXVI.

In Tit. 5. lib. 3. Decret. de Præb. & Dig.

De Natura, proprietate, & diviſione Beneficiorum Eccleſiaſticorum.

AMon *Juris Candidatus interrogatur* 1. *Quid ſit Beneficium* 2. *An debeat erigi auctoritate Epiſcopi;* 3. *An poſſit poſſideri, vel conferri a Laico.* 4. *Quid ſit Beneficium majus, & minus.* 5. *Regulare, ſæculare, & quid in dubio.* 6. *An Regulares & in ſpecie Præmonſtratenſes capaces ſint Beneficiorum Sæcularium.* 7. *An revocabiles ſine conſenſu Epiſcopi.* 8. *Quid ſit Beneficium collativum, electivum, manuale, titulare; quid ſi in manuale quis inſtituatur*

Digitized by Google

tur perpetuo. *9. Quid ſociabilia, uniformia*. *10. Quid Capellania*. *11. Commenda*. *12. Coadjutoria*. *13. Vicaria*. *14. Præſtimonium, penſio*. *15. Præbendæ Canoniſſarum regularium, an ſimul plures haberi poſſint, an ſint materia ſimoniæ, obligentqu: ad Horas, an poſſideri poſſint a maritata, vel corrupta*. Pro reſol.

1 QUÆR. I. Quid ſit Beneficium Eccleſiaſticum?

Reſp. *Beneficium eſt jus perpetuum percipiendi reditus Eccleſiaſticos ratione ſpiritualis officii, Eccleſiaſtica auctoritate inſtitutum, & perſonæ Eccleſiaſticæ ab Eccleſiaſtica collatum*: ita quoad rem omnes. *Dicitur primo, jus percipiendi reditus*, per quod diſtinguitur a ſimplici Canonia, quæ ſolum eſt jus habendi ſedem in Choro, & vocem in Capitulo, imo ex uſu quorumdam Eccleſiarum ſimplex Canonicus nequidem habet vocem in Capitulo niſi reſidentiam expleverit, & juxta præſcriptum Trid. *Seſſ.* 22. *c. 4. de ref.* in majoribus Ordinibus conſtitutus ſit, Canonia tamen cauſat ſuo tempore jus ad fructus. *Dicitur ſecundo: jus perpetuum*, quia de natura beneficii eſt, ut non conferatur ad certum tempus, ſed perpetuo, & regulariter ad vitam beneficiati, in eoque beneficiatus intituletur, ſeu ut practici vocant inveſtiatur, per textum *in c. Sanctorum 2. diſt. 70. dicitur 3. ratione officii ſpiritualis*; nam beneficium datur propter officium ſpirituale, *cap. fin. de reſcrip. in 6.* unde qui propter officia ſæcularia ab Eccleſia annuos reditus percipiunt, velut Advocati, Syndici, Medici, Muſici, &c.

2 proprie non habent beneficium &c. *Dicitur quarto Eccleſiaſtica auctoritate inſtitutum*; nam ſi aliquis ſine approbatione Epiſcopi certas Miſſas, & anniverſarium perpetuum fundet, hæc non erunt proprie beneficium, ſed pia donatio, vel legatum, nec appellatione beneficii veniunt quoties in jure, vel litteris Papalibus de beneficiis mentio fit. *Pirh. lib. 3. deciſ. tit. 5. & ibid. Reiff. n.*14. unde ejuſmodi dotatio, vel donatio non ſufficiet ad titulum Ordinationis, nec ille qui fruitur ejuſmodi fundatione, vi illius tenebitur ad Horas Canonicas, quia nondum eſt beneficiatus, poteſt tamen aliunde obligari ad Horas, v.g. ob ſuſceptos majores Ordines, vel Profeſſionem religioſam: ad hoc ut aliqua fundatio Altaris, vel Capellæ reputetur verum beneficium, ſufficit inſtitutio tacita Epiſcopi, quæ hoc ipſo contingit, quod Epiſcopus altare, vel ſacellum ab alio fundatum ſcienter conſecret, aut alicui conſentiente patrono ejuſmodi Miſſas, vel capellam conferat in titulum Ordinationis; econtra ſi tantum det nudam facultatem Miſſas legendi in tali Altari, vel ſacello, nullatenus ea per hoc in beneficium Eccleſiaſticum erecta cenſentur, cum id etiam competat privatis oratoriis in quibus ſine licentia Epiſcopi celebrare non licet, *c. ſi quis etiam de conſec. diſt. 1. Pirh. Robert. Konig. tit. 5. n. 20. Dicitur 5. perſonæ Eccleſiaſticæ collatum*; quia perſona Laica eſt in- 3
capax etiam ad horam poſſidere beneficium utpote rem in ſe, vel ſaltem ratione annexi ſacri myſterii ſpiritualem, *C. cum adeo* 17. & ibi *gloſſ. de reſcript.* ex quo fit, ut collatio Laico facta etiam ſuperveniente poſtmodum Clericatu non revalidetur. *Garc. de benef. part. 1. cap. 2. n. 28. Dicitur 6. a perſona Eccleſiaſtica*, puta Papa, Epiſcopo vel alio Prælato collatum: Laici enim tametſi ex ſpeciali juris privilegio capaces ſint juris patronatus, vi cujus præſentare poſſint aliquem ab Epiſcopo inſtituendum, ipſius tamen juris conferendi, vel inſtituendi omnino incapaces ſunt per *cap. ſi quis 12. & ſeq. t. 3. de inſtit.* Proinde ſi aliqua Capellania, ſeu onus legendi certas Miſſas aut anniverſarium ita fundatum ſit, ut hæres, vel alius Laicus ſine inſtitutione Ordinarii talem Capellaniam conferre poſſit, hoc ipſo beneficium Eccleſiaſticum non erit, nec in impetratione alterius beneficii (uti ceteroquin *per cap. 23. de præbend. & dig. in 6.* requiritur) hujus mentio facienda eſt.

QUÆR. II. Quotuplex ſit beneficium? 4

Reſp. Beneficium varie dividitur; nam 1. Aliud dicitur majus, aliud minus; beneficium majus eſt quod habet annexam dignitatem, perſonatum, vel officium, minus non habet ſimile quid annexum; dignitas eſt præcedentia cum juriſdictione, qualem habent Epiſcopi, inferiores Prælati, & Superiores locales Ordinum, qui plenam rerum Eccleſiaſticarum Adminiſtrationem habent. *Perſonatus* eſt præcedentia ſine juriſdictione, qualem habet Senior in Capitulo Cathedrali, vel alius, qui in choro vel proceſſione locum honoratiorem obtinet; *Officium* eſt adminiſtratio ſine præcedentia, & juriſdictione, qualem habent Sacriſtæ, Cantores, Theſaurarii, & ſimiles. *Secundo* Dividitur 5
bene-

beneficium in ſæculare, & regulare; *Sæculare* eſt, quod ex fundatione, dotatione aut præſcriptione, ſolis ſæcularibus Clericis, *Regulare*, quod ſolis Regularibus ex ſimili cauſa conferri debet, *c. 5. c. 32. h. t. in 6.* ut autem beneficium ſæculare per præſcriptionem tranſeat in regulare, vel econtra requiritur ut quis tale beneficium per quadraginta annos bona fide poſſederit. *Garc. p. 7. de benef. c.* 10. *n.* 35. *Gonzales reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 7. *nu.* 36. *Barb. jur. Eccl. l.* 3. *c.* 4. *num.* 45. *Leur. foro benef. p.* 1. *cap.* 2. *n.* 38. in dubio, an beneficium ſit regulare, vel ſæculare, non ſtatim præſumitur ſæculare, ut vult *Sanch.* & alii, ſed regulariter ſtatus ultimus inſpiciendus eſt, utrum nempe vacaverit per obitum perſonæ regularis, vel ſæcularis, *cap. querelam* 45. *de elect. Garcias l. c. Pirbing. n.* 120. *Reiffenſt. num.* 24. *Konig. ſup. num.* 5. *Krimer l.* 3. *q.* 5. *nu.* 163. ubi dicunt, quod beneficium ſi fundatum ſit in Monaſterio, & de modo fundationis non conſtet, præſumi debet regulare, & ea intentione fundatum, ut per regulares eidem provideatur, imo *Leſſ. de*
6 *juſt. l.* 2. *c.* 34. *num.* 6. *Tamb. Bord. Murga de benef. quæſt.* 2. *num.* 4. *Konig num.* 17. *Schmier p.* 2. *c.* 3. *nu.* 34. *Engel. privil.* 45. cum aliis docent contra *Gonzales*, & *Pirbing. ſup. num.* 118. Regulares de jure abſque diſpenſatione Pontificia capaces eſſe beneficiorum ſæcularium curatorum per clarum textum, & Gloſſ. in c. *Parochia* & *cap. doctos* 21. & *ſeqq. cauſa* 16. *capit.* 1. *Clem.* 1. *de elect.* idque ſpeciatim de Canonicis Præmonſtratenſibus docet *Zypæus lib.* 3. *conſult.* 1. & clare habent Ord. privilegia, ac declaravit Maximilianus Henricus Archi-Epiſcopus Colonienſis 14. Martii 1670. in reſcripto ad Abbatem Steinfeld. & Knechſtedens, & de Canonicis Regularibus generatim concedit *Gonz. gloſſ.* 7. *num.* 55. *Vvieſtner. Penot. Pignat. conſ.* 44. *numer.* 1. & 2. ubi refert Declarationem Cardin. de Ann. 1602. Canones, qui in contrarium ſolent allegari, ad ſummum loquuntur de iis Monachis, qui ſolitariam, & eremiticam vitam ducunt, aut qui non ex commiſſione ſuorum Prælatorum, ſed propria auctoritate beneficia ſuſcipiunt; an autem, & quomodo Religioſi e beneficiis ſine conſenſu Epiſcopi revocari poſſint, præclare diſcutit Petrus de Murga *quæſt.* 2. *a.* 1. *nu.*
7 259. Si beneficium ſit regulare, & Monaſterio pleno jure incorporatum, ſeu unicum ad menſam, itaut Monaſterio redditus temporales ſint incorporati, & ipſe Abbas ſit principalis Paſtor, deſerviens autem ejus Vicarius manualis, tunc ad nutum revocari poterit. *Pirbing. l.* 3. *t.* 5. *nu.* 218. *Barboſ. in Trid. ſeſſ.* 25. *de reg. cap.* 11. *Flores de Mena variar. qq. qu.* 10. *num.* 10. dicens ſic fuiſſe deciſum in Curia Rom. & a Congr. Card. & noviſſime pro Præmonſtratenſibus contra Ill. Archiep. Colon. Joſephum Clementem, & Epiſcopos Germaniæ Romæ deciſum fuit 2. Decembr. Ann. 1712. & 3. Febr. 1713. *Quod liceat revocare abſque Epiſcopi conſenſu, ipſo tamen certiorato.* Si vero beneficium ſit ſæculare, vel non plene incorporatum, Religioſus per Superiores abſque conſenſu Epiſcopi revocari non poteſt; quia Religioſus pleno jure tranſiit in poteſtatem Epiſcopi, *DD. cit.* excipe niſi ſpeciale ad hoc habeant privilegium, quale Ordinem Præmonſt. habere ſuos ad nutum revocandi ex quolibet beneficio unito, & non unito teſtatur Carvelz; credo tamen praxim hujus privilegii ab Epiſcopis difficulter tolerandam. 3. Dividitur beneficium in 8
collativum, quod ſcilicet per collationem Epiſcopi, vel alterius obtinetur, & *Electivum*, ad quod quis per viam electionis aſſumitur, veluti Epiſcopatus, Abbatiæ; & *patronatum*, quod ad præſentationem patroni conceditur. 4. Dividitur *in manuale*, & *titulare*; manuale vocatur, quod ad nutum dantis revocari poteſt, qualia fere ſunt omnia beneficia regularia, in his enim conſtituitur Vicarius manualis, ſeu revocabilis, & principalis beneficii Rector eſt ipſe Abbas; in dubio beneficia ſæcularia cenſentur perpetua, regularia vero manualia, ſeu ad nutum revocabilia. *Tuſchus De Luca* & plurimi quos citat, & ſequitur *Reiffenſt. numer.* 46. *Titulare* eſt quod confertur in titulum perpetuum, & per ſe loquendo ſemel collatum tolli non poteſt: ſi Epiſcopus in beneficium manuale aliquem perpetuo inſtituat, vel ſub tali titulo ordinet, adhuc revocari poterit, quia actus Epiſcopi non debet præjudicare habenti poteſtatem revocandi, niſi hic conſentiat. *Laur. &c.*
5. Alia ſunt beneficia *ſociabilia*, alia *inſo-* 9
ciabilia, ſeu incompatibilia; ſociabilia vocantur, quorum officium ab uno eodemque præſtari poteſt, veluti Canonicatus, & Decanatus, duo altaria diverſa ſacra haben-

Digitized by Google

habentia; hujuſmodi ſine diſpenſatione Papæ duo, vel plura ſimul haberi poſſunt, ſi ita neceſſe eſt ad honeſtam ſuſtentationem. *Trid. Seſſ.* 24. *cap.* 17. *de refor. inſociabilia* ſunt, quorum officium ab uno præſtari non poteſt, velut omnia beneficia, quæ annexam habent curam animarum, dignitatem, perſonatum, officium, &c. Item beneficia uniformia, v. gr. duo Canonicatus ſub eodem tecto, aut ſi ſint ſub diverſis tectis, ſeu Eccleſiis, ſed ſingula reſidentiam requirant, qui duo, vel plura hujuſmodi beneficia ſine diſpenſatione Papæ retinere contendit, non tantum primo privatur ipſo jure, ſed etiam ſecundum ſaltem poſt ſententiam judicis amittit, & inſuper ad SS. Ordines & quodvis beneficium inhabilis exiſtit. *Trid. Seſſ.* 7. *c.* 4. *de refor.* ad hunc tamen effectum requiritur 1. Ut beneficium ſit integre obtentum, itant non tantum habeatur poſſeſſio, ſed & fructus percipi valeant, alias enim talis poſſeſſio inutilis foret, *cap. ſi tibi* 26. *d. t. in* 6. 2. Requiritur ut utrumque beneficium, vel dignitas ſit perpetua, ex hoc enim capite Decanus poteſt ſine diſpenſatione fieri Vicarius, nam quamvis Decanatus, & Vicariatus ſit Dignitas, quia tamen Vicariatus ad nutum revocari poteſt, eſt cum alia Dignitate, vel
10 beneficio ſociabilis. 6. Ad beneficia reducuntur Capellania, Commenda, præſtimonium, Vicaria, Coadjutoria, Penſio, Præbendæ Canoniſſarum &c. *Capellania* eſt onus legendi ex fundatione certas Miſſas cum jure recipiendi ſtipendium pro labore in ſuſtentationem Capellani; ſi ejuſmodi fundatio erecta eſt auctoritate Epiſcopi in titulum, dicitur Eccleſiaſtica, & habet rationem veri beneficii, ſi vero fundatores reſervarunt ſibi, vel ſuis hæredibus jus eligendi pro libitu Sacerdotem ad has Miſſas ſine inſtitu
11 tione Epiſcopi, dicitur Capellania laica, ſeu electiva, & non venit nomine beneficii. *Reiffenſt. l.* 3. *t.* 5. *numer.* 72. *Commenda* eſt beneficii vacantis ejuſque adminiſtrationis facta commendatio, ſi fiat ad tempus tantum, beneficium dici non poteſt, hoc enim ex natura ſua eſt perpetuum; ſi ad vitam fiat commendatio, eſt verum beneficium, & titulus canonicus. *Gloſſ. & DD. in cap. nemo* 15. *de elect. in* 6. *Gonzales Gloſ.* 5. §. 8. *Barb. cap.* 9. *num.* 22. *Reiffenſt. nu.* 79. Commenda perpetua ideo inventa eſt, ut perſonalia alias inhabilis (veluti exiſtens in minoris ætate, vel habens aliud beneficium incompatibile aut ſæcularis ratione Abbatiæ vel Prioratus regularis) ſaltem ſub Commenda idem beneficium obtineat ejuſque fructus lucretur, hinc Barboſa Commendam perpetuam vocat palliatam aut tacitam diſpenſationem ad obtinenda beneficia, alioquin reſpectu talium perſonarum prohibita, ideoque a ſolo Papa concedi poteſt, eo quod ille ſolus ſuper hujuſmodi inhabilitate diſpenſare poſſit. *Trid. Seſſ.* 7. *c.* 4. *de refor.* Commendam temporalem etiam Epiſcopus concedere poteſt, dummodo Parochia non ultra 6. menſes commendetur *cap. nemo* 15. *de elect. in* 6. *Coadjutoria* eſt 12
facultas, ſeu conceſſum officium adjuvandi beneficiatum ex morbo, ſenio, vel aliter impotentem in regimine beneficii ſui; alia eſt temporalis, quæ ad tempus, v. g. quamdiu coadjutus vivit, vel quamdiu impedimentum durat, conceditur; hæc non habet rationem veri beneficii, & ab Epiſcopo, vel alio Prælato inferiore poteſtatem habente conferri poteſt cum proportionata aſſignatione fructuum, &c. *alia eſt perpetua*, & cum ſpe ſucceſſionis, quando coadjutor mortuo coadjuto in ejus beneficium, vel dignitatem ſuccedit, quæ ſucceſſionis ſpecies, tanquam involvens votum captandæ alienæ mortis in jure eſt deteſtabilis juxta *cap.* 1. & 2. *de conceſſione præb.* ideoque a ſolo Papa concedi poteſt; juxta aliquos eſt, juxta alios non eſt verum beneficium, quia beneficium manet penes coadjutum, nec penes duos eſſe poteſt; quidquid de hoc ſit certum eſt, Coadjutoriam ſive temporalem ſive perpetuam ſine ſimonia vendi non poſſe; quia continet officium ſpirituale; & perpetua inſimul jus ad beneficium, vid. dicta Caſ. 60. *nu.* 17. *Vicaria* dicitur a vices 13
gerendo; ſi conſtituatur ad tempus, non eſt verum beneficium, nec cauſat obligationem orandi Horas, poteſtque poſſideri a non tonſurato, ab impubere &c. ſi auctoritate Epiſcopi conſtituatur in perpetuum, habet rationem veri beneficii, & quidem ſi annexam habeat curam animarum, requirit Sacerdotium, & eamdem ætatem quam beneficia curata. *Vallenſis. Barb. cap.* 5. *nu.* 9. *Engel. l.* 3. *t.* 5. *n.* 3. *Pirhing ib. num.* 15. *Leur. p.* 1. *c.* 86. in dubio, an beneficium aliquod ſit curatum, vel ſimplex, præſumitur ſimplex; quia in dubiis quod minimum eſt ſequimur, niſi aliunde probetur oppo-

Digitized by Google

14 oppoſitum. *Præſtimonium* eſt certum ſtipendium, quod Clericis ſtudentibus aſſignatur ex reditibus Eccleſiaſticis, ſi ejuſmodi ſtipendium detur in titulum, & propter officium ſpirituale, v. g. ob recitandas Horas, veram habet rationem beneficii, ſecus ſi tantum ad tempus, & non ob officium ſpirituale detur, ac ita conciliantur AA. quorum aliqui affirmant, alii negant eſſe verum beneficium. *Engel, Schmalzg. h. t. n. 9. Reiffenſt. a num.* 82. *Penſio* eſt jus percipiendi certam portionem ex alieno beneficio, quale jus ſibi perſæpe reſervant, qui in alterius favorem reſignant; verius eſt ejuſmodi penſionem non eſſe verum beneficium, quia ex ea præciſe non oritur obligatio recitandi Horas Canonicas, nec penſio eſt ipſum beneficium, ſed ex eo conſtituitur, nec eſt perpetua, cum extinguatur morte penſionarii, beneficium vero morte

15 beneficiari non extinguitur. *Præbendæ Canoniſſarum ſæcularium* non ſunt proprie beneficia; beneficium enim non poteſt poſſideri niſi a Clerico, ſi tamen Collegia ejuſmodi ſint erecta auctoritate Eccleſiaſtica, & præbendis annexum ſit officium ſpirituale, uti plerumque ſit, ſunt materia ſimoniæ, ut definivit Sac. Congr. apud *La Croix l.* 3. *part.* 1. *num.* 105. idem *lib.* 4. *nu.* 230. dicit, plures ejuſmodi præbendas ſine diſpenſatione pontificia poſſideri poſſe, non tamen duo Collegia uni Abbatiſſæ ſubeſſe, prohibente id Concilio Colonienſe; an autem ejuſmodi Canoniſſæ in dies obligentur ad chorum, & extra chorum ſub mortali ad Horas; attendendum eſt ad mentem fundatorum, quæ videtur eſſe pro obligatione; videmus enim eas id ſtudioſe obſervare, & a parentibus illud ſerio inculcari; oppoſitum tamen etiam videtur probabile, quia proles honeſte educatæ ſolent etiam ea ſtudioſe obſervare, quæ a parentibus inculcantur tanquam valde decentia, & cum ex naturali gratitudine ad aliquas preces pro fundatoribus fundendas obligentur, & preces in Eccleſia receptiſſimæ ſint Horæ Canonicæ, non eſt mirum has a piis parentibus multum filiabus recommendari, inde tamen non ſequitur quotidiana, & mortalis ad ea obligatio extra chorum. Finis intrinſecus, & principalis ejuſmodi præbendarum eſt, ut puellæ nobiles honeſtius educentur, uſque dum nubant; hinc occulte maritata videtur incapax ad has præbendas earumque fructus, occulte corrupta autem cum adhuc ſit cælebs, expectetque honeſtum matrimonium, eſt capax, nec tenetur fructus perceptos reſtituere, quamvis ſtatutum Collegii habeat quod debeant caſte vivere, cum enim hoc ſit pœnale non obligat ante ſententiam declaratoriam, neque ceſſat reſpectu corruptæ finis intrinſecus præbendæ, ſicut ceſſat reſpectu maritatæ. *Croix l. c.*

CASUS LXXVII.

Ad Tit. 38. *lib.* 38. *Decret.*

De Jure Patronatus.

Baldus *multa habet conferre beneficia, quærit*. 1. *Quot modis acquirantur?* 2. *An beneficium alteri quam præſentato conferri poſſit*. 3. *Qualiter jus Patronatus Patrono ſit utile, honorificum*. 4. *An ſe ipſum præſentare poſſit, an alium ad beneficium nondum vacans*. 5. *Quid patronatus Eccleſiaſticus, laicus, mixtus*. 6. *An accumulare, vel præſentato ſemel indigno variare poſſit*. 7. *Quid ſi præſentatio non fiat inter quatuor, vel ſex menſes præfixos*. 8. *An Papa ſoleat derogare juri Patronatus*. 9. *Quid de Bulla S. Pii V. qualiter in Julia, & Clivia devolutio fiat ad Principem*. 10. *An Epiſcopus poſſit tempus præſentandi prorogare, an computari debeat de momento ad momentum, an a die habitæ notitiæ, vel vacationis beneficii, an currat principibus, vel impedito*. 11. *Quid ſit Patronatus hæreditarius, gentilitius*, 12. *Realis, perſonalis, an competat mari, & feminæ, infanti, impuberi*. 13. *Qualiter acquiratur fundatione*, 14. *Conſtructione*, 15. *Dotatione*. 16. *An ad hoc requiratur conſenſus Epiſcopi*. 17. *Qualiter in alios transferatur hæreditate, donatione, permutatione, venditione*. 18. *An transferatur cum feudo, dote, locato, pignore*. 19. *Qualiter Patronatus amittatur dote, vel Eccleſia pereunte, vel principaliori unita*. 20. *Qualiter amittatur præſcriptione*. 21. *Delicto*. 22. *An exiſtens in poſſeſſione juris præſentandi valide præſentet ante, & poſt motam litem*.

Beneficia præcipue acquiruntur triplici modo: inſtitutione, collatione, & electione; inſtitutio eſt conceſſio beneficii ad præſentationem Patroni; collatio eſt libera conceſſio beneficii independenter ab aliquo præſentante; electio eſt deſignatio per- 1

perſonæ idoneæ ad beneficium per ſuffragia, præſentatio eſt exhibitio perſonæ beneficiandæ facta illi, ad quem pertinet inſtituere; præſentatio, & electio dat ſolum jus ad rem, inſtitutio vero præſentati, & confirmatio electi dat jus in re, quemadmodum, & libera collatio; ſed de his in ſeqq. pro nunc explicabimus naturam, & proprietates juris Patronatus tanquam cauſam præſentationis ad beneficium. Igitur;

QUÆR. I. Quid ſit Jus Patronatus?

2 Reſp. Eſt jus præſentandi Clericum ad beneficium vacans qui tale jus habet, Patronus vocatur: *dicitur 1. jus præſentandi*, nam Epiſcopus alteri beneficium conferens quam præſentato, non tantum præſentato, ſed & Patrono injuriam facit; & ejuſmodi collatio annullari ac beneficiatus amoveri debet, niſi Patronus conſentiat, aut intra tempus ad præſentandum a jure conceſſum non reclamet, tunc enim collatio manebit firma. *Barb. Felin. Vallenſ. Gonz. ad reg.* 8. *Gloſſ.* 56. *n.* 78. *Schmalzg. l.* 3. *t.* 38. *n.* 63. *Eng.*
3 *ibid. n.* 2. hoc autem jus Patrono eſt honorificum, utile & oneroſum; *honorificum*, quia in Eccleſia & Proceſſionibus debetur ei locus dignior; *utile*, quia in caſu paupertatis tenetur eum Eccleſia præ aliis pauperibus alere ex iis, quæ detractis expenſis neceſſariis ſuperſunt; eſt *oneroſum*, quatenus ei incumbit Eccleſiæ proſpicere, ne ejus bona dilapidentur, vel contra intentionem fundatoris applicentur. *Dicitur 2. jus præſentandi Clericum*, hoc eſt, prima tonſura inſignitum, ſine hoc enim nemo eſt capax beneficii Eccleſiaſtici: Patronus vero ſe ipſum licet ſit Clericus præſentare non poteſt ob præſumptionem ambitionis, *c.* 26. *de jure pat.* ſupplicare tamen poterit Epiſcopum ut ſibi beneficium conferat, ſupplicando enim non reputatur quis ambitioſus. Econtra filios alioſque conſanguineos præſentare non prohibetur, ne hi ſine pejoris conditionis quam extranei, qui ad fundandum, vel dotandum beneficium non concurrerunt. *Dicitur 3. ad beneficium vacans*, quia præſentatio ad beneficium nondum vacans reprobatur *cap.* 2. & 13. *de conceſ. præb.* & promiſſio etiam jurata de facienda præſentatione poſtquam beneficium vacaverit eſt illicita, & irrita propter occaſionem captandæ mortis alienæ; ſi tamen Patronus putavit bona fide, beneficium vacare, præſentatio valet, & beneficio ex poſt vacante convaleſcit. *Corradus lib.* 4. *c.* 6. *n.* 37.

QUÆR. II. Quid circa diviſionem juris Patronatus?

Reſp. Dividitur varie: 1. in Eccleſiaſti- 5
cum, ſæculare, ſeu laicum, & mixtum. *Eccleſiaſticum* eſt, quod competit Collegio, communitati, perſonæ Eccleſiaſticæ ratione Eccleſiæ, Dignitatis, vel Beneficii Eccleſiaſtici, etiamſi originem habeat ex patrimonio Laici; pariter Eccleſiaſticum eſt, quod ex bonis Eccleſiaſticis fundatur, vel dotatur. *Laicum* eſt, quod a Laico, vel Clerico non ratione Eccleſiæ, ſed ratione fundationis, vel dotationis ex bonis patrimonialibus tenetur. *Mixtum*, quod partim ratione Eccleſiæ, partim ratione fundationis laicalis competit. *Barb. Garcias. Vallenſ. Schm. Zoes, l.* 3. *tit.* 38. in Patronatu mixto ſi Clericus, & Laicus conveniant, ut alternis vicibus præſentent, in eo caſu, & pro ea vice qua Laicus præſentat, totum jus Patronatus Laicum cenſebitur, pro ea vero vice qua Clericus, totum Eccleſiaſticum; videtur enim tunc mixtorum natura per hanc alternativam pro illis vicibus reducta ad ſua ſimplicia *Reiffenſt. nu.* 53. ſi vero alternativa non utantur, ſed ſimul, & ſemel præſentent, gaudebit favoribus Patronatus Laici, itaut non conferatur neceſſario per concurſum, neque in eo reſervationi Pontificiæ locus ſit. *Garcia de benef. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 582. *Barth. l.* 3. *cap.* 12. *num.* 18. *Schmalzgr. l.* 3. *t.* 38. *nu.* 11. & 29. *Krimer l. c.* gaudebit pariter favore Patronatus Eccleſiaſtici, itaut & Laicus, & Clericus ſex menſes ad præſentandum habeant. *Robert. Konig. tit.* 38. *num.* 6. variæ autem ſunt differentiæ inter jus Patronatus Laicum, & Eccleſiaſticum; nam 1. 6
Patronus Laicus ad beneficium vacans pluries, vel ſimul, vel ſucceſſive, re adhuc integra, & nondum facta inſtitutione præſentare poteſt, non quidem privative ut primum privet jure ſuo, ſed accumulative, itaut Epiſcopus, quem voluerit, eligere poſſit; ſi tamen unus fuerit indignus, alter neceſſario eligendus erit; ſi neuter ſit dignus, Laicus non amittit ſuum jus, ſed novum præſentare poterit; econtra Patronus Eccleſiaſticus non niſi ſemel unum, vel plures præſentare poteſt; & ſi ſcienter indignum præſentet, privatur iſta vice jure præſentationis, & relinquitur Epiſcopo libera beneficii collatio, *cap. nulla* 2. *de conc. præb. clem.*

Digitized by Google

clem. un. de ſupp. negl. præl. Vall. §. 5. *nu.* 2.
Reiffenſt. a n. 83. 2. Beneficia Parochialia,
quæ ſunt ſub Patronatu Eccleſiaſtico, per
concurſum concedi debent. *Trid. ſeſſ.* 24.
c. 18. *de reg.* non vero quæ ſubſunt Patro-
7 natui Laico, *Schmalzg. num.* 17. 3. Patro-
nus Laicus ad præſentandum habet tantum
quatuor, Eccleſiaſticus ſex menſes a die
habitæ notitiæ, *cap.* 22. *&* 27. *de jurep.*
Ratio congruentiæ *eſt*, quod Laicus poſſit
in præſentando variare, non vero Eccle-
ſiaſticus, cui propterea merito plus tempo-
ris conceditur ſi intra tempus præfixum,
vel ex negligentia, vel quia non conveniunt
Patroni, præſentatio non fiat, collatio be-
neficii pro ea vice devolvitur ad eum, ad
quem pertinet inſtitutio, *cap.* 27. *b. t. Barb.*
de pot. Ep. alleg. 72. *num.* 141. ſi vero præ
ſentatio in tempore facta effectum ſortita
non eſt ex facto Epiſcopi, aut ex negligen-
tia, renuntiatione, morte vel occulta inha-
bilitate præſentati, conceditur Patrono no-
vum quadrimeſtre vel ſemeſtre a tempore
renuntiationis, mortis, vel alterius defectus
cogniti, *c.* 26. *de elect. in* 6. niſi in prædi-
ctis fraus interceſſerit. *Barb. Schmalzgr.*
l. c. Konig. num. 27. *Ratio eſt*, quod alte-
rius mors, vel negligentia non debeat re-
dundare in præjudicium Patroni. 4. Papa
non ſolet derogare juri Patronatus Laici
ejus beneficia reſervando, imo Legatus Pon-
tificius ea nequidem poteſt reſervare, *cap.*
28. *b. t.* ſecus eſt de Eccleſiaſtico, *Azor.*
9 *Pirb. n.* 135. Econtra conveniunt Patrona-
tus Laicus, & Eccleſiaſticus in ſequenti-
bus; 1. Vi Bullæ S. Pii V. ubi ea recepta
eſt, tam Laicus quam Eccleſiaſticus ad be-
neficia curata præſentare debent intra 20.
dies, & præſentatus inſtitui intra duos men-
ſes a die peracti examinis, *Leur. qu.* 135.
præſentatio ſi non fiat intra tempus, pro
illa vice devolvitur ad Superiorem *c. quo-*
niam, 3. *b. t.* in Julia, Clivia, & Montibus
pro bimeſtri prius devolvitur ad Principem
10 ſeu Ducem. 2. Epiſcopus vel alius, ad
quem pertinet inſtitutio, tam Patrono Lai-
co, quam Eccleſiaſtico poteſt termino non-
dum elapſo prolongare tempus ad aliud qua-
drimeſtre, vel ſemeſtre, *Riccius*, *Flam. l.* 7.
de reſig. q. 29. *Barb. num.* 143. *Vvieſt. hic*
numer. 97. imo ipſos fundatores tempus il-
lud in littera fundationis, non tamen
ex poſt prorogare poſſe docent *Vivian.*
Vvieſt. num. 98. *Pirb. nu.* 43. 3. Hoc tem-
pus computandum eſt de momento ad mo-
mentum, non a die quo vacavit benefi-
cium, ſed a die habitæ notitiæ, & qui con-
tendit præſentationem non eſſe factam in
tempore, debet probare Patronum habuiſſe
notitiam vacationis, quia non præſumitur
ſcienter voluiſſe negligere jus ſuum. *Garc.*
De Luca de jurep. diſp. 64. *num.* 5. *Reiſ-*
fenſt. num. 55. 4. Tempus præſentandi non
currit ſummis Principibus, aut etiam pri-
vato legitime impedito, *Garcias cap.* 2. *nu.*
38. neque ignoranti Eccleſiæ vacationem,
Barb. Vallenſ. Schmalzgrueber nu. 220. *Di-* 11
viditur 2. jus Patronatus in hæreditarium,
& gentilitium; *hæreditarium* eſt, quod tran-
ſit ad quoſcumque hæredes etiam extra-
neos, & tale in dubio ſemper præſumitur,
ut notat *Panor. in c. cum ſæculum* 13. *de ju-*
re patr. gentilitium eſt, quod certæ tantum
familiæ competit. *Lotter. l.* 2. *de benef. qu.*
11. *num.* 13. *Barb. num.* 20. *Dividitur* 3. 12
in perſonale, & reale, illud perſonæ fun-
datoris, vel hæredis adhæret; hoc caſtrum,
vel prædium ſequitur, itaut dominus ca-
ſtri etiam ſit dominus juris Patronatus, po-
teſt autem jus Patronatus competere, &
maſculo, & feminæ, impuberi, & illegi-
timo, teſte *Laym. lib.* 4. *tr.* 2. *c.* 13. ſi pupil-
lus infans ſit, ejus nomine tutor præſenta-
bit, *Garc. c.* 9. *nu.* 193. ſi vero infantiam
egreſſus ſeptennio major ſit, in præſentan-
do tutori præfertur; tum quia eſt domi-
nus hujus juris, tum quia patria, minus
tutoris poteſtas poſt uſum rationis in ſpiritua-
libus locum non habet, per ea quæ notan-
tur in *c. fin. de jud. in* 6. de honeſtate tamen
erit, ut pupillus auctore tutore præſentet.

QUÆR. III. Quot modis jus Patronatus
primo conſtituatur?

Reſp. Modi, quibus primo conſtituitur 13
jus Patronatus, ſunt tres: fundatio, con-
ſtructio, dotatio, qui ſinguli disjunctive
ſufficiunt, itaut ſi unus fundavit, alter
conſtruxit, tertius dotavit, quilibet gaudeat
jure Patronatus, ut omnes ſimul, vel alter-
nis vicibus præſentare queant. *Fundare di-*
citur, qui concedit fundum in quo con-
ſtrui debet, *c. nobis* 25. *de jurep.* ideoque
ille Rector, Parochus, vel Abbas, qui in
ſua Eccleſia permittit erigi Capellam, vel
altare in titulum perpetuum, ſeu beneficium
in jure præſentandi concurrit cum dotante,
vel ædificante, quia contulit fundum: ille
cenſetur *conſtruere* Eccleſiam, qui pro illa 14
ædi-

ædificanda ſuo nomine expenſas ſumptuſque facit, *c.* 25. *cit.* aut qui funditus deſtructam itaut nova indigeat conſecratione, reædificat, æquum tamen eſt ut Epiſcopus priorem Patronum moneat eumque Eccleſiam reficere volentem præ quovis extraneo ad-

15 mittat. *Garc. c.* 9. *num.* 51. *Dotare* Eccleſiam dicitur, qui jam conſtructæ annuos proventus in ſuſtentationem miniſtrorum perpetuo aſſignat. Econtra qui poſt primam dotationem novos fundos, vel reditus Eccleſiæ tribuit, etſi plures ſint quam priores, non fundator, ſed benefactor Eccleſiæ dicitur, niſi prior dotatio injuria temporum periiſſet, itaut hæc cenſeretur quaſi nova. *Engel. hic num.* 21. idem eſt de Eccleſia plane diruta, & de novo conſtructa, tunc jus Patronatus non primo ædificanti, ſed

16 reſtauranti debetur. *Garcias num.* 51. *Vallenſ. num.* 3. *Zoes num.* 6. *Vvieſtn. nu.* 25. Notandum tamen hic eſt, quod ad effectum acquirendi jus Patronatus, fundatio, conſtructio, dotatio fieri debeant cum auctoritate, & licentia Epiſcopi, per *cit. cap.* 25. ſufficit tamen conſenſus etiam ex poſt accedens, ut ſi Epiſcopus templum ſine conſenſu ſuo ædificatum ex poſt acceptet, & conſecrari jubeat; imo in dubio ex diuturnitate temporis ejus conſenſus præſumitur. *Garc. num.* 72. *Barb. nu.* 21. *Schamb. Menoch. Schmalzg. num.* 36.

QUÆR. IV. Quibus modis jus patronatus jam conſtitutum in alios transferatur?

17 Reſp. Quatuor modis: 1. Succeſſione in hæreditatem, vel jura patroni, ſive mas ſit, ſive femina, *cap.* 1. *h. t. Barb. num.* 9. *Pirb. n.* 44. 2. Donatione, quæ ſi fiat Laico, requiritur ad valorem conſenſus Epiſcopi, non vero ſi fiat Eccleſiæ vel loco religioſo, *cap. illud* 8. *& cap. un. de jurep. in* 6. Si tamen ſint plures compatroni Laici, unus alteri jus ſuum irrequiſito Epiſcopo libere remittere poteſt. *Paſſerinus in cap. unic. h. t. num.* 7. *Vallenſ.* §. 4. *nu.* 3. *Zoes. num.* 14. *Eng. nu.* 22. *Schamal. nu.* 42. *arg. clem.* 2. *h. t.* 3. Permutatione juris-patronatus cum alio ſpirituali facta cum conſenſu Epiſcopi; *Dixi*, cum alio ſpirituali, nam permutatio ad temporalia reprobatur tanquam Simoniaca, *in cap. ult. de rerum permut.* 4. Venditione, non qua ipſum jus patronatus, ſed qua caſtrum, vel prædium, cui illud jus cohæret, venditur; ut autem evitetur omnis ſimonia, non debet in tractatu fieri ſpecialis conventio ſuper jure patronatus, neque propterea augeri pretium, aut haberi alius reſpectus temporalis, ſed hoc ipſo quo ejuſmodi prædium transfertur, transfertur ſimul jus ei cohærens, dummodo ſpecialiter non excipiatur, *cap.* 7.

de jurep. & ibi DD. communiter: eadem 18
ratione per contractum feudalem, vel Emphyteuticum cum caſtro, vel præſidio transfertur jus patronatus ei annexum; item ſi uxor marito ejuſmodi bona in dotem afferat, non uxor ſed ipſe præſentationem faciet, cum ad maritum dominium civile dotis, & jus percipiendi fructus ex re dotali pertineat. *Laym. Zoes. h. t. num.* 36. *Garc. n.* 177. *Schmalzg. nu.* 83. *Eng. nu.* 23. qui etiam dicunt ad conductorem longi temporis ſcilicet 10. annorum tranſire jus patronatus annexum bonis conductis, quia conductor longi temporis vere eſt emphyteuta, & habetur pro poſſeſſore, *l.* 1. §. 3. *ff. de ſuperficieb.* & regulariter omnes fructus, qui per contractum, vel conſuetudinem ſpecialiter excepti non ſunt, percipere poteſt, quod non tenet de conductore modici temporis. Multo minus jure patronatus uti poterit creditor, qui ejuſmodi caſtrum ſibi oppignoratum habet, *per c. Bartholdus* 18. *de ſent. & re jud. Lamber. Barb. Azor. Vallenſ.* §. 4. *n.* 2. *Vvieſtn. nu.* 186. Ratio eſt, quod creditor non poſſit ex re oppignorata fructus percipere niſi cum obligatione eos domino reſtituendi, vel in ſortem computandi; ſed præſentatio eſt fructus, quem nec in ſortem computare poteſt, cum ſit quid ſpirituale, nec reſtituere, poſtquam præſentatus ſub Epiſcopo fuerit inſtitutus, ergo.

QUÆR. V. Quibus modis jus patronatus amittatur?

Reſp. Seqq. 1. Si Eccleſia, vel dos pla- 19
ne pereat. 2. Si cum patroni conſenſu ex Eccleſia fiat Monaſterium, vel Eccleſia Collegiata, cum in his non præſentatio ſed electio obtineat. 3. Si Eccleſia patronatui obnoxia uniatur alteri Eccleſiæ, vel Monaſterio ſine juris reſervatione, quia Eccleſia alteri principali unita cenſetur quaſi extin-

cta. *Pirb. nu.* 138. 4. Deficientibus ſucceſ- 20
ſoribus aut extincta familia patroni: 5. Per non uſum amittitur jus patronatus, ſi ſaltem duabus vicibus non præſentarit. *Riccius. Barb. num.* 5. *Engel. nu.* 26. intellige, ſi lapſum ſimul ſit tempus ad præſcriptionem requiſitum; jus autem patronatus contra

Digitized by Google

tra Eccleſiam liberam a tali jure non præſcribitur, niſi quadraginta annis cum titulo, ſine titulo tempore immemoriali. *Trid. ſeſſ.* 25. *cap. 9. de reform.* contra alium patronum, ſi hic Laicus ſit, & præſens, decem, ſi abſens viginti annis cum titulo, ſine titulo annis triginta, contra patronum Eccleſiaſticum, cui hoc jus ratione officii, vel dignitatis competit, ab Eccleſiaſtico, præſcribitur annis quadraginta, a Laico nonniſi tempore immemoriali. *Vallenſ. Barb. Schmalzg. num.* 166. *Reiffenſt. num.* 15. 6. propter delictum hæreſis, ſchiſma-
21 tis, apoſtaſiæ, aut læſæ Majeſtatis. 7. Si in Rectorem, vel Clericum Eccleſiæ patronatæ impias manus injecerit, eum vulnerando, vel occidendo. 8. Si redditus beneficii ſibi attraxerit, aut beneficiatum ab eorum perceptione malitioſe impediverit. *DD.cit.* 9. Si patronus jus patronatus venditione, vel ſimili contractu a jure prohibito in alium transtulerit. *Trid. ſeſſ.*25. *de reform. cap.*9. *& DD. cit.* 10. Excommunicatus non toleratus ſaltem Eccleſiaſticus privatur uſu juris patronatus, uſque dum abſolvatur; quia per ejuſmodi excommunicationem tollitur omnis juriſdictio, Laicus non toleratus etſi juxta *Covar. Dian. p.* 5. *tit.* 9. *reſol.* 105. valide præſentet, tamen Epiſcopus ejus præſentationem admittere non poteſt, quia cum eo communicare prohibetur. *Zoes. num.* 59. *Schmalzg. nu.* 7. probabiliter dicunt utriuſque præſentationem valere, & præſentato jus acquiri, ſed Epiſcopum non poſſe admittere præſentationem factam a vitando, uſque dum abſolvatur, quia prohibetur cum eo communicare. Notandum etiam quod jus patronatus ex cauſa delicti non amittatur niſi poſt ſententiam, declaratoriam judicis, niſi delictum foret notorium, *Gail.* 2. *obſ.* 51. *num.* 6.

22 QUÆR. VI. An valide præſentet nudus poſſeſſor?

Reſp. Qui bona fide poſſidet jus præſentandi, quamvis tantum unum actum habeat pro ſe, valide præſentat, & ab ipſo præſentatus eſt inſtituendus, etſi ex poſt mota ſibi lite in petitorio ſuccumbat, quia præſentatio eſt fructus poſſeſſionis, qui ſpectat ad bonæ fidei poſſeſſorem. *Cod. conſultationibus.* 19. *h. tit. Leur. Reiffenſt. Engel. nu.* 14. *Pirh. num.* 77. ubi dicit id tenere, ſi præſentatio facta eſt ante motam litem; nam lite conteſtata poſſeſſor præſentatus inſtitui non debet, eo quod fructus poſt conteſtatam litem percepti etiam a poſſeſſore bonæ fidei reſtitui debeant, facta autem inſtitutione non poſſet reſtitui beneficium, eo quod inſtitutio det jus perpetuum. Econtra *Hoſt. Vivian. Hon. hic numer.* 58. *Vvieſt. nu.* 57. *Schamb. nu.* 55. *aliique cum Schmalzg. nu.* 87. probabilius docent etiam pendente lite a poſſeſſore bonæ fidei præſentationem fieri, & præſentatum inſtitui poſſe. Ratio eſt, quia favor Eccleſiæ etſi beneficium ſit curatum etiam bonum animarum exigit, ne rite præſentati inſtitutio differatur, & in præſentando ſolum attenditur poſſeſſio *Cod. cum Eccleſia* 3. *de cauſ. poſſ. & prop.* atque per litis pendentiam poſſeſſio non tollitur, ergo: *nec obſtat ratio* in contrarium allata, quia re evicta illi tantum fructus reſtituendi ſunt, qui reſtitui poſſunt ſalvo jure poſſeſſionis, & qui ſunt pretio æſtimabiles, quale quid non eſt jus patronatus.

CASUS LXXVIII.

In Tit. 7. l. 3.

De Inſtitutionibus &c.

CAjus *beneficiandus interrogatur* 1. *Quæ ætas requiratur ad SS. Ordines*, *Ad beneficia ſimplicia*. 3. *Ad curata*, 4. *Ad Dignitates*, 5. *An admitti poſſit præſentatio extra tempus facta*. 6. *An ad beneficium pro certa familia fundatum valide admittatur extraneus*. 7. *An valeat præſentatio uno patrono non vocato*. 8. *An major pars patronorum conſentire debeat, quid ſi aliqui ex poſt varient*. 9. *Quid ſi major pars præſentet indignum, vel minus dignum*. 10. *Quid ſit inſtitutio collativa, & corporalis*. 11. *Qualiter fiat*. 12. *Ad quem ſpectet*. 13. *Quid de inſtitutione auctorizabili*. 14. *Collatio cui fieri debeat, & a quo*. 15. *An Capitula, & Vicarii Generales ſede vacante beneficia Epiſcopi conferre, vel præſentatos inſtituere valeant*. 16. *Ad quem ſpectet conferre Canonicatus Cathedrales*, 17. *Vel collegiales*. 18. *An & quæ Parochiæ per concurſum conferendæ* 19. *An & ad quem fiat devolutio, ſi inſtitutio, vel collatio differatur*. 20. *An collatio ante acceptationem revocari poſſit*. 21. *Quid de eo, cui beneficium eſt*

inva-

Digitized by Google

invalide collatum. 22. *An plura beneficia haberi poſſint*. 23. *An hic excuſet diſpenſatio Papæ, vel conſuetudo*. 24. *An inſtitutio, vel collatio a nudo poſſeſſore facta ſit valida*. 25. *An ex præſcriptione competere poſſit Laico*. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quis ordo, & ætas requiratur in inſtituendo?

1 Reſp. I. Inſtituendus debet ante omnia eſſe Clericus, hoc eſt habere primam Tonſuram. 2. Debet habere ætatem ad beneficium, & Ordines beneficio annexos requiſitam: requiruntur autem ex communi *DD.* ad Tonſuram, oſtiariatum, lectoratum, & exorciſtatum anni ſeptem, acolytatum duodecim, omnes completi; ad Subdiaconatum ex *Trid.* requiritur vigeſimus primus, ad Diaconatum vigeſimus ſecundus, ad Sacerdotium vigeſimus quartus, omnes completi; docent autem *DD.* cum *Barboſa* communiter hoc tempus accipiendum eſſe de momento ad momentum, itaut ſi, vel una hora deſit, Ordines licite conferri, & recipi nequeant, dies tamen biſextilis non computetur: qui ante legitimam ætatem Ordines recipit, ipſo facto eſt ſuſpenſus, & in ſuſpenſione miniſtrans fit irregularis; ab hac tamen ſuſpenſione quilibet Sacerdos abſolvere poteſt, ut docet *Laym. in reſp. morali dub.* 10. qui bona fide proceſſit aut hanc pœnam ignoravit, eam non incurrit, quia ignorans cenſuram vel bona fide procedens non eſt contumax contra legem aut cenſuram, ut dicam *Caſ.* 113.

2 3. Ex *Trid. ſeſſ.* 23. *cap.* 6. *de refor.* requiritur ad beneficia ſimplicia annus 14. ſaltem inchoatus *Barb. ad d. cap.* 6. *Garc. de benef. part.* 7. *cap.* 4. *num.* 11. ubi pro hoc adducit deciſionem Sacr. Congreg. ſi vero in fundatione beneficii cautum ſit, ut etiam impuberi recte conferri valeat, tali fundationi non cenſetur derogaſſe Trid. *Engel. l.* 1. *tit.* 14. *nu.* 29. ubi addit, Epiſcopum non poſſe diſpenſare, ut minor 14. annis beneficium habeat, quia diſpenſatio contra Canones & Concilia regulariter ſoli Papæ, qui ſupra Canones eſt, competit; putat tamen ad penſionem ſufficere ſeptem annos, eo quod penſio in odioſis non veniat no-

3 mine beneficii. 4. Ad Prælaturas regulares, & beneficia curam animarum habentia præter neceſſariam doctrinam, & morum integritatem requiritur annus 25. inchoatus, & præterea ut intra annum ſuſcipiant Ordinem Sacerdotii, alioquin anno elapſo ipſo jure ſunt privati beneficio, *cap. licet* 14. & *cap. commiſſa* 35. *de elect. in* 6. ſi ad Parochiam præſentetur conſtitutus in ſolis Minoribus, is repelli non debet, ſed admitti, & inſtitui, modo intra annum ad Sacerdotium promoveatur. *Text.* & *DD. in cap. ſi is de inſtit. in* 6. 5. Ad 4
Epiſcopatum requiritur annus trigeſimus completus *cap.* 7. *de elect.* & præterea eligendus debet per ſex menſes fuiſſe in Subdiaconatu. *Trid. ſeſſ.* 22. *cap.* 2. *de ref.* ad Dignitates curam animarum non habentes ſive proprie ſive nominetenus tales ſint, veluti Perſonatus, viginti duobus annis non minores aſſumendi ſunt. *Trid. ſeſſ.* 14. *cap.* 12. quod *Barboſa* etiam extendit ad Canonicatus Eccleſiarum Cathedralium; alii econtra dicunt, ad hos utpote beneficia ſimplicia & a Trid. ſpecialiter non excepta ſufficere annos 14. niſi requirant Ordines Majores, nam *Trid. loc. cit.* dicit generatim de omnibus beneficiis, quæ certum Ordinem requirunt, quod intra annum talis Ordo recipi debeat, alias ſi beneficium ſit curatum ipſo facto illud amittitur, aut in aliis beneficiis media pars fructuum ſubtrahitur, & creſcente contumacia etiam beneficio per ſententiam privari poterit. *Clem.* 2. *de ætat.* & *qualit. ord.*

QUÆR. II. Quid circa præſentationem?

Reſp. Sequentia: 1. Præſentatio debet fieri intra tempus legitimum, quale pro patrono Laico ut dixi caſ. præc. eſt quadrimeſtre poſt habitam notitiam, pro Eccleſiaſtico ſemeſtre, quo neglecto beneficii proviſio ad Epiſcopum, vel illum cujus eſt inſtituere, pro illa vice devolvitur, *cap.* 3, 22. & 27. *de jurep.* ita tamen ut præſentatio extra tempus præfixum facta admitti, & præſentatus inſtitui poſſit, *part. cap.* 4. & *ibi gloſs. de ſuppl. Præl.* niſi forte admiſſio, & inſtitutio ejuſmodi cedat in præjudicium tertii legitime præſentati, ut ex *Celſo* bene notat *Konig. hic numer.* 9. poteſt tamen Epiſcopus, vel ille ad quem ſpectat inſtituere, tempus præſentandi prolongare ad aliud quadrimeſtre, vel ſemeſtre, non tamen ultra; quia hoc tempus in favorem inſtituentis præfixum eſt, cui cedere poteſt. *Leur. Croix de benef. n.* 307. 2. Si fundator ordinaverit, ut ad beneficium præſentetur, vel beneficium conferatur uni ex ſuis

Digitized by Google

ſuis deſcendentibus, præſentatio, & collatio alteri facta eſt nulla, modo idoneus de familia haberi poſſit; ſi nullus intra tempus præſentandi de familia contradicat, præſentatio extranei ſuſtinetur non minus quam præſentatio facta ſpreto patrono. *Corrad. Garc. part. 7. capit. 15. numer. 1.*
7 *Reiffenſt. l. 3. tit. 5. numer.* 108. 3. Si jus præſentandi ſpectet ad plures, omnes vocari debent, ſi poſſint, & ſi unus prætereatur, tota præſentatio eſt nulla, ut patet a pari in electione, quia nemo ſine ſua culpa privandus eſt ſuo jure. *Garc. Laym. Leuren. quæſt.* 131. *num.* 1. ſufficienter tamen cenſetur quis vocatus, ſi vacatio beneficii ita ab Ordinario ſit publicata, ut
8 omnibus facile innoteſcere potuerit. 4. Ut præſentatio valeat, major pars patronorum debet in eam conſenſiſſe, hinc ſi duo Patroni Clericus, verb. gr. & Laicus ſimul unum idoneum præſentarint; poſtea vero Laicus alterum præſentando accumulet, Epiſcopus neceſſe habet primum inſtituere, cum ſit potior, utpote ab utroque præſentatus, neque Laicus in præjudicium compatroni variare poſſit. *Abbas in capit. cum autem* 24. *de jurep.* idem eſt, ſi tres ſint patroni, unus Eccleſiaſticus, & duo Laici, qui habet duo vota verb. gr. unum ab Eccleſiaſtico alterum a Laico, debet inſtitui, quamvis ex poſt Laicus variet, & ſentiat cum altero Laico, quia hæc variatio non poteſt privare primum jure quæſito: in paritate vocum, & meritorum eſt locus gratificationi. *C. cum autem de jurep.* nec ab ea gratificatione appellare licet. *Honor. de jurepat. num.* 58. *Vall.* §. 5. *nu.*
9 5. *Pirhing. a numer.* 48. 5. requiritur ut præſentatus ſit dignus, hoc eſt, ut ſit morum integritate, ætate, ſcientia, prudentiaque ſufficiente, &c. præditus; ſi plures compatroni præſentent indignum, & unus tantum dignum, dignus ab uno præſentatus inſtituendus erit, eo quod totum jus hoc caſu conſolidetur in præſentante dignum, & indigni præſentatio habenda ſit quaſi non facta, *arg. cap. dudum* 22. & *c. congregato* 53. *de elect.* ſi præſentati in votis, & merito ſint æquales, Epiſcopus poteſt inſtituere quem vult; ſi unus ſit dignior illum præ aliis eligere debet, alioquin peccat contra juſtitiam diſtributivam, *c. quoniam* 3. *c. cum autem* 24 *& ibi Panorm.* inſtitutio tamen minus digni præ digniore erit valida. *Panor. in cap. paſtoralis* 29. *de jurep.* & alii communiter. Si dignus a majori, dignior a minori parte præſentetur, dignus digniori præferendus eſt, quia dignior in tali caſu non cenſetur præſentatus, *cap. quem.* 3. *& ibi gloſſ. de jurep.*

QUÆR. III. Quid circa inſtitutionem?

Reſp. Tenenda eſſe ſeqq. 1. inſtitutio 10
proprie dicta, prout contradiſtinguitur a collatione, eſt conceſſio beneficii ad præſentationem patroni, collatio autem eſt libera beneficii conceſſio ſine prævia ejuſmodi præſentatione. 2. Inſtitutio eſt duplex, *collativa* qua per litteras ut vocant confirmatorias confertur ab Epiſcopo titulus, ſeu plenum jus in beneficium, cum per præſentationem tantum habuerit jus ad rem; altera *corporalis*, per quam confertur actualis beneficii poſſeſſio, quæ etiam inveſtitura, inſtallatio, vel immiſſio vocatur; ex hoc enim quod quis ab Epiſcopo quoad titulum ſit inſtitutus, non poteſt ipſam actualem poſſeſſionem ſine licentia, vel introductione Superioris apprehendere, alias punitur pœna arbitraria, imo ſi violentia utatur priorem poſſeſſorem, verb. gr. expellendo, ipſo facto amittere omne jus ex inſtitutione quæſitum docent *Engel. l. 3. tit. 7. num. 4. Konig. ibid. num.* 18. colligunt hoc a paritate cum electo, ſed melius contradicit *Schmalzg. ibid. nu. 6.* quia in odioſis, & pœnalibus non valet argumentum a pari. 3. Modus inveſtiendi eſt 11
varius, in aliquibus locis præſtita in manibus Epiſcopi, vel ejus Vicarii profeſſione fidei a *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 12. præſcripta, inſimul juramento obedientiæ, & fidelitatis, imponitur inveſtiendo byretum cum verbis inveſtituram ſignificantibus: alii vocant hanc inveſtituram verbalem, & inſuper requirunt realem, ſicut in feudis, qua inveſtiendus in locum beneficii introducatur cum traditione clavium, & jurium; ſic Neo-Parochus verbaliter, & realiter inveſtitur, dum per Commiſſarium Epiſcopi die feſto, quando Parochiani ad divina conveniunt, introducitur in Eccleſiam, publice juramenta fidei, & obedientiæ præſtat ac inſignia parochialia accipit, demum in domum Parochialem deducitur, claves, & fructus beneficiales ei aſſignando. Abbas inveſtitur per introductionem in templum, collocationem in ſede, vel promiſſionem obedientiæ, Canonicus per aſſignatio-

Digitized by Google

tionem ſtalli in Choro, & Capitulo. *Pirbing l. 3. tit. 7. numer.* 1. debet tamen in beneficiis non tantum electivis, ſed etiam collativis, & patronatis per edictum affixum fieri citatio eorum, quorum intereſt, alias electio, collatio aut inſtitutio erit irrita. *Garc. Pirb. numer. 3. Schmalzgr. numer.* 34. *& ſeq.* ubi cum aliis docet in collatione libera hujuſmodi edictum non eſſe neceſſarium: ſed ſpectanda eſt Eccleſiarum conſuetudo. *Garc. Barb. Lauren. part. 9. fori benef. quæſt.* 192. *numer.* 3.

12 4. Hæc introductio ſpectat ad Archidiaconum, niſi Epiſcopus, vel alius eam ſibi præſcripſerit, *cap. ad hæc 7. de offic. Archid.* excipe Canonicatus, in quibus corporalis inſtitutio de jure competit Decano *capit. poſt 7. de concl. præb.* ipſa vero inſtitutio aut collatio, qua ipſe titulus confertur, regulariter pertinet ad Epiſcopum loci, ubi beneficium ſitum eſt; ex privilegio tamen, & conſuetudine utraque poteſtas ad Prælatos inferiores ſpectare poteſt *per cap. 7. de inſtitut.* ſi deſuper lis eſt inter Epiſcopum, & Prælatum inferiorem, probatio incumbet inferiori, quia Epiſcopus habet intentionem fundatam in jure, ex quo inſtitutio, & collatio ad eum ſpectare præſumitur, niſi contrarium probetur. *Garc. part. 5. de benef. cap. 1. nu.* 235. *Eng. nu.* 3.

13 5. Etiamſi conſtet jus inſtituendi in aliquo beneficio alicui Prælato inferiori competere, nihilominus Clericus ab illo inſtitutus tenetur ſe Epiſcopo præſentare, & illius examen ſubire, & ſi beneficium ſit curatum, ad curam approbari, ſeu auctorizari, quæ approbatio propterea vocatur inſtitutio auctorizabilis, alioquin inſtitutio prima irrita erit, & inanis. *Trid. ſeſſ. 25. capit. 5. de refor. ſeſſ. 23. capit.* 15. ubi addit: *contrariis privilegiis, & conſuetudine etiam immemoriali non obſtantibus.* Concordat Bulla Greg. XV. *Inſcrutabili*, & Bulla Urbani VIII. *Cum ſicut*; interim hanc inſtitutionem auctorizabilem, ſeu approbationem inſtar aliorum jurium Epiſcopalium a Prælatis inferioribus præſcribi poſſe, probat *Panor. in c. 12. de præſcript. numer. 17. Barb. de off. & potes. Ep. p. 3. alleg. 72. num. 185. alleg. 127. num.* 14. & de Prælatis exemptis concedit *Reiffenſt. tit. 7. num.* 42. etſi neget de non exemptis *numer.* 38. neque enim lex, quæ tollit conſuetudinem contrariam generalem, tollit particularem præſcriptionem, *arg. c. 1. de conſt. in 6. Rob. Konig. num. 19. Engel. num.* 8. deinde dum *Trid.* dicit: *nulla obſtante conſuetudine*, intelligitur de conſuetudine tunc vigente, non autem de conſuetudine ex poſt inducenda. *Engel. l. 1. tit. 4. num.* 23. & præcipue *nu.* 13. accedit, quod inferiores Prælati poſſint acquirere jus quaſi Epiſcopale, ut fatentur omnes: ergo & inſtitutionem auctorizabilem; hæc ſententia eſt probabilis, etſi oppoſita ſit communior, quam tenent *Lotterius, Murga, Pirb. Leur. q.* 720. *Schmalzg. num.* 43.

QUÆR. IV. Quid circa Collationem?

Reſp. Collatio multa habet communia 14
cum inſtitutione, multa autem ſpecialia, ut patebit ex ſeqq. nam *primo*, Collatio, & inſtitutio fieri debet Clerico digno, hoc eſt ætatem habenti, immuni a cenſuris, irregularitate, interdicto perſonali, ſuſpenſione, & excommunicatione, idque tenet etſi excommunicatio non ſit notoria aut denunciata. *C. is qui 58. §. is vero de ſentent. exc. in 6.* 2. Collatio ſicut, & inſtitutio regulariter competit Epiſcopo loci, itaut omnia beneficia ſuæ Diœceſis conferre poſſit, niſi ea dignoſcantur S. Pontifici eſſe reſervata, aut ad aliorum collationem ſpectare; nam & aliis inferioribus Prælatis, vel Abbatibus jus conferendi beneficia, ex ſpeciali fundatione, privilegio aut præſcriptione competere poſſe experientia manifeſtum eſt. Requiritur autem, ut collator non ſit excommunicatus, non toleratus, quia tunc invalide confert. *C. un. de ſede vacante*, excommunicatus toleratus etiam notorius valide confert. *Covar. Leur. q.* 728. *n.* 22. *contra Garc. tertio* Capitula, & Vicarii 15
generales etſi ſede vacante poſſint inſtituere a patronis præſentatos, nulla tamen beneficia ad Epiſcopum ſpectantia conferre valent; *Ratio eſt*, quod conferre ſit ſpecies donationis, quam rei alienæ adminiſtrator regulariter facere non poteſt, *cap. fin. de offic. Vicar. in 6.* inſtituere vero præſentatum eſt actus juſtitiæ, eo quod præſentato ex præſentatione jus ad beneficium acquiratur, *cap. 1. de inſt. in 6.* 4. Collatio Canonicatuum 16
Eccleſiæ Cathedralis de jure communi non ſpectat ad ſolum Epiſcopum, neque ad ſolum Capitulum, ſed ad utrumque ſimul, itaut una vox ſit penes Epiſcopum, altera penes Capitulum, ſeu majorem partem Capitularium; quod ſi Epiſcopus velit huic, Capi-

Capitulum vero alteri conferre, neutra collatio valebit; nec refert, quod minor pars Canonicorum forte ſentiat cum Epiſcopo, nam vota pauciorum hic non attenduntur, cum penes Capitulum tantum unica vox ſit. *Ratio* congruentiæ *eſt*, quod non ſolius Epiſcopi ſed omnium Canonicorum interſit, quales collegas acquirant; ideo hic valet regula: *quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, capit. novit* 4. *& ſeqq. de his quæ fiunt a Præl. capit. cum Eccleſia* 31. *de elect.* ubi reprobatur petitio Epiſcopi electionem Canonicorum ſibi ſoli vendicantis; ergo recte infertur eam ad Epiſcopum ſimul, & Capitulum pertinere. *Dixi* de jure communi; nam conſuetudine introduci poteſt, ut Canonicatus vacantes in menſibus Ordinarii, vel per ſolum Epiſcopum, vel per ſolum Capitulum aut etiam per Epiſcopum cum conſenſu, & conſilio Capituli conferantur, *d. capit.* 31. magna autem eſt differentia, an collatio pertineat ſimul ad Epiſcopum, & Capitulum, vel an principaliter pertineat ad Epiſcopum cum conſenſu tamen, & conſilio Capituli; nam in primo caſu Epiſcopo a collatione ſuſpenſo, vel mortuo poterit conferre ſolum Capitulum, vel ſuſpenſo Capitulo Epiſcopus, *c. un. ne ſede vacante in* 6. quia utrinque æqualis eſt conſideratio; altero autem caſu Epiſcopo mortuo, vel ſuſpenſo Capitulum ſe intromittere non poterit, quia principalis collatio eſt penes Epiſcopum. *Konig. Engel l.* 3. *tit. a num.* 66. *Schmalzgr. ibidem Reiffenſt. a numer.*

17 186. 5. In Collegiatis Eccleſiis collatio regulariter fit per præſentationem Prælati, & Capituli ac inſtitutionem Epiſcopi. *Barb.* in tract. de Canonicis *c.* 14. *Gonz. Reiffenſt. numer.* 199. attendenda tamen, eſt hic locorum conſuetudo, ex qua nonnumquam ſoli Epiſcopo, Præpoſito, aut Decano cum conſenſu Capituli inſtitutio Canonica com-

18 petit. 6. Parochiæ non arbitrio Epiſcopi, ſed per concurſum conferri debent illi, qui poſt examen dignior inventus fuerit. *Trid. Seſſ.* 24. *c.* 18. *de refor.* Idque tenet etiam de Parochiis S. Pontifici reſervatis in tantum, ut Epiſcopus Papæ illum pro collatione denuntiare debeat, qui in concurſu extiterit melior; excipiuntur tamen Parochiæ, quæ ſunt de jure Patronatus Laicorum, in quas Epiſcopus illum inſtituere debet, quem Patronus præſentat, dummodo habilis fuerit; item excipiuntur Parochiæ Monaſteriis vel aliis Eccleſiis incorporatæ, quia in his non proprie Parochus, ſeu Vicarius ponitur. *S. Pius V. conſtit.* 47. *ad exequendum Barb. Reiffenſt. a nu.* 142. notandum hic, quod licet Epiſcopi ex rationabili, & juſta cauſa ante collationem poſſint ex beneficio certam penſionem reſervari, applicandam ſcholæ pauperum aut ſimili Eccleſiæ utilitati, vel neceſſitati, vel denique uni ex litigantibus, qui jus ſuum amore concordiæ, & pacis collitigatori ſuo cedit cum reſervatione ejuſmodi penſionis, &c. tamen non poſſunt Eccleſias Parochiales, quæ ſummam 100. ducatorum non excedunt penſionibus gravare, prohibente id *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 13. *de refor.* 8. Pro facienda 19 inſtitutione nullum tempus a jure eſt præfinitum, ideoque non fit devolutio, etſi habens poteſtatem inſtituendi negligens ſit. *Garc. p.* 10. *c.* 4. *n.* 1. *Barb. alleg.* 72. *nu.* 191. *Pirh. n.* 19. collatio tamen fieri debet intra 5. menſes a tempore habitæ notitiæ, collator ſinens hunc terminum elabi, vel conferens indigno, pro ea vice jure ſuo privatur, idque in Eccleſiis Cathedralibus ab Epiſcopo ad Capitulum, illo etiam negligente ad Archi-Epiſcopum, demum ad S. Pontificem devolvetur: in Eccleſiis vero Regularium poſt elapſos ſex menſes jus conferendi non ad Capitulum ſed ad Epiſcopum ſpectabit, qui in non exemptis propria, & ordinaria poteſtate, in exemptis Apoſtolica auctoritate beneficia neglecta confert, ita tamen ut regularia regularibus, ſæcularibus ſæcularia concedat. *Clem. un. de ſup. negl. Præl.* illud autem ſpeciale, quod quoad beneficia regularia, quæ ſunt de menſa Prælatorum, hoc eſt, de quibus Prælati, & Religioſi habent ſuſtentationem, ſeu quæ pleno jure, ideſt, quoad temporalia, & ſpiritualia ſunt Monaſterio incorporata, non obſervetur terminus ſex menſium, quia numquam proprie vacant, cum Prælatus ſit rector principalis, & exercens curam animarum tantum Vicarius ad nutum amovibilis; *dicta Clem.* notandum etiam, quod collatio ſicut, & præſentatio poſt tempus juris facta, de rigore quidem irritari poſſit, ſi tamen per celerem proviſionem mora purgata fuerit, debet talis proviſio de æquitate tolerari, quia Concilium Lateranenſe, quod hunc terminum ſtatuit, non tam pœnam negligentium, quam maturam Eccleſiarum proviſionem inten-

intendit, *c. litteras de ſupplend. negl. Præl.*
20 8. Collatio ſemel facta ſubjecto idoneo revocari non poteſt, etiamſi nondum ſit acceptata, *c. ſi tibi de præb. in 6.* quod ſi quis collationi renuntiavit, ſed ex poſt eamdem iterum acceptet, antequam collator mutet voluntatem, valet acceptatio. *Laym.*
21 & alii. 9. Si quis eſt incapax beneficii, vel certo novit illud ſibi invalide eſſe collatum, nec beneficium nec fructus mala fide perceptos retinere poteſt, ſed debet reſignare, vel petere a S. Pontifice revalidationem tituli, diſpenſationem impedimenti, aut abſolutionem a cenſuris: ſcienter permanens in beneficio nulliter obtento, contrahit vitium intruſionis, idque debet in ſupplica pro revalidatione tituli coram Pontifice ſpecialiter exprimere, alioquin revalidatio cenſebitur ſubreptitia. *Abbas in cap. 28. de præb. & dig.* putat tamen *Sanch. Laym. de benef. cap. 5. num. 2.* ſi nullitas collationis, & ipſa intruſio ſit occulta, revalidationem tituli in foro conſcientiæ hoc ipſo contingere, quod quis ab aliquo habente poteſtatem a cenſura abſolvendi, vel impedimento ætatis, ordinis, &c. diſpenſandi abſolutus, vel diſpenſatus ſit; *dixi*, ſi certum ſit collationem ipſo jure eſſe nullam, nam in dubio melior erit conditio poſſidentis: deinde qui jam valide obtinuit beneficium, ſi ex poſt propter excommunicationem, irregularitatem, ſimoniam, vel aliter ipſo jure, vel facto aut etiam ante ſententiam declaratoriam dicitur privatus beneficio, non tenetur dimittere beneficium ante ſententiam judicis declaratoriam, quia ejuſmodi pœna requirit factum hominis, ſcilicet dimiſſionem ex parte beneficiati, & cognitionem cauſæ ex parte judicis; aliud eſt de pœnis, quæ conſiſtunt in negativo, & exteriorem executionem non requirunt, ut excommunicatio, irregularitas. *Engel l. 1. tit. 6. num. 45. Leur. part. 2. quæſt. 288.* imo ſi beneficium eſſet invalide obtentum ob defectum verb. gr. ætatis, ordinis, poteſtatis in conferente aut aliter, dummodo defectus ſit occultus, & omnia jure naturæ requiſita adſint, plerumque in foro conſcientiæ retinere poſſe, uſque dum per Superiorem tollatur, cum aliis docet *Dian. part. 11. tract. 5. R. 56. Leur. quæſt. 761.* excipi ſimoniacum, & intruſum *V. Caſ. 85. numer. 7. 8. 10.*

QUÆR. V. Quid circa pluralitatem beneficiorum.

Reſp. Tenenda ſunt ſeqq. 1. Beneficia 22
reſidentiam perſonalem per majorem anni partem requirentia, qualia de jure ſunt Canonicatus, & beneficia curata, duo vel plura ab uno ſine ſpeciali Papæ diſpenſatione obtineri non poſſunt, & per aſſecutionem ſecundi vacatio primi ipſo jure inducitur. *Trid. Seſſ. 24. c. 17. de refor.* 2. Plura beneficia ſimplicia, aut etiam unum reſidentiam requirens, & alterum ſimplex abſque ſpeciali diſpenſatione eidem conferri poſſunt, modo unum ad honeſtam ſuſtentationem non ſufficiat, & non ſint uniformia, id eſt in una eademque Eccleſia, v. g. duæ Capellaniæ in uno eodemque Altari ſub invocatione ejuſdem ſancti. *Trid. loc. cit. Paſſerin. in cap. 19. de præb. in 6. Vvieſt. tit. 5. num. 196.* plura vero beneficia quam duo, quamvis ad ſuſtentationem inſufficientia, per Epiſcopum abſque diſpenſatione Papæ concedi non poſſe definivit Sacr. Congreg. apud *Garc. part. 11. de benef. cap. 5. nu. 316. Barb. part. 3. alleg. 62. num. 6.* poteſt tamen in eadem Eccleſia quis eſſe Canonicus, & ſimul Decanus, Præpoſitus, Scholaſticus, Cuſtos, *Garc. loc. cit.* & ita habet conſuetudo. 3.
Qui plura beneficia etiam ſimplicia habet, 23
quam conditio ſui ſtatus pro honeſta ſuſtentatione requirit, in conſcientia ſecurus non eſt, quia id repugnat intentioni fundatorum, & imminuitur cultus divinus, poteſtque iis per Epiſcopum privari. *Trid. loc. cit.* a potiori inexcuſabiles ſunt, qui ſine ſufficientibus cauſis (quales ſunt ſola neceſſitas, & evidens Eccleſiarum utilitas, aut honeſta Clerici ſuſtentatio) diſpenſationem ſuper pluralitatem beneficiorum incompatibilium a Summo Pontifice extorquent. De his *Trid. cap. ſe ipſos non Deum decipiunt, qui ea, quæ bene conſtituta ſunt variis artibus eludere, & plura ſimul beneficia obtinere non erubeſcunt.* Et S. *Bernard. cit. a D. Thom. quodlib. 9. art. 15. qui non unus, ſed plures eſt in beneficiis, non unus ſed plures futurus eſt in ſuppliciis, & qui poterat ire ad infernum ſine diſpenſatione, jam ibit cum diſpenſatione.* Neque excuſat conſuetudo contraria, quia hæc utpote repugnans juri naturali eſt irrationabilis, & corruptela, *cap. 1. de conſuetud. in 6. Pariſ. Barb. num. 9. Garz. num. 270. Pirb. tit. 5. n. 127.*

Digitized by Google

num. 127. poteſt tamen conſuetudo excuſare a pœnis Eccleſiæ, *DD. cit.* illud autem beneficium cenſetur ad ſuſtentationem ſufficiens, ex quo quis ſervata hoſpitalitate, & ſtatus decentia honeſte vivere poteſt, *Vallenſ. Zyp.* apud *Reiffenſt. num.* 222. ad Clerici ſuſtentationem etiam computantur parentes, conſanguinei, pauperes &c. qui honeſtiſſime ex beneficio aluntur.

QUÆR. VI. Quid circa poſſeſſionem conferendi, inſtituendi, eligendi præſentandi &c.

24 Reſp. Capax juris conferendi, inſtituendi, præſentandi, ſi poſſideat bona fide, & habeat tantum unum actum pro ſe, confert valide, quod tenet, quamvis ipſe nullum actum exercuerit, modo ejus prædeceſſor fuerit in poſſeſſione, aut ipſe poſſideat rem, cui jus conferendi eſt annexum, etiamſi ex poſt conſtet proprietatem ad alterum pertinere, *Gonzal. Garz. Leur. loc. cit. Zoes nu.* 14. nec refert, an collatio a tali poſſeſſore facta ſit ante, vel poſt conteſtationem litis motæ ſuper proprietate juris, quia lite pendente in poſſeſſoris præjudicium nihil eſt innovandum, *Leur. n.* 4. *Garz. Schmalzg. num.* 60. ſi vero agatur ſuper poſſeſſione, eventus litis expectandus erit, aut ſi ante factam collationem conſtet jus conferendi ad alium pertinere, clarum eſt poſſidentem nec valide, nec licite conferre poſſe, quia eſt in mala fide, & non tam poſſeſſor quam uſurpator rei alienæ, *Garz. cap.* 5. *num.* 9. 33. *&*

25 37. *dixi, capax juris conferendi*, quia Laicus ſicut jus conferendi poſſidere non poteſt, ſic nec præſcribere nequidem tempore immemoriali, ſed debet docere de titulo, & quamvis ex poſſeſſione immemoriali juris decimandi, etiam in Laico præſumatur titulus, id tamen non tenet in jure conferendi, *Garz. Barb. Zoes Leur. de præbend. n.* 8. *Engel ibid. num.* 3. quia jus decimandi ab Eccleſia etiam Laicis ex privilegio concedi ſolet, non vero jus conferendi utpote magis ſpirituale, hinc ex poſſeſſione immemoriali quoad jus decimandi facilius præſumitur titulus, quam quoad jus conferendi, & Eccleſia dum videtur aliquibus Principibus conceſſiſſe jus donandi beneficia, id potius de jure Patronatus, quam de jure conferendi intelligendum eſt. Demum ſi Prælatus, vel Epiſcopus, qui communiter habetur pro legitimo, conferat beneficium ſuo officio annexum, valide confert ob titulum coloratum, & errorem communem, *Leg. Barbarius ff. de Offic. Prælat. cap. infamis* 3. *part.* 7. & DD. communiter, quia Eccleſia tunc ſupplet defectum propter bonum commune.

CASUS LXXIX.

In Tit. 6. lib. 1. Decret.

De electione & iis, qui eligere poſſint.

DAphnes ſuper electione varia format dubia. 1. *An extranei jus eligendi acquirere poſſint præſcriptione cum uno actu abſque titulo.* 2. *An fundatione.* 3. *An ex conſenſu Capituli.* 4. *An etiam Laici.* 5. *An impuberes, aut nondum Subdiaconi.* 6. *An excommunicati, ſuſpenſi interdicti.* 7. *An religioſi proprietarii.* 8. *An negligentes tempus præfixum, & quod illud.* 9. *An eligentes per abuſum ſæcularis poteſtatis.* 10. *Quid de eligentibus indignum.* 11. *Quinam ad electionem vocandi. Quid ſi non compareant, vel proteſtentur contra tempus præfixum.* 12. *An vocandi inhabiles.* 13. *An habiles obligentur comparere.* 14. *Quid ſi abſentes commode expectari non poſſint.* 15. *An abſentes poſſint conſtituere procuratorem, an in ſcriptis vota mittere &c.* Pro reſolutione.

QUÆR. I. Quid ſit electio?

Reſp. Eſt perſonæ idoneæ ad Eccleſiam 1
vacantem per vota Capitularium canonica vocatio. Vota autem alia dicuntur activa, alia paſſiva, *activa* ſunt illorum, qui eligere poſſunt, *paſſiva* illorum, qui poſſunt eligi, ſeu capaces ſunt dignitatis electivæ?

QUÆR. II. Quinam eligere poſſint?

Reſp. Regulariter ſoli, & omnes Capitulares jure non prohibiti, nonnumquam tamen jus eligendi etiam Clericis extraneis, qui non ſunt de gremio Capituli, competit, ut 1. *ex privilegio* S. Pontificis *cap.* 8. *de conſuetud.* 2. *conſuetudine*, *aut præſcriptione* quadragenaria, *cap.* 3. *de cauſa poſſeſſ. & propriet.* & quamvis ad quaſi poſſeſſionem juris eligendi ſufficiat unus actus, *Barboſ. in collect. ad cap.* 3. *de cauſa poſſeſſ. & prop. num.* 10. ad complendam tamen præſcriptionem quadragenariam requiri videntur plures actus, & ad minus duo, nam

Digitized by Google

nam quomodo erit poſſeſſio ſatis continuata, ubi unus tantum interceſſit actus, cum tamen actus hi ex natura ſua ſint iterabiles, nec argui poſſit patientia adverſarii, quando occaſio impediendi non fuit, dum ſcilicet electus quadraginta annis vixit, & interea nullus alius electionis caſus intervenit, de cetero qui eſt in poſſeſſione juris eligendi etiam per unicum tantum actum, ad electionem admitti debet, quia lite pendente nemo fructu ſuæ poſſeſſionis privari debet, *cap.* 1. *&* 2. *ut lite pendente Engel. lib.* 1. *tract.* 6. *a num.* 2. *Vvieſtner* ibidem *nu.* 51. dicunt ad præſcriptionem quadragenariam juris eligendi non requiri titulum, tum quod *cit. c. cum cauſa* nullius tituli mentionem faciat, cum tamen ibidem non tantum ſuper poſſeſſorio, ſed & petitorio, in quo regulariter titulus monſtrari debet, actum fuerit, tum quod in juribus incorporalibus ſcientia, & patientia adverſarii plerumque loco tituli habeatur.
2 *Leg. ſi quis diuturno* 10. *ff. ſi ſervitus* 3. *Ex fundatione*, ſcilicet ſi Patronus Eccleſiaſticus in Eccleſia a ſe fundata ſibi, aut alteri jus eligendi reſervet, prout reſervare poteſt. *Arg. cap.* 23. *de jurepatr. Rota deciſ.* 194. *nu.* 1. *part.* 2. *Fagnan. Reiffenſt. lib.* 3. *tr.* 5.
3 *a n.* 105. 4. *Ex pacto, vel compromiſſo eligentium*, ut ſi eligentes omnes in Clericum extraneum, v. gr. Epiſcopum compromittant, ut vel ſolus eligat, vel pro una vice ad coeligendum admittatur, dixi, *ſi omnes*, nam ſi vel unus ſe opponat, admiſſio extranei erit nulla, *Pirh. lib.* 1. *tract.* 6. *nu.* 53. *Schmalzgrueber ibid. num.* 7. dixi 2. *pro una vice*, nam Capitulares jus eligendi ſine ſolemnitatibus Canonicis a ſe in perpetuum abdicare non poſſunt, quia hoc jus non tam favore eligentium, quam Eccleſiæ, cui melius per electionem, quam per aliam proviſionem conſultum eſt, conceditur: *Engel ſup.* qui extra gremium ad dignitatem aliquam evehitur, jus eligendi ſibi nequidem cum conſenſu Capituli reſervare poteſt, ut clare habetur *cap.* 47. *de elect.* nec obſtat, quod Capitulares Clericum extraneum ad eligendum admittere poſſint, nam id pro una vice etiam concedi poſſet Capitulari ad dignitatem alibi electo, nam *cit. cap.* 47. tantum prohibet jus eligendi concedi ad dies vitæ, ne ſit quaſi duplex Canonicus, vel Monachus participans jura utriuſque Collegii. *Pyrrhing. nu.* 14. *Joan. Andreas Rob. Konig. ibid. numer.* 4. Laici 4
jus eligendi, nec pacto, nec fundatione, nec quacumque donatione conſequi poſſunt, *cap.* 51. *de elect.* imo nec conſuetudine immemoriali, cum ſpiritualia poſſidere nequeant, ſine poſſeſſione autem non procedat præſcriptio, *cap.* 7. *de præſcrip.* quod vero ſæculares privilegio Apoſtolico ad rite eligendum quemadmodum ad jus Patronatus, & ſimilia jura ſpiritualia qualificari poſſint docet *Engel num.* 4. *Schmalzg. n.* 16. *a num.* 4. *h. t.* & olim factum fuiſſe perhibet *cap.* 13. 18. 22. *&* 23. *diſt.* 63.

QUÆR. III. Quinam a jure prohibeantur eligere?

Reſp. Prohibentur plures, & quidem ex 5
triplici capite, ob inhabilitatem, ob cenſuram, ob culpam. *Ob inhabilitatem* ab electione arcentur 1. impuberes per *cap.* 34. *de electione.* nec obſtat, quod forte malitia ſuppleat ætatem, nam Canon diſtinguit, *Zoes nu.* 3. *h. t.* 2. Excluduntur Subdiaconatus Ordine non initiati, *Trident. Seſſ.* 21. *cap.* 4. *de reform.* diſpenſatus in ætate ad Ordinem ſuſcipiendum non cenſetur diſpenſatus ad electionem, ut habet communis, quia diſpenſatio eſt ſtrictæ interpretationis, etſi oppoſitum non improbabiliter teneat *Schmalzgr. num.* 11. quia inhabilitas eligendi videtur eſſe ex defectu Ordinis, non ætatis, ex longa tamen conſuetudine apud Regulares admitti poſſe profeſſos nondum in majoribus conſtitutos, docet *Engel nu.* 6. *Ob cenſuram* eligere non poſſunt. 1. Ex- 6
communicati excommunicatione majore, *cap.* 24. *&* 29. *h. t.* minor excommunicatio, cum non exercitio officii, ſed tantum Sacramentorum ſuſceptione privet, non obſtat electioni activæ, *cap. fin. de Clerico excommun.* 2. Suſpenſi ab officio, & multo magis ſuſpenſi ab officio, & beneficio, *cap.* 16. *in fin. h. t.* non autem ſuſpenſi a beneficio *tantum*, nam ſuſpenſio a beneficio *tantum* privat fructibus percipiendis, eligere vero non eſt fructus beneficii, ſed potius actus officii, vel quaſi juriſdictionis, *Barb. lib.* 1. *cap.* 19. *nu.* 59. 3. Interdicti interdicto perſonali, quod importat ſuſpenſionem, *d. cap.* 16. interdictum locale non impedit electionem, eo quod ſolum prohibeat adminiſtrationem quorumdam Sacramentorum, & Sepulturæ Eccleſiaſticæ, ſi tamen quis in loco interdicto celebret ſit irregularis, & voce activa & paſſiva

Digitized by Google

privatur *per cap. iis qui* 18. §. *is vero de ſent. excomm. in* 6. *Vieſtner.* poſt extravag. Martini V. *ad evitanda*, excommunicati, ſuſpenſi, interdicti, irregulares ad eligendum admitti poſſunt, niſi ſint denuntiati, aut per exceptionem repellantur, *Pirbin. num.* 31. *cap.* econtra ſi vitandus ſeu denuntiatus ſcienter admittatur tota electio eſt ipſo jure nulla ſecundum *Suar. Navar. Barb. &c.* ſecundum *Laym.* vero *qu. can.* 26. tantum irritanda, quia actu irritam eſſe nullo jure expreſſum eſt: ſi talis admittatur ignoranter, vel ex metu gravi, ſolum votum excommunicati habetur pro non dato, electione in ſuo vigore permanente. *Ob culpam* jus eligendi amittunt.

7 1. Religioſi proprietarii, hi enim biennio voce activa & paſſiva privantur. *Trident.*
8 *ſeſſ.* 25. *de regul. cap.* 2. 2. Qui ſcienter negligunt tempus a jure præfixum, eligentes autem ad Eccleſiam Cathedralem ſeu Epiſcopalem, item ad Eccleſiam Regularem habent a die notitiæ vacantis Eccleſiæ tres menſes, eligentes ad aliam Prælaturam quamcumque non Epiſcopalem, neque regularem in Eccleſia ſive Cathedrali, ſive Collegiata habent ſex menſes, quo tempore ſi non eligant, jus eligendi pro ea vice ipſo jure devolvitur ad Superiorem, cujus alias erat electionem confirmare, ita tamen ut ex eadem Eccleſia teneatur aliquem Prælatum eligere, ſi idoneum habeat, ceteroquin ex alia, *cap.* 41. *h. t.* quod ſi electio intra trimeſtre, vel ſemeſtre facta effectum non habuit, eo quod electus eam, vel acceptare noluerit; vel mortuus ſit, conceditur novum integrum trimeſtre pro celebranda electione, dummodo non fraudulenter actum fuerit, ut ſi ſtudioſe ultimo die eligant illum, quem ſciunt non acceptaturum, ut ſic novum currat tempus electio-
9 nis, *cap.* 26. *h. t. in* 6. 3. Ab officiis, & beneficiis per ſententiam judicis ad triennium ſunt ſuſpendendi, & ipſo facto jure eligendi pro illa vice privantur, qui ſcienter, & ſponte eligunt per abuſum ſæcularis poteſtatis, ideſt, petunt, vel admittunt Laicos, v. g. Principem, vel ejus Commiſſarios, qui ſe cum auctoritate ingerunt electioni, & eligentium libertatem impediunt, *cap.* 43. *h. t.* ubi etiam conſentiens electioni de ſe factæ per abuſum ſæcularis poteſtatis inhabilitatur ipſo jure ad quamcumque dignitatem Eccleſiaſticam, donec cum eo diſpenſetur, & electio ejuſmodi irrita declaratur, quod adeo verum eſt, ut nec conſuetudo in contrarium valeat, *cap.* 56. *h. t.* ſi tamen eligentes per errorem, vel gravem metum ſæculares admiſerint, pœnam non incurrunt, & valet electio quoad vota Capitularium non vero Laicorum, modo eorum præſentia libertatem electionis non impediverit, hic enim valet *reg.* 37. *in* 6. quod utile per inutile non vitietur, attamen conſultum eſt, ut Capitulares tali caſu proteſtentur Laicorum vota non valitura, ne dum gravem metum, aut violentiam probare non poſſunt, cenſeantur libere conſenſiſſe, ideoque dictam pœnam incurriſſe: poteſt vero permitti, ut Laicus qua teſtis, Notarius, Juris-Conſultus & protector, abſque tamen voto, electioni aſſiſtat, imo *Laym. qu. Can.* 22. *Engel. nu.* 3. *Konig. num.* 20. *Schmalzg. n.* 5. non improbant conſuetudinem, quæ in aliquibus locis invaluit, ut nempe electio novi Prælati tam celebranda, quam celebrata Principi, vel patrono Laico intimari ejuſque deſuper conſenſus peti debeat, *p. cap.* 51. *in fine h. t.* modo per eam nihil derogetur Eccleſiaſticæ libertati, & Princeps vel Patronus Laicus conſenſum ſuper electione celebranda, vel celebrata a ſe poſtulatum non deneget, niſi Canonicum adſit impedimen-
tum. 4. Qui ſcienter eligunt Epiſcopum in- 10
dignum, maxime ob defectum natalium, ſcientiæ, & morum, ipſo jure ad triennium ſunt ſuſpenſi ab omnibus beneficiis in illa Eccleſia obtentis, & pro illa vice devolvetur ad Superiorem, *cap.* 23. *h. t.* ſi vero contingat, quod dignus a minore parte tali caſu electus electionem non acceptet, moriatur, vel occulto impedimento laboret, jam alii Capitulares, qui prius indignum elegerant, amplius excludi non poterunt, *Laym. Pyrrh. nu.* 52. Ratio eſt, quia excluduntur tantum a prima electione, quæ jam a minore parte peracta fuit: imo docet cit. *Pyrrh. nu.* 51. quod privati voce propter electionem indigni, ſi ab aliis libere admittantur, etiam prima vice valide votare queant, ſi enim Capitulares poſſint extraneos admittere, quare non Concapitulares voce privatos, *cap.* 40. *h. t.* nec obſtat, quod per triennium ſint ſuſpenſi a beneficiis, nam electio non eſt actus beneficii. 5. Etiam eligentes ad Dignitates, & Prælaturas Epiſcopatu inferiores ſcienter

indi-

Digitized by Google

indignum, ex communiori ſententia incurrunt ſupradictas pœnas, excepta ſola ſuſpenſione, quam incurrunt ſoli eligentes Epiſcopum indignum, *c. 6. 18. 37. h. t. in 6.* docet quidem *Paſſerinus* apud *Engel loc. cit.* Regulares & alios ad Dignitatem Epiſcopatu inferiorem eligentes nullam ex dictis pœnis incurrere, ſed puniendos eſſe ſola pœna arbitraria, at jura citata ſunt nimis clara.

QUÆR. IV. Quinam ad electionem vocari debeant?

11 Reſp. Vocandi ſunt omnes Capitulares, qui *debent*, *volunt*, *& commode poſſunt* intereſſe, *c. 42. h. t.* & quidem ſi vel unus e vocandis negligatur, ſeu non vocetur, eo vel ejus ſucceſſore proſequente contemptum, electio licet a majore parte Capituli facta, aut etiam confirmata ſit, eſt irritanda, cum plus in talibus conſueverit contemptus unius obeſſe, quam multorum contradictio in præſenti, *c. 36. h. t.* niſi contemptus ob bonum pacis malit ſuo jure reſignare, & electioni conſentire, *c. 48. h. t.* nec citatio facta præſumitur, ſed probari debet ab electoribus, quod ſi ob unius vel alterius neglectum electio caſſetur, non devolvitur ad Superiorem, ſed redit ad Capitulum, *Paſſer. Leur. p. 2. q. 314.* Si abſentes legitime citati tempore præfixo comparere nolint, ſoli præſentes electionem efficiunt, nec obſtat, quod forte major pars ſit abſens, cum enim ſint legitime citati, & mora in electionibus ſit periculoſa, ſibi imputent, quod ad terminum præfixum per ſe, vel procuratorem non comparuerint, *Pirh. n. 126.* quod maxime procedit, ſi major pars per minorem vocata dicat ſe nolle eligere, vel electioni intereſſe, *per c. 19. V. item cum poſt h. t.* aut ſi in litteris citatoriis expreſſum fuerit, quod non obſtante abſentum contumacia ad negotium electionis procedendum ſit, hæc enim comminatio deſignat citationem peremptoriam, *l. 71. ff. de judic.* quod ſi tamen, vel unus proteſtetur, & appellet a tempore præfixo, ſi non inſtet terminus electionis, aut periculum aliquod, audiendus erit, alias cenſebitur contemptus, *Paſſerin. Leur. q. 311. Dixi* 1. Ad electionem

12 vocandos eſſe, qui electioni *intereſſe debent*, hoc eſt, qui de facto jus eligendi habent, vel ſunt in quaſi poſſeſſione juris eligendi, *c. 55. h. t.* idque ante, & poſt motam litem ſuper jure eligendi, *Schmalzg. n. 10. V. Caſ. 77. n. 22. Caſ. 78. nu. 24.* econtra inhabiles ſeu privati jure eligendi ſi negligantur, non poterunt agere de contemptu, *c. 18. h. t.* quæ doctrina obtinet, etiamſi prius diſcuſſum non ſit, an non citati inhabiles, aut privati ſint, aut non ſint, modo poſtea convinci poſſint, *Gonzal. in dict. c. 18. n. 11. Leur. q. 309. Dixi* 2. 13

& volunt, quia cum cuilibet juri ſuo renunciare conceſſum ſit, nemo invitus electioni intereſſe cogitur, aut cogi poteſt, niſi vel ſtatuto, aut conſuetudine particulari aliud introductum fuerit, aut certe ob ſpecialem aliquam cauſam viduatæ Eccleſiæ interſit, ut omnes ad electionem accedant *Pirh. n. 126. Dixi* 3. *& poſſunt* commo- 14

de intereſſe, unde qui commode, aut ſine periculo vocari, vel expectari non poſſunt eo quod timeantur factiones, ſchiſmata, intruſiones, vel abuſus Laicæ poteſtatis, ſine iis ad electionem procedendum erit *per cap. quia propter cap. ſicut* 28. *h. t. Pirh. n.* 127. de cetero ſicut conſuetudine induci poteſt, ut abſentes omnino non vocentur, teſte *Panorm. in cap. 35. h. t.* ita de facto in pluribus locis obtinuit, ut omnes ſive in-ſive extra provinciam exiſtentes licet remotiſſimi debeant citari, dummodo intra tempus a jure ſtatutum adeſſe poſſint: proinde hac in re non tam diſpoſitio juris communis, quam cujuslibet Eccleſiæ uſus attendendus erit &c. *Notandum* autem quod juſte impediti procuratorem conſtituere poſſint, qui regulariter debet eſſe de Capitulo, & petentibus ceteris Capitularibus in animam principalis jurare, quod is perſonaliter accedere non potuerit, *c. 42. h. t.* procuratorem extraneum Capitulares acceptare non tenentur, etſi nullus de Capitulo abſentis procurator eſſe velit, *cap. 46. hoc titulo in 6.* ubi etiam diſerte ſtatuitur procuratorem non poſſe alium ſuo, alium principalis nomine eligere, ſed pro ſe, & principali eadem conſcientia digniorem eligere debere, niſi ſpeciale mandatum habeat de certa perſona eligenda, tunc enim illam principalis nomine eligere debebit, abſentes autem per litteras votum dare non poſſunt, tales enim litteræ deberent aperiri, & manus ſcribentis a Capitulo recognoſci, quod eſt contra formam ſcrutinii, in quo vota debent dari ſigillatim, & ſecreto, & ejuſ-

modi

modi votum in ſcriptis datum præveniret ipſum ſcrutinium, *d. c.* 46. in electionibus tamen regularium, in quibus forma ſcrutinii tam exacte non ſervatur, ſed ſchedulæ obſignatæ in unam urnam conjiciuntur, votum in ſcriptis ab ægroto, vel abſente mitti poteſt, *Laym. qu. can.* 44. & quia *Trid. ſeſſ.* 25. *de regul. cap.* 6. ſtatuit ſub pœna nullitatis, ut electio regularium fiat per vota ſecreta, hinc regularis abſens non poterit conſtituere procuratorem cum mandato ſpeciali de eligenda certa perſona, bene tamen cum mandato generali de eligenda perſona, quæ procuratori dignior viſa fuerit: Procurator cum mandato generali etiam mandantem eligere poteſt, & quamvis procurator ſpecialis ſubdelegare poſſit, non tamen generalis, quia induſtria ipſius perſonæ electa eſt, eo quod ſuo judicio teneatur eligere quemcumque digniorem, *Pirh. n.* 15. ubi dicit eumdem etiam poſſe compromittere, & ſub aliis formis, quam ſcrutinii conſentire, econtra procurator cum ſpeciali mandato non poteſt ſub alia forma, quam ſcrutinii in electionem conſentire, cum hæc ſola ei intelligatur demandata, *cap. penult. V. de certa h. t.*

CASUS LXXX.

In Tit. 8. *&* 9. *lib.* 3. *& tit.* 6. *lib.* 1. *Decret.*

De Eccleſia vacante, & perſona ad eam eligenda.

FAtius *Decanus dubitat.* 1. *An poſſit conferre beneficia ſolo jure, vel facto vacantia.* 2. *Vel promittere poſſit beneficium primo vacaturum.* 3. *An Capitulum ſede vacante poſſit Confeſſarios approbare, electiones confirmare, reſignationes, permutationes recipere, beneficia Epiſcopi conferre, dimiſſoriales concedere, Epiſcopo extraneo in ſua Diœceſi vacante confirmandi, ordinandi licentiam dare.* 4. *Statuta facere, appellationes recipere, excommunicare, diſpenſare.* 5. *Vicarium generalem conſtituere, Moniales exemptas viſitare.* 6. *Reditus Epiſcopales alienare, ex iis debita ſolvere.* 7. *An hæc ſuo modo teneant de Capitulo Regularium.* 8. *An Capitulares eligendo certas conditiones imponere poſſint.* 9. *An eligi poſſint illegitimi, vel reſcripto Principis legitimati.* 10. *An deſcendentes ex genere maculato.* 11. *An nondum Sacerdotes, quid ſi poſt electionem occurrat impedimentum Sacerdotii.* 12. *An Novitius.* 13. *An is, qui non eſt de gremio.* 14. *An rudis, & neophytus.* 15. *An quis queat eligere ſe ipſum, an ambitioſus, vel plura beneficia habens.* 16. *Quid de electo per abuſum poteſtatis ſæcularis, vel intruſo.* 17. *An infamis.* 18. *An Simoniacus* 19. *An excommunicati, ſuſpenſi, interdicti, irregulares.* 20. *An minus dignus præ digniore.* 21. *An ſponſus alterius Eccleſiæ.* 22. *Quid de Abbatiſſis.*

Cum præcedenti dictum eſt, quod Electio ſit vocatio perſonæ idoneæ ad *Eccleſiam vacantem*, igitur præſenti examinandum eſt. 1. Quid ſit Eccleſiam, aut Beneficium vacare. 2. An beneficia nondum vacantia conferri poſſint. 3. Quid Eccleſia vacante poſſit Capitulum. 4. Quæ perſonæ ad Eccleſiam vacantem eligi poſſint. Igitur

QUÆR. I. Quid ſit Eccleſiam, vel beneficium vacare? 1

Reſp. Eccleſia dicitur vacare, quando eſt viduata paſtore ſuo, beneficium vacat, quando caret deſervitore, idque fieri poteſt tripliciter, de facto tantum, de jure tantum de facto, & de jure ſimul. 1. *De facto tantum* vacat beneficium, quando quis habet jus, & titulum, ſed nondum poſſeſſionem, vel poſſeſſione injuſte eſt ſpoliatus, hujuſmodi beneficium alteri conferri non poteſt, quia proprie non vacat, & debetur illi, qui jus in eo habet, & qui ſcienter tale beneficium recipit, dicitur intruſus, *Zoes lib.* 3. *tit.* 8. *nu.* 2. *Engel ibid. n.* 2. *Gonzal. ad regul.* 8. *gloſſ.* 15. *n.* 18. 1. Vacat beneficium *de jure tantum*, quando aliquis illud poſſidet, ſed injuſte, ut contingit, ſi collator non habuit jus conferendi, vel recipiens fuit inhabilis, aut per pacificam aſſecutionem beneficii incompatibilis, primum vacat ipſo jure, & alteri conferri poteſt & debet, *C. multa* 28. *de præb.* qui tamen beneficium ſic vacans a Papa petit, debet in ſupplica exprimere injuſtam alterius poſſeſſionem, alias reſcriptum impetratum ſubreptitium cenſebitur, niſi reſcriptum contineat clauſulam: *motu proprio*, vel *amoto quolibet illicito detentore*, talis enim clauſula tollit ſubreptionem, *Pirh. lib.* 3. *tit.* 8. *nu.* 10. *Schmalzg. & Reiffenſt. ibidem a nu.* 11. 3. Beneficium vacat *de jure & facto ſimul*, quando nullus jus, vel poſſeſſionem habet, ſic vacat be-

nefi-

Digitized by Google

neficium per mortem naturalem, per reſignationem, privationem, depoſitionem, &c. hæc eſt propria ac plena vacatio, & beneficia ſic vacantia tempore ſtatuto conferenda ſunt, tempus autem ſtatutum pro Epiſcopatibus, & Eccleſiis regularibus ſunt tres menſes, pro aliis beneficiis ſemeſtre, ut dixi *Caſ. præced. n.* 8.

2 QUÆR. II. An valide concedi vel promitti poſſit beneficium nondum vacans, ſed vacaturum?

Reſp. Negative, patet ex toto *titul.* 8. *libr.* 3. *& Trident. ſeſſ.* 24. *c.* 19. *de ref.* ratio prohibitionis eſt, ne detur anſa captandi, vel deſiderandi mortem proximi, idque tenet etiam in promiſſione facta in ſcriptis ſuper beneficio vacaturo in genere vel in ſpecie, & quamvis olim tolerata fuerit promiſſio beneficii ſub forma: *Si potero, cum facultas ſe obtulerit*, modo tamen talis promiſſio non obligat ob conſtitut. Clem. VIII. relatam in *c.* 2. *h. t. Trident. loc. cit.* ſimiliter præcipitur, *ut nemini amplius in Collegiis, Univerſitatibus, Senatibus &c. dentur gratiæ expectativæ*.

3 QUÆR. III. Quid poſſit Capitulum ſede vacante?

Reſp. *Poteſt omnia ea, quæ ſunt jurisdictionis Epiſcopalis ordinariæ, & ex juſtitia aut neceſſitate ab ipſomet Epiſcopo expediendæ forent*: eſt regula generalis, eamque quoad rem tenent *Engel libr.* 3. *tit.* 9. *& ibid. Konig. Reiffenſt. &c.* durat autem ſedis vacatio uſque dum litteræ conſtitutivæ vel confirmativæ novi Prælati Capitulo præſentatæ fuerint, *Barboſ. p.* 3. *de poteſt. Epiſcop. allegat.* 54. *n.* 160. itaque 1. Capitulum per ſe, vel ſuum Vicarium ſede vacante approbat Confeſſarios, ſicut Epiſcopus habens territorium, *Felin. cap. in cap. cum olim de major. & obed.* 2. Confirmat & infirmat electiones, recipit reſignationes, permutationes, unit beneficia, non tamen in ſuum favorem, vel ſucceſſoris præjudicium, *Engel n.* 12. 3. Inſtituit præſentatos, non tamen confert beneficia, quorum libera collatio jure proprio ad Epiſcopum ſpectat, quia collatio eſt gratiæ, inſtitutio juſtitiæ, cum in præſentato ſupponat jus ad rem *cap. illa ne ſede vacante Reiffenſt. tit.* 9. *n.* 30. dixi quorum collatio jure proprio ſpectat ad ſolum Epiſcopum, nam ſi æque principaliter pertineat ad Capitulum, ea ſede vacante a Capitulo fieri poteſt, ut dixi *Caſ.* 78. *num.* 16. 4. Clericis beneficiariis impertit facultatem tranſeundi ad aliam Diœceſim. 5. Olim potuit concedere litteras dimiſſorias, *Cap. cum nullus* 3. *de tempor. ordin. in* 6. pro nunc ſolis arctatis, hoc eſt, iis qui ob beneficium ſibi collatum, aut conferendum neceſſe habent Ordines intra annum ſuſcipere, dimiſſorias concedere poteſt: *Trident. ſeſſ.* 7. *c.* 10. *de reformat.* 6. Poteſt extraneo Epiſcopo dare licentiam in Diœceſi exercendi pontificalia, paramenta conſecrandi, confirmandi, non tamen intra annum ordinandi illos, qui ſunt de Diœceſi vacante, *Trident. loc. cit.* 7. Facit Statuta pertinentia ad totam Diœceſim, quæ etiam durant 4
ad tempora novi Epiſcopi, *c.* 11. *& c.* 14. *& ibi Panorm. nu.* 24. *de major. & obed.* 8. Appellationes, de quibus Epiſcopus jure ordinario cognoſceret, recipit. 9. Poteſt excommunicare, ſuſpendere, & interdicere, ſicut & abſolvere ab omnibus Cenſuris, & irregularitatibus, nec non & diſpenſare in votis, in quibus poſſet Epiſcopus, *d. c. unic. de major. & obed. Garz. de benef. par.* 5. *cap.* 7. *n.* 40. quod tamen intellige, ſi ſit aliqua neceſſitas abſolvendi, diſpenſandi, &c. 10. Poteſt imo debet Eccleſiæ viduatæ intra octo dies providere de Vicario generali ſeu Officiali, aut prius exiſtentem, 5
cujus juriſdictio ſimul cum Epiſcopo interiit, confirmare, & quamvis non poſſit viſitare totam Diœceſim, poteſt tamen per ſe, vel per ſuum Vicarium viſitare illas Eccleſias, quibus viſitatio eſt neceſſaria, *Konig. n.* 9. *& gloſſ. in c.* 1. *de hæreticis*. 11. Ad Capitulum ſede vacante etiam pertinent ea, quæ competebant Epiſcopo ex conſuetudine, quia conſuetudo æque juris communis, & ordinarii eſt ſpecies, quam jus ſcriptum, §. *conſtat.* 3. *inſtit. h. t.* Unde ſi ex conſuetudine Epiſcopus debeat alicui electioni in certa Eccleſia intereſſe, mortuo Epiſcopo non poterit electio fieri irrequiſito Capitulo, ceterum quæ Epiſcopo conveniunt ex ſpeciali jure, privilegio aut commiſſione, in hæc Capitulum non ſuccedit, *Konig. loc. cit. Reiffenſt. a n.* 42. quia privilegium, & ſpecialis commiſſio non excedunt perſonam, *argument. cap. petiſti* 17. *cauſ.* 7. *qu.* 1. unde Capitulum non poteſt viſitare Monaſteria Monialium exempta, cum Epiſcopus hac poteſtate polleat, non qua Epiſcopus, & Ordinarius, ſed qua dele-

Digitized by Google

delegatus Sedis Apoſtolicæ, *Trident. ſeſſ.* 25.
6 *c.* 5. *de regul.* 12. Quamvis ſede vacante Capitulum de reditibus Epiſcopalibus nullatenus in ſui commodum diſponere poſſit, ſed debeat ea reſervare futuro Epiſcopo, ut decidit Sacra Congregatio die 17. April. 1627. debeatque ſtatim œconomum ſtatuere, inventarium conficere, & ſuper proventibus futuro Epiſcopo reddere rationem ad inſtar curatorum, vel rei alienæ adminiſtratorum, *Trident. ſeſſ.* 24. *c.* 16. *de reformat.* nec poſſit quidquam alienare, quin alienatio a ſucceſſore reſcindi, & revocari poſſit, nihilominus poteſt ſede vacante alienationes, quæ fiunt ab Eccleſiis inferioribus, admittere *Panorm. in capi cum olim* 14. *de major. & obed. quæſt.* 3. item non prohibetur facere alienationes neceſſarias, diſtrahendo, v. g. fructus, qui ſervando perirent, vel ſine magnis expenſis ſervari nequeunt, *Panormit. in cap.* 1. *n.* 7. *h. t.* Item ex fructibus Eccleſiæ ſolvere mercedes Miniſtrorum, & Officialium Epiſcopi, uti & debita a defuncto Epiſcopo pro utilitate Eccleſiæ contracta, imo ſi juſta neceſſitas exigat, poteſt Capitulum mutuum accipere, & per hoc Eccleſiam, & futurum Epiſcopum obligare, ſaltem tunc, quando periculum eſt in mora, & Superior requiri non poteſt, *gloſſ. in cap. cupientes* 16. §. *ad hæc eod. in* 6. 13. Quæ
7 dicta ſunt de Capitulo Eccleſiæ Cathedralis vacantis, cum proportione etiam dicenda ſunt de Capitulo Regularium, ita ut mortuo Prælato juriſdictio immediate non devolvatur ad Epiſcopum, vel Superiorem ut volunt aliqui, ſed ad Priorem Clauſtralem, & Conventum tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus, *Felin. in capit. his quæ n.* 3. *Barb. ibid. nu.* 4. & hanc ſententiam univerſali conſuetudine eſſe receptam ex *Tamb.* docet *Engel n.* 16. ubi in fine dicit, vacante ſede Conventum poſſe litem (intellige neceſſariam) intentare, & procuratorem conſtituere, ſi vacatio ſit diuturnior, & auctoritas Superioris accedat, cum ceteroquin Capitulo non concedatur agere ſede vacante, ut notant *DD. in cap.* 3. *h. t.* advertendum etiam hic, quod Capitulares ſede vacante ſpeciali pacto, aut juramento ſe obligare queant, ut quiſquis in Epiſcopum, vel Abbatem eligendus fuerit, certa ſtatuta inviolabiliter obſervare debeat, quæ pacta, aut juramenta obligant novum Epiſcopum, & Abbatem ad præſtationem fidei interpoſitæ, niſi forent manifeſte in præjudicium Canonum, Eccleſiæ, animarum, diſciplinæ, vel Dignitatis Epiſcopalis, aut Abbatialis, tunc enim, nec jurata obligabunt, *c. ult. de pactis Engel lib.* 1. *tit.* 2. *n.* 22. *Panorm. Barb. Schmalzg. lib.* 1. *tit.* 6. *a n.* 41. idque de jure communi, nam ſpecialia Ordinis noſtri Præmonſtr. ſtatuta *diſt.* 4. *c.* 13. videntur ejuſmodi pacta, & juramenta improbare ac penitus annullare.

QUÆR. IV. Quæ qualitates requiran- 9
tur, ut quis ad dignitatem Eccleſiaſticam canonice eligi poſſit?

Reſp. Seqq. 1. Legitimitas natalium, nam illegitimi, quamvis a Principe ſæculari ſoent legitimati, nequeunt ad Prælaturas eligi *c. innotuit* 20. *de elect.* econtra legitimati per conſequens matrimonium, capaces ſunt omnium dignitatum excepta Cardinalitia, a qua eos excluſit Sixtus V. in Conſtitutione, quæ incipit: *poſtquam* &c. Profeſſio religioſa quamvis legitimet ad SS. Ordines, non tamen ad Dignitates & Prælaturas: Item licet Epiſcopus cum illegitimo diſpenſare poſſit in ordine ad minores Ordines, & beneficium ſimplex, ad Ordines tamen majores, dignitates, & beneficia curata ſolus Pontifex diſpenſare valet, *cit. c. innotuit c.* 1. *de filiis presbyt.* 2. Eligi non poſ- 10
ſunt qui deſcendunt ex genere maculato per hæreſim, & quidem in linea paterna ad ſecundam, in materna ad primam generationem, niſi eorum parentes ante mortem fuerint Eccleſiæ reconciliati, *c. ſtatutum* 15. *de hæret. in* 6. hæc tamen conſtitutio, ut notat *Engel. lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 25. non obtinet in Germania, ubi zizania tritico impune miſcentur. Item prohibentur eligi ſchiſmatici, & non permittuntur, niſi diſpenſative confirmari, *c. quia* 5. *h. t.* diſpenſatio autem hæc dari poteſt ab Epiſcopo, quia jura permittentia diſpenſationem rationabiliter intelligi non poſſunt de diſpenſatione Papæ, cum huic ſemper competat, adeoque intelligi debet de diſpenſatione danda ab Epiſcopo. 3. Ad Epiſcopatum 11
requiruntur 30. anni completi *C.* 7. *de elect.* & præterea ut eligendus ſaltem per ſex menſes fuerit in Subdiaconatu, *Trid. ſeſſ.* 22. *c.* 2. *de refor.* quod alii ad omnes Ordines extendunt: ad inferiores Dignitates, & Beneficia curata requiritur annus 25. inceptus,

Digitized by Google

ptus, nec requiruntur omnes majores, ſed ſufficit, quod intra annum a die adeptæ poſſeſſionis, vel quo poſſeſſionem adipiſci potuit, Sacerdotium ſuſcipiat, ut dixi *Caſ.* 78. *nu.* 3. eſt tamen hic annus non continuus, ſed utilis, ita ut non currat juſte impedito, quod ſi poſt electionem impedimentum Sacerdotii occurrat, quod moraliter, vel phyſice ſit perpetuum, aut ad plures annos ſine certo fine duraturum, ſive illud ſit in-ſive voluntarium, electus poterit dignitate privari, eo quod beneficium detur propter officium, ideoque incapax ad officium videtur etiam incapax ad beneficium, *cap.* 1. *de ætat. & qualit. h. t.* ſi tamen alius æque idoneus non haberetur, poſſet diſpenſative admitti, quod maxime tenet, ſi jam eſſet confirmatus, & plenum jus in dignitatem accepiſſet. 4. Ut quis ad dignitatem regularem eligi

12 poſſit, debet eſſe non ſolum tacite, ſed expreſſe profeſſus, cum in magiſtrum aſſumi non debeat, qui formam diſcipuli non aſſumpſit, *c.* 49. *h. t.* nec ſufficit, quod ſimul velit profiteri, & in Abbatem eligi, nam talis profeſſio cenſetur potius fieri amore Dignitatis quam Religionis, *c.* 37. *h. t.* & ſi id in pactum deducatur, & religionem profiteatur ſub conditione, ut Abbas fiat, ſimoniæ crimen eſt, *cap. fin. de pactis*, imo regulariter eligi non poteſt paulo poſt profeſſionem, cum nondum cenſeatur ſatis inſtructus in Regula Monachali *cap.* 38. *h. t.* niſi id exigat neceſſitas, vel evidens Eccleſiæ utilitas. *Dixi*, non tacite ſed expreſſe profeſſus, nam quamvis tacita profeſſio ſufficiat ad electionem activam, non tamen ad paſſivam, niſi Eccleſia regularis ſimul eſſet Cathedralis, tunc enim Novitius, aut etiam Clericus Sæcularis ob excellentiam Dignitatis in Epiſcopum eligi poſſet, *p. cap. nullus* 28.

13 *de elect. clement.* 1. *eod.* 5. Eligendus debet eſſe de gremio Eccleſiæ vacantis, *cap. nullus* 13. *diſt.* 61. quia tamen hoc in favorem eligentium ſtatuitur, ne illis invitis extraneus obtrudatur, poterunt huic favori renunciare, & extraneum, dummodo ſit ejuſdem Ordinis, & licentiam a ſuo Superiore obtineat, eligere; Statuta Præmonſtr. *diſt.* 4. *c.* 12. *n.* 23. privant illos ea vice jure eligendi, qui conſpirant de non eligendo alio Paſtore ſeu Abbate, quam de gremio Eccleſiæ, permittunt tamen; ut Præſes electionis ad inſtantiam totius, vel majoris partis Conventus diſpenſare poſſit cum iis, qui ex hac, vel alia cauſa pro una vice ſunt privati voce, reſtitutio autem *vocis perpetuo amiſſæ non ſuffragatur, niſi in ſcriptis obtenta a Domino, præmonſtr. ibid. n.* 26. 6. In eligendis requiritur con- 14
grua litterarum ſcientia, *c.* 7. 17. 19. & 53. *h. t.* & quidem eligendi ad Eccleſiam Cathedralem debent eſſe actu inſigniti gradu Licentiæ, aut Doctoratus in Theologia, vel Jure Canonico, vel ſaltem publico Academiæ teſtimonio eſſe idonei ad alios docendos. 7. Eligi non poteſt neophytus, hoc eſt, noviter ad fidem converſus. *Can. Apoſt.* 79. quanto tempore autem aliquis debuerit eſſe converſus, ut eligibilis fiat, relinquitur judicio Superioris, cujus eſt confirmare electum, qui id ex moribus, &
pietate converſi judicabit. 8. *Ob morum im-* 15
probitatem a Prælaturis removentur 1. ambitioſi qui eligi affectant, *cap. nullus* 118. *cauſ.* 1. *q.* 1. *c.* 9. 10. 11. & 19. *cauſ.* 8. *q.* 1. *c.* 46. *h. t.* unde Statuta S. Ordinis noſtri Præmonſtr. *diſt.* 4. *c.* 12. *num.* 13. eos, qui per ſe, vel per alios ſive in-ſive extra Ordinem ſibi litteras commendatitias procurant, ipſo facto illa vice privant voce activa, & paſſiva. Item privant ipſo facto of-vel beneficiis ſic obtentis, *c.* 14. *p. totum*, ſimiliter ob notam ambitionis nemo eligere poteſt ſe ipſum, ita quidem, ut ſi omnes Capitulares eſſent mortui, vel jure ſuo privati, & jus eligendi in uno ſolo reſideret, hic ſe ipſum eligere non poſſet, ſed neceſſe habet alium Clericum ejuſdem tamen Ordinis, ſi regularis ſit, nominare, vel in alios per compromiſſionem, aut aliter jus eligendi transferre, a quibus deinde etiam ipſe, ſi idoneus fuerit, eligi poterit. 2. Ob notam cupiditatis ineligibiles ſunt, qui abſque diſpenſatione Papæ tempore electionis habent plures dignitates, vel beneficia curata, *p. cap.* 54. *hoc*
titulo, & *ibi Gloſſ.* 3. Qui conſentit ele- 16
ctioni de ſe factæ per abuſum ſæcularis poteſtatis, non tantum ad hanc, ſed & ad omnes alias ſit ineligibilis, niſi cum ipſo diſpenſetur, *caput quiſquis* 43. & *ibi Panormitan. hoc titulo* 4. Intruſi, qui nimirum auctoritate propria abſque Canonica inſtitutione, aut titulo Prælaturam vel aliud beneficium occupant, detinent, aut adminiſtrant, ſaltem ad

cam-

eamdem Prælaturam, vel beneficium fiunt inhabiles, *Leſſ. Azor. Konig. h. t. n.*43. Ad
17 5. Prælaturas eligi nequeunt infames infamia ſive juris, ſive facti, ex vulgata regula, quod infamibus portæ dignitatum non pateant, *c.* 87. *de regul. jur in* 6. infamia autem juris dicitur, quæ ex ſententia judicis oritur, infamia facti, quæ ex publicitate enormis alicujus delicti, v. g. hæreſis, apoſtaſiæ, ſodomiæ, adulterii, inceſtus, &c. divulgatur, *Pirh. n.*94. *h. t.* ubi dicit, infamiam juris non tantum removere a dignitatibus acquirendis, ſed etiam ipſo jure privare acquiſitis, econtra infamiam facti ſolum facere inhabilem ad beneficia acquirenda, uſque dum conſtet de conſtanti emendatione vitæ, niſi crimen forſan ipſo jure pœnam ſuſpenſionis, vel depoſitio-
18 nis annexam habeat. 6. a dignitatibus, & beneficiis arceantur ſimoniaci, ideſt, tales a quibus, vel pro quibus etiam ipſis ignorantibus pecunia, vel quid temporale datum, aut promiſſum eſt, ut eligerentur, *c.* 3. *cauſ.* 1. *qu.* 7. *c.* 59. *h. t. c.* 27. *de ſimonia*, & quidem ſi in facto aliquid datum ſit, electio eſt ipſo jure nulla, *extravagant.* 2. *de ſimon. inter communes*, ſi vero tantum aliquid promiſſum fuerit, eſt irritanda *d. c.* 27. niſi in fraudem, ſcilicet ad irritandam electionem aliquid datum, vel promiſſum fuerit, aut electus promiſſioni, vel donationi per alios factæ contradixerit, *Pirh. n.* 96. cum ſimoniace electo ſolus Pontifex poteſt diſpenſare, niſi quis ignorans ſimoniace ſit electus ad beneficium ſimplex, illudque libere, & prævie reſignaverit, tunc enim Epiſcopus diſpenſare poterit, *cap. ſi alicujus* 59. *h. t. Pirh. n.* 98. *Vvieſtner nu.* 64. de cetero ſimoniace electus illam dignitatem conſequi non poteſt, niſi intermedia perſona ad illam electa fuerit, & per ejus mortem, vel reſignationem denuo vacare contigerit; tunc enim nil obſtat, quo minus ſaltem ille, qui ob ſimoniam ſine ſua culpa remotus fuit, iterato eligatur. *c.* 39. *h. t.* multo minus ſimoniace electus prohibetur eligi ad aliam Eccleſiam, dummodo a Papa abſolutionem ab excommunicatione, quam incurrit, obtinuerit & prævie pœnitentiam egerit, *Schmalzg. n.* 19. *v. Caſ.* 66. *n.*36. *& ſeqq.* 9. *Ob cenſuram Eccleſiaſticam* ab electione paſſiva removentur. 1. Omnes excommunicati excommunicatione majore, & minore, ita ut major excommunicatio reddat electionem irritam, minor irritandam, *de cleric. excommun. cap. fin. & ibidem Gloſſ. eod.* 2. Suſpenſi ſive ab officio *dict. cap. fin.* ſive a beneficio *c.* 8. *juncta Gloſſ. de ætat. & qualit. Ord.* ne ſuſpenſio reddatur eluſoria, ſi privatus officio, vel beneficio id per electionem denuo obtineret. 3. Interdicti perſonaliter, quia hi ſimiles ſunt ſuſpenſis ab officio. *Arg. c.* 16. *h. t.* 4. Irregulares ſaltem ex cauſa violati interdicti localis, vel perſonalis, ut habetur *cap. is qui* 18. §. *is vero de ſentent. excommun. in* 6. & hæc tenent etiam de excommunicatis, & ſuſpenſis toleratis ſeu non denunciatis, nec iis ſuffragatur extrav. Martini V. *ad evitanda*, cum per hanc Pontifex illis directe favere non intendat, nec obſtat, quod tolerati poſſint eligere, non autem eligi, nam eligi eſt in favorem electi, econtra eligere eſt magis in favorem Eccleſiæ quam eligentis. 10. Eſt in con- 20
ſcientia obligatio eligendi digniorem, eſt communis, & quoad dignitates, & beneficia curam animarum habentia certa, *D. Thom.* 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *ad* 3. *c.* 5. *diſt.* 61. *c.* 9. *diſt.* 63. *cap.* 45. *cauſ.* 1. *qu.* 1. *Trident. ſeſſ.* 6. *de reform. c.* 1. & ipſa juſtitia diſtributiva idem evincit, dignior autem dicitur, qui conſideratis omnibus qualitatibus &c. Eccleſiæ erit utilior, ſic ſi Eccleſia in locis hæreticis indigeat protectore, dignior cenſebitur potentior, quamvis alius ſit ſanctior, doctior, *V. dicta Caſ.*28. *n.* 2. valet tamen electio digni præ digniore, & taliter electus regimen tuta conſcientia ſuſcipere poteſt, *c* 19. *v. illius & ibi Gloſſ. h. t.* Ratio eſt, tum quia electus non debet ſe meliorem aliis reputare, hoc enim foret præſumptuoſum, tum quia communis quies exigit, ut ex hoc capite electio non poſſit impugnari, alias enim fere omnes electiones verſarentur in diſcrimine, & infinitis litibus daretur locus, cum facile prætendi poſſet alium eſſe digniorem &c. 11. Electioni obſtat vinculum cum alia Eccleſia, hinc Epiſcopus unius Eccle- 21
ſiæ ſaltem confirmatus, quamvis nondum conſecratus, non poteſt eligi, ſed debet poſtulari ad aliam; econtra Abbas unius Monaſterii poteſt eligi in Abbatem alterius, vel etiam in Epiſcopum, obtenta tamen licentia tranſeundi ab illo ſuperiore, cujus eſt confirmare: *Ratio diſp. eſt*, quod inter Epiſco-

Digitized by Google

Epiſcopum, & ſuam Eccleſiam proprie intercedat matrimonium ſpirituale imprimens characterem Sacramentalem Ordinis Epiſcopalis, quale matrimonium non eſt inter Abbates, & ſuas Eccleſias, *Schmalzg. lib.* 1.
22 *tit.* 5. *nu.* 10. 12. Circa Abbatiſſas ſtatuit *Trident. ſeſſ.* 25. *cap.* 7. *de regul.* ut nulla eligatur, quæ non habeat 40. annos, & 8. annis in Monaſterio laudabiliter vixerit; ſi talis in proprio Monaſterio non habeatur, ex alio ſumenda erit, vel ſi id commode fieri non poſſit, eligi debet habens 30. annos, quæ ſaltem 5. annos in Monaſterio cum laude exegit: occulte corrupta, vel etiam vidua eligi, & electionem acceptare poſſunt, quia defectum virginitatis ſupplere poteſt vitæ ſanctitas, & in regendo prudentia, in pari tamen habilitate virgo viduæ ob honorem virginitatis præferenda eſt. Prædicta tenent etiamſi vidua eſſet bigama, eo quod habuiſſet plures viros, vel viduum, nam in fœminas proprie non cadit irregularitas, quæ ſolos Ordines Clericales reſpicit, *Layman lib.* 3. *ſect.* 4.

CASUS LXXXI.

In Tit. 5. *lib.* 1. *Decret.*

De Poſtulatione Prælat. &c.

FAbellius ad Dignitatem poſtulatus quærit, 1. *An Superior teneatur poſtulationem admittere*. 2. *An ipſe ante admiſſionem in eam conſentire poſſit*. 3. *An a Capitulo poſſit revocari*. 4. *Quid de poſtulatione non ſolemni*. 5. *Qui poſtulari poſſit*. 6. *Quot ſuffragia ad poſtulationem requirantur*. 7. *Quid ſi poſtuletur indignus*. 8. *Quid de litteris poſtulationis*. 9. *Cujus ſit admittere poſtulationem*. 10. *Quis modus poſtulandi*. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid circa naturam poſtulationis?

1 Reſp. Non ſola electione, ſed & poſtulatione Dignitates Eccleſiaſticæ acquiruntur, poſtulatio autem inventa eſt in ſubſidium electionis, ut ſi quis ob defectum Canonicum diſpenſabilem tamen eligi prohibeatur, ſaltem mediante poſtulatione dignitatem conſequatur, ideoque poſtulatio definitur, quod ſit *Capitularium petitio facta Superiori, ut is qui propter impedimentum Canonicum jure communi ad dignitatem Eccleſiaſticam eligi non poteſt, ad eamdem per diſpenſationem admittatur*. Ita quoad rem omnes. Hinc patet prima, & præcipua differentia electionem inter, & poſtulationem electio enim juxta *Gloſſ. in cap. unic. h. t. in* 6. innititur juri, adeo ut legitime facta ex juſtitia confirmari debeat, & electus ſine injuria rejici non poſſit, *c.* 3. *de elect.* poſtulatio vero innititur gratiæ diſpenſationis, quam Superior ſine injuria negare poteſt, *c.* 3. & 5. *h. t.* nonnumquam tamen tenetur Superior diſpenſare cum Poſtulato & ſi nolit compelli poteſt, ſi ſcilicet in ea verſetur bonum commune, *Panorm. c.* 3. *h. t. n.* 14. *Vvieſtn. nu.* 41. non quod Poſtulatus tali caſu proprie habeat actionem contra nolentem diſpenſare, cum actio ſit jus petendi rem ex juſtitia debitam, ſed quod poſſit implorare officium judicis, hinc ſequitur ſecunda differentia, quod Electus 2
ante confirmationem ſimpliciter conſentire poſſit in electionem, quia ex parte ſua nullum eſt impedimentum, Poſtulatus vero, cum ſit impeditus, conſentire non poteſt, niſi ſub conditione impetrandæ diſpenſationis, ſicut ſponſi habentes impedimentum, v. g. conſanguinitatis, non poſſunt ſimpliciter, ſed tantum ſub conditione futuræ diſpenſationis in ſponſalia conſentire, *Laym. Can. q.* 1. *Pirh. lib.* 1. *tit.* 5. *num.* 2. 3.
Differentia eſt, quod electio poſt publicatum ſcrutinium ab eligentibus revocari non 3
poſſit, quia electus habet jus quæſitum, *c.* 58. *de elect.* econtra poſtulatio utcumque fuerit publicata, aut etiam ad Superiorem deſtinata, modo in facto nondum fuerit præſentata, revocari poteſt, poſt factam vero præſentationem ſine conſenſu Superioris revocari non poteſt, ne videatur Superiori voluiſſe eludere, *c.* 4. *h. t. Leur. q.* 212. & *ſeqq.* ſtatuitur autem duplex po- 4
ſtulatio a Canoniſtis, ſolemnis ſcilicet & non ſolemnis, ſolemnis ſeu proprie talis eſt, quando a Superiore petitur, quatenus in impedimento Canonico Poſtulati diſpenſet, ut ſi a Summo Pontifice poſtuletur minor triginta annis; non ſolemnis dicitur, quando non petitur diſpenſatio, ſed ſolus conſenſus illius cui perſona poſtulata eſt ſubjecta, ſic requiritur licentia Superioris, ut Religioſus, aut etiam ipſe Abbas, vel Prælatus ad Epiſcopatum, vel Prælaturam alterius Monaſterii ſui Ordinis aſſumi valeat,

leat, cum enim talis Religioſus nullo jure ad ejuſmodi Dignitates inhabilitetur, nec defectum Canonicum habeat, nulla hic opus eſt diſpenſatione, ſed ſolo Superioris conſenſu, ne ejus juri præjudicetur, unde patet poſtulationem non ſolemnem magis eſſe electionem, quam poſtulationem, poſſunt tamen ſimul concurrere poſtulatio ſolemnis, & non ſolemnis, ut ſi religioſus, aut Filius-familias Laicus non habentes triginta annos ad Epiſcopatum poſtulentur, tunc enim præter licentiam Abbatis, & patris ſimul requiritur diſpenſatio Summi Pontificis in ætate, & ſtatu laicali filii, *Pyrh. num.* 3.

QUÆR. II. Quibus competat jus poſtulandi.

5 Reſp. Regulariter omnes poſtulare poſſunt, qui poſſunt eligere, *c.* 1. *in fine cap. h. t.* hinc qui jus eligendi præſcripſit, hoc ipſo etiam jus poſtulandi præſcripſit, etſi ob defectum occaſionis actum poſtulationis nunquam exercuerit, licet enim præſcriptio utpote ſtricti juris juxta *Panorm. in c.* 18. *de præſcript.* non extendatur de caſu ad caſum, nec plus aliquis præſcribat, quam poſſideat, *c.* 3. *de regul. jur. in* 6. fallit tamen hæc regula iis, quæ neceſſario connexa ſunt, ut ſunt electio, & poſtulatio, hæc eſt enim ſupplementum, & quaſi pars electionis, per *c.* 30. *de elect. Engel. de elect. n.* 2. *Pirh. n.*17. *h. t.* ſi tamen extraneus ad electionem quidem per quadraginta annos fuiſſet admiſſus, a poſtulatione autem excluſus, ſolum jus eligendi, non autem poſtulandi præſcripſiſſet, quia nequidem per connexionem jus poſtulandi poſſedit, utpote ab illo per expreſſum excluſus &c.

QUÆR. III. Quid circa ſuffragia ad poſtulationem requiſita?

6 Reſp. Tenenda eſſe ſequentia. 1. Si poſtulatio concurrat cum electione, itaut unus ab una parte poſtuletur, alter ab alia parte eligatur, tunc ut poſtulatio electioni prævaleat requiritur, ut numerus poſtulantium ſit duplo major, quam eligentium, v. g. ex 30. Capitularibus debent concurrere 20. ad poſtulationem, alias enim præfertur electio etiam a parte minori facta, modo unam tertiam ſuperet, ita ut e 30. votis ad minus habeat 11. & ſit de idoneo, *c.* 40. *de elect.* & ibi Abbas *nu.* 13. & 14. *Lott. lib.* 3. *q.* 17. *n.* 241. notant tamen communiter DD. hoc non ita ſtricte eſſe accipiendum, adeo ut licet duæ tertiæ in poſtulationem non conſentiant, ſed tantum major pars Capitularium, v. g. ex 30. ſeptemdecim, vel octodecim, reliqui autem eligant, tunc poſſit Superior conſideratis circumſtantiis, & perſonarum qualitate, vel poſtulationem admittere, vel electionem confirmare, vel utramque rejicere, adeo ut ne electo quidem hoc caſu aliquod jus acquiratur ante ſecutam confirmationem, *c. pen. h. t. Engel Pirh. n.*18. *Laym. can. q.* 8. *Leür. p.* 2. *q.*210. 2. Si poſtulatio non concurrat cum electione, eo quod omnes poſtulent, alii hunc, alii illum tunc ſufficit, quod facta ſit a majore parte Capituli, v. g. ex 30. concurrant 16. in unum, ut admitti poſſit a Superiore ex gratia ſpeciali etiam invita minore parte, ut conſtat ex *c. poſtulationem h. t.* & Ratio eſt, quod ordinarie ad geſta Capituli plus non requiratur, quam ut major pars conſentiat, *c.* 1. *de his quæ ſiunt, Vieſtner. num.* 26.

QUÆR. IV. Quid de poſtulatione indigni?

Reſp. Poſtulantes ſcienter indignum, hoc eſt habentem defectum, vel impedimentum in quo Superior vel non poteſt, vel non ſolet diſpenſare, privantur pro ea vice poteſtate poſtulandi, & eligendi, *Innoc. in c.*1. & *Panorm. in c. ult. h. t.* impedimenta autem, in quibus diſpenſari ſolet, ſunt vinculum alterius Eccleſiæ, defectus Ordinis, aut ætatis, &c. econtra non facile diſpenſatur, ut ad Epiſcopatum poſtuletur minor 27. annis, vel ſaltem id ſpecialiter prohibetur ſub pœna privationis vocis activæ pro illa vice, *extrav. unic. de poſtulat. prælat.* ſimiliter poſtulari prohibentur Mendicantes ad Prælaturas alterius Ordinis ab Epiſcopatu diſtinctas, eamdem pœnam incurrunt, qui attentant innovare poſtulationem ob vitium perſonæ caſſatam, *c.* 2. *de poſt.* aut recipiunt poſtulatum ad Eccleſiam tamquam inſtitutum, vel adminiſtratorem ante admiſſionem poſtulationis a Superiore factam, *c.* 23. & *ibi DD. h. t.* item qui poſtulant corpore vitiatum, ſimoniacum, moribus infamem, omnino illiteratum &c. in his enim facile diſpenſari non ſolet. 7

QUÆR. V. Quid circa litteras poſtulationis ejuſque admiſſionem?

Reſp. Seqq. 1. In litteris poſtulationis exprimi 8

exprimi debeat omnes defectus poſtulati, qui electionem impediverunt, alias enim ejus admiſſio erit nulla, & ſubreptitia, & ita ſcienter poſtulantes pro ea vice æque privantur jure eligendi, & poſtulandi ac illi, qui ſcienter indignum poſtulant, *Argument. c. 20. de elect. c. 1. & 2. de filiis preſbyter. in 6.* Ratio eſt, quod poſtulatus non admittatur, niſi per diſpenſationem, cum autem diſpenſatio utpote juris communis relaxatio ſtricte interpretanda ſit *per cap. odia de regul. jur. in 6.* non extendit ſe ad ea, quæ litteris non exprimuntur. 2. Poſtulationis admiſſio regula-
9 riter ſpectat ad confirmantem, & admiſſio poſtulationis habet vim confirmationis, *c. 2. h. tit.* ſi tamen Superior immediatus, ad quem alias confirmatio ſpectat, in defectibus poſtulati diſpenſare non poſſet, etiam non poſſet admittere poſtulationem, quia admiſſio hæc eſt diſpenſatio, *Panormit. in cap. ult. n. 10. h. t.* ſed hæc tunc ad Superiorem potentem diſpenſare, vel Papam ſpectabit. 3. Epiſcoporum confirmatio, eorumque poſtulationis admiſſio ſoli Summo Pontifici reſervantur, *cap. 4. de offic. legati c. 59. in fine de appellat.* 4. Omnes Dignitates ſive Epiſcopales ſive inferiores, quarum confirmatio, vel admiſſio ad Papam ſpectat, ſi electio ad eas, vel poſtulatio tamquam minus Canonicæ a Papa rejiciantur, hoc ipſo Sedi Apoſtolicæ reſervantur per concordata Germaniæ §. 2.

QUÆR. VI. Quid circa modum poſtulandi?

10 Reſp. Servanda eſſe ſeqq. 1. ſicut triplex eſt via eligendi, ſcilicet per inſpirationem divinam, vel quaſi, per compromiſſum, & per ſcrutinium, ſic & poſtulandi, quia electio, & poſtulatio in jure æquiparantur, *Abb. in cap. qua propter de elect. n. 9.* 2. Si certum eſt aliquem eſſe poſtulandum non debet quis uti verbo eligo, neque e contra uti verbo poſtulo, quando conſtat eum eſſe eligendum, neque uti formulis ſibi repugnantibus, ut eligo poſtulandum, poſtulo eligendum, alias enim omnis actus foret nullus, *cap. unic. h. t. in 6. & ibi Gloſſ. c. 4. & ult. h. t.* ſi tamen probabilis facti (non juris *c. 13. de regul. jur. in 6.*) ignorantia, vel dubitatio intervenerit, utrum quis poſtulandus, vel eligendus ſit, valebit hæc formula: eligo & poſtulo, prout de jure melius valere poteſt, quo caſu ſic electus, vel poſtulatus, quando conſentit, tenetur viam poſtulationis vel electionis eligere & in ea quam eligit permanere, *d. cap. unic. & ibi Gloſſ.* in poſtulatione vero non ſolemni, cum aliquid de poſtulatione, aliquid de electione participet, Capitulares utroque nomine ſive electionis ſive poſtulationis uti poſſunt. *Engel num.* 8.

CASUS LXXXII.

In Tit. 6. l. 1.

De electionis ordine & forma.

Capitulares ſede vacante inter ſe conſultant. 1. *Quid agendum ante electionem, an v. g. electio fieri poſſit ante ſepulturam defuncti? cujus ſit vocare abſentes, indicare locum, & diem electionis, &c.* 2. *Quæ forma electionis ſervanda.* 3. *An valeat per inſpirationem divinam, vel quaſi, & an tunc indigeat confirmatione.* 4. *An inſpiratio valeat apud regulares.* 5. *Quid de forma ſcrutinii.* 6. *Quid ſi aliqui veniant incohata electione.* 7. *Quid ſi e Capitulo exeat major, vel minor pars.* 8. *Quot eſſe debeant ſcrutatores, & an de gremio.* 9. *An ſcrutatores, & electores teneantur prævie jurare.* 10. *Qualiter ſcrutatores vota exquirere debeant.* 11. *Qualiter vota in communi publicanda.* 12. *Quot vota in ſcrutinio requirantur, & quid hic poſſit conſuetudo.* 13. *Quid de collatione zeli ad zelum, meriti ad meritum, & an locum habeant apud regulares.* 14. *Quid ſi duæ tertiæ ſtent pro una parte, vel duo ſint æquales, aut in nullum pars major Capituli conſenſerit, an tunc fieri poſſit acceſſus.* 15. *Quid electio communis.* 16. *Quid compromiſſum, an fieri poſſit in Laicum, vel Clericum extraneum.* 17. *Quid compromiſſum abſolutum, & limitatum, & quæ utriuſque conditiones.* 18. *Quot modis expiret compromiſſum.*

Ut electio ordinate fiat, & ſecundum Canones, aliqua obſervanda ſunt prævie, alia in ipſo actu, alia, poſt actum electionis, de poſtremis caſu ſeq. de primis in præſenti.

QUÆR. I. Quæ obſervanda ſint ante electionem?

Reſp. Seqq. 1. Electio non debet inſtitui 1
ante tertium depoſitionis diem, funere defuncti jam ſepulto, *C. nullus 7. diſtin. 79. c. 36. h. t.* valet tamen electio ante ſepulturam

Digitized by Google

ſacta, ita cum communi *Georg. Faſel. in cap. non. methodo pag.* 7. 2. Capitulares præſentes congregati aſſignant diem, & locum electionis, niſi conſuetudo habeat, ut hæc aſſignatio fiat ab Epiſcopo loci cum conſenſu Principis; in Ordine noſtro Præmonſtr. aſſignatio diei, & loci electionis fieri debet a P. Abbate, *ſtatut. diſt.* 4. *cap.* 12. *n.* 3. intellige ſi hic commode conveniri poſſit, alias a Priore, & Conventu, & ita habet praxis. 3. Dies & locus abſentibus notificatur per litteras, vel per nuntium, aut etiam per publicum proclama, vel cridam, ut vocant, valvis Eccleſiæ, & Curiæ Capitulari affixam. 4. Ipſo die electionis celebratur Miſſa de Spiritu Sancto, & electores etiam Sacerdotes (niſi conſuetudo habeat ut ſinguli privatim Miſſam legant) ſacra Synaxi reficiuntur. 5. Dein ſono campanæ vocantur ad Capitulum, *cap. in cauſis* 30. *h. t.* 6. Ante tractatum electionis invocatur gratia Spiritus Sanctus per hymnum *veni creator Spiritus*. 7. Fit proteſtatio a Præſide, vel alio nomine Capituli, nolle ſe quempiam admittere ad electionem, vel ejus ſuffragium valere, cui de jure eligendi poteſtas non competit, & hæc proteſtatio hunc habet effectum, ut ſi quis inhabilis per potentiam, vel aliter ſe electioni ingeſſerit, illa per hoc non vitietur. *Koning n.* 85. 8. Abſolvuntur omnes electores ab excommunicatione aliiſque cenſuris in ordine ad effectum electionis Canonicæ tantum, ſi quiſquam adſit habens talem poteſtatem. 9. Incipitur, & continuatur electio ad lucem ſolis, ex cauſa tamen, ut ſi inſtet finis trimeſtris, vel timeatur aliud malum, etiam de nocte fieri poteſt accenſis ad minimum tribus luminaribus, ne ſubſit ſuſpicio fraudis aut electio dicatur clancularia. *Laym. q.* 34. *Faſel. pag.* 165. hæc tamen omnia excepta abſentum citatione non ſunt de ſubſtantia, ſed convenientia electionis. *Pirh. lib.* 1. *t.* 6. *n.* 161.

2 QUÆR. II. Quid obſervandum in ipſo tractatu electionis?

Reſp. Servanda eſt forma, ſeu modus a jure probatus; eſt autem triplex, per inſpirationem divinam, vel quaſi, per ſcrutinium, & compromiſſum; alio modo facta electio non valet, & eligentes contra facientes eligendi poteſtate pro illa vice ſunt privandi *per cap. quia propter* 42. *h. t.* facta per ſortes ipſo jure eſt irrita, ut contra *Pellizar.* docet *Faſel, pag.* 128. & *Ratio* eſt, quia ejuſmodi electio eſt contra formam a Trid. *ſeſſ.* 25. *c.* 6. *de regul.* præſcriptam cum clauſula annullativa actus contrarii; *Inſpiratio autem divina* vel eſt vera 3
quæ fit per miraculum, ſeu revelationem Spiritus Sancti, quemadmodum in Apoſtolum electus eſt S. Matthias, in Epiſcopum S. Nicolaus, & ejuſmodi electio non ſubeſt legibus humanis, nec indiget confirmatione, vel eſt inſpiratio quaſi divina, cum ſcilicet ſine prævia conſpiratione ſuper certa perſona omnes repente nullo excepto in unum conclamant, & conſentiunt. Tunc enim præſumitur ejuſmodi electio fuiſſe facta inſpirante Deo; quia autem hæc præſumptio fallere poteſt, hinc talis electio adhuc indiget confirmatione ſubeſtque Superioris examini, num abſque fraude, ſi- 4
monia, vi aut metu libere peracta fuerit: hanc viam *Quaſi inſpirationis* locum non habere in electionibus Regularium, eo quod in hac ex præſcripto Trident. nomina eligentium numquam debeant publicari, docet *Barboſ. in collect. ad c.* 6. *Trid. ſeſſ.* 25. *de reg.* refertque deciſionem Cardinalium, quæ ſi in forma authentica appareat, ei acquieſcendum erit, alioquin probabile eſt, quod docet *Laym. q.* 230. formam inſpirationis etiam apud Regulares locum habere, quia Trid. requirens vota ſecreta, commode intelligi poteſt de forma ſcrutinii, & in electione per quaſi inſpirationem videtur ceſſare ratio occultandorum votorum, quia vix poteſt eſſe anſa inimicitiarum, ubi omnes unanimiter in unum conclamant, & hanc formam inſpirationis divinæ, vel quaſi approbant *Statuta Præmonſtr. ſup. n.* 10. & 11. ubi econtra improbant ſub pœna nullitatis viam ſcrutinii, ubi ex antiquo non fuit in continuo, & pacifico uſu, videtur autem mihi certum, Statuta ſolum loqui de ſcrutinio rigoroſo, in quo vota coram ſcrutatoribus dantur viva voce, non autem quando ſcripta, & clauſa conjiciuntur in calicem, ita ut maneant omnino ſecreta, & ipſos ſcrutatores lateant; tunc enim non poterit eſſe occaſio inimicitiarum quod præcipue Trid. & Statuta præcavere voluerunt, & hæc forma eligendi coincidit cum compromiſſo limitato ſeu miſto, quod ab omnibus approbatur.

QUÆR. III. Quid de forma ſcrutinii?

Reſp. Modus eligendi per ſcrutinium ac- 5
curate

curate deſcribitur *capit. quia propter* 42. *h. t.* his formalibus : *Ut præſentibus omnibus, qui volunt, debent, & poſſunt intereſſe, eligantur tres de Capitulo fide digni, qui ſecreto, ſigillatim, ordinate ac diligenter exquirant vota cunctorum, & in ſcriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorſus appellationis obſtaculo interjecto, ut is collatione habita eligatur, in quem major & ſanior pars Capituli conſenſerit.*

6 *Dicitur* 1. Præſentibus omnibus; nam omnes jus eligendi habentes, debent vocari; ſi vel unus negligatur, poteſt agere de contemptu, & irritare electionem, ut oſtenſum eſt *Caſu* 79. *n.* 11. Sed quid, ſi quis ſerius veniat inchoato jam actu electionis? Reſp. Si fuerat contemptus, & veniat poſt publicatum ſcrutinium, poteſt petere reſciſſionem omnium geſtorum, niſi malit pro bono pacis ratihabere *cap. quod ſicut.* 28. *b. t.* Si non fuerat contemptus, & veniat dum fit ſcrutinium, debet quidem admitti ad ſuffragia, & alia uſque ad finem non tamen eſt opus totum actum reiterare, imo ſi veniat publicato ſcrutinio, eſt ſolum admittendus ad ea, quæ reſtant facienda, jam factis in ſuo robore permanentibus, idque ſuæ negligentiæ debet imputare. *Faſel. ex Pelliz. in man. Regul. tom.* 2. *t.* 9. *cap.* 2. *ſect.* 2. *nu.* 73. Quid
7 ſi cepto tractatu electionis aliqui exeant? Reſp. Si exeat major pars, cenſetur hoc ipſo actum electionis velle abrumpere, & in aliud tempus differre; & regulariter tenetur ſe minor pars accommodare, *arg. c.* 1. *de his quæ fiunt a maj. part. cap.* Dico *regulariter*, nam ſi periculum ſit in mora, eo quod inſtet finis trimeſtris, aut timeatur ſciſma, vel abuſus Laicæ poteſtatis, aut etiam ex ſtatuto talis Eccleſiæ, vel conſuetudine ſolus Decanus, vel Senior haberet jus determinandi diem electionis, tunc aliis venire negligentibus, vel temere recedentibus jus eligendi manet penes eos qui remanent, etſi tantum eſſent duo, vel unus, quia etiam in uno ſolo jus Capituli conſervari poteſt, *leg. ſicut ff. de cujuſque univerſitatis. Pirh. n.* 137. Si minor pars exeat, poteſt major pars remanens in electione pergere, *arg. cap. cum nobis* 19. *b. t.* nam paria ſunt non venire, & non expectare finem, *c.* 1. *de judiciis* unde tales diſcendentes fruſtra proteſtantur & appellant, quia recedendo fecerunt ſe a Capitulo & jure votandi alienos, *d. cap. cum nobis, de Lucas diſcurſ.* 27. *de Canonicis numer.* 9. hæc jam dicta tenent, etiamſi poſt unam electionem ob non ſecutum conſenſum electi procedatur ad ſecundam, adeo ut nec tunc de novo vocandi ſint, qui ſponte abjerunt, vel abſunt, dummodo ſecunda electio fiat in continenti; ſciunt enim, vel ſcire debent, quod electores poſſint toties quoties neceſſe eſt actum electionis repetere, cum ergo ſponte abſint, non poterunt agere de contemptu.

Dicitur 2. Eligantur tres (intellige ſcru- 8
tatores) de Capitulo nec pauciores nec plures, nec alii, qui non ſint de gremio, idque ſubſtantiale eſſe cum communi docet *Fagnan. in dict. capit. quapropter numer.* 43. & videtur eſſe clarum ex textu *dicti capit.* ubi ſubjungitur clauſula, *aliter electio facta non valet*, & *Faſel. pag.* 47. adducit Deciſionem Rotæ de Anno 1624. quæ dicit, eſſe indubitatum tantum debere eſſe tres, & non plures ſcrutatores, alias electionem non valere, idque indubie tutius eſt, hoc tamen non obſtante teſtatur *Engel de elect. numer.* 34. conſuetudinem invaluiſſe, ut ex communi conſenſu Capituli, vel ordinatione Superioris alii viri idonei, qui non ſunt de gremio, præſertim in electione regularium plures, vel pauciores in ſcrutatores aſſumantur: & quamvis valde conveniens ſit, & in quibuſdam locis uſu receptum, ut ſcrutatores 9
ante ſcrutinium præſtent juramentum, quod fideliter agere, & vota ſecreto ſervare velint, id tamen jure communi expreſſum non eſt, eligentes vero debent præſtare juramentum de eligendo digniore, quod uſu quidem firmatum eſſe ait *Konig numer.* 64. *hoc titulo* ſed nullo jure decitum. At *Faſel. pag.* 12. & 13. adducit Decretum Clem. VIII. de Anno 1595. & Urb. VIII. de 1624. quod ultimum dicit eſſe irritum, & inane, quidquid ſine prævio ejuſmodi juramento actum fuerit, derogatque contrariis conſtitutionibus etiam Mendicantium, ideoque pagin. 15. exhibet formulam juramenti ab eligentibus præſtandi.

Dicitur 3. *Qui ſecreto, ſigillatim, ordi-* 10
nate ac diligenter exquirant vota cunctorum. Igitur 1. Vota exquirenda ſunt *ſecreto & ſigillatim*, hoc eſt non in communi, ſed ſeorſim ab aliis Capitularibus, ut quiſque libe-

liberius votum ſuum poſſit exprimere, & eligendum viva voce nominare, vel in ſcriptis offerre, & quidem vota eligentium apud Regulares ſi non maneant ſecreta, Trid. *ſeſſ*. 25. *cap*. 6. *de reg*. decernit electionem futuram irritam, non tamen nocebit electioni, ſi unus, vel alter votum ſuum revelet, niſi id fiat cum conſenſu majoris partis Capituli, imo etiamſi poſt electionem omnium conſenſu vota propalentur, quia factum ſubſequens electioni legitime factæ obeſſe non poteſt. *Konig. Schmalzg. a nu*. 88. 2. ***Ordinate***, ita ſcilicet, ut ſcrutatores primo a ſe invicem vota exquirant, & duo excipiant votum tertii. ***Ratio*** eſt, ne ſcrutatores aliorum votorum conſcii ſua ex illis vota inſtruere, & interdum pro arbitratu electionem ratam reddere, vel infirmare poſſint. *Panor. in cap. quia propter* 42. *nu*. 9. *de elect*. 3. ***Diligenter*** quoque vota exquirenda ſunt, non tantum ſciſcitando nomen eligendi, ſed etiam rationes, quare potius hunc quam alium eligi velint, ut exinde collatio zeli ad zelum, & meriti ad meritum fieri poſſit; ſed hic rigor uti, & præcedens non obſervatur in electione regularium, ubi vota viva voce non exquiruntur, ſed ſcripta in urnam, vel calicem coram ſcrutatoribus poſitum conjiciuntur, ut ipſos quoque ſcrutatores lateat, cui ſinguli ſua vota dederint. *Laym. q*. 73. 4. Exquirenda ſunt vota cunctorum, adeo ut ſi in civitate, vel collegio ſint infirmi, qui nolint, vel non poſſint ſua vota per procuratorem exprimere, hos teneantur ſcrutatores accedere, & eorum vota excipere, &c.

11 *Dicitur* 4. *Vota in ſcriptis* (Intellige ab aliquo ſcrutatorum, vel Notario) *redacta mox publicent in communi, omni obſtaculo appellationis remoto*, ut habet textus. Vota in communi dicuntur publicari, quando ab uno ſcrutatore, vel cui hoc ſpecialiter eſt commiſſum, integer eorum numerus publico Capitulo denunciatur, non explicando quot ex ipſis in unam vel aliam perſonam conſenſerint, ſed tantum proferendo numerum perſonarum quæ votarunt v. g. dicendo, vota quæ a Dominis Capitularibus exquiſivimus ſunt univerſim 30. tot ſcilicet, quot ſunt vocantes; in nonnullis tamen locis etiam exprimi ſolet, in quas perſonas, & quot in ſingulas vota directa ſint. Effectus hujus publicationis eſt, quod electores, poſt illam cenſeantur perfuncti officio ſuo, ideoque vota amplius variare non poſſint *per d. c*. 58. *b. t*. aliud obtinet in poſtulatione, in qua etiam poſt publicatum ſcrutinium variationi locus eſt uſque dum Superiori fuerit præſentata, ut dixi *Caſ. præc*.

Dicitur 5. *Collatione habita is eligatur, in* 12
quem major, & ſanior pars conſenſerit; itaque 1. Publicato ſcrutinio ſtatim fit collatio numeri ad numerum, ut inde appareat an & quis a majori parte Capituli electus ſit, ubi de jure non ſufficit habere majora vota comparatione minoris partis, ſed requiruntur majora reſpectus totius Capituli, nimirum ut ex 30. v. g. votis 16. ſtent pro electo, ſi unus haberet 14. alter 10. tertius ſex, irrita foret electio *c*. 48. 50. & 55. *b. t*. & quamvis conſuetudo contra jus prævalere poſſit, ut v. gr. ille cenſeatur electus, qui habet majora vota reſpectu partis minoris, etſi non ſuperet medietatem eligentium, quia tamen conſuetudo eſt quid facti, una cum ſuis qualitatibus probanda erit, an ſcilicet habuerit actuum frequentiam, tempus legitimum, an cauſam rationabilem, an nunquam per contrarios actus interrupta ſit. *Eng. nu*. 38. citans *Jaſon. Myn*. ubi bene notat vota dubia aut incerta v. gr. *Eligo Petrum, vel Paulum, eligo quem major pars elegerit*, haberi pro non datis, & in collatione numeri ad numerum non ſupputari *cap*. 2. *b. t. in* 6. nec pro-
pterea novam electionem inſtituendam eſ- 13
ſe. 2. Fit collatio zeli ad zelum, id eſt, debet examinari, quo zelo ſeu ex quibus motivis Capitulares hunc potius quam alium nominarint, ut conſtet, quis a majore ſimul, & saniore parte (quod utrumque copulative requiritur, *cap*. 57. *b. t*.) ſit electus, ſanior autem pars cenſetur, pro qua ſtant viri prudentia, & pietate magis conſpicui, vel ut ait *Pirb. num*. 183. qui meliori zelo, & intentione ducuntur, attendentes ſola merita perſonæ, & bonum Eccleſiæ, non autem affectum amicitiæ, conſanguinitatis, aut proprium intereſſe. 3. Collatio meriti ad meritum, ſeu examinantur merita electi, num ceteris ſcientia virtutibuſque præpolleat, &c. 4. Hæc collatio zeli ad zelum, meriti ad meritum non ſolet fieri apud pleroſque regulares, ſed ſola collatio numeri ad numerum, cum ob perſpectam probitatem eligentium, eorumque juramentum dubitare non liceat, quin a ma-

jore

Digitized by Google

jore parte electus vere ſit dignus, id plerumque ex privilegio Apoſtolico fieri dicit *Laym. q. 76. Phir. n. 184.* minus expedit collatio zeli ad zelum, meriti ad meritum in electione Abbatiſſarum, ob ſexum ad quærimonias nimis proclivem, *cap. 43. in fine h. t. in 6. Schmalzg. nu. 48. h. t.* 5.

14 Quamvis ſæpe dictum *C. quia propter* requirat ut proelecto ſtet major ſimul, & ſanior pars, itaut ſi unus habeat majora, alter ſaniora, neutrius valeat electio, *c. 57. h. t.* ſi tamen majora in duplum ſuperent ſeu pro uno ſtent duæ tertiæ, hic abſque comparatione zeli ad zelum ſimpliciter erit confirmandus. *C. 9. h. t. in 6. & ibi gloſſ. V. ſi quando.* 6. Si vota ita ſint diſperſa, ut in nullum major pars reſpectu totius Capituli conſenſerit, aut duo in votis fuerint æquales, nova inſtituenda erit electio, & quod ſupra dictum eſt ex *c. 58.* poſt publicationem ſcrutinii, vota non poſſe mutari, intelligendum eſt in caſu quo ſecuta eſt electio cum effectu; inſinuat tamen *Eng. n. 40. Pirh. n. 76.* quod tali caſu electores mutata ſententia poſſint accedere ad numerum ejus, qui ſuffragia pluta, ſed non ſufficientia nactus eſt, quæ electio dicitur per acceſſum; & quidem in electione ſummi Pontificis *per c. 6.* & ibi *Panorm. n. 8. h. t.* ac Monialium, ſeu Abbatiſſæ juxta *cap. 43. §. ſane eodem in 6.* locum habet, & in aliis quoque Theorice defendi poteſt, id tamen in praxi ſuadere non audet *Konig n. 70.* præſertim ſi confirmatio a Sede Apoſtolica petenda ſit cum conſtet in Curia Romana electionem per acceſſum frequenter non admitti, &c. 7.

15 Si vero facta collatione conſtet majorem, & ſaniorem partem in unum eumque dignum conveniſſe, confeſtim proceditur ad electionem communem, quæ nomine totius Capituli per unum e ſcrutatoribus, vel alium a Capitulo ad hoc deputatum facienda eſt: formam hujus communis electionis exhibet *Laym. q. 77.* videlicet *Ego N. meo, & eligentium mihique conſentientium nomine invocata gratia Spiritus ſancti in Epiſcopum, vel Abbatem hujus Eccleſiæ eligo, & electum coram vobis pronuncio NN. in nomine Patris, & Filii &c.* Hæc electio vocatur *communis*, quia fit nomine totius Capituli, electio enim privata nihil aliud eſt, quam ſingulorum Capitularium votatio, ideoque privatæ electiones ſunt tot, quot ſunt vota.

QUÆR. IV. Qualiter electio fiat per compromiſſum?

Reſp. Electio fit per compromiſſum, quando poteſtas eligendi uni, vel pluribus idoneis committitur, qui vice eorum Capitularium Eccleſiæ viduatæ de paſtore provideant *c. quia propter 45. h. t.* quocirca tenenda ſunt 16
ſeqq. 1. Ut compromiſſum ſubſiſtat, omnes omnino Capitulares conſentire debent, itaut unius contradictio compromiſſum impediat, agitur enim hic de jure ſingulorum, ne quis invitus ſua voce privetur, *Paſſer. de elect. c. 21. n. 19. Zoeſ. n. 74. eod.* 2. etſi compromiſſio non recte fiat in Laicos *per c. 56. h. t. & c. 2. de judiciis.* Poteſt tamen fieri in unum vel plures Clericos extraneos, qui non ſunt de collegio, v. g. Epiſcopum, vel Abbatem *c. 8. & 21. V. poſt hæc h. t.* 3. Compromiſſum 17
eſt duplex, aliud abſolutum, aliud limitatum; abſolutum eſt, quo datur compromiſſariis abſoluta poteſtas eligendi quemcumque idoneum ſive ſit, ſive non ſit de gremio vacantis Eccleſiæ, *c. 33. & 52. h. t.* adeo ut hujuſmodi compromiſſarius abſolutus etiam poſtulare poſſit, ſi ita videatur Eccleſiæ expedire, ex recepta apud DD. regula, quod qui poteſt eligere etiam poſſit poſtulare: *c. 30. h. t. Schmal. n. 58.* Compromiſſum limitatum eſt, quod fit ſub hac limitatione, ut compromiſſarius perſcrutatis omnium votis teneatur illum eligere, qui a majore parte Capituli fuerit nominatus; unde patet hunc modum conflari partim ex compromiſſo, partim ex ſcrutinio, *c. cum dilectus 32. h. t. c. cum expediat 29. eod. in 6.* ideoque non valet compromiſſum ſub hac conditione, ut eligatur, in quem major pars Capituli non reſpectu totius, ſed comparatione ad minorem partem conſenſerit. *C. ſi cui 23. h. t. in 6.* & *Ratio* eſt, quod hæc conditio ſit contra ſubſtantialem formam ſcrutinii; quæ mixta eſt compromiſſo limitato, & in eo ſervanda. *Paſſer. c. 22. n. 6.* in hoc ſcrutinio etiam alias conditiones admittit *Laym.* v. gr. ut unus ex Capitularibus eligatur, aut unus eligatur qui non ſit de compromiſſariis, quas conditiones ſi compromiſſarii acceptent, etiam ſervare debent; de cetero non prohibentur ſe ipſos eligere, ne officium illis fiat damnoſum, ſi propterea excluderentur ab electione paſſiva: & quidem ſi e tribus compromiſſariis, verbi gratia primus det votum ſuum ſecundo, vel tertio, hic acceptando tale votum in

in effectu habebit duo adeoque majora: *nec obſtat*, quod eligentes ſe ipſum reputentur ambitioſi, & hoc ipſo in eligibiles *per cap. in ſcripturis 9. cauſ.* 8. *qu.* 1. nam acceptans tali caſu votum pro ſe, principaliter non eligit ſeipſum, ſed acceſſorie tantum coeligit, eo quod electio ortum non habeat ab electo, ſed ab aliis, *c. cum in jure h. t.* hoc autem locum tantum habet, quando compromiſſarii palam, viva voce eligunt, ut unus alterius votum audiat, & cognoſcat; ſi enim ſecreto aut per privatum ſcrutinium, v. g. in ſcripto procedant, tunc ſicut quilibet ex ipſis ante publicatum ſcrutinium neſcit, an electus ſit an non, ſic nec prævie conſentire poteſt. *Panor. ſup. n.* 6. *Vivianus n.* 4. 4. Expirat au-
18 tem compromiſſum præcipue quinque modis: 1. Per ſecutam electionem, quamvis forte non habuerit effectum, eo quod electus eam noluerit acceptare, vel mortuus ſit, aut inſtituta per compromiſſarios poſtulatio ante factam Superiori præſentationem per Capitulum revocetur; tunc enim compromiſſarii cenſentur perfuncti ſuo officio, itaut illud reaſſumere non valeant, niſi Capitulum expreſſe vel tacite, tolerando v. g. eorum actum, conſentiat. 2. Si compromiſſarii tempus ad faciendam electionem ſibi a Capitulo præſcriptum elabi ſinant, vel conditiones ſibi poſitas non ſervent, *c.* 52. *h. t.* 3. Si res adhuc ſit integra, hoc eſt, ſi ad ſubſtantialia electionis, v. g. nominationem perſonæ eligendæ nondum proceſſum fuerit; compromiſſum enim habet ſe in hoc veluti mandatum, quod re integra revocari poteſt. *Leg.* 16. *ff. de procur.* debet tamen ejuſmodi revocatio fieri a majore parte Capituli, quamvis enim unus compromiſſum impedire poſſit ne fiat, non tamen cum præjudicio majoris partis jam factum revocare. *Eng. n.* 43. 4. Si compromiſſarii elegerint indignum ſive ſcienter ſive ignoranter, cenſentur perfuncti ſuo officio, & jus eligendi reddit ad Capitulum niſi ipſi electionem indigni ratam habuerint. *C. ſi compromiſſarius* 37. *h. t. in* 6. 5. Si compromiſſarii tempus trimeſtre ſine electione elabi permiſerint, tunc electio pro ea vice devolvitur ad Superiorem, & Capitulum ſibi imputare debet, quod in negligentes compromiſerit, electionem non urſerit, nec mandatum revocaverit, *d. c.* 37. & ibi DD.

CASUS LXXXIII.

In eumd. Tit. 6. lib. 1.

De Conſenſu, confirmatione, & electione Electi.

Capitulares elegerunt Hadrium, quærunt 1
1. *Qualiter præſenti vel abſenti intimanda ſit electio.* 2. *An electus teneatur electionem acceptare, & quo tempore.* 3. *An Religioſus ad Epiſcopatum electus conſentire poſſit non expectata Superioris licentia, & an ſufficiat licentia generalis.* 4. *Quomodo bimenſes computandi.* 5. *An acceptare poſſit habens occultum impedimentum.* 6. *Qualiter facienda inſtallatio.* 7. *Intra quod tempus & a quo petenda confirmatio.* 8. *An electus ſe ante confirmationem regimini immiſcere poſſit.* 9. *Quid de Monialibus.* 10. *Quid ſi aliqui contradicant, aut major pars aſſerat ſe in electum non conſenſiſſe, ſcrutatores vero teſtentur contrarium.* 11. *Quando ab Epiſcopo petenda conſecratio, & an hoc fieri poſſit ab uno tantum Epiſcopo.* 12. *Qui ſint effectus confirmationis, & conſecrationis.* 13. *Quid de benedictione Abbatum ejuſque effectu.*

Electionem ſequuntur conſenſus electi, confirmatio, conſecratio. De quibus

QUÆR. Quid circa conſenſum electi?

Reſp. Tenenda eſſe ſeqq. 1. Intra 8. dies vel quo citius conſiderata loci diſtantia fieri poteſt, debet per electores electio facta præſentari electo, & ab eodem conſenſus requiri, alias electores quoad ſe a proceſſus proſecutione totaliter excluduntur, & ab omnibus beneficiis ſuis, quæ in ipſa Eccleſia, de cujus electione agitur, obtinent, toto triennio ex tunc inchoando ſuſpenſi ſunt, *c.* 6. & 16. *h. t. in* 6. ſi electus eſt præſens, poteſt hæc electionis intimatio fieri oretenus, ſi vero ſit abſens, debet ei electio notificari in forma autentica, hoc eſt ſubſcripta ab omnibus electoribus *Pelliz. in manuali regul. tr.* 9. *c.* 2. *ſect.* 1. *n.* 44. 2. Ele-
ctus non tenetur electionem acceptare imo 2
etiamſi ſit regularis, ad acceptandum per Superiorem cogi non poteſt, cum jure per profeſſionem acquiſito privari non debeat invitus, ſi tamen neceſſitas Eccleſiæ id exigat, & æque idoneus non adſit, ex charitate acceptare obligabitur, & a die electionis ſibi præſentatæ habet menſem deliberandi, intra quem ſi non conſentiat, hoc ipſo

Digitized by Google

ipſo omni jure per electionem acquiſito pri-
vatus eſt, *c. 6. h. t. in 6.* ſi tamen perſona
electa non ſit in ſtatu conſentiendi ante ha-
bitam Superioris licentiam, veluti Religio-
ſus, tunc menſis deliberationis prius inci-
pit a die obtentæ licentiæ, quæ pro majo-
ri, vel minori diſtantia Superioris celerius
petenda erit, *c. 5. de conſec. præb.* Religio-
ſus electus ad Epiſcopatum, vel Prælaturam
3 alterius Monaſterii ſi conſentiat ante obten-
tam a ſuo Abbate (qui eam irrequiſito Con-
ventu præſtare poteſt) licentiam, electio
ejus hoc ipſo in pœnam viribus evacuatur,
c. 27. h. t. in 6. nec ſufficit licentia Genera-
lis a Superiore conceſſa, vi cujus Religio-
ſus omni electioni, vel promotioni conſen-
tire valeat, cum enim hæc ambitioni viam
paret, reprobatur, & invalida declaratur
per *Clem. ult. h. t.* 3. Computantur autem
4 pro menſe tot dies, quot habet menſis il-
le, in quo fuit electio præſentata, ut ſi
præſentatio fiat in Majo, habet 31. diem
ad deliberandum, ſi in Februario, habebit
tantum 28. & ſi dies aliqui de menſe ſint
elapſi, ſupplentur, ex diebus menſis ſe-
quentis. *Arg. cap. 2. de ſupp. neglect. Prælat.*
quod idem dicendum videtur de tribus men-
ſibus ad eligendum, & ad petendam con-
firmationem conceſſis, ut notat *Gloſſ. in
c. 6. V. Menſem h. t. in 6.* 4. Qui habet oc-
5 cultum impedimentum, v. gr. eſt illegiti-
mus aut irregularis, non poteſt licite con-
ſentire in electionem ante impetratam diſ-
penſationem, niſi evidens utilitas, vel Ec-
cleſiæ neceſſitas non permittat expectare
diſpenſationem, nec recuſans dignitatem
propterea diffamatur, quin potius ſit lau-
dabilis propter humilitatem, colligitur *ex
c. innotuit* 20. *h. t. Ratio eſt*, quod Leges
juſtæ in foro externo etiam ſint juſtæ in
foro interno, & quamvis forte ſint pœna-
les, ſi tamen pœna ipſo jure ſit inflicta,
& aliam exteriorem executionem non re-
quirat, veluti irregularitas, excommunica-
tio, impedimenta matrimonii, inhabilitas
ad beneficia, & ſimilia, quæ in negativo
aut inhabilitate conſiſtunt, etiam in con-
ſcientia locum habent. *Engel n. 54. h. tit.*
5. Poſt acceptatam electionem, electo ſolent
6 tradi claves, & præcipue clavis ad archi-
vium, & ærarium, deinde ſuperpelliceo,
ſtola, & byreto indutus medius inter ele-
ctionis præſides, præcedentibus electoribus
ad Eccleſiam proceſſionaliter, & ſuo ſole-
mni campanarum pulſu deducitur; ubi poſt
cantatum ſolemniter *Te Deum*, & data in
majori altari benedictione in Epiſcopali ca-
thedra intronizatur, vel ad ſtallum Abba-
tiale deducitur, & manuum oſculo eidem
obedientia promittitur, &c. notandum ta-
men, quod per ejuſmodi intronizationem,
inſtallationem aut ſimiles cæremonias an-
te confirmationem exercitas non acquiratur
proprie poſſeſſio beneficii, quia hæc capi
non poteſt ante confirmationem. *Laur.
quæſtio* 802.

QUÆR. II. Quid circa confirmationem?
Reſp. Obſervanda ſeqq. 1. Confirmatio 7
debet peti intra tres menſes a die præſtiti
conſenſus, intra quos ſi ceſſante juſto im-
pedimento non petatur, electus hoc ipſo
cenſetur ſuo juri renunciaſſe, eoque de fa-
cto privatur, *d. c. 6. h. t. in 6.* 2. Confirma-
tio debet peti, & dari gradatim, hoc eſt
a proximo Superiore; ſic confirmatio Ab-
batis niſi exemptus ſit ab Epiſcopo, Epiſ-
copi ab Archi-Epiſcopo, Archi-Epiſcopi a
Patriarcha petenda erit, niſi hujuſmodi con-
firmatio ſpecialiter Sedi Apoſtolicæ reſer-
vata fuerit, quemadmodum per concorda-
ta reſervatur confirmatio, & conſecratio
Epiſcoporum in Germania. In S. Ordine
noſtro Præmonſt. confirmatio competit Pa-
tri Abbati; notandum hic, quod jura tem-
pus non præfigant, intra quod Superior ele-
ctum teneatur confirmare; ſi tamen injuſte
differatur, poteſt a Superiore confirmantis
peti, ut is terminum, intra quem confir-
matio fieri debeat, conſtituat, quo elapſo
ipſemet confirmabit. *Arg. c. 13. §. exceſſus de
o. c. jud. ord.* 3. Ante obtentam confirmatio-
nem electus ſe regimini immiſcere nullate- 8
nus poteſt, quod ſi ſe immiſceat ſive per ſe
ſive per alium, ſive in parte ſive in toto,
etiam tantum adminiſtrando ſub nomine
œconomi, aut juramenta, & homagia re-
cipiendo, excommunicando, abſolvendo, ju-
dicando, &c. hoc ipſo privatur omni jure
per electionem quæſito, & redditur impo-
ſterum ineligibilis, *c. 9. 12. & 17. h. t.* fa-
ciens vero ſola præparatoria ad futurum
regimen, non dicitur ſe immiſcere, pœna-
lia enim ſunt cum effectu accipienda. Ab
hac generali regula excipiuntur extra Ita-
liam per concordiam, hoc eſt, ſaltem per
majora nullo electionem impugnante electi
quorum confirmatio immediate ſpectat ad
Sedem Pontificiam, his ob diſtantiam loci,
& pe-

Digitized by Google

& periculum Eccleſiæ interim vacantis, conceditur ſtatim adminiſtratio in temporalibus, & ſpiritualibus excepta ſola alienatione rerum Eccleſiaſticarum, adeo ut ab iis geſta tamquam valida ſuſtineri debeant, licet forte confirmatio ex poſt non ſequatur, *c. 44. h. t. Pirh. n.* 300. neque videtur his obſtare *extrav.* 1. *h. t.* nam hæc ne ſit juris correctiva, ſtricte, & de ſolis intra Italiam electis, & ad confirmationem, vel conſecrationem S. Sedis ſpectantibus intelligi debet. 4. Speciale eſt in electione
9 Monialium, quod electa a ſola majore parte, minore licet invita, etiam ante confirmationem ſuſcipere poſſit adminiſtrationem bonorum, dummodo de rebus Monaſterii nil penitus alienet, nec aliquam quovis modo in Monialem recipiat, *cap.* 43. §. *ſane*
10 *h. t. in 6.* 5. Superior antequam electum confirmet, debet diligenter inquirere in ætatem, mores, ſcientiam aliaſque qualitates electi, item debet examinare formam, & proceſſum electionis, an ſit legitime celebratus, & ſi aliquis in particulari electioni contradicat, hunc debet nominatim evocare, ſeu citare, ſi nullus talis adſit, edictum generale ad valvas Eccleſiæ affigendum eſt, in quo peremptorie ad diem definitum citantur, ſi qui velint ſe electioni factæ opponere; hæc vocatio, ſeu citatio ſi negligatur, ſubſecuta confirmatio eſt ipſo jure irrita *c. fin. h. t. in 6 Pirh. n.* 321. hæc tamen citatio apud regulares fieri non conſuevit. Quod ſi major pars Capituli dicat ſe in electum non conſenſiſſe, ſed in alium vota direxiſſe, econtra ſcrutatores teſtentur contrarium, magis his quam electoribus credendum eſt, eo quod electores ſint teſtes ſingulares, ignorantes quale votum alter in ſecreto dederit, quorum etiam 100. non faciunt plenam probationem; econtra ſcrutatores ſunt conteſtes in cauſa aliena, & quamvis forte non ſint teſtes omni exceptione majores, eo quod ob ſuſpicionem falſi videatur ſimul agi de eorum honore, & in tantum teſtari in cauſa propria, tamen prævalent teſtibus ſingularibus pariter in cauſa propria teſtantibus. *Engel num.* 53.

QUÆR. III. Quid circa conſecrationem Epiſcopi?

11 Reſp. Poſt confirmationem ſequitur conſecratio, quam ſi Epiſcopus intra tres menſes a die confirmationis numerandos non petat, tenetur ad reſtitutionem fructuum perceptorum; ſi intra tres alios menſes, hoc eſt, intra ſex non petat, Dignitate Epiſcopali ipſo jure eſt privatus. debet autem hæc conſecratio fieri die Dominica tempore Miſſæ a tribus Epiſcopis, ex diſpenſatione tamen Papæ etiam ab unico Epiſcopo aſſiſtentibus duobus Abbatibus. *Pirh. nu.* 344. *Schmalzg. nu.* 8. & colligitur *ex can.* 1. *Apoſt.* ubi Epiſcopus a duobus, vel tribus ordinari jubetur.

QUÆR. IV. Qui ſint effectus confirmationis, & conſecrationis?

Reſp. Sunt ſeqq. 1. Per confirmationem 12
acquiritur plenum jus in dignitatem, itaut confirmatus vi confirmationis poſſit omnia ea, quæ ſunt juriſdictionis Epiſcopalis, ut judicare, punire, abſolvere, diſpenſare, viſitare, gratias, privilegia, & beneficia conferre, juramenta, & homagia recipere, electos confirmare, inveſtire, alteri Epiſcopo licentiam dare ad exercenda in ſua Eccleſia Pontificalia &c. ipſe tamen Pontificalia exercere ordinare, confirmare non poteſt ante conſecrationem; quia hæc non ſunt juriſdictionis, ſed Ordinis Epiſcopalis, qui per ſolam conſecrationem obtinetur; imo Archi-Epiſcopus licet confirmatus ante obtentum pallium non poteſt ea exercere, quæ ei ut Archi Epiſcopo competunt velut indicere Capitulum Provinciale, Provinciam viſitare, *c. 28. §. ſuper eo h. t.* 2. Poſt conſecrationem, vel ſaltem elapſo tempore conſecrationi præfixo, beneficia prius obtenta vacant ipſo jure, itaut collator ea alteri libere conferre poſſit, *c. 7. §. cum ve-* 13
ro & ibi *Gloſſ. & DD. h. t.* 3. Sicut Epiſcopus, ſic & Abbas cum proportione vi confirmationis poteſt omnia quæ ſunt Ordinis, ſcilicet exercere Pontificalia, benedicere veſtes, & paramenta ſacerdotalia, ac cetera omnia in quibus non intervenit S. Unctio, item conferre minores Ordines non tantum ſuis ſubditis, ut concedunt omnes, ſed etiam Novitiis qui in favorabilibus veniunt nomine profeſſorum, imo non ſubditos ex delegatione ſcilicet alterius Abbatis: qui ſicut ipſe ordinarie poteſt, ſic & ſuas vices alteri, eamdem poteſtatem habenti, delegare. *Engel de privil. Monaſt. priv.* 49. vide dicenda *Caſ.* 103. ſi uſus loci non habeat, ut Abbas benedicatur, per ſolam confirmationem non tantum poteſtas juriſdictionis ſed & Ordinis Abbati con-

Digitized by Google

confertur, dummodo ſit Sacerdos. *Arg. cap. alienationes cauſ.* 12. *quæſt.* 2. & ibi *Gloſſ. Pirh. num.* 402. differt autem benedictio Abbatis a conſecratione Epiſcopi, quod benedictio Abbatis non imprimat characterem, ſed ſit tantum deprecatoria manuum impoſitio, *cap.* 1. *diſ.* 69. nec fiat per aſſiſtentiam Epiſcoporum, ſed duorum Abbatum, illa vero Abbatibus præcipue impenditur, ut in honore proxime ad Epiſcopos accedant, & quædam ex eorum officio participent &c.

CASUS LXXXIV.

In Tit. 5. lib. 3. Decret.

De Beneficiis Papæ per Concordata Germaniæ, & aliter reſervatis.

JAſon *Canoniſta interrogatur* 1. *An omnia beneficia poſſit Papa conferre.* 2. *An Ordinarius valide conferat reſervata, vel affecta, quid ſi quis intuitu beneficii affecti aliud dimiſerit.* 3. *Qualiter reſerventur beneficia vacantia apud Sedem Romanam, vel in Curia.* 4. *Qualiter vacantia per obitum Nuntiorum, vel Officialium Curiæ.* 5. *An vacantia per promotionem a Papa obtentam, & quid ſi ex diſpenſatione Papæ priora retineantur, an adhuc manebunt affecta.* 6. *Quid ſi promotio fiat ab Ordinario.* 7. *Quid de beneficiis reſignatis apud Ordinarium in menſe Papali.* 8. *Quid de vacantibus per depoſitionem, translationem, reſignationem Romæ factam.* 9. *Quid de regulis Cancellariæ.* 10. *Quid de beneficiis ob delictum reſervatis.* 11. *Quæ beneficia a reſervatione ſint libera.* 12. *Quid ſint concordata Germaniæ, & an vi illorum vacent beneficia Epiſcoporum titularium, vel promotorum vi precum.* 13. *Quid de alternativis præſertim Sede Papali vacante.* 14. *Quid in dubio, an beneficium vacet in menſe Papæ vel Ordinarii.* 15. *Quid ſi Papa non conferat intra tres menſes.* 16. *An hoc trimeſtre currat ſede Papali vacante, Quid ſi Papa contulit, ſed indigno.* 17. *Quid ſi Papa intra menſem non conferat beneficium vacans in Curia.* 18. *Quid concordata habeant circa Dignitates in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, & regularibus.* 19. *Quid de annatis.* 20. *An Papa concordatis poſſit derogare.* 21. *Quinam concordantis obligentur.* 22. *An conſuetudo concordatis derogare poſſit.* 23. *Quid circa beneficia urbis Colonienſis.* 24. *Quid ſint Preces Cæſareæ.* 25. *Quid ſi Ordinarius precibus deferre nolit.* 26. *Quid ſit effectus Precum.* 27. *In quibus beneficiis locum habeant.* 28. *In quibus non habeant.* 29. *An Cæſar variare poſſit.* 30. *An pro eadem perſona apud plures collatores Preces interponere.* 31. *Quid ſi Preciſta beneficium vacans intra menſem non acceptet, vel Preces non inſinuet.* 32. *An Preces expirent morte Cæſaris.* Pro reſ.

QUÆR. I. Quid Papa poſſit circa beneficia in genere.

1 Reſp. Ad S. Pontificem de jure ſpectat conferre omnia totius orbis beneficia, per *c.* 2. *præb. & dig. in* 6. ex poſt vero cum dilatata per orbem Eccleſia Romano Pontifici de idoneitate ſingulorum impetrantium conſtare non poſſet, in partem ſollicitudinis vocavit Epiſcopos iiſque poteſtatem conferendi beneficia ſuarum Diœceſium communicavit, ea tamen moderatione, ut Papa tanquam Ordinarius Ordinariorum cum iiſdem haberet juriſdictionem concurrentem, imo ſuperiorem, & præcipuam, *d. c.* 2. & *c. dudum* 14. §. *nos igitur h. t. in* 6. itaut locus eſſet præventioni, & ille potior foret jure, cujus collatio prior erat tempore; ſed cum hic modus concurrenter conferendi multas inveheret lites, & confuſiones, eo quod Ordinarii volentes prævenire Papam, ſine delectu perſonarum præcipitarent collationes, Papa tum per Canones clauſos in corpore juris, tum etiam per Bullas extraordinarias, Regulas Cancellariæ Romanæ, concordata Germaniæ, &c. certa benefi- 2
cia ſuæ collationi reſervavit, itaut nullus inferior Prælatus ſine ſpeciali privilegio, vel commiſſione Papali ea conferre valeat, & ſi ejuſmodi beneficium Papæ reſervatum, vel affectum, ideſt tale, in quo Papa de facto manus appoſuit, ſeu circa quod diſponere cœpit, Prælatus inferior conferat, tametſi ex ignorantia juris, vel facti, collatio hujuſmodi eſt irrita; qui tamen intuitu ejuſmodi collationis præhabitum beneficium reſignavit, poterit ad illud redire, etiamſi jam aliis collatum fuerit, modo in dimittendo altero, quod ab Epiſcopo invalide accepit, difficilem ſe non exhibuerit, *c. ſi poſtquam* 13. *cap.* 20. *h. t. in* 6 *Barboſ. Gonz. Pariſius, Engel. h. t.*

QUÆR. II. Quæ ſint beneficia Papæ jure communi reſervata?

Reſp.

3 *Reſp. Seqq.* 1. Reſervantur beneficia va-
cantia apud Sedem Romanam, vel in Cu-
ria, hoc eſt, beneficia eorum, qui ob quod-
cumque negotium Curiam Romanam ſe-
quuntur; in ea vel ab ea recedentes, aut
ad eam accedentes intra duas diætas legales
moriuntur, diæta autem legalis hic ſigni-
ficat iter unius diei, id eſt 20. milliaria
Italica, ſeu 4. vel 5. Germanica; hoc ta-
men ſtatuto non comprehenduntur ii, qui
in loco Curiæ domicilium ſuum ordinarium
habent, & non ſunt Curiales, neque ra-
tione Curiæ ibi degunt; nec comprehen-
duntur ii, qui a Curia recedunt ad ſua
domicilia intra duas diætas diſſita, *cap. li-
cet 2. c. ſtatuimus 3. c. præſenti 34. h. tit.
in 6.* porro Curia Romana ibi cenſetur eſ-
ſe, ubi eſt Papa cum Cancellaria, & Tri-
bunalibus, ſi Papa alio proficiſcatur relictis
Romæ Tribunalibus, quoad effectum reſer-
vationis in utroque loco dicitur eſſe Curia,
& ita declaraſſe Clem. VIII. teſtatur *Reiſ-
fenſt. l. 3. tit. 5. num.* 422. merito tamen
cum *Engel* dicit in hoc attendendum eſſe
4 ſtylum Curiæ. 2. Reſervantur beneficia va-
cantia per obitum Cardinalium, Nuntio-
rum aliorumque Sedis Apoſtolicæ Officia-
lium Curialium aut Familiarium, quantum-
cumque locus, in quo decedunt, a Curia
diſtet, quia ratione officii ſemper cenſen-
tur affixi Romæ. *Leur. tit. 2. quæſt.* 536.
5 3. Qui auctoritate Pontificia ad aliquam
Dignitatem promoventur, omnia eorum
beneficia præhabita tam regularia quam ſæ-
cularia etiam electiva *part. extrav. ad re-
gimen inter communes hoc tit.* reſervantur,
ſi ſint cum nova dignitate incompatibilia,
& nova dignitas quiete poſſideatur, idque
tenet etiamſi Papa diſpenſet, ut priora ſi-
mul retineant neopromoti. *Garc. Barb.
Schmalzg. l. 3. tit. 5. nu.* 256. contra *Engel
num. 16. Leur. Vvieſtner* &c. & ita habere
praxim Curiæ teſtatur *La Croix l. 4. n.* 508.
Ratio eſt 1. Quod *d. extrav.* dicat genera-
liter reſervari *omnia beneficia quæ obtine-
bant tempore promotionis nunc vacantia, &
in ante vacatura.* 2. Illa beneficia manent
affecta per appoſitionem manus Pontifi-
ciæ, & per conſequens reſervata, nec Pa-
pa diſpenſans plene de iis diſpoſuit, ut
vult *Engel*, tum quia diſpoſitio perfecta
fit de ſolis beneficiis vacantibus, diſpenſa-
tio autem fecit ut in effectu non vaca-
rent, tum quia proviſus alioquin deberet
iterum ſolvere ſtatuta, iterum emancipari
& eſſe junior, quod eſt contra praxim.
Dices cum *Engel 1. d. extrav.* reſervat tan-
tum beneficia vacantia per promotionem;
ſed beneficia, quæ promotus retinet uſque
ad mortem, non vacant per promotionem;
ergo. 2. Ejuſmodi Papæ diſpenſatio non
eſt nuda manus appoſitio, ſed potius actua-
lis collatio, reſervationis conſummativa;
quid enim refert, an Papa beneficium ſibi
per promotionem delatum alteri, vel ei-
dem concedat? 3. Talia beneficia poſſunt
reſignari, ergo ſignum eſt non amplius eſ-
ſe reſervata. 4. Reſervatio eſt odioſa, er-
go non eſt extendenda ultra verba clara.
Reſp. ad 1. & 2. non tantum beneficia va-
cantia, ſed & affecta reſervantur, uſque
dum Papa de iis perfecte, & cum effectu
diſpoſuerit, de his autem non diſpoſuit per-
fecte ut patet. *Ad* 3. dico beneficia hæc
poſſe reſignari, ſed ad manus Papæ, quod
non obſtat reſervationi. *Ad* 4. verba extrav.
ſunt ſatis clara. *Dixi, auctoritate Pontificia*; 6
nam ſi proviſio de ſecunda dignitate, vel
beneficio fiat ab Ordinario, tunc quidem
prima ipſo jure amittuntur poſt adeptam
poſſeſſionem ſecundi, an autem priora Pa-
pæ ſint reſervata eſt incertum; *Chockier.
Nicolartz. diſ. 1.* §. 22. dicunt eſſe reſerva-
ta, ſive vacent in menſe Papali ſive Epi-
ſcopali, econtra *Eng. num.* 16. dicit theo-
rice, hoc eſt, ſi ſtylus Curiæ, ſeu praxis
Romana non ſit contraria, eſſe certum in
menſe Epiſcopali vacantia per factam ab
Epiſcopo collationem, vel promiſſionem non
eſſe reſervata, quia *d. extrav.* clare habet
hanc clauſulam: *per nos ſeu auctoritate no-
ſtra promoti*, ergo beneficia vacantia per
promotionem factam ab Epiſcopo non ſunt
reſervata, in materia enim reſervationis utpo-
te odioſa non eſt facienda extenſio. Pariter 7
ſub reſervatione comprehenduntur vacantia
per reſignationem apud Ordinarium, ſed Epi-
ſcopus poteſt in omni menſe admittere reſi-
gnationes ſimplices, & conferre beneficia
etiam in menſibus Papæ reſignata. *Gonzal.
Chok. Nicolart. d. 9. §. 9.* Regula enim octa-
va Cancellariæ in ſuis reſervationibus habet
hanc clauſulam: *alias quam per reſignatio-
nem quocumque modo vacantia.* 4. Dicta 8
extrav. *ad regimen* reſervantur omnia be-
neficia vacantia per depoſitionem, priva-
tionem, translationem, muneris, vel con-
ſecrationis ſuſceptionem, electionis, vel po-
ſtula-

ſtulationis caſſationem, item per reſignationem, vel renuntiationem admiſſam, intellige ſi illa omnia fiant Romæ vel alibi auctoritate Pontificia; nam ſi reſignatio fiat coram Ordinario, etiamſi reſignans, vel electus exiſtat Romæ, propterea non inducetur reſervatio; reſignatio autem in favorem certæ perſonæ non poteſt fieri niſi coram Papa, ut dicam *Caſ.* 86. ſæpe dicta extrav. etiam tenet in his partibus utpote inſerta
9 Concordatis Germaniæ. 5. Regulæ Cancellariæ, quarum tenorem exhibet *Reiffenſt. poſt num.* 487. varias continent reſervationes, ſed de his in quantum Germaniam concernunt dicetur infra, quando de Concord. Germ. Regulæ autem Cancellariæ ſunt certæ conſtitutiones, quas ſinguli Pontifices in ingreſſu ſui regiminis circa cauſas judiciales, & beneficiales facere, vel a Prædeceſſoribus factas renovare, augere, vel minuere ſolent, nec hæ regulæ corpori juris inſertæ ſunt, ſed ſub ſingulis Pontificibus noviter imprimuntur, quia expirant cum morte Pontificis, & ſede vacante ceſſat reſervatio in ſolis his regulis fundata, v.g. reſervatio alternativa menſium, ut infra videbimus, & his regulis ſpeciale eſt præ aliis legibus, quod ſtatim ligent ut primum a novis Pontificibus aſſumuntur, vel confirmantur etiam non publicatæ, ſcilicet quoad effectum nullitatis actus in contrarium geſti, non vero quoad culpam, vel pœnam niſi poſt publicationem. *Eng. hic num.* 19.

10 6. Etiam in pœnam delicti reſervantur beneficia 1. Ob hæreſim. 2. Ob ſimoniam. 3. Si in collatione beneficiorum non obſervetur forma Trid. ut ſi Epiſcopus beneficium curatum conferat non habenti 25. annos, vel beneficium ſimplex impuberi. 4. Si neglecta eſt publicato reſignationis. 5. Si quis moleſtet litigantes in Curia Romana, aut eorum Judices, Advocatos, &c. 6. Si ex poteſtate conceſſa a Papa beneficium conferatur inhabili, &c. ſed hæc, & ſimilia locum non habent in Germania, eo quod non contineantur in concordatis. *Chock. tit.* 8. *n.* 24. *Eng. t.* 5. *num.* 18.

11 QUÆR. III. Quænam beneficia a reſervatione ſint libera?

Reſp. I. Etſi Papa abſolute poſſit, tamen de facto non reſervat beneficia juris patronatus Laici, quod habetur ex fundatione, dotatione aut conſtructione Eccleſiæ, ne homines a piis fundationibus faciendis abſterreantur; neque illa beneficia cadunt ſub alternativa. Idem dicendum, ſi jus patronatus ſit miſtum, ideſt, Clerico ſimul, & Laico competens; quia æquum non eſt, ut Laicus ex Societate Clerici privilegium ſuum amittat. *Garc. van Eſpen. Pirh. numer.* 314. beneficia tamen, quæ Clerici fundarunt, non ex bonis patrimonialibus, ſed Eccleſiaſticis ſub reſervatione cadere poſſunt, ſicut & ea, quorum jus patronus Laicus vel Clericus habet ex privilegio, vel præſcriptione. *Eng. num.* 8. *Leur. qu.* 533. *Reiffenſt. num.* 396. 2. Non reſervantur beneficia manualia, tum quia in odioſis non veniunt nomine beneficii, tum quia beneficiati ad nutum revocari poſſunt, & hoc ipſo, quod Superior illos amoveret, eluderetur reſervatio; tum denique, quia nunquam proprie vacant, eo quod Rector principalis ſit Prælatus vel Collegium, cui beneficium eſt incorporatum. *Reiffenſt. numer.* 304. 3. Non reſervantur beneficia, in quæ quis tantum habet jus ad rem, non autem jus in re, v. gr. ex collatione nondum acceptata, quia ante acceptationem nondum cenſetur beneficium fuiſſe ipſius. *C. ſi tibi abſenti* 17. *h. t. in* 6. 4. Nec reſervantur beneficia reſignata ex cauſa permutationis, quia non cenſentur proprie vacare. *Laym. Schmalzg. numer.* 222. 5. In Germania nulla beneficia reſervantur, niſi contenta in Concordatis, de quibus,

QUÆR. IV. Quid circa concordata Germaniæ?

Reſp. Famoſa Germaniæ concordata aliud non ſunt, quam certæ Conſtitutiones & pactiones ad terminandas innumeras lites circa beneficia, Anno 1447. conventæ inter Nicol. V. Sum. Pontificem & Fredericum III. Imper. totumque Imperium, tenorem Bullæ exhibet *La Croix l.* 4. *n.* 503. *Reiff. num.* 535. ejus ſubſtantia conſiſtit in ſequentibus: 1. Repetit omnes reſervationes, quæ habentur *in Extrav. ad regimen*, de quibus ſup. ſcilicet circa beneficia apud Sedem per mortem in Curia aut in vicinia intra duas diætas, aut per diſpoſitionem, privationem, reſignationem, vel promiſſionem auctoritate Apoſtolica factam vacantia; excipiuntur beneficia promotorum ad Epiſcopatus titulares, velut ſuffraganei. *Nicolarts tit.* 1. *dub.* 1. §. 24. *Leur. q.* 542. *nu.* 11.

num. 11. Item non reſervantur beneficia, quæ vacant per promotionem factam vi Precum Imperatoriarum, quia talis promotio non cenſetur immediate facta vi litterarum Apoſtolicarum, *c. de multa* 28. *de*
13 *præb. Schmalzg. nu.* 255. 2. reſervantur in Germania tantum ſex menſes alternative, itaut collatio beneficiorum vacantium in primo menſe, ſcilicet Januario, ſpectet ad Papam, in Februario ad Ordinarium, in Martio iterum ad Papam & ſic deinceps: & quidem Sede Papali vacante omnia beneficia etiam in menſe Pontificio vacantia conferri poſſe per Ordinarium non obſtantibus Concordatis docent *Barb. alleg.* 57. *num.* 62. *Leur. quæſt.* 600. *Engel a numer.* 84. idque de beneficiis curatis expreſſum habetur *cap.* 35. *de præb. in* 6. de ſimplicibus probatur: quamvis Concordata ſint perpetua, & non expirent per mortem Pontificis ſicut regulæ Cancellariæ, tamen Pontifex vi illorum non intendit aliter ſibi reſervare menſes, quam prius per regulas Cancellariæ reſervare conſueverat, ſcilicet vivente tantum Pontifice; ergo vacante Sede Pontificia nulli menſes vi concordatorum reſervantur; attendendus eſt ſtylus Curiæ. In dubio, an beneficium
14 vacaverit in menſe Papæ vel in menſe Ordinarii, eo quod verb. gr. beneficiatus ultima nocte reperiatur in lecto mortuus, nec ſciatur, an ante, vel poſt duodecimam ultimæ noctis diſceſſerit, præſumendum eſſe pro Ordinario docent *Van Eſpen. Nicolarz. dub.* 12. §. 7. *Pirh. numer.* 354. *Leur. quæſt.* 562. etiamſi Papa prævenerit & proviſus a Papa ſit in poſſeſſione beneficii, nihilominus præferendum eſſe proviſum ab Ordinario, quia Ordinarius habet intentionem fundatam in jure communi ad conferenda omnia ſuæ Diœceſis beneficia non reſervata, quo jure privari non debet, quamdiu non conſtat de reſervatione, cujus probatio incumbit proviſo Papali, & Papa intendit providere vi reſervationis, quæ utpote odioſa in dubio non
15 præſumitur. Addit quoque Pontifex §. 5. quod menſes Ordinariorum *per quamcumque reſervationem, gratiam expectativam, aut quamvis aliam diſpoſitionem* nolit impedire; imo ſi intra tres menſes a die vacationis notæ in loco beneficii non apparuerit, quod de beneficiis in menſe Papali vacantibus alicui Apoſtolica auctoritate proviſum fuerit, jus conferendi redibit ad
Ordinarium, hoc trimeſtre currit etiam Se- 16
de vacante, & ita habere praxim teſtatur *Vieſtner hic numer.* 118. Si Papa intra trimeſtre beneficium quidem contulit, ſed indigno, ex praxi Germaniæ redit ad Or-
dinarium. *Schmalzgr. numer.* 322. ſi vero 17
beneficium ſit reſervatum propter privationem, ceſſionem, vel obitum in Curia aut vicinia, tunc ſi Pontifex intra unum menſem a die vacationis de eo non diſpoſuerit, ordinarii collatores de eo diſponere poterunt *per cap. ſtatutum*, 3. *hoc tit. Chockier. van. Eſpen. Nicolartz dub.* 11. §. 4. & hic menſis computatur non a die notitiæ, ſed vacationis, ut habet clarus textus. *Nec obſtat*, quod Concordata hujus Canonis nullam mentionem faciant, nam etiam non corrigunt, & cum correctio juris ſit odioſa, ſine clara ratione afferri non debet maxime in odium nationis Germanicæ, cui per Concordata Pontifex favere voluit.

3. Pontifex in Concordatis ſibi reſervat 18
majores Dignitates poſt Pontificiales in Cathedralibus, & principales in Collegiatis Eccleſiis, quales ſunt Præpoſituræ, vel ſi tales non habentur, Decanatus. *Nicolartz.* §. 10. niſi ex ſpeciali privilegio ſint exemptæ, uti exemptæ ſunt Præpoſitura Monaſterienſis Vveſtphaliæ, Præpoſitura Cathedralis Auguſtana, Elvacenſis, item omnes Præpoſituræ urbis, & Diœceſis Leodienſis, quia ex Indulto Eug. IV. ſunt electivæ, modo intra 30. dies a die vacationis fiat electio, & intra 6. menſes a Sede petatur confirmatio. *Branden. Nicolarts l. c. La Croix num.* 507. Econtra conceditur omnibus Germaniæ Eccleſiis Metropolitanis, & Monaſteriis etiam Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectis libera Prælati electio, Epiſcoporum tamen, & Prælatorum immediate ſubjectorum confirmatio reſervatur, & ſi electio ob neglectam præſentationem intra tempus præſcriptum, vel alium defectum Canonicum non fuerit confirmata, jus providendi Eccleſiæ ad Papam devolvitur.

4. Habent Concordata, ut de Eccleſiis 19
Cathedralibus, & Monaſteriis virorum Sedi immediate ſubjectis, ſi vacaverit, ſolvantur annatæ, hoc eſt, unius anni fructus; de aliis autem beneficiis ad proviſionem Papalem ſpectantibus a tempore poſſeſſionis intra annum mediam fructuum

Digitized by Google

partem, ſi tamen reditus annui juxta taxam Cameræ valorem 24. florenorum in auro excedant, alias nihil ſolvunt, & ex hoc capite Canonicatus Germaniæ, & Hiſpaniæ annatas non ſolvunt, quia ex ſtylo Curiæ non æſtimantur ſupra valorem 24. ducatorum, etſi forte reditus annui unius Canonicatus excurrant ad mille ducatos. *Pirb. num.* 364.

20 5 Dicit Pontifex hæc Concordata fore perpetua, & ſe iis ſine conſenſu nationis Germanicæ, & extra generale Concilium nunquam velle derogare, imo nec derogare poteſt, niſi id forte exigat gravis Eccleſiæ neceſſitas, vel communis utilitas. *Lotter. Branden. Eng. nu.* 54. *Ratio eſt*, quod hæc Concordata non ſint mera gratia, ſed vera pactio, & promiſſio utrinque acceptata, habens expreſſam clauſulam de non revocando, cum onere ex parte Germanorum taxas Cameræ Apoſtolicæ ſi voluerit
21 fideliter exolvendi. 6. Concordatis obligantur omnes Germani, non vero Itali, aut alii, qui ſunt tantum de feudo Imperii, neque Eccleſia Metenſis, Virdunenſis, neque Belgæ, quia non ſunt de Imperio, neque Concordata unquam acceptarunt excepta Eccleſia Nivellenſi, Cameracenſi, Levvenſi, & Thenenſi, quæ etiam nunc poſtquam ab Imperio ſunt avulſæ, priſtina privilegia retinent. *Vvex. Nicolaris tit.* 3.
22 *d.* 1. §. 3. *Lauren. q.* 591. 7. Concordatis per conſuetudinem contrariam, vel præſcriptionem derogari non poſſe, docent *DD. cit. Gonzal. Pirb. num.* 363. quia id exigit publica tranquillitas, & conſuetudo non poteſt derogare aliis reſervationibus Apoſtolicis, ac conſtanter ita judicatur in Curia: nihilominus per præſcriptionem immemorialem Concordatis derogari poſſe non minus probabiliter docent *Zypæs*, *Vvieſtner hic num.* 71. *La Croix num.* 20. quia ejuſmodi conſuetudo nullo jure expreſſe reprobatur; deinde ex privilegio Apoſtolico conceſſo Univerſitati Lovanienſi Siſtus IV. de facto derogavit Concordatis, ergo idem poteſt conſuetudo immemorialis, quæ habet vim privilegii.

23 QUÆR. V. Quid circa beneficia Urbis Colonienſis?

Reſp. Pro Urbe Colonienſi habentur ſpecialia concordata, vi quorum 1. In Eccleſia Metropolitana, & in aliis undecim Collegiatis eſt una certa Præbenda, quæ dicitur *Primæ Gratiæ*, quæ quocumque menſe vacet ſemper confertur ab Univerſitate, hoc eſt, a Rectore Magnifico, & quatuor Proviſoribus. 2. Eſt adhuc una certa Præbenda in ſingulis Collegiis, quæ ſemper confertur a Capitulo in quocumque menſe vacet, & hæc vocatur *Secundæ Gratiæ*. 3. Papa nullos ſibi Coloniæ reſervavit menſes, ſed ſuos tranſtulit partim in Archi-Epiſcopum, partim in Univerſitatem, ita ut Epiſcopus habeat *Januarium*, *Majum*, & *Septembrim*, Univerſitas vero *Martium*, *Julium* & *Novembrim*, in quibus Canonicatus, & Vicarias per mortem vacantes conferunt Rector Magnificus, quatuor Proviſores, & quatuor Decani, & hæ Præbendæ dicuntur *Tertiæ gratiæ*; alii ſex menſes, ſcilicet *Februarius*, *Aprilis*, *Junius*, *Auguſtus*, *October*, *December*, alioquin ad Epiſcopum ſpectantes Coloniæ competunt Capitulis. Quoad Præbendas primæ, & tertiæ gratiæ ſpecialiter eſt notandum, quod conferri non poſſint niſi Magiſtris artium, & Indultum conferendi Præbendas tertiæ gratiæ debet confirmari a ſingulis Pontificibus, & quandoque confirmatur tantum ad aliquot annos, poteſtas autem conferendi Præbendam primæ, & ſecundæ gratiæ eſt perpetua.

QUÆR. VI. Quid circa primarias Pre- 24
ces, ut vocant? Reſp. Romano Imperatori recenter electo a Papa antiquitus conceſſum fuit privilegium nominandi in qualibet Eccleſia Romani Imperii ſemel perſonam idoneam ad beneficium vacans, vel proxime vacaturum, quæ nominatio a Cæſare facta primæ, ſeu Primariæ Preces vocantur, eo quod ordinarius collator perſonæ a Cæſare nominatæ præ omnibus aliis beneficium conferre, & ad poſſeſſionem intromittere teneatur; hinc patet penes Cæſarem non eſſe
jus conferendi, ſed tantum nominandi; nam 25
jus conferendi retinet Ordinarius, cum obligatione tamen præferendi nominatum a Cæſare, qui ſi id renuat habet Cæſar privilegium eligendi perſonas in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutas Precum ſuarum executores, qui auctoritate Apoſtolica Epiſcopos, & quoſvis electores etiam per cenſuras Eccleſiaſticas cogere poſſint ad recipiendas Preces, vel ſi eas omnino admittere nolint aut beneficia ſint Papæ reſervata, tunc ipſimet executores Cæſarei auctoritate Apoſtolica ea Preciſtæ conferre poterunt. *Vvex.*

Chock. fol. 28. *Eng. num.* 71. extenduntur autem preces ad totum Imperium Romanum prout nunc eſt, non autem prout fuit; niſi cum reſervatione hujus juris dominia tranſlata ſint: neque Preces extenduntur
26 ad Imperii feuda. *Chock. Vvieſt.n.*157. 2. Habent Preces hunc effectum, ut beneficium pro quo interponuntur, reddant affectum, itaut collator ordinarius illud alteri quam Preciſtæ etiam ex ignorantia contulerit, collatio ſit invalida. *Chock. lect.* 4. *de pri-*
27 *mis precibus Schmalzg. num.* 330. 3. Preces, ut patet ex earum formula, quam exhibet *Pirb. n.* 367. non obſtantibus Concordatis Germaniæ locum habent in omnibus beneficiis vacantibus ſive in menſe Ordinarii ſive Papali, ſive ſint beneficia curata, ſive non curata, item reſignata ſimpliciter in manus Ordinarii *Chock. Vvagner. f.* 488. *Leur. q.* 607. imo in Indulto exprimuntur etiam beneficia regularia, tamen quoad hæc
28 Cæſar non utitur ſuo privilegio. 4. Precibus excipiuntur beneficia reſervata *per Extrav. ad regimen*, hoc eſt, vacantia apud Sedem & in Curia per mortem, privationem, reſignationem, &c. auctoritate Pontificia factam, &c. Item omnes Dignitates Epiſcopales, & in Eccleſiis Cathedralibus prima Dignitas poſt Epiſcopatum; item Dignitates primæ in Eccleſiis Collegiatis, & Prælaturæ regularium; beneficia litigioſa, quia generatim gratiæ expectativæ non cadunt ſuper beneficia litigioſa, ut a Rota deciſum teſtatur *Vvagn.* §. 2. *Chock. f.* 77. beneficia reſignata ex cauſa permutationis coram Ordinario, vel in favorem tertii, quia hæc non cenſentur vacare niſi ad effectum ut conferantur iis, qui permutationem fecerunt, vel in quorum favorem dimiſſa ſunt. *Chock. f.* 74. *Vvieſt. n.* 163. Item excipiuntur beneficia ad Sedem Apoſtolicam devoluta, ut expreſſe habet Indultum, erecta poſt conceſſas Preces, manualia menſæ Epiſcopi vel Abbatis incorporata, Commendata, Vicariæ temporales &c. *DD. CC.* denique omnia beneficia ſpectantia ad jus patronatus laicale vel mixtum, cui Pontifex nunquam intendit derogare. *Chock. Engel. n.*71. & ut Preces locum habeant, debet collator ad minus quatuor beneficia conferre poſſe, debetque quilibet collator tantum ſemel a Cæſare gra-
29 vari: *Vvex. Vvagner. l. c. Pirb. n.* 376. 5. Si res adhuc ſit integra, ideſt, ſi Preciſta nondum imploravit officium collatoris, Cæſar adhuc variare, & alium nominare poteſt; idem a potiori tenet, ſi nominatus objerit, uxorem duxerit, vel aliter Precibus renuntiaverit, quia Preces nondum fuerunt ſortitæ effectum. *DD. CC.* 6. Poteſt Cæſar 30
pro una eademque perſona apud plures Collatores Preces interponere, non ut a ſingulis Collatoribus Preciſta beneficium obtineat, ſed ut eo certius accipiat, idque tenet, etiamſi Preciſta modo in eadem Eccleſia unum beneficium habeat, dummodo ſecundum cum primo non ſit incompoſſibile, ut Canonicatus, & Dignitas, aut Canonicatus, & beneficium curatum; ſi compatibilia ſint, utrumque abſque diſpenſatione retinere poteſt; quia Preces etiam ad pluralitatem ſe extendunt. *Leur. qu.* 620. dixi, *in eadem Eccleſia*; nam ſi Preciſta in diverſis Eccleſiis etiam duo vel tria qualiacumque beneficia habeat, nihilominus ei beneficium, ad quod a Cæſare nominatus eſt, conferri debebit, nec tenetur priorum beneficiorum mentionem facere. *Chock. f.* 74. *Pir. n.* 382.
7. Preciſta debet intra menſem, poſtquam 31
ipſi vacatio beneficii innotuit, Preces collatori inſinuare, & beneficium per ſe, vel alium acceptare, alias amittit ſuum jus; ſi tamen res poſt menſem adhuc ſit integra, acceptationi per negligentiam omiſſæ adhuc locus erit propter clauſulam Indulto additam, §. *fin. Vvagn. Schmalzg. a n.* 354. *Reiff. nu.* 551. 8. Preces a Preciſta acceptatæ non 32
expirant morte Cæſaris, etſi nondum ſecuta ſit collatio, ſicut morte patroni non expirat præſentatio, aut aliæ gratiæ jam conceſſæ. *C. ſi ſuper* 9. *de off. del in* 6. *Vvex. La Croix num.* 573.

CASUS LXXXV.

De Surrogandis Collitigantibus, de annali, & triennali poſſeſſione, & aliis ad beneficium litigioſum pertinentibus.

Kramerius *optat ſurrogari in beneficium Cruſii, dubitat an poſſit;* 1. *Quia Cruſius ultra menſem eſt mortuus & beneficium collatum alteri, & Kramerius non eſt præſentatus a vero patrono.* 2. *Movit Cruſio litem ſpe ſurrogationis, & beneficium eſt de patronatu Laico, & lis fuit ſuper ſola poſſeſſione.* 3. *Beneficium eſt affectum, & ſurrogatio petitur ab Ordinario.* 4. *Cruſius fuit in annali poſſeſſione, ſed inhabilis ſine titulo,*

& bo-

& bona fide. 5. *Quid ſi triennio poſſederit, ſed beneficium ſit reſervatum, regulare &c.* 6. *Quid ſi fuerit non tonſuratus, bigamus, hæreticus, excommunicatus, irregularis, carens requiſita ætate, ordine, gradu, aut retineat beneficia incompatibilia, vel neglexerit publicare reſignationem*. 7. *Quid ſi fuerit in mala fide vel ignorantia juris clari*. 8. *Quid ſi poſſeſſio non fuerit pacifica*. 9. *Quid ſi ſit ſimoniace ingreſſus vel intruſus*. 10. *An triennalis poſſeſſio non tantum poſſeſſorium ſed & petitorium excludat, & in conſcientia abſque diſpenſatione ſecurum reddat*. 11. *Quomodo ſolvantur oppoſita*. 12. *Quid circa revalidationem tituli*.

Ad amputandas lites circa beneficia, Papa in Regulis Cancellariæ varias, & ſalubres fecit ordinationes, circa quas,

1 QUÆR. I. Quid de Regula 29. de *Surrogandis. Collitigantibus*?

Reſp. Hæc ſtatuit, ut ſi duo ſuper beneficio litigent, & alter a lite per mortem, Matrimonium, vel profeſſionem religioſam receſſerit, tunc alter habeat menſem unum a die notitiæ, intra quem poſſit petere ſurrogationem, ſeu ſubſtitutionem in jure vel ad jus, quod alter habebat, & intra hunc menſem non valet gratia, vel conceſſio beneficii litigioſi alteri facta, quam collitiganti, modo petens ſurrogationem non fuerit in dicto beneficio intruſus, ſeu occuparit beneficium propria auctoritate ſine titulo ejus, qui poteſt providere, neque fraudulenter egerit impetrando beneficium ſenis, vel periculoſe ægrotantis, eique litem movendo ſpe conſequendæ ſurrogationis, neque adverſarius illud per triennium poſ-
2 ſederit. De cetero ſurrogationem locum habere etiam in beneficiis, quæ ſunt juris patronatus Laici, docet *De Luca Leur. part.* 2. *quæſt.* 667. *num.* 1. debet tamen lis fuiſſe non ſuper ſola poſſeſſione, ſed principaliter ſuper proprietate beneficii. *Chock. Lotter. Roſa cap.* 17. *a num.* 71. & quamvis
3 durante lite beneficium litigioſum utpote affectum a nullo niſi Papa concedi poſſit, *per capit.* 1. *&* 2. *ut lite pendente in* 6. *clem.* 1. *eod.* attamen uno litigante mortuo alter ſuperſtes, & non alius ſurrogari poterit ab ordinario Collatore, vel præſentari, eo quod ceſſet ratio prohibitionis, quia ita ſurrogando non datur novus adverſarius nec occaſio nova litis. *Pariſius, Gar. p.* 5. *c.* 9. *a nu.* 220.

QUÆR. II. Quid de Regula 35. *de annali poſſeſſore*? Reſp. Hæc ordinat, ut quicumque beneficium ab alio per annum pacifice poſſeſſum, certo modo vacare prætenderit, & impetrarit, debeat ſpecifice, & clare probare poſſeſſori nullum jus in beneficium competere, eumque intra ſex menſes ad judicium evocare, cauſamque ex tunc intra annum uſque ad ſententiam definitivam proſequi, alioquin impetratio prædicta, & quæcumque inde ſecuta nullius erunt firmitatis, & impetrans de damnis, & intereſſe poſſeſſori tenebitur; hæc regula tuetur quemcumque pacificum unius anni poſſeſſorem etiam alias inhabilem, de jure privatum, intruſum, carentem bona fide, & omni titulo, item poſſeſſorem nondum percipientem fructus. *Leur. qu.* 832. *&* 842. præcipue tamen regula locum habet in Curia Romana, & apud Legatos Pontificios non item in aliis Curiis. *Chock. ad hanc reg. n.* 55. 4

QUÆR. III. Quid de Regula 36. *de triennali poſſeſſione*? Reſp. Hæc Regula eſt plurimum notabilis, in qua ſtatuitur, ut omnis qui quæcumque beneficia ex quovis titulo, ſive Collationis, electionis, præſentationis, &c. per triennium pacifice poſſedit, modo in illa non ſit intruſus, aut ſimoniace ingreſſus, *ſuper beneficiis taliter poſſeſſis moleſtari nequeat, nec non impetrationes de beneficiis ſic poſſeſſis factas irritas eſſe decernitur, lites ſuper illis motas penitus extinguendo*. Explicatur Regula: *Dicitur* 1. Beneficia quæcumque etiam reſervata Pontifici, niſi reſervata ſint propter obitum in Curia, vel reſervatio tollat omnem colorem tituli aut capacitatem poſſidendi, *Gomez, de Luca de benef. d.* 91. *n.* 8. hæc Regula etiam tenet, ſi ſæcularis poſſideat beneficium regulare, vel econtra, itaut poſt triennium pacificæ poſſeſſionis moleſtari non poſſit; nam licet requirantur quadraginta anni, ut beneficium regulare fiat ſæculare, vel econtra, ad hoc tamen ut beneficium poſſeſſori cenſeatur acquiſitum, ſufficiunt tres anni, qui etiam ſufficiunt ad præſcribendos fructus. *Dicitur* 2. *omnis qui poſſedit*, quia qui non poſſunt beneficia Eccleſiaſtica poſſidere, velut Laici, non tonſurati, conjugati, bigami, & hæretici *c. ſi adverſus de hæret.* etiam triennali præſcriptione gaudere non poſſunt: ſine poſſeſſione enim non currit præſcriptio; econtra alii omnes, qui ob pœnam, cenſuram, 5 6

irre-

irregularitatem, vel aliter excepto intruſo,
& Simoniaco, beneficiis ipſo jure ſunt pri-
vati, eo quod, v. g. ætatem, gradum, vel
ordinem ad beneficium requiſitum non ha-
buerint, beneficia etiam incompoſſibilia re-
tinuerint, reſignationem debite publicari
intermiſerint, &c. juvantur hac regula,
itaut poſt triennium moleſtari non poſſint;
Ratio eſt, quia hæ pœnæ quamvis di-
cantur ipſo jure infligi, & privari benefi-
ciis, tamen cum ad ſui executionem requi-
rant factum hominis ſcilicet cognitionem
cauſæ ex parte judicis, & dimiſſionem be-
neficii ex parte poſſeſſoris, non obligant
in conſcientia ante ſententiam declarato-
riam, ut cum communi docet *Covar. Laym.*
lib. 1. *tr.* 4. *cap.* 15. *num.* 6. ergo ſi adſit
capacitas poſſidendi, & titulus ſaltem co-
loratus, poterit beneficium bona conſcien-
tia retineri, adeoque, & per triennium vi
hujus regulæ præſcribi; titulus autem co-
loratus eſt collatio, vel inſtitutio ab Ordi-
nario facta, ſed ob defectum aliquem nul-
7 la. *Si dicas*, qui ipſo jure eſt beneficio
privatus, eſt in mala fide, vel ſaltem in
errore juris clari, & notorii, ſed mala fi-
des aut ignorantia juris clari non prodeſt
ad præſcriptionem. Reſp. Eſt in mala fi-
de, hoc eſt, habet, vel ſaltem habere po-
teſt notitiam pœnæ a jure ſibi decretæ,
8 *Tr.* eſt in mala fide, ideſt continuat poſ-
ſeſſionem mala conſcientia, quod proprie
ſignificat eſſe in mala fide. *N. Dicitur* 3.
omnis qui poſſidet pacifice, ille autem pa-
cifice poſſidet, cui lis ſuper beneficio mo-
ta non fuit, ita quidem ut ſi Cajus poſſeſ-
ſori intra trienuium litem moverit, non
vero Titius, præſcriptum ſit contra Ti-
tium, non vero contra Cajum, quia reſpe-
ctu Titii pacifice poſſedit, non vero reſpe-
9 ctu Caji. *Dicitur* 4. dummodo *intruſus*
non ſit, vel *ſimoniace ingreſſus*, & quam-
vis communiter dicatur intruſus, qui oc-
cupat beneficium ſine titulo Canonico, hoc
eſt, ſine inſtitutione, collatione, aut con-
firmatione, tamen ut quis non gaudeat ef-
fectum triennalis poſſeſſionis, ſolum hic
nomine intruſi venit, qui ab alio, quam
Papa acceptat, & ingreditur beneficium
vacans in Curia, aut qui cujuſcumque be-
neficii, vel dignitatis a Papa impetrandæ
adminiſtrationem ſuſcipit ante obtentam
confirmationem, vel ad ſolam ſignatam a
Papa ſupplicam nondum expeditis litteris,
Leur. quæſt. 862. & licet ex communi DD.
teſte *Pariſ. lib.* 10. *quæſt.* 1. *num.* 20. gra-
tia dicatur perfecta per ſolam ſignaturam,
qua Papa ſupplicationi ſibi factæ ſubſcribit
per verbum *fiat ut petitur*, tamen adhuc
iſta gratia eſt informis & quaſi conditio-
nata, antequam ordinaria collationis Bulla
deſuper expediatur. *Arg. regul.* 27. *Cancel.*
ideoque qui ante expeditas litteras ſe in
beneficium ingerit, amittit omne jus præ-
habitum, venitque hic nomine intruſi.
Dicitur vero ſimoniace ingreſſus, qui ſciens
a ſe, vel alio in adeptione beneficii com-
miſſam eſſe ſimoniam realem, & comple-
tam, beneficium illud ingreditur, econtra
ſi a tertio ipſo ignorante ſimonia commiſ-
ſa ſit, a triennali præſcriptione propterea
non excluditur, *Leur. Rebuff. Garc. par.* 8.
cap. 1. *num.* 15. *Leur. quæſt.* 873. *Dicitur* 10
5. *ſuper iiſdem beneficiis* taliter poſſeſſis mo-
leſtari nequeat, *lites ſuper illis motas peni-
tus extinguendo*, circa quam clauſulam
magna eſt inter DD. diſceptatio, an ſcili-
cet *triennalis* poſſeſſio non tantum exclu-
dat omnem litem ſuper poſſeſſorio, ut fa-
tentur omnes, ſed etiam ſuper petitorio,
itaut probata poſt triennium nullitate titu-
li beneficio privari non debeat, ſed poſſit
illud tuta conſcientia ſine diſpenſatione re-
tinere, in quo dubio judico *triennalem* et-
iam valere pro petitorio, modo adſit ca-
pacitas perſonæ ad poſſidendum, bona fi-
des, & juſtus titulus coloratus, *Rebuff.
Navar. Engel Laym. lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 15.
num. 4. *Pirh. lib.* 2. *tit.* 26. *num.* 115. Ra-
tio eſt. 1. Quia id videtur habere clarus
textus Regulæ, *lites ſuper illis motas peni-
tus extinguendo*, quomodo autem lites di-
centur penitus extingui, ſi maneant quoad
principale punctum, ſcilicet petitorium?
2. Triennalis poſſeſſio non tantum facit
præſumptionem tituli, ſed revera illum
confert, quemadmodum præſcriptio con-
fert dominium rei præſcriptæ, ſi enim
triennalis poſſeſſor non conſequeretur titu-
lum, ejus beneficium ſemper de jure va-
caret, nec eſſet ratio, cur ab alio valide
impetrari non poſſet, cum tamen Regula
dicat impetrationes de beneficiis ſic poſ-
ſeſſis factas irritas eſſe, & ſi bona Eccle-
ſiaſtica tempore a jure requiſito præſcri-
bantur, cur non beneficia? *Dices*: Regula 11
tantum prohibet per litem moleſtari trien-
nalem poſſeſſorem, cum hoc autem ſtat,
quod

Digitized by Google

quod poſſeſſor poſt triennium cognoſcens nullitatem ſui tituli, teneatur beneficium dimittere, vel diſpenſationem petere. 2. Titulus non poteſt aliter acquiri, quam per inſtitutionem Canonicam. *Regul.* 1. *juris in* 6. 3. Ordinarius Superior ex communi ſententia etiam a triennali poſſeſſore poteſt exigere titulum, & deſuper inquirere, ergo ſignum eſt, quod triennalis poſſeſſio per modum præſcriptionis non conferat titulum: fruſtra enim inquireretur in hoc, quod jam per triennalem poſſeſſionem ſcitur eſſe collatum, ſicut poſt completam præſcriptionem domus, fruſtra a judice inquireretur in titulum dominii domus, &c. Reſp. *Ad* 1. hoc ipſo, quod Pontifex prohibeat moleſtari poſſeſſorem triennalem, dat ei jus ad retinendum beneficium, & percipiendos fructus, quod jus eſt ſufficiens titulus. *Ad* 2. triennalis præſcriptio habet vim inſtitutionis Canonicæ. *Ad* 3. ſicut judex non obſtante, quod præſcriptio transferat dominium, adhuc poteſt inquirere, an adſit titulus coloratus, bona fides, & ſimilia ad præſcriptionem communiter requiſita, ſic quamvis triennalis poſſeſſio det titulum ſeu dominium beneficii, Superior adhuc inquirere poterit, an adſint omnia requiſita ad hunc effectum, an ſcilicet ſit bona fides, perſona apta poſſidere, poſſeſſio pacifica, an non ſit intruſus, ſimoniacus &c. quæ dicta ſunt de poſſeſſione triennali, a potiori intelligenda ſunt de decennali, nam hanc habere vim tituli docent omnes, niſi manifeſte conſtaret de intruſione, *Pariſ. Luca de benefic.*
12 *diſp.* 91. *numer.* 15. Quoad revalidationem tituli tenenda ſunt quæ dixi *Caſ.* 78. *numer.* 21.

CASUS LXXXVI.

In Tit. 9. *lib.* 1.

De Renuntiationibus ſeu Reſignationibus Beneficiorum.

MAſius Licentiandus *interrogatur*. 1. *Quid ſit Reſignatio, & an valeat dolo, vel metu extorta.* 2. *Quid ſit expreſſa, tacita.* 3. *Pura & conditionalis, & coram quo fieri poſſint.* 4. *An beneficia reſignata dari poſſint conſanguineis.* 5. *Aut aliis, quam iis in quorum favorem ſunt reſignata.* 6. *Quid ſi conditio ſit intrinſeca, aut ſit ſimoniaca.* 7. *Vel cum reſervatione penſionis.* 8. *Cum conditione regreſſus, acceſſus &c.* 9. *Ex cauſa permutationis.* 10. *Quid de cauſa reſignationis.* 11. *An neceſſarius conſenſus Superioris, Patroni, &c.* 12. *Quid circa regulam de viginti.* 13. *Quid de publicatione reſignationis.* 14. *Quid ſi reſignatio facta eſt in plures.* 15. *Quæ beneficia reſignari poſſint.* 16. *An etiam reſervata.* 17. *Expectativa.* 18. *Litigioſa.* 19. *Conceſſa in titulum Ordinationis.* 20. *Ob crimen vacantia ipſo jure.* 21. *Aut beneficia Novitii.* 22. *An reſignatio revocari poſſit, quid ſi revocatio procuratori non intimetur, vel principalis moriatur.* 23. *Cui poſt reſignationem debeantur fructus.* 24. *Quando beneficium reſignatum conferri debeat, quid ſi reſignatarius moriatur, an reſignans regredi poſſit.*

Sicut beneficia diverſis modis acquiruntur, ſic & diverſis amittuntur, veluti per mortem naturalem, per depoſitionem, per certa crimina, ſaltem poſt ſententiam declaratoriam, aliaſque cauſas, de quibus egimus ſparſim ſuis locis, reſtat examinandum, qualiter beneficia dimittantur per renuntiationem, vel reſignationem. Itaque

QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit Reſignatio?

Reſp. I. Reſignatio eſt ſpontanea beneficii dimiſſio coram Superiore facta, & acceptata: eſt *communis*. Dicitur ſpontanea, quia reſignatio facta ex dolo, vel metu injuſto eſt irritanda, & reſignans reſtituendus, *per cap.* 3. & 4. *de his quæ vi &c.* imo ſi dolus ſit circa ſubſtantiam, reſignatio eſt ipſo facto irrita defectu conſenſus, *Flam. lib.* 13. *de reſign. quæſt.* 3. *Vvieſtn. hic nu.* 9. 1

Reſp. 2. Dividitur reſignatio 1. in expreſſam, & tacitam, *expreſſa* eſt, quæ fit verbis, aut ſcriptura, voluntatem reſignandi aperte ſignificantibus, *tacita* eſt, quæ fit facto dimiſſionem beneficii ſignificante, vel ex diſpoſitione juris importante, ſic cenſetur renuntiare beneficio, qui religionem ſolemniter profitetur, *cap. benefic.* 4. *de reg. jur. in* 6. qui in minoribus conſtitutus uxorem ducit, *cap.* 1. & 3. *de Clericis conjugat.* qui beneficium cum priore incompoſſibile ſuſcipit, qui militiam ſequitur, qui Parochiam adeptus intra annum Sacerdotium non ſuſcipit, & generaliter qui aliquid facit propter quod ipſo jure beneficium vacat, tunc enim 2

Digitized by Google

ſtatim alteri conferri poteſt. *Schmalzgr.*
3 *num.* 2. *b. t.* 2. Reſignatio dividitur in pu-
ram, & conditionalem, *pura* eſt, quæ fit
ſimpliciter abſque omni pacto, reſtrictione,
conditione, econtra *conditionalis* eſt, quæ
fit ſub certa conditione, reſtrictione, aut
pacto, qualis eſt. 1. Quæ fit in favorem
certæ perſonæ, ut illi & non alteri benefi-
cium reſignatum conferatur, hæc reſigna-
tio cum importet ſpeciem hæreditariæ ſuc-
ceſſionis eſt in jure odioſa, & coram ſolo
Papa, & non coram Ordinario fieri poteſt,
nil tamen obſtat quominus reſignatio ſim-
plex in manus Ordinarii, aut Epiſcopi fie-
ri poſſit etiam cum recommendatione cer-
tæ perſonæ, ex qua tamen Epiſcopus non
obligatur beneficium dare perſonæ recom-
mendatæ, ſed poteſt ſine injuria dare alte-
ri, *Zoes*, *Garc. part.* 11. *cap.* 3. *num.* 154.
4 imo ex Bulla S. Pii V. *quanta Eccleſiæ*,
beneficia reſignata, nec licite nec valide
dari poſſunt conſanguineis, affinibus, vel
familiaribus reſignantis, vel admittentis re-
ſignationem, ſed hæc Bulla teſte *Zypæo &
Laym.* non eſt ubique recepta, eſſe tamen
receptam in Diœceſi Colonienſi, Leodien-
ſi, & Monaſterienſi teſtatur *La Croix lib.*
4. *numer.* 1073. in permutationibus vero,
quæ fiunt apud Papam, non attenditur con-
ſanguinitas, neque hujus neceſſaria mentio
facienda eſt, *Luca d.* 40. *numer.* 15. quod
5 ſi reſignans coram Ordinario addat clauſu-
lam: *quod non aliter intendat reſignare,
quam in favorem tertii, tunc Epiſcopus*
ejuſmodi reſignationem nec admittere,
nec beneficium caſſata hac clauſula alteri
dare poteſt. Ratio eſt, quod talis non
ſimpliciter dimittat beneficium, ſed ſub
conditione & pacto, ut detur perſonæ a
ſe nominatæ, cum ergo Epiſcopus hanc
conditionem implere non poſſit jure id pro-
hibente, etiam reſignationem admittere,
& beneficium alteri conferre non valet,
imo ipſe Papa quamvis pro libitu admitte-
re, vel rejicere poſſit reſignationem fa-
ctam in favorem, poſtquam tamen admi-
ſit, non poteſt beneficium alteri conferre,
quam in cujus favorem fuit reſignatum,
ſicut non poteſt alteri conferre beneficia
reſignata cum animo permutandi: reſignans
enim non intendit jus ſuum aliter abdica-
re, nec debet invitus, & innocens priva-
6 ri ſuo jure. *Pirb. a numer.* 78. *b. t.* ſi ta-
men conditio ſit intrinſeca, v. gr. reſigno
beneficium, ut in eo reſideas, ut præhabi-
tum incompoſſibile, vel ſuperfluum dimit-
tas, ejuſmodi conditionata reſignatio et-
iam coram Ordinario fieri poteſt, quia
non imponitur per conditionem appoſitam
nova obligatio: econtra ſi reſignem bene-
ficium ea conditione, ut tu hoc, vel aliud
beneficium ſuo tempore in mei, vel alte-
rius favorem reſignes eſt ſimonia, & quam-
vis ſimoniaca reſignatio ſit ipſo jure nul-
la, tamen tenet in præjudicium reſignantis
ſimoniace, qui ideo amittit jus, nec con-
ceditur ei regreſſus, ſed beneficium tan-
quam vacans a tertio impetrari poteſt, at-
tamen ſimonia commiſſa ab uno non po-
teſt nocere parti innocenti, *Leur. qu.* 754.
3. Fit reſignatio conditionalis, quando re- 7
ſignans ſibi certam penſionem, aut reſu-
ſionem expenſarum reſervat, & hæc reſi-
gnatio etiam coram ſolo Papa fieri poteſt,
tum quia ejuſmodi reſervatio ſimoniam ſa-
pit, & in effectu beneficium quaſi pro fru-
ctibus permutat, tum quia beneficia con-
ferri debent ſine diminutione ſeu novi one-
ris impoſitione, *Pirb. num.* 8. *Engel n.* 10.
b. t. ubi dicit, Epiſcopum ex juſta cauſa,
v. g. ad finiendam litem reſignanti penſio-
nem conſtituere poſſe, ſi reſignet ſimplici-
ter, & pure ſine reſtrictione. 4. Eſt reſi- 8
gnatio conditionalis, ſi fiat *ſub conditione
regreſſus, acceſſus, vel ingreſſus* ad benefi-
cium, caſu quo reſignatarius non ſolvat
penſionem tempore conſtituto, & quamvis
Concilium Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 7. *de reform.*
abrogarit omnem acceſſum, & receſſum
in beneficia, attamen hoc non intelligi de
hujuſmodi regreſſu propter non ſolutam
penſionem, docet *Azor. Flam. de reſig. lib.*
6. *quæſt.* 5. *nu.* 110. 5. Fit reſignatio con- 9
ditionalis ex cauſa permutationis, Clerici
permutare volentes debent 1. reſignare ſua
beneficia in manus Papæ, vel Epiſcopi, ſi
tamen permutatio fiat inter plures quam
duos, v. gr. reſigno tibi ut Titio, & ut
Titius mihi &c. quæ reſignatio dicitur
triangularis, vel quadrangularis, hæc non
coram Ordinario, ſed neceſſario coram Pa-
pa fieri debet, *Pirb. nu.* 82.

QUÆR. II. Quæ conditiones requiran-
tur, ut reſignatio fiat legitime? Reſp. 1. 10
Debet eſſe libera a metu, dolo, & ſimo-
nia. 2. Requiritur juſta cauſa reſignandi
ſaltem in beneficiis curatis, præcipue Præ-
laturis & Epiſcopatibus, juſta autem cau-
ſa

ſa cenſetur defectus ſcientiæ , debilitas ex morbo , vel ſenectute , conſcientia criminis , malitia plebis &c. in ſimplicibus beneficiis admittuntur reſignationes ſine graviore aliqua cauſa in libera voluntate re-
11 ſignantis factæ. 3. requiritur conſenſus Superioris , per Superiorem autem hic intelligitur , qui habet poteſtatem ordinariam beneficiatum a beneficio removendi , qualem non ſemper habent collatores, & præterea ſi beneficium ſit electivum , requiritur conſenſus omnium eligentium, ſi vero collativum, conſenſus collatoris , ſi Patronatum , conſenſus Patroni , ſive Patronus ſit Laicus , ſive Clericus , quia horum intereſt , ne ipſis neglectis aliquis inſtituatur in beneficium forte ipſis infenſus, aut inimicus, *Flam. lib. 2. quæſt. 1. num. 1. & 4. Schmalzgr. num. 7.* Reſignatio in favorem vel animo permutandi facta his invitis , & intra tempus ad præſentandum conceſſum contradicentibus, eſt ipſo jure nulla , *Garc. cap. 3. num. 19. & 21.* vel certe irritanda juxta *Chockier Pirh. ſupr. num. 13.* in renuntiatione tamen ſimplici , & abſoluta non videtur neceſſario requiri conſenſus Patroni , cum in hac nullum verſetur præjudicium Patroni , cui ſalvum manet jus alium præſentandi in locum renuntian-
12 tis *Pirh. num. 86.* 4. Ex regula Cancellariæ, quæ dicitur *de viginti* vel *de infirmis reſignantibus* requiritur, ut reſignans (ſive ſanus ſive infirmus , ut docet *communis*) poſt præſtitum coram Superiore conſenſum vivat p. 20. dies, intra quos ſi moriatur , beneficium non per reſignationem, ſed per mortem vacat, ejuſque collatio ad Ordinarium ſpectat , ideoque ſi mors incidat in menſem Epiſcopi, vel Capituli, ad Epiſcopum, vel Capitulum ſpectabit collatio, non vero ad Papam, *nec obſtat*, quod ejuſmodi beneficium videatur affectum propter appoſitionem manus Papalis, nam hæc affectio non cauſat hic reſervationem, eo quod Pontifex per hanc regulam velit conſervare jus Ordinarii , ideoque aperte dicit hujuſmodi beneficium non per reſignationem , ſed per obitum vacare, & collationem aliter factam quacumque auctoritate eſſe nullam, *Pariſius loc. cit. Garc. par. 5. cap. 1. nu. 160.* dixi poſt præſtitum conſenſum coram Superiore, nam ex ſtylo Curiæ Romanæ reſignans porrigit ſupplicam , quæ ſi placeat Summo Pontifici, ſignatur ſeu ſubſcribitur ab eo *fiat ut petitur* , inſuper poſt ſignatam a Papa ſupplicam debet reſignans in Camera, vel Cancellaria per ſe, vel per procuratorem iterum in reſignationem expreſſe conſentire & jurare, quod omnia fideliter acta fuerint, ſeu quod non intervenerit fraus, vis, metus, ſimonia &c. itaque non a die porrectæ, vel ſignatæ ſupplicæ, ſed a die præſtiti in Camera conſenſus dicti 20. dies numerari debent , & quia ante hunc conſenſum reſignatio necdum eſt perfecta, ideoque adhuc res integra, reſignans adhuc poterit pœnitere , aliud eſt in reſignatione , quæ fit apud Ordinarium , qua ſemel a Superiore admiſſa non eſt pœnitentiæ locus, *cap. 5. 6. & 13. h. t.* ſed expectari debent a die admiſſæ a Superiore reſignationis 20. dies, intra quos ſi reſignans moriatur , beneficium non per reſignationem, ſed per mortem vacat , *Flam. Pirh. nu. 34. & nu. 112.* 5. Proviſus de beneficio 13
reſignato debet ex eadem regula facere reſignationem publicari præſente populo in Eccleſia beneficii, & Cathedrali, & quidem ſi reſignatio ſit facta Romæ, & beneficium ſit in Italia, intra ſex menſes a die ſupplicationis oblatæ, ſi extra Italiam, intra novem menſes , reſignatio vero facta extra Curiam apud Ordinarium intra tres menſes publicanda erit, alioquin ſi contingat reſignantem mori, antequam reſignatarius ceperit poſſeſſionem, beneficium cenſetur vacare per obitum, & collatio facta reſolvetur, *Azor. Flam. lib. 11. quæſt. 3. Schmalzg. num. 4. 6.* Si quis reſignet in favorem plu- 14
rium, ſola reſignatio pro primo eſt valida, licet poſterior eſſet ſub priore data , uti habet *reg. 40. Cancel.* & ſecundus eſt intruſus , ideoque juxta plures non præſcribit , etiamſi per triennium poſſideat, ſed *V. Caſ. 85. a num. 5.* præmiſſa tenent, etiamſi pro primo reſignaſſet per procuratorem , aut apud Ordinarium , pro ſecundo autem per ſe ipſum apud Papam, ſi tamen prima reſignatio non fuiſſet admiſſa , aut revocata ante præſtitum in Camera, vel Cancellaria conſenſum , valeret ſecunda, *Rebuff. Leur. part. 3. quæſt. 263.*

QUÆR. III. Quæ beneficia reſignari poſſint ? Reſp. Omnia cujuſcumque generis , 15
etiam nondum poſſeſſa , niſi ſpecialiter a jure reſignari prohibeantur, hinc reſignari poteſt Papatus, Patriarchatus pure non in favorem , Epiſcopatus etiam in favorem , item

item reſignari poſſunt Dignitates electivæ, Abbatiæ, Prioratus, Parochiæ, ſed ordinarie tantum poſt tres, vel quatuor annos, item Vicariæ perpetuæ, præſtimonia data in titulum, beneficia patrimonialia, Patronata, penſiones non in tertium, ſed tantum in beneficiatum, niſi accedat Superioris licentia, *Pirb. n.* 17. manualia cum expreſſione tamen manualitatis, alias reſignatio eſt nulla etiam facta coram Papa *Leur.*
16 *quæſt.* 280 2. Beneficia Papæ reſervata etſi apud Ordinarium poſſint reſignari pure, non tamen in favorem, vel animo permutandi, ſed taliter reſignari debent apud Papam, qui & ſolus de iis providere poteſt; de his ab Epiſcopo proviſus eſt intruſus, nec titulum, nec poſſeſſionem acquirit, *Felin.*
17 *Garc. Leur. qu.* 297. 3. Illa, ſuper quibus data eſt expectativa, reſignari non poſſunt, niſi coram Papa de hoc admonito, *Clem.* 1. *de renunt.* Ratio eſt, quod alias fiat præjudicium expectanti, ideoque ſi ejuſmodi reſignatio fiat coram Ordinario, hoc ipſo beneficium vacat, & ſubintrat expectans. *Rota, Flam.* 4. Habens tantum jus ad rem, veluti electus nondum confirmatus, poteſt quidem jus ſuum dimittere, ſed non proprie reſignare, quia nondum eſt beneficii
18 dominus. 5. Beneficium litigioſum coram Ordinario dimitti poteſt, non vero ab Ordinario conferri, niſi ſurrogando collitigantem, quia eſt affectum, & reſervatum Papæ *cap.* 1. & 2. *ut lite pend.* coram Papa ſi fiat reſignatio debet fieri narratio litis, alias eſt invalida, niſi reſignatio fuerit facta ante motam litem, tunc enim reſignatario poſſunt expediri litteræ, & capi poſſeſſio pendente lite, *Azor. Imola, Leur.*
19 *quæſt.* 308. *num.* 5. 6. Voluntarie non poteſt reſignari beneficium, ſuper quo quis ad ordines majores eſt ordinatus, nequidem apud Papam, niſi hæc duo narrentur, quod ſcilicet ſuper hoc beneficio ſit ordinatus, & aliunde habeat unde vivat, alias reſignatio eſt irrita, *Trid. ſeſſ.* 21. *cap.* 2. *de reform. dixi, voluntarie*, nam ſi reſignatio, aut privatio inducatur a jure, v. g. ob conſecutionem beneficii incompoſſibilis cum præhabito, valida eſt, nec opus eſt iſta narrari, quia tamen ſecundum beneficium tunc ſuccedit in locum primi tituli, nec hoc reſignari poterit, niſi dicta duo narrentur *Chock. Garc. part.* 2. *cap.* 5. præfata tenent etiam de titulo patrimonii, ſu-
per quo quis ordinatus fuit. 7. Ob deli- 20
ctum vel aliter ipſo jure privatus beneficio non poteſt reſignare, nam quamvis ex dictis ante ſententiam non teneatur ſe ipſum exequi, & beneficium dimittere, quia tamen a tempore commiſſi criminis amiſit omne jus, & beneficium ipſo jure vacavit, per reſignationem non poteſt impedire, quominus collator alteri beneficium libere conferre queat, *Felin. Flam. lib.* 3. *quæſt.* 1. *a nu.* 10. ſi vero criminoſus non ſit ipſo jure beneficio privatus, ſed ſolum privandus, ante ſententiam adhuc reſignare poterit, quia retinet jus in beneficium. *Flam. q.* 16.
Schmalzg. n. 10. 8. An Novitius ante ulti- 21
mos duos menſes valide poſſit reſignare beneficium, non convenit inter DD. hoc certum eſt ejuſmodi renuntiationem non habere effectum, nec vi hujus beneficium alteri conferri poſſe, niſi ſubſecuta profeſſione, ne tollatur Novitio libertas regrediendi ad ſæculum, *Pirb. nu.* 25. *Vvieſt. nu.* 36. colligitur ex Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 16. *de reg.*

QUÆR. IV. Qui ſint effectus reſignatio-
tionis? *Reſp.* Præcipue ſunt ſeqq. 1. Reſi- 22
gnatione legitime facta non eſt amplius locus pœnitentiæ, prout explicatum eſt ſup. ſed reſignans etiam invitus compelli poteſt ad dimittendam beneficii poſſeſſionem: ſi reſignatio fiat per procuratorem, poteſt quidem reſignans re integra pœnitere, & mandatum revocare, ſed revocatio debet procuratori, vel parti adverſæ, vel Superiori fuiſſe intimata, alias procurator valide procedet ad reſignationem, licet in ejus abſentia mandatum revocatum fuerit. *Clem. unic. h. t.* quamvis contrarium obtineat in matrimonio, ad quod contrahendum miſſus procurator etiam in abſentia, & inſcius revocari poteſt ob favorem libertatis matrimonialis, *cap. fin. de procurat. in* 6. in aliis autem contractibus id ita ſe non habet. *Leg. ſi præcedente* 58. *ff. mandati*, econtra morte principalis revocatur mandatum re adhuc integra, etiamſi mors procuratori non innoteſcat, ideoque ſi procurator in vim mandati perrexerit, & a Superiore beneficium vigore reſignationis alicui obtinuerit, totus actus erit nullus, & beneficium vacat per mortem. Ratio eſt, quod beneficium mortuo principali ceſſet eſſe in ejus, vel hæredum poteſtate, ergo ejus nomine per procuratorem renuntiari non poteſt, econtra

ſi prin-

Digitized by Google

ſi principalis vivat, ſed ejus revocatio non intimetur procuratori, beneficium adhuc manet in principalis poteſtate, ergo nihil obeſt, quin a procuratore jure ſic permittente in *Clem. fin. h. t.* nomine principalis reſignari poſſit. *Flam. lib. 9. cap. 24. numer.* 14. 3. Poſt admiſſam, & perfectam
23 reſignationem reſignans non poteſt amplius beneficii fructus percipere, cum per renuntiationem titulum beneficii amiſerit, ſine quo beneficium juſte poſſideri non poteſt, per conſequens, nec fructus percipi, fructus tamen induſtriales, & naturales a ſolo ſeparati uſque ad diem admiſſæ reſignationis debentur reſignanti, etiamſi prædia frugifera eſſent locata, & dies ſolutionis nondum adveniſſet, ſufficit enim fructus a ſolo eſſe ſeparatos, fructus vero naturales pendentes, quia cenſentur pars fundi, uti & fructus civiles, v. g. penſiones ex cenſu vel locatione ædium provenientes, quorum dies ſolutionis tempore acceptatæ reſignationis nondum advenerat, debentur ſucceſſori. *Engel. num.* 16. intellige ſi conſuetudo non ſit contraria, aut reſignans fructus etiam civiles ſibi reſervarit. *La Croix lib.* 4. *n.* 962. 3. Poſt admiſſam a Superiore reſignationem debet beneficium reſignatum conferri juxta *Pariſ.* intra menſem, juxta alios intra ſex menſes, ſi beneficium reſignatario cum effectu collatum fuit, reſignans non poterit ſine nova collatione ad illud redire, etiamſi reſignatarius ante ſumptam poſſeſſionem moriatur, quia prior titulus fuit extinctus: ſi vero reſignatio non habuerit effectum ob non impletas conditiones, poteſt reſignans ſine nova proviſione ad beneficia redire quia jus nondum fuit amiſſum, *Schmalzg. n.* 50.

CASUS LXXXVII.

In Tit. 4. *l.* 3.

De Reſidentia Clericorum.

LAbano Clerico *variæ proponuntur quæſtiones*. 1. *Quid ſit reſidentia*. 2. *Sub qua pœna reſidere teneantur Epiſcopi*. 3. *Abbates*. 4. *Parochi*. 5. *Quid hic valeat conſuetudo*. 6. *Licentia præſumpta*. 7. *Aut conceſſa ab Epiſcopo cauſa ſtudiorum*. 8. *Quo loco reſidendum*. 9. *Quid ſi Parochus exerceat curam per alios*. 10. *An beneficium ſimplex obliget ad reſidentiam*. 11. *Quæ ſint cauſæ a reſidentia excuſantes*. 12. *An abſentum portio accreſcat præſentibus, an fructus lucrentur, qui choro interſunt, ſed non cantant*. 13. *Aut ſunt in religione Novitii*. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſit reſidere? Reſp. Reſidere nihil aliud eſt, quam in loco beneficii permanere eique perſonaliter deſervire: *Reſidentia* vero eſt duplex, vera & ficta, *vera* eſt, qua quis corporaliter præſens per ſe ipſum beneficii ſui functiones exequitur, *ficta* eſt, qua quis corporaliter quidem abſens, fictione tamen juris, & in ordine ad fructus & præſentias percipiendas habetur tanquam præſens, vel intereſſens, *Pirh. num.* 1. *h. t.* Beneficium vero aliud eſt *ſimplex* ſine adjuncta animarum cura, aliud *curatum*, cui annexa eſt cura animarum, ut Epiſcopatus, Prælatura, Paſtoratus &c. Certum eſt de jure omnes beneficiarios tam ſimplices, quam curatos ad reſidentiam obligari, & quidem ſimplices ex ſolo jure Eccleſiaſtico, curatos vero ad reſidentiam ipſam ſecundum ſe, & in genere ex jure divino, ut claret ex *Concil. Trid. ſeſſ.* 23. *cap.* 1. *de reform.* dico ad reſidentiam ſecundum ſe, nam quod Epiſcopi, Paſtores &c. ſi ex juſta cauſa abeſſe velint, ſub certis pœnis debeant petere, & in ſcriptis obtinere licentiam, id utique ex ſolo jure Eccleſiaſtico provenit. 1

QUÆR. II. Quid circa reſidentiam Epiſcoporum? Reſp. *Trid. ſeſſ.* 6. *cap.* 1. *ſeſſ.* 23. *cap.* 1. *de reform.* circa reſidentiam Epiſcoporum, Archi Epiſcoporum ſtatuit ſequentia. 1. Epiſcopi ſine graviori ex æqua tamen cauſa duobus, vel tribus ad ſummum menſibus computatis omnibus partialibus abſentiis, idque ſine detrimento ſui gregis, quod eorum conſcientiæ relinquitur, ſingulis annis a ſuis Eccleſiis abeſſe poſſunt, modo in feſtis ſolemnioribus, ſcilicet Adventus, Quadrageſimæ, Nativitatis, Paſchatis, Pentecoſtes, & Corporis Chriſti ſint præſentes. 2. Si diutius abeſſe velint præter graviorem cauſam, v. g. Chriſtianæ charitatis, vel urgentis reipublicæ neceſſitatis, requiritur licentia Papæ, Metropolitani, aut ſenioris ſuffraganei in ſcriptis obtenta, qua tamen licentia opus non eſt, ſi periculum appareat in mora, aut ſi cauſa abſentiæ ſit notoria, ut dum Epiſcopus, qui ſimul eſt Princeps Imperii, ad 2

ad comitia comparere debet. 3. Epiſcopi qui ultra tres menſes ſine licentia, vel rationabili cauſa abſunt, præter reatum peccati mortalis fructus ſui Epiſcopatus pro rata abſentiæ non faciunt ſuos, ſed in conſcientia ante omnem ſententiam eoſdem ad fabricam Eccleſiæ, vel in pauperes erogare debent, non enim eos tam ex pœna amittunt, quam deficiente cauſa non acquirunt, *Barb. Covar. Leur. part.* 1. *qu.* 389.

3 4. Quamvis Trid. de Abbatibus ſpecialem mentionem non fecerit, dubitandum tamen non eſt, ut ait *Engel numer.* 5. *h. t.* quin veniant nomine curatorum Epiſcopo inferiorum, quibus omnibus *Trid. loc. cit.* reſidentiam ſerio præcipit, itaut ſine juſta cauſa ultra duos, vel tres menſes a ſua Eccleſia abſentes peccent mortaliter, *Schmalzgr. num.* 39. *h. t.* pœna tamen circa amiſſionem fructuum locum non habet in Regularibus, quia ob votum paupertatis nihil habent proprii, & ex culpa Abbatis non debet damnificari Monaſterium, *cap. delictum* 76. *de regul. jur. in* 6. quanto autem tempore Abbates ſine licentia abeſſe poſſint, præcipue ex conſuetudi ne, & timoratorum praxi metiendum erit.

4 QUÆR. III. Quid circa reſidentiam Parochorum aliorumque curatorum Epiſcopo inferiorum? Reſp. *Cit. Trident. ſeſſ.* 23. *c.* 1. §. *eadem omnino*, circa hos ſtatuit, ut *quandocumque eos cauſa prius per Epiſcopum cognita, & probata abeſſe contigerit, Vicarium idoneum ab ipſo Ordinario approbandum cum debita mercedis aſſignatione relinquant, diſcedendi autem licentiam in ſcriptis gratiſque concedendam ultra trimeſtre tempus, niſi ex gravi cauſa non obtineant*: ubi pœnas Epiſcoporum in tantum ad Parochos extendit, ut *& ipſi præter peccati mortalis reatum pro rata temporis abſentiæ fructus ſuos non faciant, nec tuta conſcientia alia declaratione etiam non ſecuta illa ſibi retinere poſſint, ſed teneantur fabricæ Eccleſiarum, aut pauperibus loci erogare &c.* Quod ſi major fuerit contumacia, liberum erit Epiſcopo per cenſuras, aut ſubtractionem fructuum etiam uſque ad privationem beneficii procedere. Quoad hanc conſtitutionem in praxi tenenda ſunt ſeqq. 1. quamvis *Trid.* Epiſcopis, & aliis Canonicis concedat trimeſtre, quo ſingulis annis non petita licentia abeſſe poſſint, id tamen non extendit ad Parochos, qui ſemper indigent licentia Epiſcopi, & ita declaraſſe Sac. Congregationem, *ex Garc.* tradit *Engel nu.* 10. *Schmalzg. nu.* 18. non tamen peccat mortaliter Parochus, qui ſine licentia Epiſcopi ex juſta cauſa (qualis juxta *Garc.* eſt honeſta recreatio & amicorum viſitatio) per trimeſtre abeſt, minus tenebitur ad reſtitutionem fructuum pro rata abſentiæ, tum quia hæc abſentia juxta *Navar. Bonac. &c.* videtur modica, tum quia ex ſententia iſtorum Doctorum eſt probabile pro abſentia duorum menſium Parochum nunc non indigere licentia Epiſcopi, modo nullum inde oriatur damnum animarum, & ita habet conſuetudo, ut modico tempore abſque omni licentia Epiſcopi abeſſe poſſint, conſtituto tamen ſemper Vicario ido- 5
neo, *Reiffenſt. hic nu.* 78. 2. Quamvis nulla conſuetudine nequidem immemoriali induci poſſit, ut curator animarum, nec per ſe, nec per alium in loco beneficii, vel in vicinia reſideat, eo quod hoc ſit contra jus divinum, & ejuſmodi conſuetudo ob periculum animarum foret irrationabilis, ut habet communis, nihilominus per conſuetudinem ſaltem immemorialem ex juſta cauſa induci poſſet, ut rector animarum non per ſe, ſed per Vicarium perpetuum, vel temporalem ad nutum revocabilem æque idoneum reſideat, ita contra *Eng.* alioſque *Pignat. Laym. Pirh. a num.* 13. *Leur. quæſt.* 368. Ratio eſt, quod populus tunc nullum patiatur damnum ſpirituale, & conſuetudo immemorialis æquivalet privilegio, itaut quidquid induci poteſt privilegio, etiam poſſit conſuetudine immemoriali, *cap. ſuper quibuſdam* 26. §. *præterea de V. S.* at per privilegium Papæ induci poteſt, & de facto multis in locis inductum eſt, ut Rector principalis non per ſe, ſed per Vicarium perpetuum, aut temporalem curam animarum exerceat, ergo. *Si dicas*: ejuſmodi conſuetudo eſt contra jus divinum & a *Trid.* dicitur corruptela, ergo eſt irrationabilis adeoque nulla. Reſp. Id verum eſſe, ſi Parochus non poſſit per alium ſuis æque utiliter providere, tunc enim jure naturali, & divino officium paſtorale in propria perſona exercere debet, econtra ſi poſſit æque, vel magis utiliter officium ſuum explere per alium, tunc tantum jure Eccleſiaſtico ſub pœna amiſſionis fructuum per ſe ipſum reſidere obliga-

Digitized by Google

gabitur, quæ obligatio prout tolli poteſt per diſpenſationem, & privilegium, ſic & per conſuetudinem ſaltem immemorialem. 3.
6 Ad hoc, ut Parochus legitime abſit, non ſufficit tacita, vel præſumpta Epiſcopi licentia, ſed requiritur expreſſa, etiamſi adſit cauſa graviſſima diſcedendi, v. g. inſtans bellum, vel inſidiæ, tunc enim prævie ante diſceſſum, vel ſi id fieri non poſſit, quamprimum poteſt, licentia petenda, & cauſa abſentiæ Epiſcopo ſignificanda erit, ut de ſufficientia cauſæ cognoſcere, & tempus redeundi determinari poſſit, & ſic declaraſſe S. Congreg. docet *Garc. de benef. par.* 3. *cap.* 2. *num.* 34. nec poterit Epiſcopus quoad reſidentiam etiam in beneficiis ſimplicibus, minus in curatis diſpenſare in perpetuum, hoc enim ſoli Papæ competit,
7 ſed tantum ad tempus ex juſtis cauſis. 4. Olim Parochi poterant cum licentia Epiſcopi ſtudiorum cauſa ſeptem annis abeſſe, *cap. cum ex eo* 34. *de elect. in* 6. hodie autem poſt *Concil. Trid.* Epiſcopos Parochis ejuſmodi licentiam dare non poſſe reſpondit Pontifex a S. Congreg. Concilii conſultus, ut teſtatur *Fagn. in cap. ſuper ſpecula de Magiſtr. num.* 17. *Ratio Trident.* eſt, quod Parochiæ hodiedum conferri debeant per concurſum, & examen Epiſcopi, in quo non admittuntur, niſi capaces, qui neceſſaria ſtudia jam abſolverunt, nihilominus hac declaratione non obſtante cum *Fagnan. Vvieſtn.* aliiſque docet *Schmalzgr. loc. cit.* Epiſcopum Parochis ejuſmodi licentiam concedere poſſe, quia de contraria declaratione non conſtat authentice; & fundatur in concurſu, qui ubique receptus
8 non eſt. 5. Locus, in quo reſideri debet, eſt locus beneficii, ideoque Epiſcopus debet reſidere in civitate, in qua eſt Eccleſia Cathedralis. *Can. placuit cauſ.* 7. *quæſt.* 1. Parochus in ſua Parochia, unde non ſatisfaciunt ſi reſideant in vicinia, niſi excuſet conſuetudo rationabilis, vel neceſſitas. *Garc. ſupr. Schmalzg. num.* 10. qui habet plures Parochias, aut Parochiam ſimul, & Abbatiam, vel Præpoſituram, in loco digniori ſeu in Abbatia, vel Præpoſitura reſidere debet, ſi vero habeat Parochiam, & Canonicatum, in Parochia ob favorem curæ animarum reſidere debet, & nihilominus quoad perceptionem fructuum, imo etiam quoad præſentias quotidianas, ſi Parochia Canonicatui fuerit unita, fictione juris habetur pro præſente, *Engel numer.* 20. intellige niſi conſuetudo, vel ſtatuta loci contraria fuerint. 6. Peccat Pa- 9
ſtor, ſi totam curam per cooperatores exerceat, nam non ſufficit, quod materialiter reſideat, ſed etiam debet reſidere formaliter, ſaltem aliquando, & maxime ſi Parochiani id petant per ſe ipſum officium parochiale exercendo, non tamen incidit in pœnas non reſidentium, neque tenetur ad reſtitutionem fructuum, *Garc. cap.* 2. *n.* 53. *Reiffenſt. num.* 87. Item teneri Parochum reſidere tempore peſtis, contagionis, vel belli, declaravit S. Congreg. 11. Octobris 1576. quia tunc oves aſſiſtentia ſui Paſtoris magis indigent, non expediet autem tunc, ſi ſolus ſit, & ſucceſſorem ſtatim habere non poſſit, Sacramenta minus neceſſaria cum novo periculo adminiſtrare, ne ex præmaturo ejus morbo, vel obitu ſubditi careant Sacramentis neceſſariis, unde oportebit ipſum magna cautela, & continua præſervativa uti, pro qua *Engel num.* 19. multa & præclara ſuggerit remedia, & ego dabo aliqua *Caſ.* 88. *quæſt.* 6.

QUÆR. IV. Quid de iis, qui habent 10
beneficia ſimplicia? Reſp. Non tantum curati, ſed etiam omnes habentes beneficium ſimplex quantumcumque tenue, de jure communi reſidentiam obligantur, ut patet ex *cap.* 3. 6. 16. *h. t.* dico de jure communi, nam modo generali conſuetudine introductum eſt, ut Capellani ſeu obligati ad certas Miſſas, & ſimiles a reſidentia ſint liberi, poſſintque Officium ſuum explere per alios, niſi aliud habeat beneficii fundatio, Canonici vero Cathedrales & Collegiati tenentur reſidere juxta ſequentes limitationes. 1. Canonici habent a jure annuo tres menſes, quibus etiam pro ſola animi recreatione abeſſe, & nihilominus fructus annuos lucrari poſſunt, ſi ulterius abeſſe præſumant, præterquam quod fructus pro rata abſentiæ non faciant ſuos, inſuper primo anno media parte, ſecundo anno omnibus fructibus, etiam quos cauſa reſidentiæ jam fecerant ſuos, eo ipſo privantur, *Trident. ſeſſ.* 24. *cap.* 12. *de reform.* Notandum autem hic, quod proventus Canonicales ſint duplices, alii vocantur diſtributiones quotidianæ ſeu præſentiæ, quæ ſingulis dantur, quoties Matutino, Miſſæ, vel alteri Horæ interſunt, alii vocantur fructus annui, qui dantur propter annuam

Digitized by Google

reſidentiam in loco beneficii, ſtatuit autem *Trident.* in Eccleſiis, in quibus nullæ, aut exiguæ ſunt diſtributiones quotidianæ, ut tertia pars fructuum annuorum illuc impendatur, ne defectu præſentiarum ad Officium chorale negligentius accurrant Ca-
11 nonici. 2. Duæ ſunt cauſæ, ob quas Canonici ultra tres menſes abeſſe, & tamen fructus lucrari poſſunt, moralis ſcilicet impoſſibilitas, & communis utilitas. Ratione moralis impoſſibilitatis excuſantur, qui ob ægritudinem, inſidias hoſtiles, injuſtam captivitatem, peſtem &c. adeſſe non poſſunt, & tales fictione juris habentur pro præſentibus ſaltem quoad fructus annuos, & ſi in eadem urbe præſentes ſint, quamvis Chorum non frequentent, etiam quoad diſtributiones quotidianas *per C. unic. h. t. in 6.* modo alias ſoliti fuerint Chorum frequentare, nam ſi ſani non frequentaſſent, non cenſeretur infirmitas dare cauſam abſentiæ, *Schmalzg. num.* 91. Ratione communis utilitatis excuſantur, qui abſunt non ex privata, ſed publica cauſa, v. gr. pro tuendis ſui Canonicatus, vel Eccleſiæ juribus, aut interſunt Capitulo Provinciali, vel Generali, Inquiſitores hæreticæ pravitatis, Pœnitentiarii in Eccleſiis Cathedralibus dum confeſſiones audiunt, auditores Rotæ Romanæ, Sacellani, Conſiliarii, & ſimiles Miniſtri, qui Epiſcopum adjuvant in regenda Diœceſi, *Barb. de o c. alleg.* 53. *a num.* 171. *Pirh. num.* 91. *h. t.* Item Canonici, qui docent Theologiam, vel Jus Canonicum in aliqua Univerſitate, aut de licentia Epiſcopi in Gymnaſio (non autem in villa, vel loco privato, ubi exiguum eſt litterarum exercitium) *C.* 4. & 10. *h. t.* denique juxta *Garc. par.* 1. *cap.* 2. *num.* 334. *Leur. quæſt.* 397. ii qui per quatuordecim annos diligenter divinis interfuerunt, ſi ita habeat ſtatutum, vel conſuetudo, omnes hi fictione juris habentur pro præſentibus ſaltem quoad lucrandum corpus ſeu fructus annuos, an vero etiam lucrentur præſentias quotidianas attendenda erunt ſtatuta, & conſuetudo cujuslibet Collegii, ex quibus pariter colligendum, an Concionatores, vel legentes Miſſas cum aut ſine licentia tempore Horarum, lucrentur præſentias. Item an præſentiæ chora- 12
les Canonicorum abſentium accreſcant Canonicis præſentibus, quamvis *Trid. ſeſſ.* 22. *cap.* 3. dicat omnes applicandas eſſe arbitrio Epiſcopi ad fabricam Eccleſiæ, vel alium locum pium, quia tamen *Trident.* ibi tantum loquitur de præſentiis, quæ noviter ex tertia parte fructuum deductæ ſunt; hinc communiter DD. cenſent aliud obtinere in præſentiis antiquis, putantque has accreſcere præſentibus, qualiter autem peccent, & ad reſtitutionem teneantur Canonici, qui quidem reſident ſed Chorum non frequentant, aut in Choro præſentes non cantant, vel dormiunt, dixi *Caſ.* 72. 13
num. 14. finaliter dubitari poſſet, an Canonici intrantes religionem tempore Novitiatus lucrentur fructus, *Konig h. t. nu.* 26. inclinat in partem affirmativam, eo quod ingreſſus in religionem ſit cauſa favorabilior, quam cauſa ſtudiorum, ſicut ergo ſtudiorum cauſa abſens habetur fictione juris pro præſente, ſic & abſens cauſa religionis: iniquum enim videtur, ut aſpirans ad ſtatum perfectiorem, propterea privetur fructibus, ubi enim non eſt culpa non debetur pœna, his non obſtantibus negativa videtur verior, nam quamvis talis Canonicus juſtiſſime abſit, quia tamen hoc non cedit in utilitatem publicam, ſed privatam, & Novitiatus non refertur inter cauſas legales, & privilegiatas in jure, uti refertur ſtudium, hinc ejuſmodi Novitius fictione juris non habetur pro reſidente, nec privatur fructibus in pœnam, ſed tantum eos non acquirit, defectu conditionis ad acquirendum requiſitæ, ſcilicet reſidentiæ perſonalis.

EX TRACTATU DE SACRAMENTIS.

CASUS LXXXVIII.

De Eſsentia, Materia, Forma, Miniſtro, & Effectu Sacramentorum in genere.

A*Chatius pro cura paſtorali ſe ſiſtens interrogatur. 1. Quid ſit Sacramentum. 2. Quid de Sacrificiis Veteris Teſtamenti, de lotione pedum, miſſione Spiritus Sancti. 3. Quot ſint Sacramenta, & quotuplicia. 4. Quæ ſit materia & forma. 5. An ſint de eſſentia, an ab eodem Miniſtro applicanda. 6. An neceſſario coexiſtant, & quomodo. 7. An liceat adhibere materiam, vel formam dubiam, aut probabilem. 8. 9. Quid ſit mutatio ſubſtantialis materiæ, vel formæ, quid de mutatione in voces non ſynonymas. 10. Quid de tranſpoſitione, ſubtractione additione vocum. 11. Quid de mutatione linguæ in linguam, item de interruptione. 12. Quale peccatum ſit voluntaria mutatio. 13. An ea mutare poſſit Eccleſia. 14. Quis ſit Miniſter. 15. Quæ in ipſo requiratur intentio, & quid in dubio, an hæc adfuerit. 16. Quid ſi habeat intentiones oppoſitas. 17. Quid de intentione conditionata. 18. Quid ſi ſit diſtractus. 19. Quid ſi ſit in ſtatu diſgratiæ. 20. Vel in tali ſtatu diſtribuat Euchariſtiam, vel exerceat actus Ordinis. 21. Quæ ſit obligatio Miniſtri tempore peſtis. 22. Quibus uti debeat præſervativis vel cautelis, quid ſi ſæpius vocetur ad eundem. 23. An liceat ei fugere, vagos, infectos negligere, vel unum alteri præferre. 24. Quid ſub incurſu hoſtium. 25. An liceat Sacramentum petere ab excommunicato, ſuſpenſo, &c. 26. A peccatore. 27. Quæ diſpoſitio requiratur in ſuſcipiente. 28. Quæ intentio, & an Baptiſmus neceſſarius ad valorem reliquorum. 29. An Sacramentum dari poſſit inhabili vel metu mortis ſimulari. 30. Quid de matrimonio. 31. An liceat miniſtrare Sacramenta peccatori. 32. Quot peccata committat conſecrans in mortali. 33. An peccet contrahens matrimonium cum peccatore. 34. An dari poſſit peccatori publico ſaltem metu mortis. 35. Quid ſi crimen non ſit notum omnibus præſentibus vel ſolum ſit notum in vicinia. 36. Quid ſi ſit emendatus, ſed non publice, vel de emendatione ſit dubium. 37. Quid de articulo mortis. 38. Quid ſi peccator occulte petat, quid ſi ſciatur ex confeſſione. 39. Quid ſi publice petat. 40. Quis ſit effectus Sacramentorum, & Sacramentalium?* Pro Reſponſ.

QUÆR. I. Quid ſit Sacramentum?

Reſp. Eſt ſignum ſacrum, ſenſibile practicum ſanctitatis a Deo ſtabiliter inſtitutum. *Dicitur primo Signum*, hoc eſt, ducens in cognitionem alicujus a ſe diſtincti, ſcilicet gratiæ, quam cauſat. Dicitur 2. *Signum ſacrum*, ideſt, ad cultum Dei inſtitutum. *Dicitur 3. Senſibile*, ſeu ſenſibus externis perceptibile: ſi enim Sacramentum non eſſet ſignum ſenſibile, non eſſet aptum ſignificare homini, qui nihil percipit, niſi dependenter a ſenſibus, nec poſſet ſenſibiliter diſcernere Eccleſiam veram 1

a pro-

a profana. *Dicitur 4. Practicum ſanctitatis*, ſeu cauſativum gratiæ ex opere operato, ideſt per ſui uſum, & applicationem, non autem præciſe ex opere operantis, ſeu ex applican-
2 tis, aut ſuſcipientis merito. *Dicitur 5. a Deo ſtabiliter inſtitutum*. Quia ſicut ſolus Deus, vel Chriſtus poteſt dare veram gratiam, ſic & ſolius Dei eſt inſtituere ſigna ſtabilia, & practica gratiæ, unde patet, Sacrificia Veteris Teſtamenti, eſum Agni Paſchalis, aſperſionem ſanguinis, &c. non fuiſſe vera Sacramenta, quia non cauſabant gratiam, & Circumciſio quamvis ſuſtulerit peccatum originale per veram gratiam, quia tamen iſtam gratiam non cauſabat ex opere operato, ſed in quantum erat profeſſio fidei in Chriſtum, ideo proprie non fuit Sacramentum, idem tene de Sacramentalibus in nova Lege, de benedictione panis, vini, cereorum, de conſecratione Abbatum, Virginum, lotione pedum, &c. quia non cauſant gratiam, niſi ex merito, & opere operantis. Item de verbis Chriſti ad Magdalenam: *Remittuntur tibi peccata tua*. Item de linguis igneis in Pentecoſte: quia licet hæc cauſarint gratiam, tamen id non fecerunt ex *inſtituto & ſtabiliter*.

3 QUÆR. II. Quid de numero, & diviſione Sacramentorum?

Reſp. I. Sacramenta ſunt ſeptem: *Baptiſmus*, *Confirmatio*, *Euchariſtia*, *Pœnitentia*, *Extrema Unctio*, *Ordo*, *Matrimonium*. Eſt de fide ex *Trid. ſeſſ.* 2. *c.* 1. *Nec dicas* cum hæreticis, id nullibi haberi in Scriptura, nam Reſpon. Nullibi etiam habetur, quod tantum ſint tria, vel quatuor, & tamen hoc credunt Adverſarii, ſufficiat igitur, quod ille numerus habeatur in Scripturis æquivalenter ex hoc, quod de ſingulis ſeptem, & non de pluribus dicam eſſe Sacramenta, & de iis conſtet per traditionem, & definitionem Eccleſiæ.

II. Sacramenta dividuntur. *Primo* in *Iterabilia*, quæ ſæpius ſuſcipi poſſunt, & ſunt quatuor: *Euchariſtia*, *Pœnitentia*, *Extrema Unctio*, *Matrimonium*: & *Initerabilia*, ſeu Characteriſtica, quæ ſemel valide ſuſcepta iterato ſuſcipi nequeunt, eo quod imprimant characterem, ideſt, qualitatem indelebilem in anima ſuſcipientis, per quam homo deſignatur ſervus, miles, vel miniſter Chriſti, ſunt autem tria: *Baptiſmus*, *Confirmatio*, *Ordo*. Qui unum horum (niſi ſit prudens dubium de valore) ſcienter iterat, peccat, graviſſime, & nullum effectum conſequitur. *Secundo*, in Sacramenta vivorum, & mortuorum. *Vivorum* dicuntur, quæ in ſuſcipiente ſupponunt primam gratiam, ſeu vitam ſpiritualem animæ, & ſunt quinque? *Confirmatio*, *Euchariſtia*, *Extrema Unctio*, *Ordo*, *Matrimonium*, alia duo ſunt mortuorum, velut *Pœnitentia & Baptiſmus*, quia non prærequirunt, ſed ex ſua inſtitutione cauſant primam gratiam, per accidens tamen fieri poteſt, ut Sacramenta mortuorum cauſent ſecundam, & vivorum primam gratiam, ut ſi adultus perfecte contritus ſuſcipiat Baptiſmum, vel peccator Confirmationem cum ſola attritione, quam bona fide judicat eſſe contritionem, vel eam credit ſufficere. *S. Thom.* 3. *par. q.* 79. *art.* 3. *Tertio* in *Formata*, quæ in ſuſcipienre actu cauſant ſuum effectum ſeu gratiam, quæ dicitur forma ſeu pulchritudo animæ, & *Informia*, quæ hunc effectum non cauſant, eo quod ex parte ſubjecti ſit obex ſeu impedimentum, ut ſi adultus ſuſcipiat Baptiſmum, vel Matrimonium ſine dolore de peccatis actualibus: An autem & qualiter Sacramenta remoto obice ad cauſandam gratiam reviviſcant, quia parum ad praxin facit, Scholaſticis relinquo. *Quarto*, in Sacramenta *Tranſeuntia, & Permanentia*, hæc conſiſtunt in actione tranſeunte, v. g. ablutione, unctione illa in re permanente, ut Euchariſtia, &c.

QUÆR. III. Quid de materia, & for- 4
ma Sacramentorum, eorumque neceſſitate & ſimulate?

Reſp. Seqq. 1. *Omnia Sacramenta perficiuntur rebus tamquam materia, & verbis tamquam forma, & perſona Miniſtri conficientis cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia*. Sunt verba *Concil. Florent.* In Matrimonio, quia habet rationem contractus ſufficiunt verba æquivalentia, ideſt nutus, vel alia ſigna conſenſum ſignificantia, in aliis Sacramentis requiruntur verba formalia. 2. Materia alia eſt remota, alia proxima. *Remota* eſt illa res, quæ per actionem Sacramentalem applicatur: *Proxima* eſt illa ipſa actio applicativa, v. gr. in Baptiſmo materia remota eſt aqua, proxima eſt ablutio, in Confirmatione remota eſt Chriſma proxima unctio; in Euchariſtia remota eſt panis, & vinum, proxima Corpus, & Sanguis Chriſti cum ſpeciebus; in Pœnitentia mate-

materia remota ſunt peccata poſt Baptiſmum commiſſa, proxima ſunt deteſtatio, dolor, propoſitum, confeſſio; in Extrema Unctione remota eſt oleum, proxima ipſa unctio; in Ordine, remota materia ſunt inſtrumenta, proxima traditio, in quibuſdam remota ſunt manus Epiſcopi, proxima earum impoſitio; in Matrimonio materia remota ſunt corpora contrahentium, proxima eorum mutua traditio. 3. Mate-
5 ria & forma ita ſunt de neceſſitate Sacramentorum, ut horum uno deficiente, vel ſubſtantialiter mutato deficiat Sacramentum. *Florent. l. c. S. Th. q. 60. art. 5.*

4 Materia & forma debent applicari ab eodem Miniſtro, ideoque ſi unus affundat aquam, aut inungat, alter pronuntiet formam, Sacramentum eſt nullum, quia ſenſus formæ eſt falſus, nam hoc dicens vere non abluit, vel inungit. *Diana, Dicaſtill. de Bapt. d. 1. n. 181.*

6 5 Materia & forma debent eſſe ſimul, itaut ſpectata cujuſque Sacramenti natura verba cenſeantur afficere materiam, de eaque verificari: in conſecratione Euchariſtiæ materia, & forma debent coexiſtere phyſice, ita ut eo tempore quo forma proferatur, materia conſecranda ſit præſens, hanc enim, ut præſentem ſignificant, & demonſtrant pronomina *Hoc & Hic*, *Metzg. tr. 15. d. 17. ar. 2. Reiffenſt. Theol. tr. 14. diſt. 1. n. 29.* In aliis Sacramentis probabilius ſufficit coexiſtentia moralis, ſeu talis conjunctio, ut verba communi judicio adhuc cenſeantur verificari de materia, etſi non coexiſtant phyſice, ſed ſtatim ſubſequantur, vel antecedant, ſicut ad veritatem hujus propoſitionis: *Bibo: ſileo*, ſufficit, quod immediate poſt, vel ante prolata verba bibam, ſileam, quia tamen *Cajet. Suar. Scot. in 4. diſt. 6. q. 3.* etiam probabiliter requirunt coexiſtentiam phyſicam materiæ, & formæ, erit mortale, ſi forma quoad unam ſui partem phyſice non coexiſtat materiæ, ut ſi verba Baptiſmi proferantur poſt finitam ablutionem, quia Sacramentum exponitur periculo nullitatis. Excipe Sacramentum Pœnitentiæ, in quo abſolutio ſequi poteſt confeſſionem, ita ut poſt horam valide abſolvatur confeſſus, etſi non licite, niſi ex cauſa rationabili, ut dum apoplexia tactus ante unam, vel plures horas petiit Confeſſarium. Ratio eſt, quod abſolutio ſit ſententia judicialis, quam antecedere debet accuſatio ſeu confeſſio. Similiter in Matrimonio unius conſenſus tamdiu ſequi poteſt, quamdiu durat alterius conſenſus, ut patet in Matrimonio contracto per procuratorem, quia Matrimonium ſequitur naturam contractus, *Tamb. lib. 1. c. 1. §. 1. Spor. p. 1. Sacr. nu. 81.* Econtra, ſi quis cœperit inungere infirmum, & quia inter ungendum putat eſſe mortuum deſiſtat, poſt horam autem videat eum vivere, reliquas unctiones addat, Sacramentum eſt nullum, quia hic requiritur major connexio. *La Croix lib. 6. p. 1. n. 8.*

6 Adhibere formam, vel materiam dubiam, vel probabilem, ſi certa aut tutior ha- 7
beri poſſit, eſt mortale, quia Sacramentum ſine cauſa exponitur periculo nullitatis, & ſuſcipiens periculo carendi fructu. V. *Caſ. 3. n. 7.* Si Sacramentum ſit neceſſarium velut Baptiſmus, Pœnitentia, & materia certa haberi non poſſit, ſufficit probabilis, & dubia, eamque adhibere in neceſſitate exigit charitas proximi. An vero liceat ſequi opinionem probabilem, quando agitur de conditione ab Eccleſia ſupplebili, v. g. de juriſdictione abſolvendi, dicam *Caſ. 99. n. 6. & Caſ. 106. n. 22.*

QUÆR. IV. Quid circa mutationem materiæ & formæ? 8

Reſp. I. Si materia, vel forma mutetur ſubſtantialiter, non fit Sacramentum, ſecus ſi tantum mutetur accidentaliter: *Tunc autem materia dicitur mutari ſubſtantialiter, ſi ſecundum communem hominum acceptionem, & uſum nomine, & ratione differat a materia a Chriſto inſtituta, quamvis forte phyſice ſit eadem.* Ut ſi in Baptiſmo loco aquæ adhibeas glaciem, nivem, in Euchariſtia loco panis piſti panem crudum, quia glacies, vel nix antequam reſolvantur, communi uſu, & æſtimatione non veniunt nomine aquæ, neque maſſa cruda nomine, & uſu panis, etiamſi ſpecie phyſica probabiliter non differant. Econtra vinum album & rubrum, quamvis forſan phyſice differant, quia tamen communi uſu, & nomine conveniunt, utrumque eſt materia apta conſecrationis. Materia dicitur accidentaliter mutari, ſi ſalva ſubſtantia aliqualiter ſolum alteretur, ut ſi aqua in Baptiſmo, vel vinum in conſecratione tepefiat.

Reſp. II. Subſtantialiter forma mutatur, 9
ſi forma non retineat ſenſum, & ſignificationem, quam Chriſtus per verba exprimi voluit,

Digitized by Google

voluit, eodem vero ſenſu manente, mutatio erit ſolum accidentalis. Eſt communis cum *D. Th. ar.* 8. Ex hac regula deduces ſequentia. 1. Mutatio formæ *in voces non omnino ſynonymas*, eſt ſubſtantialis, *Suar. d.* 2. §. 4. *Dicaſt. d.* 1. *n.* 179. ut ſi loco Patris, & Filii baptizans dicat: *In nomine Sanctiſſimæ Trinitatis*: *In nomine primæ ſecundæ & tertiæ perſonæ*: *In nomine Patris majoris, Filii minoris*: *In nominibus Patris & Filii*: *In nomine Creatoris, Redemptoris, Sanctificatoris*: *In nomine Patris, Filii, & B. V. Mariæ*: ſignificando æqualem auctoritatem. Ratio eſt, quia hæ formæ non habent eumdem ſenſum, nec æque clare & diſtincte exprimunt rationem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, qualiter exprimitur per formam ordinariam. V. *Caſ. ſeq. q.* 1. Similiter in Euchariſtia eſt mutatio ſubſtantialis, vel ſaltem dubia, ſi dicatur: *Hoc eſt Corpus Chriſti*, quia ſic conſecrans non loquitur in perſona Chriſti. Item ſi dicatur: *Ecce Corpus meum*, quia To *ecce* non ita videtur ſignificare converſionem panis ſicut To *hoc*. 2. Mutatio in *voces æquivocas* non invalidat Sacramentum, ſi verba æquivoca ex circumſtantiis, vel intentione Miniſtri determinentur ad ſenſum ſimilem, ut To *hoc* in Euchariſtia, cum poſſit demonſtrare multas hoſtias, per intentionem Miniſtri determinat hanc, & non illam. *Dicaſt. ſup. Bernal d.* 6. *n.* 35.

10 3. *Mutatio per tranſpoſitionem, ſubtractionem* vel *additionem* verborum tunc eſt ſubſtantialis, quando non relinquit ſenſum a Chriſto inſtitutum. 4. *Repetitio vel corruptio vocum* non ſemper eſt ſubſtantialis, maxime ſi fiat ex naturali balbutie, vel ruditate, ut: *Ego bapt-bapt-ti-ti zo te te te, &c.* Vel: *Baptizo in nomine Patria, Filia & Spiritua Sancta*. *Cap. retulerunt. diſt.* 4. *de conſecrat.* Aut ſi quis non valens exprimere H & R. dicat: *oc* eſt *Copus*, vel etiam *Colpus* meum, quia iſtæ voces a balbutiente corruptæ ſaltem ex ſecundaria inſtitutione idem ſignificant, quod in aliis non corruptæ, *March. La Croix n.*36. Niſi corruptio ſit tanta, ut audientes non poſſint ſcire, quid loquens vellet ſignificare, vel corruptio vocum fieret ſtudio, tunc enim non cenſeretur habere ſeriam intentionem, vel putatur aliud velle ſignificare.

11 5. *Mutatio linguæ in linguam* per ſe eſt tantum accidentalis, etſi proferens eam non intelligat, nunquam tamen eſt licita, niſi in ſolo Baptiſmo, quando Latina lingua ignoratur. 6. *Interruptio* ſi ſit levis, non eſt ſubſtantialis, ut ſi baptizans prolatis verbis: Ego te baptizo, interponat: *Quid garritis? Aqua eſt nimis frigida*, aut aliquoties ſternutet, oſcitet, & ſtatim ſubjungat: In nomine Patris, & Filii, &c. quia verba ſequentia adhuc moraliter unum ſenſum faciunt cum præcedentibus. Secus ſi interruptio ſit notabilis ad medium, vel integrum quadrantem ob rationem contrariam, ideoque tunc forma debebit repeti. *S. Thom. q.* 65. *art.* 8. *Tamb. loc. cit.*

Reſp. III. Mutare materiam vel formam ſubſtantialiter eſt mortale, quia Sacramentum in illis circumſtantiis, quibus cauſare deberet effectum, voluntarie redditur nullum, quæ eſt gravis irreverentia in Auctorem Sacramentorum: Mutatio accidentalis ſi levis ſit, ad ſummum eſt veniale, ut ſi in Baptiſmo citra neceſſitatem utaris aqua calida, vel lingua vulgari, *Dicaſtill. n.* 131. Vel in forma Baptiſmi, aut Pœnitentiæ omittas To *ego*, in forma Euchariſtiæ To *enim*, modo abſit contemptus. Mutatio accidentalis notabilis eſt mortale, ut ſi Latinus conſecret in pane fermentato, aut utatur forma Græca, vel lingua vulgari, vel inungat in oleo prioris anni, vel in Baptiſmo omittat To *&*. *Dicaſt. n.* 117. Vel in Baptiſmo omittantur præcipue cæremoniæ. Item quandocumque materia, vel forma redditur dubia, &c. quia in his omnibus, vel notabiliter agitur contra præceptam ab Eccleſia uniformitatem, vel Sacramentum per materiam dubiam exponitur periculo nullitatis. 12

Reſp. IV. Nequidem Eccleſia poteſt materias, vel formas Sacramentorum formaliter mutare, poteſt tamen materialiter. Colligitur ex *Trident. ſeſſ.* 21. *c.* 2. Ratio eſt, quia, formaliter mutare eſt facere, ut materia, & forma a Chriſto inſtituta non ſit apta ad valorem Sacramentorum, ut ſi vinum de vite manens vinum fieret ineptum conſecrari, qualem poteſtatem nullibi Eccleſia legitur accepiſſe a Chriſto. Materialiter mutare eſt facere, ut id, quod antea erat materia a Chriſto requiſita, induat aliam naturam, & non maneat talis qualem Chriſtus requiſivit, ut ſi e vino fiat acetum, quod etiam privatus facere poteſt. Aut ſi contractus clandeſtinus antea 13

Digitized by Google

tea validus ex conſtitutione Eccleſiæ fiat invalidus, & per conſequens materia inepta matrimonii. Item ſi Eccleſia faciat, ut ſola manuum impoſitio in Eccleſia Græca habeat vim ſignificandi poteſtatem Ordinis Sacerdotalis, & Diaconatus, non autem apud Latinos.

14 QUÆR. V. Quid circa *Miniſtrum*, ejuſque *intentionem, attentionem & diſpoſitionem?*

Reſp. I. Miniſter ordinarius eſt ſolus homo viator, habens intentionem faciendi id quod facit vera Chriſti Eccleſia. *Trident. ſeſſ. 7. c. 11. S. Th. q. 64. ar. 7.* Intentio autem hic poteſt eſſe triplex, actualis, virtualis, habitualis. *Actualis* eſt actus voluntatis advertenter, & perceptibiliter imperans confectionem Sacramenti. *Virtualis* eſt virtus ex priori actu relicta, quæ phyſice eſt actus tenuis, & imperceptibilis, vi cujus quis pergit operari ad finem per intentionem actualem imperatum, hinc intentio virtualis tamdiu cenſetur perſeverare, quamdiu ponuntur media ad intentum finem, ut ſi quis poſt intentionem conſecrandi eat ad ſacriſtiam, ſe lavet, veſtiat, legat Miſſam, quamvis toto tempore diſtractus, &c. hæc omnia diriguntur ab intentione virtuali. *Habitualis* eſt intentio præterita non retractata, nec in ſe, nec in virtute amplius exiſtens, poteſtque eſſe in dormiente, ebrio, &c.

15 Reſp. II. Non requiritur intentio actualis, etſi hæc ſit optima, ſe ſufficit virtualis, non vero habitualis. Eſt communis cum Scot. *in 4. diſtinct. 6. quæſt. 6. Suar. diſput. 13. ſect. 3. Metzg. dict. 23. art. 5.* Ratio primæ partis eſt, quod ſit moraliter impoſſibile ſemper habere actualem, & expreſſam intentionem, cum nobis etiam invitis ſe ingerant diſtractiones, & obligatio ſemper habendi intentionem expreſſam exponeret homines innumeris ſcrupulis. Ratio ſecundæ partis eſt: Quod intentio virtualis ſufficiat ad orationem, vota, contractus, ergo etiam ad conficienda Sacramenta. Tertia pars inde probatur, quod intentio Miniſtri debeat imperare, & influere in actionem Sacramentalem, eamque reddere humanam prudenterque poſitam nomine Chriſti, quod facere non poteſt intentio habitualis, cum nec in ſe nec in aliqua ſui virtute exiſtat, poſſitque eſſe in dormiente, phrenetico, &c. Miniſter tamen prudenter dubitare non poteſt de intentione requiſita, niſi eam ſtudioſe omiſerit, vel excluſerit. *Maur. quæſt. 78. n. 5.* quia vult agere quod ſolet, & quod agunt ſimiles miniſtri. Nec opus eſt corde vel ore dicere: *Intendo, volo*, &c. hæ enim ſcrupuloſæ reflexiones magis devotionem impediunt, quam promovent, ſed ſufficit quod quis exercite attendat ad id, quod facit.

Reſp. III. Si in Miniſtro ſint intentiones 16
virtualiter oppoſitæ, v.g. Calviniſta baptizans intendit facere quod Chriſtus, non autem quod fieri vult Papa vel Romana Eccleſia. Item vult Matrimonium, ſed non Sacramentum, tunc prævalebit ea intentio, quæ eſt appretiative major, quod a poſteriori colliges, ſi Calviniſta ita ſit diſpoſitus, ut ſi ſciret idem eſſe quod vult Chriſtus, & Papa, idem eſſe Matrimonium, & Sacramentum, adhuc vellet baptizare, Matrimonium inire, prævalet intentio conficiendi Sacramentum. Secus ſi ita non eſt diſpoſitus. *Lugo d. 8. §. 8. Metzg. l. c.* Et ſimili ratione prævalet conſecratio, ſi Sacerdos rudis per To *Corpus meum* intelligat ſuum Sacerdotis, quia prævalet intentio generalis ſignificandi, quod Chriſtus inſtituit. Quod non tenet de eo, qui id malitioſe & ſcienter faceret, quia tunc prævaleret intentio non ſignificandi Corpus Chriſti, ſed ſuum. Si intentiones ſint æquales, nullum eſt Sacramentum, quia neutra prævalet; ſi una contrariarum exiſtat tantum habitualiter, altera vero actu exiſtens imperet confectionem Sacramenti, hæc prævalet utpote efficacior, quia ſola habitualis Sacramentum cauſare non poteſt. *Bernal. d. 17. n. 182. La Croix n. 69.*

Reſp. IV. Intentio non debet eſſe *conditionata*, adeo ut Sacramenta nec licite, 17
nec valide conferri poſſint ſub conditione de futuro ſuſpenſiva valoris, quia non eſt in poteſtate Miniſtri poſita actione Sacramentali ſuſpendere Sacramenti valorem, etſi tunc non intendat conferre Sacramentum validum, deinceps etiam non validabitur, ſive conditio eveniat, ſive non. Quare invalide infantem baptizat obſtetrix ſub conditione, ſi Parochus ante obitum non ſuperveniat. *Spor. a n. 128.* Excipe Matrimonium, quod habet naturam contractus ideoque ſicut aliorum contractuum, ſic & Matrimonii valor ſuſpendi poteſt uſque ad eventum conditionis. Quod ſi conditio ſit

de

Digitized by Google

de præſenti, vel præterito, ſed Miniſtro incerta, v. g. *Baptizo te, ſi Paſtor ſciat, ſi non ſit domi*, eſt mortale eam adhibere, quia Sacramentum ſine cauſa exponeretur periculo nullitatis. Aliud eſt de conditione Sacramento intrinſeca; talis enim, ſi dubium ſit de diſpoſitione, adhiberi poteſt, & debet, ut, baptizo te, ſi non ſis baptizatus; abſolvo, ſi doleas, &c. tunc ab irreverentia excuſat neceſſitas; ſufficit autem tunc conditionem exprimere in animo, etiamſi conſultum ſit etiam exprimere verbo. *Dian. p.* 10. *t.* 11. *reſ.* 55.

18 Reſp. V. In Miniſtro etiam requiritur attentio: nam voluntaria diſtractio eſt peccatum, ſed tantum veniale, niſi ſit periculum aliquid notabile omittendi, vel mutandi in materia aut forma. *Gobat in exp. tit.* 1. *n.* 97. Et quamvis plurimi dicant eſſe mortale ſub actuali conſecratione Euchariſtiæ, vel etiam per notabilem partem Canonis voluntarie diſtrahi, eo quod hic videatur eſſe gravis irreverentia; nihilominus alii id valde probabiliter negant modo non ſit periculum aliquid omittendi, quale plerumque non eſt, quia tunc diſtractio, nec ratione ſui, nec ratione periculi erit mortalis irreverentia, neque ratione præſentiæ Chriſti, alias voluntarie diſtrahi, etiam ſub Communione, erit mortale, quod eſt contra communem, nec debet aſtrui mortale ſine ratione convincente, ut habet *communiſſima, &c.*

19 Reſp. VI. In Miniſtro Sacramentum conficiente requiritur ſtatus gratiæ, alias peccat mortaliter; ſancta enim ſunt ſancte tractanda, idque de Miniſtro ad hoc ſpecialiter ordinato ſolemniter agente docent omnes cum *S. Th. q.* 64. *ar.* 6. *in Corp.* De Miniſtro quolibet etiam ad hoc non ordinato docet *Laym Coning, Caſtropal. hic p.* 4. *n.* 10. *La Croix n.* 249. Quia videtur eſſe gravis irreverentia, ſi hoſtis Dei gerat perſonam Chriſti, & una cum eo coefficiat Sacramentum cauſativum gratiæ; nihilominus valde probabiliter docent *S. Th. ar. cit. ad* 3. *Sair. Suar. d.* 16. *ſ.* 4. *Illſung, Reiffenſt. a n.* 45. *Spor. nu.* 171. *Metzg. ar.* 6. *n.* 4. a peccato mortali ſaltem excuſari laicos aut etiam clericos in neceſſitate baptizantes, abſolventes, &c. non tantum tunc quando ob turbationem, perplexitatem, temporis brevitatem ſe ad contritionem diſponere non poſſunt, uti certum eſt, ſed etiam alias, tum quia major eſt irreverentia, ſi Miniſter ſpecialiter ad Sacramenta deputatus citra neceſſitatem illa in diſgratia conficiat, quam ſi id faciat non deputatus, vel etiam deputatus in neceſſitate, tunc enim magis attenditur neceſſitas recipientis, quam dignitas Sacramenti. Hucuſque ſermo fuit de Miniſtro conficiente Sacramentum. Nam alios actus,
quibus non fit Sacramentum, in diſgratia 20
exercere, ut Euchariſtiam diſtribuere, circumferre. cum ea populo benedicere, non videtur mortale. *Silv. Vaſq. Lugo, Nugn. Bernal d.* 17. §. 3. *Dian. p.* 2. *c.* 14. *R.* 23. *Metzg. La Croix l. c.* Quod magis tenet de aſſiſtentia matrimonii, de ſolemni miniſtratione Diaconi, vel Subdiaconi, de benedictione Chriſmatis, Olei, Altarium, Abbatum, &c. Ratio eſt, quia in his omnibus non conficitur Sacramentum, neque hæc fiunt in perſona Chriſti, & remote ſe habent ad productionem gratiæ.

QUÆR. VI. Quid de Miniſtro Sacramentorum tempore peſtis, vel incurſus hoſtium? 21

Reſp. Seq. 1. Parochus tempore peſtis non tantum tenetur ſuis adminiſtrare Sacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ, ſed etiam Euchariſtiam, ſi poſſit eodem periculo, quia ad id vi officii obligatur; ſi tamen ſit ſolus, & ſtatim ſucceſſorem habere non poſſit, non tenetur novo periculo dare Communionem; vel Unctionem, ne Parocho ægrotante, vel deficiente Sacramenta magis neceſſaria Parochianis deſint, eſt communis, & certa. V. *Metzg. tom.* 2. *a pag.* 502. *Verjuzs tr.* 14. *ar.* 8. *Dicaſt. diſ.* 11. *n.* 123. ubi refert declarationem *S. Congregationis*, qua prohibetur Parochis per ſe ea miniſtrare infectis, ſi alius ſit, qui miniſtret, ne aliqui Parochiani fugiant ejus converſationem, quem ſciunt agere cum peſtiferis. 2. Etiam alii Sacerdotes, ſive ſæculares, ſive Regulares, tenentur in defectu Paſtoris ex charitate miniſtrare Sacramenta fidelibus, & quidem in extrema neceſſitate ſpirituali cum periculo vitæ corporalis, id enim exigit ordo charitatis, ut quilibet vitam temporalem corporis poſtponat vitæ æternæ animæ proximi; neceſſitas autem gravis hic dicitur, in qua quis ſine tuo adjutorio difficulter ſalvabitur, ut ſi peccator ſit abſolvendus, vel diſponendus ad contritionem; extrema quando quis ſine tuo adjutorio eſſet damnandus, eo quod ſeipſum juvare

non

non poſſit: v. g. infans moriturus ſine baptiſmo. 3. Parochus ſibi provideat de præ-
22 ſervativis; optima, & facillima præſervativa eſt, infectos non accedere jejuno ſtomacho; ſalivam in illorum præſentia non deglutire; inter ſe, & inter infectum ponere ignem, carbones ardentes, vel ſaltem candelam accenſam; cavere, vel maxime ab halitu infecti; uti veſtibus minime pilloſis, easque aqua, vel flamma ſæpius luſtrare, ſi ſentiatur aliqua alteratio, provocandus eſt copioſus ſudor, &c. 4. Moneat populum, ut omnes adhuc ſani in Eccleſia Sacramentum pœnitentiæ, & Viaticum percipiant, ne cum periculo ſemper opus ſit adire domos infectas. 5. Serio inculcet eſſe graviſſimum peccatum, & infectum eſſe reum non unius homicidii, ſi temere ſe immiſceat ſanis, eosque omnes periculo mortis exponat. 6. Si indigens Sacramento pœnitentiæ ſit capite turbatus, aut ex paſſione, vel obſtinacia aliquoties rejiciat Parochum, ſi ex poſt Parochum petat, & ſit ſpes fructus, denuo tenetur eum adire, cum manifeſto periculo infectionis, quia id exigit ejus officium. 7. Graviſſime peccat
23 ſi tempore peſtis fugiat, aut reſignet; eſt enim conductus pro tali neceſſitate, ſicut miles pro prælio. *Chapeaville*, *Barb. de Paroch. p.* 2. *c.* 17. Et quamvis forte cum licentia Epiſcopi ſubſtituto æque idoneo ad tempus abeſſe poſſit, debet tamen eſſe ita vicinus, ut in omnes populi neceſſitates intendere poſſit. 8. Vagis peſte infectis tenetur providere Parochus, in cujus Parochia decumbunt. 9. Si plures ſimul petant Sacramenta, ii præferendi ſunt, qui petunt Sacramenta magis neceſſaria, inter æqualiter egentes, primo habenda eſt cura Principis, parentum, civium, poſtea alienigenarum. 10. Quæ dixi de Parocho, etiam tenent de Epiſcopo, vel Prælato regulari, ita ut ſuis per ſe vel alium idoneum non tantum in extrema, ſed & in gravi neceſſitate ſpirituale cum periculo vitæ ſuccurrere obligentur. 11. Quæ dicta ſunt de tempore
24 peſtis, etiam locum habent in incurſu hoſtium, Turcarum, hæreticorum, &c. Ita ut Paſtor tunc fugere non debeat, niſi & populus fugiat, ſed ſuis commanere, & indigentibus aſſiſtere, etiam cum periculo vitæ, poterit tamen latitare in occulto, ex quo ſuis providere poſſit. Item ſi parochianus tuus extremo ſupplicio afficiendus petat confiteri, tenetur Parochus eum adire cum periculo vitæ, niſi majora inde timeantur incommoda fidei, vel aliis fidelibus: ſi hæreticus in ultimo agone petat in fide inſtrui, vel infidelis baptizari, quilibet tenetur eum inſtruere, & baptizare ſaltem cum aliquali periculo, quia ad minus eſt neceſſitas ſpiritualis valde gravis.

QUÆR. VII. An liceat Sacramentum 25
petere a Miniſtro indigno?

Reſp. 1. Extra caſum extremæ neceſſitatis non licet petere Sacramenta a Miniſtro non tolerato, hoc eſt, nominatim excommunicato, vel ſuſpenſo, notorio Clerici percuſſore, publice per ſententiam irregulari, publice & in perpetuum degradato. Ratio eſt, quia Eccleſia graviter prohibuit cum his communicare, præſertim in Sacris. Idem in quibuſdam Diœceſibus ſtatuitur de publicis fornicariis, vel concubinariis. In extrema vero neceſſitate, ſeu in periculo vitæ, quando alius Sacerdos haberi non poteſt, a non tolerato licet petere Sacramenta neceſſaria, velut Baptiſmum, *c. ſi quem* 24. *qu.* 1. Sacramentum Pœnitentiæ, *Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 2. Idem de Viatico, etſi præceſſerit abſolutio, docet *Suar. d.* 72. *ſect.* 4. *ex c. quod in te de pœnit. & remiſſ.* De Extrema Unctione contrarium dicit Innoc. III. ibidem. 2. Ab excommunicato, vel ſuſpenſo tolerato ex gravi cauſa Sacramenta peti poſſunt, quia Eccleſia non prohibet cum his communicare, & petitur res ſancta, quam prævia contritione, vel confeſſione licite præſtare poteſt, Vide *Caſum* 114. *qu.* 3. Gravis autem cauſa eſt, ſi urgeat præceptum Communionis annuæ, vel quis diu non ſit confeſſus, & alius Miniſter ſine notabili incommodo haberi non poſſit, &c. 3. In dubio, an Miniſter ſit miniſtraturus
Sacramentum in mortali, ab eo peti poteſt 26
quia in dubio debet præſumi bonus, & quamvis paulo ante peccaverit mortaliter, tamen præſumi poteſt ſe diſpoſuiſſe ſaltem per contritionem, niſi conſtaret ipſum eſſe conſuetudinarium, aut eſſe in occaſione proxima, tunc enim abſque gravi cauſa, vel neceſſitate Sacramenta peti non poſſent ne ei detur ſcandalum, vel occaſio peccandi.

QUÆR. VIII. Quid circa diſpoſitionem & intentionem ſuſcipientis?

Reſp. I. Ut quis licite ſuſcipiat Sacramen-
ta vivorum, requiritur ſtatus gratiæ, & 27
ad Euchariſtiam non ſufficit contritio, ſed jure

Digitized by Google

jure divino in peccatore requiritur confeſſio prævia, ut dicetur ſuo loco; ad baptiſmum in adulto requiritur fides, & attritio de peccatis actualibus.

28 Reſp. II. Ut Sacramenta valide ſuſcipiantur, in adultis requiritur aliqua intentio, in parvulis, & perpetuo amentibus ſufficit intentio Chriſti, & Eccleſiæ; in adultis ad minus requiritur, & ſufficit habitualis, hoc eſt, voluntas præterita non revocata; unde qui poſt petitionem Sacramenti incidit in amentiam, vel lethargum, valide baptizatur, confirmatur, communicatur, abſolvitur, inungitur, &c. quamvis in phreneſi, vel amentia contradicat. Imo ad baptiſmum valde probabiliter ſufficit intentio implicita incluſa in at-vel contritione, ideoque Judæus in articulo mortis attritus baptizari poſſet, etiamſi dicat ſe nolle baptiſmum, quia vere attritus habet voluntatem, ſervandi omnia Dei præcepta, & percipiendi media ad ſalutem neceſſaria; ergo implicite etiam vult Baptiſmum, & intentio oppoſita eſt minus efficax; ſi enim ſciret Baptiſmum eſſe medium neceſſarium, certo illum vellet. In Confirmatione, Communione, Unctione etiam ſufficit intentio interpretativa, qua quis ex vita chriſtiane acta præſumitur hæc Sacramenta velle, etſi de facto ea ob morbum, amentiam, lethargum, &c. petere non poſſit: de aliis dicetur ſuo loco. Hoc adde, ad valorem reliquorum Sacramentorum requiri Baptiſmum quia Baptiſmus eſt *Janua vitæ ſpiritualis, per quem membra Chriſti ac de corpore efficimur Eccleſiæ*, uti definit *Florent.* in Decreto *Eugen. IV.* ad Armenos, ideoque ſoli baptizati ſunt membra Eccleſiæ, & capaces Sacramentorum, quæ pro ſola Eccleſia inſtituta ſunt.

29 QUÆR. IX. An Sacramenta dari poſſint indigno?

Reſp. I. Si ſuſcepturus ita ſit inhabilis ſeu indignus, ut ei Sacramentum nec valide conferri queat, nequidem metu mortis licite conferri poteſt, ut ſi quis minetur te occidere, niſi baptizes Judæum invitum, vel puerum baptizatum, aut abſolvas indiſpoſitum. Ratio eſt 1. quia tunc applicando materiam, & formam, ſimulas te conferre Sacramentum, quo tamen ſcis te conferre non poſſe, ideoque illudis Chriſto, & verbis ſacris ab ipſo inſtitutis abuteris, rediſque formam falſam, & mentiris in re graviſſima; exercite enim & in facto dicis te nomine Chriſti baptizare, abſolvere, quod tamen ſcis fieri non poſſe, idque nunc certum videtur ex propoſitione 29. ab Innoc. XI. damnata: *Urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi*. Similiter ſi intentetur mors, niſi extra Miſſam conſecres panem, peccas mortaliter, ſi abſque intentione proferas formam ob rationem datam poſſe tamen tali caſu ſubmiſſe recitari Orationem Dominicam, vel aliam. vel ſuper panem dici: *Hoc non eſt corpus meum*, & ſuper pœnitentem indiſpoſitum: *Ego te non abſolvo*, docent *Carden.* 2. *criſi d.* 20. *n.* 44. 52. *Boſco hic n.* 232. quamvis circumſtantes putarent te conſecrare, vel abſolvere. Ratio eſt, quia hæc omnia de ſe ſunt indifferentia, neque ſimulas circa adminiſtrationem Sacramentorum, quia non applicas materiam, & formam, ideoque nec formam falſam reddis; idem alii dicunt, ſi metu adactus baptizes infantem baptizatum, aſfundendo vinum his verbis: *Pax tecum*, intellige hæc, ſi abſit ſcandalum, & non petantur in contemptum religionis, qui raro aberit. V. *Henao n.* 1776.

Aliud eſt de Matrimonio, quod metu 30 mortis inire potes, etſi ſcias illud ratione metus, vel alterius impedimenti fore nullum. *Nov. Sanch. Caſtrop. de ſponſ. punct.* 12. *Boſco nu.* 232. *Spor. p.* 4. *c.* 1. *nu.* 21. *La Croix* n. 262. quia non abuteris forma, vel materia Sacramenti; nam ſolus contractus abſolutus, & validus poteſt eſſe materia Sacramenti, qualis non eſt initus ex metu, vel cum impedimento dirimente: neque hic eſt mendacium, quia ex circumſtantiis gravis metus illa verba: *Accipio te in meam* habent hanc reſtrictionem: *Quantum eſt in me*, aut, *ſi tenear. Scot. in* 4. *diſt.* 29. *q. unica*.

Reſp. II. Peccatori indigno, qui valide 31 quidem, ſed ſine effectu ſumeret, Sacramenta miniſtrare per ſe non licet, eſt *communis*, & *certa*, tum ex perpetuo Eccleſiæ uſu, tum ex Concil. Arelatenſi, & probatur 1. ex Script. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & dare canibus, Matth.* 25. ideſt, ut explicat *S. Thom. qu.* 80. *art.* 6. peccatoribus manifeſtis. Idem 1. Cor. 4. *Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur*; ſed non eſt fidelis, qui Sacramenta ſibi concredita indignis inutiliter, & ſine fructu diſpenſat, ſicut

Mini-

Miniſter Regis non eſt fidelis, ſi pecunias datas ad conſcribendos amicos, vel milites profundat inutiliter, quid ſi det hoſti, vel proditori iiſdem abuſuro ad injuriam Regis? 2. Miniſter, qui non avertit injuriam ſui domini, cum facile poteſt, non eſt fidelis, multo magis ſi cooperetur; atqui cooperatur, dando Sacramentum indigno. 3. Peccat contra charitatem proximi, cooperando ad ejus peccatum. 4. Sacerdos peccat, collocando hoſtiam in loco ſordido; ergo a potiori, ſi det peccatori. Unde deduces ſeqq.

32 1. Sacerdos celebrans in mortali tria diſtincta admittit ſacrilegia, quatenus ſcilicet Sacramentum indigne conficit, indigno miniſtrat, & indigne ſuſcipit, hæc tamen in confeſſione ſatis exprimuntur, dicendo, Semel conſcius peccati mortalis celebravi.

33 2. Quamvis juxta communem Matrimonium ex juſta cauſa poſt diſpenſationem impetratam licite iniri poſſit, cum peccatore etiam publico, v.g. hæretico, eo quod contrahentes principaliter conficiant contractum, & indirecte ſolum Sacramentum, nihilominus Parochus Matrimonio aſſiſtens debet ex officio allaborare, ut ſponſi ſint in ſtatu gratiæ, & ſi ſponſus ſit hæreticus materialis, debet cum eo elicere contritionem. 3. Peccatori publico etiam publice

34 negandum eſt Sacramentum, quia nullum jus habet, eſtque jam publice infamatus, & ſine ſcandalo, & irreverentia dari non poteſt, *S. Th. l. c.* Peccator autem publicus vocatur, cujus delictum eſt notorium de jure, facto, vel fama, ut explicavi *Caſu 36. a n.* 15. Sed quid ſi minetur mortem, niſi detur, v. g. Euchariſtia? Reſp. Dari poteſt, niſi petat in contemptum religionis? ſi enim dari poſſit indigno pro conſervanda ejus fama, cur non pro conſervanda vita miniſtrantis? 4. Si crimen

35 non ſit publicum, attamen notum omnibus præſentibus, neganda eſt Communio, quia negari poteſt ſine nova infamia, ſi vero uni aut alteri ex præſentibus non ſit notum, neque ſimpliciter ſit publicum, non eſt neganda Communio, quia adhuc retinet jus ad famam reſpectu horum, Si crimen quidem aliquos ex præſentibus lateat, ſit autem ſimpliciter publicum, vel publicum in vicinia, ex qua facile hic ſit publicandum, adhuc negari debet, quia amiſit jus ad famam etiam hic, & temere Sacramentum petendo eſt cauſa, quod crimen etiam ignorantibus propaletur. 5. Ut peccatori publico Sacramentum publice dari poſſit, debet publice conſtare de ejus emendatione, quod tunc fit, ſi coram pluribus ſit confeſſus, & ſuſtulerit occaſionem proximam. Si pluries confeſſus ſemper ſit relapſus, aut retinuerit occaſionem proximam, non dimittendo, v.g. concubinam, &c. ad Sacramenta admitti non poteſt, quia adhuc publice eſt indignus, *Bernal. d.* 48. *n.* 40. Si occulte egit pœnitentiam, occulte admitti poterit, non publice. 6. Si de- 36
lictum publicum ſit certum, & emendatio dubia, Sacramentum negari debet, quia certitudo delicti eſt in poſſeſſione, ſi crimen ſit dubium, vel de eo ſola eſt probabilis, vel publica ſuſpicio abſque morali certitudine, Sacramentum negari non poteſt, quia habet jus certum ad famam, & Sacramenta, quo per ſuſpicionem incertam privari non debet, *Suar. diſ.* 67. *ſect.* 6. *Henriq. Vaſq. diſt.* 209. *cap.* 5. *Sporer, numer.* 185. Ex eadem ratione ſi delictum ſit certum, ſed dubitetur an ſit publicum, debet Sacramentum negari occulte, ſed non publice.

7. In articulo mortis etiam peccatori 37
publico Sacramenta negari non debent, modo contritionis ſigna dederit, neceſſitas excuſat a ſcandalo, vel ſcandalum tollere debet Miniſter, publicando occultam ejus pœnitentiam, *Suar. loc. cit. Caſtrop. pun.* 20. 8. Si peccator occultus petat occulte, neganda eſt Communio, id enim exigit reverentia Sacramenti, & negari poteſt abſque infamia, niſi indignitas ſolum cognita ſit ex confeſſione, *Silveſt. Navar. cap.* 21. *num.* 55. *Fagund. Coninch. quæſt.* 80. *ar.*6. Tunc enim negans læderet ſigillum, nec enim vel licet loqui pœnitenti de auditis in confeſſione, minus tacite exprobrare crimen confeſſum, quod fieret negando Euchariſtiam, nihilominus tunc poſſe negari Euchariſtiam, ſi nullus alius ſit præſens, docent *Sanct. Thom. in* 4. *diſt.* 9. *quæſt.* 1. *Vaſq. Suarez ſupra, Caſtropal. numer.* 20. quia videtur non eſſe illicitum uti ſcientia, confeſſionis ad proprias actiones moderandas, ſi nulli inde fiat ſuſpicio criminis uti hic, alias non liceret negare Euchariſtiam, quam ex confeſſione ſcio peti ad comburendum, vel ad uſum magicum, neque negare poſſem gladium, quem

quem ſcio peti ad me occidendum; ſed de hoc dicam *Caſ.* 190. *n.* 12. *& ſeq.*

38 9. Si occultus peccator publice petat, admitti debet, ſi repelli non poteſt abſque infamia, *S. Th. q.* 80. *ar.* 6. & habetur expreſſe *cap. ſi tantum*, *c. placuit. q.* 2. *c. ſi Sacerdos de offic. ord.* Ratio eſt, quia occultus peccator retinet jus ad famam; & quamvis Chriſtus etiam habeat jus, ut non inhonoretur ab indigno ſumente, tamen illo jure uti non vult cum infamia peccatoris occulti, ut patet in Juda, quem occulte indignum a Communione non repulit, & obligatio tales repellendi eſſet onus intolerabile pro Miniſtro, daretque occaſionem infinitam litium, ſcandalorum, inimicitiarum, &c. Erit tamen talis peccator privatim monendus, vel ſi non poſſit, omnes in genere hortandi ſunt ad dignam Sacramentorum ſuſceptionem.

39 *Dices* 1. Epiſcopus poteſt occulte indignum *v. gr.* irregularem publice repellere ab Ordine, ergo & a Communione. 2. Non repellendo cooperatur ejus peccato. 3. Petens hoſtiam ad eam projiciendam in cloacam, vel ad comburendam, poteſt publice repelli. 4. Ad tuendam vitam, vel honorem innocentis licite aperio occultum ſcelus iniqui inſidiatoris; ergo & licite cum infamia nego Euchariſtiam pro tuendo honore Chriſti. 5. Si Cajus repetat ſuum gladium ad ſe vel alium occidendum, debeo eum negare etiam cum infamia; ergo & Euchariſtiam, quia moraliter occidet animam. 6. Præceptum non dandi Sacramentum indigno eſt negativum, ergo obligat ſemper pro ſemper.

Reſp. *ad* 1. Si ordinandus ſit indignus propter peccatum occultum, etiam repelli non debet cum infamia; quia tamen plerumque poteſt ſine infamia ab Ordine repelli, & plerique rejiciuntur propter defectum phyſicum natalium, ætatis, tituli, ſubjectionis, &c. hinc etiam publice rejici debet, vel maxime irregularis, quia ita Eccleſia præcipit, & ſi quæ ſit infamia, hic prævalere debet bonum publicum Eccleſiæ. *Ad* 2. Cooperatur tantum materialiter, præbendo rem optimam, qua ſuſcipiens poteſt, & debet bene uti. *Ad* 3. Nego conſeq. Chriſtus tali caſu reſignavit juri ſuo, non vero innocens juri ad vitam, & honorem. Deinde ſacrilegium præcipue conſiſtit in actu interno, ſeu in voluntate Sacramentum indigne ſumendi, quæ jam tum exiſtit, & per publicam Sacramenti ſumptionem impediri non poteſt, damnum vero vel honoris conſiſtit in actu externo, qui manifeſtando crimen occultum inſidiatoris, vel negando gladium poteſt impediri; hinc patet *ad* 5. *Ad* 6. diſtinguo conſeq. Ergo obligat ſemper pro ſemper in certis circumſtantiis, C. in omnibus, N. *Non occides* eſt præceptum negativum, & tamen non obligat in caſu neceſſariæ defenſionis ita & hic.

QUÆR. X. Quis ſit effectus Sacramentorum, & Sacramentalium?

Reſp. 1. Effectus omnibus Sacramentis communis eſt gratia; gratia autem eſt duplex, habitualis & actualis; habitualis eſt qualitas ſupernaturalis permanens, reddens hominem ſanctum, juſtum, amicum & filium Dei adoptivum, & hæredem cœli; gratiam habitualem conſequuntur, ſeu cum ea ſimul infunduntur habitus ſupernaturales omnium virtutum, quibus homo adjutus permanenter poſſit elicere actus meritorios vitæ æternæ, fidei, ſpei, charitatis, aliarumque virtutum. Gratia actualis eſt auxilium hominem tranſeunter adjuvans ad eliciendos actus ſupernaturales virtutum, maxime ſi homo per peccatum mortale amiſit gratiam ſanctificantem, & conſequenter habitus ſupernaturales virtutum; tunc enim neceſſe habet adjuvari auxilio tranſeunte. 2. Omnia Sacramenta in omnibus rite diſpoſitis ex opere operato cauſant gratiam habitualem, ſeu ſanctificantem, in infantibus, perpetuo amentibus aut adultis æqualiter diſpoſitis æqualem, in aliis majorem, vel minorem pro majori, vel minori ſubjecti diſpoſitione. *S. Thom. quæſt.* 69. *art.* 1. ita tamen ut Sacramenta digniora, v. gr. Euchariſtia, & Baptiſmus, ceteris paribus, plus gratiæ cauſent quam alia; gratiam ſanctificantem comitantur habitus ſupernaturales virtutum, item jus ad ſpecialia, & copioſiora auxilia gratiæ actualis ſuo tempore danda pro cujuſque Sacramenti fine conſequendo conducentia, in quo jure gratia Sacramentalis diſtinguitur a gratia communiter dicta. 3. Tria Sacramenta, ſcilicet Baptiſmus, Confirmatio & Ordo inſuper cauſant characterem, ſeu qualitatem indelebilem in anima, qua homo deſignatur ſervus, miles, miniſter Chriſti, hæc qualitas in damnatis 40

mnatis manet ad confuſionem, in beatis ad gloriam. 4. Sacramentalia hic dicuntur omnes cæremoniæ ab Eccleſia ad cultum DEI, & præcipue circa decentem Sacramentorum adminiſtrationem inſtitutæ, ut exorcizationes, benedictiones aquæ, vini, cereorum, veſtjum, Virginum, Abbatum, &c. hæc omnia non cauſant gratiam ex opere operato, neque peccata venialia remittunt, niſi in quantum mediante impetratione Eccleſiæ cauſant in voluntate pios motus, qui proinde merentur gratiam, vel remiſſionem venialium. *S. Th. ar.* 3.

CASUS LXXXIX.

De Baptiſmo.

B*Autius Theologus interrogatur*: 1. *Quid ſit Baptiſmus. Quæ materia remota*. 3. *Quæ proxima, ubi de variis dubiis*. 4. *Quid de forma ejuſque mutatione*. 5. *Quotuplex ſit Baptiſmus*. 6. *Qualiter neceſſarius*. 7. *Quis ſit Miniſter ordinarius, extraordinarius, & quis inter hos præferendus*. 8. *An liceat baptizare alienos parochianos*. 9. *Quid de vagis, & peregrinis*. 10. *An liceat Baptiſmum accipere, vel petere ab hæretico ſaltem ex timore gravis mali*. 11. *An infantes, & amentes baptizari poſſint*. 12. *An infantes in utero matris, an mater teneatur admittere ſciſſionem ventris quid ſi mater moriatur*. 13. *Quid de abortivis*. 14. *Monſtris*. 15. *An invitis parentibus baptizari poſſint infantes hæreticorum*. 16. *Infidelium*. 17. *Quid ſi infideles ſint mancipia, vel bello capti: vel unus parentum conſentiat, vel ideo petat, ut infans liberetur ab infeſtatione dæmonis*. 18. *Quid ſi infans per fas, vel nefas jam ſit a parentibus abſtractus*. 19. *Quid ſi parentes ſint mortui, aut proles petat, vel ſit in periculo vitæ*. 20. *An aliquando Baptiſmus reiterandus, & quæ requiratur diſpoſitio in adulto rebaptizando*. 21. *Quid de infante baptizato ab obſtetrice, vel hæretico*. 22. *Quid de expoſititiis*. 23. *Quid de eo qui multum angitur ſuper valore ſui Baptiſmi*. 24. *An dubius de Baptiſmo debeat abſtinere ab aliis Sacramentis, & ſi ſit Sacerdos Religioſus, de novo ordinari, confiteri, Novitiatum ſervare, profiteri, &c.* 25. *Quid ſi Parochus in confeſſione audiat ſe & alios invalide baptizatos*. 26. *Quid de libro baptiſmali, & an puerpera ſemper debeat edicere patrem*. 27. *Quid ſi Parochus dicat, ſe nolle baptizare prolem, ſi ſit illegitima*. 28. *Quale peccatum ſit baptizare extra Eccleſiam*. 29. *Quid ſi mulier in via paritura petat tuum auxilium*. 30. *Quid ſi ſub Miſſa audias periclitari infantem*. 31. *Quid circa obſtetrices, & matres, ne ad lectum ſuum aſſumant infantes*. 32. *Quid circa ritus*. 33. *Patrinos, quid ſi plures ſe ingerant non deſignati*. 34. *An cognatio contrahatur in Baptiſmo non ſolemni*. 35. *An liceat adhibere patrinum hæreticum, vel gentilem, aut puero dare nomen ethnicum?* Pro reſol.

QUÆR. I. Quid ſit Baptiſmus? Quan- 1
do inſtitutus? Quæ ejus materia, forma?

Reſp. 1. Baptiſmus eſt Sacramentum hominem ſpiritualiter regenerans, ſeu remiſſivum peccati originalis per ablutionem in aqua naturali, ſub hac, vel æquivalente verborum forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen*. 2. Eſt inſtitutus à Chriſto probabilius ante paſſionem, quando fuit a Joanne baptizatus in Jordane. *S. Thom. q.* 66. *art.* 2. Quia tunc aquæ a Sanctis Patribus dicuntur ſanctificatæ, & Apoſtoli ante paſſionem baptizabant auctoritate Chriſti; non fuit tamen obligatio ſuſcipiendi Baptiſmum niſi poſt paſſionem Evangelio ſufficienter
promulgato. 3. Materia remota eſt aqua 2
naturalis. *Trident. ſeſſ. 7. de Baptiſ.* Aqua certo naturalis eſt certo ſufficiens, velut aqua maris, fontis, paludis, pruinæ, vaporum in hyeme ex parietibus, & ollis igne ſuppoſito exudantium, aqua e luto expreſſa, e nive, grandine, glacie reſoluta, licet accidentaliter ſapor, odor, color mutatus ſit. Materia certo inſufficiens eſt quilibet liquor ſpecie diſtinctus ab aqua naturali, ut vinum, ſaliva, urina, lac, nix &c. Materia dubia eſt quilibet liquor, qui
tantum dubie aut probabiliter eſt aqua na- 3
turalis, ut aqua roſacea, e vino extracta, ſudans ex arboribus, &c. Materia proxima eſt ablutio, quæ fit vel trahendo corpus per aquam, vel aquam fundendo in corpus; alicubi fit ter, alibi ſemel, in quo ſervanda eſt conſuetudo Diœceſis, quam tranſgredi eſt veniale, *Scot. Dicaſtil. d.* 1. *de Baptiſm. nu.* 43. quia non eſt mutatio notabilis; uti aqua non benedicta in Baptiſmo non ſolemni licitum eſt, in ſolemni juxta *Sennyei* eſt ſolum veniale, juxta *La*

Digitized by Google

Croix n. 263. mortale, quia id prohibetur *Clement. unic. de Baptiſmo*. Aqua calida merito adhibetur, ſi periculum ſit, ne frigus noceat infanti. Ablutio certo eſt ſufficiens, ſi fiat in principali parte corporis v. g. capite, pectore, ſcapulis, &c. incerta eſt, ſi fiat in parte minus principali, v. gr. in digito, pede, aut in utero matris, vel ſi aqua non fluat per corpus; ſi nix prius reſolvatur in corpore baptizandi ſi baptizans baptizandum ſubjiciat canali, ex quo aqua fluit, ſi infans adhuc ſit involutus ſecundinis, talis ablutio in ſola neceſſitate facienda eſt, & ex poſt repetenda ſub conditione. Certo inſufficiens eſt
4 ſi nulla pars corporis immediate tangatur; ſi ſolæ veſtes, vel linea abluantur, ſi baptizandus in aquam proſiliat, & alter verba pronuntiet; quia tunc ſeipſum potius abluit, quam abluatur a pronuntiante verba; ſi quis infantem projiciat in aquas, pronuntietque formam, valet Baptiſmus, quia eſt vera immerſio, & forma eſt debite applicata materiæ, id tamen probabilius non licet, etiamſi infans eſſet moriturus abſque Baptiſmo, quia videtur eſſe directa occiſio innocentis, & non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. *Sot. Suar. Gob. Dian.* & certum eſſe dicit *Palao pun.* 4. *n.* 12. *Metzg. ar.* 2. *num.* 14. 4. Valet omnis forma habens eumdem ſenſum cum hac: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen*. Hinc valet forma Græcorum: *Baptizetur ſervus Dei Cajus in nomine Patris, Amen, in nomine Filii, Amen, &c.* Item valet: *In nomine Dei Patris, Dei Filii*, vel *Chriſti Dei Filii, &c.* Item: *Ego Sacerdos, ego Petrus te abluo, &c. baptizo tuam dominationem, &c.* Certo inſufficiens eſt: *In nominibus Patris, & Filii, &c.* quia ſignificatur pluralitas Deorum. Item: *Baptizo te in nomine Jeſu Chriſti, Amen. In nomine Dei*, vel, *ſanctiſſimæ Trinitatis*: Aut: *Baptizetur Petrus a Chriſto, &c.* Forma eſt dubia, ſi omittatur To *In*, vel To *Et*, item To *Ego* in aliquibus linguis, ut Germanica, & Gallica, juxta *Gob. tr.* 2. *a n.* 88. vitiat formam ſicut, & notabilis interruptio verborum, qualis non eſt, ſi unum, vel alterum verbum interponatur, verbi gratia Parochus incepta forma dicat: Tacete, & deinde pergat. Vide *Caſ. præced. a numer.* 8.

QUÆR. II. Quotuplex ſit Baptiſmus, & 5
qualiter neceſſarius?

Reſp. 1. Baptiſmus eſt triplex: Sanguinis Flaminis, & Fluminis. *Baptiſmus Sanguinis* idem eſt ac martyrium, per martyrium autem intelligitur perpeſſio mortis, vel cruciatus lethalis pro Fide, quæ perpeſſio in adultis debet eſſe voluntaria ſaltem habitualiter. Effectus ejus in infantibus, perpetuo amentibus, & in adultis, attritis, vel contritis eſt expiatio omnis culpæ ac pœnæ. *Baptiſmus Flaminis* idem eſt quod contritio perfecta, aut actus perfectæ charitatis in Deum; hi duo Baptiſmi non ſunt Sacramentum, quia non ſunt cæremonia ſacra a Deo inſtituta, &c. Reſp. 2. Solus Baptiſmus Fluminis eſt
verum Novæ Legis Sacramentum, omnibuſ- 6
que hominibus neceſſarius neceſſitate medii & quidem infantibus, ſeu perpetuo amentibus reipſa ſuſceptus. *Trid. ſeſſ. 7. c. 5. de Bapt.* Et quamvis olim in Eccleſia Baptiſmus differretur uſque ad adultam ætatem, ut ſe per actus fidei, & ſpei melius diſponerent: quia tamen id erat periculoſum, & zelus indiſcretus, ideo Eccleſia præcepit, ne Baptiſmus infantum differretur ultra triduum. Parentes differentes ultra menſem, vel juxta *Sennyei*, ultra 15. vel 20. dies, peccant mortaliter, quia univerſalis Eccleſiæ conſuetudo & decreta multarum Synodorum prohibent differre ultra triduum, vel quatriduum. Adultus tenetur non ex jure Eccleſiæ, quia huic ante Baptiſmum nondum eſt ſubjectus ſed ex jure naturæ & Divino Baptiſmum ſuſcipere, quamprimum commode poteſt; ſi in re ſuſcipere non poſſit, ſufficit ſuſceptus in voto, ſeu incluſus in contritione perfecta, qua quis ex amore Dei paratus eſt ſervare omnia Dei præcepta, ideoque & ſuſcipere Baptiſmum, ſi poſſet. *S. Th. q. 68. a. 2.*

QUÆR. III. Quid circa Miniſtrum Ba- 7
ptiſmi?

Reſp. 1. Miniſter ordinarius eſt Parochus in ſua parochia, Epiſcopus in ſua Diœceſi, extra quam per ſe baptizare non licet, quamvis in ſe non ſit actus juriſdictionis, quia id ſpecialiter eſt prohibitum a Dionyſio Papa. 2. Miniſter extraordinarius & in neceſſitate, eſt quilibet homo viator, ſive mas, ſive femina, ſive fidelis, ſive infidelis, modo habeat intentionem faciendi, quod facit Eccleſia Chriſti, ſi tamen Paſtor, Sacerdos, vel Diaconus ſit præſens, & baptizare velit, ſub mortali præferri debent, niſi forte

vete-

Digitized by Google

verecundia vel honeſtas Clericum baptizare prohibet, eo quod v. gr. puer necdum ſit plene natus ex utero; ratio eſt, quia Paſtor, Sacerdos, Diaconus ſunt Miniſtri ex officio, ut patet ex *Concil. Florent. de Sacrament.* Quoad ceteros, ſcilicet Subdiaconum, virum, mulierem, &c. ordo tantum ſervandus eſt ex congruentia, vel ad ſummum ſub veniali; præferre tamen ſine cauſa fideli infidelem, vel hæreticum videtur gravis irreverentia, *Vaſq. Suarez,*
8 *Laym. &c.* 3. Sine licentia Parochi non licet Sacerdoti etiam regulari extra neceſſitatem baptizare, quia eſt actus paſcendi proprius Parocho; & quamvis parvulus non baptizatus nec Parocho, nec ulli Eccleſiæ ſit ſubjectus, ſubjecti tamen ſunt ii, quibus parvulus per Baptiſmum aggregatur; his autem alium aggregare eſt proprium Parochi. Abſente Parocho, qui vices ſuas nulli commiſit, poteſt quilibet Sacerdos baptizare ſolemniter; imo in æquali neceſſitate etiam Diaconus, quia tunc habent licentiam præſumptam ab Eccleſia, quæ officium ſolemniter baptizandi Sacerdotibus, & Diaconis committere ſolet, non vero Subdiaconis, &c. Parochus Diaconus necdum Sacerdos poteſt jure ordinario etiam ſolemniter baptizare, *Suar. Gob. tract.* 1. *num.* 139

9 4. Peregrini, & vagi poſſunt eligere locum Baptiſmi, quem volunt, & ſic habere praxin teſtantur *Barboſ. Sennyei*. Peregrina pariens in alieno pago poteſt facere prolem baptizari a Parocho loci, aut infantem mittere ad Parochum proprium, ſi vicinus ſit; qui tamen non in aliena, ſed in propria parœcia eum baptizare debet. *Pignat. tom.* 7. *conſ.* 41.

10 5. Non licet Baptiſmum accipere a ſciſmatico, minus ab hæretico, quia hoc eſt communicare cum eo in ſacris ritibus, & profiteri eum eſſe ordinarium talis Sacramenti miniſtrum, quod *Palao pun.* 10. *n.* 12. dicit eſſe mortale; licitum tamen eſt nomen baptizati ferre ad Prædicantem, ut inſcribatur, ſi id jubeat Magiſtratus politicus; imo ſi timeantur gravia mala, eo quod Magiſtratus urgeat ſub gravi pœna, vel maritus hæreticus minetur verbera, rixas, odia, &c. poteſt permitti Baptiſmus fieri ab hæretico, ſi conſtet eum debitam adhibere materiam, & formam, in dubio ſub conditione erit rebaptizandus, *Lugo diſp.* 14. *de fide ſect.* 5. vel juxta *Arsdekin* erit primo & occulte baptizandus a Catholico, quamvis ex poſt ſit rebaptizandus ab hæretico. Major difficultas eſt, an non tantum permitti poſſit Baptiſmus metu gravis mali, ſed & peti ab hæretico? Negant *Verjuys tr.* 6. *ar.* 1. *Pignat. conſil.* 41. ubi refert declaraſſe Clem. VIII. quod non liceat petere extra neceſſitatem extremam a ſchiſmaticis, multo minus ab hæreticis, quia eſt agnoſcere Prædicantem tamquam miniſtrum Sacramenti; licebit tamen ex gravi metu deferre infantem ad Prædicantem, quia id non tam eſt petere, quam ex gravi cauſa Baptiſmum ab hæretico permittere, neque eſt Prædicantem agnoſcere Miniſtrum ordinarium, ſed ſolum ſufficientem, quod verum eſt, eſſetque onus nimium grave pro Catholicis degentibus in terris hæreticorum, ſi potius deberent exilium aut jacturam bonorum ſuſtinere, quam infantem ad Prædicantem deferre. *Si dicas*: Ne quidem metu mortis licet a Prædicante accipere cœnam Calviniſticam, ergo nec Baptiſmum. *Reſp.* N. C. Prædicans cœnam nec valide adminiſtrat, & accipere cœnam foret externa profeſſio ſectæ falſæ, quia omnes judicant talem a fide receſſiſſe, quod non tenet de recipiente Baptiſmum; alias enim nec in extrema neceſſitate hunc a Prædicante accipere, vel petere liceret, quod nemo admittit.

QUÆR. IV. Quid circa ſubjectum Baptiſmi? 11

Reſp. Subjectum capax Baptiſmi eſt omnis homo vivens ab Adamo deſcendens nondum baptizatus, unde reſolves *ſeqq.* 1. De fide eſt contra Anabaptiſtas, infantes licite & valide baptizari, *Trid. ſeſſ.* 7. *can.* 12. quia a prima conceptione obnoxii ſunt peccato originali; ergo & capaces ſunt Baptiſmi. Idem eſt de perpetuo amentibus, & a nativitate mutis ſimul, & ſurdis, qui æquiparantur infantibus, *Can. qui* 7. *cauſ.* 16. *q.* 6. Si vero aliquando habuerunt uſum rationis, baptizari non poſſunt, niſi ante amentiam im- vel explicite Baptiſmum petierint *S. Th. p.* 3. *q.* 68. *ar.* 12. *Suar. Laym.* Ratio eſt, quia in ratione utentibus requiritur conſenſus, & intentio ſuſcipiendi, ut dixi *Ca-*
ſu præc. n. 28. 2. Infans in utero baptizari 12
poteſt, & debet, ſi ſit periculum, & aqua per tubum, fiſtulam, vel alio modo ad eum deferri poſſit; quia talis Baptiſmus eſt probabiliter validus; eſt enim homo vivens, *Chap.*

Bonac. Dian. Pign. tom. 1. *conſil.* 153. debet tamen aqua eſſe tepida, ne noceat matri, vel proli. *Si dicas*: Nondum natus ex Adam non poteſt renaſci in Chriſto, *Can. qui in* 115. *diſtin.* 4. *de conſ.* Reſp. Etſi talis nondum ſit perfecte natus ex Adam vel ex utero, eſt tamen natus in utero ex Adam deſcendens; ſi infans ex utero protendat caput, in eoque baptizetur, certo valet Baptiſmus, ſi baptizetur in brachio, pede, &c. Baptiſmus eſt dubius, ideoque ſi infans ſupervivat, repetendus, an autem mater teneatur permittere ſecari uterum, ut puer baptizetur, diſputant Theologi, negant plures, quia medium eſt incertum, periculum matris certum, affirmat *Rayn. c.* 5. quia mater tenetur etiam cum vitæ periculo proli in extrema neceſſitate ſpirituali conſtitutæ ſuccurrere, ſi ſit certa ſpes Baptiſmi; talem autem eſſe per ſciſſionem teſtatur judicium & experientia medicorum; quidquid ſit, mater admittens ſciſſionem faciet actum heroicæ charitatis; ſi vero renuat, non erit multum urgenda ob probabilitatem ſententiæ oppoſitæ. Si mater vivente fœtu in partu moriatur, ſtatim vocetur chyrurgus, qui cadaver aperiat, vel id faciat animoſior ex præſentibus, exigit id periculum animæ; neque hic curanda contradictio cognatorum, interim os matris retineatur apertum, ne infans ſuffocetur. 3. Omnes abor-
13 tus nati ex concubitu humano quomodocumque imperfecti ſunt baptizandi, modo dent ſignum vitæ per motum, quia ex tali concubitu raro naſcitur aliud vivens, & plures medici docent, ſetum poſt tres vel quatuor dies a conceptione animari anima rationali. Si abortus vel monſtrum habeat membra hominis gemina, & dubitetur an ſit unus, vel duo homines, duplex Baptiſmus conferendus eſt, unus abſolute, alter ſub conditione in ea parte, in qua membra apparent perfectiora, *Bonac. Layman, Caſtrop. p* 6. *n.* 4. *& Rituale Roman. de Bapt.* Si infans præter naturam naſcatur ex viro, uti anno 1[illegible]30. in Belgio ex dextero femore viri, eo quod uxorem ſuam in puerperio ejulantem riſerit, eſſe natum auctentice teſtatur *Loth. Theol. tr.* 15. *ar.* 1. talis infans baptizandus erit; quamvis enim non deſcendat ex Adam generatione ordinaria, ideoque nec originale peccatum habeat, indiget tamen Baptiſmo, ut accipiat gratiam ſanctificantem, habitus virtutum ſupernaturales, & fiat membrum Eccleſiæ.
4. In monſtris magna cautio adhibenda eſt 14
& ſi non ſit periculum in mora, Ordinarius, vel alius peritus conſulendus, ut monet *Agenda Colon. edita* 1720. *de Bapt. n.*24. Monſtra nata ex homine mare, & bruto femina ſub conditione, *ſi es homo*, baptizanda ſunt, etiamſi homini multum ſint diſſimilia; nata ex homine femina, & bruto mare, juxta pleroſque baptizari nequeunt, quia ex ſola femina humana defectu ſeminis homo naſci non poteſt; ſed huic rationi non multum eſſe fidendum probant hiſtoriæ apud *Leſſ. & Maleſpin. tr.* 1. *Flor. curioſ.*

QUÆR. V. An invitis parentibus liceat 15
baptizare proles hæreticorum, vel infidelium.

Reſp. 1. Licite baptizantur proles hæreticorum, ſi id velint Superiores Eccleſiaſtici, *Gonet, Metzg. d.*26. *ar.* 1. *Verj. ar.*13. quia ſunt ſubditi Eccleſiæ, & Catholicus baptizans impedit, ne ſacrilege baptizet hæreticus, & adhibet ſacros ritus; cavendum tamen, ne lædatur pax publica; unde raro expediet ejuſmodi Baptiſmus, præſertim ſi proles cum periculo perverſionis ſit reddenda parentibus.

Reſp. 2. Infantes infidelium, Judæorum, 16
Gentilium per ſe invitis parentibus baptizari nequeunt, ut habet communis cum *S. Thom. q.*68. *art.* 10. cont. *Scot. Gabr. Ledeſma, &c.* quia parentibus fieret injuria ob jus naturale in proles, quæ ſunt aliquid patris, & Eccleſia id prohibuit ſub pœna ſuſpenſionis, teſte *Pign. tom.* 4. *conſ.* 192. *Dices* 1. Judæo prolem occidere volenti vi eripienda eſt, ergo etiam ut liberetur per Baptiſmum a morte animæ. 2. Infideles prædicationem fidei impedientes vi cogi poſſunt, ergo etiam impedientes Baptiſmum infantum. 3. Princeps poteſt parentibus invitis ob abuſum patriæ poteſtatis ſtatuere tutores, qui poſſunt invitis parentibus proles facere baptizari, de quo *Valent. diſp.* 4. *quæſt.* 3. refert deciſionem Pontificis; ergo idem poteſt Princeps, qui eſt ſupremus tutor. 4. Parentes non habent jus proles abſtrahendi a Baptiſmo, ergo eas baptizando non fit injuria parentibus, nec obſtat, quod reddendi ſint parentibus cum periculo perverſionis; nam duæ tertiæ infantum moriuntur ante uſum rationis, teſte Pontio; item bene diſpoſitis licite confertur Confirmatio, licet ex poſt ſint in apoſtaſiam lapſuri: ergo & Baptiſmus pueris pervertendis.

tendis. Reſpond. *ad* 1. N. C. Occidere eſt contra juſtitiam naturalem, ad quam conſervandam poteſtas ſæcularis ordinata eſt: negligere Baptiſmum eſt contra virtutem ſupernaturalem, in qua infidelis nec Eccleſiæ, nec Principi eſt ſubjectus, ut conſtat ex perpetua Eccleſiæ praxi, *S. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 10. *art.* 12. *Ad* 2. N. C. Ex Evangelio, & praxi conſtat, Eccleſiam habere poteſtatem mittendi prædicatores Evangelii, non autem baptizandi infantes invitis parentibus; & ſicut hos non poteſt cogere ad fidem, vel Baptiſmum, ſic nec eorum infantes invitis parentibus baptizare. *Ad* 3. Poteſt Princeps invitis parentibus ſtatuere tutores ad bona naturalia, non vero ſupernaturalia. *Ad* 4. Parentes habent jus ne illis invitis proles baptizetur citra neceſſitatem, vel ſaltem Eccleſia non habet jus ſic baptizandi, ut conſtat ex praxi, & ſi eſſet licitum ſic baptizare, hoc ipſo eſſet neceſſarium, alioquin Eccleſia deficeret in neceſſariis, *Terill. in reg. q:* 64. *n.* 55. Confirmatio, & Pœnitentia datur etiam apoſtaturis, quia nemo eſt invitus, modo nunc ſint diſpoſiti. Dixi, *per ſe*: nam ſæpe per accidens proles invitis parentibus infidelibus baptizari poſſunt: Ut 1. Si infideles ſint mancipia hominis chriſtiani, aut bello capti; tunc enim proles non ad patrem, ſed ad dominum, vel ad capientem ſpectat. 2. Si unus ex parentibus conſentiat, quia in favorem prolis, & fidei præferenda eſt juſta voluntas conſentientis alterius inique contradicentis, *c. Judæi* 28. *q.* 1. *Gonet*, *Laym. c. 6. n.* 10. Si parentes ideo petant filios baptizari, ut liberentur ab infeſtatione dæmonum, uti petunt Mahumetani a Franciſcanis, *Silveſt.* docet baptizari poſſe, quia tertia pars moritur ante annos diſcretionis, & facilius convertuntur, ſi ex poſt cognoſcant ſe a Chriſtianis baptizatos, & ideo liberatos a dæmone. Sed plerique contradicunt cum *Pignat. conſ.* 190. niſi excuſet gravis metus, quia ſunt reddendi parentibus certo educandi in
18 Turciſmo. 3. Infans juſte, vel injuſte a cura parentum abſtractus poteſt, & debet baptizari, ſi nulla prudens ſpes ſit, quod ad ſuos redire poſſit, *Suar. Coning*, *Gonet. Verſ. art.* 2. quia tunc prævalet jus, quod habet infans ad Baptiſmum, & illi, quibus nunc ſubeſt, ſunt loco parentum. 4. Infans per fas, vel nefas a parentibus abſtractus, & jam baptizatus non debet reddi, quia ſubjectus eſt Eccleſiæ, & reddi non poteſt ſine periculo perverſionis, & injuria Sacramenti, *Palao punct. 6. num.* 8.
Metzg. diſp. 26. ar. 1. 5. Parentibus mor- 17
tuis poteſt Princeps invitis tutoribus prolem facere baptizari, ſi tutores conſtituti ſint a Principe, ſecus ſi a parentibus, *Sot. Vaſq. Senn.* quia Princeps tutelæ per jus civile introductæ derogare poteſt, non autem juri parentum quoad ſupernaturalia, in quibus nec ipſi nec Eccleſiæ infideles ſubjecti ſunt. 6. Si proles poſt uſum rationis Baptiſmum petat, debet baptizari, quia in hoc eſt ſui juris: ſi dubitetur de pleno uſu rationis, non eſt reddendus parentibus, ſed aſſervandus, & inſtruendus, uſque dum plenam rationem adeptus ſe reſolvat. *Lug. Mor. l.* 1. *dub.* 4. *Suar. d.* 25. *ſ.* 3. 7. Poſſunt, & debent invitis parentibus filii infidelium baptizari in periculo mortis, ſaltem ſi ſit exigua ſpes reconvaleſcentiæ, quia tunc non eſt periculum perverſionis, & jus parentum non videtur ſe extendere ad filios cum tanto eorum præjudicio, *Suar. Palao* ſupra.

QUÆR. VI. An aliquando reiterari poſ- 20
ſit Baptiſmus?

Reſp. 1. Poteſt & debet ſub conditione reiterari, quotieſcumque eſt prudens dubium de valore, & quidem quocumque loco a quocumque laico, etiam ſine patrinis & aliis ſolemnitatibus, modo hæc antecedenter adhibita fuerint; quod ſi valor Baptiſmi eſt moraliter certus, nequit fieri rebaptizatio etiam ſub conditione ſine graviſſimo ſacrilegio, & ſi fiat abſolute, incurritur irregularitas, *cap. qui in cauſ.* 1. *qu.* 7. *Senn.* Rebaptizandus adultus debet ſe diſponere per fidem, & attritionem de peccatis actualibus, probabiliter non tenetur confiteri, quia certus eſt ſe ante Baptiſmum non obligari ad confeſſionem, & Baptiſmus qui ſupervenit, eſt tantum dubius. 2. Infans in neceſſitate baptizatus ab 21
obſtetrice ſatis inſtructa, & fide digna, vel coram teſtibus, non poteſt ſine peccato rebaptizari, ſed ſolæ cæremoniæ ſupplendæ ſunt, in infantibus omiſſæ. In partu tamen valde difficili, quia ob præcipitantiam, vel turbationem errores ſæpiſſime committi ſolent, Baptiſmum tunc collatum ſub conditione repetere ſuadet *Agenda Colon. numer.* 31. & exigit recta ratio. 3. Bapti-

Digitized by Google

zati ab hæreticis, de quibus conſtat quod adhibere ſoleant debitam materiam, & formam, rebaptizari non debent, quia non eſt prudens dubium de valore; debent tamen (idem eſt de quovis in neceſſitate baptizato) tunc in Eccleſia ſuppleri cæremoniæ in infantibus omiſſæ, dico, in infantibus, nam ex praxi Eccleſiæ in hæreticis adultis ad fidem converſis cæremoniæ
22 non ſupplentur. 4. Infantes expoſititii probabilius ſunt rebaptizandi, etiamſi habeant ſchedam de Baptiſmo ſuſcepto, niſi in ea forte notetur Baptiſmus ſolemnis, & Sacerdos baptizans, quia ſchedula ab ignoto auctore non facit moralem certitudinem de valore, & in tali caſu ordinarie baptizat ipſa mater, quæ forte nunquam vidit aut didicit baptizare, nec præ pudore alterius auxilium rogare auſa fuit, aut ſi alius baptizavit, forſan præ turbatione aliquid ſubſtantiale omiſit, nec deſuper examinari poteſt, *Plat. part.* 5. *nu.* 138. *Dian. Metzg.*
23 *diſp.* 24. *art.* 5. 5. Si quis alias non ſcrupuloſus multum inquietetur circa valorem ſui Baptiſmi, hoc ipſo rebaptizari poterit, quia videtur grave dubium, & exemplis conſtat, ejuſmodi agitatos non fuiſſe baptizatos, *Gob. a numer.* 146. *La Croix numer.* 313. 6. Manens dubius de valore ſui
24 Baptiſmi debet abſtinere ab aliis Sacramentis, uſque dum Baptiſmum renovavit, ne hæc abſque cauſa exponat periculo nullitatis; Sacerdos ſi velit perſeverare in ſuo officio, debet etiam de novo ſuſcipere Ordines ſaltem majores, ſi ante illud dubium jam plures abſolverit, Miſſas erga ſtipendium legerit, ipſe & pœnitentes tuti eſſe poſſunt, quia nullitas Baptiſmi non eſt certa, & in dubio præſumendum pro valore actus, & ipſi ſunt in poſſeſſione. Similiter Religioſus dubius de Baptiſmo debet de novo ſub conditione baptizari, confirmari, ordinari, non tamen opus eſt renovare profeſſionem, ut dixi *Caſ.* 63. *numer.* 12. minus opus eſt novo novitiatu, quia jam
25 ſatis probatus eſt. 7. Si Parochus ex confeſſione obſtetricis audiat, ſe & alios invalide aut etiam in nomine diaboli eſſe baptizatos; ante omnia eam inducat, ut fideliter ſpecificet omnes taliter a ſe baptizatos: deinde ut id fateatur extra confeſſionem, vel ſaltem Parocho det licentiam non baptizatos baptizandi: ſi metu infamiæ, vel etiam extremi ſupplicii, eo quod forte ſit ſuſpecta de magia, prævideatur in manifeſtationem non conſenſura, & ipſa obigationem manifeſtandi probabiliter ignoret, poteſt diſſimulari, quia monitio non erit profutura, ſed nocitura; deberet tamen tunc peti licentia eos ſaltem ignaros rebaptizandi, ſic enim non erit periculum infamiæ, & Baptiſmus valet, eo quod quilibet fidelis cenſeatur habere habitualem, vel virtualem intentionem ſuſcipiendi Baptiſmum. Sed quid ſi nec in hoc conſentiat? Reſpon. Non eſſe abſolvendam; probabiliter tamen poterit Parochus ſe & alios in confeſſione nominatos facere rebaptizari, ſi ex hoc confitenti, vel aliis nulla fiat ſuſpicio, quod Parochus utatur ſcientia confeſſionis, quia tunc probabiliter non frangitur ſigillum. Vid. *Caſ.* 100. *numero* 13.

QUÆR. VII. Quid hic circa varias obligationes Parochi?

Reſpond. 1. Parochus tenetur omnium baptizatorum eorumque parentum, & patrinorum nomina, & cognomina cum annotatione anni, menſis, & diei in librum ad hoc ſpecialiter deputatum inſcribere, *Trident. ſeſſ.* 24. *de reform.* Dicit tamen *Gobat append.* 1. Parochum non poſſe cogere puerperam, ut patrem manifeſtet, niſi jubeat Magiſtratus Eccleſiaſticus, vel ita habeat conſuetudo, rationem dat, quia mater non tenetur imo quandoque nec licite poteſt manifeſtare, ſi ſcilicet manifeſtatio cauſet ſcandalum, periculum, vel infamiam patri, qui forte eſt conſanguineus, maritatus, Eccleſiaſticus, paratus privatim ſatisfacere, & ſuſtentare prolem, &c. Imo mater etiam a judice interrogata non tenebitur reſpondere, ſed poteſt uti æquivocatione congrua, ſi ex manifeſtatione ſibi, vel patri immineat gravis infamia, vel damnum, niſi forte adeſſet ſemiprobatio, vel ex aliis indiciis ſemiplene conſtaret de patre. Si timeatur ſolum levis infamia, mater Parocho patrem aperire tenebitur ſaltem privatim, quia ipſius officium eſt nomen patris notare in libro baptiſmali, ut conſtet de conſanguinitate ſpirituali, & carnali in ordine ad contrahendum matrimonium, & ut ſciatur, quis proli debeat alimenta, nominatio tamen mulieris non facit plenam fidem, ideoque Parochus non debet ſcribere: *Natus Titio patre*, ſed: *Uti mater dicit, natus Titio patre*, Sic nominatus 26

Digitized by Google

natus ſi alia indicia accedant, cogi poteſt ad alendam prolem, ita tamen ut mater
27 cogatur alere primo triennio. 2. Quamvis Parochus proteſtetur ſe nolle baptizare prolem illegitimam, ſi tamen eam expoſt baptizet, Baptiſmus erit validus, quia intentio baptizantis debet ferri in perſonam præſentem, qualiſcumque illa ſit: quod ſi Paſtor abſolute nollet præſentem perſonam baptizare, niſi eſſet legitima, peccaret graviter, & Baptiſmus eſſet nullus, vel dubius,
28 ſi conditio ſit incerta. 3. Baptiſmus ſolemnis debet fieri in Eccleſia, *cap. cum un. de bapt.* baptizare enim extra eam eſt mortale, *Navar. Manual. cap.* 22. *n.* 7. niſi excuſet neceſſitas, v. g. obſtetrix dicit infantem ſine periculo ad Eccleſiam deferri non poſſe; vel permittat privilegium, quale habent principes, eorumque nepotes, & pronepotes, & juxta *Gobat* omnes habentes juriſdictionem temporalem: attendenda tamen eſt conſuetudo, quæ ſæpe permittit, infantes Nobilium baptizari in ſacello domeſti-
29 co. 4. Si mulier ſentiens in via dolores partus a te prætereunte petat obſtetricem manum; ſi opera tua pro vita matris aut pro vita, vel Baptiſmo infantis eſt neceſſaria, & etiam profutura, teneris ex charitate, etiamſi ſis Sacerdos, vel Religioſus; ſi vero timeas, ne opera tua ob inſcitiam forte plus ſit nocitura quam profutura, vel tempus permittat advocare mulierem: non
30 teneris per te ipſum juvare. 5. Parochus nunquam differat Baptiſmum ſed ſub Miſſa audiens periclitari infantem, relicta tantiſper caſula etiam poſt conſecrationem currat ad infantem, & expoſt Miſſam compleat, meminerit ſe incurrere ſuſpenſionem, ſi ſua cunctatione fiat, ut quis ſine Baptiſmo di-
31 ſcedat, *c. quicumque diſt.* 4. *de conſecrat.* 6. Obſtetricem non toleret niſi Catholicam, & approbatam ac circa ſubſtantialia probe inſtructam, moneatque, ut non baptizet niſi in magna neceſſitate, ut adhibeat teſtes, ut procuret pueros mature ferri ad Eccleſiam, ut moriente in partu matre curet ejus os manere apertum, inſerendo aliquid intra dentes, ut ſic infans vivere poſſit, & baptizari. 7. Moneat frequenter matres, & nutrices, ne infantulos noctu ſecum in lecto habeant, aut ſaltem ita accommodent, ut non ſit periculum ſuffocationis, *Agenda Colon. nu.* 32. de obſtetricibus agit pag. 294.
32 QUÆR. VIII Quid circa ritus, & patrinos?

Reſp. 1. Ritus Baptiſmi conſiſtunt in adhibitione aquæ benedictæ, abrenuntiatione Sathanæ, ſigno crucis in fronte, & pectore, exorciſmis cum exufflatione, unctione chriſmatis in vertice baptizati: certum eſt eſſe mortale has omnes, vel unam notabilem, v. g. unctionem chriſmatis extra neceſſitatem omittere, colligitur *ex Trid. ſeſſ.* 7. *c.* 13. *de Sacram.* ceremoniæ ex cauſa omiſſæ debent ex poſt in Eccleſia ſuppleri.
Reſp. 2. Circa patrinos tenenda ſunt ſeqq. 33
1. Patrini dicuntur, qui infantem levant e fonte, & ordinarie ſunt unus, & una, ſufficit tamen unus vel una. Adhibere ultra duos, vel duos ejuſdem ſexus, vel omnino nullum, juxta communem eſt mortale. *Plat. hic nu.* 145. 2. Officium Parochi eſt, monere patrinos de obligatione inſtruendi infantes in defectu parentum, item de cognatione ſpirituali, quam contrahunt, & orto inde impedimento matrimonii, de quo v. *Caſ.* 107. *nu.* 12. Intercedit autem hæc cognatio ſpiritualis inter patrinos, baptizatum, & parentes baptizati, item inter baptizantem, baptizatum, & parentes ejus, non tamen inter patrinum, & patrinam; quod ſi patrini a parentibus non ſint deſignati, nec in eorum defectu a parocho cognationem ſpiritualem non contrahunt, quia de deſignatis tantum loquitur Tridentinum. Si plures patrini a parentibus ſint deſignati, aut ſe ſponte ingerant, Paſtoris erit unum, & unam ſigno aliquo externo deſignare, quibus ſolis dein tradet infantem, & velut patrinos inſcribet; reliquos poteſt addere ut teſtes. 3. In Baptiſmo non 34
ſolemni ſolus baptizans contrahit cognationem ſpiritualem, non vero patrini, quia baptizans contrahit cognationem ſpiritualem ratione Sacramenti, quod æque valet in neceſſitate quam extra; patrini autem contrahunt ratione cæremoniarum, quæ pro Baptiſmo ſolemni tantum ſunt inſtitutæ. Baptizans propriam prolem in neceſſitate impeditur a matrimonio contrahendo, non ab uſu contracti, quia id nullibi eſt ſtatutum, & ſtatutum ſi quod fuit, eſt revocatum *per c. ſi vir de cognat. Spirit.* Nec ſemper verum eſt, quidquid dirimit matrimonium contrahendum, etiam impedit uſum contracti, niſi quando jura id ſtatuunt. Conſonat *Agenda Colon. n.* 12. 4. A munere patrinorum excluduntur ſeptennio minores, non baptizati, criminoſi, ac publice 35
infa-

infames, hæretici, gentiles, &c. Admittere ſine gravi cauſa gentilem, vel hæreticum eſt mortale, licitum tamen eſt Catholico eſſe patrinum infantis hæretici, quia hoc eſt ſpondere, quod infantem in defectu parentum velit inſtruere in vera fide, item prohibentur Monachi eſſe patrini, *per c. placuit, & c. non licet*. Monachos tamen
36 excuſari ex leviſſima cauſa dicit *Senn.* 5. Non eſt quidem præceptum, ut infanti imponatur nomen alicujus Sancti, eſt tamen omnino conveniens, nec facile admitti debet nomen ethnicum, *Catech. Rom. de Bap. c.* 14. *nu.* 3.

CASUS XC.

De Sacramento Confirmationis.

CAnutus Epiſcopus: 1. *Plures confirmat in puro oleo non benedicto, per ſe & ſimplices Sacerdotes in pectore aut in fronte abſque forma Crucis, infirmos per baccillum in chriſmate veteri*. 2. *Confirmat electus, nondum conſecratus, hæreticus, &c.* 3. *Raro confirmat, unde ſubditi Confirmationem negligunt, vel in peccato ſuſcipiunt, vel ea non ſuſcepta recipiunt ſacros Ordines*. 4. *Confirmat infantes, amentes*. 5. *Non ſubditos in aliena diœceſi*. 6. *Patrinos non adhibet, vel adhibet plures, inter quos ſunt non confirmati, Religioſi, aut hæretici, &c.*

1 *Reſolutio* conſtabit ex ſeqq. 1. Confirmatio metaphyſice eſt Sacramentum ſpiritualiter corroborans ad fidem in quacumque circumſtantia fortiter propugnandam; phyſice eſt unctio chriſmatis in fronte baptizati, facta ab Epiſcopo, vel de licentia Papæ, a Sacerdote, ſub hac verborum forma: *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris*, &c. *Conc. Florent. & Trid. ſeſſ. 7. c. 1. de confir.* 2. Materia ejus remota eſt chriſma, ſeu oleum miſtum balſamo, ab Epiſcopo benedictum; utens oleo puro, ſeu oleo infirmorum peccat mortaliter, quia Sacramentum exponit periculo nullitatis; balſamum enim & benedictio Epiſcopi probabilius ſunt de eſſentia confirmationis; quia *Florent.* illa principaliter requirit; & quamvis ſimplex Sacerdos ex diſpenſatione ſolius Papæ (non vero Epiſcopi) poſſit confirmare, ut decrevit *Florent.* non tamen benedicere chriſma, quamvis hoc in ſe ſit quid minus, ratio eſt praxis, & traditio Eccleſiæ. Materia proxima eſt unctio, quæ eſſentialirer fieri debet in fronte in forma crucis, & per manum miniſtri, non autem per inſtrumentum, *Florent. & S. Th hic a.* 9. Uti chariſmate prioris anni eſt mortale, attamen valet Confirmatio, *c. ſi quis diſt.* 4. *de confir. Palao p.* 9. 3. Miniſter ordinarius eſt 2
Epiſcopus, qui ſi conſecratus ſit, valide confirmat, etiamſi ſit excommunicatus, non toleratus aut publicus hæreticus, *Suar. Barboſ. alleg.* 30. *num.* 2. quamvis peccet mortaliter indigne, & contra præceptum Eccleſiæ conferendo Sacramentum. Ratio eſt, quod confirmare ſit actus Ordinis, non juriſdictionis; Epiſcopus autem non tolleratus, vel hæreticus, quamvis privetur juriſdictione, manet tamen valide ordinatus. 4. Epi- 3
ſcopus ex præcepto *Trid. l. c.* tenetur hoc Sacramentum ſuis conferre, quoties opus fuerit, etſi fideles probabilius non obligentur ad illud ſuſcipiendum, *S. Th. a.* 8. *ad* 4. eo quod de hoc non extet præceptum, debent tamen tam Epiſcopus quam ſuſcipientes eſſe in ſtatu gratiæ, quia eſt Sacramentum vivorum; iterato conferre, vel ſcienter recipere Confirmationem eſt mortale, quia Sacramentum hoc eſt irreiterabile; econtra Ordines ſuſcipere, vel ſcienter conferre ante Confirmationem, videtur tantum veniale. Nec obſtat, quod Trid. *ſeſſ.* 23. *can.* 4. *de reform.* dicat: *Prima Tonſura non initientur, niſi Sacramentum Confirmationis ſuſceperint*. Nam hæc verba non ſatis probant obligationem gravem, ſed potius ſignificant conſilium, majorem congruentiam, & utilitatem. 5. *Meratius* dicit, eſſe mortale, 4
Confirmationem dare infantibus aut perpetuo amentibus, quia eſt contra Eccleſiæ conſuetudinem graviter obligantem, ſicut ex eadem cauſa mortale eſt dare iiſdem Euchariſtiam: ſed mitius de Confirmatione loquuntur *Coninck. Suar. d.* 35. *ſ.* 2. *Granado tr.* 2. *d.* 2. *n.* 4. quia non convenit eos privare gratia hujus Sacramenti: per accidens eſt quod non valeant pugnare pro fide, nec ſatis conſtat de Eccleſiæ conſuetudine graviter obligante: de Euchariſtia eſt alia ratio ob periculum irreverentiæ. 6. Quamvis 5
Epiſcopus plerumque confirmare poſſit quoſcumque fideles ad ſe venientes etiam alterius diœceſis, quia ex praxi Eccleſiæ habet tacitam licentiam ab aliis Epiſcopis; tamen non poteſt in aliena Diœceſi etiam

cir-

Digitized by Google

circa ſuos exercere Pontificalia, ideſt ordinare, chriſma conficere, benedicere virgines, Eccleſias, & altaria conſecrare, &c. quia ad hoc requiritur ſpecialis licentia Epiſcopi loci. *Trid. ſeſſ. 6. c. 5. de reform.*

6 7. Effectus hujus Sacramenti eſt gratia ſanctificans, & gratiæ actuales, ſeu auxilia ſpecialia ad tuendam fortiter fidem, & ad ſuperandas tentationes contra eam occurrentes, item character indelebilis in anima, qua confirmatus deſignatur miles Chri-
7 ſti. 8. Adhiberi debet patrinus Catholicus, & confirmatus, adhibere infidelem, vel non confirmatum, juxta plures eſt mortale, neque cognationem contrahunt, *Caſtropalao p.* 10. Debet autem eſſe unus, vel una diſtinctus a patrino Baptiſmi, *c. non plures c. in catechiſ. diſt.* 4. *de Confir.* Hoc ultimum tamen dicit Gob. contraria Eccleſiæ conſuetudine eſſe abrogatum: congruum eſt ut mas ſit patrinus maris, femina feminæ, & ita habet uſus Eccleſiæ, & Pontificale Roman. In magno concurſu, ubi facile patrinus haberi non poteſt, Confirmatio poteſt fieri ſine patrino, vel unus poteſt eſſe plurium patrinus; monachus non poteſt eſſe patrinus, niſi confirmandus ſit religioſus, *c. non licet c. monachi diſt.* 4. *de Confir.* quod tamen non ſatis conſtat eſſe præcepti. De cetero patrinus contrahit cognationem ſpiritualem cum confirmato, & ejus parentibus, quæ cognatio dirimit matrimonium contrahendum, ut dicam *Caſ.* 107. *a nu.* 12.

DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

CASUS XCI.

De ejus natura, materia, forma, &c.

Daphnes neo-Sacerdos petit informari. 1. *Quid ſit Euchariſtia, an ſpecies, vel ſumptio ſint de ejus eſſentia.* 2. *Qualiter Chriſtus ſit præſens.* 3. *An ſit unum, vel plura Sacramenta.* 4. *Quæ ſit materia proxima, quæ remota.* 5. *An liceat uti pane bis cocto, ſale miſto, hoſtia maculata, fracta, non rotunda, parva.* 6. *Pane fermentato: Quid de tranſeunte per terras Græcorum, & quid in neceſſitate.* 7. *Quid de pane ex hordeo, avena, oriza, milio, aut ex tritico, ſed ſubacto ſaccaro, ovis, melle, butyro, quid de amylo, ſiligine, ſpelta, an ſaltem adhiberi poſſint pro conficiendo viatico.* 8. *An materia calicis ſit vinum ex uvis immaturis, vinum pani imbibitum, vinum in uvis adhuc exiſtens.* 9. *Quid de vino congelato.* 10. *Quid de muſto.* 11. *Quid de vino vappido, aceſcente, Hiſpanico.* 12. *Quid de aqua vino miſcenda, quid ſi haberi non poſſit, vel oblitus fuiſti.* 13. *Quid ſi una ſpecies ſit invalide, vel dubie conſecrata.* 14. *Quid ſi aranea, vel veſpa cadat in calicem conſecratum.* 15. *Quid de intentione Miniſtri ejuſque ſcrupulis,* 16. *Quid ſi conſecraſti duas hoſtias, ratus eſſe unicam.* 17. *Quid de hoſtiis inſcio Sacerdote appoſitis, aut de guttis calici adhærentibus.* 18. *An hoſtiæ pro populo poſt oblationem acceptari poſſint, quid ſi earum tempore conſecrationis non recorderis.* 19. *Qualiter materia debeat eſſe præſens.* 20. *Determinata.* 21. *Quid de forma, ejus mutatione, prolatione, &c.* Pro reſolutione,

QUÆR. I. Quid ſit Euchariſtia? 1

Reſp. 1. Metaphyſice eſt Sacramentum Corporis, & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini in ultima Cœna a Chriſto Domino ad reficiendas ſpiritualiter animas inſtitutum. Eſt de fide *ex Concil. Lateran. cap. firmiter de Summ. Trinit. Florent. in decreto Eugenii, Trident. ſeſſ.* 7. & 13. *cap.* 1. *de Sacram. in genere.* Unde patet, quod ejus finis, & effectus primarius ſit ſpiritualis animæ refectio conſiſtens phyſice in augmento gratiæ cum jure ad actualia auxilia, quibus homo adjutus proficiat in vita ſpirituali, & exercitio virtutum. Reſp. 2. Hoc Sacramentum phyſice conſtituitur ex ſpeciebus, Corpore & Sanguine Chriſti, itaut & ſpecies ſint de ejus eſſentia, non vero ipſa ſumptio, quæ tantum eſt

eſt applicatio ſeu conditio requiſita ad effectum Sacramenti. *S. Thom. quæſt.* 78. *art.* 1. *ad* 2. *Scotus* & communiſſima contra *Aureol. Dicaſt.* Ratio eſt, quia antecedenter ad ſumptionem conficitur Euchariſtia, fitque Chriſtus præſens per verba conſecrationis, ut declararunt *Florent. & Trident. loc. cit.* Unde patet, Euchariſtiam eſſe Sacramentum omnium ſanctiſſimum, & perfectiſſimum, quia continet realiter ipſum ſanctitatis Auctorem, ideoque & abundantiorem gratiam cauſat digne ſumentibus. An autem verba conſecrationis hoc Sacramentum in facto eſſe conſtituant, vel potius ſint ejus cauſa, non facit ad praxim, ideoque ſcholaſticis diſputandum relinquo.

2 QUÆR. II. Qualiter Chriſtus ſit præſens in Euchariſtia?

Reſp. 1. Eſt de Fide, poſt conſecrationem non amplius manere ſubſtantiam panis & vini, neque cum Chriſto, ut vult Lutherus, neque ſine Chriſto, ut vult Calvinus, ſed ſolum Corpus & Sanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini, hinc in conſecratione dicitur fieri vera tranſubſtantiatio, hoc eſt, converſio totius ſubſtantiæ, in ſubſtantiam totaliter novam. *Trid. ſeſſ.* 13. *capit.* 3. & 4. manetque Chriſtus tamdiu, quamdiu manent ſpecies; ſi ſpecies conſecratæ miſceantur vino non conſecrato, vel liquori non habenti vim expellendi formam vini, ſi adeſſet, manet Chriſtus ſub prioribus ſpeciebus, vinum tamen profanum non redditur conſecratum, quia miſtio non habet vim conſecrandi, *S. Thom. quæſt.* 77. *art.* 8. *ad* 3. 2. Chriſtus non fit præſens per diviſionem, aut ſumptionem ſpecierum, ſed per conſecrationem, & quidem totus ſub tota, & totus ſub qualibet parte ſpecierum. *Trid. loc. cit.* Et quamvis ſpecies ſint alterabiles, diviſibiles, non tamen Chriſtus, *S. Thom. quæſt.* 87. *art.* 3. quia Corpus Chriſti in Euchariſtia nunc eſt glorioſum, & naturaliter impaſſibile, nec recipere poteſt qualitates alterativas, ideoque non poteſt dici calefieri, tangi, &c. quia non exiſtit extenſum, extenſio non minus requiritur, quam approximatio, *Merat.* Recte dicitur Chriſtus moveri, elevari, demitti in ſtomachum, manducari, &c. ob motum non in ſe, ſed in ſpeciebus, cum quibus unitus eſt, receptum, *S. Thom. q.* 76. *art.* 6. Non recte dicitur frangi, vel miſceri, quia fractio, vel miſtio dicit ſeparationem partium. 3. Quamvis phyſice 3
tot dici poſſint Sacramenta, quot ſunt ſpecies, & partes ſpecierum, moraliter tamen eſt unum, ſi proponatur, vel ſumatur per modum unius, ſicut cibus, & potus ſunt unum convivium, ſic Corpus & Sanguis Chriſti unum Sacramentum, & una ſpiritualis refectio, nec inde ſequitur, laicos ſub ſpeciebus panis tantum accipere Sacramentum inadæquatum, aut partem tantum gratiæ, nam ſub qualibet ſpecie eſt totus Chriſtus ſecundum Corpus & Sanguinem, & quamvis qualibet ſpecies non ſumatur per modum cibi, & potus, continet tamen totum id, quod editur, & bibitur, hinc ex opere operato probabilius confertur tantum gratiæ, ſi ſumatur una ſpecies, quam ſi ſumatur utraque, ut docet communis cum *S. Thom. Bonav.* contra *Abul. Vaſq. Lug. hic diſp.* 12. *ſeſſ.* 3. 4. Ex dictis ſequitur contra hæreticos, Chriſtum in Euchariſtia recte adorari, circumferri in proceſſionibus, aſſervari in Sacrario, deferri ad ægros, ut conſtat ex perpetua Eccleſiæ praxi, ex Conciliis *Niceno*, *Florent. Trid.* & *SS. PP.* Hæreſes plurimas circa hoc Sacramentum exortas, & ſolide refutatas v. apud Bellarm. de Miſſa.

QUÆR. III. Quæ ſit materia Euchariſtiæ. 4

Reſp. 1. Materia proxima, & permanens ſunt ſpecies, materia remota, & tranſiens eſt panis triticeus, & vinum de vite. Eſt iterum de fide ex definitione Concilii *Lateran. Florent. Trid. ſeſſ.* 13. *cap.* 1. Et Chriſtus hac materia uſus eſt, eamque uſurpandam tradidit Apoſtolis, *Matth.* 26. *Luc.* 22. 1. *Corinth.* 11. Unde quod certo eſt panis triticeus, & certo eſt vinum de vite, eſt materia ad valorem Euchariſtiæ certo ſufficiens, quod dubie eſt tale, eſt materia dubia.

Reſp. II. Materia hoſtiæ ordinaria, & 5
certo ſufficiens eſt panis confectus ex farina triticea, aqua naturali coagmentatus, & igne toſtus, & omnis panis ab hoc ſpecie non differens, *S. Th. quæſt.* 74. *art.* 7. *ad* 3. Unde inferes ſequentia. 1. Certo valet panis bis coctus, item ſale miſtus, qui juxta Gobat etiam licite adhibetur, ſi alius deſit, quia eſt panis uſualis, nec lege, nec conſuetudine prohibitus. 2. Certo valet hoſtia, in qua eſt macula, vel fractura, quæ ſi parva ſit, non videtur curanda, ſi valde enormis, mutanda eſt etiam poſt oblationem, & prior ſumenda cum ablutione, ſine

cauſa

Digitized by Google

cauſa adhibere notabiliter deformem, vel
fractam, vix excuſari poterit a mortali ob
gravem irreverentiam, quod magis tenet
de hoſtia aliquantum corrupta. 3. Conſe-
cratio in Eccleſia Latina ex præcepto fie-
ri debet in hoſtia majori, & rotunda, at-
tamen certo valet, imo & in defectu alte-
rius licita eſt in non plane rotunda, & mi
nore, *Marcb. Dian. par.* 5. *tract.* 13. *reſ.* 80.
Gobat in Alph. cum. caſ. 2. *num.* 45. modo
abſit ſcandalum, quod abeſſe poteſt, ſi Miſ-
ſa fiat privatim, aut populus inſtruatur de
licentia, neque lex, ratio, aut conſuetu-
6 do id vetat. 4. Quamvis certo ſufficiat pa-
nis triticeus, tam fermentatus, quam azy-
mus, in Eccleſia tamen Latina ſub gravi
præcepto adhibendus eſt azymus, in Græ-
ca fermentatus. *Concil. Florent. ſupr.* Græ-
cus tranſiens per loca Latinorum, vel econ-
tra Latinus per loca Græcorum, ſi ibi
non habeatur templum ſui ritus, poteſt in
azymo, & fermentato conſecrare, quia
poteſt, non autem tenetur ſe accomodare
legibus loci, ut dixi *Caſ.* 6. *num.* 7. & 8.
Dico, tranſiens per loca, nam ſi Latinus
(idem eſt de Græco reſpectu Latinorum)
fixum inter Græcos habeat domicilium, ubi
non eſt Eccleſia ſui ritus, tenetur uti fer-
mentato, quia tunc cenſetur pars populi
Græci, ſi vero habeat Eccleſiam ſui ritus,
tenetur uti azymo, quia habet ſe quaſi in
ſua patria, *Lugo, Sporer de Sacram. part.*
2. *cap.* 3. *num.* 149. Fermentatum admittit
Gobat pro dando viatico ſecluſo ſcanda-
lo, ſed plerique contradicunt cum *Soto*,
Suar. Caſtropal. punct. 4. *nu.* 5. quia præ-
ceptum Divinum de dando viatico tunc
non obligat, ut non obligat ad conſecran-
dum ſine ſacris veſtibus, idque teſtatur
praxis Eccleſiæ, neque Sacramentum Eu-
chariſtiæ eſt ita neceſſarium, ut obinde uni-
verſalis Eccleſiæ conſuetudo violari debeat.
7 5. Materia certo inepta eſt panis confectus
ex hordeo, avena, oriza, milio, piſis,
fabis, amygdalis, item maſſa cruda non
cocta, panis e farina triticea ſubacta ovis,
melle, ſaccaro, lacte, butyro, aqua roſa-
cea, oleo, cinnabare rubricata, vel alio
liquore prædominante, quia hæc commu-
ni uſu, & opinione non veniunt nomine
panis triticei uſualis. Materia dubia eſt,
quæ fit ex amylo, quod inſtar lactis ex
tritico madefacto exprimitur, aut ſi tritico
in æquali quantitate miſceatur inepta ma-
teria, v. g. hordeum. Item panis e ſiligi-
ne, vel ſpelta. Nec obſtat, quod ſpelta
ſit ſimillima tritico, aut ſiligo in terra ſte-
rili generetur ex tritico, vel in terra bona
e ſiligine naſcatur triticum, nam e tritico
quandoque etiam naſcitur avena, vel lo-
lium, aqua mutatur in lapidem, ſemen in
arborem, & tamen certum eſt hæc non eſſe
ejuſdem ſpeciei, *Platel. Bonac. La Croix
lib.* 6. *part.* 1. *n.* 421. 6. Materia dubia ſine
graviſſimo ſacrilegio adhiberi non poteſt
nequidem pro dando viatico, *Suarez* quia
Sacramentum exponeretur periculo nullita-
tis, & viaticum non obligat, niſi quando
reverenter dari, & conſecrari poteſt. De
mutatione materiæ dixi *Caſ.* 88. *a num.* 8.

Reſp. III. Solum vinum de vite, ſive 8
rubrum, ſive album, eſt materia calicis,
unde ad conſecrationem ineptus eſt omnis
liquor a vino ſpecie diſtinctus, ut 1. Ace-
tum, vinum aduſtum, ſicera, mulſum,
ſuccus ex pomis, malogranatis, herbis,
radicibus, aromatibus, frugibus, aut etiam
ex uvis immaturis expreſſus, vinum pani
imbibitum, item liquor adhuc in uvis etſi
maturis exiſtens, *Haunold. hic n.* 794. quia
hæc non habent rationem potus, ſed potius
ſunt cibus, ideoque in magna quantitate
ſumpta frangunt jejunium. 2. Vinum con- 9
gelatum eſt materia valida, *Sot. Merat.
Platel. Sangell. Metzger. diſt.* 31. *art.* 1.
attamen illicita: prima pars probatur, quia
vinum congelatum eſt ſubſtantialiter vi-
num, & Chriſtus manet ſub ſpeciebus poſt
conſecrationem congelatis, teſte Miſſali Ro-
mano, quod jubet eas liquefieri, & ut
conſecratas a Sacerdote ſumi. *Si dicas* 1.
Aqua congelata non eſt materia apta Ba-
ptiſmi. 2. Liquor uvæ maturæ incluſus
non eſt materia valida, quia pro iſto ſtatu
non eſt probabilis, etſi potabilis ſit poſt ex-
preſſionem: Atqui vinum congelatum etiam
non eſt potabile pro iſto ſtatu, ſed tantum
poſt liquefactionem: Ergo. Reſp. *Ad* 1.
N. C. Baptiſmus eſſentialiter conſiſtit in
uſu ſeu actuali ablutione, ideoque requirit
materiam proxime aptam abluere, qualis
non eſt aqua congelata, econtra Euchariſtia
eſt quid permanens, nec conſiſtit in actua-
li potatione, adeoque non requirit mate-
riam actu potabilem: *Ad* 2. Liquor uvæ
incluſus adhuc eſt pars uvæ, & communi
uſu magis reputatur cibus quam potus;
quod autem vinum congelatum ſit materia
illi-

Digitized by Google

illicita, docet communis contra *Merat.* & *Sennyei*, quia vel eſt materia dubia, ut vult *Platel.* vel potius, quia ex conſuetudine Eccleſiæ, & Rubricis eſt graviter prohibita: proinde ante conſecrationem liqueſaciendum eſt in calice, non halitu, quod foret ruſticiſsimus, ſed manu appreſſa calici,
10 vel ad allatum ignem. 3. Muſtum ſeu vinum ex maturis uvis expreſſum eſt materia certo ſufficiens, ſed extra neceſſitatem illicita ob irreverentiam propter fæces admiſtas: in neceſſitate tamen pro viatico, vel habenda Miſſa pro die feſto, botrus in calicem comprimi poteſt, *cap. cum omne, diſt. 2. de conſecr.* Sed quid ſi populus ex pia conſuetudine velit primitias muſti conſecrari? Reſp. cum *Tann. Laym. Gobat nu.* 50. id tolerari poſſe, ſaltem ſi abſque offenſa, vel irritatione populi abrogari non poſſit.
11 4. Vinum ex uvis paſſis affuſa aqua expreſſum, item notabiliter vappidum vel aceſcens, aut cui aqua, vel alius liquor in ſimili, vel majori quantitate eſt admiſtus, eſt materia dubia, ideoque nec in neceſſitate adhiberi licita, ut ſupra dictum eſt de pane dubio. Ad vinum dubium refertur vinum Hiſpanicum, quod in his partibus vendi ſolet, quia plerumque eſt adulterinum,
12 & confici ſolet ex hydro-melle. 5. Vino ex gravi præcepto Eccleſiæ miſcendum eſt modicum aquæ, *Trid. ſeſſ. 22. cap.* 7. tum quia Chriſtus vino aqua miſto uſus fuit, tum in memoriam aquæ, quæ e latere Chriſti crucifixi fluxit cum ſanguine. Hæc admiſtio ita eſt neceſſaria, ut ſi aqua haberi non poſſit, in quovis caſu potius abſtinendum ſit a celebrando, & Miſſa ante oblationem, non poſt, abrumpenda, quam conſecrare ſine aqua, *Suar. Spor. nu.* 161. *La Croix num.* 4381. Sufficere autem unicam guttulam docet *S. Thom. art. 7. in corpor.* Si oblitus fuiſti aquam affundere, adhuc teneris eam affundere ante conſecrationem, & denuo calicem offerre, quia nihil conſecrari debet, quod non fuerit oblatum, miſtio aquæ in ablutione eſt libera. An vero aqua affuſa immediate tranſeat in ſanguinem,
13 non facit ad praxin. 6. Sacerdos in Communione advertens ſe non adhibuiſſe debitam materiam, v. gr. aquam vel ſiceram pro vino, debet illam ſpeciem de novo offere, & conſecrare, incipiendo conſecrationem ab illis verbis: *Qui pridie*, ſi ſit hoſtia, vel ab illis: *Simili modo*, ſi calix denuo ſit conſecrandus, quia id exigit integritas Sacrificii, juxta *D. Thom.* Utraque ſpecies de novo eſt conſecranda, ſi abſque turbatione fieri poſſit, quod etiam præſcribunt Rubricæ, quæ juxta *Sennyei* hic tantum ſunt directivæ. Materiam quam Sacerdos habet in ore, debet deglutire, reliquæ affundatur tantum vini, ut certo prævaleat; præceptum Eccleſiæ de jejunio tunc non obligat, ſed prævalet præceptum Divinum de integritate Sacrificii. Si prius in Sacriſtia advertas unam ſpeciem eſſe invalide conſecratam, omittenda eſt conſecratio, *Suar.* idem dicit *Bonacin.* ſi vinum valde diu, & cum aliqua turbatione populi eſſet expectandum. 7. Si probabile ſit in calice eſſe aquam, vel aliquid eſſentiale in forma eſſe omiſſum, repetenda eſt conſecratio ſub conditione, ut Sacrificium fiat certo integrum, & non exponatur adorationi materia forte non conſecrata, *S. Thom. Nugnus, Illſung. num.* 175. Idem dicendum, ſi poſt conſecrationem una ſpecies evaneſcat, rapiatur a vento, plene effundatur, veneno inficiatur, miraculoſe, & conſtanter mutetur, v. g. in carnem. Ratio eſt, quia quamvis tunc Sacrificium fuerit integrum quoad conſecrationem, non tamen quoad ſumptionem: ſi nulla ſpecies eſſet valide conſecrata, non potes de novo conſecrare, ſi non es jejunus, ſed debes addere reliquas Orationes, & abire, quia ſacrificium nequidem ex parte poſitum eſt. 8. Si incidat in ca- 14
licem animal venenatum, quod ſine infectione ſpecierum extrahi poſſit, ut communiter poteſt aranea, extrahatur, lavetur, & lotio ſumatur poſt calicem, & animalis combuſti cineres jaciantur in ſacram piſcinam. Idem dicendum de animali non venenoſo, ſed incutiente horrorem, ut veſpa: quod ſi animal venenatum ſpecies infecerit, effundantur ſpecies in alium calicem, & ſtupa, vel linteo excipiantur, ſtupa, vel linteum exiccatum exuratur, fiatque prævia oblatione nova conſecratio: ſi animal non eſt horribile, ut muſca, ſumatur cum ſpeciebus: quid faciendum, ſi hoſtia cadat, vel calix effundatur, dicam *Caſ. ſeqq. num.* 7.

QUÆR. IV. Quid circa intentionem 15
conſecrantis, præſentiam & determinationem materiæ?

Reſp. I. Circa intentionem tenenda ſunt ſequentia. 1. Sufficit intentio virtualis, & excer-

Digitized by Google

exercita conteſita in actionibus, quibus Sacerdos ſe lavat, induit, etſi ex toto diſtractus: de ſufficiente intentione prudenter dubitari non poteſt, modo ſtudioſe non excludatur, nimia cura rectæ intentionis ſcrupulos cauſat, & devotionem impedit; vide *Caſ.* 88. *a numer.* 15. ubi etiam dixi de habente intentiones oppoſitas. *Scrupuloſus* hic maxime caveat a ſcrupulis, quia dat ſcandalum populo, turbat actionem diviniſſimam, non inhalet in hoſtiam, verba non altius proferat, quam alia, quæ ſecreto legit, quamvis ob ſtrepitum non audiat, nil repetat, quia repetitio auget ſcrupulum, intentionem tempore conſecrationis non renovet, hoc ipſo, quod timet, ne habeat, habet ſufficientiſſimam ſi timet, ne per *meum* intellexerit *ſuum*, nil repetat, quia certus eſt ſe non voluiſſe peccare mortaliter, apprehenſiones nihil curandæ, ſi non recordetur ſe conſecraſſe, non debet ex hoc turbari, inquit *S. Th. qu.* 83. *art.* 6. *ad* 5. ſed pergere, & ſupponere, ſe omnia recte egiſſe, quia non ſolet errare, & ex communiter contingentibus prudens eſt præ-
16 ſumptio, *Paſq. quæſt.* 317. *nu.* 4. 2. Si quis conſecret duas hoſtias, ratus eſſe unicam, aliqui dicunt anteriorem tantum conſecrari, eo quod ad hanc ſolam ſe extendat intentio Sacerdotis, at probabilius conſecratur utraque, quia Sacerdos intendit conſecrare, quidquid conſecrabile in manu habet, ideoque Rubrica jubet utramque ſimul ſumere, ſi non eſſet conſecrata, deberet ſumi poſt ſanguinem, frangeret enim jeju-
17 nium. 3. Hoſtiæ inſcio Sacerdote ſive in, ſive extra corporale appoſitæ non conſecrantur, quia Sacerdotis intentio non fertur ad incognitum, ſimiliter guttæ, quæ exterius, imo & interius calici ſeparatim adhærent, probabilius non conſecrantur, quia intentio Sacerdotis debet eſſe ad id, quod in calice eſt per modum unius continui, *Platel. Reding. Metzg. art.* 4. *num.* 5. In praxi guttæ ante conſecrationem calicis cum toto miſceantur, ſi vero ſint remotæ, abſtergan-
18 tur. 4. Hoſtiæ pro populo conſecrandæ ex gravi cauſa, ne ſcilicet populus ſine Communione dimitti debeat, admitti poſſunt uſque ad conſecrationem, facta tamen ſaltem mentali oblatione. *Dian. Tamb. Gobat* apud *La Croix num.* 460. Quod ſi unus tantum vellet communicare, Gavantus ſuadet ei porrigere particulam ex hoſtia majore. Si hoſtiæ ponantur extra corporale, & Sacerdos ſciat eas debere conſecrari, ſed ſtatim obliviſcatur, itaut pixidem non attingat, vel detegat, conſecratio juxta *Gobat* eſt dubia, juxta *Leſſium* nulla, ideoque in praxi ſub conditione repetenda, intellige in alia Miſſa, quia principali hoſtia valide conſecrata non eſt licitum bis eadem die conſecrare, vel conſecrare unam ſpeciem ſine alia, ſi vero hoſtiæ ponantur in corporali, & Sacerdos aliquid agat in ordine ad eas conſecrandas, v. gr. citius incipiat Sacrum, pixidem aperiat, quamvis in ſumma diſtractione, videtur certo valere conſecratio, quia adeſt intentio virtualis. Pro majori ſecuritate facienda eſt intentio parvas hoſtias offerendi, & conſecrandi, etſi forte in oblatione, & conſecratione earum non recorderis, vel pixidem non aperias, tunc enim certa erit conſecratio, *Tanner. Sennyei.*

Reſp. II. Materia conſecranda debet ita eſſe præſens, ut poſſit demonſtrari per pronomina *hoc* & *hic* independenter ab alio ſigno ſenſibili, v. gr. nutu, & quamvis remotiſſima ſpeculative demonſtrari poſſint, ut cum dicitur: *Hoc cœlum; hæc ſtella eſt lucida*, tamen id locum non habet in conſecratione, quæ efficit, quod demonſtrat, & eſt verum Sacrificium, in quo victima debet eſſe præſens, & ſpiritualiter mactari. Unde inferes ſeqq. 1. Invalide vel ſaltem dubie conſecrari hoſtiam ſub mappa, poſt parietem, intra tabernaculum, ciſtam, vel a tergo poſitam, aut in Miſſali latentem, nam quamvis ejuſmodi res forſan nutu, vel alio ſigno ſenſibili valeant demonſtrari, non tamen per ſola pronomina *hoc* & *hic*. 2. Conſecrari non poteſt materia valde remota, v. gr. ad 100. vel 50. paſſus diſtans, quia etſi tunc poſſit videri, non tamen demonſtrari per pronomina *hoc* & *hic*: intra quam vero diſtantiam valeat conſecratio, eſt incertum. 3. Ut conſecratio ſit licita, debet materia conſecranda eſſe præſens in corporali, & pixis vel ciborium, in quo ſunt hoſtiæ conſecrandæ, tempore conſecrationis aperiri, quod ſi omittatur, nihilominus valet conſecratio, quia hoſtiæ ratione corporis proxime continentis ſatis demonſtrantur. Abſurda eſt praxis eorum, qui os proxime admovent, ut anhelando halitum in panem, & calicem inſpirent. 4. Non poteſt valide conſecrari materia adeo 19

adeo modica, ut nullo ſenſu percipi poſſit, quia non poteſt monſtrari, niſi ſit unita toti.

20 Reſp. III. Materia conſecranda debet eſſe certa, & determinata ex intentione Miniſtri, hoc enim exigunt pronomina *hoc* & *hic*, & actiones præſertim effectivæ debent eſſe circa ſingularia certa, & determinata. Unde deduces ſequentia. 1. Invalida & ſacrilega eſt conſecratio, ſi intendas tantum mediam, vel tertiam partem unius, vel plurium hoſtiarum, vel e pluribus tantum quatuor, vel quinque conſecrare, nullam deſignando, vel ſi intendas illam conſecrare, quam Deus, vel Titius determinabit. 2. Si una hoſtia non conſecrata miſceatur conſecratis, itaut diſcerni non poſſit, non videtur valide conſecrari poſſe, ſed tunc vel ſumendæ ſunt poſt ablutionem a Sacerdote, vel cuilibet communicanti dandæ ſunt duæ, ut detur una certo conſecrata, facta tamen monitione, quod liceat ſimul duas ſumere, & ut non intendant adorare totum, ſed tantum id, quod eſt conſecratum. Quod ſi plures non conſecratæ ſint miſtæ conſecratis, juxta *Sennyei* debent conſecrari ſub conditione, juxta alios debent ſumi paulatim a Sacerdote poſt ſumptas ſpecies, quia non videntur poſſe conſecrari, cum non poſſint diſcerni, & determinari conſecratæ a non conſecratis.

21 QUÆR. V. Quid circa formam Euchariſtiæ?

Reſp. Seqq. 1. Forma reſpectu panis eſt: *Hoc eſt enim Corpus meum. Trid. ſeſſ.* 13. *cap.* 1. ubi omnia ſunt de eſſentia; præter Tò *enim*: quod omittere probabiliter eſt tantum veniale. Omittere verba antecedentia: *Qui pridie*, eſt mortale, quia eſt mutatio accidentalis notabilis. 2. Forma reſpectu vini eſt: *Hic eſt enim calix Sanguinis mei novi, & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & prô multis effundetur in remiſſionem peccatorum*: Ubi quamvis ſola verba: *Hic eſt calix Sanguinis mei*, ſit de eſſentia, ut habet communis cum *Cajet. Joann. a S. Thom. Contenſon Bonav. Suar. Scoto*, contra Gonet & alios, omittere tamen ſubſequentia: *Novi & æterni Teſtamenti*, &c. eſt peccatum mortale, quia forma, vel redditur dubia, vel notabiliter mutatur. 3. Forma proferri debet in perſona Chriſti non tantum recitative ſeu hiſtorice, referendo verba tanquam a Chriſto prolata, ſed etiam ſignificative, & practice, volendo efficere, & ſignificare Corpus Chriſti, itaut ſenſus: Hoc quod prolata forma erit præſens ſub ſpeciebus, eſt Corpus & Sanguis meus, ideoque Tò *Hoc* & *Hic* non denotant panem neque ſpecies, falſum enim eſt, quod panis, vel accidentia ſint Corpus Chriſti. 4. Qui loco *Hic*, vel *Hoc*, diceret *illud*, vel *iſtud*, vel *ecce Corpus meum*, hoc ſit, vel fiat, vel ſignificat Corpus meum, vel Tò *Hic* accipiat adverbialiter, ut idem ſit, quod *in hoc loco*, aut per Tò *Meum* intelligat corpus, non Chriſti, ſed ſuum Sacerdotis, peccat graviſſime, & formam reddit nullam, vel dubiam. 5. Si quis dicat, hic cibus, hæc res, hæc caro eſt corpus meum, hic potus, hic calix eſt ſanguis meus, &c. vel utatur forma deſcripta a S. Luca: *Hic eſt calix Novum Teſtamentum in Sanguine meo*, valet quidem conſecratio, ſed graviter peccatur contra præceptum, & uſum Eccleſiæ. 6. Gravem per ſe irreverentiam admittunt, qui in forma unum verbum bis terve repetunt, vel unam voculam diu poſt aliam recitant, quia inducitur novus ritus, & repræſentatur Chriſtus ridicule loquens, & rubricæ jubent verba conſecrationis diſtincte, reverenter & ſecreto proferre, ſæpe tamen excuſat naturalis balbuties, vel anxietas, *quia ſcrupuli eos redigunt ad hanc parvam ſtultitiam*, inquit *Gobat Caſ.*3 *n.* 94. An vero peccet mortaliter voluntarie ſub conſecratione diſtractus, dixi *Caſ.* 88. *n.* 18.

CASUS XCII.

De Miniſtro, ſubjecto & neceſſitate Euchariſtiæ, eorumque diſpoſitione.

E*Ntius Parochus dubitat.* 1. *An poſſit extra Miſſam communicare ſe ipſum, vel per Diaconum.* 2. *An tempore peſtis dare hoſtias laicis, quibus ſe, vel alios communicent.* 3. *An Parocho invito, vel inſcio poſſit Parochianis dari Communio, & quid hic poſſint Religioſi.* 4. *An Parochus teneatur ſuis dare Communionem quotidie, & tempore peſtis, & quid ſi ſit excommunicatus, ſuſpenſus.* 5. *An Euchariſtia dari vel ferri poſſit ſine ſacris veſtibus, ſine lumine, tecto capite, equitando, currendo.* 6. *An dari digitis non canonicis, an hoſtia in cochleari, cum juſculo, in paramentis nigris. die Veneris ſancto.*

7. Quid

Digitized by Google

7. Quid ſi ceciderit hoſtia, vel effuudatur calix. 8. Quid de reliquiis repertis: quid de renovando ciborio, vel monſtrantia. 9. Quid ſi communicans hoſtiam reponat in ſtrophiolo. 10. An Euchariſtia ſit neceſſaria neceſſitate medii. 11. An præcepti. 12. An danda infantibus, amentibus. 13. An ægro uſu rationis, & ſenſibus deſtituto. 14. An ſemifatuo, vomitivo, furioſo. 15. Energumeno, ſurdo ſimul & muto. 16. An quotidie, an bis eodem die. 17. An in ſignum innocentiæ. 18. An ſpecies vini, ſi æger hoſtiam deglutire non poſſit, an prima ablutio. 19. Quid de viatico. 20. An dandum ægro, qui eodem vel alio die ſanus communicavit. 21. Quid ſi poſt viaticum peccavit mortaliter: Incidat in novum periculum, vel negligatur. 22. An dandum reo ſtatim occidendo, ebrio. 23. An pro viatico liceat conſecrare extra Miſſam, in fermentato, ſine Altari, aut ſacris veſtibus. 24. An viaticum dari vel accipi poſſit ab excommunicato, conſuetudinario. 25. Quid de Communione Paſchali, an ſervari poſſit in Eccleſia Regularium. 26. Quid de peregrinis, vagis, aut eunte extra Parochiam. 27. Quid de Religioſis, eorum ſervis, ſtudioſis, Sacerdotibus puerperis. 28. An impeditus prævenire, vel ex poſt ſupplere debeat. 29. An ſatisfiat per Communionem ſacrilegam. 30. Quid de eo, qui cenſura, vel carcere a Communione impeditur. 31. Quæ requiratur diſpoſitio animæ. 32. Quæ cauſæ excuſent a confeſſione. 33. Quid ſi ſub Sacrificio recordetur mortalis. 34. Vel in confeſſione unius fuit oblitus, aut certum dixit, ut dubium, vel habeat peccatum reſervatum. 35. An obligetur ſtatim poſt Miſſam confiteri, qui ſine confeſſione mortalis celebravit. 36. Quid ſi ex mera malitia confeſſionem omiſit. 37 Quid ſi peccet ſub Miſſa, vel tunc, aut ex poſt recordetur peccati in confeſſione obliti. 38. An obſit pollutio, vel actus conjugalis. 39. Quid de jejunio naturali & variis dubiis. 40. An incipiat a primo pulſu duodecimæ: quid ſi tunc bolus adhuc ſit in ore: quid ſi ſint horologia diſcrepantia. 41. Quid in dubio, an ſis jejunus. 42. Quæ ſint cauſæ a jejunio excuſantes. Pro reſolutione

1 QUÆR. I. Quis ſit diſpenſator Euchariſtiæ.

Reſp. 1. Ex officio eſt ſolus Sacerdos, *S. Thom. quæſt.* 82. *art.* 3. qui non tantum alios, ſed & ſe ipſum extra Miſſam, ſi alius non adſit, communicare poteſt, *Cajet. Suar. Coninch, Salmant. Metzg. diſt.* 34. *ar.* 2. quia nulla lex id prohibet, & Sacerdos ſic communicat die Veneris ſancto. 2. Ex delegatione Epiſcopi, vel Presbyteri Communionem miniſtrare poteſt Diaconus, *Concil. Nicen. & Carthag. IV. cap.* 38. Imo in extrema neceſſitate, quando non adeſt Sacerdos, qui poſſit, & velit, tenetur ſub mortali viaticum dare moribundo, *Bernal. diſt.* 45. *n.* 34. Ratio eſt, quia licite poteſt juvare infirmum ob præſumptam Eccleſiæ, & Epiſcopi licentiam, ergo ex charitate ad hoc
tenetur. 3. In extremo periculo, v. g. tem- 2
pore peſtis, quando non adeſt Sacerdos, vel Diaconus, qui poſſit, & velit Euchariſtiam miniſtrare, probabile eſt laicum ſecluſo ſcandalo eam in munda charta, vel vitro ad ægrum ferre, ſibi aut alteri dare poſſe, *Lezana, Chapeav. March. Caſtropal. punct.* 18. *nu.* 8. quia hoc Sacramentum eſt utiliſſimum, & tali periculo obligat ex jure Divino, cauſatque per accidens primam gratiam. Et *cap. pervenit de conſecrat. diſt.* 2. id prohibens non loquitur de caſu extremæ neceſſitatis, atque ita olim factum eſſe a viris ſanctis, teſtatur *Euſeb. lib. 6. hiſtor. cap.* 36. & Maria Suarta Regina Scotiæ martyrio proxima ſe ipſam communicavit, obinde a nemine reprehenſa. Accedit, quod Parochi ex hac ſententia poſſint in domo peſtifera deponere plures hoſtias, quas peſte inficiendi ſumant in neceſſitate, ut ſic Parochus præſervetur a periculo ad Sacramenta magis neceſſaria miniſtranda, idque non eſt contra, ſed præter praxim Eccleſiæ, quia caſus raro accidit, nihilominus ob contrariam Eccleſiæ conſuetudinem id a pleriſque reprobatur, *Lugo, Henao, Verjuys, Mendo d.* 11. *quæſt.* 2. Nec Eccleſia cenſetur ad hoc dare juriſdictio-
nem. 4. Ut licite miniſtretur Euchariſtia, 3
requiritur juriſdictio, vel ordinaria, qualem habet Paſtor, Epiſcopus, &c. vel delegata, *Clem. dudum de ſepultur. Clem. religioſi de privileg.* Ideoque invito Parocho aliquem in Parochia communicans peccat mortaliter contra jus Parochi, cujus eſt paſcere oves ſuas. Sufficit tamen licentia rationabiliter præſumpta. Hinc ſi quis ſub tuo Sacro in Eccleſia aliena petat Communionem, non dubites de licentia, *Gob. tract.* 4. *num.* 385. 5. Religioſi habent privilegium in ſuis Eccleſiis miniſtrandi Communionem, ita tamen, ut pro Communione Paſchali quemlibet remittant ad ſuam

Parochiam; nec poſſint Euchariſtiam deferre ad ægros, niſi ex commiſſione Parochi, *Suar. Dian. part.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 14. Si hic abſens ſit, aut inique renuat, quilibet Sacerdos poteſt, & tenetur extreme periclitanti dare viaticum, quia tunc juriſdi-
4 ctionem dat Eccleſia. 6. Parochus tenetur ex juſtitia ſuis etiam ex mera devotione petentibus Sacramenta miniſtrare etiam quotidie, ſi rationabiliter petant, aliquando tamen ob reverentiam Sacramenti, vel nimiam Miniſtri occupationem Communio poterit negari, modo fiat abſque offenſa, & ſcandalo: peccat Paſtor, qui ſe moroſum, aut difficilem exhibendo ſubditos a petendo abſterret, hoc enim eſt virtualiter negare, *Suar. La Croix part.* 1. *num.* 134. Ad quid teneatur Paſtor aliique Sacerdotes tempore peſtis, vel incurſus hoſtium, dixi *Caſ.* 88. *quæſt.* 6. 7. Diſtribuens Communionem extra extremam neceſſitatem in excommunicatione, vel ſuſpenſione, fit irregularis, quia exercet actum ſui Ordinis in cenſura, quod *Averſa* extendit ad ferentem proceſſionaliter Euchariſtiam, vel benedicentem.

5 QUÆR. II. Quid circa ritus a Miniſtro adhibendos tam in danda Euchariſtia, quam in corrigendis defectibus?

Reſp. 1. Communio & Viaticum dari debet reverenter in ſuperpelliceo, & ſtola, vel in Alba, & Stola cum lumine, præmiſſo *Confiteor* & Abſolutione: omittere lumen, ſacras veſtes, eſt mortale, niſi excuſet neceſſitas, qualis eſt, cum veſtes ſunt ablatæ, vel Euchariſtia per partes hæreticas, aut per loca aſpera, vel prædonibus infeſta, ut habet *Agenda Colon.* edita anno 1620. *pag.* 77. clam in pixide, vel involuta corporali eſt portanda, *Bonac. d.* 4. *q.* 5. *part.* 2. Omiſſio omnis luminis juxta *Suar.* eſt mortale, ſi vero lumen extinguatur, & cito haberi non poſſit, vel ſi æger longe diſtet, aut Sacerdos tempore neceſſitatis currat ſine lumine, ſine ſtola, non peccat, imo charitas eſt, *Marcb. Bonac. Gob. n.* 506. & 507. 2. Sine juſta cauſa non debet viaticum ferri tecto capite, quod eſſe poteſt gravis irreverentia, niſi excuſet inclementia aeris, vel alia cauſa, omittere Confiteor, vel ſimiles ritus leves, eſt tantum veniale, & cum cauſa nullum. 3. Juxta plures poteſt Euchariſtia deferri in equo manſueto, modo non ſit periculum lapſus, quare congruentius erit vehi curru. Parochus laſſus non poteſt pixidem dare portandam laico, ſed tunc expediet eam ex collo ſuſpendere. 4. Probabile eſt, indice, & pollice 6
chiragra, vel aliter impeditis Euchariſtiam aliis digitis dare poſſe, quia quamvis ſoli primi digiti ſint uncti, tota tamen manus cenſetur conſecrata, ad ſummum veniale eſt aliis digitis hoſtiam ſine cauſa tangere, *Gob. n.* 381. Similiter probabile eſt dari poſſe hoſtiam cum vino, vel juſculo in cochleari ſumendam, ſi aliter deglutiri non poſſit, *Præp. Eſcob. Dian. Salmant. tit.* 4. *cap.* 9. *part.* 2. *nu.* 27. Si æger Euchariſtiam ſumere non poſſit, non licet ad eum deferre, ut ſaltem pro conſolatione adoret, vel oſculetur, id enim prohibuit Pius V. teſte *Lugo in reſp. moral. lib.* 1. *dub.* 11. 5. Si multi ſint communicandi, ſejungi poſſunt pollex, & digitus ſiniſtræ, modo prius lambantur, & abluantur: ſi digitis adhæreat ſaliva communicantium, decentius alio linteo, quam purificatorio abſterguntur. 6. In paramentis nigris non debet diſtribui Communio, *S. Congreg.* 22. *Jan.* 1701. 7. Quamvis Eccleſia prohibeat dare Communionem die Veneris ſancta, tamen hanc prohibitionem non extendi ad neceſſitatem, qua æger ſine viatico eſſet moriturus, merito docent *Suarez Jordan, La Croix num.* 619. 8. Si hoſtia cecidit, locus notetur ſtrophio- 7
lo, & abluatur, ablutio mittatur in ſacrarium, ſi ceciderit intra veſtes, vel ſupra pectus nudum feminæ, non ipſe Sacerdos, ſed ipſa, vel alia mulier in ſacriſtia recipiat, & manus lavet. Si ceciderit in barbam, vel veſtem, non opus eſt lotione. *Tamb. La Croix num.* 494. Si minutiſſima pars cecidit, advertente ſolo Sacerdote, nec ſine gravi ſcandalo, aut populi turbatione quæri, & reperiri poſſit, poteſt commendari Domino Deo. Si calix effundatur, ſorbeatur quantum poteſt, quod ſorberi nequit, linteo, vel ſtupa excipiatur, ſi fuerit tabula, vel lapis, locus abradatur, ſi mappa, pannus, aut tapes, aliquoties lavetur, abraſio, & linteum poſtquam fuerint exiccata, exurantur, & cineres mittantur in ſacrarium. Idem dicendum de ſpeciebus, quæ indigeſtæ per vomitum rejiciuntur: ſi beſtia ſumpſit SS. Species, & non poſſit commode occidi, permitti poteſt, ut in beſtia conſumantur calore ſtomachi. Principaliora ex his cæremoniis omittere reſpectu

cali-

calicis, eſt mortale, quia ſpecies imbibun-
8 tur, non item reſpectu hoſtiæ. 9. Sacerdos
adhuc indutus SS. veſtibus poteſt reliquias
ſui Sacrificii in patena, vel corporali reper-
tas, etiam poſt horam, & ſumpta ablutio-
ne ſumere. Imo ſi particulæ ſive ſui, ſive
alterius Sacrificii commode aſſervari non
poſſint, poteſt eas Sacerdos ſumere etiam
poſt exutas ſacras veſtes, *Dian. Sporer hic
n.* 477. Integram tamen hoſtiam poſt ablu-
tionem ſumere non poteſt, quia uſus Eccle-
ſiæ ſolum extenditur ad fragmenta, quæ
unam tantum Communionem conſtituent
cum prius ſumptis: ſi tamen una, vel al-
tera hoſtia ex tuo Sacrificio ſupereſſet, nec
adſit Sacrarium, in quo commode reponere
poſſis, melius erit eam ſumere, quam irre-
verenter aſſervare, *Gob. Caſ.* 13. *nu.* 10. Si
dubitetur, an hoſtia, vel particulæ inventæ
ſint conſecratæ, ſerventur poſt ablutionem
ſumendæ, *Bonac. Caſtropal. Paſq. qu.* 316.
Si renovetur ciborium, quod ſingulis men-
ſibus merito fieri deberet, poteſt homo je-
junus, & diſpoſitus, ſi opus eſt 50. & plu-
res hoſtias ſumere, fragmenta ſumat Sacer-
dos poſt ſacras ſpecies, vel etiam poſt ablu-
tionem, ſi eam jam inadvertenter ſumpſit,
eſt enim una moraliter Communio, *Tamb.
de Com. cap.* 2. *n.* 34. Si renovanda eſt ho-
ſtia in Monſtrantia, binæ ſunt conſecrandæ,
quia Sacerdos unam ſumere debet de ſuo
9 Sacrificio. 10. Si communicans hoſtiam re-
ponat in ſtrophiolum, non debet publice
argui, aut hoſtia coram aliis repeti, quia
hoc eſſet eum infamare, forte id facit ex
conſcientia erronea, qnia recordatur pecca-
ti, aut ſe non eſſe jejunum, vel præſentit
vomitum, &c. Debet tamen Sacerdos obſer-
vare quis ſit, quo eat, ut hoſtia occulte
poſſit repeti, *Burghab*, *La Croix nu.* 504.
10 QUÆR. III. Quæ ſit neceſſitas, & obli-
gatio Euchariſtiæ?

Reſp. I. Euchariſtia non eſt neceſſaria
neceſſitate medii, neque in re, neque in
voto. Eſt communis cum *S. Thom. qu.* 65.
art. 4. Probatur, nam, primo non eſt ne-
ceſſaria in re ſuſcepta, quia multi etiam
adulti ſalvantur non ſuſcepta Euchariſtia,
ut ſi moriantur ſtatim poſt Baptiſmum, vel
pœnitentiam rite ſuſceptam, moriuntur enim
in gratia. Neque eſt neceſſaria in voto,
quia ut aliquid proprie in voto ſit neceſſa-
rium, debet in re ſuſceptum per ſe eſſe ju-
ſtificativum, alias impletio omnis præcepti
dicetur neceſſaria in re, vel voto, atqui
Euchariſtia non juſtificat per ſe, licet quan-
doque per accidens, ſicut & alia Sacra-
menta vivorum: Ergo.

Reſp. II. Sumptio Euchariſtiæ eſt bapti- 11
zatis, & adultis aliquoties per vitam neceſ-
ſaria neceſſitate præcepti Divini, *S. Thom.
qu.* 80. *art.* 11. Probatur ex verbis Chriſti
Joan. 6. *verſ.* 54. *Niſi manducaveritis carnem
Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem,
non habebitis vitam in vobis*. Quæ verba
propter gravis pœnæ comminationem in-
dubie habent vim præcepti, unde & *Tri-
dent. ſeſſ.* 13. *cap.* 2. dicit, quod Chriſtus
præceperit illius ſumptione coli ſui memo-
riam. Dixi: *Baptizatis & adultis*, unde.
1. Euchariſtia dari non poteſt infidelibus, 12
vel catechumenis, quia Baptiſmus eſt ja-
nua reliquorum Sacramentorum, ſine quo
alia ſuſcipi non poſſunt. V. *Caſ.* 88. *n.* 28.
2. Parvuli uſu rationis carentes (idem eſt
de perpetuo amentibus) ad ſumendam Eu-
chariſtiam non obligantur, *Trid. ſeſſ.* 21.
cap. 4. Et quamvis ipſis certo proſit, cau-
ſando augmentum gratiæ, & in primæva
Eccleſia data fuerit, de facto tamen dari
non debet ob contrariam Eccleſiæ conſue-
tudinem, *D. Thom. quæſt.* 80. *art.* 9. Poſt-
quam autem adepti ſunt uſum rationis,
(quod in Germania plerumque contingit
circa annum octavum, vel nonum) ad-
mitti poſſunt, & debent, modo *cognitionem
& guſtum hujus Sacramenti* habuerint, ut
habet Rituale Romanum. In dubio ſuffi-
cientis diſcretionis dari poteſt viaticum,
idque probat *Agenda Colon. pag.* 76. Non
tamen obligat, quia plena diſcretio eſt
aliquid facti, quæ non præſumitur, ideo-
que libertas poſſidet contra legem. Judica-
re autem de ſufficientia diſcretionis, & in-
ſtructionis pueri ſpectat ad Parochum, vel
Confeſſarium. 3. Illis qui uſum rationis 13
habuerunt, nec ſciuntur amiſiſſe in morta-
li, dandum eſt viaticum, *S. Thom. qu.* 80.
art. 9. Catech. Rom. *de Euch. cap.* 11. *nu.* 2.
& DD. communiter, præſertim ſi prævie
petierint, & devotionem ad illud oſtende-
rint, abſitque periculum irreverentiæ. Imo
Gobat num. 135. dicit, abſolute dari poſſe,
quia cenſentur digni, & interpretative
præſumuntur petiiſſe. Nihilominus *Agenda
Colon. pag.* 78. dicit, non convenire, ut
detur ægro ſenſibus deſtituto, itaut Sacra-
mentum agnoſcere non poſſit. 4. Semifa- 14

Digitized by Google

tui & habentes debilem rationis uſum obli-
gantur præcepto Communionis, ſi cenſean-
tur capaces abſolutionis, & abſit pericu-
lum irreverentiæ, ideoque non tantum in
articulo mortis, & Paſchate, ſed juxta
Sanch. Illſung. Gobat. ſupra etiam ſæpius
per annum communicandi ſunt, in his
enim non eſt expectandus plenior rationis
uſus, ſicut in parvulis. Dicta de ſemifa-
tuis magis tenent de fatuis tempore lucidi
intervalli. 5. Furioſo, phrenetico, mania-
co, ſi alligati ſoleant ſumere cibum, et-
iam dari debet viaticum, quamvis blaſphe-
ment, quia non ſunt liberi, & cenſentur
petiiſſe, dum erant ſanæ mentis, ſi dubi-
tes, an reverenter ſuſcepturi ſint, proba
ſemel, & iterum in hoſtia non conſecra-
ta, quam ſi reverenter ſuſcipiant, da et-
iam conſecratam. Idem faciendum eſt cum
eo, qui eſt in periculo hoſtiam revomen-
di, ſi nihilominus S. Hoſtiam expuat, vel
revomat, itaut ab alio ſumi non poſſit,
non debet exuri, hoc enim videtur inde-
cens, ſed aqua diſſolvi, ſtupa, aut linteo
15 excipi, & ſtupa exiccata comburi. 6. Ener-
gumenis etiam propter peccata prius com-
miſſa, obſeſſis poſt pœnitentiam ſæpius da-
ri poteſt communio, *Concil. Arauſ. 1. Can.*
14. quamvis dæmone impediente non poſ-
ſint dicere *Credo*, debet tamen abeſſe pe-
riculum irreverentiæ. 7. Surdo muto ſi-
mul & cæco a nativitate Euchariſtia da-
ri non debet, quia non poteſt inſtrui, &
habetur, ut perpetuo amens: ſi tantum ſit
ſurdus, & mutus, non autem cæcus, ita-
ut per nutus inſtrui, & hunc cibum a pro-
fano diſtinguere poſſit, debet dari com-
munio, etiam ſæpius pro ratione intelli-
gentiæ, pietatis, modeſtiæ. *Layman, Ca-*
16 *ſtropalao punct.* 10. 8. Adultis rite diſpoſitis
ſuadenda eſt frequens communio, an au-
tem huic, vel illi expediat communio quo-
tidiana, judicabit confeſſarius ex ſpeciali
reverentia, devotione & profectu pœni-
tentis. Lege Decretum Innoc. XI. die 12.
Febr. 1679. quod exhibet *La Croix num.*
665. 9. Per ſe non licet communicare bis
eodem die, *S. Thom. quæſt.* 80. *art.* 10. *ad*
4. & colligitur ex praxi Eccleſiæ, *& ex*
cap. ſufficit de conſecr. diſt. 1. Dico per ſe,
nam in Natali Domini permittitur Sacer-
doti ter conſecrare, & ſi quis ſanus com-
municavit, & incidat in periculum mortis,
poteſt probabiliter ſecundo communicare

per modum viatici, item poſſet ſecundo
ſumi Euchariſtia, ſi alias dehonoranda eſ-
ſet ab infidelibus. 10. Non poteſt ſuſcipi, 17
aut dari communio in ſignum innocentiæ,
præſertim cum execratione, ut ſi nocens
ſit, ſtatim moriatur, *S. Thom art. 6. ad 3.*
cap. ex tuarum, de purg. Can. cum dilecti
de purg. vulg. quia eſt ſuperſtitioſa Dei ten-
tatio, nullibi enim promiſit Deus ſic puni-
re reum, & datur anſa ſacrilege ſumendi
Euchariſtiam. Cenſent tamen *Suar. Caſtro-*
palao Gob. nu. 458. permitti poſſe, ut com-
municet quis in teſtimonium innocentiæ abſ-
que execratione, v. gr. filia innocens ſuſ-
pecta de furto, ſi ideo pax ſit reddenda,
& deponenda ſuſpicio, ſed & hoc merito
diſſuadendum. 11. In Eccleſia Latina non 18
licet laico dare ſpecies vini, nequidem pro
viatico caſu quo hoſtiam deglutire non poſ-
ſet, melius tunc datur hoſtia, vel ejus fru-
ſtellum cum modico juſculo, vel vino non
conſecrato, ſi tamen deficiente Sacerdote
ſpecies vini eſſent convertendæ in acetum,
vel dehonorandæ ab hæreticis, poſſent ſu-
mi a laico, etiam non jejuno, quia ſic
magis conſulitur reverentiæ Sacramenti,
ita multis citatis *La Croix num.* 509. *&*
ſeq. ubi cum Lugo dicit peccare mortali-
ter, ſi prima calicis ablutio, in qua mi-
ſtæ ſunt guttæ ſanguinis, detur laico, quia
id eſt contra conſuetudinem, & præceptum
Eccleſiæ, ideoque in die nativitatis Domi-
nicæ ejuſmodi ablutio, vel adhibenda pro
aliis ſacrificiis, vel guttæ purificatorio ex-
cipiendæ, & exiccandæ ſunt.

Reſp. III. Præceptum Divinum ſub mor- 19
tali obligat omnes uſum rationis habentes
ad ſumendam communionem in articulo
mortis per modum viatici. Eſt communis,
& certa contra paucos apud *Mendo diſſ.* 11.
quæſt. 1. colligitur ex Concil. Nicæno *Can.*
de iis, & Innoc. IV. *cap.* 4. *de myſt. Miſſ.*
ubi dicit: *Neceſſario ſumendus eſt Agnus*,
ut a vaſtante angelo protegamur, neque exi-
re poſſumus de Ægypto, niſi celebrando pha-
ſe, Agnum Paſchalem edamus. Teſtatur
etiam *Trid. ſeſſ.* 13. *cap.* 6. hoc præceptum
in multis Conciliis inveniri, & vetuſtiſſi-
mo Eccleſiæ more obſervari. Pro praxi
accipe *ſeqq.* 1. Hoc præceptum non tantum 20
obligat, quando mors ex morbo, vel ſen-
tentia judicis certo inſtat, ſed quando-
cumque eſt probabile periculum mortis,
ſive ex prælio, vel conflictu, ſive ex
peri-

Digitized by Google

periculoſa navigatione, itinere, puerperio, niſi ante tres, vel quatuor dies, vel etiam ipſo die ſanus communicaſſet, hæc enim Communio ex praxi Eccleſiæ interpretative habetur pro viatico, & revera præparat ad felicem vitæ exitum, qui eſt finis viatici. *Suar. Henno, Budad. Illſung. Dicaſt.*
21 *d.* 10. *Metzger. d.* 33. *art.* 1. 2. Si æger ſumpto viatico peccavit mortaliter, conſultum quidem eſt, ut præter confeſſionem de novo communicet (modo non fiat eodem die, id enim prohibet Eccleſia) ad hoc tamen non tenetur, quia præceptum non obligat, niſi ad unum eodem morbo viaticum, *Henno*. Econtra ſi plene morbum, vel periculum evaſit, & diu poſt iterum reincidat, denuo tenetur ad viaticum, quia diſtinctum, & novum periculum requirit novum viaticum. 3. Qui prævidet ſe in mortis periculo viaticum ſuſcipere non poſſe, tenetur prævenire, quia periculum proxime prævilum moraliter imminet. Econtra qui in periculo omiſit communionem, non tenetur ex poſt ſupplere, quia viaticum eſt alligatum periculo. *Lugo*,
22 *Metzger loc. cit.* 4. Judex tenetur reo permittere ſpatium communicandi, niſi obſtet periculum fugæ, vel ſeditionis, tunc enim prævalet bonum commune. *Fagnan. Fagund.* Dari poteſt reo eodem die, vel poſt horam occidendo, aut etiam ægro ſtatim morituro, præſtat ſacras ſpecies conſumi in corpore mortuo, quam hominem mori ſine viatico, *Dicaſt. d. 9. numer.* 341. 5. Ebrio non eſt dandum viaticum, ſi conſtet ebrietatem fuiſſe voluntariam, de quo ſi dubium ſit, dandum eſt, modo abſit periculum irreverentiæ, & inebriare ſe non ſit ſolitus, tunc enim præſumitur ebrietas eſſe involuntaria, *Gobat, La Croix numer.*
23 *609.* 6. Non eſt licitum Sacerdoti conſecrare extra Miſſam abſque altari, vel in fermentato, aut abſque Sacris veſtibus etiam pro dando viatico, quia quamvis præceptum de viatico ſit divinum, tamen non obligat, niſi quando reverenter, & cum principalibus Eccleſiæ cæremoniis obſervari poteſt, ut habet communis. Valde tamen probabile eſt, Sacerdotem non jejunum pro conſecrando viatico celebrare poſſe, quia Eccleſia id facilius permittit, ut
24 dicam quæſt. ſeqq. 7. Viaticum poteſt, & debet peti ab excommunicato etiam non tolerato, ſi ab alio haberi non poſſit, quia pia mater Eccleſia præſumitur in tali neceſſitate hoc permittere, *Verj. tit.* 8. *art.* 16. 8. In tali neceſſitate ſi alius non adſit, poteſt Sacerdos, & diaconus ſeipſum communicare, an autem id etiam poſſit laicus, dixi quæſt. 1. 9. Viaticum nulli etiam excommunicato, publico peccatori, vel conſuetudinario negandum eſt, modo vere pœnituerit, *C. quod in te* 11. *de pœnit. & remiſſ.* 10. Moribundus in Paſchate negligens viaticum duplex mortale committit, quia utriuſque præcepti diſtinctus eſt finis viatici, ut ſe muniat pro felici tranſitu ex hoc ad alteram vitam in Paſchate, ut cum tota Eccleſia faciat commemorationem ultimæ Cœnæ, & paſſionis Dominicæ.

Reſp. IV. Circa Communionem Paſcha- 25
lem tenenda ſunt ſeqq. 1. Hoc præceptum habetur *C. omnis utriuſque de pœnit. & remiſſ. Trid. ſeſſ.* 13. *de Euch. cap.* 9. Eſt quoad ſubſtantiam divinum, quoad determinationem temporis Eccleſiaſticum, obligatque omnes fideles uſum rationis habentes intra 15. dies a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis incluſive. Poteſt tamen hoc tempus non tantum Ordinarius, ſed & Parochus ex juſta cauſa extendere, *d. cap. omnis utriuſque*. 2. Communio Paſchalis ſumi debet in Parochia propria domicilii, vel quaſi domicilii: qui ſine licentia parochi Ordinarii, vel Papæ alibi, v. g. in Eccleſia Regularium communicat, non ſatisfacit. S. Congreg. die 31. Januarii 1682. quæ etiam prohibet, ne Regulares ipſa die Paſchatis in ſuis Eccleſiis Communionem diſtribuant, ſi tamen aliquis ad pedem Altaris Communionem petat, non facile debet repelli, ſed moneri, quod per eam Communionem non ſatisfaciat præcepto, ſic enim impletur finis prohibitionis, qui eſt, ut oves recognoſcant ſuum Paſtorem. Similiter non ſatisfit communicando in Eccleſia Cathedrali, neque ad hoc licentiam dare poteſt Archipresbyter, niſi ita habeat conſuetudo, *Pignat. t.* 7. quia licet Eccleſia Cathedralis ſit ſuperior, tamen ſinguli parochi, & parochiæ habent ſua jura, non minus, quam ſinguli diœceſes, *Gobat* dicit, non peccare, qui ſemel ſervat Paſcha extra Parochiam, ſi ſæpius per annum ſoleat communicare, quia tunc parochus præſumitur conſentire, ſed non facile præſumi debet conſenſus, ſi parochus adiri poſſit, ſi non poſſit adiri, ex ſe ceſſat obligatio.

26 3. Peregrini, & vagi poſſunt communicare, ubi volunt, quia parochi cenſentur conſentire, idque certum eſſe dicit *Tamb. cap. 4. numer.* 4. quia cum alibi non acquirant quaſi domicilium, non fiunt his parochis ſubditi. Nec obſtat, quod Eugen. IV. peregrinis conceſſerit quaſi incolatum in locis, ubi degunt, nam hoc eſt in gratiam eorum, qui ſuo privilegio uti non tenentur. *Dices:* Ergo qui inſtante Paſchate exit e Parochia, non rediturus, niſi poſt Paſcha, non tenebitur in Parochia Communionem prævenire, neque licentiam petere alibi Paſcha ſervandi, quia hoc ipſo, quod alibi exiſtat, eſt peregrinus, & poteſt ſervare Paſcha ubi vult, atqui hoc eſt abſurdum, ergò. Reſp. *N. Min.* Id non eſt abſurdum ſaltem ſi non exeatur in fraudem legis.
27 Vid. *Caſ. 6. nu.* 15. 4. Religioſi ſatisfaciunt in ſuis monaſteriis communicando, idem famulis commenſalibus mendicantium, & participantium conceſſit Leo X. Bulla: *Dum intra. Henno quæſt.* 2. Gobat & La Croix dicunt, ſtudioſos Jeſuitarum, & Seminariſtas ſaltem ex conniventia parochorum, & Epiſcoporum ſatisfacere poſſe in earum Eccleſiis. Si vero Parochi contradicant, mittendi ſunt ad parochiam, in qua habent quaſi domicilium. 5. Sacerdotes ſæculares ex conſuetudine ſatisfaciunt ubique celebrando, ſi tamen communicent, ut laici, tenentur communicare in parochia ut laici. 6. Puerperæ necdum introductæ in Eccleſiam debent communicare domi, vel cum conſenſu Parochi differre
28 Communionem poſt Paſcha. 7. Eccleſia præcipit Communionem *intra annum, idque circa feſtum Paſchæ*. Unde præceptum eſt virtualiter duplex, unum communicandi in Paſchate, & aliud non differendi ultra annum Communionem, ita tamen, ut qui communicat in Paſchate, ſatisfaciat utrique præcepto: qui prævidet ſe non poſſe in parochia communicare ultima hebdomade, debet prævenire in prima, quia tunc currit tempus præcepti: qui prævidet ſe non poſſe toto tempore Paſchali, adhuc debet prævenire, ſi exiſtat in Parochia, quia Communio non eſt annexa tempori Paſchali, ſicut obligatio orandi Horas eſt annexa diei, ut volunt *Stephan. Henno, Dian.* Sed tempus Paſchale ſtatuitur ad urgendam, non ad terminandam obligationem, ut patet ex verbis præcepti: ***Intra annum, idque circa feſtum Paſchæ***. Et probatur a pari: nam ſi voveas jejunare, aut debeas ſolvere mutuum *intra annum, idque circa Paſcha*, ſi non poſſis jejunare; vel ſolvere in Paſchate, debes proximiori tempore. Ergo ſimiliter ſi neglexiſti communicare in Paſchate, teneris ſupplere ex poſt, idque certum eſt ſi toto anno non communicaſti, quia præceptum eſt virtualiter duplex, & nequidem ſatisfeciſti quoad tempus annuum, ***Carden. Metzger, Plat. a nu.*** 430. 8. Non ſatisfieri 29
præcepto per Communionem ſacrilegam certum eſt ex Propoſit. 25. damnata ab Innoc. XI. ***Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.*** Idque verum eſt, etſi Communio ſit tantum materialiter ſacrilega, nam quamvis tunc communicans non peccaverit, tamen etiam fructum Communionis non percepit, quod præcipue intendit Chriſtus, & Eccleſia & licet finis legis plerumque non cadat ſub præcepto, ut habet commune axioma, cadere tamen poteſt, ſi a legiſlatore præcipiatur, & fiat materia legis, quod tunc fit, quando in ipſo præcepto indicatur finis legis, ut hic, ubi Sacramentum hoc dicitur eſſe cibus, & vita animæ, qualis non eſt, ſi ſit abſque fructu, ***Plat. n.*** 438.
9. An cenſura, carcere, vel aliter a Communione Paſchali impeditus teneatur procurare abſolutionem, vel liberationem, dixi *Caſ. 6. num.* 18. 30

QUÆR. IV. Quid circa diſpoſitionem requiſitam ex parte animæ? 31

Reſp. ſeqq. 1. Tam in conſecrante, quam communicante requiritur ſtatus gratiæ, & ſi in mortali ſit, requiritur ſub mortali prævia confeſſio, nec ſufficit conteri, niſi urgeat neceſſitas celebrandi, vel communicandi, & non ſit copia Confeſſarii, ***Trid. ſeſſ. 13. cap.*** 7. Quod fundatur in Apoſtolo, dicente: ***Probet autem ſeipſum homo***, &c. An autem hoc præceptum ſit Divinum, ut habet communior, vel Eccleſiaſticum, parum refert ad praxim. 2. Ut præceptum confeſſionis non obliget, 32
duo requiruntur, nempe ut deſit copia Confeſſarii, & quod ſit neceſſitas communicandi, vel celebrandi, ſufficit autem Confeſſarius quilibet approbatus, etſi non adſit tuus ordinarius, vel quem tu velles; ſi tamen attenta viæ diſtantia, auræ inclementia, itineris difficultate, temporis brevitate,

cor-

Digitized by Google

corporis debilitate, Confeſſarius abſque gravi incommodo adiri non poſſit, habetur pro abſente, *Vaſq. Bonac. Spor. Caſtropalao punct.* 12. *num.* 6. Urgens autem neceſſitas tunc eſt, quandocumque Miſſa vel Communio abſque gravi ſcandalo, ignominia, offenſa, & dicteriis populi in Sacerdote omitti non poteſt, *Scot. Vaſq. d.* 108. *cap.* 1. Ut ſi Paſtor ex officio debeat dicere Miſſam die Dominico, vel feſto, aut ſtante funere, vel pro benedicendis nuptiis: item probabiliter excuſat neceſſitas dandi viatici, *Valent. Coninch, Suar. d.*66. *ſect.*4. quia ſicut Sacerdos non habens Confeſſarium poſſet præmiſſa contritione ſibi conſecrare viaticum, ſic & alteri. Probabilius tamen non ſufficit obligatio communionis annuæ, vel ſi Sacerdos vel alius non poſſit audire Miſſam, niſi celebret, quia hæc præcepta non obligant, ſi non poſſint impleri convenienter juri Divino. Si quis ab aliis rogetur, ut legat, & ſine ſuſpicione peccati, vel ſcandalo negare non poſſet, deberet legere. *Scotus in* 4. *d.* 9. *Gobat n.* 156. Deinde non excuſat onus Capellaniæ, voti, oblatio ſtipendii, aut paupertas Sacerdotis, niſi valde gravis, quæ aliter ſublevari non poſſet.

33 3. Si Sacerdos ſub ſacrificio recordetur mortalis ante conſecrationem, juxta *Steph. a S. Paulo Nav. Dian.* tenetur advocare Confeſſarium, vel a ſacrificio ceſſare, *Suar. ſup.* quod verum eſt, ſi Confeſſarius ſine nota infamiæ, vel ſuſpicione gravis peccati advocari poſſit, ut in Miſſa ſolemni ſub cantu, vel concione; ſecus ſufficiet elicere contritionem, quæ ſemper elicienda eſt in caſu, quo in mortali conſtitutus confiteri non poteſt; ſi ſub Sacro conteri non poſſis ob turbationem, quod vix contingere poteſt, vel recorderis te non eſſe jejunum, non ſimula deliquium, quia id facile advertetur, neque ficte conſecra, quia facis alios adorare merum panem, quod foret idololatria, ſed elice quantum potes dolorem, & perge in nomine Domini. Idem tenet de laico, qui in ſcamno communicantium recordatus mortalis abſque infamia

34 recedere non poteſt. *Nav. Lug. n.* 12. 4. Si confeſſus es, ſed inculpabiliter oblitus unius mortalis, teneris illud prævie confiteri, alias celebras, vel communicas conſcius peccati mortalis non confeſſi, quod eſt contra præceptum, *Tr. Suar. Lug. Caſtropalao par.*12. *num.* 4. oppoſitam *Maya* vocat improbabilem. Similiter ſi confeſſus es peccatum ut dubium, & poſtea cognoſcas eſſe certum, probabiliter non teneris illud ante Communionem confiteri ut certum, quia ab illo directe es abſolutus, V. *Caſ.* 97. *numer.* 27. ubi plura dicam de peccatis poſitive, vel negative dubiis. 5. Si habeas peccatum confeſſario præſenti reſervatum, juxta *Tolet. l.* 6. *cap.* 11. potes in neceſſitate contritus celebrare. Sed communior cum *Coninch, Caſtropalao l. c. Lugo ſ.* 5. docet, teneri confiteri ſaltem non reſervata, ut ſic indirecte abſolvaris etiam a reſervato. 6. Si non poſſis confiteri, nec commode Sacrum omittere, ede vel bibe aliquid coram aliis, quaſi inadvertenter, & excuſa te ob defectum jejunii. 7. *Trident.* 35

ſeſſ. 13. *c.*... ſic habet: Quod *ſi neceſſitate urgente Sacerdos abſque prævia confeſſione celebraverit, quamprimum confiteatur*; quod autem hæc verba non contineant nudum conſilium, ſed præceptum, certum eſt ex Propoſit. 38. ab Alexand. VII. damnata: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum;* ideoque obligantur ſic ſacrificantes *quamprimum* confiteri, hoc eſt tertio ſaltem die poſt iſtam Miſſam, modo Confeſſarium habeant, ut declaravit Sacr. Congregat. idque ſub mortali, quia materia eſt gravis, & multum conducens ad reverentiam Sacramenti. Hoc præcepto non obligantur laici, neque Sacerdos in mortali communicans, quia *Trid.* ſolum loquitur de Sacerdote ſacrificante.

8. Sacerdos, qui habet Confeſſarium, & 36

tamen ſine confeſſione in mortali ſacrificat, juxta plures apud *Moya*, *La Croix*, &c. probabiliter non tenetur præcepto ſtatim confitendi, quia *Trid.* tantum loquitur de eo, qui neceſſitate urgente celebrat in mortali, & odioſa non ſunt extendenda; at probabilius eſt oppoſitum; quia *Trid.* non ſuppoſuit tantam fore malitiam Sacerdotis, quæ ſi adſit, intentio *Trid.* videtur eſſe, ut ſaltem ſtatim poſt Miſſam

confiteatur. 9. Si quis in confeſſione obli- 37

tus eſt mortalis, cujus ante conſecrationem recordatur, non tenetur elicere dolorem, quia peccatum jam indirecte remiſſum eſt per confeſſionem aliorum, tenetur tamen tali præcepto ſtatim confitendi, quia revera celebravit conſcius peccati mortalis

talis non confeſſi; idem eſt de eo, qui ſub Miſſa mortaliter peccat, *Lug. nu.* 151. contra *Suar.* Econtra ſi quis primo poſt Miſſam recordetur peccati, valde probabile eſt eum non teneri confiteri, quia non celebravit memor peccati. 10. Ut quis digne celebret, vel communicet, accipiatque effectum primarium Euchariſtiæ, ſcilicet augmentum gratiæ, & charitatis, non requiritur, ut pœnitentia a Confeſſario impoſita jam ſit impleta, neque requiritur devotio actualis aut immunitas ab omni peccato veniali etiam actuali, *S. Thom. quæſt. 79. art. 8. Soto*, *Vaſq. Suar. d.* 73. *ſ.* 3. Ratio eſt, quia peccatum veniale neque gratiæ, neque ejus augmento repugnat: impedit tamen effectum ſecundarium, ſcilicet ſuavitatom, & fervorem charitatis, & multa auxilia actualia, ideoque devotio actualis præſertim per actus fidei, ſpei &c. eſt longe utiliſſima, ſemperque merito adhibenda cum retractatione ſaltem virtuali omnium venialium. 11. An liceat petere Communionem a miniſtro indigno, dixi *Caſ.* 88. *q.* 7. An liceat dare indigno, *ibid. q.* 9.

QUÆR. V. Quid circa diſpoſitionem corporis?

38 Reſp. I. Nulla macula corporis per ſe impedit Communionem; neque pollutio involuntaria, vel etiam voluntaria per pœnitentiam expiata; ſi tamen poſt ſe relinquat malignos effectus turpis commotionis, imaginationis, turbationis, torporis, &c. conſultum erit a Communione abſtinere, niſi urgeat communicandi aut ſacrificandi præceptum, vel neceſſitas; idem dicendum de opere conjugali, præſertim ex mera voluptate exercito, *S. Thom. a.* 7. & communis *DD.*

39 Reſp. II. Præcipua corporis diſpoſitio hic requiſita eſt jejunium naturale præceptum a Conc. Carthag. III. Tolet. VII. can. 1. conſiſtitque in abſtinentia ab omni prorſus cibo & potu, ita *ut nihil convertibile in ſubſtantiam hominis, ab extrinſeco demiſſum ſit in ſtomachum actione comeſtiva, vel potativa.* Unde

Infer. 1. Hoc jejunium frangi per rem minimam, non enim hic datur parvitas materiæ. Ratio eſt, quia non prohibetur cibus, & potus, ſed prohibetur Communio poſt cibum, & potum, quæ ſemper eſt quid grave; ſic enim habet d. Conc. *Nullus poſt cibum, vel potum quemlibet minimum Miſſas faciat.* 2. Si quis lavans os, caſu deglutiat ſtillam aquæ, vel vini, juxta rubricas non frangit jejunium, quia non ſumitur per modum cibi, ſed ſalivæ, cui inſeparabiliter eſt annexa, ideoque plures apud *Averſ. quæſt.* 8. *ſ.* 8. §. 5. non improbabiliter dicunt, non frangi, etiamſi advertenter trajiciatur. 3. Res non convertibiles in ſubſtantiam hominis, ut capilli, fragmenta metalli, plumbi, vitri, fila ſerica, lana, lignum durum, &c. non obſunt huic jejunio. Econtra obſunt convertibilia, ut filum e lino paleæ, charta, corium, carbones, cera, creta, terra, pulveres ex oſſibus, vel lapidibus, &c. quia experientia conſtat hæc per ſtomachum alterari. 4. Ut quid ſolvat jejunium, debet ſumi ab extrinſeco, ut ſi ſanguis ſugatur ex digito, & deglutiatur, non vero ſi ſanguis, ſaliva vel humor defluat e cerebro, vel ex puſtula in ore rupta, neque reliquiæ ciborum hærentes intra dentes, etſi melius expuantur, ſi tamen ſtudio deglutiantur, probabiliter jejunium non ſolvunt, niſi eſſent notabiles, *Suar. Sporer, La Croix nu.* 567. quia deglutiuntur per modum ſalivæ, & non veniunt jam ab extrinſeco, ſed ſunt pars cœnæ præcedentis. Aliud eſt de eo, qui veſpere ſaccarum, glycirrhizum, &c. ori imponit, paulatim liquandum, & degluttiendum; quia communi judicio cenſetur continuata comeſtio, ideoque ſi poſt duodecimam noctis aliquid deglutiatur, ſolvit jejunium. *Vaſq. Coning Suar. ſup.* quod etiam verum eſt, ſi potus tibi per vim infundatur quia adhuc eum trajicis actione vitali, & potativa; ſecus ſi violenter per fiſtula infunderetur, *Gob. num.* 264. 5. Debet quid ſumi actione comeſtiva, qualis non eſt, ſi per modum reſpirationis, vel aeris trajiciantur muſcæ, vapores cibi, pulvis vel fumus tabaci, quod ultimum tamen multis videtur eſſe contra reverentiam, & juxta *Lezan.* frangit jejunium, maxime ſi tabacum maſticetur, & ſuccus defluat, quamvis, & tunc excuſent *Lug. Sporer nu.* 476. Facilius excuſarem eos, qui tempore contagionis aroma præſervans ore circumſerunt, etiamſi forte quid minimum ſalivæ miſtum præter intentionem defluat; ſi enim dum os lavatur, ſtilla caſu defluens jejunio non obſtat, cur obſtet ſtilla aromatis? Et certo magis hic de pio Matris Eccleſiæ

con-

conſenſu præſumi poteſt, quam in caſu priore. 6. Jejunium hoc incipit per ſe a duodecima noctis, & probabilius a primo pulſu, quia tunc volvitur rota index temporis, ſi audito primo pulſu adhuc habeas cibos in ore, juxta *Gob. Sporer n.* 472. potes deglutire, tum quia ſunt pars cœnæ præteritæ, ſicut caro hærens intra dentes, quæ propterea poſt duodecimam deglutiri poteſt, tum quia bolus in ore conſiſtens jam non ſumitur ab extrinſeco, nec videtur Eccleſia ad inurbanitatem expuendi velle obligare. Hæc ſententia eſt in praxi tuta etiam ex hoc, quod probabile eſt per ultimum pulſum prius finiri horam Eccleſiaſticam, probabilius tamen eſt, quod audito primo pulſu bolus debeat expui, ſicut expui debet ſaccarum ante duodecimam ori impoſitum, ut pro certo habent omnes alias non manebit jejunus. Si in urbe plura ſint horologia communiter bene directa potes ſequi quod voles, quia quodlibet habet ſe ut doctor probabilis. Non tamen licet ſequi ſimul duo contraria cum certa violatione alicujus legis, ut probavi *Caſ.* 3. *n.* 21. *Si dicas:* Duo horologia diſcrepantia habent ſe ſicut duo teſtes, qui de eodem facto teſtantur oppoſita: atqui teſtimonia oppoſita in quæſtione facti non gignunt probabilitatem, ſed purum dubium adeoque tali tempore intermedio debet ſe homo gerere quaſi nullum eſſet horologium. Ita *Oviedo*. Reſp. Quando uterque teſtis oppoſitus dicit rem a ſe viſam, non gignunt probabilitatem, ſed teſtimonium unius elidit alterius, & certum eſt unum loqui falſum, ut ſi unus dicat ſe Petrum hora prima vidiſſe domi, alter dicat ſe eum vidiſſe in foro. Aliud eſt ſi dicta teſtium non ſint directe oppoſita, aut uterque teſtetur aliquid eſſe probabile uti hic. 7. In dubio an aliquid ſumpſeris, habes
41 jus communicandi, *Herinx, Bardi, Diceſt. Boſco, Bernal. d.* 43. *n.* 12. *Spor. n.* 424. *La Croix n.* 576. *Viva. op.* 2. *q.* 4. *ar. ult.* Ratio eſt, quia ante illud dubium certus eras te nihil ſumpſiſſe, ideoque habebas certum jus communicandi, quo privari non debes per ſuperveniens dubium de comeſtione, ſicut non debes privari agro poſſeſſo ob ſuperveniens dubium de proprietate; nam libertas hic poſſidet, & melior eſt conditio poſſidentis etiam extra materiam juſtitiæ, ut probavi *Caſ.* 2. *num.* 5. Deinde comeſtio eſt quid facti, quod in dubio non præſumitur, ſicut in dubio non præſumitur ætas ſufficiens ad Ordines. Si vero certus es te aliquid ſumpſiſſe, ſed dubitas an poſt duodecimam noctis, non licet communicare, quia ſumptio eſt in poſſeſſione, & praxis Eccleſiæ, quæ eſt optima legum interpres, eſt contraria, & certe quis dicet te habere jus communicandi ſi evigilans nocte bibas neſcius qua hora? Si tamen habeas rationem probabilem, quod ſumptio ſit facta ante duodecimam, adhuc licebit communicare, juxta dicta *Caſ.* 3. *num.* 11. *Dices:* In dubio an quid ſumpſeris, lex eſt in poſſeſſione; quia certum eſt quod volens communicare obligetur jejunare; ergo tuum eſt probare quod ſis jejunus. 2. In dubio an ſatisfeceris voto, vel debito, debes probare te ſatisfeciſſe; ergo & hic debes probare te eſſe jejunum 3. In dubio an habeas ætatem requiſitam ad Ordines, debes ab iis abſtinere, ut habet communis, ergo & in dubio an ſis jejunus, abſtinere a Communione. Reſp. *ad* 1. *N. Aſſ.* Jejunium eſt qualitas negativa conſiſtens in non ſumptione ullius cibi, qualitas autem negativa non eſt ſemper neceſſario probanda, ut patet in legato dando virgini *honeſtæ*, *& conſanguineæ*, ubi probanda eſt conſanguinitas utpote conditio poſitiva, non vero honeſtas, ſeu carentia delicti, ſed hæc præſumitur, uſque dum probetur contrarium. *Ad* 2. *N. C.* Nam votum, & debitum eſt certum, ut ſuppono, ſolutio autem incerta, ideoque lex ſolvendi eſt in certa poſſeſſione. E contra in dubio, an quid ſumpſerim, ipſum jejunium, & per conſequens jus communicandi eſt in poſſeſſione; ante dubium enim de facta comeſtione certus eram de jejunio, quæ certitudo per dubiam comeſtionem non eliditur. *Ad* 3. *N. C.* Ætas eſt qualitas poſitiva, quæ probari debet, non vero jejunium.

QUÆR. VI. Quæ ſint cauſæ a jejunio excuſantes?

Reſpon. Sunt præcipue duæ: Integritas 42
Sacrificii & neceſſitas. *Ratione integritatis* excuſatur. 1. Sacerdos, qui poſt unius, vel utriuſque ſpeciei conſecrationem recordatur ſe non eſſe jejunum, ideoque tunc debet pergere, & complere Sacrificium. Si advertat ante conſecrationem, & celebret in loco publico, ſimiliter poterit pergere, ſi

in loco

in loco privato, ubi ſine ſcandalo, & ignominia recedere poteſt. *D. Th. q.* 83. *art.* 6. *ad* 3. conſulit Miſſam abrumpere, idem dicendum de communicaturo, ſi in ſcamno communicantium recordetur ſe non eſſe jejunum. 2. Si Sacerdos poſt conſecrationem deficiat, debet alius Sacerdos etiam non jejunus in defectu alterius Sacrificium complere, *Laym. hic c.* 6. *n.* 22. 3. Si in ſumptione advertas loco vini aquam fuiſſe affuſam, non licet aquam, quam in ore habes, expuere, ne ſimul expuas particulam hoſtiæ conſecratæ, ſed oportet eam deglutire, & reliquæ adhuc in calice exiſtenti tantum vini effundere, ut certo ſufficiat; & facta oblatione de novo conſecrare. Qualiter liceat ſumere reliquias ſui, vel alterius Sacrificii poſt ablutionem, dixi *ſup. n.* 8. Item *n.* 18. dixi, licere laico etiam non jejuno in defectu Sacerdotis ſumere hoſtiam, vel S. Sanguinem alias per incurrentes hæreticos dehonorandum. *Ratione neceſſitatis* excuſatur 1. Parochus, ſi die Dominico aut feſto, vel ſtante funere, aut in benedictione nuptiarum, &c. Sacrum omittere non poſſit ſine obmurmuratione populi, ſine dicteriis, & ſuſpicionibus in Sacerdotes, &c. tunc poterit celebrare; ſive ſit cum, ſive ſine ſua culpa non jejunus, aut etiam jam Sacrum occulte legerit, *Suar. Sennyei qu.* 516. *Tanner. d.* 5. *q.* 8. *n.* 41. quia tunc lex de vitando ſcandalo prævalet legi Eccleſiæ de jejunio. 2. Ægroto non valenti ſine amiſſione virium jejunare, indies dari poteſt Communio, etiam veſperi, nec tenetur Sacerdos media nocte ſurgere, ut infirmum inveniat jejunum, *Caſtrop. Laym. Lugo d.* 15. *Gobat t.* 4. *n.* 317. Ratio eſt benignitas Eccleſiæ & Sacramenti utilitas. 3. Si deſit hoſtia pro viatico morituri, non licet Sacerdoti non jejuno conſecrare, ut habet communis cum *Lug. Dicaſt. Herinx, Henao d.* 14. quia conſuetudo optima legum interpres id non permittit, ſicut tunc non permittit conſecrare in fermentato, vel ſine altari. Nihilominus oppoſitum etiam eſt probabile, *Tamb. c.* 2. §. 8. *Barb. de pot. Paroch. c.* 20. *n.* 4. quia alia præcepta Eccleſiaſtica in tali caſu ceſſant per epiKjam, ut præceptum non celebrandi ſine prævia confeſſione, ſine miniſtris, non qualibet hora non bis eodem die, non abſolvendi a reſervatis: ergo & hic ceſſabit præceptum jejunii. Deinde æger non jejunus licite ſumit viaticum, ut omnes fatentur: ergo & Sacerdos non jejunus licite conficit, ſicut conficere poteſt non jejunus pro ſe poſt horam occidendo, neque ſatis conſtat contrariam conſuetudinem hic eſſe præceptivam.

CASUS XCIII.

De Euchariſtia ut eſt Sacrificium.

Fabius Theologus interrogatur: 1. *An Miſſa ſit verum Sacrificium, & in quo conſiſtat.* 2. *Quis & quotuplex ſit ejus fructus an infinitus.* 3. *Pro quibus offerri poſſit.* 4. *An & quando applicari.* 5. *An ſufficiat intentio habitualis, indeterminata, conditionata.* 6. *Quid ſi applicetur incapaci, vel de eo dubitetur.* 7. *Vel intentio mutetur, vel mandato Superiori ſit contraria.* 8. *An fructus poſſint dividi.* 9. *Quid ſi applices alicui tamquam mortuo, qui adhuc vivit, vel contra.* 10. *An per applicationem probabilem ſatisfiat.* 11. *Cui applicanda Miſſa in die animarum, vel impoſitæ neo-presbyteris.* 12. *An & quoties Parochus obligetur Miſſam ſuis applicare.* 13. *Quid circa onera Miſſarum recipienda, vel reducenda.* 14. *An Eccleſia, collector ſtipendiorum, hæres, vel Sacerdos alteri Miſſas committens aliquid de ſtipendiis retinere poſſit.* 15. *An & qualiter adhuc dum per Epiſcopos vel Generales Ordinum reductio Miſſarum, vel anniverſariorum fieri poſſit.* 16. *Quid ſi fundatio ex toto perierit.* 17. *Quid ſi a diverſis accepta ſint ſtipendia, qualiter tunc facienda applicatio.* 18. *Quid ſit & quantum eſſe debeat ſtipendium.* 19. *An duplex ſtipendium exigi poſſit, quia applicatur fructus ſpecialiſſimus vel meritum operantis, indulgentiæ, vel plures collectæ, &c.* 20. *Quid ſi ſtipendia ſint nimis tenuja, vel pecunia adulterina.* 21. *An omittere unam Miſſam gratis promiſſam, vel ſtipendiatam ſit mortale: an omittens debeat ſtipendia reſtituere, vel poſſit Miſſas neglectas ſupplere.* 22. *An debeat legi talis Miſſa, qualis petitur.* 23. *Quid ſi non ſervetur locus, vel tempus.* 24. *An obligatus indies poſſit aliquoties omittere.* 25. *An obligatus omni die Jovis & Sabbati, teneatur repetere ſi omittat, & an teneatur hebdomade ſancta.* 26. *An obligationes poſſint prævenire.* 27. *Quid de eo qui obligatur, quoties ſalva honeſtate,*

Digitized by Google

ſtate, & devotione poteſt ; quid ſi ægrotet. 28. *Quid ſi ſcias te ex fundatione obligatum, ſed neſcias quoties, aut ad quam intentionem*. 29. *Quid ſi Miſſæ in loco aſſignato commode legi non poſſint*. 30. *An beneficiatus teneatur legere per ſe ipſum, ſaltem ſi beneficium requirat Sacerdotium, & reſidentiam : & an ſic obligatus teneatur Miſſas neglectas repetere*. 31. *An ſimplex Sacerdos teneatur aliquoties legere in anno, vel quando ipſe aut populus Miſſam audire non poteſt*. Pro reſol.

1 QUÆR. I. An & quale ſacrificium ſit Miſſa ?

Reſp. 1. Miſſa eſt verum novæ legis Sacrificium. Eſt de fide, *Trid. ſeſſ.* 22. *c.* 1. *de ſacrif.* 2. Eſſentia hujus Sacrificii non conſiſtit in oblatione panis, quia panis non dicitur proprie ſacrificari, ſed Chriſtus ; neque conſiſtit in ſumptione, ſeu communione, quia ſumptio victimæ non eſt victimatio, ſeu immolatio ; ſed in ſola conſecratione, *S. Thom.* 3. *par. q.* 82. *ar.* 4. *ad* 1. Ratio eſt ; quia per hanc ſolam vi verborum ponitur corpus ſine ſanguine, & econtra ſanguis ſine corpore, adeoque myſtice mactatur Chriſtus, & repræſentatur perfecte immolatio crucis, qua ſanguis phyſice ſeparabatur a corpore. Unde ſequitur, in die Veneris ſancta non fieri Sacrificium, quia non fit conſecratio. Congruentiam dat *S. Thom. q.* 83. quia eo die oblatus eſt Chriſtus realiter, & viſibiliter, ideoque non congruit eo die illum offerri myſtice. 3. Principalis offerens & oblatum eſt Chriſtus, nec differt Miſſa a ſacrificio crucis niſi quoad modum offerendi, quorum unus eſt cruentus, alter myſticus ; ſpecies ſecundum multos ſunt pars victimæ, quia victima per illas fit ſenſibilis. 4. Hoc Sacrificium continet eminentiori modo omnia ſacrificia veteris Teſtamenti ; nam quatenus offertur in laudem Dei, dicitur *Holocauſtum ſeu Latreuticum*, quatenus in gratiarum actionem, dicitur *Euchariſticum* ; quatenus ad obtinenda Dei beneficia, dicitur *Impetratorium* ſeu Hoſtia pacifica, quatenus ſatisfacit pro peccatis vivorum, & mortuorum, *Satisfactorium*, quatenus tollit Dei indignationem, *Propitiatorium*. 5. Hoc Sacrificium etiam eſt Sacramentum, quia eſt ſignum ſenſibile practicum gratiæ. Item Teſtamentum, quia eſt authenticum inſtrumentum Divinæ voluntatis, & repromiſſionis de danda vita æterna. 6. Conſecratio utriuſque ſpeciei eſt de integritate Sacramenti, & præcepta a Chriſto Domino, ita ut quidem una ſpecies ſine altera valide conſecrari poſſit non tamen licite, nequidem ad dandum viaticum : nec in hoc diſpenſare poteſt Papa, ut habet *communis*. 7. Miniſter hujus Sacramenti eſt omnis & ſolus Sacerdos valide ordinatus, *Conc. Nic. I. cap.* 14. *Trid. ſeſſ.* 23. *cap.* 1.

QUÆR. II. Quis & quotuplex ſit fructus hujus Sacrificii ? 2

Reſp. 1. Fructus ex parte rei cauſatæ eſt quadruplex : *Meritorius*, conſiſtens in augmento gratiæ ſanctificantis, cujus capaces ſunt ſoli in gratia conſtituti, quia augmentum vitæ ſpiritualis ſupponit vitam : *Impetratorius*, quo cauſantur beneficia naturalia, & ſupernaturalia : *Propitiatorius*, quo dantur auxilia ad agendam pœnitentiam, & tollendam Dei indignationem : *Satisfactorius*, quo ſatisfit pro pœnis peccatorum. Hic fructus non prodeſt exiſtentibus in mortali, quia pœna non remittitur niſi remiſſa culpa. De cetero omnes hos fructus, modo ex parte noſtra non ſit obſtaculum, cauſari infallibiliter, contra plures docet *La Croix l.* 6. *p.* 2. *nu.* 52. idque ſecundum menſuram a Chriſto determinandam. *Paſq. hic q.* 185.

Reſp. 2. Fructus ex parte participantium eſt triplex : Generalis, ſpecialis, & ſpecialiſſimus ; *Fructus generalis* eſt, qui ex intentione Eccleſiæ ſimul offerentis participatur ab omnibus fidelibus vivis, & defunctis, eſtque ſemper idem, ſive a multis participetur, ſive a paucis, nec eſt in poteſtate Sacerdotis hunc fructum aliter applicare, vel mutare, quia non provenit ex intentione Miniſtri, ſed Eccleſiæ, etſi de hoc Sacerdos nil cogitet, peccaretque mortaliter, ſi ab hoc fructu aliquem vellet excludere. Eſt communis DD. *Specialis fructus* participatur ab iis, qui ſpecialiter ad hoc officium concurrunt, aſſiſtendo, procurando, coofferendo, &c. qui plus concurrit, plus participat, nec multitudo concurrentium, vel coofferentium hunc fructum minuit, alias melius eſſet intereſſe Sacro, in quo ſunt pauci, quod nemo dicit ; hinc ille valor eſt quoad audientes, & cooperantes infinitus, quia quilibet ita audit, & offert Sacrum, & cuilibet ita pro-

prodeſt ac ſi ſolus offerret; Miſſa vero prout a Sacerdote applicatur, habet ſe per modum unius actionis pluribus terminis applicatæ, ideoque fructum finitum, & diviſibilem communicantis, *communis* contra *Steph. Gonet. d.* 11. *art.* 5. quia alias Eccleſia non recte præciperet uni ſoli applicare cum damno aliorum, nec communis uſus applicaret uni determinate, ubi poſſet æqualiter prodeſſe pluribus. Ratio eſt voluntas Chriſti. Tertius fructus dicitur *ſpecialiſſimus* & maximus, qui ſoli celebranti competit, nec poteſt alteri applicari, *Suar. d.* 79. *Lug. d.* 21. *ſect.* 2.

QUÆR. III. Pro quibus offerri poſſit?

3 Reſp. *Poteſt* 1. Pro beatis ad impetrandam gloriam accidentalem, vel potius Deo in gratiarum actionem. 2. Pro defunctis in purgatorio, quibus prodeſt infallibiliter quoad ſatisfactionem, *Dicaſtill. Suar. ſect.* 10. Pro infantibus baptizatis, qui licet non ſint capaces ſatisfactionis, ſunt tamen fructus impetrationis. 4. Pro adultis baptizatis juſtis, & injuſtis. 5. Pro catechumenis, energumenis, quia nuſquam reperiuntur excluſi. 6. Pro infidelibus, Turcis, Judæis, ut convertantur, *Suar. Silv. Bellarmin. Gonet, Salmant. Sporer n.* 274. quia id nullibi legitur prohibitum, & pro his oblatum eſt ſacrificium crucis, & eſt actus charitatis ſic eorum ſalutem procurare, & in Lege Veteri Judæi obtulerunt Sacrificia pro Rege Dario gentili, *L.* 1. *Eſdræ c.* 6. licetque offerre pro obtinenda pluvia, cur non pro converſione infidelium? 7. Non licet directe offerre pro excommunicatis non toleratis, quia Eccleſia prohibet cum his communicare præſertim in ſpiritualibus; aliud eſt de toleratis, cum quibus communicare permittit. 8. Pro damnatis non licet offerre ſub mortali, quia id prohibetur *cap. pro obeuntibus* 21. *cauſ.* 13. *qu.* 2. & non poteſt iis prodeſſe. Idem videtur de infantibus mortuis ſine Baptiſmo. E contra licebit offerre pro occiſo in flagranti, vel in duello, aut etiam pro ſuicida, modo ſtatim non obierint, & non conſtet certo eos eſſe damnatos.

QUÆR. IV. Quid circa applicationem Sacrificii?

4 Reſp. Tenenda eſſe ſeqq. 1. Applicatio fieri debet per Sacerdotem, quia Chriſtus non applicat, ſed hoc reliquit Miniſtro; qui ſi ſtudio nulli applicare velit, quod ſtultum foret, fructus manet in theſauro Eccleſiæ; ſi id fiat ex incuria, vel oblivione probabiliſſime applicatur ipſi Sacerdoti, qui ſemper cenſetur habere tacitam voluntatem tali caſu ſibi applicandi *Laym. hic cap.* 2. *n.* 11. idque certum erit, ſi Sacerdos aliquando expreſſe decreverit, in defectu alterius applicationis ſibi applicare. 2. Applicatio fieri debet ante conſecrationem, & ſufficit, ſi fiat ante conſecrationem calicis, ut fatentur omnes, quia tunc completur Sacrificium, & confertur fructus: imo *Marchant. Lugo d.* 8. cum aliis docent, Sacrificium integrari, compleri, & fructum cauſare primum in ſumptione, adeoque ante ſumptionem adhuc valide applicare poſſe.
3. Ad applicationem validam ex commu- 5
niſſima ſufficit intentio habitualis, ſeu præterita, non revocata; at quia hoc incertum eſt, & probabiliter impugnatur *a Vaſq. Granad. Merat.* in praxi adhibenda eſt actualis vel virtualis, ne forte illi, cui debetur Miſſa, privetur ejus fructu. 4. Intentio applicantis debet ferri in perſonam determinatam, quamvis ignotam, v. gr. offero pro eo qui dedit ſtipendium: pro quo juſſit Superior: exigit fundatio: pro maximo peccatore: pro anima maxime deſolata, &c. E contra non valet, ſi dicas: Applico illi cui Deus vel Chriſtus vult applicari, ſicut non valet conſecratio, ſi velis ex multis hoſtiis illam conſecrare quam determinat Deus. *Ratio* eſt, quia ſicut Deus nullam hoſtiam determinat, ſic nec Sacrificium ulli determinate applicat, ſed hoc relinquit Sacerdoti. 5. Valet applicatio ſub conditione præterita, vel præſente, v. gr. offero pro Petro, ſi implevit promiſſum, ſi eſt mortuus, vel infirmus. Econtra non valet ſub conditione futura, v.g. offero pro Petro, ſi hoc anno moriatur, ſi ſtipendium offeret, &c. *Ratio* eſt, quia ut applicatio ſit valida, debet conditio exiſtere, quando datur fructus Sacrificii, ſed conditio futura tunc non exiſtit, nec eſt in poteſtate Miniſtri effectum Sacrificii ſuſpendere, cum illum neceſſario conferat dum actu offertur: Ergo. *At nunquid* valet, ſi dicas: Offero pro eo quem Deus ſcit primo moriturum, primo daturum ſtipendium? Affirmant *Vaſq. Paſq.* quia conditio non eſt de objecto futuro, ſed de ſcientia Dei actu exiſtente, ſed melius negant *Suar. Coninch. Layman loc. cit.*

loc. cit. ſcientia viſionis Dei dependet a futuris contingentibus, ideoque conditio revera eſt de futuro, & ſuſpenſiva fructus Sacrificii jam præteriti, quod fieri non poſſe jam dixi, eſſetque in poteſtate Petri cras percipere fructum hodierni Sacrificii, ſi daret ſtipendium, vel non percipere, ſi non daret, quod eſt ridiculum. 6. Si Sacrificium applicetur incapaci, utpote pro ani-
6 ma jam beata, vel damnata, vel in mortali exiſtente, tunc fructus ſatisfactorius manet in theſauro Eccleſiæ. Igitur in dubio facienda eſt intentio conditionata, ut ſi nequeat prodeſſe cui volo, profit mihi, vel alteri, idque tutum eſt in Miſſis gratuitis; in Miſſis obligatoriis, vel ſtipendiatis facienda eſt intentio, ut ſi non profit cui debet, profit ejus proxime conjunctis, vel quibus petens maxime eſt obligatus; hæc enim præſumitur eſſe illius intentio, ut ſi ſibi prodeſſe non poſſit, proſit his,
7 *Marcb. Trib. t.* 2. *q.* 2. *dub.* 2. 7. Si primo intendas applicare Paulo, ex poſt autem applices Petro, ſi id facis memor prioris intentionis, hoc ipſo eam revocas, & valet ſecunda. Si applices alteri, immemor prioris, vide an ſit ſpecialis cauſa mutandi, v. g. repentina neceſſitas, datio ſtipendii, &c. ſi ſic, prævalet ſecunda, ſecus prima, in praxi certo ſatisf ciſti pro uno, hinc aliam offer pro eo, cui non eſt ſatisfactum & utrique certo ſatisfacis. Qualiter applicatio fieri debeat, ſi ſtipendia collecta ſint a diverſis, dicam inf. *q.* 7. 8. Sacerdos juſſus a Superiore Miſſam applicare Titio, ſi applicet Cajo, peccat contra obedientiam, valet tamen applicatio, quia applicare & conſecrare ſunt actus Ordinis, qui fieri poſſunt a ſolo Miniſtro; non poteſt tamen pro tali Miſſa accipi ſtipendium, quia dans forte fruſtrabitur fructu, quia *Nav. Ledeſm.* probabiliter negant ejuſmodi applicationem valere. 9. In Miſſa gratuita poteſt Sacer-
8 dos fructus dividere, applicando, v. g. fructum meritorium, & ſatisfactorium juſto, impetratorium peccatori, *Henr. Dian. p.* 9. *t.* 2. *R.* 8. *Gobat de Sacrif. n.* 131. Ratio eſt, quia nemini fit injuria, & illi fructus ſæpe ex ſe ſic dividuntur, quando ſcilicet uni omnes applicari non poſſunt, ſicut peccatori ſolus impetratorius applicari poteſt, ergo etiam dividi poterunt a Sacerdote: Si tamen ſimpliciter alicui Miſſam etiam gratuito promiſiſti, non limitando ad certum fructum, teneris ei omnes fructus, ſi capax ſit, applicare, hoc enim intelligitur per promiſſionem abſolutam, e contra ſi ad certum finem promiſiſti, vel etiam voviſti Deo v. g. vel B. V. Sacrum in gratiarum actionem pro obtenta ſanitate, potes fructum ſatisfactorium, & impetratorium tibi, vel alteri, aut defunctis applicare. Idem eſt, ſi Superior tibi mandet Sacrificium ad certum finem, v. g. ad impetrandam pluviam, fertilitatem, &c. *Tamb. Gobat. num.* 157. E contra ſi obligeris ex ſtipendio, vel fundatione, debes danti, vel fundatori totum fructum applicare, aut ſi his ex toto prodeſſe non poſſit, ſub conditione offerre pro eorum conſanguineis, vel iis, quibus maxime obligati ſunt, quia hæc videtur eſſe eorum mens, ut dixi ſupra.
10. Si applices Miſſam pro aliquo tamquam
mortuo, qui tamen adhuc vivit, vel e 9
contra, adhuc prodeſt applicatio ſecundum fructum vivo, vel mortuo applicabilem; quia Deus eum confert pro exigentia neceſſitatis juxta interpretativam tuam intentionem, *Rayn. La Croix numer.* 216. 11.
Si applicatio ſit incerta, aut tantum pro- 10
babiliter valida, non ſatisfacis, ſi Miſſa ſit obligatoria, quia applicatio incerta non ſatisfacit pro obligatione certa, *Paſq. q.* 178.
12. In Die Animarum conſuetudo habet, 11
ut Miſſa applicetur omnibus animabus purgantibus, & earum calamitas hoc poſtulat ſed non eſt obligatio, quia Miſſa poteſt omitti, ergo & non applicari. Miſſæ neopresbyteris ab Epiſcopo imponi ſolitæ ad ſummum obligant ſub levi, & juxta *Rubricas* applicatio eſt libera, excepta Miſſa pro defunctis. Neomyſta conſecrans cum Epiſcopo, non poteſt pro ea accipere ſtipendium, quia applicatio eſt incerta, quia incertum eſt, an finiat cum Epiſcopo, & vere conſecret.

QUÆR. V. An, & quoties Parochus obligetur pro ſuis Parochianis Miſſam applicare?

Reſpond. Magna quoad hoc olim inter 12
DD. fuit controverſia. *Barboſ. de o c. Paroch. part.* 1. *capit.* 11. *numer.* 10. cum aliis volebat, Parochos teneri aliquoties juxta boni viri arbitrium ſuis ovibus Miſſam applicare. *Suar. Navarr. Vaſq. Lugo, Laym. Metzg. Sannig. diſtinct.* 5. *quæſt.* 8. *num.* 3. *Gob. de Sacrif. nu.* 402. dicebant Parochum vi officii numquam obligari

Miſſam

Miſſam Parochianis applicare, ſed ſatisfacere muneri ſuo, ſi Miſſam illis diebus quibus populus audire tenetur, legat, etſi ſibi, vel alteri applicet accepto ſtipendio, ratio eorum erat, quod conſuetudo eſſet contrària, vel maxime quoad Epiſcopos & Superiores Regularium, qui tamen vere ſunt animarum curatores, & *Trid.* videtur tantum loqui de fructu generali, non ſpeciali. Sed his controverſiis finem impoſuerunt variæ *Declarationes Cardinalium*, & in ſpecie de anno 1681. 1692. 18. Novem. 1702. & 31. Maji 1704. apud *Reiffenſtell. l. 3. Decret. 41. ar. n.22. Schmaltzgrueber ibid. ar. n.* 104. quibus declaratur: *Parochos teneri pro parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum diſtinctione, ut ſi reditus pingues ſint, ſingulis diebus; ſi vero tenues, ſaltem feſtivis diebus*, ita ut ea nec ſibi aut alteri applicare, nec pro iis ſtipendium valeant recipere. Ratio ſumitur 1. ex Trid. *ſeſſ.* 23. *de refor. c.* 1. ubi id ſupponit, dicens: *Cum præcepto Divino mandatum ſit omnibus, quibus cura animarum commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, & pro his Sacrificium offerre*, &c. NB. *Trid.* non ait, curatos teneri *coram illis*, ut Miſſam audiant, ſed *pro illis offerre*, id eſt, applicare, non fructum generalem, quia hic debetur toti Eccleſiæ etiam a Sacerdote non curato, nec eſt in poteſtate Sacerdotis, ut ſup. dixi: ergo fructum ſpecialem. 2. Id videtur exigere juſtitia naturalis, cum Parochus illum in finem a ſuis habeat ſuſtentationem & ſalarium, & acceptando officium paſtorale ad hoc ſe tacite obligarit, ideoque *Reiffenſt.* dicit, id nunc plane eſſe certum & contrarium facientes non eſſe tutos in conſcientia. *Sed petes*: Quinam hic dicantur reditus pingues aut tenues; Reſpond. *Pingues* cenſentur, ſi tales ſint, ut ex iis honeſte, & facillime Parochus ſuſtentari poſſit, etiamſi non multum ſuperſit; qualiter autem talis debeat indies Miſſam applicare Parochianis, ſtatim explicabo. Redditus *tenues* ſunt, ex quibus Parochus ægre difficulter vel inſufficienter alitur, talis tantum tenetur Miſſam ſuis applicare diebus Dominicis & feſtis; aliis diebus poterit recipere ſtipendium.

Dices 1. Tales Declarationes hic non ſunt promulgatæ. 2. De iis non conſtat in forma authentica. 3. Non ſunt uſu receptæ, vel contraria conſuetudine abrogatæ. 4. Nimis durum eſt Parochum habentem pingues reditus indies obligari applicare ſuis Sacrificium, tum quia non obligatur indies applicare, tum quia ſic non poſſet unquam applicare ſibi, amicis, vel conſanguineis, imo nec Miſſas vel anniverſaria facere pro certis ex Parochia defunctis, quia his applicando fraudaret ceteros fructu. Reſp. ad 1. Declarationes non important novam legem, ſed declarant antiquam in *Trid.* contentam, ideoque ſufficit hanc fuiſſe promulgatam, ut dixi *Caſ.* 5. *n.* 16. *Ad* 2. Sufficit, quod de iis moraliter certo conſtet ex fama, vel libris. *Ad* 3. Eſt lex Divina, ut expreſſe dicit *Trid. l. c.* quam interpretes Trid. ſolum explicant, ſed lex Divina recipi debet, & conſuetudine abrogari non poteſt, *c. fin. de conſuet.* & pro certo habent omnes Theologi & Canoniſtæ. *Ad* 4. Illa lex non eſt ita rigide accipienda, ut Parochus abſolute ſingulis diebus obligetur ſacrificare, & ſuis applicare; ſed tunc quando commode celebrare poteſt, & non eſt obligatus pro funere anniverſario fundatoribus, vel propinquis, ita ut ſi Parochus habens pingues reditus etiam ex devotione celebrare voluerit, non poſſit, unquam accipere ſtipendium, ſed ea relinquere Sacellanis aliiſque Sacerdotibus liberis, *Reiffenſt. Schmaltzgr. l. c.* Væ etiam Parochis opulentis, qui pro pauperibus jura ſolvere non potentibus nequidem Sacrum funebre facere volunt, aut ſi faciant, funeralia aliaque jura etiam ab egentiſſimis rigide extorquent, quia *Judicium ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam, Jac.* 2. Et illum in finem habent a communitate largiores reditus, ne opus ſit gravare egenos.

QUÆR. VI. Quid circa onera Miſſarum 13
recipienda, vel reducenda?

13 Reſpond. I. Urban. VIII. 21. Jun. 1625. & Innoc. XII. 23. Decembr. 1697. diſtricte prohibent, *Ne Epiſcopi in Diœceſana Synodo aut Generales in Capitulis Generalibus, vel alias quoquo modo reducant onera ulla Miſſarum poſt Concil. Tridentin. aut in limine fundationis impoſita, ſed pro his omnibus reducendis aut moderandis, vel commutandis ad Apoſtolicam Sedem recurratur*; moderationes aliter factæ declarantur nullæ, & inanes. *Inſuper prohibetur ne impoſterum onera perpetua ſuſcipiant Miſſarum celebrandarum, ſæculares quidem ſine Epiſcopi, vel ejus generalis Vicarii, Re-*

gulares

Digitized by Google

gulares vero ſine Generalis, vel Provincialis conſenſu, & licentia inſcriptis, & gratis concedenda, alioquin ſæcularis, qui hujuſmodi prohibitionis tranſgreſſor extiterit, ab ingreſſu Eccleſiæ interdictus ſit eo ipſo; Regularis vero pœnam privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cetero obtinenda vociſque activæ, & paſſivæ abſque alia declaratione incurrat. Super qua Conſtitutione poſtmodum varia formata ſunt dubia, ſuper quibus *S. Congregatio* ſub eodem Urb. VIII. declaravit *ſeqq.* 1. *Si legatum* pro Miſſis *ſit adeo tenue, ut non ſit qui velit onus injunctum ſubire, & ſi recurrendum ſit ad Sedem Apoſtolicam, totum aut fere totum inſumeretur pro expenſis*, reſpondit adhuc eſſe recurrendum ad S. Sedem, quæ *abſque ulla impenſa id ſtatuet, quod magis in Domino e re eſſe judicaverit; verumtamen ſi in ipſa beneficii erectione expreſſe cautum fuerit, ut liceat Epiſcopo injunctum onus reducere, legem hanc eſſe validam, & obſervandam*. 2. Si Monaſteria, Collegia, &c. pro pluribus Miſſis incongrua, & exigua ſtipendia ſuſceperint, debent legere tot Miſſas, quot a dante ſtipendia præſcriptæ fuerint; quod ſi hic numerum Miſſarum non præſcripſerit, tunc tot celebrari debent, quot præſcripſerit Ordinarius ſecundum morem Civitatis, vel Provinciæ. 3. Si Ordinarius præſcripſerit eleemoſynam congruam & Sacerdotes nihilominus libere acceptent minus congruam, tenentur tot Miſſas legere, quot petiit dans eleemoſynam. 4. *Sacerdotes, quibus diebus tenentur Miſſas celebrare ratione beneficii ſeu Capellæ, legati aut ſalarii, ſi eleemoſynas pro aliis etiam Miſſis celebrandis ſuſceperint, non poſſunt eadem Miſſa utrique obligationi ſatisfacere*. Excipe, niſi ex fundatione, vel aliunde conſtet, quod fundatores Capellanis, aut beneficiatis reliquerint intentionem liberam *Barb. Donatus, Schmalzg. n.* 109. Sed de hoc plura dicam q. 8. 5. Si teſtator relinquat, ut pro ejus anima celebrentur centum Miſſæ abſque ulla præſcriptione eleemoſynæ, Epiſcopi erit eleemoſynam præſcribere, quæ reſpondeat oneribus Miſſarum. 6. Declarat omnia privilegia de reducendis Miſſis eſſe revocata quoad reductionem Miſſarum poſt privilegium (in *Trident.* conceſſum) receptarum. 7. Ec-
14 cleſiæ vel loca pia de eleemoſynis Miſſarum nihil retinere poſſunt titulo expenſarum, (id eſt, pro cereis, vino, paramentis, &c.) niſi pro his alios non habeant reditus, & nihilominus tot Miſſæ celebrentur, quot præſcriptæ fuerint ab offerentibus eleemoſynam; quod *Laym. Tamburin. Sporer numer.* 371. extendunt ad privatum collectorem ſtipendiorum, ut nihil ex iis retinere poſſit; nihilominus valde probabiliter cum conſenſu Sacerdotum exiguum quid de qualibet Miſſa pro labore retinere poteſt, modo obinde non minuatur Miſſarum numerus, *Sotus, Rodriq. Vaſq. Tambur. Dicaſtill. Paſq. quæſt.* 977. quia ille labor utilis eſt legentibus, & petentibus Miſſas, neque tenetur enim gratis ſubire; e contra hæres, cui a morituro committuntur, verbi gratia 100. Imperiales pro Miſſis, nihil ſibi ex iis retinere poteſt: ſi nullum ſtipendium a defuncto determinatum ſit, debet dare non indignum defuncto: ſi Miſſas commiſit Sacerdoti, quem credebat probum, & fidelem, ſatisfecit, etſi ex poſt dubitet an lectæ ſint, quia defunctus non cenſetur ad plus eum obligaſſe, *Bardi, La Croix numer.* 149. 8. Qui ratione beneficii obligatur celebrare, ſi per alium celebret, non tenetur dare ſtipendium juxta reditus beneficii, ſed ſufficit dare congruum ad morem patriæ. 9. Super dubio nono nihil reperitur declaratum. 10. Sacerdos, qui accepit eleemoſynam ſolito majorem, ſi alteri Miſſam committat, *debet dare abſolute integrum, nec ullam illius partem ſibi retinere poteſt*: coincidit Propoſ. 9. ab Alexand. VII. damnata: *Poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta*. Quare retinens partem ſtipendii, tenetur ſaltem ex lege Eccleſiæ ad reſtitutionem, vel legenti Miſſas, vel danti ſtipendium, quia non eſt titulus retinendi. *Nec obſtat*, quod ſubſtitutus cenſeatur illam partem remittere, *quia* hoc communiter fit coacte ex metu, ne Miſſæ ſubtrahantur; ſi tamen ratione fundationis Miſſæ perpetuæ, vel ex peculiari affectu erga tuam perſonam tibi detur ſtipendium largius ſolito, puta quia pauper, amicus, vel conſanguineus es, relicta facultate etiam per alium æque dignum legendi, (quod ſemper ſuppono) ſatis eſt dare conſuetum, quia reliquum tibi datum eſt non

non intuitu Miſſæ, ſed ratione fundationis, paupertatis, vel amicitiæ, *Bonacin. Lug. Tamb. loc. cit.* 11. Prohibentur recipi ſtipendia, pro quibus intra modicum tempus ſatisfieri non poteſt; niſi 12. Stipendium offerentes conſentiant, &c. ſi ipſas declarationes, & tenorem Decreti Urb. VIII. deſideres, vide *Reiffenſtell. ſup. art. n.* 30. *La Croix art. n.* 63.

15 Reſp. II. Circa præfatum decretum *Urb. & Declarationes Cardin.* tenenda ſunt ſeqq. 1. Prohibetur ſola reductio Miſſarum, vel anniverſariorum poſt Trid. vel in limine fundationis impoſitorum, ideoque Epiſcopi in Synodo Diœceſana, & Generales Ordinum in Capitulo Generali alia Miſſarum vel Anniverſariorum onera adhuc reducere, & moderari poſſunt, prout illis expreſſe conceſſit *Trid. ſeſſ. 23. c. 4. de reform.* Modo ea, quæ eum in finem relicta ſunt, ſint inſufficientia, & non perierint eorum culpa, nec ab Epiſcopo aut Prælato cum ſcitu Capituli in alios uſus ſint converſa. In locis in quibus Synodi Diœceſanæ raro celebrantur velut in Germania, Epiſcopos etiam extra Synodum Miſſas, Anniverſaria & Præbendas ex cauſa minuere poſſe, cum *Monet. Nav. Barb. & Vvieſtner* affirmat *Schmalzg. n.* 149. & ita habere praxin teſtatur *Gob. tract.* 3. *a n.* 589. 3. Si fiat reductio; potius Anniverſaria in Miſſas, quam Miſſæ in Anniverſaria mutanda ſunt, ut declaravit *S. Congr.* apud *Fagn. in c.* 12. *de conſt. n.* 34. Et eorum benefactorum, quorum anniverſaria, vel Miſſæ minuuntur, vel conjunguntur, commemoratio facienda eſt, *Trid. l. c.* Plura in reductionibus obſervanda vide apud *Paſq. q.* 1162. *& ſeqq.* 4. Memorata decreta etſi ſancte ſint obſervanda, poteſt tamen iis per contrariam conſuetudinem derogari, & revera ubique integre recepta non eſſe teſtatur *Garz. p. 7. de benef. c. 1. nu.* 136. *Caſtropalao t. 22. d. un. par.* 15. *Vvieſtner n.* 591. & in ſpecie de Germania teſtatur *Gobat* ſup. & ad derogandum hujuſmodi declarationis ſicut, & aliis legibus Eccleſiaſticis ſufficere decennium, dixi *Caſ.* 5. *nu.* 14. 5. Si certo conſtet, quod ea, quæ
16 pro celebratione Miſſarum vel Anniverſariorum relicta ſunt, abſque culpa Prælati, Eccleſiæ, vel Monaſterii perierint ex toto, ita ut illorum intuitu nihil percipiatur, Miſſæ & Anniverſaria abſque reductione omitti poſſunt, *Fraxinel. Ricciui, Bordon. Pelliz. Donatus, Monacel. par.* 2. *tit.* 13. *forma* 2. ubi adducit Declarationes S. Congreg. die 7. Aug. 1687. & 8. Aug. 1705. quos citant, & ſequuntur *Vvieſtner. l. 3. t. 41. n.* 70. *Schmalzgr. ibid. nu.* 137. *Leur. l. 3. q.* 977. Ratio eſt, quia *dignus eſt operarius mercede ſua. Luc.* 10. & beneficium datur propter officium: ergo ceſſante beneficio etiam ceſſat officium.

QUÆR. VII. Quid circa Miſſas ſtipendiatas?

Reſp. Circa hæc plura jam dixi Q. præ- 17
ced. quibus adde ſeqq. 1. Acceptans ſtipendium obligatur ex juſtitia Miſſam applicare ad intentionem dantis, quia intercedit pactum, *do ut facias*. Si plura a diverſis accepiſti ſtipendia, applica primo illi, qui majorem habet prærogativam juſtitiæ, vel congruentiæ; certum eſt enim aliquem a parte rei ex juſtitia, vel ſaltem ex congruentia eſſe præferendum, eo quod forte prius dederit, vel ſit in majori neceſſitate, &c. Difficilior eſt applicatio, ſi tertius, verbi gratia Sacriſtanus a diverſis ſtipendia collegit, & pecuniam in unum confuſam diverſis diſtribuat Sacerdotibus; ſi enim omnes applicent primo ei qui habet præferentiam juſtitiæ, vel eſt in majori neceſſitate, hic accipiet ab omnibus integram Miſſam, cum forte unum tantum dedit ſtipendium. Si quamlibet Miſſam æqualiter applicet omnibus, a quibus ſtipendia collecta ſunt, fiet injuria illi qui plura dedit ſtipendia, quia non plus participat quam qui ſolum dedit unum; ſi ſimul applicent omnibus, ſed pro rata collatæ a ſingulis pecuniæ, fiet injuria illi, cui ob jus præferentiæ prima Miſſa debetur integra, & per ejuſmodi applicationem non ſatisfieri docent plures cum *Paſq. numer.* 95. ideoque ſaltem eſt incerta, etiam ex eo quia non omnes petunt ad eumdem finem. Si *dicas*: Debent applicare eo modo, quo id ex juſtitia optime fieri poteſt, & debet. *Contra* eſt, quod ſic in poſito caſu nulli applicari poſſit; vel enim applicaretur omnibus, vel alicui determinate; neutrum autem juſte fieri poſſe probatum eſt, neque valide applicatur uni indeterminate, quia ſicut ex multis hoſtiis non poteſt una indeterminate conſecrari, ut fatentur omnes, ſic nec uni ex multis indeterminate applicari Sacrificium. Igitur in praxi collector debet curare, ut ſtipendia

Digitized by Google

poendia non confundantur, & quilibet Sacerdos legat determinate pro iis, quorum ſtipendia accepit; ſi pecuniæ jam miſtæ ſunt, debet collector determinare, pro quibus quilibet Sacerdos legere debeat, dicendo v. g. Sacerdos A. legat pro decem primam prærogativam habentibus. Sacerdos B. legat pro ſubſequentibus decem, &
18 ſic deinceps. 2. Per ſtipendium hic intelligitur aliquid temporale, quod datur pro totali, vel partiali ſuſtentatione Sacerdotis; nec refert, quod aliunde habeat media ſufficientia vivendi; nam etiam ex hac actione ei debetur ſuſtentatio, juxta illud 1. ad Corinth. 9. *Qui Altari ſerviunt, de Altari participent*. Ratio a priori eſt quod populus jure naturæ obligetur Deo tamquam ſupremo Domino offerre Sacrificium; cum ergo hoc per ſe ipſum non poſſit, tenetur illum in finem alere Sacerdotes. Dico, pro ſuſtentatione. Nam dare temporale pro Miſſa tamquam pretium, ſeu æquivalens rei ſpirituali, eſt ſimonia; ſi adjunctus ſit labor extraordinarius, v. gr. Sacerdos debeat maturius ſurgere, longius ire, diutius canere, poſſet plus peti, quia talis labor eſt extrinſecus, & pretio æſtimabilis, & quamvis pro ſtipendio tantum acceptari poſſit, quantum pia fidelium liberalitas obtulerit, tamen plus exigi non poteſt nec debet, quam conſuetudo aut ordinatio Epiſcopi pro more civitatis, vel provinciæ permiſerit, *Nav. Bonac. Gobat, nu.* 557. Nec obſtat, quod Sacerdos indigeat, & victualia ſint cara; nam etiam pecunia tunc eſt pretioſior, inquit *Sporer nu.* 359. 3. Alexand. VII. damnavit hanc
19 8. Propoſ. *Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licite accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem*. Ratio damnationis eſt, quod hic fructus probabilius alteri applicari non poſſit, ideoque fit injuria ſtipendium offerenti; nec poteſt Sacerdos duplex ſtipendium accipere ex eo, quod uni applicet fructus ex opere operato, alteri ex opere operantis; uni Miſſam, alteri indulgentias, v. g. Altaris privilegiati; quia dans ſtipendium petit ſibi applicari utrumque fructum, & petens legi in Altari privilegiato, etiam petit applicari indulgentias, *Tamb. Steph. tit.* 5. *d.* 5. *nu.* 65. Neque licet diſtincta ſtipendia accipere, quia uni applicatur fructus ſatisfactorius, alteri impetratorius, quia totus fructus debetur pro quolibet ſtipendio, niſi dantes expreſſe conſentiant; tunc enim etiam aliquid accipi poſſet pro adhibenda majori devotione, vel pluribus collectis, *Spor. n.* 264. In praxi tamen id non conſulerem ob notam turpis avaritiæ. 4. 20
An Eccleſia vel Sacerdos alteri Miſſas committens aliquid de ſtipendio retinere poſſit dixi ſup. *nu.* 14. 5. Idem Alex. damnavit Prop. 10. *Non eſt contra juſtitiam pro pluribus Sacrificiis ſtipendium accipere, & unum offerre; neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam promiſſione etiam juramento firmata danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram*. Quod ſi ſtipendia ſint minora ſolito, debes vel ea non acceptare, vel poſt acceptationem tot legere Miſſas, quot petuntur, quia acceptando te ad hoc obligas, ut certum eſt ex declaratione Cardin. ſupr. Si tamen tibi ignoranti, vel per fraudem ſtipendium incompetens, vel pecunia adulterina data fuerit, non teneris niſi pro rata ſtipendii; reliquum fructum tibi, vel alteri applicare poteris, *Suar. Tann. Dian. p.* 2. *t.* 14. *R.* 7. 6. Omittere unam, vel plures 21
Miſſas gratuito promiſſas per ſe tantum peccat venialiter, *Cajet. Suar. Sanch. leg.* 1. *de mat. d.* 5. *nu.* 25. *Dian. p.* 2. *t.* 17. *miſc. R.* 9. Ratio eſt, quia obligatur ex ſola fidelitate cujus violatio ex ſe tantum eſt culpa venialis, ut dixi *Caſ.* 51. *n.* 2. Per accidens tamen poteſt eſſe obligatio gravis ex juſtitia, ut ſi quis ſe ita obligare velit, aut promiſſionem veſtiat juramento, adhibitione teſtium, &c. 7. Omittere unicam Miſſam ſtipendiaram probabilius tantum videtur veniale, niſi ſtipendium, quod injuſte retines, ſit materia gravis furti. Ita multi contra multos. Ratio eſt, quod Sacerdos non cenſeatur ſe gravius velle obligare, quam hic & nunc tenetur ſe obligare vi contractus, ſed vi hujus non tenetur ſe plus obligare quam ſub veniali, quia juſtitia non exigit niſi æqualem obligationem in utroque contrahente; cum ergo promittens ſtipendium non obligetur niſi ſub veniali, etiam Sacerdos plus non obligabitur. Nec obſtat, quod una Miſſa ſit materia gravis; nam nec vult, nec tenetur ſe ad eam obligare graviter; hinc a potiori non peccat graviter, ſi Miſſam plus æquo differt; attendendæ tamen ſunt circumſtantiæ, nam parum

differri debent Miſſæ defunctorum, adhuc minus Miſſæ pro præſenti neceſſitate, v. g. pro periclitante ex partu, vel infirmitate. *Gobat n.* 597. *Steph. n.* 69. Qui omiſit Miſſas ſtipendiatas, vel plures aſſumſit quam legere poſſit, debet reddere ſtipendia, vel per alios legere: ſi ſtipendia conſumpſit, nec habeat unde reſtituat, debet Miſſas petere gratis; ſi habere poſſit, debet offerre pro iis bona opera, jejunia. Orationes & Miſſas quotidianas, quantum ſine præjudicio aliorum fieri poteſt, ſi ceſſet finis Miſſæ neglectæ, v. gr. ægrotus, pro quo legere debebas, jam mortuus eſt, non potes ex poſt ſupplere, niſi dans ſtipendium conſentiat, ut ad alium finem legas, ſed debes ſtipendium reddere.

QUÆR. VIII. Quid de legenda certa Miſſa in certo loco & tempore per ſe ipſum?

22 Reſp. 1. Si patiantur Rubricæ, ſub veniali legenda eſt Miſſa quæ petitur, v. g. de requiem, quia magis prodeſt defunctis ob Orationes ſpeciales, *Paſq. qu.* 287. Si per Rubricas non ſit licitum legere talem Miſſam, qualis petita eſt, legi debet a Rubricis præſcripta, per quam obtinetur omnis indulgentia, quæ obtinetur per Miſſam de requiem in Altari v. gr. privilegiato, ut ſtatuerunt *Alexandr. VII.* 5. Auguſt. 1662. *Clement. IX.* 23. Septembr. 1669. ut ſic nulla eſſet cauſa rationabilis mutandi ritum ab Eccleſia præſcriptum. 2. Qui accepit ſtipendium, ut legat certo loco,
23 & tempore, ita ut locus, & tempus per ſe intendantur, v. g. petit quis Miſſam in Altari privilegiato propter indulgentias, ad ſtatuam miraculoſam, die Jovis in honorem Ven. Sacramenti, in Sacello, ut populus habeat Miſſam, &c. non poteſt retineri ſtipendium, niſi legatur tempore, & loco præſcripto, & petens aliter non intendit a ſe abdicare dominium ſtipendii. *Neque obſtat*, quod Miſſa alibi facta applicetur petenti, *nam* hoc fit contra ejus voluntatem, & ſicut contra meam voluntatem in horto meo laboranti non debetur merces, ita nec hic ſtipendium. 3. In anno ſexies, & juxta *Paſq.* vigeſies mutare locum aut tempus, non eſt mortale, niſi cedat in grave damnum, vel incommodum; ut ſi Miſſæ pro defunctis non fierent in Altari privilegiato, vel populus non haberet Miſſam. Cauſa rationabilis mutandi locum aut tempus ſecluſo alio incommodo eſt, ſi inveniat Altare occupatum: ſi deſit aliquod requiſitum ad Miſſam, deberetque nimis diu expectare; ſi velit adeſſe primitiis, viſitare amicum, *Lugo*, *Leſſ. La Croix L.* 4. *nu.* 824. De indulgentiis Altaris privilegiati dicam *Caſ.* 102. *qu.* 8. 4. Qui ex fundatione obliga- 24
tur legere omni die, poteſt ſemel in ſeptimana ex reverentia abſtinere, quia fundator non præſumitur tam ſtricte obligare *Sanch. Sannig. d.* 9. *q.* 8. *num.* 5. *Dian. p.* 5. *tit.* 6. *R.* 15. *Tamb. de Sacrif. l.* 2. *c.* 3. Si tamen legat, non poteſt accipere ſtipendium, neque ſibi vel alteri gratis applicare, niſi forte quinquies in anno, juxta *Gobat*, quia plus præſumi non poteſt permittere fundator. 5. Qui obligatur om- 25
ni die Jovis & Sabbati in honorem, v. g. Ven. Sacramenti & B. M. V. Si omittat, non tenetur alio die ſupplere, quia Miſſæ annexæ ſunt diei, *Lugo d.* 21. *nu.* 43. *Dicaſt. tit.* 5. *d.* 9. Item talis non obligabitur in hebdomade ſancta, quia poteſt ſe accommodare conſuetudini Eccleſiæ; ſi tamen legat, debet applicare fundationi. 5.
Obligatus omni menſe legere 15. Sacra, 26
ſatisfacit pro menſe ſequente, ſi modo legat 30. niſi ex ſpeciali motivo intendantur ſingulis menſibus, v. g. ut populus diu non careat Miſſa, vel ut Miſſæ proſint morituris, &c. *Bey. Gob. n.* 602. 6. Si fundatio 27
jubeat celebrare, quoties ſalva honeſtate cum debita devotione fieri poteſt, probabiliter excuſatur, qui in gravi paſſione iræ, triſtitiæ, tædii, &c. animum componere non poteſt, aut patitur capitis dolores, cruditates ſtomachi; imo *Nav. Sannig. l. c.* docent, obligatum aliquoties in ſeptimana ſi una alterave ſeptimana, vel ut volunt *Lug. & Laym.* etiam per menſem infirmetur, non teneri ex poſt compenſare, ratio eſt voluntas præſumpta fundatorum, eo quod & domini temporales ob brevem infirmitatem non ſoleant aliquid ſubtrahere de mercede famuli. 7. Si ſcias te obliga- 28
ri, ſed ignores quoties, eo quod litteræ fundationis ſint amiſſæ, vel id non exprimant, vide quid anteceſſores fecerint, vel quæ ſit conſuetudo, aut quid faciant alii ſimile beneficium habentes, & idem fac, ſi nec ſic reſcire poſſis, tot ſunt legendæ, quot Ordinarius pro more civitatis, vel provinciæ præſcripſerit, ita declaravit *S. Congr.* apud *Matthæuc. de off. Eccl. c.* 10.

Digitized by Google

c. 10. *n.* 13. 8. Si fundatio habeat, ut Sacellanus vel beneficiatus tot legat Miſſas in tali loco in honorem Sancti ad commoditatem populi, non exprimendo, ad quam intentionem, *Schmalzgr. n.* 113. cum multis dicit, applicationem eſſe liberam; ſed contrarium declaravit *Sacr. Congreg.* apud *Pign. t.* 1. *conſ.* 139. *Matthæuc. ſup.* quod ſcilicet applicari debeant fundatori, quando non exprimit ſe intentionem relinquere liberam, quia fundatores ordinarie volunt, ſibi, vel ſuis applicari, ideoque id etiam in dubio præſumitur, ſicut ſi quis det ſtipendium, ut legatur in iſto loco, ut populus, vel Moniales Miſſam audiant; hoc ipſo cenſetur etiam ſibi velle applicari fructum, & legens non poteſt pro tali Miſſa aliud ſtipendium accipere, ut declaravit Sac. Congreg. apud *Gob. n.* 549. 9. Si plu-
29 rimæ Miſſæ fiant in ara, in qua eſt corpus Sancti, ita ut Miſſæ in ea fundatæ difficulter legi queant, poſſunt legi in Altari vicino cum imagine ejus Sancti, *Pign. t.* 9. *conſ.* 80. quia idem eſt fructus Miſſæ, & cultus Sancti, qui eſt finis fundationis, ſic potius augetur, quam minuitur & fit interpretatio, non mutatio fundationis. Idem dicit *Pign.* de eo, qui accepta eleemoſyna obligatur in Altari privilegiato, quia eleemoſyna acceptata eſt ſub tacita conditione, ſi in loco petito commo-
30 de legi poſſint. 10. Si fundatio non exprimat, an Miſſæ legi debeant per ſe ipſum an per alium, ſatisfacit, ſi legat per alium quia *qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſe ipſum*, *Reg.* 68. *&* 72. *Juris in* 6. In dubio attendi debent circumſtantiæ, & obſervatio temporis præteriti, *Luca d.* 58. *n.* 8. Et quamvis fundatio in beneficiato requirat *Sacerdotium & perſonalem reſidentiam*, adhuc non tenetur celebrare per ſe ipſum, quia iſta verba plus non ſignificant quam deſiderium fundatoris, ut beneficiatus aptus ſit celebrare per ſe ipſum. Et ita reſolvit *S. Congreg.* apud *Lugo d.* 6. *n.* 10. 11. Qui obligatur legere *per ſe ipſum*, ſi legitime impediatur, non tenetur ſupplere per alium, ſecus ſi obligetur per ſe vel per alium, quia tunc ex præſumpta fundatoris voluntate obligatio per impedimentum non extinguitur, *Caſtropal. La Croix n.* 820. 12. *Si in fundatione cautum ſit, ut Capellanus per ſe ipſum celebret Miſſas, ſimplici adhuc conferri poteſt Clerico in ea ætate conſtituto, ut intra annum ad Sacerdotium promoveri queat S. Congreg. Leur. p.* 2. *q.* 162. *n.* 3. 13. Simplex Sacerdos vi Ordinis tenetur aliquoties in anno celebrare, *S. Th.* 3. *p. qu.* 82. *ar.* 10. *Sannig. Henao d.* 80. *nu.* 9. Ratio eſt communis Eccleſiæ ſenſus Et *Trid. ſeſſ.* 27. *c.* 1. dicit, Chriſtum Apoſtolis & Sacerdotibus eorum ſucceſſoribus id præcepiſſe per verba: *Hoc facite*, &c. probabile tamen eſt cum *S. Bonav. Cajet.* hoc præceptum datum eſſe communitati Sacerdotum, non autem ſingulis. Deinde ſimplex Sacerdos tenetur celebrare, quando ipſe, vel populus die obligato aliter Miſſam audire non poteſt, hoc enim requirit ejus officium, *Sennyei quæſt.* 54.

CASUS XCIV.

De tempore, & loco, & ceteris ad Miſſam requiſitis.

Gabius *Sacerdos dubitat*: 1. *Qua hora mane Miſſam inchoare poſſit*. 2. *An in nocte Nativitatis poſſit legere omnes tres*. 3. *An poſt meridiem, an in hoc cum ſuis diſpenſare poſſint Superiores Regularium*. 4. *An Matutinæ præmittendæ*. 5. *An liceat legere die Jovis, Veneris & Sabbato S.* 6. *An ſæpius eodem die, & ex quibus cauſis*. 7. *An & quando liceat Miſſam ab- vel interrumpere*. 8. *Quando liceat legere extra Eccleſiam*. 9. *An in cubiculo infirmi*. 10. *Quid hic poſſint Epiſcopi vel Regulares*. 11. *Quid de Eccleſia execrata, vel polluta*. 12. *An caſus polluentes debeant eſſe publici, an polluant Oratoria*. 13. *An polluta vel execrata Eccleſia polluatur Altare & cœmeterium, an reconcilietur per celebrationem Miſſæ*. 14. *Quid agendum de lignis vel lapidibus Eccleſiæ deſtructæ*. 15. *Cujus ſit Eccleſias conſecrare, benedicere, reconciliare*. 16. *An Epiſcopi dare poſſint licentiam celebrandi in privatis Oratoriis* 17. *Quid de Oratoriis Regularium*. 18. 19. 20. 21. 22 *Sæcularium*. 23. *Quid circa Altaris formam*. 24. *Conſecrationem*. 25. *Execrationem*. 26. 27. *Quid circa materiam, conſecrationem, attactum, execrationem patenæ, calicis, ciborii, Monſtrantiæ*. 28. *Quid circa benedictionem & execrationem paramentorum*. 29. *An aliquando ſine iis celebrare liceat*. 30. *Quid de eorum colore*. 31. *Quid de mappa, antipendio, Cruce*. 32. *Lumine*, *Mi-*

Miſſali, Miniſtro. 33. *An liceat celebrare nudis pedibus, tecto capite, vel cum parucca.* 34. *Quid de campanis.* 35. *Qualis Miſſa legi debeat, de quo Sancto* 36. *Quid de Miſſis votivis & de requiem.* 37. *Quale peccatum ſit hic aliquid omittere vel mutare.* 38. *Accelerare, nimis ſubmiſſe vel alte recitare.* Pro reſol.

QUÆR. I. Qua hora celebrandum?

1 Reſp. 1. Tempus licite celebrandi juxta Rubricas incipit ab aurora uſque ad meridiem. Aurora autem hic non ſumitur mathematice, ſed moraliter pro ſeſqui hora ante Solis ortum: imo Miſſam regulariter duabus horis ante ortum Solis inchoari poſſe docent *Rodriq. Suar. d.* 80. *ſ. 6. Tamb. de Sacrif. l. 1. c. 6.* Unde cum teſte *Rodriq. qq. reg. qu.* 33. Religioſi habeant privilegium, ut una hora tempus ordinarium prævenire & ſequi poſſint, his licitum erit tribus horis ante ortum Solis Miſſam inchoare, ita ut ſi Sol in æſtate oriatur hora quarta, legere poſſint prima noctis. 2. Etiam alii Sacerdotes auroram *ex juſta cauſa* prævenire poſſunt, ut ſi conſecrandum ſit pro morituro viaticum, die feſto itinerandum, nec ſerius commode legi poſſit, ſi in magna ſolemnitate alias non poſſent dici omnes Miſſæ item ut famuli, opifices in hyeme ante laborem Miſſam audiant, & ita in civitatibus Germaniæ habere conſuetudinem teſtatur *Laym. hic c. 4. n. 3.* 3. Etſi communis cum *Pign. t. 7. conſ.* 25. teneat, & *S. Congreg.* ſæ-
2 pe declaraverit, quod in Nativitate Domini omnes tres Miſſæ non debeant dici de nocte, nec diſtribui Communio; contrarium tamen habet conſuetudo, quæ cum *Gavanto* non videtur improbanda, ſi ob numerum Sacerdotum alioquin omnes Miſſæ commo-
3 de dici non poſſent. 4. *Sot. Nav. Diraſtill. Gob. t. 3. n.* 202. dicunt, Miſſam ſaltem ex cauſa rationabili, puta itineris, feſti, Jubilæi, accurſus populi, vel ut Princeps Miſſam audiat, incipi poſſe ante tertiam pomeridianam, quia olim legebatur veſperi, & contraria conſuetudo non eſt inducta ut obligativa, ſed ad majorem commoditatem Sacerdotum, & fidelium. *Pius V.* tantum prohibuit Miſſas veſpertinas; veſper incipit prius hora tertia. Juxta *Sennyei* & communem licet inchoare ante primam pomeridianam, intellige ubi hoc ſpecialiter non eſt prohibitum, uti graviter prohibitum eſt in Diœceſi Colonienſi Miſſam incipere poſt duodecimam, non autem finire. 5. Poſſunt Superiores Regularium cum ſuis diſpenſare, ut ex rationabili cauſa tempus celebrandi anticipent, vel poſtponant, quia poſſunt cum ſuis, quod Epiſcopi cum ſæcularibus *Paſq. La Croix n.* 225. 6. Miſſale præſcribit ut Miſſa non legatur niſi perſoluto Matu- 4
tino cum Laudibus; at non eſt obligatio ſaltem gravis, imo nec levis, ſi adſit aliqualis cauſa, major, v. g. commoditas itineris, ſtudii, &c. Eſt nunc communis cum *Sot. March. Suar. l. c. Illſung. t. 5. n. 36.* quia nullibi reperitur præceptum, & rubricæ hic tantum ſunt directivæ, vel ad ſummum obligant ſub veniali, nec eſt ſpecialis connexio, vel dependentia Miſſæ a Matutino.

QUÆR. II. Quibus diebus, & quoties liceat celebrare.

Reſp. I. Per ſe licet omnibus diebus. Dif- 5
ficultas eſt de tribus ultimis diebus Quadrageſimæ, & quidem 1. Die Jovis S. laudabilis habet conſuetudo, ut unus tantum Superior celebret, & reliqui omnes etiam Sacerdotes more laicorum communicent, ad imitationem Chriſti & Apoſtolorum; licitum tamen eſt etiam aliis celebrare de feria, præſertim accedente aliqua cauſa, ut v. g. populus mane Miſſam audiat, nulla enim id lege prohibetur, & ita habet conſuetudo in Germania, teſtibus *Tann. Laym. c. 5. n. 9. Diraſt. d. 4. nu.* 28. & ſi quod eſt decretum Sac. Congreg. in contrarium, id non eſſe legitime promulgatum docet *Lug. d. 10. n. 14. Sennyei* monet, eo die non eſſe celebrandum poſt Miſſam ſolemnem. Si quis habeat duas parochias, debet ſepulchrum erigere in principaliori, vel ſi in utraque erexit, officium facere in ſola principaliori, & alteram hoſtiam reponere in ſacrario. Si utraque Parochia ſit populoſa, & diſtans, debet uno anno hic altero ibi officium facere, *Amicus* apud *Pign. t. 9. conſ. 79. n.* 15. 2. Die Veneris ſub mortali prohibetur Sacrificium Miſſæ, quia illo die Eccleſia recolit Sacrificium cruentum in Cruce, *c. Sabbati, de conſecr. d. 3.* Neque licet dare Communionem niſi infirmo *Barb. Dian. p. 4. t. 4. R.* 237. Si Parochus die Jovis non repoſuit hoſtiam pro die Veneris, utatur parva conſecrata, ſi habeat; ſi non habeat, faciat duas hoſtias privatim conſecrari per alium Sacerdotem: ſi Sacerdos non adſit, & timeatur grave ſcandalum, quod aliter evitari non poſſit, juxta *Gob. Spon. n.* 452. ipſe Paro-

Parochus poteſt mane de Paſſione vel Cruce privatim conſecrare duas majores hoſtias, reſervando unam pro Officio; quamvis enim tunc agat contra duplex præceptum Eccleſiæ de non conſecrando, & non communicando bis, prævalet tamen præceptum naturale de evitando ſcandalo. 3. Die Sabbati una Miſſa ſolemnis permittitur, non vero privata nequidem de requiem ſtante funere, quia *Alex. VII.* 5. Auguſt. 1662. & *Clem. XI.* 30. Aug. 1706. prohibet Miſſam de requiem dici in duplici, multo ergo magis die Jovis vel Sabbato S. quibus etiam triplicia cedunt, ideoque tunc exequię differendę ſunt poſt Octavam Paſchæ.

6 Reſp. II. Olim licebat toties eadem die Miſſam legere, quoties placebat: nunc ſolum unicam legere licet, *c. conſuluiſti de celeb. Miſ.* Excipe 1. diem Nativitatis Domini, in quo permittitur cuilibet Sacerdoti ter conſecrare, *c. ſufficit, de conſecr. diſt.* 1. Ad hoc tamen nemo tenetur, ſicut nemo tenetur tres Miſſas audire; ſi quis ex permiſſione Epiſcopi ſoleat conſecrare in duabus parochiis, poterit in die Nativitatis facere ſex Sacra, *Gobat n.* 188. & qui in uno loco, ubi eſt novum Calendarium in Natali Domini celebravit tres, poterit in alio loco, ubi eſt Calendarium vetus, iterum tres Miſſas celebrare, utendo privilegio loci; qui tamen ſemel in Natali celebravit, non poteſt poſtea communicare, quia ſola pluralitas Sacrificii permittitur. 2. Ordinatus die Nativitatis in Sacerdotem poteſt duas poſtea Miſſas legere, quia non communicavit more laico; ſed cum Epiſcopo. Ordinatus in ultima Miſſa adhuc poteſt dicere priores duas, quia ordo ille non ita eſt neceſſarius, ut ex rationabili cauſa mutari non poſſit. 3. Si unus vel alter paſtor vicinus ſit ægrotus, vel abſens, poteſt alius bis vel ter, ſi opus fuerit, conſecrare, nec requiritur major cauſa pro tertia, quam pro ſecunda Miſſa; idem alii permittunt die feriali in accurſu populi, adventu Magnatis, aut Principis; ſed attendenda eſt conſuetudo, & ordinatio Epiſcopi; Religioſis ſufficit licentia ſuorum Superiorum, *Paſq. q.* 392. Si ad Superiorem recurri non poſſit, prudens quiſque poteſt de cauſa judicare. 4. Si deſit hoſtia pro viatico moribundi, licebit Sacerdoti etiam non jejuno ſecundo celebrare, communiſſima apud *Tamb. l. 4. cap. 6. §. 8. Leand. hic n.* 447. Si monearis ſub primo Sacro, reſerva particulam de hoſtia majore, ſi hoſtiam jam ſumpſeras, ſume etiam Sanguinem, & omiſſa Purificatione perage reliqua, & de novo incipe Sacrum, ſi periculum ſit, ne ægrotus interim moriatur, intermiſſo Sacro vade ad eum abſolvendum, & inungendum: nequaquam licebit conſecrare, ut vocant, compendioſe, hoc eſt, extra Miſſam, vel unam tantum ſpeciem: id enim Eccleſia numquam permittit, *Chapeavill. c. 4. qu.* 20. 5. Obligatio dicendi Miſſam conventualem non eſt ratio ſufficiens iterandi, niſi forſan ob periculum ſcandali die feſto; nec ſufficit benedictio nuptiarum quia poteſt differri, vel fieri ſine Sacro, neque paupertas Sacerdotis aut Eccleſiæ, *c. ſufficit de conſecr. diſt.* 1.

QUÆR. III. Quid de ab-vel interrumpenda Miſſa?

Reſpond. Abrumpere Miſſam cæptam ſine cauſa, eſt mortale, quia eſt gravis irreverentia, ideoque abrumpens incurrit ſuſpenſionem a Corpore & Sanguine Chriſti, *capit. nullus de conſecrat. diſtinct.* 1. Dixi *ſine cauſa*; nam juſta cauſa abrumpendi etiam poſt conſecrationem eſt 1. *Periculum mortis* ex incurſu hoſtium, expedit tunc ſpeciem conſecratam ſumere, ne inhonoretur, & abire. 2. *Morbus*; ſi Sacerdos deficiat poſt unam ſpeciem conſecratam, debet alius Sacerdos, etiam non jejunus, ſi adſit, Sacrificium complere: id enim exigit integritas Sacrificii; ſi deficiet ſumpto ſacro Corpore, poterit Calix ſumi a Sacerdote, vel reponi in ſacrario cras ſumendus cum aliis ſpeciebus de novo conſecrandis. 3. Si polluatur Eccleſia per notoriam ſanguinis effuſionem, & Miſſa adhuc ſit ante conſecrationem, debet abrumpi; idem eſt, ſi Sacerdos recordetur ſe eſſe excommunicatum, vel ſuſpenſum, aut locum eſſe interdictum, *rubr.* §. 8. *numer.* 5. Si ex abruptione timeatur infamia, vel ſcandalum, ut plerumque timeri poteſt, ſi celebretur publice, ſemper licet proſequi, *Sennyei, Paſq. q.* 194. Quid agendum illi, qui ſub Miſſa recordatur mortalis, dixi *Caſ. 92. n. 33. & 42.* 4. Poſſe Miſſam ante oblationem abrumpi, & novam inchoari, ut Cardinalis, Epiſcopus, Marchio vel Comes ſuperveniens Miſſam die feſto audiat, probabiliter affirmant *Laym. Dicaſtill.* modo 7

non adſit alius Sacerdos, qui Miſſam legere poſſit, ſi enim ex ſimili cauſa, juxta plures, liceat iterare Miſſam, cur non abrumpere? At rectius *Sennyei, Paſq. q.* 199. *Illſ. hic n.* 108. dicunt, expedire, ut nihil repetatur; quia ipſa inconvenientia repetitionis ſatis excuſat ab auditione illius partis; multo minus repeti poterit poſt Offertorium. 5. Similiter ex juſta cauſa poteſt Miſſa *interrumpi*, v. g. interponendo ordinationem, concionem, imo pro dando viatico, vel unctione moribundo intra Eccleſiam, vel in vicinia poteſt interrumpi poſt conſecrationem, retentis ſacris veſtibus, multo magis id licet ad dandam abſolutionem etiam remote extra Eccleſiam, quia neceſſitas excuſat ab omni irreverentia: interim ſacræ ſpecies, vel ſunt reponendæ intra ſacrarium, vel conſtituendus qui eas cuſtodiat. *Senn. La Croix nu.* 248. dicunt, in poſito caſu poſſe dimidiari confeſſionem, quod non probo, quia illa brevis mora in audienda integra confeſſione tantum prolongat interruptionem jam inchoatam, ergo ſicut non licet dimidiare confeſſionem ob magnum concurſum pœnitentium, ut certum eſt ex Propoſit. 59. ab Innoc. XI. damnata, ita minus hic.

QUÆR. IV. Quo loco celebrandum?

8 Reſp. Secluſa neceſſitate, & privilegio, ſub mortali celebrandum eſt in Eccleſia conſecrata vel benedicta, non execrata neque polluta, *c.* 11. 12. 14. *de conſec. diſt.* 1. *Trid. ſeſſ.* 22.

Dicitur primo: Secluſa neceſſitate, nam ſi urgeat neceſſitas, licet celebrare in alio loco decenti in Altari portatili: Ut 1. ſi alicubi non ſit Eccleſia, vel Oratorium ab Ordinario approbatum, vel ſint diruta, aut combuſta, *c.* 30. *de conſecr. diſt.* 1. 2. Si tempore peſtis, belli, vel perſecutionum in Eccleſia ſine periculo legi non poſſit, poteſt legi in privatis domibus, carceribus, vel cryptis ſubterraneis, uti factum teſtatur *Baron. ad annum Chriſti* 303. *nu.* 39. 3. Si templum non capiat populum, poteſt erigi Altare ante templum, *Layman, Schmalzg. lib.* 3. *tit.* 40. *n.* 8. 4. In bello, & caſtris diebus feſtis pro militibus, feſtis & profeſtis pro Officialibus, *Lugo, Paſq. Dian. p.* 9. *t.* 1. *reſ.* 44. 5. In longa navigatione in littore, aut quieto mari, etiam in navi, modo alius Sacerdos, vel Diaconus calicem teneat, ne labatur, quod *Suar. Schmalzg.* merito extendunt etiam ad peregrinationem terreſtrem per loca deſerta, vel infidelium, neque in his caſibus opus eſſe licentia Epiſcopi, ſed ipſo jure, & conſuetudine eam concedi docet *Reiff. lib.* 3. *tit.* 41. *n.* 13. intellige, ſi neceſſitas ſit evidens, & non ſit facilis ad Epiſcopum recurſus. 6. An vero diuturna infirmitas 9
ſit cauſa ſufficiens, ut ſaltem Epiſcopus diſpenſare poſſit, ut legatur in privatis ædibus in portatili pro ſolamine infirmi, poſt decretum *Clem. XI.* (de quo ſtatim) eſt valde incertum, quo ſtatuitur, quod nec ipſi Epiſcopi poſſint in domibus laicorum Miſſam legere, aut alteri Epiſcopo id in ſua diœceſi permittere, multo ergo minus hoc Epiſcopus permittere poterit laico; at quia decretum non loquitur de caſu neceſſitatis aut infirmitatis, adhuc probabiliter id concedere poterit Epiſcopus in tali caſu, & ita habet conſuetudo, & praxis in his partibus.

Dicitur 2. *Secluſo omni privilegio*, quale 10
olim ex *Can. Miſſarum de conſec. diſt.* 1. habebant Epiſcopi, & Prælati Epiſcopo majores in quovis loco etiam in domibus laicorum, & extra diœceſin erigendi Altare portatile, in eoque legendi, idem potuerunt Franciſcani, Prædicatores, & alii cum iis communicantes: & quamvis plurimi apud *Pignat. Gobat, Spor. n.* 440. *Schmal. l. c.* docuerint, hæc privilegia, præſertim Epiſcoporum, eo quod ſint clauſa in Corpore Juris, per *Concil. Trid.* non fuiſſe revocata, nunc tamen ea, etſi in Corpore Juris clauſa, tam pro Epiſcopis, quam pro Regularibus eſſe revocata, certum eſt ex noviſſima declaratione *Clemen. XI.* die 15. Decembr. 1703. cujus tenorem exhibent, *La Croix lib.* 6. *p.* 2. *poſt n.* 258. *Reiffenſt. n.* 5. qui *a nu.* 9. teſtatur, hoc Decretum in pluribus Germaniæ Epiſcopatibus, nominatim in Salisburgenſi, eſſe publicatum & receptum.

Dicitur 3. In Eccleſia non execrata, ne- 11
que polluta, nam in his ſacrificare, ſepelire, vel Officium Divinum facere, eſt mortale, quia graviter prohibetur per jura citt. Eccleſia execratur, ſeu amittit conſecrationem, quando muri ex majore parte corruerunt, vel ab incendio interius majori ex parte ſunt devaſtati, & abraſi, non vero ſi parietes dealbentur, vel tectum corruat, quia conſecratio adhæret parietibus, econ-

Digitized by Google

econtra benedictio adhæret fundamento, ideoque Eccleſia non amittit benedictionem niſi deſtruatur auctoritate Superioris, & ſine ſpe reædificandi, *Engel. lib. 3. decret. tit. 40. Reiffenſt. ibid. nu. 12. Schmalzgr. n. 23.* Eccleſia dicitur *pollui*, ſi in ea fiat actio, propter quam putatur indecens exercere Officium Divinum, quod de jure fieri poteſt quinque modis. 1. Per effuſionem ſanguinis humani graviter injurioſam, *cap. fin. de conſecr.* Unde non polluitur, ſi effuſio fiat ab amente, ebrio, furioſo, vel ad juſtam defenſionem, aut non in Eccleſia, ſed in porticu, turri, vel ſubtus in ſpelunca. 2. Per homicidium culpabiliter, vel per ſententiam judicis illatum, *cap. ſi motum de conſecr. diſtin. 1.* non vero per ſuſpendium ad muros Eccleſiæ. 3. Per illicitam effuſionem ſeminis humani, *c. uni de conſecr. in 6.* 4. Per ſepulturam excommunicati denunciati, ſeu vitandi, quales in Germania non ſunt hæretici. 5. Per ſepulturam hominis non baptizati, excipitur tamen probabiliter catechumenus, infans parentis Chriſtiani, vel dubie, vel omnino non baptizati, *Engel. §. 2. Paſq. Schmalz. n. 74.* quia tales in odioſis non cenſentur infideles, & Eccleſia in dubio non cenſetur polluta. Caſus prædicti, ut inducant
12 Eccleſiæ pollutionem, debent eſſe publici, *Silveſt. Barb. Engel. Reiffenſt. l. c. Pirrh. ibid. n. 12.* Ratio eſt, quia quamdiu factum non eſt publicum, Eccleſia retinet bonam famam ſuam, ideoque non cenſetur violata: per prædicta polluitur ſola Eccleſia pro-
13 prie talis, hoc eſt, locus communis ab Epiſcopo conſecratus, vel benedictus, non autem Oratoria privata, quæ in odioſis non cenſentur Eccleſia, *Suar. Lugo diſput. 20. n. 59.* Polluta Eccleſia polluitur Altare fixum, non portatile, item polluitur cæmeterium contiguum, non econtra, *c. unic. de conſecr. in 6.* Execrata tamen Eccleſia non execratur Altare, quia in hoc unum non eſt acceſſorium alterius, *Barb. Schm. nu. 64.* Eccleſia polluta non reconciliatur per hoc, quod in ea Miſſa celebretur, ut contra *Sa* habet communis, ſed debet reconciliari ritualiter per Epiſcopum. In neceſſitate, ut populus, v. g. Miſſam audiat, poſſet Epiſcopus diſpenſare, ut legatur in Eccleſia nondum reconciliata, *Barb. Dian. Delbene*, & plures apud *Leuren. libr. 3. q. 954. nu. 4.* Si Eccleſia deſtruatur, vel
corruat, ligna & lapides converti nequeunt 14
ad privatos laicorum uſus, poteſt tamen ex hujuſmodi lignis conſtrui alia Eccleſia, Sacellum vel Capitulum Religioſum, vel etiam ligna in coquina Religioſorum comburi, *Gloſſ. ad capit. quæ ſemel.* Lapides cum licentia Epiſcopi vendi poſſunt ad uſus profanos, non ſordidos, erecta tamen ibi Cruce, *cap. quæ ſemel 194. 1. Engel. lib. 3. t. 48. nu. 9.* Corpora ſepulta in Eccleſia profanata transferri debent ad alium locum benedictum.

QUÆR. V. Cujus ſit Eccleſias conſecrare, benedicere, pollutas reconciliare &c.

Reſp. 1. Conſecrare Eccleſias de jure eſt 15
ſolius Epiſcopi, *leg. nemo cap. nullus de conſecr. diſtin. 1. 2.* Abbates & Superiores Regulares, etſi non poſſint conſecrare, poſſunt tamen vi privilegii a Leone X. Fratribus Minoribus, & per communicationem aliis conceſſi *ſolemni benedictione benedicere* omnes, & ſingulas *ejuſdem Ordinis Eccleſias, cæmeteria, Capitula, & Oratoria ubicumque exiſtentia, Rodriq. t. 1. qu. 19. n. 2. Barb. Reiffenſt. nu. 9. Leur. num. 5. Schmalzg. n. 16.* & hoc privilegium nullibi eſſe revocatum cum aliis teſtatur *Pellizar. tom. 2. tit. 9. c. 5. n. 67.* 3. Eccleſiæ pollutæ, ſi prævie fuerint conſecratæ de jure reconciliari poſſunt a ſolo Epiſcopo, *Barb. Pirrh. tit. 40. n. 20.* At vi privilegii memorati poſſunt Fratres Minores & cum iis communicantes (inter quos ſunt Præmonſtratenſes, ut dixi *Caſ. 71. n. 5.*) Eccleſias ſibi ſubjectas quomodocumque violatas etiam prius conſecratas reconciliare, & quidem aqua per ipſoſmet benedicta, quando Epiſcopus diſtat duabus diætis, (una diæta continet 20. milliaria Italica, ſeu 4. vel 5. Germanica) ſi vero duabus diætis non diſtat, aqua per Epiſcopum benedicta, qua opus non eſſe apud *Reiffenſt.* docent *Rodr. Barb.* ſi Epiſcopus abſit, aut interveniente morte, renunciatione, vel diſpoſitione non exiſtat. 4. Si polluitur Eccleſia, quæ prius non fuit ſolemniter conſecrata, ſed ſolum benedicta, vel auctoritate Epiſcopi, vel alterius ad cultum Divinum deputata, tunc poteſt a quovis Sacerdote non petita ab Epiſcopo licentia per aſperſionem ſolius aquæ luſtralis ordinariæ denuo reconciliari. Communis & certa, *capit. final. de conſecrat. Leuren. num. 4.* Cœmeteria polluta ab iiſdem reconcilian-

tur, a quibus Eccleſiæ, *Silveſt. Pirrh. numer.* 30.

QUÆR. VI. Quid circa Oratoria?

16 Reſp. 1. Oratorium eſt locus in privatis ædibus ad cultum Divinum deputatus non habens campanam, nec ingreſſum in via publica, quem ſi habet, dicitur Sacellum publicum, ſecus privatum, quod ad nutum domini redire poteſt ad uſus privatos *Gobat n.* 251. Poteſt Epiſcopus ſæcularibus licentiam dare, ut conſtanter celebretur in publico, non vero in privato, niſi caſibus neceſſitatis ſupra memoratis ob decretum Trident. Clement. XI. quod tamen quoad hanc partem ab Epiſcopis Germaniæ ubique non eſt receptum, vel decennali conſuetudine in contrarium (quod etiam cum mala fide fieri poſſe dixi *Caſ.* 5. *nu.* 14.) abrogatum, ita ut teſte *Gobat. t.* 3. *n.*244. *& La Croix n.* 263. praxis doceat, quod Epiſcopi in Germania habeant poteſtatem concedendi privata Oratoria ex juſta cauſa ad dies vitæ. 2. Non obſtante decreto
17 Clem. adhuc poſſunt Regulares vi ſuorum privilegiorum erigere privata Oratoria, & Capellas domeſticas in Monaſteriis, in cameris, ac cellis infirmorum, in grangiis, & villis, ubi Religioſi reſident, legere in Altari viatico ſeu portatili, *Dian. Lezan. Pelliz. Azor. cum Reiffenſt. n.* 19. quia his privilegiis non derogavit Trident. quod ſolum loquitur de domibus privatis, ſeu locis profanis, quo nomine non veniunt domus Religioſorum, & poſt Concil. Trid. hujuſmodi privilegium de novo conceſſerunt Gregor. XIII. Societati Jeſu, & Pius IV. Anno 1565. Canonicis Regularibus, & per communicationem aliis Religioſis *DD. cit.* Neque his privilegiis præjudicat præfatum decretum Clem. utpote quod ſolum declarat, quæ privilegia a Concil. Triden. ſint revocata, nec afficit privilegia poſt Concilium conceſſa, neque Regularium Oratoria indigent Epiſcopi deſignatione, vel approbatione, poſſuntque in illis legi eodem die plures Miſſæ etiam a Sacerdote ſæculari, quia privilegium illorum non eſt perſonale tantum, ſed & locale, ſeu redundat in ipſum locum, ideoque gaudent immunitate, *Lezana, Dian.* apud *La Croix n.* 257. atque etiam ſæculares in iis ſatisfaciunt præcepto Miſſæ, *Quart. Tamburin. lib.* 1. *c.* 4. *Illſung. tit.* 5. *n.* 169. *Reiffenſt. n.* 21. 3. Laici, qui per falſa narrata impetrarunt privilegium celebrandi Miſſam in Oratorio privato, non poſſunt ea licentia uti, quia eſt ſubreptitia, & nulla, ideo- 18
que tenor conceſſionis eſſe ſolet: *Tibi, qui ut aſſeris, ex nobili genere procreatus exiſtis, qui in actuali morbo, vel ſenio conſtitutus es, &c.* Si morbus, vel nobilitas falſo allegetur non valet conceſſio, ſufficit tamen nobilitas ex una tantum parte matris vel patris, quia favores late accipiendi ſunt *Pignat. 6. conſecr.* 98. 4. Hoc privilegium 19
datum a Papa, durat ad mortem privilegiati, nec finitur morte Papæ, qui conceſſit, vel Epiſcopi, qui deſignavit locum, quia eſt gratia, ſi mutatur locus, debet iterum approbari, niſi antea fuerit Oratorium, ut contra Paſqu. excipit Quintanav. Neque amittitur, ſi mutet domicilium in aliam diœceſim, quia privilegium eſt perſonale, requiritur tamen inſpectio loci, & approbatio novi Epiſcopi, *Silveſt. Averſa, Dian. part.* 9. *t.* 1. *reſol.* 7. Neque opus eſt, ut claudatur quatuor muris, ſed poteſt ex una parte claudi tela, vel tapete, locus de cetero debet eſſe mundus, nec in ea poni lectus, in eo edere, vel bibere una, vel altera vice eſt tantum veniale, quia talis actio non eſt mortale ne quidem in Eccleſia conſecrata, ſi comeſtio fiat frequenter, utendo illo loco velut alio profano, eſt mortale, quia gravis irreverentia. 5. In 20
privilegio exprimi ſolet, ut una tantum Miſſa unoquoque die celebretur, legere tunc ſecundam eſt mortale, quia eſt ac ſi legeretur extra loca deputata, idque de novo prohibet Clemen. XI. præcipiens, ut celebraturus ſe diligenter informet, an indulta Miſſa jam lecta fuerit. Poteſt tamen, & hic prævalere conſuetudo contraria, quæ in dubio non præſumitur, ſed probari debet, quia eſt quid facti. 6. Bulla & Clement. XI. prohibent ibi legere die Paſchatis, Pentecoſtes, Nativitatis ac aliis ſolemnioribus feſtis, per feſta ſolemniora Sac. Congreg. apud *Gavant. p.* 1. *t.* 20. intelligit feſtum Epiphaniæ, Annunciationis, Aſſumptionis B. M. V. feſta SS. Petri & Pauli, & omnium Sanctorum, quod alii putant non habere vim legis, maxime ubi conſuetudo eſt contraria, *Paſq. q.* 659. Si privilegium conceſſum eſt propter infirmitatem, nulli dies feſti excipi ſolent, *Gav.*
7. Extranei non ſatisfaciunt præcepto Miſ- 21
ſæ in Oratorio privato, imo nec domeſtici

qui

qui tunc pro ſervitiis domini non ſunt neceſſarii, & ut Sacerdos extraneus ibi legere poſſit, qui non eſt Sacellanus, debet adeſſe aliquis de familia, quia ſic habet tenor Bullæ, & decretum *Clem. XI. de Anno* 1703. nomine autem familiæ veniunt Herus, uxor, proles, famuli commenſales, quod Pelliz. extendit ad fratres, vel filias nuptas in eadem domo habitantes, etſi non habeant eamdem menſam: addi ſolet, nec non in hoſpitum ſuorum nobilium præſentia, qui etiam ſatisfaciunt, etſi ſint ex eadem civitate, vel parochia, quia favores ſunt am-
22 pliandi, *Tamb.* 8. Hæc omnia præcipiuntur fieri ſine jurium parochialium præjudicio, hinc ſine parochi licentia non licet ibi miniſtrare Sacramenta, concionari, catechizare, &c. præſumi tamen poteſt parochus non eſſe invitus, ut ibi denuntientur feſta, & diſtribuatur Communio extra tempus Paſchale, niſi poſitive contradicat, neque videtur eſſe contra jus Parochi Miſſam ibi ſolemniter cantare, ob rei tamen novitatem fieri non debet abſque licentia Ordinarii.

QUÆR. VII. Quid circa formam, conſecrationem & execrationem Altarium?

23 Reſp. Tenenda eſſe ſequentia. 1. Altare aliud eſt fixum, ſeu loco immobiliter inhærens, aliud viaticum ſeu portatile, quod ab uno loco portari ſolet ad alium, utrumque debet habere ſepulchrum, ſeu cavitatem, in quo reponantur reliquiæ, ſi certæ haberi poſſint, item eſſe quadratum, & ex ſuperiori parte lapideum, *can. Altaria* 31. *de conſec. diſt.* 1. Portatile conſtare poteſt duobus lapidibus connexis, qui claudi, & ante conſecrationem aperiri poſſint inſtar libri. 2. Utrumque debet eſſe conſecratum ab Epiſcopo, vel ex privilegio Papæ a ſimplici Sacerdote. Tale privilegium Pius IV. in Bullar. novo tom. 2. conceſſit Abbatibus Caſſinenſibus, Greg. XIV. omnibus Abbatibus Ciſtercienſibus, teſte *Rodriq. t.* 1. *qu.* 28. *art.* 2. Paulus III. Societati Jeſu in remotiſſimis partibus, ubi Epiſcopus Catholicus facile inveniri non poteſt, *Schmalzg. nu.* 38. Honorius III. & Adrianus VI. Provincialibus Fratrum Minorum, & Fratribus, quibus ipſi commiſerint pro Indiis, in caſu neceſſitatis Epiſcopis in Provinciis
24 non exiſtentibus, *Rodriq.* 3. Celebrare ſine Altari, vel in non conſecrato, eſt graviter prohibitum, *cap.* 19. *cap.* 30. *de conſecr. diſt.* 1. Si conſecrata ſint, poteſt quilibet Sacerdos intra Eccleſiam conſecrare in utroque, in fixo poteſt conſecrare ubique; cum enim erigatur auctoritate Epiſcopi, cenſetur ipſe locus ab Epiſcopo deſtinatus ad cultum Divinum, *Paſq. qu.* 705. *Sennyei qu.* 389. In portatili non poteſt legi extra locum benedictum, niſi ab illis qui habent privilegium, de quibus Q. 6. Non opus eſt, ut Sacerdos alibi conſecrans exploret, an Altare ſit conſecratum, vel integrum, ſufficit eſſe expoſitum. 4. Altare fixum exe- 25
cratur, ſeu amittit conſecrationem, ſi menſa ſeu ſuperior lapis a baſi, cui innititur, removeatur, *cap.* 1. & 2. *de conſec.* Non item ſi lapides inferiores menſam immediate non tangentes removeantur, & alii ſubſtituantur, aut pars ſuperior, & inferior ſimul integre transferantur ad aliam templi partem, vel ſuperior tabula non ſit ita affixa inferiori, quin una cum ſepulchro commode transferri poſſit, quia tunc induit naturam Altaris portatilis, *Gobat, Silveſt. v. Altare qu.* 10. *Barb. in cap.* 1. *de conſec. num.* 2. 5. Fixum & portatile execrantur, ſi enormiter ſint fracta, itaut tertia pars ſit deſtructa, item ſi frangatur, aut removeatur ſepulchrum ſeu locus reliquiarum, quod *Soto, Suar. Pirrh. num.* 26. probabiliter non admittunt, quia reliquiæ nunc ſæpe non imponuntur, eo quod approbatæ vix haberi poſſint. 6. Si lapis conſecratus frangatur in duas partes, quarum quælibet apta ſit ſuſtentare hoſtiam, & calicem, utraque pars juxta communem apud *Henao & La Croix num.* 31. poteſt ſervire pro duplici ara, quia totus lapis erat conſecratus, & ſicut partes diviſæ non amittunt uſum & finem, ſic nec conſecrationem: neque conſecratio amittitur per hoc, quod Altare frangatur in quatuor cornubus, in quibus fit unctio, neque ſi tantum lapis ſit ſciſſus, modo partes nec ab invicem, nec ab inferiori ſtructura ſeparentur, quia ſciſſura non tollit formam, nec facit aliud Altare, *Paſq. La Croix n.* 303. In dubio an fractura ſit enormis, conſulendus eſt Epiſcopus, *Caſtropalao, Reiffenſt. nu.* 37.

QUÆR. VIII. Quid circa calicem; patenam, ciborium, Monſtrantiam? &c.

Reſp. 1. Ad Miſſam requiritur patena, & 26
calix ex auro, argento, vel ſtanno quoad cupam, pes eſſe poterit ex ære, ferro, vel alia materia, *Layman num.* 12. Idem dic de ci-

Digitized by Google

de ciborio, & Monſtrantia. 2. Calix & patena non benedicuntur per uſum, ut volunt *Paſq. Dian.* ſed debent eſſe conſecrata ab Epiſcopo, vel habente privilegium, quale habent Abbates, & Prælati gaudentes uſu mitræ & baculi, idque non tantum pro ſuis, ſed & pro aliis Eccleſiis, teſte praxi, *Paſq. Engel. lib.* 3. *tit.* 40. *num.* 9. Declarationes in contrarium non ſunt uſu receptæ, vel de iis non conſtat authentice. 3. Ciborium non conſecratur, quia in Rituali nulla fit mentio chriſmatis, vel unctionis, probabilius tamen debet benedici, quia pro eo habetur ſpecialis benedictio in Rituali, poſſuntque benedicere Superiores Mendicantium, uti & reliqua paramenta, in quibus nulla intervenit unctio, *Suar. Bonacin. Sot. Paſq. quæſt.* 778. *Sporer num.* 401. dicunt, benedictionem ciborii tantum eſſe de congruentia, quod certum videtur de monſtrantia, quia nulla pro hac habetur benedictio in Rituali, deceret lunulam, in qua ponitur hoſtia, benedicere benedictione pixidis, nullo tamen id jure
27 præcipitur. 4. Si quis præter Sacerdotem, aut Diaconum calicem, patenam, corporale, ciborium, in quibus actu eſt Corpus Chriſti, tangat, peccat mortaliter, communis, *argum. can.* 40. & 42. *de conſecr. diſt.* 1. Si vacua ſit, erit veniale ea tangere abſque cauſa, alias nullum. Acolythi & minoribus initiati licite vacua tangunt, *cap. non liceat d.* 23. uti & Regulares Sacriſtæ, etſi laici ex privilegio conceſſo Mendicantibus omnia Sacra vaſa corporalia, &c. reverenter tangere, & lavare poſſunt, *Laym. Sporer loc. cit.* 5. Patena & calix conſecrationem amittunt per notabilem fractionem, ut ſi pes a cupa abrumpatur, niſi calix ſit tornatilis, & cupa ex arte abſque fractione poſſit ſeparari, *Paſq.* 768. *Engel. num.* 6. Non amittitur conſecratio per ictus a fabro, & probabiliter nec per deaurationem, *Coninch, Pelliz. Reiffenſt. num.* 46. quia major pars ſacra cupæ trahit ad ſe minorem, & Eccleſia non execratur, ſi de novo dealbetur, ergo nec calix, ſi deauretur, deinde execratio eſt odioſa, quæ in dubio induci non debet, niſi ex textu claro.

QUÆR. IX. Quid circa paramenta aliaque ad Miſſam requiſita?

28 Reſp. Sacras veſtes & præcipua paramenta ad Miſſam pertinentia, velut Caſula, Stola, Manipulus, Alba, Cingulum, Amictus, Corporale lineum, aut ex canabe, vel goſſipio, Purificatorium, Palla, debent eſſe benedicta, probabilius autem non benedicuntur per uſum, ut docent *Jordan. Dian. part.* 5. *t.* 13. *reſol.* 60. ſed benedici debent ab Epiſcopo, vel Superiore Regularium, id enim conceſſit Innoc. VIII. Prioribus Ordinis Sancti Hieronymi, & Vicariis in abſentia Prioris, & per communicationem aliis, ut poſſint benedicere Corporalia, veſtimenta, ceteraque ornamenta Eccleſiaſtica ad cultum Divinum pertinentia *tam ſui Monaſterii, quam etiam undecumque ſint, Pelliz. Miranda, Rodriq. qu.* 19. *art.* 2. *Defranch. in controv. part.* 2. *qu.* 28. *num.* 3. *Si dicas:* Sacr. Congreg. apud Gavant. Lezana, Defranch. declaravit, quod tantum id poſſint pro ſuis Monaſteriis. Reſp. Sacra Congregatio ſolum vult, quod privilegium in genere datum ad benedicendum omnia paramenta intelligendum ſit tantum de paramentis ſuæ Eccleſiæ, non autem ſi in ſpecie exprimat, quod Regulares poſſint benedicere omnia paramenta tam ſui Monaſterii, quam NB. *undecumque ſint*, ſicut hic, neque enim Sacra Congregatio revocat, ſed tantum explicat ſenſum privilegii in genere dati, præiens autem non indiget explicatione, *Defranch. lib.* 2. *Reiffenſt. num.* 52. atque ita habet praxis. 2. Prædicta paramenta amittunt benedictionem, ſi ita immutentur, ut ſint inepta ad uſum, ad quem fuerunt benedicta, ut ſi ex ſtola fiat Manipulus, ex Corporali Purificatorium, ex Caſula ſtola, vel ex Alba abſcindantur manica, ſi plane ſint attrita, non debent adhiberi ad uſum profanum, ſed potius exuri, & cineres mitti in Sacrarium, *cap. ligna, de conſecr.* Non amittunt benedictionem per novam ſuffulturam, *Gobat t.* 3. *nu.* 300. neque ſi adhibeantur ad uſum profanum, attamen ſic uſurpantes peccant contra reverentiam, ideo ut utens ad comœdias profanas vix vacet culpa mortali, *Suar. diſt.* 81.
ſeſſ. 8. 3. Sine omnibus ſacris veſtibus Miſ- 29
ſam dicere vix unquam licet, ne quidem ad dandum viaticum, vel ut populus Miſſam audiat, aut ut ſatisfiat fundationi, vel ſtipendio, ſicut non licet conſecrare extra Miſſam, quia præceptum de viatico, vel audienda Miſſa non obligat, niſi quando celebrari poteſt reverenter. An id liceat

ad

Digitized by Google

ad vitandam mortem comminatam, dixi *Caſ.* 88. *num.* 29. Omittere unam e majoribus, Caſulam, Albam, Stolam, vel Corporale, eſt mortale. In neceſſitate, ut cum dandum eſt viaticum, vel die feſto ſine gravi ſcandalo, aut murmure populi Miſſa omitti non poſſet, licebit legere ſine Stola, vel Manipulo, non autem præciſe, ut ſatisfiat præcepto Eccleſiæ, quod tunc obligare ceſſat, *Laym. Dian. part.* 3. *t.* 2. *reſol.* 57. Si oblitus es Stolam, debes ante conſecrationem adhuc curare adferri, ſi poſſis abſque turbatione, murmure & ſcandalo, dare Communionem ſine Stola eſt ſolum veniale, *La Croix num.* 335. Si Parochus non habeat Albam benedictam, poſſet die feſto celebrare in non benedicta, *Gobat num.* 323. 4. Omittere Manipulum, Cingulum vel Humerale, Pallam, eſt tantum leve, ideoque excuſaris, ſi ſit aliqualis neceſſitas, v. gr. ut tu, vel alius ſatisfaciat præcepto, fundationi, vel lucretur indulgentias, & manipulus haberi non poſſit. Si deſit Velum, poteſt conſecrari ſine eo, in defectu Purificatorii poteſt adhiberi ſtrophiolum mundum, quia non requirit benedictionem, tunc tamen non poteſt amplius adhiberi ad uſum profanum, debetque Purificatorium prima vice lavari a perſona ſacra. Velum, burſa, manutergium, pulvillus pro libro requiruntur ex decentia, *Gavant. Sporer num.* 400. Uti paramentis ſor-
30 didis plerumque eſt tantum veniale. 5. Rubrica quoad colorem paramentorum juxta *Suar.* eſt mere directiva, & vix poteſt hic peccari mortaliter, niſi forſan ob ſcandalum, ut ſi quis in Paſchate publice legeret in nigris. Quoad colorem quivis Sacerdos poteſt, imo & in diœceſi Colonienſi ex mandato Archi-Epiſcopi, debet ſe accommodare officio illius Eccleſiæ, in qua celebrat, quamvis ab officio ſuo diſcordet, ita, ut ſi in Eccleſia illa utantur paramentis albis, tu debeas uti eiſdem, etſi Miſſam
31 legas de martyribus, vel de feria. 6. Sufficit Mappa duplex tegens totum Altare, vel una duplicata, aut triplicata; ea parte, ubi ponitur patena cum calice, debet eſſe e lino, cannabe, vel goſſipio, & ab Epiſcopo, vel habente poteſtatem benedicta: adhibere nullam eſt mortale, adhibere unicam veniale, in neceſſitate poſſet adhiberi linteum profanum, profanis uſibus reſtituendum, *Sennyei, Paſq. Suar. Laym. cap.* 6. *num.* 11. Ratio eſt, quod nullo jure major hic rigor præcipiatur. 7. Antipedium poteſt eſſe ex aſſeribus, vel alia materia colorata, quia adhibetur ſolum ad ornatum. 8. Requiritur crux ſub veniali, melius tamen eſt ex devotione celebrare ſine cruce, quam Miſſam omittere, *DD. cit.* 9. Requi- 32
ritur lumen duplex, unum omittere videtur ſolum veniale, omittere utrumque juxta communem eſt mortale, ſi utrumque ante conſecrationem extinguatur, ſine ſpe habendi brevi aliud, *Fagnan. Lobner. Tamb. lib.* 1. *cap.* 5. §. 4. dicunt, Miſſam eſſe abrumpendam, ſed probabilius poteſt continuari, quia continuatio Miſſæ eſt decentia intrinſeca, lumen extrinſeca, *Leand. Paſq. Sennyei*, ſi unum extinguatur, mone miniſtrum, & perge. Juxta Rubr. requiruntur candelæ cereæ, in neceſſitate poſſent adhiberi ex ſevo, *Gobat num.* 292. mallet has adhibere, quam Sacrum omittere; diſtribuere Communionem ſine lumine, juxta *Suar.* eſt veniale, juxta *Sporer* nullum. 10. Requiritur Miſſale, in neceſſitate poſſet legi Miſſa in charta deſcripta, vel etiam memoriter, modo abſit periculum errandi, *Laym. Sporer loc. cit.* Quilibet poteſt ſe accommodare Miſſali Romano, vel ſuæ diœceſis: Sacerdos ritus Romani utens Miſſali Regularium, juxta *La Croix num.* 367. peccat graviter, intellige, ſi legat Miſſam propriam ſoli iſti Ordini conceſſam, alias non video obligationem gravem, ſi enim in defectu Miſſalis poſſet legi ex charta, ut ipſe fatetur, cur non ex alieno Miſſali? modo Miſſa, & ritus non notabiliter diſcrepent. 12. Ex gravi præcepto requiritur 33
Miniſter, qui reſpondeat, & neceſſaria miniſtret, in neceſſitate, ut populus Miſſam audiat, vel conficiatur Viaticum pro morituro, licet legere ſine Miniſtro, *Navar. Bonac. Tamb. lib.* 1. *cap.* 7. §. 5. ſi non poſſit haberi Miniſter, qui reſpondeat, debet ſaltem adhiberi, qui miniſtret neceſſaria, & cum tali licet celebrare, etiam ex ſola devotione, ſi alius non adſit, *Laym. cap.* 4. *num.* 13. *Sporer num.* 390. Femina prohibetur miniſtrare, *cap. inhibendum de cohab. Cler. & mul.* itaut plures dicant ſatius eſſe abſque omni miniſtro celebrare, quam adhibere feminam, poſſet tamen tolerari conſuetudo, ut in defectu maſculi femina, vel monialis reſpondeat a choro, collocutorio, vel feneſtella ad latus extra coſpe-

Digitized by Google

conſpectum Sacerdotis, itaut reliqua ſibi ipſi Sacerdos miniſtret. 13. Rubrica requirit, ut Sacerdos Miſſam legens ſit calceatus, excuſat tamen quævis rationabilis cauſa, deinde legi debet nudato capite: ſi quis ex denudatione pateretur grave incommodum, poſſet ſe privatim tegere uſque ad conſecrationem, & rurſus poſt Communionem peractam, *Navar. Gob. La Croix num.* 400. Innocentius XI. prohibuit, ne celebretur in capillitio ficto ſeu perruca abſque ſpeciali licentia S. Sedis, idque publicatum eſt Coloniæ 21. Martii 1689. Nihilominus videmus Clericos ſæculares paſſim contentos eſſe judicio unius alteriuſve prudentis medici,
34 & Regulares judicio Superiorum. 14. Ad *Sanctus* & elevationem (niſi ſit concio) datur ſignum parva campanula, quæ non benedicitur: campanæ majores, quibus convocantur fideles ad Eccleſiam, conſecrantur ab Epiſcopo, vel per Abbates Pontificalia exercentes, quos habere hanc facultatem etiam pro Eccleſiis extraneis, ſicut & pro conſecrandis Altaribus, calicibus, &c. teſtatur Averſa *quæſt.* 11. *ſeſſ.* 3. §. 6. Campanæ ſuſpendi non poſſunt in Oratoriis privatis, ſed ſolum publicis, *cap. patentibus* 10. *de privil. Abbas, Barb.* Eſſe autem licitum uti campanis benedictis ad monendum populum de re profana, v. g. orto incendio, de educendo reo, adventu militum &c. dum aliter moneri non poſſunt, docet *Schmalzgr. num.* 57. & quotidiana praxis.

QUÆR. X. Qualis Miſſa legi debeat?

35 Reſp. 1. Debet legi talis, qualis a Rubricis præſcribitur, qui legit contra Rubricas, v. gr. in duplici de requiem, vel votivam, ſecluſo contemptu, & ſcandalo peccat ſolum venialiter, *Suar. Dian. Sennyei, Tamb. Sporer loc. cit.* Votum vel promiſſio de legenda Miſſa contra Rubricas non obligat, quia eſt de re illicita, vel minus laudabili. 2. Poteſt legi de quovis canonizato, etſi necdum relato in Martyrologium, de beatificato legi poteſt tantum in die aſſignato, non autem extra diem, vel per annum votiva, nec in alia Miſſa de eo addere commemorationem, uti nec horas legere, neque eorum imagines in Eccleſiis, vel Oratoriis publicis exponere ſine ſpeciali licentia S. Sedis, ut declaravit Sacra Congregatio 27. Septembris 1659. 3. Miſſæ certis Religioſis conceſſæ non poſſunt legi ab aliis, qui ejus Religionis non ſunt, excipe Sacellanos monialium etiam ſæculares, qui poſſunt Miſſas Monialibus proprias, v. gr. de Beato Ordinis dicere, ſed ex Miſſali Romano de communi, ut declaratum eſt Romæ 9. Junii 1668. quamvis Introitus, Graduale, & Offertorium diſcordent a choro. 4. Miſſæ votivæ (ſecluſa 36
cauſa publica) non poſſunt dici in Dominicis vel duplicibus, niſi duplicia ſint ad libitum, nec infra Octavas Nativitatis, Paſchæ, Pentecoſtes, Epiphaniæ, Corporis Chriſti, die Cinerum, Hebdomada Sancta in vigilia Nativitatis, & Pentecoſtes, in vigilia Epiphaniæ, in votiva ordinarie omittitur *Gloria, Credo,* niſi ſit de Angelis vel B. V. in Sabbato, vel ſolemnis, memoratis diebus etiam nequit legi *de Requiem*, & pro diebus duplicibus ſub gravibus pœnis prohibuit Alexander VII. & Clem. XI. 30. Aug. 1706. niſi ſtante funere; pro die anniverſaria, tertia, ſeptima, trigeſima, nequidem permittitur Miſſa ſolemnis *de Requiem* in duplici de præcepto, ut declaravit S. Congr. 1. Septemb. 1607. & 20. Julii 1626. ſed differenda eſt ad diem non impeditum, vel potius anticipanda, in Altari privilegiato feſto duplici legenda eſt Miſſa concordans Breviario, & eædem Indulgentiæ obtinentur, quæ per Miſſam *de Requiem*, ut dixi *Caſu præced. num.* 22. De numero Collectarum, ritibus, cæremoniis per annum obſervandis vid. Rubricas Miſſalis.

QUÆR. XI. Quale peccatum ſit hic aliquid omittere?

Reſp. 1. Omittere lotionem ante Miſſam 37
ad ſummum eſt veniale, ſi manus ſint ſordidæ, omittere poſt Miſſam nullum, quia rubricæ hic ſunt directivæ. 2. Orationes præparatoriæ, vel etiam gratiarum actoriæ dicendæ ſunt pro opportunitate Sacerdotis, ideoque non obligant, poſſuntque mutari in alias preces, idem dic de Orationibus inter lavandum, & induendum, *Tambur. lib.* 1. *cap.* 7. 3. Omittere partem Miſſæ ſubſtantialem, v. gr. oblationem, conſecrationem, ſumptionem unius, vel utriuſque ſpeciei, juxta omnes eſt peccatum mortale, & graviſſimum ſacrilegium, idem videtur, ſi omittatur pars ordinaria notabilis, quæ ſemper dici ſolet, ut ſi omittatur Epiſtola, Evangelium, pars Canonis cum mutatione ſenſus, ſecus ſi tantum aliqua nomina Sanctorum omittantur. Item juxta *Paſq. qu.* 208. ſi poſt Communionem omittatur purificatio

cali-

Digitized by Google

caſicis & patenæ, omittere partem non ordinariam, quæ in omni Miſsa dici non ſolet, ut *Gloria*, *Hymnus*, *Credo*, &c. vel omittere partem non notabilem, ſecluſo ſcandalo eſt ſolum veniale, ut ſi omittatur *Judica*, *Kyrie eleiſon*, una vel altera Collecta, *Tractus*, *Alleluja*, aliquæ benedictiones, & cruces, Evangelium S. Joannis in fine, quod magis tenet, ſi illa non omittantur, ſed permutentur, ut ſi loco ſpecialis Collectæ, Evangelii, Præfationis aut Communionis, legatur de communi, idem eſt, ſi dicatur *Gloria*, *Credo*, *Sequentia*, &c. quando ſunt omittenda, *Lugo*, *Tamb. i aſq. Gobat loc. cit.* 4. Qui poteſt omnia peragere præter elevationem Hoſtiæ, & Calicis, poteſt his omiſſis privatim celebrare, imo & publice, modo populus moneatur, ne murmuret, aut ſcandalizetur, *Gobat num.* 743. quia ille defectus non eſt tantus, ut pri-
38 vet jure acquiſito ad celebrandum. 5. Accelerare Miſsam per ſe eſt tantum veniale, niſi ſyllabæ ita abſorbeantur, ut ſenſus notabiliter mutetur, vel adſit ſcandalum, abſurdum eſt operi diviniſſimo ad mediam horam nolle immorari, idque præcepit Synodus Colonienſis anno 1662. Notabilem partem ita recitare intra dentes, ut ſecluſo omni impedimento ſe ipſum audire non poſſit, juxta *Paſq. La Croix n.* 438. eſt mortale, quia præcipitur oratio vocalis, vox autem eſt ſonus, ſonus eſſentialiter eſt audibilis, cum ſit objectum auditus. Nihilominus probabilius eſt non peccari, quia ad orationem vocalem ſufficit, quod verba ſormentur per motum oris & linguæ, talis enim oratio non eſt mere mentalis, ergo vocalis, & ſicut res colorata manet objectum viſus hoc ipſo, quod maneat colorata, etſi dividatur in partes adeo exiguas, ut non ſit proxime apta videri, ſic & vox, aut ſonus manet vere talis, etſi ſit ita tenuis, ut audiri non poſſit. V. *Caſ.* 73. *num.* 12. 7. Qui verba ſecreto dicenda alte recitat, plerumque peccat venialiter, niſi tam alte in præſentia plurium exprimat præſertim verba conſecrationis, ut circumſtantes ea clare intelligere, addiſcere, & ad profana abuti poſſint, tunc enim, & non alias peccarur graviter contra finem præcepti. De diſtracto ſub Canone, vel conſecratione dixi *Caſ.* 91. *nu.* 13. *Caſ.* 92. *num.* 7.

CASUS XCV.

De obligatione Miſsam audiendi, & abſtinendi a ſervilibus.

HAdrius ſcrupulatur. 1. *An ſit obligatio ad Miſſam in feſto indicto a Rege vel Epiſcopo, an in die Cinerum, Hebdomade S. Feſto S. Marci; in die animarum, & quid in dubio.* 2. *An obligentur pueri, Sacerdotes, ſurdi, cæci, & muti, peregrini.* 3. *Qualis requiratur attentio, intentio.* 4. *An ſatisfaciat, qui Miſſam audit immemor præcepti, aut nolens ſatisfacere.* 5. *Aut ſi ex intentione mala, curioſitate, &c.* 6. *Quid de ebrio, dormiente, diſtracto, vel non advertente Miſſam jam eſſe cœptam.* 7. *Quid de iis qui ſub Miſſa colloquuntur, libros profanos legunt, pingunt, confitentur, confeſſionem audiunt, Horas vel librum ſpiritualem legunt, communicant, &c. quid de muſicis, organędis, miniſtris.* 8. 9. *Quid ſi pars Miſſæ negligatur, Epiſtola, Evangelium, conſecratio, oblatio, Communio.* 10. *An veniens ante vel poſt conſecrationem teneatur reliquam partem audire.* 11. *An audire per partes.* 12. *An ſufficiat audire Miſſam Græcam vel excommunicati.* 13. *An debeat audiri in Parochia, quid de Oratorio Epiſcopi, Regularium.* 14. *Sæcularium, an in eo audire obligetur, qui alibi non poteſt, vel conducere Sacerdotem pro ſtipendio.* 15. *An ſatisfaciat, qui audit in caſtris, in mari.* 16. *In Sacriſtia, in ambitu, e domo vicina, tecto, feneſtra.* 17. *An excuſentur infirmi, & quid in dubio, an exiſtentes in locis infidelium, an pater vel ſuperior poſſit ſubditum includere cum neglectu Miſſæ.* 18. *Qualiter excuſet impotentia moralis.* 19. *Spes lucri, excommunicatio.* 20. *Charitas, conſuetudo.* 21. *An impediti teneantur ad alium Dei cultum, an quis poſſit exire e loco ubi eſt feſtum, vel ponere impedimentum Miſſæ.* 22. *An & quæ opera probibeantur die feſto.* 23. *Qui actus forenſes.* 24. *Qualiter mercatus.* 25. *An uxor vel famuli juſſi laborare teneantur obedire.* 26. *Quæ hic ſit materia gravis & levis: quid ſi quis intendat ſingulis feſtis laborare per duas horas.* 27. *An liceat laborem imponere hæretico, amenti, infideli.* 28. *Quid ſi herus ſex famulis mandet, ut ſinguli laborent per horam.* 29. *Qualiter a feriis excuſet diſpenſatio.* 30. *Neceſſitas.* 31. *Charitas.* 32. *Conſuetudo.* Pro reſolutione,

QUÆR. I.

Digitized by Google

QUÆR. I. An, quando, & a quibus Miſſa ſit audienda?

1 Reſp. I. Certum eſt, dari præceptum audiendi Miſſam, *cap. ſi quis*, *cap. omnes fideles*, *cap. Miſſas de conſec. diſt.* 1. Obligat ſub mortali, quia eſt de re gravi.

Reſp. II. Hoc præceptum obligat omni die Dominico, & feſto, dies autem feſtus non poteſt inſtitui a Principe ſæculari, neque ab Epiſcopo, niſi cum conſenſu Cleri, & populi, *cap. conqueſtus ult. de feriis*, idque tantum feſtum unicum proprium diœceſis, *v. gr.* feſtum patroni tutelaris, ad quod ſervandum etiam tenentur Religioſi exempti, *Trident. ſeſſ.* 25. *de Regul.* Die Jovis, Veneris, & Sabbato ſancto, in feſto S. Marci, feſto animarum, aut Coloniæ in feſto Theophoriæ, & in die cinerum non eſt obligatio ad Miſſam, *La Croix lib.* 3. *part.* 1. *num.* 220. Merito monet *Gobat in exp. t.* 5. *num.* 12. hac ætate, ubi invaluit multitudo feſtorum, non ſine ingenti mœchanicorum incommodo, potius cogitandum eſſe de modo feſta abrogandi, quam nova inſtituendi: die Nativitatis Domini non eſt obligatio, niſi ad unicam Miſſam, in dubio an ſit feſtum, eſt obligatio inquirendi, ſi adhibita mediocri diligentia maneat dubium, non eſt obligatio ad Miſſam, quia libertas eſt in poſſeſſione.

2 Reſp. III. Hoc præceptum obligat omnes fideles ratione utentes, ut claret ex juribus citt. Unde 1. Obligantur pueri, poſtquam adepti ſunt plenum rationis uſum ad peccandum mortaliter, tunc enim apti ſunt apprehendere obligationem legis, quod plerumque contingit circa annum ſeptimum, in aliquibus citius, in aliis ſerius, ideoque ad Miſſam mature aſſueſaciendi ſunt. 2. Sacerdos, ſi non poſſit, vel non velit in die feſto Miſſam audire, tenetur legere, & ſi ſit in mortali peccato, confiteri, qui enim tenetur ad finem, tenetur ad medium ordinarium, quale eſt confeſſio mortalis, *Stepb. t.* 5. *d.* 4. *num.* 95. Si vero non habeat copiam Confeſſarii; debet Miſſam omittere, quia eam legere non poteſt ſine violatione præcepti divini de præmittenda confeſſione, niſi forte omitti non poſſit ſine ſcandalo, vel gravi infamia. 3. Surdus, cœcus ſimul, & mutus non obligatur, quia nullo ſenſu Miſſam percipere poteſt, idem dicit *Caſtropalao pun.* 16. *num.* 4. de ſurdo ſimul, & muto, ſecus ſi ſurdus tantum ſit, vel cœcus, vel ſurdus ſimul & mutus, non autem cœcus, quia talis poteſt percipere, quæ fiunt. 4. An obligentur peregrini, dixi *Caſ.* 6. *num.* 7.

QUÆR. II. Qualis præſentia, intentio, 3
& attentio ad Miſſam requiratur?

Reſp. I. Non ſufficit præſentia mere corporalis, & phyſica, ſed requiritur humana, & religioſa, qua quis adſit non ut brutum, vel ut res inanimata, ſed ut homo ratione præditus cum attentione ad myſterium, quod peragitur, & cum intentione colendi Deum. Unde,

Reſp. II. Requiri aliquam intentionem, vel *internam*, qua quis actu advertat & animum applicet ad ea, quæ in Altari geruntur, vel ad minus *externam*, conſiſtentem in hoc, quod non ponat aliquam actionem externam cum attentione interna incompoſſibilem, ut latius explicavi *Caſ.* 73. *num.* 2. ubi dixi probabilius requiri attentionem internam, etſi probabiliter etiam ſufficiat ſola externa, *Leſſ. Henriq. Laym. Tamb. Lugo d.* 22. *ſeſſ.* 2. *num.* 27.

Reſp. III. Requiritur intentio per Miſſam colendi Deum, *Suar. Sporer loc. cit. La Croix nu.* 631. quia Eccleſia per Miſſam præcipit Dei cultum, ſufficit tamen intentio implicita, qua quis vult intereſſe Miſſæ tanquam rei ſacræ, vel vult facere quod alii Chriſtiani, quod præcipit Eccleſia, &c. Imo talis intentio ſemper præſumitur, niſi quis ſciat ſe habuiſſe contrariam. Ex dictis,

Deduces ſeqq. 1. Satisfacit, qui audit 4
Miſſam ex conſuetudine, vel ex devotione, non recordatus diei feſti, nec tenetur audire aliam, quod verum eſt, etiamſi noluerit per illam Miſſam ſatisfacere præcepto, ſed adhuc audire aliam, *Paſq. num.* 131. quia jam poſuit rem præceptam, nec requiritur animus ſatisfaciendi, ut dixi *Caſ.*
6. *nu.* 19. 2. Si præter intentionem audien- 5
di Miſſam adſit intentio prava, verb. gr. furandi, videndi amaſiam, adhuc ſatisfit præcepto, quia intentio prava non excludit intentionem debitam, & talis aſſiſtit moraliter, attendit enim ad Miſſam, & eam vult audire, ut rem ſacram, & actus quoad ſubſtantiam eſt bonus, etſi voluntas conjuncta ſit mala. 3. Non ſatisfacit, qui ſolum intereſt ex curioſitate, ut irrideat, ut loquatur amico, ut comitetur dominum ut honoret pompam funebrem, &c. quia

non

Digitized by Google

non adeſt ex intentione colendi Deum, 6 ſeu audiendi Miſſam. 4. Ebrius, dormiens, in extaſim raptus, non audit Miſſam, quia ebrietas, ſomnus, extaſis tollunt humanam, & moralem aſſiſtentiam, quod etiam verum eſt de diſtractione ita intenſa, ut hominem reddat quaſi abreptum, & nullo modo attendentem, ſive diſtractio ſit voluntaria, ſive involuntaria, *Paſq. Contneb*, *La Croix nu.* 659. quia de tali diſtractione idem eſt, quod de ſomno, ſi tamen diſtractio, ut plerumque contingit, non impediat omnimodam attentionem, ſatisfiet præcepto, etiamſi ſit voluntaria. 5. Si exiſtas in Eccleſia animo audiendi Miſſam quamcumque primo inchoandam, ſi legatur in aliquo Altari, & primum advertas ad ſignum campanulæ ad *Sanctus*, putat *Gobat* te hanc partem audiviſſe, ſed verius eſt oppoſitum, quia & hic videtur defuiſſe præ-
7 ſentia moralis ſicut in caſu priore. 6. Non ſatisfaciunt, qui per notabilem Miſſæ partem de rebus ſeriis colloquuntur, diſputant, picturas contemplantur, libros profanos, vel gazettas legunt, ſcribunt, pingunt, &c. quia hi vel non aſſiſtunt religioſe, vel exercent actionem externam cum attentione interna incompatibilem; idem videtur dicendum de eo, qui per magnam partem Miſſæ confitetur, quia confeſſio non videtur compatibilis cum attentione interna ad Miſſam; aliud eſt de audiente confeſſionem, qui facilius attendere poteſt. Dixi, qui per notabilem, id eſt, mediam vel tertiam partem Miſſæ talia exercent; nam ſi illa fiant interruptim, & non tollant attentionem internam, quamvis illam minuant, erunt tantum veniale; imo probabile eſt confitentem ſub Miſſa ſatisfacere, quia religioſe aſſiſtit, & vult per Miſſam Deum colere, *Caſtropal. n.* 4. *Gobat n.* 258. Quod ſervire poteſt pro ſcrupuloſis, & ſervis, quibus alio tempore confiteri ſæpe non permittitur. 7. Satisfacit, qui ſub Miſſa legit Horas Canonicas, librum ſpiritualem, exolvit pœnitentiam, audit concionem, communicat, præparat ſe ad Communionem vel confeſſionem; item Muſici, Cheliſtæ, Organedi, modo ſimul attendant ad illud quod in ara agitur; idem eſt de iis qui Sacrificio inſerviunt, etſi interim candelas per Eccleſiam accendant, trahant campanam, currant ad Sacriſtiam pro apportandis neceſſariis; ratio eſt, quia hi omnes aſſiſtunt religioſe, & non intercurrit ullus actus cum attentione interna incompoſſibilis.

QUÆR. III. An Miſſa integre audienda?

Reſp. Affirm. Adeo ut omnium conſenſu peccet mortaliter, qui omittit partem 8 notabilem, ſecus venialiter. Unde

Deduces ſeqq. 1. Peccat ſolum leviter, qui negligit Epiſtolam uſque ad Evangelium incluſive, vel illam partem quæ ſequitur Communionem, quia talis pars cenſetur exigua; ſecus ſi negligatur initium cum Evangelio incluſive, quia communiter reputatur pars notabilis, quamvis & hoc durum videatur, *Suar. Navar. Dian. Laym. cap.* 3. *num.* 3. *Gobat nu.* 135. modo perſeveretur uſque ad ultimum Evangelium, per quod probabiliter videtur compenſari primum neglectum; multi tamen peccant mortaliter, quamvis per accidens tatis mature veniant, eo quod Miſſa ſolito ſerius cæpta fuerit, quia voluntarie ſe expoſuerunt periculo notabilem partem negligendi; ſpectat autem ad patrem-familias curare, ut domeſtici ad Miſſam (idem eſt de concione, & catecheſi) mature accurrant. 2. Qui exit tempore conſecrationis, 9 non ſatisfacit, quia Sacrificio non fuit præſens, cujus ſubſtantia, ſeu eſſentia conſiſtit in conſecratione; etiam peccat mortaliter, qui negligit oblationem, & ſumptionem, ſecus ſi tantum unam ex his duabus, quia quamvis pertineant ad integritatem, tamen una ſola, etſi ſit pars notabilis reſpectu ſacrificantis, non tamen eſt reſpectu audientis, & mortale aſtrui non debet ſine ratione convincente. 3. Qui venit ſub 10
Canone ante conſecrationem, juxta *J. Sanch.* non tenetur reliquam partem audire, quia voluntarie ſero veniens jam peccavit mortaliter, & per reliquam partem non videtur ſatisfacere; at rectius oppoſitum tenent *Lugo*, *Dian. part.* 3. *t.* 6. *R.* 69. quia tunc pars principalis, & primario per præceptum intenta, adhuc audiri poteſt, ergo ad hoc eſt obligatio; econtra qui venit poſt conſecrationem, non obligatur ad aſſiſtendum parti reliquæ, quia non poteſt ſatisfacere quoad partem ſubſtantialem. 4. Innocent. XI. damnavit hanc 53. Prop. *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor ſimul a diverſis celebrantibus audit.* Ratio damnationis eſt, quod

Miſſa

Digitized by Google

Miſſa ſit aliquid ſucceſſivum, hinc ejus partes ſimul audiri nequeunt, an autem adhuc audiri poſſint ſub diverſis celebrantibus per partes ſucceſſivas, itaut unam audias a conſecratione ad finem, & aliam ab initio uſque ad conſecrationem, eſt incertum, & de hoc non loquitur Propoſitio damnata, & olim docuerunt plerique cum *Navar. Tolet. Bonac. Coninck, Laym.* & adhuc eſſe probabile aſſerunt *Carden. in* 2. *Criſi diſſ.* 32. *La Croix num.* 611. Nihilominus tenendum eſt, Miſſam non poſſe audiri per partes ſub diverſis celebrantibus, quia iſtæ partes diverſorum celebrantium non poſſunt extra caſum extremæ neceſſitatis, qua Sacerdos poſt conſecrationem deficeret, uniri in unum adæquatum Sacrificium Miſſæ, ergo illas audiens non audit unam, & adæquatam Miſſam, quod tamen ab Eccleſia præcipitur.

QUÆR. IV. Qualis Miſſa, & quo loco audienda?

12 Reſp. I. Præcepto ſatisfit audiendo Miſſam quamcumque, ſive privatam, ſive ſolemnem, ſive Romano, ſive Græco ritu, aut idiomate celebratam, quia quoad ſubſtantiam eſt eadem: ſi audiatur Miſſa Sacerdotis excommunicati non tolerati, ſatisfit quidem præcepto, quia ponitur materia præcepta, ſeu auditur vera Miſſa, peccatur tamen graviter contra præceptum Eccleſiæ, de non communicando cum non tolerato, ideoque ſi die feſto alia Miſſa audiri nequeat, potius omittenda eſt, *cap. veſtra de cohabit. Cleric. cap. præter diſt.* 32. *Dices*, ut ſatisfiat Legi, debet poni materia præcepta, atqui hic non ponitur materia præcepta, ſed prohibita, ergo. Reſp. *Diſt.* ponitur materia prohibita ſecundum ſe N. quoad circumſtantiam legentis C.

13 Reſp. II. Quoad *locum* tenenda ſunt ſeqq. 1. Non eſt obligatio audiendi Miſſam in Parochia, ſed in qualibet Eccleſia, vel Sacello publico ſatisfieri poteſt, teſte conſuetudine, *Suar. d.* 88. *ſeſſ.* 2. *Barb. alleg.* 24. *num.* 17. 2. Satisfit præcepto per Miſſam auditam in Oratorio erecto in palatio Epiſcopi, aut in Conventu Regularium, vel in loco ad Divinum cultum perpetuo deſtinato, aut a Miſſionariis privilegiatis con-
14 ſtituto. V. *Caſ. præced. num.* 17. 3. Difficultas eſt de Oratoriis privatis ſeu ex privilegio erectis in domo, vel arce privati hominis, in quibus ſatisfieri præcepto Miſſæ non tantum a domeſticis, pro quibus privilegium conceſſum eſt, ſed etiam a quovis extraneo, docuerunt plurimi, etiamſi conceſſio habeat clauſulam: *Volumus autem, ut alii, qui non ſunt de familia, non cenſeantur liberi ab obligatione audiendi Miſſam in Eccleſia.* Rationem dant, quia hæc verba adduntur ex ſtylo antiquo Curiæ, quando adhuc erat obligatio audiendi Miſſam in parochia, hac obligatione jam ceſſante clauſula nihil operatur, & illa verba alio ſenſu non ſunt recepta; at tenendum eſt non ſatisfieri, niſi ab iis, qui ſunt de familia, tum quia ſic habet tenor conceſſionis, tum maxime quia id 15. Decemb. 1703. noviſſime declaravit Clem. XI. tum denique quia lex eſt certa, & interpretatio oppoſita incerta, niſi certo conſtaret de conſuetudine poſt conſtitutionem Clement. legitime introducta, & continuata. V. *Caſ. præced. a nu.* 20. ubi etiam dixi, quinam cenſeantur eſſe de familia privilegiati. At teneturne privilegiatus in ſuo Oratorio die feſto audire Miſſam, ſi alibi non poſſit? Negant *Suar. ſeſſ.* 6. *Sporer loc. cit.* quia nemo tenetur uti ſuo privilegio: ſed dico teneri, quia facili medio poteſt implere præceptum, ergo ad hoc tenetur, ſimiliter valde mihi probabile eſt (etſi oppoſitum doceatur communius, & ſit in praxi tutum) quod talis teneatur conducere Sacerdotem pro ſtipendio, ſi die feſto aliter Miſſam habere non poſſit, quia nec hoc medium eſt valde difficile ſaltem reſpectu divitis, etſi non ſit ita ordinarium, nam ſi femina illuſtris tenetur modico ſtipendio conducere pediſſequam, ſi eam non deceat ire ſolam, ut plerique fatentur, cur non teneatur dives modico ſtipendio conducere
Sacerdotem? 4. In alio quocumque loco 15
profano quilibet Miſſam licite audiendo ſatisfacit, v. g. in caſtris, in littore, quando legitur pro navigantibus, etſi non ſit miles, vel de comitatu navigantium, *Pelliz. Marchant. Barb. Burghab. cent.* 3. *caſ.* 60. quia vere auditur Miſſa, & reſtrictio, quæ eſt de Oratoriis privatis, nullibi extenditur ad hæc loca, neque extat lex audiendi in Eccleſia, vel Sacello publico, ut aſſerunt
aliqui, ſed non probant. 5. Satisfaciunt & 16
vere Miſſam audiunt, qui ſtant in angulo, Sacriſtia, vel camera Eccleſiæ annexa, in ambitu, aut qui præ multitudine hominum Eccleſiam intrare non poſſunt, & genera-

nera-

neraliter omnes, qui aliis ita ſunt conjuncti, ut cenſeantur eſſe de cœtu audientium, quamvis Sacerdotem, nec audiant, nec videant, quod etiam extenditur ad ſedentes in tectis, in feneſtris ſive Eccleſiæ, ſive domus vicinæ, modo ob vicinitatem, vel multitudinem cum reliquis faciant unum cœtum.

17 QUÆR. V. Quæ ſint cauſæ ab auditione Miſſæ excuſantes.

Reſp. *Sunt tres*: Impotentia, charitas, conſuetudo. *Ratione Impotentiæ* excuſantur. 1. Qui ex gravi morbo decumbunt, itaut ad alia negotia magni momenti exire non poſſint, ſi quis dubitet, an ſine gravi nocumento ſanitatis egredi queat, ſtandum eſt judicio Medici, vel alterius periti, ſi talis non poſſit conſuli, nec dubium reſolvi, juxta plures petenda eſt diſpenſatio, vel audienda Miſſa, quia lex eſt certa, excuſatio vero dubia, ſed contra eſt, nam quamvis ipſum nocumentum, quod timetur, ſit incertum, periculum tamen nocumenti, in quo conſiſtit ratio excuſans, eſt certum, V. dicta *Caſ.* 72. *nu.* 18. 2. Excuſantur, qui in carcere, mari vel tali loco verſantur, ubi nulla eſt occaſio Sacrum audiendi, excipe illos, qui abſque gravi & rationabili cauſa iverunt ad loca infidelium, vel hæreticorum, in quibus Miſſam audire non poſſunt, ſecus ſi iverint ex juſta cauſa, v. g. ad tractandas cauſas Reip. ad conſervanda bona temporalia, ad acquirenda familiæ neceſſaria, quæ alibi obtineri non poſſunt, pro mercatura juſta & rationabili Reip. neceſſaria vel utili, excuſari etiam poſſunt juvenes opifices, ex conſuetudine peregrinandi, maxime ſi apud Catholicos non poſſint æque bene proficere, modo non exponantur periculo perverſionis, merito iis tunc inculcandum illud Chriſti: *Quid prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detri-*
18 *mentum patiatur?* Matth. 16. 3. Ob impotentiam moralem generaliter excuſantur omnes, qui ſine gravi damno, vel incommodo Miſſam audire non poſſunt, ut ſi via ob diſtantiam, pluviam, grandinem, nives, debilitatem corporis ſit multum difficilis, aut etiam ob inſidias hoſtium, vel latronum periculoſa. *Suar. Dian. Caſtropal. punct. ult. num.* 4. *Gobat num.* 486. docent, homines mediocriter valentes etiam abſtrahendo ab aeris intemperie univerſaliter excuſari, ſi ab Eccleſia diſtent ter mille paſſus, ſeu unam bonam horam, vel quinque quadrantes, idque pro una alterave vice admittit *Reiffenſt.* At pro homine robuſto & vegeto id non admitto, niſi concurrat aliud incommodum auræ, tempeſtatis, nivis, viarum, &c. Item excuſatur, qui audiendo Miſſam ducem, vel comitem itineris valde utilem, aut commodam navigandi occaſionem amiſſurus eſſet, *Spor. Tamb.* §. 3. *Burghab. cent.* 3. *caſ.* 1. Si mulier ob auditionem Miſſæ timeat graves cum marito diſcordias, aut ſi neceſſe habet ſecum portare infantem inquietum, & alios in devotione turbantem, quem præſtat cum matre manere domi, *Gobat tract.* 5. *num.* 318. Item ſi reus maneat domi, ne comprehendatur, ſi quis ob periculum furum, latronum, &c. domum periculoſe deſerat, aut deputatus ſit ad cuſtodiam domus, vel pecorum, pudor quoque ſi gravis ſit, ut ſi mulier honeſta cum gravi dedecore ſui ſtatus male veſtita ſit, vel aliqua ceteroquin bonæ exiſtimationis ex delicto prægnans appareat. Ratio horum eſt, quod pia Mater Eccleſia non cenſeatur ſuos cum tanta difficultate, vel onere obligare velle ſola tamen ſpes lucri non videtur cauſa ſufficiens negligendi Miſſam, 19
vel laborandi die feſto, niſi lucrum foret extraordinarium, cujus occaſio non facile recurreret, quod reſpectu pauperis poſſet eſſe unus vel duo ducati, quia amittere tale lucrum reputatur grave damnum, ad quod non videtur velle obligare Eccleſia. Excommunicatus excuſatur, ſi per ipſum non ſtet, quo minus abſolvatur, tenetur tamen petere abſolutionem, ut dixi *Caſ.* 6. *num.* 18. 4. Ob *Charitatem* excuſatur, qui 20
aſſiſtit graviter infirmo, qui ſine periculo, vel gravi incommodo ſolus relinqui non poteſt, item femina, quæ ad vitandum peccatum alienum, aut viri zelotypiam domi ſe continet, quia præceptum charitatis tunc prævalet præcepto Eccleſiæ. 5. *Conſuetudo* aliquibus locis excuſat viduas tempore luctus, puerperas uſque dum a Sacerdote benedicantur, puellas nubiles tempore ſponſaliorum, aut quando proclamantur ad matrimonium, neque ſtatim damnandæ ſunt mortalis, ſi etiam ſecluſa conſuetudine emaneant, ne redeantur, verecundentur, modo in alio templo Miſſam audire non poſſint. 6. *March. Sporer* 2
nu. 30.

num. 30. docent, omnes a Miſſa impeditos, etſi non teneantur ad Miſſam, teneri tamen ex præcepto naturali diebus feſtivis Deum ſpeciali cultu in-vel externo colere, & quamvis plerique id non admittant, cum non ſatis conſtet de tali præcepto, merito tamen id impeditis eſt ſerio inculcandum. An liceat exire e loco, ubi eſt feſtum, ad locum, ubi non eſt feſtum, item an liceat ponere impedimentum Miſſæ, dixi *Caſ. 6. a num.* 12.

QUÆR. VI. Quid circa obligationem abſtinendi a ſervilibus?

22 Reſp. Hoc præcepto obligantur omnes Chriſtiani diebus Dominicis, & feſtis, *cap. omnes de feriis*, juxta explicationes ſeqq. 1. Opus ſervile dicitur, quod præcipue commoditatibus corporis inſervit, ſeu quod magis uſu corporis, quam intellectus perficitur, ſoletque exerceri a ſervis & famulis, ut opera ruſtica & mechanica, v. g. arare, ſerere, metere, vineta colere, triturare, ſepem ponere, in ſilvis ſcirpare, ferrum cudere, ſutrinam exercere, naves, currus vel equos onuſtos ducere, &c. 2. Opera liberalia non cadunt ſub hoc præcepto, ſunt autem ea, quæ ad excolendum, vel oblectandum animum præcipue aſſumuntur, & digna homine libero reputantur, velut ſcribere, tranſcribere, organum pulſare, docere, canere, concionari, pingere, notas muſicas formare, delineare opus faciendum, & juxta plures litteras in typographiis collocare, diſtillare, & ſimilia, quæ nullam, vel exiguam corporis agitationem requirunt, lineas ſerio, & per ſe ducere pro notis muſicis non permittunt *Tamb. & La Croix*, ſed Germani merito non anguntur iſtis ſcrupulis Italicis, *Sporer num.* 44. Nec intereſt, an hæc lucri, an recreationis cauſa fiant, nam ratio lucri non mutat ſubſtantiam actus, nec facit ſervilem, alias enim artium Profeſſores, advocati, medici peccarent, ſi in conſcribendis lectionibus, probationibus, conſiliis, die feſto ſe occuparent, quod eſt contra communem, at libros imprimere, colores terere, aſſeres tingere, pannos colorare, horologia conficere, auro cælare, in ligno, cera, vel gypſo ſculpere, portare lecticam, &c. communiter reputantur illiberalia, & illicita, niſi excuſet conſuetudo, quia fiunt cum notabili corporis agitatione, quoad opera, de quibus non ſatis conſtat,
an ſint, vel non ſint liberalia, & permiſſa, attendenda eſt conſuetudo, quæ optime
legem interpretatur. 3. In die feſto etiam 23
prohibentur actus forenſes, ut citare reum, producere teſtes, exigere juramentum judiciale, ferre aut exequi ſententiam, quæ ſi feratur, eſt irrita, niſi *neceſſitas urgeat*, vel *pietas aliud ſuadeat*, *cap. ult. de feriis*, unde excipiuntur cauſæ pauperum, viduarum, & perſonarum miſerabilium, quæ ſine dilatione, vel majoribus expenſis diebus profanis tractari non poſſunt, *Pirrh. Engel. Reiffenſt. lib. 2. decret. tit. 9.* Etiam licitum eſt die feſto excommunicare, diſpenſare, judicem privatim informare, advocatum conſulere, teſtamentum condere, filium adoptare, litem ſine ſtrepitu forenſi componere, beneficia conferre, permutare, reſignare, eligere, &c. quia hæc non requirunt figuram judicialem, neque ſunt actus
juriſdictionis contentioſæ. 4. Prohibetur 24
mercatus ſeu nundinatio, *cap. 1. de feriis*. Nunc tamen conſuetudo permittit non tantum mercatum privatum, quo clauſa officina die feſto quævis licite venduntur, emuntur, ſervi conducuntur, contractus etiam coram Notario privatim ineuntur, ſed etiam quandoque nundinas publicas, v. gr. in feſto dedicationis, vel Patroni, quod tamen merito ita moderandum eſt, ut negotiationes ante rem Divinam pera-
ctam non inſtituantur, *Engel. nu.* 11. 5. Fa- 25
muli, & a potiori proles, vel uxor, ſi jubeantur ab hero, patre vel marito die feſto laborare, præſertim ad exiguum tempus, ſi timeant verbera, rixas, vel aliud incommodum, nec poſſint ſine damno ſervitium deſerere, licite obediunt, niſi jubeantur id facere in contemptum religionis. *De*
cetero vacare operi ſervili per unam vel 26
etiam duas horas, communiter reputatur materia levis ſecus per tres, vel quatuor horas, *Sanchez, Dian. Tamb. loc. cit. Sporer nu.* 38. Ratio eſt, quod una alterave hora non videatur eſſe pars notabilis totius diei, qualis tamen ſaltem ad finem præcepti videtur eſſe tempus trium, vel quatuor horarum. Si ſingulis feſtis per integrum annum intendas laborare, aut etiam labores per unam, vel duas horas, non peccas mortaliter, quia illi labores, vel non uniuntur, vel non conſtituunt unam notabilem
profanationem unius diei feſti. 6. Hoc præ- 27
cepto obligantur hæretici, quia ſunt ſub-

diti Eccleſiæ, ideo non licet eis die feſto imponere opera ſervilia, plures tamen docent ea licite imponi perpetuo amentibus, item catechumenis, & infidelibus, quia hi ex defectu Baptiſmi, illi ex perpetuo defectu rationis non ſubſunt præceptis Eccleſiæ, idque pro certo habet *Illſung. tit.* 5. *a num.* 166. ſed immerito, nam imponens amenti, vel infideli laborem cenſetur ipſe laborare per infidelem tanquam per inſtrumentum, ſicut ſi laboraret per ſuum jumentum. *Dices* 1. Qui puero ante uſum rationis mandat comedere carnes, non audire Miſſam, non peccat, quia puer iſte non eſt ſubjectus legi Eccleſiæ, atqui etiam infidelis non eſt huic legi ſubjectus: ergo. 2. Qui jubet diſpenſatum laborare, non peccat: ergo nec peccat, qui jubet laborare non ſubjectum legi. 3. Qui die feſto facit a vento, vel equis circumagi molam, non peccat: ergo nec hic. Reſp. *ad* 1. *N. C.* Mandans non cenſetur per alium comedere, ſicut cenſetur per alium laborare tanquam per inſtrumentum. *Ad* 2. Pro diſpenſato eſt poſitiva conceſſio Eccleſiæ, quæ facit ejus laborem non eſſe inhonorativum diei feſti, qualis conceſſio non eſt pro hero, ut per ſervum infidelem laborare poſſit. *Ad* 3. *omiſ. Ant. N. C.* Ventus, equi, & alia irrationabilia non ſunt de ſe apta ſanctificare, vel profanare diem feſtum, ſi enim ventus die feſto excutiat ex arboribus plurima ligna, nemo dicet profanari
28 feſtum, ſecus ſi id faciat homo. 7. Si herus ex famulis mandet, ut ſinguli una hora laborent, ſi mandet, ut laborent ſimul, non videtur peccare mortaliter, ſecus ſi jubeat laborare ſucceſſive per ſex horas, quia tunc eſt cauſa, quod notabilis pars diei profanetur, & ſicut indubie peccaret mortaliter, ſi in propria perſona ſex horis laboraret, ſic & ſi laboret per alios tanquam per inſtrumenta. *Dices*. Qui ſex hominibus perſuadet die jejunii leve quid comedere, peccat ſolum venialiter, ergo & mandans exigui temporis laborem. *Conf.* Ipſi famuli tantum venialiter peccant laborando, ergo & herus mandando. Reſp. *N. C.* Herus imponens laborem cenſetur ipſe laborare per famulos ut inſtrumenta, ſuadens autem comedere per alios non comedit, & per omnes comeſtiones ſimul ſumptas non fit ulla gravis tranſgreſſio præcepti, quia nullus plene ſecundo reficitur; labor autem ſucceſſive per ſex horas eſt notabilis profanatio diei feſti, cum ſex horæ ſint magna pars diei, & totus iſte labor attribuitur mandanti. Sicut ſi octo ſervis mandaret, ut ſinguli auferrent ſolidum, ſinguli peccarent ſolum venialiter, ipſe vero mortaliter, quia damnum reſpectu mandantis unitur, & ei totum imputatur, unde patet ad *Confir.*

QUÆR. VII. Quæ ſint cauſæ excuſantes a feriis?

Reſp. Sunt quatuor: Diſpenſatio, neceſſitas, charitas, conſuetudo.

1. *Diſpenſare* in feriis ſpectat ad Papam 29
pro omnibus, ad Epiſcopum pro ſua diœceſi, ad Parochum pro ſua Parochia, Superior pro ſuis Religioſis, non tamen pro famulis ſæcularibus, quia hi non ſunt ſub eorum juriſdictione ſpirituali, niſi habeant jus Parochiæ. Si cauſa eſt manifeſta, non eſt opus petere diſpenſationem, niſi ad cavendum ſcandalum, quod oriretur, ſi publice laboraretur.

2. *Neceſſitas excuſat, quando ſine gravi* 30
damno, vel incommodo, ſive publico, ſive privato, a labore abſtineri non poteſt, cap. licet de feriis, ut ſi reficiendi ſint pontes, aggeres fluminum, imminente hoſte reparandi muri, valla, &c. ſi paranda aliqua ad communem feſtivitatem populi, vel adventum Principis, quæ ad alium diem præveniri, vel differri non poſſunt, ſi agricolæ ob pluviam continuam timeant grave damnum, niſi meſſem die feſto colligant, fœnum ſecent, &c. item aurigæ, nautæ, vitriarii, ſalinarii, quorum opus ſemel cœptum abſque damno interrumpi non poteſt; Medici, chyrurgi, pharmacopæi laborantes pro infirmis, fabri qui reficiunt rhedas, currus, vel calceant equos itinerantium, barbitonſores ſi tondeant tantum unum, vel alterum, aut eos, qui aliis diebus accedere non poſſunt, ut ruſtici, viatores, opifices, &c. ſartores poſt mediam noctem laborantes, ſi veſtes lugubres aliaſque neceſſarias aliis diebus perficere non potuerunt, *Dian. p.* 2. *t.* 15. *R.* 34. *Laym. c.* 4. *nu.* 2. famuli, & famulæ reficientes veſtes, ſi aliis diebus non vacent; an vero excuſet ſolum periculum amittendi lucrum, dixi *ſup. n.*19.

3. *Charitas* excuſat, ſi extreme vel gra- 31
viter indigenti aliter quam per tuum laborem in die feſto exercitum ſuccurrere non poſſis; ſicut enim tunc ipſe egenus laborare poſſet, ſic & tu pro ipſo; item licitum

eſt die feſto fodere ſepulchrum pro tunc ſepeliendo, ornare Altaria, erigere ſepulchrum, vel præſepe Chriſti, aras aut artificioſas molas ad exponendum *Venerabile*; ſi tamen priori die hæc facile fieri potuiſſent, eſt veniale ea ad diem feſtum differre, *Dian. Sporer. num.* 52. *Illſ. num.* 165. qui etiam permittunt laborem ad ſolum otium vitandum; ſi enim liceat ad vitandum damnum temporale, cur non ad damnum ſpirituale, quale eſt otium? Sed merito contradicunt *Stephan. La Croix nu.* 586. quia hoc prætextu omnes opifices laborare poſſent, & otium per alias occupationes ſpirituales vel liberales vitari poteſt.

32 4. Ex *Conſuetudine* excuſantur famuli ſaltem poſt Sacra ſub veſperum apparantes inſtrumenta, vel materiam ſequentibus diebus laborandam, *March. Laym. loc. cit.* in aliquibus locis per conſuetudinem licet molere; non tamen advehere frumenta, vel farinam avehere; item tum ex conſuetudine, tum ex neceſſitate licent ea opera; quæ commode non poſſunt, vel non ſolent in alium diem differri aut anticipari, ut parare cibos eo die comedi ſolitos, in furno tortas, & placentas coquere, mundare domos, veſtimenta detergere, corpori aptare, etiamſi aliquid aſſuendum ſit, idque approbat *Conc. Aurelian. III. ſub Vigilio Papa*; opera vero alia, etſi ad uſum quotidianum ſint neceſſaria, ſi commode differri, vel præveniri poſſint, conſuetudo die feſto non permittit, ut veſtes, vel calceos conſuere, farcimina facere, panes pinſere, braxare, aquas comportare, &c. Denique ex conſuetudine licent actiones, quæ nec proprie liberales ſunt, nec ſerviles, ſed communes tam liberis quam ſervis, ut currere, ludere, digladiari, ſaltare, navi vel curru vehi, pedibus vel equo itinerari, venari, piſcari, &c. modo hæc ultima fiant ſine gravi labore in comportandis, vel trahendis retibus, aliiſque inſtrumentis, & abſit ſcandalum.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

CASUS XCVI.

De ejus neceſſitate, materia proxima, dolore & propoſito.

J*Abinus in examine Synodali interrogatus*: 1. *Quid ſit virtus pœnitentiæ, quodnam ejus objectum materiale formale?* 2. *Quid Sacramentum?* 3. *An virtus pœnitentiæ ſit neceſſaria neceſſitate medii?* 4. *An præcepti, & quando.* 5. *An & quando Sacramentum.* 6. *Quid ſit deteſtatio, dolor, propoſitum, & qualiter requirantur ad Sacramentum.* 7. *Quid ſit contritio perfecta, an appretiative ſumma.* 8. *An ſtatim juſtificet, an requirat certam intenſionem, vel durationem.* 9. *Quid attritio, an ſufficiat cognita, vel falſo exiſtimata.* 10. *An ex ſolo metu gehennæ ſit honeſta.* 11. *Supernaturalis.* 12. *Efficax.* 13. *Quid de dolore ex metu pœnarum temporalium.* 14. *An dolor debeat eſſe univerſalis.* 15. *An etiam reſpectu venialium.* 16. *An ſenſibilis.* 17. *An elicitus ex intentione confitendi.* 18. *An præcedere abſolutionem, an confeſſionem.* 19. *An perſeverare moraliter.* 20. *Qualiter revocetur.* 21. *An idem dolor ſufficiat pro pluribus confeſſionibus.* 22. *An repeti debeat confeſſio probabiliter invalida.* Pro reſol.

QUÆR. I Quid & quotuplex ſit pęnitentia? 1

Reſp. I. Pœnitentia dicta eſt *a pœna*, quaſi *pœnæ tenentia*, quia non ſolum includit reſipiſcentiam, ſeu propoſitum non peccandi deinceps, ut volunt hæretici, ſed & dolorem animi ſeipſum affligentis ob male commiſſa vel omiſſa; nam S. Script. & SS: Patres dum de pœnitentia loquuntur, ſemper doloris, afflictionis vel pœnæ mentionem faciunt. *Job. ult. Idcirco meipſum reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.* *Joel* 2. *Convertimini ad me in toto corde veſtro, in jejunio & fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra*, &c. Et clariſſime S. Auguſt. lib. 50. Homiliarum Homil. ult. *Non ſufficit mores in melius commutare, & a factis malis recedere, niſi*

etiam

etiam de his quæ facta ſunt, *ſatisfaciat* DEO *per pœnitentiæ dolorem*, *per humilitatis gemitum*, *per contriti cordis Sacrificium*, &c.

Reſp. II. Pœnitentia dupliciter accipitur: *Primo*, ut virtus. *Secundo*, ut Sacramentum. Ut *Virtus* eſt habitus inclinans ad deteſtandum, & vindicandum peccatum proprium; ejus præcipuus actus, ſeu pœnitentia actualis eſt contritio, quæ generice ſumpta eſt *Deteſtatio ac dolor animi de peccato, quatenus eſt offenſa, & injuria Dei, intentione eam dolendi ac vindicandi*, *ſeu compenſandi*, S. Th. *qu.* 85. *art.* 3. *& a.* 1. *ad* 3. Objectum materiale eſt peccatum proprium, formale honeſtas compenſationis ſita in hoc, quod ipſe homo operetur ad compenſandam, & puniendam in ſe offenſam, & injuriam Deo illatam; peccatum vero dicitur offenſa Dei, quatenus cauſat diſplicentiam, indignationem, iram & averſionem, & hæc offenſa apud homines poteſt eſſe ſine injuria: ut ſi amico abſque cauſa neges librum, quo ipſe valde indiget, & tu non uteris, utique amicum offendis, eique das cauſam diſplicentiæ, & averſionis, non tamen facis ei injuriam, quia jus ad librum non habet; nam injuria eſt *læſio alieni juris ipſo rationabiliter invito*: ideoque requirit reſtitutionem, ſeu redintegrationem juris læſi, quantum fieri poteſt. Offenſa requirit ſatisfactionem per petitionem veniæ, per obſequia ſpecialia; & quamvis Deo pro peccati injuria nihil poſſimus reſtituere, ſeu dare aliud ex noſtris, quod ante Dei non fuerit, nihilominus æquiſſimum eſt, ut quæ contra ſanctiſſimam ejus voluntatem, jus ac leges inique egimus, per pœnitentiam in nobiſmet ipſis vindicemus; pœnitentia prout reparat offenſam, ſeu pacem læſam, pertinet ad virtutem pacis, quatenus ſatisfacit pro injuria, reducitur ad juſtitiam; ejuſdem enim virtutis eſt amare bonum, & avertere malum oppoſitum. Plura de objecto, fine & qualitate virtutis pœnitentiæ, ſi placet, vide apud Scholaſticos, mihi non vacat, quia ad praxim parum ſunt utilia. Pœnitentia ut Sacramentum *eſt abſolutio hominis vere*
2 *contriti, & confeſſi a peccatis poſt Baptiſmum commiſſis*; eſt inſtitutum a Chriſto Domino poſt reſurrectionem, præcipue dum *Joan.* 20. Apoſtolis dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*. Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 1.

QUÆR. II. Qualiter pœnitentia ſit neceſſaria? 3

Reſp. I. Virtus pœnitentiæ homini in peccato mortali conſtituto omni tempore fuit neceſſaria neceſſitate medii, adeo ut ſine aliquo ejus actu, attritione, vel contritione nullum mortale cognitum in hac providentia remittatur, eſt de fide, Trid. *l. c.* & Luc. 3. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis*. Ratio eſt, quia homo per peccatum ſe voluntarie avertit a Deo; ergo per pœnitentiam ſe iterum ad DEUM convertere debet. 2. Etiam datur præce- 4
ptum conterendi, vel dolendi non quidem ſtatim poſt admiſſum peccatum, vel quamprimum peccati memoria recurrit, ut contra *S. Ant. Silveſ. Palud. Cajet. Sot. &c.* docet communiſſima totius Eccleſiæ praxi approbata ſententia: ſed ad non differendum nimis diu, certe non ultra annum, ut vult Laym. aut ultra aliquas ſeptimanas, ſpectatis circumſtantiis perſonæ, tentationum, occaſionum, periculorum, &c. juxta illud Eccl. 5. *Non tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem, ſubito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te*. Ratio eſt, qui tamdiu manet voluntarie in Dei inimicitia, cenſetur de novo contemnere amicitiam Dei, & exponit ſe periculo gravius relabendi, facitque jacturam bonorum ſpiritualium vix numerabilium. 3. De articulo vel periculo mortis omnes admittunt obligationem contritionis perfectæ, ſaltem ſi Sacramentum ſuſcipi non poſſit: imo quamvis ſuſcipi poſſit, adhuc probabilius eſt obligatio ad contritionem perfectam, tum quia ſi unquam, certe ſi tali articulo, a quo pendet felix vel infelix æternitas, agendum eſt tutius, & locum habere debent verba S. S. Amb. & Auguſt. *cap. ſi quis de pœnit. Tene certum, & dimitte incertum*; & nemo ſatis certus eſt, quod per attritionem ſolam cum Sacramento ſit ſalvandus, quia poſſet non eſſe baptizatus, ideoque incapax Sacramenti pœnitentiæ, poſſet Sacerdos carere valida ordinatione, intentione, erraſſe in forma, &c. tum quia tunc obligat præceptum charitatis in Deum, ut dixi *Caſ. 16. nu.* 5. Sed non poteſt quis Deum perfecte diligere, quin memor peccatorum ex eodem motivo doleat, & conteratur de peccatis: Ergo. Deinde qui negligit contritionem, non videtur facere quod eſt in ſe, ad quod videtur omnino ob-

obligari in tali articulo, alias nec ſatis confidere poterit Deum etiam ex ſua parte non defuturum. Quare agonizantes ad ejuſmodi actus præmiſſa fide & ſpe ſtudioſe ſunt diſponendi. 4. Per accidens contritio neceſſaria eſt, quando aliter tentatio vinci, aut imminens, & publica Dei pœna, v. gr. inundatio, irruptio hoſtium, &c. averti, vel aliud præceptum obligans, v. g. Communio ſine pœnitentia impleri non poteſt.

5 Reſp. II. Sacramentum pœnitentiæ poſt Baptiſmum relapſis eſt neceſſarium neceſſitate medii in re vel in voto ſuſceptum, quia eſt medium ex ſui inſtitutione juſtificativum, ſine quo in re vel in voto ſuſcepto nullum poſt Baptiſmum remittitur peccatum mortale: ſuſcipitur autem in voto, vel propoſito per actum contritionis, ſeu charitatis perfectæ; nam qui perfecte conteritur aut diligit, eſt paratus ſervare omnia præcepta, adeoque implicite etiam præceptum confeſſionis, quando obligabit, de quo dicam *Caſ. ſeq. quæſt.* 8.

6 QUÆR. III. Quid ſit contritio, dolor, propoſitum, & qualiter requiratur ad Sacramentum Pœnitentiæ?

Reſp. I. Contritio in genere *eſt animi dolor, & deteſtatio de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cetero, Trid. cap.* 4. Dicitur contritio, quia per eam cor hominis præ dolore quaſi comminuitur, liqueſit vel conteritur. Idque Spiritus S. in anima operatur fere hoc ordine: Primo immittit agnitionem peccati, qua agnoſcit ſe Deum offendiſſe, cœlum amiſiſſe, infernum meruiſſe, &c. 2. Succedit cogitatio de placando Deo per pœnitentiam. 3. Incipit voluntas peccatum execrari, deteſtari, dicendo v. g. *Utinam Deum meum non offendiſſem, tale ſcelus non admiſiſſem!* Igitur *formalis deteſtatio* eſt fuga, horror, & averſio, qua voluntas, quantum eſt in ſe, vellet peccatum numquam fuiſſe commiſſum. 4. Deteſtationi ſe infallibiliter conſociat *formalis dolor;* id eſt triſtitia, anxietas, lucta & inquietudo mentis conantis repellere malum peccati præſens, ſoletque exprimi his vel ſimilibus verbis: Heu me miſerum! quid feci? Quo me vertam? &c. Cumque triſtitia invaleſcit, non ſiſtit in ſola parte rationali, ſeu voluntate, ſed & partem ſenſitivam occupat; hinc gemitus, ſingultus, lacrymæ, deliquia, &c. hic ſenſibilis dolor, etſi ſalubris ſit, non tamen requiritur, neque ejus defectus eſt ſufficiens ſignum defuiſſe dolorem rationalem efficacem. 5. Sequitur propoſitum efficax nunquam peccandi in futurum, petitio veniæ, voluntas ſatisfaciendi, & peccata in ſeipſo puniendi per opera pœnitentiæ, &c. Igitur ad quamcumque contritionem ſufficientem ad Sacramentum pœnitentiæ ſive per-ſive imperfectam ex mente Trid. requiruntur tria: 1. *Formalis deteſtatio;* quæ excludit peccatum ut præteritum, velletque illud nunquam fuiſſe. 2. *Formalis dolor*, ideſt inquietudo, triſtitia animi de peccato, apprehenſo ut præſente: nec ſufficit ſolus amor, quia Trid. explicite requirit dolorem: Si tamen quis bona fide cum amore Dei ad Sacramentum acceſſiſſet, poteſt præſumere ſe etiam habuiſſe dolorem, etſi ejus non recordetur, quia non poteſt moraliter exiſtere amor Dei perfectus: quin in homine peccatorum memore actu cauſet dolorem; qui enim actu ſumme amat & æſtimat Dei amicitiam, non poteſt non odiſſe, & dolere inimicitiam, & offenſam amici cognitam: ſimiliter qui dolet ſe dolere non poſſe, per ſe loquendo, non habet dolorem ſufficientem, quia hic dolor non eſt de ipſo peccato, ſed de carentia doloris; in homine tamen timorato ordinarie conjungitur cum dolore de ipſo peccato, hinc qui cum tali dolore ad Sacramentum acceſſit, non tenetur confeſſionem repetere. 3. Propoſitum non peccandi de cetero: quamvis probabilius ſufficiat propoſitum virtuale incluſum in dolore univerſali, ut docet communis cum *Dian. Dicaſt. Gorm. p. 1. nu.* 468. *Mezger. d.* 44. *a.*2. quia ſi quis vere doleat, & non cogitet de propoſito, neque de peccando in futurum, eo quod v. g. dolore ſit abreptus vel ſtatim decapitandus, talis cum Sacramento videtur ſatis diſpoſitus ad juſtificationem, in praxi tamen adhibendum eſt propoſitum formale, quo voluntas explicite & ſerio dicat: *Nolo peccare in futurum;* quia agitur de valore Sacramenti, & eſt incertum, an propoſitum virtuale ſufficiat; nam *Conc. Florent.* & *Trid.* non minus expreſſam mentionem faciunt propoſiti, quam doloris; & ſi ſufficeret propoſitum implicitum, præter dolorem non requireretur propoſitum, quia dolor ipſe eſt propoſitum implicitum.

Reſp. II. Contritio eſt duplex, perfecta, 7
& imperfecta: perfecta concipitur ex motivo charitatis, doletque de peccato, quatenus

Digitized by Google

nus eſt offenſa Dei Summi Boni ſuper omnia dilecti; vi hujus doloris homo appretiat, & æſtimat Deum ſuper omne bonum creatum, & odit peccatum ſuper omne malum; itaut ſi opus eſſet, paratus ſit potius amittere, & perire omnia bona, etiam ſe ipſum, quam Deum, & ſuſtinere omnia mala phyſica, mortem, annihilationem, pœnas inferni, quam rurſus peccare, & hoc ſenſu contritio debet eſſe amor prædominans: ejuſmodi tamen comparationes facere in praxi eſt periculoſum, homini præſertim ſcrupuloſo, & imperfecto; cum enim mala pœnæ utpote ſenſibilia naturaliter magis moveant, quam mala culpæ, homo facile incidet in nova peccata, ſcrupula vel deſperationem; quare caveat Confeſſarius, ejuſmodi comparationes proponere imperfectis, & ſi ſponte pœnitenti incidant, v. g. *Quid faceres, ſi jam deberes cremari vivus, vel fornicari? Gratiam tui principis perdere, vel committere hanc injuſtitiam?* &c. non tenetur aliquid horum eligere, ſed poteſt omnia reſpuere tanquam impertinentia, & periculoſa, ſatis eſt, quod amore DEI offenſi de facto ſerio doleat, & proponat non peccare deinceps, non attendendo, quid facturus eſſet in hac vel illa hypotheſi poſ-vel
8 impoſſibili. 2. Contritio eſt actus perfectæ charitatis in Deum, includitque votum Sacramenti Pœnitentiæ, hoc ipſo quod includat voluntatem ſervandi omnia Dei præcepta, & juſtificat extra Sacramentum, *Trid. cap. 4. & Prop. 71. Baji* damnata: *Per contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum voto ſuſcipiendi Sacramentum conjuncta, non remittitur crimen, extra caſum neceſſitatis, aut martyrii, ſine actuali ſuſceptione Sacramenti*. 3. Contritio juſtificat, quamprimum exiſtit, neque ad hoc requiritur mora temporis, aut certa intenſio, ut contra Adrian. & paucos Lovanienſes apud Platel. p. 5. n. 550. (qui contritionem ab attritione diſtinguunt per ſolam majorem intenſionem) docet communis, & certa cum *S. Th Bonav. Suar. hic d. 4. ſ. 4. num. 6. Lug. d. 5. ſ. 8. num. 19.* Quia S. Scriptura, Trid. & SS. PP. loquentes de contritione juſtificante, nullibi mentionem faciunt certæ durationis, vel intenſionis, ſed ſolum requirunt, ut ſit charitate perfecta, atque talis eſt hoc ipſo, quod procedat ex motivo charitatis, & deteſtetur peccatum, quia Deo ſummo bono malum eſt: Ergo. Et ſpecialiter quoad intenſionem docet Synod. *Agathenſis* apud Gorm. *p. 1. num.* 445. his verbis: *Sat eſt ad veram contritionem deteſtatio ſuper omnia, licet dolor non ſit ita intenſus ut alicujus mali temporalis*. Similiter S. Th. *in Suppl. quæſt. 5. art. 3. Quælibet contritio eſt gratia gratum faciente informata*; ergo quantumcumque ſit parva, delet omnem culpam: idem docet de duratione 1. 2. *q.* 113. *a. 7. in Corp.* ubi ait, motum liberi arbitrii, per quem cauſatur juſtificatio, poſſe eſſe *inſtantaneum*. Ratio a priori eſt, quod ſubſtantia, & dignitas contritionis conſiſtat in appretiatione DEI ſuper omne bonum, & peccati ſuper omne malum; quod autem magis vel minus ſit intenſa, plus minuſve duret, eſt illi accidentale, vis autem juſtificationis in ſubſtantia contritionis, non in accidente ponenda eſt. 4. Certum eſt, ad Sacramentum pœnitentiæ non requiri contritionem, charitate perfectam; alias enim non per ipſum Sacramentum, ſed ſemper prævie cauſaretur peccatorum remiſſio, & Sacramentum pœnitentiæ non magis dici poſſet cauſativum primæ gratiæ, quam Sacramenta vivorum, quod aperte falſum eſt.

Reſp. III. Contritio imperfecta, quæ pro- 9
prio nomine vocatur *Attritio*, eſt *animi dolor, & deteſtatio peccati cum propoſito non peccandi de cetero concepta ex motivo aliquo inferiore a charitate perfecta diſtincto*, v. g. ex ſpe præmii, timore judicii Divini, gehennæ & pœnarum, ex turpitudine peccati, quatenus eſt contra cultum, reverentiam, obedientiam DEO debitam; vel ſpoliat animam gratia, pulchritudine, jure ad gloriam, &c. Attritio a contritione perfecta ſolum diſtinguitur ex parte motivi; perfecta enim procedit ex motivo charitatis ſeu amoris, amicitiæ, & benevolentiæ, attritio procedit ex amore concupiſcentiæ, quo vel volumus nobis bonum, ſcilicet veniam peccatorum, gratiam & gloriam, &c. vel volumus avertere a nobis malum gehennæ, purgatorii, iram Dei &c. ideoque omnis attritio ſalutaris ultimate eſt actus ſpei Theologicæ vel timoris Dei. Certum videtur, quod explicata attritio cum Sacramento pœnitentiæ ſufficiat ad juſtificandum peccatorem; de ea enim Trid. *c.* 4. habet ſequentia: *Et quamvis ſine Sacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam diſponit*.

Digitized by Google

Sufficiet itaque attritio etiam cognita, quia per hoc, quod cognoſcatur, non amittit vim ſuam; & quamvis Confeſſarius optime faciat pœnitentem diſponendo ad contritionem, ſi tamen advertat eum ad illam non pertingere, ſed ſiſtere in ſola attritione, tenetur eum abſolvere, quia eſt rite diſpoſitus; econtra, qui putat requiri contritionem, peccat mortaliter, ſi ſcienter accedat cum ſola attritione, quia quantum eſt in ſe, Sacramentum reddit nullum. Neque ſufficit attritio falſo exiſtimata, quia exiſtimatio non poteſt ſupplere defectum partis eſſentialis.

Reſp. IV. Ut attritio, & dolor ex præmemoratis motivis conceptus, ſufficiens ſit ad Sacramentum pœnitentiæ, debet habere
10 conditiones ſeqq. 1. Dolor debet eſſe honeſtus, & bonus, qualis etiam eſſe poteſt conceptus ex ſolo metu gehennæ, vel ſpe præmii, eſt de fide *ex Trid. c.* 4. *&* 5. ubi docet, ejuſmodi attritionem eſſe *donum Dei, & Spiritus S. impulſum*. Et, *quo pœnitens adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat*; ſed actus, qui eſt impulſus Spiritus S. qui viam ad juſtitiam parat, eſt honeſtus, imo & ſupernaturalis, ergo. Unde Alex. VIII. merito damnavit prop. 14. *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis*. 16. *Attritio, quæ ex gehennæ, & pœnarum metu concipitur, ſine dilectione benevolentiæ, non eſt bonus motus ac*
11 *ſupernaturalis*. 2. Dolor debet eſſe ſupernaturalis, uti nunc certum eſt ex Prop. 57. ab Innoc. XI. damnata: *Probabile eſt, ſufficere attritionem naturalem, modo honeſtam:* Ratio eſt, quia diſpoſitio, & medium debet eſſe proportionatum fini ſuo; ſed finis, ad quem diſponit attritio, eſt quid ſupernaturale, ſcilicet ipſa gratia ſanctificans, ergo: in facto autem dolor erit ſupernaturalis, ſi ejus motivum proponatur per fidem, & ſpecialiter reſpiciat Deum tanquam in ſe bonum, aut tanquam præmiatorem bonorum, vindicem malorum, tanquam primam regulam omnis honeſti, & tunc enim ſi ſimul adſit ſpes veniæ, nihil deerit, quo minus in talem dolorem influat principium aliquod ſupernaturale, refundens ſupernaturalitatem. Unde non ſufficit, ſed vanus, & inutilis eſt omnis dolor ex motivo naturali, ut ſi doleas de peccato ob contractam inde infamiam, morbum, pau-
12 pertatem, ſupplicium, &c. 3. Dolor & propoſitum debent eſſe efficacia, hoc eſt, excludere omnem affectum etiam conditionatum ad peccatum; inde non valet dolor ex timore *ſerviliter ſervili*, quo quis dolet, & deteſtatur peccata propter pœnam, v. g. gehennæ, cum ea animi comparatione, ut ſi non eſſet gehenna, non vellet dolere, ſed peccare; quæ comparatio involvit affectum peccandi conditionatum, ſi abeſſet pœna. Si timor pœnæ ſit abſque tali comparatione animi, dicitur *ſervilis* ſine ſervilitate; & talem dari poſſe, probat *S. Th.* 2. 2. *q. a.* 4. nam poteſt quis nunc ſerio nolle peccare, quia peccatum cauſat infernum, præſcindendo an peccaturus eſſet, ſi motivum illud non occurreret; & ſicut qui dicit, nolo furari, quia furtum cauſat patibulum, non ideo dicit ſe furaturum, ſi furtum non cauſaret patibulum, ſed ab hoc præſcindit, attamen vi hujus actus abſolute vult non furtum: item ſicut actus, quo dico: Nolo hodie peccare, eſt honeſtus, neque ideo dico me velle cras peccare, ſed ab hoc præſcindo, ita attritus ex metu gehennæ; & Trid. dicit attritionem *ex metu gehennæ* conceptam diſponere cum Sacramento ad juſtificationem, *ſi voluntatem peccandi excludat*, ergo manifeſte ſupponit eam excludere poſſe: & certe ſi poſſit in homine dari metus mali corporalis efficax, ideſt determinans ad adhibenda omnia media neceſſaria pro evitando illo medio corporali, cur non poſſit dari metus efficax inferni, qui voluntatem determinet ad adhibenda media neceſſaria pro evitando inferno, atque tale medium eſt vitare omnem affectum peccati mortalis, ergo. Hinc plerique dicunt, 13
id in praxi eſſe certum, & tutum: dolor vero conceptus ex metu pœnarum temporalium hujus vitæ, ut a Deo infligendarum, etſi ſpeculative videatur ſufficere, ſi per fidem proponatur, quia tunc poteſt eſſe honeſtus, ſupernaturalis & efficax modo explicato, *& hoc timore ſalubriter concuſſi Ninivitæ plenam terroribus penitentiam egerunt, & miſericordiam a DEO impetrarunt, Trid. l. c.* quia tamen id Canus, Hurt. Vaſq. *q.* 92. *a.* 1. probabiliter negant, in praxi adhibendus eſt dolor certo ſufficiens, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis. Si quis tamen cum tali dolore bona fide confeſſus eſt, non tenetur confeſſionem repetere, quia dolor ille probabiliſſime eſt ſufficiens, *Tamb. Lugo d.* 5. *num.* 150. *Sporer nu.* 242. *La Croix nu.* 884. 4. Dolor (idem eſt de 14
pro-

Digitized by Google

propoſito) debet eſſe univerſalis, hoc eſt, ſe extendere ad omnia mortalia etiam ignorata ſaltem implicite ratione motivi omnibus mortalibus univerſaliter oppoſiti, ut ſi doleas ob Deum offenſum, cœlum amiſſum, infernum promeritum, &c. *S. Th. Pallav. Gorm. a n.* 149. *Stotz. hic n.* 76. Ratio eſt, quia unum mortale non remittitur ſine alio, & nullum remittitur ſine dolore, ſi ergo unum non remittatur, eo quod ad illud ſe non extendat dolor, etiam reliqua non remittentur; hinc ſi habeas peccatum dubium, vel aliud, quod ex juſta cauſa nunc confiteri non teneris, debes de eo dolere, alias confeſſio eſt nulla & ſacrilega. Dixi, *ſaltem implicite*, quia opus non eſt, ut de ſingulis explicite & diſtincte doleas, neque opus eſt omnia diſtincte cognoſcere niſi in ordine ad confeſſionem, *S. Th. q.* 28. *de verit. ar.* 1. *ad* 3. *Suar. d.* 4. *ſ.* 6. *Dian. p.* 3. *t.* 5. *nu.* 118. *Spor. a nu.* 88. Ratio eſt; quia quando adeſt vera contritio vel attritio cum Sacramento, etiamſi quis explicite non cogitet de omnibus mortalibus a ſe commiſſis, ut per ſe patet, & teſtantur SS. Paginæ plures, v. g. S. Mariam Magdalenam, bonum Latronem, S. Paulum, &c. repente fuiſſe juſtificatos abſque hoc quod tempus haberent peccata ſingula recogitandi; an vero Sacramentum pœnitentiæ defectu doloris univerſalis poſſit eſſe validum & informe, Scholaſticis relinquo, quia plus habet difficultatis, quam utilitatis. Dolor reſpectu venialium etiam ſuo modo debet
15 eſſe efficax & univerſalis, alias non remittuntur omnia, ſed tantum ea, de quibus doletur efficaciter cum ſerio propoſito ea deinceps non committendi. Si confitens mera venialia de nullo haberet dolorem, & propoſitum efficax, certo peccaret mortaliter, quia redderet Sacramentum nullum defectu materiæ proximæ; non tamen videtur mortale, ſi confitens doleat de aliquibus, & non de omnibus, cum enim venialia ſint materia libera, ſufficit ad valorem Sacramenti efficaciter dolere de aliquibus. *Suar. Lug. d.* 14. *ſ.* 8. *Metzger. d.* 46. *art.* 4. *n.* 11.

Dices, qui Sacerdoti inter plures hoſtias apponit unam non conſecrabilem, *v. gr.* hordeaceam, peccat mortaliter: ergo etiam qui ponit unum peccatum, in quod cadere non poteſt abſolutio, deinde quoad illud peccatum, de quo non doletur, falſificatur forma: *Ego te abſolvo*, quod videtur gravis irreverentia. Reſp. N. C. Forma conſecrationis eſt demonſtrativa, & de ſingulis hoſtiis dicit; *Hoc eſt Corpus meum*, quod falſificatur in hoſtia hordeacea, & exponitur merus panis adorandus, quod eſt idololatria, at forma remiſſionis non dicit de ſingulis peccatis quod remittantur, ſed tantum: *Ego te abſolvo*, hoc eſt, do gratiam remiſſivam omnium peccatorum, quod manet verum, etiamſi unum vel alterum veniale non remittatur, vel etiam ſubjiciatur mortale ſemel rite confeſſum, vel antecedenter remiſſum per contritionem. 5. Dolor de- 16
bet eſſe ſenſibilis, non eo ſenſu, quod debeat elici ab appetitu ſenſitivo, ſed quod debeat ſigno aliquo externo manifeſtari, quod fit per ipſam confeſſionem, tunſionem pectoris, petitionem Confeſſarii, &c. Ratio eſt, quod confeſſio debeat eſſe doloroſa, & ut talis cognoſci a Confeſſario, atque hoc fieri non poteſt, niſi dolor ſigno aliquo externo manifeſtetur; ergo. 6. Dolor debet elici ex intentione confitendi, *Bonac. Dicaſt. La* 17
Croix n. 687. cont. *Lug. Raſler, Tamb. Spor. Metzger.* Ratio eſt, quia alias dolor non eſt actio Sacramentalis, nec cenſebitur ſubjici formæ, tanquam pars materialis, & determinanda, ſicut ablutio facta ſine intentione baptizandi, quamvis ex poſt referretur ad Baptiſmum, & adderetur forma, non eſſet pars Baptiſmi. Si dicas, ablutio eſt actio miniſtri, qui agit nomine Chriſti, ideoque ſpecialiter debet poni ex intentione Sacramenti, dolor vero eſt actus ſuſcipientis Sacramentum. *Contra eſt*: Item actio ſuſcipientis debet poni ex intentione Sacramenti ſi enim ordinandus poneret contactum materiarum ſine intentione Sacramenti, non ordinaretur valide, neque valide abſolvitur, qui non confitetur ex intentione Sacramenti, ſi enim ipſa ſatisfactio, quæ ſolum eſt pars integralis, debeat poni cum ordine ad Sacramentum, ut dicam ſuo loco; multo magis dolor, qui eſt pars eſſentialis. *Dices*: Trid. nullam facit mentionem de dolore eliciendo ex intentione confeſſionis. 2. Dolor de peccatis ante Baptiſmum non neceſſario refertur ad Baptiſmum, ergo nec dolor ad confeſſionem. 3. Dolor & propoſitum efficax includunt voluntatem ſervandi omnia præcepta, ergo & voluntatem confitendi implicitam, quæ ſufficit. Reſp. *ad* 1. Trid. requirit dolorem, qui ſit pars & materia proxima.

Sacra-

Sacramenti, qualis non eſt, niſi eliciatur
ex intentione confitendi. *Ad* 2. *N.C.* Do-
lor eſt pars Sacramenti pœnitentiæ, non
vero Baptiſmi, hinc non indiget per in-
tentionem referri ad Baptiſmum. *Ad* 3.
N. C. Sæpe elicitur dolor de peccatis, de
quibus confitendis non eſt præceptum,
qualia ſunt venialia aut mortalia ſemel ri-
te confeſſa, adeoque dolor ſecundum ſe
eſt quid indifferens ad confeſſionem. Dein-
de dolor debet magis referri ad confeſſio-
nem, quam ad alia præcepta, v. grat. de
jejunio, de audienda Miſſa, eſt enim pars
Sacramenti, & pars debet referri ad com-
partem; ſed per voluntatem implicitam
ſervandi omnia præcepta, dolor non ma-
gis refertur ad confeſſionem, quam alia
præcepta; ergo requiritur alia relatio, ſci-
licet ut eliciatur ex intentione explicita
ſuſcipiendi Sacramentum, neque de hoc
in praxi poteſt eſſe dubium, quia agitur
de valore Sacramenti. 7. Dolor & propo-
ſitum debent præcedere abſolutionem, vel
18 ſaltem ante ejus finem eſſe præſentia, ut
certum eſt; nam ſine dolore & propoſito
pœnitens non eſt diſpoſitus, & abſolutio
non poteſt ferri ſuper indiſpoſitum. Du-
bium eſt an dolor debeat præcedere con-
feſſionem? Affirmant *Suar. Con. Dicaſtill.
Laym.* quia confeſſio non videtur eſſe Sa-
cramentalis, & doloroſa, niſi procedat ex
prævio dolore tamquam cauſa, & dolor
ſubſequens per confeſſionem non poteſt fie-
ri ſenſibilis, nihilominus dolorem poſſe
ſubſequi confeſſionem docet communis,
& probat praxis confeſſariorum, & pœni-
tentium, qui contenti ſunt, ſi dolor eli-
ciatur ante abſolutionem; confeſſio eſt Sa
cramentalis, & doloroſa ex hoc, quod fiat
ex intentione Sacramenti, & eliciendi do
lorem ante abſolutionem, unde & dolor
per eam tamquam per cauſam fit ſenſibi-
lis; quia tamen ſententia oppoſita non vi-
detur improbabilis, in praxi eliciendus
eſt dolor ante confeſſionem, vel poſt do-
lorem accuſatio in genere repetenda, di-
cendo: De his omnibus *doleo*, *& me ac-
cuſo*, *&c.* 8. Dolor debet tempore abſo-
19 lutionis perſeverare moraliter, ita ut vi
iſtius doloris adhuc cenſeatur pœnitere,
quod tunc fiet, ſi dolor adhuc exiſtat in
ſe, vel in aliquo ſuo effectu; hinc com-
muniter dicunt, hodie valide abſolvi, qui
heri ex intentione confitendi elicuit dolo-
rem, & ex illo propoſito abſque novo do-
lore confitetur; in dubio an dolor deſierit,
ſub mortali renovandus eſt, ne Sacramen-
tum exponatur periculo nullitatis. 9. Do- 20
lor non debet eſſe revocatus, revocatur au-
tem per novam complacentiam, vel con-
ſenſum in idem peccatum, de quo quis do-
luit, vel per quodcumque mortale, unde
qui ante doluit de mortalibus; & poſt ite-
rum peccat mortaliter, debet de novo do-
lere, quia per priorem dolorem non eſt
amplius diſpoſitus ad Sacramentum, & ceſ-
ſavit efficax propoſitum non peccandi hoc
ipſo, quod de novo peccet. Sed quid ſi
quis ſub eodem motivo univerſali, v. gr.
ob bonitatem Dei offenſi ſimul doluit de
mortalibus & venialibus; an ex poſt pec-
cando venialiter non tantum revocet do-
lorem quoad venialia, ſed etiam quoad
mortalia, ita ut ſine novo dolore de mor-
talibus non poſſit ad Sacramentum acce-
dere? Negant *Gorm. Gobat*, *Spor. n.* 290.
Stotz. l. 1. *p.* 2. *num.* 72. quia ille dolor
quidem ſub eodem motivo tendit in om-
nia mortalia, & venialia, ſed inæquali-
ter, magis quippe deteſtatur mortalia,
quam venialia, magis graviora, quam mi-
nora, quia hæc magis opponuntur ſuo mo-
tivo bonitatis Dei, quam illa. Ergo quam-
vis per novum peccatum veniale revoce-
tur dolor quoad venialia ſimilia, non ta-
men quoad mortalia, hæc ſententia eſt
probabiliſſima: at quia agitur de valore
Sacramenti, non videtur mihi ſatis tuta,
ideoque dolor de mortalibus breviter erit
renovandus. Ratio eſt: quia ille dolor uni-
verſalis eſt unus phyſice actus, indiviſibi-
liter tendens in mortalia, & venialia; er-
go hoc ipſo, quod deſinat quoad venialia
etiam deſinit quoad mortalia. *Reſpondent*:
Deſinere actum phyſice, manere autem
moraliter, quia voluntas manet habituali-
ter averſa a mortalibus: hoc quidem pro-
babiliſſimum eſt, ſed non ſatis certum. At
quid ſi poſt dolorem recorderis peccati mor-
talis, ante non cogniti, an opus eſt novo
dolore? Reſpon. Si doluiſti de ſolis venia-
libus, vel etiam de mortali ex dolore par-
ticulari, v. gr. de ebrietate ob ſpecialem
ejus turpitudinem, opus eſt novo dolore,
quia prior ſe non extendit ad mortale ob-
litum, ſecus ſi doluiſti de mortalibus ex
motivo univerſali, v. g. quod gratia Dei
excideris, infernum merueris, quia talis

Digitized by Google

dolor etiam opponitur mortali oblito. 10.

21 Quæſtio eſt inter DD. an idem dolor phyſice præteritus ſufficiat pro pluribus confeſſionibus? Affirmant *Henriq. Dicaſt. Spor. n.* 298. *Metzger. ar.* 4. *n.* 7. ſaltem ſi quis ſtatim redeat, & iterum confiteatur peccatum, quod erat obligatus, quia ſicut eadem materia poteſt ſucceſſive conſtituere plura compoſita, ſic & idem dolor moraliter perſeverans plura Sacramenta, econtra negant *Vaſq. Jo: Sanch. Bernal.* quia duplex ſucceſſiva ablutio non poteſt ſervire pro duplici Baptiſmo, ergo nec idem dolor pro duplici Sacramento, & certe ſi ſufficiat dolor phyſice præteritus non revocatus, poterit quis in dies confiteri, etſi ante annum doluerit, quod videtur abſurdum. Utraque ſententia eſt probabilis, ideo in praxi dolor iterum erit renovandus, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis. Dixi, dolorem phyſice præteritum, nam ſi idem dolor phyſice perſeveret ſaltem tenuiter, ſeu virtualiter, & ordinetur ad novam confeſſionem, certo ſufficiet, quia eſt quaſi renovatus, communiter autem fit, ut dolor ille tenuiter permaneat, ſi pœnitens ſtatim recurrat, & confiteatur peccatum bona fide omiſſum.

22 11. Hic generaliter notandum eſt, quod non ſit obligatio repetendi confeſſionem, quandocumque eſt probabiliter valida, quia tunc probabile eſt illa peccata ſemel eſſe legitime confeſſa, & in dubio ſtandum eſt pro valore actus, neque ulla lex obligat ad bis confitendum idem peccatum, neque Sacramentum exponitur periculo nullitatis, nam quamvis forte prior confeſſio ſit nulla, priora tamen peccata certo remittentur indirecte per confeſſionem ſubſequentem; modo dolor ſit univerſalis etiam ad priora mortalia ſe extendens.

CASUS XCVII.

De Materia remota, & integritate confeſſionis.

K*arinus dubitat*: 1. *Quæ ſit materia proxima, & remota pœnitentiæ*. 2. *An etiam peccata ante Baptiſmum commiſſa, an venialia, mortalia ſemel confeſſa*. 3. *Qualiter confeſſio debeat eſſe integra*. 4. *Quid integritas materialis, & formalis*. 5. *Quale requiratur examen*. 6. *Quid de peccatis indirecte remiſſis*. 7. *Quid de confitente peccatum in genere*. 8. *Quid de eo, qui dicit: Feci circiter toties*. 9. *Qualiter ſe explicare debeant conſuetudinarii, & quid ſi ex poſt peccatorum diſtinctius recordentur*. 10. *An teneantur fateri conſuetudinem*. 11. *Qualiter explicandus numerus*. 12. *Quid ſi unum individuum dicatur præ alio*. 13. *Quid de actu externo ejuſque effectu*. 14. *An explicandum medium, & finis*. 15. *An peccatum, & ejus periculum*. 16. *An malitia, quam peccans apprehendebat, vel ignorabat*. 17. *An liceat quærere Confeſſarium ſuæ opinioni faventem*. 18. 19. 30. *Quid de circumſtantiis aggravantibus*. 21. *Quid in dubio poſitivo an peccaris mortaliter*. 22. *An confeſſus*. 23. *Quid in dubio negativo*. 24. *Quid de ſcrupuloſis*. 25. *Aut iis, qui ſolent vel non ſolent ſic peccare. Quid de eo qui confeſſus eſt dubium ut certum, vel majorem numerum præ minore* 27. *Vel certum ut dubium*. 28. *Quid ſi dixit totum peccatum, ſed neſcit, an ſit mortale, vel veniale*. 29. *An ab integritate excuſentur mutus, vel culpabiliter oblitus peccatorum, naufragi, milites in conflictu*. 30. *An moribundus, qui non ſcitur dediſſe ſignum vel dedit dubium, vel in abſentia Sacerdotis, quid ſi ſit confeſſus in duello vel adulterio*. 31. *An excuſet periculum contrahendæ peſtis, vel peccati*. 32. *An poſſit vel debeat dici peccatum cum manifeſtatione complicis*. 33. *An excuſet infamia vel confuſio propria, vel magnus accurſus populi*. 34. *Quid ſi pœnitens confiteatur Superiori unum reſervatum & alterum non reſervatum*. 35. *An de peccato omiſſo, vel oblito debeat quis dolere, & ex poſt confiteri*. 36. *Quid ſi pœnitens in confeſſione mentiatur*. 37. *An debeat dicere peccatum eſſe, vel non eſſe confeſſum, quid ſi dicat non confeſſum eſſe confeſſum*. 38. *Aut dicat apud unum mortalia, apud alium venialia, vel volens generaliter confiteri aliqua omittat*. 39. *An aliquando debeat vel poſſit confeſſio fieri publice, vel per interpretem*. 40. *An mutus debeat confiteri per nutus &c. An debeant peccata ſcribi, ut non excidant*. 41. *An puella verecunda, ægrotus, ſurdaſter, poſſit peccata Confeſſario dare in ſcriptis*. 42. *Quid ſi confeſſio fiat ex fine inhoneſto*. 43. *Quid ſi Confeſſarius dormitans aliqua peccata non intellexit, & neſcias quæ* 44. *Quid ſi aliquæ confeſſiones ſint invalidæ cum vel ſine tua culpa*. 45. *Sed neſcias quæ*. 46. *Quid ſi pœnitens dicat: A multis annis*

ſum

ſum male confeſſus. 47. *An dimittendus*. 48. *An confeſſio jure Divino obliget per ſe in periculo vitæ, & ſæpius in vita, quando per accidens*. 49. *An obliget omni anno, an hæreticos, pueros*. 50. *An habentem ſola venialia, an per confeſſionem venialium ſatisfiat præcepto*. 51. *An ſatisfecit confeſſus invalide, vel ille, cui injuſte negata eſt abſolutio*. 52. *An tempus annuæ confeſſionis currat a prima Januarii, vel a Paſchate ad Paſcha*. 53. *An confeſſio ſit annexa tempori Paſchali*. 54. *Quot peccata committat diu eam differens*. 55. *An teneatur prævenire, qui ex poſt prævidet ſe impediendum*. 56. *Qui hoc anno non eſt confeſſus, an teneatur ſupplere anno ſequenti*. 57. *An per talem confeſſionem ſatisfaciat pro annis præteritis, & preſente*. 58. *An oblitus mortale teneatur illud confiteri eodem anno, & quæ ſit pœna negligentis confeſſionem annuam?* Pro reſol.

1 QUÆR. I. Quæ ſit materia Sacramenti pœnitentiæ?

Reſp. *Materia ex qua, & proxima* ſunt actus pęnitentis, contritio, confeſſio, ſatisfactio. *Florent. Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 3. & 4. Ratio eſt, quia per hos actus materia remota ſeu peccatum proximi applicatur clavibus, & ſit aptum abſolvi. De contritione egi *Caſu præced.* De ſatisfactione dicam *Caſ.* 101. de confeſſione præſenti. *Materia ex qua ſeu remota ſunt* peccata poſt Baptiſmum commiſſa: Unde 1. ſolæ imperfectiones, v. g. quod quis non reſponderit Divinis inſpirationibus non fecerit bona, quæ potuit, infregerit propoſitum, vel regulam ſub peccato non obligantem, de ſe non ſunt materia ſufficiens abſolutionis; ordinarie tamen habent adjunctum peccatum levis negligentiæ, otioſitatis, &c. adeoque Confeſſario utiliter exponuntur, addi tamen debet materia certa v. g. veniale ex præteritis confeſſionibus, aut ſi materia certa haberi non poſſit, abſolutio ſolum danda eſt ſub conditione. 2. Non ſufficit peccatum exiſtimatum, ſed requiritur vere commiſſum; unde B. V. quia ab omni peccato immunis fuit, non fuit capax abſolutionis. 3. Peccatum originale, & actualia ante Baptiſmum commiſſa non ſunt
2 materia apta abſolutionis, *Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 1. 2. 4. 5. quia non ſunt peccata hominis ſubditi Eccleſiæ, & remitti debent per Baptiſmum, ideoque pœnitentia dicitur ſecunda poſt naufragium tabula, ut ſi quis poſt Baptiſmum denuo peccato naufragus fuerit, per Sacramentum pęnitentiæ ſalvari poſſit: 4. Peccata venialia, & morta[illegible] ſemel rite confeſſa ſunt materia *ſu[illegible]cien[illegible]d libera*, ideoque ſine culpa omitti poſ[illegible] quia non pugnant cum gratia; omn[illegible] mortale numquam rite confeſſum eſt [illegible]*[illegible]ceſſaria*, ſeu ex præcepto Divin[illegible], etſi ſit occultum, & forſan cont[illegible]atum. Colliguntur hæc ex *Florent.* & [illegible] *cit.*

QUÆR. II. Quid circa integritatem confeſſionis?

Reſp. 1. Confeſſio debet eſſe integra, ita ut exprimantur omnia, & ſingula mortalia etiam mere interna poſt Baptiſmum commiſſa quoad numerum, & ſpeciem, ac circumſtantias ſpeciem mutantes. Eſt de fide ex Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 5. *can.* 7. *Si quis dixerit, in Sacramento pœnitentiæ ad remiſſionem peccatorum neceſſarium non eſſe jure Divino confiteri omnia, & ſingula peccata mortalia, quorum memoria cum debita, & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ ſunt contra duo ultima Decalogi præcepta, & circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant, &c. anathema ſit*. 2. Integritas 4
alia eſt materialis, alia formalis. *Confeſſio materialiter integra* eſt, qua exprimuntur omnia mortalia numquam confeſſa; formaliter integra eſt, in qua exprimuntur mortalia aliqua, & alia ex invincibili oblivione, vel alia juſta cauſa omittuntur; hæc eſt de neceſſitate Sacramenti, ita ut ſi quis invincibiliter omitteret omnia, aut confiteretur ſolos defectus naturales, confeſſio eſſet nulla defectu materiæ remotæ. Integritas materialis eſt tantum de neceſſitate præcepti Divini, a quo præcepto excuſamur per inculpabilem oblivionem, vel per juſtam cauſam aliquid reticendi. 3. Con- 5
feſſioni ſub mortali præmittendum eſt diligens examen circa numerum, & ſpeciem qui enim tenetur ad finem, ſcilicet confeſſionem integram, etiam tenetur ad media ordinaria, & neceſſaria, quale eſt diligens diſcuſſio conſcientiæ, non tamen requiritur diligentia ſumma; hoc enim humanæ infirmitati foret intolerabile, & Sacramentum redderetur odioſum, ſed ſufficit diligentia mediocris, qualem prudens adhibet in negotio gravis momenti, v. g. in diſquiſitione debiti pecuniarii, *Scot. Suarez, Laym. c.* 8. *nu.* 5. qui ſæpius confitentur, pro examine indigent minori tempore, rudes & imperiti non tenentur ad

tam

Digitized by Google

tam exactam diſcuſſionem, ſicut docti, & juvari debent a Confeſſario: ſed quid ſi quis adhibita mediocri diligentia ſperet fore, ut ſibi occurrant plura mortalia, ſi majorem, & extraordinariam diligentiam adhibuerit? Reſp. Ad extraordinariam diligentiam non teneri; talis enim homo nunquam foret quietus, & adigeretur ad diligentiam ſummam contra ſupra dicta. Si quis omittat diligentiam mediocrem, peccat mortaliter, neque tunc ſufficit peccatum omiſſum repetere, ſed repetenda ſunt omnia mortalia, niſi Confeſſarius illorum adhuc reminiſcatur, quia confeſſio fuit ſacrilega, & invalida. Sed *dices*: Unde ſcio negligentiam in excutienda conſcientia fuiſſe graviter culpabilem? Reſp. Si negligenter te habuiſti, & advertens ad obligationem ulterius inquirendi, non inquiſiviſti, vel advertere noluiſti. 4. Ut con-
6 feſſio ſit integra, debent exprimi omnia mortalia directe nunquam remiſſa; illa autem dicuntur directe remiſſa, quæ fuerunt manifeſtata Sacerdoti habenti in ea juriſdictionem; peccata vero bona fide omiſſa, vel reſervata remittuntur indirecte, quia omiſſa Confeſſarius non cognovit, in reſervata etſi confeſſa non habuit juriſdictionem. Ratio eſt, quia cum unum mortale non remittatur ſine alio, neceſſe eſt, ut ſi remittantur peccata rite confeſſa, etiam remittantur peccata bona fide omiſſa, vel reſervata; hinc peccata indirecte remiſſa dicuntur remitti ratione aliorum, cetera ratione ſui: per conſequens indirecte remiſſa, vel inculpabiliter omiſſa, vel oblita debent de novo ſubjici Clavibus, ut remittantur directe; patet ex Prop. 11. ab Alex. VII. damnata: *Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu oblita, ob inſtans periculum vitæ, aut aliam cauſam, non tenemur in ſequenti*
7 *Confeſſione exprimere*. 5. Eſt obligatio confitendi ſpeciem infimam mortalium, unde non ſufficit explicare genus peccati, vel ſpeciem ſubalternam, dicendo: Peccavi graviter contra Religionem; ſed dicere debes: Semel blaſphemavi, falſo juravi, tale votum infregi, &c. Similiter non ſufficit dicere: Expoſui me, vel alium periculo peccandi graviter; ſed debes explicare ſpecies peccati mortalis, cujus te periculo expoſuiſti: qui ſcit ſe mortale admiſiſſe, v. gr. affectui pravo conſenſiſſe, ſed non poteſt reminiſci in qua ſpecie, tenetur illud exprimere, prout cognoſcit, nec opus eſt addere aliquod veniale, quia illud mortale genericum eſt materia ſufficiens, & neceſſaria, *S. Th. Nav. Suar. d.* 23. *ſ.* 1. Si homo rudis in genere tantum dicat, ſe eſſe miſerum peccatorem, vel ſe peccaſſe cogitatione, verbo, & opere, nec aliud nequidem veniale extorquere poſſit, extra mortis periculum non eſt abſolvendus, & ita habere praxim teſtatur *Laym. c.* 8. *nu.* 7. Ratio eſt; quia nemo cenſetur tam rudis, ut non poſſit aliquod peccatum ſaltem veniale in ſpecie confiteri, v. g. verbum otioſum, mendacium, diſtractionem. &c. & forte talis nullum in ſe peccatum agnoſcit, ſed ideo ſe ſolum dicit peccatorem, quia audivit omnes homines eſſe peccatores. *6.*
Qualiter peccata diſtinguantur ſpecie, dixi 8
Caſ. 7. qualiter numero, *Caſ.* 8. quæ neceſſario hic ſunt recolenda, debet autem exprimi numerus certus, ſi ſciri poſſit, qui ſcit ſe feciſſe octies, & dicit: Feci *forte*, vel *circiter* octies, *plus minus*, &c. peccat mortaliter, niſi excuſet ignorantia, bona fides, ſcrupuloſitas, &c. quare Confeſſarius non debet paſſim iſtas phraſes admittere, præſertim ab iis, qui ante breve tempus confeſſi ſunt, & afferunt peccata ſatis palpabilia, quia non edicere certum numerum in his, arguit defectum examinis. Qui certum numerum ſcire non poteſt, ſatisfacit dicendo veroſimilem, addendo *circiter* vel *plus minus*, v. gr. *circiter decies*; nam ſi tum reperias, te feciſſe undecies, vel duodecies, non teneris hoc de novo confiteri cum unum, vel duo ſufficienter cenſeantur includi, & exprimi in To *circiter*, reſpectu decem, ſi confitearis *circiter vigeſies* in To *circiter* includentur tria, reſpectu centum includuntur octo, novem vel etiam decem, *Tann.* putat eum ſatisfeciſſe, qui dixit circiter vicies, & ex poſt reperit fuiſſe tricies, *Vivald.* liberat eum, qui dixit: Feci circiter centies, etſi ex poſt meminerit contigiſſe ducenties; at uterque nimium laxe, ideoque communiter rejiciuntur; & Ratio horum eſt, quia numerus, qui exprimitur in To *circiter*, debet eſſe vel abſolute parvus in ſe, vel parvus reſpectu numeri adjuncti, itaut parvus exceſſus cenſeatur quaſi abſorberi in numero majori expreſſo, ut unum reſpectu quatuor, duo reſpectu decem, tria reſpectu viginti, quatuor reſpectu quadraginta, no-

Digitized by Google

vem vel decem reſpectu centum, & ſic proportionaliter, *Nav. Lug. Dian. par.* 3. *tit.* 5. *R.* 194. Si quis dixit, feci decies, non addendo circiter, & ex poſt comperiat certo contigiſſe undecies, vel de hoc dubitat, debet in proxima Confeſſione dicere, ſemel blaſphemavi, vel de hoc dubito, quia hanc vicem non expreſſit, communis DD. 7. Qui habet conſuetudinem
9 deliberate blaſphemandi, perjerandi, fornicandi, ſi nec probabilem numerum peccatorum inire poſſit, debet ſaltem exprimere, quoties credat ſe in die, ſeptimana vel menſe peccaſſe, aut ſi nec ſic probabilem numerum dicere poſſit, ſatis erit exprimere tempus conſuetudinis, ſic meretrix ſatisfaciet, dicendo: Tanto tempore admiſi quoſvis, enormiora tamen, quæ rarius fiunt, debet exprimere, dicendo, quoties, v. gr. peccarit contra naturam, vel cum conſanguineis, maritatis, voto aſtrictis, &c. hæc enim facile obſervari poſſunt: idem tenet de fure conſuetudinario, qui ſi non poſſit dicere numerum omnium furtorum, ſaltem explicare poterit ſacrilegia, rapinas, &c. concubinarius ſatisfaciet dicendo: Tanto tempore uſus fui concubina velut uxore, *Lugo d.* 16. *n.* 557. *At quid?* Si iſti ſic confuſe confeſſi, poſtea magis diſtincte recordentur de numero, & ſpeciebus peccatorum commiſſorum, annon erit obligatio (de conſilio nemo dubitat) eadem poſtea diſtinctius confitendi? Reſp. negative cum *Vaſq. qu.* 91. *art.* 1. *Lugo n.* 563. *Spor. n.* 454. *La Croix l.* 7. *p.* 2. *nu.* 934. Ratio eſt: quia per illam confuſam narrationem peccata ſatis intellecta ſunt a Confeſſario, ut potuerit de iis formare morale judicium, & ab iis abſolvere. Generaliter hic advertat Confeſſarius, ne ſuos pœnitentes nimium cruciet, & Sacramentum odioſum reddat, diſtrictius ab iis exigendo certum peccatorum numerum ſed magis ſatagat eis horrorem peccati incutere, & ad veram contritionem diſponere. 8. Tenebiturne conſuetudinarius ſponte fateri pravam ſuam conſuetudinem? Reſ-
10 pond. Si conſuetudo ſit cauſa, vel occaſio proxima actuum objective malorum, verbi gr. perjuriorum, blaſphemiarum, etiamſi hi actus forte propter inadvertentiam non ſint peccata, tamen eſt ſub mortali obligatio emendandi ejuſmodi conſuetudinem, alias illæ blaſphemiæ, & perjuria fiunt voluntaria in cauſa, & ſi cauſa, ſeu conſuetudo, ut poteſt, non emendetur, tenetur ſe ſponte accuſare de hac negligentia, *Suar. Laym. Dicaſt. ar.* 9. *Diana par.* 3. *tit.* 5. *R.* 62. Similiter qui per frequentatos actus advertit ſe contrahere conſuetudinem cum periculo in futurum relabendi, peccat dupliciter, nempe ipſo actuali peccato, v. g. blaſphemiæ, deinde etiam contrahendo conſuetudinem, quæ erit cauſa proxima futurarum blaſphemiarum, ideoque confitens dicere debet: Toties blaſphemavi, & blaſphemando advertenter induxi, vel auxi conſuetudinem blaſphemandi, *DD. l. c.* Deinde etiam eſt obligatio aperiendi conſuetudinem, ſi Confeſſarius de ea interroget, uti certum eſt ex Prop. 58. ab Innoc. XI. damnata: *Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.* Ratio eſt, quia Confeſſarius qua judex, & medicus habet jus de ea interrogandi, ut ſciat an pœnitens vere proponat, an ſit in occaſione proxima relabendi, an & quibus præſervativis indigeat: quod ſi Confeſſarius de conſuetudine non interroget, neque ea de novo ſit voluntaria, probabile eſt quod pœnitens eam non teneatur ſponte aperire, *Lugo n.* 202. *Sporer n.* 455. *La Croix nu.* 968. quia nemo per ſe loquendo tenetur bis aperire idem peccatum, ſed præter peccatum de novo admiſſum fateri priorem conſuetudinem eſt confiteri eadem peccata bis: ergo. 9. Qui 11
uno actu tribus detraxit, tres numero malitias admittit in confeſſione explicandas, non tamen debet dicere: Ter uni detraxi hoc enim falſum eſt: ſed dicere debet: Uno actu detraxi tribus. Econtra qui per tres actus furatus eſt eidem tres ducatos; male dicit: Furatus ſum tres ducatos, quia tres actus faciunt tria numero peccata; qui vero uno actu furatur tres ducatos, ſatisfacit, dicendo: Semel furatus ſum ducatos tres, niſi quilibet ducatus pertinuerit ad diſtinctum hominem; hoc enim exprimi deberet, quia tunc ſunt tria numero diſtincta peccata, cum lædantur tria diſtincta jura: ſimiliter plura erunt peccata ſi quis eodem actu plures intendat occidere, pluribus detrahere, ſæpius fornicari, ideoque dicere debet: Tot volui occidere, tot detrahere, toties fornicari; item toties multiplicatur numerus peccati, quoties voluntas peccandi retractatur, & reaſſumitur,

tur, ut explicavi *Caſ.* 8. ubi etiam dixi , qualiter ſe explicare debeat , qui plures ſcandalizavit, qui uno impetu iræ eidem plura inflixit vulnera , aut contumelias , imprecatus eſt diſtincta mala, plures falſitates eodem, vel eamdem falſitatem pluribus perjuriis confirmavit, plures in ſtatu diſgratiæ abſolvit, plures hoſtias conſecravit, vel diſtribuit, plures articulos fidei eodem actu negavit , in diſtinctis materiis blaſphemavit, &c. De ſpeciebus luxuriæ V. *Caſ.* 11. *a n.* 3. de pravis affectibus , deſideriis, cogitationibus , *Caſ.* 9. 10. Di-
12 cere unum individuum phyſicum pro alio, non obſtat integritati, ut ſi dicas te occidiſſe Petrum , cum occideris Paulum , te fornicatum in Junio , cum factum ſit in Majo, quia manet idem peccatum moraliter, niſi ratione diverſitatis phyſicæ accederet alia ſpecies malitiæ, v.g. Si Paulus occiſus fuiſſet clericus, non autem Petrus.
13 11. In Confeſſione etiam explicari debet actus externus, qui complet volitionem internam , ſeu pendet ab actuali libero influxu malæ voluntatis, eoque influxu ceſſante ſtatim ceſſat , ut verbum contumelioſum, furtum, fornicatio, percuſſio, exploſio ſclopeti, &c. ut primum enim voluntas mandat , ceſſat locutio , furtum , &c. *Spor. n.*380. *Platel. hic n.*774. Ratio eſt : quia tales actus externi ſunt pars peccati conſummati, cum ergo totum peccatum ſit exprimendum , etiam talis actus externus exprimi debet , hinc non ſufficit dicere: Volui contumeliari, furari, fornicari, ſed dici debet: Sum contumeliatus , furatus, fornicatus: aliud eſt de effectu ex tali actione directe vel indirecte intento , & ſecuto , qui in ſuo fieri , & eſſe non amplius dependet ab actuali influxu voluntatis, velut mors ſecuta ex tua exploſione , vel exhibito veneno , abortus ex pharmaco, ebrietas ex potu; talis effectus per ſe non eſt explicandus , *Lug. d.* 16. *ſ.* 9. *Diana p.* 1. *tit.* 7. *R.* 6. *Gob. caſ.* 14. *n.* 351. Ratio eſt : quia talis effectus non eſt pars peccati, nec amplius pendet a tua voluntate, ſed poſita libera , & peccaminoſa exploſione, & datione veneni, homo moritur , ſive velis , ſive nolis , & dum mors ſequitur, non amplius peccas , alias poſſes peccare in ſomno, vel in cœlo conſtitutus, ſi poſt exploſionem indormiſceres vel pœnitens morereris, ideoque tunc, per ſe loquendo, ſatis erit dicere: Ex intentione occidendi exploſi , venenum præbui , conſilium vel remedium dedi ad abortum, bibi animo me inebriandi , indormivi turpibus cogitationibus, cum periculo prævisſo pollutionis, projeci Breviarium, prævidens me tanto tempore non poſſe orare Horas, tacendo an mors, abortus , ebrietas, pollutio, &c. ſecuta ſint, nec ne. *Dixi, per ſe loquendo*, quia omnes fatentur utiliſſimum eſſe , & ſubinde neceſſarium exprimere ipſum effectum , puta homicidium , abortum , pollutionem ſecutam , tum ut Confeſſarius ſciat, an ſublit obligatio reſtitutionis, irregularitas, cenſura , reſervatio, &c. Similiter explicari debet effectus ſecutus, quando adhuc eſt ſtatus libertatis, ut ſi quis per tactus, vel turpes amplexus libere in ſe cauſet pollutionem. 12. Si medium habeat diſtinctam malitiam a fine, utraque explicanda eſt; hinc ſi fu-
ratus es, ut forniceris, non ſufficit dicere 14
ſum furatus, ſed ſum furatus animo fornicandi , etiamſi fornicatio non ſit ſubſecuta, quæ ſi ſit ſecuta, etiam explicanda eſt , dicendo : Sum furatus ex intentione fornicandi ſecuta fornicatione. 13. Qui ſe
expoſuit periculo, v. gr. fornicationis , ſi 15
fornicatio ſtatim ſequatur , ſatisfacit , dicendo: Semel ſum fornicatus , quia periculum tunc non habet diſtinctam malitiam ab ipſo peccato, etſi periculum cauſatum ſit per oſcula, vel tactus turpes: ſi peccatum ſequatur in alia occaſione , debes dicere: Semel per tactus turpes expoſui me
periculo fornicandi , & ſemel fornicatus 16
ſum . 14. Peccata confitenda ſunt , ſicut erant in conſcientia tunc, quando committebantur, unde ſi tum invincibiliter ignorabas, vel non advertebas ad malitiam actus illam non contraxiſti, quia nihil eſt volitum, niſi ſit præcognitum. E contra ſi apprehendas malitiam in actu, vel de ea dubitas, eam contrahis, etſi revera non inſit, hinc ſi putabas in die Jovis S. eſſe audiendam Miſſam, & non audias, peccas, & non ſatisfacis , dicendo : Die Jovis S. non audivi Miſſam, ſed addere debes: Putans eſſe obligationem audiendi, non audivi. Similiter ſi bona fide putabas te peccare cum perſona libera, quam poſtea audis eſſe conjugatam, male confiteris , dicendo: Peccavi cum conjugata, quia Confeſſarius putabit te admiſiſſe formale adulterium,

terium, ſed debes dicere. Peccavi cum conjugata bona fide credens eſſe liberam. E contra ſi putabas vel dubitabas, an eſſet conjugata, in animo verum admiſiſti adulterium, etſi ex poſt reſcias fuiſſe liberam, ideoque quod non ſatisfacis, ſi dicas: Peccavi cum perſona libera, ſed addere debes: Quam putabam, vel de qua dubitabam an eſſet conjugata. 15. Quærere Confeſſarium opinioni ſuæ faventem per ſe
17 malum non eſt, modo ducaris opinione vere probabili, & non agatur de valore Sacramenti. Ratio eſt, quia tunc vere es diſpoſitus, & habes jus percipiendæ abſolutionis a quocumque Confeſſario approbato? quærere autem Confeſſarium ſurdaſtrum, vel minus doctum, eſt ſignum animi non ſatis diſpoſiti; & ſi fiat ideo, quia times examinari quoad numerum, & ſpeciem, vel occaſionem proximam, quam nolles, vel difficillime velles deſerere, aut quia aliunde timeres tibi negandam eſſe abſolutionem, confeſſio eſſet nulla, & ſacrilega, quia non es paratus præſtare, ad quod juſte es obligandus.

QUÆR. III. Quid de circumſtantiis aggravantibus?

18 Reſp. ſeqq. 1. Circumſtantia in genere eſt accidens, quod peccato jam in certa ſpecie conſtituto advenit, aliæ mutant ſpeciem peccati, hoc eſt, addunt novam ſpeciem peccati diſtinctam ab ea, quam actus habet ex objecto, ſeu facit actum opponi novæ virtuti, vel eidem diſtincto modo, prout explicavi *Caſ.* 7. Sic furtum ex objecto opponitur ſoli juſtitiæ, ex circumſtantia loci, vel rei ſacræ fit ſacrilegium oppoſitum religioni, & quidem diverſimode ex circumſtantia violentiæ fit rapina novo modo oppoſita juſtitiæ, has circumſtantias neceſſario eſſe confitendas certum eſt ex *Trid. cit.* modo ſuperaddat malitiam gravem; ſecus ſi tantum levem, ut ſi occaſione gravis furti alium induxiſti in leve mendacium, iracundiam, levem contumeliam, &c. *Circumſtantiæ aggravantes* appellantur eæ, quæ malitiam actus ex objecto deſumptam, intra eamdem ſpeciem peccati aggravant, ſeu majorem reddunt, non autem ſuperaddunt novam malitiam ſpecie diſtinctam ab ea, quam habet actus ex objecto, ut quod furtum ſit parvum, vel magnum: ex his aliæ ſunt *notabiliter aggravantes*, quæ videlicet multum augent malitiam, ut furtum mille floren. aliæ non notabiliter aggravant, ut furtum duorum, vel trium florenorum, major, vel minor vehementia, & intenſio actus, paſſio, metus, &c. has non neceſſario eſſe exprimendas ex communi reſolvit *Dian. p.* 1. *t.* 7. *reſ.* 8. & quaſvis parvas circumſtantias exprimere foret onus intolerabile, & ſeges infinitorum ſcrupulorum. 2. Circumſtantias 19
notabiliter aggravantes non neceſſario exprimendas eſſe docet *S. Th. in* 4. *diſt.* 16. *qu.* 3. *art.* 1. *Scotus ibid. Bonav. D. Ant. Navar. Leſſ. Vaſq.* ac noviſſime Gobat *Caſ.* 15. *Reiffenſt. t.* 14. *diſt.* 7. *n.* 49. *Mezger. d.* 4. 7. *ar.* 4. & prope innumeri apud *Bonacin. diſp.* 5. *ſeſſ.* 2. quamvis ipſe ſentiat contrarium. Ratio eſt. 1. Non debet major obligatio pęnitentibus imponi, quam impoſuit *Trid. Can.* 7. ubi ex profeſſo agit de materia neceſſaria confeſſionis, & ſolum exprimit *Circumſtantias, quæ ſpeciem peccati mutant*, additque, *nihil aliud exigi a pęnitentibus*: Ergo. Et hoc ipſo, quod circumſtantias aggravantes non annumeret materiæ neceſſariæ, cenſetur eas habere pro materia libera, ſicut hoc ipſo, quod ſolum dicat, *omnia & ſingula mortalia* eſſe neceſſario exprimenda, intelliguntur venialia eſſe excepta. Et certe *Trident.* non proceſſiſſet doctrinaliter, ſed mance, dum enumerans omnia requiſita omiſiſſet circumſtantias aggravantes. 2. Difficillimum & vix poſſibile eſt judicare, quænam circumſtantiæ notabiliter, vel non notabiliter aggravent, cum in hoc, nec docti conſentiant, an *v. g.* tres, ſex vel decem floreni furtum notabiliter aggraveut: ergo credi non poteſt, quod Deus id fidelibus, præſertim rudibus, impoſuerit, neque obſtat, quod circumſtantia aggravans, v. gr. furtum mille florenorum, ſæpe notabiliter mutet judicium Confeſſarii in ordine ad ferendam pœnitentiam, nam non mutat in ordine ad cognoſcendum numerum, & ſpeciem, neque omnia exprimenda ſunt, quæ majorem, vel minorem pęnitentiam merentur, alias exprimenda foret actus intenſio, duratio, &c. Item, an mortalia fuerint, vel non fuerint per contritionem, vel confeſſionem remiſſa, imo omnes circumſtantiæ minuentes, ut paſſio, metus, &c. quia certum eſt obinde augeri, vel minui poſſe pœnitentiam. 3. Circumſtantiæ tenentes ſe ex parte actus, v. gr. quam intenſus, aut vehe-

Digitized by Google

vehemens actus fuerit, quamdiu duraverit, non ſunt neceſſario explicandæ, ut fatentur plerique, quia ſunt cognitu difficillimæ: ergo nec circumſtantiæ tenentes ſe ex parte objecti, v. g. an furtum ſit decem, vel mille aureorum, quia ſicut furtum mille aureorum æquivalet mille furtis unius aurei, ſic odium Dei continuatum per horam æquivalet pluribus odiis intra eamdem horam repetitis. 4. Alioquin etiam erit obligatio explicandi, an actus ſit factus ex metu, paſſione; an perſona, cui detraxiſti, fuerit valde honorata; an ille, a quo furatus es duos aureos, fuerit dives, vel pauper, hæc autem ſunt intolerabilia, & contra ſenſum communem. 5. Ex dictis planum eſt de hac lege non ſatis conſtare, in dubio autem, an exiſtat lex, non obligat, ut cum communi dixi *Caſ.* 5. *nu.* 17. Neque lex hæc eſt ſufficienter promulgata,
20 cum eam negent doctiſſimi. 3. Econtra circumſtantias notabiliter aggravantes neceſſario eſſe explicandas docent *Cajet. Navar. Silveſt. Sot. Salas*, *Layman* & plurimi apud *Sanch. lib.* 1. *Sum. cap.* 10. *Bonacin. loc. cit. Dian. Arriaga d.* 32. *La Croix n.* 977. quoad circumſtantias tenentes ſe ex parte objecti conſentiunt *Eſparſa*, *Merchant. Sporer n.* 409. etſi rationes æqualiter probent de omnibus. Ratio eſt 1. quia Sacramentum pœnitentiæ habet ſe per modum judicii, in quo pœnitens eſt accuſator, & reus, Confeſſarius judex & medicus: ergo pœnitens debet fateri ea, quæ Confeſſarius, ut judex & medicus, ſcire debet, & quæ notabiliter ejus judicium mutant, cum alias *fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte cenſere poſſint*, *& pœnam quam oportet imponere*, inquit *Trident. cap.* 5. Atque circumſtantiæ multum aggravantes notabiliter mutant judicium Confeſſarii, & longe alia pœnitentia debetur ei, qui mille ducatos furatus eſt, quam qui unum, & qui per horam continuavit odium Dei, vel oblectationem turpem, quam qui per momentum: ergo. 2. Catechiſmus Romanus juſſu Sancti Pii V. ad decretum Trident. editus, qui utique mentem Trident. optime erit aſſecutus, clare id aſſerit *de Pœnit. cap.* 9. *Neque vero ſolum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ peccatum circumſtant, & pravitatem valde augent, vel minuunt*. Et quod loquatur de circumſtantiis aggravantibus, patet, quia id exemplificat in furto centum, & ducentorum aureorum. 3. Pœnitens debet ſponte fateri id, quod mutat peccati ſpeciem moraliter, ſive in æſtimatione prudentum, ut colligitur ex Trid. ſed id faciunt circumſtantiæ notabiliter aggravantes: ergo. Prob. Min. Nam ſpecies peccati eſt quaſi facies, & apparentia, ſecundum quam æſtimari debet a prudentibus, ſed circumſtantiæ notabiliter aggravantes mutant apparentiam, & æſtimationem, quam de peccato concipere debent viri prudentes. Prob. Min. Furtum unius medii floreni, & unius ducati notabiliter mutant apparentiam, & æſtimationem, cum unum æſtimari debeat veniale, aliud mortale, ut ſuppono, ergo multo magis apparentiam iſtam mutant furtum unius ducati, & furtum mille ducatorum, cum ſit major diſſimilitudo inter unum, & mille ducatos, quam inter ducatum, & medium florenum. 4. Magis mutat judicium, & æſtimationem prudentum furari unum, & furari mille, quam furari unum in loco profano, & alterum in loco ſacro, atque hæc mutant æſtimationem, quia juxta omnes diſtinguuntur ſpecie: ergo & priora. 5. Circumſtantia ſpeciem mutans ideo eſt exprimenda, quia affert aliam, & novam notabiliter malitiam, ſi enim nullam affert malitiam, reticeri poteſt, ut certum eſt apud omnes, ergo ſi accedat nova notabilis malitia, etſi non ſit formaliter alia ſpecies, erit obligatio confitendi. 6. Odium continuatum per horam æquivalet multis odiis completis numero diſtinctis, item furtum mille ducatorum æquivalet multis unius ducati, ſicut ergo multa odia, vel furta formaliter numero diſtincta, neceſſario ſunt explicanda, ſic & odia, vel furta numero æquivalenter diſtincta. 7. Materia neceſſaria confeſſionis neceſſario debet exprimi, ſed circumſtantia aggravans eſt materia neceſſaria: ergo. Prob. Min. Si non eſſet materia neceſſaria, ergo qui furatus eſt mille, non confitetur invalide, ſi dicat ſe eſſe furatum unum aureum, quia furatus eſt unum, & quod reticet, juxta adverſarios non eſt materia neceſſaria, imo quamvis mentiatur, & dicat, ſe eſſe furatum tantum unum aureum, adhuc non invalidabitur Sacramentum, quia mendacium eſt tantum circa materiam liberam: conſequens autem eſt abſurdum: ergo. Hæc ſententia videtur probabilior fal-

Digitized by Google

ſaltem quoad circumſtantias facile dignoſcibiles, & multum aggravantes, ſi eas non dignoſcas, per accidens excuſaberis. Quod Trid. clare non expreſſerit circumſtantias aggravantes, inde eſt, quia noluit definire ſententiam inter Auctores controverſam, nihilominus ſententia oppoſita eſt vere probabilis, & in praxi tuta, eamque ſequens non exponit Sacramentum periculo nullitatis, ſicut non exponit, qui ex juſta cauſa, vel oblivione peccati ſpeciem omittit, certum enim eſt ſufficere confeſſionem formaliter integram, etſi non ſit integra materialiter. An ſit obligatio fatendi circumſtantiam conſuetudinis, dixi ſup. *num.* 10.

21 QUÆR. IV. Quid de peccatis dubiis?

Reſp. Quandoque eſt, quandoque non eſt obligatio ea confitendi, juxta explicationes ſequentes. 1. Dubium, vel poteſt eſſe de ipſo peccato, an illud admiſeris, vel an admiſſum ſit mortale, vel veniale, vel an illud ſis confeſſus, circa hæc omnia poteſt in utramque partem eſſe dubium poſitivum, vel negativum: eſt poſitivum, ſi pro utraque parte ſit motivum grave, ſeu probabile: eſt negativum, ſi pro neutra parte ſit motivum grave, ſed nullum, vel leve, & inſufficiens ad prudentem aſſenſum, ſi pro una ſolum parte ſit motivum grave, hæc ſola erit poſitive dubia. 2. Si dubites poſitive, an peccaveris mortaliter, vel an peccatum admiſſum ſit mortale, vel veniale, an conſenſeris plene, vel ſemiplene, ita ut habeas grave motivum pro, & contra, juxta communem non teneris confiteri, etſi contra te ſit gravius motivum, quia potes hic ſequi ſententiam minus probabilem relicta probabiliore, juxta dicta *Caſ.* 3. *n.* 11. & libertas eſt in poſſeſſione contra legem, quia ante illud dubium certo eras liber a lege confitendi, contra quam certitudinem ſuperveniens dubium prævalere non poteſt, ſicut contra legitimum poſſeſſorem agri non prævalet ſuperveniens dubium de agri proprietate, & axioma juris: *Melior eſt conditio poſſidentis*, etiam extra materiam juſtitiæ locum

22 habet, ut probavi *Caſ.* 2. *n.* 5. 2. Si certus es, te admiſiſſe mortale, ſed poſitive dubites, an ſis, vel non ſis confeſſus, *Pallav. Stoz. n.* 156. *Mezger. art.* 3. *Plat.* hic *n.* 791. & plures apud *La Croix n.* 602. adhuc dicunt, te non teneri confiteri, quia potes prudenter judicare te ſatisfeciſſe, ſed probabilius eſt oppoſitum, quia lex confitendi eſt in poſſeſſione, & legi certæ non ſatisfit per ſolutionem incertam, ut probavi *Caſ.* 5. *n.* 18. & ipſe *Plat.* merito ſuadet in hujuſmodi dubiis confiteri, quia non raro poſtea naſcuntur anxietates animi, an adfuerint rationes vere probabiles, an non. 3. Si habes grave motivum judicandi, quod admiſeris mortale, non autem contra, obligaris confiteri, quia non potes prudenter judicare te innocentem, niſi forſan certus ſis, quod non ſoleas ejuſmodi peccata admittere. 4. Si 23
negative dubites, an mortale admiſeris, ita ut non habeas grave motivum pro exiſtentia peccati, neque contra, te non teneri confiteri docent *Caramuel*, *Marchan. Roſſeller*, *Kon. d.* 7. *dub.* 8. *Stoz. a nu.* 165. quibus favet *Laym. lib.* 5. *t.* 1. *cap.* 1. Ratio eſt 1. Quia in dubio *nemo præſumitur deliquiſſe*, *Leg. merito ff. pro ſuo*, & in dubio reus eſt abſolvendus, vel maxime, ſi crimen nequidem ſemiprobari poſſit. 2. In dubio melior eſt conditio poſſidentis, etiam extra materiam juſtitiæ, ut oſtendi *Caſ.* 2. *n.* 5. atque negative dubitans, an peccarit, eſt in poſſeſſione innocentiæ, ſi enim innocentia, & libertas certo poſſidet, ſi pro, & contra admiſſionem mortalis ſit motivum probabile, ut habet communiſſima, cur non hic ubi pro exiſtentia peccati nequidem eſt probabilitas, & *libertas omnibus rebus favorabilior eſt*. *Reg. Jur.* 122. 3. In dubio, an exiſtat lex, vel votum, non obligant; in dubio, an hoc, vel illud comprehendatur ſub lege, cenſetur non comprehendi, ut habet communis, atqui hic eſt dubium, an ſit lex, & an mortalia negative dubia ſub lege comprehendantur, ergo. 4. Illa ſola mortalia confitenda ſunt, quorum quis conſcientiam, ideſt, cordis ſcientiam habet, ſed de peccato negative dubio non eſt conſcientia, imo nec probabilis conjectura, ergo. Et ſi Trid. ſub conſcientia, & memoria comprehenderet memoriam dubiam de peccatis, etiam erit obligatio confitendi peccata poſitive dubia, quod eſt contra communem. 5. Neque piorum conſuetudo peccata dubia confitentium legem facit, quia etiam conſueverunt confiteri venialia, & alias confeſſa, & conſuetudo non facit legem, niſi inducta cum animo obligandi, de quo hic non conſtat. 6. Antiqui dum obligationem confitendi aſtruunt, vel non diſtinguunt inter mortalia poſitive,

vel

vel negative dubia, vel æqualiter loquuntur de utriſque, aut ex eo probant, quod in dubiis tutior pars ſit eligenda, quæ regula non ſemper obligat, ut probavi *Caſ.* 2. *n.* 4. ſed potius *ſemper in dubiis benigniora ſequenda ſunt*, *Regul. jur.* 1. 56. Neque obſtat, quod in dubio de homicidio quis cenſeatur irregularis, nam id expreſſe ſtatuitur *cap. ad audientiam de homicid.* & in aliis dubiis non incurritur irregularitas, quia nullibi exprimitur. Ex dictis patet, hanc ſententiam a Gormarz, & aliis immerito dici improbabilem. Nihilominus peccata negative dubia neceſſario eſſe explicanda, docent alii fere omnes, præſertim antiquiores. *S. Thom. Bonav. Scotus, Nav. Suar. Sanch. Lug. Bardi d. c.* 11. *p.* 4. Ratio eſt 1. quia id aſſerit Catechiſmus Romanus *de Pœnit. cap.* 9. 2. Sic a tempore Apoſtolorum habet praxis, & communis perſuaſio fidelium, & ſolum nuper ab uno, vel altero Auctore hæc res in controverſiam vocata eſt. 3. Omnia mortalia recenſeri debent, quorum quis conſcientiam habet, *Trid. cap.* 5. Atqui peccata dubia ſunt in conſcientia, ut dubia: ergo ut talia explicari debent. Conf. quia Trident. ſolum excludit venialia, ergo includit mortalia dubia, quia excluſio unius eſt alterius incluſio, inquiunt Juriſtæ. 4. Confitens debet de peccatis dubiis dolere, alias exponit Sacramentum periculo nullitatis, ergo & confiteri. Nec obſtat, quod delictum in dubio non præſumatur, quia peccata dubia non ſunt confitenda ex eo, quod facta præſumantur, ſed quia forſan facta ſunt. 5. Lex confitendi negative dubia non eſt incerta, ut volunt adverſarii, quia eam aſſerit Catechiſmus Romanus & DD. antiquiſſimi, quibus in re pendente a ſola voluntate Chriſti plus credendum eſt, quam pau-

24 cis recentioribus. 5. Scrupuloſi non tenentur confiteri peccata dubia, ſed ſolum ea, de quibus conſtat, quod ſint mortalia nunquam valide confeſſa, *communis*, quia eorum dubia plerumque ſunt inanes apprehenſiones, & obligatio confitendi dubia in-

25 duceret eos in graviſſimas moleſtias. 6. Qui non ſolet deliberate in tale mortale conſentire, in dubio poteſt prudenter præſumere, ſe non conſenſiſſe, item qui ſolet accurate confiteri, aut qui ſemel confeſſionem generalem diligenter inſtituit, in dubio, an aliquid omiſerit, non tenetur ſe examinare, ſed poteſt judicare ſe nihil omiſiſſe, quia ex communiter contingentibus, prudens eſt præſumptio: ſolet autem communiter contingere, quod tales nihil omittant: ergo. Nec obſtat, quod talis ſciat ſe peccatum admiſiſſe, & non meminerit ſe eſſe confeſſum, vel eſſe confeſſum cum numero, & circumſtantiis, quia cum ſolitus ſit accurate confiteri, præſumptio eſt pro ipſo, quæ per ſolam non reminiſcentiam non eliditur, cum ſæpe non recordemur eorum, quæ heri fecimus: econtra ſi quis ſoleat facile peccare in tali materia, vel conſuevit ſe negligenter examinare in dubio peccati, aut non factæ confeſſionis, debet ſe reſolvere pro lege, & obligatione confitendi: unde merito notant DD. raro hic dari dubium mere negativum, vel enim quis ſolet accurate confiteri, & hoc ipſo habet motivum probabile judicandi pro ſe, vel non ſolet, & tunc habet grave motivum judicandi contra ſe, niſi forte quis ignoret ſtatum ſuum, vel dubitet, an ſollicite ſua facere ſolitus ſit. Hoc etiam hic nota, quod dubio peccato ſemper addi debeat materia certa ſaltem venialis, de qua quis certo doleat, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis defectu materiæ, quod ſi materia certa haberi non poſſit, abſolutio danda eſt ſub conditione. 7. Qui bo- 26
na fide confeſſus eſt mortale dubium, tanquam certum, aut numerum majorem præ minore, ſi poſtea competiat peccatum tantum fuiſſe dubium, aut numerum eſſe minorem, non tenetur de dubio, aut numero minore ſe iterum accuſare, quia peccatum dubium ſufficienter includitur in peccato certo, & numerus minor in majore. Econtra ſi confeſſus es numerum minorem, & non addidiſti *circiter*, teneris confiteri numerum omiſſum, quia alias confeſſio non eſt integra. 8. Si mortale confeſſus es ut 27
dubium, & poſtea invenias eſſe certum, te iterum teneri confiteri, ut certum docent plerique, ita ut *Dicaſt. diſp.* 9. *n.* 141. dicat contrarium in Eccleſia Dei eſſe inauditum, ſed male, quia illud abſolute docet *Leand. Caramuel, Eſcob. Boſco d.* 7. *ſeſſ.* 8. idque probabiliſſimum judico cum *Herincx, Coton. Verricelli, Tambur. exp. conf. lib.* 1. *cap.* 1. §. 4. *Sporer num.* 397. Ratio eſt. 1. Quia qui confeſſus eſt peccatum ut dubium, jam confeſſus eſt peccatum totum, prout tunc erat in conſcientia quoad ſpe-

cies, numerum, & circumſtantias, & ab eo eſt directe abſolutus, ergo quamvis ſupperveniat certitudo, propterea non erit de novo confitendum: quia certitudo non tenet ſe ex parte peccati, quod ſolum explicari debet, ſed ex parte intellectus. 2. Abſolutus de voto, vel cenſura dubia non tenetur iterum abſolvi, quamvis ex poſt cognoſcat votum, & cenſuram eſſe certam, item in judicio forenſi abſolutus a crimine dubio non poteſt denuo vocari in judicium, etſi crimen ex poſt agnoſcatur certum, ut habet communis cum *Covar. Sanch. Tamb. l. 2. c. 1. n. 25.* Ergo a pari hic. 3. Et præcipue qui dubitat de numero, & ideo dicit: Feci *circiter* decies, ſi ex poſt certo cognoſcat ſe feciſſe undecies, non tenetur confiteri hanc undecimam vicem, atque hanc ſub dubio tantum eſt confeſsus, quia idem eſt dicere: feci circiter decies, quam, feci forſan decies: Ergo. *Lugo, Dicaſt. Gob.* fatentur, hic non poſse dari diſparitatem, & vere ſolida dari non poteſt. 4. Obligatio confitendi hic eſt incerta, ut patet ex adductis rationibus, & onus confeſſionis de ſe eſt ſatis grave: ergo in dubio favendum eſt pœnitenti, ne Sacramen-
28 tum fiat odioſum. 9. Si confeſsus es peccatum integre, prout erat in conſcientia, dicendo: ſemel oſculatus ſum virginem, quod peccatum jam neſcis, vel dubitas, an ſit veniale, vel mortale, non teneris iterum confiteri, licet poſtea tu, vel Confeſſarius agnoſcat fuiſse mortale, *Stoz. nu. 170. La Croix num. 619.*

29 QUÆR. V. Quæ cauſæ excuſent ab integritate materiali, ſeu a dicendis omnibus mortalibus?

Reſp. I. Excuſat impotentia phyſica, vel moralis. Impotentia phyſica eſt, quando quis ſimpliciter non poteſt omnia peccata exprimere, ut 1. ſi quis ſit alterius idiomatis, vel mutus, qui ſatisfacit manifeſtando ſe per nutus, niſi mutus poſſit ſe explicare ſcripto, tunc enim ad hoc tenebitur, ut dicam *n.* 40 2. Abſolvi poteſt, qui peccatorum omnium nunc recordari nequit, quamvis id fiat ex culpa antecedente, quia *v.* g. confeſſionem ultra annum diſtulit, modo de hac culpa doleat, & exprimat mortalia, quorum poſt diligens examen reminiſcitur. 3. Tempore naufragii, vel imminentis prælii plures ſimul abſolvi poſsunt, dicto ſaltem uno veniali, vel mortali mi-
nus infamante. 4. Moribundus ſenſibus de- 30
ſtitutus ſi Confeſſarium petierit, aut ſigna pœnitentiæ, ſive abſente, ſive præſente Sacerdote, in ordine ad abſolutionem dederit, abſolvi poteſt, & debet ſaltem ſub conditione, ſi ſigna ſint dubia, ut tonſio pectoris, invocatio alicujus Sancti, elevatio oculorum in cœlum, &c. idque videtur certum ex Concil. Arauſ. *Canon.* 12. Carthag. IV. *cap.* 76. his verbis: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſin converſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierint, & accipiat pœnitentiam.* Idem declaravit S. Leo Papa *cap. his qui, cauſ.* 26. *q.* 6. & Paulus V. in Rituali Roman: *Ægrotus, ſi deſiderium confitendi, ſive per ſe, ſive per alios, oſtenderit, abſolvendus eſt.* Neque obſtat decretum Clem. VIII. (de quo *Caſ. ſeq. nu.* 8.) damnantis *Confeſſionem factam Sacerdoti abſenti*, nam in hoc caſu confeſſio aliquatenus fit Sacerdoti præſenti per alios tanquam per teſtes, & interpretes, ac ipſe Clem. Anno 1613. 16. Aprilis coram Cardinale Bellarm. & Archi-Epiſcopo Armachano declaravit abſolutionem hoc caſu fore validam, ac Decreto ſuo non eſse comprehenſam. Et Ratio eſt, quia talis prudenter præſumitur eſse diſpoſitus, ergo charitas exigit, ut abſolvatur. Si certum eſset, quod ægrotus nullum dediſset ſignum externum doloris, abſolutio dari non deberet, quia nulla adeſset confeſſio, neque dolor ſenſibilis, quæ ſunt de eſsentia Sacramenti. At quia ſemper incertum eſt, an non ſignum aliquod doloris datum, adeoque aliqua ſufficiens confeſſio facta ſit, quamvis forte nullus ſignum perceperit, hinc probabile eſt, quod in praxi ſub conditione abſolvi poſſit, imo ex charitate debeat moribundus Catholicus, etiamſi non ſciatur ullum ſignum dediſse, *Barb. in collect. ad Trid. ſeſſ.* 15. *c.* 5. & plures apud ipſum. *Quarti, Metzger art.* 6. *num.* 8. *Gormatz num.* 262. & plures apud *La Croix numer.* 1162. *Marchant. Pont. Herix diſp.* 3. *n.* 77. *Boſco d.* 7. *ſeſſ.* 9. *Sporer n.* 648. & communis Scotiſtarum teſte *Reiffenſt. t.* 14. *diſt.* 7. *num.* 70. Ratio ſumitur non ex eo, quaſi ſola vita chriſtiane acta ſit ſufficiens Confeſſio, ſed quod ex tali vita prudenter præſumatur nunc dediſse, & adhuc dare aliqua ſigna per ſe ſenſibilia doloris,

ut

ut ſunt ſuſpiria, gemitus, apertio oculorum, fixus intuitus, &c. per quæ de facto forſan intendit ſignificare dolorem de peccatis, & deſiderium abſolutionis, etſi nemo id intelligat: & certe plerique dant hujuſmodi ſigna, & ſani ſunt ita diſpoſiti, ut in tali neceſſitate dare velint, ergo morituri prudenter præſumuntur dediſſe, ergo ex charitate ſunt abſolvendi, hinc *Gorm. Card. Stoz. n. 97.* dicunt, Chriſtianum in duello, vel adulterio confoſſum, ſi aliquamdiu ſupervivat, vix dimittendum eſſe abſque abſolutione, quia forte prodeſt, nunquam nocet, & neceſſitas excuſat ab irreverentia.

31 Reſp. II. Excuſat impotentia moralis, quæ tunc eſt, quando quis non poteſt omnia mortalia enumerare, ſine valde gravi incommodo ſibi, vel alteri inferendo, unde excuſatur. 1. Parochus, ſi tempore peſtis non poſſit integras & prolixas Confeſſiones audire abſque certo infectionis periculo, vel maxime, ſi in caſu infectionis non poſſit habere ſucceſſorem. 2. Excuſatur, qui ex Confeſſione timet ſui, vel alterius ruinam ſpiritualem, ut femina ſi ex peccato turpi prudenter timeat a Confeſſario ſuſpectæ famæ ſollicitari, poteſt illud peccatum omittere, ſi alium Confeſſarium habere non poſſit, & Confeſſio eſſet nimis diu differenda, item qui experientia novit, ſe labi in turpem conſenſum, ſi diu immoretur examini turpium, poteſt obiter examinatus confiteri, etſi aliqua forent omittenda, ſimiliter ab exactiori examine tamen excuſatur ſcrupuloſus, ad arbitrium tamen Confeſ-
32 ſarii, *Laym. Sporer a num. 467.* 3. Si non poſſis tuum peccatum, v. g. inceſtum cum ſorore, vel ſodomiam cum uxore explicare, niſi manifeſtando complicem, debes adire Confeſſarium ignotum, ſi commode poſſis, alias ſine cauſa infamas proximum, ſæpe tamen excuſantur uxores, & matres, ſi peccata maritorum, & filiorum indirecte tangant, quia id plerumque faciunt bona fide ad leniendum juſtum dolorem, & continuo adire novos Confeſſarios, illis foret nimis durum, merito tamen ab hoc ſuaviter ſunt dehortandæ, *Steph. La Croix nu. 1145.* Si Confeſſarium ignotum commode adire, vel expectare non poſſis, potes & debes confiteri integre, etſi infamandus ſit complex, *S. Thom. Bonavent. Palud. Cajet. Vaſq. Suar. d. 4. ſeſſ. 4. Sanmig. diſt. 16. qu. 6. Metzger art. 5. num. 7. Reiffenſt. nu. 57.* Ratio eſt, quia complex non habet majus jus ad ſuam famam, quam pœnitens ad ſuam, ſed pœnitens tenetur ſuum peccatum confiteri cum propria infamia: ergo. Et complex peccando cum eo, quem ſcit debere confiteri, cenſetur hoc ipſo reſignaſſe juri ſuo. Deinde ſi juxta *D. Th. 2. 2. quæſt. 73. art. 2.* liceat peccatum alterius aperire conſilii, vel auxilii cauſa, cur id non poſſit, aut debeat fieri ad ſervandam integritatem confeſſionis jure Divino præceptam? Conf. Reus & teſtes legitime a judice interrogati tenentur crimen fateri, tametſi ſocius criminis reveletur: Atqui Confeſſarius eſt judex, & pœnitens eſt reus, & teſtis: ergo. Similiter poteſt Confeſſarius pœnitentem interrogare circa ſpecies peccatorum, & occaſiones proximas, etſi per accidens deveniat in cognitionem complicis, imo poteſt cogere Confeſſarius pœnitentem ad peccatum complicis, vel cujuſcumque alterius manifeſtandum illi, ad quem ſpectat ſcire, & emendare, modo id neceſſarium ſit ad præcavendum relapſum, aut damnum innocentis, vel Reipub. tunc enim pœnitens ex lege charitatis ad hoc tenetur. Non autem expedit, ut Confeſſarius ſe offerat ad faciendam talem manifeſtationem, ne confeſſio fiat odioſa ſaltem apud alios, oppoſitum tamen, quod pœnitens non teneatur fateri crimen cum infamatione complicis, eſt probabile, vel maxime tunc, ſi Confeſſarius ſit ſuperior, dominus vel patronus, a quo complici alia mala timenda ſunt, *Laym. Palao punct. 11. n. 6. Sporer n. 70.* 4. Suffi- 33
ciens cauſa aliquod mortale omittendi non eſt infamia, aut confuſio, quam ſubiturus eſt pœnitens apud Confeſſarium, nam hæc ſunt confeſſioni intrinſeca, & per ſe ſemper adjuncta, neque excuſat concurſus magnus pœnitentium, nam Innocent. XI. damnavit hanc 59. Prop. *Licet Sacramentaliter abſolvere dimidiate confeſſos, ratione magni concurſus pœnitentium, qualis v. g. poteſt contingere in die magnæ alicujus feſtivitatis, vel indulgentiæ.* Nec obſtat, quod aliqui prævideantur non facile redituri, vel occaſionem confeſſionis habituri, nam tunc tenetur quidem Confeſſarius hos præ aliis audire, & examinare, non tamen eſſet neceſſitas phyſica, vel moralis dimidiandi confeſſionem, niſi forſan Confeſſarius ob fatigationem non poſſet tales

34 amplius examinare. 5. Si pœnitens confitea-
tur ſuo Superiori, unum reſervatum, aliud
non reſervatum, Superior tenetur ab utro-
que directe abſolvere, quia pœnitens eſt
rite diſpoſitus, & habet jus, ut ab utro-
que directe abſolvatur, *Suar. Vaſq. Palao
punct.* 15. §. 5. Poſſet tamen Superior reſer-
vationem tollere abſque abſolutione, etiam
extra Sacramentum, dando juriſdictionem
35 Confeſſario ordinario. 6. Qui inſtante pe-
riculo in genere eſt abſolutus, vel ex ju-
ſta cauſa, vel oblivione aliquod peccatum
omiſit, tenetur de eo peccato, ſive dubium
ſit, ſive certum, ante abſolutionem ſub
mortali dolere. Ratio eſt, quia unum mor-
tale non remittitur ſine alio, & mortalia
omiſſa, vel dubia non remittuntur, niſi ad
ea ſe extendat dolor, & propoſitum; ergo
etiam cetera non remittentur, adeoque Sa-
cramentum carebit ſuo effectu. Deinde qui
bona fide peccatum, vel ejus ſpeciem omi-
ſit, vel oblitus eſt, tenetur hoc ſupplere
in confeſſione ſequente. Patet ex Propoſit.
11. damnata, quam retuli *ſupr. num. 6.*
Hinc ſi furatus es, ut fornicareris, & ex
oblivione ſolum dixiſti: Semel ſum fura-
tus, debes in ſubſequente confeſſione dice-
re: Habui intentionem fornicandi, imo ſi
ſpecies omiſſa non poſſit exprimi, quin
exprimatur totum peccatum, ad hoc tene-
ris, v. g. ne manifeſtares complicem, di-
xiſti ſolam fornicationem, tacendo de in-
ceſtu, debes apud ignotum Confeſſarium,
ſi habere poſſis, dicere: Commiſi inceſtum.
36 QUÆR. VI. Qualis eſſe debeat con-
feſſio?

Reſp. I. Debet eſſe *fidelis & ſincera*, ſine
deceptione, & mendacio, juxta explicatio-
nes ſequentes. 1. Mendacium in ipſa con-
feſſione ſimul eſt ſacrilegium contra reve-
rentiam Sacramenti, mortale, vel venia-
le, pro qualitate materiæ: qui mentitur
circa materiam non neceſſariam confeſſio-
nis, ut circa venialia, vel mortalia rite
confeſſa, aut quæ quis confiteri non tene-
tur, ea falſo negando, vel affirmando, pec-
cat ſolum venialiter: Eſt *communis*, quia
non impedit Confeſſarium, quominus re-
cte judicare poſſit circa ſubſtantialia, niſi
veniale, quod falſo dicit ſe admiſiſſe, ſit
tota materia confeſſionis, tunc enim Sa-
cramentum foret nullum defectu materiæ.
2. Qui mentitur circa materiam neceſſariam
ſeu mortalia directe nunquam remiſſa,
vel ſcienter, & mala fide confitetur mor-
tale dubium tanquam certum, vel certum
tanquam dubium, vel numerum deter-
minatum pro indeterminato, aut econ-
tra, aut plura mortalia, quam reipſa pu-
tat eſſe, peccat mortaliter, quia non con-
fitetur integre, vel ſaltem decipit Con-
feſſarium in re gravi ſpectante ad ſubſtan-
tiam judicii, *communis DD.* Multi tamen
excuſantur per ſimplicitatem, & bonam
fidem, qui malunt plus dicere, quam mi-
nus, at ſi Confeſſarius hoc advertat,
monere debet, ut nec plus, nec minus di-
cant, quam ſit in conſcientia. 3. Pœnitens 37
non tenetur exprimere, an mortalia, quæ
de facto confitetur, ſit vel non ſit ante
hac confeſſus, ſed ab utroque poteſt præ-
ſcindere. Ita contra plures *Suar. Tam-
burin. lib.* 1. *cap.* 1. *Boſco a n.* 173. *Dicaſt.
diſp. 9. num.* 294. *Sporer nu.* 370. Unde in
confeſſione generali poteſt miſcere confeſ-
ſa non confeſſis, & ſi dubitet, an aliqua
fuerint confeſſa, non tenetur dicere ſe du-
bitare. Ratio eſt, quod juxta *Trident.* ſuf-
ficiat exprimere ſpeciem, & numerum pec-
catorum, ad hoc autem nil facit, quod
peccata antehac fuerint, vel non fuerint
per confeſſionem remiſſa, nec opus eſt de
hoc judicare Confeſſarium, ſicut opus non
eſt judicare, an peccata antecedenter fue-
rint remiſſa per contritionem, ut faten-
tur omnes, excipe, ſi inter nunquam con-
feſſa eſſet aliquod reſervatum huic Con-
feſſario, vel Confeſſarius non perciperet
ſpeciem peccati, ut ſi putaret peccatum,
v. g. luxuriæ eſſe commiſſum ante votum,
vel matrimonium, cum tamen commiſ-
ſum ſit ex poſt. Econtra qui dicit mortale
non confeſſum fuiſſe antehac confeſſum,
peccat mortaliter, quia valde pervertit ju-
dicium Confeſſarii, ut putet materiam eſſe
liberam, quæ eſt neceſſaria, ſicut ſi dice-
ret veniale eſſe mortale, *Boſco*, *Caſtropa-
lao punct.* 10. *num.* 8. *Moya d.* 1. *q.* 3. §. 2.
4. Confiteri apud ignotum mortalia, & ex 38
poſt ad conſervandam bonam æſtimatio-
nem apud Confeſſarium ordinarium ſola
venialia, per ſe malum non eſt, modo
adſit verus dolor, & propoſitum cum animo
deſerendi occaſionem proximam, ſi quæ ad-
ſit, quia talis utitur jure ſuo, *Suar. Mezger.
Germ. numer.* 151. 5. Si quis dicat, ſe
velle confiteri generaliter peccata totius
vitæ, ſi aliqua alias confeſſa omittat, non
pec-

Digitized by Google

peccat, quia poteſt mutare voluntatem, ſi vero, cum hoc diceret, habebat animum aliqua omittendi, fuit mentitus, ſed in re levi, & materia libera.

39 Reſp. II. Confeſſio ordinarie debet eſſe *ſecreta*, poteſt tamen ex juſta cauſa, v. g. ad aliorum ædificationem, in conflictu, naufragio, &c. eſſe publica, *Trid. ſeſſ.* 14. *cap.* 5. ad hoc tamen non eſt obligatio, niſi forte peccatum ſit publicum, vel veniale non infamans. Item poteſt fieri per interpretem, ad hoc tamen non eſt obligatio, nequidem ſemel in anno, ut habet *communis DD.* quia non conſtat de tali obligatione, & Trid. obligat tantum confiteri *ſecreto apud ſolum Sacerdotem:* in articulo mortis plerique obligant ad confitendum per interpretem ſaltem unum veniale minus infamans, ut ſic a ceteris abſolvatur indirecte, vel maxime ſi quis non ſit ſatis ſecurus de contritione perfecta.

40 Reſp. III. Confeſſio, niſi excuſet neceſſitas, debet eſſe *vocalis*, quia *Concil. Florent. & extrav. Bened. XI. inter cunctas de privileg.* requirunt Confeſſionem oris. Unde deduces ſequentia. 1. Mutus nutibus, vel ſcripto confiteri poteſt, & tenetur, quoties obligat præceptum confitendi: quia qui tenetur ad finem, tenetur ad media non nimis difficilia, atque tale medium eſt ſcribere, & periculum evulgationis caveri poteſt ſtatim exurendo ſcripturam, nemo tamen tenetur ſcribere peccata, ne memoria excidat, *Cajetan. Suar. Sot. Tann. diſp.* 6. *qu.* 7. *n.* 27. *La Croix num.* 1193. tum quia confeſſio debet eſſe ſecreta, ſcriptura vero ex ſe eſt quid publicum, vel publicabile, tum quia non teneor, niſi moralem adhibere diligentiam, ne peccata excidant, ſed eam adhibere poſſum abſque

41 hoc, quod peccata ſcribam, ergo. 2. Si puellæ ſupra modum verecundæ difficillimum foret peccata exprimere ore, poſſet Confeſſarius ejus confeſſionem in ſcripto admittere, & legere, modo puella poſt confeſſionem dicat: *Accuſo me, & doleo de iſtis peccatis*, quod ſemper fieri debet in tali caſu, *Suar. Vaſq. Sa, Laym. cap.* 6. *n.* 3. *Sporer n.* 420. idem a potiori tenet de eo, qui gutture laborat, & non poteſt, niſi ægre peccata proferre. 3. Si Confeſſarius ſit ſurdaſter, & non poſſit verba intelligere, niſi ita alte proferantur, ut audientes intelligere poſſint, poſſet confeſſio tradi in ſcriptis, idem eſt, ſi ipſe pœnitens ſurdaſter nimis alte legat, modo ſe ex poſt voce accuſet. Ceterum qui abſque rationabili cauſa nutu, vel ſcripto confitetur, ad minus peccat venialiter, juxta alios mortaliter, quia eſt contra conſuetudinem Eccleſiæ in re gravi.

Reſp. IV. Confeſſio debet fieri ex fine honeſto, quod ſi fiat ex fine mortaliter malo, erit ſacrilega, & nulla defectu doloris, & propoſiti efficacis, quæ ſtare non poſſunt cum actuali peccato. Si Confeſſio fiat ex fine venialiter malo, puta ex reſpectu humano, vana gloria, &c. ordinarie erit valida, niſi (quod rariſſime continget) intentio venialiter mala determinet ad dolorem eodem inſtanti infallibiliter ponendum, tunc enim dolor non haberet libertatem, moraliter diſtinctam ab actu imperante, adeoque cum actus imperans ſit naturalis, & inhoneſtus, etiam dolor talis erit, & per conſequens non ſufficiet ad valorem Sacramenti. 42

QUÆR. V. Quid de repetitione confeſſionis invalidæ? 43

Reſp. Seqq. 1. Confeſſio poteſt eſſe invalida, vel *defectu Confeſſarii*, ſi hic ob cenſuram, vel aliter careat juriſdictione, ſi nullum peccatum intellexerit, ſi non adhibuerit debitam formam, intentionem, &c. vel *defectu pœnitentis*, ut ſi hic acceſſerit ſine debito dolore, vel propoſito, ſi pure hiſtorice, & non ſacramentaliter fuerit confeſſus, ſi ex malitia, verecundia, vel gravi negligentia omiſerit mortale, ſi ſit mentitus circa materiam neceſſariam, &c. 2. Si aliqua peccata omiſit ex juſta cauſa, vel invincibili ignorantia, vel Confeſſarius ſurdaſter, dormitans, vel diſtractus aliqua non intellexit, abſolutio quoad reliqua fuit valida, niſi ſtudio, & mala fide talem Confeſſarium quæſierit, ideoque ſufficit tunc repetere peccata, quæ bona fide omiſit, vel oblitus fuit, vel ſcit Confeſſarium non intellexiſſe. At quid ſi pœnitens advertat, Confeſſarium aliqua peccata ob ſomnum non intellexiſſe, ſed neſciat, quæ? Reſp. Per ſe debet omnia repetere, quia de ſingulis dubitat, & repetere non eſt moraliter impoſſibile. 3. Si quis advertat ſuam confeſſionem undecumque fuiſſe invalidam, tenetur omnia ejus mortalia repetere, quia ab illis nunquam fuit directe abſolutus, ſi tamen Confeſſarius peccatorum adhuc in confuſo meminerit, ſufficit ſi 44

apud eumdem dicas: Accuſo me de peccatis antecedenter confeſſis, ſatis autem eorum Confeſſarius in confuſo reminiſcitur, ſi in tantum meminerit ut poſſit imponere proportionatam pœnitentiam, etſi omnium in particulari non recordetur, *communis DD.* Si invaliditas tibi fuerit involuntaria, eo quod acceſſeris abſque debito examine cum affectu ad mortale, vel ex verecundia mortale aliquod omiſeris, teneris non tantum omnia mortalia repetere, ſed & explicare, quoties ſic acceſſeris, quia toties novum admiſiſti ſacrile-

45 gium. 4. Si ſcias aliquas confeſſiones eſſe invalidas, ſed neſcias quas, teneris per ſe loquendo inſtituere confeſſionem generalem ſaltem circa peccata, de quibus dubitas, an ſis valide confeſſus. Ratio eſt, quia ab illis peccatis nunquam fuiſti directe abſolutus, ergo teneris illa iterum confiteri, inſtituendo confeſſionem generalem, ſi aliter non poſſis, nam ab hac obligatione nemo excuſatur, niſi per impoſſibilitatem moralem, qualem ordinarie non im-

46 portat confeſſio generalis. 5. Si pœnitens dicat: Hactenus non recte confeſſus ſum, habeo peccatum e juventute, quod hactenus confiteri erubui, &c. non ſtatim judica omnes confeſſiones eſſe invalidas, alias te, & ipſum ſæpe inutiliter torquebis, ſed ante omnia interroga, an tunc, quando illud factum committebat, ſciverit, vel putaverit eſſe peccatum, vel an poſtea prius cognoverit, & ſæpiſſime audies: *Mi Domine, adhuc puer, vel juvenis fui, non putavi, non intellexi, nuper primum in confeſſione, Catechiſmo, vel diſcurſu audivi.* Jam ſalva res eſt, quia nulla confeſſio eſt invalida, aut repetenda, niſi ab illo tempore, quo ſcivit, vel erronee putavit aliquid eſſe peccatum, tamen confiteri erubuit, vel malitioſe neglexit. Si fateatur ſe jam ſciviſſe, vel putaſſe eſſe peccatum, interrogandus erit, quoties memor hujus peccati illud in confeſſione omiſerit, & an omittere, & tali peccato omiſſo communicare ſciverit, vel ſaltem dubitaverit eſſe grave ſacrilegium, ſi affirmet, numerum confeſſionum, & Communionum exprimere ac confeſſiones iſtas repetere debet, quia quot Communiones, & confeſſiones fecit, tot commiſit ſacrilegia, quando autem bona fide confeſſus fuit immemor iſtius peccati, ac ita comparatus, ut illud confiteri voluiſſet, ſi memor fuiſſet, vel bona fide credidit, quod omittere non ſit peccatum mortale, tenetur ſolum peccatum omiſſum confiteri, quia de aliis fuit valide, & directe abſolutus: at quid ſi pœnitens ſciverit quidem, quod reticere peccatum eſſet malum, ſed in confuſo non cogitando, vel ſuſpicando, an mortale, vel leve, ut contingit quandoque in rudibus, ruſticis, plebeis, pueris, &c. potes judicare tantum peccaſſe venialiter, juxta dicta *Caſ.* 1. *nu.* 11. ideoque nec tunc erit obligatio repetendi, ſi tamen pœnitens fateatur, ſe ante, vel poſt confeſſionem, & Communionem valde fuiſſe anxium ob peccatum non confeſſum, ut communiter fit, ſignum eſt ipſum apprehendiſſe malitiam gravem, & per conſequens confeſſiones eſſe invalidas, & repetendas. 6. Si advertas, pœni- 47

tentem a 10. 20. 30. aut pluribus annis ſacrilege confeſſum, per ſe loquendo teneris eum abſque abſolutione remittere, ad ſe examinandum, & præparandum pro confeſſione generali tot annorum, quia moraliter eſt impoſſibile tam brevi tempore tot annorum peccata, quoad numerum, & ſpeciem, reminiſci, per accidens tamen vix unquam dimittendi ſunt, niſi ex teneritudine conſcientiæ, vel aliis indiciis omnino credas, eos ad te, vel ad alium Confeſſarium pro confeſſione generali redituros, plerique enim, vel non ſatis intelligunt obligationem repetendi omnia peccata, ſed putant ſufficere, ſi repetant ſola omiſſa, vel ſunt ita rudes, ut ſe pro confeſſione generali examinare non poſſint, vel ſaltem videtur hoc iis adeo difficile, ut ſemel dimiſſi non redeant, ſed pergant diminute, & ſacrilege confiteri, ideo ne præda hæc elabatur, Confeſſarius talibus ante omnia ob oculos ponat enormitatem tot ſacrilegiorum, præſentiſſimum animæ periculum excitet ad ſerium, & efficacem dolorem, ac propoſitum ad fiduciam in Divina miſericordia, adjuvet in examine per Præcepta Decalogi, attentis circumſtantiis conditionis, negotiorum, occaſionum, &c. Deinde ſi ita conveniens videatur, & conditio pœnitentis patiatur, dimittat eum, ut ſe per horam, vel mediam ulterius examinet, ante Communionem rediturus pro obtinenda abſolutione, quia tamen, nec ſic poſſibile eſt, ut omnes ſpecies, & numeri peccato-

rum

rum enumerentur integre, abſolvat cum ea monitione, ut ſi poſtea adhuc aliqua incidant mortalia ſolum ſacrilege confeſſa, ea denuo clavibus ſubjiciat.

48 QUÆR. VIII. An & quando ſit obligatio confitendi?

Reſp. I. dari præceptum Divinum confitendi peccata mortalia, eſt de fide contra modernos hæreticos, *Trident. ſeſſ.* 14. *Can.* 6. Hoc præcepto obligantur omnes poſt Baptiſmum in mortale lapſi per ſe in articulo, vel periculo mortis, ſive hoc ſit ex morbo, ſive ex imminente conflictu, navigatione, vel partu periculoſo, ſive extremo ſupplicio, quia finis præcepti eſt, ut homo reconcilietur Deo, & ſit extra periculum damnationis, quod maxime urget in mortis periculo, hinc ſi quis poſt confeſſionem in eodem periculo iterum peccet mortaliter, tenetur iterum confiteri, etſi non teneatur iterum communicare, neque teneatur ſtatim confiteri poſt periculum, ſi tunc neglexit, quia ſolum tenebatur ratione periculi, ergo hoc ceſſante ceſſat obligatio. 2. Hoc præceptum etiam obligat ſæpius in vita, *Navar. Metzger d.* 47. *art.* 1. *La Croix num.* 2020. contra *Sot. Lugo*, *Sporer*. Ratio eſt, quia Chriſtus confeſſionem inſtituit, ut homines per eam deterrerentur, & præſervarentur a recidiva: Atqui hoc fieri non poteſt, ſi peccatores non confiteantur ſæpius in vita: ergo. Conf. Qui aliquid præcipit, & non determinat tempus, vult non differri nimis diu, nec expectari tempus extremum, & confeſſio in lege gratiæ ſuccedit in locum contritionis, ergo ſicut hæc alias obligabat ſæpius per vitam, ſic & nunc confeſſio, deinde Eccleſia non tulit legem confeſſionis, imo forte nec ferre potuit ob nimiam ejus difficultatem, ſed ſolum determinavit tempus obligationis a Chriſto impoſitæ, at hoc dici non poſſet, ſi lex Chriſti ſe ſolum extenderet ad articulum mortis, quia tunc per ſe erat obligatio abſque determinatione Eccleſiæ: ergo. 3. Per accidens obligat hoc præceptum illum, qui eſt in mortali, & vult, vel debet communicare, vel ſacrificare, quia tunc non ſufficit elicere contritionem, ut dixi *Caſ.* 92. *num.* 31. etſi contritio ſufficiat ad alia Sacramenta, teſte Clem. VIII. *in Rit. Rom.* & communiſſima T. T. quia de hoc nullum extat præceptum. Item per accidens obligat eum, qui aliter, quam per frequentes confeſſiones conſuetudinem mortaliter malam, v.g. pollutionis, vincere non poteſt. Item ſi confeſſio requiratur tanquam conditio ad diſpenſationem voti, vel impedimenti in contracto matrimonio, &c.

Reſp. II. Etſi Chriſtus ipſe præceperit confeſſionem, quoties tamen fieri debeat, 49 determinandum reliquit Eccleſiæ, quæ præcepit, ut fiat ſingulis annis, *Trident. cap.* 5. *Omnis utriuſque ſexus fidelis poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur Sacerdoti proprio.* Ubi nomine Sacerdotis proprii venit Parochus, Epiſcopus, Papa, & habentes privilegium, velut Regulares Mendicantes, & cum iis communicantes, ut conſtat ex Bulla 22. *Leon. X. dum inter mentis arcana*, *extravag. Joan. XXII. Vas electionis*. Neque Parochus prohibere poteſt, ne ſui etiam in Paſchate Mendicantibus confiteantur. Ex dictis pro praxi deduces ſequentia. 1. Hoc præceptum obligat hæreticos utpote ſubjectos Eccleſiæ, item pueros in mortali conſtitutos, hoc ipſo enim, quod peccarint mortaliter, habent ſufficientem diſcretionem, ut prævia ſufficiente inſtructione circa ſubſtantialia Sacramenti, confiteri teneantur. 2. Hoc præceptum 50 non obligat eos, qui habent ſola venialia, *Trident. loc. cit.* quia finis præcepti eſt, ut recuperetur gratia per peccatum amiſſa, ſed per venialia non amittitur gratia: ergo, merito tamen urgent Parochi, ut quivis adultus ſemel in anno confiteatur, etiamſi dicat ſe non habere mortalia, tum quia hoc eſt incertum, & alii forte ſcandalizantur, tum quia ſic habet timoratorum conſuetudo, & datur major gratia, & mortale, ſi quod forte incognitum adſit, remittitur indirecte. 3. Neque ſatisfit huic præcepto, confitendo ſola venialia, quia de his non eſt præceptum, hinc qui tempore Paſchali, vel toto tempore confeſſus eſt ſola venialia, ſi ultimo die anni incidat in mortale, obligatur adhuc confiteri, quia præcepto annuæ confeſſionis nondum ſatisfecit, & adhuc ſatisfacere poteſt, *Lugo d.* 15. *ſeſſ.* 7. *Dian. part.* 4. *t.* 4. *art.* 206. 4. Huic præcepto non ſatiſ- 51 fit per confeſſionem, ſive cum ſive abſque culpa invalidam, quia confeſſio invalida non eſt confeſſio, neque per eam obtinetur finis præcepti, unde Alexand. VII. bene damna-

Digitized by Google

damnavit Propoſit. 14. ***Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ***, neque excuſatur a nova confeſſione ille, cui juſte, vel injuſte negata fuit abſolutio, quia hic præcipitur Confeſſio, quæ ſit Sacramentum, qualis non eſt, niſi ſe-
52 cuta abſolutione. 5. Tempus annuæ Confeſſionis ***Sot. Navar. Suar. Tann. Laym. Sporer num.*** 533. computant a Paſchate ad Paſcha, & ita habet fidelium uſus. Econtra ***Lugo, Nugn. Boſco, Dian. par.*** 3. *t.* 4. *reſol.* 81. computant illud a prima Januarii ad ultimam Decembris, & juxta hos confeſſus prima Januarii 1724. licite differt confeſſionem uſque ad ultimam Decembris 1725. ita ut duo integri anni ſine confeſſione tranſeant, dempto unico die, hoc diſplicet ***Sporer loc. cit.*** Sed idem dicere debet, etiamſi annum confeſſionis numeret ab uno Paſcha ad aliud, nam confeſſus in Paſchate anno 1724. non tenetur ſequenti Paſchate confiteri, niſi forte propter Communionem, ſed poteſt expectare finem anni, quia obligatio confitendi non eſt annexa tempori Paſchali, ut jam dicam, ſed ſatisfieri poteſt per totum annum, per conſequens current duo fere anni ſine confeſſione, unde alii numerant hunc annum ab ultima confeſſione, vel a primo peccato mortali, ſed recte confutan-
53 tur a *Lugo d.* 15. *n.* 154. 6. Præceptum annuæ confeſſionis eſt diſtinctum a præcepto Communionis, quia diſtinctam habet materiam, utilitatem & finem, ut per ſe patet, & obligatio confitendi non eſt annexa tempori Paſchali, ſicut Communio, ſed eſt pro toto anno, nam *Concil. Lateran. & Trid.* dicunt, Communionem debere fieri in Paſchate, confeſſionem vero ſaltem *ſemel in anno*, ***Sot. Sa, Tann. Sporer, La Croix loc. cit.*** Ratio eſt, quia confeſſio præcipitur ad delendam culpam mortalem, quæ cum poſſit admitti quovis anni tempore, congruum fuit, confeſſionem certo tempore non alligari, hinc legitime impeditus a ſumenda per annum, vel in Paſchate, Euchariſtia, non ideo deobligatur a facienda confeſſione, item, qui in Paſchate ſine confeſſione communicavit, eo quod nullam haberet gravioris peccati conſcientiam, ſi poſtea peccet mortaliter, tenetur confiteri: econtra qui in initio anni confeſſus eſt mortale, non tenetur iterum confiteri eodem anno, etſi de novo peccet.
54 7. Quo diutius differtur ultra annum confeſſio, eo peccatur gravius, ***Suar. Vaſq. Bonac.*** dicunt, te tot peccata admittere, quot habes occaſiones confitendi: id negant alii, in praxi ſatisfacis, dicendo: Tanto tempore non ſum confeſſus, niſi voluntas non confitendi aliquoties fuerit revocata, & reaſſumpta, toties enim peccata multiplicantur numero,
ut dixi *Caſ.* 8. *nu.* 2. 8. Qui prævidet ſe po- 55
ſtea non poſſe confiteri mortalia, vel reſervata habenti poteſtatem, tenetur prævenire, ſicut, qui non poteſt audire Miſſam ſero, debet audire mature: qui non poteſt orare Horas a prandio tenetur mane, quia tum adeſt tempus præcepti, & impleri po-
teſt: ergo debet. 9. Qui hoc anno non eſt 56
confeſſus mortalia, tenetur ab initio anni ſequentis: ita multi contra multos, ratio eſt, quia annus poſitus eſt ad urgendam confeſſionem, ne nimium differatur, non autem ad terminandam obligationem, ut a pari patet in mutuo ad certum tempus, & in Communione Paſchali, de qua vide *Caſ.* 92. *num.* 28. *Dices*, qui hodie non oravit Horas, vel non audivit Miſſam, non tenetur cras, quia obligatio eſt alligata diei, ſed obligatio confitendi etiam eſt alligata anno: ergo. *Reſp.* ***N. Min.*** Diſparitas eſt, quod anno elapſo non ceſſet finis præcepti confeſſionis, qui eſt reconciliatio cum Deo, econtra lapſo die ceſſat finis orandi Horas, qui erat ſancta occupatio Clerici pro iſta die, item ceſſat finis ſanctificandi iſtum
diem per Miſſam. 10. Qui multis annis 57
non eſt confeſſus, hodie confitendo ſatisfacit pro omnibus annis præteritis, quia per unam illam confeſſionem obtinet finem præcepti, qui eſt gratia, & remiſſio omnium mortalium, ſi tamen ante finem hujus anni adhuc peccet mortaliter, tenetur pro hoc anno confiteri, quia prior confeſſio eſt pro anno præcedente, ſicut ſi in initio hujus anni ſolvas penſionem pro anno elapſo, non liberaris a penſione anni præſentis, quia annus non eſt ad finien-
dam, ſed urgendam ſolutionem. 11. Si 58
hoc anno confeſſus, vel bona fide oblitus es, vel etiam ſciens ex juſta cauſa mortale omiſiſti, non teneris illud peccatum iterum hoc anno confiteri, alias ſi decies recordareris peccati, obligareris uno anno confiteri decies, & per primam confeſſionem jam obtinuiſti finem præcepti. Excipe, niſi confeſſus fuiſſes ſola venialia, quia hæc non cadunt ſub præcepto, vel cum venialibus ſola reſervata apud non

haben-

habentem poteſtatem, tunc teneris iterum confiteri, quia nondum es confeſſus mortalia, vel non es confeſſus Sacerdoti proprio, ideſt, habenti poteſtatem abſolvendi. 12. Qui ſponte negligit confeſſionem, vel Communionem, vivus arcetur ab ingreſſu Eccleſiæ, mortuus privatur Eccleſiaſtica ſepultura, *cap. omnis utriuſque ſexus, de pœnit.* intellige poſt ſententiam Superioris Eccleſiaſtici.

CASUS XCVIII.

De forma Abſolutionis, ejuſque Miniſtro.

L*Ivius Paſtor*. 1. *In forma abſolutionis omittit aliquando preces adjunctas*, To *Ego & To tuis*. 2. *Vel utitur ſolum his: Abſolvo te, vel: Abſolvo veſtram dominationem*. 3. *Putat formam verificari non poſſe de peccatis ſemel remiſſis*. 4. *Abſolvit ſub conditione*. 5. *Repetit abſolutionem, quoties pœnitens quid novi affert*. 6. *Abſolvit non abſolutum a cenſuris, vel inſcium ſuæ excommunicationis*. 7. *Abſolvit complicem*. 8. *Dubitat, an poſſit abſolvere abſentem, vel eum qui miſit peccata in ſcriptis*. 9. *An eum, qui diſtractus ſine abſolutione recedit, & adhuc eſt in Eccleſia, vel obviat in platea, an ægrotum ante ædes*. 10. *Quid ſi Confeſſarius non ſit plene ordinatus, vel in peccato*. 11. *Quæ ſcientia requiratur in Confeſſario*. 12. *Quid ſi dubitet de ſua habilitate*. 13. 14. *Quid obſervandum Confeſſario circa rudes*. 15. *Adoleſcentes*. 16. *Ebrioſos*. 17. *An poſſit negare vel differre abſolutionem*. 18. *Quid ſi pœnitens ſit in occaſione peccandi*. 19. *Quid de conſuetudinario*. 20. *Quid de molli emendationem deſperante*. 21. *Quid de fornicario privato, & publico*. 22. *Quid ſi Confeſſarius erravit, dicendo, contractum, votum, matrimonium eſſe invalidum, cum tamen ſint valida, vel contra, an errans circa obligationem reſtitutionis teneatur ipſe reſtituere, quid ſi ſit Religioſus?* Pro Reſolutione,

1 QUÆR. I. Quid circa formam Sacramenti pœnitentiæ ejuſque ſenſum?

Reſp. Seqq. 1. Forma eſt ipſa abſolutio, quam dat Sacerdos pœnitenti, conſiſtit integraliter, & prout uſurpatur ab Eccleſia, in his verbis: *Ego te abſolvo a peccatis tuis in nomine Patris, &c.* præmittitur *Miſereatur*, deinde elevata manu ad pœnitentem dicitur: *Indulgentiam*, &c. ſubjungitur: *Paſſio Domini*, &c. Hæc verba, uti & antecedentia, ſolum ſunt de conſilio, omittere in forma To *Ego*, vel To *tuis*, vel *in nomine Patris*, &c. ad ſummum eſt veniale, quia *Ego* ſatis exprimitur in *abſolvo*, & To *tuis* in particula *te*, & invocatio ſanctiſſimæ Trinitatis, & ſignum Crucis additur ſolum ex conſuetudine Eccleſiæ, *Layman cap. 3. & Rituale Roman.* pro forma in neceſſitate aſſignat ſola verba: *Abſolvo te ab omnibus cenſuris, & peccatis*, ubi To *omnibus* non eſt de præcepto, imo juxta aliquos omitti debet, quia ſæpe non remittuntur omnia venialia.

Reſp. 2. Forma eſſentialis juxta *D. Thom. part. 3. quæſt. 84. art. 3. Scot. in 4. diſt. 14. quæſt. 4.* & communiorem T.T. conſiſtit in ſolis verbis: *Abſolvo te*, tum quia ea ſola exprimit Concil. Florent. & Trident. *ſeſſ. 14. cap. 3.* Tum, quia hæc verba ſe ſolis exprimunt perſonam judicis, perſonam rei, & ejus abſolutionem; & circumſtantia perſonæ confitentis peccata ſua ſatis determinat, & ſignificat abſolutionem Sacerdotis cadere ſuper peccata illius, licet id verba *Abſolvo te* per ſe non exprimant. Plures hanc ſententiam dicunt eſſe certam, ſed immerito, nam ad eſſentiam formæ requiri hæc quatuor: *Abſolvo te a peccatis*, valde probabiliter docent *Paludan Sot. Vuigers, Boſco, Gormatz*, & alii apud *La Croix nu. 633.* Ratio eſt, quia Chriſtus *Joan.* 20. inſtituens hoc Sacramentum expreſſam fecit mentionem peccatorum, *quorum remiſeritis*, ergo ſicut ex hoc, quod Chriſtus inſtituens Baptiſmum expreſſam mentionem fecerit baptizantis, & baptizati, item Dei unius, & trini, omnes docent hæc determinate ſignificari debere per formam Baptiſmi, & non ſolum per circumſtantias, ita in forma pœnitentiæ exprimi debet *abſolutio a peccatis*, idque innuunt *Flor. & Trident.* per To *&c.* cum dicunt, formam conſiſtere in *Abſolvo te &c. Conf.* Forma pœnitentiæ debet ſignificare remiſſionem peccatorum, ſed To *Abſolvo te* non ſignificat remiſſionem peccatorum, quia illa verba ſunt indifferentia ad ſignificandam remiſſionem vel cenſuræ tantum, vel peccati tantum, ſicut To *comedo* eſt indifferens, ut ſignificet comeſtionem piſcis, vel carnis, ſi dicas, verba determinari per circumſtantiam factæ confeſſionis, & intentionem Miniſtri, contra eſt: Chriſtus non aſſum-

aſſumpſit circumſtantias, ſed verba ad ſignificandum effectum Sacramentalem; & forma Extremæ Unctionis eſſentialiter exprimit peccata, dicit enim: *Indulgeat tibi Deus quidquid peccaſti, &c.* Ergo multo magis requiretur hoc *ad formam pœnitentiæ,* quæ directe ad remiſſionem peccatorum inſtituta eſt. Deinde ſi ſufficiat peccata ſignificari per circumſtantias: ergo etiam ſufficiet ſic ſignificari perſonam abſolvendi, ideoque ſi confeſſus dicat Confeſſario: Numquid me abſolvis? Et Confeſſarius reſpondeat: Ita, To *ita* ſufficiet, quia in circumſtantiis, & ex intentione proferentis ſignificat idem quod *Abſolvo te a peccatis.* Ex dictis patet, To *a peccatis* ſine peccato mortali omitti non poſſe, quia Sacramentum exponitur periculo nullitatis. Idem videtur, ſi omittatur To *te*, & dicatur: *Abſolvo a peccatis tuis*, vel adhibeatur forma, quæ non habeat vim ſententiæ judicialis, vel ſaltem eſt dubia, ut: *Mundo te a peccatis*, vel dicatur in optativo: *Abſolvat te Deus, abſolvat te Chriſtus, &c.* vel deprecative: *O Jeſu! abſolve hunc, &c.* E contra valet abſolutio, ſi dicas: Abſolvo veſtram dominationem, excellentiam, majeſtatem, item: Remitto tibi tua peccata,
3 quæ verba ſunt æquivalentia. 3. Senſus formæ: *Ego abſolvo te a peccatis*, eſt hic: Ego auctoritate mihi a Deo data, quantum eſt in me, tibi remitto tua peccata, vel do gratiam de ſe peccatorum remiſſivam, unde patet, formam manere veram, etſi cadat ſuper peccatis per contritionem,
4 vel aliam confeſſionem remiſſis. 4. Abſolutio regulariter debet eſſe abſoluta, hinc illicita, & invalida eſt, ſi detur ſub conditione de futuro, v. g. *Abſolvo te, ſi reſtitues, ſi intra tot dies concubinam dimittes:* Ratio eſt, quia non eſt in poteſtate Miniſtri poſt applicatam materiam, & formam ſuſpendere valorem Sacramenti. Vid. *Caſ.* 88. *n.* 17. Valet tamen ſub conditione de præſenti, & Sacramento intrinſeca, v. g. *Abſolvo te, ſi vere doleas, ſi vis reſtituere, offenſam remittere, occaſiones fugere*, &c. imo quandoque ob reverentiam Sacramenti ſub conditione dari debet, v. g. dum Confeſſarius prudenter dubitat, an pœnitens ſit diſpoſitus, an habeat materiam ſufficientem, an adhuc vivat, &c. Sufficit autem talem conditionem apponere in mente, etſi conſultum ſit eam etiam exprimere voce, maxime ſi forma aliis audientibus proferatur.
5. In eadem confeſſione ſuper eadem pec- 5
cata ſine cauſa repetere abſolutionem per ſe eſt mortale, quia ſecunda abſolutio eſt irrita defectu novæ materiæ, plures tamen excuſantur ſaltem a mortali ob inadvertentiam, perplexitatem, aut ſcrupulos, *Tamb. lib.* 1. *cap.* 1. §. 3. Si pœnitens poſt abſolutionem ſtatim redeat, & afferat de novo ſola venialia, vel circumſtantiam liberam, vel numerum in To *circiter* ſatis expreſſum, v. gr. dicit: Circiter quinquies pejeravi, & rediens dicat: Revera pejeravi ſexies, non debet inordinate repeti abſolutio, quia jam legitime confeſſus, & abſolutus eſt, ſi afferat numerum, vel circumſtantiam neceſſariam, vel mortale dubium, v. gr. dicit: *Fui oblitus unius fornicationis, fui oblitus, quod una fornicatio facta ſit cum conjugata*, debet repeti abſolutio, & imponi eadem, vel nova pœnitentia, ut Sacramentum ſit integrum, an vero etiam dolor renovari debeat, dixi *Caſ.* 96. *num.* 21.
6. Peccat Confeſſarius mortaliter, ſi ex- 6
communicatum abſolvat a peccatis, non præmiſſa abſolutione a cenſura, quia Eccleſia huic graviter prohibet uſum omnis Sacramenti etiam pœnitentiæ, aliud eſt de ſuſpenſo, & interdicto, niſi forſan interdicto cauſam dederit. Vid. dicenda *Caſ.* 116. Si pœnitens accedat ſcienter cum excommunicatione, a qua ſcit Confeſſarium abſolvere non poſſe, peccat mortaliter, & confeſſio eſt nulla, ſi vero ignarus, vel oblitus ſuæ excommunicationis bona fide accedat, abſolutio erit valida, alias enim contingere poſſet, ut quis per totam vitam ſuam bona fide abſolveretur, & nunquam acciperet gratiam, niſi forte perfecte contritus, quod præſumi non poteſt de pia matre Eccleſia, quæ pœnas ſuas non vult eſſe *in deſtructionem, ſed ædificationem. Nav. Suar. Lugo d.* 16. *ſ.* 15. *Dian. part.* 2. *tit.* 4. *R.* 78. Si confeſſarius potens abſolvere a cenſuris, oblitum vel ignarum ſuæ excommunicationis abſolvat forma conſueta: *Abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis, & interdicti, in quantum poſſum, &c.* non tantum a peccatis, ſed etiam excommunicatione liberat, ita ut penitens poſtea recordatus cenſuræ non indigeat nova abſolutione, *Lugo l. c. Tamb. l.* 2. *cap.* 10. §. 3. quia Confeſſarius intendit abſolvere, quantum poteſt, & debet; atqui poteſt, ut ſup-

ſupponitur, & etiam debet prius abſolvere
7 a cenſura, antequam a peccatis: ergo. 7. Abſolutio per ſe loquendo dari poteſt complici; ordinarie tamen fieri non expedit, maxime in materia carnis, in qua confeſſiones propterea ſæpe ſunt ſacrilegæ, & novis tentationibus obnoxiæ; ideo in Diœceſi Colonienſi omne peccatum mortale carnis externum Confeſſario complici eſt reſervatum, ut dicam *Caſ. ſeq. nu.* 17.

8 QUÆR. II. Quid circa abſolutionem abſentis?

Reſp. 1. Abſolutio valide dari non poteſt abſenti, quia Clem. VIII. anno 1602. damnavit: *Licere abſenti Sacerdoti per litteras, vel per nuntium peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem accipere*, prohibetque ejus praxin pro omni caſu; atqui ſi talis confeſſio, vel abſolutio eſſet valida, non potuiſſet prohiberi pro omni caſu; imo jure naturali, & Divino obligaſſet pro caſu neceſſitatis extremæ tanquam medium neceſſarium ſalutis, & a Deo inſtitutum, & Pontifex nihil prohibere poteſt contra jus naturale, & Divinum: ergo. Unde relata propoſitio non ſolum damnata eſt copulative, ut voluit *Suar.* ſed & diviſive, ideſt, quoad utramque partem, itaut nec valeat abſolutio abſenti facta, quod extra dubium eſt, nec confeſſio facta abſenti, v. g. in ſcripto, niſi in præſentia repetatur, idque declaravit ipſe Clem. ex poſt in duobus Conſiſtoriis, teſte *Metzger art.* 8. *Lugo d.* 17. *num.* 64. Nec obſtat, quod abſolvi poſſit moribundus ſenſibus deſtitutus, qui abſente Sacerdote petiit Confeſſarium, vel dedit ſigna doloris, ut dixi *Caſ. præc. num.* 30. nam talis adhuc confitetur Sacerdoti præſenti per alios velut interpretes, coram quibus dedit ſigna doloris, vel petiit Confeſſarium; ſimiliter valide abſolvitur, qui Sacerdoti abſenti miſit peccata ſua inſcriptis, & ex poſt de iiſdem ſe coram præſente ſaltem in gene-
9 re accuſat. 2. Difficultas eſt, qualiter præſens eſſe debet, ut quis valide abſolvi poſſit; nam certum eſt, non ſufficere, quod quis poſſit videri, vel audiri; nam audiri, & videri poſſunt ſimpliciter, & longiſſime abſentia, ut ſtellæ cœli, ſonus tormenti bellici, &c. Dico igitur cum *Tamb. Sporer. n.* 610. ſufficere præſentiam moralem, intra quam homines communi modo colloqui ſolent; quod plures extendunt ad 20. & plures paſſus, & admitto in caſu neceſſitatis, dum propior acceſſus ad captivum, occidendum, peſte infectum, &c. non conceditur. 3. Si pœnitens facta confeſſione ex ſimplicitate, vel diſtractione abeat ante perceptam abſolutionem, aut Confeſſarius diſtractus eam dare oblitus ſit, recordetur autem, dum pęnitens dicto modo adhuc eſt præſens, etſi abire cęperit, valide eumdem recedentem abſolvit, quia eſt moraliter præſens, & habet jus ad abſolutionem, quam petiit, & adhuc peteret, ſi ſciret ſe eam non percepiſſe; talis pęnitens abſque rubore, infamia, vel alio incommodo revocari poſſet, id foret conſultiſſimum; ſi jam longius abiit, vel neſcias, quantum diſtet, recommenda rem Domino DEO; ſi ex poſt petat a te Communionem, & recorderis non datæ abſolutionis, eum ante Communionem ſecreto abſolve; quod etiam locum habet, ſi poſt breve tempus in Eccleſia vel platea, antequam credatur dolorem revocaſſe, tibi obviet, quia habet jus ad abſolutionem, & adhuc præſumitur diſpoſitus; ſed quid ſi Confeſſarius vocetur ad moriturum, an valide eum abſolvit ante ædes conſtitutus intra 20. paſſus, etſi eum nec videre nec audire poſſit? Reſp. Nequaquam, quia eidem nondum eſt moraliter, & humano modo præſens. *D. D. c.*

QUÆR. III. Quid de obligatione Confeſſarii in genere? 10

Reſp. Seq. 1. Miniſter hujus Sacramenti eſt ſolus Sacerdos complete ordinatus habens juriſdictionem. Eſt de fide ex *Flor. & Trid.* Dico, *complete*: nam ſi quis tantum ordinatus ſit per traditionem patenæ, & calicis, accipit quidem poteſtatem in *Corpus Chriſti verum* conſecrandum, non tamen in *Corpus Chriſti myſticum*, ſeu fideles abſolvendos; quod ſi Epiſcopus impoſuiſſet ei manus prætermiſſa traditione calicis, ordinatio foret invalida, quia poteſtas abſolvendi neceſſario ſupponit poteſtatem conſecrandi. 2. In Miniſtro requiritur ſtatus gratiæ, alias tot peccata admittit, quot pęnitentes abſolvit, tot enim diſtincta conficit Sacramenta; probabile tamen eſt, abſolventem in neceſſitate, vel caſu repentini obitus etiam ſecluſa perplexitate non peccare mortaliter, ſi prævie non conteratur, imo nec venialiter, ſi pio motu ſe convertat ad Deum, & pro-

ponat

Digitized by Google

ponat opportune confiteri. V. *Caſ.* 88. *num.*
11 19. 3. Requiritur *Juriſdictio*, de qua *Caſ. ſeq.* Deinde *congrua ſcientia*, ut poſſit eſſe Miniſter Sacramenti, Judex, Medicus, & Doctor, in his quatuor officiis fundatur omnis Confeſſarii obligatio, ad quæ ſi ſe ſciat ineptum, ex defectu ſcientiæ morum vel aliunde non poteſt Confeſſionale, multo minus parochiam admittere; aut ſi admiſit, tenetur ſe intra breve tempus qualificare, vel officium dimittere; idem dic de eo, qui antecedenter fuit capax, ſed ex poſt eſt oblitus ſuorum principiorum. Ratio eſt, quia alias ſæpe faciet injuriam Sacramento, & pœnitentibus. 4. Confeſſarius ut *Miniſter Chriſti* debet ſollicite, fideliter, reverenter, & dignis Sacramentum miniſtrare; procurare, ut fiat integre, juvando, ſi opus eſt, pœnitentes in examine, diſponendo ad ſerium dolorem, propoſitum, &c. *Ut Judex* debet diſcernere poſſe inter mortalia, & venialia, inter numerum, & ſpeciem; proportionatam imponere pœnitentiam, ſatisfactionem, reſtitutionem, reconciliationem, &c. *Ut Medicus* debet dare poſſe pœnitentias medicinales, ſuggerere media opportuna pro evitandis peccatis eorum periculis, &c. *Ut Doctor* debet noſſe Caſus, a quibus poſſit, vel non poſſit abſolvere, debet poſſe inſtruere in rebus fidei, & ad ſalutem aut Sacramentum neceſſariis, reſolvere dubia circa reſtitutionem, contractus, valorem matrimonii, aliaſque obligationes, &c.
12 Si dubites de ſufficientia tuæ ſcientiæ, vel habilitatis, & Superior nihilominus jubeat confeſſiones audire, debes obedire, quia in dubio eſt præſumptio pro Superiore exiſtente in poſſeſſione poteſtatis præceptivæ; ſimiliter ſi ab ordinariis examinatoribus debite, & ſine fraude ſis approbatus, potes te judicare capacem, modo principiorum tuorum non obliviſcaris, ac in difficilioribus libros aut viros doctos conſulas; neque enim requiritur ſcientia ſumma, ſed ſufficit mediocris, quæ ſtudio ac lectione conſervetur, augeaturque.

13 QUÆR. IV. Quid obſervandum Confeſſario circa rudes, pueros, ebrioſos, &c.

Reſp. Obſervari debent ſeqq. 1. Ingreſſurus confeſſionale faciat intentionem abſolvendi pœnitentes, prout eorum diſpoſitio exigit. 2. Moneat opportune pœnitentem, ſi numerum, vel ſpeciem omittat, vel alterius peccatum manifeſtet. 3. Caveat omnem ſomnolentiam, vel diſtractionem, ne confeſſio fiat pœnitenti gravis, & odioſa, eo quod teneatur peccata ſecundo repetere. 4. Sit patiens, & mitis, maxime circa ſcrupuloſos, & rudes: duros & obſtinatos ſuaviter terreat, propoſita ſeveritate Divini judicii, rigore pœnarum, &c. Quod ſi occurrat peccatum valde enorme, non det ſigna admirationis, vel indignationis, ne circumſtantes ſuſpicentur dici peccatum gravius, & ſic frangatur ſigillum. 5. Ignaros & rudes inſtruat circa motiva fidei, ſpei, contritionis, juxta formulam *Caſ.* 13. *num.* 13. exhibitam, vel ſimilem, doceat modum ſe examinandi juxta præcepta Decalogi & Eccleſiæ, juvet, ſi opus, in examine juxta cujuslibet ſtatum, & conditionem, interrogando primum de minoribus, v. gr. de turpi colloquio, de oſculis, deinde de tactibus, deſideriis, & ſic conſequenter; ſi pœnitens memoriter confiteatur, non turbet ordinem, interrogando ſpeciem, vel numerum, niſi forte uno verbo, quando eſt periculum oblivionis; & ſtatim reducat ad ordinem narrandi, ubi ultimo ceſſavit; in examinando numero, vel circumſtantiis non ſit importunus, vel curioſus, præſertim in materia luxuriæ, ne multa interrogando doceat, quæ pœnitens ignorabat, ſicque occaſionem præbeat ulterius inveſtigandi, Confeſſionem traducendi; & ſi leviora, v. g. verba turpia, vel cogitationes neget, opus non eſt interrogare de factis; ſatius eſt circumſtantiam omitti, quam nimia inveſtigatione ſe aut pœnitentem exponere periculo turpis conſenſus. 6. Sit diſcretus, & prudens dirigendo pœnitentem, non ſemper ſecundum opinionem rigidiorem, neque ſemper ſecundum benigniorem, ſed prout in Domino judicaverit pœnitenti magis expedire nunc ſecundum hanc, nunc ſecundum illam, modo utraque vere ſit probabilis, & in praxi tuta; adeoque oportet Confeſſarium ſcire, quænam ſententiæ vere ſint tales. 7. Habeat ſpecialem modum dirigendi pueros, de quibus ſæpiſſime dubium eſt, an ſufficienter ſint inſtructi, an habeant fidem, & dolorem ſupernaturalem, an vere peccarint, &c. quod ſi puer leviſſima quædam afferat, & dubites de ſufficiente diſpoſitione, vel capaci- 14

Digitized by Google

citate, eo quod roſario ſuo ludat, huc illucque reſpiciat, &c. eum cum ſola cruce dimitte: quod ſi afferat graviora, aut ea, de quibus dubitas, an ſint mortalia, eum ad fidem & dolorem diſpone, v. g. quærendo, quare confiteatur? Si reſpondeat, ideo, quod confitentes veniant ad cęlum, non confitentes ad infernum; quære ulterius, unde id ſciat, & an putet eſſe cęlum? An credat, quod peccatoribus infligatur ignis infernalis, & quare? &c. Si dicat, ideo, quia Deus hoc dixit; interroga, an Deus non poſſit errare aut mentiri? Si reſpondeat bene, confirmandus eſt in fide, & cetera myſteria ei ſunt proponenda; deinde interrogandus, quare doleat, & proponat non amplius peccare? An poſſit ſuſtinere perpetuum ignem, vel ſaltem tenere unum digitum in candela? &c. Item ei deſcribi debet turpitudo peccati, quæ faciat deformem inſtar dæmonis; econtra gratia Dei faciat pulchrum inſtar Angeli, inculcanda beneficia Divina, ſcilicet quod nos crearit, redemerit proprio ſanguine, quod paratus ſit dare gaudia æterna, quod ſit pulcherrimus, amabiliſſimus, digniſſimus amari, &c. Quoad examen puerorum, poterit hoc fieri circa diſtractiones, garrulitates ſub Miſſa, mendacia, inobedientiam, rixas, cognomina, furta, illuſiones ſenum,
15 &c. 8. Pleraque hæc etiam ſerviunt in confeſſione adoleſcentum, & juvenum, quibus ulterius ſuadenda eſt frequens confeſſio, & fidelis primarum tentationum manifeſtatio; hæc enim ſunt remedia efficaciſſima hanc ætatem ad quævis vitia pronam continendi in timore Domini; etiam monendi ſunt, ut ſe ſolo addant numerum, & ſpeciem, eumque in finem ſe diligenter examinent, nec ex pudore aliquod grave omittant,
16 alias committi mortale ſacrilegium. 9. Hæc omnia fere etiam tenent de ruſticis aliiſque rudibus, qui quandoque magis ſunt ignorantes quam pueri, ideoque hoc vel ſimili modo ad dolorem diſponi poſſunt, v. g. dicendo: Quid ſi offendiſſes Principem, qui tibi veſtes, alimenta & omnia daret, qui etiam te vellet hæredem inſtituere, &c. e contra vellet graviſſimis pœnis afficere, ad rogum condemnare, caſu quo in animo eum offendendi perſeverares, numquid doleres te ejuſmodi Principem offendiſſe, velleſque eum poſthac non offendere, ſed amare? &c. Ejuſmodi & major Princeps eſt Deus &c. Examen autem horum poteſt eſſe circa detractiones, contumelias, furta, blaſphemias Sacramentales, perjuria advertenter facta, ebrietates, ſuperſtitiones, neglectas Miſſas, luxurias, &c. 10. Confeſſarius ebrioſorum debet eos obligare ad evitandas occaſiones potationum, imo quandoque pro pęnitentia imponere abſtinentiam a tali potu, maxime iſtis diebus, & locis, quibus ſolet eſſe occaſio ebrietatis; quod ſi nulla via potus ob præſentiam neceſſariorum hoſpitum evitari poſſet, poterunt adhiberi media naturalia contra ebrietatem, quorum uſus ſine juſta cauſa eſt veniale contra temperantiam.
11. Confeſſarius quandoque tenetur negare 17
abſolutionem, ut ſi pęnitens nolit ea facere, ad quæ ſub mortali obligatur, v. g. famam aut pecuniam reſtituere, offenſam remittere, impedire peccata aliena, quando commode poteſt, negotiationes illicitas omittere, actiones ſcandaloſas evitare, occaſiones proximas tollere; econtra ſi pęnitens vere eſt diſpoſitus, non poteſt ſine gravi peccato abſolutio negari, quia habet jus ad illam; poteſt tamen ex rationabili cauſa differri, v. g. in confeſſione generali per aliquot dies continuanda, ut exploret, an pęnitens interim faciat, quod juſſus hactenus neglexerit, v. g. an ablata reſtituat, inimico ſe reconciliet, conatum emendandi adhibeat, &c.

QUÆR. V. Quid de conſtituto in peri- 18
culo, vel occaſione peccandi?

Reſp. Seqq. 1. Per periculum, & occaſionem peccandi hic intelligitur aliquid inclinans, vel diſponens ad peccatum; quod ſi adeo vehementer inclinet, ut quis conſiderata ſua infirmitate, & diſpoſitione frequenter, vel communiter cadat, dicitur reſpectu iſtius periculum proximum, v. gr. ſi decies eas ad domum Cajæ, & cadas octies, vel ſepties, domus Cajæ erit tibi periculum proximum, & quidem moraliter certum; ſi cadas ter, quater vel quinquies, erit periculum probabile; ſi cadas ſemel vel raro, & quaſi caſualiter, erit periculum leve, & occaſio remota, quam non obligaris fugere, quia ubique reperitur, & eam fugere eſt fere impoſſibile, alioquin, ut ait Apoſt. deberemus ex hoc mundo exire. 2. Periculum proximum, & probabile teneris fugere non tantum cum gravi tuo incommodo, uti jam certum eſt, ſed etiam cum jactura omnium temporalium, & periculo vitæ, uti cum Cardena tenent plerique, qui

ſcri-

Digitized by Google

ſcripſerunt poſt Propoſitiones ab *Innoc. XI.* damnatas, *61.* quæ ſic habet: *Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere; quinimo directe & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.* 62. Quæ ſic habet: *Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis aut honeſta non fugiendi occurrit.* Item 63. *Licitum eſt quærere directe occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi.* Huc etiam pertinet Propoſitio 41. damnata ab Alex. VII. *Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo regalo, & deficiente illa nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.* Ratio eſt, quia qui amat periculum, peribit in illo, & cenſetur eo ipſo etiam amare peccatum; hæc tamen intelligenda ſunt de periculo peccandi formaliter, hoc eſt, conſentiendi in ipſum peccatum, non autem de periculo habendi tentationes ad conſenſum; ſic chyrurgus poteſt cauſa medendi attingere verenda alterius, quamvis ille tactus foret occaſio proxima motuum aut tentationum, dummodo non adſit periculum proximum conſentiendi his motibus, uti ordinarie tum non adeſt ob ſpecialem Dei gratiam, ſi talis ſe præmuniat per orationem, fortia propoſita, &c.

19 QUÆR. VI. Quid de conſuetudinario?

Reſp. Seqq. 1. Si ſerio doleat, & proponat, paratus occaſiones proximas removere, prima vice poteſt abſolvi, imo & ſæpius, ſi remedia a te præſcripta adhibuerit, vel extraordinaria det ſigna doloris, vel ſollicite requirat nova remedia, aut paratus ſit priora ſtudioſius applicare. Si ter quatuorve redeat cum iiſdem peccatis, cum eodem, vel majori numero, vehemens eſt ſuſpicio & juſta præſumptio, quod nullus, vel exiguus reſiſtendi conatus adhibitus fuerit, ac defuerit verus dolor, & propoſitum, adeoque tunc ad tempus ſine abſolutione erit dimittendus, cum magna tamen diſcretione, & prudentia, ne aut ſeveritate avertatur a regreſſu, aut lenitate ſeducatur, ſicque peccet, ac Confeſſarius cum illo. Notanda hic etiam eſt Propoſitio 60. ab Inn. XI. damnata: *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, modo ore proferat ſe dolere, & proponere emendatio-*
nem. 2. Quoad conſuetudinem mollitiei, cu- 20
jus occaſio ſemper ſit præſens, vix efficacius remedium eſt quam frequentiſſima confeſſio, v. gr. bis vel ter qualibet ſeptimana, quamvis aliquando abſolutio ſit differenda, ut Confeſſarius videat, num aliquem conatum adhibuerit; etiam adjuvabit quam maxime ei ſuadere, ut mane & veſpere coram Crucifixo genuflexus toto corde dicat: *Domine DEUS! qui flammas æternas luxurioſis præparaſti, promitto, & voveo amore JESU pro me crucifixi, vel talis Sancti N. hac die, hac nocte*, abſtinere ab omni tactu turpi. Si pœnitens deſperet de emendatione, non poterit efficaciter proponere emendationem, quam ſibi perſuadet nunquam futuram, ideoque nec abſolvi; niſi prævie eum erigas ad ſpem, & fiduciam, qua confidat per auxilia Divina ſe tentationes ſuperaturum; ſi tu ipſe de ipſius emendatione deſperes, de facto tamen eum putes habere ſincerum dolorem, & propo-
ſitum, potes eum abſolvere. 3. Si advertas 21
pœnitentem eſſe in occaſione proxima extrinſeca, coge ut eam deſerat, vel ſi ſine graviſſimo damno eam deſerere non poſſit, faciat ex occaſione proxima remotam, muniendo ſe per quotidianas preces, propoſita, confeſſiones, &c. Quod ſi etiam his non obſtantibus maneat idem periculum relabendi, uti ordinarie manet in fornicario, qui in propria domo habet concubinam, &c. tenetur eam tollere etiam cum periculo famæ, & vitæ, alias abſolvi non poteſt, *Laym. La Croix l. 5. a n. 252. Sporer n. 328.* ubi bene notat, concubinarium publicum vix unquam abſolvi poſſe, niſi ejecta prius infami pellice, quia ea non ejecta continuat ſcandalum; econtra concubinarium occultum in aliquo ſed rariſſimo caſu abſolvi poſſe concubina nondum dimiſſa, ſi ſcilicet pro nunc non habeat affectum ad eam, & in gravi morbo non poſſet habere aliam, quæ ei inſerviat, aut nunc dimiſſa certo credatur ejus occultas turpitudines evulgatura, vel aliud damnum graviſſimum illatura, tunc ſi credat non eſſe periculum lapſus, aſſecuretque quod eam proxime non obſtante quocumque incommodo velit dimittere, poterit Confeſſarius prudenter condeſcendere. Sed quid ſi filia habeat

Digitized by Google

habeat turpem conſuetudinem cum famulo, quem nec poteſt dimittere, nec ſcelus ſine infamia aperire, neque fugere ſine graviſſimis incommodis? Reſp. Debet ex occaſione proxima facere remotam, ſe indies muniendo per propoſita, cavendo ejus alloquium, vel conſortium, ſervum monendo, ut dimiſſionem petat, vel minando ſceleris manifeſtationem; ſi hæc non juvent, debet potius per ſe, vel per alium crimen patri aperire, fugam vel mortem eligere, matrimonium inire, quam cum proximo periculo relabendi ſervo commanere. Idem eſt de filio-familias habente conſuetudinem cum famula. Ulterius hic notandum, quod conſuetudinario ſe jam emendare volenti ſuadenda ſit confeſſio generalis: prudenter enim timeri poteſt, ne ejus confeſſiones perſæpe fuerint ſacrilegæ defectu efficacis propoſiti, quod ſi ſemper habuiſſet, non tam diu in prava conſuetudine perſtitiſſet.

22 QUÆR. VII. Quid ſi Confeſſarius in ſuo officio erraverit?

Reſp. Si Confeſſarius in confeſſione admiſit defectum, v. g. invalide abſolvendo, dando principia falſa, dicendo, contractum votum, aut matrimonium eſſe invalidum, cum tamen ſint valida, vel econtra; aut dixit eſse licitum, quod eſt illicitum, &c. tenetur, ſi abſque ſcandalo fieri poteſt, etiam poſt confeſſionem petita venia monere pœnitentem: imo ſi in materia reſtitutionis non moneat eum, quem ſuo conſilio falſo obligavit, vel deobligavit, tenebitur ipſe ad reſtitutionem, quia per ſuum conſilium fuit injuſta cauſa damni pœnitenti vel alteri illati: hæc tamen intellige de conſilio dato ex malitia, vel ignorantia culpabili; nam ſi datum ſit bona fide, erit quidem obligatio pęnitentem monendi, non tamen reſtituendi ſi monueris; uti dum caſu incendis alterius ædes, teneris quidem ex juſtitia extinguere quantum potes, ſi tamen non obſtante tua induſtria exurantur, ad nihil teneris. Vid. *Caſ. 37. n. 16. Caſ. 42. n. 3.* Unum hic adde quod etiam Confeſsarius Religioſus teneatur dictis caſibus reſtituere, quantum ſine infamia poteſt, poterit autem ſine infamia ſi ex ſuo peculio vel a ſuo Superiore petat aliquid ad neceſsarium, & pium uſum imo oportebit emittere votum reſtituendi, ſi ſic ſub titulo pii voti Superior ſit facilius conceſsurus licentiam; Ratio horum eſt, quod lex naturalis reſtituendi obliget omnes, qui per ordinaria media ſatisfacere poſsunt, ſed prædicta media reſpectu Religioſi ſunt ordinaria, & per ea ſatisfacere poteſt, ut ſupponitur: ergo.

CASUS XCIX.

De Juriſdictione, & approbatione Confeſsarii.

MAro Theologus interrogatur: *1. An in Confeſſario requiratur juriſdictio, & a quo detur, & an quivis Sacerdos illam habeat in venialia. 2. Quid de articulo, vel periculo mortis. 3. An ſufficiat licentia dolo vel metu extorta, præſumpta, ratihabita. 4. An abſolvere, vel abſolvi poſſit excommunicatus. 5. An error communis det juriſdictionem. 6. Quid de juriſdictione probabili. 7. Quid ſit reſervatio, & a quo fieri poſſit. 8. An ſe extendat ad mere interna, vel venialia, & quid hic intelligatur per lapſum carnis, homicidium, &c. 9. An de peccato dubio; quid ſi poſt confeſſionem cognoſcatur eſſe certo reſervatum. 10. Quid ſi ignoret ſuo peccato reſervationem eſſe annexam. 11. Quid ſi confeſſus habenti poteſtatem in reſervata, oblitus ſit unius reſervati. 12. Quid de caſibus Papæ reſervatis in jure communi; quid circa hæc poſſint Regulares. 13. Quid de caſibus Bullæ Cœnæ. 14 An incurrat reſervationem Papalem, qui ignorat, vel non recordatur annexam eſſe excommunicationem. 15. Quid de periculo mortis. 16. Quid de iis qui Romam ire non poſſunt. 17. Quid de reſervatis in Diœceſi Colonienſi. 18. An reſervatio Epiſcopi extendat ſe extra Diœceſim, & qui abſolvere poſſint. 19. Quid de caſibus reſervatis Regularium. 20. An requiratur approbatio, & qui eam dare poſſint. 21. An expiret per mortem dantis. 22. Quid de Confeſſario Regularium. 23. An regularis approbatus valide & licite abſolvat contra voluntatem Superiorum. 24. Quid de Confeſſario Monialium. 25. An approbatus pro una Diœceſi ſit approbatus pro altera; & quid de Religioſo peregrinante. 26. An Parochus ſuos valeat abſolvere in aliena Diœceſi, vel alienos Parochianos. 27. An deſinens eſſe Parochus deſinat eſſe approbatus.* Pro reſol.

QUÆR. I. Quid circa juriſdictionem Confeſsarii? 16

Reſp. Seqq. 1. Ut Sacerdos valide abſolvat, præter ordinem Sacerdotii requiritur juriſdictio. Eſt de fide, ex *Conc. Lateran. Florent. Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 6. *&* 7. ubi dat rationem, quod ſententia non poſſit ferri niſi in ſubditos, ſubditos autem accipit per juriſdictionem. *Dices*: Ergo Papa a nemine poterit abſolvi, quia nemini eſt ſubditus. Reſp. N. ſeq. Papa eligendo Confeſſarium hoc ipſo dat ipſi juriſdictionem in ſe, non qua Pontificem, ſed qua hominem peccatorem. 2. Juriſdictio alia eſt ordinaria, alia delegata. *Ordinaria* dicitur, quæ competit ratione officii habentis annexam curam animarum, uti habet Papa pro tota Eccleſia, Nuntius Apoſtolicus pro ſua provincia, Epiſcopus & ejus Vicarius pro tota Diœceſi, Parochus pro ſua Parochia, Prælatus regularis pro ſuo monaſterio. *Delegata* eſt, quæ pure competit ex commiſſione alterius aliquando cum, aliquando ſine poteſtate ſubdelegandi, prout voluit delegans. Delegatam pro tota Eccleſia ex privilegio habent Regulares, ſuppoſita tamen approbatione Epiſcopi localis. Omnes Sacerdotes etiam non approbati juriſdictionem habent in venialia ex conſuetudine, & conſenſu tacito S. Pontificis, *Lug. diſp.* 18. *ſ.* 3. ea tamen uti non licet ob decretum Innoc. XI. editi ann. 1679. 12. Febr. teſte Henno de pœnitentia *diſp.* 8. *q.* 4. *concluſ.* 3. 3. In articulo
2 mortis, hoc eſt, quando mors moraliter certa proxime inſtat, undecumque hoc proveniat, quilibet Sacerdos etiam non approbatus, irregularis, excommunicatus, hæreticus, apoſtata, degradatus habet juriſdictionem abſolvendi, ſi alius approbatus non adſit, qui abſolvere poſſit, & velit. Eſt communis & certa: quia poteſtas abſolvendi data eſt ad ſalutem hominum, ergo, quando hæc ſalus maxime periclitatur, limitanda non eſt: imo *Sil. Suar. Nav. Card. in* 2. *Criſi diſ.* 2. *n.* 424. *Spor. n.* 724. id probabilius extendunt ad quodcumque probabile periculum, quale eſt v. g. periculoſum iter, aut navigatio, difficilis partus, inſtans prælium, &c. Ratio eſt: quod in jure pro eodem ſumantur articulus, & periculum mortis, colligitur ex *c. ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4. *&c. eos qui de ſent. excom. in* 6. 4. Ad va-
3 lide abſolvendum probabilius ſufficit juriſdictio metu extorta, quia datur ſimpliciter voluntarie: econtra non valet licentia per dolum obtenta, ſi dolus verſetur circa ſubſtantiam, per principale motivum concedendi; neque acquiritur juriſdictio abſolvendi per conſuetudinem, niſi accedat conſenſus ſaltem tacitus Superioris, ut conſtat ex *c. ſi Epiſcopus de pœn. & remiſſ. & c. Romana de ſent. in* 6. Nec ſufficit licentia interpretativa, vel prudenter præſumpta, ideſt, quam daret Superior, aut certo creditur daturus ſi rogetur, nec ſufficit ſubſecuta ratihabitio, ſed requiritur conſenſus de præſenti exiſtens, & aliquo ſigno manifeſtatus, tunc quando confertur Sacramentum, qualis eſt juxta communem, ſi Superior videat & ſciat ſimplicem Sacerdotem audire confeſſiones, & non prohibeat, cum facile poſſit, *Suar. Dicaſt. d.* 10. *n.* 166. 5. Extra articulum mor- 4
tis invalide abſolvit excommunicatus non toleratus, id eſt, publice denuntiatus, vel notorius percuſſor Clerici, quia Eccleſia a tali ſuſtulit omnem juriſdictionem, e contra valide abſolvit excommunicatus toleratus, ſed illicite, niſi requiſitus ſit, & contritus, ut dicam *Caſ.* 114. *qu.* 3. An vero excommunicatus abſolvi poſſit a peccatis, dixi *Caſ. præced. n.* 6.

QUÆR. II. An error communis det ju- 5
riſdictionem?

Reſpond. 1. *Error communis* eſt, quando quis a pleriſque ibi exiſtentibus exiſtimatur habere juriſdictionem, quam tamen non habet, hic error aliquando conjunctus eſt cum titulo colorato, aliquando non. *Titulus coloratus*, ſeu non verus, ſed apparens, & putativus, eſt collatio juriſdictionis, vel officii habentis annexam juriſdictionem, quamvis hæc collatio ob latentem aliquem defectum ſit nulla, ut ſi tibi a vero collatore conferatur paſtoratus ſimoniace, habes titulum coloratum, & ſi communiter a Parochianis habearis pro vero Parocho, accedit error communis.

Reſpond. 2. Error communis cum titulo colorato dat juriſdictionem. Eſt fere omnium, & practice certa. Ratio eſt: quia tunc ob utilitatem publicam, & graviſſima incommoda certo præſumitur Eccleſiam ſupplere juriſdictionem, *ex leg. Barbarius, ff. de off. præt. & cap. infamis* 3. *qu.* 7. Unde valide abſolvit Parochus occulte ſimoniacus, excommunicatus, ſuſpenſus, aut cujus approbatio occulte eſt revocata, vel expiravit.

Reſpond. 3. Solus error ſine titulo colorato non ſufficit: nam quamvis Innoc.

Oſtienſ.

Digitized by Google

Oſtienſ. Felin. &c. probabiliter dicant, Eccleſiam tunc ſupplere, quia hic æque militat bonum commune, id tamen in praxi tutum non eſt, quia agitur de valore Sacramenti. Lex *Barbarius* (quæ videtur eſſe fundamentum hujus doctrinæ) loquitur de errore communi conjuncto cum titulo colorato, ergo ſi non adſit talis titulus, non eſt certum, quod Eccleſia ſuppleat? neque eſt periculum tot incommodorum; nam raro contingit, quod error communis non ſit conjunctus cum titulo officii, beneficii, approbationis, expoſitionis, privilegii ad confeſſiones audiendas, &c. *Carden. criſi 2. diſſ. 2. c. 6. nu.* 151. *La Croix l. 6. p.* 1. *n.* 115. *Metzg. l.* 45. *art.* 1. *num.* 24.

6 QUÆR. III. An extra neceſſitatem ſufficiat juriſdictio probabilis, hoc eſt, fundata in opinione vere probabili, quod v. g. abſit impedimentum, quod ſolus error communis det juriſdictionem? &c. Affirmant *Sanchez, Pont. Leſſ. Bonac. Laſter. Reding. Salm. tit. 6. de pœn. c.* 11. *p.* 5. *Card. Metz. l.* 1. 1. Quia certum eſt, quod conſuetudo ſciente, & non improbante Superiore det juriſdictionem, *cap. cum contingat, de foro compet. c. Romana eod. in* 6. Sed etiam certum eſt, quod ſit conſuetudo abſolvendi cum juriſdictione probabili, ut teſtatur *Suar. Arriag. Lug. d.* 27. *n.* 32. & ipſa experientia, ergo. 2. Error communis cum titulo colorato certo dat juriſdictionem, ut ſupra dictum eſt, atqui ſi hic erretur, eſt error communis, & plerumque adeſt titulus, ergo & ſi Eccleſia hic non ſuppleat, ſequuntur eadem incommoda, quæ ex errore communi, ergo hæc ſententia eſt probabiliſſima, at non plane certa: tum quia probabiliter contradicunt *Suar. Vaſq. Koning. Garz. Oviedo, Saluſt. Pallav. Taberna Marchant.* & alii, quos citat, & ſequitur *Gob. Caſ.* 3. *n.* 114. tum quia conſuetudo non eſt univerſalis, & Eccleſia videtur eam improbare, *c. ſi Epiſcop.* 2. *de pœn. & remiſſ. in* 6. *Nulla quoque poteſt conſuetudine introduci, quod aliquis præter ſui Superioris licentiam confeſſorem ſibi eligere valeat, qui eum poſſit ligare*.

7 QUÆR. IV. Quid circa reſervationem in genere?

Reſp. Sequentia: 1 *Reſervatio* eſt ablatio juriſdictionis reſpectu aliquorum peccatorum: poteſt autem hæc reſervatio fieri ab omni eo, qui habet juriſdictionem ordinariam, qualem habet Papa pro tota Eccleſia, Epiſcopus pro ſua diœceſi, Superior regularis pro ſuis Religioſis; non tamen Parochus pro ſuis Parochianis; cum enim ipſe ſit immediatus Paſtor ſuarum ovium, utique non reſervabit ſibi ipſi: in caſu tamen quo alium ab Epiſcopo approbatum delegaret, poſſet ſibi peccatum reſervare. 2. Quamvis peccata etiam mere interna reſervari poſſint, cum ad hæc ſe extendat juriſdictio Sacramentalis, quam concedit & per conſequens etiam limitare poteſt Eccleſia: attamen de facto non reſervantur, niſi mortalia externa, & quidem graviora, ſi peccatum internum ſit grave, externum leve 8
v. gr. vulneraſti leviter cum animo occidendi, furatus es ſtuferum cum animo furandi materiam gravem, non incurris reſervationem, quamvis furtum, & percuſſio ceteroquin forent caſus reſervati, *Suar. Bon. Lug. d.* 20. *n.* 15. Ratio eſt, quod reſervatio (utpote reſtringens poteſtatem abſolvendi) ſit odioſa, ideoque reſtringenda, ex eodem capite, ſi reſervetur lapſus carnis, homicidium, id tantum intelligitur de actu conſummato, v. g. de lapſu carnis per effuſionem ſeminis in vas naturale, item de homicidio revera ſecuto, non autem de lethali vulnere, niſi reſervans aliter mentem ſuam declaraverit. 3. In dubio an hoc vel illud peccatum ſit reſervatum, hoc ipſo non reſervatur, ſive dubium ſit poſitivum, ſive negativum, ſive ſit juris, cum dubitas, an revera ſit lex reſervans ejuſmodi actum, ſi- 9
ve cum ſit dubium facti, ut cum ſcitur homicidium, procurationem abortus, adulterium, &c. eſse reſervata, ſed dubitas, an mors, vel abortus ſit ſecutus, an plene deliberate, an ex actione a te poſita, an perſona ſit uxorata, &c. idque tenet, etiamſi præſumptio fori externi ſit contra te, v. gr. protuliſti verba hæretica, ſed dubitas an animo hæretico. Eſt communis *cum Sanch. Tamb. Metzg. Lug. n.* 18. *Dian. p.* 4. *t.* 3. *R.* 4. Ratio data, eſt, quod reſervatio, utpote odioſa, non debeat extendi ad caſus dubios ſed ad certos, & perſpicuos, imo *Gob. Spor. n.* 734. extendunt hoc probabiliter ad caſum quo bona fide confeſsus es non habenti facultatem in peccatum dubie reſervatum, etiamſi poſt certo cognoſcas eſse reſervatum ſed quoad hoc oppoſitum videtur probabilius, quia hoc ipſo, quod tibi certo conſtet,

peccatum eſſe reſervatum, pariter conſtat, Confeſſarium ordinarium ab illo non potuiſſe directe abſolvere, ergo teneris illud de novo confiteri apud habentem facultatem in reſervatum. 4. Idem *Spor. n. ſeq.* dicit poſſe abſolvi pœnitentem, ſi ignoret ſuo
10 peccato eſſe annexam reſervationem; ſed nec hoc videtur admitti poſſe, maxime ſi reſervatio non ſit mere pęnalis, ſed ſimul medicinalis, qualis ſemper eſſe præſumitur, & praxis eſt contraria; ignorantia enim pœnitentis non facit, ut Confeſſarius accipiat juriſdictionem in peccatum, in quod alias non habebat, & certo ſi hæc ſententia teneret, ſola peccata Theologorum eſſent reſervata, cum hi ſoli ſciant caſus in ſpecie reſervatos. 5. Communis eſt
11 ſententia, non amplius reſervari peccatum quod oblitus es, dum confitebaris habenti poteſtatem in reſervata, quia quamvis tunc non directe abſolvaris a peccato omiſſo; attamen tollitur ejus reſervatio, quia Confeſſarius ſaltem implicite voluit facere quantum potuit: potuit autem tollere reſervationem, cum hæc per ſe loquendo non requirat confeſſionem, ergo. Idem tenet, ſi talis confeſſio fuiſſet invalida defectu veri doloris, ita ut peccata tunc a quocumque approbato abſolvi poſſint.

12 QUÆR. V. Quid circa caſus reſervatos Papæ?

Reſpon. Sequentia: 1. Satis multi reſervantur in jure communi, ut percuſſio clerici, duellum, ſimonia, &c. ſed opus non eſt, ut in his Regularis approbatus, & expoſitus multum divexet memoriam, quia Mendicantes, & omnes cum iis participantes, ideoque, & Præmonſtratenſes habent privilegium ab his omnibus pro foro conſcientiæ abſolvendi, ut dicam *Caſ.* 116. *q.* 3. de abſolutione a percuſſione clerici dicam *Caſ.* 115. *q.* 3. ab hæreſi *ibid.* 97. de abſolutione ſeu diſpenſatione a votis *Caſu*
13 71. 2. Alii caſus a Papa reſervantur ſpecialiter, & arctius *in Bulla Cęnæ*, ſic dicta quod omni anno in Cęna Domini hæc Bulla de novo promulgetur, utpote: *Hæreſis, lectio, retentio, impreſſio librorum hæreticorum, appellare ad futurum Concilium, pyraticam exercere in mari Romano, bona naufragorum eripere, ſine poteſtate imponere novas gabellas, falſificare litteras Apoſtolicas, perſonas Eccleſiaſticas trahere ad tribunalia ſæcularia, imponere onera Eccleſiaſticis*, & alia plura, quæ in his partibus rarius contingunt. V. *Caſtrop. de cenſ. diſ.* 3. ubi 20. Caſus Bullæ Cœnæ fuſe exponit; ipſam vero Bullam Cęnæ habes apud *La Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 2054. 3. Omnibus caſibus Papali- 14
bus, ſive in ſive extra Bullam Cœnæ reſervatis, annexa eſt excommunicatio latæ ſententiæ Papæ reſervata, ita ut qui non incurrit excommunicationem, etiam non incurrat reſervationem. Eſt communis DD. Ab excommunicatione autem excuſantur, qui ignorant eam delicto ſuo eſſe annexam etiamſi ignorantia ſit mortaliter culpabilis modo non ſit omnino craſſa, & ſupina, ut dicam *Caſu* 113. Quod diligenter notandum maxime pro ſæcularibus in his partibus, qui raro ſciunt, vel recordantur his caſibus excommunicationem ineſſe, ideoque communiter a quolibet Confeſſario abſolvi poſſunt. 4. In articulo mortis, vel ejus periculo ſi non adſit poteſtatem habens, po- 15
teſt quivis Sacerdos etiam excommunicatus, hæreticus, degradatus abſolvere a quibuſvis caſibus reſervatis, etiam Bullæ Cęnæ, *Trid. Seſſ.* 19. *c.* 7. Sed quid ſi haberi poſſit Regularis habens poteſtatem in reſervata? Reſp. Adhuc probabiliter eligi poteſt quivis approbatus, quia Trid. indiſtincte dicit: *In articulo mortis nullam eſſe reſervationem, Tamb. Herinx d.* 6. *q.* 2. Et de Parocho non eſſe dubitandum docet *Leſſ. Gobat Caſ.* 3. *n.* 130. cum hoc tamen onere, ut non abſolvantur niſi præſtito juramento, quod ſublato impedimento comparituri ſint coram Superiore, ejuſque mandato obtemperaturi, *capit. ex tenore, cap. ea, de ſent. excomm.* Quod *Avila, Bonac. Tamb. l.* 3. *cap.* 6. *num.* 4. extendunt ad ſolos percuſſores Clerici, quia de his tantum loquuntur Canones; imo *Sporer* tantum putat habere locum, quando res deducta eſt ad forum contentioſum; deinde debet præſtari cautio de ſatisfaciendo parti læſæ, vel potius ipſa ſatisfactio, ſi poſſit, ante abſolutionem: qui promiſſa non præſtat, in excommunicationem reincidit, *capit. eos qui capit. quamvis de ſent. excommun.* ab hac tamen abſolvere poſſunt Epiſcopi, & Mendicantes, hoc certum eſt, quod abſolutio valeat, etſi Confeſſarius præfatam pœnam non imponat. Vid. dicenda *Caſu* 116. neceſſario hic recolenda. 5. Caſus Papales etiam Bullæ Cœnæ fiunt Epiſcopales, ſeu poſ- 16
ſunt

Digitized by Google

ſunt abſolvi ab Epiſcopo, quando eſt impedimentum perpetuum, vel diuturnum, quo minus pœnitens perſonaliter Papam adire poſſit, quia v. gr. eſt impubes, ſenex, pauper, valetudinarius, & univerſim, qui ſine magna difficultate Romam ire non poſſunt, *cap. mulieres, cap. quamvis, cap. de cetero, de ſent. excom.* Eadem poteſtas etiam competit Regularibus, *Dicaſtill. Gobat Caſ. 8. n. 368. Spor. n. 751.* Neque opus eſt, ut abſolutus ab Epiſcopo vel Regulari privilegiato poſtea compareat coram Papa, quia jam abſolutus eſt ex poteſtate Apoſtolica delegata; ſi Epiſcopus, vel Regularis privilegiatus adiri non poſſit, poteſt abſolvere quilibet approbatus, & quidem ab aliis peccatis directe, a reſervatis indirecte, cum onere petendi ab habente poteſtatem abſolutionem directam a reſervato. Idem tenet de eo, qui die feſto ſine gravi incommodo aut ſcandalo confeſſionem, & Miſſam differre non poteſt, & non habet, qui a reſervatis abſolvere poſſit, tunc poterit confiteri Confeſſario ordinario cum onere jam explicato, *Sot. Silv. Suar. Laym. c. 12.*

17 QUÆR. VI. Quid circa reſervationes Epiſcoporum?

Reſp. 1. Caſus Papales etiam occulti ſunt reſervati, ut jam certum eſt ex Prop. 3. & 4. ab Alex. VIII. damnata; Caſus tamen Epiſcopales plerumque non reſervantur, niſi ſint publici, ut videri poteſt ex propria eorum Agenda vel Synodo; in Agenda Colonienſi edita anno 1720. de Sacramento Pœnitentiæ n. 51. reſervantur ſequentia: *Homicidium voluntarium, ſacrilegium, incendium Eccleſiæ deliberata voluntate procuratum, ſodomia, raptus virginum, inceſtus cum conſanguineis aut affinibus in primo aut ſecundo gradu, aut cum Sanctimonialibus, adulterium manifeſtum, injectio manuum violenta in parentes cum læſione, ſortilegia, veneficia, ligatura, & omne maleficium, quo impeditur actus maritalis in conjugibus, perjurium manifeſtum violatio fidei, & votorum, ſimonia, hæreſis, apoſtaſia, blaſphemia magna ſerioque prolata.* De peccato complicis Agenda p. 52. habet ſeqq. *Caſibus reſervatis adjicitur crimen complicis, quo verbo intelligitur illa perſona, quæ carnaliter cum Confeſſario peccavit, qualis penitens ab eodem Confeſſario complice ab illo ipſo carnali peccato externo de ſe mortaliter peccaminoſo (licet copula non intervenerit) Sacramentaliter extra mortis periculum abſolvi non poterit.* Unde patet, in hac Diœceſi reſervari omnes Venereos tactus, oſcula, amplexus, pollutiones, &c. complicis, cum hic non detur parvitas materiæ ut dixi *Caſ. 11. n. 3.* Omnes præfati caſus, *excepto adulterio, & perjurio, quantumlibet occulti, reſervationi ſubjacent.* Agenda *loc. cit.* In his tamen retinendis non eſt crucianda memoria; nam in formula approbationis ſolet dari poteſtas abſolvendi ab omnibus, excepto tantum uno vel altero ideoque ſufficiat hoc ſolum memoriter tenere. 2. Reſervatio tantum habet vim in 18
Diœceſi reſervantis; hinc ſi pœnitens habens reſervatum peregrinetur in aliena Diœceſi, in qua non eſt reſervatum, ibi poteſt abſolvi, ſaltem ſi non iverit illuc in fraudem legis; econtra ſi peccatum in ſua Diœceſi non ſit reſervatum, ſit autem reſervatum in aliena, in qua quis confitetur, etiam abſolvi poteſt, quia abſolvitur ex vi juriſdictionis delegatæ a ſuo Epiſcopo, quæ ſe extendit ad tale peccatum. 3. A reſervatis Epiſcopo abſolvere poſſunt Pœnitentiarii in Eccleſiis Cathedralibus expoſiti, non tamen Mendicantes alii ad hoc non ſpecialiter approbati, ut certum eſt ex Propoſ. 12. ab Alexan. VII. damnata: *Mendicantes poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.*

QUÆR. VII. Quid de caſibus reſerva- 19
tis apud Religioſos?

Reſp. De his videri debent cujuslibet Ordinis Statuta. Clem. VIII. anno 1593. ſtatuit undecim tantum caſus, ultra quos Superiores Regularium ſibi plures, vel alios niſi cum conſenſu Capituli Generalis pro toto Ordine, vel Provincialis pro provincia, reſervare non poſſunt; ſunt autem: *Apoſtaſia a Religione etiam habitu retento.* 2. *Nocturna & furtiva e Monaſterio egreſſio.* 3. *Veneficia, incantationes, ſortilegia.* 4. *Proprietas contra votum paupertatis, quæ ſit peccatum mortale.* 5. *Furtum notabile mortale de rebus Monaſterii.* 6. *Lapſus carnis voluntarius opere conſummatus.* 7. *Iuramentum falſum in legitimo judicio.* 8. *Procuratio, conſilium vel auxilium ad abortum fœtus animati etiam effectu non ſecuto.* (Hoc enim ſecuto incurritur reſervata excommunicatio, & irregularitas *ex delicto* homicidii vo-

voluntarii.) 9. *Falſificatio manus vel ſigilli Officialium Monaſterii*. 10. *Occiſio ſeu vulneratio, ſeu gravis alicujus perſonæ percuſſio*. 11. *Malitioſum impedimentum, retardatio, vel apertio litterarum Superiorum ad inferiores, vel econtra*. Unde infertur cum March. & communi, Prælatum non poſſe præter prædictos caſus alia peccata præcipere ſub excommunicatione ſibi reſervata, quia Pontifex ſimpliciter excludere voluit omnes alias reſervationes.

20 QUÆR. VIII. Quid de approbatione?

Reſp. 1. Præter juriſdictionem requiritur ad valide abſolvendum approbatio Ordinarii, quæ eſt authenticum teſtimonium Superioris de aptitudine ad abſolvendum Sacramentaliter. 2. Approbare poſſunt Nuntius Apoſtolicus pro ſua Nunciatura, Epiſcopus, & ejus Vicarius pro ſua Diœceſi; idem dicendum de Abbate habente juriſdictionem quaſi Epiſcopalem in Diæceſin nulli Epiſcopo ſubjectam, communis DD. imo jus approbandi ſimpliciter ad audiendos ſæculares, & Moniales ab inferiori Prælato probabiliter præſcribi poſſe, ſicut, & alia jura, dixi *Caſ.* 78. *n.* 13. 3. Poteſt approbatio dari, vel reſtricte ad certum tempus
21 & perſonas, vel illimitate; illimitata non expirat per mortem dantis, (idem dic de juriſdictione) ſed per ſolam revocationem ut habet communis, & certum eſt ex pra-
22 xi. 4. Regulares etſi juriſdictionem immediate accipiant a Papa, tamen indigent approbatione Ordinarii, ut valide abſolvant ſæculares, quod addo, quia ut audiant Regulares, ad valorem requiritur, & ſufficit licentia Superioris. Nam 5. ſi Religioſus
23 contra voluntatem Superiorum procuret ſibi approbationem Epiſcopi, & confeſſiones ſæcularium audiat, peccat quidem contra obedientiam mortaliter, vel leviter, prout Superior ſcitur eſſe graviter, vel leviter invitus: valide tamen abſolvit, quia & juriſdictionem, & approbationem habet in ſubditos Epiſcopi, *Laym. Tamb. l.* 5. *c.* 5. §. 2. 6. Ad audiendas Moniales etiam exem-
24 ptas requiritur approbatio ſpecialis Epiſcopi, in qua expreſſe fiat mentio Monialium, ita ut ſi approbatio fiat pro uno tantum Monaſterio, vel pro una tantum vice, non valeat pro aliis, ut conſtat ex Bulla Greg. XV. *Inſcrutabili Dei providentia*, & Clem. X. *Superna magni Patrisfamilias*, quæ prodiit anno 1670. quæ ad longum refertur in Synodo Colonienſi ultima, & per conſequens in hac uti & in Diæceſi Paderbornenſi, & Monaſterienſi eſt recepta; hæ tamen Bullæ non loquuntur de Monialibus extra Monaſterium degentibus, ideoque has a quolibet approbato abſolvi poſſe, docet *La Croix n.* 1526. ubi exhibet prædictam Bullam Clem. X. 7. Ap- 25
probatus pro una Diœceſi non eſt approbatus pro omni, prout nunc quoad Regulares certum eſt ex Clement. cit. Hinc Religioſus approbatus, v. g. in Diæceſi Colonienſi non poteſt in Diœceſi Leodienſi exiſtens valide audire confeſſiones ſæcularium Colonienſium. Dico, *ſæcularium*; nam ſuum ſocium, & quoſvis Religioſos de licentia, quorum intereſt, ubique audire poteſt quia Superiores Regularium habent privilegium ſibi, & ſuis eligendi quemcumque Sacerdotem etiam non approbatum ab Epiſcopo. Sed quid ſi Regularis cum licentia Superioris peregrinetur, an poſſit eligere Sacerdotem non approbatum etiam ſæcularem, ſi non adſit Regularis? Reſp. Probabiliter affirmant *Suar. Tamb. ſupra Spor. n.* 865. quia Religioſi habent privilegium eligendi Confeſſarium non approbatum, ſi conſentiant Superiores, atqui præſumuntur conſentire, quamdiu non conſtat de diſſenſu, vel contrario ſtatuto: ergo multo magis poterit talis Religioſus confiteri ſuo ſocio Sacerdoti ſimplici. 8. Quoad Parochum manet pro- 26
babile, quod ſuos ſubditos, ſaltem ſi cum eis peregrinetur, in aliena Diœceſi eos ibidem poſſit abſolvere, quia hoc nullibi prohibet Eccleſia, *Illſung*, *Lug. n.* 42. ubi *n.* 14. dicit Parochum approbatum pro ſua Parochia eo ipſo etiam eſſe approbatum pro tota Diœceſi, quod confirmat praxis Germaniæ, teſte *Gob. ſup. n.* 45. ita ut alienos Parochianos cum tacita ſaltem licentia proprii Parochi licite & valide audiri poſſit, niſi aliud declaret loci Ordinarius, uti modo in Diœceſi Colonienſi. 9. Si quis deſinat eſſe Pa- 27
rochus, etiam deſinit ejus approbatio, ut habet communis, niſi fuiſſet approbatus independenter a beneficio parochiali; deſinente tamen approbatione Parochi non deſinit approbatio Sacellani, vel Vicarii approbati in ſubſidium Parochi, quia principaliter approbantur ratione loci, vel Communitatis, non ratione Parochi.

CA-

CASUS C.

De obligatione Sigilli Sacramentalis.

Nerius angitur: 1. *An ſigillum frangat, ſi dicat: Titium non animo pœnitendi ſed confabulandi, Confeſſarium convitiandi, vel ad crimen inducendi, &c. Confeſſionale acceſſiſſe*. 2. *An Confeſſarius fictus, interpres aſtantes, conſultus, legens confeſſionem ſcriptam, &c*. 3. *An ſigillum obliget omni caſu*. 4. *Quale ſit peccatum ſigillum infringere*, 5. *An liceat uti ſcientia confeſſionis; an de ea loqui ſine expreſſa licentia; quid ſi id faciat ipſe pœnitens*. 6. *Quid ſi in genere dicat, ſe in tali urbe, vel Monaſterio audiviſſe talia peccata*. 7. *Quid ſi dicat, Titium ſibi peccatum publicum eſſe confeſſum, vel unum veniale, aut aliunde habeat peccati notitiam*. 8. *Quid de defectu naturali, vel re indifferente ex confeſſione cognita*. 9. *Quid ſi dicat ſe impoſuiſſe magnam pœnitentiam, vel ſine abſolutione dimiſiſſe; quid ſi neget ſchedam*. 10. *Quid ſi unus complex neget, alter fateatur delictum*. 11. *An Confeſſarius poſſit uti ſcientia confeſſionis cum ſuſpicione complicum*. 12. *An circa perſonam pœnitentis negando votum*. 13. *Removendo occaſiones peccandi vel nocendi*. 14. *Quid ſi Confeſſarius ex confeſſione ſciat, ſe a pœnitente ſolicitandum*. 15. *Quid ſi Confeſſarius ſuper delicto interrogetur?* Pro reſol.

1 QUÆR. I. Quid ſit ſigillum, & qualiter obliget?

Reſp. 1. *Sigillum Sacramentale eſt obligatio ſervandi ſecreto omnia ea, quæ in ordine ad Confeſſionem Sacramentalem ſunt manifeſtata, eamque redderent odioſam, ſive quis ea ſciat immediate per ſe, vel per alium, aut quomodocumque*. Eſt regula communis, & certa. Illa autem manifeſtantur in ordine ad confeſſionem Sacramentalem, quæ vel aperiuntur in ipſa confeſſione animo percipiendi abſolutionem, vel aperiuntur cuicumque etiam Laico in ordine ad habendum conſilium pro facienda confeſſione, quamvis forte abſolutio, vel confeſſio non ſequatur, ſive ea, quæ aperiuntur, ſint peccata propria, ſive aliena cum ſuis connexa, ſive vota aut defectus naturales quorum revelatio confeſſionem redderet odioſam. Quod ſi quis ſine ſeria intentione recipiendi Sacramentum, v. gr. animo confabulandi cum Confeſſario, vel eum convitiandi, ad malum ſollicitandi, vel furandi, aut beneficium impetrandi, vel pœnam effugiendi confiteatur, vel delictum aperiat, quamvis aperiens dicat ſe illud committere ſub ſigillo Sacramentali, & alter dicat, ſe illud ſic ſuſcipere, tamen non obligat niſi ſub ſigillo naturali, quod ex juſtis cauſis ſæpe manifeſtari poteſt, & debet, ut dixi *Caſ*. 36. *a n*. 19. Hinc ſigillo per ſe primo 2
obligatur Confeſſarius etiam fictus, interpres, Superior pro licentia abſolvendi requiſitus, conſultus ſuper peccato, vel ſtatu pœnitentis in ordine ad confeſſionem, legens confeſſionem ſcriptam ſive caſu ſive ſtudio, aſtantes, ſive caſu, ſive ex induſtria aliquid audientes, item ii, quibus Confeſſarius aliquid ſine licentia pœnitentis revelat, niſi pœnitens aliquem nolit obligari ſola enim & unica cauſa a ſigillo excuſans eſt conſenſus pœnitentis. *Dices*: Qui percutit Clericum etiam conſentientem, peccat & incurrit excommunicationem, quia talis percuſſio non tantum prohibita eſt in favorem Clerici, ſed etiam in reverentiam totius Status clericalis: atqui revelare peccata confeſſa etiam prohibitum eſt non tantum in favorem pœnitentis, ſed & in reverentiam Sacramenti, ergo ejuſmodi revelatio nequidem licita erit cum licentia pœnitentis. Reſp. N. conſequentiam, ſicut ſigillum epiſtolarum quamvis ſit in bonum communitatis, & de jure gentium a ſcribente poteſt remitti, quia hoc ipſo, quod dat licentiam, non amplius manet ſigillum, ſeu res ſecreto commiſſa, ſic & ſigillum Sacramentale non manet poſt datam licentiam; Clericus autem manet clericus, etſi in percuſſionem conſentiat, ideoque non obſtante ipſius conſenſu ſit injuria ſtatui clericali. 2. Obligatio ſigilli eſt ſtrictiſſima; 3
& oritur tum ex jure naturæ, tum ex voluntate Chriſti volentis, ut nullo caſu etiam pro ſalvando toto mundo ſigillum infringere liceat, quia ſemper urget reverentia Sacramenti, quod valde fieret odioſum ſi vel in uno caſu dicta confeſſionis revelare liceret, & pœnitens merito timeret, ne forte hic & nunc adeſſet cauſa revelandi, itaque in caſu neceſſitatis, quando revelatio criminis neceſſaria eſt ad avertenda damna ſeditionis, perſecutionis, cædium, &c. ipſe pœnitens urgendus eſt, ut ſi adhuc poſſit, per ſe vel per alium im-

minens periculum avertat, aut Confeſſario loquendi facultatem concedat, quia ad hoc ex charitate obligatur, alioquin indignus eſt abſolutione. 3. Fractio ſigilli duplicem
4 habet malitiam, unam contra reverentiam Sacramenti, & hæc ſemper eſt mortalis, etiamſi reveletur ſolum peccatum veniale quia Sacramentum redditur per hoc valde odioſum, quæ eſt graviſſima irreverentia in ejus auctorem; deinde habet malitiam injuſtitiæ contra tacitum pactum, quod eſt inter Confeſſarium, & pœnitentem, qui peccata ſua detegit ſub tacita conditione ea nullo caſu revelandi; hæc malitia poteſt eſſe gravis, vel levis prout gravis, vel levis infamia, vel aliud grave, vel leve incommodum ex fracto ſigillo pœnitenti oriri poteſt, *Laym. Lug. d.* 13. *n.* 117. *Dian. p.* 7. *l.* 5. R. 8.

QUÆR. II. Quid de uſu ſcientiæ confeſſionalis, & aliis pro praxi hinc reſolvendis?

5 Reſp. Tenenda eſſe ſequentia: 1. Nullo caſu, in quo confeſſio fieret merito odioſa, licet uti ſcientia confeſſionis, aut quidquam revelare directe vel indirecte, dando ſcilicet occaſionem, tale quid de pœnitente prudenter ſuſpicandi, imo nequidem cum ipſo pœnitente licet extra confeſſionem de confeſſis loqui ſine expreſſa ejus licentia. Dico, *extra confeſſionem*; nam intra confeſſionem poteſt probabilius Confeſſarius loqui de iis, quæ faciunt ad neceſſariam ejus directionem, ſicque habet communis praxis, & certe cur ſuademus pœnitenti eumdem ſervare Confeſſarium, ſi reſpective ad ipſum Confeſſarius non poſſet uti ſcientia priorum confeſſionum? Multo magis poteſt loqui ipſe pœnitens de iis, quæ dixit ipſe, vel audivit a Confeſſario, quia ſigilli obligatio eſt in favorem pœnitentis, cui poteſt ipſe renuntiare: niſi forte dicta Confeſſarii cederent in ejus deriſionem, tunc enim jure naturæ tenetur ea tacere. 2. Sacerdos in genere dicens, ſe in confeſſione
6 audiviſſe hæc, vel illa crimina, v.g. proditionem, ſeditionem, eaque foveri in hac civitate, &c. per ſe loquendo non frangit ſigillum, niſi ex circumſtantiis fiat occaſio tale peccatum prudenter ſuſpicandi de determinata perſona, quod quia quandoque fieri poteſt, ejuſmodi locutiones ordinarie erunt periculoſæ, & ſcandaloſæ; ſi quis vero de prava aliqua Communitate, v. gr. de Monaſterio dicat, ibi committi multa reſervata, vel peccata carnis, frangit ſigillum, & Monaſterio graviſſime detrahit, redditque confeſſionem odioſam. 3.
Quamvis ſit publicum, Titium eſſe prodi- 7
torem, ſi tamen dicas, Titium proditionem tibi eſſe confeſſum, peccas contra ſigillum idem eſt, ſi dicas, Titium tibi eſſe confeſſum multa mortalia, vel multa venialia, vel unum determinate veniale, v.g. mendacium, non autem ſi dicas in genere, tibi eſſe confeſſum, vel confeſſum eſſe venialia; ratio eſt, quia aliunde conſtat neceſſarium eſſe ſaltem confiteri aliqua venialia; non autem neceſſarium eſt hoc determinatum veniale, vel mortale, ideoque hæc cadunt ſub ſigillo. 4. Si habeas aliunde notitiam peccati, potes quidem ex hac notitia de alterius peccato loqui, ſed cave, ne des ſcandalum, vel rem ob ſcientiam confeſſionis confidentius affirmes. 5. Si ex con- 8
feſſione intelligas, pœnitentem eſſe ſpurium ignobilem, natum ex parentibus Judæis, eſſe ſtupidum, eſſe Religioſum, militem, uxoratum, aut voto aſtrictum, &c. teneris in his omnibus ſigillo, niſi aliunde ita eſſent publica, ut certum videatur, pœnitentem non ægre laturum eorum revelationem; ratio eſt, quia alias eorum revelatio redderet Sacramentum odioſum. 6. Peccat, qui dicit, ſe pœnitenti gravem pœnitentiam injunxiſſe, quia æquivalenter dicit, eum fuiſſe reum gravis culpæ; item peccat contra ſigillum, qui dicit, ſe Titium Sacramentaliter confeſſum dimiſiſſe ſine 9
abſolutione, quia facit eum ſuſpectum de indiſpoſitione. Sed quid ſi pœnitens ſine abſolutione dimiſſus in Paſchate petat teſtimonium confeſſionis? Reſp. *Cont. Bonac. Lug. Spor. nu.* 840. probabilius non poſſe negari, maxime ſi petat publice, v.g. in confeſſionali, quia ejuſmodi teſtimonium aliis dare, & ipſi negare eſt exercite dicere, ipſum non eſſe abſolutum ob indiſpoſitionem, ideoque frangeretur ſigillum; nec mentitur Confeſſarius, quia non teſtatur eum eſſe abſolutum, ſed confeſſum ſaltem inchoative, quod verum eſt. 7. Si 10
complex fateatur delictum, alter autem neget, negans juxta *Tamb.* eſt abſolvendus; ſed ſi certo credatur indiſpoſitus, data Cruce dimittatur, vel caute moneatur de integritate confeſſionis, ita tamen ut ſuſpicari non poſſit, Confeſſarium uti ſcientia

tia

Digitized by Google

tia hauſta ex confeſſione alterius complicis, ſic enim frangeretur ſigillum, ut habet communis. Sed quid, ſi Cajus confiteatur, ſe cum Titio & aliis conſtituiſſe res Confeſſarii furari, vel eum de nocte occidere, an poſſit Confeſſarius ſine licentia pœnitentis (qui eam utique ſub mortali dare tenetur) res ſuas abſcondere, fugere, aut aliter ſibi præcavere, non obſtante quod Caji complices rationabiliter ſuſpicentur eum uti notitia confeſſionis? Affirmant probabiliter *Coninch*, *Bonac.* ſed magis conſequenter negant *Sotus*, *Suar. & alii*. Ratio eſt, quia dans aliis occaſionem prudenter ſuſpicandi determinate peccatum confeſſum eſt frangere ſigillum, & facto revelare alterius peccatum; ſed talis occaſio ſuſpicionis hic datur, ut ſupponitur: ergo.

12 8. Nunc certum videtur *ob Decretum Clem. VIII. de anno 1593. 26. Maji*, aliorumque Pontificum, Confeſſarium non poſſe uti ſcientia confeſſionis etiam circa perſonam pœnitentis in iis, quæ cedunt in ejus incommodum, ideoque redderent confeſſionem merito odioſam, quamvis nec pœnitens nec ullus alius advertat, hoc fieri ex ſcientia confeſſionis, ut ſi Confeſſarius ob peccata confeſſa vellet pœnitenti ſtudioſius invigilare, ut in peccato deprehendatur, ſuffragium in electione denegare, ab officio vel loco, in quo peccavit, amovere, ſe illi oſtendere ſeveriorem, ei ut antea non ſuccurrere, domo expellere, Communionem negare, nolle ejus matrimonio aſſiſtere, &c. *Lug. Dian. Stotz num.* 251. Si vero pœnitenti nullum inde oriatur incommodum, non frangitur ſigillum, quia tunc nec revelatur peccatum, nec confeſſio fit odioſa, *Steph. a S. Paulo hic num.* 219. Hinc ſi Confeſſarius ex confeſſione novit, in aliqua Congregatione eſſe periculum ſeductionis, aut ſtrui inſidias Principi, poteſt *juxta D. Thom.* & alios Superiorem Congregationis, & Principem monere, ut diligenter invigilent, ita tamen ut nec pœnitenti nec alteri fiat rationabilis ſuſpicio, quod hæc fiant ex ſcientia con-

13 feſſionis. Dixi, *circa perſonam pœnitentis*, nam *Tamb. Sporer num.* 873. & plures alii non improbabiliter dicunt, Confeſſarium poſſe uti ſcientia confeſſionis circa gubernationem ſui, ſeu circa res ſuas, & vitam melius cuſtodiendam, v. gr. claudere feneſtram, per quam pœnitens vult furari, cavere viam, in qua ſtruuntur inſidiæ, effundere vinum veneno infectum, negare gladium, qui petitur ad ſe occidendum; rationem dant, quod nec peccatum nec confeſſio peccati ulli manifeſtetur, ſed tantum permittatur, ut pœnitens, qui antea utrumque ſcivit, de uſu ſcientiæ confeſſionalis ſuſpicetur, nec propterea confeſſio fit odioſa, quia tantum removetur occaſio peccati, quod potius beneficium cenſeri debet quam incommodum; oppoſitum tamen eſt probabilius cum *Scoto diſt.* 21. *qu.* 3. *art.* 2. *Quia ſcitum ex confeſſione eſt quaſi neſcitum*, inquit *D. Th. in Suppl. q.* 11. *art.* 1. *ad* 1. ideoque ſcientia confeſſionis numquam licet uti in odium confeſſionis, & gravamen pœnitentis; claudere autem ciſtam volenti furari eſt in odium confeſſionis, & pœnitentis gravamen; ſi enim occulte votum negare pęnitenti indigno eſt in ejus gravamen, ideoque illicitum, (quamvis ille nec alius advertat hoc fieri ex ſcientia confeſſionis) ut certum eſt ex declaratione Pontificum, cur non claudere ciſtam, vel januam pęnitenti advertenti hoc fieri occaſione factæ confeſſionis? Accedit, quod nequidem cum ipſo pęnitente ſine ejus licentia extra confeſſionem de peccatis confeſſis loqui liceat; ergo nec poterunt dari ſigna notitiæ Sacramentalis, claudendo ciſtam, quia hoc eſt loqui in

facto. 9. Quid ſi Confeſſarius aliquoties a 14
Titia fuerit ſollicitatus ad peccatum, an iterum ad eam ſub prætextu morbi vocatus teneatur eam accedere? Reſp. Non teneri; quia ſi pęnitens in confeſſione ſollicitaverit, confeſſio non fuit Sacramentalis, iut dixi *num.* 1. ideoque obligationem ſigilli non inducit; ſi vero ſerio confeſſa tibi malam voluntatem aperuit, debes confiſus gratiæ Divinæ eam accedere, alias alii de

pęnitente male ſuſpicarentur. 10. Confeſ- 15
ſarius interrogatus pęnitentis delicto, poteſt & debet, ſi ita opus eſt; illud negare etiam cum juramento, quia hoc non eſt mentiri aut falſo jurare, ſed dicere ſe non ſcire alterius delictum ſcientia humana, & communicabili, quod eſt verum. Pœna Confeſſarii frangentis ſigillum eſt ex *cap. omnis utriuſque ſexus, de pœnit.* depoſitio a Sacerdotio, & detruſio in arctum Monaſterium; quæ tamen pęna non eſt latæ, ſed ferendæ ſententiæ.

CA-

CASUS CI.

De Satisfactione Sacramentali.

O Neſius Confeſſarius 1. *quandoque imponit pœnitentibus opera alias debita.* 2. *Aliquando nihil.* 3. *Quandoque pœnitentiam publicam, perpetuam, improportionatam.* 4. *Quam pœnitentes, vel non acceptant, vel ex parte omittunt.* 5. *Vel perſolvunt per alium abſque reflexione ad Sacramentum.* 6. *Vel diu differunt, non implent die ſtatuto.* 7. *Vel ejus obliviſcuntur.* 8. *Vel permutant, aut mutari faciunt a Confeſſario.* Pro reſol.

1 QUÆR. Quid circa ſatisfactionem Sacramentalem?

Reſp. Seqq. 1. Per ſatisfactionem hic intelligitur paſſiva, ſeu pœnitentia a Confeſſario injuncta, quæ debet eſſe opus *pium, laborioſum, pœnale & medicinale*, præſervans a relapſu; & quamvis per ſe imponi poſſit opus ex alio præcepto debitum, v. g. Miſſa die feſto; id tamen ſine cauſa fieri non debet, ne pœnitentiæ vilipendantur; effectus pœnitentiæ eſt remiſſio pœnæ temporalis ex opere operato, eſt ejuſmodi ſatisfactio pars integralis Sacramenti, in vim cujus operatur, ideoque plus valet modica pœnitentia a Confeſſario impoſita, quam magna ſponte aſſumpta, *Palud. Laym. cap.* 15. *num.* 14. 2. Confeſſarius per ſe loquendo obligatur ſub mortali imponere pœni-
2 tentiam, eamque pœnalem & medicinalem pro qualitate pœnitentis ejuſque criminum, *Trid. ſeſſ.* 14. *de pœnit. c.* 8. Ratio eſt, quod Confeſſarius vi officii ſit Judex & Medicus; ergo tenetur malefacta vindicare, & morbis animæ obviare, quod fit per pœnitentiam congruam. Dixi, *per ſe loquendo*; nam ſi pœnitens ob anguſtias mortis, vel aliter nullam pœnitentiam implere poſſet, eam quis fruſtra imponeret; in dubio injungendum eſt minimum quid, v. g. ut corde vel voce exprimat nomen JESU, aut interne ſuſpiret ad DEUM, offerat dolores infirmitatis, &c. Aliqui dicunt, non opus eſſe pœnitentia, ſi pœnitens lucretur Indulgentias plenarias, vel Jubilæum, aut ſit perfecte contritus; ſed oppoſitum eſt tenendum: nam præterquam quod incertum ſit, an plene quis lucretur Indulgentias, vel habeat contritionem ſufficientem ad delendas omnes pœnas temporales; Sacramentum ſine pœnitentia non erit integrum, cum ſatisfactio ſit ejus pars integralis ex inſtitutione Chriſti requiſita. 3. Pœnitentia 3
debet eſſe proportionata peccatis, & pœnitenti non nimis gravis, ne pœnitens deſperet, neque nimium levis, ne contemnat & gravitatem ſuorum ſcelerum non agnoſcat. Trid. his formalibus loc. cit. *Debent Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia ſuggeſſit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate ſalutares, & convenientes ſatisfactiones injungere, niſi forte peccatis conniveant, & indulgentias cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro commiſſis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur; habeant præ oculis, ut ſatisfactio, quam imponunt, non ſit tantum ad novæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, ſed etiam in peccatorum præteritorum vindictam; & caſtigationem*; attamen ceteris paribus ſatius eſt excedere in miſericordia quam ſeveritate; non debet imponi pœnitentia publica, niſi forte aliter publicum ſcandalum reparari non poſſit, neque pœnitentia perpetua, quamvis levis, v. gr. indies tria Pater & Ave, quia per talem nunquam obtinebitur integritas Sacramenti, nec tenebitur pœnitens eam acceptare utpote irrationabilem; optimum erit pœnitenti imponere, ut in ea materia abſtineat a licitis, in qua perpetravit illicita, verb. g. divitibus, avaris, injuſtis optima ſatisfactio eſt eleemoſyna, quia pecunia talibus eſt cauſa pravorum affectuum; caveat tamen Confeſſarius, ne ſibi aut ſuis eleemoſynam applicari velit, alias ſeipſum de avaritia ſuſpectum reddet; contra peccata carnis valent macerationes corporis, jejunia, cilicia, vigiliæ, &c. contra iracundiam, odium, invidiam, &c. proderunt humiliationes, petitiones veniæ, actus charitatis erga proximos; contra acediam, & omne vitium juvat frequens confeſſio, & Communio, examen veſpertinum, & diurnum, quotidiana, & ſæpe repetita propoſita cum dolore. 4. Pœnitens 4
tenetur, per ſe loquendo, ſuſcipere, & perſolvere pœnitentiam a Confeſſario rationabiliter impoſitam; ratio eſt, quia Confeſſarius eam ut judex juſte imponit, & Sacramentum ſine ejus perſolutione non eſt completum; ergo pœnitens tenetur eam perſolvere, adeo ut omittens gravem materiam pro mortalibus impoſitam, v. g. confeſſionem, Communionem, ſeptem Pſalmos Pœnitenitentia-

Digitized by Google

nitentiales, Roſarium, jejunium, Officium Beatæ Virginis, &c. peccet mortaliter, niſi forte ſimul decem, vel plures Communiones, aut Roſaria imponerentur, tunc enim unum omittere probabiliter eſt tantum veniale, quia unum reſpectu decem videtur pars exigua, quod ſi quis omittat pœnitentiam levem impoſitam pro mortalibus, vel etiam gravem impoſitam pro venialibus, aut mortalibus rite confeſſis, peccat tantum venialiter, eſt communis, & ratio primæ partis eſt, quod materia levis ex communi ſententia non ſit capax gravis obligationis. Secunda pars inde probatur, quod judex debeat pœnam commenſurare delicto, ſi ergo delicta ſint venialia, etiam obligatio ad pœnitentiam debet eſſe
5 venialis. 5. Pœnitens per ſe loquendo debet pœnitentiam perſolvere in propria perſona, & quidem cum intentione ſatisfaciendi, ſeu cum aliqua reflexione ad Sacramentum, & impoſitionem Confeſſarii, ex communi tamen non requiritur ſtatus gratiæ, prima pars patet ex Propoſitione 15. ab Alexandro VII. damnata: *Pœnitens propria auctoritate ſibi ſubſtituere poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam impleat*. Dixi, *per ſe loquendo*, nam ſi Confeſſarius conſentiat, aut opus ab alio factum cenſeatur fieri ab ipſo pœnitente, ut eleemoſyna data per ſervum, pœnitentia per alium impleri poteſt. Secunda pars probatur, quia ſatisfactio eſt pars integralis Sacramenti: ergo debet fieri cum reflexione ſaltem virtuali ad Sacramentum. Tertia pars conſtat ex uſu timoratorum, qui nullam ſibi conſcientiam faciunt ex hoc, quod pœnitentiam perſolvant in mortali, nec aſſignari
6 poteſt ulla lex in contrarium. 6. Si Confeſſarius nullum tempus determinavit, debet pœnitentia impleri prima occaſione, qua commode poteſt. Differre pœnitentiam medicinalem ſine cauſa ad medium annum, juxta communem eſt mortale, pure pœnalis ſeu vindicativa ſaltem ad menſem differri poteſt ſine mortali, quia non videtur Confeſſarius ad hanc adeo ſtricte velle obligare: quod ſi pœnitentia imponatur cum determinatione diei, v. gr. jejunium in vigilia alicujus Sancti, expirante die non expirat obligatio, niſi Confeſſarius ſubſtituerit aliud opus faciendum caſu, quo primum tempore præfixo non perſolveretur, quia præſumi non poteſt, quod Confeſſarius velit Sacramentum manere incompletum, quod fieret, ſi deſineret obligatio omnis pœnitentiæ. 7. Qui oblitus 7
eſt pœnitentiæ, debet, ſi poteſt, interrogare Confeſſarium, ſi non poſſit, non tenetur de novo confiteri eadem peccata, quia ab iis eſt directe abſolutus, & talis obligatio ſufficienter probari non poteſt, ſed ſatis eſt confiteri negligentiam, ſi quæ intercurrit. 8. Pœnitens non poteſt ſpon- 8
te pœnitentiam mutare, ſicut reus non poteſt mutare pœnam a judice impoſitam, nec ſubditus mutare præceptum Superioris, alias enim die feſto loco Miſſæ poſſem jejunare, ſed pœnitens eſt reus, & ſubditus in judicio Sacramentali: ergo neque hoc poteſt ſecundus Confeſſarius, niſi de iiſdem peccatis pęnitentem audiat, quia judex non poteſt agere ſuper cauſa ſibi incognita, & ad judicium ſuum non perlata, poteſt tamen id Confeſſarius primus, modo peccatorum (pro quibus pœnitentiam impoſuit) adhuc meminerit in confuſo, quia judex, qui pœnam impoſuit, poteſt agere de ejus impletione, vel mutatione.

CASUS CII.

De Satisfactione per Indulgentias, & Jubilæum.

P*Amphilus Theologus interrogatur*. 1. *Quid & quotuplex ſit indulgentia*. 2. *Quid requiratur ad eas lucrandas*. 3. *An Jubilæum ceſſet mortuo Papa*. 4. *Quid de eo qui volens lucrari Jubilæum, abſolutus eſt a cenſuris, vel accepit votorum commutationem, & non implet opera*. 5. *Quid ſi abſolutus reincidat in reſervata*. 6. *A quibus reſervatis tunc abſolvi poſſit, an etiam ab irregularitatibus*. 7. *Quid ſi confeſſio ſit invalida*. 8. *Quid de poteſtate commutandi vota*. 9. *Eligendi Confeſſarium*. 10. *An plures indulgentiæ ſimul poſſint obtineri*. 11. *Quid fieri poſſit poſt tempus Jubilæi*. 12. *Quid de Indulgentiis Altaris privilegiati*. 13. *Quid de Indulgentiis revocatis*. 14. *Et Religioſis de novo conceſſis*. Pro Reſolutione;

QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit Indulgentia? 1

Reſp. 1. *Indulgentia* eſt gratia, qua præſtito certo opere a concedente præſcripto remittitur ex toto, vel ex parte pœna tempora-

poralis peccatis non præciſe in purgatorio, ſed ex præſcripto antiquorum Canonum debita per applicationem meritorum Chriſti, hæc autem remiſſio fit ſubditis Eccleſiæ per modum abſolutionis, non ſubditis, v. gr. defunctis, Catechumenis, &c. per modum nudæ ſolutionis. 2. Indulgentia ſecundum majus, & minus dividitur in partialem, plenam & pleniſſimam. *Partialis* eſt, qua tantum pars pœnæ temporalis ex præſcripto antiquorum Canonum debitæ remittitur, v. gr. jejunia ad 7. vel 40. dies exolvenda. *Plena* eſt, qua tota pœna ex Canonibus debita relaxatur. *Pleniſſima* eſt idem, quod Jubilæum, in quo præter remiſſionem pęnæ conceditur abſolutio a caſibus reſervatis, & cenſuris, item commutatio votorum, & juramentorum, &c. Olim dabatur omni anno centeſimo per totum annum, vocaturque Jubilæum ordinarium, ſeu Annus Sanctus, aliud eſt Jubilæum extraordinarium, quod ex alia cauſa incidente conceditur ad 15. dies, v. gr. pro felici regimine neo-electi Papæ, &c. Durante in urbe Anno Jubilæo ſeu Sancto aperitur S. Porta, ſuſpenduntur extra urbem omnes Indulgentiæ plenariæ pro vivis, non tamen pro defunctis, aut in periculo mortis conſtitutis, aut ab Epiſcopo conceſſæ *Sanch. Lugo Dian. Pelliz.* Item ſuſpenditur omne aliud privilegium abſolvendi a caſibus Bullæ Cęnæ, omniſque facultas diſpenſandi, vel commutandi vota data in ordine ad lucrandas plenarias, non autem facultas alio fine data.

2 QUÆR. II. Quid requiratur, ut quis Indulgentias lucretur?

Reſp. Ut proſint per modum abſolutionis a pęna, requiritur. 1. Baptiſmus. 2. Immunitas ab excommunicatione majore, quia hæc privat communione bonorum ſpiritualium. 3. Status gratiæ ſaltem tunc, quando ultimum opus impletur, quare merito ſuadendum, ut poſtremum opus ſit Communio, abſitque omnis affectus etiam ad peccatum veniale, nullius enim peccati pœna remittitur, niſi remiſſa culpa. 4. Ut impleantur opera præſcripta ſaltem quoad ſubſtantiam, opera autem in Jubilæo præſcribi ſolita ſunt. 1. Ut poſt Jubilæum ab Ordinario publicatum e 15. diebus, quibus durat, eligatur una ſeptimana, in qua jejunetur Feria quarta, ſexta, & Sabbato, hæc tamen jejunia non excludunt collatiunculam veſpertinam. 2. Ut illa ſeptimana, qua jejunatur, vel Dominica immediate ſequente fiat confeſſio, & Communio. 3. Ut intra dictam quindennam tempore placito detur eleemoſyna ſecundum cujuſque conditionem, ideoque non ſufficit omnino minima. 4. Ut una, vel plures Eccleſiæ devote viſitentur. 5. Requiritur devota oratio vocalis, ſimul, & mentalis, ſi ex his modicum quid omittatur, probabilius id non officit indulgentiis quoad ſubſtantiam, videtur enim, & hic dari parvitas materiæ. 6. Qui hæc opera non poteſt tempore præſcripto perficere, poteſt a Confeſſario impetrare eorum commutationem, vel temporis prorogationem, ipſe pęnitens vero non poteſt opera commutare nequidem in manifeſte meliora, quia hoc ſoli Confeſſario conceditur, a quo tamen confeſſio, & Communio in aliud commutari non poſſunt, de cetero commutatio fieri poteſt in opera aliunde debita, & quamvis cauſa permutandi a parte rei non ſit ſufficiens, nihil impedit, dummodo Confeſſarius judicet eſſe ſufficientem, quia ejus judicio committitur. 7. Probabile quidem eſt non requiri confeſſionem, niſi quis tempore Jubilæi ſit reus peccati mortalis, item probabile eſt confeſſionem fieri poſſe uno, vel altero die ante cœptum Jubilæum, quia tamen participatio Jubilæi non pendet a majore, vel minore probabilitate, ſed a ſola intentione concedentis, hinc ſemper agendum, quod tutius.

QUÆR. III. Quid notandum circa facultatem abſolvendi a cenſuris? 3

Reſp. Sequentia. 1. Quoad has, & ſimiles facultates, & gratias eſt favorabile, & amplæ explicationis, nec expirat morte concedentis, niſi ſimul ceſſet cauſa motiva, ut ſi Papa conceſſiſſet Jubilæum principaliter ad impetrandum ſibi a Deo fauſtum regimen, tunc enim mortuo Papa ceſſaret hic finis, adeoque & Jubilæum. 2. 4
Qui primo die abſolutus eſt a cenſuris, accepitque commutationem votorum, manet abſolutus, nec vota redeunt, dummodo ſincere intenderit opera pro Jubilæo præſcripta exequi, quamvis ex poſt ea non exequatur, nec Jubilæum lucretur. Ratio eſt, quia ſimpliciter, & ſine reſtrictione fuit abſolutus, & quamvis *Suar. Vaſq.* putent, talem peccare mortaliter, qui iſta opera ex negligentia omittit, & ſe ſponte

Jubi-

Digitized by Google

Jubilæo privat, eo quod putent abſolutum in vim Jubilæi a cenſuris, &c. ſe tacita promiſſione ſub mortali obligaſſe ad reliqua Jubilæi opera perficienda: attamen non videtur ſatis conſtare de ejuſmodi promiſſione, & in dubio non eſt aſſerendum
5 mortale. 3. Qui ſemel tempore Jubilæi abſolutus, reincidit in reſervata, denuo abſolvi poteſt, ſaltem ſi repetat opera præſcripta, quia favores ſunt ampliandi, & clauſula: *Pro hac vice tantum*, non ad abſolutionem, ſed ad tempus Jubilæi referri de-
6 bet. 4. Per reſervata, a quibus tempore Jubilæi quilibet approbatus abſolvere poteſt, intelliguntur caſus Papales, & Epiſcopales, etiamſi in Bulla non exprimantur, ordinarie etiam exprimuntur caſus Bullæ Cœnæ, qui ſi non exprimantur, etiam non datur facultas ab iis abſolvendi, quia ſpecialiter reſervata, ſpecialiter exprimi debent. 5. Facultas abſolvendi non extendit ſe ad irregularitates, quia non ſunt proprie cenſura, bene tamen ad excommunicatos etiam vitandos, publicos percuſſores Clerici, neque obſtat, quod res forte deducta eſt ad forum externum, quia verba
7 Bullæ loquuntur abſolute. 6. Si pœnitens expreſſit in confeſſione reſervatum, probabile eſt, reſervationem eſſe ſublatam, etſi confeſſio ſit forte nulla, quia Confeſſarius fecit, quantum potuit, & reſervatio ſine peccatis tolli poteſt, probabilius tamen videtur oppoſitum, quia ſicut non poteſt quis lucrari Jubilæum per confeſſionem invalidam, ſic nec intuitu Jubilæi tolli reſervatio in confeſſione invalida. 7. Ante abſolutionem debet fieri ſatisfactio parti læſæ, vel ſaltem coram Confeſſario præſtari cautio realis, vel in ejus defectu juratoria de futura ſatisfactione.

8 QUÆR. IV. Quid circa poteſtatem commutandi vota?

Reſp. Sequentia: 1. Tempore Jubilæi ordinarie datur facultas, non diſpenſandi, ſed commutandi omnia vota, & juramenta, excepto voto integræ, & perpetuæ caſtitatis, & Religionis, & hoc ipſo, quod hæc vota excipiantur, conceditur facultas in alia vota reſervata, ſcilicet in triplicem peregrinationem: Romanam ſcilicet, Jeroſolomitanam, & Compoſtellanam, imo votum caſtitatis, & Religionis ex variis cauſis deſinunt eſſe reſervata, ideoque tunc non tantum tempore Jubilæi commutari, ſed & quovis tempore a Religioſis Mendicantibus, & cum iis communicantibus diſpenſari poſſunt, ut vota impuberum, vota imperfecta, dubia, conditionata, ex metu facta pœnalia, quoad partem tantum, vel modum reſervata, de quibus vide *Caſ.* 71. *num.* 7. 2. Hæc poteſtas non extendit ſe ad vota, & juramenta in favorem tertii facta, & acceptata, niſi hic conſentiat, aut votum, vel juramentum vi, vel fraude extorſerit, alias enim ageretur contra jus ejus ex voto, vel juramento acceptato quæſitum. 3. Hæc commutatio durante Jubilæo poteſt fieri ſæpius etiam circa vota tempore Jubilæi emiſſa, nec neceſſario ſit in ipſa confeſſione, quod & probabile eſt de abſolutione a cenſuris, ut fatetur *Dicaſt. diſp.* 11. *num.* 124.

QUÆR. V. Quid circa poteſtatem eligendi Confeſſarium? 9

Reſp. 1. Omnes fideles etiam Religioſi utriuſque ſexus tempore Jubilæi ſine licentia ſuorum Superiorum poſſunt eligere quemcumque Confeſſarium ab Ordinario loci approbatum: Monialis tamen debet eligere approbatum pro Monialibus, *Donatus*, *La Croix*. 2. Non poteſt eligi excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis, multo minus degradatus, quamvis antea fuiſſent approbati, quia hæc approbatio cenſetur revocata. 3. Electus in Confeſſarium tenetur audire pœnitentem, quia ex conceſſione Papæ eligens habet jus, ut audiatur & abſolvatur, ergo alter tenetur fungi officio ſuo, niſi eum juſta cauſa excuſet.

QUÆR. VI. An plures Indulgentiæ ſimul, vel eædem ſæpius obtineri poſſint? 10

Reſp. 1. Indulgentiæ ſi ſint in diverſis Eccleſiis, & ex diverſis cauſis datæ, v. g. titulo feſti, & titulo Confraternitatis, quibus adſcriptus es, maxime ſi aliæ ſint pro vivis, aliæ pro defunctis, & in qualibet Eccleſia ores oranda, probabile eſt, quod per eamdem Communionem, & confeſſionem poſſis lucrari utraſque, *Laym. Mezg.* &c. Imo *Burghaber cent.* 3. *caſ.* 26. & alii dicunt: hodiernam confeſſionem, & Communionem ſufficere ad lucrandas hodie, & cras in diſtinctis Eccleſiis indulgentias: 2. Verius quidem eſt, quod eaſdem Indulgentias non poſſit quis bis lucrari intra idem tempus, v. gr. qui lucratus eſt Indulgentias, quando feſtum Sancti Norberti ſervabatur in choro, probabilius non poteſt eas ite-

iterum eodem anno lucrari, dum ſervatur in populo. Idem eſt de Jubilæo intra quindennam, vel Annum Sanctum ſæpius lucrando, oppoſitum tamen non eſt omnino improbabile, ſi opera requiſita repetantur, niſi forte Bulla aliud exprimat, ita multi *cum Gobat de Jubilæo cap.* 20. *quæſt.* 57. & *cap.* 14. *quæſt.* 40. Ratio eſt, quia ejuſmodi Indulgentiæ plerumque dantur ad augmentum devotionis, certum autem eſt, multum augeri devotionem per repetitionem operum, & iteratam Indulgentiarum participationem.

11 QUÆR. VII. Quid fieri poſſit poſt tempus Jubilæi?

Reſp. 1. Qui lucratus eſt Jubilæum præſtando omnia requiſita, poteſt poſt Jubilæum frui omnibus gratiis, quamvis illis tempore Jubilæi uti noluerit, vel oblitus fuerit, &c. hoc eſt, poteſt abſolvi ab omnibus peccatis reſervatis & cenſuris, poteſt petere commutationem votorum, &c. idque tenet, etiamſi tempore Jubilæi cœperit confiteri, & necdum fuerit abſolutus, ratio horum eſt, quod lucrando Jubilæum ad hæc omnia jus acquiſierit, cujus executionem Papa ad certum tempus non reſtrinxit. 2. Si lucratus Jubilæum ex conſilio Confeſſarii differat confeſſionem poſt Jubilæum, & interim nova reſervata committat, probabile eſt etiam ab his uti, & a præcedentibus abſolvi poſſe, nec non impetrare commutationem votorum poſt Jubilæum emiſſorum, probabilius tamen eſt oppoſitum, eo quod hoc privilegium videatur ſe tantum extendere ad peccata, & vota tempore Jubilæi exiſtentia.

12. QUÆR. VIII. Quid de Indulgentiis Altaris privilegiati?

Reſp. Seqq. 1. Altare privilegiatum vocatur, cui a Papa conceſſum eſt, ut per Miſſam in eo factam, & per applicationem fructus e theſauro Eccleſiæ anima, pro qua legitur, liberetur e purgatorio, aliquando conceditur pro omni die, aliquando pro certis diebus in ſeptimana, aliquando in perpetuum, aliquando ad ſeptennium, quod ſeptennium non incipit *a die publicationis*, ut antehac ſenſerunt plerique, ſed a die *datæ Brevis*, ut declaravit *Sacra Congregatio die* 18. *Maji* 1711. 2. Si in Brevi habeatur, ut indies in Altari privilegiato legantur certæ Miſſæ, v. gr. ſeptem, non videtur obſtare, ſi bis, vel ter per accidens tot Miſſæ non legantur, quia præſumi non poteſt, S. Pontificem tunc velle privilegium ceſſare. 3. Effectum liberationis animæ (ſi requiſita præſtentur) infallibilem eſſe docent *S. Thom. Sot. Lug. Suar. d.* 79. *ſeſſ.* 79. contra multos, quod plures dicunt eſſe certum, quia *Leo X. apud Budacb. t.* 6. præcipit ſub pœna excommunicationis prædicari, quod ſive vivi, ſive defuncti, Indulgentias conſecuti veraciter liberentur a pœnis. Nec requiritur, ut Sacerdos Miſſam legens ſit in ſtatu gratiæ, ut habet communis contra *Lugo*, quia manet fructus ex opere operato. 4. Si Breve requirat Miſſam *de Requiem*, obtinentur eædem Indulgentiæ per Miſſam de feſto, ut declararunt *Alexand. VII. in Decreto, Credite, Clem. IX. & Innoc. XI.* 4. *Maji* 1688. tutius tunc addetur Collecta pro defunctis. 5. Obligatus ex ſtipendio, vel fundatione celebrare in Altari privilegiato, ſi aliquoties ſine causa legat alibi, peccat mortaliter, quia id cedit in grave præjudicium petentis, vel animarum, ideoque ſtipendium reſtitui debet, vel Miſſæ in Altari privilegiato ſuppleri debent. Vid. *Caſ.* 43. *a n.* 22. 6. An translato Altari tranſeat Indulgentia, colligendum eſt ex verbis Bullæ. Deſtructa Eccleſia amittitur privilegium Altaris, etſi Altare maneat, idque deciſum eſſe teſtantur *Dian. Gobat t.* 3. *nu.* 657. 7. Sub generali communicatione privilegiorum non veniunt Altaria privilegiata, aut Indulgentiæ conceſſæ pro ſingularibus feſtivitatibus hujus, vel illius Ordinis, nec Portiunculæ, nec quæ pro aliqua Eccleſia in particulari, ſed tantum quæ Ordini in generali conceſſæ ſunt, alias vileſcerent, & patet ex praxi.

QUÆR. IX. Quid de Indulgentiis revocatis, & Religioſis de novo conceſſis. 13

Reſp. Paulus V. revocavit omnes Indulgentias Coronis, Roſariis, granis ſeu calculis, crucibus, imaginibus ſacris, Fraternitatibus, Archifraternitatibus quibuſcumque, Regularibus etiam Societatis Jeſu conceſſas, &c. ante Breve Pauli V. quod incipit: *Romanus Pontifex*, editum 23. Maji 1606. niſi fuerint auctoritate Summi Pontificis renovatæ, econtra in eodem Brevi aliæ novæ, & plenariæ Indulgentiæ 14
Religioſis utriuſque ſexus conceduntur, videlicet in inveſtitione, profeſſione, dum primam Miſſam celebrant, vel ei interſunt, in articulo mortis, in feſto principali Or-

Ordinis, ſi pro bono Eccleſiæ oraverint. Item iis, qui per octo, vel decem dies SS. exercitiis vacaverint, requiritur tamen in his omnibus confeſſio, & Communio. Denique Religioſi intra clauſtrum viventes, qui ſuam Eccleſiam devote viſitaverint, & pro exaltatione Sanctæ Matris Eccleſiæ, SS. Pontificis ſalute, hæreſum extirpatione, Chriſtianorum Principum concordia devote oraverint, conſequuntur *eaſdem Indulgentias, quas viſitantes Eccleſias urbis, & extra eam diebus ſtationum*. Item quoties ante Altare quinquies Pater & Ave recitaverint, toties quinque annos, & totidem quadragenas. Et ſpecialiter Religioſi Præmonſtratenſes non ſolum in feſto Sancti Norberti, ſed etiam in feſto Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis S. Auguſtini, & omnium Sanctorum Ordinis, quod 13. Novembris celebratur, & in feſto Patroni tutelaris Eccleſiæ, pro ſe, & omnibus fidelibus, ſi præter confeſſionem & Communionem pro Eccleſia oraverint, plenarias habent Indulgentias ex conceſſione *Clem. X. facta Romæ 5. Julii 1673.* Item plenariæ in feſto Sanctorum Martyrum Gorcomienſium 9. Julii ex conceſſione *Clem. XI.* pro Ordine, & populo, ſed ad ſeptennium.

CASUS CIII.

De Sacramentis Extremæ Unctionis & Ordinis.

Quirantus. 1. *dubitat: An unctio ſit verum Sacramentum, & quis ejus effectus*. 2. *Inungit chriſmate, affundit oleum non benedictum, domi aſſervat, & non ſinit annuo renovari*. 3. *Aliquos tantum ſenſus inungit, & plures ſub una tantum forma ſine ordine, ſine cruce*. 4. *Tempore peſtis ſuos non inungit, etſi alias inungat alienos*. 5. *Quoslibet ægros, pueros, amentes, in duello læſos, ſtatim baptizatos, & de quibus dubium eſt, an ſint in periculo vitæ*. 6. *Sæpius in diuturno morbo*. 7. *Ordinibus non præmittit primam tonſuram*. 8. *Putat ſeptem Ordines eſſe ſeptem Sacramenta, & ordinatos ante pubertatem ex metu, vel ignaros voti caſtitatis annexi non obligari ad caſtitatem*. 9. *Ordinandus non tetigit inſtrumenta*. 10. *Dubitat, a quo Epiſcopo ipſe, vel Regulares ordinari debeant*. 11. *An Abbates poſſint dare quatuor minores, & quibus*. 12. 13. *Quid requiratur in ordinando*. 14. *Quid de interſtitiis*. Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid circa Sacramentum Extremæ Unctionis. 1

Reſp. Seqq. 1. Extrema Unctio eſt verum Novæ Legis Sacramentum, a Chriſto Domino inſtitutum, & a Sancto Jacobo Apoſtolo *cap.* 5. promulgatum, quo per unctionem in ſenſibus moribundi a Sacerdote facta confertur ægro cum gratia ſanctificante ſpeciale auxilium contra occurrentes in extrema lucta tentationes, difficultates, animi languores, & angores ad deſperationem trahentes, quæ merito vocantur reliquiæ peccatorum, eo quod a peccatis ortum trahant, inſimul cauſatur ſanitas, aut diminutio morbi, ſi ita expediat ægro. Omnia colliguntur ex Concil. Florent. *Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 1. 2. Materia ejus remota eſt oleum olivarum purum, benedictum ab Epiſcopo: adhibere extra neceſſitatem chriſma ſeu oleum miſtum balſamo, vel benedictum a ſimplice Sacerdote, eſt mortale, quia juxta plures oleum purum eſt de valore Sacramenti, ſicut & juxta *D. Thom. qu.* 30. *ſupra art.* 5. & 6. *Salmat. Dicaſt. Suar. d.* 40. *ſeſſ.* 1. benedictio Epiſcopi eſt de valore, & quamvis alii probabiliter contradicant, id tamen in praxi locum non habet, quia agitur de valore Sacramenti, licet tamen in neceſſitate affundere oleum non benedictum, dummodo affuſum ſemper ſit minus benedicto, tunc enim totum manebit benedictum, ut jam moraliter eſt certum tum ex praxi Eccleſiæ, tum ex *Declaratione Cardinalium de Anno* 1682. Deinde ex conſuetudine oleum debet omni anno renovari, & in Eccleſia, non domi, aſſervari, in neceſſitate uti licebit oleo veteri, *Laym. & alii*. 3. Materia proxima eſt ipſa unctio in quinque ſenſibus, ſcilicet oculis, auribus, naribus, ore, manibus, ſi deſit unus ſenſus, unctio fiat in loco proximiore, *S. Thom. art.* 6. Ungere tantum unum, vel alterum ſenſum extra neceſſitatem eſt mortale, quia Sacramentum exponitur periculo nullitatis, probabile enim eſt omnes quinque unctiones eſſe de eſſentia, *D. Th. in Suppl. qu.* 30. *art.* 1. *ad* 3. juxta Florent. Unctio etiam debet fieri in pedibus, & renibus, ſed non de neceſſitate, & unctio renum ex præſcripto Ritualis Romani omittitur in feminis propter honeſtatem. Ex communi vero omnium ſenſu non eſt nec-

2

3

ceſſe ad valorem ſervare certum ordinem inter unctiones, aut unctiones fieri in formam crucis, id tamen ſine cauſa omittere eſt veniale, *Suar. Con. Laym.* 4. In qualibet unctione ſub mortali proferenda eſt hæc forma: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid deliquiſti per viſum, odoratum, &c. Florent. Trident. loc. cit.* Unde patet, formam debere eſſe deprecatoriam, ſeu per modum orationis. Jacob. 5. ubi dicit: *Infirmatur quis in vobis, inducant Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum.* Unde non valeret forma: *Ego te ungo, S. Thom. qu.*
4 *29. art.* 4. 5. Miniſter hujus Sacramenti eſt Sacerdos, Parochus ſub mortali tenetur ſuos inungere etiam tempore peſtis, non tamen cum novo periculo vitæ, præſertim ſi ſtatim non ſit habiturus ſucceſſorem, qui Sacramenta magis neceſſaria adminiſtret; in defectu Parochi quilibet Sacerdos tenetur ex charitate. Inungens alienum Parochianum Parocho rationabiliter invito pec-
5 cat mortaliter contra jus Parochi. 6. Subjectum unctionis eſt homo baptizatus, & æger periclitans de vita, quamvis ex communi non ſit obligatio ſaltem gravis recipiendi Sacram Unctionem, quia non conſtat de tali lege, & Sacramentum non eſt omnino neceſſarium, intellige ſi abſit ſcandalum, & contemptus, qualis adeſſe videtur ſi quis Parocho ſe præſentante tam utile Sacramentum reſpueret. Dicitur 1. *Baptizatus*, quia Baptiſmus eſt janua Sacramentorum. Dicitur 1. *Ægrotus*, quales non ſunt bellantes, aut rei ſupplicio afficiendi, ægri cenſentur, veneno infecti, vulnerati, aut læſi etiam in duello, qui inungi poſſunt, ſi dederint ſignum pœnitentiæ, item qui ſenio, aut fluxu ſanguinis periculoſe deficiunt, &c. Dicitur 3. *Periclitans de vita*, nam non ſufficit quilibet levis morbus, ſed debet eſſe conjunctus, vel ſaltem prudenter judicari conjunctus cum probabili periculo vitæ, nequaquam tamen expectandus eſt ultimus vitæ articulus, quando ſalus deſperata eſt, ideo monendi infirmi, ut hoc Sacramentum ſuſcipiant, quando adhuc ſunt plenæ mentis, & ad uberiorem ejus fructum ſe diſponere poſſunt, attento, quod illud etiam infallibiliter ex opere operato cauſet ſanctitatem corporalem, vel minuat dolores, ſi ita infirmo expediat, in morbo baptizatus ſtatim poteſt inungi, nam quamvis non ſupponantur non adeſſe reliquiæ peccatorum, ſi tamen uſum rationis habeat, eſt capax tentari, ideoque indigebit auxilio contra tentationes in extrema lucta, econtra perpetuo amentes, & pueri non inunguntur ante uſum rationis, quia non peccarunt, nec capaces ſunt tentari. Pueri autem cenſentur habere uſum rationis, ſi aliquando admiſſi fuerint ad Sacramentum pœnitentiæ, in dubio an habeant uſum rationis, necne, adhuc inungendos ob ſummam hujus Sacramenti utilitatem, docet *Steph. a S. Paulo hic nu.* 15. 7. Hoc 6
Sacramentum in eodem morbo repeti non poteſt, *Trid. cap.* 3. niſi morbus eſſet valde diuturnus, in quo poſt aliqualem reconvaleſcentiam reincidiſſet in periculum gravis, tunc ſecundo inungi poſſe docet D. Thom. & praxis Eccleſiæ, quia cenſeretur moraliter novus morbus, ſaltem ſi ita reconvaluiſſet, *ut Medicorum judicio extra probabile ſeu propinquum mortis periculum fuerit conſtitutus*, ut habet Synodus Colonienſis cap. 3. §. 7. 8. Quoad diſpoſitionem ſuſcipientis ſufficit ſtatus gratiæ & intentio ſaltem interpretativa, qua quis ex vita Chriſtiane peracta præſumitur velle Chriſtiane mori, & per conſequens Sacramentaliter inungi, etſi pro nunc ſenſibus deſtitutus Sacramentum non poſſit petere.

QUÆR. II. Quid de Sacramento Ordinis. 7

Reſp. Seqq. 1. Ordo eſt cæremonia ſacra, qua ordinatus conſtituitur in certo gradu Eccleſiaſtico, & illi confertur mediata, vel immediata poteſtas circa Sacramentum Euchariſtiæ, vel conficiendum, vel aſſiſtendum. Prima Tonſura non eſt proprie Ordo, ſed tantum diſpoſitio ad Ordines, ſine qua Ordines ſuſcipere ex inſtituto Eccleſiæ 8
eſt mortale. 2. Ordines ſunt ſeptem: quatuor qui vocantur minores, Oſtiariatus ſcilicet, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus, tres majores & ſacri, ita dicti, quod habeant annexum votum caſtitatis, videlicet Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium, conſtat ex antiquiſſimis Conciliis, & Patribus apud Bellarminum & alios paſſim. 3. Certum eſt, omnes in majoribus conſtitutos per ſe obligari ad caſtitatem, tum ex voto, tum ex præcepto Eccleſiæ prohibente ordinatis matrimonium, *Bernald. Caſtropal. pun.* 17. *n.* 5. adeo ut ſuſcipiens Sacros Ordines etſi nollet vovere, ratione præcepti obligetur ad caſtitatem, *Spor, n.* 47.

Si quis ſit ordinatus ante uſum rationis, aut omnino ignoraverit caſtitatem Ordini eſſe annexam (quod vix fieri poteſt) non obligatur ad caſtitatem, *Sanch. Dicaſt. Caſtropalao n.* 12. quia nec votum emiſit, nec Eccleſia vult eum obligare, ideoque licite nubere poteſt, idem dicunt *Pontius, Barb. Sanch. lib.* 7. *de matrim. diſp.* 30. de ordinato ante pubertatem, quod rectius negant *Sot. Caſtropalao, Vveſt. lib.* 4. *decret. tit.* 6. *nu.* 12. & ibidem *Reiffenſtuel nu.* 7. *La Croix hic n.* 2164. quia talis de ſe eſt capax voti, nec conſtat illud ab Eccleſia irritari. An ordinatus ex gravi, & injuſto metu obligetur ad caſtitatem, dicam *Caſu* 107. *quæſt.* 3. Aliquem Ordinem, & præcipue Sacerdotium, eſſe verum Sacramentum, eſt de fide ex Florent. & Trident. ſeſſ. 7. & 23. Imo probabilius omnes Ordines, etiam minores, ſunt vera Sacramenta, & cauſant gratiam, quia dicta Concilia ſimpliciter dicunt, Ordinem eſſe Sacramentum, nec diſtinguunt inter majores, & minores, & omnes ſunt a tempore Apoſtolorum, & conferuntur ſub certa materia & forma, nec ideo dantur plura Sacramenta, quam ſeptem, quia omnes Ordines ſunt unum Sacramentum unitate finis, quia ordinantur remote, vel proxime ad eamdem Euchariſtiam rite tractandam. An Epiſcopatus ſit Ordo adæquate diſtinctus a Sacerdotio, eſt incertum, negant plerique Theologi, affirmant Canoniſtæ plurimi cum *Schmaltzg. lib.* 1. *tit.* 11. *num.* 4. quia Epiſcopatus habet diſtinctam materiam, formam, & effectum, ut per ſe patet, & Epiſcopus jure Divino eſt ſuperior ſimplice Sacerdote, *Trident. ſeſſ.* 23. *cap.* 7. Epiſcopatus enim præter poteſtatem conſecrandi, abſolvendi, &c. omnibus Sacerdotibus communem includit poteſtatem conferendi Sacramenta Confirmationis, & Ordinis, quæ non competunt aliis Sacerdo-
9 tibus. 4. Materia remota ſunt inſtrumenta, quæ tangenda traduntur ordinandis. Materia proxima eſt ipſa traditio, ita tamen, ut inſtrumenta debeant attingi phyſice, *S. Thom. quæſt.* 34. *art.* 5. *ad* 3. *Schmaltzgr. part.* 7. *Vaſq. Dian. Herinx, Layman cap.* 5. *nu.* 4. alias ordinatio ad minus erit dubia, & ſub conditione reiteranda, & in ſpecie materia *Oſtiariatus* proxima eſt traditio clavium Eccleſiæ, cymbali, quo populus ad eam vocatur. *Lectoratus*, traditio libri Epiſtolarum, vel Prophetiarum. *Exorciſtatus*, traditio libri Exorciſmorum. *Acolythatus*, traditio urceoli vacui, & candelabri cum cereo extincto. *Subdiaconatus*, traditio calicis vacui cum patena vacua ſuperpoſita, & ſecundum aliquos, libri Epiſtolarum. *Diaconatus*, traditio libri Evangeliorum, cui præmittitur impoſitio manus Epiſcopalis ſuper caput ordinandi, quod aliqui dicunt eſſe de valore, alii de præcepto. *Presbyteratus* materia duplex eſt, quia duplex per eum datur poteſtas, una ſuper Corpus Chriſti verum, altera ſuper Corpus Chriſti myſticum, prima ſignificatur per traditionem calicis cum vino, & patenæ cum hoſtia, altera per impoſitionem manuum Epiſcopi, non primam, quæ præcedit traditionem calicis, ſed alteram, quæ fit ad finem Miſſæ. *Epiſcopatus* materia eſt impoſitio libri Evangeliorum ſuper cervicem, & ſcapulis Epiſcopi conſecrandi, & manuum impoſitio ſuper caput ejuſdem. 5. 10
Miniſter ordinarius eſt Epiſcopus proprius. *Proprius* autem dicitur, in cujus Diœceſi, vel habitas, vel habes originem, vel domicilium, vel beneficium Eccleſiaſticum quiete poſſeſſum, & ſufficiens ad ſuſtentationem, *cap. cum nullus, de tempor. ordin. in* 6. ibi autem habes originem, ubi natus es, non caſu ſeu quaſi in itinere, ſed ubi pater fixum tempore nativitatis habuit domicilium, ibi vero habes domicilium, ubi habitas cum animo perpetuo ibidem permanendi, uſque dum alio avoceris, *Laym. Konig. Schmaltzgr. a n.* 37. Et quamvis ſufficiat pro aliis Sacramentis *quaſi domicilium*, quo quis tantum per majorem anni partem intendit in aliquo loco ſubſiſtere, velut ſervi, ſtudioſi, &c. id tamen non ſufficit ad ſuſcipiendos Ordines, ut habet communis, & decrevit Innocent. XII. anno 1694. Regulares habent privilegium, ut ordinari valeant a quocumque Epiſcopo abſque interſtitiis, ut dicam infra num. 14. Dixi, 11
ordinarius, nam Miniſter extraordinarius, & ex privilegio ſaltem reſpectu primæ tonſuræ, & Ordinum minorum ſunt Abbates habentes jus mitræ, & baculi, dummodo ſint Sacerdotes, ita ut non tantum ſuis profeſſis, ut concedunt omnes ex *cap. Abbates de privileg. in* 6. ſed & Novitiis dictos Ordines conferre poſſint, teſte *Suar. & Laym. hic cap.* 9. *n.* 2. quia Novitii in privilegiis veniunt nomine Religioſorum, imo Abbates aliorum Abbatum Religioſos cum

Digitized by Google

cum eorum licentia, item ſæculares cum licentia eorum Epiſcopi poſſe ad primam tonſuram, & quatuor minores ordinare tanquam probabilius ſuſtinet *Engel. de privileg. monaſt. privil.* 49. *Schmalzg. num.* 32. & pro hoc declarationem Cardinalium adducit *Gallemard.* Ratio eſt, quod Epiſcopus, vel Abbas potens ſuos ipſe ordinare poſſit alteri Abbati eamdem ſuam poteſtatem delegare, ſicut Epiſcopus eam delegare poteſt Epiſcopo, nec videtur obſtare *cap.* 10. *Trident. ſeſſ.* 23. ubi dicit: *Abbatibus quibuſcumque quantumvis exemptis, non liceat cuiquam, qui Regularis ſubditus non ſit, tonſuram vel minores Ordines conferre*, quia ut utar verbis citati Engel. Tridentinum tanquam prohibitorium, & pœnale hic reſtringendum, & intelligendum eſt: quod Abbas auctoritate propria ſine licentia alterius Abbatis non poſſit alios, quam ſuos Regulares ſubditos ordinare, ſicut Epiſcopus ſine dimiſſoriis non poteſt alios ordinare, quam ſuos Diœceſanos. Nec denique obſtat, quod *Dian. part.* 7. *tract.* 12. *reſol.* 42. proferat deciſionem Cardinalium in contrarium, nam hanc deciſionem in Germania non eſſe omni ex parte receptam pro ſua Diœceſi Conſtantienſi teſtatur *Gobat tract.* 8. *num.* 324. & 328. & pro Diœceſi Herbipolenſi, *Sporer de Sacram. par.* 1. *cap.* 5. *n.* 43, vel dicta declaratio tantum loquitur de jure ordinandi ex privilegio ſpeciali, & non ex conſuetudine generali, *Paſqual. a Leur. de Franch. part.* 2. *quæſt.* 8. *num.* 33. Si Abbas ordinet non ſubditum ſine licentia Abbatis, vel Epiſcopi, ordinatio probabilius eſt invalida, *Suar. Laym. Pyrrh. lib.* 1. *num.* 49. quia poteſtas ordinandi non competit Abbatibus ratione characteris ſicut Epiſcopo, ſed ex ſpeciali commiſſione, & privilegio: ergo non poteſt ſe

12 extendere ad caſum non commiſſum. 6. Subjectum capax hujus Sacramenti eſt ſolus mas baptizatus, *S. Thom. quæſt.* 39. *art.* 1. Ut tamen talis licite ordinetur, præter ſtatum gratiæ requiritur. 1. certa ætas, quæ pro prima Tonſura, Oſtiariatu, Lectoratu, & Exorciſtatu, eſt ſeptennium, pro Acolythatu annus duodecimus, pro Subdiaconatu annus vigeſimus primus, pro Diaconatu vigeſimus ſecundus, pro Sacerdotio vigeſimus quartus, pro Epiſcopatu trigeſimus omnes completi, colligitur *ex text.* & *Gloſſ. in cap. de iis* 5. *diſt.* 28. & *cap. in ſingulis* 2. *diſt.* 77. & *ex Trident. ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 12. ita ut juxta communem nequidem hora deeſſe debeat, quod ſi quis ante dictam ætatem Ordines ſuſcipiat, peccat mortaliter, & ſcienter in iis miniſtrans incurrit ſuſpenſionem, a qua tamen quilibet Sacerdos abſolvere poteſt, vide *Caſ.* 78. *quæſt.* 1. 2. Requiritur in ordinando, ut non ſit infamis, illegitimus, bigamus, vel alio modo irregularis, ut dicam *Caſ.* 117. 3. Ut 13

promovendus ad majores Ordines habeat titulum ſuſtentationis, ſive ex patrimonio, juxta cujuſvis Diœceſis Statuta, ſive ex beneficio, ſive ex profeſſione ſeu paupertate Religioſa, ſive titulum Menſæ, ut vocant, qui tamen in Diœceſi Colonienſi prohibetur admitti, *Agend. Colon.* edita anno 1720. *pag.* 178. ubi etiam præſcribit conditiones ad titulum patrimonii requiſitas; Epiſcopus ſcienter ordinans aliquem ſine omni titulo, incurrit onus illum alendi, *Trident. ſeſſ.* 21. *cap.* 2. taliter tamen ordinatus non incurrit probabiliter ſuſpenſionem, quia in lege pœnali, de qua non ſatis conſtat, mitior interpretatio facienda eſt. 4. Probitas morum, & congrua cuivis Ordini ſcientia. 5. Prærequiritur Confirmatio ad ſummum ſub levi, quia non conſtat de lege, vel conſuetudine graviter obligante. 6. Ordines debent ſuſcipi ordinate, incipiendo a Minoribus; per ſaltum promotus peccavit mortaliter, teneturque adhuc ſuſcipere Ordinem omiſſum, manetque ſuſpenſus ab Ordine ſuſcepto, donec Epiſcopus diſpenſet, *cap. unic. de Clerico per ſaltum promoto*. 7. Requiruntur 14

interſtitia, hoc eſt, ut inter quemlibet Ordinem intercedat annus, *Trid. ſeſſ.* 23. *cap.* 14. niſi Epiſcopus ob utilitatem vel neceſſitatem Eccleſiæ diſpenſet, generali tamen conſuetudine nunc receptum eſt, ut Ordines Minores conferantur ſimul pridie ante Subdiaconatum, & Regulares Mendicantes, aliique cum iis participantes, & in ſpecie Norbertini habent privilegium, ut non ſervatis interſtitiis annuis tribus conſecutive diebus Dominicis, vel Feſtis duplicibus ordinari poſſint a quocumque Epiſcopo Catholico ab ipſis electo, & hæc privilegia non eſſe revocata per *Trid. ex Dian. Tamb. Rodriq.* & aliis probat *Sporer a num.* 121. *Eng. lib.* 1. *decret. tit.* 11. *a num.* 33. dicit, Abbates & Superiores Regulares exemptos ad quemcumque Epiſco-

ſco-

Digitized by Google

ſcopum dimiſſoriales dare poſſe, ſi in diœceſi loci non ſit ordinatio, imo id ſimpliciter affirmant *Navar. Sanch. Laym. lib. 5. t. 9. cap. 9. Gobat n. 406.* tum quia Superior exemptus reſpectu ſuorum habet poteſtatem quaſi Epiſcopalem, tum quia *Trid. d. cap. 10.* tantum prohibet Abbatibus exemptis, ne dimiſſoriales ſubditis ſæcularibus concedant, unde a contrario recte infertur, eas concedi poſſe ſubditis Regularibus.

EX TRACTATU DE SACRAMENTO MATRIMONII.

CASUS CIV.

De Sponſalibus.

R*Abanus defloratam a ſe Titiam vario ſub prætextu ducere renuit. 1. Quia ficte ſolum promiſit Matrimonium, & eſt paratus eam dotare. 2. Ipſa non repromiſit. 3. Ipſe promiſit ſemi-ebrius ex vehementi paſſione. 4. Ex errore, & metu ſaltem levi, & dubitat, an inde contraxeris publicam honeſtatem. 5. Promiſit conditionate. 6. Promiſit ſimul tribus ſororibus. 7. Cum Titius habet impedimentum dirimens. 8. Promiſit his verbis: Non ducam aliam, niſi te, & parentes promiſſionem acceptarunt tacente Titia. 9. Suos parentes non conſuluit. 10. Se tantum obligavit ſub veniali, vel ſub pœna, & a juramento abſolutus fuit a Monacho. 11. Titia ex timore, ne male tractetur, conſenſit in diſſolutionem ſponſalium. 12. Ipſe vel ipſa fuit impubes. 13. Ipſa abiit extra patriam. 14. Matrimonium diſtulit. 15. Sponſus fuit Religionem profeſſus. 16. Vel ſaltem ingreſſus, & ejectus. 17. Suſcepit majores Ordines. 18. Vel ſaltem minores, aut vovit ſuſcipere majores. 19. Ipſe vel ipſa ante vel poſt ſponſalia vovit caſtitatem. 20. Ipſa contraxit ſponſalia cum alio, quem jam ducere renuit. 21. Rabanus ſibi copulat Cajam, hac mortua eum repetit Titia. 22. Ipſe & ipſa habuerunt copulam, & tactus cum aliis, at hoc de Titia non probatur, niſi per famam. 23. Status Titiæ eſt mutatus, ſed eſt dubium, an mutatio ſit gravis. 24. Titia eſt aſperis moribus, & Rabanus ejuſque parentes eam averſantur. 25. Laborat morbo Gallico, eſt deformata ex variolis, & plures habet annos quam ſciverit ſponſus. 26. Paſſa eſt jacturam bonorum, nec poteſt ſolvere dotem. 27. Parentes Rabani minantur exhæredationem, vel non procurare deſideratum officium, ſi Titiam ducat. 28. Sponſo ſupervenit inſperata hæreditas, vel dignitas. 29. Titia non habet omnia ſigna nobilitatis, & dicitur antea habuiſſe virum. 30. Supervenit affinitas. 31. Sponſalia ſunt jurata, ſed poſt prædictos defectus Rabanus cum Titia iterum habuit copulam. 32. Vel ab initio eos defectus ſcivit, & dubitat, an teneatur eam dotare, ſi forte non teneatur ducere. 33. Dubitat; an juſte reſiliens teneatur ſaltem ad damna. 34. Et Titia dubitat, an novo ſponſo teneatur aperire, quod ſit fornicata, pauper, ignobilis, quid ſi dicat ſe eſſe virginem, an occulte fornicata, vel imprægnata poſſit ſponſum cogere ad ſervanda promiſſa.* Pro reſolut.

QUÆR. I. Quid ſint Sponſalia? 1

Reſp. Sponſalia definiuntur *c. noſtrates, cauſa 30. quæſt. 5. Promiſſio mutua futurarum nuptiarum*, ut autem ſint valida, & obligatoria, debet promiſſio eſſe *vera deliberata, libera, abſoluta, perſonarum certarum, & habilium, verbis vel aliis ſignis externis manifeſtata*. Dicitur 1. *Promiſſio*, quia ſolum propoſitum, aut voluntas perſonam ducendi non facit ſponſalia, nec cauſat obligationem. Dicitur 2. *vera promiſſio*, id eſt, *ſeria*, cum voluntate ſe obligandi, ideoque ficte promittens invalide contrahit, & mortaliter peccat, niſi injuſtus, & gravis metus, vel alia cauſa excuſet, teneturque ad omne damnum alteri per ejuſmodi fictionem cauſatum, & poteſt in foro externo ad ducendam perſonam cogi, imo ad hoc etiam tenebitur in foro interno, ſi ſub ea promiſſione eam defloravit, neque tenetur ipſa contenta eſſe dote, quia perſona determinate promiſſa eſt, ut pro-

bavi *Caſ.* 43. ubi *a num.* 1. dixi, ad quid obligetur, qui abſque promiſſione matrimonii, vi, fraude, vel metu, aut etiam meris blanditiis puellam defloravit, item, quæ cauſæ a ducenda, vel dotanda deflorata excuſent, & quid juris, ſi ipſa affirmet deflorationem, & ſponſus neget, quæ
2 omnino hic ſunt recolenda. Dicitur 3. *Mutua*, ideſt, utramque perſonam obligans, nam ſi una pars liberaliter promittat matrimonium, altera non repromittente, ſed nude acceptante, obligabitur quidem promittens, ſed non erunt proprie ſponſalia, neque inde orietur impedimentum publicæ honeſtatis, *Sanchez lib.* 1. *diſp.* 5. *Reiffenſt. lib.* 4. *t.* 1. *nu.* 18. Quod etiam verum eſt, ſi una pars ſe ſolum obligare velit ſub veniali, vel ſub nullo peccato. Dixi, *liberaliter*, nam ſi promittas matrimonium Titiæ ex ſpe mutuæ repromiſſionis, ſi illa non repromittat, nec tu obligaberis, imo in dubio cenſeris te non gratuito, ſed ſpe, & intuitu repromiſſionis voluiſſe obligare, ſic enim plerumque fit, & ex plerumque contingentibus prudens eſt præſumptio, *Sanch. num.* 4. *Schamb. lib.* 4. *t.* 1. *num.* 4. *Engel.*
3 *ibid.* §. 2. *nu.* 2. Dicitur 4. *Deliberata*, deliberatione ſcilicet ſufficiente ad mortale, hinc qui non poteſt peccare mortaliter, nec poteſt contrahere ſponſalia, velut amens, dormiens, furioſus, infans ante ſeptennium, ebrius, &c. Qui etiam prævidens, & proponens in ebrietate contrahere, invalide contrahit, quia talis contractus non erit liber in ſe, ſed tantum in cauſa, vehemens æſtus libidinis, vel amoris vix unquam tollit deliberationem ſufficientem, ſi enim illo æſtu non obſtante eſt ſufficiens deliberatio ad peccandum mortaliter, cur non ad valide contrahendum ſponſalia? Idem eſt de ira, vel ſimili paſſione impellente, niſi forte cognitionem præveniant, quod rarum eſt, *Navar. Sporer. Schmaltzg. lib.* 4. *t.* 1. *n.* 21. Sed quid ſi dubium ſit, an paſſio reliquerit deliberationem ſufficientem? Reſp. Standum eſſe pro valore actus, *Felin. Sanch. diſp.* 8. *n.* 10. quia raro contingit, quod paſſio rationem evertat, & qualitas, quæ homini naturaliter ineſt, ſemper adeſſe præſumitur, & ſponſalia ſunt in poſſeſſione, quia certo conſtat eſſe contracta, & ſolum dubitatur, an cum
4 ſufficiente deliberatione. Dicitur 5. *Libera*, nam ſponſalia inita ex dolo, aut errore circa ſubſtantiam, aut circa qualitatem redundantem in ſubſtantiam, ſunt invalida, ut dicam ſuo loco, ex metu gravi, & probabiliter etiam ex levi in ordine ad ſponſalia injuſte incuſſa ſunt ad libitum innocentis reſcindibilia, etiamſi fuerint jurata, vide *Caſ.* 49. *nu.* 9. ita tamen, ut tunc petenda ſit relaxatio juramenti, quam pars nocens, vel ea nolente Epiſcopus, aut pro foro conſcientiæ Religioſi Mendicantes dare poſſunt, & tenentur. Et quamvis ſponſalia metu inita ſint reſcindibilia, & ſponſalia impuberum poſt pubertatem reſcindi poſſint, tamen cauſant impedimentum publicæ honeſtatis, in primo gradu, ita ut qui ex metu, vel ante pubertatem contraxit ſponſalia cum Titia, non poſſit ea valide contrahere cum ejus ſorore, vel matre, *Pyrrh. lib.* 4. *Decret. tit.* 1. *n.* 31. vide dicenda *Caſ.* 109. Dicitur 6. *Abſoluta*, nam pro- 5
miſſio conditionata non eſt valida, nec inducit impedimentum publicæ honeſtatis, niſi impleta conditione: tenentur tamen contrahentes per ſe loquendo expectare eventum conditionis. Excipiunt aliqui conſanguineos, & affines contrahentes ſub conditione impetrandæ diſpenſationis, quos dicunt tam ante, quam poſt impetratam diſpenſationem reſilire poſſe, eo quod talis contractus ſit contra jus commune, contra quod nemo tenetur agere, ſed contra eſt: Talis contractus non eſt de contrahendo matrimonio contra jus, & manente impedimento, ſed poſt impetratam ex juſta cauſa diſpenſationem, ergo eſt de re licita: ergo obligat. Vide *Caſ.* 71. *nu.* 12. Dicitur 7. *Perſonarum certarum*: nam 6
ſi quis ſimul pluribus dicat: Unam ex vobis ducam, promiſſio non eſt firma, antequam unam certam eligat, tenetur autem unam eligere ex ſuppoſito, quod promiſſionem acceptaverint, quia ad hoc videtur ſe vi promiſſionis obligaſſe, & ſi cum una habeat copulam, cenſetur eam hoc ipſo elegiſſe, & ipſam ſub hac conditione, & non aliter copiam ſui corporis dediſſe, *Silveſt. Rebel. Vvieſtner. lib.* 4. *t.* 2. *num.* 24. Dicitur 8. *Perſonarum habilium*, nam om- 7
nes perſonæ habentes impedimentum dirimens matrimonii (excipe præſentiam Parochi, & teſtium, quæ ad ſponſalia non requiritur, item ætatem, quæ hic ſeptennis ſufficit) ſunt inhabiles ad valide contrahenda ſponſalia, hinc invalide contrahunt

con-

Digitized by Google

conſanguinei, affines, &c. niſi paulo ante, vel poſt mentionem fecerint petendæ diſpenſationis, tunc enim cenſentur contraxiſſe non abſolute, ſed ſub conditione petendæ diſpenſationis, *Sanch. lib.* 5. *diſp.* 5. *nu.* 27. Si exiſtens in impedimento conſanguinitatis, vel voti ſponſam defloravit, tenetur petere diſpenſationem ſi impedimentum ſit diſpenſabile, ut dixi *Caſ.* 43. *n.* 12. Si fidelis promittat infideli ſub conditione, ſi fiat fidelis, obligat quidem promiſſio, ſed juxta mentem Eccleſiæ non ſunt ſponſalia, nec inducunt publicam honeſtatem, *Henriquez*, *Averſ. quæſt.* 8. *ſeſſ.* 5. Di-
8 citur 9. *Verbis vel aliis ſignis* externis conſenſum internum manifeſtantibus, nam contractus humanus debet fieri humano, & ſenſibili modo, verba autem adhiberi ſolita, & certo ſignificantia ſunt: *Ducam te in uxorem*, *tibi nubam*, *accipio te in ſponſam*, & ſimilia, quæ ſignificant im- vel explicite obligationem contrahendi matrimonium: loco verborum etiam quandoque ſolent adhiberi ſigna, v. gr. immiſſio annuli in digitum ſponſæ, mutua datio, & acceptatio arrhæ, econtra hæc forma: *Non ducam aliam niſi te*, non ſignificat obligationem abſolutam, ſed ſolum conditionatam, & habet hunc ſenſum: *Non ducam uxorem*, *vel ſi aliquam ducam*, *ducam te*, niſi forte ex circumſtantiis conſtet, quod ſe abſolute obligare voluerit, alias poterit omnino a matrimonio abſtinere, ſi tamen nubere velit, debet ducere hanc, *Gutierez*, *Schamb. n.* 19. *Engel. n.* 21. *Reiffenſt. n.* 33. Si parentes nomine filiæ ſponſalia contrahant, & cum præſens eſt, vel ei ſignificatur, taceat, conſentire præſumitur, *cap. unic.* §. *fin. de deſponſ. impub. in* 6. quæ promiſſio ceſſat, ſi ex metu vel aliis indiciis
9 conſtet illam revera non conſenſiſſe. 10. Ad valorem ſponſalium non requiritur conſenſus parentum. *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* tenentur tamen proles in negotio ſumme arduo (utpote a cujus prudente electione plerumque temporalis, & æterna pendet felicitas) parentes conſulere, alias eos contriſtant, & ſe ipſas utpote inexpertas, & amore ſæpe excœcatas in pericula conjiciunt, non tenentur tamen ſequi conſilium parentum, niſi ex matrimonio timerentur ſcandala, inimicitiæ, damnum familiæ, &c. *S. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 104. *art.* 5. *Sanch. lib.* 4. *diſp.* 23. *a n.* 9. *Leur. lib.* 4. *t.* 1. *n.* 12.

Ratio eſt, quia in contrahendo matrimonio quilibet eſt ſui juris, neque cogi poteſt, aut debet, imo nec parentes conſulere tenentur, ſi exinde prævideantur matrimonium inique impedituri.

QUÆR. II. Qualiter obligent ſponſalia? 10

Reſp. 1. Obligant ſub mortali ad contrahendum tempore præfixo, vel ſi nullum tempus ſit præfixum, prima occaſione, qua quis commode poteſt ſaltem ad inſtantiam partis, ita paſſim omnes, ratio eſt, quia ſponſalia ſunt contractus oneroſus in re valde gravi, ergo per ſe obligat graviter, & quo diutius differtur matrimonium, eo plus ſubtrahitur de debito promiſſionis. Dico, *per ſe*, nam contrahentes poſſunt ſe ſolum obligare ſub levi, vel ad perdendam arrham, *leg. arrhis* 3. *leg. pen. Cod. de ſponſ.* at tunc proprie non erunt ſponſalia, ex iiſdem legibus videtur certum, ſponſalibus de jure non poſſe adjici pœnam, v. gr. ſi a contractu reſilias, dabis centum aureos, cum vero amiſſio arrhæ revera ſit pœna, & ipſa per citt. leges approbetur, ne admittatur jurium contradictio, dicendum eſt, tantum prohiberi pœnam ſolvendam etiam ab eo, qui ex juſta cauſa a contractu recedit, injuſte differens ſponſalia a judice cogi poteſt per cenſuras, vel carcerem, quod tamen facile fieri non debet, cum matrimonia coacta ſoleant eſſe infauſta. 2. Si ſponſalia ſint jurata, obligant ex juſtitia & religione, & ea infringens duplex peccatum admittit in confeſſione explicandum, neque in hoc juramento diſpenſare poſſunt Epiſcopi, aut Regulares privilegiati, niſi ſit dolo, vel injuſto metu extortum, quia talis relaxatio juramenti foret injuſta, utpote contra jus tertii.

QUÆR. III. Quot modis diſſolvi poſſint ſponſalia?

Reſp. 1. Præcipue tribus, mutuo conſenſu, receſſu unius a ſponſalibus, & per ſupervenientem mutationem ſtatus in anima, corpore, fortuna, aut fama; igitur.

Per mutuum conſenſum valide, & licite 11 diſſolvuntur ſponſalia puberum, etiam jurata, quia hic contractus de ſe eſt diſſolubilis, & juramentum in favorem hominis factum, etiam ab eodem remitti poteſt, *nam omnis res*, *per quaſcumque cauſas naſcitur*, *per eaſdem diſſolvitur*, *argum. cap.* 1. *de Reg. Jur. in* 6. *Sanch. diſp.* 52. *Boſco de matrim. d.* 11. *ſeſſ.* 2. debet autem conſenſus in diſſolutionem ſpon-

ſponſalium eſſe liber ab injuſto metu, vel dolo, hinc ſi ſponſus dicat ſponſæ: *Niſi obligationem remittas, vel ſi cogar te ducere, te tractabo, ut ancillam, nullum oſtendam amorem*, &c. vel eam decipiat dicendo: *Se hoc vel illo defectu laborare, ſe gratiam parentum, vel officium ſperatum obtinere non poſſe*, & ſic extorqueat conſenſum in diſſolutionem, minime deobligabitur, quamvis deobligetur pars innocens ſeu ſponſa, quia ſponſus conſenſit libere in diſſolutionem, non ſponſa, *Sanch. num.* 3. *Boſco num.* 7.
12 *Schmalzg. num.* 156. Dixi, *puberes*, nam impuberes (quales ſunt ſemellæ ante completum annum duodecimum, & maſculi ante decimum quartum) non poſſunt ſolvere ſponſalia ante completam pubertatem, qua completa conceduntur iis tres dies, quibus alter altero invito reſilire poteſt, *cap. de illis de deſponſ. impuber.* niſi impuberes pubertati propinqui ſponſalia firmamento firmaverint, vel ſe carnaliter cognoverint, *cap. ex litteris, cap. a nobis de ſponſ.* Quinam autem dicantur proximi pubertati, dixi *Caſ.* 50, *num.* 2. Pubes cum impubere contrahens, nec ante, nec poſt alterius pubertatem reſilire poteſt ſine illius conſenſu, quia illud privilegium ſoli impuberi a jure conceditur.

13 Reſp. 2. *Receſſus unius a ſponſalibus* etiam alteri præbet cauſam recedendi, quamvis ſponſalia juramento fuerint firmata, eſt communis, & certa: quia juramentum fuit tantum appoſitum ſub conditione mutuæ fidelitatis, quæ conditio, cum hic non exiſtat, juramentum eſt nullum: ſi unus injuſte recedat, poteſt quidem pars innocens etiam reſilire, ſed non tenetur, ideoque etiam ex parte altera manebit obligatio in tantum, ut ſecunda ſponſalia illius, quamvis jurata & intercedente copula, ſint nulla, utpote de re illicita, *tunc autem quis dicitur a ſponſalibus recedere, ſi aliquid agat, ex quo ipſo jure, vel facto cenſeatur contractui renuntiare*, quod fieri poteſt multipliciter. Ut 1. ſi ſponſus abſque licentia ſponſæ abeat in aliam terram cum animo remanendi, vel ſine ſpe redeundi, ſolvuntur ſponſalia etiam jurata ex parte ſponſæ, ſive abeat ex cauſa utili, ſive voluntaria, ſive ex animo mutandi domicilium, ita ut poſſit ſaltem alteri nubere, *cap. de illis de ſponſalib. Barboſ. Sanchez diſp.* 54. *num.* 6. *Boſco d.* 11. *ſect.* 2. *Pyrrh. num.* 48. quia æquum non eſt, ut ſponſa tam diu in incertum teneatur expectare cum periculo incontinentiæ, vel amittendi alias commodas nuptias, ſi vero ſpes ſit eumdem intra biennium, vel citius rediturum, debet ſponſa expectare, vel ſi de hoc ſit dubium, debet ſponſum per litteras, vel nuntium (ſi poſſit) monere, ut intra certum tempus contrahat, vel obligationem remittat, *Konig hic nu.* 70. 2. Si una pars matrimonium injuſte differat ultra terminum præfixum, aut ſi terminus præfixus non eſt, nolit contrahere altera petente, tunc innocens ſtatim reſilire poteſt, ratio eſt, quia ſi nullum determinatur tempus, ſponſalia ſtatim obligant, ergo ſi unus ſponſorum ſine legitima cauſa recuſet, cenſetur reſilire, & per conſequens alteri præbere facultatem reſiliendi, *Reiffenſt. num.* 218. Si ex juſto impedimento differat, & terminus præfixus ſit non ad finiendam, ſed urgendam obligationem, manet obligatio utriuſque, *Caſtropalao, Engel.* §. 3. *Vvieſtn. num.* 115. Si tamen ad longum tempus duraret impedimentum cum gravi alterius incommodo, judico non impeditum reſilire poſſe, ſicut reſilire poſſet, ſi altera pars ex juſta cauſa ex patria diſcederet diu non reditura. Sed quid ſi terminus præfixus eſt ad finiendam obligationem? Reſp. Tunc diſtinguendum eſt, vel enim per utrumque contrahentem ſtetit, quo minus nuptiæ termino præfixo ſequerentur, & eo caſu ex parte utriuſque ſolvuntur ſponſalia, vel ſtetit ſolum per unum quamvis inculpabiliter, v. gr. ob morbum, negotia, &c. tunc hic adhuc obligatur, & alter liber manet, etiamſi ſponſalia jurata ſint, colligitur *ex cap. ſicut* 22. *de ſponſal.* ibi: *nec per eum ſtetit, Laym. Sanch. d.* 53. *num.* 6. *Schmalzg. num.* 195. contra *Boſco, Dicaſt. Reiffenſt.* volentes, ſponſalia ſolvi ex utraque parte, quod verum eſt, ſi ita expreſſe convenerit: *Ut nuptiis ex quacumque cauſa intra terminum non ſecutis utraque pars ſit libera*, alias non. 3. Certum eſt, quod 15
profeſſio religioſa dirimat ſponſalia, nam dirimit matrimonium ratum, *cap. ex publico, cap. de converſ. conjug.* ergo multo magis ſponſalia, excipe, niſi profeſſio fieret in damnum ſponſæ violatæ, vel imprægnatæ, quod damnum aliter, quam inito matrimonio reparari non poſſet, tum enim profeſſio eſſet nulla tam in ratione voti, cum ſit

Digitized by Google

ſit de re hic, & nunc illicita, quam in ratione contractus religionis, quæ talem profeſſionem admittere non vult, nec poteſt contra jus ſponſæ violatæ, *Sanchez diſp. 44. n. 3. Reiffenſt. n. 224. La Croix lib. 6. part. 3. n.* 188. Dices: ergo etiam profeſſio erit nulla, & ſponſus tenebitur redire ad ſæculum, quamvis damnum ſponſæ aliter, v. gr. per dotationem reparari poſſit, quia ſponſus promiſit perſonam ſuam, & ſub ea ſpe ſponſam defloravit, & ſi poſſit ſolvere, in ſpecie non ſatisfacit ſolvendo æquivalens. Reſp. N. Seq. Debitor tenetur ſolvere rem in ſpecie debitam per ſe C. Per accidens, ſi jura aliter ſtatuant, uti hic
16 *cap. 2. & 7. de converſ. conjug.* N. 4. Per ingreſſum in religionem ſolvuntur ſponſalia ex parte illius, qui manſit in ſæculo, ita ut illico, ſi velit, alteri nubere poſſit, *Silveſt. Layman cap. 3. n. 3. Sporer n.* 247. Ratio eſt, tum quod cenſeatur hoc ipſo ſponſalibus renuntiare, tum quod per ingreſſum fiat notabilis mutatio ſtatus ex parte ingredientis, ita ut alteri parti foret grave, & dedecorum nubere monacho, vel ei quæ fuit Monialis, neque præſumi poteſt, quod compars ad hoc ſe voluerit obligare, attamen non tollitur obligatio ex parte ingredientis, ita ut rediens ad ſæculum ſponſam ducere debeat, ſi ea velit, *Pont. l. 12. capit. 10. Laym. Eng. l. 1. Pyrrh. num. 5. cont. Sanch. d. 42.* Ratio eſt, quia ſolus ingreſſus nec ex natura ſua ſolvit ſponſalia, cum ingrediens ad libitum redire poſſit, nec ex jure poſitivo, & remanens in ſæculo juri ſuo non renuntiavit; ergo ſi alter ad ſæculum redeat, tenetur implere promiſſum.

17 5. Majores Ordines ſolvunt ſponſalia, quia cum iis non poteſt ſtare matrimonium, ideoque impletio ſponſalium fit impoſſibilis; illicite tamen ſuſcipiuntur ſponſa invita, quia frangitur fides alteri data in materia gravi juſtitiæ, & per conſequens tenetur ad omne damnum exinde emergens ſponſæ, *Rebell. Peretz. d. 9. ſ. 6. Engel. nu. 8. Leuren. quæſt.* 58. Dices: Talis licite profitetur Religionem, quia ſponſalia imbibunt hanc conditionem, niſi perfectiorem ſtatum elegero, atqui ſtatus Eccleſiaſticus eſt perfectior matrimoniali, ergo. Reſp. N. C. Quod illa conditio imbibatur ſponſalibus, reſpectu Profeſſionis Religioſæ, eſt ex ſpeciali juris diſpoſitione ob eminentiam ſtatus Religioſi, ex qua Profeſſio etiam dirimit matrimonium ratum, quod nullibi conceditur Ordinibus Sacris, imo ſponſi ad SS. Ordines non admittuntur, & ſicut rem alteri debitam non licet vovere Deo, ſic nec in fraudem ſponſæ ſuſcipere SS. Ordines, & quidem ſi ſponſa ſit imprægnata, valent Ordines, ſed non valet votum caſtitatis iis annexum, utpote de re illicita, ideoque tenebitur inire matrimonium, niſi timeantur alia mala, vel Judex Eccleſiaſticus aliter diſponat, *La Croix numer.* 197.

6. Si ſponſus ſponſa inſcia, vel invita ſu- 18
ſcipiat Ordines Minores, probabiliter ſolvuntur ſponſalia ex parte ſponſæ, ita ut hæc reſilire poſſit, *Tann. Gob. Reiffenſt. numer.* 230. tum quia hæc eſt notabilis mutatio, & magna inconſtantia ex parte ſponſi, tum quia ſuſcipiens minores Ordines cenſetur cum tempore etiam velle ſuſcipere majores; (minores enim licite non ſuſcipiuntur niſi in ordine ad majores) ſicque ſtatum matrimonio repugnantem ſuſcipere, conſequenter remittere ſponſæ obligationem, quod a potiori tenet de illo, qui poſt ſponſalia vovit ſuſcipere majores Ordines; quamvis etiam tale votum ſit nullum, tamen quantum eſt in ſe, intendit aſſumere ſtatum matrimonio repugnantem, conſequenter juri ſuo renuntiare, *Sanchez dict. 47. numer.* 4. 7. Poſt ſponſalia licite quis vovet Religionem; ſi enim Religionem licite ingredi poſſit, cur non eam vovere, niſi forſan ſponſa ſpe matrimonii fuiſſet deflorata? Pars non vovens libera eſt a ſponſalibus, quia vovens Religionem cum matrimonio incompoſſibilem hoc ipſo renuntiat ſuo juri, ipſe tamen non deobligatur niſi ſecuta Profeſſione, ut dixi ſupra, *Tamb. Eng. §. 3. Schmalzg. nu.*
102. *Sporer num.* 252. 8. Votum caſtitatis 19
poſt contracta ſponſalia, in quantum præjudicat comparti ex ſponſis; eſt illicitum, & invalidum, nec dirimit ſponſalia ex parte voventis, bene vero ex parte alterius, *Navar. Pyrrh. nu. 30. Eng. loc. cit. Schamb. num. 14. Reiffenſt. num.* 236. colligitur ex *capit. veniens qui Clerici vel voventes*: ubi Papa poſt ſponſalia voventem puniri jubet; & ratio eſt, quod votum de re alteri debita non ſit Deo gratum, nec acceptetur cum injuria tertii: in tantum vero valet tale votum caſtitatis, ut vovens non petere debitum obligetur, niſi quoad hoc ab Epiſcopo, vel Regularibus pri-

Digitized by Google

privilegiatis ſit diſpenſatus, imo ſponſa mortua, vel alteri nubente obligatur ad integram caſtitatem, quia id tunc non cedit in præjudicium ſponſæ; idem eſt de voto ſuſcipiendi Religionem vel SS. Ordines, cum hac tamen diſparitate, quod talis quidem peccet nubendo, non tamen petendo debitum, *S. Thom. Nav. Engel, Schmaltzg. d. n.* 116. vide *Caſ.* 106. Dices: Qui poſt ſponſalia vovit caſtitatem, licite eam ſervare poteſt, ingrediendo Religionem: ergo ad hoc tenetur. Reſp. N. C. quia non præſumitur ſe voluiſſe obligare ad caſtitatem per medium adeo arduum, quale eſt Religio, niſi ita expreſſerit, *Caſtropalao, Navar. Leuren. q.* 59. Hactenus dicta intelligenda ſunt de votis ſubſequentibus ſponſalia; nam ſi votum continentiæ, votum SS. Ordinum, votum non nubendi, &c. præceſſerint, indubitatum eſt, ſponſalia ſubſecuta eſſe nulla, quia continent promiſſionem rei illicitæ, &
20 Deo jam obligatæ. 9. Secunda ſponſalia contra fidem priorum ſunt nulla, etſi ſint jurata, vel conjuncta cum imprægnatione; ratio eſt, quia ſunt de re illicita, & alteri ex juſtitia debita, atqui promiſſio, vel juramentum non poſſunt obligare ad rem illicitam, ergo. Imprægnator tamen tenetur imprægnatæ ad omne damnum, niſi ipſa impedimentum ſciverit, & ſic in ſui deceptionem conſenſerit; quod ſi ſecunda ſit innocenter decepta, & damnum aliter quam per nuptias reparari non poſſit, putat *Lopez. Sanch.* primam, quæ damnum non eſt paſſa, ex charitate obligari cedere juri ſuo, quod non admittit *Reiffenſt. tit.* 4. *n.* 8. quia charitas non obligat ad relinquendum jus proprium pro avertendo damno proximi. Sed numquid prima ſponſa ex hoc, quod ſponſus fidem dederit ſecundæ, etſi nulliter ex ſua parte, poterit reſilire? Reſp. Affirmative: quia tentans ſecunda ſponſalia, quantum eſt de ſe, cenſetur renuntiare primis, ergo pars innocens poteſt recedere, & fidem frangenti frangere: quamvis autem prima cedat juri ſuo, vel moriatur, propterea non obligant ſponſalia ſecunda, quia contractus ab initio invalidus cum tempore non reconvaleſcit, *Sanch. d.* 50. *La Croix n.* 76. excipe, niſi ſponſalia ſecunda inita ſint ſub conditione, ſi prima ſponſa obligationem remittat, vel moriatur, & in dubio ſic inita præſumuntur, quia aliter iniri non poterunt ſine peccato; delicta autem non præſumuntur. Si ſponſa tua ſit imprægnata ab alio, poteſt te inſcio hunc ducere, quia ſi ſcires ejus conſtitutionem, certo reſilires, ergo prudenter præſumeris conſentire, ita tamen ut ipſa tibi teneatur de damno, ſi quid inde tuliſti. 10. Matrimonium contra pri- 21
ma ſponſalia eſt quidem illicitum, attamen diſſolvit ſponſalia, *capit. ſi inter diſt.* 31. *de deſponſ.* At quid ſi matrimonium morte, vel profeſſione religioſa ſolvatur, an ſponſus tenebitur adhuc ducere priorem ſponſam, ſi ipſa velit? Negant *Palud. Gut. Laym. Pyrrhing. Reiffenſt. loc. cit.* quia obligatio ſemel extincta non reviviſcit, ſicut non reviviſcit profeſſio in ordine laxiore ſemel extincta per profeſſionem in ordine ſtrictiore; ſed dicendum eſt, ſponſum teneri redire ad ſponſam primam, ſi ipſa velit, etſi hæc non amplius obligetur ſponſo ob violatam ab ipſo fidem, *Peretz. Haun. de matr. num.* 601. *Spor. num.* 208. *La Croix* 201. *Vvieſt. num.* 100. *Schmaltzg. tit.* 4. *num.* 34. Ratio eſt, quia tale matrimonium non plane extinguit, ſed ſolum ſuſpendit obligationem, ſicut ſi quis contra votum religionis ineat matrimonium, impeditur quidem executio voti; ipſum tamen votum non extinguitur, ſed ſoluto matrimonio iterum obligat; aliud eſt de profeſſione in Ordine ſtrictiore; cum hæc enim de ſe ſit perpetua, facit regreſſum ad laxiorem impoſſibilem. 11. Fornicatio 22
ſponſæ etiam vi illata, ſive antecedat, ſive ſubſequatur ſponſalia, dat ſponſo, qui hoc ignoravit, jus reſiliendi. Idem eſt ſi ſponſa ſive ante, ſive poſt ſponſalia turpes tactus, oſcula, amplexus ab alio libere admiſerit; econtra ſponſa reſilire poteſt ob ſolam ſponſi fornicationem poſt ſponſalia, non autem ob turpes tactus, niſi ſint frequentes, ita quoad rem *Peretz ſ.* 14. *Sanch. d.* 63. *Laym. capit.* 3. *Boſco diſt.* 11. *ſ.* 2. *Sporer a num.* 270. *Schmaltzg. a n.* 173. Ratio eſt, quia in jure multo turpior habetur fornicatio aut actus impudici ſponſæ quam ſponſi: ergo ſi fornicatio, vel tactus ſponſi facti non ſint poſt fidem ſponſaliorum, non ſunt cauſa ſufficiens ſponſalia ſolvendi. Excipe, niſi ſponſus etiam ante ſponſalia cum pluribus fuiſſet fornicatus, aut ex præcedente unica fornicatione ſuſcitaſſet prolem, tunc poſſet ſponſa id ex poſt cognoſcens ſolvere ſponſalia; *Pont. Bonac. Laym. l. c.*

Digitized by Google

l. c. Caſtropal. punct. 29. n. 4. quia tunc eſſet notabilis mutatio ex parte ſponſi, & matrimonium redderetur difficilius, tum ob alimentationem prolis, tum ob diſcordias oriri ſolitas. At quæ probatio fornicationis requiritur, ut obinde ſponſalia diſſolvi poſſint? Reſp. Debet de fornicatione certo conſtare per geſtationem uteri, confeſſionem rei vel alia indicia, aut ſaltem de hoc debet eſſe publica infamia; alias ſponſalia ſemel legitime contracta manent in poſſeſſione obligandi, *Schneidenw. de nuptiis p. 4. n. 61. Zypæus de ſponſ. c. 13. §. 50. Kon. hic n. 74.*

23 Reſp. 3. Sponſalia diſſolvi poſſunt, *ſi ex una parte ſuperveniat talis mutatio corporis, animi, fortunæ, &c. quæ ſi ab initio fuiſſet cognita, vel prævisa, altera pars non contraxiſſet*; & quamvis hæc regula in aliis contractibus oneroſis non admittatur, admittitur tamen in ſponſalibus, ita ut pars, quæ ex illa mutatione gravamen patitur, poſſit reſilire a ſponſalibus etiam juratis, non item altera, *arg. c. quemadmodum 25. de jurejur. Sanch. d. l. 2. Eng. nu. 11. Caſtropal. p. 28. n. 6. Boſco ſ. 2. concl. 4. Pyrrh. n. 63. Zoes n. 46. Scamb. n. 102.* Ratio eſt, quia promiſſio matrimonii (quod inducit vinculum indiſſolubile) requirit majorem libertatem quam alii contractus; merito tamen notat *La Croix n. 167.* ſponſalia obinde non ſemper eſſe proprie conditionata, aut includere conditionem: *Si non oriatur mutatio*; alias enim ab initio eſſent invalida, & ſecuta mutatione non cauſarent publicam honeſtatem; ſed ſolum reſervatur facultas reſcindendi, ſi aliquid interveniat, vel innoteſcat, quod ab initio cognitum ſponſalia impediviſſet; adeo ut ſi ſponſus, vel ſponſa jurato affirmet, quod ſponſalia minime feciſſet, ſi hoc vel illud ſciviſſet vel prævidiſſet, ei in utroque foro fides ſit adhibenda, *Covarr. Nav. Laym. n. 18. Reiffenſt. n. 256.* Ratio eſt: quia in his, quæ ad animum pertinent, & teſtibus probari non poſſunt, ut intentio, ignorantia, ſcientia, &c. ſtandum eſt juramento aſſerentis: ſi quis dubitet, an contraxiſſet, pro utroque foro præſumi poteſt, eum non fuiſſe contracturum, ſi mutatio ſit gravis, & talis, ob quam alii prudentes non contraherent, *Leander, Boſco num. 120.* quia fortiſſima præſumptio deſumitur a communiter contingentibus;

24 variæ autem ſunt mutationes notabiles, ob quas alteri parti reſilire licet, ut 1. ex parte animi, ſi ſponſus cognoſcatur eſſe ebrietati, luſui, rixis multum deditus: ſi unus ex ſponſis ſit hæreticus, laboret gravi infamia ob furtum, homicidium, adulterium, magiam, &c. vel in uno deprehendatur notabilis morum aſperitas aut ſævitia; ſi inter ſponſos, vel eorum parentes exortæ ſint capitales inimicitiæ, extraordinariæ animorum averſiones, ita ut timeantur infauſtæ nuptiæ, jurgia, lites, ſcandala, &c. communis Doctorum; at non facile credendum eſt hæc adeſſe, niſi indicia probent; ſæpe enim finguntur talia pure ad declinandum matrimonium. 2. Ex parte corporis 25
ſit notabilis mutatio, ſi unus ex ſponſis fiat leproſus, vel paraliticus, oculos vel naſum amittat, *cap. quemadmodum, de jurejur.* Idem eſt de aliis morbis incurabilibus, v. g. epilepſia, paralyſi, graveolentia oris, quæ curari non poſſit, *Sanch. Spor. n. 271. Schmalzg. nu. 189.* Idem plerique docent de morbo Gallico; verum quia hic morbus nunc a peritis, medicis perfecte curari ſolet, ex eo ſolo cauſa ſolvendi ſponſalia non conſurget, præſertim ſi infirmus eum ſine culpa contraxerit. Item ſi ſponſa fiat multum, & ſponſus horribiliter deformis, ſi ſponſa poſt ſponſalia intelligatur eſſe inepta ad generationem, quam ſponſus intendebat, ut ſi ſponſus credebat eam habere 30. annos, cum habeat 50. Si ſponſus, qui laborare deberet, comperiatur laborare Hernia, &c. Si autem hæc mala non ſint certa, ſed ſolum probabilis aliqua de iis ſuſpicio vel dubium, non ſolvuntur ſponſalia, quorum obligatio eſt certa, quæ per incertam excuſationem non tollitur, ideoque tunc res melius erit inveſtiganda, vel expectanda declaratio judicis. 3. Ob mutationem in bonis 26
fortunæ ſponſalia ſolvi poſſunt, ſi unus redactus ſit ad inopiam, vel ſit paſſus magnam bonorum ſuorum jacturam, ſive id contigerit ex ejus culpa, ſive injuria belli, furti, incendii, &c. Si ſponſa, vel ejus parentes dotem promiſſam dare non poſſint, vel non velint, quia ſub illa conditione cenſentur ſponſalia contracta, *cap. de illis 3. de condit. app.* In his pars, quæ damnum paſſa non eſt, reſilire poteſt, & ſi uterque jacturam bonorum fecit, uterque habet juſtam reſiliendi cauſam; minus enim apti ſunt ad onera matrimonii ſuſtinenda, nec in hac parte eſt locus compenſationi, *Rebell. Pont. Tambur. Caſtropalao num. 4.* Sola autem paren-

parentum, vel conſanguineorum contradictio non ſufficit ad ſolvenda ſponſalia, niſi forte conjuncta ſit cum ſeriis minis exhæredandi, officio privandi, tunc ſolus ille, qui minas non patitur, reſilire poſſet; ille vero qui minas patitur, ſi ex aliis bonis ſuis vel compartis honeſte ſuſtentari poſſit, tenetur ſtare promiſſis, ſi compars velit, ſicut ſtare tenetur, qui fecit jacturam bonorum, etſi poſſit reſilire pars altera, *Reinff.*
28 *n.* 282. At quid ſi poſt contracta ſponſalia uni ſuperveniant inſperatæ divitiæ, nobilitas, dignitas, an hic a ſponſalibus juſte recedere poſſit? Affirmant *Vvex. Hurt. Peretz. d.* 9. *ſ.* 11. *Schmier. hic* 15. *n.* 149: quia matrimonium redditur difficilius, & hæc ſponſalia non fuiſſent contracta, ſi id ab initio fuiſſet prævisum; ſed rectius negant *Gutt. Sanch. Caſtrop. n.* 5. *Pyrrh. n.* 64. *Kon. n.* 78. Ratio eſt, quia cum pars altera non ſit facta deterioris conditionis, non eſt privanda jure ſuo, & res debita tradenda eſt cum omni ſuo melioramento vel valore, qui ſuccrevit, ut patet in contractu emptionis; ergo & perſona tradenda eſt cum meliore ſua fortuna; alias certe toties ſponſalia infringere liceret, quoties ſponſus ditiorem, vel nobiliorem ſponſam nanciſci poſſet.
29 4. Si ex poſt innoteſcat, quod unus non habeat ſigna nobilitatis, quæ eum habere putabat alter, hic poteſt reſilire, quia eſt defectus notabilis, ob quem proles in Germania non admittuntur ad certos Canonicatus vel Comitia; ſimiliter ſi putaſti aliquam eſſe virginem, ſed poſtea intelligas eſſe viduam, habes cauſam diſſolvendi ſponſalia, tum quia vidua cenſetur longe vilior, tum quia tu fores bigamus, & ſoluto matrimonio non poſſes abſque diſpenſatione promoveri ad Ordines, quod videtur eſſe notabile incommodum, *Sanch. Caſtrop. par.* 29.
30 *La Croix n.* 185. 5. Si ſuperveniat, vel detegatur impedimentum dirimens matrimonium indiſpenſabile, velut impotentia, ſolvuntur ſponſalia ex utraque parte; ſi impedimentum ſit diſpenſabile, v. g. affinitas ex fornicatione poſt ſponſalia cum conſanguinea ſponſi, vel ſponſæ, ſolvuntur ſolum ex parte innocentis; ille vero qui eſt cauſa impedimenti, tenetur ſuis expenſis petere diſpenſationem, ſi velit pars læſa, tum ne ex delicto reportet commodum, tum quia ponendo impedimentum læſit jus alterius, ergo tenetur ex juſtitia illud reparare; aut ſi innocens alterius connubium ob ejus fornicationem nolit, tenetur reus innocenti compenſare damna, ſi quæ obinde in præparatione nuptiarum, vel aliter eſt paſſus. 6. Hactenus dicta locum habent et- 31
iam in ſponſalibus juratis, ita ut ex iiſdem cauſis diſſolvi poſſint, ex quibus non jurata, quia juramentum ſequitur naturam, & conditiones contractus, cui adjicitur; excipe, niſi quis cognito ejuſmodi defectu, vel cauſa reſcindendi verbis aut facto, præſertim copula carnali, ſponſalia ratificaverit, *Tamb. Boſco concl.* 14. *Laym. c.* 2. Si tamen copulam habuiſſet, revera non animo ſponſalitio, ſed mere fornicario, in foro conſcientiæ non cenſetur ſponſalia ratificaſſe, quia præſumptio debet cedere veritati, *Sanch. Tamb.* 7. Ut cauſa ſit ſufficiens a ſponſali- 32
bus recedendi, debet ejus cognitio poſt ſponſalia ſupervenire; nam qui ſcienter, & ſerio matrimonium promittit perſonæ, quam ſcit eſſe pauperem, deformem, ignobilem, defloratam, &c. tenetur ſtare promiſſis, niſi ex matrimonio timerentur perpetuæ diſcordiæ, grave ſcandalum, infamia, ingens damnum familiæ, eo quod v. g. prohiberetur adire Comitia, &c. tunc enim matrimonium fieret illicitum, utpote conjunctum cum peccato vel damno tertii aut totius familiæ; ſi hæc incommoda abſint, tenetur ſtare contractui, quia ſcienter contrahens cum paupere, ignobili, &c. quoad ſuam perſonam cenſetur renuntiaſſe privilegio nobilitatis, divitiarum, &c. nec ſatisfacit dotando, ſed tenetur eam ducere, ſi ipſa velit, quia debitor potens ſolvere rem in ſpecie debitam, ad hoc tenetur: ſed poteſt ſolvere matrimonium in ſpecie promiſſum, idque ex juſtitia eſt debitum: ergo. *V. Caſ.* 43. *n.* 13. An vero quis teneatur perſonam a ſe defloratam dotare, ſi ob damnum familiæ, periculum inimicitiarum, vel aliter juſte excuſetur ab ea ducenda, dixi *Caſ.* 43. *n.* 17.
8. Qui abſque juſta cauſa reſilit a ſponſalibus, 33
tenetur alteri ad omne damnum exinde ortum, ut per ſe patet: qui vero juſte reſilit, ad nihil tenetur, ſive cauſa reſiliendi teneat ſe ex parte alterius ſponſi, ut ſi hic ſine ſua culpa factus eſt pauper, leproſus, &c. ſive ex parte ſua, eo quod velit ingredi religionem, *Sanch. Boſco concl.* 14. *La Croix a nu.* 218. *Caſtrop. par.* 33. *Reiffenſt. n.* 323. cont. *Hennig. Spor.* Ratio eſt, quia reſiliens utitur jure ſuo, & alter in ſimili

caſu.

Digitized by Google

caſu etiam uti poſſet; ergo eſt æqualis utriuſque conditio. Dices 1. *L. ſi pecuniam, ff. de condit. ex cauſa* dicitur: *Si quis alterum conduxit ad iter faciendum, ſi hoc revocet, teneri ſervare indemnem de expenſis pro itineris præparatione factis*; ergo & ille, qui revocat ſponſalia, tenetur alteri de expenſis ad nuptias. 2. Jura non concedunt ingreſſum in religionem, niſi ſalvo jure alterius ſponſi; alias etiam poſſet ingredi poſt ſponſam defloratam. Reſp. ad 1. N. C. In ſponſalibus eſt æqualis utriuſque conditio, & libertas ad reſiliendum ex ſimili cauſa, quæ libertas non eſt in conducente alterius operam. Ad 2. Si defloratio, vel alia fraus non interceſſit, nullius jus violatur, quia utrique æqualiter liberum eſt religionem

34 ingredi. 9. Reſtat difficilis, & practica quæſtio, an ſponſus, vel ſponſa laborans defectu occulto poſſit licite ſponſalia contrahere illum non aperiendo? Ad quam Reſp. Si defectus non importet impedimentum dirimens, vel ſit multum noxius alteri parti, aut reddat matrimonium notabiliter difficilius, tenetur, vel a contractu abſtinere, vel illum defectum detegere, ſive ante, ſive poſt ſponſalia emerſerit, *Peretz. d. 11. ſ. 2. Gob. t. 10. cap. 9. n. 369. Caſtropal. punct. 30. Sporer nu. 286. Reiffenſt. n. 301. Leuren. qu. 68. La Croix n. 181.* cont. *Sanch. Dicaſt. Eſcob. & alios*. Ratio eſt, quia alterum decipit in re gravi, ſicut qui ignoranti venderet merces inutiles, & noxias, ut dixi *Caſ. 55. n. 10.* Hujuſmodi defectus ſunt: *Lepra, epilepſia, morbus Gallicus*, niſi ante matrimonium curetur, *infamia* ex genere, vel delicto, *impragnatio* ſponſæ ab alio facta; hæc enim notabiliter matrimonium aggravant, utpote quæ vel afferunt educationem alienæ prolis, vel officiunt ſociali vitæ, vel cauſant graviſſimas diſcordias, averſiones, &c. Econtra ſi defectus occultus non multum noceat comparti, nec notabiliter difficilius reddat matrimonium, licet minus commodum, vel appetibile efficiat, non tenetur eum manifeſtare, talis eſt occulta fornicatio, ignobilitas, paupertas, deformitas, mores improbi, a quibus ſe ſtatuit corrigere, *DD. cit. Burgh. cent. 2. caſ. 20.* Ratio eſt communis conſuetudo, & conſenſus; & plerumque manifeſtatio fieri non poteſt ſine infamatione. *Dices:* Si altera pars ſciret talem defectum, v.g. fornicationem, ignobilitatem, &c. non contraheret, imo a contractu juſte reſilire poſſet: ergo alter tenetur illum aperire, alias facit comparti injuriam, ſicut injuriam facit, qui tacet vitium rei venditæ, quo cognito non fieret emptio. Reſp. N. C. Ex communi conſenſu, & praxi in ſponſalibus ejuſmodi defectus reticeri poſſunt, aliud eſt de emptione. Dixi, *defectus occultus*; nam ſi periculum ſit, ut talis defectus, v.g. fornicatio, ex poſt erumpat, cauſetque graves diſcordias, erit a contractu abſtinendum, quia matrimonium reddetur difficilius, minus liceb it ſe fingere eſſe virginem, nobilem, divitem, quia eſſet formalis fraus, *Caſtrop. Leuren. loc. cit.* Ex

dictis ſequitur, quod ſponſa occulte forni- 35
cata cum alio adhuc ſponſum ignarum cogere poſſit ad ſervanda ſponſalia, quia illa fuerunt valida, & quandiu fornicatio manet occulta, retinet jus ad matrimonium, imo in primo congreſſu licite uti poteſt mediis ad occultandum vitium deflorationis, ne a viro deprehenſa male tractetur, *Sanch. d. 27. n. 9.* & ſi interrogata dicat, ſe eſſe virginem, ſolum peccat venialiter peccato mendacii, ſi tamen dicendo ſe virginem induxerit ad ſponſalia, non poteſt cogere ad matrimonium, quia ſic fingendo fecit injuriam, quam continuaret, *Gob. La Croix n. 184.* Sed quid ſi ab adultero ſit impregnata, & ſponſus id ignorans velit eam ducere, an ſaltem metu infamiæ incurrendæ licite poſſit conſentire non detecta impragnatione? Reſp. Non poſſe: quia ſponſo ſupponet prolem alienam cum damno mariti, & prolium legitimarum ſequentium; & quamvis proponat hæc damna præcavere, vel compenſare, tamen vix poterit, quia carebit probis, & ſpurius non tenebitur credere ſe eſſe ſpurium, ut dixi *Caſ. 43. n. 21.* & quia primo gignetur, forte prætendet jus ſpeciale, ergo talis ſe ſaltem exponet periculo proximo injuſte damnificandi maritum, & proles.

CASUS CV.

De Matrimonii eſſentia, indiſſolubilitate, &c.

SAbinus Theologus interrogatur: *1. Quæ ſit eſſentia, materia, forma, Miniſter matrimonii. 2. Quid ſi quis ficte contrahat, aut cum una ficte, cum altera vere. 3. Quid ſi con-*

conſenſus revocetur, vel exprimatur per verba dubia, vel ſit indeliberatus. 4. *An conſenſus debeat ferri in copulam.* 5. *Quid de eo, qui falſo credit, ſe habere impedimentum dirimens.* 6. *An nubenti invitis parentibus poſſit ſubtrahi dos, vel hæreditas, & quid ſi parentes contrahant nomine filiæ.* 7. *Quid & quotuplex ſit conditio, modus, cauſa, demonſtratio.* 8. *An conditio apponatur licite.* 9. *An conditio de præſenti ſuſpendat valorem, quid ſi ſecuta ſit copula.* 10. *Quid de conditione neceſſario eventura.* 11. *An poſt eventum conditionis contingentis opus ſit novo conſenſu, idque coram Parocho & teſtibus.* 12. *Quid ſi quis pendente conditione cum una, ducat aliam, vel habeat copulam.* 13. *Quid de hac conditione: Contraho tecum, ſi patri placuerit.* 14. *Si Papa diſpenſet.* 15. *Si te virginem reperiero.* 16. *Quid ſi conditio ſit turpis, vel impoſſibilis.* 17. *Quid in dubio.* 18. *Quid de ſponſalibus.* 19. *Quid de conditione: Si caſtitatem voveas.* 20. *Ut liceat intra bimeſtre religionem ingredi, vel teneantur religionem ingredi, ſi intra annum non naſcatur proles, vel certis diebus a copula abſtinere.* 21. *Quid de hæreticis, qui contrahunt ſub conditione, ut liceat repudium ex cauſa fornicationis.* 22. *An poſſit matrimonium contrahi per procuratorem, vel per litteras.* 23. *Quid ſi conſenſus ſaltem interne revocetur, aut ficte datus renovetur, aut principalis interim fiat amens.* 24. *An mandatum dari, vel exequi debeat coram Parocho, quis poſſit eſſe procurator, an conficiat Sacramentum, debeatque eſſe in ſtatu gratiæ.* 25. *An matrimonii vinculum ſolvatur per profeſſionem, vel diſpenſationem Papæ.* 26. *Quid de conſummato. Vel matrimonio infidelium.* 28. *Quid de divortio ex cauſa pietatis.* 29. *Ex cauſa delicti?* Pro reſ.

1 QUÆR. I. Quid de matrimonii eſſentia, materia, forma, Miniſtro, &c.

Reſp. 1. *Matrimonium eſt legitima conjunctio viri, & feminæ, individuam vitæ ſocietatem continens*, ſeu eſt contractus, per quam mas, & femina ſibi mutuo tradunt poteſtatem corporum pro uſu perpetuo ad procurandam, & honeſte educandam prolem. Hic contractus eſt verum novæ legis Sacramentum. Eſt de fide ex Conciliis Flor. & Trid. ſeſſ. 24. c. 1. Ejus *Materia remota* eſt jus in corpora: *Proxima* eſt conſenſus, ſeu traditio iſtius juris: *Forma* ſunt verba, vel ſigna externa conſenſum exprimentia. *Miniſter* ſunt ipſi contrahentes non autem Parochus, qui tantum Matrimonio aſſiſtit, illudque nomine Eccleſiæ ſuſcipit, & ratificat. Eſt communis. Ratio eſt, quia miniſter debet apponere materiam, & formam: ſed illam non ponit Parochus, ſed contrahentes: ergo. 2. Matrimonium dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum. *Legitimum* tantum eſt, quod legitimo conſenſu inter perſonas habiles contrahitur, & non habet rationem Sacramenti, quale olim in lege naturæ, & Moſaica, & adhuc inter Gentiles, & Judæos initur. *Ratum*, quod a baptizatis in facie Eccleſiæ contrahitur, cui ſi accedat copula carnalis, dicitur *conſummatum*.

QUÆR. II. Quid circa conſenſum con- 2
trahentium?

Reſp. Hic conſenſus eſt ita neceſſarius ad valorem Sacramenti, ut a nemine niſi a ſolo Deo ſuppleri poſſit, qui cum ſit Dominus omnium, poſſet, etiam homine invito ejus corpus tradere alteri ad uſum conjugalem; ut autem conſenſus ſit legitimus, debet 1. eſſe verus, non fictus, alias matrimonium erit nullum, & fingens graviter peccabit contra reverentiam Sacramenti, & contra juſtitiam, *Averſ. q. 3. ſ. 1. Schamb. l. 4. t. 1. n. 145. Pyrrh. ib. n. 97. Kon. n. 104.* quia in contractu oneroſo ſi unus ponat partem ſuam, habet jus, ut etiam alter adjiciat ſuam, ideoque regulariter tenebitur talem ducere, & conſenſum injuſte ſubtractum renovare, quia damnum hoc vix aliter poteſt reſarcire, & ipſa ab aliis nuptiis repelletur, cum prius matrimonium præſumatur validum; excipe, niſi ipſa uſa ſit fraude, vel alter injuſto metu ad matrimonium fuerit coactus, tunc enim non tenebatur conſentire; ſed quid ſi Titius primo ficte contrahat matrimonium cum Titia, & poſt ſerio cum Caja? Reſp. In foro conſcientiæ debet manere cum Caja, ita tamen ut Titiæ ſatisfaciat pro damnis, ſi quæ ex fictione paſſa eſt, in foro autem externo cogetur manere cum prima, niſi fictionem claris, & indubitatis probet indiciis, neque creditur juranti, quia poſito actu externo conſenſus internus præſumitur, *Laym. cap. 6. num. 3. Scamb. l. 4. Decret. t. 1. num. 144.*
Vvieſt. ibid. n. 140. 2. Conſenſus debet eſſe 3
mutuus, & ſimultaneus, ita ut ſi unus poſuerit conſenſum, eumdem non revocet, antequam conſentiat alter. 3. Debet

con-

Digitized by Google

conſenſus eſſe manifeſtatus per verba, nutus, ſcripturam, procuratorem, alias contractus non foret ſenſibilis, & humanus; ſi verba vel ſigna ſint dubia, magis intentio quam verba attendenda eſt, quia verba intentioni deſerviunt, & non intentio verbis. 4. Conſenſus debet eſſe plene deliberatus deliberatione ſufficiente ad morta-
4 le, ut dixi *Caſ. præced. nu.* 3. 5. Ad valorem matrimonii requiritur conſenſus in mutuam corporum traditionem, in obligationem juſtitiæ ad conjugalem copulam, obligationemque abſtinendi a quavis alia; in dicta enim traditione, & obligatione conſiſtit eſſentia matrimonii. Contra vero quia carnalis copula, mutua cohabitatio, & fidelitas non ſunt de eſſentia matrimonii, in hæc non neceſſario fertur conſenſus. Unde valebit matrimonium, quamvis aliquis proponat abſtinere a copula, vel cogitet adulterari, vel conjugem deſerere, modo ſerio intendat contrahere, & ſe obligare ad eam fidelitatem, & reddendi debitum; quia voluntas implendi contractum non eſt de eſſentia contractus, ut dixi *Caſ.* 48. *n.* 2. Unde patet, B. Virginem cum S. Joſepho verum habuiſſe matrimonium, quia tradidit poteſtatem ſui corporis, & obligavit ſe ad debitum conjugale, caſu quo Joſeph exigeret, quamvis per revelationem ſciret id a S. Joſepho numquam fore exigendum, ideoque hoc matrimonium ſuo voto caſtitatis non obfuturum, *Caſtrop. d.* 2. *p.* 1. *nu.* 3. *Schmaltzgr. l.* 4. *t.* 1. *nu.* 263. Si autem in ipſo contractu addatur conditio: Duco te; ſi vivas mecum in perpetua caſtitate, ſi eam voveas, non valet matrimonium, ut dicam infra *nu.* 19.
5 6. Qui pro certo (etſi revera falſum ſit) adeſſe putat impedimentum dirimens, non poteſt ſerio, & valide velle matrimonium, voluntas enim non poteſt velle impoſſibile cognitum ut tale; aliud eſt ſi timeret aut ſuſpicaretur adeſſe impedimentum, & interim vellet facere quantum poteſt, tunc ſi revera nullum impedimentum adſit, matrimonium erit validum, *Sanchez, Tambur. Sporer a num.* 317. 7. Ut conſenſus in ma-
6 trimonium ſit licitus, debent ſaltem requiri parentes, niſi prudenter credantur matrimonium injuſte impedituri, ut dixi *Caſ. præced. num.* 9. Filius irrequiſitis, vel invitis parentibus nubens etſi peccet, tamen eſt alimentandus, & filia juxta ſtatum mariti dotanda, quia dos ſuccedit in locum alimenti, quod jure naturali debetur prolibus, minus poterunt obinde exhæredari, quia hic caſus in Novell. 115. c. 3. non numeratur inter cauſas exhæredationis; in odioſis autem non eſt facienda extenſio, *Engel. l.* 4. *tit.* 2. §. 2. 8. Si parentes filio, vel filia præſente, & tacente ejus nomine matrimonium contrahant, juxta *Boſco*, *Zoeſ. La Croix num.* 272. filia cenſetur conſentire, etſi id neget *Kon. Pont. Schmaltzgr. num.* 247. Certum eſt, in foro conſcientiæ matrimonium non præſumi validum, ſi filia neget ſe conſenſiſſe, quia in foro interno ſicut creditur dicenti contra ſe, ita & dicenti pro ſe.

QUÆR. III. Quid de conſenſu, vel matrimonio conditionato? 7

Reſp. 1. Matrimonium, idem eſt de ſponſalibus, poteſt contrahi abſolute abſque omni adjectione modi, vel conditionis, ut: Duco te in meam, vel conditionate; *Conditio autem eſt circumſtantia diſpoſitioni, vel contractui adjecta, a cujus exiſtentia volumus dependere contractus valorem*, aliquando exprimitur verbis per To *Si*, aliquando retinetur in mente, ut: Duco te, ſi pater tuus conſentiat, ſi es virgo, &c. Alia *eſt de futuro* contingente, vel indifferente ad eſſe, vel non eſſe, ut Duco te, ſi pater meus conſentiat, & hæc ſola proprie eſt conditio. Iterum alia eſt *de re poſſibili*, quæ evenire poteſt, *alia de impoſſibili*, quæ evenire non poteſt; alia de re neceſſaria, alia de re contingente; *alia eſt extrinſeca* & neceſſaria ad valorem contractus, ut: Duco te, ſi conſentias, ſi non habeas impedimentum dirimens, &c. & hæc licite apponi poteſt, imo ſemper imbibitur, alia eſt extrinſeca. Item alia eſt *de re honeſta* ſeu licita, alia de *illicita & turpi*; & hæc iterum alia eſt contra ſubſtantiam, vel finem matrimonii (qui triplex eſt, perpetuitas, bonum prolis, & mutua fides) alia non eſt contra finem, vel bonum matrimonii. Contractibus etiam adjici ſolet modus, cauſa, demonſtratio. *Modus* eſt onus contractui adjectum, ad quod poſt contractum perfectum obligare volumus contrahentem, & exprimi ſolet per To *Ut*, v. g. Duco te, *Ut afferas talem dotem, ut procures mihi officium*, &c. Diſtinguitur a conditione, quod hæc ſuſpendat valorem actus uſque ad eventum conditionis, modus ſup-

ſupponit actum validum cum obligatione ad
onus adjectum; ſi contrahens nolit valere
contractum, niſi impleto onere adjecto,
non eſt proprie modus, ſeu conditio. *Cau-
ſa* denotat motivum contrahendi. *Demon-
ſtratio* denotat qualitatem, per quam deter-
minatur, & demonſtratur perſona, cum qua
quis vult contrahere. De his vide *caſ.* 48.
8 *a n.* 5. Reſp. 2. Circa conditiones honeſtas,
& poſſibiles tenenda ſunt ſequentia: 1.
Quamvis certum ſit, matrimonium non
minus quam alios contractus ſub conditio-
ne iniri poſſe, id tamen ob plura incom-
moda conſultum non eſt, nec Parochi tali
matrimonio facile debent aſſiſtere, aut ſi
ex gravi cauſa aſſiſtant, illud conſummare
non permittant, donec certo conſtet de con-
ditionis eventu, alias enim ſponſi expo-
nent ſe periculo fornicationis, & in affectu
9 revera fornicabuntur. 2. *Conditio de præte-
rito, vel præſenti* non ſuſpendit matrimo-
nii valorem, ſed vel ſtatim reddit vali-
dum, ſi conditio exiſtat, vel invalidum,
ſi non exiſtat, & ſemel invalidum non re-
convaleſcit etiam per ſubſecutam copulam,
S. Bonav: Palud. Covar. Schmaltzgr. tit. 5.
n. 22. *La Croix p.* 3. *num.* 248. Quia quod
abſolute nullum eſt, non validatur tractu
temporis; unde ſi Cajus cum Caja contra-
hat ſub conditione, ſi ſit nobilis, ſi hone-
ſte vixerit, &c. & Caja promittit ſe intra
quatuor ſeptimanas daturam teſtimonia no-
bilitatis, & honeſtæ vitæ, & interim Cajus
cum ea matrimonium conſummet, & ex
poſt audiat teſtimonia eſſe falſa, matrimo-
nium non obſtante copula erit invalidum,
10 quia non ſubſiſtit veritas conditionis. 3.
Conditio neceſſaria etiam de futuro non ſu-
ſpendit valorem, ſed habetur pro non ap-
poſita, *Nav. Sch. l.* 4. *tit.* 5. *n.* 9. *Kon. ibid.*
n. 18. *Reiffenſt. ibid. n.* 10. Ratio eſt, quia
cum conditio neceſſaria jam ſit determi-
nata in cauſa, & certo eventura, habetur
pro exiſtente: intellige ſi contrahentes
ſciant conditionem eſſe neceſſariam; nam
ſi putent eſſe contingentem, in eorum in-
tentione erit contingens, & ſuſpenſiva con-
tractus uſque ad eventum conditionis,
Henr. l. 11. *c.* 12. *nu.* 4. *Sanch. l.* 5. *d.* 1.
nu. 3. Idem eſt, ſi ex circumſtantiis facile
colligatur, quod conditio non apponatur ut
ſuſpenſiva, ſed ut determinativa temporis,
ut ſi quis dicat: *Contraho tecum, ſi pater
meus morietur*, id eſt, quando pater meus
morietur; etſi enim hæc conditio neceſ-
ſario futura ſit, non tamen proprie con-
ditio ſed temporis deſignatio eſt. 4. Con- 11
ditio *de futuro contingente poſſibili, & hone-
ſto*, v. g. *ſi pater tuus conſentiat, ſi officium
obtinebis*, &c. ſuſpendit valorem uſque ad
eventum conditionis, & conditione evenien-
te fiunt abſoluta, & obligant ſine novo
conſenſu, etſi contrahentes id ignorent, &
dormiant, *Nav. Caſtropalao punct.* 11. *ſ.* 8.
Boſco d. 11. *ſect.* 8. *Vallenſis hic n.* 2. *Pyrrh.*
n. 23. *Spor. n.* 227. *Reiffenſt. n.* 16. *Krimer
hic n.* 483. contra multos. Ratio eſt, quia
alii contractus poſita conditione fiunt abſo-
luti ſine novo conſenſu, nec aliud Eccle-
ſia ſtatuit de matrimonio, & contrahentes
permanſerunt habiles, & neuter conſenſus
ante eventum conditionis fuit revocatus, ut
ſupponitur; alias enim certo eſſet renovan-
dus, ut per ſe patet, atque ita habere ſtylum
Curiæ Romanæ teſtatur *Fagn. in c. ſuper eo
de condit. appoſ.* Sed numquid in locis, ubi
Trid. receptum eſt, purificatio conditionis
intimari debet Parocho, & teſtibus, ut hi
de matrimonio jam abſolute valido in foro
externo teſtari poſſint: Affirmant *Engel.
num.* 15. *Laym. cap.* 7. *Kon. nu.* 3. at re-
ctius id negant requiri *Nav. Sanch. Boſco
ſup. Kriger num.* 753. *Krimer. num.* 872.
& pro hoc duas deciſiones S. Congregatio-
nis adducit *Fagn. loc. cit.* Ratio eſt, quia
per ſolum conditionis eventum matrimo-
nium fit abſolutum, etſi id Parochus, &
teſtes ignorent, ſicut matrimonium de
præſenti hoc ipſo fit abſolutum, quod con-
ditio exiſtat, etſi id ignorent Parochus, &
teſtes; ſufficiet igitur tunc demum docere
de eventu conditionis, cum valor matri-
monii cœperit impugnari. 5. Qui ſub con- 12
ditione de futuro duxit unam, peccat, ſi
pendente conditione ducat aliam, quia
tenetur expectare eventum conditionis:
valet tamen matrimonium ſecundum; ſi
duas duxit ſub conditione, valet matri-
monium illius, cujus conditio primo im-
pletur, ſi ſimul implentur, nullum valet,
Sanch. l. 4. *d.* 8. *Sporer num.* 182. *Zoeſ.
num.* 15. Sed quid ſi ante eventum con-
ditionis de futuro ſponſi ſe carnaliter co-
gnoſcant, an hoc ipſo cenſeantur abſolute
conſentire, & receſſiſſe a conditione in fu-
turum relata, eamque pro non appoſita
habere? Reſp. Affirm. ſi copulam habuerint
affectu maritali, quod in dubio præſumi-
tur.

Digitized by Google

tur, *cap. de illis c. per tuas de condit. appoſ.* præſertim in foro externo. Ratio eſt, quia matrimonium ſub conditione de futuro non eſt abſolute nullum, ſed ſuſpenſum ad eventum conditionis, & partes conditioni a ſe poſitæ renuntiare poſſunt, & renuntiare cenſentur per copulam, niſi copula interceſſerit ex errore, v. g. Titius duxit Titiam ſub conditione, ut doceat de nobilitate, de legitimis natalibus, &c. ipſa ſi adferat teſtimonia falſa, & obinde Titius matrimonium conſummet, matrimonium erit nullum defectu conſenſus. 6. Si

13 ſponſalibus, vel matrimonio apponas conditionem hanc: *Contraho tecum, ſi patri placuerit*, ſi conditio eſt de præterito, vel præſenti, ſtatim valet, vel non valet, prout conditio exiſtit, vel non exiſtit. Si eſt de conſenſu patris futuro, & pater interrogatus taceat, cenſetur conſentire, vel ſaltem non ægre ferre, ideoque matrimonium tunc fiet abſolutum, *Silv. Roſell. Lopez. Sanch. l. 5. d. 7. nu. 12.* Si diſſentiat, matrimonium eſt nullum, & non fit abſolutum, etſi pater ex poſt conſentiat, quia per primum diſſenſum corruit conditio, & uterque altero invito reſilire poteſt, *Sot. Sanch. num. 9. Schmaltzg. nu.*

14 *52.* 7. Etſi valeant ſponſalia inter impeditos ſub conditione: *Si Papa diſpenſet*, modo impedimentum ſit tale, in quo Papa poſſit, & ſoleat diſpenſare, ut dixi *caſ. præced. num. 5.* Id tamen valde incertum eſt de matrimonio ſic contracto; valere, & ſecuta diſpenſatione fieri abſolutum docent *Sanch. Pyrrh. Eng. Boſco l. c. Reiffenſt. n. 25. Dicaſt. Krimer nu. 853. Schmaltzgr. num. 8.* Ratio eſt, quia talis conditio eſt honeſta, & poſſibilis; Papa enim in tali impedimento ex cauſa licite & valide diſpenſare poteſt, ut ſupponitur; & quamvis perſonæ impeditæ ſint inhabiles ad contrahendum abſolute, non tamen ad contrahendum ſub conditione diſpenſationis; econtra tale matrimonium etiam poſt eventum conditionis non valere, ſed requiri novum conſenſum, docent *Roſell. Sot. Sil. de Luca, Vvagnereck. Averſ. qu. 5. ſect. 2. Dian. p. 11. tit. 2. reſ. 7.* ubi plures citat deciſiones Rotæ, *La Croix num. 244.* Rationem dant, quia perſonæ tales ſunt inhabiles, & manente impedimento conſenſus illorum eſt omnino nullus; ergo ut matrimonium valeat, requiritur ſublato impedimento novus conſenſus, alias uterque reſilire poterit. Confirmatur, ſi vir fidelis mulieri infideli dicat: *Contraho tecum matrimonium, ut baptizeris*. Item, ſi duo fideles dicant: *Inimus matrimonium, ſi comparuerimus coram Parocho & teſtibus*. Item ſi conjugatus dicat innuptæ: Duco te, ſi uxor mea fuerit mortua, utique nihil faciunt (quamvis conditio de ſe ſit honeſta, & poſſibilis) ſed poſt eventum conditionis requiritur novus conſenſus: ergo & hic. Hæc ſententia non eſt minus probabilis quam prior: at in dubio ſtandum eſt pro valore matrimonii jam contracti. 8. Sponſalia vel matrimonium ſub conditione: *Si te virginem reperero*, id eſt, ſi per inquiſitionem in tuam vitam, vel per inſpectionem honeſtarum matronarum talis inventa fueris, conditio erit honeſta poſſibilis: econtra ſi ſenſus ſit: Si te in prima copula, vel per propriam inſpectionem talem reperero conditio erit turpis, ac proinde ea ut de turpibus judicandum, *Krimer. n. 827. Reiffenſt. n. 38.* 15

Reſp. 3. Circa conditionem turpem & impoſſibilem ſervanda ſunt ſequentia: 1. Conditio turpis, aut impoſſibilis, ſubſtantiæ matrimonii non repugnans, in foro externo habetur pro non adjecta: econtra ſi repugnet bono matrimonii (quod triplex eſt, proles, mutua fidelitas, & indiſſolubilitas) matrimonium reddit nullum, ut ſi alter alteri dicat: *Contraho tecum, ſi generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore, vel facultatibus ditiorem, aut ſi pro quæſtu adulterandam te trades, &c. Matrimonialis contractus, quantumcumque ſit favorabilis, caret effectu, licet aliæ conditiones appoſitæ, ſi turpes aut impoſſibiles fuerint, propter ejus favorem pro non adjectis haberi debeant, cap. fin. de condit. appoſ.* Si itaque ineatur matrimonium ſub conditione, ut ſibi liceat copula cum alio eſt contra ſubſtantiam: nam de eſſentia matrimonii eſt fides ſeu obligatio ſe non commiſcendi cum alio. Item contra ſubſtantiam eſt conditio, ut liceat ſibi generationem prolis evitare, ſeminando extra vas, procurando ſterilitatem vel abortum, quia eſt contra bonum prolis: econtra ſi ineatur ſub conditione: Si mecum fureris, eſt turpis, ſed non contra ſubſtantiam, ideoque in foro externo matrimonium cenſetur validum, & conditio habetur pro non appo- 16

appoſita. Notanter dico, *in foro externo*; nam in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentioni, quam contrahentes dicunt ſe habuiſſe, qualiſcumque conditio fuerit adjecta; hinc ſi contrahentes ſerio alligaverint ſuum conſenſum conditioni impoſſibili, matrimonium erit nullum, *Peretz. Pyrrh. hic num.* 18. *Engel. num.* 12. Ratio eſt, quia tunc deficit conſenſus, quem Eccleſia ſupplere nequit; item ſi vel unus contrahentium ignoret conditionem adjectam eſſe impoſſibilem, quia tunc conſenſus conditioni ſerio cenſetur alligatus, ergo illa corruente corruit. Idem eſt, ſi unus ignoret conditiones impoſſibiles in jure haberi pro non adjectis, talis enim non cenſetur contrahere ſecundum jus (utpote quod ignorat) ſed potius ſecundum naturam conditionis impoſſibilis, quæ ex ſe importat diſſenſum, cum nemo ſerio velle cenſeatur id, quod cognoſcit eſſe impoſſibile, *Cov. Sanchez. l.* 5. *d.* 3.
17 *Schmaltzg. a num.* 6. 2. Econtra quando dubium eſt, qua intentione conditio turpis vel impoſſibilis adjecta ſit, an ſerio joco vel ex errore, præſumitur adjecta ex errore, vel joco, ideoque habetur pro non adjecta, & matrimonium eſt validum etiam pro foro conſcientiæ, tum quia in dubio præſumendum eſt pro valore actus, tum quia contrahentes præſumi debent voluiſſe contrahere ſecundum mentem Eccleſiæ, quæ vult tales conditiones haberi pro non adjectis, *Reiffenſt. num.* 42. Quod verum eſt, ſive conditio turpis, vel impoſſibilis ſit de præterito, præſente, vel futuro, *Krimer. num.* 842. quia eſt par ratio, & in dubio de intentione adjicientis conditionem conditio explicanda eſt ſecundum leges, modo contrahentes leges iſtas non
18 ignoraverint, ut dixi ſupra. At numquid ſicut matrimonium ita, & ſponſalia ſub conditione impoſſibili contracta cenſentur valida, & conditio habetur pro non adjecta? Affirmant *Sot. Palud. Boſco ſect.* 8. *Sanch. d.* 17. quia ſponſalia ſunt via ad matrimonium; at rectius negant *Peretz. Zoeſ. num.* 22. *Eng. num.* 15. *Schamb. num.* 11. Ratio eſt, quia de ſponſalibus jus quoad hoc nihil diſpoſuit, & omnia quæ ſtatuuntur de matrimonio, non ſunt extendenda ad ſponſalia, alias enim clandeſtinitas officeret ſponſalibus, imo omnes contractus ſub conditione impoſſibili (excepto matrimonio, & ultimis voluntatibus) de jure ſunt nulli, *l. non ſola, ff. de oblig.* Sponſalia *ſub conditione turpi* de futuro non obligant ante impletam conditionem, ut: Ducam te, ſi mecum fornniceris, conditione vero impleta inducunt obligationem, niſi conditio ſit contra bonum matrimonii, *S. Thom. Salmant. Reiffenſt. a n.* 22. *Vvieſt. n.* 40. Ex dictis

Reſolves ſeqq. 1. Si quis in ipſo contractu matrimonii addat hanc conditionem: Duco te, ſi caſtitatem voveas, ſi eam mecum perpetuo ſerves, non valere matrimonium, *S. Thom. in* 4. *d.* 28. *quaeſt. un. art.* 8. *ad* 3. *Bonav. Sotus, Engel. n.* 10. *Pyrrh. nu.* 12. contra *Rebel. Boſco, Krimer num.* 805. *La Croix num.* 228. & alios. Ratio eſt, quia hæc conditio etſi ſit honeſta, repugnat tamen ſubſtantiæ matrimonii, talis enim vi contractus daret alteri jus ad corpus, & ſe obligaret ad reddendum debitum, ſi alter peteret, & vi ejuſdem contractus per appoſitam conditionem vellet ſe, & compartem obligare ad non reddendum, etſi peteretur, quia vi contractus vellet obligare ad perpetuam caſtitatem, quod implicat. Conf. Vel tales conjuges retinent jus ad uſum copulæ, vel non; Si retinent, ergo juſte, & licite copula utuntur, & conditio caſtitatis fruſtra adjicitur; vel non retinent jus ad copulam, ergo eodem inſtanti illud jus ſibi mutuo tradunt, & ſimul abdicant, quod implicat in terminis. *Si dicas:* Tradi jus remotum ad copulam, & abdicari jus proximum. Contra eſt: Non poteſt explicari, quid ſit illud jus proximum. Deinde ſicut non poteſt quis tradere dominium utile agri, quin hoc ipſo tradat jus proximum utendi agro; ſic nec poteſt tradi dominium corporum ad uſum conjugalem, quin eo ipſo tradatur jus proximum utendi copula, quod jus tamen ſimul per appoſitam conditionem abdicatur. *Dices* 1. Jus ad copulam ſeu obligatio reddendi debitum non eſt de ſubſtantia matrimonii, quia ſalva ejus ſubſtantia tolli poteſt, ut fit, quando alteruter conjugum lapſus eſt in adulterium. 2. Sponſi contrahere poſſunt matrimonium cum intentione ſervandi caſtitatem, vel ingrediendi religionem, *capit. commiſſum* 16. *de condit. appoſit.* ergo id poſſunt in pactum deducere. 3. Voluntas utendi copula non eſt de eſſentia matrimonii, ſed ſola traditio juris ad copulam: ergo ſimul 19

mul ſtare poſſunt velle habere jus ad copulam, & velle ſe obligare ad non utendum copula: ſed hoc ſit, ſi apponatur conditio ſervandi caſtitatem. Confirm. Poteſt tradi dominium directum abſque dominio utili: ergo etiam tradi corpora ſine jure ad uſum conjugii. 4. Conjuges poſt initum matrimonium poſſunt ſe mutuo conſenſu obligare ad caſtitatem, ergo etiam in ipſo contractu. 5. Duo voto caſtitatis obſtricti valide ineunt matrimonium, etſi neuter petere poſſit debitum: ergo etiam apponi poſſet conditio de non petendo debito: quia hæc obligatio ſuppoſito voto de jure ineſt; cur ergo in contractu apponi non poſſet? Alioquin B. Virgo cum S. Joſepho non videtur habuiſſe matrimonium, quod eſt contra Evangelium. Reſp. ad 1. Per adulterium unius conjugis non amittitur jus in copulam, ſed ſolum ſuſpenditur in pœnam, uſque dum alter illam remittat. Ad 2. N. C. cum illa intentione conſiſtit voluntas ſe obligandi ad reddendum debitum, ſicut in Clerico poteſt eſſe voluntas vovendi caſtitatem, & tamen non ſervandi; at ſi in ipſo contractu addatur conditio *Servandi caſtitatem*, vis tibi reſervare jus ad non reddendum debitum, & tamen vi ejuſdem contractus das alteri jus exigendi. Ad 3. N. C. quia matrimonium eſſentialiter conſiſtit non in actuali uſu, ſed in dominio utili, ſeu jure ad uſum; ſicut ergo non poteſt tradi dominium utile agri cum obligatione nunquam illo utendi, ut per ſe patet, ſic nec tradi dominium corporum in ordine ad uſum conjugalem cum obligatione juſtitiæ numquam utendi. Ad 4. N. C. quia conditio ſuperveniens non vitiat contractum ſemel validum, etſi ab initio eum invalidaſſet, ſicut ſi poſt contractum emptionis initum ex poſt venditor emptori remittat pretium, ſubſiſtit contractus, & qui emit, dicitur illam rem titulo emptionis poſſidere, *l. pretii 9. cod. de reſcind. vend.* Si vero in ipſo contractu fuiſſet appoſita conditio, ut emptori redderetur pretium, non fuiſſet venditio, quæ eſſentialiter importat obligationem ad tradendum pretium ex una, & mercem ex altera parte. Ad 5. Reſp. Sicut qui gratis promiſit equum pauperi, valide, etſi illicite eum vendit, & tradit alteri, quamvis in ipſo contractu non poſſit apponere conditionem non tradendi, quia conſenſus in obligationem tradendi eſt de ſubſtantia venditionis; ſic corpora Deo per caſtitatem promiſſa valide quidem traduntur in matrimonio, ſed non poteſt apponi conditio non tradendi ad uſum, quia conſenſus in obligationem tradendi eſt de eſſentia matrimonii, ideoque B. Virgo & S. Joſeph habuerunt verum matrimonium, quia in contractu non appoſuerunt conditionem ſervandi caſtitatem, ſed ſimpliciter conſenſerunt in jus petendi, & reddendi debitum, quod quia per revelationem ſciverunt ab alterutro numquam petendum, licite matrimonium contraxerunt.

Reſolves 2. Valere matrimonium ſub conditione, ut liceat intra bimeſtre matrimonio necdum conſummato religionem ingredi, quia hæc conditio ineſt de jure. At quid de conditione hac: *Si intra tres annos nobis non naſcatur proles, ambo obligabimur ad religionem?* Reſp. Non valere; nam quamvis conjugibus conſummato etiam matrimonio mutuo conſenſu religionem ingredi liceat, ſi tamen iſta conditio apponatur in ipſo contractu, vitiat ſubſtantiam, & tollit perfectam corporum traditionem ad perpetuum uſum. Idem eſt, ſi contrahatur cum conditione certis diebus, verb. gr. omni feria feſta abſtinendi a copula, non petendi debitum, quia de ratione matrimonii eſt totalis corporum traditio, ex qua in utroque contrahente remanet æquale jus petendi, & exigendi debitum, *Henriq. Sanch. d.* 10. *Schmalzgr. a nu.* 123. Perinde autem eſt, ſive ejuſmodi conditiones verbis exprimantur, ſive in mente reſerventur cum expreſſa voluntate aliter ſe non obligandi quam ſub tali conditione, tollitur enim utrobique conſenſus in ſubſtantiam. 20

Reſolves 3. Non valere matrimonium hæreticorum, Calviniſtarum, Lutheranorum, qui contrahunt ſub expreſſa iiſque prælecta, vel in mente reſervata conditione: *Ut ſi ſponſa adulteretur ſine licentia compartis, vel ad Catholicam religionem convertatur, hoc ipſo alteri liceat matrimonium diſſolvere, & aliam ducere Fag. l. c. Suar. Lug. Pont. Sanch. d.* 12. *d.* 14. *ſ.* 7. *Vvieſt. tit.* 19. *num.* 17. *Dicaſt. d.* 2. *dub.* 4. Ratio eſt, quia talis conditio aperte repugnat ſubſtantiæ ſeu indiſſolubilitati matrimonii, & tollit conſenſum ſubſtantialem, valoremque 21

matrimonii, *cap. fin. de cond. appoſ.* Ideoque ſive ſecuto ſive non ſecuto adulterio, uterque (etiam poſtquam ad fidem Catholicam ſunt reverſi) libere & licite ad alias nuptias tranſire poterit; quod ſi talis conditio non ſit expreſſe appoſita, vel in mente retenta, ſed contrahentes ex doctrina ſuæ ſectæ ſolum credant matrimonium ex cauſa adulterii eſſe diſſolubile, an tunc matrimonium contrahatur valide; majorem habet difficultatem. Negant plures, quia quilibet præſumitur velle contrahere juxta doctrinam ſuæ ſectæ, & non aliter, modo illius ſit gnarus: ſed ſecta Lutherana, & Calviniſtica docent, matrimonia ex cauſa fornicationis eſſe diſſolubilia: ergo non aliter intendant contrahere, quam ſub conditione ſolubilitatis: atqui matrimonium ſub tali conditione eſt invalidum, ut jam dictum eſt: ergo. Reſp. Tales contrahentes habere duas intentiones contrarias; unam generalem, *qua volunt contrahere in vera Chriſti Eccleſia*. Alteram particularem, *qua volunt contrahere diſſolubiliter in caſibus a ſua ſecta permiſſis*. Si prævaleat prima, valet matrimonium; tunc autem prævalet, ſi ambo contrahentes ita fuerint conſtituti, ut ſi ſciviſſent, Chriſtum inſtituiſſe matrimonium indiſſolubile, adhuc voluiſſent contrahere matrimonium, ſecus ſi unus illorum ita non fuerit conſtitutus, ſed potius maluiſſet a matrimonio omnino abſtinere, quam matrimonium ex cauſa adulterii non diſſolvere. Vid. *Caſ.* 88. *numer.* 16. Si autem de hoc non cogitaverint, aut dubium ſit, an ſic vel aliter conſtituti fuerint, an conditionem repudiandi in cauſa adulterii contractui appoſuerint, vel in mente reſervaverint; ſtandum eſt pro valore matrimonii jam contracti, quod eſt in poſſeſſione: eſt regula ab omnibus recepta *ex capit. fin. de ſentent. & re jud. Menoch. Gail cum Schmalzgr. tit.* 19. *num.* 71. Unde hæreticus ad fidem Catholicam converſus etiam facto per Conſiſtorium Acatholicum ob fornicationem divortio non permittitur tranſire ad ſecundas nuptias, niſi probet priorem conjugem eſſe mortuam, vel ſe in priori contractu inſolubilitatem per appoſitam conditionem excluſiſſe, atque ita habet praxis curiarum Eccleſiaſticarum.

22 QUÆR. IV. Quid circa matrimonium contrahendum per abſentes?

Reſp. Seqq. 1. Matrimonium inter abſentes contrahi poteſt per procuratorem, per nuntium, per litteras, quibus uterque contrahens coram Parocho, & teſtibus conſenſum ſuum explicent. Communis. Ratio eſt, quod alii contractus ſic fieri poſſint, itaut qui facit per alium, perinde eſt ac ſi faciat per ſe ipſum, *reg. jur.* 72. *in* 6. Sed matrimonium habet rationem contractus: ergo. 2. Procurator debet habere ſpeciale mandatum contrahendi cum certa perſona, & alium ſubſtituere non poteſt, niſi hoc ſit ei ſpecialiter commiſſum, *cap. fin.*
de procur. in 6. 3. Si mandatum ante exe- 23
cutionem revocetur a principali etiam mere interne, & ignorante procuratore, non valet matrimonium, *d. c. fin.* Et ratio eſt, quia deeſt conſenſus in traditionem corporum, quem nec jus nec Eccleſia ſupplere poteſt, etſi ſæpe ſuppleat in aliis contractibus circa res mere temporales, quarum dominium altum eſt apud Principem vel Rempublicam, corporum vero dominium non habeant; ſi principalis diſſentiat ſemel, & poſtea iterum conſentiat, antequam procurator mandatum expleverit, valet matrimonium, quia vere adeſt conſenſus; idem dicit *Sanch.* ſi principalis ab initio, quando mittebat procuratorem, ficte conſenſit, ſed ex poſt, quando fit mandati executio, conſentiat ſerio; at rectius *Sporer*, *La Croix num.* 262. dicunt, non valere; quia cum conſtitutio procuratoris initio fuerit nulla, & ipſe ex vi illius agat, agit ex nulla poteſtate, neque eſt verus procurator: ergo ejus actus eſt nullus. Si principalis tempore, quo procurator mandatum exequitur, factus eſt perpetuo amens, plures dicunt non valere matrimonium; quia ſicut mandatum expirat morte mandantis, ita & videtur expirare, ſi fiat furioſus, vel amens, *l. qui ſervum* 47. *l. ſi quis* 48. *ff. de acquir. hæred.* Econtra *Sanch. Ariag. de Sacr. d.* 19. *numer.* 34. dicunt, valere, ſicut valet Baptiſmus, & abſolutio lapſo in amentiam, quia in his ſufficit intentio habitualis, nec eſt paritas de morte & amente, cum amens maneat aptus gene-
rationi, qui eſt finis matrimonii. 4. Non 24
requiritur, ut mandatum fiat coram Parocho & teſtibus, ſed ſufficit, quod procurator coram Parocho & teſtibus exprimat conſenſum ſui principalis per hæc vel ſimilia verba: *Titius accipit Cajam mediante*

Digitized by Google

te me in uxorem, *Gutt. de matr. cap.* 43. *num.* 13. *Caſtropalao punct.* 8. *numer.* 5. 5. Procurator poteſt eſſe diverſi ſexus, vel impubes, quia hic non requiritur certa ætas, ſed ſola manifeſtatio conſenſus coram Parocho, & teſtibus. 6. Matrimonium per procuratorem contractum eſt verum Sacramentum, quia ponitur materia, forma & intentio Sacramenti, & ratio Sacramenti inter fideles probabilius eſt inſeparabilis a contractu, *Bellarm. Pignat. Sperell. hic du.* 9. *num.* 23. Sacramenti tamen Miniſter non eſt ipſe procurator, ſed principales, ideoque in his & non in procuratore requiritur ſtatus gratiæ.

25 QUÆR. V. An & qualiter matrimonium diſſolvi poſſit?

Reſp. 1. Matrimonium ratum non tantum quoad thorum, & habitationem, ſed etiam quoad vinculum tollitur per profeſſionem religioſam, & per diſpenſationem Papæ, itaut pars in ſæculo manens alteri nubere poſſit. Prima pars eſt de fide ex *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 6. *Si quis dixerit, matrimonium ratum, non conſummatum, per ſolemnem religionis profeſſionem alterius conjugum non tolli, anathema ſit*. Hinc cuivis conjugum poſt contractum matrimonium conceditur bimeſtre, in quo non teneantur reddere debitum, ſed poſſint de ingreſſu in religionem deliberare, *c. ex publico, de conv. conjug.* At quid ſi contrahat cum certo animo non conſummandi, ſed religionem intrandi, an peccabit mortaliter; Reſp. Affirm. Si id fiat abſque urgente cauſa, quia comparti cauſat magnam confuſionem inutiles expenſas, & coget eam expectare, donec profiteatur, vel ſi redeat, debebit habere maritum excucullatum, &c. Secundam partem contra *Pont. Herinx, Caſtropalao, Reiffenſt. tit.* 19. *num.* 2. & alios tenent *Nav. Peretz, Suar. Dicaſt. Sanch. l.* 2. *d.* 14. *Laym. cap.* 5. *Cardenas criſi d.* 19. *num.* 157. *Gobat tit.* 10. *nu.* 691. *Sporer nu.* 401. *Zoeſ. tit.* 19. *numer.* 9. *Engel. & Schmalzgr. ibid. num.* 45. ubi refert novem S. Pontifices, qui ſic diſpenſarunt, illos vero omnes in re tam gravi erraſſe ſine temeritate vix dici poteſt. *Nec dicas*: Eſſe tantum errorem facti, qui etiam in Pontifice admittitur, nam eſt de honeſtate, & valore diſpenſationis: item de valore, & honeſtate conjugii poſt ita factam diſpenſationem cum alio initi, in quibus ſi erratum eſt, aperte eſt error juris; ratio eſt a priori, quia certum eſt, Chriſtum ſuo in terris Vicario potuiſſe dare poteſtatem diſpenſandi in matrimonio rato, ſicut dedit poteſtatem diſpenſandi in juramento, voto, &c. quæ etiam ſunt juris Divini; cum ergo videamus Eccleſiam hac poteſtate per plures Pontifices eſſe uſam, omnino tenendum eſt eam de facto ei a Chriſto eſſe communicatam. Confirmatur 1. Papa diſpenſare poteſt in vinculo profeſſionis, quod eſt fortius, & ſolvit matrimonium ratum, itaut hic valeat regula: *Si vinco vincentem te, a fortiori vinco te*. 2. Ita reſolvit ſpecialis Congregatio indicta a Clemente VIII. 17. Julii 1599. teſte *Pignat. tom.* 1. *conſult.* 148. *num.* 5. ut tamen Pontifex valide & licite diſpenſet, requiritur gravis cauſa; ratio eſt, quia juxta omnes fere Theologos inſolubilitas matrimonii eſt ex jure Divino: atqui in hoc non pro libitu, ſed ſolum exigente juſta cauſa diſpenſandi poteſtatem Pontifex accepit, ut cum *D. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 12. tradunt DD. paſſim; nam poteſtas hæc non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem conceſſa eſt; non tamen requiritur conſenſus conjugum, quia poteſtas hæc non dependet ab eorum conſenſu vel diſſenſu, *Sanch. num.* 7. Cauſa vero juſta eſt notabilis diſparitas in ſtatu, periculum inimicitiarum, cædium, lepra, vel impotentia matrimonio ſuperveniens, ſi vir eligatur in Epiſcopum, vel ſponſa præſertim regia ſine ſpe liberationis ab hoſtibus ſit intercepta, &c.

Reſp. 2. Matrimonium fidelium conſummatum eſt omnino indiſſolubile quoad vinculum, adeo ut nec propter adulterium, ut volunt hæretici, nec ob ullam aliam cauſam vivente conjuge aliud matrimonium iniri poſſit, eſt de fide ex *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 7. *& Matth.* 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Ratio eſt, quia per conſummationem conjuges fiunt una caro, & perfecte ſignificatur illa indiſſolubilis unio Chriſti cum Eccleſia. *Dices*: Matth. 19. Verſ. 9. ait Chriſtus: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*; ergo a contrario qui dimiſerit ob fornicationem, non mœchatur, quia exceptio firmat regulam. Reſp. N. C. Chriſtus ſolum voluit cauſa fornicationis permitti divortium quoad thorum, & habitationem; ut colligitur ex alio 26

textu Marc. 10. Verſ. 11. *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur*, ſive ex cauſa fornicationis, ſive ex quacumque, *Auguſt. l.* 1. *de adult. cap.* 9. Ut autem matrimonium effectum indiſſolubilitatis, affinitatis, vel alios inducat, debet eſſe perfecte conſummatum, id eſt, per copulam aptam ad generationem, itaut non ſufficiat penetratio vaſis muliebris, niſi intra vas ſequatur ſeminis effuſio, vel ſaltem ſemen circa matricem effuſum ab ea attrahatur, ut volunt *Lopetz. Bodervin. part.* 2. *cap.* 19. *Averſ. quæſt.* 17. *ſ.* 1. Nec ſufficit copula ante matrimonium facta, & ratihabita, quia tunc matrimonium nondum erat: ergo nec poterat conſummari. Sed quid de copula primo bimeſtri vi, in ſomno, vel ebrietate extorta? Reſp. Per illam vere conſummari matrimonium, & induci effectum indiſſolubilitatis, & affinitatis ad quartum gradum, cum ex fornicaria copula ſolum extendatur ad ſecundum gradum. Ratio eſt, quia ſunt veri conjuges, & per illam copulam fiunt una caro non minus quam ſi utrique fuiſſet voluntaria, *Cov. Barb. Sporer num.* 72. *num.* 4. Attamen ſic oppreſſa poteſt adhuc religionem ingredi, *Palud. Laym. La Croix n.* 421. quia ipſa ob alterius crimen non debet privari jure ſuo; ſi unus conjux affirmet, alter neget matrimonium eſſe conſummatum, magis credendum eſt affirmanti quam neganti, quia ſtandum eſt pro matrimonio, *Sanch. l.* 7. *d.* 109. *Gob. num.* 403.

27 Reſp. 3. Matrimonium infidelium diſſolvitur quoad vinculum, ſi unus convertatur ad fidem, & ducat fidelem, *cap. quanto de divortio*; non igitur per ſolum Baptiſmum, ſed per ſecundum matrimonium diſſolvitur primum, *cap. gaudemus eod. & Catholici omnes ex cap.* 1. *ad Cor.* 7. *Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat; non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, & ſoror in hujuſmodi*: id eſt, quoad jugum prioris matrimonii, ſi uterque convertatur & baptizetur, matrimonium conſummatum fit omnino indiſſolubile ſicut aliorum fidelium, *Engel. tit.* 16. §. 2. *Caſtropalao d.* 3. *p.* 2.

28 QUÆR. VI. Quid circa divortium, ſeu circa ſeparationem quoad thorum, & habitationem?

Reſp. 1. Hæc ſeparatio fieri poteſt ex duplici capite: Pietatis ſcilicet, & delicti. Ex cauſa pietatis ſe licite ſeparant conjuges, ſi ambo mutuo conſenſu, vel unus de licentia alterius religionem profiteatur, vel SS. Ordines ſuſcipiat, quo caſu altera pars ſi juvenis ſit, religionem ingredi, vel ſi ſit annoſa, continentiam vovere tenetur; ad hoc tamen cogi non poterit, cum votum debeat eſſe liberum, *Caſtropal. Tamb. tract.* 7. *cap.* 4. §. 2. Imo ſi in periculo incontinentiæ verſetur, debebit Epiſcopus conjugem profeſſum, vel ordinatum (non obſtante quod profeſſio, vel ordinatio ſit valida) uxori reddere periclitanti ad reddendum debitum tantum; nam petere non poterit ob votum caſtitatis, & mortua, vel extra periculum conſtituta uxore ad monaſterium, vel functiones Ordinis redire tenetur, uti ex jure probant *Pont. Sanch. l.* 5. *tit.* 10. *Laym. cap.* 7. At nunquid uxor libere conſentiens in ordinationem mariti eo mortuo poteſt ſaltem valide nubere? Reſp. Negative, quia Eccleſia eam hoc ipſo, quod libere conſentiat in ordinationem mariti, reddit inhabilem ad matrimonium, *cap. feriatim* 14. *diſt.* 34. *cap. quia ſunt diſt.* 28. *& Gloſſ. ibid. Azor. Sanch. Kon. tit.* 6. *num.* 16. *Vvieſt. ibid. num.* 19. Quod locum non habet, ſi uxor in ſæculo manens conſenſit in profeſſione mariti, *Gutt. Caſtropalao, Averſ. qu.* 15. *ſ.* 3. *Kon. l. cit. Schmal. cap.* 6. *num.* 67. Ratio eſt, quia odioſa non debent extendi ad caſum in jure non expreſſum, & mulier conſentiens in profeſſionem mariti non voluit ſe reddere inhabilem ad matrimonium poſt mortem mariti, niſi & ipſa religionem profeſſa ſit. Conjux ſine alterius conſenſu profeſſus, vel ordinatus peccavit mortaliter contra jus alterius, & profeſſio eſt nulla, cum non habeat poteſtatem ſui corporis, *cap. quidam, cap. accedens, de conv. conj.* Ordinatus fit irregularis, & in ſuſcepto Ordine nec miniſtrare, nec ad altiores Ordines promoveri, aut beneficium Eccleſiaſticum obtinere poteſt, ſed revocatus tenetur redire, & debitum reddere, *extrav. antiq. de voto*. At numquid invita conjuge nulliter profeſſus, & ab uxore revocatus ea mortua tenebitur ad Monaſterium redire? Reſp. Non teneri: non poterit tamen novam ducere, *d. cap. quidam*, quia præſumptio eſt, quod vovens voluerit ſe eo modo obligare quo potuit: atqui potuit ſe obligare ad ſervandam caſtitatem mortua uxore, hæc tamen præſumptio in foro conſcientiæ debet cedere veri-

veritati, ſi reverâ (ut aſſolet) non fuit animus vovendi caſtitatem, niſi dependenter a religione, *Punt. l. 9. cap.* 11. *Laym. nu.* 4.

29 Reſp. 2. Quinque præcipue ſunt delicta, vel defectus, ob quæ innocens altero etiam invito divortium facere poteſt, ut 1. Adulterium, *cap.* 4. 5. *9. de divort.* 2. Hæreſis, multo magis apoſtaſia a fide, idololatria, *cap. 6. & 7. eod.* 3. Sollicitatio ad grave peccatum, v. g. latrocinii, veneficii, præpoſteri concubitus, &c. *S. Thom. in 4. diſt. 39. qu. un. a num. 6.* 4. Periculum infectionis ex lepra, vel alio morbo contagioſo. 5. Sævitia unius, frequentes rixæ, odia, jurgia. Communis Doctorum; quia nemo cum tanto incommodo tenetur alteri cohabitare. Separatio quoad thorum poteſt fieri privatim a parte læſa, ſeparatio tamen quoad habitationem, utpote publica, debet fieri per judicem Eccleſiaſticum. Facto ſemel per judicem perpetuo divortio pars innocens poteſt quidem, ſed non tenetur admittere nocentem, etiam emendatum, ſed poteſt religionem ingredi ea invita, *S. Th. Bonav. Schamb. num.* 12. *Reiffenſt. num. 97. La Croix num.* 488. Excipe, niſi innocens injuriam expreſſe vel tacite per tactus oſcula, copulam poſt læſionem libere exercita remiſerit, aut ſimili delicto læſionem compenſaverit, DD. cit. At numquid etiam pars nocens facto divortio perpetuo religionem ingredi poterit? Reſp. Si innocens jam ſtatum mutavit per profeſſionem Religioſam vel S. Ordines, id etiam poteſt nocens; idem eſt, ſi innocens a nocente jam emendato rogatus reconciliari nolit, tunc enim cenſetur tacite conſentire, ut alter religionem ingredi, vel S. Ordines ſuſcipere poſſit, *Veracrux; Sanch. l.* 10. *diſt.* 10. *Pyrrh. libr. 3. tit. 22. num.* 73.

CASUS CVI.

De proclamationibus, benedictione & impedimentis Matrimonii in genere.

T*Erentius Paſtor dubitat.* 1. *An proclamandi ſint milites, vagi, quale peccatum ſit proclamationes omittere, & quid de caſu neceſſitatis.* 2. *An debeant mediare dies feriales, vel an poſſit proclamatio fieri in die feriali, an repeti, ſi diu differatur matrimonium.* 3. *An fieri debeant in utraque* *parochia, quid ſi unus noviter advenerit, an in templis hæreticorum.* 4. *Ex quibus cauſis poſſit, aut debeat diſpenſare Epiſcopus.* 5. *Quid ſi ſpectent ad diverſas diœceſes.* 6. *Quæ ſit obligatio impedimenta revelandi.* 7. *Quid ſi Parocho deferatur impedimentum ab uno, vel de eo ſit ſuſpicio, aut fama: quid ſi ob occultum impedimentum repelli non poſſint ſine infamia, & Parochus illud probare non poſſit.* 8. *Vel illud intelligat in confeſſione.* 9. *Quid ſi diſpenſatum ſit pro foro conſcientiæ tantum, & eu poſt paſtori deferatur.* 10. *Quid de benedictione nuptiarum.* 11. *An infideles converſi, hæretici benedici poſſint.* 12. *Cujus ſit ſtatuere impedimenta.* 13. *Quot ſint prohibentia.* 14. *Quid de contrahente cum voto caſtitatis.* 15. *An teneatur ante conſummatum matrimonium inire religionem.* 16. *Quid ſi contraxerit cum voto religionis.* 17. *Quid ſi vovit conditionate.* 18. *Quæ ſint impedimenta dirimentia, an dirimant ignorata, & pro omni caſu.* 19. *An induci, vel abrogari poſſint per conſuetudinem.* 20. *Qualiter peccet, qui contrahit ſciens, vel dubitans de impedimento.* 21. *Quid ſi ſit ratio gravis, vel præſumptio pro impedimento, non vero contra.* 22. *Quid ſi ſit ratio probabilis pro, & contra exiſtentiam impedimenti.* 23. *Quid ſi Parochus immediate ante nuptias advertat impedimentum.* 24. *Quid ſi ſolum unus ex ſponſis ſciat impedimentum.* 25. *Vel uterque ignoret.* 26. *Aut Parochus dubitet, an monitio ſit ob vel profutura.* 27. 28. *Quid de matrimoniis hæreticorum cum impedimento conſanguinitatis, affinitatis, &c. apud ipſos non recepto.* 29. *An ejuſmodi matrimonia ſint licita, & proles inde natæ ſint legitimæ.* Pro reſolutione,

QUÆR. I. Quid circa proclamationes?

1 Reſp. 1. Ex præcepto *Trident. ſeſſ.* 24. *cap.* 1. matrimonio præmitti debent tria banna ſeu proclamationes tribus diebus Dominicis, vel feſtis inter Miſſarum ſolemnia a qua lege non eximuntur milites, vagi, peregrini, antequam tamen proclamentur milites, debent exhibere teſtimonium Officialium, quod careant impedimento, vagi & peregrini teſtimonium ſui Ordinarii, quod ſint in ſtatu libero, ut declaravit Sacra Congregatio Generalis Inquiſitionis de Urbe anno 1632. Plura de vagis dicam *Caſu* 110. 2. Denuntiationes non requiruntur ad valorem, ſed tantum ad licentiam,

Digitized by Google

paſtor omittens omnes tres peccat mortaliter, etſi nulla adſit ſuſpicio impedimenti, omittens unam tantum peccat venialiter, *Sanch. Barb. Pyrrh. tit. 3. num. 27. Schamb. ibid. num. 23.* quia duæ denuntiationes ſufficientes ſunt ad finem Tridentini: *imo ſi probabilis fuerit ſuſpicio, matrimonium malitioſe impediri poſſe*, ut loquitur *Trid. loc. cit.* & non detur recurſus ad Ordinarium, neque prudenter timeatur aliquod impedimentum, poteſt Parochus matrimonio aſſiſtere, & ante conſummationem proclamationes ſupplere: quia præceptum Eccleſiæ non obligat cum tanto incommodo, multo magis poterit Parochus in articulo mortis conjungere concubinarium cum concubina ad legitimandam prolem, ſi diſpenſatio in bannis expectari non poſſit, *Sanch. Tann. Boſco part. 5. d. 11. ſeſſ. 10. Schmaltzg. tit. 3.*
2 *num. 42. 3. March. Dicaſt. Gobat* dicunt, non eſſe de præcepto, ut proclamationes fiant feſtis diſcontinuis, quia *Trid. loc. cit.* tantum requirit, ut *fiant tribus feſtis diebus continuis*, ſed ex communi mens Tridentini eſt, quod non debeant alii dies feſtivi in populo mediare, etſi mediare debeat ſaltem unus, vel alter dies ferialis, ut populus habeat tempus inquirendi, & deferendi impedimentum, ſi quod ſubſit, idque præcipit Synodus Colonienſis anno 1662. de Matrim. cap. 353. ubi etiam prohibet, ne proclamationes fiant in die feriarum, quamvis adſit magnus populi concurſus, quod ceteroquin, præſertim ſi ita habeat conſuetudo, non improbant *Anton. a S. Spiritu, Boſco, Pyrrh. num. 28. Krimer numer 691.* quia obtinetur finis Tridentini, qui eſt intimatio futuri matrimonii ad majorem partem populi. 4. Si intra quatuor menſes poſt ultimam proclamatio-
1 nem non contrahatur matrimonium, debent proclamationes repeti, & ita declaratum eſſe teſtatur *Gallemart. hic cap. 1. nu. 3.* Quod Rituale Romanum dicit fieri debere, ſi intra duos menſes non contraha-
3 tur. 5. Proclamationes fieri debent in Parochia cujuſque ſponſi, in qua actu habitant, ſi illuc noviter advenerunt, vel ſaltem non habitaverint ad ſex menſes, debent proclamationes fieri in nova, & veteri Parochia, & a veteri Parocho adferri teſtimoniales de non reperto impedimento: famuli, ſtudioſi, aliique fixum domicilium non habentes, ex Decreto Archi-Epiſcopi Colon. Joſephi Clementis inſerto Agendæ editæ anno 1720. pag. 189. inſuper proclamandi ſunt in Parochia originis, vel ſaltem a Parocho loci ferre debent teſtimonium libertatis ſtatus, jura copulationis vero ſolis Parochis loci ſolvenda ſunt, Proclamationes etiam fieri poſſunt in templis hæreticorum, ut fiunt proclamationes aliorum contractuum, ubi ita habet conſuetudo, & abſit ſcandalum, *Leſſ. La Croix numer. 479.* 6. In bannis diſpenſare poteſt 4
Ordinarius, & ejus Vicarius, ſi adſit juſta cauſa, qualis eſt, ſi timeatur injuſta remotio matrimonii, ſponſorum fornicatio, infamia, ſcandalum, gravis pudor, ut dum ſenex ducit juvenem, nobilis ignobilem, valde dives pauperem, vel matrimonium debeat revalidari ob impedimentum occultum, vel inſtet tempus vetitum Adventus, vel Quadrageſimæ, aut aliud quodvis incommodum. Communis. 7. Epiſcopus non tenetur diſpenſare ex quavis cauſa, ſed quando id exigit neceſſitas ad evitandum grave malum animæ, corporis, famæ, vel fortunarum proximi, ſi tunc renuat, & major Prælatus adiri non poſſit, contrahi poteſt abſque denuntiationibus, quia leges humanæ non ligant cum tanto incommodo, *Sanch. Guttier. Laym. cap. 4. Reiffenſt. t. 3. nu. 39. Krimer nu. 689.* 8. Si 5
ſponſi ſpectent ad diverſas diœceſes, in utraque ſunt proclamandi, ſi alteruter Ordinarius diſpenſet in proclamationibus, ſufficit, ut ſine eis poſſint contrahere in aliena Diœceſi, in qua diſpenſatum non eſt, quia verum eſt diſpenſaſſe Ordinarium, *Barb. Averſ. La Croix nu. 489.* 9. Non tan- 6
tum ipſimet ſponſi, ſi ſciant ſe eſſe in impedimento, ſive impediente, ſive dirimente tenentur illud manifeſtare, ſed & omnes notitiam habentes, ſi id revelare poſſint ſine ſui gravi, vel innocentis incommodo, quod tenet, etiamſi impedimentum foret occultum, nec poſſent illud probare, aut ſcirent ſub ſecreto naturali, vel jurato, quia tale ſecretum, & juramentum, utpote contra bonum commune, & reverentiam Sacramenti, non obligant, *Guttier. Burgh. cent. 2. caſ. 108. Reiff. num. 49.* Si tamen impedimentum ſit occultum, & infame, debet primo occulte moneri impeditus, ut a matrimonio deſiſtat, vel diſpenſationem petat, ne ejus fama ſine cauſa lædatur: at ſi ejuſmodi monitio credatur non profutura,

vel

vel non poſſit fieri ſine periculo inimicitiarum, immediate denuntietur Parocho, & ab hoc, ſi opus eſt, Epiſcopo. 10. Si Parocho deferatur impedimentum etiam ſolum impediens, velut ſponſalia, debet cauſam referre ad Ordinarium, quia Parochus nullam habet juriſdictionem in foro externo, ideoque nec examen teſtium inſtituere, nec eorum juramentum recipere poteſt: hæc enim ſunt actus juriſdictionis externæ. Sufficit vero hic unus teſtis fide dignus, etſi non juratus, quia agitur de vitando peccato, & matrimonio nulliter contrahendo, *Guttier. Vvieſtn. tit.* 3. *nu.* 15. ſi ſit aliqualis ſuſpicio, vel muſſitatio in populo de impedimento inter contractūros, nam ſi ſit rumor vulgi abſque incerto auctore, communiter nihil ſubeſt, ſi autem ſit communis fama ſolida, conſtans & uniformis, de hac informandus eſt Epiſcopus, ſi levis, vaga, ſibi contraria, nihil probat, *DD. cit. Sperel deciſ.* 173. At quid ſi impedimentum ſit Parocho ſatis certum, at occultum, an poterit matrimonio aſſiſtere, ſi ſponſi publice petant, ſicut poteſt, & debet peccatori occulto publice petenti dare Euchariſtiam. Reſp. Non poſſe, *Gobat t.* 9. *nu.* 553. *Schmalzg. nu.* 63. Ratio eſt, quia in cauſa impedimenti Parochus non eſt judex, ſed Epiſcopus, ad quem cauſam referre debet, econtra Parochus eſt Miniſter ordinarius Euchariſtiæ, & ex matrimonio invalide contracto ſequuntur fornicationes, aliaque incommoda, quæ non ſequuntur ex indigna ſuſceptione Euchariſtiæ. Si Parochus impedimentum probare non poſſit, ideoque ab Epiſcopo jubeatur ſponſos impeditos copulare, non peccat, ſi id faciat, quia tantum ex juſta cauſa permittit, ut illicite, & invalide contrahant. 11. Si Parochus impedimentum intelligat in Confeſſione, debet pœnitentem monere, ut a contractu deſiſtat, & ſi renuat, negare abſolutionem, ſi nihilominus contrahere velit, debet aſſiſtere, alias frangit ſigillum, & confeſſionem reddit odioſam. Si oblitus eſt monere in Confeſſione, non tenetur ex poſt petere licentiam monendi, ſaltem ſi pœnitens ægre ferret illud, *Sanch. lib.* 3. *d.* 15. *numer.* 6. 12. Si impedimentum ſit diſpenſatum pro foro conſcientiæ tantum, & nemo præter ſponſos illud denuntiet, poteſt procedi ad copulationem, quia impedimentum ſublatum eſt, & res nondum egreſſa eſt forum externum. Si autem alius impedimentum denuntiet, jam cauſa eſt dilata ad forum externum, ideoque diſpenſatio cum clauſula: *Pro foro conſcientiæ tantum*, amplius locum non habet, *Navar. Vega, Schmalzg. num.* 66. Si tamen denuntiator impedimentum deferat ſecreto paratus tacere, putat *Averſ. quæſt.* 7. *ſeſſ.* 5. poſſe procedi ad copulationem, quia cauſa necdum videtur deducta ad forum externum.

QUÆR. II. Quid circa benedictionem nuptiarum? 10

Reſp. Seqq. 1. Hæc benedictio debet fieri a Parocho proprio ſponſi, vel ſponſæ, eam omittere ſine cauſa ſolum eſt veniale, *Sot. Peretz Pyrrh. t.* 21. *nu.* 11. quia non ſatis conſtat de obligatione gravi, imo ſi unus ex ſponſis jam fuerit benedictus, benedictio abſque omni culpa omitti poteſt, & de jure debet, *cap. ſi vir autem, de ſecund. nupt.* Dico, de jure, nam conſuetudo paſſim permittit benedicere ſecundas nuptias, ſi alteruter antea non ſit benedictus, *Sanch. lib.* 6. *d.* 82. *num.* 23. Optime faciet, qui ſe Agendæ, vel Rituali ſuæ Diœceſis accommodat. 2. Si in prioribus nuptiis uterque ſponſus fuerit benedictus, prohibetur iterata benedictio, *d. cap. vir autem*, idque verum eſt, etiamſi primum matrimonium fuerit invalidum, *Palud. Silveſt. Sanch. num.* 26. quia benedictio non proprie nuptiis, ſed perſonæ impenditur, & cohæret. 11
3. Si duo infideles convertantur, poſſunt benedici, quia numquam fuerunt benedicti, ſi unus ex ſponſis ſit Catholicus, nuptiæ adhuc benedici poſſunt in gratiam perſonæ Catholicæ, quæ illo jure privari non debet. *Dices*: Hæreticus eſt excommunicatus, ergo cum eo non licet communicare in ſacris ritibus. Reſp. Pleŕique hæretici in Germania non incurrunt excommunicationem, quia plures ſunt tantum hæretici materiales, tum quia plerique non ſciunt excommunicationem ſuæ hæreſi annexam eſſe, & dato, quod hæreticus contrahens ſit excommunicatus, quia tamen in Germania ſunt tolerati, cum iiſdem, ſi petant, poſt Concilium Conſtantienſe in ſacris communicare licet; ſi uterque ſponſus ſit Acatholicus, poteſt quidem Parochus Catholicus (in cujus Parochia habitant) eorum matrimonio aſſiſtere, ut dicam *Caſ.* 110. *numer.* 17. illicitum tamen eſt illic nu-

nuptiis benedicere, nam indigni ſunt bene-
dictione Eccleſiaſtica, qui Eccleſiæ cæremo-
nias damnant, *Tann. Gobat.*
12 QUÆR. III. Quid circa impedimenta
matrimonium impedientia?
Reſp. 1. Eccleſiam habere poteſtatem in-
ſtituendi impedimenta matrimonii impedien-
tia, & dirimentia, eſt de fide contra hæ-
reticos, ex *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 3. & 4. Ra-
tio eſt clara, quia & perſonæ fidelium, &
ipſe contractus utpote ſpiritualis, & Sacra-
mentalis eſt ſubjectus Eccleſiæ, & quam-
vis Magiſtratus, & Principes ſæculares poſ-
ſint ex juſta cauſa ſtatuere ejuſmodi impe-
dimenta pro infidelibus ſibi ſubditis, *S. Th.*
in 4. *diſt.* 39. *qu. unic.* id tamen non poſ-
ſunt pro fidelibus ſubditis, ratio eſt, quia
matrimonium infidelium eſt contractus me-
re civilis, circa quos diſpenſare poſſunt
Principes ſæculares, matrimonium vero fi-
delium eſt ſimul Sacramentum, de quo
judicare competit ſoli Eccleſiæ, adeo ut
nec ipſi Epiſcopi impedimenta matrimonii
inter fideles ſtatuere poſſint, Papa ſibi
hanc poteſtatem reſervante, *Conv. Peretz.*
d. 21. *ſeſſ.* 5. *num.* 7. *Perh. lib.* 4. *tit.* 1. *a*
13 *num.* 149. *Kon. ibid. num.* 125. 2. Impe-
dimenta alia ſunt prohibentia, quæ matri-
monium reddunt illicitum, alia dirimen-
tia, quæ matrimonium reddunt nullum,
primi generis antehac non pauca fuerunt,
ſed nunc præter ſtatum diſgratiæ, & ex-
communicationem ſolum ſunt quatuor,
complexa hoc verſu.
Tempus ſacratum, vetitum, ſponſalia, votum.
Per *Tempus ſacratum* intelligitur illud, quod
currit a media nocte primæ Dominicæ Ad-
ventus uſque ad Epiphaniam incluſive, &
a Die Cinerum uſque ad Dominicam in
Albis incluſive, quo tempore non ipſum
matrimonium, (niſi conſuetudo, vel ſta-
tutum Diœceſis aliud habeat) ſed ſolæ
ſolemnitates matrimoniales prohibentur,
ſcilicet benedictio ſponſorum, deductio ſo-
lemnis ſponſæ ad domum ſponſi, ſolemne
convivium, tripudia, &c. *Sanch. Gobat*
Pignat. tom. 6. *conſ.* 47. *Vetitum* ſeu interdi-
ctum eſt, quo Eccleſia uni, vel pluribus
prohibet nubere. *Sponſalia* ſeu promiſſio
matrimonii alteri valide facta faciunt ma-
trimonium illicitum cum quocumque alio,
niſi prior conſentiat, aut ſit juſta cauſa ſol-
vendi ſponſalia, de qua dixi *Caſ.* 104. *q.* 3.
Denique matrimonium illicitum reddit *Vo-*
tum caſtitatis, virginitatis, religionis, ſu-
ſcipiendi Sacros Ordines, nunquam nuben-
di, &c. 3. Qui cum voto caſtitatis abſque 14
diſpenſatione contrahit matrimonium, non
tantum peccat mortaliter contrahendo, ſed
etiam ex poſt toties quoties petit debitum,
quia quantum eſt ex ſe, debet ſervare vo-
tum, econtra debitum reddere poteſt, &
debet comparti, qui habet jus petendi,
poſſe autem Regulares Mendicantes, &
cum iis participantes diſpenſare in obliga-
tione non petendi debitum, dixi *Caſ.* 71.
num. 5. 4. Plures dicunt, eum, qui caſti- 15
tatem, vel Sacros Ordines vovit, obligari
ante matrimonium conſummatum intrare
religionem, quia ſic poteſt ſervare votum
ſine præjudicio ſponſæ, at rectius id negant
Dian. Sanch. Schmalzg. t. 6. *num.* 109. Ra-
tio eſt, quia talis non vovit religionem,
ſed ſolum Sacros Ordines, vel caſtitatem,
quam ſervare non tenetur per medium tam
difficile, ſicut debitor ex promiſſione præ-
ſertim gratuita non tenetur ſolvere cum
damno valde inæquali, & vovens eleemo-
ſynam non tenetur eam ſolvere cum mu-
tatione ſui ſtatus. 5. Qui vovit religionem, 16
& ex poſt voti memor, vel immemor ma-
trimonium iniit, tenetur matrimonium non
conſummare, & inire religionem, niſi for-
te ſponſam antecedenter defloraverit, ra-
tio eſt, quia adhuc poteſt exolvere rem
promiſſam ſine injuria ſponſæ: ergo ad
hoc tenetur, poſtquam tamen matrimo-
nium conſummavit, licite petit, & reddit
debitum, quia non vovit caſtitatem, ſed
aſſumere ſtatum, cui caſtitas annexa eſt,
ſoluto tamen matrimonio tenetur ingredi
religionem, quia ceſſat impedimentum vo-
ti, a quo non erat abſolutus, ſed impedi-
tus, *S. Thom. Sot. Navar. Sanchez diſp.* 33.
num. 16. 6. Ut vota valeant, & impediant 17
matrimonium, debent eſſe libera ab erro-
re circa ſubſtantiam, vel motivum prin-
cipale, & probabiliter a metu injuſto ſal-
tem gravi, *Roſell. Sanch. Navar. Leſſ. lib.*
2. *de juſtit. cap.* 4. Vid. *Caſ.* 68. *a num.* 1.
7. Si conditionate voviſti caſtitatem, vel
religionem, & conditio non pendeat a tua
voluntate, ſed a Deo, v. gr. voviſti caſti-
tatem, ſi mater intra annum convaleſcat,
teneris expectare conditionis eventum, ſi
vero conditio ſit pœnalis, vel pendeat a
voluntate tua, verb. gr. voviſti caſtitatem
ſi adhuc ſemel te inebries, ſi intra annum
for-

Digitized by Google

fornicatus fueris, non teneris expectare, multo minus procurare conditionis eventum, utpote peccaminoſum, ſed potes anno nondum expleto matrimonium contrahere, ſi tamen intra annum te inebries, teneris voto caſtitatis etiam poſt contractum matrimonium per omnia ac ſi contraxiſſes poſt votum caſtitatis abſolutum, quia jam purificata eſt conditio, & votum conditionatum tranſiit in abſolutum, *Sanchez lib. 4. moral. c.* 22. Vide dicta *Caſ.* 49. *a nu.* 18. item *Caſ.* 70. *a nu.* 20. ubi plura dixi de votis conjugum. 8. Qui vovit religionem, ſi eam bona fide ingreſſus ex juſta cauſa exeat e Novitiatu, vel dimittatur, ſatisfecit ſuo voto, poteſtque licite nubere, quia non cenſetur voviſſe profeſſionem, ſed ingreſſum, *Gobat t. 9. n.* 101. Vide *Caſ.* 68. *n.* 9.

18 QUÆR. IV. Quid circa impedimenta dirimentia?

Reſp. Seqq. 1. Dirimentia ſunt 15. expreſſa his verſibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Affinis, ſi clandeſtinus & impos,
Si mulier ſit rapta loco, nec reddita tuto.

2. Horum aliqua inducta ſunt ex jure naturæ, ut error in perſona, impotentia, conſanguinitas primi gradus ſaltem in linea recta, ligamen ſeu matrimonium actuale cum alia reliqua ſunt de jure Eccleſiæ omnia hæc dirimunt matrimonium etiam in iis, qui ea invincibiliter ignorant, idque pro omni caſu etiam in periculo vel metu mortis, niſi diſpenſetur, hinc invalidum eſt matrimonium cum conſanguinea vel affine, quamvis ignores tibi eſſe conſanguineam, vel affinem, aut etiam contrahas ex urgentiſſima cauſa, v. g. ad evitandam gravem infamiam, vel in articulo mortis ad legitimandam prolem. Communis. Ratio eſt, quod ignorantia invincibilis excuſet quidem a lege prohibente, ne quis peccet, non tamen a lege irritante, neque enim per hoc, quod ignorem meam inhabilitatem, fio habilis. *Dices*: Præcepta Eccleſiæ non obligant cum tanto incommodo, vel ſaltem cum periculo vitæ. Reſp. Præcepta prohibentia non ita obligant, tranſeat, inhabilitantia, N. Sic enim has leges interpretatur communis Eccleſiæ praxis, ita ut pro omni caſu ligent, quis enim dicet, Sacerdotem ex ulla cauſa nunc valide contrahere matrimonium. 3. Per conſuetudinem induci, & abrogari poteſt impedimentum dirimens, modo conſuetudo ſit 19
rationabilis, & legitime præſcripta, *Suar. Navar. Man. c. 22. n. 8. Sanch. lib. 7. diſp. 4. Silv. in ſuppl. q. 50. Peretz ſeſſ. 7. num. 5. La Croix n. 517. Schmalzg. n. 372.* Colligitur ex *cap. ſuper eo de cognat. ſpirit.* ubi an perſonæ aliquæ conjungi valeant, an ſecus? Jubetur inquiri conſuetudo Eccleſiarum, & generalis regula eſt ex *capit. fin. de conſuet.* quod conſuetudine novum jus induci, & antiquum abrogari poſſit, modo ſit rationabilis, hoc eſt, adverſetur legi naturali, vel Divinæ, neque plus noceat, quam proſit communi bono, *Pont. Leſſ. Krimer n.* 1252. & ſit legitime præſcripta, ad quod ſufficiunt decem anni etiam reſpectu legis Eccleſiaſticæ, nec requiritur ſcientia, vel conſenſus legiſlatoris, niſi legalis, qua ſcit conſuetudinem rationabilem generaliter a legibus approbari, etſi ignoret hic, & nunc agi contra legem, ut dixi *Caſ.* 5. *a nu.* 14. *Dices:* Conſuetudo contrahendi matrimonium intra gradus prohibitos ſeu cum impedimento dicitur corruptela, *c. quod ſuper 5. de conſanguinit.* ergo eſt irrationabilis. Reſp. Cit. Canon intelligitur de conſuetudine nondum præſcripta, vel quæ inducta eſt non in bonum commune, ſed in contemptum legiſlatoris *Caſtrop. Gonz. in c. 1. de ſponſal.* 4. Qui cum impedimento diri- 20
mente ſcienter contrahit, peccat mortaliter, quia agit contra grave præceptum Eccleſiæ, & Sacramentum redditur nullum, ſicut ſi infantem baptizaret in vino, aut conſecraret in aceto, excipe, niſi contrahat ex injuſto metu. Vid. *Caſ.* 88. *n.* 30. In dubio, an exiſtat impedimentum, tenentur Paſtor, & contrahentes diligenter inquirere; ſi dubium reſolvi non poſſit, & ſit mere negativum, ita ut pro exiſtentia impedimenti non ſit ratio gravis momenti matrimonium licite contrahi poteſt, quia libertas eſt in poſſeſſione, nec eſt prudens timor Sacramentum exponendi nullitati, *Sanchez lib. 8. diſp. 6. num. 18. Roſmer. de action. human. pagin. 227. Krimer numer.* 2436. 5. Si ſit ratio gravis, & pro- 21
babilis pro exiſtentia impedimenti, non autem pro ejus carentia, petenda eſt diſpenſatio, verb. gr. dubitatur, an proavus Titii, & proavia Caji fuerint frater, & ſoror, eo quod ſciantur fuiſſe ex eadem villa,

Digitized by Google

la, & habuiſſe idem cognomen, ſi fuerint frater, & ſoror Titius, & Caja, erunt conſanguinei in quarto gradu, hoc dubium ſolvi non poteſt, neque ex memoria, neque ex ſcientia hominum, neque ex libro Baptiſmali, ideoque petenda erit diſpenſatio, vel abſtinendum a matrimonio, quia magna eſt præſumptio pro impedimento, nulla autem ratio pro ejus carentia. Idem eſt, ſi pro impedimento ſit præſumptio, v. g. habuiſti copulam cum ſorore ſponſæ intra vas, dubitas, an intra vas ſeminaveris, & contraxeris affinitatem, eſt præſumptio contra te, ſolet enim plerumque fieri, & ex plerumque contingentibus prudens eſt præſumptio. 6. Si ſit probabilitas juris pro, & contra exiſtentiam impedi-
22 menti, & impedimentum ſit ab Eccleſia diſpenſabile, licite contrahitur matrimonium, v. g. probabile eſt, quod non contrahatur cognatio ſpiritualis cum matre ex Baptiſmo neceſſitatis, vel ſi phyſice non attingatur infans, item probabiliter valet ſi contrahatur coram Parocho invito, ex metu reverentiali, &c. in his licet contrahere, & conſummare matrimonium cum matre talis baptizati, coram Parocho invito, cum metu reverentiali, &c. Idem eſt de ſimilibus opinionibus, (modo non repugnet ſtilus curiæ) *Sanch. lib.* 8. *diſp.* 8. *Gobat t.* 10. *a nu.* 732. *Burgh. cent.* 3. *caſ.* 100. *Gormatz a num.* 320. *La Croix nu.* 42. Ratio eſt 1. quia certum eſt, Eccleſiam tunc ſupplere, & diſpenſare, ſi adſit error communis, & conſuetudo ſic contrahendi, ut dixi *Caſ. 99. a nu.* 5. Atqui illa adſunt: ergo. 2. Eccleſia in ſuis tribunalibus ſæpe declaravit matrimonia ſic contracta eſſe legitima, quas declarationes de ſingulis his exemplis affert *Carden.* 2. *criſi diſſ.* 2. *a nu.* 514. 3. Alexander VII. teſte *La Croix loc. cit.* reſpondit, Miſſionarios in materia matrimonii poſſe ſequi ſententias probabiles Barbaris favorabiles. 4. In *cap. laudabili cap. fin. de frigid. & malefic.* ſtatuitur, quod dubius de potentia naturali poſſit contrahere: ergo a potiori qui poſitive eſt dubius de impedimento ab Eccleſia diſpenſabili. Excipe, niſi impedimentum ſit in poſſeſſione, ut ſi dubites de morte prioris conjugis, tunc enim adeſſe deberet certitudo moralis conjugem eſſe mortuam, ut dicam *Caſ.* 109.

23 QUÆR. V. Quid agendum Parocho, vel Confeſſario, ſi advertat ante nuptias impedimentum?

Reſp. 1. Si Parochus advertat, aut probabiliter judicet adeſſe impedimentum dirimens, & matrimonium differri non poſſit ſine gravi damno, ſcandalo, vel infamia ſponſorum, nec tempus permittat petere diſpenſationem, eo quod omnia ad nuptias parata ſint, poteſt permittere, ut matrimonium contrahant, quantum poſſunt ſub conditione futuræ diſpenſationis, de qua dixi *Caſ. præced. n.* 14. Neque enim tunc ſimulant Sacramenti adminiſtrationem, neque mentiuntur, ſed ſerio faciunt ſub conditione, quod non poſſunt abſolute, tenentur tamen a copula abſtinere, uſque dum impetrata diſpenſatione matrimonium revalident, *Dian. Gobat. tom.* 9. *nu.* 550. 2. Si unus ex ſponſis ſolum no- 24
vit impedimentum, nec alteri ſine infamia manifeſtari poſſit, & hic urgeat conſummationem matrimonii, prætendendum eſt privilegium primi bimeſtris, vel emittendum votum caſtitatis, uſque dum diſpenſatio ab Ordinario (quem in hoc, & ſimili caſu neceſſitatis diſpenſare poſſe docent *Bonac. Peretz, Barboſ. Sanch. lib.* 2. *d.* 30. *Dian. p.* 11. *t.* 3. *n.* 30.) vel Ro- 25
mæ impetrata fuerit. 3. Si uterque contrahens bona fide ignoret impedimentum per ſe quidem, ſi ſit ſpes fructus, moneri debent, vel maxime ſi agatur de matrimonio contrahendo poſt matrimonium nulliter contractum, ſi periculum ſit, ne etiam poſt monitionem ſponſi perrecturi ſint in copula, vel timeatur aliud grave malum, teneris tacere, uſque dum impetrata diſpenſatione matrimonium cures revalidari, quia melius eſt permittere peccatum materiale, quam dare cauſam peccati formalis, *cap. quia circa de conſang.* ubi dicitur. *Diſſimulare poteris, ut remaneant in copula ſic contracta, cum ex ſeparatione videas grave ſcandalum imminere*, ſi ipſe pœnitens interroget, adhuc poteris diſſimulare, quaſi non audiiſſes, ſi veritatis cognitio ei eſſet nocitura, quia veritas foret gladius, quo ſe, vel alium ſauciaret, *Dicaſt. Stotz de pen. lib.* 2. *n.* 131. Vide *Caſ.* 111. *q.* 5.
4. Quando Confeſſarius dubitat, an mo- 26
nitio ſit pro- vel obfutura, ſi agatur de matrimonio contrahendo, plerumque conſultius eſt impedimentum detegere, & ſuadere, ut diſpenſationem petat, vel a matrimonio

trimonio abſtineat, ſi matrimonium ſit contractum, inter ſe conferri debent periculum damni, & ſpes fructus, illudque eligi, quod præponderat. Quid agere debeat Parochus, ſi impedimentum ei deferatur ab uno teſte, vel de eo ſit ſuſpicio, fama, vel illud ſciat ex confeſſione, aut illud diſpenſatum pro foro conſcientiæ tantum dixi ſupra *n.* 7.

27 QUÆR. VI. An valeant matrimonia hæreticorum contracta cum impedimento Eccleſiaſtico in illorum terris non recepto v. g. cum impedimento criminis, publicæ honeſtatis, conſanguinitatis, & affinitatis in tertio, & quarto gradu? De matrimoniis non contractis coram Parocho, vel teſtibus dicam ſpecialiter *Caſ.* 110. De matrimoniis hæreticorum, ut ex certis cauſis liceat repudium, dixi *Caſu præced. n.* 21. Qualiter Catholico liceat ducere hæreticam, dicam *Caſ.* 108. *q.* 3.

Reſp. Matrimonia ſic contracta non valere aſſerunt *Leſſ. Boſco*, *Gobat t.* 9. *a n.* 41. *Schmier part.* 3. *cap.* 1. *num.* 24. *Reiffenſt. t.* 3. *num.* 142. *Krimer n.* 1897. Rationem dant. 1. Hæretici ſunt vere ſubditi Eccleſiæ, ejuſque legibus obligantur: ergo illorum conjugia contra legem Eccleſiæ irritantem ſunt nulla, ſicut nulla ſunt ſi ejuſmodi conjugia ineantur ab orthodoxis. 2. Quamvis apud hæreticos ſit conſuetudo ſic contrahendi, tamen ut illa præſcribat contra legem, debet eſſe rationabilis, & habere conſenſum Principis, ſed hæc conſuetudo non eſt rationabilis, cum repugnet juri naturali, & Divino, utpote inducta non ex fine boni communis, ſed in contemptum Eccleſiæ, neque habet conſenſum Principis, quia præſumi non poteſt, quod Pontifex illis tamquam rebellibus in hoc favere velit. 3. Si conſuetudo eximat hæreticos a legibus matrimonialibus, ergo etiam ab omnibus aliis legibus Eccleſiæ, quibus conſtanter contraveniunt, & ſic poterunt præſcribere ſubjectionem, & obedientiam ad Eccleſiam, quod nemo admittit. 4. Sacra Congregatio Epiſcopo Tricarienſi S. Sedis ad Belgas Legato reſcripſit inter alia anno 1605. 19. Januarii non valere matrimonia abſque Catholico Paſtore, & teſtibus contracta in locis, ubi Tridentinum eſt promulgatum: ergo a pari nulla erunt matrimonia contra alias Eccleſiæ leges irritantes inita. Econtra prædicta matrimonia valere tenent *March.*
Tribun. tom. 3. *tr.* 1. *tit.* 6. *concl.* 4. *Bo-* 28
nagratia qq. regul. de matrim. hæret. §. 8. *Maiſ. de matrim. n.* 67. *Stalenus part.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *c.* 4. faventque teſte *Gobat loc. cit. Tann. Dicaſt. Laym.* & probabilem dicit *Vvieſt. tit.* 1. *n.* 200. *Schmalzg. n.* 379. Ratio eſt, quia impedimenta matrimonii poſſunt conſuetudine abrogari, modo conſuetudo ſit præſcripta, & rationabilis, & non deſit conſenſus Principis, ut dixi *Caſu præced. n.* 19. atque hæc omnia adſunt nam 1. eſt præſcripta, & ultra centum annos continuata. 2. Eſt rationabilis, quia omnino expediens eſt pro bono communi ut lex irritans poſt contrarium tot annorum uſum ceſſet, ejus enim obſervatio inveheret multa incommoda, & perturbationes pacis Catholicos inter & heterodoxos, nam oportebit dicere, quod nati e talibus conjugiis ſint illegitimi, & tales conjuges converſi poſſent ab invicem ſeparari, & ad alias nuptias tranſire, quod eſt contra ſenſum, & praxim Eccleſiæ, quæ eorum filios converſos abſque diſpenſatione ſuper natalibus ad Ordines admittit. Unde 3. adeſt conſenſus Eccleſiæ, quæ ſcit ita contrahi, & tamen teſte *Verjus & Gobat numer.* 464. ab anno 1603. vel 1605. non contradici, & ab Epiſcopo Caſtorienſi Vicario per Hollandiam apud *La Croix n.* 768. ſuper valorem ejuſmodi matrimoniorum interpellata anno 1671. reſpondit: *Non convenire, ut quæſtio illa a S. Officio definiatur, verum ſtatuere ipſe, quid animarum ſibi creditarum ſaluti crederet maxime expedire.* Hæc ſententia non eſt minus probabilis, quam prima, cujus argumenta ſat apte ſolvuntur, dicendo ad 1. Hæreticos obligari legibus Eccleſiæ, quamdiu uſu contrario non ſunt abrogatæ. Ad 2. Quamvis hæretici primitius mala fide contra legem agendo conſuetudinem iſtam induxerint, ipſa tamen conſuetudo jam inducta conducit ad bonum commune, & pacem publicam, ideoque eſt rationabilis, nec requiritur in operantibus contra legem bona fides, ut dixi *Caſ.* 5. *n.* 14. Ad 3. N. C. Nam Eccleſia poteſt conſentire, ut hæc, vel illa lex a ſe ſtatuta per contrariam conſuetudinem abrogetur, & revera ita præſumitur conſentire in conſuetudinem contra leges connubiales ob rationes allatas, e contra Eccleſia, nec vult, nec poteſt

Digitized by Google

teſt conſentire, ut hæreticus non maneat ſubditus Eccleſiæ, ſeu totaliter ab ejus obedientia abſolvatur, quia illa ſubjectio eſt ex jure Divino, & naturali, & ideo contra illam nulla valet præſcriptio. *cap. cum non de præſcript.* Ad 4. N. Aſſ. Conſuetudo locum non habet, ubi deeſt omnis conſenſus Superioris, hic autem deeſt quoad matrimonia apoſtatarum, monialium vel Sacerdotum, quia Eccleſia contradicit, & ſemper, quando poteſt, eos ſeparat a ſacrilego connubio, quod non facit cum hæreticis. Relata declaratio autem, etiamſi in forma authentice exhiberetur, plus non evincit, quam quod decreto Tridentini obligentur etiam hæretici in provinciis, in quibus illud eſt publicatum, non vero probatur, quod per illud conſuetudini legitime præſcriptæ adempta ſit vis derogandi huic, aut aliis ſanctionibus Canonicis. Ex his

29 Sequitur 1. Non eſſe licitum ſic contrahere, ſuadere aut cooperari matrimonio ſic contrahendo, quia ſententia negans ejuſmodi matrimonia valere eſt probabilis, & magis tuta, & agitur de valore Sacramenti, & ſtilus Curiæ Rom. teſte *La Croix n. 769.* eſt contrarius: Ergo. Si autem matrimonium ſit contractum, conjuges etiam converſi non debent ſeparari, quia probabile eſt matrimonium valere, & in dubio ſtandum eſt pro valore matrimonii contracti, tutius tamen erit obtenta diſpenſatione tale matrimonium coram Parocho, & teſtibus renovare, ne ſe exponant periculo fornicationis materialis. Sequitur. 2. Proles hæreticorum ex ejuſmodi matrimonio natas, & converſas etiam apud Catholicos habendas eſſe pro legitimis ſaltem quoad effectus civiles, v. g. ad miſſionem quoad Comitia, ad Ordines Equeſtres, & Religioſos, ad ſucceſſionem in jura, & bona paterna, tum quia in dubio ſtandum eſt pro legitimitate prolis: tum quia converſi ad veram fidem non debent eſſe pejoris conditionis, quam non converſi, qui in foro externo per omnia habentur legitimi, & ita habet praxis Dicaſteriorum, idem eſt, ſi matrimonium hæreticorum ex cauſa adulterii diſſolvatur, & aliud vivente priore conjuge ineatur, proles ex ſecundo thoro natæ habentur legitimæ, *Capus de matrim. c. 2. nu. 14. Roland. Cevallos hic q. 697.* Et in Inſtrumento Pacis Monaſterienſis expreſſis verbis cautum eſt ne cui fraudi ſit ac damno una ex tribus Religionibus, Catholica, Lutherana, Calviniſtica, ſed eſſet fraudi, & damno, ſi qui ſecundum unam religionem legitimi reputantur, ab alia propter illegitimitatem a Comitiis excluderentur, & ita reſolvit Facultas Theologica Colonienſis & Trevirenſis apud *La Croix loc. cit.*

CASUS CVII.

De impedimento erroris, conditionis, voti, cognationis, affinitatis.

U*Baldus vult ſolvi a Titia uxore.* 1. *Quia eam non reperit virginem.* 2. *Quia petiit eam, quam viderat in horto.* 3. *Quam amicus retulit eſſe pulchram, & data eſt alia.* 4. *Petiit filiam Petri, & data eſt filia Pauli.* 5. *Non cogitabat ducere uxorem, ſed quia hæc ſe finxit divitem, ideo eam duxit.* 6. *Putavit matrimonium eſſe ſolubile, vel non obligare ad debitum conjugale.* 7. 8. *Putavit ipſam eſſe liberam, cum tamen ſit mancipium ſicut & ipſe dominus non conſenſit.* 9. *Ipſa dicitur fuiſſe monialis, vel voto obſtricta.* 10. 11. *Ipſe ante pubertatem, vel ex metu fuit ordinatus.* 12. *Suſcepit ejus prolem, ſed neſcius eam eſſe Titiæ, vel ſe exinde contrahere cognationem ſpiritualem.* 13. *Non fuit ad hoc deſignatus.* 14. *Baptizavit propriam prolem.* 15. *Fuit adoptatus a patre Titiæ.* 16. 17. *Titia dicitur eſſe ipſi conſanguinea.* 18. 19. 20. 21. *Affinis affinitate contracta ante Baptiſmum.* Pro reſol.

QUÆR. I. Quid circa impedimentum erroris? 1

Reſp. 1. Error poteſt eſſe, vel *circa perſonam*, ut dum putatur eſſe Titia, & eſt Caja, vel *circa qualitatem perſonæ*, quando putatur virgo, nobilis, dives eſſe, cum ſit corrupta, ignobilis, pauper, uterque vel eſt *antecedens*, qui dat cauſam contractui ita ut eo non exiſtente contractus non fieret, vel eſt *concomitans*, qui non inducit ad contrahendum, ſed ita comitatur actum ut eo non exiſtente adhuc fieret. Reſp. 2. Certum eſt, quod *error in perſonam* matrimonium reddat invalidum, ut cum putas te contrahere cum Caja, & contrahis cum Titia, *cap. tua nos, de ſponſ.* Ratio eſt, quia talis error tollit conſenſum circa hanc perſonam, qui eſt de eſſentia matrimonii,

quod

Digitized by Google

quod enim non eſt cognitum ; non poteſt
eſſe volitum. Nec obſtat, quod hic error
ſolum ſit concomitans , & forte maluiſſet
contrahere cum Titia, ſi ſciviſſet hanc eſ-
ſe, nam conſenſit in ſolam Cajam, & ex
iſta comparatione animi ſolum ſequitur ,
quod fuiſſet conſenſurus in Titiam, ſi ſci-
viſſet eam eſſe, non autem, quod de fa-
cto conſenſerit in Titiam, quam ignorabat.
Dices 1. Geneſ. 29. Jacobo loco Rachelis
ſubſtituebatur Lia, & tamen valuit matri-
monium. 2. Iſaac valide benedixit Jacob
putans eſſe Eſau. 3. Valet Baptiſmus, &
abſolutio data Petro , quæ putabatur dari
Paulo. Reſp. ad 1. N. Aſſ. Nam matrimo-
nium Jacob ab initio erat nullum , uſque
dum a Jacob fuit renovatum. Ad 2. Bene-
dictio ex Divina voluntate cadebat in per-
ſonam præſentem, qualiſcumque illa eſſet.
Ad 3. N. conſeq. Intentio baptizantis, &
abſolventis debet ferri in præſentem, qua-
liſcumque ille ſit , quod ſi nubens etiam
indendat ducere perſonam quamcumque ſi-
bi præſentem , valet matrimonium , ſive
ſit Caja, ſive Titia.

2 Reſp. 3. Error circa qualitatem non in-
validat matrimonium, niſi qualitas redun-
det in ſubſtantiam , hoc autem tripliciter
fieri poteſt. 1. Si qualitas deſignet perſo-
nam, ut ſi dicas: Peto ex filiabus tuis iſtam
quam ante menſem vidi in horto, ſi tum
ſubſtituatur alia, matrimonium eſt nullum.
2. Si qualitas in ipſo contractu in-vel ex-
terne apponatur tanquam conditio ſine qua
non, vel tamquam finis principaliter inten-
tus, ita ut adſit actualis, vel virtualis vo-
luntas non contrahendi, niſi adſit talis con-
ditio, vel qualitas. Ita quoad rem omnes.
Ratio eſt, quia tunc conſenſus alligatur ta-
li qualitati, vel conditioni, ita ut non exi-
ſtente illa etiam non exiſtat conſenſus in
matrimonium, ſi qualitas modo explicato
non redundet in ſubſtantiam, error vel et-
iam dolus circa qualitatem non obeſt va-
lori, quamvis ſit antecedens , & det cau-
ſam contractui , ita ut matrimonium non
fuiſſet initum, ſi ſciviſſet illam qualitatem
non adeſſe, quia de facto ſimpliciter con
traxit, & in contractu non attenditur id,
quod quis feciſſet, vel voluiſſet in aliis cir-
cumſtantiis, ſed ad id, quod de facto fe-
cit vel voluit , voluit autem perſonam ,
quam de facto habet coram ſe , & ita ſi
talis contractus eſſet irritus , nullum fere
valeret matrimonium , quia quilibet putat
ſe contrahere cum perſona virtuoſa, hone-
ſta, divite, nobili, &c. cum tamen in uno
horum plerumque erretur, *Sanch. libr.* 7.
diſp. 18. *Boſco p.* 5. *d.* 11. *ſeſſ.* 7. *Spor. cap.* 1.
num. 5. *Engel. titul.* 1. §. 4. *Schmaltzg. ibid.
num.* 447. Ex dictis

Reſolves Caſus ſequentes. 1. Titius petiit 3
filiam natu-minorem a patre, quam vide-
rat eſſe pulchram, pater negat illam, ſed
offert natu-majorem , quæ formoſa non erat,
Titius jubet per amicum videri hanc , &
ſibi referri, cujus formæ ſit natu-major ,
pater amico oſtendit natu-minorem, dicens
eſſe natu-majorem, hinc amicus deceptus
nuntiat Titio natu-majorem eſſe pulchram
& ideo Titius per procuratorem init cum
ea matrimonium , quæritur , an valide? Aſ-
firmant *Sanch. lib.* 8. *diſp.* 18. *nu.* 35. diſtin-
guit *La Croix*, at rectius ſimpliciter negant
Pontius, *Tamb.* cum *Spor. n.* 8. quia qua-
litas hic deſignat perſonam , nam Titius
ſolum voluit illam, quam amicus viderat
eſſe pulchram, & pulchritudo fuit condi-
tio ſine qua non , vel ſaltem motivum princi-
pale, quod patet ex eo, quia nec determina-
te voluit natu-majorem , nec natu-minorem,
ſed pulchram . 2. Si quis petat unam ex 4
filiabus Petri , & ſubſtituatur filia Pauli ,
non valet matrimonium, *Schmaltzg. l. cit.*
quia licet conſenſus contrahentis non fue-
rit determinatus ad certam filiam Petri, fuit
tamen determinatus ad aliquam ex illis ,
cum excluſione aliarum , quæ Petri non 5
ſunt. 3. Aliquis non cogitabat ducere uxo-
rem, ſed quia audit Bertham eſſe nobilem,
eam ducit, ut fiat affinis nobilium, ſi Ber-
tha non ſit nobilis, matrimonium eſt irri-
tum defectu conſenſus, cujus finis, & ob-
jectum ſimpliciter motivum erat nobilitas
quæ non exiſtit, deficiente autem fine, &
motivo deficit conſenſus. 4. Si dicas: Vo-
lo & duco hanc præſentem , quam puto eſ-
ſe primogenitam, valet matrimonium, etſi
non ſit primogenita, econtra non valet, ſi
dicas: Volo primogenitam, quam puto eſſe
hanc præſentem , *Sanch. Tamb. Spor. nu.* 7.
La Croix n. 554. Ratio eſt , quia in primo ca-
ſu conſenſus directe fertur in perſonam præ-
ſentem , & indirecte ſolum in qualitatem : er-
go qualitate non exiſtente adhuc valet con-
ſenſus: contrarium eſt in caſu ſecundo. 5. 6
Si virgo nihil ſcivit de commiſtione corpo-
rum inter conjuges , valide contraxit, etſi
com-

Digitized by Google

commiſtionem abhorreat, quia habuit intentionem generalem faciendi, quod alii contrahentes, ſimiliter valet, ſi quis credat, matrimonium ex certis cauſis eſſe ſolubile, modo ſolubilitatem contractui non apponat tamquam conditionem ſine qua non, de quo vide *Caſ.* 105. *n.* 21. An valide contrahat, qui falſo credit adeſſe impedimentum dirimens, dixi *Caſu eodem num.* 5.

QUÆR. II. Quid circa impedimentum conditionis?

7 Reſp. 1. Per *Conditionem* hic intelligitur ſtricta ſervitus, quæ quatuor modis inducitur, jure belli, captivitate, emptione, condemnatione, conditio ſervitutis ignorata a perſona libera dirimit matrimonium, etiamſi ignorantia ſit craſſa, ſecus ſi liber ſcienter cum ſerva contrahat, *cap. ſi quis ingenuus, cap. 2. cap. fin. de conjug. ſerv.* At quid ſi perſona libera cognita ex poſt alterius ſervitute velit ſtare matrimonium, an ſervus poſſit reſilire? Reſp. Poſſe, ſi aliud damnum ſecutum non ſit, quia matrimonium fuit omnino nullum., *Sanchez lib. 4. d. 15. n. 5.* 2. Valet matrimonium ſervum inter & ſervam, imo & per ſe licitum eſt etiam invitis dominis, quia contrahens utitur jure ſuo, *S. Th. in 4. diſt. 36. qu. unic. Vvieſtn. tit. 9. n. 6. Reiffenſt. nu. 6.* Sæpe tamen conſuetudo, vel pacta habent, ut ſervus inſcio vel invito domino contrahens non gaudeat certis beneficiis, vel privilegiis a domino habitis. 3. Valet matrimonium, quod liber contrahit cum libera, quam erronee putat eſſe ſervam, aut ſervus cum ancilla, quam putat eſſe liberam, vel ſervus cum libera quam putat eſſe ancillam, *Vvieſt. n. 9. Reiffenſt. n. 10. Schmaltzg. nu. 23.* Ratio eſt, quia non erratur in ſubſtantia, & Eccleſia ſolum irritat matrimonium liberi ignorantis ſervitutem alterius. 4. Si ſervus intra breve tempus, v. gr. ſex menſes, erat futurus liber, *Sanch. lib. 7. d. 19.* dicit valere matrimonium, at rectius negant *Silv. Angel. La Croix n. 563.* quia ſi liber hoc reſciret, poſſet matrimonium ſuum habere pro nullo, ergo vere nullum erat, qui ad tempus tantum eſt liber, poſtea in ſervitutem relapſurus, contrahit invalide, quia ei adhuc incumbit ſervitus, quæ ignoratur ab altero, *Sot. Averſ. q. 12. ſect. 2.* 5. Si dominus ſervam collocet in matrimonio cum libero ignorante ſervitutem, valet matrimonium, quia hoc ipſo ſervo dedit libertatem, idem eſt, ſi dominus conſcius ſtudio taceat, *auth. de nupt. §. ſi vero, Sanch. Guttier. c. 91. Caſtrop. diſp. 4. p. 5. §. 3.* Econtra ſi liber ſit conſcius ſervitutis, dominus etſi in matrimonium conſentiat, non cenſetur mancipio tradere libertatem, ſed ſolum conſenſiſſe ſalvo ſuo jure, *Guttier. l. c. Schmaltzg. n. 33.* quia d. authentica expreſſe loquitur, ſi liber ſit inſcius ſervitutis.
6. An error conditionis ſervilis matrimo- 8
nium dirimat ex jure naturæ, ut volunt *Scot. Silv. Reiffenſtell. numer.* 3. vel ex ſolo jure Eccleſiaſtico, ut ſentiunt plerique cum *Div. Thom. Bonavent.* parum facit ad praxim, bene diſtinguunt *Pont. Peretz d. 25. n. 4. Vvieſtn. n. 11.* Si liber cum ſerva contrahat cum hac expreſſa conditione, & intentione: *Si ſis libera*, matrimonium erit jure naturæ nullum defectu conſenſus, ſecus ex ſolo jure Eccleſiaſtico.

QUÆR. III. Quid de voto? 9

Reſp. 1. Per votum dirimens matrimonium intelligitur ſolemne caſtitatis annexum majoribus Ordinibus, & profeſſioni Religioſæ, cum hac tamen diſtinctione, quod Sacri Ordines tantum dirimant matrimonium contrahendum, profeſſio Religioſa autem etiam contractum ratum, *Trident. ſeſſ. 24.* Qualiter vota ſimplicia caſtitatis, Religionis, &c. matrimonium reddant illicitum, dixi *Caſ. præced. a num.* 14. Qualiter dirimant ſponſalia, dixi *Caſ.* 104.
a numer. 19. 2. Ordinatus ante uſum 10
rationis non tenetur abſtinere a matrimonio, ſicut & ille qui omnino ignoravit votum caſtitatis Sacris Ordinibus eſſe annexum, tenetur tamen ante pubertatem ordinatus, ut dixi *Caſ.* 103. *n.* 8. Sed quid de coacto ad Sacros Ordines per injuſtum & gravem metum? (ut non raro contingit in filiis-familias) Talem non obligari ad caſtitatem, nec ad Horas, ſed licite, & valide matrimonium inire poſſe, niſi votum expreſſe, vel tacite, v. g. libere exercendo actum Ordinis, ratificaverit, docent *Barb. Zoeſ. Sanch. d. 29. Averſ. ſeſſ. 8. Pyrrh. lib. 4. tit. 6. & ibid. Reiff. n. 9. Krimer n. 964.* quia Deus tale votum non acceptat, & Eccleſia declarat irritum, *c. perlatum, c. dilectus, de his quæ vi metuſve, c. licet 6. de voto*, & jus univerſaliter pro irritis habet ea; quæ ex gravi metu fiunt, & ope judicis ordina-

dinarii facile reparari, & in priſtinum ſtatum reſtitui non poſſunt, ut patet in matrimonio, & ſolemni profeſſione, hæc ſententia eſt valde probabilis, & in praxi tuta at non minus probabile videtur talem obligari ad caſtitatem, & abſtinere a matrimonio, *Palud. Silv. Guttier. Pont. libr. 7. c. 29. Dian. t. 2. lib. 4. reſol. 193. La Croix n. 573. Schmaltz. n. 23.* Probatur ex Concil. Tolet. VIII. quod metu ordinatos arcet a matrimonio, niſi diſpenſationem impetrent, & ratio eſt, quia metus relinquit actum ſimpliciter voluntarium: ergo tale votum de jure naturæ valet, & jure poſitivo nullibi irritatur, nam Canones allegati ſolum loquuntur de profeſſione religioſa, in qua ob majorem ſtatus difficultatem jura majorem requirunt libertatem. Confirm. Alii contractus & juramentum metu initum valet, & obligat, uſque dum diſpenſetur: ergo & votum Sacris Ordinibus annexum. 3. An conjux cum vel ſine licentia conjugis, vel facto divortio SS. Ordines ſuſcipere, aut religionem profiteri poſſit. Item, an uxor conſentiens in ordinationem mariti illo mortuo iterum valide nubere queat, dixi *Caſ.* 105. *a nu.* 28. Qualiter invalide profeſſus ad ſæculum redire, & nubere poſſit, colligitur ex dictis *Caſ.* 63. *q.* 5. 4. Sac. Ordines ex ſolo
11 jure Eccleſiæ, non vero ex jure naturæ, vel Divino matrimonium dirimunt, eſt communis cum *S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. Scot. in 4. diſt. 37. q. unic. Pyrrh. n. 6.* Ratio eſt, quia Ordo de ſe ſtare poteſt cum matrimonio, ut patet in Eccleſia Græca, imo Latina, ſi uxore adulterante vel conſentiente maritus Ordines ſuſcipiat, & Deus nullibi tale matrimonium irritum declaravit. Major eſt difficultas de profeſſione religioſa hanc dirimere matrimonium contrahendum ex jure naturæ docent *Henriq. Sot. & Thomiſtæ communiter*, quibus favet *S. Th. in 4. diſt. 38. q. 1. ar. 3. & S. Bonav. ibid.* quia res per profeſſionem Deo tradita non poteſt tradi homini, ſicut res vendita, & tradita Petro, nec valide, nec licite poteſt tradi Paulo, econtra hanc vim ineſſe profeſſioni ex ſolo jure Eccleſiaſtico probabilius docet *Scot. cum ſuis in 4. diſtin. 31. & 42. Maſtrius Pont. Peretz, Spor. nu. 41. Suar. Vaſq. Couvar.* & plurimi apud *Sanch. lib. 7. diſp. 27. n. 4. La Croix nu. 583. Schmaltzg. n. 48.* Ratio eſt 1. quia profeſſio religionis non importat niſi obligationem religionis ad caſtitatem, &c. at obligatio religionis ad caſtitatem poteſt ſtare cum obligatione juſtitiæ ad debitum conjugale, ut patet in eo, qui cum voto ſimplici contrahit matrimonium: ergo. 2. Illa vis non ineſt profeſſioni, quatenus eſt votum, alias etiam ineſſet voto ſimplici, neque ineſt, ut eſt votum ſolemne, quia ſolemnitas eſt ex ſolo jure Eccleſiaſtico, *c. unico, de votis in 6.* & illa ſolemnitas vix aliud importat, quam vim dirimendi matrimonium, neque illa vis ineſt profeſſioni, quatenus eſt traditio, nam votum ſimplex in Societate Jeſu, item votum ſimplex uxoris conſentientis in ordinationem mariti invalidat matrimonium, & tamen hæc non continent talem traditionem, deinde votum ſolemne ideo eſt actualis traditio, quia abdicat a ſe jus utendi corpore, ſed etiam votum ſimplex abdicat illud jus: ergo. 3. Olim profeſſio religioſa non dirimebat matrimonium ſubſequens, ut claret *ex Can. ſi qua virgo, c. quotquot, c. virgines cauſ. 27. q. 1.* ubi virginibus ſacris nubentibus pœna ſtatuitur, at non jubentur a nuptiis ſeparari. 4. In jure naturæ directe non poteſt diſpenſare Papa, at poteſt diſpenſare, ut profeſſus contrahat matrimonium, ut docet communis apud *Sanch. lib. 8. diſp. 8. n. 6.* Et revera ſic diſpenſatum eſt cum Caſimiro Rege Aragonum, cum Nicolao Juſtiniano Veneto, cum Conſtantia Moniali Siciliæ Regis filia, cum Caſimiro Rege Poloniæ, & certe ſi Eccleſia votis iſtis poſſit addere ſolemnitatem, cur non tollere ad eum modo, quo locus aliquis ex voluntate Eccleſiæ poteſt fieri ſacer, & ex ejuſdem voluntate iterum profanus.

QUÆR. IV. Quid de impedimento co- 12
gnationis?

Reſp. 1. Cognatio eſt triplex, ſpiritualis legalis, carnalis. Circa *Cognationem ſpiritualem* tenenda ſunt ſequentia. 1. Cognatio hæc oritur ex Sacramento Baptiſmi, & Confirmationis inter baptizatum ipſum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem tantum, *Trid. ſeſſ. 24. c. 2. & tit. tot. de cognat. ſpirit.* Itaque cognationem ſpiritualem contrahit baptizans (idem eſt de confirmante) cum baptizato, & ejus parentibus, item patrini cum iiſdem, non autem inter ſe, aut cum baptizante. 2. Patrinus debet eſſe rationis compos, quia qui uſu rationis caret, nec fidejubere pro baptizato valet, nec obire munus inſtructoris, *Navarr.*

Co-

Digitized by Google

Coninch. Pyrrh. tit. 11. *n.* 34. Item patrinus Baptiſmi debet eſſe baptizatus, Confirmationis confirmatus, *cap. in Baptiſmate* 102. *diſt.* 4. *de conſecr.* Item debet per ſe, vel per ſuum procuratorem phyſice tangere infantem, idque animo obeundi munus patrini, ſeu exercendi actum ab Eccleſia inſtitutum, etſi ignoret huic actui cognationem ſpiritualem eſſe annexam, ſi unum horum deſit, non contrahitur cognatio, *Sanch. Tamb. Reiffenſt. tit.* 11. *a num.* 25. At quid ſi per errorem leves filium Titiæ putans eſſe filium Cajæ? Te adhuc contrahere cognationem ſpiritualem, pro certo habet *La Croix n.* 598. At melius id negant *Laym. hic c.* 8. *n.* 6. *Pyrrh. n.* 39. *Spor. n.* 53. *Schmaltzg. t.* 11. *n.* 83. Niſi forte velit tenere hunc, cujuſcumque ſit, ratio eſt, quia non habuit animum munus exercendi patrini reſpectu hujus infantis. *Dices*: Impedimenta etiam incurruntur ab ignorante & cum errore facti. *Reſp.* Incurruntur, ſi exerceatur actus cui annectuntur C. ſecus N. Actus cui annectitur cognatio ſpiritualis, eſt tenere infantem cum animo exercendi munus patrini, quod hic non fit. 3.
13 Debet adhiberi & a parentibus, vel in eorum defectu a Parocho deſignari unus tantum patrinus, vel una, aut unus & una, ſi ſe ingerat non deſignatus, cognationem non contrahit, *Trid. l. c.* Si plures ſint deſignati, contrahit cognationem vir, & femina primo tangens infantem, qui ſequuntur, inveniunt miniſterium patrini jam exhibitum, ſi ſimul plures deſignati tangant, omnes probabilius contrahunt cognationem *Nav. Schmaltzg. n.* 87. ubi ex *Fagn.* citat declarationem Sac. Congr. Ratio eſt, quia in omnibus deſignatis, & admiſſis a Parocho inveniuntur conditiones ad cognationem ſpiritualem requiſitæ, ne tamen id contingat, erit Parochi admittere ſolum unum, & unam, & reliquos ſcribere, ut teſtes. 4.
14 Baptizans propriam prolem in neceſſitate contrahit cognationem ſpiritualem cum matre in tantum, ut impediatur a matrimonio contrahendo, non ab uſu contracti, ſeu petitione debiti, etiamſi id faciat ex malitia, v. g. Parocho præſente, vel alio ſciente, & volente baptizare, *c. de eo* 5. *cauſ.* 30. *c. ſi vir* 2. *de cognat. ſpirit.* ubi de talibus conjugibus ex malitia prolem ſuam baptizantibus dicitur: ***Non ſunt ab invicem ſeparandi nec alteri debitum ſubtrahere debent***: Canones contrarii ſunt antiquati, & jure novo temperati, *Suar. Peretz. Vvieſtn. t.* 11. *nu.* 25. *Reiffenſt. n.* 30. 5. Baptizans in neceſſitate contrahit cognationem ſpiritualem; non vero patrini, quia baptizans eam contrahit ratione Sacramenti, quod in neceſſitate æque valet, quam extra, patrini vero ratione cæremoniarum, quæ ſolum inſtitutæ ſunt pro Baptiſmo ſolemni, *Sot. Gut. Sporer num.* 89.

Reſp. 2. Cognatio legalis oritur ex ſola arrogatione ſeu adoptione perfecta, qua perſona extranea, & ſui juris auctoritate Principis aſſumpta in filium, vel nepotem tranſit in poteſtatem, & familiam alterius, ita ut non tantum ab inteſtato, ſed etiam tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento in quartam partem bonorum ſuccedat, non autem ex adoptione imperfecta, qua perſona extranea, quæ necdum eſt ſui juris, ſed ſub poteſtate patris, aſſumitur in filium, tanquam hæres ab inteſtato, non vero tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento, *Silv. Vvex. Zoeſ. tit.* 12. *n.* 2. *Engel. Schamb. Pyrrh. ibid. n.* 4. *La Croix n.* 588. *Krim. nu.* 1121. *Schmaltzg. nu.* 19. contra *Ang. Covv. Scot. Palud. Reiffenſt. nu.* 10. *&c.* Ratio eſt, quia jura ſolum loquuntur de adoptione ſimpliciter, & ſine addito, quo nomine venit ſola perfecta, & matrimonium eſt res valde favorabilis: ergo jura illud irritantia (quando eorum ſenſus eſt ambiguus) reſtringi potius, quam extendi debent, *Reg.* 15. *in* 6. Hæc cognatio dirimit matrimonium jure civili, & Eccleſiaſtico inter omnes perſonas, quas afficit, quales ſunt in linea quaſi recta adoptans ejuſque aſcendentes reſpectu adoptati, & ejus deſcendentes, qui nati ſunt tempore adoptionis, idque in perpetuum, vel ut alii volunt, uſque ad quartum ſolum gradum, hæc cognatio lineæ rectæ manet etiam poſt adoptionem, ſeu mortuo adoptante, vel ſecuta emancipatione. Affinitas legalis reperiuntur inter adoptantem & uxorem adoptati, & econtra inter adoptatum, & uxorem adoptantis, duratque etiam in perpetuum. In linea tranſverſa hæc cognatio tanquam fraternitas eſt inter liberos legitimos adoptantis, & adoptatum, quamdiu durat adoptatio, non vero inter liberos adoptantis, & adoptati, aut filium, & filiam adoptatam. Attamen ut adoptatio dirimat matrimonium debent adeſſe omnes juriſſo- 15

lemni-

lemnitates, v. g. auctoritas Principis, cognitio cauſæ, ſi adoptandus ſit impubes, item ut adoptans ſit 18. annis major adoptato, & reliqua, quæ præſcribuntur, §. *cum autem* 3. *inſtit. de adopt. leg.* 2. *& fin. Cod. eod. Unio prolium*, quamvis ſit ſpecies adoptionis, ejuſque ſolemnitates requirat, teſte *Gail.* tamen matrimonium non impedit, quia impedimenta utpote odioſa non ſunt extendenda ad caſum jure non expreſſum, *Engel. l. c.*

16 Reſp. 3. Circa cognationem carnalem ſeu conſanguinitatem tenenda ſunt ſequentia. 1. *Cognatio carnalis* eſt propinquitas perſonarum ex eodem propinquo ſtipite, ſeu communi patre deſcendentium, *S. Th. in* 4. *diſt.* 40. *qu. unic. art.* 1. Hæc propinquitas juxta *Kon. Laym. Vallenſ. tit.* 14. *nu.* 6. *Scamb. Pyrrh. ibid. nu.* 9. jure naturæ dirimit matrimonium inter omnes aſ- & deſcendentes in linea recta uſque in infinitum, ita ut Adam modo reſurgens nullam ex præſentibus feminis ducere poſſet, econtra alii cum *D. Th.* 2. 2. *qu.* 154. *art.* 9. *ad* 3. *Cajet. Veracrux, Peretz. Sanch. lib.* 7. *diſp.* 51. verius dicunt, matrimonia in linea recta quoad gradus proximiores eſſe quidem ob reverentiam ſanguinis jure naturæ prohibita, at non eſſe de jure naturæ invalida, niſi in gradu primo inter patrem, & filiam, filium & matrem, ideoque ſi apud infideles avus ſuam neptem duceret, matrimonium foret validum, etſi illicitum, ratio eſt, quia multo major reverentia debetur patri, quam avo, & filius a patre eſt per ſe, ab avo per accidens, nam ſi pater fuiſſet creatus ex nihilo, ſicut Adam, adhuc poterat generare hunc filium. 2. Cognatio in linea collaterali ſeu tranverſa dirimit matrimonium uſque ad quartum gradum incluſive, *cap. non debet, cap. ult. de conſang.* & quamvis plures dicant, in primo gradu, v. g. inter fratrem & ſororem matrimonium eſſe nullum de jure naturæ, id tamen rectius negant *S. Th. Bonav. Scot. Cajet. Couv. Dian. Averſ. Caſtrop. diſp.* 4. *par.* 4. *Vvieſtn. tit.* 14. *n.* 28. alias enim matrimonium non fuiſſet licitum inter proles Adami, & Deus aliter debuiſſet providere propagationi hu-

17 manæ. 3. Si duo ſibi ſint conſanguinei in gradu miſto ex quarto & quinto, non impediuntur a matrimonio, *cap. fin. de conſanguin* quod etiam tenet, quamvis una pars attingat primum gradum, & altera quintum, quia impedimenta utpote odioſa non debent extendi ultra quartum gradum a jure expreſſum, *Fagnan. in d. cap. fin. Sanch. d.* 53. *n.* 5. *Schmitr. part.* 3. *cap.* 3. *nu.* 94. 4. *Linea recta* dicitur reſpectu eorum, quorum unus generavit alterum, ut avus, pater, filius, nepos, collateralis dicitur reſpectu eorum, quorum unus non generavit alterum, attamen deſcendunt ab eodem ſtipite, ut frater, & ſoror, eorumque filii, & nepotes, tot ſunt gradus in linea recta, quot ſunt perſonæ una dempta, vel alii dant hanc regulam: Poſiti in linea recta tot gradibus diſtant, quot intercedunt generationes activæ, ſic a patre tuo diſtas uno grado, ab avo duobus, a proavo tribus, & ſic de ceteris. In linea tranſverſa ſeu collaterali tot gradibus diſtant inter ſe, quot gradibus ſinguli diſtant a communi ſtipite, ſic frater, & ſoror, quia ſolum uno gradu diſtant a ſtipite, qui eſt pater, ſunt conſanguinei in primo gradu, patrueles ſeu fratrum filii in ſecundo, horum liberi in tertio, nepotes in quarto, & ſic deinceps. Item, quia patruus meus diſtat ab avo meo uno gradu, & ego ab eodem avo meo diſto duobus, hinc patruo conſanguineus in primo, & ſecundo gradu. Unde ſi Petrus velit ducere Mariam, & velis ſcire in quo gradu ſint conſanguinei, ante omnia inquirendus eſt ſtipes ſeu communis utriuſque parens, itaque ſcribe nomen Petri ab uno, & nomen ſponſæ ab altero latere, & ſuper Petrum ſcribe illam perſonam proximam, quæ dedit cauſam cognationis, & ſuper hanc aliam & aliam: ſimiliter ſcribe in altero latere eos, qui ex parte ſponſæ ſunt cauſa cognationis, nec deſiſte, donec invenias communem ſtipitem, e quo ſponſus, & ſponſa mediate ſunt generati, ſi nequeat reperiri ſtipes, certum eſt, nullam eſſe cognationem. Si inventus eſt ſtipes, numera perſonas ex parte remotiore ſcriptas, dempto ſtipite, tot erunt gradus conſanguinitatis, quot erunt perſonæ dempto ſtipite, v. g. Petrus vult ducere Mariam, quæ dicitur eumdem cum ipſo habuiſſe abavum, ſic formabis ſchema:

Abavus.

Proavus)		(Proavia.
Avus)		(Avia.
Pater)		(Mater.
Petrus)		(Maria.

Ubi ſi dempto ſtipite perſonas numeres,

reperies, quod Petrus ſit Mariæ conſanguineus in quarto gradu æquali, ideoque indigeant diſpenſatione. Notandum, quod jus civile quoad computationem graduum in linea recta concordet cum jure Canonico, quoad lineam tranſverſam jus civile hanc obſervat regulam, quod tot ſint gradus, quot perſonæ dempto ſtipite; hinc ſecundum jus civile duo fratres ſunt in ſecundo gradu, cum tamen de jure Canonico ſint in primo, hæc computatio civilis attenditur in tutelis committendis, & in ſucceſſionibus ab inteſtato, ita ut pater, v. gr. ſuccedat ab inteſtato, non frater, quia pater eſt in gradu primo cum filio, & frater in ſecundo, econtra computatio canonica obſervatur in matrimoniis contrahendis, deinde ſecundum jus civile illi tantum dicuntur *Agnati*, qui per viros habent cognationem, econtra cognati vocantur, qui per feminas habent, unde ſoli agnati, & non cognati dicuntur ſuccedere in feudis maſculis, cognati in feudo promiſcuo. 5. Nomina conſanguinitatis ſunt hæc:

Pater, Mater,
Avus, Avia,
Proavus, Proavia,
Abavus, Abavia,
Atavus, Tritavus,
Nepos,
Pronepos, Proneptis,
Abnepos, Abneptis,
Atnepos,
Patruus, Avunculus,
Patruus magnus,
Avunculus magnus,
Amita, Amita magna,
Matertera, Matertera magna,
Nepos ex fratre, Nepos ex ſorore,
Patrueles, Conſobrini,
Amitini,
Sobrini,

QUÆR. V. Quid de impedimento affinitatis?

18 Reſp. 1. *Affinitas* eſt propinquitas perſonarum orta ex copula carnali cum alterius conſanguineis, ſi copula ſit maritalis, dirimit matrimonium uſque ad quartum gradum incluſive, ſi fornicaria, uſque ad ſecundum incluſive, *Trident. ſeſſ. 24. de reform. matrim. cap.* 4. Idque non ex jure naturæ, ſed ſolo jure Eccleſiaſtico etiam quoad primum gradum non tantum lineæ tranſverſæ, ita ut ex diſpenſatione Eccleſiæ poſſit frater ducere uxorem fratris ſui defuncti, ſed etiam in primo gradu lineæ rectæ, v. g. inter novercam, & privignum, inter ſocrum & nurum. Primam partem tenent omnes Catholici contra modernos ſectarios, tum quia Deuter. 25. v. 5. Deus Judæis præcepit, ut frater ducat uxorem fratris ſine liberis defuncti, & Geneſ. 29. v. 23. & 28. Jacob Patriarcha in uxores accepit duas ſorores, Liam & Rachelem, tum quia ita ſtatuitur *cap. fin. de divort.* & habet praxis Eccleſiæ, quæ in primo gradu lineæ tranſverſæ ſæpius diſpenſavit, tum quia vinculum affinitatis lineæ tranſverſæ non eſt arctius quam conſanguinitatis, atque hoc in primo gradu lineæ tranſverſæ, v. g. inter fratrem, & ſororem non dirimit matrimonium jure naturæ, ut ſupra dictum eſt: ergo minus affinitas. Pro ſecunda parte ſtant *Cajet. Scot. Sanch. Dian. Pontius, Schmier. num.* 149. *Krimer. n.* 2179. *Schmaltzgr. tit.* 14. *a num.* 99. *contra Palud. Silv. Sot. Cov. Vaſq. Pyrrh. Reiffenſt. nu.* 49. & plures alios. Probatur ex Concilio Epaunenſi cap. 30. Aurelianenſi III. can. 10. ubi deciditur: Conjugia in infidelitate contracta cum relicta patris, vel cum filia uxoris poſt ſuſceptum baptiſmum ſolvenda non eſſe. Et ratio eſt, quia ex ſic affinibus neuter eſt alterius principium, nec eſt conjunctio ſanguinis; ergo non eſt unde ex lege naturæ inter hos initur matrimonium.

19 2. Affinitas non oritur niſi ex copula perfecta, quæ ſit ſufficiens ad generationem cum immiſſione, & receptione ſeminis intra vas naturale, etiamſi fiat cum ebria, dormiente, inſana, invita, quia talis copula ſufficiens eſt ad generationem. *Communis*: econtra ad affinitatem non ſufficit copula eunuchi, quia verum ſemen non habet, nec ſufficit copula ſodomitica. in vas præpoſterum, nec copula tentata aut quævis imperfecta, in qua ſola mulier ſeminat. At quid ſi ſemen viri effundatur circa muliebria, & attrahatur a matrice, vel arte magica, vel aliter intromittatur, conſurgetne affinitas? affirmant *Averſ. Sanch. d.* 64. *num.* 15. quia adeſt vera ſeminum commiſtio, ſed æque probabiliter negant *Pont. l.* 7. *capit.* 53. *Conrad. in praxi diſp. l.* 7. *cap.* 1. *num.* 18. quia affinitas non contrahitur niſi ex copula, atqui non eſt vera copula, ubi non eſt penetratio vaſis, & impedimenta matrimonii ſunt odioſa, ideoque

que reſtringenda. An vero etiam requiratur ſemen feminæ, ita ut hac non ſeminante non contrahatur conſanguinitas, controvertunt DD. in utramque partem probabiliter, in dubio præſertim ſi magnam in copula ſenſerit voluptatem, præſumitur ſeminaſſe, quia ita communiter contingit. 3. Si affinitas ſuperveniat matrimonio, v. g. maritus cognoſcit conſanguineam uxoris, vel econtra, impedit petitionem debiti ex parte nocentis, requiritur tamen ut ſciverit perſonam cognitam fuiſſe uxoris con-
20 ſanguineam, alias hanc pœnam non incurrit. *L. ſi quis de eo qui cogn.* imo *Navar. Dian. Gobat tit.* 10. *num.* 601. *Viva opin.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 3. & alii probabiliter dicunt non incurri hanc pœnam ab eo qui ignorat, vel non recordatur eam ſuo inceſtui eſſe annexam, quia pœnam non incurrit niſi contumax, ignorans pœnam contra eam non eſt contumax; ſed quamvis hoc verum ſit de pœnis medicinalibus, v. g. cenſuris ut dicam *Caſ.* 113. id tamen probabilius non tenet de pœnis vindicativis, qualis eſt hæc. De cetero hæc pœna non incurritur niſi quis cognoverit conſanguineam uxoris in primo, vel ſecundo gradu, quia affinitas ex copula illicita, qualis utique eſt hæc adulterina, ſecundum gradum non excedit, *Trid. l. c.* poſſe vero regulares mendicantes, & cum iis participantes in hac pœna ſicut, & in omnibus votis, & juramentis diſpenſare, in quibus poteſtate ordinaria diſpenſat Epiſcopus, dixi *Caſ.* 71. *num.* 5. 4. Affinitas intercedit ſolum inter cognoſcentem, & conſanguineos cognitæ; item inter cognitam, & conſanguineos cognoſcentis, ut autem ſcias in quo gradu aliqua perſona, v. g. Titia tibi ſit affinis, attende, in quo gradu ſit conſanguinea perſonæ a te cognitæ, & in eodem gradu erit tibi affinis, ut ſi Titia ſit ſoror, mater, vel filia perſonæ a te cognitæ erit, tibi affinis in primo gradu, ſi
21 neptis in ſecundo, & ſic deinceps. 5. Si infideles contraxerunt cum impedimento Eccleſiaſtico affinitatis, conſanguinitatis, publicæ honeſtatis, criminis &c. & poſtea baptizentur, non ideo ſeparari debent *c. de infidelibus* 4. *de conſang.* nam dum contraxerunt, Eccleſiæ non erant ſubjecti, ergo nec ejus tenebantur impedimento: econtra ſi poſt baptiſmum tali impedimento contrahere velint, non poſſunt abſque diſpenſatione, etiamſi illud impedimentum contraxerint tempore infidelitatis. *Averſ. qu.* 17. *ſ.* 6. *Kugler hic a n.* 1902. *Schmalzg. n.* 88. nam licet Eccleſia non poſſit ſtatuere aliquid quo ligentur, quamdiu ſunt infideles, tamen poteſt ſtatuere aliquid quo ligentur quando erunt fideles, ita ut quamvis ante baptiſmum potuerint contrahere cum conſanguinea in tertio vel quarto gradu, vel cum affine in ſecundo: id tamen non poterunt poſt baptiſmum, ut conſtat *ex cap. fin. de divort.* idem autem eſt de aliis impedimentis, v. g. honeſtatis, vel criminis, quia Canones univerſaliter dicunt, quod fideles habentes tale impedimentum ſive talem relationem ad invicem non poſſint valide contrahere, nec diſtinguunt Canones, an illud inciderit ante vel poſt baptiſmum, ergo cum poſt baptiſmum ſint ſubjecti Eccleſiæ, & tale impedimentum ſive relationem ad invicem habeant non poterunt (niſi ea diſpenſante) contrahere. *6.* Præcipua nomina affinitatis ſunt.

Socer pater uxoris, vel mariti.
Socrus mater uxoris, vel mariti.
Conſoceri parentes uxoris, vel mariti.
Gener maritus filiæ.
Nurus uxor filii.
Levir frater mariti.
Glos ſoror mariti.
Fratria uxor fratris.
Sororius maritus ſororis.
Vitricus.
Noverca.
Privignus.
Privigna.

CASUS CVIII.

De Impedimento criminis, & diſparis cultus.

VVabius *duxit Cajam relictam viduam Vvebii dubitat*, 1. *An valide*, *& quia Caja occidit maritum ipſo conſentiente*, *& gaudente*, *ratihabente*. 2. *Quia occidit ſed non ex intentione ſaltem primaria matrimonii*, *ſed liberius fornicandi*, *vel de hoc dubitat*. 3. *Mors fuit ſecuta ex imperitia medici*. 4. *Habuit adulterium cum Vvabia*. 5. *Sed ſine effuſione ſeminis ignorans eam eſſe maritatam*, *eique promiſit matrimonium*, *ſed non ſub eodem conjugio*. 6. *Promiſit ficte altera non repromittente*. 7. *Nec acceptante ſed tacente*.

cente. 8. *Sub conditione non impleta, vel his
verbis: non ducam aliam quam te, vel duce-
rem te ſi non eſſem conjugatus*. 9. *Matrimonium
Cajæ erat probabiliter invalidum*. 10. *Ignora-
vit illam pœnam crimini eſſe annexam*. 11.
Quia Caja infidelis. 12. *Vel ad minus hære-
tica, & contraxit abſque diſpenſatione cum
pacto, ut aliquæ proles educentur in fide Ca-
tholica*. Pro reſol.

1 QUÆR. I. Quid hic veniat nomine crimi-
nis? Reſp. 1. *Crimen* dirimens matrimonium
eſt duplex, conjugicidium ſcilicet, & adul-
terium; nam raptus, & injuſtus metus
quamvis ſint grave ſcelus, quia tamen non
dirimunt matrimonium in odium, & pœ-
nam delicti, ſed quia minuunt libertatem
conſenſus, ideo non dicuntur proprie im-
pedimentum criminis Reſp. 2. *Ut conjugici-
dium dirimat matrimonium, debet ex mutua
conſpiratione in ordine ad contrahendum ma-
trimonium mors ipſa eſſe ſecuta*. *S. Thom.
Sanch. l. 7. d. 29. Boſco ſ. 8. concl. 5. Illſ. t. 6.
d. 9. a nu. 76. Eng. tit. 7. & ibid. Reiff. a
num.* 20. dicitur 1. *ex mutua conſpiratione*
ſeu utriuſque contrahentis conſenſu exterius
ſignificato, ita ut uterque ad mortem con-
currerit vel phyſice, v. g. confodiendo, ve-
nenum præbendo, inſtrumenta adminiſtran-
do, inſidias ſtruendo &c. vel moraliter ſua-
dendo, mandando, animando; ſola ratiha-
bitio, vel gaudium de morte illata non
ſufficit, quia nec phyſice nec moraliter in
mortem influit, cit. DD. dicitur 2. *in or-
2 dine ad contrahendum matrimonium*, nam
ſi occiſio fiat ex odio, vel ex intentione
liberius fornicandi non contrahitur impe-
dimentum dirimens, eſt communis. Si
conjugicidæ ſecundario ſolum intendant
contrahere matrimonium, adhuc erit nul-
lum. *Leſſ. in auth. V. matrimon. Caſ.* 10.
quia jura ſimpliciter irritant ejuſmodi ma-
trimonium, nec diſtinguunt inter intentio-
nem primariam, & ſecundariam, & ſe-
cundaria eſt vera intentio, & in dubio an
adulteri conjugicidium fecerint ex inten-
tione contrahendi, præſumitur quod ſic,
quia ita communiter fit, & poſito toto
actu externo præſumitur internus, *Sanch.
3 Guttier. cap.* 105. *num.* 23. *Boſco loc. cit.*
dicitur 3. *mors ex conſpiratione ſecuta*; nam
ſi mors quidem fuerit ab utroque per ve-
nenum, gladium, vel aliter tentata, ſi
tamen non inde ſed caſu, vel ab inimico
…ta aut ex imperitia, vel negligentia
medici ſecuta fuerit, non impedit matri-
monium, quia leges pœnales, & odioſæ
cum effectu accipiendæ ſunt, *Silv. Vallenſ.
Engel. loc. cit.*

QUÆR. II. Quid circa crimen adulterii?
Reſp. I. Ut adulterium dirimat matrimo- 4
nium debet conjungi, vel cum conjugicidio,
ita ut ſaltem unus ex adulteris conjugem oc-
cidat ex intentione cum adultero contra-
hendi matrimonium, vel conjungi debet cum
promiſſione matrimonii de futuro, vel de
præſente etiam abſque Parocho, & teſti-
bus contracto vivente legitimo conjuge,
ſive illa promiſſio, vel copulatio facta ſit
ante ſive poſt adulterium *Illſ. n.* 83. *Krim.
n.* 1006. *cap. 1. cap. veniens cap. cum habet
c. fin. de eo qui*. Ideoque adulterium ſe ſolo
non ſufficit ad hoc impedimentum indu-
cendum, neque ſufficit ſola promiſſio, nec
ſolum conjugicidium ab una parte patratum
abſque adulterio *c. ſignificaſti c. fin. cit.* 2. De-
bet adulterium eſſe conſummatum per co- 5
pulam perfectam cum effuſione, & receptio-
ne ſeminis intra vas naturale. Item debet
eſſe formale, ita ut uterque adulter ſciat al-
terum eſſe conjugatum *d. c. 1. Silv. Pal. Laym.
hic n.* 2. *Reiff. n.* 11. 3. Adulterium & pro-
miſſio matrimonii debent fieri ſub eodem
conjugio, hinc ſi Titius vivente ſua uxo-
re promittat matrimonium Mæviæ, mor-
tua autem uxore ducat Cajam, & adulte-
retur cum Mævia, non incurrit impedimen-
tum cum Mævia, *Laym. num.* 4. *Pirh.
num.* 14. *Eng. num.* 9. *Krimer num.* 993.
4. Promiſſio etiam conjuncta cum adulte- 6
rio debet eſſe vera non ficta, quia pœna-
lia ſtricte interpretanda ſunt, non tamen
neceſſaria eſt repromiſſio. *Sot. Lopez Pont.
cap.* 45. *num.* 2. *Reiff. num.* 17. quia Ca-
nones hic ſolius promiſſionis non autem
repromiſſionis meminerunt, etſi oppoſitum
quod tenent *Henriq. Laym. num.* 4. etiam
ſit probabile, quia videtur requiri talis
promiſſio, qualis requiritur ad vera ſpon-
ſalia, vel matrimonium de præſenti, quæ
utique debet eſſe reciproca. 5. Neceſſe 7
eſt ut promiſſio ab altera parte per ſi-
gnum aliquod externum fuerit acceptata,
ſola enim interna acceptatio, vel tacitur-
nitas hic non ſufficit, tum quod jura non
ſoleant actui mere interno pœnam ſtatue-
re, tum etiam quod tacens in dubio non
cenſeatur conſentire in ſui præjudicium,
Eng. num. 9. *Boſco num.* 128. *Schmalzg.
n.* 21.

Digitized by Google

8 *n.* 21. 6. Promiſſio conditionata, cujus conditio non eſt impleta ante mortem conjugis, non inducit impedimentum criminis, etiamſi ſit conjuncta cum adulterio, quia conditionata promiſſio nondum purificata in odioſis non venit nomine promiſſionis *Hurt. Laym. l. c. Sporer num.* 109. unde etiam non videtur ſufficere, ſi adulter dicat: non ducam aliam quam te, quia ſic ſe non obligat determinate ad matrimonium, ſed ſolum ad matrimonium cum hac, caſu quo velit nubere, quod ſibi relinquit liberum; minus inducitur impedimentum, ſi unus dicat: ſi non eſſem conjugatus te ducerem, *Sanch. num.* 16. quia hæc verba non continent promiſſionem, ſed nudam
9 velleitatem. 7. Congrediens cum muliere, cujus matrimonium eſt probabiliter invalidum, in conſcientia quidem admittit adulterium, non tamen in ordine ad pœnam, quamvis ſimul promittat matrimonium, quia lex pœnalis eſt ſtricte accipienda de
10 adulterio certò tali. 8. Impedimentum criminis etiam incurritur ab ignorante hanc pœnam crimini eſſe annexam, eſt communiſſima contra paucos quos noviſſime ſequitur, & multis propugnat *Krimer l.* 4. *tit.* 7. *l.* 5. *tit.* 7. *a n.* 729. Ratio eſt, quia impedimentum hoc non eſt tam pœna peccati præteriti, quam mera inhabilitas ſtatuta ad tollendam occaſionem captandæ mortis conjugum intuitu futuri matrimonii cum adultero, cujus ſpem hoc impedimentum omnino præſcindit; neque obſtat, quod cenſuræ non incurrantur ab ignorantibus, nam cenſuræ requirunt contumaciam, contumaces non ſunt qui non peccant contra legem cognitam ut pœnalem, vide *Caſ.* 113.

11 QUÆR. III. Quid de impedimento diſparis cultus?

Reſp. *Cultus diſparitas* eſt diverſitas religionis, quæ inter baptizatum, & non baptizatum reddit matrimonium nullum, ut certum eſt non tam ex jure ſcripto quam ex traditione, & perpetua Eccleſiæ praxi, *Sanch. l.* 7. *d.* 71. Econtra diverſitas cultus
12 inter baptizatos, Catholicum, v. g. & Acatholicam, vel contra, non irritat matrimonium, communis cum *S. Th. in* 4. *diſt.* 39. *qu. un. art.* 1. *ad* 5. tum quia uterque eſt baptizatus, & non conſtat de lege irritante, tum quia ſic habet conſuetudo, & Eccleſiæ praxis, quæ ejuſmodi conjuges non ſeparat: attamen tale matrimonium per ſe eſt illicitum, tum quia Catholicus communicat cum hæretico in rebus ſacris, tum quia miniſtrat Sacramentum indigno, tum ob periculum perverſionis ſui, & prolium. *Dixi, per ſe;* nam per accidens poteſt hujuſmodi matrimonium fieri licitum maxime in iis locis, in quibus hæretici vivunt permiſti cum Catholicis, nam ibidem hæretici ſunt tolerati, ideoque cum iis ex cauſa communicare licet, & quamvis forte ſint indigni, tamen Sacramentum matrimonii non minus quam Euchariſtia ex gravi cauſa miniſtrari poteſt indigno. Ut autem matrimonium cum hæretico licite contrahatur, neceſſe eſt concurrere hæc tria: 1. Ut abſit ſcandalum, & periculum perverſionis tam ſui, quam prolium, unde illa pacta quibus convenitur, ut aliqua pars prolium ſequatur hæreſim, vel ſaltem ad tempus in ea inſtruatur, & educatur, ſunt prorſus impia, & irrita utpote de re intrinſece mala, *Perez d.* 36. *ſ.* 2. *Illſ. n.* 88. *Sporer n.* 120. & talis conditio ſi apponatur in ipſo contractu matrimonii reddit eum irritum, quia repugnat bono prolis, quam parentes ex jure naturæ, & divino tenentur educare in vera religione, cui obligationi renuntiare non poſſunt *Schimer cap.* 5. *num.* 57. patet ex dictis *Caſ.* 105. *n.* 16. 2. Ut adſit rationabilis cauſa taliter contrahendi, qualis eſt ſi hæreticus ſerio promittat converſionem, vel tale matrimonium ſit neceſſarium ad conſervandam pacem inter magnas familias, &c. 3. Ut petatur diſpenſatio a Papa vel ſi ita loci conſuetudo habeat ab Epiſcopo; quia tamen hæc omnia raro concurrunt, & plerumque adeſt periculum ſcandali, rixarum, perverſionis, & prolium aut alterius mali, ideo hæc connubia (niſi in raro caſu) eſſe illicita etiam in locis miſtæ religionis merito docent *March. Layman Gob. Schmier nu.* 61. Quod a potiori tenet de ſponſalibus, quæ obinde plerumque illicita ſunt, & irrita, ideoque a Confeſſariis omnino diſſuadenda.

CASUS CIX.

De Vi, ligamine, publica honeſtate.

XAntus *Parochus interrogatur* 1. *An pro foro conſcientiæ valeat matrimonium juramento firmatum, ſed metu extortum, & quis ſit*

hic metus, gravis, 2. An ſufficiat levis, vel reverentialis, 3. An metus juſtus, 4. An incuſſus a cauſa naturali, quid ſi Medicus dicat, nolo te curare, nolo dare eleemoſynam niſi ducas meam filiam, 5. Quid ſi metus non ſit incuſſus in ordine ad Matrimonium, vel tantum ad Matrimonium in genere, & an revalidetur per copulam, vel cohabitationem, 6. An coactus ad Matrimonium metu mortis poſſit admittere copulam, 7. Qualiter metus probari debeat. 8. An ipſe cogens poſſit reſilire. 9. An metus annullet Matrimonium de jure naturæ. 10. Quid de contrahente cum ligamine. 11. An requiratur certitudo de morte conjugis. 12. Unde hæc deſumenda. 13. Quid de publica honeſtate ex ſponſalibus. 14. Ex Matrimonio rato. 15. Si Cajus ſponſalia contrahat cum Caja & ejus ſorore, quam tenebitur ducere. 16. Quid ſi ſic contraxit ſub conditione. 17. Quid ſi Cajus reſiliat ob votum Cajæ, an hæc poſſit ducere Caji fratrem: quid ſi Caja fuerit fornicata cum Cajo. 18. Quid ſi cum Cajo contraxerit ſponſalia ex metu. 19. Quid ſi ſic contraxerit Matrimonium. 20. An ſponſalia, vel Matrimonia impuberum cauſent publicam honeſtatem an Matrimonium clandeſtinum, an ſponſalia ficta, non mutua ſub veniali obligantia, &c. 21. Quæ ætas requiratur ad Matrimonium. 22. Qualiter debeat eſſe completa, an in ea diſpenſare poſſit Epiſcopus, an peccant ante ætatem contrahentes, &c. Pro reſ.

1 QUÆR. I. Quid circa impedimentum vis?

Reſp. Vim ſeu metum irritare Matrimonium, manifeſtum eſt ex jure Canonico, *c.* 14. 15. 28. *de ſponſ.* idque non tantum tenet in foro externo, ſed etiam pro foro conſcientiæ etiamſi ſit juramento firmatum. Eſt communis, & certa ex *c.* 2. *de eo qui duxit*. *Sanch. l.* 4. *d.* 20. *n.* 12. *Kugler a nu.* 644. *Debet autem eſſe gravis, & injuſtus ſive a contrahente ſive a tertio in ordine ad Matrimonium incuſſus*, eſt generalis regula quæ indiget explicatione, igitur 1. Debet me-
2 tus eſſe *gravis*, id eſt talis qui capax eſt movere virum alias conſtantem, ut metus mortis, mutilationis, diuturni carceris, ſervitutis gravis, & diuturnæ indignationis parentum, notabilis jacturæ famæ, vel bonorum fortunæ, privatio officii, ſive illa ſibi ſive proxime conjunctis timeantur. *Averſ. ſ.* 3. *Sperell. dec.* 79. *n.* 74. ſæpe tamen metus, qui reſpectu unius perſonæ valde meticuloſæ, v.g. puellæ eſt gravis, reſpectu viri cordati eſt levis: Metus ſimpliciter levis non irritat Matrimonium *cap. veniens* 15. *de ſponſ.* quia non notabiliter minuit libertatem, & facile repelli poteſt, idem probabilius tenet de metu reverentiali quo liberi, vel ſubditi ideo contrahunt, quia ob reverentiam parentum, vel dominorum non ſunt auſi contradicere, niſi accedant alia adminicula, importunæ preces, minæ, aut ut vult *Engel.* ſi modeſta contradictio nihil juverit ut fieri aſſolet, tunc non tantum in foro interno, ſed etiam externo Matrimonium (idem eſt de profeſſione religioſa) pro irrito habetur. Pignat. *Tom.* 7. *conſult.* 77.

2. Metus debet eſſe injuſtus, nam juſtus 3
non vitiat contractum, ut ſi Judex minetur ſtupratori excommunicationem, vel mulctam, vel pater accuſationem, niſi ducat filiam defloratam; aut ſi Judex juſte condemnato dicat, aut morere aut duc filiam carnificis, quia metus eſt juſtus: aliud foret, ſi pater minaretur ſtupratorem occidere niſi ſtupratam ducat, talis enim metus foret injuſtus, quia pater non habet jus occidendi.

3. Metus debet eſſe incuſſus a cauſa libera 4
id eſt ab homine, nam ſi ab intrinſeco, v.g. morbo, vel a cauſa naturali proveniat, ut timor mortis, incendii, infamiæ, jacturæ bonorum, & ex eo metu perculſus quis contrahat valide contrahit *Sperell. dec.* 19. *n.* 40. *Reiffenſt. tit.* 1. *num.* 326. *Ratio* eſt, quia talis non eſt injurioſus, nec eſt ab alio incuſſus, ſed ab ipſo metuente conceptus. Econtra injuſte incuſſus ſive a contrahente ſive a tertio invalidat Matrimonium quia æqualiter minuit voluntarium *DD. cit.* ſi quis renuat ſolvere debitum, vel deſiſtere ab injuſto proceſſu niſi ducas ejus filiam, metus erit injuſtus, & vitians Matrimonium, idem docent *Averſ. Croix n.* 648. ſi Medicus ex juſtitia, vel etiam charitate obligatus mederi nollet niſi duceres ejus conſanguineam, aut negares eleemoſynam extreme indigenti, aut puellam a te gratis alitam mineris domo ejicere, niſi te, vel alium ducat, quia talis metus non ſolum eſt ab intrinſeco ut vult *Sanch.* ſed etiam ex denegatione Medicinæ & eleemoſynæ, quæ denegatio tendit ad extorquendum teſtimonium; nec obſtat, quod illa denegatio Medicinæ, & eleemoſynæ ſolum ſit contra charitatem, nam ſi parentes filiæ minentur diuturnum odium & averſionem, niſi puella

hunc

Digitized by Google

hunc vel illum ducat, ſolum eſt contra charitatem, & tamen hic metus vitiat Matrimonium; at æque probabiliter contradicunt *Sanch. Laym. Sporer num.* 18. quia Medicus poteſt juſte exigere ſtipendium laboris, vel ejus loco matrimonium, & ſicut valebit matrimonium ſi Advocatus dicat: evincam tibi gratis hanc litem ea conditione, & non aliter quam ut des mihi tuam filiam, quia conditio eſt honeſta; ergo & valet, ſi Medicus dicat: nolo te curare alia conditione, quam ut ducas meam filiam, & in dubio ſtandum eſt pro valore matrimonii.

5 4. Metus debet eſſe incuſſus ad extorquendum matrimonium, eſt communis contra *Veracrux Schmit, Schmalztg. Ratio* eſt, quia alias non ab ipſo exigitur matrimonium, ſed ipſe illud ſponte eligit, ut evadat aliud malum, & Jura *cum veniens, cum locum de ſponſ.* loquuntur de ſolo metu in ordine ad matrimonium incuſſo, hinc ſi Titius ex odio tibi intentet mortem vel te iniqua lite divexet, & tu ad eum placandum ducas ejus filiam, valet matrimonium. Similiter valet, ſi tertius tibi promittat placare Titium ea conditione, ut ducas ejus filiam: *Ratio* eſt, quia non tenetur operam ſuam interponere gratis, & tu libere illam conditionem acceptas. Si injuſto metu cogaris in genere ad nubendum, vel ad ducendam indefinite unam ex pluribus filiabus Caji, plures dicunt valere matrimonium, quia manet libertas quoad perſonam: At rectius contradicunt *Sanch. Perez Croix nu.* 659. quia etiam ſtatus matrimonii ſecundum ſe debet eſſe homini liber; ſi metu coactus metu ceſſante libere, & ſciens invaliditatem matrimonii conſenſum renovet, vel affectu conjugali ſponſæ cohabitet, aut eo affectu copulam exerceat, revalidatur matrimonium: quia nihil defuit niſi conſenſus, qui ſic redintegratur. *Sanch. Vallenſ.* §. 8. *Pirb. de ſponſ. n.* 123. *Reiff. nu.* 333. *Sperell. dec.* 80. & ſi tales per decennium cohabitaverint præſumuntur affectu conjugali cohabitaſſe, & matrimonium ratificaſſe

6 *Pirb. nu.* 113. Si metu mortis coactus ad matrimonium etiam ſic cogatur ad copulam, plerique dicunt non poſſe conſentire, ſed potius debere perferre mortem quam habere copulam, quia matrimonium eſt invalidum, ideoque copula erit fornicaria, & intrinſece mala: econtra alii probabiliter affirmant eum poſſe conſentire in copulam, & per copulam etiam ſtante metu validari matrimonium, quia in tali caſu, quo metum patiens vel mori deberet, vel peccare mortaliter, cenſetur Eccleſia permittere, ut cedat juri ſuo & valide conſentiat ſi velit; diſpoſitio enim illa facta eſt in favorem patientis vim, *& quod in favorem alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum.* Reg. 6. *in* 6.

5. Metus non præſumitur, quia eſt aliquid 7 facti, ſed ab allegante concludenter eſt probandus, ſufficiunt tamen duo teſtes de metu incuſſo, quibus ob libertatem matrimonii plus creditur, quam mille de libero conſenſu teſtantibus, *Sperell. dec.* 79. *a n.* 1. *Schmaltzg. num.* 429.

6. Illum, qui metu injuſto extorſit ma- 8 trimonium, non poſſe reſilire docent *Nav. Silv. Kon. Averſ. qu.* 4. *ſ.* 2. *Schamb. de ſponſal. nu.* 160. quia jura tantum favent injuriam paſſo, ita ut hic ſolus reſilire poſſit: quod de aliis contractibus dixi *Caſ.* 49. *num.* 8. Econtra *Layman Perez, Hurtado Sanch. l.* 4. *d.* 15. *nu.* 5. *Kugler num.* 653. *Vviſt. de ſponſ.* 254. rectius docent poſſe reſilire, quia matrimonium eſt reipſa nullum: excipe niſi aliud damnum ſecutum ſit, quod non poſſet reparari, niſi per matrimonium, v. g. imprægnatio ſponſæ, tunc enim ſponſus, qui eam coegit, teneretur conſenſum renovare.

Quod metus annullet matrimonium de 9 jure naturæ, probabiliter docent *Scot. Cov. Pont. Barb. Onnate. Sperell. dec.* 6. *nu.* 3. *Haun. Krimer num.* 434. *Schmier. cap.* 4. *n.* 54. rationem dant, quia repugnat rectæ rationi, ut quis ex injuria acquirat jus, & injuria per vim illata ex jure naturæ debet reparari, hoc autem aliter fieri non poteſt, quam ſi matrimonium ab initio ſit nullum, & coactus remaneat in ſtatu libertatis: Econtra metum ex ſolo jure Eccleſiaſtico matrimonium dirimere probabilius docent *Silv. Nav. Sot. Perez, Sanch. d.* 14. *Gonet d.* 4. *n.* 77. *Averſ. qu.* 4. *Vvieſt. num.* 242. *Kug. n.* 624. *Schmalzg. n.* 406. *Ratio* eſt, quia tale matrimonium nec eſt irritum jure naturæ ratione injuriæ, nam etiam metus levis eſt injurioſus, & cauſat æquale damnum, & obligat ad æqualem reſtitutionem, idem eſt de metu gravi ad alium finem incuſſo, item de dolo circa accidens, verbi gratia nobilitatem, divitias &c. quæ

certo gravem cauſant injuriam, & tamen non irritant matrimonium, nec metus irritat ratione involuntarii, quia non magis libertatem minuit metus injuſtus quam juſtus, aut a cauſa naturali incuſſus; atqui metus juſtus, & naturalis non vitiat matrimonium, ergo nec injuſtus: *Conf.* ad baptiſmum etiam requiritur liber conſenſus, & tamen valet ſuſceptus ex metu, idem eſt de juramento, ergo ſpectato jure naturæ etiam valebit matrimonium metu extortum: *Ad Argûm. Adv.* Reſp. Jus non acquiri directe ex injuria, ſed ex contractu valido, ſicut ſi Mævius contra prima ſponſalia (quæ habet cum Titia) ducat Cajam, acquirit jus in corpus Cajæ non ratione injuriæ, quam facit Titiæ, ſed ratione matrimonii valide contracti cum Caja, nec opus eſt injuriam ſemper reparari in eodem genere, alias matrimonium Mævii deberet annullari. Vide *Caſ.* 49. *n.* 8.

10 QUÆR. II. Quid de impedimento ligaminis?

Reſp. I. *Ligamen* eſt vinculum matrimonii rati, vel conſummati cum conjuge adhuc vivente, quod in lege nova jure divino dirimit matrimonium cum quacumque alia perſona, ut conſtat ex *Matt.* 19. *Marc.* 10. & Trid. *ſeſſ.* 14. *c.* 2. adeo ut nunc polygamia ſeu pluralitas Uxorum, a potiori virorum, nec conſuetudine introduci, nec ex diſpenſatione Papæ concedi poſſit. Omnes cum S. Th. *d.* 33. *q.* 1. *art.* 2. & qui vivente Uxore attentat matrimonium cum alia, incurrit pœnam infamiæ, imo in Germania pœnam capitis, Carol. V. *art.* 121. & qui ſecundam duxit etiam bona fide, ſi ex poſt reſciat vivere primam, tenetur ad eam redire, ſi dubitet, tenetur inquirere, ſi veritatem reperire non poſſit, poteſt petere, & reddere debitum, ſi bona fide ſecundum matrimonium iniit, quia eſt poſſeſſor bonæ fidei, cui debetur fructus matrimonii, qui eſt petitio debiti; ſi mala fide, poteſt ſolum reddere, ſi uterque mala fide contraxit, neuter debitum petere aut reddere poteſt, quia neuter eſt poſſeſſor bonæ fidei, & lex non fornicandi eſt certa. *Sanch. l.* 2.
11 *d.* 42. *n.* 8. 2. Ut matrimonium de novo licite contrahi poſſit, requiritur certitudo moralis de morte prioris conjugis, *cap. cum in præſentia de ſpon. Sotus Angl. Tann. Covar. Sanch. d.* 46. *n.* 6. *Sporer n.* 50. *Ratio eſt,* quia agitur de gravi præjudicio conjugis abſentis, de periculo multiplicis peccati, & de valore Sacramenti: hæc certitudo ad minus debet eſſe talis, ut contrarium nullo modo ſit probabile; hinc per ſe non ſufficit, quod conjux ſuperſtes juret, conjugem eſſe mortuum, & a ſe ſepultum, nec ſufficit qualiſcumque diuturna abſentia, quamvis enim hæc magnam faciat præſumptionem, ſi conjuges ſe amaverint, & pacifice convixerint: nam ſi tunc abſens adhuc viveret, compareret, vel nuntium mitteret: attamen nondum adeſt certitudo, quam requirunt Pontifices, ſimiliter nec ſufficit unus teſtis omni exceptione major, niſi concurrant alia adminicula, conjecturæ, præſumptiones, &c. ita ut teſtis ex modo deponendi, aliiſque circumſtantiis credatur verum deponere. *Palao Averſ. Cov. Pirh. a nu.* 132. quia in jure vox unius eſt vox nullius. *l. juriſjurandi 9.*
cod. de teſtibus. 3. Quamvis in foro conſcien- 12
tiæ ſufficit minor certitudo, in praxi tamen neceſſarium eſt, ut Parochus rem deferat ad Ordinarium, qui tanquam Judex pro foro externo ſecundas nuptias permittere non poterit, niſi mors primæ conjugis plene probetur, ad quod ſufficit 1. Liber Parochi, qui aliquem inter mortuos adſcripſit, & ita habere praxin totius Eccleſiæ teſtatur *Averſ. q.* 14. *ſ.* 3. 2. Teſtamentum mortui mandato Judicis productum. 3. Communis, & conſtans fama, ſi ad eam accedant alia adminicula, nempe quod fuerit ſenex, valde æger, pugnarit in acie, &c. 4. Si ad famam accedat unus teſtis de viſu, ſemper tamen fama probanda eſt per duos teſtes omni exceptione majores, qui deponere debent ſe a fide dignis audiviſſe, & eſſe in loco publicum, & ſe credere rem ita eſſe. *Averſ. l. c. Croix n.* 677.

QUÆR. III. Quid de impedimento publicæ honeſtatis? 13

Reſp. I. *Publica honeſtas* ſeu ut in jure vocatur *Juſtitia publicæ honeſtatis* eſt propinquitas orta ex ſponſalibus, & matrimonio rato, ſive per ſe ſive per Procuratorem contractis: jure antiquo hoc impedimentum inducebatur etiam ex ſponſalibus invalidis uſque ad quartum gradum incluſive: Trid. vero *ſeſſ.* 24. *c.* 3. *de ref. mat.* id reſtrinxit ad ſponſalia valida, & abſoluta tantum ad primum gradum, ita ut qui ſponſalia valide contraxit cum Titia, non poſſit ſponſalia, vel matrimonium contrahere cum ejus ſorore, matre, vel filia, bene vero cum matertera,

nepte,

nepte, conſobrina, &c. Dico: *valida, & abſoluta*, nam ex ſponſalibus invalidis hoc impedimentum non oritur, neque ex conditionatis ante purificatam conditionem; ſi ſponſalia ſemel fuerint valida, hoc impedimentum manet in perpetuum, etiamſi contracta fuerint per impuberes, & unius, vel etiam utriuſque aut morte compartis diſſoluta, quia impedimentum ſemel contractum non per voluntatem contrahentium ſed per ſolam diſpenſationem tollitur, & quamvis *Barc. Gutt. Palao Eng. de ſpenſ.* §. 6. dicant: S. Congregationem declaraſſe, quod ex ſponſalibus mutuo conſenſu diſſolutis non maneat impedimentum honeſtatis; nunc tamen certum eſt, quod hæc Declaratio, vel non ſit authentica, vel ſit revocata per noviſſimam, & authenticam Declarationem Anno 1658. editam, & ab Alex. VII. approbatam apud *Fagn. in cap. ad audientiam de ſponſ.*

14 Reſp. II. Matrimonium ratum inducit hoc impedimentum inter ſponſam, & conſanguineos ſponſæ, & econtra uſque ad quartum gradum incluſive, idque verum eſt etiamſi Matrimonium ſit nullum, *cap. un. de ſponſ. in 6.* modo nullitas non ſit ex defectu conſenſus, v. g. ob metum, errorem in perſona, revocatum a principali conſenſum, licet id procurator ignoret: ſi Matrimonium ſit nullum ex clandeſtinitate, eo quod non ſit contractum coram Parocho & teſtibus, *Sanch. Eng. l. c. Pirb. t.* 14. *nu.* 62. adhuc dicunt non cauſari hoc impedimentum, quia Matrimonium clandeſtinum nequidem habet figuram Matrimonii aut conſenſum externum coram Parocho & teſtibus expreſſum, at rectius contradicunt *Gutt. Perez. Pign. dom.* 4. *conſ.* 15. *n.* 2. & ita declaraſſe S. Congregationem teſtatur *Schmalzg. de ſponſ. nu.* 102. quia tale Matrimonium non eſt irritum ex defectu conſenſus, ſed Parochi, & teſtium: ex dictis

15 Reſolves ſequentia. 1. Si Cajus poſt abſoluta, & valida ſponſalia cum Caja contrahat cum ejus matre, ſorore, vel filia, tam ſponſalia quam ſubſequens Matrimonium eſt nullum ob juſtitiam publicæ honeſtatis, & Cajus adhuc tenetur ducere primam; nam licet hic ſit quaſi duplex honeſtas, tamen non habet vim reciprocam dirimendi, ut claret *ex c. un. de ſponſal. in 6.* & honeſtas dirimit Matrimonia, & ſponſalia contrahenda, non vero valide contracta *Pirb. tit.* 2. *n.* 32. 2. Si Caja contrahat cum Cajo 16
ſub conditione in futurum pendente, v. g. ſi parentes conſenſerint, ſi Papa diſpenſaverit, & non expectata conditione ſponſalia contrahat cum ejus fratre, tunc ex neutris ſponſalibus oritur impedimentum dirimens, non ex primis, quia nondum purificata eſt conditio ut ſupponitur, neque ex ſecundis, quia ſunt invalida utpote, de re illicita, & alteri obligata. 3. Si Cajus audiens 17
votum caſtitatis Cajæ ſponſæ ſuæ cedat, poterit Caja poſt impetratam diſpenſationem in voto ducere fratrem ejus, quia priora ſponſalia fuerunt invalida, utpote de re Deo per votum promiſſa. 4. Si Caja fornicata eſt cum Cajo & ex poſt ſponſalia contrahat cum ejus fratre, neutrum habere poteſt, non primum ob impedimentum publicæ honeſtatis, non ſecundum ob affinitatem in primo gradu. 5. Si Caja ex metu injuſto 18
contraxit ſponſalia cum Cajo, probabilius non poteſt contrahere ſponſalia aut Matrimonium cum ejus fratre, patre, vel filio, quia iſta ſponſalia non ſunt actu nulla, ſed ſolum reſcindibilia, ideoque inducunt impedimentum publicæ honeſtatis. *Nec obſtat*, quod Matrimonium metu extortum juxta Trid. ſit omnino nullum: nam Trid. loquitur de ſolo Matrimonio, quod in materia odioſa non eſt extendendum ad ſponſalia. 6. Si Caja ex injuſto metu, vel ex errore 19
in perſona contraxit, ſed non conſummavit Matrimonium cum Cajo, poteſt ducere quemcumque ejus conſanguineum, quia hoc Matrimonium eſt nullum defectu conſenſus, & per conſequens non oritur ex eo publica honeſtas. 7. Sponſalia impuberum 20
etſi ſint ſuſpenſa, & reſcindibilia, tamen ſunt valida, & inducunt hoc impedimentum, ut dixi *Caſ.* 104. *n.* 4. idem eſt ſi impuberes contrahant de præſenti, talis enim contractus habet vim ſponſalium, *c. fin. de deſp. impub. c. un. eod. in 6.* an idem teneat de Matrimonio clandeſtino puberum, ita ut quamvis non valeat in ratione Matrimonii, valeat tamen in ratione ſponſalium, cauſetque impedimentum honeſtatis, eſt incertum: negant *Gutt. Fag. Barb. Nav. Gob. Sanch. d.* 20. *Kugler p.* 2. *nu.* 27. *Vvieſt. tit.* 3. *nu.* 32. *Schmalzg. ibid. n.* 12. 3. ubi ex *Gallemart* refert Declarationem Cardinalium, quia *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 1. talem actum omnino irritat, ergo nec retinet vim ſponſalium, alias non eſſet omnino irritus, idque teſtatur conformius eſſe

Digitized by Google

eſſe praxi: econtra affirmant probabiliſſime *Covar. Ledeſm. Henriq. Coninck. Rebel. Laym. Averſ. q.* 8. *ſ.* 3. *n.* 182. *Krimer a n.* 85. rationem dant quia Tridentinum ſolum irritat Matrimonium, non vero ſponſalia clandeſtina, ut clarum eſt ex textu citando *Caſu ſeq. nu.* 1. & teſtatur quotidiana praxis: deinde ſi ſic contrahant impuberes, valet Matrimonium in ratione ſponſalium, *d. c. un. de deſponſ. imp. in* 6. ubi redditur ratio: *quia mens contrahentium cenſetur eſſe, ut ſi actus non valeat quoad omnia, valeat tamen quantum poteſt*, atqui eadem cenſetur eſſe mens puberum ſic contrahentium, ergo. 8. Sponſalia ante annum ætatis 7. contracta non inducunt hoc impedimentum, quia ſunt invalida *l.* 14. *ff. de ſponſ. c. litteris c. acceſſit de deſp. impub.* ſimiliter ſponſalia ficta, non mutua, indeliberata, vel ſub ſolo veniali obligantia, vel uni indeterminate facta non cauſant publicam honeſtatem, quia non ſunt ſtricte ſponſalia. Vid. *Caſ.* 104. *q.* 1.

QUÆR. IV. Quid de impedimento æta-
21 tis? Reſp. 1. Ad valorem Matrimonii requiruntur, & ſufficiunt anni pubertatis, duodecim nempe in feminis, 14. in Maſculis *toto tit. de impub.* niſi malitia ſuppleat ætatem, ita ut præter diſcretionem etiam adſit potentia generandi, quod ex fornicatione, vel imprægnatione colligitur, tunc enim ante hos annos valeret Matrimonium, licet non diſpenſetur. 2. Anni pubertatis debent eſſe completi de momento ad momentum. *Pont. Pign. tom.* 10. *n.* 11. *Reiff. n.* 12. *contra Brunell. Sil. Sanch. Schmalzg. nu.* 60. qui probabiliter dicunt ſufficere diem ultimum eſſe inchoatum ob favorem Matrimonii; ſed ratio noſtra eſt, quia jura expreſſe requirunt annum completum, & ſi poſſit deeſſe dies, cur non duo? ſi duo, cur non tres, vel unus vel alter menſis? ut vult *Rebell.* 3. In ætate ex urgentiſſima cauſa v. g. pro pace, vel bono communi diſpenſare poteſt Epiſcopus, præſertim ſi dubium ſit, an ætas ſit completa, vel malitia ſuppleat ætatem. *Cov. Barb. Pirh. tit.* 2. *n.* 33. hoc ipſo enim quod Pontifex *c.* 2. *de diſp. impub.* permittat diſpenſationem, eamque ſibi non reſervet, cenſetur eam concedere Epiſcopis. 4. Attentantes Matrimonium ante ætatem legibus determinatam peccant mortaliter, niſi excuſet cauſa urgentiſſima, v. g. conciliandæ, vel conſervandæ pacis *Palu. Croix Schmalzg. nu.* 68. *contra Sanch. Pont. Zoes*, quia Nicolaus primus *cap.* 2. *de ſponſ. impub.* utitur verbis: *diſtrictius prohibemus*, quod Matrimonia impuberum habeant vim ſponſalium, dixi ſupra *n.* 20.

CASUS CX.

De Impend. clandeſtinitatis, impotentia, & raptu.

Uſus *quærit* 1. *Coram quo Parocho contrahere debeat.* 2. *An valeat coram Parocho invito, vel diſtracto.* 3. *An coram Parocho originis, vel quaſi domicilii.* 4. *An coram Parocho ſponſæ, interdicto, ſuſpenſo, &c.* 5. *Quis hic veniat nomine Parochi, quid de habente titulum coloratum, vel intruſo.* 6. *Quis de licentia Parochi aſſiſtere poſſit, & an ſufficiat licentia tacita, vel præſumpta.* 7. *Generalis, metu extorta, petita, & acceptata per ſervum.* 8. *Dolo obtenta, & quid de habente licentiam contrahendi coram Parocho S. Petri & contrahit coram Parocho S. Pauli.* 9. *Quid de vagis.* 10. *Militibus.* 11. *Quid de Parochia, vel Diœceſi, ubi Trid. non eſt promulgatum.* 12. *Quid de eo, qui exit e loco, ubi Trident. viget, ad locum ubi non viget.* 13. *Vel econtra, & quid ſi Trident. obliget in Parochia ſponſi, & non ſponſæ.* 14. *Quid ſi nullus in loco ſit Parochus, vel lateat aut tuto adiri non poſſit.* 15. *Quid de Matrimoniis hæreticorum in Hollandia, Friſia, &c.* 16. *Francia, Bohemiæ, Juliæ, patria Montenſi.* 17. *An Catholicus aſſiſtere, vel benedicere poſſit Matrimoniis hæreticorum, vel contra.* 18. *Quid de urbibus Auguſta, Ratisbona, Argentorato, Trajecto.* 19. *Quid, ſi miles Hollandus Catholicus cum Bertha hæretica contrahat Coloniæ coram prædicante ſuæ legionis.* 20. *Quid de viatoribus.* 21. *Quid de impotente, Eunucho, Thlaſio, Hermaphrodito.* 22. *Senibus.* 23. *Sterilibus, ægrotis, &c.* 24. *Quid in dubio?* 25. *Quid de impotentia.* 26. *Quid in dubio, an ſit perpetua.* 27. *Quid ſi poſt ſeparationem ex cauſa impotentiæ factam eſſet impotentia.* 28. *An impotentia debeat eſſe antecedens, & quid in dubio.* 29. 30. *Quid de impedimento raptus?* Pro reſ.

QUÆR. I. Quid de Matrimonio Clandeſtino?

Reſp. *Matrimonium Clandeſtinum* voca- 1
tur, quod contrahitur ſine Parocho aut teſti-

teſtibus, de quo *Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. de ref. Matrim.* ſic ſtatuit: *qui aliter, quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit;* an vero ejuſmodi Matrimonia valeant in vim ſponſalium, dixi *Caſ. præced. num.* 20. igitur ut matrimonium valeat,

2 1. Requiruntur ad minus duo, vel tres
teſtes, ſufficiunt vero quicumque impuberes, infames, religioſi, excommunicati, hæretici, infideles, aliique de cetero inhabiles, quia ex mente Trid. plus non requiritur quam ut ſint rationis capaces, qui de Matrimonio teſtari poſſint.

2. Requiritur præſentia Parochi, & teſtium non ſolum phyſica, ſed & *moralis*, id eſt, talis, ut per ſe vel per interpretem intelligant, & actualiter advertant quid agatur, alias enim non poterunt teſtari; non tamen requiritur ut adſint rogati, vel voluntarie, ſed ſufficit adeſſe invitos, idque *Kugl. hic n.* 1012. dicit eſſe certum, & *Genett. c. 9. q.* 10. pro hoc adducit Declarationem Cardinalium.

3 3. Requiritur aſſiſtentia proprii Parochi:
proprius autem *Parochus* dicitur, in cujus Parochia habes domicilium, vel quaſi domicilium, ſi ibidem habitas cum animo perpetuo manendi, habes verum domicilium, ſi cum animo tantum permanendi ad majorem partem anni, ut famuli, ſtudioſi &c. habes quaſi domicilium, idque primo ſtatim die, utrumque ſufficit ad acquirendum jus Parochiæ in ordine ad Matrimonium. *Sanch. l. 3. d. 13. Kugl. n. 299. Reiff. a n. 60.* non vero ſufficit locus originis, *Pont. Boſco d. 11. n. 400. Pign. to. 5. conſ. 79.* qui tamen ſemel habuit domicilium in loco originis, & ſemper retinet animum revertendi, & ibi habitandi, retinuit domicilium habitationis, etiamſi pluribus annis abfuerit, & alibi habeat quaſi domicilium, ita ut in utroque loco copulari poſſit, quia non amittitur domicilium, dum quis diſcedit animo revertendi. *Pign. to. 7. conſult. 63.* pro hoc citans deciſionem Rotæ; ſimiliter habitans æqualiter, vel quaſi æqualiter in duplici Parochia, v. g. hieme in una, æſtate in altera, in utralibet copulari poteſt. *Sanch. d. 24. n. 2.* Principes non copulari poſſunt in omnibus locis ſibi ſubditis, ſed tantum a Parocho palatii, in quo ordinarie reſident. *Croix p. 3. n. 724. Konig. hic n. 13.* 4.
Sufficit, ut aſſiſtat alteruter ſive Parochus 4
ſponſi ſive ſponſæ, ſive exiſtat in ſua Eccleſia, vel Diœceſi ſive extra, ſive Sacerdos ſive Diaconus, irregularis, ſuſpenſus, interdictus, excommunicatus, *Nav. Sanch. n. 4. Boſco l. c.* quia talis manet verus Parochus & aſſiſtere Matrimonio non eſt actus juriſdictionis ſaltem contentioſæ, ſed actus teſtimonii qualificati: excipe Parochum depoſitum, qui non manet Parochus, hinc
non poteſt amplius aſſiſtere. 5. Nomine 5
Parochi hic veniunt Papa, nuntii pro ſua Provincia, Epiſcopus & ejus Vicarius, & omnis Sacerdos habens titulum Parochiæ ſaltem coloratum ſeu laborantem occulta nullitate, ita tamen ut adſit error communis, quo credatur verus Paſtor, quia tunc ſupplet Eccleſia. Vide *Caſ. 99. nu.* 5. ubi etiam dixi, ad juriſdictionem non ſufficere ſolum errorem communem abſque omni titulo etiam colorato, unde invalide aſſiſtit intruſus, qui abſque omni collatione, vel inſtitutione Canonica Parochiam occupat, quamvis oppoſita ſententia (quam tenent *Dian. p. 3. t. 4. §. 3. Pont. l. 5. c. 20. Boſco n. 372. Vvieſt. nu. 56. Pignat. to. 6. conſult. 31. a nu. 14.*) vere ſit probabilis, quia utilitas publica non minus exigit, ut Eccleſia in hoc quam in priori caſu ſuppleat. 6.
De licentia Parochi valide aſſiſtit quilibet 6
Sacerdos etiam excommunicatus, non toleratus, ſuſpenſus, &c. Diacono autem aſſiſtentia nec licite nec valide committi poteſt juxta clara verba Trid. *qui aliter quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de Parochi licentia, &c.* licentia hæc debet eſſe *expreſſa* verbo, ſigno, aut ſcripto, vel *tacita* Parocho vidente, vel cum facile poſſit non contradicente, non ſufficit præſumpta de futura ratihabitione. *Barb. Sanch. Gonz. Engel hic n.* 15. ita ut nequidem in caſu neceſſitatis Confeſſarius ex præſumpta licentia concubinarium, v. gr. in articulo mortis ad legitimandam prolem valide copulare poſſit, nec facile credendum eſt dicentibus ſe habere licentiam, niſi ſcripto, vel alio ſigno
eam probent. Sufficit tamen licentia gene- 7
ralis adminiſtrandi totam Parochiam, vel omnia Sacramenta, idque maxime ſi Paſtor abſens non poſſit per ſe ipſum conferre Sacramenta. *Barb. Sanch. ſup. Sporer*

Digitized by Google

rer a num. 364. citans pro hoc Declaratio-
nem Cardin. & cum talis ſit delegatus ad
univerſitatem cauſarum ſeu ad omnes cau-
ſas, poterit alterum ſubdelegare ad parti-
cularem cauſam. *Krimer n.* 681. *Kugler* 330.
item ſufficit *licentia metu extorta*, *ficto ani-
mo data*, *revocatione*, vel *morte dantis ſu-
blata*, dummodo fictio, revocatio, vel mors
communiter ignoretur, quia tunc adeſt ti-
tulus coloratus, ſcilicet licentia ſaltem ex-
terius conceſſa, & error communis igno-
rantium hanc licentiam eſſe metu extortam,
fictam, revocatione, vel morte ſublatam.
Denique valet licentia petita, & acceptata
per ſervum, etſi ad dominum necdum
pervenerit: attamen uſus talis licentiæ an-
te habitam ejus notitiam eſt illicitus, quia
periculum eſt, ne ob nondum datam forte
licentiam Matrimonium fiat invalidum; ſi-
8 militer valet *licentia dolo obtenta*, ſi dolus
ſit cauſa ſolum impulſiva, ob quam licen-
tia facilius non autem ſimpliciter data eſt,
ut fuiſſet adhuc danda, ſi dolus abfuiſſet;
ſecus ſi dolus ſit cauſa motiva, ceſſante
enim motivo ceſſat conſenſus; qui obti-
nuit, ut poſſit inire coram Parocho S. Pe-
tri, ſi ineat coram Parocho S. Pauli, aſſi-
ſtentia erit valida, ſi deſignatio Parochi S.
Petri facta eſt in gratiam petentis, nam
tunc eſt tacita licentia ut etiam alium adeat,
ſecus ſi deſignatio facta eſt ex ſpeciali
cauſa, ita ut non miſiſſet ad alium. *Croix
n.* 735. Copulans alienos ſine licentia Paro-
chi incurrit ipſo facto ſuſpenſionem uſque
dum ab Ordinario proprii Parochi abſolva-
tur, a qua tamen ſuſpenſione excuſat igno-
rantia etiam craſſa, quia Trident. loquitur
de illis qui præſumpſerint aut auſi fuerint.
9 Vide *Caſ.* 113. 7. Matrimonio *Vagorum* (id
eſt talium qui nullibi domicilium habent)
juxta *Sanch. d.* 25. *n.* 11. valide poteſt aſ-
ſiſtere quilibet Parochus, idque *Pirh. hic
n.* 13. *Vvieſt. n.* 50. dicit eſſe probabile: at
probabilius vagis aſſiſtere debet Parochus
loci, in quo actu hoſpitantur. *Perez. Di-
caſt. Vallen. hic n.* 12. *Zoes ibid. n.* 11. *Ku-
gler nu.* 204. *Ratio eſt*, quia vagi debent
habere proprium Parochum, ſed magis
congruentior aſſignari non poteſt quam Pa-
rochus loci in quo actu ſunt; accedunt
plures Declarationes Cardinalium, de qui-
bus teſtatur *Pont. l.* 5. *c.* 14. ſufficit autem
alterutrum ſponſum, vel ſponſam eſſe va-
gum. *Gutt. Croix n.* 750. *Schmier. c.* 5. *n.*
104. inter vagos computantur milites, quia 10
non poſſunt habere animum habitandi in
loco certo, cum debeant continuo eſſe pa-
rati ad migrandum quocumque officialis
juſſerit, ideoque ſemper contrahere pote-
runt coram Parocho loci ubi hoſpitantur,
etiamſi habeant Capellanum campeſtrem:
quia huic non datur facultas privative ſed
cumulative cum Parocho loci, ut reſpon-
dit *Sac. Congreg.* 29. *Maji.* 1683. apud *Sch-
malzg. nu.* 167. imo Curio ſeu Capellanus
campeſtris ut valide aſſiſtat debet habere
ſpecialem ad id facultatem, vel a Papa vel
ab Epiſcopo loci, ut certum eſt ex Decre-
to *Sac. Congreg. die* 29. *Jun.* 1707. apud *Reif-
fenſt. n.* 97. & quidem ſi facultas Papæ tan-
tum ſonet pro caſtris, non poſſunt aſſiſte-
re in præſidiis, & facultas conceſſa ab E-
piſcopo non extendit ſe ultra ejus Diœce-
ſin, quia plus non poteſt concedere quam
ipſe habet: *dixi*, *valide*, nam ut quis Ma-
trimoniis vagorum licite aſſiſtat, juxta
Trid. c. 7. requiritur diligens inquiſitio ſu-
per impedimentis, & licentia Ordinarii, id-
que ſub pœna ſuſpenſionis præcipit Syno-
dus Colon. de anno 1662. quæ etiam circa
peregrinos, & advenas obſervanda ſunt,
hinc ab iiſdem juramentum exigi ſolet,
quod nullo impedimento, vel alio Matrimo-
nio ligati ſint. *Pirh. n.* 19. *Eng. l. c. Schamb.
n.* 14. 8. Ut Trid. quoad aſſiſtentiam Parochi 11
& teſtium obliget, debet eſſe promulgatum
non tantum in Diœceſi, ſed in Parochia,
ut habet ipſe textus, præſumitur autem ibi
promulgatum, ubi aliquo tempore fuit ob-
ſervatum, ut declaravit S. Congregatio apud
Boſco par. 5. *d.* 11. *ſ.* 9. in locis ubi Trid. pro-
mulgatum non eſt (velut in Turcia, Perſia,
& omnibus terris Infidelium, Anglia, Hi-
bernia, Scotia, Dania, Pruſſia, Saxonia,
teſtibus *Neuſſer*, *Reiffenſt. Kugl. n.*289. Polo-
nia quoad majorem partem) Matrimonia
ſine aſſiſtentia Parochi ſunt valida non tan-
tum quoad hæreticos, & Catholicos ibi ha-
bitantes, ut certum eſt, ſed etiam quoad
peregrinos, & tranſeuntes, aut Mercaturæ
cauſa ad tempus ibi exiſtentes. *Barb.
Sanch. d.* 19. *n.* 27. *Pirh. n.* 9. *Engel a n.* 20.
Boſco l. cit. Ratio primæ partis eſt, quod ip-
ſum Trid. dicat: hoc ſuum Decretum non
habere robur niſi 30. die poſt factam in
Parochia promulgationem, ubi ergo pro-
mulgatum, vel receptum non eſt, robur
non habet. *Ratio* ſecundæ partis eſt, quod
con-

contractus ſortiantur forum loci, & peregrini non obligentur legibus domeſticis. 9.
12 Qui exit e loco ubi Trid. viget ad locum ubi non viget, ſolo animo contrahendi Matrimonium, & non conſtituendi ibi domicilium invalide contrahit, ut declaravit Urb. VIII. in ſuo Brevi anno 1627. dato ad Archi-Epiſcopum Colon. ſi autem illuc ſe transferat animo verum, vel quaſi domicilium conſtituendi, quamvis id ſtudio faciat in ordine ad contrahendum clandeſtine matrimonium, valide contrahet nec ei tunc fraus patroci-
13 natur, ſed domicilium acquiſitum. 10. Qui e loco ubi Trid. non obligat exit ad locum in quo obligat, debet ibi ſervare formam Trid. ideoque ſi velit in tali loco contrahere, debet contrahere coram proprio, id eſt ſui veri vel quaſi domicilii Parocho, vel ſaltem cum ejus licentia: aliud eſt de vagis, qui nullibi domicilium, ideoque nec fixum Parochum habent; *Ratio* eſt, quod peregrini, quamvis regulariter non obligentur legibus locorum, per quæ tranſeunt, attamen tenentur ſaltem ſervare ſolemnitates ſubſtantiales contractuum, quia hic regulantur juxta forum loci. *Pign. t. 5. conſult. 79. nu. 33. Pirh. n. 10. Schamb. nu. 9. Schmalzg. n.* 101. unde ſi in Parochia ſponſi Trid ſit promulgatum, non vero in Parochia ſponſæ, matrimonium clandeſtinum invalide contrahetur in Parochia ſponſi, valide & illicite in
14 Parochia ſponſæ. 11. In locis hæreticis (ubi Trid. quidem fuit promulgatum, ſed de facto, vel nullus eſt, vel ob metum hæreticorum latet, aut tuto adiri non poteſt Parochus, Epiſcopus, vel alius Sacerdos licentiam habens) valet matrimonium etiam Catholicorum ſine Parocho, adhibitis tamen teſtibus, quia tunc Parochi præſentia eſt moraliter impoſſibilis, & eſt quaſi non eſſet Parochus, ac ita declaravit multoties S. Congreg. in ſpecie anno 1605. 19. Jan. teſtibus *Pirh. n. 12. Zyp. de Matr. l. 4. n. 6. Gobat. t. 9. n. 475. Reiffenſt. n.* 132. *Dices:* ergo ex præſumpta licentia, vel per Epikejam valebit matrimonium coram Confeſſario ex cauſa graviſſima, ut ſi Princeps in articulo mortis velit ducere concubinam ad legitimandas proles, ne Principatus deveniat ad manus Acatholicas, ſaltem ſi Parochus caſu abſit, vel inſtans mors non permittat eum expectare. Reſp. Quamvis aliqui *cum Soto, Graff. Amic. d. 7. n.* 136. id concedant, tamen communiſſima negat, quia conſtat ex praxi Eccleſiæ Papam in priori caſu diſpenſare, non vero in aliis, etſi majoris ſint neceſſitatis, & lex irritans ſeu præſcribens formam ſubſtantialem contractibus non patitur interpretationem, ſeu EpiKejam. 12. Plures & graves 15
DD. valde probabiliter docent, valere matrimonia hæreticorum ſine proprio Parocho vel cum alio impedimento juris, Eccleſiaſtico, v. g. affinitatis, vel conſanguinitatis in tertio, & quarto gradu, honeſtatis publicæ contracta in iis locis, in quibus Trid. quidem eſt promulgatum, ſed ob prædominantes hæreſes non obſervatum, veluti Hollandia, Zelandia, Friſia aliiſque locis confœderatis, quibus juſſu Philippi ſecundi Hiſpaniarum Regis Concilium Trident. fuit quidem promulgatum, ſed prævalente hæreſi minime obſervatum; *Ratio* eſt, quod conſuetudo a 100. & pluribus annis contraria videatur prævaluiſſe contra Legem Eccleſiæ, Eccleſia ſciente, & non contradicente, imo filios eorum, ſi convertantur, ad SS. Ordines admittit, vid. *Caſ. 106. quæſt. 6. tota;* hæc tamen intellige de locis ſubjectis Prin- 16
cipi, vel Magiſtratui Acatholico; nam quoad loca ſubjecta Principi Catholico, ut Francia, Bohemia, Julia, patria Montenſis, ſi Parochus Catholicus haberi poſſit, non videtur ſatis probabile, quod valeant matrimonia ſine Parocho proprio contracta, quia ibi conſuetudo contraria cum tacito conſenſu Superioris locum non habet, cum non tantum Eccleſia, ſed & ipſi Principes Catholici ſæpe reclament: eſtque hoc verum, etiamſi unus, vel uterque contrahentium ſit hæreticus, adhuc enim contrahi debet coram Sacerdote Catholico ſi haberi poſſit, neque valet contractum coram Magiſtratu, vel Miniſtro hæretico, ut declaravit S. Congreg. 2. Maji 1676. 1677. 1696. apud *Neuſſer d.* 182. *quæſt.* 2. *Schmalzg. n.* 115. 13. Paſtor 17
Catholicus licite aſſiſtit matrimoniis hæreticorum in ſua Parochia habitantium, abſque tamen benedictione, tum quia eſt verus eorum Parochus tum quia poſt Conc. Conſtant. non eſt prohibitum communicare cum hæreticis in ſacris aut politicis, niſi ſint nominati denuntiati, neque ipſe tanquam Miniſter confert Sacramentum indignis, ſed tantum aſſiſtit tanquam teſtis qualificatus. *Layman. ſup. numer.* 8. econtra matrimonium contrahere coram Miniſtro Acatholico, vel ab eo benedictionem accipere juxta *Leſſ. in auctuario Caſ.*

Digitized by Google

Caſ. 24. videtur eſſe per ſe malum, & nequidem ad evitandam gravem pœnam permiſſum, quia eſt in facto profiteri ipſum eſſe verum Eccleſiæ Miniſtrum: comparere tamen coram Miniſtro vel Magiſtratu Acatholico ex cauſa mere politica, v. g. ut inſcribantur tanquam veri conjuges, & proles habeantur legitimæ (quamvis adſit aliqua politica congratulatio, concio, preces, vel etiam verba ſignificantia Matrimonium) non videtur per ſe malum, ideoque ex gravi cauſa permiſſum. *Leſſ. loc. cit. Verjuys tract.* 13. *art.* 7. Ex dictis pro majori dilucidatione,

18 Inferes ſequentia: 1. probabilius non valere Matrimonia Catholicorum, & hæreticorum ſine Parocho Catholico contracta Auguſtæ, Ratisbonæ, Argentorati, Trajecti ad Moſam aliiſque urbibus Germaniæ, in quibus Catholici cum hæreticis permiſtim vivunt, quia in iis Trid. eſt publicatum, & regimen ex parte eſt Catholicum, & Paro-
19 chus Catholicus facile haberi poteſt. 2. In Hollandia probabiliter valet Matrimonium hæreticorum coram Prædicante, vel ſine Parocho: unde reſolvitur hic Caſus: Titius miles Catholicus legionis Hollandicæ Colloniæ coram ſuæ legionis Prædicante, & duobus teſtibus ducit Bertham Acatholicam, quæritur an valide? Reſp. Si Bertha pertineat ad iſtam legionem probabiliter valet, quia talia Matrimonia in Hollandia habentur pro validis, & legiones Hollandicæ extra Hollandiam gaudent eodem jure, vel diſſimulatione Eccleſiæ, quo gauderent exiſtentes in patria, quia cenſeri poſſunt velut Parochiæ cum ſuo pſeudo-Parocho ambulantes: ex eadem ratione miles Hollandus Acatholicus (idem eſt de Saxonico, Pruſſico, &c.) ubique etiam in locis Catholicis coram Prædicante valide ducit Catholicam; ſi Bertha non pertineat ad iſtam legionem, Matrimonium eſt nullum, quia Prædicans non eſt Parochus Titii, & diſſimulatio Eccleſiæ non eſt extendenda ultra
20 caſus receptos. *Croix n.* 735. 3. Si quis per Saxoniam, Pruſſiam, vel alia loca, ubi Trid. promulgatum, vel receptum non eſt, tanquam viator, vel peregrinus tranſeat, poteſt ibi clandeſtine contrahere, quia contractus ſortitur forum loci; ſi vero quis tranſeat per loca, ubi Trid. promulgatum eſt, non poteſt nequidem coram Parocho loci contrahere, niſi ſit vagus; *Ratio eſt*, quia cum non intendat ibi per majorem partem anni ſubſiſtere, nullum ibi habet domicilium: econtra ſi habeat animum ibi per majorem partem ſubſiſtendi, vel ſit vagus, ſtatim prima hora coram Parocho loci contrahere poteſt. 4. Si qui habitent in Parochia plane Acatholica, & ſoleant accipere aliâ Sacramenta a Parocho Vicario, etiam debent coram illo contrahere Matrimonium, quia cenſetur proprius ipſorum Parochus, cui in facto ſe ſubjecerunt. 5. Si unus ſponſorum ſit Catholicus, & pro contrahendo, vel renovando Matrimonio non auſit adire Parochum Catholicum, eo quod ſit periculum ne ipſe aut Parochus prodatur, capiatur, carcere, vel bonis mulctetur, non eſt opus ut aſſiſtat Parochus Catholicus, quia non eſt tutus ad eum acceſſus.

QUÆR. II. Quid de impedimento impo- 21
tentiæ; Reſp. Impotentia dirimens Matrimonium *eſt perpetua phyſica, & antecedens incapacitas exercendi copulam carnalem de ſe aptam ad generationem*: hæc non tantum jure Eccleſiaſtico *tit. de frig. & Malef.* ſed & jure naturali dirimit Matrimonium, quia de eſſentia Matrimonii eſt traditio corporum de ſe aptorum ad generationem cum jure ad copulam, ut dixi *Caſ.* 105. *quæſt.* 1. & inhabilis ad ſolvendum, eſt inhabilis ad promittendum. *Dicitur* 1. Impotentia phyſica, nam pure moralis, qualis oritur ex voto ſimplici, non dirimit ſed tantum prohibet Matrimonium: ex defectu potentiæ phyſicæ ad Matrimonium inhabiles ſunt Eunuchi utroque teſticulo carentes, ut certum eſt ex Conſtit. 59. Sixti V. quia carent vero ſemine; aliud eſt de ſpadone, qui uno tantum caret teſticulo: item de Thlibio ſeu Thlaſio, cui teſticuli attriti ſunt, ſed non ita quin poſſit perficere verum ſemen, quia experientia conſtat hos eſſe ad generationem aptos. Hermaphroditi contrahere poſſunt ſecundum ſexum prævalentem, *l. quæritur ff. de ſtatu hominis.* ſi neuter ſexus prævaleat, datur iis optio, modo jurent manere in illo ſexu quem ſemel elegerunt. *Pirh. tit.* 15. *n.* 3. Senes ita debiles ut nulla arte ad copulam juvari poſſint, probabilius non poſſunt contrahere Matrimonium quia habent impotentiam perpetuam in futurum. *Nav.*
Sanch. l. 7. *d.* 92. *nu.* 70. *Schmalg. tit.* 15. 22
n. 33. ſi vero ſenes juvari poſſint ad copulam, certum videtur poſſe valide contrahere,

here, etſi per accidens generare non poſ-
ſint, quia retineat totam potentiam ſemi-
nativam, & ita habet praxis Eccleſiæ. *Lex
c. nuptiarum* 41. *cauſ.* 27. *quæſt.* 1. Steriles
23 valide contrahunt, ut patet in Abrahamo &
Sara, in Zacharia & Eliſabeth, quia habent
verum ſemen, etſi per accidens impediatur
a ſuo effectu. *S. Th. in* 4. *diſt.* 34. *q. un. Spo-
rer n.* 122. ſi quis ex morbo eſt incapax copu-
læ, etſi de ſanitate deſperet, adhuc eſt capax
Matrimonii etiam in articulo mortis, quia
talis impotentia non eſt ex ſe perpetua. *Kugl.
tit.* 2029. *Eng. tit.* 15. *num.* 4. ſimiliter valide
contrahit mulier, etſi nequeat retinere ſemen
intra matricem, modo vas ejus penetrari
poſſit, quia poteſt habere copulam de ſe
aptam generationi, etſi per accidens ſemen
24 effluat. Si quis probabiliter eſt potens, etſi
non omnino ſit certus, adhuc licite init
Matrimonium, ſaltem ſi compartem mo-
neat de ſuo dubio. *Schild. tr.* 6. *nu.* 94. 1.
Dicaſt. de bapt. d. 1. *nu.* 208. tum quia omni-
moda certitudo vix haberi poteſt præſertim
in iis, qui diu caſte vixerunt & quilibet ha-
bet jus naturale ad Matrimonium, quamdiu
non conſtat de incapacitate, & non datur
aliud medium probandi potentiam gene-
randi, tum quia Eccleſia ſeparat conjuges
qui per triennium fruſtra tentarunt copu-
lam & permittit inire aliud Matrimonium,
in quo ſperant ſe poſſe conſummare; ergo
ſimiliter licebit primo inire Matrimonium,
quando eſt probabilis ſpes illud conſum-
25 mandi. *Dicitur* 2. *perpetua*, id eſt talis,
quæ mediis ordinariis licitis tolli non po-
teſt, hinc qui habet impotentiam, quæ tolli
non poteſt, niſi per maleficium vel Miracu-
lum, aut per medium valde difficile & peri-
culoſum, v.g. arctitudo feminæ per inciſio-
nem conjunctam cum periculo vitæ, ejuſ-
modi impotentia cenſentur perpetua & mo-
raliter incurabilis, nec mulier tenetur ejuſ-
modi inciſionem admittere, nec vir ejus
eventum expectare, ſecus ſi inciſio fieri
poſſit abſque notabili periculo. *Guit. Perez,
Vviſt. t.* 15. *n.* 12. *Reiff. ibid. n.* 67. poteſt au-
tem maleficium & arctitudo eſſe reſpectu
hujus perſonæ, ideoque & reſpectu hujus
dirimere Matrimonium, quamvis non ſit
nec dirimat reſpectu alterius. In dubio, an
impotentia ſit perpetua, juſſu judicis Ec-
26 cleſiaſtici facienda eſt inſpectio corporis in
viro per Medicos, in femina, per obſte-
trices & honeſtas Matronas: ſi facta inſpe-
ctione appareant ſigna manifeſta impotentiæ
perpetuæ, ſtatim ſeparandi ſunt, nec per-
mittenda eſt tentatio copulæ in Matrimo-
nio manifeſte nullo; ſi ſigna ſint dubia,
conjuges *ex c. laudabilem de frig.* habent
triennium pro ſumendo experimento, quo
ſine fructu elapſo, ſeparantur præſtito præ-
vie juramento quod coire nequiverint, &
ad novum Matrimonium tranſire permittun-
tur. At quid ſi poſt ſeparationem ex cauſa 27
impotentiæ factam ceſſet impotentia? Reſp.
Si impotentia ceſſet per miraculum, ma-
giam, per ſciſſionem periculoſam, vel aliud
medium præter naturale valet Matrimo-
nium, *c. ult. cauſ.* 33. *q.* 1. ſi vero impoten-
tia ceſſaverit modo naturali, v.g. per uſum
ſecundi Matrimonii, per ſciſſionem non pe-
riculoſam, ita ut etiam vero ſimiliter in
primo ſublata fuiſſet, modo conjuges de-
bitam diligentiam adhibuiſſent, invalida
erit ſeparatio & ſecundum Matrimonium,
ideoque primum erit redintegrandum *Text.
& DD. in c.* 6. *de frig.* ſi vero mulier talis
poſtmodum cognita fuit a viro diſſimili ju-
niore vel habente corpus magis proportio-
natum, quamvis per copulam cum ultimo
reddita eſſet habilis etiam ad copulam cum
primo, non ideo deberet reddi primo, quia
ex hoc non probatur quod impotentia re-
ſpectu primi & alterius ſimilis non fuerit
perpetua. *Sanch. d. q.* 3. *n.* 12. *Croix n.* 805.
Dicitur antecedens ſcilicet Matrimonium, 28
nam ſi impotentia Matrimonio jam contra-
cto ſuperveniat, illud non dirimit: *omnes*.
In dubio, an impotentia ſit antecedens
vel conſequens, *Laym. Pirh. n.* 22. *Eng. nu.*
10. dicunt præſumendum eſſe, quod ſit an-
tecedens, quod verum eſt ſi impotentia ſit
naturalis, quia qualitas, quæ ex natura
rei ineſt, ſemper ineſſe præſumitur, præ-
ſertim ſi copula ſtatim poſt matrimonium
contractum tentata exerceri non potuerit.
Si impotentia ſit ex maleficio, merito di-
cit *Gobat n.* 432. rem eſſe plane incertam,
cum experientia conſtet ſponſos tam ante
quam poſt matrimonium a maleficiis liga-
ri, in praxi (cum Papa in matrimonio rato
diſpenſare poſſit, ut dixi *Caſ.* 103. *nu.* 35.)
conſultum eſt pro ejuſmodi miſere legatis
petere diſpenſationem: pro qua tunc eſt
cauſa ſufficiens. Sed quid ſi poſt matrimo-
nium fiat impotens, v.g. per amputatos te-
ſtes, an adhuc poſſit petere debitum? Reſp.
Affirmat. quia talis habet jus, & per acci-
dens

Digitized by Google

dens eſt, quod non poſſit generare *Laym. Vvieſtn. n.* 33. *Reiffen. tit.* 15. *nu.* 65.

29 QUÆR. III. Quid circa impedimentum raptus? Reſp. *Raptus eſt violenta abductio feminæ in ordine ad contrahendum matrimonium. Trident. ſeſſ.* 24. *cap.* 6. *Dicitur* 1. *violenta* abductio, nam ſi abducta conſentiat etiam invitis parentibus vel tutoribus, non erit raptus matrimonium dirimens, *Sanchez Perez. d.* 38. *ſeſſ.* 4. *Gobat num.* 546. *Reiffenſt. lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 374. Ratio eſt, quod licet parentes reclament, ſi tamen conſentiat filia, non læditur libertas matrimonii, quam unice intendit Trident. ſi puella libere contraxit ſponſalia, & ex poſt contra voluntatem a ſponſo abducatur, adhuc erit impedimentum raptus, ſi ipſa habeat juſtam cauſam reſiſtendi abductioni, vel reſiſtendi a ſponſalibus, ſecus ſi eam non habeat, tunc enim non erit abductio proprie injurioſa, *Barboſ. Tamb. lib.* 7. *in dec. cap.* 6. §. 2.

30 *Dicitur* 2. *feminæ*, nam ſi vir abducatur, non incurritur impedimentum raptus, *DD. cit.* quia Trident. ſolum loquitur de raptu feminæ, & in odioſis non eſt facienda extenſio. *Dicitur* 3. *in ordine ad contrahendum matrimonium*, nam ſi fiat alio fine, v. gr. cauſa libidinis, erit quidem raptus ad culpam, ſed non impedimentum matrimonii, *Boſco, Tamb. loc. cit. Sporer a num.* 29. ſi fiat animo contrahendi matrimonii, tam diu matrimonium dirimit, quam diu rapta eſt in poteſtate raptoris idque tenet etiamſi rapta exiſtens in poteſtate raptoris libere conſentiat, ſi vero a raptore jam libera cum eo ſponte contrahat, valet matrimonium, ſed raptor erit ipſo facto excommunicatus, & perpetuo infamis. Trident. *loc. cit.* ſi Titius rapiat feminam pro Cajo ignorante, raptor quidem erit ipſo facto excommunicatus, neuter tamen incurret impedimentum cum femina rapta, non raptor, quia non rapuit nomine ſuo, nec in ordine ad contrahendum ſecum matrimonium, & conſtitutio Trident. utpote odioſa tantum de rapiente principali intelligenda eſt: neque Cajus, quia nullam cauſam raptui dedit ut ſupponitur, quam ſi dediſſet, utique raptum incurret, *Sporer num.* 31.

CASUS CXI.

De Modo revalidandi matrimonium invalidum & petenda diſpenſatione.

ZAchæus *Parochus interrogatur.* 1. *Qualiter revalidari debeat Matrimonium ficte, vel ex metu contractum ex parte utraque.* 2. *Vel una tantum.* 3. *Vel nullum ob affinitatem, conſanguinitatem, &c. an & qualiter nullitas alteri parti debeat notificari.* 4. *An revalidari debeat coram Parocho, & teſtibus.* 5. *In quibus diſpenſare poſſit Papa.* 6. *Nuntius Apoſtolicus.* 7. *Epiſcopi, & quid hi poſſint in caſibus Papalibus.* 8. *Quid ſi una pars ſit Acatholica.* 9. *Vel ſponſi ſpectent ad diverſas Diœceſes, & quid in dubio, an ſit impedimentum.* 10. *Quid poſſint Epiſcopi, & Regulares in votis impedientibus Matrimonium.* 11. *Vel petitionem debiti.* 12. *Qualiter diſpenſatio petenda Romæ.* 13. *Quid ſi diſpenſetur ſine cauſa.* 14. *Ad falſa narrata.* 15. *Quid de anguſtia loci.* 16. *Paupertate aliiſque cauſis.* 17. *Quandonam cauſa debeat verificari.* 18. *Qualiter impedimenta debeant exponi.* 19. *Quid faciendum Confeſſario, qui in confeſſione audit adeſſe impedimentum.* Pro reſolutione,

QUÆR. I. Qualiter Matrimonium inva- 1
lide contractum revalidari poſſit?

Reſp. I. Certum eſt, quod conjux ſciens matrimonium ſuum invalidum non poſſit ullo caſu nequidem metu mortis uti copula conjugali, quia talis copula foret fornicaria, adeoque intrinſece mala: quid autem in dubio de valore matrimonii conjugibus liceat, vel non liceat, dicam *Caſ. ſeq.* 2. Si matrimonium eſt invalidum defectu utriuſque conſenſus, eo quod uterque ficte ex metu, vel errore ſubſtantiali conſenſerit, Matrimonium revalidari debet per novum utriuſque partis conſenſum ſibi invicem exterius manifeſtatum, ad omnem enim contractum humanum jure naturæ requiritur ſenſibilis utriuſque partis conſenſus. *Omnes cum Sanchez lib.* 2. *diſp.* 32. *n.* 15. 3. Si tan- 2
tum ex una parte ob fictionem, vel metum defecit conſenſus, matrimonium probabilius validatur per liberam poſitionem ejuſdem, ut venditio agri, vel religioſa profeſſio invalida ob defectum conſenſus interni ex una parte, revalidatur hoc ſolo conſenſu accedente, *S. Thom. in* 4. *diſt.* 29. *art.* 3. *quæſt.*

q. 2. *ad* 2. *Navar. Man. c.* 22. *n.*51. *Lug. reſp.*
moral. libr. 3. *dub.* 2. & 16. *Pirh. de ſponſal.*
n. 83. & *ibid. Konig. n.* 103. *Schmalzg. ibid.*
n. 272. Ratio eſt, quia conſenſus compar-
tis ab initio fuit validus, utpote a perſona
habili poſitus, & perſeverat virtualiter in
petitione, & redditione debiti conjugalis :
tutius tamen eſt hunc novum conſenſum
etiam exterius comparti verbo, vel facto
manifeſtare, eamque ad conſenſum pariter
renovandum inducere, nam valde proba-
bile eſt etiam compartis conſenſum ab ini-
tio fuiſſe nullum ob errorem in ſubſtantia
ut volunt *Felin. Ledeſm. Palao diſp.* 2. *p.* 6.
n. 3. *Reiffenſt. append. n.*607. videtur enim
ideo conſenſiſſe in traditionem ſui corporis
quia putabat, & alterum vere tradidiſſe
ſuum corpus. 4. Si matrimonium eſt nul-
3 lum ob impedimentum ab Eccleſia diſpen-
ſabile, v. gr. affinitatis, cognationis, &c.
præter diſpenſationem in impedimentum re-
quiritur novus conſenſus utriuſque partis
exterius manifeſtatus, eſt *communis*: Ratio
eſt, quod prior conſenſus utpote inter per-
ſonas inhabiles fuerit omnino nullus, ergo
poſtea non poteſt fieri validus, quamvis
forte perſeveret virtualiter, *quia non firma-
tur tractu temporis, quod de jure ab initio non
ſubſiſtit*. Regul. juris 18. *in* 6. debetque
probabilius nullitas matrimonii alteri par-
ti aliquo modo manifeſtari, nam ſi hæc de
novo quidem conſentiat, ſed ignara inva-
liditatis, conſentiet ex priori errore, quo
hunc maritum putat eſſe ſuum, ideoque
pergit in ſubſtantia errare, nec hic quid-
quam operatur probabilitas ſententiæ oppo-
ſitæ, quia agitur de valore Sacramenti, &
de valore conſenſus matrimonialis, quem
Eccleſia ſupplere non poteſt, & ex hac cau-
ſa videtur in litteris diſpenſationis addi :
*Ut dicto conjuge certiorato de nullitate prioris
conſenſus &c. diſpenſas* : igitur pars igno-
rans accepta ſubobſcure impedimenti ſcien-
tia ad novum conſenſum ſuaviter eſt diſ-
ponenda, dicendo v. g. Angor ſuper valo-
re noſtri matrimonii, rogo te, ut pro quie-
tanda mea conſcientia conſenſum mecum
renoves, &c. quod ſi alter renuat, novis
amoris indiciis ad id inducendus eſt abſ-
que hoc, quod cauſa nullitatis exprimatur
interim ſi nullitas matrimonii certa ſit, a
copula erit omnino abſtinendum, uſque dum
conſenſus ex utraque parte fuerit renova-
tus: caute etiam hic procedat Confeſſarius
dum ex confeſſione audit nullitatem ma-
trimonii, nec ſtatim illam indicet pœniten-
ti, ſed prius exploret, num conjuges ſe
ament, pacifice conveniant, & ſit ſpes re-
validationis, ſi nulla omnino ſpes obtinen-
di conſenſum affulgeat, ſed potius timea-
tur uxoris, & prolium defectio, graviſſima
ſcandala, & incommoda, relinquendi ſunt
in bona fide, & fornicatione materiali, *Go-
bat Spor. Wieſtn. tit.* 16. *n.* 192. 5. Quod 4
ſi matrimonium ſit invalidum ob impedi-
mentum publicum, vel ſaltem duobus, aut
tribus notum, ita ut in foro externo pro-
bari poſſit, tum publice coram Parocho, &
teſtibus impetrata diſpenſatione renovari de-
bet, quamvis antecedenter coram Parocho
& teſtibus contractum fuerit : Ratio eſt,
quia prior aſſiſtentia Parochi, & teſtium
non eſt ſufficiens probare valorem matri-
monii, cum per impedimentum publicum
vel pluribus notum probari poſſit nullitas
matrimonii, ergo requiritur nova Parochi
& teſtium præſentia, econtra ſi impedimen-
tum ſit ita occultum, ut in foro externo
probari non poſſit, matrimonium ſemel in
facie Eccleſiæ contractum poterit prævia
diſpenſatione etiam occulte renovari non
adhibitis de novo teſtibus, & Parocho,
Laym. hic p. 4. *c.* 14. *Perez. Palao, Boſ-
co d.* 12. *ſeſſ.* 14. *Sporer n.* 469. *Schmalz.
tit.* 16. *nu.* 277. & ita declaravit S. Pius
V. teſte *Navar. c.* 22. *n.* 70.

QUÆR. II. Quinam ſuper impedimen- 5
tis matrimonii diſpenſare poſſint?

Reſpond. I. In impedimentis jure natu-
ræ, & divino (qualia ſunt error, vis,
ligamen &c.) nemo proprie diſpenſare
poteſt: in impedimentis juris Eccleſiaſtici
dirimentibus per ſe loquendo poteſt ſolus
Papa, in prohibentibus etiam poſſunt Epi-
ſcopi, & Legati Apoſtolici, excepto voto
perpetuæ caſtitatis, & Religionis, ac
ſponſalibus legitimis. *Dixi, per ſe loquen-
do*, nam per accidens poterunt Legati,
& Epiſcopi etiam diſpenſare in dirimen-
tibus, quouſque hoc illis ex privilegio,
vel conſuetudine fuerit conceſſum. 2.
Nuntii Apoſtolici ex conceſſione Summi 6
Pontificis ordinarie habent facultatem diſ-
penſandi pro utroque foro cum pauperi-
bus Catholicis in tertio, & quarto gra-
du, ſimplici, & mixto, item in ſecun-
do affinitatis ſimplici, vel etiam primo
ex copula fornicaria, ſi impedimentum

Digitized by Google

ſit occultum , & immineat ſcandalum ,
vel aliud grave malum , nec poſſit e
Sacra Pœnitentiaria diſpenſatio expecta-
ri , ſive matrimonium ſit contrahen-
dum, ſive contractum, cum hæreticis ve-
ro converſis etiam non pauperibus quoad
matrimonium contractum in ſecundo con-
ſanguinitatis gradu ſimplici, & mixto; item
in cognatione ſpirituali, præterquam inter
levantem , & levatum , in impedimento
publicæ honeſtatis ex ſponſalibus , in im-
pedimento criminis neutro tamen conjuge
machinante . 3. Eamdem fere cum Nun-
tiis facultatem habent Epiſcopi, qui in ca-
7 ſu neceſſitatis pro foro conſcientiæ diſpen-
ſare poſſunt in caſibus Papalibus, non tan-
tum quoad matrimonium ex una ſaltem
parte bona fide contractum , ut plerique
concedunt, ſed etiam quoad matrimonium
contrahendum, ſi concurrant hæc tria. 1.
Magna & urgens neceſſitas , & in mora
periculum, v.g. peccati , gravis infamiæ,
vel ſcandali. 2. Ut non poſſit adiri Papa,
vel delegatus valens diſpenſare. 3. Si im-
pedimentum ſit occultum, & non publicum
publicitate juris , vel facti , nec ſit facile
publicabile , quamvis tribus , vel quatuor
notum ſit, *Sanch. libr. 2. d. 40. Boſco d. 12.
ſeſſ. 13. Barb. de poteſt. Epiſc. alleg. 33. Spor.
n. 445. La Croix n. 838. Reiffenſt. app. nu. 15.
Engel. titul. 16. §. 3. Wieſtn. ibid. numer. 65.
Schmalzg. ibid. n. 78. & teſte Cardena diſſert.
21. n. 634. omnes fere Theologi, & juriſperiti:*
& hanc poteſtatem tamquam ordinariam
ratione officii competentem poſſe Epiſco-
pum alteri delegare, docent *Sanch. Reif-
fenſt. n. 36. Krim. nu. 2055.* Ratio eſt, quod
omnes leges conditæ ſint ad bonum com-
mune, ideoque Summus Pontifex non cen-
ſeatur in tali caſu cum tanto animarum
periculo ſibi poteſtatem diſpenſandi reſer-
vare, & quamvis agatur de valore Sacra-
menti, tamen adhuc hic licere uſum ſen-
tentiæ probabilis dixi *Caſ. 105. q. 4.* & ma-
trimonium ex tali diſpenſatione initum non
eſt probabiliter , ſed certo validum , quia
certum eſt , quod conſuetudo det juriſdi-
ctionem, ut conſtat *ex c. cum contingat de
foro compet. c. Romana eod. in 6. c. Romana
de ſentent. excomm. in 6. & ibi gloſſa*, certum
eſt etiam tum experientia, tum teſtimonio
omnium fere Theologorum exiſtere ejuſ-
modi conſuetudinem ſciente , & non con-
tradicente Summo Pontifice, item certum
eſt ex conſuetudine, bona fide per 10. vel
40. annos continuata præſcribi juriſdictio-
nem diſpenſandi, ſed certum eſt Epiſcopos
eam ultra 40. annos continuaſſe , ergo .
Accedit quod communis uſus , & conſue-
tudo ſit optima legum interpres, uſus au-
tem habet, ut Epiſcopus in tali lege diſ-
penſet, ergo. Prædicta intellige de omnibus
caſibus, in quibus Papa poteſt, & ſolet diſ-
penſare, *Engel. nu. 11.* quia nulla ratione
præſumi poteſt Papam concedere Epiſcopis
ſuper quo ipſe per Sacram Penitentiariam
diſpenſare non ſolet. 4. Si una pars ſit Aca- 8
tholica, non poteſt cum ea diſpenſare Epi-
ſcopus, vel Legatus , nequidem in quarto
gradu, antequam ſit actu converſa, idque
tenet etiamſi ſit gravis neceſſitas, quia et-
iam in gravi neceſſitate Legatus, & Epi-
ſcopus non diſpenſant , niſi ex præſum-
pta Papæ licentia , hæc autem hic non ad-
eſt, quia ipſe Papa cum talibus non diſ-
penſat . 5. Si ſponſi ſpectent ad diverſas 9
Diœceſes, ſufficit unum Epiſcopum diſpen-
ſaſſe, non enim poteſt in uno ceſſare im-
pedimentum, v. g. affinitatis, quin ceſſet
in altero: cum vagis diſpenſat quilibet Epi-
ſcopus, cui ſe ſubjiciunt. 6. In dubio, an
adſit impedimentum, Epiſcopus poteſt de-
clarare non eſſe , aut etiam ad cautelam
diſpenſare, *Garz. de benef. p. 9. c. 2. n. 10.* 7.
Epiſcopi & Regulares mendicantes, & cum 10
iis communicantes pro foro conſcientiæ diſ-
penſare poſſunt in omnibus votis Papæ ſpe-
cialiter non reſervatis matrimonium impe-
dientibus, veluti in voto non nubendi, in
voto ſuſcipiendi Sacrum Ordinem, voto ca-
ſtitatis non perpetuæ, etiam perpetuæ, ſed
pœnali, vel conditionato , ex metu emiſ-
ſo, ut dixi *Caſ. 71. a n. 5.* 8. Omnes regu-
lares per totum orbem exiſtentes diſpenſa-
re poſſunt in matrimonio ob affinitatem
nullo, vi Privilegii Bullati a Leone X. con-
ceſſi Auguſtinianis, & per participationem
aliis, *apud Roff. Chaiſſing. de privil. t. 5. c. 5.
propoſ. 3.* his verbis: *quod cum his , qui in
primo affinitatis gradu ſcienter, aut ignoran-
ter contraxerunt (modo notorium id non fue-
rit, neque in judicium productum) diſpenſa-
re valeant, ut de novo contrahant, & in eo-
dem contracto matrimonio permaneant prole
etiam legitimata.* V. *Reiffenſt. a n. 542.* quia
tamen non ſatis conſtat de illo Privilegio
& illud a pluribus negatur, agaturque de
valore Sacramenti, illud in praxi vix lo-
cum

Digitized by Google

11 cum habere poteſt. 9. Epiſcopi ſaltem ex conſuetudine diſpeuſare poſſunt cum conjugibus ad petendum debitum, ſive obligatio non petendi oriatur ex inceſtu cum conſanguinea conjugis, ſive ex voto caſtitatis etiam perpetuæ, modo votum non ſit emiſſum mutuo conſenſu, vel cum animo ingrediendi Religionem matrimonio nondum conſummato, *Anchor. Præp. Sanchez lib. 8. d. 12.* idem poſſunt regulares *teſte Sanch. d. 16. nu. 3. Veracrux Rodriq. Henriq.* non præciſe ex vivæ vocis oraculo a S. Pio V. Franciſcanis conceſſo, quia Gregor. XV. & Urbanus VIII. revocarunt omnia vivæ vocis oracula, ſed ex privilegio, quod Eugen. IV. per Bullam conceſſit Benedictinis Congregationis Caſſinenſis anno 1436. & Declaratione Julii II. apud *Murga & Reiffenſt. n. 71.* idque non tantum in, ſed etiam extra confeſſionem, nec ad hoc indigent ſpeciali licentia ſui Provincialis, vel Superioris ſaltem vigore citati Privilegii a Leone X. conceſſi, *Bord. Ant. a S. Spiritu Cœleſtin. Dian. p. 5. tit. 13. reſ. 46. Sanch. n. 8.* 10. Si diſpenſatio non
12 poſſit dari ab Epiſcopo, vel Nuntio Apoſtolico, debet peti Romæ pro impedimento publico in Dataria, pro occulto in Pœnitentiaria, expediet autem illam petere mediante Nuntiatura, quia per eam ſupplicæ certius diriguntur, & efficacius proponuntur. Varias formulas petendi diſpenſationem exhibet *Reiffenſt. a nu. 426. La Croix n. 928. & Agenda Colon.* edita anno 1720. *a pag. 206.*

13 QUÆR. III. Quid circa cauſas diſpenſandi?

Reſp. Seqq. 1. Papa ſcienter diſpenſans ſine juſta cauſa diſpenſat valide, ſed illicite: habens ab eo poteſtatem, nec valide nec licite: Ratio primæ partis eſt, quod impedimenta matrimonii diſpenſabilia ſint ab ipſa Eccleſia, ergo ab Eccleſiæ capite tolli poſſunt, quamvis non licite, quia ſpectant ad bonum commune, quod ſine juſta cauſa lædi non poteſt. Secunda pars etiam patet, quia Papa non concedit inferiori poteſtatem diſpenſandi, niſi ex rationabili cauſa. 2. Diſpenſatio per falſa narrata, vel retinentiam veri circa cauſam fi-
14 nalem, & motivam impetrata eſt nulla & ſubreptitia: quia Papa nec alii Superiores intendunt diſpenſare, niſi cauſa, quæ eos movit ad diſpenſandum, revera ſubſit, diſpenſationes enim, & reſcripta habent hanc tacitam conditionem: ſi preces veritate nitantur, *c. 2. de reſcript.* Dixi *circa cauſam final.* nam ſi ſola cauſa impulſiva ſit falſa ſubſiſtat autem motiva, adhuc valebit diſpenſatio: idem dicendum, ſi duæ cauſæ adæquatæ, & per ſe ſufficientes allegatæ fuerint, & una tantum deficiat, quia utile per inutile non debet vitiari. In dubio an cauſa quam tacuiſti, vel falſo expreſſiſti ſit finalis, an tantum impulſiva, præſumitur impulſiva, quia præſumendum eſt pro valore actus, quænam autem ſit cauſa motiva, vel impulſiva, dixi *Caſ. 49. q. 1.* 3. Cauſæ, quæ pro impetranda diſpenſatione cum fructu allegari poſſunt, ſunt ſequentes: prima *Anguſtia loci*, ſi ſcilicet in loco Originis, ut plerique volunt, vel et- 15
iam in loco domicilii, oppido, Parochia, vel pago, in quo quis habitat, non poſſit haberi perſona alia non impedita, æqualis in nobilitate, divitiis, vel etiam ætate, indole, moribus, *Gob. t. 9. nu. 644. Krimer nu. 2016.* imo *Tamb. Dian.* & alii docent adhuc eſſe anguſtiam loci, ſi tantum ſint 4. in oppido, vel vicinia æqualis conditionis, in civitatibus tamen, quæ habent proprium Epiſcopum, ultra trecenta focularia anguſtia loci locum non habet, *Corrad. in praxi diſpenſ. lib. 7. c. 5. nu. 4.* 2. *Paupertas*, pauperes autem hic vocantur, qui quam- 16
vis aliquos cenſus annuos, tamen non tantos habent, qui cogantur agricultura, opificio, vel etiam arte liberali, ut pharmacopæja ſe, familiamque ſuam alere, & ita habere praxin in Diœceſi Conſtantienſi fatetur *Gob. t. 9. reſ. 658.* qui etiam dicit ſufficere, ſi unus ſponſorum ſit pauper, at in hoc non eſt audiendus, quia ſtilus Curiæ, qui vim Legis habet, eſt contrarius teſte *Corrad. lib. 8. q. 5. nu. 2.* ille etiam ex *communi* hic dicitur pauper, qui ſine ſtatus ſui diminutione non poteſt ſolvere taxam Romanam, imo & illi hic cenſentur pauperes, qui quamvis congruam habeant ſuſtentationem attento tamen ſtatu, & dignitate perſonæ, & prolium numero videntur indigere, quamvis alioquin ſint nobiles, *Maſchard. de probat. concl. 1154. nu. 4.* modum probandi ſponſorum paupertatem exhibet *La Croix nu. 861.* 3. Eſt *pax & compoſitio* inter conſanguineos vel affines, qui cum ſcandalo diu in lite fuerunt. 4. Eſt evitatio ſcandali, jactura famæ, aut alio-

Digitized by Google

aliorum bonorum. 5. Eſt conſervatio illuſtris familiæ. 6. Proles bona fide ſuſcepta. 7. Merita in Eccleſia. 8. Si femina ſit ſuperadulta, hoc eſt 24. vel 30. & plurium annorum, & hactenus non potuerit invenire ſponſum paris conditionis, niſi hunc impedimento ligatum; item quod hic, & non alius velit eam indotatam ducere. 9. Carentia dotis, & ſimilia, quæ cauſæ ſi non ſufficiant ſingulæ, ſufficient tamen plu-
17 res ſimul ſumptæ, *Sanch. lib.* 8. *diſt.* 19. *V. Agendam Colon. a pag.* 204. notandum autem hic eſt, quod cauſa diſpenſandi tunc verificari debeat, quando actu datur diſpenſatio, ideoque ſi diſpenſetur in forma gratioſa ſeu quæ continet gratiam factam, quæ proprie diſpenſatio eſt, debent cauſæ eſſe veræ, quando gratia fit, eſto poſtea deficiant: quando autem diſpenſatio expeditur in forma commiſſoria, ſeu quando non eſt, continet gratiam factam a Pontifice, ſed ſolum mandatum gratiæ faciendæ ab eo cui committitur, narrata debent eſſe vera tempore executionis, licet tempore datæ non eſſent veræ, *Corrad. lib.* 7. *c.* 2. *n.* 31. *Garz. de beneſ. p.* 6. *cap.* 2. *n.* 283. *Vvieſtn. a n.* 94.

18 QUÆR. IV. Quomodo impedimenta exponi debeant pro impetranda diſpenſatione.

Reſp. 1. Ex ſtilo Curiæ Romanæ de facto non tantum exprimi debet gradus proximior, ſed etiam remotior, ut ſciatur, an gradus ſint æquales, vel inæquales, quia Pontifex diſpenſans in uno non diſpenſat in alio. 2. Debet exprimi, an matrimonium contractum, aut conſummatum ſit bona, vel mala fide cum certa ſcientia impedimenti, nam in matrimonio ex utraque parte mala fide contracto diſpenſare non poteſt Epiſcopus, & Papa rariſſime diſpenſat, prohibente id Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 5. 3. Si copula illicita allegetur pro cauſa obtinendæ diſpenſationis, debet exprimi, an copula ſit adhibita ad facilitandam diſpenſationem, hoc enim redditur diſpenſatio difficilior. 4. Exprimi debet, an impedimentum ſit occultum, an matrimonium ſit contractum, an contrahendum, an ſit periculum vitæ, ſcandali vel incontinentiæ; an conſanguinitas, vel affinitas ſit in linea recta, vel tranſverſa, an affinitas ſit ex copula licita, vel illicita, an copula habita ſit cum pluribus ejuſdem feminæ conſanguineis, toties enim novum conſtituitur impedimentum, quod non tenet, ſi ſæpius habita eſt cum eadem, *Guttier. Coninch. Sanch. lib.* 8. *d.* 24. 5. Exprimi debet Diœceſis originis utriuſque ſponſi, & non domicilii, dicitur autem Diœceſis, aut locus originis, in quo tempore nativitatis habitarunt parentes, *Krimer a n.* 2193. error circa Diœceſim, non vero patriam, aut nomen oratorum invalidat diſpenſationem ob notorium ſtilum Curiæ, *Sanch. Corrad. c.* 5. *n.* 28. *Schmal. tit.* 16. *n.* 155. idem eſt, ſi ponatur unum impedimentum pro alio, v.g. affinitas pro conſanguinitate, quia diſpenſatio eſt ſtrictæ interpretationis, & non extenditur ultra expreſſa.

QUÆR. V. Quid faciet confeſſarius ex 19
confeſſione audiens pęnitentem habere impedimentum dirimens?

Reſp. Si matrimonium adhuc ſit contrahendum, illud diſſuadeat, vel obliget ad petendam præviȩ diſpenſationem, ſi juſta cauſa ſubſit, alias enim erit incapax abſolutionis utpote nolens facere, ad quod ſub mortali tenetur quod ſi non obſtante tua monitione pęnitens coram te (ſuppono, quod ſis ejus Parochus) contrahere velit, teneris aſſiſtere, niſi aliunde, quam ex confeſſione notitiam impedimenti habeas, alias frangis ſigillum. 2. Si matrimonium jam ſit invalide contractum, idque pœnitens ſciat, vel de eo ſaltem dubitet, ſerio monendus eſt, ut ſub prætextu pii voti, vel itineris, aut ex conſenſu mutuo conjugis a copula abſtineat, uſque dum per ſe, vel per te diſpenſationem impetrarit, quod ſi impedimentum ſit difficulter, vel omnino indiſpenſabile, eo quod alter conjux adhuc vivat, vel matrimonium ex utraque parte mala fide ſit contractum, nec ſeparatio fieri poſſit ſine aperto ſcandalo, graviſſima infamia, damno prolium, &c. neque cohabitare poſſint ſine periculo incontinentiæ: hic opus hic labor. Aliud non ſuppetit, quam ut quovis poſſibili, ſed vero prætextu ſeparentur, aut fuga occulta, quæ viro forte facilis eſt, feminæ plerumque difficillima, aut ingreſſu religionis ſervatis ſervandis, vel divortii ſub alio titulo (ſi adſit) procuratione ſibi conſulant quod ſi horum nihil ſuccederet, & moraliter impoſſibilis ſit ſeparatio quoad habitationem ob graviſſima pericula, & ſcandala, Confeſſarius procuret, ut mediante voto, vel jura-

Digitized by Google

juramento ſaltem lecto, & nocturno cubiculo ſint ſeparati, vivantque ut frater, & ſoror. 3. Si pœnitens bona fide ignoret nullitatem matrimonii, regulariter in ſua bona fide relinquendus eſt, ut cum *communi* docet *Spor. n.* 444. quia ejuſmodi monitio regulariter plus obeſſe, quam prodeſſe ſolet, eo quod maritus non obſtante monitione forte ſit perrecturus in copula, vel deſerturus uxorem cum maximo ſcandalo & damno liberorum, ideoque dum impetrata occulte diſpenſatione ſit ſpes eos ad revalidandum matrimonium inducendi, colligitur ex *c. quia circa de conſang. & affinit. V. Caſ.* 106. *n.* 8. *& n.* 26.

CASUS CXII.

De uſu Matrimonii.

ZOſima *Neoſponſa ex Confeſſario petit*: 1. *An liceat copula in dubio de valore matrimonii*. 2. *Quid ſi unus vel uterque voverit continentiam*. 3. *Quid de adultero, vel inceſtuoſo*. 4. *An liceat copula ex ſola voluptate. aut quando nulla eſt ſpes prolis, aut propter ſanitatem*. 5. *Quid ſi non ſervetur ſitus, aut modus copulæ*. 6. *Aut locus, vel tempus*. 7. *Qualiter liceant conjugibus aſpectus, oſcula, tactus, &c.* 8. *Delectationes moroſæ*. 9. *Aſpectus ſpecioſæ imaginis tempore coitus*. 10. *An ſit obligatio ad actum conjugalem*. 11. *Quid ſi conjux ſit ſuſpectus de adulterio*. 12. *Vel petat in ebrietate potes, & debes diſſimulare uſque ſæpe, infectus morbo*. 13. *Vel ob paupertatem proles naſcitura ali non poſſit*. 14. *Aut petatur cum peccato*. Pro reſolutione.

1 QUÆR. I. An & qualiter licitus ſit uſus matrimonii?

Reſpon. De fide certum eſt matrimonii uſum per ſe licitum eſſe, dicit enim Apoſtolus I. Corinth. 7. *Uxori vir debitum reddat, ſimiliter & uxor viro*. Dico *per ſe*: nam per accidens variis modis uſus matrimonii poteſt fieri illicitus, ut 1. ſi unus, vel uterque ſit moraliter certus matrimonium eſſe nullum, ita ut non habeat prudens motivum pro ejus valore, tunc ſciens invaliditatem ex nulla cauſa, nequidem ex metu mortis petere, aut reddere poteſt debitum, ut dixi *Caſ. præced.* quia redditio tali caſu eſſet mera fornicatio, quæ eſt intrinſece mala. In dubio, an matrimonium jam bona fide contractum ſit validum, diligenter inquirendum eſt in veritatem, & interim abſtinendum ab omni copula, & actu carnali, ſi adhibita ſufficiente diligentia dubium deponi non poſſit, probabilius, & peti, & reddi poteſt debitum, ſaltem ſi dubium in utramque partem ſit negativum vel poſitivum, *Sot. Henriq. Sanchez lib.* 2. *diſp.* 4. *Pirb. de ſponſalib. n.* 181. quia in dubio ſtandum eſt pro valore actus, & cauſa favorabili, qualis eſt matrimonium, *cap. ex litt. de probat. leg.* 19. *quoties de rebus dubiis*, & conjuges ſunt in poſſeſſione matrimonii bona fide contracti, ut ſupponitur, & non eſt periculum, niſi peccati materialis, cum ſuppoſita ſufficienti inquiſitione inculpabiliter ignorent invaliditatem matrimonii, ſicut ergo poſſidens bona fide agrum, ſi superveniens dubium vincere non poſſit, licite retinet, & uſurpat agrum licet cum periculo injuſtitiæ materialis; ſic & hic licite utitur matrimonio cum periculo materialis fornicationis, videturque id deciſum *in cap. laudabilem de frigid. & malefic.* ubi dicitur, quod ſuperveniente dubio de impotentia uterque poſſit ad triennium reddere, & petere debitum. *Nec obſtat*: quod in *cap. inquiſitione de ſent. excomm.* dicatur: *cum conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili, & diſcreta quamvis non evidenti, & manifeſta, debitum quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non debet*, nam hoc cap. loquitur de caſu quo eſt motivum probabile pro nullitate, nulla autem probabilitas pro valore matrimonii, tunc enim dicit reddi, ſed non peti poſſe debitum, aliud eſt ſi pro utraque parte, vel pro neutra ſit ratio probabilis, & matrimonium jam bona fide ſit contractum, quod addo: nam ſi mala fide ſit contractum cum dubio impedimenti, non matrimonium, ſed lex non fornicandi eſt in poſſeſſione ideoque ſi uterque mala fide contraxit, neuter petere, aut reddere debitum poterit, ſi unus contraxit bona fide & dubium vincere non poteſt, hic petere & per conſequens alter reddere tenebitur, *Palao Pirb. n.* 180. 2. Si unus conjux ante matrimonium emiſit votum continentiæ 2
non poteſt petere, ſi tamen conjugem a petitione avertere non poſſit, obligatur reddere debitum *c. ſi dicat* 33. *q.* 5. de reliquo tenetur ſervare votum quantum poteſt, unde ſi alter conjux conſentiat, vel per inco-

inceſtum, aut adulterium ſe privaverit jure petendi, nequidem licebit reddere debitum, quia illud negare, & caſtitatem promiſſam ſervare poteſt abſque injuria compartis. Item ſoluto matrimonio, etiamſi ante in petendo debito diſpenſatum fuerit, continentia integra ſervanda erit, nec ſine diſpenſatione Summi Pontificis (cui votum caſtitatis reſervatum eſt) poterit tranſire ad alias nuptias, V. *Caſ.* 70. *a nu.* 19. *& Caſ.* 71. *n.* 14. idem dicendum de voto, quod una conjux ſine alterius conſenſu ſtante matrimonio emittit, ſi vero altera pars votum ſimpliciter approbet, vel reciproce caſtitatem voveat, neuter petere, vel reddere poterit debitum. Si ex poſt forent in periculo incontinentiæ, oporteret petere diſpenſationem. 3. Adulter quidem poteſt petere debitum, innocens ta-
3 men non tenetur ei reddere: inceſtuoſus cum conſanguinea ſui conjugis in primo, vel ſecundo gradu petere non poteſt ob affinitatem quam contraxit cum propria conjuge: ſi autem marito non petente, nec uxor ex verecundia petere auderet ideoque foret in periculo incontinentiæ, maritus ſe modeſte inſinuare poſſet, imo ſi ignoret ſuo inceſtui iſtam pœnam eſſe annexam, ut ordinarie contingit in rudibus, hanc pœnam probabiliter non incurrit, *Laym. hic c.* 8. *n.* 8. aut ſi eam incurrit, ut probabilius eſt, a Mendicantibus, & cum iis participantibus abſolvi poteſt, ut dixi *cap. præced. n.* 11. 4. Actus conjugii fit illici-
4 tus, ſi fiat ex indebito fine, v. g. ex mera voluptate, tunc enim erit ſaltem venialiter malus, ut certum eſt ex Prop. 9. ab Innoc. XI. damnata: *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali:* Ratio eſt inverſio ordinis: natura enim huic actui indidit voluptatem acuendam, & aptiorem reddendam ipſam operationem generativam, ergo contra ordinem naturæ agit, qui ipſam operationem ad delectationem refert: igitur primarius finis copulæ conjugalis eſt generatio prolis, ſecundarius eſt vitare periculum incontinentiæ in ſe, & in comparte, nec non comparti petenti reddere actum ex juſtitia debitum, ex ejuſmodi fine uſus matrimonii non tantum licitus, ſed & poteſt eſſe meritorius, quia licite honeſteque eſt quis uti matrimonio ad finem, ad a Deo eſt inſtitutum, ſed matrimonium poſt lapſum Adæ non tantum inſtitutum eſt ad generandam prolem, ſed & ſecundario in remedium concupiſcentiæ, ut patet ex 1. Corinth. 7. *Revertimini in id ipſum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam veſtram*, *S. Th. in ſupplem. q.* 42. *ar.* 2. *in O.* Nec obſtat, quod forte ob ſenium ſterilitatem, prægnantem uterum, &c. non ſit ſpes prolis, aut etiam ob paupertatem, vel difficultatem partus inefficaciter quis optet prolem non naſci, quia adhuc poteſt eſſe in remedium concupiſcentiæ, & propter hunc finem dicit *S. Th. q.* 51. *ar.* 5. *ad* 3. permitti ſenibus ſterilibus matrimonium, cur non & uſus matrimonii? & quamvis *D. Th. q.* 49. *ar.* 5. *ad* 4. dicat eſſe veniale uti matrimonio pure propter ſanitatem corporis, tamen id æque probabiliter, & communius negant alii, quia ipſe uſus matrimonii, & talis finis per ſe eſt honeſtus, nec ſemper teneor agere ex fine honeſtiſſimo; & cum matrimonium primario ſit inſtitutum ad propagationem ſpeciei, videtur ſecundario inſtitutum ad conſervationem individui generantis, cum ſpecies, niſi ſalvis individuis, propagari non poſſit, *Sporer num.* 489.

5 Si non ſervetur debitus ſitus, vel mo- 5
dus copulæ, & non ſit periculum effundendi ſemen extra vas naturale, uti communius non eſſe teſtantur DD. ſi conjuges ſtando a latere, vel tergo congrediantur, aut vir ſit ſuccubus, mulier incuba, quamvis graviſſime propterea ſint increpandi, probabilius tantum peccant venialiter, & ſi ſit juſta cauſa, v. gr. ne noceatur mulieri prægnanti, nullo modo, *Sanch. lib.* 9. *d.* 16. Si experientia conſtaret eſſe periculum effuſionis, aut talis ſitus adhibeatur ad impediendam prolem, foret mortale, imo omnis voluntaria effuſio ſeminis extra vas eſt intrinſece mala, & in vaſe præpoſtero eſt peccatum graviſſimum, & ſpecies adulterii, juxta alios ſpecies Sodomiæ. Mulier, quæ recepto jam viri ſemine ſe manibus juvat ad ſeminationem peccat mortaliter, quia per ſeminationem viri copula jam eſt perfecta, ideoque ejuſmodi procuratio ſeminationis ex poſt facta foret mollities, *Sanch. Perez diſp.* 94. *lect.* 8. *Gobat tr.* 10. *n.* 59. docent non peccare mulierem ſi ob difficultatem prolis æducandæ, vel nimium partus periculum tempore coitus alio animum convertat, ut ſic ipſa non ſeminet,

minet, & generationem prolis evitet quod
non poſſum approbare, videtur enim ſic
poſitive impediri generatio vel conceptio
prolis, quod non licet etiam ex cauſa pau-
pertatis, vel difficilis partus, ſed tali caſu
potius mutuo conſenſu abſtinendum eſt uſu
conjugii. 6. Requiritur, ut copula fiat de-
bito tempore, & loco ſecreto: ratione tem-
poris raro peccatur, nam quamvis decen-
6 tiſſimum ſit die Communionis abſtinere,
tamen communius Theologi non agnoſcunt
obligationem. Idem plures dicunt de co-
pula habita tempore menſtrui, quam ta-
men ſine cauſa ſaltem petere erit venia-
le, quod a potiori tenet de copula cum
puerpera phyſice nondum purificata quam
plures dicunt eſſe mortale ob periculum
matris, aut prolis. Ratione loci peccatur
mortaliter, ſi fiat in Eccleſia, niſi excu-
ſet neceſſitas, ut ſi conjuges tempore bel-
li diu cogantur in Eccleſiis deſertis habi-
tare cum periculo incontinentiæ?

7 QUÆR. II. Qualiter conjugibus liceant
cogitationes, affectus, delectationes, ima-
ginationes, oſcula, aſpectus, ſermones ve-
nerei &c.

Reſp. Hæc omnia, ſi fiant in ordine ad
excitandam copulam cum propria conjuge
ſine periculo pollutionis, & abſque imagi-
natione perſonæ alienæ, vel nullum ſunt
peccatum, vel tantum veniale, niſi nimium
excedatur honeſtas naturalis juxta ſequen-
tes explicationes. Sit autem venia verbis
inhoneſtioribus pro explicatione, præſen-
tis materiæ omnino neceſſariis: *Omnia enim
munda mundis*, teſte Apoſtolo. Itaque 1.
Quamvis plures probabiliter a mortali ex-
cuſent conjuges ſe in partibus venereis oſ-
culantes, attamen mortalis, infanda, &
beſtialis libido eſt, membro ori impoſito
coire uſque ad ſeminationem, vel ſemina-
tionis periculum, quis putaſſet hoc fieri ab
homine rationali, & tamen fit, proh nimis
ſæpe. 2. Aſpectus, tactus, oſcula, cogita-
tio, & affectus ad copulam, & ſimilia, ſi
fiant cum præviſo pollutionis periculo, et-
iam in conjugibus ſunt mortale, etiamſi
pollutionem directe non intendunt, idque
vel maxime tunc, ſi tactus ſint ita vene-
rei, ut proxime diſponant ad pollutionem,
aut ſint quaſi inchoata pollutio, & conju-
ges in eo loco exultant, ubi copulam exer-
cere non poſſunt, ſi autem abſit periculum
pollutionis, & ejuſmodi amplexus, oſcula
&c. ſine diminutione amoris conjugalis ne-
gari non poſſint, non erunt mortale, præ-
ſertim ex parte reddentis, etſi præter in-
tentionem aliquando ſequatur pollutio, *Gob.
n. 667.* erunt tamen veniale, ſi fiant ex
mera voluptate, idem dicunt plerique de
tactu venereo corporis proprii, ſi fiat præ-
ſente conjuge, quia tunc abeſt periculum
pollutionis, ut ſupponitur, & ejuſmodi ta-
ctus refertur ad copulam: abſente autem
conjuge ejuſmodi tactus eſt mortaliter ma-
lus, quia nequit referri ad copulam quæ
tunc haberi non poteſt, ſed ex natura ſua
tendit ad pollutionem, cujus periculum
plerumque adeſt. 3. Delectatio moroſa, 8
vel complacentia in actu conjugii, ſi fiat
animo ſe excitandi ad novam copulam,
nullum eſt peccatum: ſi fiat ex mera vo-
luptate, ſecluſo tamen pollutionis periculo
eſt tantum veniale ob defectum debiti finis
econtra delectatio de copula habita cum
priore conjuge, vel cum aliena, ſemper
eſt mortale, & adulterium mentale. Ra-
tio eſt, quod prior delectatio ſit de obje-
cto ſecundum ſe licito, ſcilicet de copula
cum ſua conjuge, alia eſt de objecto illi-
cito ſeu de copula cum non ſua: hæc ta-
men intellige, ſi neuter conjugum exiſtat
in voto caſtitatis, nam ſi voto obſtrictus
incipiat tactus ſecum, vel cum conjuge,
vel moroſe delectetur de copula, peccat
mortaliter toties, quoties, contra votum,
ut patet. Econtra, ſi copula conjugalis ob
circumſtantiam extrinſecam ſit illicita, v. g.
ob periculum morbi, vel abortus, tactus,
amplexus, delectationes moroſæ, & ſimi-
les actus inter conjuges citra periculum pol-
lutionis non eſſe, niſi veniale docent Theo-
logi communiter, eo quod matrimonium
hæc omnia videatur in tantum cohoneſta-
re, & certe, ſi illa omnia forent mortale
in perículoſiſſimo ſtatu verſarentur conjuges
juvenes ſe multum amantes, &c. 4. Quam- 9
vis *Sanch.* & alii excuſent ſaltem a mor-
tali mulieres, quæ tempore coitus aſpiciunt
ſpecioſas imagines, ut earum intuitu for-
moſas proles concipiant: recte tamen faten-
tur, rem eſſe plenam periculo imo vide-
tur eſſe adulterium mentale, vel ſaltem
evidens ejus periculum, ſibi tunc imagi-
nari formam alterius maris.

QUÆR. III. An, & qualiter actus con-
jugalis ſit obligatorius?

Reſp. Evoluto primo bimeſtri (quod con- 10

jugibus a jure ad deliberandum conceditur) tenetur alter alteri ſerio, juſte & rationabiliter petenti debitum ex juſtitia, & ſub mortali reddere, ad hoc enim ſe obligarunt vi contractus matrimonii. Eſt communis & certa ex 1. ad Corinth. 7. *Uxori vir debitum reddat, ſimiliter & uxor viro*. Item. *Nolite fraudare invicem, niſi ex conſenſu ad tempus*. Dicitur 1. *Serio petenti*, nam ſi conjux non petat copulam ſerio, & tamquam debitum ſed tantum obiter, amice & benevole, nec ægre ferat, ſi una, vel altera vice modeſte denegetur, non erit mortale, ſecus ſi conjux ſit valde ægre latura, aut præ verecundia non auſit inſtanter petere, vel ſit in periculo incontinentiæ, tunc enim ſemper erit mortale, vel ſemel debitum negare, quod a potiori tenet, ſi ex pertinacia, odio, vindicta, vel moroſitate negetur aut non reddatur, niſi poſt rixas, & cum magna difficultate. Eſt communis cum *Tann. diſp.* 8. *q.* 6. *n.* 25. Dicitur 2. *juſte*, nam ſi
11 conjux per inceſtum, vel adulterium jus ad copulam amiſerit, altera pars non tenetur ei debitum reddere, niſi & ipſa adulterium commiſiſſet, tunc enim injuria per injuriam compenſaretur, aut innocens injuriam libere remittat verbo, vel facto per voluntariam, v. g. debiti petitionem, vel redditionem, injuria enim ſemel remiſſa non reviviſcit: ad negandum autem debitum non ſufficit ſuſpicio, vel aliqualis probabilitas adulterii, ſed requiruntur indicia quaſi certa, quia ipſe eſt in poſſeſſione juris ſui, & delicta non præſumuntur. Dicitur 3. *Rationabiliter petenti*, nam irratio-
12 nabiliter petenti ſine culpa negari poteſt, ut, ſi petat ex ebrietate, furore, amentia ſi nimis ſæpe, & importune, & non adſit periculum incontinentiæ, ſi ex redditione immineat periculum mortis, vel gravis morbi, eo quod v. g. petens ſit infectus peſte, lepra, morbogallico &c. non eſt obligatio reddendi, non enim cenſentur conjuges ſe ad ejuſmodi caſum non prævisum obligaſſe, niſi periculum infectionis eſſet valde remotum, & periculum proximum incontinentiæ, tunc enim locum habet, quod dicitur *Cap.* 2. *de conjug. lepr. Si virum, vel uxorem leproſum fieri contingat, & infirmus a ſano debitum exigat, generali præcepto Apoſtoli, quod exigitur, ſolvendum eſt*. Sola paupertas, vel difficultas educandi prolem vix 13
unquam ſufficit ad negandum debitum quia paupertas vix unquam tanta eſt, ut proles cum ordinaria Dei gratia, accedente propria induſtria, juxta cujuſvis ſtatum educari non poſſit, & econtra in juvenibus diu abſtinentibus raro aberit periculum incontinentiæ. Si petatur cum peccato ſolius pe- 14
tentis, ut ſi hic exiſtat in voto, vel petat modo, vel ſitu indebito, aut ex mera voluptate, & petitio bonis verbis averti non poſſit, poteſt reddi debitum, ſed non eſt obligatio, ut habet communis, quia quamvis tunc petens peccet, tamen non amiſit jus ſuum, & altera pars excuſatur a cooperatione ex juſta cauſa, ne ſcil. graviter offendat, vel lædat amorem conjugalem: econtra ſi circumſtantia, vel culpa teneat ſe ex parte ipſius copulæ, ut, ſi petatur in loco ſacro cum evidenti periculo abortus, cum inceptione extra vas naturale, eſt mortale, & reddere, & petere, niſi ignorantia excuſet, quia tunc ipſe actus ſecundum ſe eſt illicitus, ergo eum ponere eſt peccatum ex parte utriuſque.

EX TRACTATU DE CENSURIS ECCLESIASTICIS.

CASUS CXIII.

AMadeus clericus interrogatur 1. *quid ſit cenſura*. 2. *An ferri poſſit in infideles, hereticos, mortuos*. 3. *Peregrinos*. 4. *Subditos extra Diœceſim exiſtentes*. 5. *An eam ferre Epiſcopus extra Diœceſim exiſtens*. 6. *An contra religioſos*. 7. *Quid ſi delictum non ſit grave vel mere internum*. 8. *An reus debeat moneri vel citari, an etiam regulares*. 9. *Quid ſi ignoret, vel non recordetur actui ſuo cenſuram eſſe annexam*. 10. *Vel peccet ex metu*. 11. *An laici, Parochi, Abbatiſſæ cenſuras ferre poſſint*. 12. *Quis ſit effectus cenſurarum*. 13.

An

An depoſitio , degradatio , irregularitas ſint
cenſura. 14. *Quæ feratur ab homine , quæ*
a jure. 15. *Quæ ſit ferendæ , quæ latæ ſen-*
tentiæ . 16. *An valeat cenſura lata ab ex-*
communicato ſuſpenſo . 17. *Lata in non ci-*
tatum , non convictum . 18. *In innocentem ,*
vel appellantem. 19. *An opus ſit citatione ,*
ſi delictum ſit notorium? Pro reſolut.
1 QUÆR. I. Quid ſit cenſura Eccleſiaſtica?
Reſp. *Eſt pœna ſpiritualis , & medicina-*
lis , qua homini ſubdito delinquenti & con-
tumaci per Eccleſiaſticam poteſtatem aufer-
tur uſus quorumdam bonorum ſpiritualium .
Ita quo ad rem omnes. Dicitur primo *pœ-*
na ſpiritualis , quia cenſura principaliter
non verſatur circa bona temporalia aut af-
flictionem corporis , ſed circa privationem
bonorum ſpiritualium. Dicitur *ſecundo , pœ-*
na medicinalis , quia per eam non tam in-
tenditur vindicta peccati præteriti , quam
reſipiſcentia , & correctio contumaciter de-
linquentis , unde cenſura regulariter non
debet ferri in perpetuum , ſed poſtquam
cenſuratus reſipuit , & ſatisfactionem obtu-
lit , eſt abſolvendus *per cap. ex litteris* 11.
de conſtit. etſi ſuſpenſio ab ordine vel be-
neficio in perpetuum infligatur , ut ſtatui-
tur *cap. unico de clerico venatore* , & quan-
doque fit apud religioſos , qui propter pec-
catum præteritum , vel indecoros mores a
ſacrificio , communione , Eccleſia , aut alio-
rum conſortio ad tempus , vel in perpetuum
removentur ; hæc tamen non ſunt proprie
cenſura ſeu pœna medicinalis , ſed vindica-
tiva , ideoque in ejuſmodi ſequeſtratione ,
vel ſuſpenſione exercens ſacros ordines ,
non incurrit irregularitatem . *Bonac. de cenſ.*
2 *diſp.* 1. *quæſt.* 1. *part.* 1. *num.* 19. Dicitur
tertio *homini ſubdito* , hinc 1. Gentiles , Ju-
dæi , aliique non baptizati , item fideles
defuncti cenſurari non poſſunt , quia non
ſunt ſubditi Eccleſiæ , & quamvis aliqui
Canones dicant hæreticos poſt mortem ab
Eccleſia poſſe anathematizari ; item ani-
mas fidelium poſt mortem ligari , & ſolvi ,
ejuſmodi tamen anathematizatio non eſt
proprie excommunicatio , ſed aliqua exe-
cratio , vel declaratio excommunicationis ,
quam vivi per hæreſim vel aliud delictum
incurrerant , aut demum eſt nuda prohibi-
tio , ne fideles pro hæreticis orent , aut
eorum corpora catholice ſepeliant . 2. Ne-
que animæ in purgatorio Eccleſiæ proprie
ſubjectæ ſunt . *C.* 1. *&* 4. *cauſ.* 24. *q.* 2. Ne-
que Eccleſia eas tanquam ſibi ſubditas pro-
prie a pœna abſolvit , ſed tantum pro iis
exhibet ſatisfactionem ex meritis Chriſti ,
ſolutio autem , & ſatisfactio etiam pro non
ſubdito fieri poſſunt , ut per ſe patet . 3. Si 3
Epiſcopus ſtatutum , vel ſententiam genera-
lem ferat , ut omnes , qui noctu arma tu-
lerint , aleis luſerint , vel aliud delictum
commiſerint , hoc ipſo ſint excommunicati ,
hoc ſtatutum regulariter non obligat pere-
grinos , quia non ſunt ſubditi : *dico regula-*
riter , quia , ſi prævaricatio talis ſtatuti ce-
dat in ſcandalum , vel ſpeciale damnum lo-
ci , tunc mandans , ſi velit , poteſt etiam
obligare peregrinos , cum enim hi ſentiant
commodum tranſitus , gaudeantque ſecuri-
tate , & protectione loci , æquitas naturalis
exigit , ut tali caſu ſtatutis loci conſtringi
valeant : ex eadem ratione *dixi Caſ.* 6.
num. 2. peregrinos obligari poſſe ad ſolven-
da vectigalia , ad non extrahenda frumen-
ta , ad non vendendas merces prohibitas ,
&c. 4. Si ſubditi extra diœceſim , vel ter- 4
ritorium mandantis prævaricentur legem ,
v. g. ludant luſu vetito , ſi prohibeantur
ludere ex ſtatuto , vel lege generali , non
peccant , neque incurrunt pœnas , ſi autem
prohibitio facta ſit alicui , vel aliquibus in
particulari , hi etiam extra Diœceſin exi-
ſtentes , vel fugientes obligantur , & in hos
ſententia excommunicationis , vel ſuſpen-
ſionis ferri poterit . Ratio eſt , quod ſtatu-
tum cohæreat loco , ſententia autem par-
ticularis afficiat perſonam , eamque ſequa-
tur , ubicumque exiſtat . *Si dicas* , execu-
tio ſententiæ non poteſt fieri in alieno ter-
ritorio ſine licentia illius domini , *cap. po-*
ſtulaſti 14. *de foro compet.* hic autem quam-
vis ſententia excommunicationis fiat in pro-
prio territorio , tamen ejus executio fit in
alieno , cum excommunicatus ibidem per
excommunicationem ſtatim privetur com-
munione fidelium , Sacramentis , & ſuffra-
giis Eccleſiæ . Reſp. *Cap. poſtulaſti* , tantum
prohibet executionem externam , & viſibi-
lem in alieno territorio , ut ſi quis ibidem
deberet capi , vel bonis privari , hæc autem
executio fit mere interne , in anima , &
inviſibiliter . 5. Epiſcopus extra ſuam Diœ- 5
ceſim exiſtens , non poteſt ſuos cenſurare ,
etiamſi cauſa ſit ita clara , ut ulterior ejus
cognitio , vel examen non requiratur , nam
ferre cenſuram eſt actus juriſdictionis con-
tentioſæ , quæ in aliena Diœceſi *exerce-*
ri

Digitized by Google

ri non poteſt, quia ibi tribunal non habet *Delben. de immunit. Eccleſ. capit.* 2.
6 *dub.* 6. 6. Epiſcopi quamvis procedant, ut delegati Papæ, item Nuntii Apoſtolici, Legati a latere non poſſunt ferre cenſuras contra religioſos exemptos, niſi id illis in ſpecie conceſſum fuerit, *Pelliz. de regul. tr.* 7. *cap.* 1. *num.* 52. Econtra ſuperiores religioſorum poſſunt ſuos ſubditos citare, cenſurare, capere &c. ubicumque ſint, & nemine implorato, uti habent jura apud *Delben. dub.* 5. *ſect.* 2. *nu.* 21. imo etiam ſuos novitios cenſura ligare poſſe, docet *Pelliz. tr.* 2. *cap.* 6. *n.* 5. quia ſuperiores ordinum ex voluntate Papæ talem habent juriſdictionem
7 in illos, qualem Epiſcopi in ſuos. Dicitur 4. *delinquenti*, nam ſine delicto non incurritur pœna, & quidem cum cenſura ſit pęna gravis, etiam delictum debet eſſe grave, ideoque ſi actus ob inadvertentiam, parvitatem materiæ, vel aliter excuſetur a gravi culpa, etiam hoc ipſo excuſatur a pęna, oportet enim, ut pœna ſit commenſurata delicto, *caſ.* 41. *& ſeq. cauſ.* 11. *q.* 3. Deinde delictum non debet eſſe pure mentale, ſed tranſiiſſe in actum externum, ideoque hæreſis pure mentalis non cadit ſub excommunicatione, quia mere interna non cognoſcit, per conſequens nec judicat, aut punit Eccleſia, ut habet communis.
8 Dicitur 5. *contumaci*, hoc eſt inobedienti reſipiſcere nolenti, ut primum enim reſipiſcit, & ſatisfactionem offert, abſolvendum eſſe dixi ſupra: hinc, ut cenſura præſertim excommunicationis, & interdicti ab homine ſeu judice in certam perſonam valide feratur, requiritur 1. legitima citatio, & trina monitio, vel una peremptoria continens competentia intervalla dierum, niſi aliud ſuaſerit facti neceſſitas, *cap.* 5. *de ſent. excommun. in* 6. Ratio eſt, quod reus non citatus, nec monitus non cenſeatur contumax. Dixi, ab homine in certam perſonam lata, nam ad hoc, ut quis incurrat cenſuram ab ipſo jure aut ſtabili ſtatuto, aut ſententia generali ab homine in quoſcumque de futuro tranſgredientes latam, non prærequiritur monitio, ſed ipſum jus, aut ſententia generalis, cum ſit publica, ſemper monere intelligitur, *Eng. lib.* 5. *decret. tit.* 39. *nu.* 8. Prælatos autem regulares communiter non egere tali præmonitione docet *Pelliz. tr.* 7. *cap.* 1. *nu.* 79. quia apud hos non ſervatur ſtrepitus judicii, ſed ſatis eſt, quod conſtet de delicto, & contumacia. 2. Ut quis ſit contumax, non ſufficit, 9
quod ſciat actum ſuum eſſe graviter prohibitum Lege naturali, vel divina, ſed etiam debet ſcire, eſſe prohibitum lege Eccleſiaſtica, alias enim non eſt contumax contra Eccleſiam, imo ad effectum incurrendi cenſuram, debet ſcire cenſuram tali actui eſſe annexam. Ita contra *Covar. Cordub. & alios Suar. Sanch. Silv. Pyrrh. lib.* 5. *tit.* 39. *a nu.* 44. *Engel nu.* 10. *Burgh. cent.* 1. *caſ.* 18. *Reiffenſtuel ibid. num.* 25. *Schmalzgrueb. nu.* 78. *Viva op.* 1. *quæſt.* 3. *num.* 8. Ratio eſt, ut quis ſit contumax, debet repugnare poteſtati, quam habet Eccleſia ad coercendos, puniendos delinquentes, ſeu debet repugnare legi, ut punitivæ, ſed qui ignorat pœnam eſſe impoſitam, qua coerceri debeat, non repugnat ejuſmodi poteſtati, vel legi, ut punitivæ, ergo. Deinde cenſuræ habent ſe, ut medicinæ, & monitiones, quibus homines a culpa deterreantur, ſed non deterrentur, niſi eas cognoſcant, ergo. *Nec obſtat*, quod in Jure civili puniantur fures, & alii malefici pęna a jure ſtatuta, quamvis eam ignorent, item quod incurratur irregularitas ex delicto homicidii etiam ab ignorante hanc pœnam, nam hæ pœnæ non ſunt medicinales, neque infliguntur, ut homines in futurum a crimine deterreantur, ſed primario in vindictam delicti præteriti: contrarium eſt de cenſuris: Sed quid, ſi quis quidem ſciverit ſuo actui cenſuram eſſe annexam, at illius non recordatur, dum actu peccat? Reſp. cum *La Croix lib.* 6. *par.* 2. *num.* 1614. eam non incurri, quia oblivio æquiparatur ignorantiæ, & ſicut ignorans non eſt contumax contra legem pœnalem, ut talem, ſic & ille, qui non recordatur pęnæ. Jam dicta tenent etiamſi ignorantia, vel incogitantia pœnæ, aut cenſuræ ſit vincibilis, & graviter culpabilis, modo non ſit omnino craſſa, ſupina, & affectata, *Eng. loc. cit. Pyrrh. a n.* 45. Imo ſi Lex pœnalis utatur his, aut ſimilibus terminis: *Qui præſumpſerit, auſus fuerit. Qui temere, ſcienter, conſulto, contumaciter hoc, vel illud fecerit*: Tunc pęna non incurritur, etiamſi ignorantia pœnæ fuerit craſſa, imo juxta *Dian. Burgh. Viva* affectata, niſi ignorantia affectata foret tanta, ut æquiparetur ſcientiæ. Ratio eſt, quod ejuſmodi verba videantur requirere directam legis cognitionem, & expreſſam voluntatem

reſi-

Digitized by Google

reſiſtendi legi cognitæ; ignorantia autem affectata non cognoſcit clare & directe legem, ſed declinat ejuſmodi legis cognitio-
10 nem: huc etiam pertinet metus gravis, qui, quamvis non ſemper excuſet a peccato, plerumque tamen excuſat ab incurſione pœnæ, ſive cenſuræ, niſi forte incutiatur in contemptum Eccleſiæ, vel religionis, quia metu preſſus non eſt contumax, nec peccat ex contemptu Eccleſiaſticæ poteſtatis, ſed ex infirmitate, neque cum tanto incommodo obligant leges humanæ. *Suar. Laym. La Croix lib. 7. nu. 98. Leur. lib. 5. qu. 556.* Dici-
11 tur 6. *Per poteſtatem Eccleſiaſticam*, unde cenſuram tanquam pœnam ſpiritualem non poſſunt infligere laici, ſed ſoli, & omnes ii, qui in foro externo, & contentioſo habent juriſdictionem Eccleſiaſticam ordinariam, vel delegatam, ſeu qui ſuos citare, & judicare poſſunt, veluti Papa, Epiſcopi, eorum Vicarii, ſuperiores regularium. Excluduntur ab hac poteſtate. 1. Archi-Diaconi, Archi-Presbyteri, Decani &c. niſi ea illis competat ex commiſſione Epiſcopi, privilegio, conſuetudine, *cap. 5. de offic. Archidiac.* 2. Parochi ſuos cenſurare non poſſunt, quia non habent juriſdictionem externam, neque jus citandi, aut judicandi, poteſt tamen vi latæ ab Epiſcopo ſententiæ excommunicatum prohibere ab ingreſſu Eccleſiæ, & removere a ſacris, *Pirrh. lib. 1. tit. 31. num. 141.* 3. Cenſuras ferre non poſſunt Abbatiſſæ, & quidem non poſſe excommunicare ſuos, patet ex *c. 12. de major. & obed.* & quamvis ibi dicatur, quod Abbatiſſa Canonicos, vel Clericos ſibi ſubjectos ab officio, beneficioque ſuſpendere valeat, tamen hæc ſuſpenſio proprie non eſt cenſura, cujus tranſgreſſio irregularitatem inducat, ſed tantum ſubtractio fructuum, & prohibitio celebrandi, *Eng. nu. 15.* & licet abbatiſſæ, omneſque feminæ jure divino ſint incapaces poteſtatis Ordinis, attamen incapacitas ferendi cenſuras eſt ex ſolo jure Eccleſiaſtico, & ſicut Papa iis ſæpe concedit privilegium conferendi beneficia, & inſtituendi, quod indubie eſt jus aliquod ſpirituale, ſic & abſolute concedere poſſet poteſtatem cenſurandi, maxime cum omnes
12 fatentur eam concedi poſſe laicis, cur non Abbatiſſis? Dicitur 7. *Per cenſuras auferri uſum quorumdam bonorum ſpiritualium*. Scilicet eorum, quæ ſubſunt diſpoſitioni, & adminiſtrationi Eccleſiæ, utpote Sacramentorum diſpenſatio, & perceptio, ſpiritualis juriſdictio, beneficia Eccleſiaſtica, ſuffragia, ſatisfactiones, &c. Alia autem bona ſpiritualia privata veluti dona gratiæ, fides, ſpes, character Sacramentalis, & ſimilia, quæ ſicut directe non ſubſunt diſpenſationi Eccleſiæ, ſic & per cenſuras non poſſunt iiſdem privare fideles.

QUÆR. II. Quotuplex ſit cenſura? Reſp. 13
Cenſura dividitur eſſentialiter, & accidentaliter. 1. Eſſentialiter in tres ſpecies, excommunicationem, ſuſpenſionem & interdictum, *cap. quærenti 20. de Verbor. ſignific.* Ratio eſt, quod tota eſſentia, & definitio cenſuræ his tribus, & ſolis conveniat, non item depoſitioni, degradationi, aut irregularitati etiam ex delicto, nam hæc non irrogantur per modum pœnæ medicinalis, ſed per modum pœnæ prioris delicti vindicativæ, & ex ſe perpetuæ, *Bonac. num. 4.* Hinc quando in Jubilæo datur poteſtas abſolvendi a cenſuris, per hoc non datur poteſtas diſpenſandi in irregularitate, quamvis ex delicto contracta ſit, *Navar. in Manual. cap. 27. nu. 25.* ubi teſtatur, hunc eſſe ſtilum Curiæ. Secundo, accidentaliter dividi- 14
tur cenſura in eam, quæ ab homine lata eſt, & eam, quæ a jure, cenſura a jure lata dicitur, quæ fertur per canones, aut ſtatuta Eccleſiaſtica Lege ſtabili, hujus exempla paſſim in jure occurrunt, & his accenſentur excommunicationes in Bulla Cœnæ. Cenſura ab homine eſt, quæ fertur a judice, aut Prælato, non per modum legis ſtabilis, ſed per modum ſententiæ judiciariæ, aut mandati temporalis & tranſitorii.
3. Utraque dividitur in cenſuram latæ, vel 15
ferendæ ſententiæ. Cenſura ferendæ ſententiæ eſt, quam jus, aut judex non vult ipſo jure, aut ipſo facto incurri, ſed per ſententiam infligi. Latæ vero ſententiæ, quam vult ipſo facto, vel jure ſine alia ſententia incurri, ut cum utitur verbis, quæ ad præſens, vel præteritum referuntur, v. g. *excommunicamus, ſuſpendimus, ſit excommunicatus, ſuſpenſus, excommunicationi ſe noverit ſubjicere*, vel etiam hac clauſula: *ipſo jure, ipſo facto*: ſi autem judex, vel lex utatur verbis futuri temporis, puta: *excommunicetur, ſuſpendatur*, tunc erit ſententiæ ferendæ: ſi verba ſint dubia, uti hæc: *anathema ſit* (hoc enim verbum penultima productum ſignificat aliquid, vel oblatum, vel ſuſpenſum velut monumentum ad memoriam, anathema penultima correpta ſignificat

Digitized by Google

ficat ſeparationem, & idem eſt, quod excommunicatio, niſi quod fieri ſoleat cum certis cæremoniis ad majorem terrorem delinquentis) tunc niſi aliunde conſtet cenſuram eſſe ſententiæ latæ, præſumitur eſſe tantum ſententiæ ferendæ, nam dubia in mitiorem partem interpretari convenit, *cap.* 49. *de reg.* 1. *in* 6. *Laym. hic cap.* 2. *nu.* 3.

16 QUÆR. III. An & qualiter cenſura poſſit fieri invalide?

Reſp. Cenſura ab homine lata poteſt triplici ex capite eſſe invalida. 1. Si ferens cenſuram careat juriſdictione, aut ea per excommunicationem, vel ſuſpenſionem publice denuntiatam ſit pro tunc privatus, dico publice denuntiatam, alias non tollit juriſdictionem in foro externo, juxta Bullam Mar-
17 tini V. *ad evitanda ſcandala*. 2. Si ſubſtantialis ordo judicii non ſit ſervatus, ut ſi cenſura ſit lata in non citatum, non monitum, non convictum. Nam quamvis a parte rei quis ſit nocens, ſi tamen juridice non probetur talis, a judice valide cenſurari non poteſt, & quidem ipſa ſententia, & cauſa ſententiæ in ſcripto, quo exprimatur ſpecies cenſuræ, quæ infligitur, ferri & intra menſem reo tradi debet, alias ipſe Judex ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem, *cap.* 1. *eodem in* 6. Scriptura tamen non eſt neceſſaria ad valorem, & Regulares privilegium habent ſuos ſolis verbis ſine ſcripto cenſurandi, teſte *Pelliz. ſup. nu.* 79.
18 3. Si cenſuratus revera ſit innocens, cenſura eſt nulla, ſi tamen ſit probatus nocens in foro externo; obligatur ſe habere pro cenſurato ratione ſcandali, & obedientiæ, id enim poſtulat diſciplina publica, & auctoritas ſuperioris, quæ duo prævalere debent cauſæ privatæ: neque poteſtas cenſurandi impeditur per appellationem, niſi interponatur ante ſententiam, *cap.* 1. & 40. *de appell. cap.* 2. *de ſent. excomm. in* 6. Poſtquam cenſura valide in aliquem lata eſt, ejus effectus per ſubſequentem appellationem non ſuſpenditur, *cap.* 37. & 53. *de ap-*
19 *pellat.* 4. Si Judex putans appellationem eſſe nullam proceſſerit ad cenſuram, cenſuratus autem bona fide celebret Miſſam, quamvis judex ſuperior poſtea pronuntiet pro ſententia inferioris judicis, tamen alter non ideo erit irregularis, quia nec temeritas, nec mala fides adfuit, debet tamen externe ſe gerere, tanquam cenſuratum, donec declaretur appellationem eſſe legitimam, *cap. ad præſentiam de appellat. cap. ſolet de ſenteat. excomm. in* 6. Si mala fide fuit appellatum, quamvis appellatio ſit acceptata, tamen ea ſtante celebrans ſit irregularis, quia celebrat cenſuratus, *Laym. La Croix loc. cit.*

QUÆR. IV. Quid circa modum ferendi cenſuras? 20

Reſp. Ut legitime ferantur, ſervanda ſunt ſequentia. 1. Non ſtatim, ſed lente & circumſpecte tentatis primum aliis mediis ad cenſuras *præſertim excommunicationem* procedendum eſt, ut optime monet *Trident. ſeſſ.* 25. *cap.* 3. *de reform.* 2. Quamvis juxta *Pelliz. nu.* 78. opus non ſit prævia monitione, ſi delictum, & ipſa contumacia ſit notoria, tamen reus ſemper prævie citari, & audiri debet, alias ſententia ſecuta eſt nulla, eſt communis cum *Suar. Navar. de Luca de benef. diſc.* 60. *nu.* 70. Si reus legitime monitus, & citatus perſiſtat in ſua contumacia, nominatim in eum fertur ſententia, & ex tunc denuntiatio, hoc eſt cenſuræ executio, & publicatio. Si cenſura ſit incurſa ipſo jure, poteſt quidem Judex, non tamen tenetur talem denuntiare. Si vero quis ſit nominatim excommunicatus ab homine, aut manifeſtus percuſſor Clerici, eum judex obligatur denuntiare, ſit autem denuntiatio publice in Eccleſiis, & expoſt in ſcriptis affigitur ad portas Eccleſiarum, *La Croix a num.* 75.

CASUS CXIV.

De Excommunicationis materia, diviſione, & ejus effectibus.

BRentius dubitat. 1. *Quid ſit Excommunicatio major, & minor.* 2. *Tolerati, & non tolerati.* 3. *Quid de percuſſione Clerici, qualiter debeat eſſe notoria.* 4. *Quid ſi in uno loco ſit notoria, non in altero.* 5. *Quando incurratur excommunicatio minor.* 6. *Quis ſit ejus effectus.* 7. *An excommunicatus toleratus Sacramenta conferre poſſit.* 8. *An ſuſcipere.* 9. *Quibus ſuffragiis privetur.* 10. *An intereſſe queat officiis divinis, & quibus.* 11. *An poſſit excommunicare, præſentare, eligere, conferre beneficia, vel ea accipere, matrimonio aſſiſtere.* 12. *An queat eſſe Judex, Advocatus, actor, Procurator, teſtis.* 13. *Quibus prohibitum ſit cum eo communicare.* 14. *An privetur ſepultura Eccleſiaſtica.* Pro reſolutione,

QUÆR. I.

Digitized by Google

1 QUÆR. I. Quid & quotuplex ſit excommunicatio?

Reſp. Excommunicatio eſt cenſura privans, vel ſeparans hominem a Communione Eccleſiæ: eſt autem excommunicatio duplex, major & minor, minor tantum privat uſu paſſivo Sacramentorum; major, quæ etiam Anathema dicitur, privat omni communione, uſu ſcilicet activo, & paſſivo Sacramentorum, communibus Eccleſiæ ſuffragiis, indulgentiis, & multis aliis, de quibus infra, in Jure quoties ſimpliciter dicitur: *ſub excommunicatione*, ſemper intelligitur major, quamvis ceteroquin in odioſis, & pœnalibus mitior fieri debeat interpretatio, niſi jus expreſſe aliter ſtatuat, *cap. ſi quem* 59. *de ſentent. excomm. in* 6.
2 *Eng. num.* 29. *h. t.* 2. Excommunicatus excommunicatione majore alius eſt toleratus, quem non tenemur vitare; alius eſt non toleratus, quem ex præcepto Eccleſiæ vitare obligamur; hodie poſt Extrav. Martini V. *ad evitanda ſcandala* nemo eſt evitandus, niſi notorius Clerici percuſſor, & is, qui eſt nominatim excommunicatus; & ut talis publice denuntiatus, hoc eſt, verbo vel ſcripto in loco publico, ad quem populus convenire ſolet, promulgatus: nec ſufficit, quod publice condemnatus ſit criminis, verb. gr. hæreſeos, cui annexa eſt excommunicatio, ſed ipſa pœna excommunicationis debet publice denuntiari, non enim ut criminoſus, ſed ut publice, & nominatim excommunicatus eſt vitandus. *Dicaſt.*
3 *d.* 2. *nu.* 393. 3. Ad hoc, ut percuſſor Clerici debeat vitari, non ſufficit, quod percuſſio ſit notoria notorietate juris per confeſſionem, probationem, aut condemnationem in judicio, ſed debet eſſe notoria notorietate facti, *itaut factum non poſſit aliqua tergiverſatione, nec aliquo Juris ſuffragio excuſari*, ut habet Concilium Conſtantienſe: hinc quamvis unus, aut etiam duo, vel tres alii viderint percuſſionem fieri, propterea non eſt obligatio percutientem vitandi, *Laym. hic cap.* 4. *num.* 2. Idem eſt, ſi percuſſio facta ſit in privata domo, v. g. coram 7. aut in Conventu Religioſorum, ut probabiliter docet *Dicaſt. nu.* 427. Ratio eſt, quia factum nondum eſt ſimpliciter notorium, & pœnalia ſtricte interpretanda ſunt, nec ſufficit fama publica, niſi orta ex evidentia facti per teſtes oculatos, imo quamvis factum eſſet ſatis notorium, ſi tamen percuſſor aliquo juris ſuffragio ſe excuſare poſſit, dicendo, verb. gr. ſe vim vi repuliſſe, ſe ex vehementi paſſione iræ, vel ex ignorantia ſtatus Clericalis percuſſiſſe, talis non eſſet vitandus. *Dicaſt. num.* 429. *Pirrh. numer.* 114. Hinc *Pignat. l.* 4. *Conſult.* 133. dicit regulariter requiri, ut talis percuſſor per judicem denuntietur, alias poterit aliqua tergiverſatione, vel excuſatione celari. 4. Si percuſſio vel denuntiatio excommunicationis in uno loco ſit 4
publica, in alio autem occulta, in loco, ubi eſt publica, publice, in occulto, occulte vitandum eſſe dicunt *Henriq. Vaſq. Eng. num.* 50. ſed verius eſt, nullo modo eſſe vitandum extra locum publicitatis, *Avila, Sanch. Durand.* apud *Leur. l.* 5. *quæſt.* 561. quia ſolus publicus percuſſor, & denuntiatus excommunicatus eſt vitandus, ſed in tali loco non eſt publicus excommunicatus neque denuntiatus, ergo. *De percuſſore Clerici ex profeſſo agam Caſu ſeq. qu.* 1. *& ſeq.* 5. Non toleratus tandiu eſt vitandus, uſque dum veroſimiliter conſtet eum eſſe abſolutum, & quidem in hac parte ipſi excommunicato, ſi ceteroquin ſit vir fide dignus, credi poteſt. *Nav. Dicaſt. num.* 406.

QUÆR. II. Quid circa Excommunicationem minorem? 5

Reſp. I. Excommunicatio minor tum ſolum incurritur, quando quis in ſacris, vel politicis communicat cum excommunicato non tolerato, communicare autem cum non tolerato in rebus ſacris eſt mortale, niſi parvitas materiæ excuſet; communicare in politicis, ſi abſit ſcandalum, eſt plerumque veniale, nihilominus propter hujuſmodi veniale incurritur minor Excommunicatio. *Laym. cap.* 3. *n.* 4. 2. Effectus primarius Ex- 6
communicationis minoris eſt privare uſu paſſivo Sacramentorum, hinc, qui ante impetratam abſolutionem (quam quivis Sacerdos approbatus dare poteſt) Sacramentum aliquod in Excommunicatione minore ſuſcipit, peccat mortaliter, quia agit contra præceptum Eccleſiæ in materia gravi, ut habet communis, & certa. Econtra Sacramenta active miniſtrare cum Excommunicatione minore, juxta *Caſtrop. Laym. l. c.* eſt veniale, juxta alios nullum, quia Eccleſia illis ſolum uſum Sacramentorum prohibet, non adminiſtrationem, & in odioſis non eſt facienda extenſio, ideoque Celebrans in tali excommunicatione *in c. ſi celebret*,

Digitized by Google

celebret. dicitur peccare mortaliter, non quia conficit, ſed quia ſuſcipit Sacramentum. 3. Ignorans vel bona fide non recordatus Excommunicationis minoris valide ſuſcipit omnia Sacramenta, ſi tamen mala fide procedat, Sacramentum pęnitentiæ ſuſcipiet invalide, non vero cetera, quia ſuſcipiendo actu peccat graviter contra prohibitionem Eccleſiæ, ideoque non habet dolorem, & propoſitum, quæ requiruntur ad valorem pœnitentiæ. 4. Alter effectus quaſi indirectus eſt, quod in minore Excommunicatione beneficia uti & electio licite acceptari aut conferri non poſſint, & electio aut collatio facta ſaltem eſt irritanda, ſi quis ſcienter electus, vel ſe eligi paſſus eſt. *Caſtrop. ſupra Pirb. l. 5. l. 39. num. 23.*

7 QUÆR. III. Quales effectus habeat Excommunicatio major?

Reſp. Seqq. I. Privat uſu activo Sacramentorum, ita quidem, ut excommunicatus non toleratus in ſolo caſu extremæ neceſſitatis Sacramenta licite conferre poſſit, ſemper tamen confert valide, quamvis mortaliter peccet, excepto Sacramento pœnitentiæ, quod invalidum eſt defectu juriſdictionis, quam ſuſtulit Eccleſia a non tolerato. Econtra toleratus, ſi a fidelibus requiratur, & licite & valide confert, quia Concilium Conſtantienſe, & extravagans Mart. V. permittit, fideles communicare cum tolerato: ſi tamen ſe ſponte ingerat, & Sacramenta non requiſitus conferat, peccat mortaliter, quia dicta extravagans non intendit favere excommunicatis, ſed ſolis fidelibus, imo ex communiori ſententia contra *Sanch.* ipſi fideles peccant petendo Sacramenta ab excommunicato, ſi ab alio commode habere poſſint, quia hæc videtur eſſe mens Concilii Conſtant *Eng. n. 63. Laym. Pirh. a nu. 13.* Deinde excommunicati extra caſus permiſſos exercentes actus Ordinis, fiunt irregulares, & ſi in Excommunicatione inſordeſcant, hoc eſt, cum pertinacia, & contemptu toto anno perſiſtant, fiunt ſuſpecti de hæreſi, & contra eos ut
8 tales procedi poteſt. *Trid. ſeſſ. 25. c. 9.* 2. Privat uſu paſſivo Sacramentorum, itaut excommunicatus Sacramentum quodcumque ante abſolutionem ſuſcipiens peccet mortaliter, ſive ſit toleratus, ſive non. Imo Sacramentum Pœnitentiæ ſuſcipiunt invalide quia accedunt cum actuali affectu ad peccatum, niſi excuſet ignorantia invincibilis, metus mortis, gravis infamia, vel alterius magni mali, cum tanta enim jactura non videtur obligare pia Mater Eccleſia. *Avil. Suar. Coninch. Laym. c. 2. num. 1.* & quamvis Confeſſarius teneatur primo abſolvere a cenſura, ſi poſſit, tamen abſolutio a peccatis, etiam manente cenſura, eſt valida, modo adſint omnia requiſita ex parte pœnitentis. *Nav. Tolet. Dian. Pirrh. num. 15. V. caſ. 98. nu. 6.* Teneri excommunicatum petere abſolutionem, ut ſatisfaciat præcepto annuæ Confeſſionis vel Communionis,
dixi *caſ. 6. nu.* 18. 3. Privat etiam tolera- 9
tum omnibus ſuffragiis, ſacrificiis, precibus, indulgentiis, &c. quæ nomine Eccleſiæ Fidelibus applicantur, *c. a nobis* 28. *&* *c. ſacris* 48. *de ſentent. excom.* idque probabilius tenet, etiamſi per contritionem a culpa, & contumacia reſipiſcat. *Ratio eſt*, quia hæc pœna non per contritionem; ſed per abſolutionem Superioris tollitur. Dixi *ſuffragiis*, quæ nomine Eccleſiæ, &c. nam privatæ preces, uti & Memento in Miſſa
ris applicari poſſunt. 4. Excommunicati 10
prohibentur intereſſe divinis officiis, quæ nomine Eccleſiæ publice & ſolemniter fiunt, puta Sacrificio Miſſæ, publicæ Horarum Canonicarum recitationi, Proceſſioni &c. quamvis privatim orare, vel Concionem audire in Eccleſia, dum in ea nullum Officium celebratur, excommunicatis non ſit prohibitum, *c. reſponſo* 43. *de ſentent. excommun. c. ult. eodem in 6.* Neque excuſantur excommunicati a recitandis privatim Horis Canonicis, quamvis nullos in pęnam fructus percipiant, hoc enim provenit ex
eorum culpa. *Tann. Laym. l. c.* 5. Non to- 11
leratus privatur omni uſu, & exercitio juriſdictionis ſpiritualis, itaut valide non poſſit excommunicare, abſolvere, præſentare, inſtituere, eligere, leges aut ſententiam ferre, alteri juriſdictionem delegare, &c. & qui a non tolerato beneficium obtinet, habetur pro intruſo, teneturque beneficium dimittere; matrimonio tamen valide aſſiſtit, vel alteri hanc poteſtatem delegat Parochus non toleratus, ſuſpenſus, degradatus, ſchiſmaticus, quia aſſiſtere, vel dare licentiam aſſiſtendi non eſt proprie actus juriſdictionis, ſed tantum eſt præſtare ſuam ſolemnem præſentiam actui. *Plurimi cum La Croix l. 6. p. 3. num. 729.* Econtra *toleratus* quamvis hæc faciat illicite, ſi non

requiratur , tamen acta illius ſunt valida, niſi per oppoſitam exceptionem repellatur. *Laym. Pyrrh. num.* 18. quia non caret juriſdictione , nec prohibetur communicare cum Fidelibus, ſaltem ſi requiratur: attamen Excommunicatò etiam tolerato nullum beneficium, etiam per electionem, ſive per præſentationem , reſignationem aut aliter conferri poteſt, etſi ipſe conferens, vel etiam acceptans neſciat ſe eſſe in excommunicatione, quia ignorantia non ſupplet invaliditatem actus. Verum de his vide *Caſ.* 77. *num.* 21. *caſ.* 79. *num.* 6. *caſ.* 80. *num.*

12 19. 6. Excommunicatus nequidem in judicio ſæculari poteſt eſſe judex , advocatus , procurator, actor, teſtis aut tabellio, adeo quidem, ut omnia acta vitandi ſint nulla, quia caret juriſdictione, & judex vitandos ex officio a judicio repellere debet , quia non poteſt cum iis communicare; toleratus vero , cujus excommunicatio eſt publice nota , a judice repelli poteſt , ſi tamen a judice non repellatur , nec reus contra eum excipiat, ejus actus ſunt validi. *Leur. qu.* 565. *num.* 8. Poſſe autem reum in qualibet parte litis contra actorem excommunicatum excipere, non obſtante, quod hæc exceptio ſit tantum delatoria , docet *Eng. num.* 44. modo excommunicatio intra 4. dies probari poſſit. De cetero excommunicatus quilibet ut reus in judicio conveniri poteſt, ne ex delicto reportet commodum.

13 7. Excommunicatis prohibetur omnis communicatio ſpiritualis, civilis , & politica , ſeu quævis humana ſocietas cum Fidelibus, itaut non ſolum peccent excommunicati utentes conſortio Fidelium, ſed etiam ipſi Fideles graviter, vel leviter pro qualitate materiæ delinquant , & Excommunicationem minorem incurrant , ſi citra neceſſitatem in ſpiritualibus , vel civilibus cum non toleratis communicent. Hæc autem communicatio exprimitur vulgari hoc verſu:

Os , orare , vale , communio , menſa negatur .

Per *Os* intelligitur omnis amica, vel honorabilis ſalutatio , ſive coram , per oſcula, nutus, colloquia, amplexus, ſive per litteras, & nuntium, juxta illud 2. Joann. 1. *Neque ei ave dixeritis* ; itaut juxta *Suar. Laym. c.* 1. *n.* 16. illicitum ſit , nec honoris cauſa excommunicato aſſurgere, vel caput detegere , niſi fiat per modum reſalutationis, hanc enim dicunt eſſe licitam, cum ſit quaſi ſolutio debiti . Per *Orare* intelligitur omnis communicatio in orationibus, & officiis publicis Eccleſiæ, in quibus non licet communicare cum excommunicato orando , vel canendo cum illo , aut audiendo Sacrum : ſi non toleratus ſe ingerat , volens , verb. gr. cum aliis intereſſe Sacrificio Miſſæ, debet moneri , & ſi ſponte recedere nolit, expelli, aut ſi non poſſit, debent Fideles exire , & Sacerdos Canone nondum incepto abrumpere Sacrum , etiamſi populus obinde in die feſto Sacrum non audiret . *Vale* comprehendit omnis generis valedictiones , *Communio* prohibet omnem ſocietatem per contractus (quos tamen non invalidat) per cohabitationem , ſimultaneum iter vel laborem, communem menſam aut lectum, &c. intellige, ſi hæc non caſu aut præter intentionem, ſed ex ſocietate aut familiaritate fiant. Hic autem notandum venit, quod , ut dixi *qu.* 3. communicatio in civilibus plerumque tantum ſit veniale , in ſpiritualibus mortale , niſi excuſet parvitas materiæ: imo ſunt caſus , in quibus nullum eſt peccatum agere cum excommunicatis non toleratis . 1. Si agatur de eorum converſione . 2. Si urgeat neceſſitas , vel notabilis utilitas ; ſic licite ab eo repeto debitum . 3. Excuſat conjunctio , vel ſubjectio ; ex hoc capite licite uxor agit cum marito excommunicato, filius cum patre , Religioſus cum Prælato , ut Prælatus ſeu Superior eſt . *Suar. Pirrh. num.* 122. Ideoque *La Croix nu.* 215. cum aliis dicit, Religioſum peccare mortaliter, ſi aliquid agat animo obediendi ſuo Prælato non tolerato , quia hoc eſſet cum eo communicare in ſpiritualibus , & contra gravem Eccleſiæ prohibitionem in ipſo agnoſcere juriſdictionem , quam tamen ſuſtulit excommunicatio . 8. Non toleratus 14
privatur Eccleſiaſtica ſepultura , itaut neque in loco ſacro aut benedicto, & ad ſepulturam Fidelium deſtinato licite ſepeliri, vel a Clero ſolemniter ad ſepulturam deduci , aut exequialia Sacra pro eo fieri poſſint, quia, cum quibus non licuit communicare in vita , cum iiſdem nec poſt mortem communicare permiſſum eſt, *cap. ſi Sacris* 12. *de ſepult.* An, & quando ſepultura Eccleſiaſtica privandi ſint infantes, dubie baptizati , negligentes Confeſſionem aut Communionem annuam , in actuali peccato , verb. gr. duello , ebrietate mor-

Digitized by Google

tui, manifeſti uſurarii, raptores, concubinarii, item multa alia jus ſepulturæ tam Regularium quam Sæcularium concernentia, vide apud *tr.* 5. *cap.* 50. *Eng. Pyrrh. lib.* 1. *decret. tit.* 28. *La Croix l.* 7. *n.* 235.

CASUS CXV.

De Excommunicationibus reſervatis.

C*Ato ex variis cauſis timet ſe excommunicationi obnoxium*. 1. *Quia adhuc impubes percuſſit Clericum*. 2. *Sed non portantem habitum clericalem, excommunicatum, degradatum, conjugatum, Eremitam, Novitium converſum*. 3. *Ex odio, levitate, ignorantia, ex cauſa defenſionis*. 4. *Clericum ejuſdem ſecum Eccleſiæ*, 5. *Clericum turpiter agentem cum ſorore ſua*. 6. *Aqua, luto conſperſit, frænum equi arripuit, in foveam impulit, vi vel fraude crumenam eripuit; chartas pictas ejus veſtibus aſſuit*. 7. *Percuſſit volentem, vel ſaltem percuſſionem non impedivit*. 8. 9. 10. *Dubitat, an poſſit abſolvi ab Epiſcopo, ſi percuſſio ſit vel non ſit enormis, ſi Papam nequeat adire, vel percuſſio non ſit publica, aut deducta ad forum externum*. 11. *An Superiores Regulares abſolvere poſſint ſuos, & ſæculares*. 12. *Quid ſi Religioſus percuſſerit Religioſum alteri Prælato ſubditum, vel Clericum ſæcularem, vel econtra*. 13. *Quid de excommunicatione ob hæreſim*. 14. *Quid de legente, imprimente, retinente libros hæreticos*. 15. *Quid, ſi Auctor habeatur pro Catholico, aut legatur ſola Epiſtola vel Concio hæretica*. 16. *Quid ſi liber ex profeſſo non tractet de religione, contineat tamen aliquas hæreſes*. 17. *An hæc, uti & ipſa Bulla Cœnæ recepta ſit in Germania*. 18. *Quid ſi quis ex cauſa, vel affectata ignorantia ignoret librum eſſe hæreticum*. 19. *Aut legat parum vel ſolum proœmium, aut alius prælegat*. 20. *Aut librum exiguo tempore retineat, vel alteri vendat*. 21. *Quid circa libros primæ, & ſecundæ claſſis*. 22. *An Epiſcopi ab hæreſi poſſint abſolvere, & dare licentiam legendi libros hæreticos*. 23. *Quid ſi Papa adiri non poſſit, poſſit autem ſcribi Romam*. 24. *Quid hic poſſint Prælati Regulares circa ſuos, & ſæculares*. 25. *A quo libri prohibiti expurgari debeant?*

Quemadmodum variæ ſunt cauſæ, ob quas incurritur excommunicatio, ita & variæ ſunt excommunicationes, aliæ enim ſunt reſervatæ, aliæ non reſervatæ, aliæ reſervatæ Epiſcopis, aliæ S. Pontifici, de pleriſque egi ſparſim ſuis locis: de Religioſo dimittente habitum, & de Clauſura Monialium, *caſ.* 44. De ſimonia, *caſ.* 46. De pœnis duellantium, *caſ.* 35. De reſervatis Ordinario & in ſpecie Archi-Epiſcopo Colonienſi; *Item* de reſervatis in Bulla Cœnæ, *cap.* 98. *num.* 17. Pauca hic ſunt addenda, 1. De percuſſione Clericorum. 2. De hæreſi, lectione, retentione, impreſſione, &c. librorum hæreticorum. 3. De reſervatis per Bullam Cœnæ.

QUÆR. I. Quid in ſpecie circa percuſſionem Clericorum?

Reſp. C. *ſi quis ſuadente* 27. *cauſ.* 17. *q.* 4. ex Concilio Lateran. referuntur hæc formalia: *Si quis ſuadente diabolo in Clericum vel Monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat ipſum abſolvere, niſi mortis urgente periculo, donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus mandatum ſuſcipiat*. Dicitur 1. *Si quis*, per quam voculam intelliguntur omnes baptizati cujuſcumque ſexus, & conditionis, etiam impuberes peccati mortalis capaces, viri & feminæ, Eccleſiaſtici & Laici. Dicitur 2. *Si quis Clericum vel Monachum*, nomine Clerici venit omnis prima tonſura initiatus, dummodo alicui Eccleſiæ deſerviat, & habitum Clericalem geſtet, quamvis ſit excommunicatus, ſuſpenſus, verbaliter, & non realiter degradatus, aut etiam ſit conjugatus cum unica virgine *c. unic. de Cler. conjug. in* 6. Nomine Monachi intelliguntur omnes Religioſi utriuſque ſexus etiam converſi, & Novitii, imo etiam Tertiarii & Eremitæ, ſi ſub certa Regula & Superiore vivant; quia favores ſunt ampliandi. *Suar. Avil.* & Theologi communiter. Dicitur 3. *Suadente diabolo*, hoc eſt, injuſte & illicite, unde excuſantur. 1. Qui non ex odio & malitia Clericum percutiunt, ſed ex joco, levitate, ignorantia, aut ex juſta cauſa, verb. gr. ad ſe & ſua defendenda, ſervato tamen moderamine inculpatæ tutelæ. 2. Qui id faciunt correctionis cauſa, etiamſi aliqua ira accedat, dummodo non excedatur in modo, ſic Prælatus & Præceptor Eccleſiaſticus in majoribus conſtitutus poteſt caſtigare Clericum peccantem etiam in majoribus conſtitutum. Prælatus po-

Digitized by Google

poteſt id per ſe, vel illum Clericum aut
Monachum, non autem per Laicum ſæcu-
larem, *c. Univerſitatis* 24. *de ſent. excomm.*
niſi aliter corrigi, capi, vel incarcerari
non poſſit, aut conſuetudo habeat, ut id
fiat per Laicum, *cap. ut famæ* 35. *V. Laici*
eodem; quod probabiliter etiam extenditur
ad patrem, quamvis *Molin. Laym. c.* 5. *n.* 9.
probabilius teneant oppoſitum, eo quod
jura tantum permittant patri caſtigare fi-
4 lium in minoribus conſtitutum. 3. Socius
percutiens ſocium ejuſdem Eccleſiæ non in-
currit excommunicationem, quia ob aſſi-
duam converſationem facile fit, ut ſe in-
vicem percutiant, *cap. ex tenore* 10. *de ſent.*
excom. Gloſ. lin. ibidem Abbas, *Pirrh. nu.* 68.
5 4. Ab Excommunicatione excuſatur, qui
percutit Clericum turpiter agentem, vel
etiam ſolum turpia oſcula, tactus vel am-
plexus tractantem, cum matre, filia, ſo-
rore, vel uxore, modo percuſſio fiat in-
continenti, & non ex intervallo, tunc
enim, quamvis percutiens peccet, percuſ-
ſio tamen non cenſetur eſſe facta ſuadente
diabolo, ſed ex vehementi paſſione ob ju-
ſtum dolorem. *Suar. Pirrh. num.* 70. Idque
Schmaltzgrub. l. 5. *decret. l.* 39. *n.* 239. dicit
eſſe verum, etiamſi quis ſtudio expectet
turpiter agentem, ut percutiat, dummodo
abſit dolus, & *nu.* 232. id merito extendit
ad omnem percuſſionem factam ex paſſio-
ne animo non plene advertente, ut, ſi Cle-
ricus in luſu percutiat ſocium, quia pœna-
6 lia ſtricte accipienda ſunt. Dicitur 5. *Vio-*
lentas manus injecerit, per quas particulas
primo intelligitur omne opus externum,
graviter injurioſum, aut quamvis ſecun-
dum ſe ſit quidem leve, etiam tamen no-
tabiliter contra reverentiam Statui Cleri-
cali vel Religioſo debitam, ut lapillis, a-
qua, luto &c. conſpergere, vehementer ar-
ripere frænum equi, cui Clericus vel Mo-
nachus inſidet, perſequi Clericum fugien-
tem, ita ut in foveam vel fluvium incidat;
eum detinere in cuſtodia; enſe, fuſte, vel
aliter percutere, vulnerare, occidere etiam
veneno; baculum, pileum, veſtem, &c. ei
per vim eripere; ſecus eſt, ſi quis ſine vi
occulte crumenam abſcindat, veſtes in lecto
jacentes auferat. *Laym. l. c. Enb. a nu.* 135.
Idem videtur dicendum, ſi quis veſtibus Cle-
rici clam chartas pictas, vel aliquid probroſi
aſſuar, ut a populo irrideatur. Aliud eſt, ſi
per vim aliquam, vel contumeliam realem
id fiat, alias, non poteſt venire ſub violenta
injectione manuum. 2. Excommunicatio- 7
nem incurrit, qui Clericum etiam volentem
graviter percutit. Ratio eſt, quia hæc pœ-
na eſt ſtatuta non tam in favorem privati
Clerici, quam in favorem totius Ordinis
Clericalis, cui favori privatus renuntiare
non poteſt: propter eamdem cauſam etiam
excommunicationem incurrit Clericus ſe
ipſum ex ira vel tædio vitæ graviter per-
cutiens. *Mol. Suar. d.* 22. §. 1. *n.* 29. *de Cenſ.*
3. Eamdem incurrunt mandantes, conſulen- 8
tes, cooperantes percuſſionem ſuo nomine
factam, ratihabentes, non impedientes, ſi
ex juſtitia, vel officio erant impedire obli-
gati, ut Reges, judices, tutores, patres,
heri &c. Colligitur ex *c. quanta* 47. *de ſen-*
tent. excomm. DD. cit. Quandonam autem
percuſſio ſit publica, & percutiens ideo vi-
tandus, dixi *caſ. præced. a n.* 3.

QUÆR. II. Quis a percuſſione Clerici
poſſit abſolvere?

Reſp. Quamvis hæc excommunicatio ſit
Papæ reſervata, ideoque ipſe ſolus, vel ejus
Legatus ab ea regulariter abſolvere poſſit,
attamen in ſeqq. Caſibus etiam poteſt Epi-
ſcopus. 1. Quando percuſſio non eſt enor-
mis, *cap. pervenit.* 17. *de ſent. excom.* percuſ-
ſio autem enormis dicitur, quæ notabile
vulnus, vel notabilem corporis maculam
affert, aut qua multi capilli extrahuntur,
copioſus, & immodicus ſanguis effunditur,
vel percutitur perſona in dignitate conſti-
tuta, etiam tantum alapa, velut Epiſcopus,
Abbas &c. percuſſio vero non cenſetur
enormis, ſi fiat pugno, palma, lapide non
relinquente veſtigium, quamvis aliquæ gut-
tæ ſanguinis e naribus effluant. *Mol. Dian.*
p. 9. *l.* 4. *reſ.* 19. 2. Ab Epiſcopo abſolvi poſ- 9
ſunt omnes habentes juſtum impedimen-
tum, quominus ad Papam vel ejus Lega-
tum accedere poſſint. *Pirrh. n.* 82. Item,
qui non ſunt ſui juris, ut filii-familias, ſer-
vi, Moniales &c. *c. mulieres* 6. *de ſent. ex-*
com. & quidem ſi impedimentum accedendi
Papam ſit perpetuum, ſimpliciter abſolvun-
tur ab Epiſcopo, præſtita cautione de paren-
do mandatis Eccleſiæ, & ſatisfaciendo parti
læſæ; & quidem parti læſæ debet ſatisfieri
actu, vel ſi pro tunc non poſſit, debet ſal-
tem præſtari cautio fidejuſſoria, vel pigno-
ratitia: Si vero impedimentum ſit tempo-
rale, debet inſuper ab omnibus exceptis pue-
ris, juramentum exigi, quod abſolutus,

Digitized by Google

quamprimum potuerit, ſe velit ſiſtere Sedi Apoſtolicæ, ut ejus mandatum de ſatisfaciendo Eccleſiæ ſuſcipiat; quod ſi neglexerit, ceſſante impedimento ſe præſentare, vel parti læſæ ſatisfacere, in cenſuram recidet ipſo jure, *c.* 11. 13. 58. *de ſent. excom.*

10 3. Poſſunt abſolvere Epiſcopi, quando percuſſio eſt occulta, nec ad forum externum deducta, ad quod cenſetur deduci, ſi coram legitimo Superiore denuntietur, & citetur, *Regin. Pirrh. nu.* 40. quandonam autem percuſſio ſit publica, & percutiens ideo

11 vitandus, dixi *caſ. præcedenti a n.* 3. 4. Prælati exempti, & participantes cum Mendicantibus in hac parte fere eamdem habent poteſtatem cum Epiſcopo, ita ut ſuos Religioſos ſe invicem percutientes abſolvere poſſint, ſi percuſſio non ſit enormis, ſolent tamen Superiores Ordinum in Germania, aliiſque partibus multum Roma diſtantibus, impetrare privilegia ſpecialia ſuos etiam ab enormi percuſſione abſolvendi. *Caſtrop. Eng. n.* 149. imo Religioſos participantes cum Mendicantibus de facto habere privilegium abſolvendi ab omnibus Caſibus & Cenſuris extra Bullam Cœnæ reſervatis, per conſequens etiam a ſimonia, & percuſſione Clerici, non tantum reſpectu ſuorum Religioſorum, ſed etiam reſpectu Sæcularium, præſtita tamen prævie ſatisfactione parti læſæ, docet *Spor. in Theol. Sacram. p.* 3. *c.* 6. *a n.* 740. *Schmaltzgrub. n.* 256. *Bordonus de privil. Cler. cap.* 21. *a nu.* 327. & alii citandi *caſu ſeq. num.* 18. & Ordinem Præmonſtratenſem communicare cum Mendi-

12 cantibus, dixi *caſ.* 11. *n.* 5. 5. Si Religioſus percuſſerit Religioſum alteri Prælato ſubditum, debet abſolvi a ſuo Prælato, conſentiente Prælato percuſſi, & utriuſque conſenſu ſatisfactio imponi. *c. cum illorum* 32. *de ſent. excom.* Econtra ſi Religioſus percutiat Clericum ſæcularem, debet abſolvi ab Epiſcopo, cum conſenſu tamen Abbatis, ſi hic ſit exemptus; quod ſi Prælatus conſentire nolit, præſumitur conſenſus Ordinis, in illo ſaltem caſu, quo ipſe Prælatus non habet poteſtatem abſolvendi. *Cabaſſutius in jure Can. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 9. Reliqua quæ ad abſolutionem a Cenſura faciunt, dabo *caſ. ſeq.*

13 QUÆR. III. Quid circa Excommunicationem propter hæreſin?

Reſp. Prima excommunicatio Bullæ Cœnæ eſt in hæreticos, eorumque fautores, defenſores, & receptores, ut autem hæc excommunicatio incurratur, requiritur 1. ut hæreſis non ſit pure materialis, ſed formalis cum pertinacia, ut explicavi *caſ.* 14. *a num.* 13. 2. Ut exterius manifeſtetur, nam cogitationes pure internas non punit Eccleſia, & quidem actio manifeſtativa debet eſſe mortaliter mala, & fieri animo aſſerendi, vel profitendi hæreſim, quapropter excommunicatus non eſt, qui ex bono motivo ad habendum conſilium, vel inſtructionem hæreſim internam aperit: qui ideo non genuflectit, caput non denudat, quia interne negat Chriſtum eſſe in Euchariſtia præſentem, ſi hoc faciat in iſtiuſmodi circumſtantiis, vi quarum a videntibus judicatur eſſe hæreticus, cenſetur externe profiteri hæreſim, ideoque incurrit dictam excommunicationem; ſecus ſi alteri juſtæ excuſationi, v. g. diſtractioni adſcribi poſſit. *Azor. l.* 8. *c.* 10. *q. ult. Sanch. l.* 2. *Moral. c.* 8. *n.* 7. & 17. Idem *Sanch. c.* 10. *n.* 9. dicit, receptatores, auxiliatores, defenſores excommunicationem tunc tantum incurrere, quando hæreticus ob præſtitum ſibi auxilium, vel favorem revera manus judicis effugit aut hæreſim latius ſpargit, ejuſmodi enim leges pœnales intelligendæ ſunt *ſecuto effectu*.

QUÆR. IV. Quid circa libros hæreticos? 14

Reſp. Excommunicatio in hæreticos etiam extenditur ad eos, qui ſine auctoritate Apoſtolica eorum libros hæreſim continentes, vel de Religione tractantes ſcienter legunt, etſi legant ex intentione refutandi, & ſine periculo perverſionis, qui eos retinent, quomodolibet defendunt, imprimunt, hoc eſt, proxime concurrunt ad impreſſionem, ponendo typum, humectando chartam, ſubminiſtrando ſumptus, &c. Ad hanc autem excommunicationem incurrendam requiruntur 4. conditiones. 1. De- 15
bet liber eſſe ſcriptus ab hæretico, etſi non ſit impreſſus, quare non incurritur excommunicatio, ſi legatur liber ſcriptus a Catholico, vel ab eo, qui publice habetur pro Catholico, quamvis textus ſcriptoris hæretici ad verbum habeat inſertos, aut ipſe liber etiam hæreſim contineat, vel legatur animo diſcendi hæreſim, etſi tunc peccet mortaliter. *Nav. Sanch. c.* 10. *num.* 23. *Spor. t.* 2. *c.* 3. *num.* 3. Ubi id extendunt ad legentem Epiſtolam in cauſa Religionis ſcriptam ab hæretico, vel Concionem ſepara-

paratim editam, quia hæc proprie, & uſi-
tate non veniunt nomine libri, verba au-
tem legis pœnalis ſtricte interpretanda
ſunt; ſed probabilius eſt, quod legens
ejuſmodi Concionem vel Epiſtolam etiam
ſeparatim editam excommunicationem in-
currat. Ratio eſt, quod hæc videatur eſſe
intentio legis prohibentis, nam ſi ejuſmo-
di Epiſtola aut Concio eſſet inſerta libro
hæretico, tunc unam, vel alteram paginam
legens juxta omnes excommunicationem
incurrit, & Eccleſia prohibens librum hæ-
reticum videtur prohibere omne ſcriptum
aptum conſtituere librum, & hic ponitur
liber velut ſpecies principalis pro genere,
& ejuſmodi ſcriptum ſeparatum vere ad
libros reducitur: accedit, quod ſic libri hæ-
retici diſſolvi, & per paragraphos ſeparatos
ex toto legi & lex tam ſalutaris facile elu-
16 di poſſet. *Pign. conſ.* 197. 2. *Requiritur, ut*
liber vel hæreſin contineat, vel ex profeſſo
de Religione tractet, videlicet explicando
Scripturam, vel Caſus Conſcientiæ de Sa-
cramentis, Statu Clericorum, & Monacho-
rum, de Dei & Sanctorum cultu, & ſimi-
libus diſputando. Unde deducitur 1. Hac
prohibitione non comprehendi libros infi-
delium, videlicet Turcarum, Judæorum,
& quorumlibet non baptizatorum, quia
non ſunt libri hæretici. 2. Non compre-
hendi libros hæreticorum hiſtoricos, poe-
ticos, medicos, & ſimiles de Religione ex
profeſſo non tractantes, nec hæreſin con-
tinentes; ſi tamen, vel unam hæreſim
etiam obiter contineant, totus liber eſt
prohibitus, uſque dum per inquiſitores
fuerit purgatus, quia tenor Bullæ prohi-
bet omnes libros hæreticorum disjunctive,
ſi vel de Religione tractent, vel hæreſin
contineant, ergo ad incurrendam excom-
municationem ſufficit unam partem verifi-
cari. *Laym. l. 2. t. 1. c. 15. num. 4. Pirrh. l.*
5. t. 7. nu. 20. Engel. ibidem n. 9. dicunt in
partibus noſtris Septentrionalibus, ubi non
habentur inquiſitores Fidei, Bullam non
eſſe in tanto rigore receptam, ſed libros
hæreticorum Hiſtoricos, Mathematicos, &
ſimiles de Religione ex profeſſo non tra-
ctantes, etſi hic & nunc hæreſin aut ca-
lumnias in Clerum vel Eccleſiam inſertas
habeant, ut Geographia Munſteri, opera
Eraſmi Roterodami, exceptis quibuſdam
ejus colloquiis, ſine expurgatione legi
poſſe, niſi ſub ſchemate hiſtorico, vel ſi-
mili, præcipuum eorum inſtitutum eſſet,
Eccleſiam convellere, Statum Eccleſiaſti-
cum calumniari, veluti Sleidanus, Aventi-
nus, aliqua opera Munſteri, &c. hi utique
ſub excommunicatione manent prohibiti.
In multis Germaniæ Provinciis ipſam Bullam 17
Cœnæ non eſſe uſu receptam, ideoque nec
obligare teſtatur *Becanus* 2. 2. *c.* 15. *qu.* 2.
numer. 6. *March. in tribun. tom.* 2. *tr.* 4. *qu.*
8. Ratio eſſe poteſt primo, quod Bulla
Cœnæ in multis locis Germaniæ non ſit
publicata, debere autem Bullas, præſertim
circa Cenſuras, ut obligent, per Ordinarios
publicari in partibus, patet ex *c. cum infir-*
mitas 13. *de pœnit. & remiſſ.* 2. Legi Pontifi-
ciæ obediendum quidem eſt, tamen contra
tam etiam admitti cauſas, vel conſuetudi-
nes rationabiles, conſtat ex toto titulo de
conſuetudine, & quamvis ſit irrationabile,
ut crimina in Bulla Cœnæ damnata licite, &
impune committantur, tamen non eſt irra-
tionabile, ut in locis longe Roma diſſitis
iſta crimina ob difficilem acceſſum ad Papam
non ſint reſervata, ideoque quoad hoc in
his partibus, poteſt eſſe conſuetudo ratio-
nabilis, quamdiu Papa non contradicit. *V.*
Eng. l. 1. decret. de conſuet. & l. 5. tit. 39. a
n. 122. 3. Requiritur, ut ejuſmodi libri le- 18
gantur retineantur, imprimantur, & defen-
dantur *ſcienter*, nam ignorans librum eſſe
hæreticum etiam craſſa aut quodammodo
affectata ignorantia, modo non ſit cum in-
genti temeritate conjuncta, ut ſi eſſet fa-
ma publica de prohibitione libri, & tamen
quis credere aut inquirere nollet, excom-
municationem non incurrit. *Tamb. Pirrh.*
Krimer l. 5. n. 728. 4. Legi debet materia 19
notabilis, & ſufficiens ad mortale, & quam-
vis *Sanch. Rodriq.* aliique dicant non ſuffi-
cere integram paginam majoris voluminis,
attendendam tamen puto materiam, nam
ſi liber frequentes contineat hæreſes, et-
iam aliquot lineas legere erit mortale, ut
habet communior cum *March. & Spor. n.*
28. quia tunc eſt majus periculum perver-
ſionis; ſi tamen non ita frequentes habeat
hæreſes, aut legatur materia indifferens,
locum habet ſententia *Sanch.* De cetero
non tantum prohibetur ipſe liber, ſed &
proœmium aut Epiſtola ad Lectorem, ſi
in ſufficiente quantitate legantur, idque
tenet, ſive per te legas, ſive per alium
tibi prælegi facias, quia tunc lectio fit no-
mine tuo. Aliud eſt, ſi te non induente

alius legat, & tu nude auſcultes. *La Croix*
20 *cum multis hic n.* 242. Deinde ſicut in legente requiritur materia notabilis, ſic & in retinente tempus notabile, non enim ſtatim peccat mortaliter, qui per unum alterumve diem detinet cum animo tradendi inquiſitoribus, ſed ſi tamdiu, ut moraliter cenſeatur non habere animum tradendi: nec refert, ſive per ſe, ſive per alium detineat. Dixi animo tradendi inquiſitoribus, uti præcepit Julius III. & Pius IV. ubi tamen non viget inquiſitio, ſatis eſt, ſi comburatur, imo ſi quis habeat libros hæreticos ex hæreditate, *Florent. Decocq. in princip. Theol. l.* 4. *cap.* 4. *S.* 3. dicit eos poſſe vendi Bibliopolæ hæretico, vel mutare erga libros Catholicos ad evitandum grave damnum; idem dicit *Leſſ. in auct. caſ.* 21.

21 QUÆR. V. Quid circa indicem librorum prohibitorum?

Reſp. Ut Fideles ſcirent, quos libros vitare debeant, Eccleſia confici juſſit indicem librorum prohibitorum eumque diviſit in duas partes, in prima ponuntur omnes libri hæreticorum, qui vel hæreſim continent, vel tractant de Religione, hi omnes prohibentur ſub excommunicatione in Bulla Cœnæ reſervata, huc reducuntur omnes libri hæreſiarcharum, quamvis nec de Religione agant, nec hæreſin contineant, non tamen prohibentur ſub excommunicatione reſervata. Ad ſecundam claſſem reducuntur, & prohibentur ſub excommunicatione non reſervata omnes libri Aſtrologiæ judiciariæ, ſeu divinationes de futuris contingentibus, libri tractantes ex profeſſo obſcœna, magica, &c. Item regula 4. indicis etiam prohibentur legi S. Biblia vulgari idiomate ſine Epiſcopi vel inquiſitoris licentia; ſed prohibitionem ſecundæ claſſis in Germania non eſſe receptam teſtatur *Laym. ſupra num.* 8. quia a majori parte non obſervatur, & non eſt, qui obſervantiam urgeat.

22 QUÆR. VI. Quis poſſit abſolvere ab hæreſi, & dare licentiam legendi libros hæreticos.

Reſp. I. In his partibus ab hæreſi aliiſque caſibus ſive in, ſive extra Bullam Cœnæ S. Pontifici reſervatis abſolvere, & licentiam libros hæreticos legendi, retinendi, & prohibitos corrigendi, &c. dare poſſunt Epiſcopi & Nuntii Apoſtolici, & quamvis hæc poteſtas Epiſcopis a Trid. conceſſa loquatur tantum de delictis occultis, ad forum contentioſum non deductis, & inſuper hæc facultas probabilius videatur revocata per Bullam Cœnæ, uti nunc docet communis cum *Suar. Garc. Barb. Leur. l.* 5. *quæſt.* 200. teſtanturque ſic declaraſſe Gregorium XIII. & Clem. VIII., tamen in Germania, ubi eſt multitudo hæreticorum, & difficilis ad Papam acceſſus, caſus Papales probabiliter fiunt Epiſcopales, ita ut Epiſcopi ab hæreſi occulta, & publica pro foro in- & externo qua delegati Sedis Apoſtolicæ, abjurata prius hæreſi, & injuncta pœnitentia, per ſe & delegatos ſuos abſolvere poſſint. *Nav. Silv. Covarr. Felin. Laym. Pirh. lib.* 5. *tit.* 7. *nu.* 42. *Schmalzgrueb. ibidem nu.* 372. quod ſi præſens ſit Legatus Apoſtolicus, probabilius hic adeundus erit, quamvis, & tunc adiri poſſe Epiſcopum probabiliter cenſet *Laym. l.* 1. *t.* 5. *par.* 2. *capit.* 7. *num.* 6. Hoc certum eſt, Epiſcopos non poſſe abſolvere hæreſiarchas, ſeu novæ hæreſis auctores, neque relapſos in hæreſin, nequidem in foro conſcientiæ. *Pirrh. l. c.* 2. Si Papa vel ejus Legatus 23
adiri non poſſit perſonaliter, poſſit autem ſcribi Romam pro abſolutione ſaltem per Confeſſarium vel alium, non poſſe tunc abſolvere Epiſcopum, docet *Bonac. & La Croix lib.* 7. *n.*149. ubi teſtatur ſic habere praxin, ſed oppoſitum probabilius docent *Sanch. Palao, Dicaſt. Schmalzgrueb. Reiffenſt. numer.* 393. Ratio eſt, quod jura ſolum exigant, ut reus perſonaliter adeat Papam, ergo ſi hoc non poſſit, ad aliud a jure non impoſitum minime tenetur, & cum fere ſemper ſit occaſio ſcribendi Romam, ſaltem per Confeſſarium vel Parochum, caſus Papales vix umquam fierent Epiſcopales, quod eſt contra communem.
3. Certum eſt, Prælatos regulares non poſſe abſolvere ſæculares ab hæreſi etiam occulta, quia Alex. VII. damnavit hanc 4. 24
propoſitionem: *Prælati regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcumque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.* An vero poſſint abſolvere ſuos vel iis facultatem dare libros hæreticos legendi, eſt difficile definire, eo quod privilegia, ſi quæ hac in parte habuerint, per Gregorium XV. ſint renovata, quam revocationem innovavit Urban. VIII. 2. Aprilis 1631. *La Croix a num.* 389. adducit multa pro & contra, & nihil

auder

Digitized by Google

aut definire, quamvis teſtetur multos viros doctos, & ſapientes a ſuis Provincialibus, & Generalibus variorum Ordinum ejuſmodi licentiam ſine ſcrupulo petere, & impetrare; dicendum igitur videtur cum *Schmaltzgr.* & multis, quos ipſe citat, & ſequitur *n.* 208. quod Superiores Regularium, vi privilegiorum antiquorum, ſuos non poſſint ab hæreſi abſolvere, aut ſuis dare licentiam legendi aut retinendi libros hæreticos, ſed ſolent Ordines Religioſi poſt ſupradictas revocationes Romæ petere, & impetrare, ſaltem ad tempus, nova privilegia abſolvendi ſuos, & dandi ſuis licentiam legendi libros prohibitos, ut teſtatur *Engel. ſu-*
25 *pra n.* 12. 4. Expurgatio librorum prohibitorum ſecundæ claſſis (nam libri hæretici ſeu primæ claſſis expurgari non permittuntur) in Germania, ubi index quoad ſecundam claſſem in tali rigore non eſt receptus, fieri poteſt per quemlibet hominem doctum, quamvis utique melius foret, ſi fieret auctoritate Epiſcopi vel Superioris. *Laym. l.c.*

CASUS CXVI.

De Suſpenſione, Interdicto & Abſolutione a Cenſuris.

D*Arius Clericus interrogatur* 1. *Quid ſit ſuſpenſio; depoſitio, degradatio.* 2. *Quotuplex.* 3. *Quid ſi ſuſpenſus miniſtret in officio, vel beneficii fructus percipiat.* 4. *An ſuſpenſus in una Diœceſi ſit ſuſpenſus in alia.* 5. *Ex quibus cauſis incurratur ſuſpenſio; an Religioſi ab ea abſolvere poſſint.* 6. *Quid ſit interdictum.* 7. *Locale, perſonale, mixtum.* 8. 9. 10. 11. *Quæ officia divina tempore interdicti prohibita.* 12. *Quæ Sacramenta.* 13. *Qualiter ſepultura Eccleſiaſtica.* 14. *Quæ pœna violantium interdictum.* 15. *Qui a cenſuris abſolvere poſſit; an ligati ab inferiore Prælato poſſint extra viſitationem, vel appellationem ſolvi a Superiore.* 16. *Quid de articulo mortis, & an tunc abſoluti adhuc teneantur ſe ſiſtere Superiori.* 17. *Quis abſolvat a cenſuris non reſervatis.* 18. *Quid circa reſervatas poſſint Regulares.* 19. *Quid tempore Jubilæi.* 20. *Quid circa caſus Bullæ Cœnæ poſſint Epiſcopi, & Regulares.* 21. *Quis ritus abſolvendi a cenſuris?* Pro Reſolutione,

1 QUÆR. I. Quid, & quotuplex ſit ſuſpenſio, & ejus effectus?

Reſp. Suſpenſio eſt Cenſura prohibens Clerico functiones Eccleſiaſticas: ut tamen proprie ſit Cenſura, debet eſſe medicinalis, hoc eſt, debet tantum ferri ad tempus per modum monitionis, ut deſiſtat a contumacia. Item debet regulariter, ſicut & aliæ Cenſuræ, ferri in ſcripto; ſi fiat verbaliter, aut feratur pure ad puniendum delictum præteritum, vel feratur in perpetuum, non eſt proprie Cenſura, ſeu pœna medicinalis, ſed vindicativa, ideoque in ea exercens functiones Ordinis non incurrit irregularitatem, & ejuſmodi privatio officii, vel beneficii in perpetuum, ſi fiat verbaliter, eſt depoſitio; ſi fiat realiter, eſt proprie degradatio, privatque privilegio fori, & Canonis, & ſubdit Clericum judici ſæculari, non tamen abſolvit a votis aut lectione Horarum Canonicarum, etſi inde nihil percipiat, id enim ſua culpa contingit. 2. Suſpenſio alia eſt totalis, qua quis ſuſpenditur ab officio, & beneficio, hoc eſt, ab omni exercitio Ordinis, juriſdictionis, officii, &c. & perceptione fructuum; alia eſt partialis, qua quis ſuſpenditur a ſolo officio vel ſolo beneficio aut ab uno, vel altero actu a perceptione aliquorum fructuum, &c. Suſpenſus ab officio non eſt ſuſpenſus a beneficio; item ſuſpenſus ab una functione, v. g. ab auditione Confeſſionum, non eſt ſuſpenſus ab alia, v. g. a Celebratione Miſſæ. Similiter ſuſpenſus ab Ordine non eſt ſuſpenſus a juriſdictione, & econtra ſuſpenſus a juriſdictione poteſt ea facere, quæ mere ſunt Ordinis, ut celebrare, abſolvere, in Altari miniſtrare, quia ſuſpenſio ut pœna eſt ſtrictæ interpretationis, *cap. odia de Reg. Juris in 6.* Suſpenſus tamen ſimpliciter ab officio cenſetur ſuſpenſus tam ab Ordine quam juriſdictione, quia officium complectitur utrumque. *Suar. de cenſ. d.* 26. *ſect.* 3. *num.* 4. Denique ſimpliciter, & indefinite ſuſpenſus intelligitur ſuſpenſus ab officio, & beneficio, niſi aliunde colligatur aliqua limitatio, quia propoſitio indefinita æquivalet univerſali. *Laym. hic num.* 2. Suſpenſus ab officio, ſi ſe eidem ingeſſerit, irregularitatem incurrit, dico: *ſi ſe ingeſſerit*, nam ſicut dixi *caſ.* 2. quod excommunicatus toleratus licite poſſit adminiſtrare Sacramenta, ſi Fideles ex rationabili cauſa ab eo petant, ſic & ſuſpenſus ad rationabilem aliorum inſtantiam licite poteſt exercere actus Ordinis &

juriſdictionis; per conſequens, nec irregularitatem incurret, at vero ſuſpenſus a beneficio, ſi eidem ſe ingerat, & fructus percipiat, non quidem efficitur irregularis, perdit tamen beneficium ipſo jure, *c. cupientes* 16. *de elect. in* 6. Solet proinde ſuſpenſo dari œconomus, qui redditus colligat, & eosdem juſſu Epiſcopi in pias cauſas expendat; debentur tamen ſuſpenſo alimenta neceſſaria, uti & illa quæ acquirit non ex beneficio, ſed ex privato labore,
4 v. gr. concionando, Miſſas legendo. 4. Si quis habeat beneficia in diverſis Diœceſibus, ſi ſuſpendatur a beneficiis ab uno Epiſcopo, non cenſetur ſuſpenſus a beneficio, quod habet in alia Diœceſi, quia ſententia pœnalis non eſt extendenda, quamvis Epiſcopus etiam poſſit ſuſpendere a beneficiis extra Diœceſin obtentis, *arg. cap. poſtulaſti* 14. *de foro compet.* Econtra ſuſpenſus ab Ordine vel officio ubicumque exiſtens prohibetur actus officii exercere, uſque dum abſolvatur, quia hæc ſuſpenſio directe afficit perſonam: an autem & quando ſuſpenſi prohibeantur eligi, & eligere, conferre beneficia, & acceptare, di-
5 xi *de benef. caſ.* 3. & 4. 5. Ut incurratur ſuſpenſio ſaltem totalis, requiritur peccatum mortale; incurritur autem ſuſpenſio 1. Si quis SS. Ordines ſuſcipiat ſine legitima ætate, ſine titulo, extra tempora, non ſervatis interſtitiis, aut ordinetur ab alieno Epiſcopo ſine dimiſſorialibus, aut a proprio in aliena Diœceſi, aut ſaltem in actuali cenſura poſt matrimonium ratum, &c. niſi id fiat ex ignorantia. 2. Qui ordinant aut ordinantur ſimoniace. 3. Eligentes Epiſcopum indignum ſuſpenduntur a beneficio ad triennium. 4. Parochi copulantes ſine licentia ſponſos alterius parochiæ. 5. Viſitatores accipientes pecuniam vel munera, & plures alii, de quibus dixi ſuis locis. 6. Religioſi communiter habent privilegium pro foro conſcientiæ abſolvendi ab omni ſuſpenſione juris, etiam Papæ reſervata, proveniente ex delicto occulto. *Krim. l.* 5. *n.* 203.

6 QUÆR. II. Quid circa Interdictum?

Reſp. Interdictum eſt cenſura in locum, vel perſonas lata, prohibens divina officia, quædam Sacramenta, & ſepulturam in loco ſacro: differt ab excommunicatione, & ſuſpenſione, quod excommunicatio privet bonis ſpiritualibus quatenus ſunt communicatio cum Fidelibus; ſuſpenſio iis privat, quatenus proveniunt ex poteſtate aliqua Eccleſiaſtica, ideoque in ſolis Clericis locum habet, at vero interdictum privat illis bonis, quatenus ſunt ſpiritualia independenter a communicatione cum Fidelibus. Deinde interdictum ferri poteſt in locum, & communitatem, ita ut comprehendat etiam innocentes; excommunicatio tantum in certas, & determinatas perſonas nocentes. Dicitur 1. *Cenſura in locum vel perſonas lata*, nam interdictum dividitur 1. in 7
locale, & perſonale; locale eſt, quo immediate ipſe locus interdicitur, ne divina ibidem celebrentur, vel aliæ functiones prohibitæ fiant ſive ab indigenis, ſive ab alienigenis; perſonale interdictum eſt, quo immediate interdicitur perſona, non locus, ideoque illæ perſonæ nec hic nec alibi functiones interdicto prohibitas exercere poſſunt. Addunt alii interdictum mixtum, quo ſcilicet locus, & perſonæ immediate interdicuntur, v. g. civitas & ejus incolæ. 2. Interdictum tam locale quam perſonale ſubdividitur in generale, & particulare. 8
Interdictum generale locale eſt, quo interdicitur locus generalis, id eſt, unus plura loca complectens, ut regnum, civitas, villa vel caſtrum, juxta *c. cum in partibus* 17. *de Ven. Sac.* & quidem caſtro vel oppido generaliter interdicto etiam interdicuntur ſuburbia & continentia ædificia, quamvis propriis muris ſint determinata & diſtincta, ne facile eludatur interdictum, ſi prohibitis divinis Officiis in civitate populus excurrat ad ea in ſuburbiis audienda, *c. ſi civitas* 17. *de ſent. excom. in* 6. *Interdictum locale particulare eſt*, cum interdicitur locus particularis, v. g. una vel plures partes Eccleſiæ; interdicta Eccleſia interdicitur cœmeterium & ſacellum contiguum ſeu muris Eccleſiæ cohærens, non autem ſeparatum. 3. *Interdictum generale perſonale eſt*, quo directe interdicuntur homines 9
in communi, prout conſtituunt unum corpus politicum, v. gr. populus unius provinciæ, civitatis vel oppidi. Item Collegium, Capitulum, Univerſitas; ejuſmodi interdictum obligat omnia, & ſingula membra, quamdiu manent membra communitatis, & ſi non ſit mixtum, ſed pure perſonale, afficit ſolos homines, ideoque locus ipſe vel Eccleſiæ in tali loco exiſtentes non erunt interdictæ, quia in iis a

non

non interdictis divina celebrari, & ad ea viatores peregrini aliique, qui non ſunt membra communitatis interdictæ, vel per mutationem domicilii deſierunt eſſe membra, admitti poſſint, dummodo clauſis oſtiis vel aliter arceantur interdicti, & quidem, qui affecti ſunt interdicto perſonali tam generali, nullibi poſſunt divinis intereſſe, neque in loco proprio neque alieno, etiamſi ſint innocentes; econtra in interdicto locali generali innocentes, qui per conſilium, auxilium, favorem, aut aliter interdicto cauſam non dederunt, poſſunt extra loca interdicta divinis intereſſe: aliud eſt de nocentibus, nam reſpectu horum interdictum locale continet perſonale, ita ut nec in- nec extra locum interdictum divinis intereſſe poſſint: hoc tamen notandum eſt, quod interdicto populo non intelligatur interdictus Clerus vel econtra, nec interdicto Clero intelligantur interdicti Religioſi, quia hi in odioſis non veniunt nomine Cleri. Item interdictis Clericis vel Religioſis non ſunt interdictæ eorum Eccleſiæ, ideoque alii in ea poterunt celebrare, & divinis intereſſe. *Covar.*
10 *in cap. Alma Mater par.* 2. §. 1. *n.* 7. Interdictum perſonale particulare eſt, quando non eſt tota aliqua communitas, ſed ſingulares perſonæ, una vel plures interdicuntur, quamvis eorum nomina non exprimantur, hæc comprehendit ſolos nocentes, cauſa autem interdicti debet eſſe crimen enorme, præſertim Principis vel Magiſtratus, ut ſi civitas det auxilium vel conſilium, ut Cardinalis vel Epiſcopus occidatur, aut invitus detineatur, aut lædatur immunitas Eccleſiaſtica gravando Cleri-
11 cos, &c. Dicitur 2. *Prohibens divina Officia*, hoc eſt, Sacrificium Miſſæ, Horas Canonicas choraliter recitandas, benedictionem Epiſcopi vel Abbatis &c. hoc tamen ita mitigavit Bonifacius VIII. in *c. Alma Mater* 24. *de ſent. excom. in* 6. ut in Eccleſiis, quæ ſpecialiter interdictæ non ſunt, quamvis exiſtant in loco generaliter interdicto, ſive ſint Regulares, ſive ſint Sæculares, ſingulis diebus Miſſæ & Officia (intellige a Clericis vel Religioſis perſonaliter non interdictis) celebrentur ſicut prius; *ſubmiſſa tamen voce, januis clauſis, excommunicatis & interdictis expulſis, & non pulſatis campanis, ita ut Canonici & alii Clerici, qui Horis non interſunt, amittant quotidianas diſtributiones, ſicut illas perderent, quando non eſt interdictum, ſi divinis Officiis non intereſſent*. Porro in feſtivitatibus Natalis Domini, Paſchæ & Pentecoſtes (quod probabiliter ad totum triduum horum feſtorum extenditur) Aſſumptionis B.M. Virginis, quibus Martinus V. addidit Feſtum Corporis Chriſti cum Octava, campanæ pulſentur, & januis apertis alta voce *ſolemniter celebrentur divina Officia, excluſis excommunicatis, ſed admiſſis interdictis, quibus ob reverentiam dictarum ſolemnitatum memoratis diebus permittitur participatio divinorum ita tamen, ut illi, propter quorum delictum interdictum hujuſmodi eſt latum, altari nullatenus appropinquent*. Dicitur 3. *Prohibens* 12
quædam Sacramenta, intellige, conferre & ſuſcipere; Baptiſmus tamen, & Confirmatio tempore interdicti permittuntur, *c. reſponſo* 43. *cap. quoniam* 19. *de ſent. excom. in* 6. Item Sacramentum Pœnitentiæ conferri poteſt non tantum ægris ſed & ſanis, dummodo excommunicati non ſint, nec cauſam dederint interdicto, excommunicatus enim ad Pœnitentiam non admittitur, niſi abſolutus a cenſura, qui vero culpam habent in interdicto, non admittuntur, niſi ſatisfecerint pro culpis ſuis, vel idoneam cautionem de ſatisfaciendo præſtiterint, etſi ab interdicto nondum ſint abſoluti, *d. c. Alma Mater*. Euchariſtia quoque conceditur, ſaltem in periculo mortis, & Feſtis ſupra nominatis, nec prohibetur Matrimonium juxta veriorem DD. ſententiam, quia prohibentur tantum Sacramenta, quæ ab ipſa Eccleſia diſpenſantur, & non conſiſtunt in contractu politico. Matrimonium autem ab Eccleſia non confertur, ſed per contrahentes; nec eſt purum Sacramentum, ſed ſimul contractus *Cov. l. c.* §. 2. *num.* 7. Benedictio tamen nuptiarum tempore interdicto ſponſis dari non poteſt, niſi ſubmiſſa voce, januis clauſis, excluſis interdictis, & excommunicatis. *Sanch. de Matrim. l.* 7. *d.* 8. *numer.* 11. Dicitur 4. 13
Prohibens ſepulturam Eccleſiaſticam, ita ut etiam infantes in loco interdicto ſepeliri non poſſint, attamen omnes tam Laici quam Clerici, ſi non ſint perſonaliter interdicti, & ut tales publice denuntiati, nec interdicto locali ſua culpa cauſam dederint, poſſunt deferri ad alium locum ſacrum, & ibidem ſepeliri, ſicut enim vivi ibidem poterant divinis intereſſe, ſic

Digitized by Google

& ibidem communicare in Eccleſiaſtica ſepultura; imo Clerici & Religioſi ſi ſervarunt interdictum nec ipſi ſint perſonaliter interdicti, ex privilegio ſepeliri poſſunt etiam in loco ſacro interdicto, ſed in ſilentio ſine pulſu campanarum. *Cap. quod in te* 11. *de pœnit. & remiſ.* Quod ſi contingat corpus contra prohibitionem in loco interdicto ſepeliri, propterea non eſt exhumandum, quia ejuſmodi pœna nullibi in jure eſt ſtatuta: aliud eſt de excommunicatis; qui exhumari, & e loco ſacro ejici debent per expreſſum textum *in Capit. ſacris* 12. *de ſepult.* Violantes interdictum incurrunt ſe-
14 quentes pœnas: 1. Clerici perſonaliter interdicti, aut ſi non ſint perſonaliter interdicti, ſi ſcienter celebrent, vel actus Ordinis exerceant in loco interdicto, incurrunt irregularitatem Papæ reſervatam. *Capit. iis, qui* 18. *de ſent. excom. in* 6. 2. Religioſi etiam exempti, ſi violent interdictum Papæ vel Epiſcopi, admittendo, v. g. interdictos ad divina officia, excommunicantur. *Clem.* 1. *de ſent. excom.* Hæc tamen excommunicatio non legitur eſſe reſervata. 3. Laici & domini ſæculares, qui in locis interdictis alios faciunt, vel compellunt celebrare, qui pulſu campanarum, vel aliter perſonas publice excommunicatas, vel interdictas, aut etiam alias convocant, ut interſint divinis in locis interdictis. Item qui prohibent, quo minus excommunicatus, vel interdictus denuntiatus ex officio Miſſæ exeant, poſteaquam nominatim fuerint moniti, aut denique, qui moniti exire noluerint, hi omnes incurrunt excommunicationem Papæ reſervatam. *Clem.* 11. *h. t. Pirrh. l.* 5. *t.* 39. *a n.* 243. 4. Excommunicationem non tamen reſervatam incurrunt, qui interdictos in loco ſacro, vel alios in loco interdicto ſcienter ſepelire præſumpſerint. *Clem.* 1. *de ſepult.*

15 QUÆR. III. Quis a cenſuris abſolvere poſſit?

Reſp. 1. Qualiter a cenſuris reſervatis ob hæreſin, vel percuſſionem Clerici abſolvere poſſint Epiſcopus & Superiores Ordinum, dixi caſ. pr. 2. A cenſura ab homine lata non ſolvit alius, quam ille, qui eam tulit, aut ejus ſucceſſor, vel ſuperior, ſi cauſa per appellationem ad eum fuerit revoluta; imo Prælatos Ordinis, omnes regulares ab inferioribus Prælatis ligatos abſolvere poſſe, v. g. Provinciales, quos ſuperior loci excommunicavit, docet *Laym. hic c.* 7. *nu.* 2. Ratio ſi, quod Religioſi pleno jure ſuis ſubjecti ſint, non ita Epiſcopus Archi-Epiſcopo: neque poſſunt Religioſi Epiſcopo ſubjecti, & a Prælato inferiore cenſurati, per Epiſcopum extra viſitationem, vel appellationem abſolvi, quia prima inſtantia competit Abbati. *Schmalzgr. l.* 5. *tit.* 39. *numer.* 90. 3. In articulo mortis 16
quilibet Sacerdos a quolibet cenſura quomodocumque reſervata abſolvere poteſt. *Trid. ſeſſ.* 15. *de pœnit. capit.* 7. Excipe percuſſionem Clerici, pro qua etiam in articulo mortis, ſi commode fieri poteſt, Epiſcopus adiri debet. *Laym. cap.* 6. *num.* 5. & qui in articulo mortis, vel alia neceſſitate urgente, verb. gr. præcepto celebrandi pro populo a non habente facultatem in reſervata abſolvitur, ab illo prævie debet exigi cautio per pignus, vel per fidejuſſionem de ſatisfaciendo parti læſæ, & de comparendo coram ſuperiore, & ſi ex poſt coram ſuperiore comparere negligat, reincidit in eamdem cenſuram. *C. eos, qui* 22. *de ſent. Excom. in* 6. Ab hac tamen reincidentia abſolvere poſſe Epiſcopum, & per conſequens etiam poſſe regulares privilegiatos, docet *Spor. ſupr. cap.* 6. *num.* 616. ubi etiam conſequenter addit abſolutum in tali articulo a Mendicante non teneri ſe ſiſtere ſuperiori, imo & *Marchant.* dicit eſſe probabiliſſimum, quod in articulo mortis abſolutus, numquam teneatur ſe ſiſtere ſuperiori, niſi cenſura eſſet deducta ad forum externum, quia *Tridentin.* expreſſe dicit: *In Eccleſia Dei ſemper cuſtoditum fuit, ut nulla eſſet reſervatio in articulo mortis.* Ubi autem non eſt reſervatio, non eſt obligatio ſe ſiſtendi ſuperiori, ergo. 4. A cenſuris non reſer- 17
vatis abſolvere poteſt omnis, qui poteſt a mortalibus, hinc in forma abſolutionis permittitur, & ſub peccato præmitti debet abſolutio a cenſuris, & hoc etiam tenet de interdicto perſonali particulari non reſervato, non vero de locali, vel perſonali Generali, quia hæc ligant totam communitatem, vel ipſa loca, quæ foro pœnitentiæ non ſubſunt. 5. Regula- 18
res communicantes cum Mendicantibus extra Italiam vi horum privilegiorum poſſunt in foro pœnitentiæ abſolvere ab omnibus caſibus Papæ extra Bullam Cœnæ reſervatis. *Laym. ſupra nu.* 5. *Reginald. l.* 21. *n.* 83.

Digitized by Google

n. 83. *Schmaltzgr. n.* 97. Nec tenentur abſolutum remittere ad Papam, vel ejus delegatum aut Epiſcopum, poſſuntque a dictis cenſuris abſolvere, etiam extra confeſſionem. *Suar. Henriq. Kon. Rodriq. apud Laym. de pœnit. cap.* 10. *n.* 21. Ratio eſt, quia privilegium ſeu gratia interpretanda eſt, ſecundum naturam rei, quæ conceditur, atqui abſolutio a cenſuris poteſt fieri extra confeſſionem, & independenter a peccatis, ergo. Eſtque bene notandum confeſſariis, quod omnes caſus Papales, maxime ii, qui continentur in Bulla Cœnæ, reſerventur propter cenſuram, ideoque, ſi ob ignorantiam, vel oblivionem etiam culpabilem non incurratur cenſura, etiam non incurratur reſervatio, & tunc a quolibet approbato abſolutio dari poſſit, ut di-
19 xi caſu 98. 6. Si in Jubilæo detur facultas abſolvendi ab omnibus cenſuris Sedi Apoſtolicæ reſervatis, ex uſu Eccleſiæ etiam intelligitur a reſervatis ab Epiſcopo. *Dicaſtil. d.* 1. *nu.* 36. Non tamen a reſervatis in Bulla Cœnæ, niſi a Papa exprimantur. *Rodriq. Palao Chapeav. part.* 1. *c.* 4. *Leur. qu.* 204. Quia hæc ſpecialiter reſervantur, ideoque per generalem facultatem non intelliguntur conceſſa, & ſic habet ſtylus Curiæ Romanæ, qui eſt loco Legis, *Azor. Suar. Barb. part.* 1. *alleg.* 40. *n.* 31. Si detur facultas ad omnia peccata, & cenſuras, per cenſuras non intelligitur ſuſpenſio, neque irregularitas, ſed tantum illæ cenſuræ, quæ impediunt abſolutionem a peccato velut excommunicatio. *Averſ.*
20 *qu.* 17. *ſect.* 7. 7. *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 6. *de reform.* concedit Epiſcopis poteſtatem abſolvendi ab omnibus cenſuris, & irregularitatibus ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario, provenientibus, etiam ab hæreſi, & per conſequens ab aliis caſibus in Bulla Cœnæ reſervatis ad forum externum non deductis. *Rodriq. Bonagrat. hic pag.* 162. id etiam extendunt ad ſuperiores ordinum. 1. Quia quidquid jure communi poſſunt Epiſcopi, etiam poſſunt Prælati regulares circa ſuos, ut docet *Suar. de relig. t.* 2. *lib.* 2. *c.* 39. *t.* 4. *l.* 2. *cap.* 15. *Eng. de privil. regular. privil.* 48. *& alii A. A. graviſſimi.* Ergo. Si Epiſcopi jure Trid. queant abſolvere a Caſibus Bullæ Cœnæ occultis, idem reſpectu ſuorum poterunt ſuperiores regulares. 2. Certum eſt Regulares a variis Pontificibus habuiſſe privilegia a dictis caſibus abſolvendi pro foro conſcientiæ, non autem ſatis conſtat hæc privilegia eſſe revocata, aut ſaltem decreta revocantia in his partibus non ſunt promulgata. Sed his non obſtantibus *Mendo diſſ.* 1. *q.* 4. merito dicit ſententiam *Bonagrat.* non amplius eſſe probabilem, & ratio eſt 1. quia Bulla Cœnæ, quæ omni anno renovatur, revocat omnia privilegia, Epiſcopis, Mendicantibus, aliiſque regularibus, pro his caſibus, quomodolibet etiam per Concilium conceſſa, & ita præſertim quoad regulares declaraſſe *Greg. XIII. & Clem. VIII.* teſtatur *Barboſ. de officio Epiſ. alleg.* 40. *a n.* 23. Ideoque probabilius nec ipſi Epiſcopi in vim Trid. a dictis caſibus abſolvere poſſunt, etſi poſſint qua delegati Apoſtolici, ut dixi *Caſ. præced. num.* 22. *Nec dicas* Bullam tantum loqui de caſibus ad forum externum deductis: *Contra eſt*, Bulla revocat facultatem Epiſcopis, etiam per Concilium conceſſam, ſed Concilium tantum conceſſit facultatem ad Caſus occultos pro foro conſcientiæ, ergo. Vide etiam propoſitionem 3. ab Alex. VII. damnatam. 2. Quamvis Leges Pontificiæ præſertim pœnales etiam in partibus debeant publicari, attamen, ut deſinat privilegium, ſufficit, quod ejus revocatio facta ſit Romæ, & de ea conſtet in partibus, privilegia enim non ſunt leges, & facilius amit-
tuntur. *Leſſ. in auct. caſ.* 3. 8. Ritus ab- 21
ſolvendi judicialiter præſcribitur *cap. a nobis* 28. *de ſent. excom.* & habetur in Pontificali Romano, omiſſio tamen illius abſolutionem non reddit invalidam, neque graviter illicitam, etſi regulariter expediat præſcriptas cæremonias ſervare. *Schmaltz. n.* 98. Pro foro conſcientiæ ſolet fieri hoc, vel ſimili modo: Ego te abſolvo a vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis &c. quam incurriſti propter N. N. (& ſi ſit excommunicatus) reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ, & communioni Fidelium. Aut ſi ſit ſuſpenſus. Reſtituo te executioni tuorum Ordinum, & officiorum, & beneficiorum in nomine Patris &c. & qui plures incurrit excommunicationes, poteſt abſolvi ab una manente altera. *Layman capit.* 5. *Leuren. quæſt.* 558.

CASUS CXVII.

De Irregularitate.

Emericus ordinandus examinatur. 1. *Quid ſit Irregularitas, & an incurratur ab ignorante*. 2. *An irritet, vel prohibeat actus ordinis, vel juriſdictionis per collationem, vel acceptationem beneficii*. 3. *Quid de Irregularitate ex delicto, an prærequirat peccatum mortale*. 4. *Ex homicidio*. 5. *Quid in dubio, an occideris vel mutilaveris*. 6. *Quid de mutilante, vulnerante ſe vel alium*. 7. *Quid de Irregularitate ex defectu animi*. 8. *Ex defectu corporis*. 9. *Libertatis, natalium*. 10. *Quid de expoſititiis, & in dubio, an quis ſit legitimus*. 11. *Quid de Bigamia vera & ſimilitudinaria*. 12. *Quid de irregularitate ex defectu famæ*. 13. 14. 15. *Ex defectu lenitatis*. 16. *Qui hic excuſentur*. 17. 18. 19. 20. *Qualiter tollatur irregularitas*. Pro reſol.

1 QUÆR. I. Quid ſit Irregularitas?

Reſp. Irregularitas eſt impedimentum Eccleſiaſticum, impediens ſuſceptionem ordinum, & ſuſceptorum uſum. Dicitur 1. Impedimentum, non cenſura, quia cenſura non ſolum a jure, ſed ab homine fertur, prærequiritque ex parte judicis monitionem Canonicam, ex parte cenſurati contumaciam, ideoque eſt pœna medicinalis, econtra irregularitas fertur a ſolo jure, nec proprie eſt pœna medicinalis, ſive proveniat ex delicto, ſive ex macula corporali: hic quamvis cenſura non incurratur ab ignorante, ut dixi *Caſ.* 113. *n.* 9. Irregularitatem tamen probabilius incurrit etiam is, qui ignorat illam ſuo actui, v. g. homicidio injuſto eſſe annexam. Eſt communis cum *Card. de Luca diſc.* 75. *num.* 37. *Ari. par.* 5. *tr.* 2. *cent.* 1. *Schmaltzg. tit.* 37. *nu.* 107. *La Croix l.* 7. *n.* 482. Ratio eſt, quod cenſura tanquam pœna medicinalis non incurratur, niſi ab eo, qui eſt contumax contra legem pœnalem, qui ut talem eam non cognoſcit, econtra irregularitas non eſt pœna medicinalis, ſed impedimentum aliquod Canonicum ad Sacros Ordines, ſicut ergo alia impedimenta, v. g. matrimonii incurruntur ab ignorantibus, ſic & irregularitas. Oppoſita ſententia tamen, quod irregularitas ex delicto non incurratur ab ignorante, quam tuetur *Sanchez Krimer lib.* 5. *num.* 2177. & alii, eſt probabilis, teſte *Schmaltzgr.* & *multis aliis*. Ratio eſt, quod irregularitas ex delicto ſit pœna contemptus, imo juxta *Abb.* & *Navar.* requirit dolum, & pœna extraordinaria non incurritur, niſi ſit conſenſus in culpam, prout eſt cauſa talis pœnæ, quod fieri non poteſt abſque notitia talis pœnæ, irregularitas autem eſt pœna extraordinaria, quia obligat delinquentem, ut eam in ſe exequatur. Dicitur 2. *Impediens* non ſim- 2
pliciter inhabilitans, ſeu invalidans ſuſceptionem Ordinum, hinc valent Ordines in irregularitate dati, vel ſuſcepti. Item valet abſolutio data ab irregulari, quamvis in his peccetur mortaliter. Ratio eſt, quod irregularitas non privet poteſtate Ordinis, ſed tantum prohibeat Ordinum ſuſceptionem & uſum, non vero uſum juriſdictionis, ideoque irregularis poteſt excommunicare, abſolvere per ſe, & alium eligere, beneficia conferre, eligi tamen, aut beneficium valide acceptare probabilius non poteſt, quia beneficium datur propter officium: eſt autem irregularis incapax ad officium, ergo & ad beneficium. Si irregularitas tantum impediat exercitium unius Ordinis, ut privatio manus impedit functiones ſacerdotii, adhuc acceptari poterit aliud beneficium, cujus functiones poteſt exercere: qui poſt beneficium acceptum irregularitatem incurrit, poteſt retinere beneficium, ejuſque fructus, ſi per ſe, vel per alium ei deſerviat, quia jura poſſeſſa regulariter non amittuntur, niſi poſt judicis ſententiam. Item irregularis poteſt ſervire Miſſæ, ſicut laicus, & baptizare non ſolemniter, cantare in choro, & ſimilia, quæ non ſunt actus Ordinis, ſed etiam a laicis fieri poſſunt.

QUÆR. II. Quid circa irregularitatem ex delicto. 3

Reſp. Irregularitas alia eſt ex delicto, alia ex defectu, quæ eſt ex delicto, prærequirit peccatum mortale, quia eſt gravis pœna vindicativa delicti præteriti, delicta autem inducentia irregularitatem, ſunt varia, ut 1. *Reiteratio Baptiſmi*, quæ falſtem, ſi ſit publica, facit baptizantem, baptizatum, & miniſtrum aſſiſtentem irregularem, *cap.* 2. *de reiterando Bapt.* intellige, ſi id faciant ſcienter & abſolute, nam ignorans, vel ſub conditione baptizans jam baptizatum, reipſa non cenſetur velle rebaptizare, *irrb. lib.* 5. *tit.* 9. *a n.* 12. Hæc

pœna

pœna autem non extenditur ad eos, qui malitioſe iterant Confirmationem, Ordinem &c. quia de his non loquuntur jura.

2. Violatio cenſuræ, ſi quis ſcilicet in excommunicatione, ſuſpenſione, vel interdicto exerceat actus Ordinis, aut excommunicatus, vel ſuſpenſus ſcienter Ordines ſuſcipiat.

3. Fit irregularis Clericus exercens Ordinem, quem non habet. Dico Clericus, nam ſi laicus extra neceſſitatem ſolemniter baptizet, vel tentet abſolvere, etſi graviſſime peccet, non tamen contrahit irregularitatem, quia id jura non ſtatuunt.

4 4. Oritur irregularitas ex mutilatione, & homicidio injuſto, & voluntario, item ex cooperatione, quæ fit mandando, conſulendo, animando, arma præbendo, vel aliter in homicidium voluntarie influendo, juxta ſeqq. explicationes. 1. Hæc pœna non extenditur ad homicidium caſuale, aut illud, quod fit pro neceſſaria ſui, vel innocentis, aut etiam pro rerum magni momenti defenſione, niſi excedatur moderamen inculpatæ tutelæ, quia ubi non eſt culpa, non debetur pœna: aliud eſt de homicidio, quod propria manu committitur in bello juſto, vel ex ſententia judicis, pro his enim jura ſtatuunt irregularitatem, non in pœnam, ſed in defectum lenitatis, ut infra dicetur. 2. In bello injuſto, ſi vel unus occidatur, totus exercitus redditur irregularis, ut habet communis, quia cenſentur ſe mutua præſentia ad occidendum animare, ſed cum non ſit hominis particularis de juſtitia belli judicare, id in praxi raro locum habet.
5 3. Quamvis in dubio, ſive juris, ſive facti nemo cenſeatur irregularis, ut habet communis, eo quod odia ſint reſtringenda, aliud tamen eſt in dubio facti de injuſto homicidio, ut clarum eſt ex *cap. ſignificaſti*, *ex cap. audientiam 2. de homic.* Ideoque ſi concurrens ad abortum dubites, an fœtus fuerit animatus, an conſilium tuum in homicidium ab alio patratum influxerit, an percuſſus a te, & ab alio ex tua, vel alterius percuſſione obierit, &c. in his omnibus cenſeris irregularis, econtra in dubio facti, de mutilatione es irregularis, quia Canones tantum loquuntur de dubio circa homicidium, & quidem injuſtum, *Dicaſt. hic num.* 52. *Layman lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. *num.* 35. Ideoque ſi dubites, an propria manu in bello juſto aliquem occideris, non cenſeris irregularis. 4. Mutilatio hic utpote in materia pœnali, ex communi Doctorum ſtricte accipienda eſt, pro abſciſſione alicujus membri principalis, quod peculiarem in corpore functionem obtinet, ut oculus, pes, manus, &c. ideoque excuſatur ab irregularitate, qui tantum digitum, naſum, cartilaginem auriculæ alteri abſcidit, vel vulnus, etſi grave inflixit, aut membrum inutile reddidit, qui tamen ex iracundia, vel impatientia ſe ipſum mutilat, vel ſine juſta cauſa mutilari facit, etiam in uno articulo digiti, vel exciſſione teſticulorum, eſt irregularis, ut ex jure probat *Engel. lib.* 1. *tit.* 20. *num.* 7. Quia turpius eſt ſe ipſum quam alium mutilare. 6

QUÆR. III. Quid circa irregularitatem ex defectu? 7

Reſp. Irregularitas ex defectu etiam variis modis contingit. 1. Ex defectu animæ, Epileptici, Energumeni, ſeu obſeſſi a dæmone irregulares ſunt quoad Ordines ſuſcipiendos, a ſuſceptis vero tam diu ſuſpenſi ſunt, uſque dum unius anni ſpatio per diſcretionem Epiſcopi inveniantur a malo ſuo liberati, *Cap. communiter* 3. *diſt.* 33. *cap.* 1. *can.* 7. *q.* 2. Idem dicendum eſt de Phreneticis, leproſis, arreptitiis, amentibus, qui delirant ex cauſa permanente, ſecus, ſi ex morbo, vel ira, tunc enim irregulares non ſunt: de Epilepticis, ſeu laborantibus morbo caduco, ſi raro cadant ſine ſpuma, & clamore, privatim celebrare poſſe, adjuncto eis ſocio, qui in caſu defectus Miſſam proſequi poſſit, docet *Laym. hic cap.* 7. *n.* 3.

2. Omnis defectus corporis, qui vel congruum Ordinis exercitium impedit, vel notabilem deformitatem, horrorem, vel ſcandalum adfert, irregularitatem inducit, ut conſtat ex *tit. toto de corpore vitiato*. Ex hac regula generali irregulares reputantur ſeqq. 1. Omnes, qui etiam ſine ſua culpa pede, brachio, manu, digito ad frangendam hoſtiam neceſſario ſcilicet indice, vel pollice carent, cæci, ſurdi, non tamen ſurdaſtri, claudi, ſi ſine baculo, aut alia deformitate ad altare accedere non poſſint, qui carent oculo ſiniſtro, aut etiam dextro cum notabili deformitate: ſi abſit deformitas, & ſolus oculus dexter Canonem ſine nota legere poſſit, etiam defectus oculi ſiniſtri non cauſabit irregularitatem. 2. Qui- 8

bus

bus nares, vel aures abſciſſæ ſunt, niſi deformitas aurium, capillatura tegi poſſit. 3. Qui maculam turpem in faciem, vel gibbum valde deformem habent. 4. Hermaphroditi, etiamſi ſexus maſculinus prævaleat. 5. Qui carent membro occulto, v. g. teſticulis, non ſunt irregulares, niſi id factum ſit eorum culpa. 6. In dubio, an aliquis defectus, vel deformitas irregularitatem inducat, ſtandum eſt arbitrio Epiſcopi, qui Prælatorum etiam exemptorum arbitrium rejicere poteſt, *Laym. l. c. n.* 7.

3. Defectu libertatis irregulares ſunt ſervi proprie tales, ſeu mancipia, quamdiu hæc conditio durat, *Can.* 81. *Apoſt.*

9 4. Defectu natalium irregulares ſunt omnes illegitimi, ſive naturales, ſive ſpurii, *Cap.* 1. & 2. *de filiis Presbyt.* Idque probabilius, etiamſi illegitimitas ſit occulta, ut habet communis cum *Navar. c.* 27. *n.* 201. Attamen occulte illegitimus, ſi habeat gravem cauſam Ordines ſuſcipiendi, v. g. ut natuminori hoc modo relinquat hæreditatem, non tenetur ſe ipſum diffamare petendo diſpenſationem, ſed ſine ea Ordines, & beneficium ſuſcipere poteſt, & mater conſcia illegitimitatis ei ſuſceptionem Ordinum ex tali cauſa ſuadere poteſt, *Laym. ſupra*. Econtra ſi gravis cauſa non adſit, vel diſpenſationem petere, vel ab Ordini-
10 bus abſtinere debet. Expoſititii etſi ad aliquos effectus habeantur pro legitimis, quia tamen hoc ipſo, quod ſint expoſiti, habent aliquam maculam, ſine diſpenſatione (quam in hoc caſu dubio dare poteſt Epiſcopus, teſte *Pirrh. lib.* 1. *t.* 17. *num.* 12.) ad Ordines admitti non debent, *Covarr. Garz. lib. 7. de benefic. 4 nu.* 8. Oppoſitum tamen etiam eſt probabile, quia in dubio illegitimitas, & delicta non præſumuntur, & benignior interpretatio facienda eſt, ideoque expoſititii in Ordinibus ſuſceptis non prohibentur miniſtrare, quia habent jus quæſitum, & in dubio eſt melior conditio poſſidentis. Natus ex conjugata, quamvis mater circa tempus conceptionis rem habuerit cum adultero, aut etiam affirmet ſe ex eo concepiſſe, filius non eſt irregularis, ſed in omnibus ſe poteſt habere pro legitimo, nec tenetur matri etiam juranti credere, modo maritus etiam habuerit aditum ad eam, tum quia ipſa mater id ſcire non poteſt, tum quia alleganti propriam turpitudinem non eſt habenda fides, tum denique, quia poſſeſſio, & præſumptio eſt pro matrimonio & legitimitate, *Sperel. deciſ.* 173.

5. Irregulares ſunt bigami, *cap. debitum* 11
5. *de Bigam.* Bigamus hic vocatur, vel proprie talis, qui plures duxit, vel cognovit uxores, vel interpretative, qui duxit, vel cognovit viduam, aut ab alio corruptam, vel cognovit uxorem propriam, poſtquam adulterata fuit cum alio: Nec refert, ſive mulier volens, ſive per vim cognita ſit, ſive vir adulterium uxoris cognoverit, ſive ignoraverit, *Avil. Navar. cap.* 27. *nu.* 195. Ratio eſt, quod hæc irregularitas non incurratur in pœnam delicti, ſed propterea, quod matrimonium Bigami non ſignificet perfectam unionem Chriſti cum unica, & immaculata Sponſa Eccleſiæ, eo quod ſponſa Bigami diviſerit carnem in plures. Addunt DD. communiter aliud genus Bigamiæ, ex hoc, quod quis poſt uxorem carnaliter cognitam, illa vivente ſerio etſi nulliter ducat, & cognoſcat aliam, *Cap. nuper*, & *cap. ult. de Bigam.* Similiter Religioſus poſt profeſſionem contrahens, & conſummans matrimonium, etiam cum virgine, fit irregularis, ſaltem ex perpetua Eccleſiæ praxi, & conſuetudine, quæ indubie legem inducere poteſt. Idem a potiori dicendum de Clerico poſt Sacros Ordines ducente, & cognoſcente virginem, ut clare colligitur ex *cap. qui Clerici vel voventes*. Hæc Bigamia vocatur ſimilitudinaria. Denique, qui ante baptiſmum duas uxores, vel viduam duxit, etiam poſt Baptiſmum manet bigamus, & indiget diſpenſatione, ut ad Sacros Ordines evehi poſſit; in dubio, aut in caſu, quo inter DD. utrinque probabiliter diſputatur, an irregularitas incurratur, vel non incurratur, ſtandum eſt pro libertate.

Defectu bonæ famæ tanquam irregula- 12
res ab Ordinibus, & beneficiis arcentur infames infamia, ſive juris, ſive facti. Infamia juris oritur ex triplici fonte. 1. Ex proprio, vel parentum delicto, v. g. ex crimine publici uſurarii, vel lenocinii, hæreſis, Apoſtaſiæ, Raptus, Sodomiæ, læſæ majeſtatis, & omnibus iis, quibus ex conſtitutione legum infamia annexa eſt, ſaltem ſi ſint publica. 2. Ex vili ſtatu ſeu conditione, & taliter infames ſunt hiſtriones, & in Germania carnifices, eorumque filii. 3. Denique ex condemnatione in judicio, & magis

gis

Digitized by Google

gis ex punitione publica, ut dum quis ob crimen furti, vel adulterii condemnatur, aut virgis cæditur. Infamia facti eſt publica notitia, vel opinio commiſſi criminis ignominioſi cujuſcumque, ſive in jure infamiam annexam habeat, ſive non, dummodo apud prudentes viros, graviter inde fama lædatur. Irregularitas ex infamia ipſo jure per judicis ſententiam inducta non tollitur per pœnitentiam, nec per ingreſſum in religionem, aut per diſpenſationem Principis, qui legem, aut ſententiam tulit, aut per Papam ſaltem indirecte hoc ipſo, quod eos ex cauſa ad Ordines admittat. Irregularitas vero, quæ non per jus, vel per judicem, ſed ex infamia facti inducitur, per conſtantem vitæ emendationem tollitur, ita ut publicus adulter, vel concubinarius poſt publicam emendationem, interpoſito ſaltem aliquo tempore ſine diſpenſatione iterum celebrare poſſit, & quamvis concubinarii publici olim ipſo jure ſuſpenſi fuerint, hanc tamen ſuſpenſionem conſuetudine ſublatam eſſe teſtatur, *Laym. cap. 4. n. 11.* Econtra hæreſis, Apoſtaſia, & ſimilia crimina, quæ ipſo jure infamiam annexam habent, ſi ſint notoria, etiam poſt pœnitentiam impediunt ſuſceptionem, vel novum Ordinem, ſecus ſi ſint occulta, quia videntur irregularitatem inducere, non ratione ſui, ſed propter annexam infamiam publicam, quæ non habet locum in delictis occultis.

13 7. Ex defectu lenitatis irregularitatem incurrunt, qui aliquem juſte occidunt, vel mutilant juxta ſequentes explicationes. 1. Fruſtra timent irregularitatem, qui ex officio charitatis tractant, levant, portant, verſant vulneratum, vel infirmum, etſi forte præter intentionem acceleretur mors, cum enim irregularitas oriatur ex defectu lenitatis, certe ibi locum non habebit, cum quis operatur ex lenitate actus miſericor-
14 diæ, & charitatis. 2. Qui voluntarie militant in bello juſto, ſi propria manu aliquem occidant, fiunt irregulares, ſecus, ſi coacti contra invaſores reipublicæ pugnent *Clem. unic. de homicid.* Idem eſt de eo, qui mero caſu, vel ob juſtam defenſionem aliquem occidit, *Krimer lib. 5. a nu. 849.* Neque irregulares fiunt Clerici, qui in juſto bello hortantur milites, ut fortiter pugnent, *Barboſ. in cap. petitio 24. de homicid. num. 8.*

8. Irregularitatem defectu lenitatis incur- 15
runt, qui in cauſa ſanguinis judicio aſſiſtunt ſecuto effectu, velut judex, aſſeſſor, accuſator, ſi agat ad vindictam publicam, non vero, ſi tantum agat ad recuperandam rem ſuam cum proteſtatione, etiamſi ſit Clericus, *cap. 2. de homicid. in 6.* Denuntiator, Tabellio, teſtis, item qui dictat, ſcribit, ſignat, aut exequitur ſententiam, qui torquet reum, aut aliter notabiliter, & proxime operatur ad mortem, vel mutila-
tionem. *Dico*, qui notabiliter cooperatur, 16
nam excuſantur Clerici nude executionem rei ſpectantes, quia non cooperantur, niſi tantum remote, & non notabiliter. 2. Conficientes furcam, funem, ſcalam, enſem, aut ſimilia vendentes, quia & hi concurrunt valde remote. 3. Clerici Principes, qui per ſuos delegatos reos judicant, & condemnant, *Cap. 3. ne Clericis, vel Monachi in 6.* Aut etiam perſonaliter pœnam a delegatis ſtatutam mitigant. 4. Excuſatur Confeſſarius, vel Clericus, qui privatim interrogatus reſpondet talem juxta Leges eſſe condemnandum, quia judex non movetur ad reum condemnandum ex ejus dicto, ſed ex legibus, *Krimer num. 2232.* 5. Prælati Eccleſiaſtici, qui reum tradunt brachio ſæculari occidendum, ut irregularitatem evadant, pro eo intercedere debent, ne moriatur, *Cap. novimus de verbor. ſignific. Layman cap. 7. n. 3.* 6. Excuſantur Chirurgi, Medici, qui juxta artem ſecant, vel mutilant, etiamſi præter intentionem ſequatur mors, quia hic non eſt defectus lenitatis, cum fiat ex officio charitatis ad impediendam mortem, ſi vero per imperitiam, vel negligentiam ſequatur mors, fiunt irregulares, *Suarez diſp. 47. ſect. 7.* Si autem Clericus etiam juxta regulas artis exerceat Chirurgiam, ſectionem, vel aduſtionem, & ſequatur mors, fit irregularis, niſi id faciat in neceſſitate, ex defectu alterius Chirurgi periti, quia id ſpecialiter Clerico prohibetur per *cap. ſententiam de ætat. & qualit. Ordin.* Non vero incurrit Clericus irregularitatem, ſi aliter medicando ſine culpa Clerici, mors ſequatur, quia non prohibetur ſpecialiter mederi, niſi per ſectionem, & aduſtionem, *Silv.* Plerique recentiores, quorum 30. refert *Dian. par. 11. tr. 2. reſ. 63.* pro regula generali dicunt illos omnes, & ſolos ratione juſtitiæ publicæ irregularitatem incurrere,

qui

qui ex officio, ut miniſtri juſtitiæ ad mortem rei notabiliter concurrunt. Vide *Lug. diſp. 22. de pœnit.*

17 QUÆR. IV. Qualiter tollatur irregularitas?

Reſp. 1. Non tollitur per abſolutionem, ſicut cenſuræ, ſed per diſpenſationem. Diſpenſare autem in irregularitatibus jure ordinario ſpectat ad ſolum Papam, qui tamen in aliquibus, velut Bigamia proprie dicta, homicidio voluntario, & notorio, in defectu corporis valde deformi, raro diſpen-
18 ſare ſolet. 2. Ex privilegio *Trident. ſeſſ. 24. cap. 6.* diſpenſant Epiſcopi in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario, & exceptis aliis delictis, etſi occultis, deductis tamen ad forum contentioſum, hoc eſt, quæ delata ſunt judici facta rei citatione, occultum tamen hic dicitur, quod non eſt notorium, ſeu famoſum, etſi tertio, vel quarto notum ſit, & in judicio probari poſſit. Dixi excepto homicidio voluntario, intellige directe voluntario, nam ſi ſit tantum indirecte voluntarium, v. g. aliquem ſubita ira occidis, ex incauta percuſſione mulieris prægnantis cauſas abortum, tegula temere e tecto projecta hominem occidis, aut occidis defenſionis cauſa, ſed non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, in his caſibus, ſi occulti ſint, poſſe diſpenſare Epiſcopum, quoad irregularitatem, docet *Pirrh.*
lib. 5. tit. 12. nu. 127. 3. Regulares habent 19
privilegium diſpenſandi cum ſuis in omnibus irregularitatibus, etiam ex homicidio voluntario, dummodo notum non ſit, item in defectibus corporalibus, ut ſi deſit pes, oculus ſiniſter &c. *La Croix n. 460. citans, Rodriquez Caſtropal. Steph.* Si tamen tanta ſit deformitas, vel alius defectus, in quo ipſe Papa diſpenſare non ſolet, velut bigamia vera, &c. etiam Prælati regulares diſpenſare non poſſunt: ex ſtylo enim Curiæ Romanæ hi caſus cenſentur excepti. 4. Per profeſſionem in religione approbata tollitur irregularitas ex defectu natalium, quoad Sacr. Ordines, non autem quoad Prælaturas & Dignitates, niſi per Ordinis Superiores, vel poteſtatem habentem, de-
ſuper ſpecialiter fuerit diſpenſatum. 5. Per 20
baptiſmum tollitur infamia facti orta, v. g. ex injuſtis homicidiis, adulteriis. Non autem infamia juris, hinc judæus virgis ob furtum, vel aliud crimen cæſus, vel ſtigmate notatus, etiam poſt Baptiſmum manet irregularis, neque per Baptiſmum tollitur irregularitas ex bigamia, vel natalium defectu, *Laym. cap. 6. nu. 9.*

INDEX

Digitized by Google

INDEX SUMMARIUS
RERUM ET VERBORUM,
IN QUO

Numerus prior Caſum, poſterior numerum marginalem deſignat.

A*bbas electus*, quid poſſit vi Confirmationis, quid ſi non benedicatur. *Caſ.* 83. *num.* 13. Ejus benedictio, in quo differat a conſecratione Epiſcopi. Mitratus, an poſſit Ordines conferre, quibus, an ſæcularibus, Novitiis, Profeſſis alterius Abbatiæ. *Ibid.* & *caſ.* 103. *n.* 11. An pro Eccleſiis extraneis campanas benedicere. *caſ.* 94. *n.* 34. Paramenta, & calices conſecrare. *ibid. num.* 26.

Abbatiſſa, quid poſſit circa Moniales, an vota irritare, *caſ.* 70. *num.* 7. Diſpenſare. *caſ.* 71. *nu.* 5. 6. Quomodo & qualis eligi debeat, *caſ.* 80. *n.* 22.

Abortum procurare, an liceat, *caſ.* 33. *num.* 14. 15. 16.

Abſolvens in ſtatu diſgratiæ plures, quoties peccet, *caſ.* 8. *n.* 6. *Vid. Confeſſarius*, *Pœnitentia*, *Confeſſio*, *&c.*

Abſolutio, an dari poſſit non præmiſſa abſolutione a cenſuris. *caſ.* 98. *nu.* 6. An etiam complici. *n.* 7. & *caſ.* 99. *n.* 17. Abſenti. *caſ.* 98. *n.* 8. Quis cenſeatur talis. *n.* 9. An etiam excommunicato, *caſ.* 99. *n.* 44. *Vide Excommunicatio*.

Abſolutio moribundi. *Vid. Confeſſio*.

Abſtinentia a carnibus, quando præcepta. *caſ.* 74. *n.* 5. Ad eam, an obligentur pueri, perpetuo amentes. *n.* 9. Quid circa ea notandum in caſibus particularibus Diœceſis Colonienſis. *n.* 6. *Vid. Jejunium*.

Abuſus ſæcularis poteſtatis. *V. Electio*.

Acceſſio quid, naturalis, induſtrialis, ſi fiat per alluvionem latentem, vel patentem. *caſ.* 22. *n.* 19. Quomodo per eam acquiratur dominium. *n.* 19. 20.

Acedia quid, quando peccatum grave. *caſ.* 12. *num.* 15.

Actus mere interni, an cadant ſub præceptum. *caſ.* 5. *numer.* 6. *Adjuratio*. *Vide Exorciſmus*.

Advocati obligationes. *caſ.* 62. *n.* 4. Qualiter patrocinari teneatur clienti alias injuſte condemnando. *caſ.* 17. *n.* 7. An ſemper ſequi, quod eſt probabilius. *caſ.* 3. *n.* 9.

Adulter ad quid teneatur. *caſ.* 43. *nu.* 18. 19. Quando a reſtitutione excuſetur. *num.* 20. & *ſeqq.* An adulteræ matri filius teneatur credere, ſe ex adulterio natum, *num.* 21. Quid ſi mater ſit proſtitutæ famæ. *nu.* 22. Quid in dubio, an ex adulterio fœtus conceptus ſit, an ex copula legitima. *n.* 24. Quid ſi maritus, & filii reſtitutionem cenſeantur remmittere, *n.* 23. & 24.

Adulterium quid, mentale. *caſ.* 11. *nu.* 6. An dirimat matrimonium. *caſ.* 108. *n.* 4. Qualiter peti poſſit divortium, *caſ.* 43. *nu.* 18. 19. In eo deprehenſus, an occidi poſſit, *caſ.* 34. *n.* 3. vid. *Matrimonium*.

Affectus, qui efficax, quis inefficax, *caſ.* 9. *numer.* 2. Efficax, qualem habeat malitiam. *num.* 4.

Affinitas quid, quouſque ſe extendat. *caſ.* 107. *n.* 19. vid. *Matrimonium*.

Aggreſſor injuſtus, an occidi poſſit. *caſ.* 34. *num.* 4. An ſi ſit amens, vel moriturus in mortali. *n.* 5. Quid ſi honorem, vel pudicitiam invadat. *n.* 9. Quid ſi bona temporalia. *n.* 10. & 11.

Altaris forma. *caſ.* 94. *num.* 23. Ejus conſecratio a quo fieri poſſit, an ab Abbate, vel ſimplici Sacerdote. *n.* 24. Ejus execratio, quando contingat. *nu.* 25. Ejus utenſilium materia, conſecratio, attactus, execratio. *n.* 26. & 27. Privilegiati Indulgentiæ. *caſ.* 102. *n.* 12.

Amplexus turpes, an ſemper ſint peccatum, *caſ.* 11. *n.* 18.

Animalia manſueta cuſtodiam egreſſa cui, & quomodo acquirantur, *caſ.* 22. *nu.* 2. Silveſtria. *num.* 3. Apes, columbæ. *num.* 4. piſces. *num.* 5.

An-

Digitized by Google

Annectæ quid ſint. *caſ.* 84. *n.* 19.
Approbatio, quid. *caſ.* 99. *n.* 20. A quo dari poſſit, quando expiret. *nu.* 21. An ſi quis deſinat eſſe Parochus. *nu.* 27. Qualiter ea indigeant Regulares. *n.* 22. An valeat conceſſa Regulari contra voluntatem Superiorum. *nu.* 23. Qualis requiratur pro audiendis Monialibus. *n.* 24. Pro una Diœceſi data, an valeat pro omni, *nu.* 25.
Aſpicere, audire, legere turpia, quando peccatum, *caſ.* 11. *nu.* 16. 17.
Aſſecuratio, quid. *caſ.* 60. *n.* 6. Ut ſit licita, quas requirat conditiones, *nu.* 7. 8.
Attentio, quid, *caſ.* 73. *n.* 2. Qualis neceſſaria ad lectionem Horarum, auditionem Miſſæ, *nu.* 3.
Attritio quid, an ſufficiat cognita, vel falſo exiſtimata. *caſ.* 96. *n.* 9. Ex ſolo metu gehennæ, an ſit honeſta. *nu.* 10. Supernaturalis, *nu.* 11. Efficax, *n.* 12. Ex metu pœnarum temporalium, *n.* 13.

B

Baptiſmus. quid. *caſ.* 89. *num* 1. Quotuplex. *nu.* 5. Qualiter neceſſarius *num.* 6. An etiam ad valorem aliorum Sacramentorum. *n.* 28. Ejus materia remota. *nu.* 2. Proxima quæ, ubi de variis dubiis. *nu.* 3. Quæ forma, quando mutetur. *nu.* 4. Ejus miniſter, quis. *num.* 7. Quibus dandus, an vagis, peregrinis, amentibus, infantibus. *num.* 11. In utero Matris cum ſciſſione facienda. *nu.* 12. Quid de abortivis, monſtris. *nu.* 13. 14. Quid de pueris hæreticorum. *num.* 15. Infidelium. *num.* 16. Quid ſi unus infidelium conſentiat, aut petat pro liberatione infantis ab obſeſſione dæmonis, quid de infantibus mancipiorum. *nu.* 17. Quid ſi infans a Parentibus ſit abſtractus, vel hi ſint mortui, ipſe autem in periculo vitæ. *num.* 18. 19. Quando reiterandus, quæ debeat eſſe diſpoſitio, in adulto rebaptizando. *nu.* 20. An reiterandus ab eo, qui multum angitur de valore ſui baptiſmi. *num.* 23. Quid in tali dubio agendum Religioſo, Sacerdoti. *num.* 24. Vel Parocho ex confeſſione ſcienti, ſe & alios invalide baptizatos. *num.* 25. An a miniſtro hæretico licite ſuſcipi, *nu.* 10. An extra Eccleſiam conferri, *nu.* 28. An ſub Miſſa. *num.* 32. Ejus ritus, *nu.* 32. Quid circa librum baptiſmalem, ubi, an pater prolis ſemper debeat ſciri, *num.* 26. Quid notandum circa patrinos: quid ſi plures ſeſe ingerant, aut non ſint deſignati, *nu.* 33. Quinam contrahant cognationem ſpiritualem, & quale nomen proli imponendum, *nu.* 35. Vid. *Cognatio*.
Bellum quid offenſivum, defenſivum, an liceat, *caſ.* 35. *num.* 1. Quid in dubio, an cauſa belli ſit juſta, vel tantum ſit probabilis, cum odio, vel vana gloria, *n.* 2. In injuſto, an liceat militare, an ſub Principe Acatholico, *n.* 4. Quid in dubio, an ſit juſtum, *nu.* 5.
Beneficium quid, *caſ.* 76. *nu.* 1. Qualiter debeat eſſe inſtitutum, *num.* 2. Cui conferri, *n.* 3. Quæ ætas, & Ordo requiratur, *cap.* 78. *num.* 1. 2. & 3. Quodnam dicatur majus, minus, dignitas, perſonatus, officium, *c.* 76. *nu.* 4. Sæculare, regulare, *n.* 5. Collativum, electivum, patronatum, manuale, titulare, *nu.* 8. Sociabile, inſociabile, *nu.* 9. Præſtimonium, *num.* 14. Capellania Laica, vel Eccleſiaſtica, *num.* 10. Commenda, *nu.* 11. Coadjutoria, *num.* 12. Vicaria, *num.* 13. Præbendæ Canoneſſarum, an ſint beneficia, *n.* 15. Quando vacet beneficium, *c.* 80. *nu.* 1. Primo vacaturum, an alicui promitti poſſit, *nu.* 2. Conferentes indigno, an obligentur ad reſtitutionem, *caſ.* 39. *n.* 4. Emere ab hæretico, an liceat, *caſ.* 66. *n.* 29. Quot modis acquiratur, *caſ.* 77. *nu.* 1. Cui competat præſentatio, *num.* 4. An pluribus ſimul competere poſſit, *nu.* 6. Parochiale, an per concurſum concedi, *nu.* 6. Patronatus Laici, an a Papa conferri, *nu.* 8. Quid circa poſſeſſionem juris conferendi, præſentandi, inſtituendi &c. *cap.* 78. *nu.* 24. Quid de eo, qui plura poſſidet, *n.* 22. & 23.
Beneficia, an vendi poſſint, *c.* 66. *n.* 17. & *c.* 28. *n.* 4. An omnia a Papa conferri poſſint, *c.* 84. *n.* 1. Reſervata, & affecta, an valide ab Ordinario? quid ſi intuitu beneficii affecti aliud ſit dimiſſum, *n.* 2. Quid ſi vacet apud Sedem Rom. vel in Curia, *n.* 3. Per obitum Nuntiorum, aut Officialium Curiæ, *n.* 4. Per promotionem a Papa obtentam, *n.* 5. Vel ab Ordinario, aut per diſpenſationem priora retineantur, *nu.* 5. 6. Quid de reſignatis apud Ordin. in menſe Papali, *n.* 7. Vacantibus per depoſitionem, vel reſignationem Romæ factam, *num.* 8. Quænam ſint ob delictum reſervata, *numer.* 10. A reſervatione, *numer.* 11. Urbes Colonienſ. quid habeant ſpeciale,

Digitized by Google

le; *nu.* 23. In quibus locum habeant preces, *nu.* 27. & 28.

Beneficii collatio, cui fieri debeat, cui competat, *caſ.* 78. *n.* 14. An Capitulo, vel Vicario Generali Sede vacante, *n.* 15. Quid de Canonicatibus Cathedralibus, *nu.* 16. Collegiatis, *nu.* 17. Parochis, *nu.* 18. Intra quod tempus fieri debeat, *nu.* 19. Semel facta, an revocabilis, *n.* 20. Quid ſi ſit invalida, *nu.* 21. In beneficium ſurrogari quid, *c.* 83. *nu.* 1. Quid ſi ſit patronatus Laici, *nu.* 2. Quid ſi affectum, & ſurrogatio petita ab Ordinario, *nu.* 3. Alter litigans ſit in annali poſſeſſione, ſed inhabilis ſine titulo, & bona fide, *nu.* 4. Aut aliunde impeditus, *num.* 6. Vel mala fide, & ignorantia juris clari, *nu.* 7. Vel ſine poſſeſſione pacifica, *num.* 8. Simoniaca fuit ingreſſio, vel intruſio, *num.* 9. Beneficium eſt reſervatum, vel regulare, *nu.* 5.

Beneficii poſſeſſio triennalis, an petitorium excludat, aut in conſcientia tutum reddat, *caſ.* 85. *num.* 10. Quid ſibi velit revalidatio tituli, & quomodo petenda, *nu.* 11. & *c.* 78. *nu.* 21.

Beneficii reſignatio quid, *c.* 86. *nu.* 1. Tacita, expreſſa, *n.* 2. Pura, conditionalis, coram quo facienda, *n.* 3. Semel facta, an revocari poſſit, *n.* 22. Quid ſi procuratori non intimetur revocatio, vel principalis moriatur, *ib. nu. eod.* Cui poſt reſignationem debeantur fructus, *n.* 23. Beneficia reſignata, an dari poſſint conſanguineis, aut alteri, quam cui ſunt reſignata, *nu.* 4. 5. Quid ſi ſint reſignata ſub conditione intrinſeca, ſimoniaca, *n.* 6. Reſervatione penſionis, *n.* 7. Sub conditione regreſſus, acceſsus, *nu.* 8. Ex cauſa permutationis, *nu.* 9. Reſignationis, *n.* 10. Quid de conſenſu ſuperiorum, vel Patroni, *n.* 11. De reſignationis publicatione, *n.* 11. Quid ſi facta in plures, *n.* 14. An omnia beneficia reſignari poſſint, *n.* 15. An reſervata, *n.* 16. Expectativa, *nu.* 17. Litigioſa, *n.* 18. Conceſſa in titulum ordinationis, *n.* 19. Ob crimen vacantia, *nu.* 20. Beneficia Novitii, *num.* 21. Reſignata quando conferri debeant, & quid, ſi reſignatarius moriatur, *n.* 24. Vid. *Concordata Germaniæ, Clerici, Collatio, Jus patronatus, Inſtitutio, Preces Imperatoriæ, Reſidentia,* &c.

Beneficiati qualiter obligentur ad Horas. V. *Horæ Canon.* Qualiter intereſſe Choro. V. *Clerici, Reſidentia.*

Beſtialitas quam grave peccatum; *c.* 11. *n.* 15.

Blaſphemia quid, *caſ.* 65. *n.* 5. An ſit, ſi maledicatur hominibus, jumentis, &c. *nu.* 17.

Breviarium. V. *Hora Canonica*.

C

C*ambium* quid, *caſ.* 57. *n.* 1. Manuale an licitum, *n.* 2. Per litteras, *n.* 3. Reale, *nu.* 4. Siccum, Placentinum, Veluntinum, *n.* 5. Francofurtenſe, *num.* 6. Cambii pretium quale, *n.* 8.

Campanæ an debeant benedici, a quo, *caſ.* 94. *n.* 34. Vid. *Abbas*.

Canonicus. V. *Beneficium, Clericus, Hora Canonica, Reſidentia*.

Canonici Regulares, an capaces ſint beneficiorum ſæcularium, *caſ.* 74. *nu.* 6. V. *Præmonſtratenſes*.

Capitulum, quid poſſit ſede vacante, *caſ.* 80. *num.* 3. An ſtatuta facere, excommunicare, *nu.* 4. Vicarium Generalem conſtituere, moniales viſitare, *n.* 5. Alienare reditus, debita ſolvere, *n.* 6. Quid de Capitulis Regularium, *n.* 7. An hi eligendo præſcribere poſſint certas conditiones, *nu.* 8.

Carnes ſæpius comedens eodem die prohibito, quoties peccet, *caſ.* 7. *nu.* 5. V. *Abſtinentia, jejunium*.

Caſus reſervati Papæ, *caſ.* 99. *nu.* 12. An etiam occulti, *n.* 17. Quid de Bulla Cœnæ, *n.* 13. An iis caſibus annexa excommunicatio, *n.* 14. Quis abſolvere poſſit in articulo mortis, *n.* 15. Quando fiant Epiſcopales, *n.* 16. *Reſervati Epiſcopo*, qui, an occulti, *nu.* 17. Quid in Diœceſi Colonienſi circa peccatum complicis, *ib.* Ab iis, quis abſolvere poſſit, *n.* 18. Reſervati apud Religioſos, qui, *n.* 19. Vid. *Reſervatio*.

Caupo. Vid. *Peccato cooperari*.

Cenſura, quid, *caſ.* 113. *nu.* 1. Ejus effectus, *nu.* 12. Ejus nomine, quid veniat, *nu.* 13. A jure, ab homine lata, *num.* 14. Latæ, vel ferendæ ſententiæ, *n.* 15. In quos ferri poſſit, *n.* 2. An in peregrinos, *num.* 3. Subditos extra Diœceſ. exiſtentes, *nu.* 4. Religioſos, *n.* 6. An ferre poſſit Epiſcopus extra Diœceſ. exiſtens, *nu.* 5. An Laicus, Parochus, Abbatiſſa, *num.* 11. Excommunicatus, ſuſpenſus, *nu.* 16. Ob quale delictum ferri poſſit, *nu.* 7. An eam incurrat ignorans, *nu.* 9. Peccans ex metu, *nu.* 10. An reus citari debeat, quid hic de religioſis, *n.* 8. Quid ſi ſit lata in non citatum,

Digitized by Google

non convictum, n. 17. Innocentem, appellantem, n. 18. An citatione opus, ſi delictum notorium, n. 19. A cenſura quis abſolvere poſſit, an qui ligatus ab inferiore abſolvi poſſit a Superiore altiore, caſ. 116. n. 16. Quid in articulo mortis, & an tunc ſit obligatio reſiſtendi Superiori, caſ. 16. n. 16. A reſervatis, quis abſolvet, n. 17. An regulares, nu. 18. Tempore Jubilæi, n. 19. Quid circa cenſuras Bullæ Cœnæ, n. 20. A cenſura abſolvendi ritus, n. 21.

Cenſus quid, realis, perſonalis, reſignativus, conſignativus, pecuniarius, fructuarius, redimibilis, irredimibilis, caſ. 56. num. 1. Realis irredimibilis, an licitus, n. 2. Quid de reali redimibili, nu. 3. Ut ſit juſtus, quid requiratur, n. 4. 5. 6. 7. An antecedenter conſtitutus expoſt minori pretio emi poſſit, n. 8. An emi ex frumentis debitis, n. 9. An licite apponantur alia pacta, nu. 10. Vitalitius quid, n. 12. & 13.

Ceſſio fori. Vid. *Reſtitutio*.

Charitas Theologica quid, quale ejus objectum, caſ. 16. nu. 1. Ejus lex affirmativa, vel negativa erga Deum, n. 2. An obliget per ſe, quoties in vita, n. 4. Articulo mortis, n. 5. Ejus lex erga proximum, nu. 6. Quis ordo, n. 12. Qualiter obliget ad eleemoſynam. V. *Eleemoſyna*. Qualiter ad correctionem fraternam. V. *Correctio*. Ad evitandum ſcandalum. V. *Scandalum*.

Chorus quas perſonas requirat, caſ. 72. nu. 3.

Chyrographum continens 1000. an redimere liceat pro 500. caſ. 55. n. 7.

Circumſtantia in genere quid, aggravans, notabiliter mutans, an in confeſſione exprimenda, caſ. 97. nu. 18. Quid in ſpecie de aggravante, n. 19. & 20.

Clandeſtinitas. V. *Matrimonium*.

Clauſuram, an Monialibus exemptis præcipere poſſit Epiſcopus, caſ. 64. n. 6. Quibus liceat ingredi, n. 8. Ob quam cauſam, n. 9. An pro confeſſione excipienda, aut Sacro celebrando in infirmaria, ibid. Quis licentiam dare poſſit, n. 11. An contra eam prævalere poſſit conſuetudo, n. 10. Qualiter obliget, nu. 4. An etiam ita clauſura virorum religioſorum, n. 13.

Clerici habent varia bona, caſ. 24. num. 1. Quaſi patrimonialia, Eccleſiaſtica, nu. 2. 3. Superflua: an horum veri Domini, nu. 4. An expendenda ad uſus pios, n. 5. An ex iis poſſint ali proles, n. 7. An ſolvi debita, etſi culpabilia, n. 8. 9. An conſanguinei ditari, ali in ſtudiis, num. 10. Ex eis data an valide donata, vel an accipientes teneantur ad eorum reſtitutionem, n. 13. Quæ hic materia gravis, n. 14. Nobiliores, an ſibi plus indulgere poſſint, nu. 15. An abſentum portio accreſcat præſentibus, caſ. 87. nu. 12. Quid ſi choro interſint non canentes, ibid. vel ſint in religione adhuc Novitii, nu. 13. V. *Beneficium*, *Lex &c.*

Clerici percuſſor. V. *Excommunicatio*.

Cogitationes varias admittere, quale peccatum, caſ. 1. n. 11.

Cognatio quid, quotuplex, caſ. 107. nu. 12. Spiritualis an incurratur ab ignorante, ib. Quomodo a patrinis, & quid circa eos notandum, ibid. & n. 13. An a baptizante propriam prolem, n. 14. Legalis quid, inter quos, n. 15. Carnalis quid, quomodo in ea gradus diſtinguendi, nu. 16. 17. Vid. *Matrimonium*.

Collatio. V. *Beneficium*.

Commodatum quid, differt a pignore & depoſito, caſ. 53. nu. 1. 2. Obligationes ex eo ortæ, n. 6. Quid ſi res commodata pereat caſ. 45. n. 17.

Communio. V. *Euchariſtia*.

Communio Paſchalis quando, qualiter ſervanda, an etiam in templis Regularium, caſ. 92. n. 25. Quid de peregrinis, vagis, euntibus extra Parochiam, n. 16. Quid de Religioſis, eorumque ſervis, ſtudioſis, Sacerdotibus, puerperis, n. 27. Impeditis, n. 27. & 30. Communicantibus ſacrilege, num. 29.

Compenſatio occulta. V. *Furtum*.

Compromiſſum quid, an fieri poſſit in extraneum, vel Laicum, caſ 82. n. 16. Abſolutum, limitatum quid, num. 17. Utriuſque conditiones, ibid. quando expiret, n. 18.

Concordata Germaniæ quid ſint, & quæ beneficia vi illorum vacent, caſ. 84. nu. 11. Quid de alternativis: Sede vacante, n. 13. Dignitatibus in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis, Regularibus, n. 18. An Concordatis derogari poſſit, n. 23.

Conditio. Vid. *Contractus*, *Matrimonium*.

Conductum quid, ad quid obligetur vi illius conductor, caſ. 57. n. 13.

Confeſſarius quid obſervare debeat, caſ. 98. n. 13. Circa ſcrupulos, ibid. Pueros, n. 14. Adoleſcentes, juvenes, rudes, n. 15. Homicidas, caſ. 42. n. 17. Ebrioſos, caſ. 98. n. 16. Conſtitutos in periculo peccandi, n. 18. Conſuetudinarium, n. 19. Præſertim in pec-

Digitized by Google

peccato mollitiei, *nu.* 20. 21. Quando negare debeat abſolutionem, *n.* 17. In Officio errans quid aget, *n.* 22. Suadens reſtituere, ubi non eſſet reſtituendum, vel econtra, *caſ.* 37. *n.* 16. Qualem habeat juriſdictionem *caſ.* 99. *n.* 1. Circa venialia, *ib.* In articulo vel periculo mortis, *nu.* 2. An ſufficiat juriſdictio metu, vel dolo extorta, præſumpta, ratihabita, *n.* 3. Qualem det error communis cum, vel ſine titulo, *n.* 5. Quid de juriſdictione probabili, *nu.* 6. Qualiter debeat eſſe approbatus, *n.* 20. V. *Approbatio*. Qualiter abſolvere a reſervatis, *nu.* 70. V. *Reſervatis*, vel V. *Caſus reſervati*. Qualiter obligetur ſigillo, *caſ.* 100. *nu.* 15. V. *Sigillum Sacramentale*. Qualiter imponere debeat pœnitentiam. Vid. *Satisfactio*. An recte quæratur propriæ opinioni favens, *caſ.* 97. *num.* 17.

Confeſſio quando præcepta, *caſ.* 97. *num.* 48. Quoties, *nu.* 49. An etiam ſemel in anno ad confitenda venialia, *nu.* 50. An ſatisfiat huic præcepto per Confeſſionem invalidam, *nu.* 51. Quale tempus præſcriptum, *nu.* 52. & 53. Quid ſi differatur, *num.* 54. Præveniatur, *nu.* 55. Quid ſi hoc anno neglecta, *num.* 56. An multis annis neglecta, hodie peracta ſufficiat pro annis neglectis, *n.* 57. Negligentium pœnæ, *numer.* 58. Invalida quando repetenda, *nu.* 43. Quid ſi peccata non rite intellecta, *nu.* 44. Vel Confeſſiones aliquæ ſunt invalidæ, neſciatur quæ, *nu.* 45. Quid in praxi hoc caſu, *num.* 46. & 47. Probabiliter invalida repetenda, *caſ.* 96. *nu.* 22. Qualiter debeat eſſe integra, *caſ.* 97. *nu.* 3. Materialiter, vel formaliter, *nu.* 4. Quale requiratur examen, *nu.* 5. Quæ peccata exprimenda, an etiam indirecte remiſſa, *n.* 6. An ſpecies infima, *nu.* 7. Numerus, *nu.* 8. Qualiter numerus explicandus a conſuetudinario, vel non recordante peccatorum diſtincte, *num.* 9. An etiam actus externus, *nu.* 13. Medium ad finem malum, *nu.* 14. Periculum peccati, *nu.* 15. Peccata dubia, *nu.* 21. Quid in dubio, an ſis confeſſus peccatum certo admiſſum, *nu.* 22. Quid in negativo, an mortale admiſſum, *num.* 23. Quid hoc caſu de ſcrupuloſis, *nu.* 24. Vel qui non ſolent deliberate conſentire, *num.* 25. Quid de eo, qui confeſſus eſt mortale dubium ut certum, vel econtra: aut majorem numerum pro minori, vel econtra, *num.* 26. & 27. Aut confeſſus integre, dubitat: an veniale, an mortale, *nu.* 28. A Confeſſionis integritate quid excuſet; an impotentia phyſica, *nu.* 29. Quid hic de moribundo ſpecialiter notandum, *nu.* 30. An impotentia moralis, *num.* 31. Manifeſtatio complicis, *n.* 32. Infamia, confuſio, *n.* 33. Confeſſio qualiter debeat eſſe fidelis, *n.* 36. An exprimendum: utrum peccata alias ſim confeſſus, vel præſcindi poſſit, *n.* 37. An liceat confiteri Confeſſario ignoto mortalia, noto venialia, *n.* 38.

Confirmatio electi. V. *Electio*.

Confirmatio Sacramentalis quid, ejus materia forma, *caſ.* 90. *n.* 1. Miniſter, *nu.* 2. Effectus, *n.* 6. Quoties conferenda, *n.* 3. Quibus *n.* 5. A quibus ſuſcipienda, *nu.* 4. An ſuſcipiendi obligatio, *n.* 3. Quid circa patrinos, *n.* 7. Vid. *Cognatio*.

Conjuges habent varia bona, paraphernalia &c. *caſ.* 30. *nu.* 2. Qualiter peccent bona alterutrius, dilapidantes, *n.* 3. 4. Exponentes, reſervantes, *n.* 6. An excuſentur largam dotem afferentes, *n.* 7. An eis liceat occulta compenſatio, *n.* 8.

Conſanguinitas. V. *Cognatio Matrimonium*.

Conſcientia quid, *caſ.* 1. *n.* 1. Speculativa, practica, vera, falſa, recta, erronea &c. *n.* 2. Vincibilis, invincibilis, ethice, vel phyſice recta, *nu.* 3. Practica, qualiter debeat eſſe certa, *n.* 4. Invincibiliter erronea qualiter obliget, *num.* 5. Vincibiliter erronea, *nu.* 8. Invincibiliter erronea an dari poſſit circa principia juris naturæ, *n.* 7. Erronee judicans omnes diſtractiones eſſe mortales, an, & qualiter peccet, *num.* 10. Perplexa quid, quæ remedia, *caſ.* 4. *n.* 1.

Conſecratio quando ab Epiſcopo petenda, an fieri poſſit ab uno tantum Epiſcopo, *caſ.* 83. *n.* 11. Ejus effectus, *n.* 12.

Conſuetudo quid, quid requiratur, ut habeat vim Legis, *caſ.* 5. *n.* 13. An abrogare, vel præſcribere poſſit contra legem humanam, *n.* 14. Peccaminoſa qualiter confitenda, *caſ.* 97. *n.* 10.

Conſulens pugnam, in qua alius occiditur, ad quid obligetur, *caſ.* 42. *n.* 15. V. *Reſtitutio*.

Contemptus formalis quid, quando, *caſ.* 10. *n.* 5.

Contractus quid, *caſ.* 48. *nu.* 1. Ejus materia quæ, *caſ.* 50. *num.* 11. Lucrativus, oneroſus, nominatus, innominatus, *caſ.* 48. *nu.* 4. Conditionatus, *nu.* 5. Modificatus, *n.* 6. Antichriſeos, *caſ.* 55. *num.* 21. Moathra, *num.* 22. *Promiſſionis*, *Donationis*, *Societatis* &c. Vide ſuis locis in Alphabeto.

Contractus ſub conditione neceſſaria, *caſ.* 48. *n.* 7.

Digitized by Google

n. 7. Impoſſibili, n. 8. Turpi: ſub pœna, nu. 11. Cum demonſtratione, nu. 12. Sine voluntate implendi, nu. 10. Sine voluntate ſe obligandi, nu. 2. Ex errore initus, caſ. 49. n. 1. Invincibili, n. 17. Circa ſubſtantiam, nu. 2. Vel eſt dubium, an talis ſit, n. 19. Circa accidens, n. 3. Circa qualitatem primariam, nu. 4. Vel non cognitam, n. 18. Quid ſi initus cum dolo, n. 5. Cum metu, n. 8. Levi, n. 9.

Contractus quando firmetur juramento, caſ. 50. nu. 12. & 13. An etiam impuberum, num. 14. Si non firmetur, an nihilominus ſervandus, num. 15. Firmatus qualem habeat effectum, nu. 16. A quo relaxari poſſit, n. 17. An a Judice ſæculari, n. 18.

Contrahere quinam poſſint, caſ. 50. nu. 1. Qui prohibeantur, nu. 2. An infans, vel infantiæ proximus, nu. 4. Pupillus cum, vel ſine auctoritate Tutoris, nu. 5. 6. Filius-familias, impubes, nu. 7. Prodigus, nu. 10.

Contritio perfecta quid, appretiative ſumma, caſ. 97. nu. 7. An ſtatim juſtificet, qualem requirat intenſionem vel durationem, n. 8. V. *Attritio*, *Pœnitentia*.

Contumelia quid, caſ. 36. n. 1.

Convitium quid, *ibid.*

Correctio fraterna quid, caſ. 18. n. 1. Quando obliget, nu. 2. Quomodo: ſub quibus conditionibus, nu. 3. 4. Quo ordine, num. 5. Quid ſi ſolus efficaciter corrigere non poſſis, nu. 6. A correctione quid excuſet, nu. 8. An quia corrigendus tuus eſt Superior, *ibid.* An quia tu ipſe improbus, num. 9. An ſit conforme præcepto correctionis fraternæ, ſi occulta læſio denuntietur Judici, nu. 7.

Crimen quotupliciter poſſit eſſe notorium, caſ. 36. num. 15. Dirimens matrimonium quid; quotuplex, caſ. 108. num. 1. Vid. *Matrimonium*.

Cultus diſparitas quid, caſ. 108. num. 11. V. *Matrimonium*.

D

D*Amno* quot modis quis cooperari poſſit, caſ. 30. n. 10. Indirecte cauſatum qualiter ad reſtitutionem obliget. V. *Reſtitutio*.

Damnum ſpirituale qualiter reparandum caſ. 42. n. 2. Quid de eo, qui alium privat per philtrum uſu rationis, *ibid.* Quid ſi damnum cauſetur per data falſa principia, nu. 3. V. *Confeſſarius*. *Peccatum*. *Religio*.

Debitum perſonale an præſcribi poſſit, caſ. 23. num. 16.

Deflorator ad quid teneatur, caſ. 43. num. 1. Quid ſi deflorata non ſit paſſa damnum, n. 2. Vel defloratorem ducere nolit, nu. 3. Quid ſi deflorator damnum compenſare non poſſit, n. 4. 5. Quid ſi deflorata obligationem remittat, & an remittere poſſit, n. 5. Quid ſi in copulam conſenſit, n. 8. Si addita promiſſio, vel ſpes Matrimonii, nu. 10. Et an tunc ingredi poſſit Religionem, n. 11. An teneatur alere prolem, nu. 9.

Degradatio, depoſitio, quid, caſ. 116. nu. 1.

Delectatio voluntatis eſt triplex, caſ. 9. nu. 3. Venerea an ſemper mortaliter mala, nu. 8. Si exurgat, quid agendum, nu. 9. Turpis quandonam ſpecie diſtinguatur, num. 10. & 11.

Delicta an præſcribi poſſint, caſ. 23. nu. 29.

Depoſitum quid, caſ. 53. num. 9. Quando reddendum, num. 10. Quis inducat obligationes, num. 11. Quid ſi res depoſita periit, numer. 12. An ex eo debitum compenſari poſſit, num. 13.

Deſideria conditionata rei illicitæ quomodo mala, caſ. 9. nu. 6. Turpia qualiter ſpecie diſtinguantur, nu. 10. & 11.

Deſperatio in quo conſiſtat, caſ. 15. num. 6. Quando ei adjuncta hæreſis, nu. 7. An ſit, ſi quis propriis viribus diffidat, confidens in ſola Dei miſericordia, nu. 8.

Detractio quid, caſ. 36. nu. 5. An, ſi verum crimen reveletur, *ibid.* Quot modis fieri poſſit, nu. 8. Quale ſit peccatum, num. 9. An ſi narretur crimen non nominata perſona, nu. 10. Quid ſi unico viro taciturno dicatur, nu. 12. Quid ſi crimen ſit notorium, nu. 15. 16. 17. Oblivione ſepultum, nu. 18. Quid circa detractionis cœptæ, vel continuatæ cooperatores, nu. 14.

Detrahens multis in materia levi quomodo peccet, caſ. 36. nu. 13. Pluribus detrahens quoties peccet, caſ. 8. nu. 5.

Deus quomodo diligendus, caſ. 16. nu. 3. An magis intenſe, quam creaturæ, numer. 18. Ejus odium vel contra eum indignatio quale peccatum, num. 18.

Diſcordia quid, caſ. 16. num. 16.

Diſpenſatio voti. V. *Votum*.

Diſtractiones ſub Horis Canonicis admittere quale peccatum, quæ contra eas remedia, caſ. 73. nu. 6. V. *Horæ Canonicæ*. *Miſſa*.

Divinatio, quid, caſ. 63. num. 3.

Dolor quid, qualis ad Sacramentum Pœniten-

Digitized by Google

nitentiæ requiratur, *caſ.* 96. *n.* 6. An debeat eſſe univerſalis, *n.* 14. Etiam reſpectu venialium, *n.* 15. Senſibilis, *n.* 16. Elicitus ex intentione confitendi, *num.* 17. An præcedere abſolutionem, *nu.* 18. Qualiter perſeverare, *n.* 19. Quando revocetur, *nu.* 20. An idem ſufficiat pro pluribus Confeſſionibus, *n.* 21. Quid ſi ſit ex metu pœnarum temporalium, *n.* 13.

Dominium aliud eſt perfectum, aliud imperfectum: hujus ſpecies ſunt uſus, uſus-fructus &c. *caſ.* 21. *nu.* 3. Quot modis acquiratur, *caſ.* 22. *n.* 1.

Donatio quid, *caſ.* 52. *nu.* 1. Realis, verbalis, abſoluta, conditionata, inter vivos, mortis cauſa, *n.* 2. A jure quænam prohibeantur, *n.* 3. 4. 5. Qualiter revocari poſſit ex capite ingratitudinis, *num.* 6. 7. Prolis ſuſceptæ, *n.* 8. Inofficioſa, *n.* 9.

Dubium quid, *caſ.* 2. *n.* 1. Juris, facti, *numer.* 2. Cum practico operans quomodo peccet, *nu.* 3. An ſemper ſequenda pars tutior, *n.* 4. Quomodo melior conditio poſſidentis, *n.* 5. Quomodo in dubio factum demonſtrari, *nu.* 9. 10. Quid in dubio: an ille, quem percuſſiſti, ſit Clericus, *nu.* 11. Quid in dubio de ſufficienti ætate ad SS. Ordines requiſita, *ibid.* Quid in dubio, an admiſeris mortale, & tenearis confiteri, *nu.* 12. An expleveris annum vigeſimum-primum in ordine ad jejunium, *n.* 13. An dies tranſierit, ut licite comedantur carnes, *nu.* 14. An mediam noctem cœnando exceſſeris, ut poſſis celebrare, *nu.* 15. An per votum te obligaveris ſub mortali vel veniali, *n.* 16. V. *Votum*. Quid in dubio, an ſit lex, an ſit promulgata, an recepta, an lex, vel conſuetudo obliget graviter, an verba contineant mandatum, vel monitum, aut lex eſt certa, cauſa excuſans dubia, dubitatur, an lex ſit juſta, *caſ.* 5. *nu.* 17. Quid in dubio, an ſatisfeceris legi certæ, *num.* 18. Quid in dubio, an damnum cauſaveris, *caſ.* 38. *num.* 18. An res inique conſumpta apud dominum fuiſſet melioranda, *nu.* 19. Quid ſi debito certo probabiliter ſatisfeciſti, *nu.* 20.

Duellum quid? an liceat ad propulſandam notam infamiæ, *caſ.* 35. *n.* 7. An ad terminandam litem, finiendum bellum, *nu.* 9. An comparere liceat in loco condicto ex metu gravi, vel quando ſcitur pugnam fore impediendam, *nu.* 10. Duella permittentium, duellantium, cooperantium, pœ-

ſertim Clericorum pœnæ, *nu.* 11. Qualiter ſepultura priventur, *num.* 12. An hæ pœnæ incurrantur ipſo facto, & ab iis abſolvere poſſint Regulares, *n.* 13. Quandonam incurrantur, *nu.* 14.

E

Ebrietas quid, quale peccatum, *caſ.* 12. *n.* 3. Quando mortale, *nu.* 6. An liceat ex cauſa graviſſima, *num.* 9. Urbanitatis, vel amicitiæ cauſa, *numer.* 11. Ex cauſa alium inebriare, *n.* 12. Ex ebrietate multa mala, *n.* 13.

Eccleſia quando polluatur, execretur, *caſ.* 94. *nu.* 11. Quibus caſibus, an etiam occultis, an propter hoc ſimul polluantur Oratoria, *n.* 12. An polluta Eccleſia etiam polluatur Altare, cœmeterium, an reconcilietur per celebrationem Miſſæ, *numer.* 13. Lapides & ligna quibus uſibus applicanda, *n.* 14. Conſecrare, vel benedicere quis poſſit, *nu.* 15. Fundare, conſtruere, dotare quis dicatur, *caſ.* 77. *num.* 13. 14. 15. An id fieri debeat auctoritate Epiſcopi pro acquirendo jure patronatus, *numer.* 16.

Electio quid, *caſ.* 79. *num.* 1. Per abuſum ſæcularis poteſtatis facta, *num.* 9. An fieri poſſit ante ſepulturam defuncti, a quo dies, & locus electionis nominandus, *caſ.* 82. *num.* 1. Quæ forma, *numer.* 2. Per inſpirationem divinam, *numer.* 3. An hæc etiam apud Regulares locum habeat, *numer.* 4. Quid ſi electione incepta aliqui exeant, *num.* 7. Quid eſt electio per ſcrutinium, *num.* 5. Electio ſcrutatorum, qui an debeant eſſe de gremio, *numer.* 8. An juramentum præſtare, *numer.* 9. Qualiter exquirere, *num.* 10. Publicare, *num.* 11. Quot vota in hac electione requirantur, *numer.* 12. Quid de collatione zeli ad zelum, meriti ad meritum, & an hæc teneant apud Regulares, *num.* 13. Quid de acceſſu, *numer.* 14. Electione communi, *num.* 15. Quinam vocandi, *caſ.* 79. *num.* 11. An etiam inhabiles, *num.* 12. Habiles an obligentur comparere, *num.* 13. Quid ſi vel unus negligatur, *caſ.* 82. *numer.* 6. Quid ſi abſentes expectari non poſſint, *caſ.* 79. *nu.* 14. Quid de conſtitutione Procuratoris, *num.* 15. An in electione præſcribi poſſint eligendo certæ conditiones, *caſ.* 80. *numer.* 8. Electio qualiter electo inti-

Digitized by Google

intimanda, *caſ.* 83. *num.* 1. An & quo tempore acceptanda, *num.* 2. Quid ſi Religioſus eligatur in Epiſcopum, qualiter licentia petenda, & expectanda, *nu.* 3. Quomodo hoc tempus computandum, *nu.* 4. An electio acceptari poſſit ab habente impedimentum occultum, *num.* 5. V. *compromiſſorium*.

Electus qualiter inſtallandus, *caſ.* 83. *nu.* 6. A quo, intra quod tempus petenda confirmatio, *num.* 7. Ea non obtenta, an ſe immiſcere poſſit regimini, *nu.* 8. Quid hoc caſu de Monialibus circa confirmationem, *nu.* 9. Quid ſi electores dicant, ſe in electum non conſenſiſſe, *num.* 11. Quid de electo per abuſum ſæcularis poteſtatis, *caſ.* 80. *nu.* 16.

Eligere quinam poſſint, an etiam extranei jus illud acquirere poſſint præſcriptione, cum uno actu abſque titulo, ſed fundatione, *caſ.* 97. *nu.* 1. Conſenſu Capituli, *nu.* 3. An Laici eligere poſſint, *numer.* 4. Impuberes, necdum Subdiaconi, *nu.* 5. Cenſurati, *numer.* 6. Religioſi proprietarii, *nu.* 8. Electionis tempus negligentes, quale illud, *ibid.* Quid de eligentibus indignum, *num.* 10.

Eligi quinam poſſint, an illegitimi, vel legitimati, *caſ.* 80. *num.* 9. Deſcendentes ex genere maculato, *num.* 10. Necdum Sacerdotes, *num.* 11. Novitii, *nu.* 12. Qui non ſunt de gremio, *nu.* 13. Rudes, neophyti, *num.* 14. Eligentes ſemetipſos, *nu.* 15. Ambitioſi, plura habentes beneficia, *ibid.* infames, *num.* 17. Simoniaci, *nu.* 18. Cenſurati, *num.* 19. Minus digni, *num.* 20. Sponſus alterius Eccleſiæ, *nu.* 21. Quid de intruſo, *nu.* 16.

Eleemoſyna quando præcepta, *caſ.* 17. *nu.* 1. Sub qua obligatione, *num.* 2. An etiam obligatio inquirendi in neceſſitates proximi, *nu.* 4. Vel per media extraordinaria ſubveniendi, *num.* 5. Qualiter ſubveniendum conſtituto in extrema neceſſitate, & an gratis, ſi adhuc aliquid habeat in ſpe, *num.* 6. Quid in communi neceſſitate, an ex ſuperfluis, an omnibus pauperibus, *n.* 8.

Emphyteuſis quid, *caſ.* 58. *num.* 1. Temporalis, vitalitia, hæreditaria, Laica, Eccleſiaſtica, quæ ad hanc requirantur ſolemnitates, *n.* 2. In quibus conveniat cum feudo, *nu.* 6. Emphyteutæ obligationes, *nu.* 3. An & qualiter poſſit vendere rem Emphyteuticam, *nu.* 4.

Emptio quid, *caſ.* 55. *num.* 1. Rerum ſponte oblatarum, fundi in quo ſcitur latere theſaurus, *num.* 9. Rei furtivæ, *nu.* 12. Gemmæ vel horologii, cujus pretium a vendente ignoratur, *nu.* 13. Bonorum a piratis captorum, *nu.* 14. Eccleſiaſticorum immobilium ab Hæreticis occupatorum, *n.* 15. Rei hypothecatæ cenſui obligatæ, *nu.* 19. Rei immobilis, & an tunc expectari debeat retractus, *nu.* 20. Emptoris obligationes, *num.* 2. Quid ſi res nondum tradita, *nu.* 3. V. *Venditio*.

Epiſcopatus quam ætatem requirat, *caſ.* 78. *num.* 4.

Error communis circa juriſdictionem Confeſſarii. V. *Confeſſarius*. *Pœnitentia*.

Error irritans Matrimonium. V. *Matrimonium*.

Error in contractu. V. *contractus*.

Eucharistia quid, *caſ.* 91. *nu.* 1. In ea qualiter Chriſtus præſens, *nu.* 2. An ſit unum vel plura Sacramenta, *num.* 3. Ejus materia remota, proxima, *nu.* 4. An panis bis coctus, ſale miſtus, fermentatus, in partibus Græcorum, in neceſſitate, *num.* 6. Ex hordeo, avena &c. an ſaltem pro dando Viatico adhibendus, *numer.* 7. Pro Calice quæ materia, *num.* 8. An vinum congelatum, *num.* 9. Vapidum, acefcens, Hiſpanicum, *num.* 11. Muſtum, *numer.* 10. An aqua vino miſcenda, *num.* 12. Quid ſi una ſpecies invalide, vel dubie conſecrata, *nu.* 13. Animal venenatum incidat in Calicem, *numer.* 14. Conſecraſti duas Hoſtias putans eſſe unicam, *num.* 16. Te inſcio appoſitæ ſunt aliæ Hoſtiæ, *num.* 17. Vel poſt oblationem tempore Conſecrationis de eis non cogites, *num.* 18. Qualiter materia debeat eſſe præſens, *num.* 19. Et determinata, *num.* 20. Qualis forma, quando mutatio ſubſtantialis, qualiter proferenda, *num.* 21. De Miniſtri intentione, & ſcrupulis, *caſ.* 91. *num.* 15. Diſpenſator an poſſit eſſe Diaconus, *caſ.* 92. *num.* 1. Diſtribuens in ſtatu diſgratiæ qualiter peccet, *caſ.* 88. *num.* 20. An liceat ſibi ipſi Communionem dare, ubi de tempore peſtis, *caſ.* 92. *num.* 2. An dari Parocho invito, aut inſcio a Religioſis, *num.* 3. An & quoties danda a Parocho, excommunicato &c. præſertim tempore peſtis, *num.* 4. An dari, vel deferri ſine ſacris veſtibus, lumine &c. *num.* 5. Quibus digitis dari, quibus paramentis, quo die, *nu.* 6.

Re-

Digitized by Google

Reliquiæ ex Euchariſtia quomodo ſumendæ, ubi de Ciborio renovando, *numer.* 8. Quid ſi ceciderit hoſtia, vel Calix effundatur, *num.* 7. Quid ſi communicans. S. Hoſtiam abſcondat, *nu.* 9. Euchariſtia qualiter neceſſaria, *num.* 10. 11. Quibus danda, *num.* 12. *& ſeqq.* An ſæpius eodem die, *num.* 16. In ſignum innocentiæ, *nu.* 17. An infirmo dari poſſint ſpecies vini, ſi Hoſtiam deglutire non poſſit. An ſaltem prima ablutio, *num.* 18. Quid de Viatico, *nu.* 19. *& ſeqq.* An dandum reo mox occidendo, ebrio, *nu.* 22. An pro eo dando conſecrare liceat ſine ſacris veſtibus, *nu.* 23. An dari vel accipi poſſit ab excommunicato, conſuetudinario, *num.* 24. Ad ſuſceptionem quæ diſpoſitio animæ requiratur, an ſemper præmittenda Confeſſio, *num.* 31. 32. Quid ſi quis ſub Sacrificio, vel Communione recordaretur mortalis, *nu.* 33. Aut oblitus fuit, vel certum confeſſus ut dubium, *nu.* 34. Quando confiteri teneatur ſub Miſſa recordans peccati mortalis, *nu.* 35. Quid ſi ex malitia non eſt confeſſus, *num.* 36. Quid ſi peccet ſub Miſſa, *nu.* 37. Quid ſi communicans paſſus pollutionem, vel poſuit actum conjugalem, *nu.* 38. Quid ſi violatum jejunium naturale, ubi de variis caſibus particularibus, *num.* 39. 40. 41. Ab eo quæ cauſæ excuſent, *numer.* 42. *Ulterius* V. *Communio. Miſſa.*

Excommunicatio quid, *caſ.* 114. *nu.* 1. Tolerati, non tolerati, *nu.* 2. Major, vel minor, *num.* 1. Minor quando incurratur, *num.* 5. Qui ejus effectus. *num.* 6. An in minori liceat Sacramenta conferre, *numer.* 7. Suſcipere, *numer.* 8. Major quibus ſuffragiis privet, *nu.* 9. An liceat in ea intereſſe divinis, qnibus, *num.* 10. An in ea liceat, vel poſſit alium excommunicare, præſentare, eligere, Matrimonio aſſiſtere, &c. *num.* 11. An exercere officium Judicis, Advocati, Actoris, &c. *num.* 12. Quibus prohibitum cum eo communicare, *numer.* 13. Qualiter privet excommunicatio ſepultura, *numer.* 14. Quando incurratur ob hæreſim, *caſ.* 115. *num.* 13. *Ob lectionem librorum hæreticorum*, *nu.* 14. Ad hanc excommunicationem incurrendam quæ requirantur conditiones, *numer.* 15. Quid tractare debeat, ut ſit prohibitus, *numer.* 16. Quid hic de locis Germaniæ, *num.* 17. De ignorante librum eſſe hæreticum, *n.* 18. Qualis materia ſit notabilis in legente, vel retinente, *numer.* 19. *&* 20. V. *Hæreſis. Libri Hæretici. Propter percuſſionem Clerici* quando incurratur? an ab impubere, *caſ.* 115. *num.* 1. Quid ſi percuſſus non portet habitum Clericalem, ſit excommunicatus, degradatus, conjugatus, Eremita, Novitius, Converſus, *nu.* 2. Fiat ex levitate, odio, cauſa defenſionis, *nu.* 3. Eſt Clericus ejuſdem Eccleſiæ, cujus etiam Clericus eſt alter, *nu.* 4. Invenitur turpiter agens cum ſorore ſua, *nu.* 5. Quæ actiones hic cenſeantur injurioſæ, *nu.* 6. An etiam ſi percuſſus conſentiat, *numer.* 7. A quo percuſſor abſolvi poſſit, *nu.* 8. 9. 10. Quid poſſint hoc caſu Superiores Regulares circa ſuos, vel ſæculares, *num.* 11. Religioſum alteri Prælato ſubditum, Clericum ſæcularem, vel econtra, *nu.* 12.

Exorciſmus quid *cap.* 65. *nu.* 18. Quid circa eum notandum; ubi an Laicus exorcizare poſſit, *ibid.*

F

Fama quid, *c.* 56. *numer.* 1. Pro ea læſa quid reſtituendum, *c.* 44. *nu.* 1. An hæc obligatio tranſeat ad hæredes, *nu.* 2. Quid ſi abſque culpa graviter læſiva famæ dicta de Petro intelligantur quaſi dicta de Paulo, *nu.* 4. An ſufficiat in alio genere laudare, *numer.* 5. An teneatur revocare apud auditores mediatos, *nu.* 7. An etiam reparare damna temporalia inde ſecuta, *nu.* 9. Ab hac obligatione quæ cauſæ excuſantes, *n.* 10. *& ſeqq.* Quid hic ſpecialiter de impotentia, & reciproca infamatione, *nu.* 12. *&* 14. Quid ſi hæc fiat per modum juſtæ defenſionis, *nu.* 15. An ſit contra famam alteri crimen falſum affingere pro evitandi propria morte, *numer.* 16.

Famulus non manifeſtans furem ad quid teneatur, *c.* 38. *n.* 17. Quid ſi conſervi, vel extranei rem ipſi commiſſam furentur, &c. *ibid.* V. *Furta famulorum.*

Feſta qualiter ſervanda, quæ opera in eis prohibeantur, *c.* 59. *nu.* 22. Qui actus forenſes, *nu.* 23. Mercatus, *num.* 24. Quid ſi uxor vel famuli jubeantur laborare, *nu.* 25. Quæ hic materia gravis, *num.* 26. An labor ſervilis die feſto imponi poſſit hæretico, amenti, infideli, *nu.* 27. Quid ſi he-

Digitized by Google

ſi herus ſex famulis mandet laborem per horam, *numer.* 28. A Feſtorum obſervatione qualiter excuſet diſpenſatio, *nu.* 29. Neceſſitas, *n.* 30. Charitas, *n.* 31. Conſuetudo, *num.* 32.

Feudum quid, *caſ.* 58. *n.* 5. Regale, Eccleſiaſticum, Laicum, hæreditarium, gentilitium, &c. *ibid.* In quibus conveniat cum emphyteuſi, *nu.* 6. 7.

Fides actualis quid, *caſ.* 13. *nu.* 1. Divina, humana, *ibid.* Supernaturalis, naturalis, implicita, explicita, formalis, virtualis, habitualis, *num.* 2. Quod ejus objectum, *num.* 3. Ad eam prævie requiſita, *nu.* 4. Qualiter neceſſaria neceſſitate medii, *numer.* 6. 7. 8. Pro Fide Catholico-Romana motiva, *nu.* 5. In fide qualiter Fideles inſtruendi a parentibus, *nu.* 9. A Confeſſariis, *numer.* 13. Quodnam Fidei præceptum internum affirmativum, vel negativum, *caſ.* 14. *nu.* 1. Affirmativo ad quid obligemur, *num.* 3. Negativo quid prohibeamur, *num.* 1. Externe profiteri quando obligatio, *numer.* 5. An ſi interrogeris a privato, *numer.* 6. & 7. Interpretative negare quid ſit, quando fiat, *num.* 9. & 10. Fidei quæ vitia opponantur. V. *Hereſis*. *Infidelitas*. Ad fidem, an cogi poſſint hæretici, & infideles, *numer.* 15. De fidei variis articulis dubitans, quid exprimere debeat in confeſſione, *caſ. nu.* 8.

Fidejuſſio quid, *caſ.* 60. *nu.* 3. Ad quid obliget, *numer.* 7. An ante ſententiam judicis ad ſolvendum in defectu Principalis, *nu.* 5. An etiam mulier fidejuſſione obligetur. *ibidem*.

Filiusfamilias quis, *caſ.* 31. *n.* 1. Ejus dona quotuplicia: quorum ſit dominus, *ibid.* Ex bonis paternis ſurripiens, an obligetur ad reſtitutionem, *num.* 2. Quæ in hoc furto materia gravis, *nu.* 3. Pro patre laborans, an ſalarium petere, vel compenſare poſſit, *nu.* 4.

Fructus rei quotuplices, *caſ.* 41. *numer.* 10. Quid circa reſtitutionem fructuum. V. *Poſſeſſor*.

Furans e loco ſacro rem ſacram, vel profanam quoties peccet, *cap.* 7. *n.* 7.

Furta domeſticorum, quæ, *caſ.* 30. *num.* 1. Quando materia gravis, *ibid.*

Furta conjugum. V. *Conjugum bona*.

Furta famulorum, *caſ.* 31. *nu.* 5. An ſe extendant etiam ad alimenta, *ibid.* Quid ſi labori ſe ſubtrahant, *nu.* 6. An peccent, reliquias laboris ſibi retinendo, verb. gr. ſartores, &c. *nu.* 7. An ſibi retinere poſſint, quia rigidius mercati ſunt, vel expenſas fecerunt, *n.* 8. 9. An licite compenſatione uti, ſi judicent mercedem ſuam eſſe iniquam, *caſ.* 32. *n.* 10.

Furtum quid, *caſ.* 29. *n.* 1. Simplex, qualificatum, manifeſtum, non manifeſtum, *n.* 2. Quale ſit peccatum, *nu.* 3. Quando materia gravis, *n.* 4. In materia levi quando fiat per accidens grave, per multiplicationem, *num.* 10. Malam intentionem, *n.* 9. Quid leve furando illato gravi damno, *n.* 11. Quid ſi plures quid leve furentur communi conſilio, conſenſu, exemplo, *nu.* 12. 13. 15. Vel res levis aufertur, ex quo tamen Dominus graviter contriſtetur, *n.* 16. Quid ſi quis inadvertenter complevit materiam, *ibidem*. Quomodo modica coaleſcant, *num.* 17. A furto qualiter, & an excuſet neceſſitas, *caſ.* 32. *nu.* 1. An ſi poſſeſſor ſit in ſimili neceſſitate, *nu.* 2. An poſſit auferri res valde pretioſa, *num.* 3. An ſi abſque ablatione habere poſſes labore, aliove modo, *numer.* 4. Vel habeas adhuc aliquid in ſpe, *nu.* 5. An conſumere poſſis rem tibi commodatam, apud te depoſitam, &c. *numer.* 6. 8. Quid circa multos caſus particulares, *numer.* 8. & *ſeq.* Qualiter excuſet compenſatio, & quando, *caſ.* 32. *numer.* 7.

G

Gabellæ. V. *Tributum*.

Gemmæ, lapilli &c. reperta ad quem ſpectent, *caſ.* 22. *n.* 11.

Gula quid, quale peccatum, *caſ.* 12. *n.* 2.

H

Hæres ex teſtamento probabiliter nullo an teneatur legata ſolvere *caſ.* 61. *n.* 6. Hæres ex teſtamento, ab inteſtato, neceſſarius, *nu.* 14. Qualiter ſuccedat in onera, & jura defuncti, *n.* 17.

Hæreſis quid, *caſ.* 14. *nu.* 11. Quæ pœnæ, *nu.* 12. Quid requiratur, ut inquirantur, *ibid.* Quid circa rudes in hac materia, *num.* 14. Ab hæreſi quis poſſit abſolvere, *caſ.* 115. *numer.* 22. Cum hæreticis communicare, an & quomodo liceat, *caſ.* 14. *n.* 21. Quid circa matrimonium cum hæreti-

retico. V. *Matrimonium*. *Ulterius*. V. *Libri hæretici*.
Homicida. Vide *Occiſor*, *Confeſſarius homicidæ*.
Honeſtas publica quid, *caſ.* 109. *n.* 13. Vid. *Matrimonium*.
Honor quid, quæ vitia ei opponantur, *caſ.* 36. *n.* 1. Læſus qualiter reſtituendus, *caſ.* 44. *n.* 8. Quando læditur per contumeliam quid ſi hæc non contineat detractionem, *num.* 10.
Horæ Canonicæ quid ſint: ad eas, qui, & quando obligentur, *caſ.* 72. *n.* 1. Quinam ratione Profeſſionis Religioſæ, an etiam Præmonſtratenſes, *nu.* 2. Quinam ratione beneficii, *n.* 3. An habentes Capellaniam laicam, Coadjutores, Vicarii temporales, meri penſionarii, *numer.* 5. Necdum habens quietam poſſeſſionem, *numer.* 6. Novus Canonicus non percipiens fructus, *numer.* 7. Non habens competentiam, *numer.* 8. Sua culpa fructus non percipiens, *numer.* 9. Omittens, an teneatur ad reſtitutionem, *numer.* 10. Cui facienda reſtitutio, *numer.* 15. Quid ſi fiat inculpabiliter, *numer.* 11. Vel per ſex menſes poſt acceptam poſſeſſionem, *numer.* 12. Aut ex una Hora non omittat notabilem partem, *numer.* 13. Privatim orans, & non frequentans chorum, item frequentans, ſed non cantans an præſentias faciat ſuas, *numer.* 14. Ab Horarum recitatione quomodo excuſet impotentia phyſica, *nu.* 16. Moralis ob metum, ſubitam turbationem, *numer.* 17. Infirmitatem, *numer.* 18. Febrim, *numer.* 20. Charitatem, vel occupationem, *numer.* 19. An qui non poteſt orare Matutinas, *numer.* 21. Non habens proprium Breviarium, *numer.* 22. Excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis, *nu.* 23. Qua devotione recitandæ, quali intentione, *cap.* 73. *numer.* 1. Attentione, *nu.* 2. An ſufficiat ſola externa, *numer.* 3. An ſatisfaciat diſtractus, *numer.* 4. Cum ſocio orans, *num.* 5. Omnes omittens, vel notabilem partem ex ſingulis, *num.* 7. Quid de Litaniis omnium SS. Officio Defunctorum &c. *num.* 8. Quid in dubio, an Hora omiſſa, *num.* 9. Quid de thurificantibus, luminaria portantibus, &c. *num.* 10. Qualiter Horæ diſtincte recitandæ, *n.* 11. An ita legendæ, ut ſeipſum audire poſſit, *numer.* 12. Ex quo Breviario, *numer.* 13. Quale officium, *num.* 14. An illud licite mutari poſſit, *num.* 13. An licite inverti poſſit, *n.* 16. Interrumpi, *n.* 17. Indebito tempore recitari, *n.* 18.
Hypotheca quid, quotuplex, *cap.* 46. *nu.* 4. Ejus effectus, *cap.* 60. *numer.* 10. & 11. Fructus ad quem ſpectent, *num.* 12. Hypothecare an poſſint Prælati ſine conſenſu Capituli, *ibid.* Inter creditores hypothecarios, quis ordo ſervandus. V. *Reſtitutionis ordo*.

I.

Idololatria quid, *c.* 65. *n.* 3.
Jejunium Eccleſiaſticum, naturale, quid, *cap.* 74. *numer.* 1. Ad Eccleſiaſticum, an requiratur abſtinentia a carnibus, larido, pinguedine, &c. *num.* 2. Lacticiniis, *numer.* 7. Duplici refectione, *numer.* 3. An etiam certum tempus obſervandum, *numer.* 4. Quid de collatione veſpertina, *numer.* 8. Diviſione prandii, *num.* 10. Ejuſdem protractione, *ibid.* An obſtet jejunio potus herbæ The, Caffe, Chocolata, *numer.* 15. An excuſet diſpenſatio, & quis diſpenſare poſſit, *cap.* 75. *num.* 1. Ex qua cauſa, *numer.* 2. Quid de caſibus particularibus, *num.* 3. De diſpenſato ad certum genus carnium, *nu.* 5. Ob infirmitatem, *n.* 6. Exiſtentes in partibus hæreticis, *capit.* 74. *n.* 11. Peregrini, viatores, *n.* 12. & 13. Religioſi exempti, *n.* 14. Impotentes Phyſice, *cap.* 75. *num.* 7. Quinam tales, *nu.* 8. An adoleſcentes ante 21. annum ætatis, *n.* 9. Senes, *n.* 10. Laborantes, *n.* 11. Quando hi, *n.* 12. & 13. Venatores, an etiam ſi recreationis cauſa, *nu.* 13. Faciens opus inutile, ſed laborioſum *n.* 14. Laborans ſolo ingenio, *n.* 15. Non potens dormire, niſi plene refectus, *n.* 16. Ex præcepto heri, vel mariti carnes comedens, *n.* 17. Ex cauſa urbanitatis, *num.* 18.
Jejunium naturale. V. *Euchariſtia*.
Impediens alium a conſecutione boni ad quid obligetur, *cap.* 39. *nu.* 1. Quid ſi abſque fraude facias, ut alius ſcribatur hæres, *numer.* 2. Quid ſi zelo bono collationem injuſtam, *num.* 3. Servum, vel procuratorem ne beneficium petat, *numer.* 5. Amicos cauſam gratis promoventes, *ibid.* Litteris injuſte apertis, *n.* 6.
Impedimenta Matrimonii. Vide *Matrimonium*.

Im-

Digitized by Google

Impotentia. V. *Matrimonium*.
Imprecans mala diverſa quoties peccet, *c*. 8. *num*. 7.
Inceſtus an ejuſdem ſpeciei, *c*. 11. *n*. 7. Spiritualis quid, *ibid*.
Indulgentia quid, partialis, plena, pleniſſima *c*. 102. *n*. 1. Ad lucrandam quid requiratur, *n*. 2. An plures lucrari poſſit eodem die, *nu*. 12. Quid de revocatis, vel noviter conceſſis, religioſis, *nu*. 13. Quid hic de Præmonſtratenſibus, *n*. 14. Quid de altari privilegato, *n*. 12.
Infamare ſeipſum, an ſit detrahere, *c*. 36. *n*. 7. Infamare an liceat alium ad evitandam mortem propriam, *c*. 44. *n*. 16.
Infideles, an cogi poſſint ad fidem, *cap*. 14. *n*. 15. An vocari in belli ſocios, *cap*. 35. *nu*. 3. Si matrimonium contraxerint cum impedimento Eccleſiaſtico, an poſt baptiſmum ſeparandi, *c*. 107. *nu*. 21. An pacta cum eis ſervanda, vel an Pontifex in hoc diſpenſare poſſit, *caſ*. 35. *n*. 6.
Infidelitas fidei oppoſita quid, poſitiva, negativa, *c*. 14. *n*. 11.
Ingreſſus in Religionem an excuſet a reſtitutione. V. *Reſtitutio*.
Inimico veniam petenti, qualiter ignoſcendum, *caſ*. 16. *n*. 8. An liceat ſigna communia dilectionis negare, *n*. 7.
Injuſtitia quid, quotuplex, *caſ*. 27. *n*. 1.
Innocentem occidere, an liceat. V. *Occidens* vel *abortum procurare*.
Inſtitutio in beneficium quid, quotuplex, *caſ*. 78. *nu*. 10. Ejus modus, *nu*. 11. Ad quem ſpectet, *n*. 12. Si competat Prælato inferiori, an nihilominus præſentatio facienda Epiſcopo, *n*. 13. Auctorizabilis, an præſcribi poſſit, *ibid*. Intra quod tempus fieri debeat, *num*. 19. In quibus differat vel conveniat cum collatione, *num*. 14. & *ſeqq*.
Intentio quid, quotuplex, qualis requiratur pro Horis Canonicis, *caſ*. 73. *n*. 1.
Interdictum quid, *caſ*. 116. *n*. 6. Perſonale, locale, mixtum, *nu*. 7. Ejus tempore quæ officia divina prohibita? *nu*. 8. & *ſeqq*. Quæ Sacramenta, *n*. 12. Sepultura Eccleſiaſtica, *nu*. 13. Violantium pœnæ, *numer*. 14.
Intruſus. V. *In beneficium ſurrogari*. Et V. *Eligi quinam poſſint*.
Invidia quid, *caſ*. 12. *n*. 1.
Ira quid, quando mortalis, *caſ*. 12. *n*. 14.
Irregularitas quid, an incurratur ab ignorante, *caſ*. 117. *n*. 1. Qualiter prohibeat actus ordinis, juriſdictionem, collationem, vel acceptationem beneficii, *n*. 2. Ex delicto, an peccatum mortale prærequirat, *nu*. 3. Ex homicidio, *n*. 4. Quid hoc caſu in dubio facti, *n*. 5. An etiam incurratur ob mutilationem, *n*. 6. Quando defectu animæ, *n*. 7. Corporis, *nu*. 8. Libertatis, natalium, *n*. 9. Quid hic de expoſititiis, *n*. 10. Ex bigamia vera, vel ſimilitudinaria, *n*. 11. Defectu famæ, *n*. 12. Lenitatis, *n*. 13. 14. Quomodo tollatur, *n*. 17. Per Epiſcopos, *n*. 18. Regulares, *n*. 19. Baptiſmum, *n*. 20.
Jubilæum quid, *caſ*. 102. *nu*. 1. quæ opera ejus tempore perſolvenda, quomodo, *n*. 2. An etiam abſolutio a cenſuris danda, *numer*. 3. 4. Quid de eo, qui ſemel abſolutus reincidit in reſervata, *nu*. 5. Ab his quis abſolvere poſſit, an etiam diſpenſari in irregularitatibus, *n*. 6. Quid hoc tempore circa commutationem votorum, *n*. 8. Electionem Confeſſarii, ubi ſpecialiter de monialibus, *n*. 9. Jubilæo peracto quid fieri poſſit, *n*. 11.
Cum Judæis, an & qualiter communicare liceat, *caſ*. 14. *n*. 23.
Judex quam ſententiam ſequi debeat in cauſa civili, *c*. 3. *n*. 8. Criminali, *n*. 9. An relaxare juramentum contractui adjectum *cap*. 50. *nu*. 18. Qualis in eo requiratur ſcientia, *c*. 62. *n*. 1. Quos poſſit judicare, *n*. 3. An munera acceptare, &c. *ibid*. An ei denuntiari poſſit læſio occulta, *caſ*. 18. *num*. 7.
Judicium quot perſonas requirat, *c*. 62. *n*. 1. Quot teſtes, *n*. 8.
Judicium temerarium quid, *caſ*. 36. *num*. 2. Quale peccatum, *n*. 4. An aliquando mortale, *ibid*.
Juramentum quid, *caſ*. 67. *nu*. 1. promiſſorium, aſſertorium, *n*. 2. An in aſſertorio detur parvitas materiæ, *ibid*. An ſit licitum, *nu*. 3. Ut validum ſit, quæ conditiones, *n*. 4. An adeſſe debeat animus jurandi, *n*. 5. Voluntas ſe obligandi, *n*. 6. Qualis materia, ſeu objectum ejus, *n*. 7. Quid ſi ſit de re venialiter, vel mortaliter mala, *n*. 8. Quæ verba ſignificent juramentum, *n*. 9. Quid ſi per deos falſos juretur, per creaturas, Sanctos, membra Chriſti, B. V. &c. *nu*. 10. Fidem Catholicam, conſecrationem Sacerdotalem, *numer*. 12. Talia verba proferens, an ſemper

Digitized by Google

perjuret, *nu.* 13. Juramentum exigere an liceat, *num.* 14. Jurare ex conſuetudine, *n.* 15. Æquivocatione uti, *n.* 16. Reale, vel perſonale quis ſolvere teneatur, *n.* 20. Quando ceſſet obligare, *num.* 21. Irritare quis poſſit, *n.* 22. Quid de juramento de numquam jurando, *caſ.* 68. *nu.* 17. De non petenda relaxatione, *capit.* 67. *numer.* 22.

Juramenti diſpenſatio. Vid. *Voti diſpenſatio*.

Juramenti commutatio. Vid. *Voti commutatio*.

Juriſdictio ordinaria, delegata quid, *caſ.* 99. *numer.* 1.

Jus quotuplex, *caſ.* 21. *num.* 1. In re, ad rem, *num.* 2. Juriſdictionis, proprietatis, *numer.* 3.

Jus Patronatus quid, *caſ.* 77. *n.* 2. Quomodo honorificum ſit, utile, oneroſum, *n.* 3. Eccleſiaſticum, Laicum, mixtum, *nu.* 5. Hæreditarium, Gentilitium, *n.* 11. Perſonale, reale, *n.* 12. Quot modis conſtituatur, *n.* 13. In alios transferatur, *nu.* 17. An etiam per contractum feudalem, *n.* 18. Quibus modis amittatur, *n.* 19. An etiam per non uſum, *nu.* 20. An vendi poſſit. V. *Simonia*.

Juſtitia quid, *caſ.* 21. *nu.* 4. Legalis, diſtributiva, commutativa, *n.* 5. Contra legalem an peccet ſe ſubtrahens communibus oneribus, *n.* 7. Diſtributivæ quid opponatur, *caſ.* 28. *n.* 1. An promotio indigni, vel minus digni præ digniori, *nu.* 2. An etiam hoc teneat in officiis ſæcularibus, *numer.* 3.

L

Legatum quid, *caſ.* 61. *n.* 1. Sæpe ei adjicitur conditio, *n.* 7. Quandoque ſit in genere ad cauſas pias, *n.* 10. Quid ſi duobus ejuſdem nominis, *nu.* 11. Vel legetur res aliena, *n.* 22. Ejus dominium, an acquiratur ab ignorante pro ſe factum, *n.* 13. Quid ſi legatarius ante factam traditionem moriatur, *n.* 16.

Lex quid, *caſ.* 5. *n.* 1. Divina, humana, novi, veteris Teſtamenti: hæc iterum triplex, *n.* 2. Affirmativa, negativa, præceptiva, pœnalis, *n.* 3. Favorabilis, odioſa, *n.* 4. Ut ſub mortali obliget, quid requiratur, *n.* 5. Qualiter promulganda, *n.* 7. Qualiter lex Imperatoria, Pontificia, *n.* 8. Principum, vel Epiſcoporum, *n.* 9. Pontificia, vel Imperatoria qualiter ab inferioribus promulganda, & urgenda, *caſ.* 5. *nu.* 11. Qualiter acceptanda, ſi ſit juſta, *nu.* 10. Quid ſi acceptatio non urgeatur, *nu.* 11. Legis vim num habeant declarationes Cardinalium, *n.* 16. Quid de lege legislatoris invalide electi, &c. *n.* 15. Legibus Eccleſiæ & Principum, an obligentur catechumeni, Judæi, & infideles, *caſ.* 6. *n.* 4. Ebrii, habentes lucida intervalla, pueri, *n.* 5. Perpetuo amentes, *nu.* 6. Peregrini, & viatores, *n.* 7. & *ſeqq.* Clerici legibus Principis ſæcularis, *nu.* 3. 4. An lege obligetur faciens ſe impotentem ad eamdem implendam, *nu.* 15. & *ſeqq.* Ut legi ſatisfiat, an requiratur animus ſatisfaciendi, *n.* 19. Contra legem quid poſſit conſuetudo, *caſ.* 5. *nu.* 14. Vide *Conſuetudo*.

Libri hæretici quinam prohibiti, *caſ.* 115. *num.* 21. Quis eos legendi licentiam dare poſſit, *nu.* 22. An ſuis eam dare poſſint Prælati regulares, & ab excommunicatione propterea lata abſolvere, *nu.* 24. Ad quem ſpectet expurgatio, *n.* 25.

Ligamen quid, *caſ.* 109. *nu.* 10. Vide *Matrimonium*.

Locatum quid, *caſ.* 57. *n.* 10. Ad quid obliget locatorem, an ad aperienda vitia, ad quas expenſas, ad quod rei periculum, *n.* 11. Quid de incurſu hoſtium, ſterilitate, ejectione locatarii, *num.* 12. Quid de eo, qui pluribus operam elocavit, *n.* 14. Quid ſi locator operæ ſuæ ante tempus diſcedat, vel dimittatur, *nu.* 15. Quid ſi infirmus fiat, vel aliter impediatur, *n.* 16. Locato qualiter teneatur ſucceſſor, *n.* 17. Particularis, *nu.* 18. An penſiones poſſint augeri, ſi res fiat fructuoſior, *n.* 19. Vid. *Conductum*.

Ludus quid, *caſ.* 59. *num.* 1. Ut ſit licitus, quæ conditiones, *n.* 2. 6. 7. 8. Licentiam ludendi habens, an plus ſucceſſive poſſit apponere, *n.* 3. Quid de marito, vel uxore ludente, *num.* 4. Apponente monetam adulterinam, de eo, qui a fure lucratur pretium furtivum, *num.* 5. Qualiter abeſſe debeat fraus, dolus, *num.* 7. Adeſſe æquale periculum, *nu.* 8. Ludus qualis prohibeatur, *numer.* 10. Eo aliquid lucrans, ad reſtitutionem obligetur, *nu.* 12. 13. In Eccleſia factus, vel pro re ſpirituali, *numer.* 15. Quid de miniſtrantibus char-

Digitized by Google

chartifolia, cum tamen prævideantur blaſphemiæ, *num.* 14. A ludo abſtinere vovens. Vide *Votum*.

Luxuria quid, *cap.* 11. *numer.* 3. Ejus ſpecies, fornicatio, *num.* 4. Stuprum, *n.* 5. Adulterium, *num.* 6. Inceſtus, *numer.* 7. Pollutio, *ibid.* Sodomia, *num.* 14. Beſtialitas, *nu.* 15. Coitus cum dæmone, *ibid.* Luxuriæ actus imperfecti, *nu.* 16. & 17. V. *Singula ſuis locis*.

M

Magia quid, *caſ.* 65. *nu.* 3. De ea ſuſpectus, an conſuli poſſit, *n.* 13.

Maledictum quid, *caſ.* 16. *n.* 16. Vide *Blaſphemia*.

Malefactores, an licite occidi poſſint, *caſ.* 34. *n.* 1. An etiam proſcribi, quæ ad hoc requirantur conditiones, *n.* 2. An ſe defendere poſſint contra ſatellites, & miniſtros Juſtitiæ, vel alios, *n.* 6. 7.

Maleficium quid, ubi de pacto implicito, *caſ.* 65. *n.* 4. Quomodo tolli poſſit, *n.* 14. Vide *Superſtitio*.

Matrimonium quid, quæ ejus materia, forma, miniſter, *caſ.* 105. *num.* 1. Quomodo, & qualis requiratur conſenſus, an ſufficiat fictus, *nu.* 2. An revocetur, vel exprimatur per verba dubia; quid ſi ſit indeliberatus, *n.* 3. Vel adſit impedimentum dirimens falſo exiſtimatum, *n.* 5. An conſenſus ferri debeat etiam in copulam, *n.* 4. An requiri conſenſus parentum, vel hoc non præſtito ſubtrahi poſſit dos: quid ſi parentes contrahant nomine prolis, *n.* 6. An contrahere liceat cum conſtituta in mortali, vel habente votum caſtitatis, *caſ.* 20. *n.* 12. Quid ſi ſit conditionatum, modificatum, *caſ.* 105. *n.* 7. Sub conditione licita, vel de præſenti ſuſpendente valorem, ſecuta copula, *nu.* 9. Conditione neceſſario eventura, *n.* 10. Poſt conditionis eventum an novo conſenſu opus coram Parocho, *n.* 11. An pendente conditione liceat Matrimonium cum alia, *n.* 12. Quid de conditionibus particularibus, *numer.* 13. & *ſeqq.* Turpibus, impoſſibilibus *n.* 16. Quid de dubio, qua intentione ſint adjectæ, *nu.* 17. Quid de hac: ſi caſtitatem voveas, *n.* 19. Ut liceat religionem ingredi, *n.* 20. Repudium ex cauſa fornicationis, *n.* 21. An contrahere liceat per procuratorem, aut litteras, *n.* 22. Quid ſi conſenſus revocetur, vel principalis fiat amens, *n.* 23. An procurator conficiat Sacramentum, & mandatum dari, vel exequi debeat coram Parocho, & teſtibus, *n.* 24. An ſolvatur per profeſſionem, vel diſpenſationem Papæ, ſi ſit ratum, *n.* 25. An etiam conſummatum, *n.* 26. Matrimonium infidelium, *n.* 27. An ex cauſa pietatis, *n.* 28. Ex cauſa delicti, quomodo, quando, *n.* 29. Qualiter præmittendæ proclamationes, *caſ.* 106. *n.* 1. An feſtis diſcontinuis, *n.* 2. In qua parochia, *n.* 3. Quis in iis diſpenſare poſſit, *n.* 4. Quid ſi ſpectent ad diverſas Diœceſes, *n.* 5. *Quid ſi impedimentum ſciatur ab ipſis ſponſis*, *n.* 6. Quid ſi detegatur impediens tantum, vel Parochus ſciat, ſed ſit occultum, *n.* 6. Vel acceptum ſcientia confeſſionis; *n.* 8. Diſpenſatum pro foro conſcientiæ, *n.* 9. *Quis impedimenta ſtatuere poſſit*, *n.* 12. Quot ſint prohibentia, *n.* 13. An votum caſtitatis, *n.* 14. An eo ligatus teneatur religionem ingredi ante conſummationem, *n.* 15. Quid de voto religionis, *n.* 16. Vel de voto conditionato, *n.* 17. *Quot impedimenta dirimentia*, *n.* 18. An hæc induci vel abrogari poſſint per conſuetudinem, *n.* 19. Quid de ſcienter contrahente cum tali impedimento, *n.* 20. Quid ſi ſit ratio probabilis pro exiſtentia impedimenti, non vero pro carentia? *numer.* 21. Vel ſit probabilitas juris pro, & contra exiſtentiam, ſit tamen diſpenſabile pro Eccleſia, *n.* 22. Quid practice agendum Parocho, *n.* 23. & *ſeqq.* Confeſſario, *n.* 26. Quid circa matrimonia hæreticorum cum impedimento contracta, *numer.* 27. & 28. An tale matrimonium ſuaderi poſſit, vel ei cooperari liceat, *numer.* 29. Quomodo, & quando dirimat *error* circa perſonam, antecedens, vel concomitans, *cap.* 107. *n.* 1. Circa qualitatem redundantem in perſonam, vel ſubſtantiam, *n.* 2. Quid circa caſus particulares in hac materia, *n.* 3. & *ſeqq.* Quomodo dirimat *conditio*: quæ illa, *num.* 7. Quid ſi ſervus erat futurus liber, *nu.* 8. Quomodo per *votum ſolemne* caſtitatis, *numer.* 9. An etiam reſpectu ordinati ante uſum rationis, vel ignorantis illud annexum SS. Ordinibus, *n.* 10. Quo jure SS. Ordines, vel profeſſio religioſa dirimant matrimonium, *n.* 11. Quomodo per *cognationem*, *n.* 12. An ſi ſit in gradu quarto, & quin-

Digitized by Google

& quinto, n. 17. Vid. Cognatio. Quomodo per affinitatem, nu. 18. Quouſque hæc ſe extendat, numer. 19. Quid ſi ſuperveniat matrimonio, num. 20. Quomodo dirimatur per crimen conjugicidium, caſ. 108. numer. 1. Quando, numer. 2. & 3. Quomodo per adulterium, num. 4. Quando numer. 5. & 6. An ex promiſſione ficta, ibid. Non acceptata, num. 7. Conditionata, numer. 8. Copula habita cum ea cujus matrimonium eſt probabiliter invalidum, numer. 9. An etiam incurratur ab ignorante actui ſuo hoc impedimentum annexum, numer. 10. Quid circa cultus diſparitatem, cap. 108. numer. 11. Quid de matrimonio Catholici cum Acatholica, numer. 12. Quid circa vim ſeu metum, cap. 109. num. 1. An dirimat jure naturæ, numer. 9. An etiam levis, numer. 2. Juſtus, n. 3. Incuſſus a cauſa non libera, num. 4. Nec in ordine ad matrimonium, num. 5. Qualiter probari debeat, num. 7. An taliter vim paſſus copulam admittere poſſit, num. 6. An ipſe cogens poſſit reſilire, num. 8. Quid circa ligamen, nu. 10. Quid ſi adſit certitudo de morte prioris conjugis, numer. 11. Quid circa honeſtatem publicam, numer. 13. Unde illa, an etiam ex matrimonio rato, numer. 14. Quam ducere obligetur contrahens ſponſalia cum duabus ſororibus, numer. 15. Vel ſub conditione, numer. 16. An reſiliente ſponſo ſponſa ducere poſſit ſponſi fratrem, ſed quid ſi fornicata fuit cum ſponſo priori, numer. 17. Quid ſi ſponſalia contraxit ex metu, numer. 18. Imo ipſum Matrimonium, numer. 19. An Matrimonium, vel ſponſalia impuberum, item clandeſtinum, vel ſponſalia ficta non mutua, ſub veniali obligantia hoc impedimentum inducant, num. 20. Quid circa ætatem, numer. 21. Qualiter hæc debeat eſſe completa, & an circa eam diſpenſare poſſit Epiſcopus, & ante eam contrahentes peccent, num. 22. Matrimonium clandeſtinum quid, cap. 110. numer. 1. Quid ergo requiratur circa teſtes, num. 2. Parochum, numer. 3. Quis ille, numer. 4. An etiam hoc nomine veniat Epiſcopus, &c. numer. 5. Quis de Parochi licentia valide aſſiſtit, numer. 6. Qualis & hæc licentia eſſe debeat, numer. 7. An ſufficiat dolo obtenta numer. 9. Quid hic de vagis numer. 9. De locis non promulgati Tridentini, nu. 11. & ſequentibus. Quid de locis hæreticis, n. 14. Quid de hæreticorum Matrimonio ſine proprio Parocho, vel cum alio impedimento in locis Tridentini non promulgati contracto, num. 15. Vel Principi Catholico ſubjectis, num. 16. An tali Matrimonio Parochus Catholicus licite aſſiſtat, n. 17. Quid hoc caſu de urbibus quibuſdam particularibus, n. 18. Vel partibus Hollandiæ, n. 19. Quid de tranſeunte per tales patrias, n. 20. Quid circa impotentiam phyſicam in Eunuchis, ſpadonibus, &c. n. 21. Quid de ſenibus, nu. 22. ſterilibus, n. 23. Quid ſi ſit probabilis tantum potentia, n. 24. Qualis debeat eſſe impotentia, num. 25. Quid in dubio, an ſit perpetua, num. 26. Quid ſi poſt ſeparationem ideo factam ceſſet, nu. 27. Vel Matrimonio ſuperveniat, num. 28. Quid circa raptum, numer. 29. An etiam; ſi vir abducatur, num. 30. Quomodo invalidum invalidandum, præſertim tale defectu conſenſus, cap. 111. num. 1. Quid ſi metus ſe tantum teneat ex una parte, num. 2. Quid ſi ſit invalidum ex alia cauſa, & qualiter tunc notificandum alteri parti, num. 3. Coram quo revalidandum, nu. 4. Qualiter hoc caſu diſpenſare poſſit Papa, numer. 5. Nuntius Apoſtolicus, numer. 6. Epiſcopus in caſibus Papalibus, numer. 7. Quid ſi Catholicus invalide contraxit cum acatholica, numer. 8. Quid ſi ſpectent ad diverſas Diœceſes, vel dubium ſit, an ſit impedimentum, numer. 9. Quid in votis impedientibus poſſint Epiſcopi, vel Regulares, numer. 10. Quid hi circa petitionem debiti, numer. 11. Qualiter Romæ petenda diſpenſatio, numer. 12. Quid ſi detur ſine cauſa, numer. 13. Ad falſa narrata, num. 14. Quæ cauſæ cum fructu allegandæ, an anguſtia loci, num. 15. Paupertas, ubi; quinam hoc caſu dicantur pauperes, pax & compoſitio, n. 16. Quando cauſa debeat verificari, nu. 17. Quomodo impedimenta exponenda, num. 18. Quid hic in praxi, n. 19. Matrimonii uſus an licitus, & quid in dubio de ejuſdem valore, cap. 112. n. 1. Quid ſi adſit votum continentiæ, nu. 2. Adulterium, inceſtus, n. 3. An liceat ex ſola voluptate, vel ſi nulla ſit ſpes prolis, aut propter ſanitatem, nu. 4. In eo qualiter ſervandus ſitus, nu. 6. Locus, tempus, num. 6. An liceant oſcula, aſpectus, tactus, num. 7. De-

Digitized by Google

Delectationes moroſæ, n. 8. Aſpectus imaginis pulchræ in ipſo actu conjugii nu. 9. An uſus ſit obligatorius, nu. 11. Quid ſi ſit ſuſpicio de adulterio, ibid. Vel in ebrietate, morbo, &c. petatur, n. 12. Ob paupertatem proles ali nequeat, nu. 13. Vel petatur cum peccato, n. 14.

Medicus: vel chyrurgus an adhibere debeat ſemper media probabiliora, cap. 3. n. 10. Quomodo teneatur ſubvenire pauperi ægroto, c. 17. n. 7.

Mendicantes quid poſſint circa diſpenſationem in votis, & juramentis, c. 71. n. 5. & 6. Quid circa petitionem debiti, ejuſque redditionem, V. *Matrimonium revalidandum*, alia vide ſuis locis.

Mercator jurans merces ſibi pluris conſtare, an vere juret, c. 67. n. 17.

Metallorum fodinæ ad quem ſpectent, c. 22. num. 12.

Metus quid, c. 48. n. 7. Ab intrinſeco, vel ab extrinſeco, *ibid.* Gravis, levis, reverentialis, c. 199. n. 1. Quando vitiet contractum, ſponſalia, Matrimonium, Profeſſionem religioſam, *ſuis locis*.

Miſſa quid? an verum Sacrificium, caſ. 93. n. 1. Ejus fructus, n. 2. Pro quibus offerri poſſit, n. 3. An, & quando applicari, n. 3. Quæ intentio requiratur, & ſufficiat n. 5. Quid ſi hæc mutetur, vel ſit primæ contraria, n. 7. Fructus an dividi poſſit, n. 8. Si applicetur incapaci, vel de eo dubitetur, n. 6. Vel tamquam mortuo, qui adhuc vivit, vel econtra, nu. 9. Quid de applicatione probabili, nu. 10. Cui Miſſa applicanda in die Animarum: vel Neo-Presbyteris impoſitæ, nu. 11. Quoties applicanda ſuis a Parochis, num. 12. Quid circa Miſſarum onera, nu. 13. Qua hora Miſſa legi debeat, caſ. 94. nu. 1. An etiam poſt meridiem, & quid circa hoc poſſint Superiores Regularium, n. 3. An omnes tres legi poſſint in nocte Nativitatis Domini, num. 2. Quid circa tres ultimos dies hebdomadæ ſanctæ, n. 5. An ſæpius celebrare liceat eodem die, n. 6. An ab- vel interrumpi poſſit, n. 7. An etiam celebrari poſſit extra Eccleſiam, num. 8. In cubiculo infirmi, nu. 9. 10. Eccleſia execrata, vel polluta, n. 11. Oratoriis privatis, nu. 16. Regularium, nu. 17. Sæcularium, n. 18. & *ſeqq.* Sine facris paramentis, nu. 29. Nudis pedibus, tecto capite, parruca, n. 33. Sine mappa, Cruce, lumine, &c. n. 31. Sine debito veſtium colore, num. 30. Sine Miniſtro, qualis ille, nu. 32. Qualis Miſſa legi debeat, de quo Sancto, n. 35. Quid de Miſſis votivis, & Requiem, nu. 37. Quando peccatum ſit, aliquid omittere, mutare, n. 37. Accelerare, nimis ſubmiſſe, vel alte recitare, numer. 38. *Miſſæ ſtipendium* an ab Eccleſia, Collatore &c. ex parte retineri poſſit, caſ. 93. n. 14. Quid ſi a diverſis acceptata ſtipendia, cui facienda applicatio, n. 17. Stipendium quantum eſſe debeat, n. 18. Duplex an exigi poſſit ratione fructus ſpecialiſſimi, n. 19. Quid ſi ſit nimis tenue, vel pecunia adulterina, n. 20. Miſſam ſtipendiatam, vel gratis promiſſam omittere quale peccatum, n. 21. Qualis Miſſa legi debeat n. 22. An ſervandus locus, tempus, n. 23. An in dies obligatus poſſit aliquoties omittere, nu. 24. Quid hic de hebdomada ſancta, n. 25. Obligationes an poſſint præveniri, num. 26. Quoties celebrare teneatur obligatus celebrare toties, quoties poteſt, n. 27. Obligatus ex fundatione dubitat quoties, n. 28. Quid ſi Miſſæ in loco aſſignato legi non poſſint, n. 29. Quid circa Miſſas neglectas, n. 30. An Miſſam per ſeipſum legere teneatur beneficiatus; item quoties per annum a ſimplici Sacerdote legenda alias non obligato, n. 31. *Miſſarum reductio* ad quem ſpectet, n. 15. *Miſſam audiendi* obligatio, an ſit in Feſto indicto a Rege, Epiſcopo, die Cinerum, Animarum &c. quid in dubio, caſ. 95. n. 1. Quinam obligentur, nu. 2. Cum quali intentione, attentione, n. 3. An cum memoria præcepti vel cum voluntate ſatisfaciendi, n. 4. An ſatisfaciat ex mala intentione audiens, nu. 5. Ebrius, dormiens, diſtractus, non advertens Miſſam jam eſſe inceptam, n. 6. Sub Miſſa colloquens, libros profanos legens, confitens, pingens, muſicus, organiſta, &c. nu. 7. Partem Miſſæ negligens quomodo peccet, n 8. Veniens ante, vel poſt Conſecrationem, n. 10. Per partes audiens, n. 11. Lectam a Sacerdote Græco, vel excommunicato, nu. 12. In alio loco audiens, quam Eccleſia, num. 13. Privatis Oratoriis, n. 13. & 14. In caſtris, mari, n. 15. Aut aliis locis, nu. 16. Quid de infirmis, vel incluſis, n. 17. Impotentibus, nu. 18. An excuſet ſpes lucri, excommunicatio, n. 19. Charitas, conſuetudo, numer. 20. Impeditus an ad alium cultum

Dei

Digitized by Google

Dei obligetur, ubi de eo, qui exit e loco ubi eſt Feſtum, vel ponit impedimentum, *numer.* 21.

Miſtio quid, quomodo per eam acquiratur dominium, *c.* 22. *n.* 22.

Moderamen, inculpatæ tutelæ excedens ad quid obligetur, *c.* 42. *n.* 14.

Mollities. V. *Pollutio*.

Moniales qualiter ad clauſuram obligentur, *caſ.* 64. *nu.* 5. Licentiam egrediendi quis dare poſſit, *n.* 5. Ob quam cauſam exire poſſint, Quid hic de exemptis, *c.* 64. *n.* 7. V. *Abbatiſſa*. *Clauſura*.

Monopolium, quid, *c.* 55. *n.* 16.

Montes pietatis an liciti, *c.* 54. *n.* 20.

Mutus. Vid. *Reſtitutio*. *Damnificans negative*.

Mutuum quid ſit, *caſ.* 54. *nu.* 1. In eo quis valor vel bonitas attendenda, *nu.* 2. An moneta antiqua præ alia, *nu.* 3. Quid ſi nullum tempus præfixum, *nu.* 5. Ex mutuo quinam obligentur, an Eccleſiæ, filiifamilias, *n.* 6. V. *Contractus*. *Uſura*.

N

Neceſſitas proximi quotuplex, *caſ.* 17. *n.* 3. & *caſ.* 31. *nu.* 1. In pari quis præferendus, *caſ.* 16. *nu.* 14. An ſemper nocenti innocens, *n.* 15. V. *Eleemoſyna*. *Furtum*.

Novitiatus quantum tempus requirat, *caſ.* 63. *n.* 3. An debeat eſſe continuus, *n.* 4. Dimiſſus, & reaſſumptus an novo Novitiatu indigeat, *n.* 6. Quid ſi cum licentia moretur extra, *nu.* 5. Ad aliam Religionem tranſeat, *n.* 7. Profeſſus valide ſed injuſte ejectus, *num.* 8.

Novitius quando licite regredi poſſit ad ſeculum, *cap.* 63. *nu.* 9. Ei votum injuſte negans ad quid teneatur, *c.* 42. *n.* 7. Injuſte negantes vel ejicientes ad quid obligentur, *c.* 63. *n.* 10.

Nuptiæ qualiter benedicendæ, *c.* 106. *n.* 10. An etiam infidelium converſorum, vel hæreticorum, *n.* 11.

O

Occidens hominem volens occidere feram ad quid obligetur, *caſ.* 37. *n.* 12. Occidens injuſte, vulnerans, mutilans &c. ad quid teneatur, *caſ.* 42. *n.* 7. & 8. An etiam reſarcire damna ſubſequentia, quibus, *nu.* 9. Quid ſi occiſus ante mortem omnia remiſerit, *nu.* 10. Vel uxor occiſi non fuerit damnificata, *nu.* 11. Vel occiſus libere in pugnam conſenſit, *n.* 13. Se defendit, ſed moderamen exceſſit, *n.* 14. Afficitur publico ſupplicio, an per hoc omnia remittantur, *num.* 12. Quid ſi aliquis occidat alium paulo poſt moriturum, *numer.* 16. *Occidens ſeipſum* qualiter peccet *caſ.* 33. *nu.* 1. & 2. Se exponens probabili vitæ periculo, *nu.* 3. Renuens media neceſſaria, *n.* 4. Amore Martyrii ſe Tyranno offerens, *nu.* 5. Peſte infectis ſerviens, *nu.* 6. Tempore incendii ſe præcipitans, *nu.* 7. Turrim hoſtilem incendens cum morte propria, *n.* 8. Se ipſum Judici ſiſtens, *n.* 9. Laqueum ſibi injiciens, & ut citius ſuffocetur, jejunans, *n.* 10. Quid de occiſione innocentis, ubi an liceat expellere fœtum pro conſervatione matris, *num.* 11. & *ſeqq.*

Odium erga Deum quid, abominationis, inimicitiæ, quale peccatum, *c.* 16. *num.* 2. Erga proximum, *n.* 9.

Officia ſæcularia an vendi poſſint, vel aliquid accipi, ut unus præferatur, *caſ.* 28. *n.* 5. An dari poſſint cognatis, *n.* 6.

Opinio quid ſit, *caſ.* 3. *nu.* 1. Probabilis in- & extrinſece, quoad ſe, quoad nos, certo, probabiliter, dubie, tenuiter talis, improbabilis, *n.* 2. An ideo probabilis, quia ab uno Auctore docetur, *nu.* 3. Quænam dicatur æque probabilis, quæ probabilior, *nu.* 4. Quæ tutior, *n.* 5. An ſequi liceat tenuiter, dubie, vel probabiliter probabilem, *n.* 6. Quid, quando agitur de valore Sacramenti, vel circa conditionem ab Eccleſia ſupplebilem, *n.* 7. Probabilem an ſequi liceat in quæſtione de honeſtate actionis, *n.* 11. An cenſuratam a Summo Pontifice, *nu.* 18. An alienam, quam judico tantum eſſe probabilem, *num.* 19. An & juxta illam ſuadere, *n.* 21. An hanc, & illam oppoſitam ſequi, *nu.* 22. An minus probabili ſe accommodare liceat, ſi Superior contrarium præcipiat, *n.* 20.

Ordinationis titulus. V. *Simonia*.

Ordo prout eſt Sacramentum quid ſit, *caſ.* 103. *n.* 7. Quotuplex, *n.* 8. Quæ ejus materia, *nu.* 9. Quis Miniſter, *nu.* 10. Ordinarius, *n.* 11. Subjectum, *n.* 13. Qualiter ſervanda interſtitia, *n.* 14. Actum Ordinis exercens in ſtatu diſgratiæ qualiter peccet, *caſ.* 88. *num.* 20.

Digitized by Google

Oſcula, amplexus turpes, an ſemper ſint peccata gravia, *c.* 11. *n.* 18.

P

PActum implicitum cum Diabolo quando intercurrat, *c.* 65. *n.* 4.
Palpo quis dicatur, *c.* 38. *n.* 12.
Parochus qualem ſcientiam habere debeat, *caſ.* 1. *n.* 10. Excommunicatus an adminiſtrare poſſit Sacramenta, *caſ.* 20. *n.* 13. Promulgans jejunium, quando non eſt, an peccet, *caſ.* 1. *nu.* 10. An ſuos in aliena Diœceſi poſſit abſolvere, vel alienos in ſua Parochia, *caſ.* 99. *nu.* 26. *Alia vide ſuis locis*.
Participans ex injuſta damnificatione ad quid teneatur, *c.* 38. *n.* 14.
Patrini. V. *Baptiſmus*. *Confirmatio*. *Cognatio*.
Patronus beneficii quot menſes habeat pro præſentatione, *caſ.* 77. *n.* 7. Quid ſi præſentet indignum, *num.* 6. V. *Beneficium*. *Eccleſia*. *Jus Patronatus*.
Pauper. Vide *Charitas*. *Eleemoſyna*. *Medicus*.
Paupertas Religioſa. Vide *Religioſus*.
Peccata quænam directe, quænam indirecte dicantur remitti, *caſ.* 97. *n.* 6. Dubia an ſint confitenda, *n.* 21. Omiſſa, an æqualiter repetenda, *n.* 35. Capitalia quænam, *cap.* 11. *num.* 1.
Peccatum quid, *caſ.* 7. *n.* 1. Originale, perſonale, commiſſionis, omiſſionis, actuale, habituale, mortale, veniale &c. *num.* 2. Specifica ejus diſtinctio unde, *nu.* 3. Numerica, *caſ.* 8. *nu.* 1. Unum ſæpe plures habet malitias, *n.* 9. Ad peccatum internum proceſſus practicus, *caſ.* 9. *num.* 1. Mortale ex genere ſuo, & per accidens tale, *caſ.* 10. *nu.* 1. Tale ex genere ſuo quando fiat veniale, *n.* 2. Veniale an per ſe fieri poſſit mortale, *n.* 3. Quomodo per accidens, *n.* 4. *Peccati periculum*, vel occaſio quid, *caſ.* 98. *n.* 18. Quæ proxima, quæ remota, qualiter utraque fugienda, *ibid.* V. *Confeſſarius*. *Peccato cooperari* an & quomodo liceat, *caſ.* 20. *n.* 2. An remote, *nu.* 9. Quid circa propoſitionem in hac materia damnatam, *Famulus* &c. *n.* 3. Quid de ſcribente, vel deferente litteras amatorias, aut ad duellum ſollicitantes, *nu.* 7. Quid circa munera ad eumdem finem, *n.* 8. Quid de famula ornante, vel comitante dominam fornicaturam, *n.* 11. Quid de caupone, recipiente fures, meretrices, Hæreticis die prohibito carnes apponente, *nu.* 14. De eo, qui arma miniſtrat apud Turcas &c. *n.* 15. Mutante pecunias uſurario, vel gerenti bellum injuſtum, *nu.* 17. An ſit cooperari peccato, illud permittere, ut deprehenſus corrigatur, *caſ.* 19. *nu.* 9. Ad veniale inducens quomodo peccet, *n.* 10. Ad peccatum inducens ad quid obligetur, *caſ.* 42. *n.* 4.
Peculium an concedi poſſit Religioſo, *caſ.* 25. *num.* 16.
Perplexus. V. *Conſcientia perplexa*.
Perſonarum acceptio. Vide *Juſtitia diſtributiva*.
Pignus quid, *caſ.* 60. *nu.* 9. Ejus effectus, *nu.* 10. 11. Ad quem ſpectet ejus periculum, expenſæ, fructus, *n.* 12.
Pœnitentia prout eſt virtus: quid, quale ejus objectum, *caſ.* 96. *n.* 1. Qualiter neceſſaria neceſſitate medii, *num.* 3. Præcepti; quando, *num.* 4. Prout eſt Sacramentum, quid, *n.* 2. Quando neceſſaria, *n.* 5. Qualis requiratur dolor, *n.* 6. Quænam materia proxima, quæ remota, *caſ.* 97. *n.* 1. An etiam peccata ante Baptiſmum commiſſa, mortalia ſemel confeſſa, *n.* 2. Quæ Sacramenti Pœnitentiæ forma, *caſ.* 68. *n.* 1. Eſſentialis, *nu.* 2. Quid de precibus adjunctis, *n.* 1. Quis formæ ſenſus, *n.* 3. An debeat eſſe abſoluta, *n.* 4. An repeti in eadem Confeſſione, *n.* 5. Quis Miniſter Pœnitentiæ, *nu.* 10. Quæ in eo requirantur, *nu.* 11. Quæ ejus officia, *ibid* Quæ ſcientia requiratur, *nu.* 12. V. *Abſolutio*. *Contritio*. *Confeſſarius*. *Confeſſio*. *Dolor*. *Satisfactio*.
Pollutio an aliquando, licita, *cap.* 11. *n.* 9. Quid ſi per accidens ſequatur, *n.* 10. 11. Quid de exorta in ſomno *nu.* 12. An de ea ſic ſecuta delectari liceat, *ibid.* Quando adjunctas habeat alias ſpecie malitias, *nu.* 13. Quid circa conſuetudinem in hac materia, *caſ.* 98. *n.* 20. & 21.
Poſſeſſio quid, *caſ.* 23. *numer.* 23. Vide *Præſcriptio*.
Poſſeſſor dubiæ fidei ad quid teneatur, *caſ.* 40. *nu.* 2. Quid ſi bonæ fidei dubium ſuperveniat, *nu.* 4. Quid ſi ſit in mala fide reſpectu unius, non tamen veri domini, *n.* 5. Malæ fidei ad quid obligetur, *n.* 6. Quid ſi tuus anteceſſor talis ſit, *num.* 8. Ad quid teneatur in caſu fortuito, *n.* 16.

In

Digitized by Google

In quo valore ab eo reſtituenda, *nu.* 10. & *ſeqq.* Quid ſi dubitet, quo valore dominus rem ſuam erat diſtracturus, *n.* 14. Ad quos fructus, *caſ.* 41. *nu.* 14. An etiam ad induſtriales, *nu.* 13. Quas expenſas, *n.* 15. Quid ſi res intrinſece meliorata, *n.* 20. Quid ſi non percepit fructus, & dubitat, an dominus erat percepturus, *nu.* 23. *Bonæ fidei* ad quid teneatur, *caſ.* 41. *n.* 1. Quid ſi ſua culpa rem neglexit, conſumpſit, non conſumpturus ſi ſciret eſſe alienam, *n.* 2. Quid ſi miſcuit rei ſuæ *n.* 3. In proprio, & alieno agro frumenta ſeminavit, *n.* 4. Pecunias a ſure ſuis miſtas dono accepit, *nu.* 5. Titulo gratuito rem accepit, eamque vendit, *n.* 6. Quid ſi titulus non ſit lucrativus, *n.* 7. Pretium ſit furtivum, *nu.* 8. Atterat veſtem alienam, *nu.* 9. Ad quos fructus obligetur, *n.* 11. An ad miſtos, *nu.* 12. Conſumptos a tempore motæ litis, *ibid.* Expenſas, *numer.* 14. & *num.* 22. Fructus neglectos, *num.* 19. Rem mala fide, fructus bona fide retinuit, *nu.* 21. V. *Emptor. Venditor. Reſtitutio.*

Poſtulatio quid, an Superior eam teneatur admittere, *c.* 81. *n.* 1. In eam an poſtulatus poſſit conſentire, *n.* 2. An revocari a Capitulo, *num.* 3. Poſtulari quinam poſſint, *n.* 5. Quot vota requirantur, *nu.* 6. Quid de poſtulatione non ſolemni, *n.* 4. Indigni, *n.* 7. Poſtulationis litteræ, *n.* 8. Eam quis poſſit admittere, *nu.* 9. Poſtulationis modus, *num.* 20.

Prælatus quid poſſit ſine conſenſu Capituli, *c.* 26. *n.* 6. 7. V. *Abbas. Libri prohibiti. Regularium Superiores*, &c.

Præmonſtratenſes necdum Subdiaconi an obligentur ad Horas, *c.* 72. *n.* 2. An capaces ſint beneficiorum ſæcularium, *caſ.* 79. *n.* 6. An ex eis revocari poſſint ſine conſenſu Epiſcopi, *ibid.* An participent cum Mendicantibus in privilegiis, *caſ.* 71. *n.* 5.

Præſcriptio quid, ad valeat pro foro interno *c.* 23. *n.* 1. An ſub eam cadant res ſacræ *n.* 4. Communes, & publicæ, *n.* 5. Furtivæ, vel immobiles vi poſſeſſæ, *num.* 6. Res vel actus meræ facultatis, *n.* 7. & 8. An valeat contra viſitationem, vel obedientiam, *nu.* 9. Qualiter requirat bonam fidem, *n.* 10. Quid de eo, qui incipit dubitare, *n.* 11. Quid in dubio, *n.* 12. Quid ſi prior poſſeſſor bona fide poſſedit, tu incipias dubitare, *n.* 13. An bonæ fidei obſtet ignorantia juris, *n.* 16. Bona fides anteceſſoris qualiter proſit, *nu.* 17. Qualiter noceat mala, *nu.* 18. An etiam poſſeſſori mediato, *n.* 19. Prælato, vel ſucceſſori in beneficio, *n.* 20. Præſcriptionis titulus quid *nu.* 21. Qualis requiratur, *nu.* 22. Qualis poſſeſſio, *num.* 23. Quamdiu continuata, *n.* 24. Quid hic circa res immobiles, *n.* 25. Vel jura Eccleſiarum, *nu.* 26. Ubi ſpecialiter de Mendicantibus, & Ciſtercienſibus *ibid.* Quando requiratur poſſeſſio immemorialis, *nu.* 27. An etiam circa bona Fiſco incorporata, *n.* 28. Quando dormiat, *numer.* 30. Quando interrumpatur, naturaliter vel civiliter, *nu.* 31. inter hanc interruptionem differentia, *n.* 32.

Præſentatio intra quod tempus fieri debeat, *c.* 78. *n.* 5. Quid ſi præſentetur extraneus pro beneficio familiæ, *nu.* 6. Quid ſi ſpectet ad plures, *nu.* 7. 8. In præſentando quid requiratur, *n.* 9.

Præſumptio ſpei oppoſita quid, quale peccatum, *c.* 15. *n.* 9. An ſit, ſi quis ideo peccet, quia confidit, æque plura peccata remittenda, quam unum, *n.* 11.

Precarium quid, in quo diſtinguatur a commodato, *c.* 53. *n.* 4.

Preces Imperatoriæ quid, *c.* 84. *nu.* 24. Earum effectus, *n.* 26. Quid ſi Ordinarius eis deferre nolit, *nu.* 25. Quando locum habeant, quando non, *n.* 27.

Proclamationes. V. *Matrimonium.*

Profeſſio religioſa quid, & quæ requirantur ad ejus valorem, *c.* 63. *n.* 11. & 12. Ejus effectus, *n.* 13. Invalida an debeat revalidari, *nu.* 14. An reclamari poſſit evoluto quinquennio, *n.* 15. Quid ſi ſit invalida, ſed in foro externo probari non poſſit, *n.* 16. Quid ſi ſit nulla defectu conſenſus, *n.* 17.

Profeſſus. V. *Religioſus.*

Promiſſio quid, *c.* 51. *n.* 1. Qualiter obliget, *n.* 2. Ejus materia, *n.* 3. Quid ſi non acceptata, *nu.* 4. Abſenti facta an revocari poſſit, *n.* 5. & 6. Acceptatæ obligatio quando ceſſet, *nu.* 7. Quid ſi res promiſſa in individuo perierit, *n.* 8. Aut promiſſa pluribus, *n.* 9. Jurata ſub conditione turpi, *cap.* 67. *num.* 18.

Promiſſio Matrimonii. V. *Sponſalia.*

Proximum odiſſe quale peccatum, *c.* 16. *n.* 9. Ei malum inefficaciter velle, *numer.* 10. Mortem optare ad evitandum damnum grave in re jam poſſeſſa, *nu.* 11. Qualiter ſuccurrendum in neceſſitate ſpiritua-

Digitized by Google

li, *nu.* 12. V. *Charitas*. *Correctio fraterna*. *Eleemoſyna*.

Puella dubitans, an ab adoleſcente turpiter ametur, an eumdem ad alloquium admittere poſſit, *c.* 20. *nu.* 4. Quid ſi adhibeat ornatum ad ſe ſcandaloſum, *n.* 6.

Pupillus vel minorennis per contractum læſus quid faciet, *c.* 50. *num.* 8. & 9. *Alia* V. *ſuis locis*.

Q

QUæſtor Regis non potens ſolvere omnibus, an poſſit aliquid accipere, ut huic potius ſolvat quam alteri, vel ſibi vendat vili pretio, *caſ.* 55. *n.* 18. Quid ſi ludat, ſi ambiat pecuniis domini ſui, an fiat dominus lucri, *c.* 57. *n.* 9.

R

RAptus. V. *Furtum*. *Matrimonium*.

Regulares an ſint capaces beneficiorum ſæcularium, *c.* 76. *n.* 6. An ſine conſenſu Epiſcopi revocari poſſint, *n.* 7. Eorum Superiores quid poſſint circa vota. V. *Votum*. Quando ſimoniam admittant in ſuorum ſuſceptione. Item an eorum Officia ſint materia ſimoniæ. Vid. *Simonia*.

Regulæ Cancellariæ quid, quid circa eas notandum, *caſ.* 84. *nu.* 9. Quid circa regulam de viginti, *caſ.* 86. *n.* 12. V. *Beneficii Reſignatio*.

Religio prout eſt virtus quid, *caſ.* 65. *n.* 1. Quæ vitia ei opponantur, *n.* 3. *Superſtitio* &c. Vid. *Singula ſuis locis*. Prout eſt ſtatus, quid, *c.* 63. *n.* 1. Ad eam quinam poſſint recipi, qui prohibeantur, *n.* 2. Ab ea aliquem abducens ad quid teneatur, *cap.* 42. *num.* 5.

Religioſus ad quid obligetur voto paupertatis, an etiam Prælati, invalide profeſſi, *c.* 25. *n.* 1. An ſit dominus famæ, honoris, rerum ſpiritualium, *n.* 2. An peccet habens licentiam pro expendendis ſuperfluis, & illicitis, *n.* 3. Qualis licentia requiratur, *nu.* 4. An ſufficiat præſumpta, *n.* 5. Dolo vel metu obtenta, *n.* 8. Data a Superiore inferiori contra legem Superioris, *n.* 9. Quæ hic materia gravis, *n.* 6. An peccet, ſi ſibi complaceat in divitiis, *n.* 7. Manufacta, vel ſcripta donet, *n.* 10. Res aliquas occultet, *n.* 11. Multa modica accipiat, *nu.* 12. Ad alium uſum convertat, aut alteri concedat, *nu.* 13. Quid ſi aliquid acceptet cum animo dandi pauperibus, vel lecta Miſſa donetur amico ſtipendium, *nu.* 14. Pecuniam deponat apud tertium, *n.* 15. Habeat peculium, *n.* 16. Cui acquirat, *c.* 26. *n.* 1. An etiam licite beneficium ſine licentia Superiorum, *nu.* 2. Quid ſi ei obveniat hæreditas, vel legatum, *n.* 3. An ipſo inſcio adiri poſſit a monaſterio, *nu.* 4. Ex Religioſi contractu qualiter obligetur monaſterium, *n.* 5. Ad quid obligetur vi Profeſſionis, *c.* 64. *n.* 1. Profeſſus an ad alium Ordinem tranſire poſſit, *c.* 63. *n.* 18. Qualiter teneatur obedire Superiori Reformationem introducere volenti, *c.* 64. *n.* 2. Qualiter obligetur ad reſervandas regulas, & ſtatuta, item perfectionem, *n.* 3. Sine cauſa deſerens monaſterium quando dicatur fugitivus, vel apoſtata, quid in Ordine Præmonſtratenſi, *n.* 15. Quid ſi habitum celet, *num.* 16. Profeſſus an expelli poſſit, *n.* 14. Comedens carnes in Natali Domini incidente in Feriam ſextam, vel Quadrageſima Epiſcopo diſpenſante, attamen contra ſtatuta Ordinis non obligantia ſub peccato, an peccet, *c.* 69. *n.* 5.

Res aptæ præſcribi. V. *Præſcriptio*.

Res derelictæ quæ, ad quem ſpectent, *c.* 22. *num.* 14.

Reſervatio quid ſit, *c.* 99. *nu.* 7. An extendatur ad peccata mere interna, *c.* 8. Quid in dubio: an aliquid ſit reſervatum, *n.* 9. Vel ignoratur reſervatio annexa: an ſe extendat ad peccatum, quod oblitus es confiteri habenti poteſtatem, *nu.* 11. An etiam liget extra Diœceſim reſervantis, *numer.* 18. V. *Caſus reſervati*.

Reſidentia quid, vera, ficta, *caſ.* 87. *nu.* 1. Ad eam qualiter obligentur Epiſcopi, *n.* 2. Abbates, *nu.* 3. Parochi, aliique curati, *num.* 4. Quid hic poſſit conſuetudo, *n.* 5. Licentia præſumpta, *nu.* 6. Cauſa ſtudiorum, *num.* 7. Quo loco ſervanda, *nu.* 8. Quid ſi Parochus curam gerat per alios, *n.* 9. An ad eam obligetur habens beneficium ſimplex, *nu.* 10. Ab ea quæ cauſæ excuſent, *num.* 11.

Reſignatio. Vid. *Beneficium*.

Reſtitutio quid, *caſ.* 37. *n.* 1. Ejus radices, *n.* 2. Ad eam quando obligetur damnificator injuſtus, *numer.* 3. Ex qua culpa; quid ſi damnum non eſt ſecutum, *nu.* 4. Vel eſt leve, grave, *num.* 5. Aut ſaltem plene

Digitized by Google

plene voluntarie illatum, *n.* 6. Quæ culpa in contractu, vel officio admiſſa, *numer.* 8. Quid ſi adſit ſola culpa juridica, *num.* 9. Qualiter obligetur damnificans indirecte, *num.* 10. Quomodo damnum debeat eſſe voluntarium, vel prævifum, *numer.* 11. Quid ſi cauſa es, quod alteri imputetur, *num.* 13. Quid de re tuæ cuſtodiæ commiſſa, quæ pretioſior ſit quam tua, *num.* 14. Quid ſi res commodata pereat ſine tua culpa Theologica. Quid ſi ſit mutuo accepta, *num.* 16. Qualiter obligetur damno cooperans, *caſ.* 38. *num.* 1. Mandans, *num.* 2. Quando hic excuſetur, *num.* 3. Ratihabens damnum jam factum *num.* 4. Quid ſi ipſe mandatarius damnum patiatur, *num.* 5. Ad quid obligetur conſulens, *n.* 6. Quid ſi conſilium ipſi utenti ſit nocivum, vel tertio, *num.* 7. Quid ſi volenti auferre 100. a Petro ſuadeas, ut tantum auferat 50. vel volenti furari Petro majus ſuadeas, ut Paulo auferat minus, *num.* 8. Quid ſi metu mortis oſtendas alienum theſaurum, *num.* 9. Quid ſi exemplo tuo alium induxiſti ad inferendum damnum, *num.* 10. Quid reſtituere debeat conſentiens in damnum. Quid ſi plures mutuo conſilio, ſuffragio, conſenſu cooperatione damnum inferant, *num.* 11. Quid de damnificante negative, *num.* 15. Quis *reſtitutionis ordo* inter damnificatores *caſ.* 38. *numer.* 21. Quid ſi cauſæ minus principales conſumpſerint vel participaverint ex re aliena, vel unus ſolus totum reſtituat, mandans vel cauſa principalis ſit dolo circumventa, aut debitum remittatur principali, *num.* 22. Quis reſtituere teneatur ex re accepta, *caſ.* 40. *num.* 1. Qualiter reſtituendæ res metu incendii ejectæ, *numer.* 15. Quid de re accepta pro opere turpi, *num.* 18. Quid de re accepta pro re ex juſtitia debita, *num.* 19. *Cui res reſtituenda*, *caſ.* 49. *num.* 1. Quid ſi dominus re eſt abuſurus, *ibid.* Quid ſi dominus defunctus, *num.* Quid ſi alteri debeatur rei alienæ poſſeſſio, *num.* 3. An furi reſtitui poſſit, *num.* 4. Quid de bonis incertis, *num.* 6. Quid ſi ipſemet ſis vere pauper an tibi ipſi poſſis applicare, *n.* 7. Quid de bonis incertis ex contractu, inventione, *nu.* 8. Quid ſi res ſit data pauperibus, *num.* 10. Quid de rebus vacantibus, vel derelictis, *num.* 11. *Quo tempore* reſtituendum, *num.* 22. & *ſeqq.* Quo loco, *ibidem* Quid de debitore ex re accepta, *numer.* 17. Quid de re per bajulum miſſa in via pereunte, *numer.* 17. de debitore ex contractu, *numer.* 18. Quis *ordo reſtitutionis inter creditores*, *caſus* 46. *numer.* 1. Quid de funeralibus, *numer.* 2. Bonis hypothecatis, *numer.* 2. Quis ordo inter hypothecarios, *numer.* 5. Mere perſonales, *numer.* 7. Æquales, *numer.* 9. Quid circa res oppignoratas, *numer.* 10. An debita ex delicto præferenda debitis ex contractu, *numer.* 6. *A reſtitutione quid excuſet*. An probabile periculum animæ, vitæ, jactura libertatis, vel famæ, *caſ.* 47. *numer.* 1. Status, *num.* 2. Damnum majus ex parte debitoris, *numer.* 3. Quid hoc caſu de lucro ceſſante, ſi juſte dilata reſtitutio, *nu.* 4. An excuſet remiſſio debitoris, *num.* 5. Quid ſi immemor debiti aliquid donaſti creditori, *num.* 6. Quid de ſolutione facta creditori creditoris, *num.* 7. Quid de compoſitione, Papali, *numer.* 8. Ceſſione fori, *num.* 9. Ingreſſu in religionem, *num.* 12. & *ſeqq.* Quid ſi religionem ingrediens bona ſua cedat creditoribus, cum in ſæculo manens habeat ſpem integre ſolvendi, *nu.* 18. Quid ſi jam ſit profeſſus, *num.* 20. Monaſterium debitorem mala fide ſuſcepit, *n.* 21.

Reſtitutio fructuum. V. *poſſeſſor*. V. *Ulterius*, *Adulterium*, *Impediens*, *Occidens*, *Stuprum*.

Reus interrogatus, an negare poſſit crimen, *caſ.* 62. *numer.* 10. Citatus, an teneatur comparere, *ibid.* Quid ſi confiteatur, ſed ſpe impunitatis, *num.* 11. Vel ad evitanda tormenta fateatur crimen non commiſſum, *nu.* 13. An prodere poſſit complices occultos, *n.* 12.

S

Sacerdos. V. *Eucharistia*, *Miſſa*.

Sacramentum quid, *caſ.* 88. *nu.* 1. Quotuplex, quot ſint, *num.* 3. Ejus materia & forma, *num.* 4. Eam an Eccleſia mutare poſſit, *num.* 13. An materia & forma ab eodem miniſtro applicanda, *nu.* 5. Quomodo coexiſtere debeant, *nu.* 6. Quid de materia, aut forma dubia, vel probabili, *numer.* 7. Quid de earum mutatione, *numer.* 8. 9. Tranſpoſitione, ſubtractione, additione, *n.* 10. Mutatione linguæ in linguam, interruptione, *nu.* 11. Quid ſi ſit voluntarie facta, quale peccatum *n.* 12.

Digitized by Google

Sacramenti miniſter, quis, *nu.* 14. Quæ requiratur intentio, & quid in dubio, an hæc adfuerit, *nu.* 15. Quid ſi vel habeat intentiones oppoſitas, *n.* 16. Conditionatas, *n.* 17. Quid ſi ſit diſtractus, *n.* 18. In ſtatu diſgratiæ, *n.* 19. Quid faciet tempore peſtis, *nu.* 21. *& ſeqq.* Quid ſub incurſu hoſtium, *n.* 24. Sacramentum ab excommunicato, an petere liceat, *n.* 25. A peccatore, *nu.* 26. Peccatori miniſtrare, an liceat, *nu.* 31. Quid ſi ſit peccator publicus, *nu.* 34. Et in articulo mortis petat, *n.* 37. Aut crimen non ſit omnibus notum, *n.* 35. Vel eſt emendatus, aut ſaltem dubius de emendatione, *nu.* 36. Quid ſi publice petat, *nu.* 39. Aut ſolum ſciatur ex confeſſione, & occulte petat, *nu.* 38. In ſuſcipiente quæ requiratur diſpoſitio, *n.* 27. Intentio, *n.* 28. An dare liceat Sacramentum inhabili, vel ſimulari, *nu.* 29. Quid hoc caſu de Matrimonio, *n.* 30. Sacramentorum, & Sacramentalium effectus, *n.* 40.

Sacramentum Baptiſmi. V. *Baptiſmus*. Idem cum proportione de aliis Sacramentis. V. *Suis locis*.

Sacrificium Miſſæ. Vid. *Euchariſtia*. *Miſſa*. *Sacerdos*.

Sacrilegium quid ſit, *caſ.* 65. *n.* 4. In materia luxuriæ, quandonam committatur, *caſ.* 11. *nu.* 8. Sacrilege perſonam opprimens, quoties peccet, *caſ.* 7. *nu.* 6. Vid. *Furtum*. *Luxuria*.

Sancti, eorumque Reliquiæ, Imagines &c. an honorari poſſint, *caſ.* 65. *n.* 2. Quinam publice colendi, *num.* 6.

Satisfactio ſacramentalis quid, *caſ.* 101. *n.* 1. An ſemper imponenda, *nu.* 2. An imponi poſſint opera alias debita, *n.* 1. An publica, perpetua, improportionata, *num.* 3. An eam debeat pœnitens acceptare, quid ſi omittat, *num.* 4. Per alium perſolvat, vel per ſe abſque reflexione tamen ad Sacramentum, *nu.* 5. Diu differat, non impleat die ſtatuto, *n.* 6. Obliviſcatur, *n.* 7. Mutet, vel mutari faciat ab alio Confeſſario, *num.* 8.

Scandalum quid ſit, activum, paſſivum datum, acceptum, *caſ.* 19. *n.* 1. Directum, indirectum, *nu.* 2. Quale peccatum committat ſcandalizans directe, *nu.* 3. Quale ſi indirecte tantum, an omnem malitiam contrahat, cujus occaſionem dedit, *nu.* 4. Scandalizans plures quoties peccet, *caſ.* 8. *n.* 4. Quid de hiſtrionibus, aut aliis coram multitudine turpia loquentibus, pingentibus imagines obſcænas, *num.* 5. Componentibus, vel exhibentibus comœdias turpes, *num.* 6. An exprimendum in confeſſione, ſi alium tuo exemplo induxiſti ad peccatum, *n.* 6. An liceat parato ad majus malum ſuadere minus, *num.* 7. Quid in materia juſtitiæ, *num.* 8. An permitti poſſit peccatum, ut ſic deprehenſus corrigatur, *num.* 9. An etiam liceat ſubornare qui tentet, *nu.* 10. Ad ſcandalum evitandum, quæ actiones omittendæ, *caſ.* 20. *n.* 1. An etiam præceptæ, *ibid.* Vid. *Peccato cooperari*.

Scrupulus quid ſit: & quæ ejus radices, *caſ.* 4. *nu.* 2. Scrupulorum ſigna, contra eos remedia, *ibid.*

Scrutinium. V. *Electio*.

Secretum aliud eſt naturale, aliud ſacramentale, commiſſum, promiſſum, *caſ.* 36. *numer.* 19. Ad naturale quinam per ſe obligentur, *ibid.* Quid ſi grave malum communitati immineret, *numer.* 20. Quid de apertione litterarum, *num.* 21. Secretum per fraudem acceptum, an revelari poſſit *num.* 22. V. *Sigillum*.

Sententia probabilis. V. *Opinio*.

Sententiam ferre. V. *Judex*.

Sepultura. V. *Simonia*.

Servitutes. Quid, qualiter præſcribantur, *caſ.* 23. *num.* 14.

Servorum vota. V. *Irritatio*.

Sigillum ſacramentale quid, *caſ.* 100. *nu.* 1. Qualiter obliget, *ibid.* Quem, an etiam confeſſarium fictum, *numer.* 2. Ejus obligatio: unde, *num.* 3. Qualem habeat malitiam ejus violatio, *num.* 4. An aliquando licite infringi poſſit, *num.* 5. Quid ſi in genere dicar, ſe in confeſſione hæc, vel illa crimina audiviſſe, *numer.* 6. Titium proditorem publicum ſibi proditionem confeſſum, *num.* 7. Quid ſi aliunde habeat notitiam peccati, *ibid.* Quid ſi dicat, pœnitentem eſſe ſpurium, &c. *n.* 8. Se ei gravem pœnitentiam injunxiſſe, *num.* 9. Quid ſi unus complex fateatur, alter neget crimen, *num.* 10. An ſcientia illa uti liceat circa perſonam pœnitentis, *n.* 12. An circa perſonam propriam, vel res ſuas, *numer.* 11. & 13. Quid ſi Confeſſarius ſollicitatur ad turpia, *numer.* 14.

Simonia quid, *caſ.* 66. *num.* 1. Quid ſi res ſpiritualis datur pro ſpirituali, *n.* 2. Temporalis pro ſpirituali materialiter ſpectata, *num.* 3.

Digitized by Google

num. 3. Quando intercurrat pactum in-vel explicitum, *nu.* 4. Quænam Juris divini, vel humani, *nu.* 5. Mentalis, conventionalis, *n.* 6. Realis, confidentialis, *num.* 7. An ſit, ſi pro ingreſſu, vel receptione in religionem aliquid accipiatur, vel exigatur, an ſit juris Eccleſiaſtici, vel Divini, quid ſi aliquis alatur in ſtudiis, ab Abbate, ut monaſterium ingrediatur, vel victum ſolvat, quid circa apparatus conviviorum, ſumptus &c. in admiſſione regularium, *n.* 8. Pro doctione, vel magiſterio aliquid exigere, *n.* 9. Pro Sacramentorum adminiſtratione, *num.* 10. Actu virtutis, *nu.* 11. Poteſtate abſolvendi, excommunicandi, diſpenſationibus, *ibid.* Quid ſi indignus abſolvatur propter lucrum temporale, *nu.* 12. Quid de conſecratione templi, campanarum, collatione SS. Ordinum &c. intuitu examinis ad Parochiam, ſententiæ ferendæ in cauſa Eccleſiaſtica, *numer.* 13. Viſitationis Eccleſiaſticæ, *nu.* 14. Sepulturam in loco ſacro vendere, *nu.* 15. Quid de jure patronatus, *nu.* 16. An materia ſimoniæ ſint officia regularium, *nu.* 17. Permutatio beneficii facta auctoritate propria, *nu.* 18. An ſi detur pecunia alteri, ut impetret beneficium ſcribendo, recommendando, &c. *nu.* 19. Dare beneficium alteri, ut ſe honeſte ſuſtentare poſſit, *n.* 20. A collatore ſuſcipere mutuum, ut tibi cogatur dare beneficium, *num.* 21. Quid de aliis caſibus particularibus, *num.* 22. *& ſeqq.* Quid ſi detur, ut moveatur ad dandum beneficium, vel votum in electione, *nu.* 25. Quid circa emptionem tituli ordinationis, *num.* 30. Beneficii a patrono, *num.* 29. An a ſimonia excuſare poſſit conſuetudo, *num.* 31. Quid de redemptione vexæ regula prima, *num.* 32. Secunda, *num.* 33. Tertia, *numer.* 34. Simoniacorum pœnæ, *num.* 35. Ab iis quis poſſit abſolvere, *numer.* 37. Quid ſi a tertio ſit commiſſa, *numer.* 36. Res ſimoniace accepta, an & qualiter reſtituenda, *numer.* 38.

Societas quid, ut ſit juſta, quæ conditiones, *caſ.* 60. *n.* 1.

Sodomia perfecta, imperfecta, quid, *caſ.* 11. *num.* 14.

Specificatio quid, quomodo per eam acquiratur dominium, *caſ.* 22. *n.* 21.

Spes quid ſit, *caſ.* 15. *n.* 1. Ejus objectum, *n.* 2. Qualiter ſit neceſſaria, *num.* 4. Contra ſpem, an peccet optans perpetuo frui terrenis, *numer.* 11. V. *Deſperatio*. *Præſumptio*.

Sponſalia quid, *caſ.* 104. An debeant eſſe neceſſario mutua, *n.* 2. Deliberata, *nu.* 3. Libera, *num.* 4. Abſoluta, *numer.* 5. Perſonarum certarum, *numer.* 6. Habilium, *num.* 7. An exterius manifeſtata, *num.* 8. Quid ſi contrahantur ex errore, & metu levi, & an hoc caſu inducant honeſtatem publicam, *num.* 4. Quid de verbis dubiis, *n.* 8. An ad valorem requiratur conſenſus parentum, *num.* 9. Sponſalia qualiter obligent, *n.* 10. An diſſolvantur mutuo conſenſu, *nu.* 11. An etiam impuberum, *nu.* 12. Quid ſi unus recedat, & quando quis dicatur recedere, *num.* 13. Quid ſi matrimonium injuſte differat, *num.* 14. Profiteatur religionem, *nu.* 15. Vel ingrediatur tantum, *nu.* 16. Suſcipiat majores Ordines, *nu.* 17. Vel Minores, *num.* 18. Poſt ſponſalia emittat votum caſtitatis, *nn.* 19. Vel init cum alia ſponſalia, eamque imprægnat, *num.* 20. An diſſolvantur per matrimonium illicitum, *num.* 21. Propter fornicationem, tactus turpes &c. *numer.* 22. An, & quomodo ſi ſuperveniat mutatio, *nu.* 23. Quando hæc ſit notabilis: ex parte animi, *num.* 24. Corporis, *num.* 25. In bonis fortunæ, *num.* 26. Quid ſi parentes contradicant, *num.* 27. Vel poſt ſponſalia ſupervenit inſperata fortuna, *num.* 28. An propter ignorata ſigna nobilitatis, vel defloratione pariter ignoratam. *numer.* 29. An per ſuperveniens, vel detectum impedimentum dirimens matrimonium, *num.* 30. Quid ſi ſint jurata, *nu.* 31. Quæ cauſa ſufficiens recedendi, *num.* 32. Quid ſi abſque tali cauſa recedatur, *num.* 33. An licite ab eo contrahi poſſint, qui laborat defectu occulto, *num.* 34. Vel non eſt virgo, aut ab adultero deflorata, *numer.* 35. Sub conditione impoſſibili facta, an ſint valida, *caſ.* 105. *num.* 18. Qualiter inducant impedimentum publicæ honeſtatis. Vid. *Matrimonium*. Sponſalia ex metu, verb. gr. ne domo ejiciatur, inita an ſint valida, *caſ.* 42. *num.* 16. Jurata hodie facta Titiæ, cras Cajæ, quæ obligent, *caſ.* 67. *num.* 19.

Sponſio quid, *caſ.* 59. *num.* 1. Ut ſit licita, quæ conditiones, *num.* 9.

Status patriæ. V. *Tributum*.

Stuprum quid ſit, *caſ.* 11. *num.* 5. Stuprum patiens

Digitized by Google

patiens qualiter teneatur reſiſtere, *caſ.* 11. *num.* 5. Pro ſtupro, vel defloratione, quid reſtituendum, *caſ.* 43. *n.* 1. Vid. *Deflorator.*

Suadere malum. Vid. *Scandalum. Reſtitutio.*

Subditi. Vid. *Lex.*

Subſidium charitativum quid ſit? *caſ.* 27. *numer.* 8.

Superbia quid, quæ ejus filiæ, *caſ.* 11. *nu.* 1.

Superior an votum proprium irritare poſſit, *caſ.* 70. *n.* 10. *Alia vide ſuis locis.*

Superſtitio quid, *caſ.* 65. *n.* 3. De pacto implicito intervenire ſolito regula generalis, *n.* 4. An ſit, ſi futura prædicantur ex ſignis, *num.* 8. Vel exerceantur cæremoniæ veteris Teſtamenti, *nu.* 7. Quæ ſigna dicantur improportionata ad aliquem effectum, *n.* 9. Quid de eo, qui non vult aſſidere menſæ ob numerum tredecim commenſalium, *n.* 10. Quid de formandis crucibus, orationibus, &c. regula generalis, *n.* 11. Quid in dubio an hæc, vel illa res habeat hanc vim naturalem, *n.* 12. Quid in neceſſitate, *n.* 13.

Surrogatio in beneficium. Vid. *Beneficium.*

Suſpenſio quid, *caſ.* 116. *n.* 1. Totalis, partialis, a beneficio, officio &c. *num.* 2. An ſuſpenſo competant fructus beneficii, vel miniſtrare poſſit in officio, *n.* 3. Suſpenſus in una Diœceſi, an ſit ſimiliter ſuſpenſus in alia, *n.* 4. Quæ cauſæ, ob quam incurratur, *num.* 5. Ab ea an abſolvere poſſint Regulares, *n.* 5.

Suſpicio quid ſit? temeraria, *caſ.* 36. *nu.* 2. Quale peccatum, *n.* 3.

Suſurratio quid, quale peccatum? *caſ.* 16. *numer.* 17.

Silvæ paſcha &c. ad quem ſpectent, *caſ.* 22. *num.* 13.

T

TActus impudici an ſemper peccata gravia, *caſ.* 11. *n.* 17.

Tentatio Dei, quid ſit, formalis, explicita &c. *caſ.* 65. *n.* 16.

Teſtamentum quid, *caſ.* 61. *nu.* 1. Aliquando vocatur legatum, fidei-commiſſum, codicillus, ſolemne, non ſolemne, *n.* 2. Privilegiatum, non privilegiatum, *nu.* 3. Patris inter filios, *n.* 4. Parentum, quo uni filio plus relinquunt quam aliis, an ſit licitum, *num.* 15. An teſtamentum ex natura ſua ſit revocabile, *nu.* 5. Ad cauſas profanas an validum ſit ſine ſolemnitatibus, *n.* 6. Quid de teſtamento conditionato, *n.* 7. 8. 9. Quid circa teſtamenta Novitiorum, *num.* 18.

Teſtari falſum aut alium ad hoc inducere an liceat, *caſ.* 62. *nu.* 9.

Teſtium obligatio, *caſ.* 62. *n.* 8.

Theſaurus quid ſit, *caſ.* 22. *n.* 15. Repertus in fundo proprio ad quem ſpectet, *nu.* 16. Quid ſi caſu inventus, *n.* 18. Quid ſi dominium fundi directum eſt penes unum, indirectum penes alium, *n.* 17.

Titulus. V. *Præſcriptio. Uſura.*

Titulus coloratus circa juriſdictionem confeſſarii quid poſſit, *caſ.* 99. *n.* 5.

Tituli revalidatio. Vid. *Beneficii poſſeſſio.*

Tributum quid ſit, *caſ.* 27. *n.* 1. Ut juſtum, quæ conditiones, *nu.* 2. 3. & *ſeq.* An etiam Clericis poſſit imponi, *n.* 5. Non ſolventes an teneantur ad reſtitutionem, *n.* 6. & 7. An excuſentur pauperes, *nu.* 11. Ut licite excribatur, debet probabilius eſſe, quod ſit juſtum, *nu.* 9. An tributum injuſtum licite approbari poſſit a ſtatibus patriæ, vel an hi ſe abſentare poſſint, ne cogantur ſubſcribere, *ibid.* Tributorum executores quid præſumere poſſint, *nu.* 10.

Tutius quid dicatur, *caſ.* 1. *n.* 4.

U

ULtima voluntas quid, *caſ.* 61. *n.* 1.

Unctio extrema quid, *caſ.* 103. *n.* 1. Ejus materia remota, *num.* 2. Proxima, *nu.* 3. Miniſter, *n.* 4. Subjectum, *num.* 5. An ſit reiterabilis, *n.* 6.

Uſura quid, *caſ.* 54. *n.* 7. Realis, mentalis, *n.* 8. Ex ſola gratitudine aliquid ſperare, vel accipere, *nu.* 10. An excuſet juſtus titulus, *n.* 11. Periculum amittendæ ſortis, *num.* 10. Lucrum ceſſans, *num.* 12. Pœna conventionalis, *num.* 13. An quia pecunia præſens pretioſior eſt futura, *num.* 15. An quia mutuans ſe obligat ad non repetendam ſortem, *nu.* 16. Quid ſi velit implicite inire contractum ſponſionis, *num.* 18. Cenſus, *nu.* 19. An ſit uſura, emere rem infra condignum ob anticipatam ſolutionem, *nu.* 23. Vel carius vendere ob dilatam, *nu.* 8. Fundum ad creditum, reſervata penſione, *num.* 24. Chyrographum continens mille, redimere pro quingentis, *n.* 25. Debitum liquidum 100. pro 90. *n.* 26. Aliquid exigere pro uſu ſuæ pecuniæ, *n.* 27.

Digitized by Google

nu. 27. Mutuo onus adjicere, *n.* 28. Uſurarium contractum alteri cedere, *num.* 29. Uſuræ an reſtituendæ, quis earum dominus, *n.* 30. An permitti poſſint, *num.* 31. Uſurariorum pœnæ, *nu.* 32. Vid. *Contractus, Montes pietatis, Mutuum &c.*
Uxoris vota. V. *Voti irritatio.*
Uxoris bona. V. *Conjugum bona.*

V

V*Agus* quis dicatur, *caſ.* 100. *n.* 10. V. *Matrimonium. Reliqua de vagis require ſuis locis.*
Valor rei creſcere vel decreſcere poteſt, *caſ.* 40. *n.* 9. Alius eſt intrinſecus, alius extrinſecus, *caſ.* 54. *n.* 2. V. *Mutuum, Poſſeſſor.*
Venatio an prohibita Clericis, *caſ.* 22. *n.* 6. An omnibus prohiberi poſſit a Principe, *n.* 7. Et caſu quo prohibeatur, an Principi ſtandum pro damno, *n.* 8. Quid de venantibus contra prohibitionem, *n.* 9. Quid ſi unus feram vulneravit, alter cepit, *num.* 10.
Vendens frumenta contra leges patriæ an teneatur ſatisfacere iis, qui propterea carius debent emere, *caſ.* 39. *n.* 7. Vendens nomine alieno, an titulo induſtriæ ſibi aliquid retinere poſſit, *caſ.* 41. *nu.* 24. Vendens rem alienam an fiat dominus pretii, *n.* 16. Quid de vendente rem alienam in via pereuntem, *n.* 17. Quid ſi juret, ſe non poſſe minoris vendere, *caſ.* 55. *n.* 17. V. *Uſura. Venditio.*
Venditio quid, *caſ.* 55. *n.* 1. Venditoris obligationes, *nu.* 5. Quo pretio res vendi debeat, quid de rebus raris, ſingularibus, *n.* 8. Quid ſi res duobus vendita, *nu.* 11. Vel ſit vitioſa, *n.* 10. Venditio debiti. V. *Quæſtor.*
Verbis ſacris abuti an ſit peccatum, *caſ.* 65. *num.* 17.
Viaticum. V. *Euchariſtia.*
Votum quid, *caſ.* 68. *nu.* 1. Metu extortum, vel cum ignorantia, aut errore emiſſum, *n.* 2. B. V. vel alicui Sancto nuncupatum, *n.* 3. Circa materiam indifferentem, mortaliter, vel venialiter malam, *nu.* 4. An, & qualiter debeat eſſe de bono meliori, *n.* 5. Ejus obligatio quando ceſſet, *caſ.* 67. *n.* 21. Vota realia, vel perſonalia quis ſolvere teneatur, *n.* 20. Votum ſimplex, ſolemne, reale, perſonale, miſtum, an, & quando tranſeat ad hæredes, pœnale quid, *caſ.* 68. *nu.* 6. Quid in dubio: an voveris, *nu.* 7. An cum animo te obligandi, ſufficienti advertentia, debita ætate, *n.* 8. An decem vel quinque imperiales dare voveris, an votum expleveris, vel explere poſſis, *n.* 9. Quid ſi prævideas a te in ebrietate votum emittendum, *n.* 10. *Voti materia* quomodo debeat eſſe poſſibilis voventi, *n.* 11. Quid ſi una pars poſſibilis, alia impoſſibilis, *num.* 13. Vel vota ſint ſecum invicem incompoſſibilia, *n.* 14. Quid ſi ſit circa factum alienum, *n.* 12. Ex fine malo, *num.* 15. In ordine ad conſequendam rem illicitam, *nu.* 16. De numquam vovendo, *n.* 17. Non orando niſi flexis genibus, & ſimilibus caſibus, *num.* 18. Voti materia, quæ gravis, quæ levis, *caſ.* 69. *nu.* 2. Circa votorum obligationem quinque regulæ generales, *caſ.* 69. *n.* 1. 2. & 6. Quando ſit annexa diei, regula generalis, *caſ.* 69. *num.* 13. Si nullum tempus præfixum, quomodo per dilationem peccari poſſit, regula generalis, *caſ.* 69. *nu.* 15. Quomodo extinguatur mutatione materiæ propter difficultatem, *caſ.* 70. *nu.* 1. Periculum, impedimentum non prævifum, *nu.* 2. Vel materia voti fiat pro aliquo tempore inepta, *nu.* 3.
Votum pœnale qualiter obliget, *caſ.* 69. *n.* 19. An diſpenſari vel commutari poſſit, *caſ.* 71. *nn.* 22.
Voti irritatio quid, *caſ.* 70. *n.* 4. Quinam poſſit irritare, *nu.* 5. An etiam Superior Regularis, *n.* 6. Quinam? an etiam Abbatiſſæ, *n.* 7. Quid ſi ſine cauſa fiat, *n.* 9. An Superior minor irritare poſſit votum cum licentia majoris emiſſum, *nu.* 8. An Superior proprium irritare poſſit, *n.* 10. Quid de *votis prolium*, *nu.* 11. Impuberum? poſt pubertatem complenda, *nu.* 12. Minorennium, *n.* 13. Poſt pubertatem emiſſa, *nu.* 14. Vel poſt eam commutata in opera perſonalia, *num.* 15. Implenda poſt ſubjectionem, *n.* 16. Quid circa *vota uxoris* poſſit maritus, *n.* 18. De voto non petendi debitum, *n.* 20. Vel aliquo ante Matrimonium emiſſo, *n.* 19. Quid ſi mutuo conſenſu caſtitatem voverint, *n.* 20. Quid de *votis ſervorum*, *ibid.* *Irritandi poteſtas* quo ordine veniat, *caſ.* 70. *n.* 17. Quid in dubio, an votum ſit irritabile, an ſit confirmatum, an executio deſtinata in-vel extra ſubjectionem, *ibid.*
Voti diſpenſatio quid, *caſ.* 71. *n.* 1. Quæ cau-

ſa

Digitized by Google

ſa fiat, n. 2. Quid in dubio, an ſit cauſa ſufficiens, n. 3. Poteſtas diſpenſandi penes quem, n. 4. Quid poſſint Mendicantes & alii, n. 5. In quo quoad hoc cum Epiſcopis conveniant vel differant, n. 6.

Voti commutatio quid ſit, *caſ.* 71. n. 16. Quis commutare poſſit, n. 17. An etiam extra Confeſſionem, n. 18. An perſonalia, n. 20. An etiam ejus, qui vovit non petere diſpenſationem, vel irritationem, n. 23.

Quæ vota ſint reſervata, *caſ.* 71. *nu.* 7. An etiam ea, de quibus dubium eſt, an ſint valida, vel reſervata, n. 8. Vel ſunt conditionata, metu extorta, pœnalia, disjunctiva, non directa ad Deum, *nu.* 8. Quid de voto caſtitatis perfectæ emiſſo ab uxore poſt Matrimonii conſummationem, *nu.* 10. An quoad ſubſtantiam reſervatum, quoad accidentia diſpenſari poſſit, *num.* 9. Quid ſi reſervatum commutatum ſit in non reſervatum, *num.* 11. An reſervata irritari poſſint, n. 12.

Vovens jejunium omni die an obligetur diebus Dominicis, *caſ.* 69. n. 3. An etiam ſi ſexageſimum annum attigit, *nu.* 4. An in Natali Domini in Feriam ſextam incidente, n. 5. Vovens Religionem vel ſuſceptionem SS. Ordinum, an iis non ſuſceptis teneatur ad caſtitatem, *nu.* 7. Vovens peregrinari, præſcindendo, an eques, vel pedes, *nu.* 8. In dies audire Miſſam an die Feſto obligetur ad duas, *num.* 10. Vovens multa parva, *num.* 11. Calicem, neſciens qualem, n. 12. Non bibere vinum, n. 17. Vovens ſub conditione dependente a ſuo arbitrio, n. 18. Ingredi Religionem, ſi intra annum non fuerit fornicatus, ideo autem fornicetur, ut eximatur voto, n. 18.

Vulnerator, mutilator &c. ad quid teneatur, *caſ.* 42. n. 7. & 8. Vid. *Occiſor*.

FINIS.

Ilc 1612

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google